

de la sup de jese de grandia

B-7553 Be

CLEMENTINA.

HOC EST,

B. CLEMEN- TIS ROMANI, DIVORVM PETRI ET PAULI PRINCIPVM APOSTOLO- RVM DISCIPVLI, ET IN ROM. SEDE SVCCESORIS PONTIFICIS,

*sapientissimi Philosophi, Martyrisq; fortissimi OPERA, quæ quidem in
hunc vsq; diem à varijs auctoribus collecta, conuersa, emen-
dataq; latinè exstant, omnia.*

CVM NOVA PRAEFATIONE DE VERIS FAL-
fisq; B. Clementis scriptis, postremaq; eorundem fidei emendatione, ac diligenti
argumentorum difficiliumq; locorum explanatione, D. LAMBERTI GRVTERI
VENRADII, Ad Reuerendissimum & illustrissimum principem, D. DA-
NIELEM, sanctæ sedis Moguntinæ Archiepiscopum, sacri
Rom. Imperij principem Electorem, Germa-
niæq; Archicancellarium.

*Que & præter Clementina hoc volumine contineantur, elenchus post præ-
fationem declarabit.*

*Por comisión de los Señores
sidory de G. de. Comar este la
bro conforme al Exurgator
de And de 1668. en 25.
mayo de 1628.*

Auustin de Guind

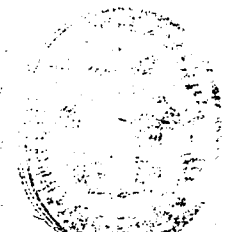
*Por comisión de los Señores
corregi este libro con farina
expurgat. de 1632. en 6.
de mayo del mesmo año
Al.º de medra*

*No añade nada ni expurga
rio del año de 1707*

COLONIAE AGRIPPINAE,
APVD IOANNEM BIRCKMANNVM.

ANNO SALVTIS M. D. LXX.

Cum gratia & Priuilegio Casa. Maiestatis.

2 400 40 *Salm* MADE IN SPAIN

de la sup de jess de grandin

B-7653 Be

CLEMENTINA.

HOC EST,

B. CLEMEN- TIS ROMANI, DIVORVM PETRI ET PAULI PRINCIPVM APOSTOLO- RVM DISCIPVLI, ET IN ROM. SEDE SVCCES- SORIS PONTIFICIS,

*sapientissimi Philosophi, Martyrisq; fortissimi OPERA, quæ quidem in
hunc vsq; diem à varijs auctoribus collecta, conuersa, emen-
dataq; latinè exstant, omnia.*

**CVM NOVA PRAEFATIONE DE VERIS FAL-
sisq; B. Clementis scriptis, postremaq; eorundem fidei emendatione, ac diligenti
argumentorum difficultumq; locorum explanatione, D. LAMBERTI GRVTERI
VENRADII, Ad Reuerendissimum & illustrissimum principem, D. DA-
NIELEM, sanctæ sedis Moguntinæ Archiepiscopum, sacri
Rom. Imperij principem Electorem, Germa-
niæq; Archicancellarium.**

*Quæ & præter Clementina hoc volumine contineantur, elenchus post præ-
fationem declarabit.*

*Por comisión de los Reys Inqui-
sidory de G. de. Comog este li-
bro confesione al Exurgator
de l. And de 1618. en 29.
mayo de 1623.*

Augustin de Guind

*Por comisión de los s. ynqu
corregi este libro con ferina
expurgat. de 1632. en gu
6. de mayo del mesmo año
Al. de medra*

*No añade nada al Expurga-
rio del año de 1707*

COLONIAE AGRIPPINAE,
APVD IOANNEM BIRCKMANNVM.

ANNO SALVTIS M. D. LXX.

Cum gratia & Priuilegio Casa. Maiestatis.

REVERENDISSIMO IN
CHRISTO PATRI, AMPLISSIMO QVE
PRINCIPI, D. DANIELI, SANCTAE MÖGVNTINAE

SEDIS ARCHIEPISCOPO, SACRI ROM. IMPERII PRIN-
cipi Electori, Germaniæque Archicancellario, Do-
mino suo clementissimo, Lambertus
Gruterus Venradius S.
P. D.

QUIDEM scio Reuerendissime præsul, amplissimeq;
Princeps, à plerisq; nostro tempore ualde illos reprehen-
di solere, mirisq; sannis ac conuicijs passim proscindi, qui
putent ad diuinæ scripturæ auctoritatem, Ecclesiæ cat-
holicæ traditionem, paternorumq; scriptorum cognitio-
nem utilem, atque adeò necessariam esse. sed me profe-
ctò nihil illi mouerunt hætenus, quin hanc ipsam senten-
tiam & uerissimam esse ego mihi persuadeam, in eademq; libentissimè perseue-
rem. Est quidem pulchra certè atque etiam uera oratio, qua sacræ scripturæ
plenitudinem, perfectionem utilitatem & præstabilitatem nobis commendant,
atq; uehementer euehüt: quis enim negauerit vnq;? sed, quod ad isthanc, ecclesiæ
perpetuam traditionem nolint accedere, eam uerò errore plenissimam esse, res
adeò testatur ipsa miserrimaq; hæc dissidia, quibus, dolor, Ecclesia miserabiliter
iam dudum affligitur & deformatur, plus satis abundè docent. unde enim, quæ-
so tot tamq; variæ hæreses? unde tam dissidentes sibiq; mutuo repugnantes diui-
narum literarum interpretationes? nisi, quod earüdem linea ad normam catho-
lici sensus, ut ait ille, non dirigatur? hinc nimirum tot absurde monstroræq; nunc
opiniones, quarum uel numerum inuenire, studioso homini futurum sit diffici-
le. ut autem sciamus, quænam post Christi in cælos ascensionem initia incremen-
ta quæ fidei fuerint, quæ præterea forma, disciplina & praxis ecclesiæ, quis
non uidet, illos omninò consulendos esse, qui scriptis suis ista nobis reliquerunt?
quippe, qui soli penè efficiant, ut & de certa apostolicaq; doctrina, & de uera
domini nostri Iesu ecclesiæ certiores confirmatioresq; reddamur. In eis uerò scri-
ptoribus ego quidem, Princeps clarissime, præcipuum, uel inter primos certè nõ
postremum posui semper B. Clementem Romanum. doctissimus siquidem existit
philosophus ille antè, Christo quàm nomen dedisset. fidem autem didicit ab ipso
Apostolorum principe Petro, quem comes indiuiduus ad ipsius mortem usq; stu-
diosè sectatus est. in huius uitam sanctissimam, & mores modestissimos quoti-
diè tanquam lucidissimum speculum intuitus. ab hoc tum fidei analogiam atque
normam, tum ecclesiæ gerendæ formam cognouit. huius sedem, qui post eius de-
cessum susciperet, & præ cæteris dignus ab ipso met Petro iudicatus, & coactus
est. quod quidem uerba B. Petri in designatione eius, quibus Clementem in susci-
piendo episcopatu modeste terguersantem coram Pop. alloquitur, satis testifi-

Vincentius
Lirinensis,
in commo-
nitorio.

catur. Quod si esset alius melior, inquit, si quis mihi alius adiutor tam sedulus astitisset, si quis tam plenè doctrinæ meæ rationem cepisset, sed & ecclesiasticas dispositiones à me tam plenè didicisset, habens alium talem, non te cogere opus bonum suscipere nolentem. In hac deniq; sede ob præclaram de Christo filio dei & S.N. confessionem exilio tandem morteque mulctatus est. Hic tantus vir, Præsul ampliss.

ὁ ἑσπερώς τοὺς μακρῖους ἀποστόλους, ἢ συμβεβηκώς αὐτοῖς, ut de eo scribit sanctus Martyr, & scriptor per antiquus Irenæus, qui vidit Apostolos, cum eisdemque contulit, haud paucos eiusmodi sanè reliquit Ecclesiæ libros, qui cum sanam fidem, tum verò rectam ipsius ecclesiæ formam, veram disciplinam, & optimam praxin, si qui alij, copiosissimè profectò nobis indicare possent: ἐτι ἐναυλοῦ τὸ κί-
εὐγμα τῶν ἀποστόλων, ἢ τῆν ἀράδοσιν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχωρ, ut porrò idem M. de eo

Ir. li. 3. c. 3.
Elenchifal
sonomina-
ta scientia

*Cit. Eu
sebius P. li.
5 H. E. c. 5.

*scribit, quòd insonantem etiam tum illam Apostolorum prædicationem, traditionēq; ante oculos haberet. Sed enim citra summum piorum omnium cruciatum, acerbissimumq; amicorum dolorem dici non potest, Princeps illustriss. quàm multos ipsius tanti viri libros, qui profectò præstantissimi & utilissimi nobis futuri erant, casu, nescio quonam indigno, amiserit ecclesia nostra. Deus autem bone, quàm alij, qui pleriq; adhuc supersunt, indignè tractati? corrupti? mutilati, expuncti? nam eorum plerosq; etiam ante mille ducentos annos sic prauitas deprauavit hæretica, ut vix dum, sint ne tam præclari scriptoris, cognoscere liceat. accessit dein, ut in alijs factum videmus, mira librorum incuria, quin & plerorumq; corrumpendi libido accessit. quò factum est, ut mendæ, quò fieri solet, in infinitum accreuerint. De hinc morosum aliorum & periniquum iudiciū, proculdubio, quò deformatiores, ab Apostolicaq; illa gravitate iam viderentur alieniores, εἰς τὰ ἀποκευφῆ damnata illa coniecit. audaciores inde effecti alij, suo auctori atq; parenti, hosce suos quasi liberos, atq; ut ita dicam, viscera, prorsus eripere & auferre sunt conati. Quis, quaeso, non miseraretur hic doctissimi illius philosophi, sanctissimiq; pontificis & Apostoli sortem? nam cur non vocem Apostolum quem diuinum illud organum Paulus suum agnoscit, a deoque prædicat τὸν δὲ ἀποστόλου ac collegam? ecquis infelicem fortissimi martyris huius conditionē non deplorat, cui tot perire labores? si modò tamen, ipsi perijisse, dicendum est: quippe, cui pro ijs apud deum nostrum remuneratorem merces reposita est, amplissima, qua etiam sanctus illius animus ex parte, dubio procul, nunc fruatur, fruaturq; olim copiosius atq; perfectius, in illa iustorum omnium ad immortalitatem resurrectione: nobis, nobis potiùs, quibus ad res permultas sanè quàm utilissimi fuissent, perijisse dicendum est: hunc verò nostrum casum, quis non antiquitatis, pietatis & ecclesiæ catholicæ studiosus deploraret? Quamquam nō omninò nobis illi perierint. sunt enim pleriq; mediocriter integri. In vitiosioribus reor faciundum esse, quò facit, cui vas sine vitium quò pretiosum manibus elapsam confringitur. dolet ille quidem ob acceptum damnum, sed quando integrum recuperare nequeat, testas, quò reliquum est & fragmenta colligit, collecta, adaptat, & seponit: contentus, vel aliquid superesse, neq; totum sibi perijisse. nihil eiusmodi accidit nobis. nam quos adhuc habemus, eorum plerique sunt saltem

saltem deformatiores. Quocirca persæpe demiratus sum, ex tam frequenti doctorum hominum numero repertum hætenus neminem, qui maculas aliquas hisce fædiore abstergeret: tametsi non est mihi quidem dubium, quin multos in speciem apparens vilitas & deformitas ab hoc labore deterruerit: cum præsertim in re parum vel utili, vel magnifica se versaturos vererentur. Me sanè casus quidam primùm ad eorundem diuulgationem impulit. nam superioribus annis cum post profanas literas iam sacris initiatus ad sacra studia animum appulisset, casuq; in hunc scriptorem incidissem, disputationibus & concionibus aliquot ipsius delectatus, & illectus, puta, de fato, de vero deo, de deorum, qui non sunt, numero, cultu, vanitate, de nostræ religionis veritate, de libero hominis arbitrio, de vera pietate, idq; genus alijs, quæ certè in solis Recognitionum libris, ut taceam de cæteris, permultæ leguntur doctissima, facile equidem me adduci passus sum, ut aliquid, cum typis excuderentur, sicuti tunc exstabant, de vetere more in eos præferer. quanquam hic nec ipse mihi quidem satisfecerim. de vita siquidem auctoris, & utilitate scriptorū, uti moris est, aliquid dixi, sed perfunctoriè tenuiter autem ac modicè de eorum veritate, quò in primis necessum fuerat, cum tanta sit de ijs apud omnes dubitatio & controuersia. Postea verò, quàm diligentius auctorem hunc versare cæpissim, atq; mirificus inde amor ac reuerentia tam sacri cunctis atq; admirandi nominis Clementini accederet, summa præterea utilitas, & incredibilis voluptas maior indes atque maior ex ipsa lectione mihi caperetur: sanè per quàm ægrè tuli, tantum Philosophum, pontificem & martyrem tam diu sperato laborum suorum fructu carere: tum Ecclesiæ nostram thesauro isthoc longè utilissimo pretiosissimoq; sic priuari. priuatur etenim, dū eū sic habet, atq; legit. Mihi itaq; quædā primùm inter legendū annotare & repurgare cæpi. quo animaduerso pleraq; familiares mei, graues atq; docti homines, in ijsq; Hermannus Allerdingius, eximius theologus, Ostiæ tuæ ad Mœnum Præceptor Antoniani collegij dignissimus, quo viro ob singularē ipsius candorem, eximiam & pietatem & doctrinam multos iam annos utor planè fraternè, visiq; libris me Clementinis admodum delectari, hortari, urgere, atque etiam rogare me, operam ut dare vellem, eosdem ut Catholici omnes maiore cum facilitate & auiditate purgatiùs explicatiùsq; legere possent. facile hic mihi persuaderi passus sum, quò iam ipsemet mihi facturus eram. Cæterum quid à nobis hic præstitum sit, apud lectorem dicam: contrahendus enim mihi stylus est, ne amplitudinem tuam prolixiore epistola diutiùs à sanctissimis illis grauissimisq; & Ecclesiæ & imperij negocijs atq; occupationibus remorari velle videar. Hunc verò laborem meum, diuinum auctoremque amplissimæ tuæ celsitudini, princeps clarissime, benigne Mæcenas, potissimum dedicare atque inscribere volui, idq; his quidem præcipuè de causis. primùm, quoniam tam fortiter suscepisti patrocinium ecclesiæ atq; doctrinæ catholicæ, cui primus à Petro iuxta quosdam præfuit hic B. Clemens noster, simul eam profiteris ingenuè, simul & promoues liberaliter: cuius virtutis tuæ, cæterarumq; quæ in te sunt multæ, eximie, ac mirificæ, publicum exstare testimonium, atq; etiam apud pasteros πανμύθητων quoddam certe iustissimum est. quò licet tibi minimè gratum

esse sciam, quæ est insignis animi tui modestia, nos tamen facere decet: id quod leue tibi negligendum quod olim è terris iam in cælos euecto videri possit, erit tamen certe magnum atque optandum, vel in exemplum eorum, qui tibi successuri, ac tunc victuri sunt. cum enim tot tamque præclara non in me solum, sed & in vniuersam Moguntinam, adeoque Catholicam, ut dixi, ecclesiam tua exstent beneficia, ne, ingrati simus vel in ipsum deum nostrum, à quo tanquam largissimo fonte, quæcumque sint illa, & per quemcumque dentur, proficiscuntur certe bona omnia, si non cum pijs omnibus agnoscamus eadem, prædicemusque. Noui equidem generosam animi tui modestiam, quam ab ista prædicatione, laudumque tuarum & virtutum commemoratione abhorreas, imò, quam parum gratiæ abs te hac ipsa scriptione initurus sim, certe noui. sed patere, quaeso, Princeps ampliss. nosmet istis dei nostri beneficijs, quæ per te sentit resp. & ecclesia Christi, nos oblectare. In tantis siquidem temporum nostrorum inclinationibus, iniquitatibus, conuersionibusque, in grauissimis ipsius ecclesiæ calamitatibus, & horrendis omni pene regnorum conquassationibus, in tanta denique fidei & religionis perturbatione & dissensione, vnum illud persæpe bonos omnes haud certe parum afficit atque recreat, quod dei benignitate viros adhuc virtute præstantes superesse cernant, qui non solum optime de catholica doctrina sentiant, sed fide etiam sua, industria, studio, liberalitate, cura, consilio, modis denique & officijs omnibus bene de eadem mereri non desinant: ut eam modò tueantur atque amplificent. atque in his virgula certe diuina te principem & Archiepiscopum nacta est Moguntina prouincia. quam ob rem & deo immortales gratias agimus, & nobis plurimum gratulamur. Quid enim tu operæ & cogitationis non suscepisti, quas non molestias, labores, sumptus, multos iam annos, inde ab inuitio archiepiscopatus tui parato fortique animo pertulisti, ut ecclesiam tuam defenderes, inuares, ornares? piosque & doctos omnes promoueres? testata sunt hæc, nullisque non notissima. Excitata sunt igitur abs te iam propè intermortua Moguntina studia, ac, ut humanæ diuinæque literæ diligenter ibidem sincereque doceantur, idque gratis, magnis stipendijs viri à te pijs doctique sunt conducti. sic in alijs oppidis tuis eadem diligentia scholarum foues. quod beneficium tuum certe magis prædicabit grata posteritas, ubi fructum senserit, qui amplissimus in Remp. ex bene pieque instituta iuuentute redire solet. Iam, quam non animi contentionem adhibes, ut pacem in ditione tua concordiamque conserues? Ea demum laus est Archiepiscopo omnium dignissima, ita ad exemplum, & præceptum magistri ac seruatoris sui IESV publicæ tranquillitati paciè studere. atque hinc etiam apud omnes sacri imperij ordines tam gratiosus es: hinc tui te patrem suum læti salutant, amant, colunt. Sed, ut hæc beneficia tua intus dei domum pulchrè exornant, ita nec exterius eandem desinis ornare. Tot oppida territoriaque oppignorata magno pretio redemisti, tuæque diocesi adiecisti, gaudentibus subditis, quòd sub tua paterna protectione, & vigilantia curatione ipsis sit viuendum. Quot interim ædificia collapsa, quotque exustas arces restaurauisti? Et quis satis hic in his omnibus prædicet singularem prudentiam, moderationemque animi tui, nunquam vacui curis, nunquam soluti ac liberi ab administranda tua prouincia? Quis verò benignitatem illam tuam, cum in

pan

panperes omnes, tum verò in parochos tuos, quorum vicaria vteris opera in pascendo grege dominico, atque studiosam iuuentutem, satis eloqui possit? noui ego sanè eius exempla, si quis alius, quam plurima: quando per me largiter multis multa dedisti. Macè virtute, Præsul illustrissime, ingenti in ecclesiam tuam merito esto. At at, parcius moderatiusque uideo tuas mihi hæc virtutes prædicandas esse, quòd periculum sit, ne si tenuius eas, quam par est, recensuero, orationis meæ tenuitate te quasi expertem, earum fecisse videar, neue in turpis adulationis assentationisque supicionem, à qua non natura minus, quam doctrinarum studijs, uti scit tua celsitudo, semper abhorruisti, si non apud te, apud alios saltem, incidam. at enim hoc ipsum mihi periculum, quale quantumque fuerit, tantisper subeundum, nihilque pertimescendum esse putavi, dum & deo nostro pro hisce beneficijs per te collatis publica quasi voce gratias agere, & cum in me atque vnicum fratrem meum Ioannem Gruterum Venradium, tot præstitis beneficijs non cessasti benefacere, quem mihi dubium non fuit multò maioribus olim te ornaturum fuisse, nisi morte mihi præmatura fuisset ereptus, ego vicissim, quod re nequeo, saltem prompti animi aliqua significatione gratum me erga tuam ill. cels. memoriamque declarare possem. Sed præter hæc omnia, quid est conuenientius, quid reuerentius, aut magis congruum, quam B. Clementem, catholicæ ecclesiæ Archiepiscopum, sub quo & ego nunc delitisco, rectam fidei sententiam contra ethnicos & primos Christianæ religionis hæreticos defendentem, sanctissimamque viuendi decreta ecclesiæ præscribentem, dicare tibi Clementi Archiepiscopo, amplissime tam multarum in Germania ecclesiarum prouinciæ? cum eo præsertim suos haud contra paucas hæreticorum incursiones, insultationesque, tum armare, tum defendere possit? Dedi sanè propterea operam, quemadmodum quidem volui, ut vno nunc volumine Clementina, quæ exstant, & reperiri potuerunt emendatiora, puriora & explicatiora in hominum manus venirent: quod me assequutum quoque spero & existimo. Quidquid autem huius est, sub tui clarissimi nominis auspicijs ædo, tuam ampliss. cels. rogans, ut hoc meum officium æqui & boni consulat, meique laboris patrocinium suscipiat. cui quando probari isthoc sensero, nihil profecto verebor, ne parum alijs probetur. quis enim adeò fuerit impudens, ut à tam casto doctoque iudicio dissentiat? quod si quisquam fuerit ausus, vel tacita tamen mihi tua patrocinabitur auctoritas: & efficiet, ut quæ nunc dudum in manibus habemus piscorum patrum scriptis ^{νεπίτηρα}, aliquando in tuo illustrissimo nomine, aliaque quedam ad Opt. dei nostri honorem, & uti spero ecclesiæ catholicæ commoditatem, apparere possint. Bene vale Amplissime præsul, princepsque illustrissime. Subitò, ex itinere apud Ostiam tuam ad Mænum, XIX. Septembris, anno salutis nostræ partæ, M. D. LXVIII.

P R A E F A T I O.

DE VERITATE, UTILI- TATE, PRAESTABILITATE QVE AC RESTITVTIONE QVORVNDAM SCRIPTO-

RVM CLEMENTINORVM, AD CATHOLICVM

*lectorem, Praefatio D. Lamberti Grue-
teri Venradij.*

RIVSQVAM de labore nostro studioque nobis in hoc au-
ctore posito aliquid dicamus, visum est operæ pretium,
Candide & catholice lector, pleraq; de libris ipsius paulò
copiosius præfari, vt constet, quinam eorum veri sint aut
falsi, γνήσιοι, ἢ δ' ἐνόθοι καὶ παρεμβλημένα, quiq; nunc ex ip-
sis existunt, aut desiderantur nobis. quod vt commodius
fiat, abs re profectò non erat, vitæ prius historiam auctoris
nostri, ex qua, quisnam & qualis fuerit, certò cognoscatur,

quando ea hîc in Clementinis sparsim referatur, apud alios autem variè incerteque
describatur, quantum nobis quidem ex verisimis & antiquissimis scriptoribus eam
obseruare licuit, breuiter hoc loco tanquam in tabella subijcere. Clemens igitur
noster, Romæ natus fuit, patre quidem, Fausto, quem Faustinianum plerique nomi-

Ni. Cal. l. 3. nant, matre verò, Matthidia, ex clarissima Cæsarum familia. puer à parentibus Athe-
c. 35. Euche- nas, vbi tunc maximè florebant studia, ad discendam philosophiam missus est, in qua
rius Lug- se cum primis Platonice atq; Aristoteleæ disciplinæ dedit, quam sic breui percepit,
dunens. E- vt passim etiam princeps scientiæ existimaretur. Quo tempore matrem cum binis li-
pist. ad Va- beris, fratribus suis, (Nicetas siue Vincentius & Aquila dicti erant, in Græciam vi-
lerianum. tandæ Zelotypiæ causa, qua à leucro premebatur, traijcientem, itemq; patrem po-
Clemens, stea suos insequentem, mirabiliter amisit naufragio: quos tamen omnes diuina Pe-
8. Reco. tri Apostoli dexteritate factus iam Christianus postliminio recuperavit, haud mi-
nùs certè mirabiliter. interea cum philosophari pergeret Clemens, opinionumque

Recog. 1. varietate, quæ permultæ sunt in ethnica philosophia, magis indies magisque fluctua-
ret, ignarus, ecquam ex omnibus amplecteretur veriore de beatitate, animorumq;
immortalitate sententiã, proptereaq; aditis omnium regionum scholis varios sapi-
entes consuleret, tandem accepto nuncio de noua Christi Iesu doctrina, studio huius
etiam cognoscendæ commodè in familiaritatem Barnabæ doctoris Euangelij incidit,
etiam dum valde iuuenis, vt de se testatur: ab eo verò ad Petrum Apostolum, qui tunc

Recog. 8. Cæsareæ Stratonis agebat, ductus, didicit ex ipso Christianæ religionis mysteria. idq;
factum non multos post annos ascensionis Christi in cœlum. Porro assumptus à Petro in
comitè itineris sic breui profecit, cõiuncta cù fide sapiëntia illa, quã prius in mûdo di-
dicisset, vt Petro volente prædicationis munere nõnunquã fungeretur: dignus deniq;
Recog. 3. sit habitus, cui post se verbi docedi munus apud Romã cõmitteret. Quo tempore bo-
nã partè disputationum concionumq; Petri cõtra Simonem Magum primum in Ec-
clesia hæreticum habiturum, à seq; adiutarum, perscripsit. qui libri Recognitionum

Hieronym. nunc vocantur. ex quibus sanè, tametsi non ita puri existunt, facile tamen, quantus
in Catalo- nunc vocantur. ex quibus sanè, tametsi non ita puri existunt, facile tamen, quantus
go. & in 4. in philosophia fuerit, perspici liceat. Quo tempore etiam scripsisse videtur canones
ca. ad Phi- ab Apostolis in Hierosolymitano Concilio factos. de quo postea. Magnum deinde
lip. Item, Paulum audiuit, eundem aliquandiu comitatus in docendo Euangelio: cui se ita
Epistola ad probauit, vt ab ipso inter præcipuos suos collegas sit numeratus, eius præclara mēti-
Dardanū, one facta, epistola ad Philip. c. 4. testaturq; probati scriptores, Paulum hoc interprete
20. 3. dictasse epistolã Hebræis inscriptã: proptereaq; olim de illa dubitatũ esse, quòd sty-
Nic. Call. lus Paulino dissimilior foret. Et vt dicã, quod sentio, hoc interprete existimo dictas-
li. 2. ca. 46. se Pe-

P R A E F A T I O.

se Petrum secundum suam Epistolam, paulò ante obitum suum ad ecclesiam catho-
licam datam: quando ea phrasis Paulinæ non adeò sit ab similibus, & Hieronymus q. ii.
ad Hedibiam testetur, Petri epistolas binas propterea stylo & charactère, structura-
que verborum discrepare, quòd pro necessitate rerum Petrus diuersis vsus sit inter-
pretibus. Eum interpretem, Clementem fuisse, verisimile est, & ex phrasi coniectu-
ro. At enim hac doctrina Clemens, vitæq; sanctitate celeberrimus fuit: quem etiam
in pura sanctaq; virginitate, omnem vitam transegisse, refert B. Ignatius martyr, E-
pistola ad Philadelphios. Porro post decessum Petri Apostoli, qui xiiii. Neronis an-
no, suæque prædicationis circiter xxxv. cruci pro fide affixus est, sedem ecclesiam-
que Romanam abs Petro iam morituro sibi commissam, cum Lino & Anacleto,
(qui & Cletus,) viris sanctissimis gubernandam suscepit. vbi non per se solùm ma-
gna industria studioq;, verbo simul & exemplo fidem in D. N. IESVM CHRI-
STVM docuit & asseruit, pauperum, viduarum, & orphanorum summam curam
habuit, Iudæos & Græcos fortiter & modestè confutauit, sed alijs quoque populis
per alios eandem in Gallia passim Germaniaque fidem prædicari curauit. Diony-
sium siquidem Areopagitam, i. x. virum Atheniensem, quem Paulus conuertit, de
quo in actis, Romam Athenis, vbi constitutus erat Episcopus, venientem, vt Petrum
ante obitum videre posset, cum is iam martyrio perfunctus esset, in Galliam, ad Pa-
risios, Germaniamque, prædicatum misit. Crescentem quoque Pauli discipulum,
Moguntiam in Germaniam misit, cuius meminit Paulus, 2. Timoth. 4. Crescens, in-
quit, in Galatiam profectus est. quo loco monet Epiphanius, pro Galatia, Galliam
legendum esse. & quidem sic habet traditio, primum Moguntinum Episcopum fuisse
se hunc Crescentem: quem ipse Clemens in Constit. Ap. libro sept. ca. 46. ab ipso e-
tiam Petro testatur Gallia ordinatum esse episcopum. sic Eusebius Pamphilius libro
3. H. Eccl. cap. 3. itemque D. Hieronymus in Catalogos referunt in Galijs eundem
Crescentem docuisse, sepultumq; esse. atqui Moguntia in Galijs nemo ignorat olim
numeratam. Alios item sanctos doctosq; viros aliò misit prædicatum. atq; ita to-
tum terrarum orbem nostrum instruxit, & veluti Sol quidam præstanti luce scienti-
aue euangelij illustravit: absentes quidem, scriptis libris, epistolis, Petri concio-
nibus, missisque doctoribus, Romanos autem, coram, annos i. x. ac quo tempore
pontifex fuit, laudatissimam epistolam ad Corinthiacam ecclesiam tunc tumultu-
antem dedit, qua eos ad mutuam reuocat pacem, ita certè præstantem vt etiam sit o-
lim publicè solita legi. Tandem Cherionem Ponti urbem est pulsus in exilium
propter fidem, vbi quòd eam non definiret propagare, submersus est in mari, Tra-
iani cæsaris iussu, annoque tertio, vt notant veteres, tametsi sint, vt Georgius Cedre-
nus, qui sub Dometiano aiant necatio, quod est absurdum: alij rursus, qui con-
tendant sic submersum, septimo Vespasiani C. anno. * sed hanc dissensionem aliàs
tractabimus. A morte quidem magnis claruit miraculis, quæ præclari nobis scri-
ptores, Ephraïmus martyr & Episcopus Chersonis, Symeon Metaphrastes, Nice-
phorus Callistus, denique & Gregorius Turonicus descriperunt. Corpus autem
sancti viri à Cyrillo sancto Sclauorum apostolo repertum esse Corsonæ, vbi in mare
proiectum erat, circa annum salutis D C C C L V I I I. Romamque deportatum, scribit
Martinus Polonus in supputationibus suis: idque fecisse Constantinum philoso-
phum, magnum virum & apostolicæ vitæ præceptorem testatur Anastasius Biblio-
thecarius, epistola ad Carolum Regem de scriptis B. Dionysij data. Sed de hi-
storia certa vitæ Clementis, vnde is cognosci queat, pro instituto nostro satis.
Porro seruamus nos animi sui reliquias, libros, inquam, ab eo conscriptos his orbi
supereff, etiam defunctus, his pluribus, & efficacius quidem loquitur mortuus,
quàm viuus: his nobis quoque viuus, spirat, prædicat. de quibus porro dicendum
erit paulò accuratius, quòd de ijs non minima sit dubitatio. Sunt enim, qui x. Re-
cognitionum libros, vnà cum LXXXIII. seu, vt alij distinguunt, LXXXV. Cano-
nibus

*Hildeuui-
nus, in A-
reopagiti-
cis.
Metrodo-
rus. M. Syn-
gelus.
Epi. h. h. e.
si. con. v.
Alogos.
Euseb. li. 3.
ca. 34. Hie-
ron. in Cat.
Zonaras.
* Onufrius
Pan.*

*De libris
Clementi-
nis.*

nibus apostolicis, & V. suis epistolis, quæ nunc dudum exstant omnia, præterea libros octo constit. Ap. quos nuper in concilio Tridentino Ioannes Bouius Episcopus ostunenſis à se conuersos foras dedit, non eos omnes germanos, sed fictitios potius, supposititiosq; esse contendant: quos plerosq; tamen omnes nunc Catholici pro veris Clementinis habere & agnoscere solemus. Sed ut hæc nostra opinio sit probatior, atque alijs magis perspicua, primum de ijs scriptis, qui hoc nomine in manibus sunt, ordine agemus, indicantes argumenta testimoniaq; veterum haud leuia, quibus ad credendum illud adducamur. De constitutionibus quidem nihil opus est dicere, simul, quod in eas diligenter fuscq; satis R. D. Ioannes Bouius præfatus sit: simul etiam, quod si forte aut alibi dissenſerimus, aut in eas quid desideretur, ex his nostris ea desumi deprehendiq; possint. de cæteris autem, de quibus hæctenus nemo, nos agemus. Deinde obiectiones quasdam recitabimus, quibus permulti motieas reijciunt, ijsque respondebimus. Hinc pauca de vtilitate & dignitate, nostroque, quod propositum fuit, in his posito studio tractabimus. denique, quæ clementina nobis desiderantur, paucis notabimus, atq; his præfationi nostræ finem faciemus. Quantum igitur ad recognitionum clemètarum libros attinet, eos vere Clementi nostro ascribo, tametsi corruptos esse agnoscam, ut dicetur. Sed mihi de his dicturo, pauca de Hieronymo sunt commemoranda prius, is etenim vir, quoniam in Catalogo scriptorum ecclesiasticorum, horum librorum nullam mentionem facit, plerisque; vel quod paulo iniquius de eisdem iudicari, vel tanquam veros non agnouerit, videri per sæpe solet, sed audiamus eius verba. Clemens, inquit, de quo Apostolus Paulus ad Philippenſes scribens, ait, Cum Clemente, & cæteris cooperatoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ. &c. quartus post Petrum Rom. Episcopus, siquidem secundus Linus fuit, & tertius, Anacletus, tametsi plerique Latinorum secundum post Petrum Apostolum putent fuisse Clementem, scripsit ex persona Rom. ecclesiæ ad ecclesiam Corinthiam valde vtilem epistolam, quæ & in nonnullis ecclesijs publice legitur: quæ mihi videtur characteri epistolæ, quæ sub pauli nomine ad Hebræos fertur, conuenire. sed & multis de eadem epistola non solum sensibus, sed & iuxta verborum quoque ordinem abutitur. omnino grandis in vtraque similitudo est. Fertur & secunda eius nomine epistola, quæ à veteribus reprobat. Et disputatio Petri & Appionis longe sermone conscripta, quam Eusebius in tertio historiae ecclesiasticæ coarguit. Hæctenus Hieronymus, Quos hoc loco doctissimus vir referret Clementis libros, ij sane nulli exstant, exstant autem eius nomine, quos ille non commemorauit, quosque nos hoc volumine complexi sumus, sed hac reticentia equidem adduci nequeo, ut germanos eos esse negare audeam. Qui sit igitur ut vir ille antiquitatis omnium studiosissimus, peritissimusque eos omiserit? vel suspectos eum habuisse verisimile est: ne id quidem mihi persuadeo, fortassis in vulgus ita noti erant, ut Hieronymus non putaret opus esse eorum enarratione, nan hac vna de causa multorum se libros præterijſſe, testatur ipse, ut in Matroniano Euzoio, Cæsariense & B. Ambrosio, Mediolanense episcopo: multos etiam præterijt omnino ne ipsorum quidem auctorum facta mentione, haud licet vulgari: uti, Dionysium Areopagitam, Athenagoram, & alios multos, de quibus apud Suidam, Niceph. Callistum aliosque legere est: qui tamen ipsi nec omnes recitarunt. Verum enim ab Hieronymo non libros Clementis enumeratos esse omnes, vel solus Epiphanius, B. Cypri. Episcopus, qui quidem æqualis & summus amicus ipsius fuit abunde testari potest: qui & hos pluresque illi tribuit alios: itemque alij, quorum mox testimonia adferemus per absurdum fuerit, propterea Clementi hos detrahere quia non recordetur illorum Hieronymus quin potius eum agnouisse colligamus ex sua confutatione apologiæ Rustiniana, de adulteratis libris Origenis ad Macarium: in qua cum queritaretur Rufinus, Origenica exemplaria à peruersis hominibus corrupta esse, exemplique causa sic recognitionum hos libros corruptos assereret: Hieronymus minuta quidam omnia excutit multa etiam refellit: sed hoc ipsum, quod

quod adfert Rufinus de Clementinis recognitionibus, silentio præterit profus, secunda sua in Rufinum apologia: sed est manifestius, quam ut egeat probatione, omnes omnium libros ab Hieronymo enumeratos non esse. ut merito nihil his scriptis malæ suspicionis Hieronymus suo silentio adferre debeat. Sed nunc videamus ea testimonia, è quibus eorum veritas cuius palam constare possit.

B. Epiphanius, Cōstantiæ Cypri Episcopus, in Panario, cōtra xxx. hæresim Ebionitarū, enarrans libros, quibus illi vtatur. Χρῶνται δὲ ἡ ἄλλαις τισὶ βίβλοις, δὴθεν, ταῖς προδοῖς, καλομένας Πέτρου, ταῖς διὰ Κλήμεντος γραφείσαις. νοθεύσαστες μὲν τὰ ἐράσταῖς, ὀλίγα δὲ ἀληθινὰ εἰσάσαντες, ὡς αὐτὸς Κλήμεντος αὐτοῦ κατὰ πάντα ἐλέγχει, ἀφ' ὧν ἔγραφε ἐπιστολῶν ἐγκολίων τῶν ἐν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις ἀναγινωσκομένων, ὅτι ἄλλοι ἔχει χαρακτῆρα ἢ ἐαυτοῦ τῶν ἰσχυρῶν, καὶ ὁ λόγος, κατὰ τὰ ἑαυτῶν εἰς ὄνομα αὐτοῦ ἐρταῖς περιόδοις γεννηθέντα. Αὐτὸς γὰρ παραδειγμα διδάσκει, καὶ αὐτοὶ οὐδέχοντες. Αὐτὸς γὰρ ἐγκωμιάζει ἠλίαν, καὶ Δαβὶδ, καὶ Σαμψῶν, καὶ πάντας τοὺς προφήτας, οὗς οὕτω βδελύσσονται. Ἐρταῖς οὖν περιόδοις τὸ πᾶν εἰς ἐαυτοῦ μετένεγκαν, κατὰ ψευδῶν ἀποστόλων κατὰ πολλοὺς τρόπους, ὡς αὐτοῦ καὶ ἡμερῶν βασιζομένου, ἀγνισμοῦ ἔνεκεν, καθ' ἑαυτοὺς, καὶ οὕτω, ἐμψύχων πᾶν αὐτὸν ἀπέχεσθαι καὶ κρεῶν δὲ ἢ οὕτω, ἢ πάσης ἄλλης ἐδωδῆς, τῆς ἀπὸ σαρκῶν πεποιημένης, λέγουσιν, ἐπεὶ δὴ πῶρ ἢ αὐτὸς Εβίων ἢ Εβιονίταις περὶ τῶν ἀπέχοντων τούτων. Hoc est vtuntur (Ebionitæ) præter corruptum S. Matthæi Euangelium, alijs etiam libris, nimirum Circuitionibus Petri appellatis, quæ per Clementem scriptæ sunt. multa in ijs corrumpetes, pauca autem vera relinquentes, velut ipsemet Clemens ipsos per omnia redarguit, in epistolis, quas scripsit, encyclicis, quæ in sanctis ecclesijs leguntur: quod alium habeat characterem fides ipsius atque sermo, ab his, quæ ab illis sub ipsius nomine in Circuitionibus deprauata sunt. Ipse etenim virginitatem docet: at illi non admittunt. Ipse etiam commendat Eliam, & Dauidem, & Sampsonem, omnesq; prophetas, quos illi abominantur. Itaq; in Circuitionibus totum in se transfulerunt, mentientes contra Petrum, multis modis: quemadmodum se ipse in aqua quotidie tinxerit, purificationis causa, sicut & ipsi: ab animatis item & carnibus ipsum abstinuisset, ab omniq; edulio alio ex carnibus facto dicunt, quemadmodum & ipsi faciunt. nam & Ebion ipse & Ebionitæ penitus ab his abstinent. Hæctenus Epiphanius. Manifestum est, hic ab ipso recognitionum hocce citari libros, quos appellet τὰς περιόδους, i. circuitiones, ut & Athanasius facit, de quo suo loco postea, nimirum, quod in ijs profectioes Petri susceptæ euangelij docendi causa describat. tur. porro germanos eos Clemētis esse, palam suis testatur verbis, ταῖς διὰ Κλήμεντος γραφείσαις. nisi, quod Epiphanius hic moneat, ab Ebionitis eisdem deprauatos esse. cæterum per facile huic vitio potest occurrere, cum ex Epiphanio constet, quibus nam in locis corrupti sint. adeoq; peruersæ opiniones istæ ab interprete Rufino, magna quidem ex parte, in conuertendo sint expunctæ, sicut ipse in præfatione sua non obscure significat: deniq; nos etiam, si quid suspectum sit amplius, diligenter notauerimus, quo de post. Rursus alias hocce libros valde cum primis honorificè citat idem B. Epiphanius, eodem libro, contra xxx. hæresim Valentini & gnostorum. Verba eius sunt. ἡμεῖς δὲ ἀρεοθέτες τοῖς περὶ ἡμῶν λεχθεῖσιν ὀλίγοις, ἢ τοῖς ἑαυτῶν τῆς ἀληθείας συγγραφέων τούτων λεχθεῖσιν ἢ σωταχθεῖσιν, ἢ ὁρῶντες, ὅτι ἄλλοι πεποινημένοι. (Φομὴ δὲ, Κλήμεντος, ἢ ἐρημῶν, ἢ ἰσοπολυτοῦ, ἢ ἄλλοι πλείους, ἢ καὶ Ἰαμασῶς τῆν καθ' αὐτῶν πεποινηται ἀνατροπῆν) οὐ πάνυ πτώχευα ἢ πτωχοδένει, ὡς προσέποιν, ἢ δελήσασιν, ἢ γεννηθέντες τῶν προσηρμένων ἀνδράσιν. Id est. Nos verò contenti paucis hisce à nobis dictis, & his, quæ ab illis veritatis scriptoribus commemorata compositaq; sunt, ac videntes, quod alij laborauerunt, (Clemens inquam, & Ireneus, & Hippolytus, alijq; plures, qui mirabiliter etiam ipsorum euersionem fecerunt, siue, ipsius euertendis studuerunt,) non valde quid amplius labori adiungere volumus, ut diximus, contenti prædictis viris. Hucusq; Minus clarum hoc pro libris hisce testimonium quis forte dixerit, quando id tam de Alexandrino, quam nostro Clemente queat intelligi, præfertim, cum nullus titulus libri nominetur. Ego verò, tametsi nihil temerè asseuera-

re velim, reor non incommodè de nostro auctore, suisq; his Recognitionibus hæc Epiphano citata accipi posse, quòd Petri eiusmodi disputationes habitæ contra Simonem Magum, à quo quidem hæresin suam Valentinus ille hausit, hisce libris continantur, vt nusquam ea luculentius confutetur: quocirca & Epiphano vbiq; eæ familiares sunt. Sed quisq; vt velit, accipiat. superius testimonium Epiphaniij manifestissimum est.

Doctus ille commentator, qui Chrysostomi nomine tituloq; in Mathæu vsurpatur, maximi has Recognitionum fecisse videtur cum, cum in vna homelia 49. in 24. c. Mathæi ter etiam citet librū secundum. Primum. Hoc & Petrus apud Clementem exponit, loquens de euerfione templi Hierosolymitani, exstat autem is locus penè in extremo primo libro. Iterum. Sic petrus apud Clementem exponit, loquens de Magicis signis, quæ edidit magus Simon, & edet Antichristus. Locus est libro secundo in principio. Rursum. Sicut in historia Clementis Petrus exponit in finem docens temporis, concedendam, diabolo potestatem signa edendi vtilia, qualia ministri Christi edere solent. Quem scholiastes hoc loco citat, exstat in tertia recognitione, pag. 62: & est profecto locus ἀπομνημονευμάτων. Erasmus negat hunc auctorem, Chrysostomum esse, atque ego libenter in eius hanc sententiam abeo: quibus de causis, aliàs doctissimum tamen illum scriptorem fuisse fatetur, omnesq; vel inuiti fateri cogentur, nec minus commendabunt, quam Erasmus. vbi legerunt. Vide igitur, quanti doctus ille auctor, quicumque fuit, has Clementis Recognitiones fecerit? quas vno in loco tertium voluit citare, & quidem in difficilima materia.

GEORGIUS Cedrenus, Græcus Ecclesiæ historiographus, quem latinè conuertit Guil. Xylander, sed plerisq; locis paulò liberius, quàm par fuit, sua paraphrasi nonnunquam liberius adiecta, aut inserta, recitat disputationem Petri ex Clemente nostro, hisce incipiens verbis. Καὶ μὲν ἐν τῇ ἁμασίμῃ ἐπὶ τῶν ῥωμαίων, ὅν μόνον ἐν Ῥωμῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν Συρίᾳ πρότερον: ἀπὸ ΚΛΗΜΕΝΟΣ ὁ Ῥωμαῖος, καὶ πάνσοφου μαθητῆς Πέτρου, καὶ σωεὶ δὴ μὲν διηγήσατο, ἀφ' ὧν ὀλίγα σωτῆρα ἐξομῶν ἐν ταῦθα. Id est. Alia etiam miracula ediderunt multa, non solum Romæ, sed & prius in Syria: quæ CLEMENS ille Romanus sapientissimus discipulus Petri, Comesq; enarravit, ex quibus pauca hoc loco componemus. Dein autem subiicit integram disputationem Petri cum Simone Mago, de deo vno habitam: quæ tota & quidem plenius exstat Recognitione secunda. Idemq; citat ibidem transformationem Faustii in Simonem Magum, quæ est in X. Recognitione.

Nicephorus Callistus, libro 2. H. Eccl. c. 35. primorum Episcoporum Ro. ecclesiæ narrata successione, vbi ad Clementem peruenisset, summariam mox vitæ ipsius subiicit historiam, quæ quasi argumentum est horum librorum, aded, vt quis non inepte suspicari posset, ex recognitionibus eam petitam esse: quæ tametsi huc non pertineat multum, subiiciam tamen, ne hæc omnia fabulosiora putet quispiam. Petrus, inquit, vna cum Simone Mago tanquam prodigiorum effector à Nerone Romapulius, Hierosolima rursus & orientales ciuitates petijt, & orbem miraculis illustrans in Faustum & Faustianum siue Nicetam & Aquilam incidit: qui filij quidem clarissimi viri Faustii Romani Cæsarem genere attingentis, fratres autem Clementis erant. hos cum ab Simonis præstigij prodigiosis abduxisset, ciuitates visibat Simonis semina vbiq; radicitus euellens. Deinde etiam sacrum Clementem ad se pertraxit, eumque sibi ad arcanas & obscuras illius de anima & restitutione hominis, alijsque rebus ingentibus, quæstiones per appositas solutiones rite præsentique animo respondens, atque insuper miraculis multis, ac secretioris sapientiæ vi familiaris coniunxit. Hæc Nicephorus. atqui vero quæstiones huiusmodi inter Petrū Clementemque tractatas, hic contineri, nemo ignorare potest, qui Recognitiones euoluerit, sed quando testimonium id non ita sit perspicuum, quod saltem adductum volui pro veritate materiæ in his libris tractatæ: manifestius audite, quod exstat libro 3. cap. 18. vbi vitam ipsius scriptaque breuiter recenset, de scriptis quidem sic.

fic. Epistolam huius, S. Clementis nomine editam, magnam admirandamque Eusebius pamphili attingit, quam Romanæ ecclesiæ nomine scripsit Corinthijs, cum apud eos seditio esset. eam & antiquitus & suo tempore publice in ecclesia lectam dicit, in qua multis sententijs epistolæ Pauli ad Hebræos vtitur. Fuit & alia sub huius nomine Epistola priori illi longè impar, quam veteres ignorauisse, idem Eusebius scribit qui porro & exigua eius scripta, quæ Petri & appionis ait esse dialogum, reprobatur: quæ inimicum sinceram certamque Apostolicæ orthodoxiæ formam retinere negat. Ego vero (Eusebio, scilicet) si de ijs, quæ apud nos Clementina dicuntur sentit, non assentior: Ea enim ecclesiæ recepta sunt. Si vero præterea aliqua sint alia nihil refragor. hunc autem & Apostolicarum Constitutionum, & sacrorum quoq; Canonum eius auctorem esse credimus. Cæterum de Epistola ad Hebræos anceps est opinio, hic me ne Clemens, an Lucas Euangelista eam transtulerit, à Paulo, cuius natia & propria est, dictatam. Hucusque Nic. Quænam, quæso, Clementina poterunt intelligi hoc loco, nisi Recognitionū libri? cū præsertim satis doceat, ex hisce historiam se Clementis recitare, deque cæteris ipsius scriptis suum calculum adijciat quæcūq; eorum vera vel falsa iudicet, ac indicet, non illa se Eusebiana ἀπομνημονεύματα vidisse? è quibus manifestè tum Canones, tum Constitutionum libros excipit, Clementique tribuit, de epistolæ autem Paulinæ ad Hebræos interprete, ecquis fuerit, in medium relinquit: Cæterum hoc Nicephori testimonium magis obseruandum venit: quod in Eusebiano iudicio, quod habet lib. 3. c. 38. permulta corrigat, pleraq; etiam explanet. Habet idem argumentum Abdias Babilonius, in historia sua de Petro: vt inde vel Recognitionum argumentum affirmari queat: qui si falsus auctor est, vt mihi quidem videtur: certè, quicumque est, aliunde desumpsit, quod refert. Ipse denique Clemens noster haud obscure meminit argumenti horum librorum lib. 6. Const. Ap. c. 8. & 10. Sed de Græcorū testimonijs satis veniamus ad Latina. Quid autem Rufiniano illustrius esse possit, quum & interpres fuit horum librorum Rufinus ille Toranus, æqualis & æmulus Hieronymi, familiaris B. Epiphaniij, qui nusquam non apertissime eos tribuit Clementi? Inter cætera memorabile testimonium eius est in apologia sua ad Macarium, cuius supra facta est mentio, de adulteratis libris origenis. Clemens inquit, Apostolorum discipulis, qui Ro. ecclesie post Apostolos & Episcopus & martyr præfuit, libros edidit, qui appellantur, ἀναγνωρισμός, id est, recognitio: in quibus cū ex persona Petri Apostoli, doctrina quasi vere Apostolica in quam plurimis exponatur, in aliquibus ita Eunomij dogma scribitur, vt nihil aliud, quàm Eunomius disputare credatur, filium Dei creatum ex nullis exstantibus asseuerans. tum etiam illud adulterij inseritur genus, vt naturam diaboli, cæterorumq; dæmonum non propositi voluntatisq; malitia, sed excepta ac separata creaturæ produxerit qualitas, qui vtiq; in cæteris omnem rationabilem creaturam docuerat liberi arbitrij facultate donatam. sunt etiam alia nonnulla, quæ ecclesiastica regula non recepit omnino. Quid quæso de his sentiendum est, quod Apostolicus vir, imo pene Apostolus, non ea scribit, quæ Apostoli dicunt? cui Paulus Apostolus testimonium dedit, dicens: Cum Clemente & adiutoribus meis cæteris, quorum nomina sunt in libro vitæ: & scribebat hoc, quod libris vitæ contrariū est? An id potius credendum est, peruersos homines assertiorem dogmatum suorum sub virorum sanctorum nomine, tanquam facilius credenda, inseruisse ea, quæ nec ipsi sensisse, nec scripsisse credendi sunt? Hæc Rufinus, cuius totum locum ascripsimus, ne sit post repetitione opus. in eo siquidem manifestè Clementi tribuis Recognitiones atq; eum quidem contra Hieronymum exempli causa adducit, vt supra dictum est: qui si falsus fuisset, nequaquam ille siluisset, cum singula eius verba tam exactè excutiat, ventilet, ponderet, multa quoq; refutet. Fuit enim Rufinus æmulus Hieronymi, vt dixi, sed qui adhuc huius veri plenius testimonium requirit, legat eius in Recognitionibus veras abs se ad Gaudentium præfatione. de quo etiam Gennadius testatur in Catalogo suo: Rufinus Clementis Romani libros Recognitionum vertit.

Doctus Beda, qui vixit ante annos D. CCCXL, enarrans in actis Lucae, historiam captorum à Phariseis Apostolorum, & per intercessionem Gamalielis dimissorum in illa Lucae verba, quæ cap. 5. leguntur, Surgens autem quidam in Concilio Phari- seus, nomine Gamaliel, ex prima Recognitione citat eam historiam plenius. Hic Ga- maliel, inquit, ut Clemens indicat, Apostolorum erat in fide socius, sed eorum con- silio permanens apud Iudæos, ut eorum in tali turbine posset sedare furorem. Ex- tat is locus à Beda citatus, in postrema prima Recognitione, pag. 19. vbi Petrus histo- riam hanc ijs verbis narrans, inducitur. His à me dictis, ingemuit omnis multitudo sacerdotum, quod eis de templi subuersione prædixerim quod cum vidisset Gamali- el princeps populi, qui latenter frater noster erat in fide. &c. Legatur locus nam & tunc temporis ab homine magni iudicij, ingenijq; fide dignos habitos esse conspici- etur. Idem venerabilis auctor, libro de Ratione temporum, cap. tertio, sic scribit. Denique sanctus Clemens Apostolorum discipulus, & Rom. ecclesie tertius post Petrum Episcopus, in sexto historiarum suarum libro, ita scribit. In principio fecit Deus cælum & terram. terra autem erat inuisibilis & incomposita. Hactenus Beda Ecce in difficilima questione citauit Beda hunc Clementis locum, qui quidem sex- ta Recognitione paulo post principium, in concione Petri exstat, pag. 91. ut margini annotauimus. Porro duo velim te hic obseruare. Primum Bedam in grauissima materia Clementinis hisce libenter vti. Deinde & titulus considerandus est vocat historias, & quidem rectissime debet enim titulo subiudicari argumentum libro- rum, ita his perscribit Clemens integram historiam, tum de occasione, qua ad agni- tionem fidemque Christi peruenerit, tum, quid sibi & Petro in profecionibus eu- angelij causa susceptis acciderit. Et sequitur hic Bedam Bridefertus Ramesiensis vetus librorum de ratione temporum commentator. Sed quid multa? Vel vnus Beda ad testificandum de veritate, adeoq; auctoritate Recognitionum harum satis valuerit, quippe, cui ea perquam sunt familiares.

Frechilfus Lexouienfis Episcopus, vir præstanti eruditione, qui vixit anno D. C. C. XL. sub Leudouico Pio, Cæsare II. nostrate, tomo secundo chronicorum suorum libro 2. c. 10. citat verbotenus totum pene principium ex prima Recognitione. Vt- que adeo & tunc temporis ab hominibus eruditis & claris certi libri fideq; digni sunt habiti. Et hõs quidem sequuta posteritas maiorum nostrorum hactenus eos- dem pro Clementinis habuit semper. Atque iam nunc tempus foret indicare, quam diuersa ab his recentiorum fuerint quorundam iudicia, sed quando rationes eorum non in has solum, sed & cæteros Clementis libros dirigantur, suo loco de ijs nunc ad canones veniamus.

DE CA-
NONI-
BUS. Nam & hos vere equidem ab Apostolis constitutos, à beatoq; Clemente conscri- ptos esse, multis & certis adducor argumentis, ut credam. Primum, quod ita nobis ab vniuersa ecclesia Græca simul & Latina traditum sit. quæ traditio cum olim vo- caretur in dubium, sub Iustiniano, qui *ἑνωτικῆς* est vsurpatus, ab vniuersa Con- stantinopolitana synodo sexta in Trullo habita, rursus confirmata fuit: asseuera- tumque ibidem, Canone secundo, hos ipsos canones & verè apostolicos, & à B. Cle- mente conscriptos esse. Verba Concilij sunt.

Hoc quoque huic sanctæ synodo pulcherrime & honestissime placuit, ut ab hoc nunc tempore deinceps ad animarum medelam, & perturbationum curationem firmi stabilesque maneant, qui à sanctis patribus, qui nos præcesserunt, suscepti ac confirmati sunt, atq; adeo nobis etiam traditi sunt, sanctorum & gloriosorum Apo- stolorum nomine, LXXXV. canones. Quoniam autem in his nobis canonibus præ- ceptum est, ut eorundem sanctorum Apostolorum per Clementem ordinationes susciperemus, &c. quibus adulterina introducta sunt, &c. reiecimus. Rursus cano- ne 3. & c. 6. citantur hi Canones Apostolici: deniq; per omnia insistit id concilium hisce Can. quod studiosus lector cognoscet per facile. Idem vero repetitum confir- matumq; est septima synodo œcumenica, habita sub Constantino & Irene matre

ipfi-

ipsius, anno DCCLXXXIX. contra Iconomachos. Canone primo hæc sunt Concilij ver- ba inter cætera.

Diuinos canones libenter amplectimur, eorumq; constitutionem integrã & illa- befactibilem confirmamus, QUAE EDITA FVERUNT A SANCTIS, SPIRITVS TVBIS, OMNI EX PARTE BENEDICTIS APOSTOLIS. Scio equidem, à doctis pleriq; hosce Canones non recipi, tanquam germanos, quòd nullos eos fecerint il- la concilia: vti aiunt, cui obiectioni postea respondebimus. agnouit certè & recepit sanctus Iuo, agnouit Gratianus, agnouit & Theodorus Balsamon, Patriarcha Anti- ochenus, qui & scholijs illustrauit eos suis. Sed ad Canonum probationem redeam- mus. Nec enim sola traditio eos Clementi tribuit, sed & permulti certissimi aucto- res: quorum pleraq; testimonia indicabimus, omisis prolixioribus sententijs, ne ni- mis prolixi esse cogamur. Ioannes Chryostomus non semel citat leges Apostolorum, vt hom. 86. in 26. c. Matth. & alibi, haud obscurè Canones hos intelligès. alibi Com- mentator Chryostomicus in cap. 6. Matth. ho. 13. dum librum canonum Apostoli- corum, citat, intelligit non obscurè Constitutionum libros. sed ad rem. quia enim non tam clarum est hoc testimonium, audiamus clariora. Ioannes ille Damascenus, Mansur dictus, vt notat Suidas, vir sanctissimus & doctissimus, què sub Leone Ilauro Iconomacho circa annum domini DCXXIII. claruisse pleriq; scribunt, libro quarto Orthodoxæ fidei, cap. xviii. de scripturis tranctans, inter Canonicos libros refert hos Canones, hisce verbis post Apocalypsin Ioannis, *Κανόνες τῶν ἀγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος*, id est, Canones sanctorum Apostolorum, per Clementem, S. de- scripti. Iam Photius, sanctus Patriarcha Constantinopolitanus qui vixit anno do- mini, 877. vir, vt scribit Zonaras, valde doctus, nusquam non in Nomocanone per omnes penè titulos atq; capita hos canones agnoscit & allegat. Vide primi tituli ca. 1. 5. 6. 12. 14. 15. Eorum etiam meminit Symeon Metaphrastes in Commentario suo de Petro & Paulo. Et agnoscit pro germanis Nicephorus. eius testimonium supra positum nobis est. Agnouit & Theodorus Balsamon, qui commentariolos in eos scripsit, à nobis Ipsis canonibus adiectos, singulari quodam consilio, tametsi Eccle- siæ nostræ Latinæ non adeò fauerit. in eisdem Constantinus Harmenopolus scrip- sit: qui commentarij nondum sunt typis excusi, quod sciam, & alibi asseruantur in bibliothecis. Sed satis testimoniorum Græcorum, cum ex his abundè cognosci que- at, quid Græci de Canonibus senserint. Verè enim crediderunt Canones hos ab A- postolis statutos, & à Clemente conscriptos esse. neq; verò aliter statuit Latina Ec- clesia. B. Papa Marcellus, nobilis martyr, qui Romanæ sedi præfuit anno CCCIII, in docta & graui illa epistola, quam ad Aurelium Maxentium, Romæ Christianos gra- uiter affligentem, pro Christianis scripsit, citat hos canones, clementique manifestè tribuit, dum ita scribit: Quod laici, aut suspecti episcopos non debeant accusare, ne- que accusatoribus de inimici domo prodeuntibus credendum sit, & à B. clemente, ipsis eum instruentibus Apostolus legimus definitum, & nos eadem firmamus. Ea- dè ferè citat B. Zephyrinus. pp. Martyr, epistola ad episcopos Aegypti. Videntur autè canonè 74. intelligere. Idè Zephyrinus ad episcopos Siciliae 60. canones Apostolis *vide 16.* tribuit. Leo IX. tribuit eis L. Isidorus testatur epistola in capita Canonum hos Canones *dist. Gra-* olim à quibusdã habitos apocryphos sed tamè plures eos recepisse, eorumq; sententijs *riani. 28. c.* sanctos patres synodali auctoritate roborasse, & inter canonicas cõstitutiones posu- *Si quis doc.* isse. Quid verò hic obijciatur, post videbimus. Sed, quid multis opus est? Ipsa Roma- *30. ca. Illud* na ecclesia, quæ diuino quodam priuilegio & est, & vsurpatur Apostolica, à multis *autem.* inde seculis illos Clementi tribuit, & vt verè Apostolicos agnouit, prædicauit, ob- seruauit: nisi forte ratione temporum, quatenus temporariæ vel perpetuæ causæ fue- runt, quædam aut mitigauerit, aut immutarit. Quin ipse Cæsar Iustinianus claris verbis eos Apostolis ascribit. Deniq; vt in pauca conraham, illud nemo inficias ire poterit, aut hos canones pro Apostolicis agnosci, aut planè ficticios, *ἢ ἄλλοις γρά- φουσ* æstimari debere: cum Petrus 28. canone sic loquens introducatur, *ὡς Σιμων ὁ*

μάγ' ὅτι ἐμὸν Πέτρον: quemadmodum Simon Magus à me Petro, loquitur hic ipse Petrus. id si quis ab aliquo sic fictum, suppositum, vlrpatumque nomine Petri dixerit, vide, quælo, quantum is concordi patrum Græcorum & latinorum ecclesiæque sententiæ refragetur, qui verba hæc Petri iudicauerunt semper? nullius itaque iam erunt. Atq; hæcenus de canonibus.

EPISTOLAS paucis porro aggrediamur. earum nomine quinque nunc existant quas decretales appellare solemus. sunt, qui fusticias eas esse clamitent, quorum iudicia non tanti fieri debent citra rationes, cum iam dudum ab ecclesia notata, damnataque sint. Ego verò, num auctorem habeant Clementem cunctæ, cogor dubitare: tametsi certo statuam, aut germanos esse, aut ex alijs Clementis scriptis consarcinatas. adeo mihi Clementem sapiunt. adeo pulchre etiam non solum historiæ ordinem continuant, vitam Clementis cæteraq; acta, atq; obitum Petri declarant, sed & doctrinam, postremasque ipsius constitutiones aptissime referunt. Sed de singulis nostram sententiam aperiemus.

Primam omninò Clementi censo tribuendam: quod ab ipsius inde seculo vro sua fuerit agnita. & est valde erudita, in qua pulchrè ecclesiastica *ἱερογραφία* describitur ideoq; toties à sanctis vsurpata reperitur.

Anacletus, Clementis successor & collega, tertia sua Epistola nominatim agnoscit, multis inde sumtis sententijs. Alexander I. P. P. Martyr, in vtilissima & grauissima sua epistola ad omnes Christianos ex Concilio Romæ ab ipso habito data, locum de ordinatione Clementis, & auctoritate sacerdotum ex hac mutauit. Damasus P. P. pótificali suo in Clemente eandem germanam agnoscit: Clemens, inquit, ex præcepto B. Petri suscepit ecclesiæ pontificatum gubernandum, sicut ei fuerat à Domino Iesu Christo cathedra tradita vel commissa. tamen in epistola, quæ ad Iacobum scripta est, qualiter ei commissa sit à B. Petro ecclesia, reperies. Rufinus Toranus, Clementis interpres non modo agnoscit & citat præfatione sua ad Gaudentium, in Recognitiones: sed & conuersione sua dignam iudicauit. Leo I. P. P. doctus, qui ante quingentos annos vixit ex hac locum citat de constituendis episcopis, epist. ad Petrum & Ioannem, Africanos Episcopos. Denique vt multa testimonia præteream agnouit germanam, approbauitq; antiquum illud *VASENSE* Concilium, quod habitum est Anno Domini, CCC CXLIII. sub Theodosio iuniore & Leone P. P. I. Canone VI.

Ex epistola sancti Clementis vtilia quæque præsentis tempore ecclesijs necessaria sunt honorifice proferenda, & cum reuerentia ab omnibus fidelibus & præcipuè clericis recipienda. ex quibus, quod specialiter placuit propter venerandam antiquitatem statutis præsentibus roboramus, quod supradictus B. Martyr de beatissimi Petri Apostoli constitutione Commemorat: dicens. Deinde recitantur quædam verba ex hac Epistola.

II. Epistolâ agnoscunt scrinia quidè primitiæ ecclesiæ, quæ V. Wolfgangus Lazius edidit, si modo titulo credendum erit, quo notatur ad Iacobum F. D. eam perscriptam esse. duas autem refertur isthic ad eum scriptas, quarum alia nulla propriè ad illum exstat. Marianus Scotus diligens notator temporum eandem tribuit Clementi lib. 2. historiæ suæ. Equidem vix à communi hominum opinione sententiæque dissentire audeo, præsertim, cum sciam, permulta ex hac tum in ius pontificium à Gratiano decretorum hinc mutuata. at ægre adduci quæo, quod vt ingenuè dico, ita modestè accipi peto, eam à Clemente vt sic credam conscriptam. quibus mouear argumentis, haud opus est dici, cum perspicua sint legenti. tametsi libenter mihi persuadeam, totâ Clementis sententiâ esse, ab aliquo rapsodo collectâ ex alijs ipsius libris.

De III. & IIII. quod vir doctus Ioannes Sichardus sensit eas collectas esse ex Recognitionibus, siue ab auctore ipso, qui Petri doctrinam sic colligere voluerit, siue ab alio quopiam antiquitatis studio, idem & ego factum existimo. Itaque margini adieci, vnde pleraque desumpta sint, vt facilius esset collatio. Marianus tribuit Clementi

menti tertiam. Vtriusque doctrina certè est Apostolica. Feliciter. profectò, quicumque is fuit, ex tam varijs locis tertiam consarcinavit: cui studio fuisse videtur, vt varias Petri conciones summatim comprehenderet. & potest fieri, vt ipsemet Clemens eandem magistri sui doctrinam alio modo ad alios atq; alios sic propagare sit conatus. qua in re quisq; suo iudicio vti potest. Quarta verò tota desumpta est ad verbum ex sexta recognitione. recitatur Petri tota Concio ad Tripolitanos, accommodato saltem principio & fine.

V. nihil impedit, si inscribatur Clementi, quo certè non indigna est visa eidem Mariano Scoto. Tria docet hortaturque Hierosolymitanam ecclesiam. Primum, vt perseuerent in apostolica rerum omnium communi: quo loco tamen lector sibi cauere debet à Nicolaitis, vbi dicitur, in omnibus sine dubio & coniuges esse: vel locus est corruptus, vel ex margine in textum relatus. Secundò, vt in intelligendis scripturis non proprium sensum, sed patrum potiùs traditionem sequantur. Denique, vt citra discrimen ætatis, vitam omnes in pœnitentiâ sanctam peragant. in quibus omnia certè Apostolica sunt: vt libenter traditioni Ecclesiæ acquiescam, quæ tribuit eam Clementi.

Hæc hæcenus de scriptorum Clementis veritate mihi commemoranda sunt visa, vt constare posset, quibusnam causis & testimonijs fidem ijs habeamus. deinceps videamus, quid sit, cur eadem plerique impugnent, & ficticia, vt somnia, vt falso tanto viro inscripta, irrideant, reijciant, damnentque tum in genere, tum in specie. Primum igitur Erasmus Roterodamus mihi occurrit, vir certè in dijudicando valde perspicax, at non minùs plerunque morosus & delicatus: is ait Clementis permulta suppositicia esse, eiusque titulo ab aliquo conscripta, qui notas infulserit studiosè, quò eadem diuino huic viro assignare posset. nec id scribit vno loco, vt in 3. & 16. annotat. epistolæ ad Rom. & in 2. Petr. 3. cap. nec verò satis explicat, quænam scripta intelligat, Recognitiones ne, an canones & epistolas, an verò vniuersa Clementina, vti reor. Nouum quidem non est, plurimos libros, quos nunquam scripserunt, magnis hominibus semper tributos esse: eaque impostura, si vnquam, maxime certè primam Christi ecclesiam turbauit: quod commemorat Lucas præfatione sui Euangelij, nemo enim ignorat, quot Apostolorum titulo nominibusque prodierint olim Euangelia, vtpote, Thomæ, Matthiæ, XII. apostolorum, Nicodemi, adeoque & hæreticorum, Basilidis Apellis, atque aliorum, qua de re Eusebius refert primo libro hist. suæ, itemque Beda præfatione in Lucam: vbi meritò doctorum hominum diligentia commendanda venit, bono iudicio à falsis vera discernentium. Sed nec id quidem nouum est, pleraque veterum scripta à quibusdam tanquam ficticia reijci, quorum fortè palato non ita sapiunt: quod & superioribus seculis factum est, & fit etiam nunc, à quibusdam ecclesiæ nostræ aduersarijs, in diuinis illis quidem, vna, Iacobi, vna etiam, Iudæ, & altera, Petri, epistolis: quæ itidem dixerint suppositicia, vt Eusebius Pamph. Hieronymus, Sophronius, Hieronymi æqualis & contubernalis, Nicephorusque Callistus testificatur: quod etiam factum est in Epistola ad Hebræos scripta, de qua graues quondam auctores dubitauerunt, neque adhuc desunt, qui à Paulo siue dictatam, siue conscriptam pernegent. quin legimus, plerisque priscis hæreticis diuinos legis Euangelicæ libros aut reiectos omnes, aut quosdam: aut, si receperunt, corruptos fuisse: quamobrem & hic opus est diligentia. Verùm enim verò reiectionis huius aut sinistrae suspicionis Erasmo causa nulla fuit: cum præsertim tam præclare docta de ijs vetustas scripserit atque iudicarit, vt supra indicatum est: cuius iudicia si non fortassis occurrerunt, minus ve perspecta obseruataque fuerunt, paulò certè modestiùs, neque tam temere de his homini tam prudenti iudicandum pronunciamdumque fuit. Planè, quominus eiusmodi sint, vt ille æstimat, refragatur orationis æquabilitas, deinde & doctæ disputationes, eæque personis accommodissimæ, verissimæ topographiæ, perpetua denique

historia, que quidem citra manifestum vanitatis succum ita effingi non potuit: cum hic omnia pulcherrime conueniant in Recognitionibus consentiant; at enim, quod habet argumentum Erasmus, præter solam sinistram suspicionem? verum hic Rufini, Gennadij, Bedæ, & aliorum supra commemoratorum testimonia manifestoria sunt, quam vt sic refelli quæant. Bedæ, autem vni quantum tribuerit semper Erasmus, non est ex suis annotationibus obscurum.

Sunt Apocryphi vt testatur quidem B. Athanasius, Alexandrinus episcopus in synodi diuinæ scripturæ, citans inter alios Circuitum Petri, & doctrinam Apostolorum Clementinam. Circuitum autem vocat Recognitiones, vt & supra Epiphanius: per doctrinam verò, Constitutiones videtur intelligere. Nihil nunc disputo de hoc scripto, sit ne Athanasij, nihil est opus. Nam & nos inter apocrypha numeramus. discreti namque sunt exemptique ab auctoritate canonicorum, qui vocantur, & diuorum librorum, qui omni exceptione & contradictione sunt maiores. qua in re modeste ab Ioan Damasceno atque alijs dissentio. Sed hic intelligendum est, nec Athanasium ipsummet apocriphorum eandem rationem habere. Sunt enim vt ipse ait, ex Apocriphis veriora quædã, spiritusq; Dei instinctum recipientia, quæ transumpta sunt, & vt legantur, selecta atque hos ipsos apocriphos testatur Athanasius cognitionis gratia selectos expositosque esse. Sunt autem nothi alij atque reprobii, ab hæreticis vel incertis auctoribus conscripti. hos reijcit ecclesia. porro in prioribus illis numeramus Clementis libros, cum nec ab incertis, nec ab hæreticis conscripti sint: quando nec in alio loco habuerint eosdem Epiphanius, Rufinus, Beda, Nicephorus Callistus Cedrenus, & alij. & vero talia ἀποκρυφα, pleraque sunt patrum scripta omnia.

Sed in iure sacro nostro X V. distinctione c. Sancta Ro. ecclesia, à beato docto que p. p. Gelasio, in concilium 70. Episcoporum, Recognitiones titulo itinerarij damnantur? Nihil minus. qui isthuc reiecti sunt, libri sunt octo. nostri sunt decem, sic ab ipso Clemente distincti, quod præter manu scripta exemplaria docet vel ipsa argumentorum tractatorum ratio. Sed si ἀποκρυφα omnia reijcienda erunt, vide quæso, quot bonis auctoribus carendum erit. certè innumeris, optimis, doctissimis. quo circa ratio habenda est ipsorum apocriphorum, quando non omnia sint vnius generis.

At impius ille Ioan. Caluinus in scripto suo de Ecclesia contra doctum & catholicum hominem Ioannem Cochlaeum edito, reijcit hæc Clementina, quod Apostolico isthoc viro stilus sibi parum dignus videatur. Quæso, quid huic homini facias? parum nimirum diligenter libros hosse legisse, manibusque versauisse videtur. in ipse forsitã, & vt fuit impudens censor atque audax παλαμομάσι; cum minus arrideret inæquabilior latina illa dictio, eos statim virgula illa sua censoria reijcere fuit ausus. Atqui vero Græcè scriptos esse à Clemente, cogitandum ipsi erat, tum à Rufino Torano parum bene latine conuersos, vt fuit infeliciores interpretes ille, quemadmodum quidem ex alijs ipsius conuersionibus quibus potest colligere. Cæterum in eiusmodi spinosa difficilique materia, de qua inter Cephum Magumque controuertebatur, an dilucidius, acutius, & vtrinque firmiter disputari potuisset? Tentet quis vel hoc seculo, quo sibi plurimum fidunt & tribuunt docta ingenia, verset modo has materias. illud mihi dubium quidem non est. quin huic tandem series orationis argumentorumque valde sit placitura. Quod si autem stilus præ se tulerit horridiusculum quid, quod vel ex latina conuersione græcè docti possunt olfacere, profecto non debet id impedire, quo minus Clementi hæc scripta tribuantur: quando constet ex vetustis auctoribus, stylo eiusmodi virum hunc dudum philosophum, & in Christianæ fidei quæstionibus multum studioseque volutatum, vsum fuisse: eaque de causa libentius olim à patribus non paucis ad Hebræos epistolam inscriptam ipsi esse, quippe, cuius character persimilis foret epistolæ suæ ad Corinthios datæ durior scilicet obscuriorque, sed tamen grauis atque grandis: vt B. Hic-

Hieronymus epistola ad dardanum, & Nic. Callistus, libro 2. c. 46. H. Eccl. testantur. Mihi verò subolet alia causa reijciendorum Caluino horum librorum, nimirum, quod in ijs tam apertè ipsius impiæ sententiæ de prædestinatione, de seruo arbitrio, & id genus aliæ damnentur Apostolo Petro.

Rursum alius quidam, homo certè quidem diligenter in patribus versatus, sed parum sibi constans, & vel diligentia sua nimis abutens, vel tandem senili quodam delirio aberrans, epistolis Clementinis & aliorum vetustiorum pontificum detrahit veritatem, & auctoritatem, quod citatæ in eis scripturæ versionem alicubi habeant Hieronymianam. Friuolum profecto argumentum, cum & græcè sint epistolæ scriptæ, & ætate Hieronymi à Rufino in latinum sermonem conuersæ, qui fortassis ad Hieronymianam dictionem, suam interpretationem accommodare voluerit, quam cerneret auide, vt sit in nouis rebus, à Latino populo arripi & vsurpari. denique casu potest fieri, vt in Græca sententia latinè reddenda plerunque conueniant interpretes. quin venerabilis Beda tanti fecit versionem hanc Recognitionum, vt in explicando principio Geneseos eam adhibuerit, quod supra dictum est.

Fortassis autem aliquem moueant scrinia illa primitiæ ecclesiæ, è quibus V Wolfgangus Lazius hanc edidit de Clemente suisque scriptis historiolum. Clemens Petri in Episcopatu successor fuit: quo velut amanuési vsus est etiam Paulus apostolus, quem Philippensibus scribès ob insignem pietatem præ cæteris vxori suæ commendauit: scripsit itinerarij vitæ libros viginti. Disputationis Petri, librum vnum. item epistolas aliquot, in quibus sunt duæ ad Iacobum Apostolum, de morte Petri. item vna ad Corinthios. claruit anno c. 111. Hæc in scrinijs Lazij, quæ qualia, aut vnde petita sint, ipse viderit. Vtinam haberemus scrinia illa priscorum Ro. ecclesiæ notariorum? quibus nihil foret vtilius, sed quod attinet ad hanc historiolum, neminem ea mouere debet, quasi ab hoc scriptore, quisquis ille tandem fuit, negentur recognitionum libri: imò astrui hic potius dixerimus, cum presertim itinerarij libros viginti recenset: in quibus rationem argumentumque τὸ δοκίμοισι tenere Recognitiones, nemo negauerit. tametsi sint pleraque quæ mihi testimonium hoc suspectum reddant. primum, quod vxorem Paulus habuisse feratur, quam per ipsius verba intelligit, Philipp. 4. καὶ ἐρωτῶ σε οὐ ζῆγε γυναικί, cuius quidem sententiæ fuerunt plerique, vt Clemens Alexand. & Eusebius p: nam Ignatij locus manifeste corruptus est: sed ea opinio à cæteris patribus, vniuersaq; adeo ecclesia est explosa, quæ Pauli verbis palam refragetur, 1. Cor. 7. velim omnes esse, sicut ego sum. Deinde, quod libri inscribantur antiquis damnato titulo, de quo supra, postremo, quod libri referantur viginti, cum octo Gelasius numerarit alios autem libros, eosque multos Clementi scriptos esse certum est ex 1. & 3. recognit. sed nihil hoc testimonium contra Recognitiones.

Nunc recitemus argumentum, quod fortissimum contra canones à plerisque existimatur. Isidorum aiunt auctorem esse, quod Apostolica sedes non recipiat canones, qui dicuntur, apostolorum. citatur distinct. 16. c. Canones idemque doceri posse ex Leonis IX. testimonio contra Nicetam, eadem dist. c. Clementis, præterea ex Gelasij censura, distinct. 15. cap. S. Rom. Ecclesia. Quantum ad Isidorum, is præfatione in volumen conciliorum satis se explicat, citaturque eadem 16. distinct. cap. propter eorum auctoritatem: quo loco scribit, vt & supra commemoravi, Canones olim à quibusdam habitos quidem apocriphos: sed plures tamen eos recepisse, præterea sanctos patrum synodali auctoritate eorum sententias roborauisse & INTER CANONICAS CONSTITVTIONES CONSTITVISSE. Iam quod attinet ad Leonem IX. certe ille excipit ab apocryphis 50. capita. atque hic videre licet, olim maiores nostros non ita certos fuisse de numero canonum: quod certius deprehenditur ex testimonio Beati Zephyrini qui 60. sequentias tribuit

Apostolis. vbi qui dicunt, distingui capita à sententijs, aliquid quidem dicunt, sed nihil certum, firmumque. Ego verò priscis aliam incertioremq; distinctionem fuisse puto, vt quisque certè animaduertit aliter atque aliter eos canones distingui posse: donec concilium semel atque iterum de numero statuisset. Ad apocryphorum rationem ex ipso Athanasio sit responsum. nec enim, quod apocryphum, mox haberi debet incertum, aut damnatum, minus ve firmum. At Synodus, inquit, Trullana, quæ dicitur statuisse & definiuisse de Canonib. Apostolicis, canones nullos fecit. Imò fecit: vt satis vnus Gratianus demonstrat citatis toties Trullanis canonibus, nomine sextæ synodi, vt 16. distinct. cap. Placuit. 28. distinct. cap. Presbyterum de consecrat. distinct. cap. Illud autem. 27. q. 1. cap. Si quis Episcopus. Et de consecrat. dist. 1. c. Iacobus. iterumque de consecrat. dist. 2. c. Didicimus. Quin Innocentius III. de ætate & qualit. ord. c. à multis, citat sextum canonem Trullanum nomine 6. synodi. Sic Adrianus PP. ad Tharasium Patriarcham synodum hanc, canonesque, tanquam ab illa editas recipit: vt 16. dist. ca. Sanctam sextam synodum. & de consecratione, dist. 3. c. eodem, Sextam. itemque Ioan. Damascenus, de imaginibus citat, libro 3. Præterea prima actione septimæ synodi approbat eandem Tharasius: itemque act. 4. Petrus Episcopus. & actione 6. Epiphanius. adhæc eadem synodus act. 5. & 6. vtitur Trullanorum Canonum auctoritate. Nicolaus etiam PP. ijs vtitur ad Michaëlem Imp. Denique Florentinorum Concilium sessione quinta Ferrariæ celebrata citat etiam hoc Trullanum siue VI. Const. Concilium. Vides igitur, quantam auctoritatem habeat, quodque Canones fecerit, in quorum altero cum tam clarè, vt supra recitatum est, canones apostolici astruantur, Clementique tribuantur, ecquis amplius refragabitur? Sed enim nolo prolixior hic esse illud namque libenter dedero, vt si res habet, concilium hoc VI. nullos canones fecisse, cum primùm sub Constantino Pogonato circa annum Domini 681. coijisset, contentum sola damnatione Monothelitarum, rectæque fidei confirmatione: sed cum postea sub Filio Iustiniano, qui *ῥηνοτύμητος* ab insecto naso dictus fuit reuocatum & continuatum esset, hocce nimirum tunc fecit canones: in quorum secundo sic Canones Clementini probantur. Vt vt sit, magni certè viri fuerunt auctores eorum: ideoque facile auctoritatem posterioribus seculis habuerunt. Aiunt rursus. canone 84. tres libri Maccabæorum afferuntur: idque contra consensum omnium pene ecclesiarum. Quid si dicam, aliter eos libros diuisos fuisse? aut adiunctam Iosephi historiam? quid autem, si dicam, id videri ab aliquo attextum? cuius causa debuerit etiam concilium VI. definire de certo canonum numero. Vt vt sit, causa hæc iusta non videtur damnandorum canonum omnium.

Supereft vnum adhuc telum, quo maximè epistolas impeti posse reor: hoc nimirum, quod neque tempori, neque rationi consentaneum videatur, Clementem ad Iacobum F. D. de nece beati Petri scribere potuisse, qui dudum ante Petrum fuerit ob fidem necatus. vnde absurdum sit, eas epistolas Iacobo scriptas à Clemente, germanas esse posse: ideoque vel ipsam horum scriptionem, vel certè inscriptionem necessariò ficticiam videri debere. nam Iacobus frater domini nostri, cum xxx. annos administrasset Hierosolymorum ecclesiam, à Iudæis septimo Neronis anno lapidatus scribitur, vindicantibus in illo, quod Paulum interficere nequiuissent: iam Festo defuncto præside *νεγορεϊς ἐξουσίαν λαβόντες, τῆν Αναρχίαν*, vt scribit Eusebius Pamph. libro 2. cap. 23. eodemque loco apud eundem Hegesippus, & apud Niceph. Callistum lib. 2. c. 38. H. Eccle. quos etiam sequitur Beda martyrologio suo. Atqui Petrus vltimo Neronis anno interfectus est, qui eius imperij fuit XIII. tot etenim præfuit, cum diebus octo, Hegesippo teste, lib. 4. cap. 20. excidij Hierosolymitani: tametsi alij plures dies, mensesque aliquot annumerent. Non ergo de nece Petri, suaque ordinatione Clemens potuit Iacobo iam sexennium occiso quicquam perscribere. Quo argumento ita plerique mouentur, viri etiam docti

docti, vt epistolis nihil omnino, aut perparum certè tribuant. neque vero ipse diffiteri possum, hac cogitatione me quoque ad dubitandum vehementer aliquando incitatum fuisse: nisi communis me ecclesiæ sententiæ, maiorumque reuocasset iudicium. animaduertissemque permagnam illam apud priscos passim historicos annos computandi annotandique veritatem. qua motus equidem, longè rem sese aliter hebere putavi: quæ cuiusmodi mihi visa sit, haud grauabor explicare. Quod igitur scribunt historici, Iacobum, ad quem à Clemente hic scribitur, cum annos ab ascensione domini XXX. tenuisset ecclesiam, in seditione necatum esse, defuncto præside, sic puto intelligendum esse, vt illi anni non mox aut præcisè numerentur inde ab ascensione domini, quando communi tunc adhuc coniunctaque opera Apostoli tenuerunt Hierosolymorum ecclesiam: vt & exactis Lucæ clarum est, & ex Hegesippo, qui ait, post Apostolos Iacobum gubernandam accepisse ecclesiam: itemque ex apollonij Martyris, Romani nobilis senatoris testimonio deprehenditur, qui narrat ex veterum traditione accepisse se Apostolis præceptum à domino, ne ante 12. annum Hierosolymis discederent: vt refert Eusebius libr. 4. c. 18. & Nicephorus Callistus libr. 4. c. 25. sed alia quadam ratione fortassis à diuisione Apostolorum, qua in vniuersum orbem ad prædicandum euangelium dispersi fuerunt. Gregorius namque Turonicus libro 1. hist. suæ Iacobum fratrem domini scribit occisum sub Petri martyrium. & Nicephorus Callistus lib. 3. cap. 3. breuiante vrbs euerfionem refert necatum: quod in causa fuerit, Hegesippo Iosephoque testibus, libro. 2. cap. 23. apud Eusebium, quare pij Iudæi vrbs excidium cædi Iacobiticæ imputauerint, nimirum, quod eam breui consequuta foret obsidio: idemque Hegesippus narrat apud Nicephorum Callistum libr. 3. cap. 9. post vrbs euerfionem, Iacobo Symeonem Cleopæ F. successorem datum esse. & apud eundem libro. 2. c. 3. testatur Euodius Apostolorum successor Antiochiæ, epistola sua *φωσ* inscripta, ab ascensione domini ad lapidationem vsque Stephani, annos septem effluxisse: quo certè tempore in Iudæa versabantur apostoli. porrò triginta annos Iacobum tenuisse ecclesiam, testantur plerique omnes: sed è nullo clare additum memini, mox Christo iam in cælos euecto ab Apostolis eum constitutum esse Episcopum, illosque annos statim ab ascensione computari debere at annos tot episcopatus sui fuisse, cum necaretur. verum, quorum hæc omnia? Nimirum hinc coligo, sic annos Iacobi numerari oportere, vt pene pertingant ad initia vsque cæptæ obsidionis: unde appareat, sub idem propè tempus Hierosolymis quidem, Iacobum Iustum obliam, Romæ verò Petrum Paulumque necatos esse. Nemo hic non videt, quam facillè potuerit fieri, vt Clemens in isto contra Hierosolymam bellico apparatu, Romanoque in Neronem tumultu, Petro iam crucifixo, nescierit Iacobum Iustum interfectum esse, quod illa mox facta fuerit paulo ante vrbs obsidionem: ideoque suas epistolas iam mortuo, quem tamen viuere putarat, dedicarit & inscripserit. Certè Iacobi ætas, (nam 96. annos natum scribit Epiphanius hæresi 78. dum occideretur) non multum ab hoc tempore oterit dissentire. Sed hæc disputatio, nihil asseuerans, & suum cuique permittens iudicium. Nam alias bene dicere possum, Iusto illi dedicatas hæsse epistolas, qui tertius ex ordine fuit Hierosolymorum episcopus, Symeonis successor, vir sanctissimus, suamque functionem ad Traiani vsque tempora perduxit de quo Eusebius lib. 3. c. 35. & Nic. Call. lib. 3. c. 2. quæ sententiæ, nescio, quam sit alijs placitura, mihi certe non adedè dispicet.

Hactenus igitur dictum sit de veritate scriptorum quorundam nostri Clementis prolixus fortassis sed uix paucioribus licuit, si modo tot remouendæ essent obactiones. Vt formosum corpus agnoscas, fædæ lacereque vestes detrahendæ sunt lutumque aspersum est eluendum. Porrò iam per se dignitas & formositas librorum satis se ostendet ipsa: cum enim constet, verè hæc esse Clementina scripta, ecquis non

Apud Euseb.
loco, vt s.

Sic Maimo
Halbestadi
u. in epi-
rome sua
histo.

non cernit ab apostolis per apostolicum virum ad nos ea proficisci? Hoc ipsum qui eum suo cogitat animo, certè non reprehendat ille Ioannem Damascenum virum sanctiss. & doctissimum, quòd inter Canonicos libros numerarit. nam quicquid hic scripsit B. Clemens, scripsit ex ore Petri magni apostoli, magistri sui: scripsit vir doctus ex ore iussuque ipsius, scripsit testis oculatus, vt testatur Irenæus, adeoque spiritu dei plenus scripsit. Et quæ scripsit, res illæ sunt omnium grauissimæ, maximeque ad salutem omnibus necessaria: vt sunt, de vero & vno deo, de vera ipsius agnitione, de lege ipsius, de Prouidentia, de C H R I S T I I E S V magni illius propheta aduentu, euangelioque, de mysterijs fidei, de sacramentis ecclesiæ, de baptismo, de Eucharistia, & alijs id genus præstantissimis rebus, de rectè constituenda administrandaque ecclesia. Sed enim, si quis rursus secum cogitet quàm veritissimis hæreticorum fraudibus plerique hi libri fuerint defœdati, non mirabitur ille quicquam, B. Athanasium & alios magnos viros remouisse hosce libros ex publico hominum vsu & conspectu, hoc est, ἀνομολογῶς iudicasse. Cæterum cum huic vitio mediocriter occursum sit, tum ab Epiphano, qui, quibus in dogmatis corrupti essent, notauit, tum à Rufino Torano, denique & à nobis ipsis, quorum ille quidem, quæ iudicauit suspecta, in conuersione sua expunxit, ego autem notauit etiam atque indicaui, quæ obscuriora vel fabulosiora visa sunt: per facile videbit Catholicus lector, quanta cum vtilitate & iucunditate in horum librorum lectione versabitur. Profectò de grauissimis fidei diuinæque sapientiæ quæstionibus, quæ etiam magnis clamoribus tumultibusque hoc tempore disputantur, solidissimas inueniet lector institutiones. hic videbit, quibus Satan artibus ecclesiæ nouellæ iam pullulascienti sit insidiatus, non solum manifestis persequutionibus, sed etiam hæretica perfidia astutiaque per aptissimum illud organum suum Simonem Magum. qui nusquam viuidius cum pestilentissimæ suæ hæresi depingitur, atque hic fit in Recognitionibus: nusquam præterea solidius refutatur, quàm eisdem ipsis libris, in qua certè tractatione Clemens noster Epiphano multò luculentior est. nusquam verò sincerius, vel acutiùs, veriùs ue, pace omnium, vera sententia ἀπὸ πρῶτης astruitur, atque tribus postremis recognitionibus. Et certè multò rectiùs intelligetur doctissimus Irenæus in elencho suo falsò nominatæ scientiæ, itemque cæteri prisca scriptores plerique multò faciliùs, cognitissimas disputationibus & concionibus, quas Petrus de rebus præstantissimis & saluberrimis contra Magnum ethnicosque philosophos doctrinam euangelij oppugnantes, Cæsareæ, Tripoli, Laodiceæque habuit. Deus autem bone, quàm interim iucundum erit spectare, cuiusmodi conciones prisca Christianæ ecclesiæ magistrorum fuerint apud ethnicos, cum necdum scriptura diuina suam apud ipsos fidem & auctoritatem haberet? Sed de hac vtilitate & iucunditate aliquid diximus ad singulos libros. Porro ex his ipsis libris plurimum augebimus etiam illustrabimusque ecclesiasticam historiam, in qua pij persæpe desiderant, quas in euangelio docendo Petrus profectioes, quasque conciones & disputationes instituit & suscepit quo loco necdum me meæ poenitet sententiæ, quam olim tuli de hisce libris, nempe videri illos mihi non contemnendam accelsionem actorum apostolicorum. Lucas siquidem in actis suis, vbi ad Pauli conuersionem peruenit, paulatim intermisit Petri disputationes & prædicationes, contentus narratione mirabilium, multorum, & difficiliù Pauli laborù in docendo euangelio susceptorù. quàm paucis quàm multa de Petro complectitur, dū ait? Factū est autem, vt Petrus, dum peragraret per omnes, deueniret etiam ad sanctos, qui erāt Lyddæ. Multò latiùs Clemens hic enarrat, quomodo Petrus perambularit omnes ecclesias. Dixi nunc paucis de Recognitionum præstabilitate: dicam etiam paucis de Canonibus & epistolis. Nam videtur mihi Apostoli omnium nudissimè rationes præscribere voluisse regendæ ecclesiæ, atque etiam in sempiternum quoddam tempus eius conseruandæ spectauisse: dum tam modicis quidem, sed claris apertisque ver-

bis

bis officia episcopi, presbyteri, diaconi, cæterorumque ecclesiæ ordinum nobis ante oculos ponunt. Neque vero opus esset diuturna deliberatione aut consulatione ipsius reformandæ, si in has modo præceptiones atque canones quisque ecclesiasticorum hominum diligenter intueri vellet: & quod passim dici vult, esse etiam atque agere studeret. ausim hercule affirmare, vel sexcentis ecclesiis hæresibus infestantibus, breui tamen bene sperandum esse de repurgatione & reformatione ipsius: cuius nunc in hoc quidem rerum statu vix pij spem habere possunt. Pudet enim quemque sui officij, qui ecclesiam regendam suscipit, non ordinat, non docet non visitat ipse: nec tuetur auctoritate sua docentes, non promouet, non fouet: aut si promouet atque fouet, indoctum iuxta ac doctum, nebulonem perinde atque bonum virum promouet. Et quod turpissimum fuit olim in sacro viro, id nunc omnium honestissimū augustissimumque habetur & contra. Inspiciant quælo 6, 8, 26, 36, 37, 41, 44, 57, 75, 80, 82, cæterosque Apostolicos canones, cum iisdemque studia sua & actiones componant. næ videbunt, quam longe discessum sit ab Apostolicis vestigijs. Eequem non commune faciat sui officij vel tam amabilis illa Petri oratio, qua, dum sibi successorem constituit, Clementem affatur? Ecquis non videt in his epistolis, quanta cum religione, decore, honestate, diligentia voluerint sancti apostoli nostri tractari sacras res? Facile nimirum sibi constabat ecclesiæ dei splendor atque status, etiam in grauissimis hæresibus & persequutionibus, dum modo diuinus iste. (vt ait Nicephorus Callistus.) vitæ morumque disciplinæ ordo & doctrinæ sinceritas retinebatur. Et huc nos Canones certè reuocare debebant. breui cer-

N. C. l. 4.

6. 5.

Et verò tantæ vtilitates horum librorum, voluptatesque quas inter legendum sum capere solitus, inter cæteras causas me certe non minimum commouerunt, quare ad editionem repurgationemque huius diuini auctoris venerim: in quo quid à me sit præstitum, porro paucis explicabo. primum igitur orationis contextū, quem valde vitiosum deprehendi, conatus sum emendare in quo labore persæpe animum abieci, qua nescio, ægritudine, quod per pusillum videri posset, quod præstandum erat. nec enim nunc cernent, qui nunc lecturi sunt, mendas illas, quibus cum nobis colluctandum fuit, quæ fuerunt certè plurimæ, ita, vt coactus sim, totum mihi volumen sumere corrigendum, reuidentemque, vt loquuntur. magnus fuit mihi labor hic suscipiendus, magnum tedium deuorandum. Quod si lectiones corruptas vere à me sincereque restitutas indicare velim, liber mihi exurgeret. tot fuere. sed facile id ipsum videre licebit, si quis superiora exemplaria, cum isthoc quod apparauimus, modo & illud rectè fideliterque fuerit excusum, quod hercle in mea præsertim tam longe à typographia absentis potestate non fuit, conferre velit. sane molestiam non sentient, quam sensi ego. Præterea autem latinam dictionem feci plerunque æquabiliorem. Palam est, Rufinum interpretem ex bonis Græcis latina fecisse non tam bona, quod norunt docti, verique ab illo libri planè conuincunt. itaque vt sensus foret subinde clarior, perspecta sententia mutauimus alicubi verbi modum, ita tamen, vt vix aduertat quæat. nam manet eadem sententia, & interim suauior est atque æquabilior oratio. modiceque id ipsum & temperanter magna cum religione feci, ne in alieno labore doctus aut sapiens esse velle viderer, quo in nihil vereor, quin vel moroso Rufino, si viueret, satisfactorus essem. Vtinam autem Græcam lectionem nancisci potuissem: de integro namque maluissem conuertere, quam sic corrigere, at nusquam volens quod plerunque factitant scoli, dum libros restituere videri volunt, sensum permutauit. testor Deum. sed quemadmodum ij, qui alijs à se inuitatis opipara instruunt conuiuia, ac in gratiam voluptatemque conuiuiarum sumtum omnem laboremque facilem & leuem ducunt ita & ego omnes mihi leues putauit molestias, dum à catholicis doctissimi huius opt. martyris scripta comodius legi possent. quam obré argumētis etiā summā librariū cōplexus sum: vtque lectio dulcior esset, scoliolis textū, & insolētes quæstiones modice

dicè

dicè enarraui, n̄ uos, indicaui, quæ deniq; fabulosa aliquando videri poterant, tum vera, tum grauiã esse demonstraui, collatis subinde probatis alijs auctoribus. In ijsq; ordine sum vsus commodo, maximeq; naturali. nam primùm posui Recognitiones, tum, quòd contineant certam & dilucidam vitæ Clementis & suorum historiam, & Petri plerasq; disputationes & conciones, tum verò, quod ipso tempore priores sint. his subiunximus, Canones & Constitutiones Apostolorum, quòd complectantur doctrinam fidei, rationemq; benè constituendæ & administrandæ ecclesiæ. hinc epistolas decretales, vti vocant, quod ex Canonibus constitut. q; conscriptæ apparent, & eodem pertineant. Demum, auctoris incerti compendium historię Clementinæ apposuimus, quòd in eo permulta sint, quæ in hisce non legantur. de quo suo loco. sed nolo laboris mei encomiastes esse. si placuerit ecclesiæ, pijsq;, quibus volui, profuerit, vehementer gaudebo. Atq; hæc ferè sunt, candidè lector, quæ de exstantibus Clementinis in medium proponere, visum mihi fuit operæpretium: à quibus si quis forte dissenserit, non ægrè equidè feram. saltem cãdoris, christianæq; modestiæ vt meminerit, velim. nihil hic præscriptum est ecclesiæ catholicæ, cuius sententiam, meam sententiam semper esse volo. Nunc verò tandem accipe, quæ nobis Clementina desiderentur? I. Nominatissima illa epistola ad Corinthios, cuius meminerunt fermè scriptores omnes: Irenæus, elencho 3. c. 3. quem locum græcè citat ex ipso Eusebius Pamph. lib. 5. c. 63. & lib. 3. ca. 16. Hieronymus ex hac sententiam citat memorabilem, lib. 2. commentariorum in c. 4. ad Ephesios, inquit, Cuius rei & Clemens ad Corinthios testis est scribens: VINCVLVM CARITATIS dei quis poterit enarrare. Idemq; rursus in LII. c. Esaiæ in commetarijs suis, recitat ex eadem epistola memorabilem locũ, hisce verbis. De Christo Clemens, qui post Petrũ Romanã rexit ecclesiã, scribit ad Corinthios. Sceptrũ Dei, dominus Iesus Christus nõ uenit in iactantia superbiæ, cum posset omnia: sed in humilitate, in tantũ, vt verberatus à ministro sacerdotis, responderet: Si malè loquutus sum, argue de peccato: sin autè bene, quid me cedis? habes XII. angelorũ millia. Hactenus ex illa Hieron. Meminerũt aut huius & alij supra citati II. Encyclicæ epistolę de quib. supra citato loco Epiphanius. vnus ex ipsis meminit Hieronymus, lib. 1. aduersus Iouinianũ, hisce verbis. Ad hos, eunuchos, & Clemens successor Apostoli Petri, cuius Paulus meminit Apostolus, scribit epistolas, oẽm q; pene sermonem de Virginitatis puritate contexuit. Et eãdem citat Epiphanius xxx. hæresi Ebionitarum. III. Liber de vero propheta cuius meminit Clemens ipse, I. Recognitione. idemq;, de præfinitione seu prædestinatione dei. Recog. 3. quem vtrunq; dictante Petro se scripsisse testatur. præterea alij x. Libri: quorum argumenta ipse recenset. Petriq; solutiones difficilium quæ-

stionum. Rec. 3. Hæc desideramus: quæ quisquis in lucem protulerit, omnino bene de ecclesia merebitur.

Bene vale candidè lector, nostrumq;
studium & laborem gra-
tum habe.

ELEN.

ELENCHVS HOC VOLVMI- NE CONTENTORVM.

X. Libri ANAΓΝΩΣΕΩΝ, siue Recognitionum B. Clementis interprete Rufino Torano Aquileiense. repurgati per Lambertum Gruterum Venradium à fœdis multisq; mendis, & illustrati argumentis ac nouis scholijs. fol. 1.

LXXX. Canones Apostolorum, conscriptore Clemente, Græci Latiniq;, ex vetere & noua præterea Gregorij Holoandri conuersione, vnã cum scholijs Theodori Balsamonis, patriarchæ Antiocheni, per Gentianum Heruetum conuersis. 157.

VIII. libri Constitutionum Apostolicarum interprete Ioanne Bouio, Episcopo Ostunense, cum eiusdem prolegomenis atque scholijs. 195.

V. Epistolæ Clementis decretales, illustratæ & declaratæ scholijs Lamberti Gruteri Venradij. 345.

Epitome historię Clementinæ de gestis B. Petri, Interprete Ioachimo Perionio, collata cum Recognitionibus, per D. L. G. V. 378.

Epistola D. Ignatij. 422.

Epistola D. Polycarpi Martyris ad Philippenses. 454.

Epistolæ duæ D. Martialis Apostoli. 457.

Confessio Constantini Imperatoris. 471.

De primitiua Ecclesia ex Synodo Nicena. 473.

Niceni Concilij præfatio, Canones, & symbolum. 480.

Constantinopolitani Concilij canones & symbolum. 486.

Ephesini Concilij epistola ad Nestorium, symbolum, & decreta. 487.

Concilium Chalcedonense. 494.

Marcellini Papæ epistola duæ. 506.

D. Marcelli epistola inuectiua contra Maxentium tyrannum. 510.

Eusebij Papæ epistolæ tres. 513.

Aegyptiorum Pontificũ epistola ad Marcum Papam, & eiusdem responsio. 522.

*** Epi-

Epistola D. Athanasij & Aegyptiorum Episcoporum ad Liberum Papam,
eiusdemq; Liberij responsio. 525.

Epistola Aegyptiorum Pontificum ad Felicem Papam. 528.

Felicis Papae Epistola. 532.

Liberij Papae epistola. 534.

Epistolae aliquot Damasi & ad Damasum Papam: 536.

Synodus Romana sub Damaso. 537.

Carthaginensis Concilij epistola ad Innocentium Papam, eiusdemq; Inno-
centij epistola ad idem Concilium. 553.

Milenitani Concilij epistola ad Innocentium, cum responsione eiusdem.
558.

Caelestini papae decreta. 561.

INDEX

INDEX RERVM MEMORA- BILIVM QVAE SPARSIM IN HISCE D. CLE- MENTIS, ALIORVMQVE SANCTISSIMORVM SCRIPTIS inspersa sunt, & annotatione digna visa sunt summa cura in alphabeti ordinē digestus. Literæ autem post nume- rum paginarum adiectæ, earundem sectio- nem quadruplicem ostendunt.

A.	
A Aron unctus fuit tanquam princeps populi fol. 15. a	Amazones qualibus prae dicitur moribus 131. d
Ablutio corporis exterior quando sit utilis 375. a	Amicitiam cum deo quomodo adipiscamur 9. d.
Abrahae progenies & conditio 11. a	86. f
Abrahae filij Ismael & Heliesdros, quos populos produxerunt 11. c	Amon eorum qui ex contemptu peccant exemplar 226. h
Abraham astrologus, ab angelo doctus fuit 11. b	Ananias & Saphira, cur mortui sublatis 376. a
in Abstinentia modus seruandus est 446. e	D. Andreas de imaginatione praeclarè disserit 44. e. d
Accusatores fratrum non temerè recipi debere 552. f. 542. h	Angeli, virtutes quomodo vocentur 41. d
Accusatorè sedulo explorandum ante iudicium 541. b. c. 235. d	Angelorum ordines nouem recensentur ab Ignatio 425. b
Ad agnitionem dei praeuia ianua quae sit 117. b	Anima defunctorum loco aliquo lato seruantur 16. g
Ada corpus ex 4 elementis conflatum fuit 446.	Animam & corpus quae polluant 77. a.
Adam propheta non caecus fuit 389. d	Animalia sub virtutum spem Aegyptij se colere di- cebant 83. d
Adam unctus fuit a deo atq; propheta 15. b	Animalium aliquorum monstrosa cõceptio est 113. c
Adamo cur esus ligni vetitus fuit 317. a	Anima omnes deo viuunt 328. h
Adamus libertate arbitrij deceptus se suosq; om- nes perdidit 562. h. 556. h. 558. f	Anima singulis hominibus creantur noua 265. d
Adonias propheta inobediens deo à leone praeatur 257. c.	Animarum immortalitas conuincitur 386. f
Aduentus Christi duos probat Diuus Iacobus 20. h	Animus hominis sine Christi cognitione non con- quiescit 2. e
Adulterij pericula grauissima 290. c. 284. g	Antiocheni poenitentes Petrum lati suscipiunt 155. b. 411. d
Aegyptij incommunicabile dei nomen contumelijs affecere omnibus 83. c. d	Antiochena Ecclesia concordia commendatur 444. e. f
Aegyptiorum Episcopi quam grauius ab Arria- nis fuerint oppressi 530. g	apud Antiochiam à Petro multa signa sanitate um ostensa 155. c
in Aegypto non pluit sed Nilo inundante terra fec- cunda fit	Appion Romanus frustra dissuadet Clementi fidem 391. a. b sunt
Aeterna voluntates quae sint 8. h	Apollinaris heresis damnata 504. f
Aëtius hereticus qua forma baptizauit 325. c	Apostoli dei voluntatem quod nisi sunt tamen nũ- ciarunt 35. c
Afflictiones pro remedio datas pij repudiant 40. h	Apostolorum doctrina, per Clementem ipsorum usu, communicata 284. g
Agapas, communia qui sint vocandi 230. e. 334. e	Apostoli à deo docti ipsi alios docent 450. e
Alleluia quando cantari institutum sit 529. a	Apostolicae praedicationis summa 279. d
Alexander Alexandria Episcopus Arrium ab erro- re frustra reuocat 481. b	Apostolicarum praedicationum & Christi aequalis authoritas est 195.
Altaris dominici palla quomodo & vbi abluenda 361. a	Apostoli, ordines, officia, & ritus in ecclesia insti- tuerunt vt necessaria 195. 196.
Altare dei, est pauper accipiens munus 256. e	Apostoli scripta factaq; mutuo communicant 21. d

Apostolorum predicationi tota trinitas testimonium perhibuit 466.f
 Apostolorum munus quale sit 35.a
 Apostolos qui non recipiunt quomodo puniendi 71.d
 in Apostolorum concilio quid sit actum & cur coierint. 280.f.g & 281.a.b
 inter Apostolos non fuit par institutio, sed vnus ceteris præsuit 354.e
 Apostolos eorumque successores qui contemnunt Christum spernunt 359.a.364.e
 Apostolorum in disquirendis dubiis magna cura 7.c
 Aqua supra firmamentum quasi gelu concretata 9.d
 Aqua & spiritu constat omnia 414.e
 per Aquam renasci omnes oportet 92.e.374.e
 ex Aquis omnis gignuntur 92.e
 Aradus columnas vitreas habens 98.b.397.e
 Ara ignoti Dei in cuius Honorem postea fueret consecrata 458.e
 Arabes iudeorum circumcissionem sunt imitari 120.h
 Aram demonibus quis primus statuerit 10.g
 Arias cœlestis vnde fiat 117.d
 Archiepiscopus in quauis pronuncia esse debet 181.b
 Arinanensis concilij patres errorem suum fatentur 551.c
 Aristoteles quintum adijcit elementum 110.
 Arithmetica etiam docet à visibilibus ad inuisibilia progredi 108.h
 Arriani canones Nicenæ Sinodi, aliosque libros catholicos exurunt 522.g
 Arrius & Eunomius filium & spiritum sanctum creaturas dixerunt 537.b
 Arrogantia malum periculosissimum est 356.h
 Artes multa cum fide sincera pugnant 325.c
 Artium liberalium vtilitas & scopus 9.a
 Astra cœli ad quid hominibus data sint 267.d
 Astrorum perpetuus & constans cursus dei providentiam arguit & conditorem omnium 110.h
 Athanasij aliorumque Episcoporum Aegiptij commendatio a.d. Marco Papa 523.c
 Athanasio ab Arrianis grauissima persecutio excitata est 522.
 Athanasius fidem suam Liberio transcribit 525.c.h
 Auari pro Deo Mammona colunt 249.c.d
 Auarus serpenti similis dicatur 256.f
 Ausidius dux multis fidelibus cæsis D. Clementem submersione tollit 418.g
 D. Augustini vita & scripta approbantur 562.f
 Auxentius Episcopus. Mediolanensis hæreses damnatus 551.g
 Auxilio dei opus sibi non esse qui dicunt valde sunt ingrati 557.a

B

Babylonia à quo sit adificata 10.g
 Baptismata tria in vno mysterio sunt persicienda 186.e
 Baptismatis forma & ritus certus seruandus est 167.a.185.d
 Baptismi aqua & oleum benedicendi debent 305.d
 Baptismi Dei angeli gaudent 406.f. & 412.e
 Baptismi & Eucharistia Sacramenta explicantur 19.b
 Baptismi quantas necessitas & vtilitas sit 17.b. 20.h.103.b.128.g.b.374.f
 Baptismi ritus oleique consecrandi rationes dantur 64.f.235.8.
 Baptismi vestem puram que polluant 77.a
 Baptismus in locum sacrificiorum successit 13.b
 Baptismus iudeos male hebuit 17.b
 Baptismus per crucem sanctificatus est 459.d
 Baptismus quando iterari possit 158.b.c. & 282.g
 Baptizandi cur exorcizari debeant 564.h
 Baptizandos esse paruulos negant Pelagiani. 554.h
 Baptizare quibus fuerit olim permixtum 186.e. & 251.b
 Baptizandus qualis esse debeat 251.a.b
 Baptizari paruulos debere 183.a
 Baptizati ab hæreticis non censentur iniuncti 282.h
 Baptizati ab hæreticis, quatenus sint repaptizandi 139.c
 Baptizati quoque suis hostibus impares sunt 563.b
 Baptizati cum illotis edere non possunt 46.e
 Baptizati vnctio, confirmatio professionis est 253.c
 Baptizatos apud hæreticos, manuum impositione recipi debere 513.b
 Baptizatos rebaptizantium & non rebaptizantium poena 166.g
 Baptizatus anima duntaxat sordes abluit 306.f
 Baptizatus quomodo orare debeat 306.g. & 341.d
 Barnaba oratio simplex ad Romanos 3.a.b
 Barnabas qui & Matthias, in Iuda locum assumptus fuit 3.a.b
 Bellorum que fuerit origo 11.a
 Bellum pacis matrem esse putat Simon 32.g
 Benedictio aeterna quibus contingat 533.a
 Benedictiones magna ad Solos Episcopos pertinent alia presbyterorum sunt 334.f
 Benedictionis ordinatorum quanta sit efficacia 344.e
 Bigamia indecora fuit olim habita post professionem iniqua 247.c.337.e
 Bona Ecclesia pauperum bona sunt 188.f
 Bona opera scopus predicationis D. Petri sunt 88.e
 Bono

Bono malum semper quasi ex fœdere annexum 120.f.g
 Boni esse non possumus libero sublato arbitrio 53.c
 60.f
 Bonitas cum iustitia in deo ad quid coniuncta 71.d
 Bonum non est bonum, si non bene fiat 374.h
 Bonum non est qui impium aliquid postulat 42.h
 Burgus à Smyrnenis Ignatio in ministerium missus est. 442.h

C.

Caiaphas Christum leuitatis arguit 18.g
 Caiaphas, mortem sibi consciuit 309.d
 Caiaphas pontifex eum apostolis disputat 14.f
 Caiaphas hæreticorum more ad scripturas confugit 20.g
 ad Calibatam heritatur Petrus 57.d
 Cades iusta Magistratui seruari debet 293.a
 Cœli duo sunt, eorumque discrimen 45.a. & 54.e
 Cœlum & terra domus vna in duas regiones distincta est 9.c.d. & 125.b.
 Casari tantum tribuenda que sunt casaris 237.b.
 Casarienses ex petri discessum, tristes consolantur 65.a
 Calamitatatum que sint cause 140.h
 Calidi imbres pestilentes sunt 113.a
 Calix domini ad sacrificium quomodo preparari debeat 361.c
 Calumniam iniuste patiens beatus est 116.f
 Calcedonense concilium quibus de causis coierit 494.e
 Calcedonensi concilio qui interfuerint quique confirmarunt 501.d.502.h
 Canones Apostolorum sexta synodo illegittima dantur 199.
 Capillitium discriminatione non exornandum esse 209.a
 Carisma spiritus que sint & in quem vsus data 308.f.h
 Castimonia coniugalis in quo sita sit 375.a
 Characteres duo in homine sunt 428.h
 Carismatum varia distributio cur sit 309.c
 Caro Christi viuificatrix panis est vita 453.c. 492.g
 Cathecumenus pro Christo moriens veriore consequntur baptismum quam alij 264.e.336.g
 Cathedrala Episcopali quis sit dignus 350.h.413.a
 Celestini papæ decreta qui non obseruat, fidelis non est 569.b
 Celestius in concilio Carthaginensi errorem confitetur 555.a
 Cham Mezaim filio suo artem magicam tradidit 74.g

Cham seruorum pater occiduam regionem nactus est 10.g
 Charitatis encomia 348.f.g.510.f.g.514.g.h
 in Charitatis præceptis fidei vitæque summa consistit 352.h
 Christiani impij grauius quam ethnici iudicabuntur 94.e
 Christiani hominis officia 561.c.253.a.349.a
 Christianis Iudeorum interdicitur circumcisio 282.f
 Christianismi initium, credere dei providentiam 70.f
 Christianis castimonia premia sunt reposita 94.f
 Christianos non dici sed esse beatos reddit 428.h
 Christianos ab infidelibus, pietate vinci turpe est 94.e
 Christianum nomen vnde ad fideles sit deriuatum 430.e
 Christianum esse in nostra est potestate, non apostolum aut prophetam esse 309.c
 Christi passio & incarnatio à multis negata est apostolorum tempore 424.e
 Christi presentia & opera, prophetas arguit veraces fuisse 18.a
 Christi passio Martyres in aduersis animat 440.h
 Christi sanguinem ab infidelibus requirit deus 454.g
~~Christi sanguinem ab infidelibus requirit deus~~ 30.f.262.f
 in Christo Deus & homo vna est persona 59.b
 pro Christo mori melius est quam toto orbe regnare 453.a
 Christo non obedire irremissibilis interitus est 439.b
 Christum non agnoscere solum sed eius voluntatem facere debemus 69.d
 Christum negare execrabile crimen est. 262.f. 163.b
 Christus à quibus inueniatur 122.h
 Christus cur extremum diem se ignorare dixerit 141.b
 Christus à Iudæis in resurrectione magus est habitus 14.e
 Christus communi vocabulo rex dicitur 14.h
 Christus annus est, apostoli 12. menses sunt 76.h
 Christus cum Mose componitur 17.d.18.e
 Christus D. Petri oratione depingitur 81.a
 Christus natura sua primus est pontifex 330.g. 439.c

I N D E X.

Christus deus pariter & homo fuit. 432.e. 434.f. 472.f. 476.e. 451.a. 489.a. b. 537.a.
 Christus non in duos filios diuidi potest. 489. d. 493. c.
 Christus in omnibus est non tamen omnibus prodest. 122.g.
 Christus Legem imbecillioem absoluit 13.a
 Christus omnium saculorum medicus est 19. c
 Christus verè & incarnatus & passus est 426.f.g. 440.g. 492.g. 431.b.
 Chorepiscopi, episcopali auctoritate carètes quod munus habeant. & quare id nomen habent. 546.e. 547. c. d. 548.
 Circumcisio à deo est non à stellis 132.f
 Circumcidi qui se patiuntur gratiam negant 429. b.
 Clemens à D. Petro baptizatur 94. f. & 395. c
 Clemens actus apostolorum scripsit. 173. a.
 Clemens adhuc infidelis corporis voluptates frenat 381. a.
 Clemens à d. Petro humaniter excipitur s. a & 384. f.
 Clemens Barnabam in Iudaam sequitur 4. g. & 383. c.
 Clemens cum fratribus philisophica disciplina docti fuerit. 108. e
 Clemens deorum vanitatem geneologiam factaq; allegorias docte persequitur 141. d. 142. 143. 144.
 Clemens matrem agnoscit naufragam 100. h & 350. h.
 Clemens modestissime Episcopatum detrectat. 413. a & 350. h
 Clemens quomodo omnibus gratissimus fuerit. 414. ef
 Clemens oratione fusa fontem aqua vitæ aperit. 418. ef
 Clemens auditor Petri & Pauli Anacleto succedit 424. e
 Clemens quibus cogitationibus ad Christum sit perductus 1. a. b. & 38. fg
 Clemens viuaci memoria praditus fuit 8. g. & 9. c
 Clementis oratio multa diuini spiritus gratia cõdita 417. c
 Clementis pro Barnaba oratio 3. d
 Clementem quæ quæstiones sollicitum habuerint. 5. b
 Clementis corpus marinaperto quotannis ostendit 418. 11.
 Clementis sequens erga petrum affectus 395. d. 396. e. f
 Clementis progenies nobilissima fuit 95. d. 390. h
 Clementis parentum ac fratrum error admirabilis 98. e & 398.
 Clementis ordinationes cum aliquando prohibi-

ta 194. h
 Clericus cum sorore aut proxima habitare debet 361. c
 Clericorum in caupona sedentium pœna 168. f. 169. c. 187. c
 Clericus quis esse possit 160. g. 178. h. 179. c
 A Clericatu vel monachatum ad militiam rediens anathemate feritur 498. h
 Clerus ob populi insolentiã punitur interdũ 183. a
 Climata orbis septem explicantur 132. f
 Concordia magna vtilitas & ad eam adfortatio 433. b. c. 236. h. 438. h. 448. f. 467. c. 533. h
 Confessio auricularis approbatur 357. c
 Confessio fidei antiquitus qualis fuerit 471. a
 Confessiones quis possit excipere 186. h
 Confirmatio qua forma sit tradita 473. b
 Confirmatio baptizatis exhiberi instuta 374. e
 Concilia apud veteres in præceptis numerata sunt 332. e
 Consilium dei cur tam diu homines latuerit s. c & 489. g
 Consuetudinis bonæ magna vis, & altera natura. 25. c. 54. h. 55. a
 Consuetudinis male vitia quomodo sint refecanda 90. g
 Constantinopolitanus Episcopus à Romano primus est 486. g
 Constantini in Niceno concilio præsentis prudentia 474. f
 Constantini Imperatoris confessio 471. b. c. d. 472. 475. c. d.
 Constantini miripietas & liberalitas in Ecclesijs 478. e
 Constantini Imperatoris decretum 479. b. c
 Constantini in conciliũ mirabile factum 481. b. c
 Constantinus Romanum imperium Summo pontifici cedit 474. e
 Constantinus Imperatorum primus fidem recepit 474. e
 Constantinus leprosus apostolorum monitu Sana tur 472. g
 Constantinus Petrum & Paulum ex imaginibus agnosct 373. a
 Conuersionis documentũ in quo situm sit 362. f
 de conuersione omnes sedulo cogitare debent 149. a
 Cornelius centurio Christianos adiuuat contra Simonem Magum 151. c
 Core Dathan & Abyron exemplo laicis sunt 229. d
 Corporis expertia effigiem & figuram non habent 441. a
 Corporis, dominici reliquias qui consumere debent 360. g
 Creatura de impijs se viciscuntur 85. c. d
 Creatura nulla deus esse potest 38. e & 373. c
 Cre-

I N D E X.

Creaturis singulis præfecti spiritus sunt 14. g
 Creaturum omnium ac tenebrarum qua sit origo 9. c. d
 Crucem domini negantes crucifigentibus similes 433. d
 Cruces figendi ius penes solos patriarchas 181. b. c
 Crux Christi trophaum est aduersus diabolum 433. d. 459. d
 Cupiditas pernitiosissimum & capitale vitium 33. d
 Cyrillus Alexandrinus Episcopus. Ephesino concilio præfedit. 487. b.
 D.
 DAEmones ad malum inuitant non cogunt 127. d
 Demones crapulis vt vehiculis inuehantur hominum corporibus 57. c
 Demones cur gaudeant immergi hominum corporibus 71. d
 Demones in suo ordine pœnarum sunt & coronarum ministri 74. e. 127.
 Demones vitia, virtutum prætextu palliant 73. c
 Demonibus cur vera interdum prædicere concessum 73. c
 Demonibus per singulas gentes principatus cur sit permisus 120. e
 Demonibus quis potestatis terminus sit constitutus 121. 2
 Demones verè credentium præsentiam exhorrescunt 76. e
 Demones scientia abutuntur ad hominum perniciem 73. a
 Damas Magnesianorum Episcopus Ignatium in carcere visitat 428. e. 445. c
 Damasus Psalmorum interpretationem ab Hieronymo postulat 538. f
 Decima & primitia, ad quos pertineant 299. b & 324. h
 Decem mundi paria inter se comparata 62. f
 Decimas & oblationes Euangelium præcipit 232. g
 Dei adiutorium negantes, sibi non alijs abstulerunt 557. b
 Dei misericordia nulli est præclusa 89. a. & 186. h
 Dei cum Casare absurda comparatio est 84. e
 Dei omnipotentis encomia celebrantur 299. c
 à Deo omnia non à natura facta sunt 116. e
 Deorum multitudo demoni astu introducta 37. g. 83. a
 Deorum flagitia pro dijs venerata sunt 150. g
 Deus, ab iniustitia calumnia defenditur 390. e
 Deus bonus dici non potest, nisi sit iustus 42. e
 Deus ibi non habitat vbi discordia est 439. a

Deus iratus iustus, non malus est 42. e. 521. b. 150. f
 Deos multos esse Simon ostendere conatur 36. f. g. & 389. a
 Deus malum non facit 150. f
 Deus opera non vana quæstiones iudicabit 31. c
 Deus nullius nostrorum indiget 85. c
 Deus pius non permittit in finem persecutionibus premi 512. g
 Deus quibus, & quot modis cognitus sit 37. h. 39. b. 38. e. f
 Deus quomodo videri possit 54. f
 Deus solus factus non est 82. g
 Deus vnus est noui & veteris testamenti 438. f
 A. Detractione & dissidijs cauendum est 508. g
 Deus & Homo aliter in Christo vnum sunt quàm Deus cum quolibet homine 49. d
 Deuterofes Iudaorum qua fuerint 332. f. g.
 Diabolus à se recedentes tentat 277. b
 Diabolus fide & oratione maxime fugatur 466. h
 diabolus lupus est, oues rapiens 223. c
 diaboli astus, inexcogitandis Idolis, detegitur 82. h & 86. e
 diabolus multas hæreses sub aduentum Christi ferit 300. f
 diabolus multarum rerum ignorantiam per peccatum incurrit 434. g. h. 435. a
 diabolus qualia signa in fine mundi sit aditurus 62. f
 diabolus quid in nobis potissimum efficere conetur 30. f. g.
 diabolus in homine nihil potest, nisi consentiat 76. g
 diaboli verspelles natura quomodo, cognoscatur 434. e. f.
 diaconus & diaconissa quales esse debeant 254. f. 253. a. 349. a. 366. e. & 455. b. 445. c. 64. e.
 diaconi in Ecclesia munus, & pro diuersis succlamatio & sermo 243. a. 311. c. d. 312. & 313. a
 diaconi non baptizant sine speciali priuilegio 331. b
 diaconi sacramenta, non sumunt nec porrigunt nisi presbyteris absentibus 484. h
 diaconissa qua ordinari possit 283. c. & 499. c
 diaconum elogia recitantur 254. f
 diaconus populum sacrificio peracto dimittit 321. c
 dierum & temporum obseruatores, à veritate deseruntur 469. d
 dies dominicus sabbato præstantior est 303. a
 diluuius deus hominum peccata vitus est 16. f. g. 119. d
 discipuli primò agnoscere inscitiam suam debent 50. g
 Disci-

I N D E X.

Discipulorum Simonis vnus reliquus, ad Petrum deficit 62.h
 Diuinarum scripturarum vtilitas maxima. 495.b
 Diuinitas, diuinitatem non arguit. 73.a
 Diuinationis, prophetarum ac demonum discrimen 73.b
 Diuini auxiliij necessitas comprobatur 558.f
 Docentes, heretica extremo supplicio afficiendi sunt 503.d
 Dominica die ieiunans peccat 274.f
 Dominicus dies vnde dictus & quomodo transfigendus sit 299.c
 Dominicus dies in Sabbati requiem successit 429.d
 ob Dona dei non debet homo insolescere 310.e
 Dona sua deus nostra vult esse merita 563.a
 Dormientium duplex ordo ad sacrificium, memoratum 343.c
 Dofit haec secta sua principatum Simoni cedit quae vt stantem adorat 28.g

E.

Ebriosos corpore & animo mortuos esse 355.a
 Ecclesia catholica plantatio & vinea dei est 207.b
 Ecclesia dei portus tranquillus est 223.d
 Ecclesia dei, nec cadere vnquam nec rumpi poterit 461.c
 Ecclesia de pastorum sollicitudine gaudet 557.d
 Ecclesia dei altissimi filia, fidelium mater est 245.c
 Ecclesia dei angelorum summus praefectus est 37.d
 Ecclesia bona, quomodo dispensanda 164.g
 ab Ecclesia eijci quam periculosum sit 224.g
 Ecclesia sancta virgo quomodo sit facta 465.b
 Ecclesias construendi potestas à quo primum sit data 477.b
 ab Ecclesia innocentem arcere peccatum grauissimum 224.g
 Ecclesia nauis, draconis cur nautae dicantur 242.f
 349.d. & 350.e
 in Ecclesia qui sint permittendi sacrificij tempore 243.c
 Eleemosyna poenitentiae inuari debet 149.a
 Eleemosyna encomium & ad eam adhortatio 295.b
 408.h
 Enoch cur translatus sit 71.a
 Ephesij ab haeresi immunes fuerunt 449.a
 Episcopalis Ecclesia aconomum habere debet 500.h
 Episcopi Christi vicarij sunt & columna Ecclesia 519.d

Episcopi, Cartaginensis & Constantinopolitani priuilegium 177.c
 Episcopi cur speculatores sint dicti. 188.e & 215.d
 Episcopi erga se & gregem quale sit muns. 221.g.
 223.c. 228.f. 347.a.b. 356.g. 358.g. 365.c. 181.d.
 & 213.
 Episcopi Elogia plurima 228.e. 250.255.b.c. 217.b
 Episcopi impij sunt, qui omnium curam alijs committunt 546.g.h
 Episcopi munus proprium, concionari 86.e. 524.g
 Episcopi nisi à fide exorbitarint, argui non debent 357.d
 Episcopi ob persecutionem suas non relinquunt Ecclesias 550.h. 535.a.b.
 Episcopi presbyteri & delinquentes quomodo puniendi sint 161.a. 179.d. 542.f
 Episcopi, medici Ecclesiae esse debent 223.d. 556.e
 Episcopi oculi plebis cur dicantur 530.h
 Episcopi plures in una vrbe esse non possunt 547.c
 Episcopi soli tradere, possunt spiritum sanctum 548.f
 Episcopis obedire debent, reges, omnes & principes terrae 356.h. & 438.e
 Episcopo per vim expulso quid faciendum sit 518.g
 Episcoporum nullus. Romano pontifice inconsulto damnari potest 540.g.h. 542.f
 sine Episcopo nihil cuiquam tentandum est 229.c
 231.a.b. 336.e. 355.b. 369.b.d. 429.a. 442.e
 Episcoporum scopus Christus, vt ipsi Laicorum exemplar 227.c. 228.f
 Episcoporum synodus bis in anno celebrari debet 164.g.h. 165.c. 183.c.d. 184.f. 232.g
 Episcopos deus suo proprio iudicio, referuari voluit 516.g. 519.c. 542.g
 Episcopum qui contemnit, deum inuisibilem spernit. non Episcopum 428.g. 448.h
 Episcopo vidua Ecclesia, quid faciendum 500.g
 Episcopus & dei & Christi imaginem gerens maiora tantum iudicare debet 233.b. 2. 35d. 236.h
 Episcopus quis ordinari possit 171.b. 193.a. 546.h
 Episcopus negotiari, aut uxorem abijcere non potest 157.d. 172.e. 175.a & 187.b.
 Errores circa fidem, ex auaritia fere habent 495.a
 ad Euangelij lectionem omnes assurgere debent 242.g
 Eucharistiam indignè sumens mortis reus est 458.g
 Eucharistiam frequenter sumere vtile est 450.g.
 451.d
 Eucharistiam sumere quis possit 298.g
 Euodius primus Antiochenus pastor 444.h
 Eunuchorum tria sunt genera 179.c
 Enticiana heresis damnatur 502.g
 Excommunicationis ius ad quos pertineat 324.f.g
 Ex-

I N D E X.

Excommunicatis communicantes, ipsis. periculosiores sunt, Ecclesia 351.b. & 437.b
 Exequia. Eleemosyna & oratio pro defunctis vtiliter fiunt 357.c
 Exorcista & confessor non ordinantur sed Dei dona sunt 323.b.c

F.

Fabularum poetarum allegorica expositio 145.
 146. 147.
 Falsus accusator, quomodo sit puniendus 236. e.f
 Fama operum Christi celeberrima erat apud Romanos 2.c
 Faustianus conuersus a.d. Petro baptizatur & communicatur 155.d. 412.e
 Fastianus pater Clementis ex fati narratione cognoscitur 134.e
 Faustianus magica ante Simonis cultum induit 410.g
 Festi dies ethnicorum, vitijs consecrati 71.b. 87.a
 Festorum & sabbati causa qua sit 302.h
 Fidei necessitas similitudine docetur 14.g
 In fidei negotio pauci rectè sapiunt 12.h
 Fidei summa ab Ephesino concilio scripta. 488.g.h
 Fidei summa Clementi exponitur 384.h. 385.a
 Fidei timor semper coniunctus est 128.f.d. 129.b
 Fidei quantitas efficacia 72.f. 76.e. 79.c. 87.
 Fideles ab infidelibus sola comperatione damnantur 373.a
 Fideles à quibus abhorreere debeant 245.c. 246.e.
 351.d
 Fideles mortem prius oppetent, quam à fide discendant 511.d
 Fidelibus elementa, & irrationabilia, vt dei amici seruiunt 459.a
 Fidelis cum haeretico aut cathecumeno, ne domi iustissimum quidem oret 326.g
 Fidelis ob sua peccata captus, nec visitandus nec iuuandus est. 262.e.f
 Fidelium opus proprium quod sit 245.a
 Fidelium orationes quam sint efficaces 511.c
 à fide multos casuros nouissimis diebus 461.b
 ad fidem aut baptismum neminè cogi posse 137.b
 Fide omnia comprehendenda, vbi propheta veritate confiterit 6.e
 Fides cum dilectione hominem perficit 450.h
 Fides in Christum vera, summa totius doctrinae est 22.f
 Filiorum dei congregatio praeannunciata est à condito homine 457.b
 Filium fidelem ab infidelibus parentibus separari, iustissimum est 373.a
 Finis non principium, laudatur 535.b
 Fornicationis grauissimum est crimè cuius prima

G.

G Amaliel, latenter & simulatè sauebat apostolis 19.d
 Gamalielis ad d. Iacobum oratio ficta 20.e
 Generatio Christi diuina, non excutienda est sed credenda 352.g
 Geneseos disciplina, vnde sit profecta 108.f
 Genethliacorum dogma & vanitas, doctè refutatur 108.g. 129.d. 130. 131.a
 Genij, praesides animarum sunt 29.b
 Gentes quale donum primo à deo accipiant 69.c
 Gentes supplementum saluatorum sunt 270.g
 Genti cui libet angelus cur sit praefectus 37.d
 Gentilium deorum improbitas peccatis patrocini-um praebet 392.e.f
 à Gentibus nihil non adoratum est 74.h
 Gigantes vnde sint geniti & quales fuerint 10.f
 Gladium non pacem, mittere quomodo intelligatur 33.d. 34.e. 289.a.b
 pro Gloria dei, vel nullus, mori optant sancti 470.f
 Gloria patri, & c. ad psalmos cantari, Hieronymo suggerente instituitur. 538.h
 Graci, cur post consecrationem precentur 343.b
 à Gratia dei omnia hominum merita procedunt 569.a
 Gratia dei, cooperatores sumus 564.g.h
 Gratia dei, immò deum auferre Pelagius Conatus est 558.e.g
 Gratia praeueniens, non minus quam adiutans necessaria est 564.e.f
 Gratiarum actio mystica post communionem 298.f.g
 Gratiarum actio pro vnguento mystico 299.a
 ad Gratiam & laudem dei, omnia nostra studia referenda sunt. 563.c.

I.

Iacobi inter apostolos plures & distincti 22.e
 Iacob pascens oues Laban Typus Episcoporum fuit 544.d
 Iacobus frater domini, extra numerum 12 apostolorum à Clemente recensetur 333.c
 Iacobus à domino, ordinatus fuit Episcopus Hierosolymis 14.e
 Iacobus, de gradibus templi deturbatus vno claudicabat pede 21.b.d
 Iacobus frater domini pertica fullonis occiditur 22.f

1460-

I N D E X.

Iacobus minor crucis supplicio vitam finijt	22.e	Iudais, dei notitia cur sit erepta	270.f.271.a.b
Idola demonum opera, suos cultores perdūt	463.c	Iudex ira vacare debet	240.e
Ex Idolorum cultu, impunitas peccandi nata est	75.d	Iudex simul & accusator, nemo esse potest	541.e
Idolatria vanitas & origo	75.c.10.g.74.f	Iudicandum iuste ethnicorum exemplo	239.d
Ieiunium quadragesima à Christo & apostolis est institutum	190.g	Iudices dy dicti sunt	37.b
Ieiunium quarta & sexta feria à Christo quare indictum	270.f.274.e.340.f	Iudicij Sententia, non est precipitanda	511.a
Ignatius ad videndam Hierosolymā aspirat	422.h	A Iuramento omni, cauendum est	268.e
Ignatius cur dei triticum se esse dixerit	453.a.b	Iustitia fidelium quae sit	434.f
Ignatius à Petro Episcopus Antiochia ordinatur	480.e		
Ignatius vincētus pro Christo nescit an illi dignus sit	425.a.b		
Ignatius timet ne martyrium impediatur	452.g		
Ignis sacer à Persis veneratus quis sit	75.b		
Ignoramus tutius quadam quam curiose inquiramus	121.d		
Ignorantia demon pessimus est ac omnium malorum mater	32.h.70.g.79.c.367.a.d		
Ignorantia crassa non excusabit in iudicio	83.a		
Ignorantia quadam veniam meretur	367.c		
Illiricorum Episcopi haeresi fauent	551.b		
Imaginatione quando errare contingat	44.f		
Imago dei non in omnibus est	83.a		
de Immenitate et nihil determinandum	44.h		
Immortalitas animae probatur	57.b		
Immortalitatis cupido, optima ad virtutem capefendam comes	1.e		
Impij dormire dominus dicitur	369.a		
Ab impijs pios persequentibus patitur deus	467.c		
Pro impijs quotidie orandum est	470.f		
Impiorum peccata quadam ad posteros transeunt	127.c		
Impudentia vinci nescit	43.b		
Impudicitia, sola fuga vincitur	404.g		
Inaqualitas in mundo necessaria est	126.g.h		
Infidelitas passionibus hominem obnoxium reddit quem fides sanat	366.h		
Ingratitudo execrandum est scelus	556.f		
Iniuriam qui facit sibi potius nocet	408.g		
Inopia artium inuentrix est	126.h		
Inuentio crucis quando contigerit eiusque festi institutio	521.d		
Ioannis discipuli sectam statuerunt	17.a		
Isaac à deo postulatus ex sterili datur	11.d		
Israeli cur permissum sit praescriptis vti sacrificijs	12.g		
Israelita cur non compendio in terrā promissam sed circumducti venerint	12.e		
Iudas ex Apostolorum numero cur non sit reiectus	268.g.552.g		
Iudaei bonum deum, solum credebant	56.e		
Iudaei à Christianis quid differant	16.e		

L.

Labores vite spe mercedis edulcantur	33.d.
Labor omnis inutilis apud inconstantes	21.a
Laici Episcopus accusare non possunt	511.c.513.b.c.d.516.g
Laicorum omnium & viduarum munus quod sit	435.a.b.c.
Laico docere permittitur si sit idoneus	325.d
Laicus repudians vxorem excommunicetur	166.a. & 185.d
Laodiam Petrus predicando peruenit	402.e
Lapsi aegritudinis desperata comunicantur	484.f
Lapsi persecutionis tempore quomodo recipiantur	484.e
Lateranense palatium Constantinus voluit summam Ecclesiam esse	478.e
Lazarus rediuius, Sacerdos d. Petro adhaesit	385.d
Lectores & Psalmistae vxores non quasuis habeant	499.b
Lector quo ritu sit ordinandus	323.a
Legis caerimonias & vincula Christus abrogauit	286.h.287.a.c
Legis quaestiones Clementi exponuntur	8.e
Lex diuina vitae necessitatibus, praeferenda	245.c
Lex scripta, cur introducta sit	71.b. & 285.c.d
Lex sine doctore non facile intelligitur	41.c
Liberij Papa pia religiositas commendatur	525.b
Liberi arbitrij actus quis sit	56.f.69.c.72.h.358.g
Liberi arbitrij assertio	16.e.8.e.51.c.56.a.517.a
Liberum arbitrium quid sit	52.g
Librorum haeticorum lectio interdicitur	505.a
	160.g.188.e.332.h
Librorum sacrorum catalogus contexitur	172.h
Lingua vitia praecedenda sunt	517.a.b
Lingua Hebraeorum quam diu Monarchiam tenuerit	10.g
Litera veteris instrumenti, obscura d. Petro	80.
Lites inter Christianos ortae etiam ab Ecclesia discindi debent	508.g
Loca consecrata, non possunt in prophanos vsus conuertri	500.g
Lumen immensum supra caelos Simon somniat	43.c

Macee

I N D E X.

M

Macedonij Fotini, et Hebionis haereses anatHEMAntizantur.	537.c
Magica ars prohibetur	293.b
Magica illusiones vnde sint natae	74.g
Magnesia ciuitas aolia precipua	427.d.432.h
Maiores à minoribus nec accusari nec iudicari possunt	354.f.356.g
Maiores in quibus imitari debeamus.	86.h
Mala esse reuera Clemens docet	134.a.b.c
Mala vnde orientur	140.f
Malum malo non est pensandum	59.c.408.f.533.b
Manfuetudine ferociam vincere beatum est	450.e
Manuū impostio quid sit	182.h183.a.232.a
Margaritae ante porcos non sunt spargenda	50.e
Maria Caba solita, anima, purissimis fontibus similitis fuit	423.b
Maria Sororis Mosis separatio a scismate deterret	275.b.276.g
maria virginitas partus & domini mors diabolū latuere	45.c
Maria Mosis soror, penitentiae exemplar est	220.h
Maria virgo quomodo dei genitrix dicatur	491.d.493.d
Maritorum & vxorum mutuuum officium quod sit	290.e
Maxonis hospitium domus amplissima	69.d.394.f
Mayo Tripolitanorum Episcopus à Petro ordinatur	69.d.395.c
B. Marialis, Burdegaleses fidem docuit	461.e.437.b
Marialis daemones ab idolis expellit	463.c
Marciano in concilio fausta acclamant	495.b
Martyr verus quis dicendus sit	267.a
Martyres aut parum aut nihil patiuntur	264.f
Martyres in veneratione seruandi	266.h
Mathesis nihil certi de futuris enunciat	140.g
Mathidia baptizatur instruitur & comunicatur	104.f.404.f.g.
Mathidia Clementis mater fidem recipit	102.g.402.g
Mathidia qualis fuerit genesis	133.c.d
Mathias inuisibili, signo in apostolatum cooptatus est	344.f
Matri dei illustre praconium	422.f
Maxentius Tyrannus Ecclesiam persequitur	510.f
Medorum Indorumque mores qui sint	132.e
Memoria quanta vis & efficacia	9.f
Mendacium parum sibi constat	42.f
Meretricibus, quidam Episcopi similes sunt	546.g
Mens auriga quinque sensibus ceu certaminibus praefecta	301.c
Mens nostra solius dei contemplatione conuiescit	55.a

Mens pura dei cultus praecipuus est	70.g.394.f.
Menstrua spacia, cur in mulieribus instituta	289.d
Mentiri in gratiam proximi non licet	58.h
Metropolitani, in vna prouincia duo esse non possunt	499.b
Mileuitanum & Cartaginense concilium Pelagiani errores damnat	557.b
Ministri dei, os Christi sunt	450.e
Miracula ad quam regulam examinari oporteat	61.b.621.e
Miraculi insignis descriptio	419.b
Miraculis ad Clementis corpus factis haereses eueruntur	21.c.418.h
Missa à quo & vbi celebrari debeat	369.e
Missa sacrificium à domino ordinatum est	157.b
Missa sacrificium est & oblatio	158.e. & 175.c
Monachi quales olim fuerint	187.a
Monachi & clerici sub Episcopi sunt potestate	498.g
Monachi calibes esse debent	499.c
Monasteria Fouentia haeresim, Ecclesia catholica sunt addicenda	504.h
In Mora periculum esse	419.a
Morborem & praecocis senectutis quae sit causa	70.h
Mortem non esse supplicium probatur	264.h
Pro Mortuis fidelibus, Psallendum orandum, & offerendum est	240.f.320.e
Mortuos excitare & mundum producere eiusdem est potestatis	15.c. & 256.e
Morum dissimilitudo persecutionum sententia supplet	525.d
Motus omnis, duas habet partes	53.a
motus voluntis bona ex deo est	593.d
mulieri, in Ecclesia docere non permittitur	249.a
mulierem baptizare impium est	250.h
mulieres vaga Ecclesia pernitiosa sunt	249.b
mulieris proba officium	210.h211.a.b.c.212.e.
mundi cordes soli deum videbunt	32.e
mundi princeps adultero similis est	126.e
mundi temporis & hominis creatio vnde sit	8.h
In mundo quedam ordinatae quedam secus fiunt	118.111.a.e
mundus inuisibilis est	109.c
mundus incorruptibilis ex nihilo factus est	84.e.
	109.h
mundus hic domus est fumo plena	384.h
munera impiora in quos vsus sint insumenda	258.h
munera à quibus sint accipienda	250.g.257.a.b.

N

Natiuitas Christi diuina ineffabilis est, mirabilis humana	494.h461.a
Natiuitas hominis duplex est eaq; contraria	127.a

*** 2 Naturae

Natura vim inferre non debemus 25.c
 Natura vitia non sunt irridenda 187.d
 Natura ipsa deum, rerum creatorem clamat 43.b
 Naturali ductu, de rebus diuinis non est iudican-
 dum 122.c
 Naufragium Mathidia, varijque errores recen-
 sur 99.c.d.100.e.f
 Neglectus par odio est 76.g
 Nemo dare potest quod non habet. 549.a
 Nemroth apud Persas ignem, colere docuit 10.h
 Nemroth qui & Ninus, Niniuen extruxit 75.b
 Nestorij Episcopi errores damnantur 487.b.c.
 502.f
 Nicena Synodi quot capita fuerint, perpetua reli-
 gione obseruanda 482.522.h. & 551.d.536.h.
 Nicena Synodus murus firmissimus contra diaboli
 arma 551.c
 Nicenum concilium quando & qua causa coiret
 480.e & 481.a
 Niceta & Aquila a Simone ad Christum deficiant
 103.b.403.c.
 Niceta & Aquila matrem & fratrem agnoscunt
 102.e
 Niceta sui naufragij euentum exponit 102.b.
 103.a
 Noë vnus sui temporis iustus fuit 10.g
 Noë cum filijs Ecclesiam sanctam præsfigurauit
 457.b
 Nouissimo tempore qua futura sint 300.e.f
 Nox ob quietis necessitatem facta est 13.c
 Numeri Apostolorum, & discipulorum mysteriū
 15.c
 A Nuptijs, carnibus & vino, abstinere bonum est
 167.b.c.186.f.g.168.e

O.

Oblatio in ara deo non homini aut angelo of-
 fertur 458.e
 Ab Ocio nos apostoli deterrent exemplo 246.f.g
 Oculi impudici leuiore sunt mali desiderij 104.f
 Oculis subiecta quarunt omnes, qua non vident
 6.e
 De Oculis alieni cordis iudicare non possumus
 518.f
 Odisse patrem aut matrem quis dicatur 437.b
 Officia Ecclesiastica qua sint 229.a.b.242.f.338.f
 Oleum crismatis, ab Episcopo benedicuntur 305.e
 Onesimus Ephesiorum pastor fuit 445.c.447.a.d
 Opera bona, quomodo deo placeant 92.g
 Opera mira conditoris, per orationem commen-
 dant 301.a.b
 Operari quibus diebus liceat 326.e
 Opprobrium hominum ferendum est non timen-
 dum 532.h

Orandum etiam pro inimicis Christi exēplo 91.b
 Orantes & vota reddentes stare debent 485.c
 Oratio ad orientē verti, & pro quibus fieri debeat
 243.a.257.c.
 Oratio cū gratiarū actione post cōmunionē 320.h
 Oratio Episcopi ante consecrationem 316.e.342.h
 Oratio quando deo sit accepta 240.f.296.e
 Orationis necessitas probatur 466.g
 In Oratione cur non semper exaudiamur 468.g
 Ordinandi & ordinati quales esse debeant 299.d
 Ordinari a quibus abstinere debeant 166.e.184.e.
 185.a.283.c
 Ordinare solis Episcopis concessum 251.b
 Ordinari electione non ambitione debeant 33.e.f
 Ordines minores sex enumerat Ignatius 445.c
 Ordines primi, duo tantum in Ecclesia 547.d.550.
 e.545.h.
 Ordinum constitutio, quomodo instituenda 254.g
 Ordo in omni disputatione vtiliter seruatur 51.a.
 52.e
 Ordo, munus, & distributio ministrorum Ecclesia
 242.g
 Originis, peccatum, in paruulis negat Pelagius
 555.a
 Oris vitia qua sint, & quomodo refecāda 293.c.d
 Ossa in corpore hominis pro calumniis sunt 114.b
 per Ostium non intrant superbi Chorepiscopi 550.e
 P.

PACIS encomia & vtilitas 370.f
 Phanutius & Spiridion miraculis clarēt 482.f
 Parafynaxes hereticorū quomodo puniēda 505.a
 Parentes aut vxores non temere deserendi 65.c
 Parentes, non vitæ aut hores sed ministri sunt 91.
 c.373.c
 Paræcia ab Episcopo deserta, quid faciendū 159.a
 Parsimonia Petri & Andrea 97.b.c.396.f.g
 Paruulos necessario esse baptizandos 558.g.h.
 pascha cum Iudæis non est celebrandum. 158.e.175.c
 pascha festum, quando & quomodo celebrandum
 271.c.337.d
 passionis dominica succula enarratio 269.b.c.d
 pastophoria Ecclesia qua sint 333.d
 pastor oues nō pascere solū, sed & defendere debet
 531.c.d
 patrē & filiū vnus natura & potentia esse 506.h
 patientia quanta nobis sit necessitas 535.d
 patientia Iudæorū fidelium probatur 21.c
 patria instituta, si honesta seruari debere 391.b
 paulianista & Cataphryga respicientes, rebapti-
 zandi sunt 485.b
 paulus acceptis literis Ecclesiam persequitur 21.b
 paulus de philippensium fide gloriatur 456.f
 pauperibus vnde sit subueniendum 258.g
 pax cum peccato consistere non potest 35.d
 pax in errore positus nulla datur 372.h
 peccato

Peccata quadā propria quadam aliena sunt 481.
 a Peccatoribus, non Sermonis sed operis commu-
 nione cauendum 218.h.
 Peccatum iure inuisibile quod sit 283.d
 Pelagij & Celestij errores cur damnantur 553.c.
 d.555.b.558.h
 Pelagij errores, qua absurda sequantur 554.g
 Personarum acceptio abdicanda 214.216.g.235.d
 D. Petrus doctē Caiapham refellit 19.a
 D. Petro, quantā a domino sit potestas data 474.e
 D. Petrus cur D. Clementem a mensa exclusit
 45.c
 Petrus Ecclesie fundamentum definitus est 346.f
 Petrus & Paulus vxores habuerunt 437.d
 D. Petrus, mundi obscuriorem plagam sortitus est
 346.f
 Petrus morti vicinus Clementem pro se Roma. Epi-
 scopum substituit 346. & 412.h
 Petrus præsciuit se Roma crucis supplicio afficien-
 dum 412.h
 D. Petrus solo verbo demonibus imperat 7.e.394.
 f.g.
 Petrus multos Romanorum nobiles cōuertit 412.g
 Petrus Simonis impietatem prodit 30.e
 Philon diaconus Tarsen. Ignatio vincito ministrat
 434.b.435.d.436.e.439.d
 Philosophica studia, ad conuincendos hereticos cō-
 ducunt 103.a.407.d
 Philosophi simplicem orationem Barnaba vident
 3.b. & 382.g
 Philosophorum de principijs sententia varia 110.e
 Philosophorum stulta propositio spernitur 3.a.38
 Phoenix resurrectionis argumentum est 198.b
 Phreneticorum error & insania vnde 434.e
 Pij, pariter & impijs decē paria esse statuta 61.a
 Pilatus turbas magis quam leges colebat 269.d
 planetarum ministerio, aluntur & intereūt om-
 nia 119.a
 pœnitentem omnino recipiendum esse 218.e.f.220.
 g.227.a.437.a
 pœnitentem qui abiicit, Christum offendit 167.d.
 186.g
 pœnitentia exempla pulchra citantur 225.a.b.
 234.e.f.
 ad pœnitentiam adhortatio 217.c.d
 pœnitentia Simonis simulata 59.a. & 60.e
 ad pœnitentiam omnibus sæculis inuitantur ho-
 mines 341.b.362.f
 polycarpus Smyrnaeorum Episcopum adhortatur
 Ignatius 433.b
 populus sub noctem & auroram, ad orationem &
 benedictionem conueniat 327.a
 pragmatica forma promoti, in clero, quomodo per-
 maneant 499.b
 præcepta dei & philosophorum quid differant 50.e

408.c.
 præcepta dei, non soluenda sunt ad hominum gra-
 tiam 107.a.404.f
 prædicatoribus vt agricolis quadam perire semina
 50.f
 præmiorum in remuneratione diuersitas 463.b
 presbyteri infidelibus mysteria prodere non debet
 248.h
 presbyteri vt apostoli reuerendi 424.h
 præsumptio Chorepiscoporum, ab Episcopis re pri-
 mi debet 548.h.549.c
 principes terrarum vt dii adorati 10.h
 principibus quousque parendum sit 445.b
 propheta fides vnde probetur 15.d
 prophetam consensio doctorum non facit 35.b
 propheta sine vnguento nemo 15.a
 proterius Alexandrinorum Episcopus 504.g
 de prouidentia dei locus communis consolatorius
 7.d
 prouidentia negata, multa absurda sequuntur 109.
 a.b.150.f
 prudentia humana in diuinis rebus cecidit 122.h
 psalmos & hymnos a fidelibus in Ecclesia frequē-
 tari debere 242.g
 pseudopropheta cur permittantur 38.e
 publius Turcutiatius, sedit ionem in Clementem
 excitat 416.h
 pudicitia exemplum in Clementis matre 99.b.402
 h.102.g.398.f
 pudicitia virtus etiam apud infideles meritum ha-
 bet 404.g
 puri a peccatis demones expellunt 394.h
 puritatis & castimonia studium commendat Pe-
 trus 93.b.c

Q.

Quadragesima ieiunium quarta & sexta
 feria commendat Ignatius 453.d.436.e
 Quadragesima ieiunium quomodo seruandū 268.f
 Quadragesime tempore carnibus vesci non licet
 190.g
 Questio qua de modo noxia potius quam vtilis
 56.g

R.

Rana ac Bubones dijs gentium, meliores sunt
 82.f
 Rarum omne pulchrius esse videtur 548.g
 Reatus triplex ex ambitio Chorepiscoporum oritur
 548.g
 Regna duo sunt 368.e
 Regis officium quod sit 510.h
 Regni

Regni illius quisq; fit portio, qui ad obediendum se subiecerit 80.h
 in Regnum ingressus quibus contingat 370.e
 Religio recta semper in apostolica sede, viget & vigebit 520.e. 524.e.f
 Religio vera, in quibus sita sit 87.b
 Reliquia, mysticorum sacrorum quibus distribuenda 324.h
 Reliquia sanctorum in honore seruari debent 290.h
 Rerum bipartitum discrimen, in omnibus perspicuum 121.a
 Rerum omnium, communis usus 138.h
 in Resurrectione, quale sit futurum corpus, beatorum 460.e
 in Resurrectione domini, sacrificium offerri iubetur & solui ieiunium 272.g
 Resurrectionis approbatio 17.c. 264.f.g. 265.a.b. 266.e.f
 Resurrectionis octaua, celebris haberi debet 272.g
 Retributio meritorum dispar erit, 16.e. 18.g. 53.c.
 Rex bonorum Christus, vt malorum diabolus 60.g
 Rex, propheta & sacerdos, vnctione initiatur 15.a
 Ritus ordinandi Episcopum presbyterum & c. 310.f
 g. 342.g. 321.d. 322.f.g
 Romana Ecclesia, voc e domini, omnibus pralata est 48.g
 Romanam sedem necessitate interpellari debere 529.c. 539.c. 546.g
 Romana, omnium Ecclesiarum, mater est 529.d. 539.d
 sine Romani pontificis auctoritate congregari non potest concilium 511.b
 Romanus pontifex, cur Episcoporum summus esse debeat 477.a
 Romani pontifici vniuersum Imperij, culmen donatum est 478.g
 Romana Synodus, sub damaso cur coierit 537.b.

S.

Sabbatismus fidelium quis verus sit 233.a
 Sacerdos statim est qui credit 331.a
 Sacerdotium, summa est in homine, bonorum omnium 442.f
 Sacerdotibus honorem esse exhibendum 457.d
 Sacerdotis nomen & munus proprium soli Christo competit 440.h
 Sacramentum altaris qua forma, verborum, & quibus dandum 320.f
 Sacrificium noue legis incruentum 174.g
 in sacrificio mystico, quid fiat, tum a populo, tum ab Episcopo 318.e
 Sacrificium mysticum seruandum ex institutione Christi 318.g.h
 Sacrificium deo gratum est, oppressis subuenire 544.e

Sacramenta diuinorum mysteriorum, tribus ordinibus commissa 560.f
 Sacramentum, impositionis manuum, a quibus administrari debeat 522.e
 Sacrificiorum ignis aquis baptismi extinctus est 15.c
 Sacrilegus est, qui post tot patrum definitiones opinionioni suae aliquid tribuit 502.e
 post sacrificium, populus ordine ad communionem accedat 243.b
 Sadduceorum secta qualis fuerit 17.a
 Samarum scisma quale fuerit 17.a
 Sanctorum memoria, cur ad sacrificium fiat 343.c
 Sanctos viuos qui laudant, flagellant 425.a
 Sanctis in celo, qualia sint reposita premia 465.c
 Satanam retro abire quid sit 435.d
 Satan, inter Iudeos nulla scismata, sub aduentum Christi serit 16.h
 Saul & Crias sacerdotum ministeria, vsurpantes puniuntur 229.c
 Scandalum summopere cauendum 363.d
 Scientia credendorum breuis & manifesta 123.a
 Scriptura non temere interpretanda sunt 148.g
 in scripturis, nullus est profectus, sine spiritu sancto 31.d
 Scripturis bifuriam vsus est Clemens 199.200
 Scripturarum vera interpretatio, vnde sumenda 376.h
 Selene Dosithea, secta vna ex omnibus fenestris turris prospectare, visa est 27.a. 28.b
 Selenen Simon, summam sapientiam videri voluit 28.g. 389.a
 Sensuum sextus praescientia est 40.f
 Septenarius numerus, vnde ortum habuerit 302.h 303.a
 Seres populi a calamitatibus cur immunes sint 119.c.d
 Sermo sophisticus, non veritatem sed eius imaginem habet 6.f
 Sermo fidelium, & vita, qualis esse debeat 521.c
 Serpens cur ad edendam terram sit damnatus 82.h
 Serui quando ordinari possint 172.e.f. 192.d.
 Seruorum erga dominos mutuum officium. 259.c.
 Silentium & aurora studijs amica 26.d.
 Signorum operatio non est omnibus necessaria 308.g.h
 Sigibertus Burgedalensis Episcopus a Martiale constitutus 458.e
 Simon volans praeter naturam attritus est 218.h. 278.h
 Simon in Iudaeam fugit 152.e. 410.f
 Simon artis suae mysteria in mare abiicit 63.a
 Simon a fide Apostata factus est Diabolo vas electionis 59.c
 Simon

Simon negat liberum Arbitrium 51.d
 Simon infirmum Deum cauillatur 40.h. 41.a.b.
 Simon quid sui promiserit Discipulis 27.c
 Simon Dosithei discipulatum ambit, ob selenis amorem 27.c.d
 Simon de virgine natum se mentitur 29.e
 Simon pueri necati anima prodigia facit 29.a 38.g. 387.a
 Simon suis coloribus depingitur 27. 4386.g
 Simon Dialect. Retho. & Magica arte nitentur 26.f.h
 Simon Magus Christum se facit 21.c. 27.a. 29.d. 59. b. 386.h
 Simonis insignis infamia arguitur 39.c
 Simonis discipuli ad Petrum deficiunt 54.h
 Simone prostrati plurimi ad fidem conuersi sunt 37.b
 Simoniacorum execrandum crimen est 180.h
 Sifinnius curatus Clementem vinciri iubet nec proficit 415.c
 Sifinnius per Clementem conuertitur & cum tota familia baptizatur 416.h
 Sol & luna in rerum & temporum praesagia sunt 10.e
 Spiritum sanctum qui possint conferre 288.g.h. 289.a
 Spiritus erroris a spiritu veritatis quid differat 449.c
 Spiritus Dei mortis & passionis contemptum operatur in fidelibus 464.f
 Spiritus veritatis Christo veritate nec melior nec superior est 49.b. 492.f
 Spiritus probandi an ex Deo sint 6.e
 Spiritus immundi cur occupare homines permittatur 45.d
 sponsa Christo digna Ecclesia dicitur 348.e
 stephanus Tolefanorum princeps a Martiale conuertitur 464.e
 stomachi cruditas deprauat mentem 90.f
 superbia omnis haereseos origo est 461.c
 susanna falso testimonio oppressa liberata est 239.c
 susida mulieres viris dominantur 131.c
 syluester Constantino penitentiae tempus instituit 473.b
 synodus sine summi Pontificis auctoritate congregari non potest 540.h

T.

Tabernaculum martyrii Ecclesiae figura fuit 228.e
 Taiturnitas, quadam etiam in vitio est 517.c.

553.d
 Tedium rerum diuinarum, vnde proueniat 62.h
 Tarsenses Pauli discipuli, ab haereticis peruertuntur 431.g
 Temere iudicare quis dicatur 543.b.d
 ad Temperantiam & honestam hilaritatem adhortatio 267.b
 Templum 75. a Clemente in exilio adificata 418.f
 Templum Salomonis, locus a Deo ad tempus electus 12.g
 Tenebra Christo patiente qua: & quid fecerint 31.d
 Tenebrarum, lucis & aquarum origo 9.d
 Terra aqua coniugio fecunda fit 139.b
 Terra vulua habens speciem semen quasi veribus nutrit 113.c.d
 Terramotus in Beritho, falso magiae tributus 393.b
 Testes quales esse debeant 171.a. 192.e. 182.e. 224.e. 501.c. 511.c. 520.e
 Theodora pro marito orans exauditur 416.e
 Theodora Sifinnij vxor fidem recipit 414.g
 Theophilus Antiochenus, domum suam in Ecclesia consecrat 133.a
 Thomas Parthis Euangelium predicauit 153.a
 ad Tolerantiam passionum efficax adhortatio 455.d
 Tormenta qua sint timenda 469.b
 Traditiones apostolicas Clemens 8. libr. absoluit 196.
 Traditiones apostolorum semper sequuta est Romana Ecclesia 534.e
 Traditionum & legis discrimen, nosse debet Episcopus 224.h
 Traianus Imperator Clementem exilio damnat 417.c.d
 Trallensis Ecclesiae laus 424.g
 in Tribulatione non desperandum 469. d. 527. b. c.
 in Tribulatione constitutis Christianis quomodo subueniendum 261.b.c
 Tribulatione propter iustitiam tolerata beatierrimus 363.b
 Tribulationes & plagae, vnde sint 85.d. 87.d
 Trinitatis mysterium hominum & angelorum sensum excellit, apostolis reuelatum 20.h. 460.g
 Trinitas personarum, vnus tamen deus 461.a. 472.e
 Tripolitani phoenicibus fidem Christi predicat Petrus 68.g
 Tripolitanorum feruor in audiendo verbi dei 69.a. 70.e. 394.e

Tri-

Tripoli Simon à sane Petri in Syriam fugit 69. a
394. f
Tripolitana Ecclesia ordo & ministeria disponuntur 94. f
Tripolitanorum Hospitalitas commendatur 64. h
393. d
Tiberius Casar. gaudet in aduentum parentum Clementis 412. f
Tyrannos non fore impunitos docetur 502. e
Tyrios Sanat magis a arte affligit 390. f. g.
Tyrios Sanat Petrus & Ecclesiam disponit 393. a
V.
Valeria sponsum fidelis factus in fide feruens 464. e
Valena regis Tolosani sponsa pro fide decollatur 464. e
Vasa ecclesie sacra vetustate consumpta igne absumuntur 360. h
Velum ianuarum domus Dei non polluendū 361. a
Verbi Dei quantitas sit efficacia 6. h
Verba vita non temere cuius credenda 26. e
Verbo Dei qui vocat Solus sapiens dicitur 62. g
Veritas cum apparuerit ab amatoribus eius apprehenditur 49. d
de Veritate apud vulgum dicere arduum est 49. b
Veritatis regina ordine tradita refutari non potest 56. f
Veritate nihil praeiosius nobis esse debet 366. g
Veritatis Sermo verus cordis colonus est 372. f
Inter Veritatem & consuetudinem quid sit discriminis 391. c
Vestes sacras vendentes. Iuda proditori sunt similes 361. b
Vestes se non decentes clericus vel monachus abijciat 189. a
Vestis nuptialis quae sit, & quomodo parentur 76. h
Vestitu luxuriantes, grauiter puniuntur 208. g. h
Via duplex, & à quibus inuent a 126. f. 292. g. 296. f
Vidua vouebant coelibatum, in primitiua Ecclesia 247. a. b
ad Vidualem statum quae sint assumenda 247. d
248. g. 250. e. 438. e
Vidua quomodo orare & salua fieri possit 251. c. d
Viduorum curam habet Episcopus 248. e
Viduae sine iussu diaconi. prodire non possunt 250. f

Vigilantia & discretionis virtus Episcopo summe necessaria 545. b
in vjs antiquis, constanti animo ambulare debemus 535. c
Vinum aqua permistum in caena domini fuit 318. b
Viros cum mulieribus, non debere lauare 210. e.
211. d
Virgo non facile promittat, post vota, qualis esse debeat 260. c
Virgines dei thuribula dicuntur 333. b
Virtuti praeium relictum est in caelo 465. c
Virtus dei, nulla coërcetur lege 54. f
Vita Christianorū, quam pura esse debeat 509. a. b
Vita humanae cursus descriptio 32. e
Vita communis, utilis & necessaria 376. e. f
Vita, tres sunt gradus dignitate discreti 465. a
Vitia nostra, velut fumus auferunt dei cognitionē 5. d.
Vnguentum mysticum quomodo benedicatur 306. f
Vnus est mundi conditor & Iudex. 35. d
Voluntas dei omnium viuientium lex est 9. e. 54. f
Voluntas hominis libera vel sola punitur vel premio afficitur 53. a
Voluntati Dei vt obtemperarent plurima passi sunt Apostoli 242. e
Voluntarias oblationes offerentes nominatim in Ecclesia ad orationem exprimebantur 248. f
Vrbes miracula, arma leges Iudices, quando primū coeperint 10. h
Vulgi concors opinio prophetia interdum speciem habet 51. b
Vxor D. Petri comitabatur illum in peregrinatione 101. b. 401. d
Vxores quando repudiari possint 75. a. b

Z

Zachai oratio renunciatoria ad D. Petrū 7. b
Zachaeus publicanus à Petro Casariensis Episcopus ordinatus 63. d 64. g & 278. e
Zoroastres filius Cham auctor Magicae artis fuit 74. b
Zoroastres fulmine ictus pro deo adorari coëptus est 75. a

R V F I N I T O R A N I A Q V I -
L E I E N S I S , I N C L E M E N T I S V E T V -
S T I S S I M O S A T Q V E E R V D I T I S S I M O S

X. RECOGNITIONVM LIBROS,

praefatio, ad Gaudentium

Episcopum.

IBI quidem, Gaudenti, nostrorum decus infigne doctorum, tantus ingenij vigor, imò, tāta spiritus gratia est, vt, si quid à te etiam quotidiani eloquij more dicitur, si quid in Ecclesia declamatur, id in libris haberi, & ad instructionem tradi posteris debeat. Nos tamē, quos & ingenij tenuitas minùs pròptos, & senectia iam tardos reddit ac seynes, opus, quod olim venerādæ memorię virgo Syluia iniunxerat, vt Clémentem nostræ linguæ redderemus: & tu deinceps iure hæreditario poscebas, licet multas post moras, tandem aliquando restituumus prædam: quam, vt opinor, non paruam, Græcorum bibliothecis ereptam, nostrorum vsibus & vtilitatibus conuectamus, vt quos propriis non possumus, peregrinis nutriamus alimoniis. Nam & solent suauiora videri peregrina, interdum verò & vtiliora. Deniq; peregrinum est penè omne, quod medelam corporibus confert; quod morbis occurrit; quod venena depellit. Iudæa balsami lacrymam; Creta comam dictamini mittit; Arabia aromatum flores; & spicarum nardi India segetē metit: quę ad nos etiam si aliquantulò, quàm proprius ager attulit, fractiora perueniūt; odoris tamen gratiam, vimq; medendi integrā seruant. Suscipe igitur, anime mi, redeuntē ad te Clémentem nostrum; suscipe iam Romanū: nec mireris, si fortè tidi in eo minùs solito floridus eloquentię vultus appareat. Nihil interest, dummodo sensus idem sapiat. Peregrinas ergo merces multo in patriam sudore transfuehimus; & nescio quàm gratus me ciuium vultus accipiat, magna sibi gratia spolia deferentem; & occultos sapientiæ thesauros nostræ linguæ clauere referantē. Sed votis tuis faueat Deus, vt nullus nobis sinister oculus, nec cuiusquāliuidus occurrat aspectus: ne extremo prodigij genere, cū nihil inuideant *illi, quibus aufertur; liu escant tamen isti, quibus confertur, Aequum est sanè tibi, qui hæc etiam Græcè legeris, (ne fortè in aliquibus minùs à nobis seruaturū translationis ordinē putes) interpretationis nostrę indicare consiliū. Puto quod non te lateat, Clémentis huius in Græco, eiusdē operis ἀναγνώσεων, hoc est, Recognitionū, duas editiones haberi, & duo corpora esse librorum; in aliquantis quidem diuersa, in multis tamen eiusdem narrationis. Deniq; pars vltima

*illi f. Græci, isti. f. Latini.

tima huius operis, in qua de trāsformatione Simonis refertur, in vno corpore habetur: in alio penitus nō habetur. Sūnt autē & quædā in vtroq; corpore, de ingenito Deo, genitoq; diferta, & de aliis nonnullis, quæ, vt nihil ampliùs dicam, excefferunt intelligentiam nostram. Hæc ergo ego, tanquam, quæ supra vires meas essent, aliis referuare malui: quàm minùs plena proferre. In cæteris autem, quantum potuimus, operam dedimus, non solùm à sententiis, sed ne à sermonibus quidem satis eloquutionibusq; discedere. Quæ res quantum minùs ornatum, magis tamen fidele narrationis reddit eloquiũ. Epistolã sanè, in qua idem Clemens ad Iacobum fratrem Domini scribens, de obitu nunciãns Petri: & quod se reliquerit successorẽ cathedræ & doctrinæ suæ: in qua etiã de omni ordine ecclesiastico continetur: ideo nunc huic operi non præmissi, quia & tempore posterior est, & olim à me interpretata atque edita. Sed quod in ea nōnullis fortasse videbitur inconsequens, si hîc explanetur, non puto absurdum videri. Quidam enim requirunt, quomodo, cum Linus & Cletus in vrbe Roma ante Clementem hunc fuerint Episcopi: ipse Clemens ad Iacobum scribens, sibi dicat à Petro docedi cathedram traditam: cuius rei hanc accepimus esse rationẽ: quod Linus & Cletus fuerunt quidem ante Clementem Episcopi in vrbe Roma, sed superstite Petro: vt illi Episcopatus curam gererent, ipse verò Apostolatus impleret officium. Sicut inuenitur etiam apud Cæsaream fecisse: vbi, cum ipse esset præsens, Zachæum tamen à se ordinatum habebat Episcopum: & hoc modo vtrunq; verum videbitur: vt & illi ante Clementem numerentur Episcopi, & Clemens tamen post obitum Petri docendi suscepit sedem. Sed iam videamus: scribens Iacobo fratri Domini, operis sui Clemens ipse quod summat narrationis initium.

Episcopi
Apostoli,
vide 3. libr.
Recogn.

ARGV.

ARGVMENTVM IN LIBRVM I.
RECOGNITIONVM PER L.

GRVTERVM VENRADIVM.

OCASIONEM perscribit initio B. Clemens, qua ad cognitionem fidei in Christum peruenerit, eam fuisse sibi perpetuam cogitationem de immortalitate, statuque animi post hanc vitam; qua cum mirabiliter agitat, hucque ac illuc variè circumlatus sit, tandem Deo ita disponente se in Barnabam Romæ Christum docentem incidisse, cuius opera adumentumq; in Petri Apostoli notitiam peruenerit apud Cæsaream Stratonicam, qui eum veram de fide in IESVM Christum sapientiam luculentè docuerit. Narrat autem, statim post amicam consulationem, Petrum causam sibi explicasse, cur tam diu veri Dei agnitio mortales fugerit; tum, à quonam & quomodo ea discenda foret: eaque prudenti instructione ita in fide Christi se eruditum, vt mox collum fidei subdidit, ac in Christum crediderit. Subiicit deinde de disputatione Petri apud Cæsarem futurã cum Simone Mago, iam tum ab ipso Mago indicta, quo pacto, cum eam Magus differret, à Petro sit magis magisque institutus, vera doctrina repetita inde vsque ab origine mundi, quam mox memoriæ causa coram Petro repetit Clemens sibi nimirum expositum esse, qui rerum omnium auctor sit in essentia vnus, trinus in personis; vt creatus mundus, vt tempus acceperit, hominum genus creatum, & ex eo constituta Ecclesia, de arcana Dei voluntate, de duobus regnis mundi præsentis quidem seculi, temporario; futuri autem, æterno, denique de extremo iudicio, in quo quidem pijs factorum suorum præmium, vitam consequentur, beatitatemque æternam; impij verò supplicium perpetuum. Eam porrò sic à Clemente recitatam, latissimè Petrum apertissimeque, (quæ profectò pulcherrima est instructio,) illustrasse, & à creato mundo ad Christum vsque, cursu religionis ad illud vsque tempus explicato summatim, deduxisse, & demonstrauisse. Dominum Iesum ipsummet magnum illum vatem esse à Mose in lege (Deut. 18.) promissum, qui legem ea parte, qua fuerit imbecillis, Euangelio suo absoluerit, qui verum se Deum inuisitatis signis miraculisque probauerit; quiq; crucis necem iuxta legem vatesque nostri causa sit acerbissimam perpesus, resurrexerit mirabiliter cuius doctrinam cum spreuerint Iudæi, (quo loco & de sectis ipsorum meminit,) ipsos iusto Dei iudicio reiectos esse ob incredulitatem; vocatas autem in horum locum ad fidem gentes, quemadmodum Iudæi, quod Apostoli publicè, constanter & vbique Iesum crucifixum Christum esse æternum assererent, per sæpe cum ipsis contulerint, inque celebri quadam disceptatione, ob prædictam inter cætera abs Petro templi subuersionem iratos Iudeorum primores mala Apostolis meditados, sed à Gamaliele, (cuius historiæ videtur in actis mentio fieri) secreto Christianæ pietatis fautore repressos esse, ac huius consilio alteram consequenti die disputationem orsos, in qua cum ita Gamaliel ageret, quasi aduersarius: atque interim blandos beneuolosque Apostolis

auditores faceret, Caiapham colloquium turbasse; ei verò Iacobum Iustum Episcopum dies septem continuos tam fortiter respondisse, ut omnibus ipsis etiam sacerdotibus fidem persuaserit; sed baptizari paratos ab alio quoque, (quem Paulum fuisse omninò fit verisimile) de sententia sana deiectos; plebem etiam in Iacobum concitatam; à qua deturbatus ille de gradibus crus fregerit; alios item multos cæsos: Fideles ob hanc iniuriam, magnamque persecutionem dispersos; ad quos postea Petrus scripsit Epistolam suam. Apostolos aufert refert Hierichuntem secessisse; quò Zachæus Cæsareâ scripserit ad Iacobum de Simone Mago, ut is fidem illic credentesque euerteret; necessum esse, ut aliquis eò confutandi ipsius causa mitteretur. (se Petrum) eò idcirco missum, cui mox

in crastinum à Simone Mago sit indicta disputatio, atque ha-

etenus se in Magum progressum vsque ad ipsius

Clementis aduentum. Hæc primo

libro Clemens.

Ex hoc

Ex hoc sanè argumento facile cernitur, nec indoctam vel commenticiam rapsodiam hanc historiam esse, neque verò inutilem, sed multò utilissimam, iucundissimamque. Non solum namque conuersio Clementis utilissimi in Ecclesia viri ad fidem narratur; qua nihil pius iucundius. sed & ingratitude Iudeorum, Apostolorumque diligentia præter multa doctrinarum genera explicantur: adeoque forma commodissima præscribitur conuertendarum ad fidem gentium. Nusquam non in hoc libro defenditur liberum hominis arbitrium. Baptismi & Eucharistie vis, necessitas ac dignitas; Præterea Trinitas personarum vnius Dei, prouidentiaque astruuntur. Docetur item, non contemnenda esse miracula ad martyrum sepulcra ædita. Sed sunt hic tamen loci quidam veluti næui, quos pius lectorem vel cautè legere, sanèque intelligere; vel suspectos habere oportet. Ne quis fallatur, eiusmodi hæc sunt, numeris notata suis locis, ut quis obseruare possit.

I.

Petrus inducitur animum dicere corpore vetustiore, quod Origenicum errorem sapit; seu, ut loquitur interpres Rufinus, antiquiorem fortasse ab hoc, quem non dubium est, Origenistam fuisse, insertum, aut certè ambigè positum, nam antiquior idem significat, quod & vetustior & dignior. Nihil absurdi, si intelligamus animum corpore digniorem esse. Sed erat hic ambiguitas vitanda.

II.

Ob degustatam carnem, ex parte diluuium accidisse ait. Sanè quidem intellectum, fortasse non est malum. Sed cauendum est ab Ebione, qui carnem tanquam malam mali dei creaturam damnat.

III.

Abrahamum ait filium habuisse præter Ismaëlem, ante Isaacum, nomine Heliesdron, de quo nihil sacrae literæ, referunt autem, vnum ante Isaacum habuisse: Et postea ex Chettura, quam eandem quidam, sed sine certis probationibus Agar esse putant, sex. Genes. 25. quorum nullus quidem, sic ibidem appellatur. Et saltem octo fuisse ipsius filios repetens hæc Epiphanius Cyprius Ep. commemorat principio Panarij.

IIII.

Iosnam Mosis successorem vocat Ausen. Nisi fuerit Sinomicus, aut ipsius epitheton, ac tunc fortassis Ansi, nomen viri apud Nehemiam, cap. II. quod fortem robustumque significat.

V.

Christum ait vnctum à Patre, oleo ex ligno vitæ sumpto: quod fabulosius

A 3 videri

videri posset. Alludit autem ad 44. Psalmum sed locus prudenter intelligatur: ne in fabulas incidamus, quas vitandas monet Paulus. Paulo post enim vocat unguentum spiritale.

VI.

Barnabam ait eundem esse, qui & Matthias usurpatur Apostolus subrogatus in locum proditoris Iudae. cui ex diametro primum actorum caput Lucae refragari videtur: nisi Simonimē dicamus, quod equidem me non memini legere.

Illud demum intelligendum est, quod Christus dominus à Petro nomine veri prophetæ semper vocetur, fieri propterea, ut Iudæos & Iudaicæ legis studiosos peritōsque ad agnitionem Christi facilius deduceret. quippe, in qua Dominus Deus magnum eiusmodi vatem foret pollicitus. Deute. 18. Cum enim ipsi peculiariter inter Iudæos ab Apostolis prædicatio commissa esset, teste Paulo, Galat. x. ipsum his magis attemperare voluisse, verisimile est.

Recognitionum

RECOGNITIONVM
DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM
DOMINI, LIBER PRIMVS, A RVFINO TORA-

NO AQVILEIENSE E GRAECO IN LATINVM VERSVS:

& nunc à L. Grutero Venradio fideliter ve-
req; permultis in locis castigatus,
& explanatus.

Occasio, qua peruenerit ad cognitionem Christi Clemens, perpetua de statu anima cogitatio. Orditur simpliciter, more veterum, nomē suum indicans lectores, sicut Thucydides 1. libro historia sua: Θουκυδίδης ἀθηναῖος οὐκ ἔγραψε τὸν πόλεμον τῷ πελοποννησίῳ. Et Nicephorus Callistus itidem de nostris sic orditur suam Eccles. historiam: in qua libro 2. cap. 35. huius principij meminit.

BGO CLEMENS in vrbe Roma natus, ex prima ætate pudicitiae studium gessi: dum me animi intentio, velut vinculis quibusdam sollicitudinis & mœroris, innexum teneret: Inerat) erat enim mihi cogitatio, (incertum sanè, vnde initiū sum- id est. Soli- pferit.) Crebrò enim ad memoriam meam conditionē mor- citum me- talitatis adducens, simulq; discutiens: Vtrumne fit mihi ali- habebat cõ- qua vita post mortem, an nihil omninò postea sim futurus: gitatio. Si non fuerim antè, quàm nascerer: vel, si nulla prorsus vitæ huius erit post obitum recordatio: & ita immensitas temporis cuncta obliuioni ac silentio dabit, ut non solùm simus: sed neque, quod fuerimus, habeatur in memoria: Sed & illud versabatur in pectore, quando factus sit mundus: aut si omninò factus sit: vel antè, quàm fieret, quid erat: an verò semper fuerit? Nam certum videbatur, quod si esset factus, esset profectò soluendus: & si soluatur, quid iterum erit? nisi fortè obliuio cuncta & silentiū teget: aut fortè aliquid erit, quòd nunc sentire mortalium non potest mens: hæc & his similia, nescio vndè, indefinenter animo reuoluens, nimietate mœroris incredibiliter tabescebam: & quod est grauius, si quando respuerem huiuscemodi curas, vel ut minùs viles cogitarè, validiores in me fluctus sollicitudinum confurgebant. Inerat enim mihi comes optima, quæ me quiescere nõ immortalitatis Cupido. Ut enim post rerum exitus docuit, & gratia dei omnipotentis ostendit: hæc me animi intentio ad inquisitionem veritatis, & agnitionem veræ lucis adduxit. Ex quo factum est, ut lugerem postmodum eos, quos prius ignoras, beatos credebam. Igitur, cum à prima ætate in huiuscemodi animorum intentione versarer: cupiens aliquid discere, philosophorum frequentabam scholas: ad cape sen- vbi nihil aliud, quàm dogmatum adsertiones, & impugnationes, videbam agi fine- das virtu- tes. D fine certamina: arte syllogismorum conclusionumq; agitari versutias.

Nam cum dialectica arte in vtranque partem disputetur: non tam, qui veram defendit, quàm, qui acrius subtiliusq; disputat, vincere solet.

Et si quando obtinebat is sermo, quod immortalis esset anima, gratulabar: si quãdo verò arguebatur, quasi mortalis, cum tristitia discedebam: neutrum tamè in corde meo firmitudinem veritatis tenebat: sed hoc tantum intelligebam, quod sententia ac * definitiones rerum, non pro natura sua ac veritate causarum: sed pro ingenijs defendentium, falsæ imaginarentur, aut veræ: eoq; magis in profundo pectoris cruciabar, quòd neque aliquid ex his, quæ dicebantur, tanquam firmum tenere poteram: neque abijcere desiderium requirendi: sed quantò magis negligere conabar ac spernere: tantò ardentius, ut suprà dixi, velut cum quadam voluptate latenter in- probat pa- repens huiuscemodi cogitatio, mentem atque animum possidebat. Coangustatus gin. vj.

igitur inuentione rerum, aiebam apud memetipsum: Quid inaniter laboramus, cum manifestus sit terminus rerum? Si enim post mortem non ero, nunc superfluo crucior: Si verò erit mihi vita post obitum, seruemus illi vitæ sui temporis motus: ne forte his, quæ nunc patior, aliqua me ibi tristiora excipiant, nisi pie ac sobriè vixero: & secundum nonnullorum sententias philosophorum, nigri * Phlegethontis fluuius, vel Tartaro, vt Sisyphus & Tityus: sed & Ixion, ac Tantalus æternis inferno supplicijs tradar. Et rursus mihi ipsi respondebam: Sed hæc fabulæ sunt: vt, si ita est, in rebus dubijs præstat pie viuere.

* Pyriphlegethontis. Fabulæ de inferis. Vide de 6. Aeneidos Virg. l. ij.

Vide, quibus cogitationibus astuet prudentis hominis animus sine certa cognitione Iesu Christi.

Sed iterum reputabam mecum. Quomodo possem sub incerto iustitiæ præmio, à peccati me libidine continere? maximè, cum etiam, quæ sit ipsa iustitia, quæ Deo placeat, apud me habeatur incertum? & neque, si immortalis sit anima: ac sit ea, quæ aliquid sperare possit, agnoscam: neque, quid certi futurum sit, nouerim. nec tamen quiescere ab huiusmodi cogitationibus possum. Quid igitur agam? hoc faciam: Ægyptum petam, atque ibi Hierophantis vel prophetis, qui adytis præsumt, amicus efficiar: & pecunia ab eis inuitatum magum precabor, vt educat mihi animam de infernis, per eam quam Necromantiam vocant, tanquam de aliquo negotio consulere cupienti. Mihi verò hæc erit consultatio, nam immortalis sit anima. Probatio autem animæ, quod immortalis sit, non ex eo quod loquitur, erit mihi certa: vel ex eo, quod audio: sed ex eo, quod video: vt oculis meis cernens eam, certissimam de reliquo immortalitatis eius sententiam teneam. Neque enim vltra poterit veritatem visus, verborum fallacia, & auditio incerta turbare. Veruntamen hanc ipsam deliberationem meam retuli ad quendam familiarem meum philosophum, qui mihi consilium dedit, ne hoc facere auderem. Si enim, inquit, euocanti mago non obediatur anima: tu post hæc tanquam nihil esse putans post mortem, desperabilius viues: quippe, qui & illicita tentaueris. Si verò & aliquid ibi videre tibi visus fueris, quæ tibi religio? aut quæ pietas ex illicitis tradetur & impijs? Exosum namque diuinitati huiusmodi negocium ferunt: & aduersari Deum his, qui animas post absolutionem corporum vexant. Ego verò his auditis, pigrior quidem sum redditus ad hoc, quod parabam: nec tamen vsquequaq; aut desiderium ponere poteram, aut molestiam cogitationis abijcere. Et ne longa vtar narratione, cum his ego cogitationis meæ æstibus agitarer, fama quædam sensim in imperio Tiberij Cæsaris, initio ex Orientis partibus sumpto, peruenit ad nos, & per singula conualescens, velut à Deo bonus quidam nuncius missus, vniuersum replibat orbem: nec patiebatur diuinam voluntatem silentio tegi. Diffundebatur namque per singula loca, adnuncians, quod esset quidam in Iudæa, qui sumpto à tempore veris exordio, regnum Dei euangelizaret Iudæis: idq; percepturos diceret eos, qui mandatorum suorum, & doctrinæ instituta seruassent.

Hierophanta, Sacerdotes Ægypti Necromantia quibus euocet deos, vide apud Plin. l. ij.

Incerta fama de Christo sparsa multo sincerior, quam nunc multorum de doctrina Euangelij sententia.

Vt autem sermo eius fide dignus, ac diuinitatis plenus esse crederetur, virtutes multas & signa ac prodigia mira efficere iussione sola, dicebatur: ita, vt tanquam à Deo potestatem habens, surdos faceret audire. & cæcos videre: & claudos crigere: atque omnem infirmitatem, cunctosq; dæmones ex hominibus effugaret: sed & oblatos sibi mortuos suscitaret: leprosos quoque eminens videns, curaret: & nihil omnino esset, quod ei impossibile videretur. Hæc & horum similia processu temporis, crebris iam rumoribus, sed manifestis quodammodo aduentantium ex illis partibus nuncijs, firmabantur: & ipsa iam per dies singulos rei veritas patebat. Denique in vrbe per loca conuentus fieri: & de hoc sermone tractari: atque in admiratione res haberi cœpit. quisnam is esset, qui aperuerit, vel quid nuncijs à Deo hominibus detulisset: donec sub eodem anno vir quidam adstans in vrbe loco celeberrimo, proclamaret ad populum, dicens.

Barnaba

A Barnabæ oratio ad populum Romanum. Eum primum omnium Euangelium Romæ predicasse & docuisse, testatur in vita ipsius Symeon Metaphrastes.

Audite me ô ciues Romani. Filius Dei in partibus adest Iudææ, promittens omnibus, volentibus audire se, vitam æternam: si quis tamen secundum voluntatē eius, à quo missus est Dei patris, actus suos direxerit: Propter quod conuertimini à malis ad bona, & à temporalibus ad æterna. Agnoscite vnum esse Deum, cæli terræque Rectorem, in cuius iustis aspectibus, vos iniusti mundum eius habitatis. Sed si conuertimini, & secundum voluntatem eius agitis, ad futurum seculum venientes, & æterni effecti, ineffabilibus eius bonis ac præmijs perfruemini.

Barnabas quis fuerit, describit Clemens. Hebræum fuisse, discipulum Christi (forte ex LXX.) simplici oratione præditum, non dialecticum.

Erat autem vir iste, qui hæc loquebatur ad populum, ex orientis partibus, natione Hebræus, nomine Barnabas, qui se etiam vnum ex eius discipulis esse diceret: missumq; ad hoc, vt volentibus indicaret. Quibus ego auditis, cum reliqua multitudine, sequi eum cœpi, & audire, quæ diceret. Intelligebam sanè, quod nihil dialecticæ artis esset in homine, sed simpliciter & absque vlllo dicendi furore, quæ audisset à filio Dei, vel vidisset, exponeret. Adsertiones enim suas non argumentorum virtute muniabat: sed verborum & mirabilium, quæ adnunciabat, testes multos, ex ipso etiam circumstante populo, producebat. Verum, quoniam ad ea, quæ sincere dicebantur, libenter annuere populus, & amplecti sermonem simplicem cœpit: hi, qui sibi eruditi videbantur, vel philosophi, ridere hominem, ac spernere cœpère: syllogismorum in eum tendiculas, velut validissima arma, proferre: At ille interritus, & velut deliramenta, argutias eorum ducens, ne responsione quidem dignos eos iudicabat: sed ea, quæ proposuerat exequatur intrepidus. Denique cum loquenti ei, quidam proposuisset, cur ita factus esset culex, vt cum sit animal exiguum, & sex habeat pedes, insuper ei additæ sint & alæ: elephantus verò cum sit immane animal, neq; alas habeat, quatuor tantum pedes habeat.

Ridicula argutia Philosophorum. Hoc pacto Marcionem creatoris operibus illuisse referunt Irenæus lib. 1. Tertullianus, & Hieron. contra Pelag. Sed his Barnabas eleganter, amice & perquam humaniter respondet.

Ad hæc ille ne respiciēs quidē, sermonem suū, quem importuna propositio interruperat, cōtinuata intentione peragebat: hac sola admonitione per singulas quasq; interruptiones addita: Nos eius, qui misit nos, verba, factaq; mirabilia adnunciare vobis in mandatis habemus, fidēq; eorū, quæ dicimus, non ex argumentis arte quæritis, sed ex vobis ipsis productis testibus confirmare. Agnosco enim plurimos adstare in medio vestrum ex his, quos vnā nobiscū memini audisse, quæ audiuius: & vidisse, quæ vidimus. Sit autē in vestra potestate, vel recipere, quæ adnunciamus, vel spernere: Nos enim quod expedire nouimus, tacere non possumus: quia nobis, si taceamus, dandum est: vobis verò, quæ dicimus, si non recipiatis, perniciēs. Sed & stultis propositio- nibus vestris respondere perfacile possim, si veritatis dicendæ causā quæreretis, de culicis, dico, atq; elephantis differētia: sed nunc de creaturis dicere vobis aliquid, absurdū est: cum à vobis ipse omnium creator & conditor ignoretur. Hæc autē cum dixisset, velut ex vno cōsensu, indisciplinato ore oēs simul risum dedere, incurrere ei verecundiā, ac silentiū imponere cupientes: barbarūq; & minus sanæ mentis eū adclamantes. Ego verò cum hæc ita fieri cernerē, zelo quodā, nescio vnde repletus, ac religioso furore succensus, silere non potui: sed cū omni libertate proclamans: Rectissime, in quā, Deus omnipotens abscondit à nobis voluntatē suam, quos agnitione sui præuidit indignos: sicut ex his, quæ nunc agitis, sanè sapientibus palam est. NAM cum videatis prædicatores voluntatis Dei aduenisse, quia nullam sermo eorū Grammaticæ artis scientiā profitetur, sed simplicibus & impolitis sermonibus, perferunt ad vos diuina madata: ita, vt omnes, qui audiunt, sequi possint: & intelligere, dicuntur: ridetis vos salutis vestræ ministros, & nuncios ignorantes. quæ vestra, qui vobis periti

Clementis diuino furore successi pro Barnabæ oratio.

& clo-

& eloquentes videmini, condemnatio est: quòd apud aggreſtes & barbaros habetur
 veritatis agnitio, quæ, cum ad vos aduenerit, nec quaſi hospita ſuſcipitur: quæ niſi
 intemperantia veſtra & libido obſiſteret, ciuis eſſe & vernacula debuiffet: vt ex his
 arguamini, quòd non veritatis amici & philoſophi, ſed iactantiæ ſectatores, & vani-
 loqui eſtis: qui veritatem non in ſimplicibus verbis, ſed in verſutis & callidis creditis
 habitare: & innumerabilia verborum profertis, vnius verbi nequaquam precio pen-
 ſitanda. Quid ergo putatis futurum de vobis, vos ò omnis turba Græcorum, ſi erit
 iudicium Dei, ſicut iſte dicit? Sed nunc, omittentes ridere in perniciem veſtri virum
 hunc, reſpondeat mihi, qui vult ex vobis, quoniam quidem ſolo latratu veſtro ob-
 turbatis etiam eorum aures, qui ſalui eſſe volunt: & mentes, quæ ad fidem paratæ
 ſunt, ad infidelitatis lapſum, veſtris obturbationibus declinatæ: quæ vobis erit * vn-
 quam
 quam venia, qui diuinitatis nuncium, promittentem vobis agnitionem Dei, ridetis,
 & iniurijs afficitis? quem vtique, etiam ſi nihil veritatis adferret, pro ipſo tamen be-
 nignitatis erga vos propoſito, gratum acceptumq; habere deberetis. Hæc & his ſi-
 milia cum proſequerer, plurimus adſtantis populi fremitus concitabatur, dum alij
 velut erga hoſpitem miſeratione mouerentur: meumq; ſermonem conſequenter
 habitum probarent: alij petulantes, & ſtolidi, in me quoq; pariter, vt in Barnabam,
 effrenati animi, iracundiam concitarent. Sed cum ad veſperum iam declinaret dies,
 apprehenſa Barnabæ dextera, obluſtantem licet eum, ad meam tamen adduxi do-
 mum: atque ibi manere feci: ne quis fortè ex indocili vulgo iniiceret ei manus. Ali-
 quantulis igitur diebus vnà poſiti, diſſerente eo paucis, ſermonem veritatis libenter
 audiebam: vrgebat tamen profectionem ſuam, dicens ſe diem feſtum religionis ſuæ,
 qui immineret, omnimodis apud Iudæam celebraturum, ibiq; de reliquo cum ſuis
 ciuibus ac fratribus permanſurum: euidenter indicans, iniuriæ ſe horrore percul-
 ſum. Denique cum ego dicerem, tu mihi tantum eius viri, quem apparuiſſe dicis, ex-
 pone doctrinam, & ego meis ſermonibus tua dicta componens, omnipotentis Dei
 regnum, iuſtitiamq; prædicabo: & poſt hæc, ſi volueris, etiam nauigabo tecum: val-
 de enim cupio videre Iudæam, vobiscum fortaliſis perpetuò permanſurus. Ad hæc il-
 le: Tu, inquit, ſi quidem videre vis patriam noſtram, & diſcere, quæ deſideras: iam
 nunc mecum pariter nauiga: ſi verò te aliquid detinet, ſigna tibi habitationis noſtræ
 derelinquam, vt cum venire volueris, inuenire nos facile poſſis: ego enim craſtino
 ingrediar iter: Quem vbi immobilem vidi, deſcendi cum ipſo vſque ad portum: ac di-
 ligenter ab eo ſigna, quæ dixerat, habitationis accepi, dicens ei: Quia niſi aliquantu-
 lum pecuniæ neceſſario mihi eſſet à debitoribus repoſcendum, nihil omnino differ-
 rem: velociter tamen inſequar iter tuum. Cum hæc dixiſſem, commendato eò atten-
 tius his, qui nauis præerant, reſgreſſus ſum triſtis. Habebat enim me recordatio con-
 ſuetudinis boni hoſpitis, & optimi amici. Diebus autè paucis remoratus, & his, quæ
 debebantur, ex parte aliqua proſtigatis: (plurima enim feſtinandi ſtudio neglexi, ne
 à propoſito impediret) enauigauì continuò in Iudæam: & poſt dies XV. Cæſaream
 Stratonis, quæ eſt Paleſtinæ vrbs maxima, adpullus ſum. Cūq; nauis egreſſus, hoſpitiū
 quaererem, rumore populi cõperi, quòd Petrus quidã, illius, qui in Iudæa apparuit,
 & ſigna multa ac prodigia diuinitus geſta inter homines oſtendit: diſcipulus proba-
 tiſſimus, craſtino cum Simone quodam Samaritano ex caſtello Githonum, habitu-
 rus eſſet verborum quaſtionumq; certamen. Quibus ego auditis, rogabam demon-
 ſtrari mihi eius hoſpitiū: quòd cum reperiſſem, atque ante fores conſtitiſſem, in-
 gerebam ianitori, quiſnam eſſem, atque vnde aduentarem: & ecce Barnabas proce-
 dens, ſtatim, vt me vidit, in complexus meos corruit, gaudio lachrymans, atque ap-
 prehẽſum me manu, introducebat ad Petrum, quem cum mihi eminẽs oſtendiſſet:
 hic eſt, inquit, Petrus, quem tibi maximum eſſe in Dei ſapientia dicebam: cuiq; de te
 rurfus ſine ceſſatione loquutus ſum. Ingredere igitur tanquam benè ei cognitus.
 Omnia enim, quæ in te ſunt bona, veriſimè comperit, & religioſum propoſitum di-
 ligenter agnouit, ex quo & ſummo deſiderio agitur, videndi te. Vnde magnum ei
 hodie

Familiaritas Clementis & Barnabæ.

à prædicatione reuertitur in Iudæam.

Clemens in Iudæam nauigat, et apud Cæſaream Stratonis, Barnabam à ianua quaerens, ab ipſo deducitur ad Petrum.

A hodie munus meis te manibus offero: ſimulq; oblato me ait, Hic eſt, CLEMENS, Petrus hu-
 PETRE. At benigniſſimus PETRVS, audito nomine, adcurrens protinus inhæſit maniter
 oſculis meis: & poſt hæc cum ſedere feciſſet me, ait: Bene feciſti prædicatorem veri-
 tatis hoſpitiõ recipere Barnabam, nihil veritus populi inſanientis furorem. Beatus
 eris. Sicut enim tu legatum veritatis omni honore dignum duxiſti, ita te quoque pe-
 regrinantem, & hoſpitem, veritas ipſa ſuſcipiet: & ciuem propriæ vrbs adſcribet: &
 tunc tibi erit gaudium magnum, quòd exiguum nunc impartiens gratiam, æterno-
 rum bonorum hæres ſcriberis. Nunc ergo, ne labores exponere mihi animum tu-
 um: cuncta enim de te & de moribus tuis Barnabas ſideli ſermone perducit, quo-
 tidie penè & indefinenter bonorum tuorum memoriam repetens. Et vt tibi bre-
 uiter tanquam vnanimi iam amico, quòd in re eſt, deſiniam: ſi nihil eſt, quòd te im-
 pediat, iter age nobiſcum: & audi ſermonem veritatis, quem habituri ſumus per lo-
 ca ſingula, vſquequo ad ipſam nobis perueniendum ſit vrbeſ Romam: nunc tu ſi
 B quid deſideras, dicitò.

Meminit huius hiftoria Nicophorus Calliſtus libro 2. H. Eccl. cap. xxxv. hiſce verbis inter cætera.
 Petrus cum per ciuitates vbique Simonis Magi ſemina radicitus euelleret, ſacrum etiam Clementem ad
 ſe pertraxit, eumque ſibi ad arcana & obſcuras illius de anima & reſtitutione hominis alijsq; rebus in-
 gentibus, quaſtiones per oppoſitas ſolutiones ritè præſentiq; animo reſpondens, at que inſuper miraculis
 multis, & ſecretioris ſapientie vi familiarius ſibi coniunxit. Lege porro hunc in locum Primam Clemen-
 tis Epistolam ad Iacobum. Conſidera quoque præclaras quaſtiones, quas doctus Clemens ſibi initio cupit
 ſolui. In his enim poſitiſſima conſiſtit philoſophia.

Cumque ei expoſuiſſem quid ab initio propoſiti geſſerim, & quomodo per in-
 anes eſſulus ſim quaſtiones, & illa omnia quæ tibi * domine mi Iacobe in principijs
 indicaui, (vti ne eadem repetam) libenter promiſi, cum ipſo me iter acturum: hoc
 eſt enim, aio, quòd cupidiffimè expetebam. Veruntamen prius mihi cupio ratio-
 nem veritatis exponi: vt ſciam, ſi mortalis, an immortalis eſt anima: & ſi immorta-
 lis, vtrū pro his quæ hîc agit, ducatur ad iudiciū. Sed & quæ ſit iuſtitia, quæ Deo pla-
 ceat, ſcire deſidero. Tunc præterea, ſi factus eſt mūdus, vel quare factus eſt: aut ſi ſol-
 uendus, & an in melius renouandus: aut ſi omnino poſt hæc non erit mundus: &
 ne per ſingula progrediar, hæc atque horum ſimilia vt ſe habeant, dici mihi velim.

Orditur Petrus fidei doctrinam à cauſis eius ignoratæ. Vitiã non ſecus ac ſumum quendam excacãſſe
 mortalium animos: Solum Chriſtum eſſe, qui eſt, hunc ignorantia ſumum diſpellat: hunc ſibi principio
 cognoscendum & diſcendum eſſe. Elegantiſſima ſimilitudine hoc explicat, & accommodat fidei: cum di-
 lucida introductione ad veram ſapientiam.

Reſpondit ad hæc Petrus: Breuiter, inquit, tibi ò Clemens, rerum ſcientiam tra-
 dam, & auſculta iam nunc. Voluntas & conſilium Dei latuit homines multis ex cau-
 ſis. Primò quidem pro inſtitutione mala: pro ſodalitatibus peſſimis: pro conſuetu-
 dine nequam: pro colloquijs non bonis: pro præſumptionibus minus rectis: pro
 his, inquam omnibus, primùm erroris, inde contemptus, tum infidelitas & malitia,
 D auaritia quoque & vana iactantia, aliaq; his ſimilia mala, velut ſumus quidam im-
 menſus, vniuerſam mundi huius domum repleuit: & habitantibus intrinſecus, in-
 tuendi conditorem ſuum, aſpectum liberum non dedit, neque, quæ ei eſſent placita,
 peruidendi. Quid igitur his, qui ſunt intrinſecus, conuenit? niſi, vt ex intimis præ-
 cordijs clamore prolato, auxilium inuocent eius, quem ſolum domus fumo repleta
 non claudit? & accedens aperiat ianuam domus, quò poſſit ſumus quidem, qui in-
 trinſecus habetur, excludi? lux verò Solis, quæ extrinſecus reſplendet, induci? Hunc
 ergo, qui ad auxilium domus, caligine ignorantia, & vitiorum fumo repletæ, per-
 quiritur, illum eſſe dicimus, qui appellatur verus propheta: qui ſolus illuminare ani-
 mas hominum poteſt, ita, vt oculis ſuis, viam ſalutis euidenter inſpiciat. Aliter enim
 impoſſibile eſt, de rebus diuinis æterniſq; cognoscere, niſi quis ab iſto vero Prophe-
 ta didicerit: quia, ſicut ipſe paulò antè memorabas, fides rerum, cauſarumq; ſenten-
 tia, pro ingenijs magis deſendentium ponderantur:

Paulo

Paulò antè) Scilicet, in explicatione causæ, cur ad Petrum venisset. Locus est, Cūq; ei exposuissent. Est E autem verissima & elegantissima γλώσσῃ.

1. Ioan. 4.
Probaudi
sunt enim
spiritus, an
ex Deo sint

Libet hic
Clementis
de vero Pro
pheta non
extat.

Vnde & eadem causa, nunci iusta, nunc iniusta putatur: & quod modò verum videbatur, alterius adfertione falsum videtur: ista de causa, religionis ac pietatis fides, veri Prophetæ præsentiam postulavit: vt ipse nobis diceret de singulis, prout se ipsa veritas habet: & doceret, quomodo oporteat de singulis credi: & ideo ante omnia fidem Prophetæ omni cum examinatione oportet probari: quem cum cognoueris esse Prophetam, de reliquo cuncta ei credas, oportet: nec vltra discutere eum per singula, quæ docuerit: sed habere firma & sancta, quæ dicit: quæ quidem quamuis fide suscipi videantur, ante habita tamen probatione creduntur. Cùm enim semel ex initio, Prophetæ veritas examinata constiterit: reliqua demùm fide audienda sunt & tenenda, qua eum doctorem esse iam constitit. Et sicut certum est, cuncta secundum veritatis regulam teneri oportere, quæ ad diuinam scientiam spectant: ita indubitatum est à nullo alio, nisi ab ipso solo sciri posse, quod verum est. Et his dictis, tam mihi aperte, & tam lucide, quis iste esset propheta, & quomodo inueniretur, exposuit, vt ego mihi ante oculos habere, & manu contrectare viderer probationes, quas de prophetica veritate protulerat: ingentiq; stupore deficerem, quomodo ea, quæ omnes quærunt, ante oculos posita nullus videat. Vnde iubente eo, ea quæ ad me loquutus est, in ordinem redigens, librum de vero Propheta conscripsi, eumq; de Cæsarea, ad te, ipso iubente, transmisi. Dicebat enim mandatum se accepisse abs te, vt per singulos annos, si qua essent à se dicta, gestaq; ad te descripta transmitteret. Interea initio sermonis sui, quem primo die habuit ad me de vero Propheta, & de alijs plurimis, cùm me instruxisset plenissimè, addidit etiã hæc: Vide, inquit, de reliquo, & interesto tractatibus meis, quos, si quando necessitas attulerit, habebō cum his, qui contradicunt: aduersus quos disputans, etiam si fortè inferior visus fuero, non verebor, ne fortè tu, de his, quæ tibi à me sunt tradita, in dubium venias: quia etiam si ego visus fuero superari, non tamè idcirco ea, quæ nobis verus Propheta tradidit, infirma videbuntur. Spero tamen, quod nec in disputationibus superemur: si modò rationabiles sint auditores, & amici veritatis, qui discernere valeant vim, speciemq; verborum: & agnoscere, qui sermo ex arte sophistica veniat, non veritatē continens, sed imaginem veritatis: & qui sit, qui simpliciter, ac sine fūco prolatus, omnem vim non in specie & ornatu, sed in veritate & ratione possideat.

εὐχαριστῶ Clementis pro tam erudita Petri fidelisq; institutione. Est hic videre, quam Dei verbum sit efficax prudenter doctum.

Ad hæc ego: Omnipotenti, inquam, Deo gratias ago, quia, vt optavi & desideravi, instructus sum. Veruntamen de me in tantum esse debes securus, quod de his, quæ didici abs te, in dubium venire non possim, vt si tu ipse velis aliquando fidem meam à verò Propheta transferre, omninò non possis: quia pleno spiritu hausi, quæ tradidisti. Et ne putes magnum tibi me aliquid polliceri, quod ab hac fide negem me posse transferri: certum est apud me, quia quicumq; hominum hanc de vero Propheta accepit rationem, dubitare vltra de veritate nullatenus poterit. Et ideo confido de hoc diuino dogmate cœlitus definito, in quo omnis ars malitiæ superatur. Aduersus propheticam etenim neque ars vlla stare sufficit, neque sophismatū, syllogismorumq; versutia: Sed omnis qui audierit de vero propheta, necesse est, vt statim desiderium capiat ipsius veritatis: nec vltra sub occasione veri quærendi, diuersos patietur errores. Propter quod domine mi ò Petre, nolo sis vltra sollicitus, tanquam de eo, qui nesciat, quid acceperit: & quantum sibi commissum sit muneris: certus esto, quod scienti & intelligenti gratiam cōtulisti: nec facile possum decipi, pro eo, quod, quæ diù desiderabam, citò videor adeptus. Potest enim fieri, vt alius desiderans citò adipiscatur, alius nec tardè ad desiderata perueniat. Et Petrus, his à me auditis: Gratias ago, inquit, Deo meo, & pro salute tua, & pro requie mea: valde enim delector, quod intellexisse te videam, quanta sit virtutis propheticæ magnitudo, & quod, vt

ais,

A ais, nec si ego ipse cupiam, quod absit, possim te transfuerere in aliã fidem. & ex hoc iam incipe esse nobiscum, & crastino die interesto disputationibus nostris: erit enim mihi certamen contra Simonem Magum. Cumq; hæc dixisset, secessit, vt cibum caperet cum suis, me autem seorsim vesci iussit: & post cibum, cùm laudem dixisset Deo, & gratias egisset, etiam huius ipsius facti mihi reddidit rationem, & addidit, dicens: Det tibi dominus exæquari nobiscum in omnibus, vt percepto baptisinate possis ad eandem nobiscum conuenire mensam & his dictis, quiescere me iussit: iam enim somnum natura corporis, & ratio temporis inuitabat.

Petrus seorsim à gentibus comedebat. Tantus enim fuit zelus eorum, qui nouerant fidem in Christum, vt ne verbo quidem communicarent cum contemptoribus, ideoq; ab ijs etiam, qui baptizati non forent, abstinerent. Quo de Irenæus lib. 3. cap. 3.

Postera verò die matutinus ad nos ingrediebatur Zachæus, & cùm salutasset, ait ad Petrum:

Zachæi oratio renunciatoria, de Magi comperendinatione, qua cōsultat, vt interea de doctrina Christiana inter ipsos conferatur ob maiorem certitudinem.

Differt Simon certaminis diem in vndecimam mensis præsentis, quæ est post septem dies. Tunc enim magis vacuum sibi disceptandi tempus, adfirmat. Sed & mihi videtur comperendinatio eius etiam nobis esse necessaria: vt plures conueniant, qui disputationis nostræ vel auditores vel iudices fiant. Veruntamen si probabile tibi videtur, inter moras, ea, quæ in controuersiam venire posse opinamur, inter nosmetipsos prius discutiamus, vt vnusquisque nostrum, cùm, quæ proponenda sint, & quæ respondenda, cognouerit: apud semetipsum pertractet, si rectè se habeant, aut si inuenire poterit aliquid aduersarius quod obijciat, aut quod obiecta frustratur. Si verò ex omni latere, quæ à nobis dicenda sunt, claruerit esse munita, ita demùm confidenter quæstionis ineatur exordium. & quidem mea hæc est sententia, quod

C ante omnia requiri oporteat, quid sit omnium primum, quidve * immaculatum, * immediatum, quod etiam causam esse omnium quæ sunt, docendum est: deinde cuncta quæ sunt, si facta sunt, & à quo, vel per quem, vtrum ab vno, an ex duobus, an à multis accipere substantiam? & vtrum ex nullis substantiis, an ex aliquibus sumpta sint, ad adornata: tum si aliqua virtus est in altissimis, aut in inferis? Si est, quid melius est omnibus, aut cunctis inferiis: Si sint aliqui motus, aut nulli? si hæc, quæ videntur erant semper, & erunt? Si extitere nullo operante, & nullo solvente dilabantur? Si, inquam, ex his initiū acceperit disputatio, puto quod ea, quæ quæruntur diligenti examinatione discussa, facile clarescant. Cum autem hæc claruerint, eorum quæ sequuntur in promptu reperietur agnitio. Ego quid senserim protuli: quid etiam tibi videtur, indicare non pigeat: Ad hæc Petrus: Dic, inquit, interim Simoni, faciat vt libet: certus, quod diuina prouidentia largiente, semper nos inueniet paratos. Et Zachæus quidem quæ audierat, egressus est Simoni nunciare. Petrus verò respiciens ad nos, & intelligens contristatum me esse pro dilatione certaminis, ait:

D Prudentem, vide Petri pietatem. Cùm Clemens contristaretur tanquam nouitatis adeoque sapientie studiosus ob dilatam disputationem, Petrus refert eam ad diuinam prouidentiam.

Qui credit summi Dei prouidentiam dispensari mundum, non debet ò amice Clemens, de singulis, quæ quoquo modo accidunt, aspernanter accipere: certus, quod iustitia Dei, etiam ea, quæ superflua videntur, aut contraria in vnoquoque negotio: opportuno exitu, competentiq; dispensat: præcipuè tamen erga eos, qui eum familiaris colunt: & ideo, qui de his, vt dixi, certus est, si quid eueniat contra sententiam, nouit pro eo mœrorem de animis expellere: meliore sententia manifestum habens, quod dispensatione boni Dei, etiam, quod contrarium putatur, vertatur in melius. Propter quod, ò Clemens, etiam nunc non te contristet magi Simonis ista dilatio. Credo enim, quod per Dei prouidentiam gestum sit ad utilitatem tuam, vt possim tibi rationem fidei nostræ, in hac septem dierum comperendinatione, absq;

Locus commun. valde consolatorius. πρὸς τοιαύτα.

Diligentibus Deum, omnino a cordibus.

peratū in bonum

B

aliquid

P. 1. 8. Litera Sa- cra obscu- ra D. Petro aliquo strepitu, ordinemque consequenter exponere secundum traditionem veri Prophetæ, qui solus scit, quæ facta sunt, vt facta sint: & quæ fiunt, vt fiant: quæque erunt, vt erunt: quæ tamen manifestè quidem dicta, non tamen manifestè scripta sunt: in tantum, vt cum leguntur, intelligi sine expositore non possint: propter peccatum, quod coadoleuit hominibus, sicut superius diximus. Idcirco explanabuntur tibi per omnia: vt in his, quæ scripta sunt: dilucidè, quæ sit sententia legislatoris agnoscas. Cumque hæc dixisset, exponere mihi singula de his quæ in quæstione esse videbantur legis, capitulis cœpit, ab initio creaturæ vsque ad id temporis, quo ad eum Cæsaream deuolutus sum. Hæc mihi dicens, dilatio Simonis contulit, vt per ordinem cuncta cognoscerem. Aliàs, inquit, secundum ea, quæ opportunitas sermonibus adtulerit, de singulis quibusq; quæ nunc compendiosius diximus, latius differemus: vt secundum ea, quæ pollicitus sum tibi, plenius de omnibus perfectiusq; cognoscas. Quia ergo hodierna adhuc nobis superest dies, vt his, quæ dilata sunt, volo tibi rursus ea quæ dicta sunt breuiter iterare, vt magis tibi ad memoriam reuocentur.

Repetitio doctrinae Petri summaria. Deim subijcitur latior διαλογισμῶ.

Et incœpit hoc modo mentibus meis innouare, quæ dixerat. Meministi, ô amice Clemens, quæ mihi fuerit de æterno seculo, ac finem nesciente, narratio? Tunc ego, nihil, inquam, ô Petre aliquando retinebo, si hoc ommittere, aut obliuisci potuero. Et Petrus libenter hac mea responsione suscepta: Gratulor tibi, inquit, quod ita responderis: & non quod hæc ipsa facile dicas, sed te meminisse protuleris: quæ enim summa sunt, silentio honorari volunt. Ad fidem tamen eorum, quæ de ineffabilibus meministi, dic, quæ retines ex his, quæ in loco secundo à nobis dicta sunt, quæ proferri facile queunt, vt peruidens tenacitatè memoriæ tuæ, de quibus volo, promptius tibi indicem, & libenter aperiam. Tunc ego, vbi aduerti eum auditorum memoriâ gaudere: Non solùm, inquam, definitionis tuæ memor sum, sed & præfinitionis illius, quæ ante definitionem posita est, & omnium penè quæ exposuisti, sensum integrum seruo: etiam si verba non omnia: quia tanquam vernacula animæ meæ, & ingenita effecta sunt, quæ dixisti. Nimum enim sitienti mihi dulcissimum poculum porrexisti. Et ne putes, quod rerum immemor, verbis te occupem, iam nunc quæ dicta sunt in memoriam reuocabo: in quo me plurimum iuuat ordo disputationis tuæ.

Ordo memoriam iuuat. 1. Trinitas. Clemens ordinem doctrinae Petri, methodumque laudat. Hoc est, quod Paulus desiderat in Concione Aeternas voluntates

Etenim, quia consequenter directa sunt, & libratè ordinata, quæ dicis, idcirco & facile ad memoriam ordinis sui lineis reuocantur. Multum namque ad recordandum prodest ordo dictorum: cum enim recolere singula per consequentiam cœperis, vbi aliquid deest, statim sensus inquirat: & cum inuenerit, seruat: aut certè, si inuestigare nequirit, à magistro requirere non pigebit. Sed ne moram faciam in reddendo ea, quæ poscis à me, retexam breuiter, quæ de veritatis definitione tradidisti. Erat semper, & est, & erit illud, à quo prima voluntas genita sempiternitate constat, & ex prima voluntate iterum voluntas. Post hæc mundus, ex mundo tempus: ex hoc hominum multitudo: ex multitudine electio amicorum: ex quorum vnanimitate pacificum construitur Dei regnum. Reliqua verò, quæ hæc consequi deberent, aliàs te mihi dicturum esse promiseras. Post hæc, cum de creatura mundi exposuisses: definitionem Dei, quam in conspectu omnium primorum Angelorum de sua voluntate promisit, quamque æternam legem cunctis statuit, intimasti: & quod duo regna posuit, præsentis dico temporis, & futuri: & tempora vtriq; constituit, statuitq; expectari iudicij diem, quam ipse definiuit: in qua habenda sit rerum, animarumq; discretio, vt impij quidè pro peccatis suis igni tradantur æterno: hi verò qui secundum voluntatè conditoris Dei vixerint, pro bonis operibus benedictione suscepta clarissima luce fulgentes, introducti ad æternam fidem & in incorreptione durantes,

Arantes, ineffabilium honorum munera æterna percipiant. Hæc me prosequente, gaudio perfusus Petrus, tanquam super filio tripudians, ne fortè in reliquorum memoria titubans, erubescerem: propter eos, qui aderant: sufficit, inquit, ô Clemens: euidentius enim hæc, quàm à meipso exposita fuerant, addidisti. Et ego aio: Narrandi ordinem, & lucidius ea, quæ res expetit, proferendi, eruditio nobis contulit liberalis: quâ si vtamur in antiquitatis erroribus, in perniciem vitæ, verborum decore ac suauitate decidimus. Si verò ad adferendam veritatem, eruditionem sermonis, & gratiam conferamus, puto ex hoc non parum vtilitatis acquiri. Veruntamen mi domine Petre, quanta me arbitraris gratulatione sublatum, cum in cæteris omnibus, tum præcipuè in illius doctrinæ sententia: qua ais, vnus est Deus, cuius opus mundus est, quique quia iustus est omnimodis, vnicuique pro actionibus suis reddet? Et post hæc addidisti, dicès: Pro cuius dogmatis adsertione innumera verborum millia mouebuntur: sed in his, quibus veri Prophetæ concessa est scientia, omnibus ista verborum sylua succisa est. Et propter hoc, cum mihi tradideris de vero Propheta sermonem, omni me adsertionum firmitate roborasti. Inde denique ego cum aduertissem, in hoc summam totius religionis pietatisq; consistere, ilicò respondi: Optimè prosequutus es Petre, propter quod de reliquo iam tanquam scienti, quæ sint fundamenta fidei, & pietatis, veri prophetæ traditiones incunctanter exponere cui soli credendum esse, euidenter probatum est. Illam vero expositionem, quæ adsertionibus & argumentis indigeat, infidelibus serua: quibus nondum committere prophetica gratiæ indubitabilem iudicaueris fidem. Et cum hæc dixissem: Tuvtrunq; inquam, pollicitus es, te hanc mihi simplicem expositionem, ac totius erroris expertem, & illam, quæ per singulas quasque quæstiones explicatur, quæ à te mouebantur, in tempore traditurum. Et post hæc exposuisti per ordinem, à principio mundi, vsque ad præsens tempus consequentiam rerum: & si placet, possum memoriter vniuersa retexere. Ad hæc Petrus: Magnificè, inquit, delector ô Clemens, quòd tuto cordi verba committam: memorem namque esse eorum, quæ dicuntur, indicium est, in promptu habere operum fidem. Cum verò malus dæmon salutis verba furatur, & de memoria rapit: etiam si velit, saluari non poterit. Perdit enim viam, qua peruenitur ad vitam: propter quòd eò magis repetamus, quæ dicta sunt, & confirmemus ea in corde tuo: id est, quomodo, vel à quo factus sit mundus, vt tendamus ad amicitiam conditoris. Amicitia autem efficitur benè viuendo, & voluntati eius obediendo, quæ voluntas omnium viuentium lex est.

Latius Petrus suam doctrinam repetit inde à creato mundo, doctissime sed obscurius.

Breuiter ergo tibi hæc eadem firmioris causâ memoriæ retexemus. In principio cum fecisset Deus cælum & terrâ, tanquam domum vnâ, ipsa, quæ ex corporibus mundi reddita est vmbra, his, quæ intrinsecus clausa fuerant, tenebras ex se dedit. Sed cum voluntas Dei) introduxisset lucem, tenebræ illæ, quæ ex vmbra corporum factæ fuerant, continuò deuoratae sunt: tunc deinde lux in diem, tenebræ deputantur in noctem. Iam verò aqua, quæ erat intra mundum, in medio primi illius cœli, terræq; spatio, quasi gelu concreta, & cristallo solidata, distenditur: & huiusmodi firmamento velut intercluduntur media cœli ac terræ spatia, idque firmamentum, Cælum conditor appellauit, antiquioris illius vocabulo nuncupatum: & ita totius mundi machinam, cum vna domus esset, in duas diuisit regiones. Diuisionis autem hæc fuit causa, vt superna regio angelis habitaculum, inferior verò præberet hominibus. Post hæc quòd reliquum fuit, in inferioribus aquarum, iussu voluntatis æternæ, locus maris & chaos effectû recipit: eisque ad demersa & concaua defluentibus, arida quidem apparuit terra. Congregationes autem aquarum, effecta sunt maria. Et post hæc terra, quæ apparuerat, herbarum & virgultorum diuersa genera produxit: fontes quoque & fluuios, non solùm in planis: sed & in montibus protulit: & sic cuncta præparata sunt: vt hominibus qui habitarent in ea, esset facultas his omnibus pro arbitrio vti, id est, siue ad bona velint, siue etiam ad mala.

B 2 Astrono-

*Ordo memoriam iuuat. 1. Trinitas. Clemens ordinem doctrinae Petri, methodumque laudat. Hoc est, quod Paulus desiderat in Concione Aeternas voluntates appellat si- lum & spi- ritum san- ctum: Mundi creatio. Tempus. Hominum creatio. Ecclesia constituta. * præfinitio nem. nam videtur intelligere Prædestinationem. t consilio*

*Summa religionis nostra in vno Deo consistit. * quidem & de memoria rapit: etiam si velit, saluari non poterit. Perdit enim viam, qua peruenitur ad vitam: propter quòd eò magis repetamus, quæ dicta sunt, & confirmemus ea in corde tuo: id est, quomodo, vel à quo factus sit mundus, vt tendamus ad amicitiam conditoris. Amicitia autem efficitur benè viuendo, quæ voluntas omnium viuentium lex est. Dei) scilicet, Fiat lux. Gen. 1. Tenebræ. Aqua. Cælum, seu beatorum angelorum domum. Male igitur, qui vbiq; illud constituunt. Maria Terra. Fontes. Liberum arbitrium hominibus.*

Astronomiæ finis, vsus & approbatio. Caue autem intelligas hinc superstiosam Astrologiam, quam E nonus liber insectatur: sed è, qua homini ex prodigijs, qualia tempore Ezechie, Iosue, aduentus & passionis Christi visa sunt, & iudicij die futura, liceat diuinare alium statum rerum.

Posthæc stellis adornat cœlum istud visibile. Solem quoque & lunã ponit in eo, vt alterius lumine dies, & nox vteretur alterius: simulque, vt essent indicio rerum præteritarum, præsentium, & futurarum. Pro signis enim temporum facta sunt adicium, quæ videntur quidem ab omnibus: intelliguntur autem ab eruditis & intelligentibus solis. Cumque post hæc de terra & aquis produci iussisset animantia, Paradisum fecit, quem & deliciarum locum nominauit. Post hæc autem omnia, hominem fecit, propter quem cuncta præparauerat, cuius interna species est antiquior, * & ob cuius causam omnia, quæ sunt, facta sunt: ministerio eius concessa, & habitationis eius vsibus data. Igitur consummatis omnibus, quæ in cœlo & in terris sunt, atque in aquis, multiplicato etiam hominum genere: octaua generatione homines iusti, qui Angelorum vixerant vitam, illecti pulchritudine mulierum, Prudenter ad promiscuos, & illicitos concubitus declinauerunt, & inde iam indiscretè & est hoc intelligendū, contra ordinem cuncta agentes, statum rerum humanarum, & diuinitus traditū vitæ ordinem permutarunt: ita, vt omnes homines, vel persuasione, vel vi peccare in creatorem suum cogere Deum. Ex nona generatione nascuntur Gigantes, illi, qui à seculo nominantur, non δρακοντόποδες, vt Græcorum fabulæ ferunt: sed immensis corporibus editi, quorum adhuc, ad iudicium, in nonnullis locis ossa immensæ magnitudinis ostenduntur. Sed aduersum hos iusta Dei prouidentia diluuium mundo introduxit: vt orbis quidem terrarum ab eorum contagione dilueretur: omnis vero locus ab impiorum nece verteretur in pelagus. Vnus tamen tunc inuentus est iustus, nomine Noë, qui in arca cum tribus filijs, eorumque vxoribus liberatus, post aquarum decursus, cum his animalibus quæ secum clauerat, & seminibus, mundi, habitator effectus est. Duodecima generatione, cum Deus benedixisset homines, & multiplicari cœpissent: acceperunt præceptum, ne sanguinem degustarent: propter hoc enim etiam diluuium factum est.

Genes. 6. Diluuium. Noë iustus. Genes. 9. Propter hoc. Aiter nauus. de quo item supra.

Tertiadecima generatione, cum ex tribus filijs Noë, vnus, qui erat medius, patri fecisset iniuriam, posteritati suæ ex maledicto conditionem seruitutis induxit, cuius interim senior frater habitationis fortem, eam, quæ est in medio terræ, suscepit, in qua est regio Iudææ. Iunior verò Orientis plagam sortitus est: ipse autem Occidentis accepit. Quartadecima verò generatione ex maledicta progenie quidam propter artem magicam primus aram statuit demonibus, honorem sanguinis litans. Quintadecima generatione primò omnium homines idolum statuentes, ad vsque vsque; orauerunt: & vsque) ad illud tempus diuinitus humano generi data Hebræorum ad cōstru- lingua, tenuit monarchiam. Sextadecima generatione mouerunt se ab Oriente Etionem filij hominum: & venientes ad terras patrum suorum, vnusquisque sortis suæ lomo- mose illius cum, propriij vocabuli appellatione signauit. Septimadecima generatione apud H Babyloni- Babyloniã Nemroth primus regnauit, urbemque construxit, & inde migravit ad ce turris. Persas, eosque ignem colere docuit.

Gene. 10. Ignem hunc Vr dictum coluerunt, conati sacrum ignem, qui in piorum sacrificia solebat calitùs decidere, imitari. Vocant historia Orimastra, id est, sacrum ignem, quem tanti fecere Persici reges, vt equo impositum sibi ante ferri vellent. Græci πυρῶν vocarunt, sacrum illum focum, & ignis templum. Eius Dei ignei cultum ad Theodosij tempora vsque & vltra durasse, scribit Niceph. Callistus, libro hist. Eccl. 14. cap. 19. cuius ob cultus abrogationem Abdas Sanctus Episcopus Persidis à Varane Persarum rege occisus fuit. N. Call. De eo copiosius Clemens in fine quarti libri Recogn. Hic enim) Vide Suidam in dictione, ἀεραόρα. nam is est hoc loco, quemadmodum & Clemens Alexand. id est, ἄρα & τὸν, mutuatus mihi videtur sua pleraque.

Octauadecima generatione muratæ vrbes factæ sunt: & exercitus instituti: armaque & iudices: legesque sancitæ: templa constructa: & principes gentium, tanquam

A quam dij, adorati sunt. Nonadecima generatione, posterius illius, qui post diluuium maledictus est, proprios terminos excedentes, quos in Occidentalibus partibus forte susceperant, eos, qui medium terræ fuerant sortiti locum, in terras Orientis expellunt: & vsque ad Persidem fugant: ipsique in expulsorum locis iniqua forte succedunt. Vicecima generatione ob incesti crimen, primus morte propria filius ante patrem defunctus est. Vicecimaprima generatione extitit vir quidam sapiens, ex genere eorum, qui fuerunt expulsi, ex semine primogeniti filiorum Noë, nomine Abraham, à quo nostrum Hebræorum ducitur genus: hic, cum vniuersus iterum mundus diuersis erroribus esset oppressus, & pro immanitate scelerum maturum ei pararetur excidium, non iam per aquam, sed per ignem: cumque iam plaga initio à Sodomis sumpto, immineret & vniuerso orbi terrarum: pro amicitijs, (quibus erat ei familiaritas cum Deo.) cui bene placuerat, vniuersum mundum ne pariter periret, eripuit. Ab initio tamen, cæteris omnibus errantibus, ipse, cum arte B esset astrologus, ex ratione & ordine stellarum agnoscere potuit conditorem, eiusque prouidentia intellexit cuncta moderari. Vnde & Angelus adsistens ei per visionem, plenius eum de his, quæ sentire cœpit, edocuit. Sed & quid generi eius ac posteritati deberetur, ostendit, & nõ tam eis danda hæc loca, quam reddeda promissit. Igitur Abraham cum rerum causas desideraret agnoscere, idque secum intenta mente peruolueret, apparuit ei verus Propheta, qui solus omnium corda & propositum P salm. 7. nouit: & omnia ei, quæ desiderabat, aperuit: diuinitatis scientiam docuit: mundi Act. 1. originem, finemque pariter indicauit: Animæ immortalitatem ac viuendi instituta, quibus Deo placeretur, ostendit: Resurrecturos quoque mortuos: ac iudicium futurum: bonorum remunerationem: malorum pœnas: iusto cuncta moderanda iudicio, declarauit. Omnibusque ritè ac sufficienter edoctis, ad sedes rursus inuisibiles secessit. Verum cum adhuc Abraham in ignorantia versaretur, sicut tibi & antea iam diximus, nati sunt ei filij duo, quorū vnus Ismaël, alius Heliesdros C appellati sunt.

Tertius hic libri nauus. de quo supra dictum est.

Ex alio Barbaræ gentes, ex alio Persarum populi descendunt: è quibus nonnulli Bracma norum vitam, & vicina instituta sectati sunt. Alij apud Arabiam confederunt, ex quorum posteris nonnulli etiam in Aegyptum dispersi sunt. Indè denique & Indorum quidam & Aegyptiorum circuncidi didicere, ac purioris obseruantia esse, quam cæteri: licet processu temporis quam plurimi eorum ad impietatem verterent argumentum, & iudicium castitatis.

Consule Philonem, libello, de Circuncisione.

Veruntamen cum hos duos filios tempore, quo adhuc in ignorantia rerum vixerat, suscepisset, Dei agnitione percepta petit ab eo, qui erat iustus, vt ex Sarã, quæ ei erat coniunx legitima, cum esset sterilis, habere progeniem mereretur, & accepit, D quem & Isaac nominauit, ex quo natus est Iacob. De Iacob autem 12. Patriarchæ, & ex ipsis duodecim septuaginta duo. Hi fame exorta in Aegyptum veniunt, cum Gene. 17. omni domo sua, & intra annos. CCCC, benedictione & promissione Dei multiplicati, affligebantur ab Aegyptijs. Cumque affligerentur, apparuit verus Prophe- Vide Ge- nesc. 46. pheta Moyse, & Aegyptios quidem resistentes, ne Hebræorum populus exiret ab Gal. 3. & eis, & rediret ad patriam terram, decem plagis cœlestibus affecit: populum verò Dei Suidas in eduxit ex Aegypto. Sed qui superfuerant ex Aegyptijs, conspirati cum animosita- Mose. te régis sui, insequuti sunt Hebræos: quos cum reperissent super littus maris & in- X. Plagæ: Exod. 7. as partes diuisit, ita vt aqua dextera leuaque quasi gelu concreta teneretur: & po- Exod. 14. pulus quidem Dei transfret velut iter aridum: insequentes verò eos Aegyptij teme- in deserto re ingressi necarentur. Vbi enim vltimus ex Hebræorum populo ascendit, Aegy- sur. ptiorum quoque vltimus descendit in mare, & continuo aquæ maris, quæ vt gelu P sal. 117.

constrictæ, relaxatæ tenebantur, præcepto eius qui constrinxerat, relaxatæ, pœna E de impiorum populo recepta, Naturæ suæ libertatem sumpserunt.

Cur non compendio, sed longis ambagibus Deus Israelitas deduxerit in promissam terram, pulcre explicat Petrus. Nimirum, vt mala ex Aegyptorum consuetudine tacite percepta dedisserent.

Exod. 20. X. præcepta. Post hæc Moyses Dei omnia prouidentis præcepto, Hebræorum populum eduxit in deserto: & iter breuissimum, quod fert de Aegypto ad Iudæam relinquens, per longos cremiblem ducit anfractus, vt quadraginta annorum exercitijs, mala, quæ eis, ex Aegyptiorum moribus, vsu longi temporis inuoluerat, in nouatione mutata consuetudinis aboleret. Interea venit ad montem Sinâ, & inde lex eis, vocibus & visionibus cœlestibus traditur, decem cōscripta præceptis: quorū primū & maximū fuit, vt ipsum solum colerent Deū, nec vllam sibi aliam speciem vel formam statuerent ad colendū. Sed cum Moyses ascendisset ad montem, ibiq; diebus quadraginta moraretur: populus, qui decē plagis percussam viderat Aegyptū, & disruptū mare, ac pedibus ingressum: manna quoq; sibi pro pane cœlitus datum: & ex sequenti petra poculum ministratum: quæ species sibi per virtutem Dei, in quem quisq; desiderasset, verteretur saporem: cūq; sub plaga cœli ardentiore positi, ne aëlibus coquerentur, nube obumbrabantur in die, nocte verò columna ignis illuminabantur, ne ad eremi vastitatem horror quoq; accederet tenebrarum: Cum, inquam, moraretur Moyses, ipsi secundum speciem Apidis, quem coli in Aegypto viderant, aureum caput vituli facientes adorauerunt: & post tot ac tanta, quæ viderant, mirabilia, veteris consuetudinis sordes climare à se, atque abstergere nequiverunt: & ob hoc breui spatio iter, quod ex Aegypto ducit ad Iudæam relinquens, immenso eremi ambitu egit eos Moyses, si forte posset, vt superius memorauimus, vetustæ consuetudinis mala nouellæ institutionis permutatione discutere.

Cur Iudæis, sint permisa & diuinitus per Moysen præscripta sacrificia. Elegans & doctus locus palcre ad Euangelij gratiam accommodatus.

Deut. 18. Osee 6. Matth. 8. In Christo qui sapientia est patris, hostia oblata est. Cum interim fidelis & prudens dispensator Moyses peruidens, populo ex Aegyptiorum confortio altiùs inoleuisse vitium idōlis immolandi, nec posse de eis radicem mali huius excidi, immolare quidem eis concessit: sed Deo soli hoc fieri permisit: vt mediam quodammodo partem vitij altiùs inoliti refecaret. Aliam verò mediam, per aliud & aliud tempus reseruaret emendam, per illum scilicet, de quo ipse dixit: Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester, quem sicut me ipsum audite, secundum omnia, quæ dixerit vobis. Quicumq; non audierit Prophetam illum, exterminabitur anima eius de populo suo. Ad hæc autem, etiam locū statuit, in quo solo liceret eis immolare Deo. Hoc autem totum eo prospectu gerebat, vt cum tempus opportunum venisset, & didicissent per Prophetam, quia Deus misericordiam vult, & non sacrificium: viderent eum, qui eos doceret locū Dei electum, esse sapientiam eius, in quo conueniret offerri hostias Deo. Hunc autem locum, qui ad tempus videbatur electus, incurfionibus hostium & excidijs sæpè vexatum, & ad vltimū oblata est. quoc; audirent penitus excidendum: ad cuius rei fidem etiam ante aduentum veri Prophetæ, qui esset hostias cum loco pariter repudiaturus, sæpè ab hostibus populatus est: & igni incensus: atq; in captiuitatem populus abductus, in exteris nationes: & exinde, cum ad misericordiam Dei confugeret, reuocatus est: vt per hæc doceretur, quia sacrificia offerens expellitur, & in manus hostium traditur: misericordiam verò faciens, & iustitiam, sine sacrificijs de captiuitate liberatur, & in terram patriam restituitur. Sed hoc intelligere paucos admodum accidit.

Pauci rectè sapiunt in fidei negotio. Hinc illud Pythagoræ in aureis syngrammatis, Publicam viam ne ingreditor.

III. n. Ansæ, qui & Iosue dictus. Plures enim etiam si sentire hæc & aduertere poterant, vulgi tamen irrationali opinione tenebatur. Paucorū nanq; est recta cum libertate sententia. Igitur Moyses his administratis Ansem quendam nomine, præponens populo, qui eos reuocaret ad patriam terrā, ipse ad montem quendam præcepto Dei viuientis ascendens, illic defun-

A defunctus est: cuius tamen talis fuit mors, vt vsque in hodiernum diem sepulturam eius nullus inuenerit. Vt ergo populus patrium contigit solum per prouidentiam Dei, primo statim ingressu iniquarū gentium habitatores fugantur: & ipsi hæreditatem paternam iudices forte suscipiunt. Tum deinde per aliquantū temporis iudicibus non Regibus gubernati: statu tranquilliore durarunt. Vbi verò tyrannos sibi magis quæsiuere, quam rēges, tunc etiam in loco, qui eis orationis causa fuerat prædestinatus, templum pro ambitione regia construxere. & sic per ordinem rēgibus impijs sibi inuicem succedentibus, ad maiores impietates etiam populus declinavit.

Multa paucis complexus Petrus festinat ad docendum Christum. hunc esse promissum in lege magnum illum Vatem: hunc legē ea parte, qua erat imbecillior, absoluisse: hūc signis et prodigijs se Deū demonstrasse.

B Ut autem tempus adesse cœpit, quo id quod deesset Moysis institutis, vt diximus, impleretur, & Propheta quem præcinerat, apparet, qui eos primò per misericordiam Dei moneret cessare à sacrificijs: & ne forte putarent, cessantibus hostijs remissionem sibi non fieri peccatorum, Baptisma eis per aquam statuit, in quo ab omnibus peccatis, inuocato eius nomine soluerentur. & de reliquo perfectā vitam sequentes, in locum suum in immortalitate durarent: non pecudum sanguine, sed sapientiæ Dei purificatione purgati. Deniq; etiā hoc ponitur euidēs magni mysterij huius indiciū, vt omnis qui credēs Propheta huic, qui à Moysæ prædictus est, baptizaretur in nomine ipsius: ab excidio belli, quod incredulæ gēti imminet ac loco ipsi, seruarietur illæsus: nō credētes verò extorres loco & regno stant, vt vel inuiti intelligāt, & obediant voluntati Dei.

Nam Christianos in vrbe Hieros. ante excidium Pellam ex vrbe commigrasse diuinitus monitos testatur Eusebius 5. Pamp. lib. 3. H. Eccl. 5. & Nic. Call. lib. 3. cap. 3.

C His igitur præordinatis, adest, qui expectabatur: indicia sui, quibus fieret manifestus, signa & prodigia deferens. Sed ne sic quidem populus credidit, qui ad hæc credenda tot seculis eruditus est: & non solum nō credidit, sed addidit infidelitatis blasphemiam, voracē hominem, & ventri seruientē, ac de mone agieum, qui ob salutem suam venerat, dicens: In tantum nequitia, malorum mynisterijs valet: quod nisi sapientia Dei adfuisse his, qui diligūt veritatem, omnes penè simul impius error inuoluerat. Nos ergò primos elegit duodecim sibi credentes, quos Apostolos nominauit. Postmodum alios septuaginta (duos) probatissimos discipulos, vt hoc modo recognita imagine Moysis, crederet multitudo: quia hic est, quem prædixit Moyses, venturum Prophetam.

Πρόληψις. At qui in discipulis doctoribusq; ordinandis & constituendis quibus numeretur, potest mutari. At non signa poterit.

D Sed fortassis dicat aliquis, quia imitari numerum cuiusq; possibile est: at quid de signis & virtutibus dicet, quæ iste faciebat? Etenim Moyses virtutes & sanitates fecerat in Aegypto. Is quoq; quem ipse prædixit, sicut seipsum, surrecturum Prophetam, cum omnem languorem, & omnem infirmitatem curaret in plebe, virtutes faceret innumeras, vitā euangelizaret eternā, ab impijs actus est in crucē: quod tamen factum, virtute eius cōuersum est in bonū. Deniq; cum pateretur omnis ei cōpassus est mundus: nam & Sol obscuratus est, & astra turbata sunt: mare cōmotum est, montesq; disrupti: & sepulchra patefacta sunt: velum templi scissum est, velut lamentans excidiū, loco imminens. Et tamē, cum omnis mundus cōmotus sit, ipsi etiam nūc ad inquisitionē tantarum rerum nullatenus cōmouentur. Verūm, quoniā necessariū erat, vt in locum eorum, qui increduli permanebant, vocarentur gentes, vt repleretur ille numerus, qui demonstratus fuerat Abraham, mittitur in vniuersum mundum salutaris regni Dei prædicatio: Perturbantur ob hoc mundani Spiritus, qui libertatem quærētibus semper obfistunt: & ad destruendā Dei ædificationem errorum machinas quærunt: quibus hi, qui ad salutis & libertatis gloriam tendunt, obfistētes, & agōnes aduersum eos non minimos desudantes, fortiores effecti, ad salutis coronam veniant, non sine palma victoriæ. Interim cum passus esset, & ab hora sexta vsque ad nonam mundum tenebrę pressissent. Sole reducto, ac reb. in ordinē restitutis, etiam homines nequā ad se atq; ad mores suos, metu cessante, regressi sunt. Nam quidam

Ioann. 7. Matt. 11. ἐπιφώνημα. Matt. 10. Duos) Vide tur ex Latina lectione adiectum,

In locum Iudæorum vocat & stit gentes. Roma. 11. Matt. 27. Tenebræ Christo præriente.

Matth. 28. eorum, cum omni custodia seruantes locum, quem non potuere resurgentem tenere, magum dicebant: alij finxerunt furatum. Veruntamen veritas ubiq; vincebat. Ad indicium enim, quod hæc diuina virtute agerentur, nos, qui fuimus paucissimi, processu dierum, ad stipulante Deo, multo plures, quam illi, efficiebamur: ita, ut aliquando pertimescerent Sacerdotes, ne forte per Dei prouidentiam, ad confusionem ipsorum, in fidem nostram vniuersus populus conueniret: frequenter mittentes ad nos, rogabant, ut eis de Iesu differeremus, num ipse esset propheta, quem Moyses prædixit, qui est Christus æternus. De hoc enim solo, nobis, qui credidimus in Iesum, aduersum non credentes Iudæos, videtur esse differentia. Verum cum frequenter super hoc rogarent, nos autem opportunum tempus requireremus: septimana iam vna ex passione Domini complebatur annorum, & ecclesia Domini in Hierusalem constituta, copiosissime multiplicata crescebat per Iacobum, qui à Domino ordinatus est in Episcopum, rectissimis dispensationibus gubernata.

Iacobus à Christo ordinatus Episcopus.

Cum autem nos duodecim Apostoli ad diem Paschæ cum ingenti multitudine conuenissemus, ingressi Ecclesiam fratrum, unusquisque nostrum, Iacobo interrogante, quæ à nobis per loca singula gesta sint, audiente populo, breuiter exponimus. In quibus Caiaphas pontifex, missis ad nos sacerdotibus, rogat venire ad se, ut aut ratione doceremus eum, quod Iesus æternus esset Christus: aut ipse nos doceret, quod non esset: quò in vtramlibet fidem vniuersus populus conueniret: & hoc facere nos frequenter exorat. Nos verò sæpè distulimus, tempus semper opportunius requirentes. Et ego Clemens respondi ad hoc: Puto hoc ipsum, quod quaeritur vtrum ipse sit Christus, multum prodesse ad fidei rationem: alioqui nunquam Pontifex pro hoc tam frequenter rogaret, ut de Christo vel disceret, vel doceret. Et Petr. rectè respōdisti ò CLEMENS.

Elegans similitudo, qua demonstrat Petrus fidei necessitatem ad salutem. nam hanc ob rem vocat eam Paulus ὑπόστασις. Heb. 11.

Sicut enim sine oculis cernere nemo potest: nec sine auribus capere auditum: vel absque naribus odoratum: neque sine lingua gustum fumere: aut absque manibus aliquid contrectare: ita impossibile est absque vero Propheta, quæ Deo placeant, noscere. Et ego respōdi: Quod ipse sit verus Propheta Christus, te docente iam didici, sed, quid sit hoc ipsum, Christus: aut cur ita appelletur: velim discere, uti ne vaga mihi sit & incerta res tantæ notitiæ. Tunc Petrus docere me hoc modo cœpit. Deus cum fecisset mundum, tanquam vniuersitatis Dominus, singulis quibusque creaturis principes statuit: ipsis quoque arboribus, montibusque; ac fontibus: & fluminibus: & vniuersis, ut diximus, quæ fecerat: Multum enim est ire per singula. Statuit ergo Angelis Angelum principem: & spiritibus spiritum: sideribus sidus: dæmonibus dæmonem: auibus auem: bestiis bestiam: serpentem serpentibus: piscem piscibus: hominibus hominem: qui est CHRISTVS IESVS. CHRISTVS autem dicitur eximio quodam religionis ritu: nam sicut regum sunt quædam communia nomina, ita, ut apud Persas, Arfaces, apud Romanos, Cæsar: apud Aegyptios Pharaon: ita apud Iudæos, Christus, communi nomine, Rex appellatur: Causa autem huius appellationis hæc est. Quonia quidem cum esset filius Dei, & initium omnium, homo factus est: hunc primum pater oleo perunxit, quod ex ligno vitæ fuerat sumptum: ex illo ergo unguento Christus appellatur.

Quinti in nau loco hoc supra notauimus. Quod enim ait Petrus hic Christum unctum à patre, oleo ex ligno sumpto, poterat fabulosumque; videri: et si & ad Psalmum 44. alludat: & mox appellet mysticum unguentum. Nihil habet locus incommodi sane intellectus.

Inde denique etiam ipse secundum prædestinationem patris, pios quosque, cum ad regnum eius peruenerint, velut qui asperam superauerint viam, pro laborum refectione simili oleo perurget: ut & ipsorum lux luceat: & Spiritu sancto repleti, immortalitate donentur. Virgulti verò huius, ex quo sumptum est istud unguentum, vniuersam Naturam tibi sufficienter exposuisse me memini. Sed & nunc per breuissimam speciem de omnibus te in memoriam reuocabo: In presenti vita primus pontifex Aaron, chrismatibus compositione perunctus: quod ad imaginem illius, de quo supra diximus,

Aximus, spiritalis unguenti factum est: princeps populi fuit, & tanquam Rex primitiis & tributum per capita accepit à populo, & iudicandi plebem sorte suscepta, de mundis immundisque iudicabat. Sed & si quis alius ex ipso unguento perunctus est, tanquam virtute inde concepta, etiam ipse Rex, aut propheta fiebat, aut pontifex. Quod si temporalis hæc gratia ab hominibus composita, tantum potuit: intellige iam tu, quantum sit illud unguentum, quod à Deo de virgulto vitæ prolatum est, cum hoc quod ab hominibus factum est, tam eximias inter homines conferat dignitates? Quid enim in presenti seculo propheta gloriosius? pontifex clarius? Rege sublimius? Et ego ad hæc respondi: Memini PETRE dixisse te de primo homine, Adamo, quod propheta fuerit: quod autem unctus fuerit, non dixisti. Si ergo sine unguento propheta nullus est, quomodo primus homo, cum non esset unctus, fuit propheta? Tū subridens PETRVS: Si primus, inquit, homo prophetauit, certum est, quod & unctus sit. Licet enim unctorem illius siluerit ille, qui legem in paginis cœcidit: nobis tamen intelligenda hæc euidenter reliquit. Sicut enim, si unctum eum dixisset, non dubitaretur & prophetam eum fuisse: etiam si scriptum non esset in lege: ita, cum certum sit eum prophetam fuisse, similiter certum est & quod unctus sit, quia sine unguento propheta non poterat. Verum hoc magis dicere te oportuit. chrisma arte myropolica compositum est ab Aaron: quomodo primus homo perungi potuit unguento, antequam compositionis artibus nondum repertis? Et ego respondi: Non me traducas. PETRE, non enim de unguento composito & temporali oleo loquor, sed de illo simplici & æterno, quod à Deo factum docuisti: ad cuius similitudinem istud compositum esse ab hominibus dicis. Et PETRVS ad hæc, ut videbatur, indignans: Quid putas CLEMENS, num omnes omnia ante tempus scire possumus? sed nunc, uti ne à proposito sermone recedamus, alias tibi, cum profectus tuus manifestus fuerit, de his apertius exponemus. Tunc autem unguento composito perunctus pontifex, vel propheta Dei altare succedens, in omni mundo clarus habebatur. Sed post Aaron, qui pontifex fuit, alius ex aquis adluminatur, non Moysen dico, sed illum, qui in aquis baptismi, filius à Deo appellatus est: Iesus namque est, qui ignem illum, quem accendebat pontifex pro peccatis, resinxit per baptismi gratiam: ex quo hic apparuit, cessauit chrisma, per quod pontificatus præbebatur: vel prophetia: vel regnum. Hunc igitur antequam futurum prædixit Moyses, qui legem Dei hominibus tradidit: sed & alius ante ipsum * sicut tibi & antequam iam tradidi. Ipse ergo indicauit eum venturum, primo quidem aduentu humilem: secundo verò gloriosum. Et primum quidem iam impletum est: cum venit & docuit, & Iudæorum omnium iudicatus est, ac peremptus. Secundo verò aduentu iudicaturus adueniet: & impios quidem condemnabit, pios verò in consortium regni, societatemque suscipiet. Fides verò secundi aduentus constat ex primo. Prophetæ enim de primo loquuti sunt: & præcipue * Iacob & Moyses: nonnulla tamē de secundo. Sed magnificentia prophetiæ in hoc maxime comprobatur, quod nihil secundum consequentiam rerum, de futuris dixerunt: alioqui estimas sic potius sapientes viri, quod rerum consequentia dictauerat, viderentur.

Nam hoc impius Porphyrius nostris obiecit. Vide Hieron. in Daniele.

Quod autem dico, tale est. Christum suscipi à Iudæis, ad quos venerat: & credi ei, qui expectabatur ad salutem populi, secundum traditiones Patrum consequens erat: gentes verò alienas ab eo fore, quibus neque promissum quicquam de eo, neque adnuntiatum fuerat, imò quibus ne nomine quidem ipso aliquando innotuerat, & tamen prophetæ contra ordinem & consequentiam rerum, dixere cum expectatione gentium, & non Iudæorum futurum. Ita denique & gestum est, cum enim venisset, ab his qui eum expectare videbantur, ex traditione maiorum, omnino agnitus non est. Hi verò qui nihil de ipso penitus audierant & venisse credunt, & venturum sperant: ita in omnibus prophetia fidelis apparuit, quæ dixit ipsum esse expectationem gentium. Errauerunt ergo Iudæi, de primo Domini aduentu: & inter nos atque ipsos de hoc est solum

Chrismate ungebatur reges & propheta.

Sine unguento nemo propheta-

bat. Hunc ad locum fortassis alludens

Ioan. 1. epi. cap. 2. scripsit. Non necesse habetis, ut

quis vos doceat. Chrisma sue vntio, quam habetis à

sancto illo, docebit vos de omnibus.

** (Abraham vnum intellegit.)*

** Iacobus, Gen. 49. Fides prophetia un-*

debetur. Iudæi à christianis in quod discunt.

*Iudai à
christiani
in quo dis-
sentiant.*

*Liberum
arbitrium.*

est solum dissidium. Nam quod venturus sit Christus, nōrunt etiam ipsi, & expectāt: E quod autem iam venerit in humilitate, hic, qui dicitur, Iesus, ignorant. Et in hoc maximè eius confirmatur aduentus, quod ei non omnes credunt. Hunc ergo Deus destinavit in fine mundi: quia impossibile erat, mortalium mala purgari per alium, integra duntaxat permanente humani generis creatura, hoc est, salua arbitrij libertate. Hoc igitur statu incolumi reseruato, inuitare venit ad regnum iustos quosq; & eos, qui placere studuerunt ei, & quibus bona ineffabilia pręparauit, & Hierusalem ciuitatem cęlestem, quę super splendorem Solis fulgebit in habitatione sanctorum. Iniustos verò & impios, & eos, qui pro nihilo habuerunt Deum, commissamq; sibi vitam diuersa ad flagitia contulerunt, ac tempus operis iusti, exercitium fecere malitię: competentibus, ipsisq; dignis ultionibus tradet. Cętera verò quę ibi gerentur, proferri & eloqui, neq; Angelis, neque hominibus fas est: sed hoc tantum scire nos sufficit, quod bonis, æternam bonorum possessionem conferet Deus. His ab eo dictis, ego respōdi: Si Christi regno fruuntur hi, quos iustos inuenerit eius aduētus: Ergo, qui ante aduentū eius defuncti sunt, regno penitus carebunt? Tum PETRVS.

Perpende, quanta religione arcana cęlestis sapientię communicarint rudioribus & infirmioribus: nolentes ante porcos margaritas mittere.

Cogis me, inquit, CLEMENS, aliqua de ineffabilibus publicare. Veruntamen quo ad usq; proferri licet, facere non pigebit Christus, qui ab initio, & semper erat, per singulas quasq; generationes pijs, latenter licet, semper tamen aderat, his precipue, à quibus expectabatur, quibusq; frequenter apparuit: sed non erat tempus, vt tunc resolutis corporibus fieret resurrectio: sed hæc magis remuneratio videbatur à Deo: vt, qui inueniretur iustus, diutius permaneret in corpore: aut certè, sicut de quodam iusto euidenter refertur in literis legis, quod transtulerit eum Deus. Simili exemplo etiam cum cęteris gestum est, qui eius voluntati placuerunt, vt ad Paradisum translati, seruentur ad regnum. Eorum verò, qui non ad integrum potuere explere normam iustitię, sed aliquas in sua carne malitię reliquias habuere, corpora quidem resoluuntur, animę verò seruantur in bonis, lætisq; regionibus, vt in resurrectione mortuorum cum corpora sua receperint, ipsa iam resolutione purgata, pro his quę benè gesserant, æterna hæreditate potiantur.

Petrus sentit animas defunctorū detineri alicubi in loco lato & bono, vsq; in iudicij diem: illamq; resolutionē corporis & animę quoddam esse expiationis genus, fortasse, quod nūc vulgò purgatorij appellamus.

Et idēo beati sunt oēs, qui regnum Christi fuerint adepti, quia non solum inferni pœnas effugient: sed & incorruptibiles permanebunt: & primi Deum patrē videbunt: atq; inter primos apud Deum honoris ordinem consequentur. Propter quod non minima de Christo quęstio habetur, & infideles quiq; ex Iudęis immesa aduersum nos infania cōmouentur, verentes, ne fortè ipse sit, in quem peccauerunt. Et eò magis metus increfcit, quod sciunt statim, vt eum cruci adfixere, vniuersum ei cōpassum esse mundū: corpusq; eius diligenti à se custodia conseruatum, nusquam comparuisse: atq; ad fidem nōminis eius innumeras multitudines conuenire. Vnde & H compulsi sunt vanà cum pōtifice Caiapha, sapius mittere ad nos, vt de nōminis eius veritate quæreretur. Cumq; crebrò deposcerent, vt de Iesu aut discerēt, aut docerēt, vnum, ipse esset Christus: visum nobis est ascēdere ad templum: & coram omni populo protestari de eo, simul & arguere Iudęos de multis, quę ab eis absurdè gerebantur. In multas etenim iā partes populus scindebatur, initio sumpto à Ioāne Baptista. Cū enim iam immineret ortus Christi, ad sacrificia quidem reprimenda, baptismi verò gratiam largiendam, inimicus, ex his, quę prædicta fuerant, adesse tempus intel ligens diuersa schismata operabatur in populo, vt si fortè prius peccatum potuisset aboleri, secunda corrigi culpa non posset. I Frat ergo primū schisma eorū, qui dicebantur Sadducęi, initio à Ioannis iam penè temporibus sumpto. Hiq; vt cęteris iustiores, segregare se cōpère à populi cōtu: & mortuorū resurrectionem negare: idq; argumento infidelitatis adserere, dicentes, non esse dignum, vt quasi sub merce

*1 Primum
schisma Sa-
ducęorum.*

proposita

A proposita colatur Deus. Auctor verò sententię huius primus Dositheus: secundus Simon fuit. Aliud Samaręum schisma est, & ipsi enim resurrectionem mortuorum negantes, adserunt, non in Hierosolymis, sed in monte Garazin adorandum esse Deum. Qui tamen vnum verum Prophetam ex Moysis vaticinationibus rectè expectantes, prauitate Dosithei impediti sunt, ne hunc, quem expectabant, crederent esse Iesum. 2 Scribę quoq; & Pharisęi in aliud schisma deducuntur: sed hic baptizati à Ioanne & velut clauem regni cęlorum, verbum veritatis tenentes: ex Moysis traditione susceptū, occultarunt ab auribus populi. Sed & ex discipulis Ioannis, qui videbantur esse magni, segregarunt se à populo: & magistrum suum veluti Christum prædicarūt. Hęc autem omnia præparata sunt schismata, vt & fides CHRISTI per hæc impediretur & baptismus. Veruntamen, vt dicere cōperamus, cū frequenter nos Pontifex per sacerdotes rogasset, vt de Iesu sermo nobis haberetur ad alterum: vbi opportunum visum est, & omni Ecclesię placuit, ascēdimus ad templum: **B** & stantes in gradibus vnà cum fidelibus fratribus nostris, facto populi summo silentio, prior Pontifex cōepit adhortari populum, vt patienter & cum quiete audirent, simulq; corum, quę dicenda sunt, testes & iudices fierent. Tum deinde, cū multis laudibus efferrent sacrificiorum ritum, qui ad remissionem peccatorum humano generi diuinitus esset indultus, causabatur Iesu nostri Baptisma, velut contra hæc nuper inductum. Sed propositionibus occurrens Matthæus, euidenter ostendit, quod si quis Iesu baptismus non fuerit consequutus, is non solum cęlorum regno fraudabitur: verum & in resurrectione mortuorum non absque periculo erit: etiam si bonę vitę, & rectę mentis prærogatiua muniatur. Hęc & his similia prosequutus, siluit Matthæus. Sed Sadducęorum pars, quę negaret resurrectionem mortuorum, indignata est: ita, vt quidam ex ipsis de medio populi exclamaret, dicens, multum errare eos, qui putāt mortuos aliquando resurgere. Cōtra hunc Andreas meus frater respondens, docuit errorem non esse: sed certissimam fidem, quod mortui resurgant, secundum ea, quę docuit is, quem Moyses prædixit venturum Prophetam. Aut si non videtur eis ipse esse, quem prædixit Moyses: de quo, inquit, primò requiratur, vt cū euidenter ipse fuerit probatus, nihil de reliquo super his, quę docuit, ambigatur. Hęc autem, & his similia plura protestatus, siluit Andreas: Samaręus verò quidam, contraria populo & Deo loquens, & neq; mortuos adserens resurrecturos, neq; cum, qui est in Hierusalem, cultum Dei tenendum, sed montem Garizin venerandum: addidit etiā contra nos hæc, quod Iesus noster non esset ipse, quem Moyses Prophetam venturū esse prædixerit. Aduersum hunc, & alium, qui cum ipso hæc eadem prosequeretur, Zebedęi filij Iacobus & Ioannes vehementer obnisi sunt. Et quantum haberent mandatum, ne ingrederentur ciuitates eorum, neque verbum eis prædicationis inferrent: tamen, ne sermo eorum si confutatus non esset, aliorum læderet fidem, ita prudenter & fortiter responderunt, vt perpetuum eis silentium darent. Nam Iacobus de resurrectione mortuorum cum totius populi fauore perorauit: Ioannes verò ostendit, quia si cessarent ab errore montis Garizin, consequenter agnoscerent ipsum esse Iesum, qui secundum prophetā Moysen, expectatur esse venturus: quoniam quidem signa & prodigia, vt fecit Moyses, ita fecit etiam Iesus: & dubium non est, quin similitudo signorum ipsum esse testetur, quem, sicut se, dixit esse venturum. Hęc & alia, plura his similia protestati, siluere: & ecce quidam de Scribis de medio populi adclamans, ait: Iesus vester signa & prodigia, quę fecit, vt magus, non, vt Propheta, fecit. Huic Philippus vehementer occurrit, ostendens, quod hac ratione accusarent etiam Moysen. Cū enim Moyses signa & prodigia in Aegypto fecerit, similiter autem & Iesus in Iudęa: dubitari non posset, quin quod de Iesu diceretur, hoc etiam de Moysese dici videretur.

Hęc, opinor, fuit causa, quur Ammonius de consonantia Iesu & Moysi librum conscriberet, vt testatur Eusebius.

Hęc & his similia plura protestatus, siluit Philippus. Pharisęus autem quidam audiens

*Dositheus
& Simon
principes
Sadducęo-
rum.*

*Ioann. 4.
& Pharisęo-
rum secun-
dum schis-
ma.*

*Discipuli
Ioannis in-
quiores e-
rant Chri-
sto præ suo
præceptore*

** ad alter-
um id est, inter
nos mutuo.*

*Baptismus
Iudeos ma-
le habuit:*

*vt eius effu-
cacitas &
necessitas
nunc ple-
roque.*

diens hæc, in simulabat Philippum, quòd Moysen æqualem diceret Iesu. Cui Bartho-
Iomæus respondens, constanter edocuit: quia non dicimus Iesum solùm æqualem
Moysi, sed maiorem: quia Moyses quidem Propheta fuit, quod fuit & Iesus: quòd
autem fuit Christus, Moyses non fuit, Christus. Et ideo maior ille sine dubio, qui &
Propheta, & Christus est: quàm ille, qui solùm propheta est. Hæc & his similia plura
prosequutus, siluit. Post hunc Iacobus Alphæi sermonem fecit ad populum, quo o-
stenderet, non ideo credendum esse Iesu, quia de eo propheta prædixerint: sed ideo
magis credendū esse prophetis, quod vere prophetæ sint, quia eis Christus testimo-
nium reddat. Nam præsentia & aduētus Christi, illos verè prophetas fuisse designat.
Decebat enim non ab inferioribus maiori, sed à maiore inferioribus fidei testimo-
nium dari. Hæc & multa his similia prosequutus, etiam Iacobus siluit. Post hunc
Lebbæus* populum cœpit vehementer arguere, quòd non crederet Iesum, qui eis tan-
tùm profuerit docedo, quæ Dei sunt: solando afflictos: medendo infirmis, pauperes
consolando: sed pro his omnibus bonis, odia, mortemque reddiderint. Hæc & his si-
milia plura cùm esset populo protestatus, siluit. Et ecce vnus ex discipulis Ioannis
adfirmabat Christum Ioannem fuisse, & non Iesum: in tantum, inquit, ut & ipse Ie-
sus omnibus hominibus & Prophetis maiorem esse pronunciauerit Ioannem. Si er-
go, inquit, maior est omnibus, sine dubio & Moysè, & ipso Iesu maior habendus est.
* (Qui Quod si omnium maior est, ipse est Christus. Ad hæc Chanæus Simon respon-
dens, adseruit Ioannem maiorem quidem fuisse omnibus Prophetis, & omnibus, qui
sunt filij mulierum: non tamen maiorem esse filio hominis: & ideo Iesus quidem &
Christus est: Ioannes verò solùm Propheta: & tantum interest inter ipsum & Iesum,
quantum inter præcursores, & eum, cui præcurritur: & quantum inter eum, qui legem
dat & eum qui legem seruat. Hæc autem & his similia prosequutus, siluit etiã Chanæus.
Post quæ Barnabas, qui & Matthias, qui in locum Iudæ subrogatus est, Apostolus,
monere populum cœpit, ne odio haberent Iesum, neque blasphemarent eum.

VI. hic nauus siue suspectus in hoc libro locus est, Matthiam Barnabam dici, de quo supra.

Multò enim esse rectius, etiam ignorantibus, vel dubitanti de Iesu, amare eum, quàm
odisse. Charitati enim Deus præmium posuit, odijs poenã. Hoc ipsum enim, inquit,
quòd Iudaicum corpus adsumpsit, & inter Iudæos natus est, quomodo non omni-
bus vobis incentiua sui amoris inculsit? Hæc & his similia quum perorasset, dicendi
finem fecit.

Caiaphas arguit contra Apostolos Christum absurda peruersaque doctrina.

Tunc Caiaphas doctrinam Iesu culpam tentabat, dicens eum res vanas loquutū:
Beatos enim pauperes dixit: & terrenas fore remunerationes promisit: ac summam
muneris in terrena hæreditate constituit: cibisque ac potu eos, qui iustitiam seruã-
runt, promisit esse saturandos. Et his similia multa docuisse deprehenditur. Cui Tho-
mas respondens, arguit eum frustra causantem: ostendens, quia Prophetæ magis,
quibus etiam ipse credit, ista docuerint: nec tamè, quomodo erunt hæc, aut quomo-
do percipientur, ostenderint. Iesus verò, qualiter accipi hæc debeant, demonstraue-
rit. Et quum hæc atque his similia plura dixisset, siluit etiam Thomas.

*Caiaphas præcipue Petrum accusat, ceu coryphaum: hortaturque à Christo docendo ut desistat. Pri-
mum ait, in perniciem suam id fieri. Secundò, deceptum se alios decipere. Denique, temerarium videri im-
peritum piscatorem, doctorem velle agere. Sed Petrus huic doctore respondit.*

Post hæc rursus Caiaphas me intuens: & nunc ut monens, nunc verò ut culpās,
dicebat, cessare me debere de reliquo à prædicatione Christi Iesu: ne in perniciem
mei hoc agerem, neue ipse errore deceptus, alios quoque meo errore deciperem.
Tunc præterea arguebat me temeritatis, quòd quum essem ipse imperitus piscator,
& rusticus, officium subire Doctoris auderem. Hæc & alia plura his similia dicenti,
ego quoque in hæc verba respondi: Mihi quidem minus esse periculi, si, ut ipse ait,
iste non sit Christus: quia doctorem legis receperim: ipsi verò ingens esse discrimen,
si hic ipse sit Christus, sicut & certè est. Ego enim credo huic, qui apparuit: ipse autem,
cui

Tres fuisse
Iacobos
hinc intelli-
gimus, de
quo in fine
huius libri.
1. Iaco. fuit
Zebedæus.
2. Iacobus
Alphæus.
3. Iacob. Iu-
stus: ad quæ
hi scripti li-
bri.
* (Qui
Thaddæus
dictus est:
Iudas Iaco-
bi Alphæi
frater.

Cōfutatio
Thomæ.

A cui alii fidem seruare se credit, qui nullus apparuit? Si verò & idiota, ut ais, & imperi-
tus, ac piscator, & rusticus, super presbyteros sapientes intelligam: hoc tibi, inquam,
magis metum debet incutere. Nam si ex eruditione aliqua disputans, obtinerem vos
sapientes & eruditos, videretur vtique, doctrinam hoc mihi longi temporis, & non
diuinæ virtutis gratiam contulisse: nunc autem, cum, ut dixi, nos imperiti, vos sapientes
conuincimus, & superamus: cui sensum habendi non palam est, quia hoc non huma-
næ argutiæ opus est: sed diuinæ voluntatis & muneris?

Elegans summa totius Christianæ doctrinæ Petri ad Iudæos.

Hæc igitur & alia huiusmodi prosequentes, cōsequenter protestati sumus, ac docui-
mus nos imperiti & piscatores, sacerdotes quidem, de vno solo Deo cæli: Sadducæos,
de resurrectione mortuorum: Samaritas de consecratione Hierusalem: Non tamen
ingressi ciuitatem ipsorum, sed publicè disputantes: Scribas verò & Pharisæos, de re-
gno cælorum: Discipulos Ioannis, ne scandalum paterentur in Ioanne: Omnè verò
B populum, quia Iesus est Christus æternus. Ad vltimum autem monui eos, ut prius,
quàm progredieremur ad gentes prædicare eis agnitionem Dei patris, ipsi reconcilia-
rentur Deo, suscipientes filium eius: aliter enim nullo modo ostendi posse saluari,
nisi per sancti spiritus gratiam, trinæ inuocationis dilui Baptismate properarent: &
Eucharistiam Christi Domini sumerent: cui soli, de his, quæ docuit, credere debe-
rent, ut sic æternam salutem consequi mererentur: aliter verò impossibile profus esse
reconciliari eos Deo, etiam si mille ei aras, & altaria mille succendant. Nos enim, in-
quam, pro certo comperimus, quòd super sacrificijs, quæ offertis, multò magis exa-
speratur Deus, sacrificiorum tempore etiam nunc expleto: quia vos non vultis agno-
scere, emensum esse iam tempus hostias offerendi: ob hoc destruetur & templum, &
abominatio desolationis statuatur in loco sancto: & tunc gentibus Euangeliū præ-
dicabitur ad testimonium uestri, ut ex illorum fide vestra infidelitas iudicetur. Om-
nis etenim mūdus diuersis temporibus, diuersas malitiæ ægritudines patitur, vel per
C omnes generaliter, vel per singulos quosque specialiter: & ideo indiget medico, qui
eum visitet ad salutem. Nos ergo protestamur vobis, & quod vnum quenq; vestrum
latuit, nūciamus. Vestrum est deliberare, quid expediat vobis. His à me dictis ingemuit
omnis multitudo sacerdotum, quod eis de templi subuersione prædixerim.

*Gamaliel clanculum fauebat apostolis. Act. 5. Citat ibidem hunc locum venerabilis Beda. Ergo hi libri
fide sunt digni habiti, ante annos 834. Quo de copiosus in sententia nostra supra.*

Quod cùm vidisset Gamaliel princeps populi, (qui latenter frater noster erat in
fide: sed concilio nostro inter eos erat.) quia valde fremere, & ingenti aduersum
nos furore mouerentur, adfurgens, ait. Quiescite paulisper, o viri Israëlitarum. non enim
aduertitis tentationem, quæ imminet vobis. propter quod desinite ab hominibus
istis. & si quidem humani consilij est, quod agunt, citò cessabit: si autem à Deo est,
cur sine causa peccatis, nec proficitis quicquam? Dei enim voluntatem quis potest
superare? Nunc ergo, quoniam quidem in vespere iam vertitur dies, in crastino, hoc
D ipso in loco audientibus vobis, ego ipse cum istis disputabo, ut omnem errorem pa-
lam arguam, dilucideque confutem. Et his dictis, repressus est eorum aliquatenus
furor, ea præcipue spe, quòd die crastino erroris nos publicè arguendos sperarent:
& sic cum pace populum dimisit. Nos verò cùm venissemus ad Iacobum nostrum,
omnia quæ dicta gesta que fuerant, exponentes, apud eum cibo sumpto mansimus:
omnipotenti Deo per totam noctem supplicantes, ut futuræ disputationis sermo
indubitata fidei nostræ ostenderet veritatem. Igitur postera die Iacobus Episco-
pus nobiscum simul, & cum omni ecclesia ascendit ad templum, vbi ingentem repe-
rimus multitudinem, à medio noctis expectantem nos. Stetimus ergo in locis, qui-
bus & prius, ut eminentius stantes, ab vniuerso populo cerneremur. Cumque esset
summum silentium factum, Gamaliel, qui, ut supra diximus, nostræ fidei erat: dispen-
satione verò manebat inter ipsos, ut si quando iniquum aliquid aduersum nos, aut
impium molirentur, vel ipsos consilio reprimeret prudenter apto: vel nos commo-
neret,

Doct. a. p. 10
loyia Pe-
tri.

Baptisma.
Euchari-
stia.

Daniel. 9.
Matt. 24.
Christus
medicus est

Gamaliel
ex indu-
stria voluit
videri dis-
sentire ab
Apostolis.

neret, vt aut curare, aut declinare possemus: Is ergo tanquam aduersum uos agens, E prior omnium Episcopum Iacobum intuens, hoc modo alloquutus est.

Gamalielis oratio ad Iacobū, qua orditur alterius diei disputationē cū ipso de Christo domino: ita instituta vt placidos apostolis auditores faciat: & quasi aduersarij eos ad disp. inuitet certe doct. a. vt omnia.

Si ego Gamaliel neque eruditionis meæ, neque senectutis opprobrium duco, discere aliquid à paruulis, & ab imperitis, si quid fortè est utilitatis, aut salutis acquirere: (Qui enim rationabiliter uiuit, scit, quia nihil est anima præciosius.) quomodo non omnibus hoc amabile est, cunctisque exoptatum, vt quæ ignorat, discat? quæ didicerit, doceat? Certissimum namque est, quod neque amicitia: neque propinquitas generis: neque regni sublimitas, homini debet esse preciosior veritate. Et vos ergo fratres, si quid amplius nōstis, populo Dei, qui adest, idemque fratribus vestris proferre non pigeat, omni populo libenter & tota cum quiete, quæ dicitis, audiente. Quomodo enim non hoc faciat populus, cū me ipsum videat secum pariter uelle à nobis discere, si quid fortè amplius uobis reuelauit Deus? Si uerò vos in aliquo indigetis, similiter etiā uos à nobis non pigeat doceri: vt erga utranque partem, si quid deest, adimpleat Deus. Quod si aliquis uos fortè nūc sollicitat metus, propter nonnullos nostrorum, qui præiudicatis aduersum uos animis utuntur: & insidias eorum uerentes, non audetis aperte dicere, id, quod sentitis, aperte ego, vt uos etiam huius occasione timoris absoluam, iuro uobis omnipotentem Deum, & uiuentem in secula, quia nullam permittam iniicere uobis manus. Habentes ergo huius iuramenti mei omnem hunc populum testem, & idoneum pignus, sacramenti nostri foedus tenentes absque ulla cunctatione unusquisque uestrum quod didicit, proferat: & nos fratres intentè, & cum silentio audiamus. Hæc dicens Gamaliel, non ualde placebat Caiaphæ: & ut uidebatur, suspectum habens eum, ipse magis inferere se subtiliter disputationibus cepit.

Caiaphas perturbat actum colloquij Iudeorum & Apostolorum de Christo, more hereticorum ad scripturas confugiens. Iacobus occurrit ipsi, per distinctionem scripturarum.

Subridens enim ad ea, quæ Gamaliel dixerat, Iacobum episcoporum principem, sacerdotum princeps orabat, vt de Christo non aliunde sermo, quam de scripturis fieret: vt sciamus, inquit, utrum Iesus ipse sit Christus, an non? Tunc Iacobus primò, inquit, requiramus, ex quibus scripturis potissimum disputationem habere oporteat? At ille, uix aliquando ratione ipsa superatus, respondit: ex lege habendam: post hoc etiam Prophetarum addidit mentionem. Cui Iacobus noster cepit ostendere, quia & Prophetæ, quæ dicunt, ex lege sumpserint: & legi consona sunt loquuti. Sed & de libris regnorum differuit aliqua, quomodo & quando: & à quo scripti sint: & quomodo eis uti oporteat. Cumque & de lege plenissime disputasset, ac singula, quæ de Christo sunt, purissima expositione protulisset in lucem, ostendit abundantissimis probationibus, quia Iesus est Christus, & in ipso uniuersa, quæ de humili eius aduentu fuerant prædicta, complentur. Duos enim eius prædictos esse docuit aduentus. Vnum humilitatis, quem adimpleuit: alium gloriæ, qui speratur implendus, cū ueniet dare regnum credentibus in se: & seruantibus omnia, quæ præcepit. Cumque de his omnibus euidenter populum docuisset, addebat etiam hoc, quia, Nisi quis baptizatus fuerit in aqua, sub appellatione trinæ beatitudinis: sicut docuit uerus Propheta, neque remissionem acciperet peccatorum, neque introiret in regna cælorum: & hanc esse Dei ingeni præfinitionem, confirmauit.

Quibus etiam hæc addidit: Nolite putare duos ingenitos dicere Deos, aut unum ditatum esse in duos: uel sicut impij dicunt, eundem masculum: & foeminam, sui effectum: sed filium Dei unigenitū dicimus, non ex alio initio, sed ex ipso ineffabiliter natum. Similiter etiam de paracleto dicimus. Sed & de baptisate, cū aliquanta dixisset, per septem continuos dies persuasit omni populo & Pontifici, vt confestim ad percipiendum baptismum festinarent. Cumque in eo iam res esset, vt uenirent & baptizarentur: homo quidam inimicus, tunc cū paucis admodum ingrediens templum,

A ingrediens templum, clamare cepit & dicere: Quid facitis o uiri Israëlita? cur uobis tam facile iubripitur? cur præcipites ducimini ab hominibus infelicissimis, & à Simone Mago deceptis? Cumque hæc diceret, & ad hæc adderet, ac superaretur ab Episcopo Iacobo: conturbare populum, & seditiones suscitare cepit, ut ne ea, quæ dicebantur? plebs posset audire. Igitur exagitare cuncta clamoribus, & quæ fuerant multo labore ordinata, conuellere: simulque incusare sacerdotes: & opprobrijs atque increpationibus cepit accendere. & uelut furibundus, singulos quosque ad eadem concitare, dicens: Quid agitis? quid cessatis? O segnes & desides, cur non manibus nostris inuadimus, & discerpimus omnes hos? Et cū hæc dixisset, primus raptò ex ara torre * robusto, cædis fecit exordium. Tunc deinde & cæteri uidentes eum, simili efferebantur insania: Et omnium clamor, cædentium pariter & cæcorum sanguis plurimus funditur, fuga permixta habetur: cū interim ille inimicus homo Iacobum aggressus, de summis gradibus præcitem dedit: quem cū mortuum credidisset, ultra multare neglexit. Nostri uerò sublatum eum colligebant: erant enim & numero plures, quam illi, & uirtute maiores. sed propter reuerentiam Dei, ipsi magis interim se à paucioribus, quam interimere alios patiebantur. Cū autem uespera adfuisset, templum quidem sacerdotes claudunt: nos uerò ad domum Iacobi regressi & pernoctantes ibi in oratione, ante lucem descendimus Hiericho ad quinque millia uiri. Post triduum autem, uenit ad nos ex fratribus quidam à Gamaliel, de quo supra diximus, occultos nobis nuncios deferens, quod inimicus ille homo legationem suscepisset à Caiapha Pontifice, ut omnes, qui crederent in Iesum, persequeretur: & Damascum pergeret cum epistolis eius, ut etiam inibi auxilio usus infidelium, fidelibus inferret exitium: idcirco autem præcipue Damascum festinaret, quod & il luc confugisse crederet Petrum,

Verisimile uidetur hunc Paulum fuisse. de quo historia Act. cap. 8. & 9.

Et post dies ferè triginta digressus est per Hiericho, Damascum tendens: cū per idem temporis progressi essemus nos ad sepulchra duorum fratrum quorundam, quæ sponte sua, per annos singulos dealbabantur.

(Vides, non contemnenda miracula ad sepulchra martyrum & piorum contingentia? Et cur accidant, ex hoc loco licet cognoscere.)

Quo miraculo multorum aduersum nos repressus est furor, uidentium haberi nostros in memoria apud Deum. Positis itaque nobis in Hiericho, ibique orationibus & ieiunijs operam dantibus: Iacobus Episcopus accersitum me inde huc Cæsaream mittit, dicens: quia Zachæus de Cæsarea scripserit sibi, Simonem quendam Samaritanum Magum plurimos nostrum subuertere, adserentem se esse quendam Stantem: hoc est, alio nomine, Christum: & uirtutem summam excelsi Dei: quæ sit supra conditorem mundi simulque mirabilia plurima ostendens, alios dubitare, alios declinare fecerit ad se: cunctaque diligenter comperta ab his, qui prius uel socij eius, uel discipuli fuerant, & post hoc ad Zachæum conuersi sunt, indicauit. Multi sunt ergo, inquit

D Iacobus, o Petre, quorum salutis causa proficisci te oportet: & arguere Magum: ac sermonem ueritatis docere: sed nihil moreris, neque te contristet, quod solus proficisceris, sciens comitem tibi & adiutorem Deum per Iesum, & citò per eius gratiam multos tibi socios & unanimes fore. Dato sanè operam, ut per singulos annos præcipua quæque ex dictis gestisque tuis scripta mittas ad me, & maxime per septimanas annorum. Et his dictis dimissus ab eo, sex diebus perueni Cæsaream. Ingredienti autem mihi occurrit Zachæus dilectissimus frater noster, & inhærens amplexibus meis, perduxit ad hoc, in quo ipse commanebat, hospitium, requirens à me de singulis quibusque fratribus, præcipue tamè de honorabili fratre nostro Iacobo: Cumque audisset à me, quod uo adhuc claudicaret pede: percontanti continuo causam, omnia hæc, quæ nūc tibi exposuimus, ei enarraui: quomodo euocati essemus à Sacerdotibus & Pontifice Caiapha ad templum: & Iacobus Archiepiscopus stans in summis gradibus, per septem continuos dies uniuerso populo de scripturis dominicis adsignauerit, quod

Iesus esset Christus: quòue modo, omnibus iam ad quiescentibus, ut ab eo baptizarentur in nomine Iesu, inimicus homo effecerit illa omnia: quæ supra diximus: ut ne eadem iterum dicamus.

Operæpretium fuerit hoc loco scire, quod plures fuerint Iacobi: propter historiam huius veritatem, certitudinemque: ut apud Eusebium Pamphilum libro H. E. 2. cap. 23. & Niceph. Calistum lib. 2. cap. 28. itemque Hieronymum in catalogo testatur, Hegesippus antiquissimus Ecclesie scriptor. Primus fuit Iacobus Zebedæi filius, Ioan. Euangelistæ frater, ab Herode Agrippa iam tunc occisus, Actor. 12. Alter Iacobus Alphaei filius, Iuda Lebbæi sine Thaddæi frater, ut testatur Iudas in suo Epistola: Qui ad differentiam aliorum præter superiora cognomina dicitur etiam à Marco 15. cap. 14. v. 20. Ostracina, quæ vrbis est extrema Aegypti, cum diu fidem docuisset, cruci affixus, ut refert Niceph. C. lib. eodem, cap. 40. Vtrique hi Domini de numero duodecim Apostolorum. Tertius fuit Iacobus Oblias sine Iustus usurpatus, domini nostri frater, hoc est consobrinus, Ecclesie Hierosolimitanae primus Episcopus post ascensionem domini, diu præfuit ille Ecclesie, ad annos triginta; quoniam hic numerus mihi falsus videatur, quod aliàs demonstrabimus. Primam illam septem Catholicis Epistolam scripsisse putatur: Liturgiamque, de qua aliàs. Occisus tandem ob Christi confessionem à Iudæis: cum templo deiectus esset, & adhuc pro inimicis Deum precaretur fullonium ligno, quo vestes complantantur. Vide plura apud Niceph. Calist. & Eusebium P. locis citatis ex Hegesippo & Iosepho. Huius hic fit à Petro mentio: & ad hunc huius scripti sunt libri. Magnus est de Iacobis error, etiam doctorum hominum ideoque semel fuit istud annotandum.

Quibus cognitis Zachæus, rursus mihi, quæ à Simone agerentur, exponit: & inquit, populo, die crastina disputemus. Cui ego: Fiat, inquam, ut libet: ut hæc pollicitatio mea vniuersæ innotuit civitati: ita, ut etiam tu, qui ipsa die adueneras, disceres, me die postera cum Simone habiturum esse certamen: & requisita mansione nostra secundum indicia, quæ à Barnaba acceperas, venires ad nos: ego verò ingressu tuo ita gratulatus sum, ut nescio unde motus, festinauerit animus meus exponere tibi cuncta velociter: præcipue tamen, quod est in fide maximum de vero Propheta: quod vnum ad totius doctrinæ fundamentum sufficere posse non ambigo: tum etiam scriptæ legis per singula quæque capitula, quorum ratio poscebat, secretior tibi intelligentiam patefeci: non occultans à te, nec traditionum bona: quæ verò superfunt incipiens à die crastina, ex his, quæ in quæstionibus cum Simone mouebuntur, per dies singulos audies: vsquequo, Deo fauente, perueniatur ad ipsam, quò iter nostrum dirigendum credimus, urbem Romam. Cumque ad hæc ab eo dicta, omnem gratiam me ei debere profiterer: facturumque: omnia me, quæ præciperet, præoptissimeque, pollicerer: cibo sumpto quiescere nos iussit: sibi, ipse quietem dedit.

ARGV.

ARGVMENTVM LIBRI II. RECOGNITIONVM, PER L. GRVTE-

RVM VENRADIVM.

VIDI indicto disputationis die inter Simonem Petrum & Magum acciderit apud Cæsaream, secundo hoc libro describit Clemens. Petrum nimirum mature cubitu surrexisse, suosque excitasse: ac ne quid duri fore putarent in tam mature surgendo, de Consuetudinis natura, qua cuncta fierent facilia, licet difficilia, ipsos admonuisse. quibus amice collatis Petrum porro cum suis consultasse de inuenda ratione cum Mago disputandi diligenter id prouidendum, quod indignum sit adeoque nefarium, cuius immortalitatis verba committere: & ex isthac collatione facilius postea possit, quis sit, animus Simonis deprehendi, ne veritas vel disputatio periclitetur vel iniquius tractetur: cum impio non tam disputari posse, quam ipsum ad mentem vitamque; saniolem hortandum. Nicetam his subiecisse: Magum dialecticum esse, disputationibusque; fidere: cauendum itaque, ne suis artibus & magia rudi popello superare videretur. eam verò orationem exceptam ab Aquila, qui latius vim & efficaciam Magiæ illius, quam ipsemet suus adhuc discipulus coram apud illum viderit: tum ortum Magi, patriam, parentes, gentem, studia, mores, doctrinam, eiusque; originem elegantissime explicarit. (Atque hanc descriptionem Clemens artificiosè interserit, ut lecturis melius Magus, de quo permulta post recenset, sit cognitus.) Petrum autem istis auditis, demiratum magnam Dei isthac permittentis bonitatem: Magique; periculosam cecitatem & impietatem: cum explanatione causarum, cur & unde mortales plerique; Christo & religioni aduersentur, daemonicisque; vexationibus tradantur: item, cur in homines Deus ipsis aliquid permittat daemonebus. dixisse autem isthac obiter in historica narratione de Mago Nicetæ & Aquilæ: ad quam cum redire ij vellent inter turbatos, quòd iam Magus disputationi accinctus nunciaretur à Zachæo Petrum à ianua querere: Petrum porro disputaturum Deum inuocasse, & hortatum ceteros ad orandum, ut successus felix foret: Ingressum deinde turbam amice consalutasse, precatumque; ipsi pacem: reddita causa, cur initio eam ipsi optaret ac docuisset, de quibus disputandum veniret. Magum mentionem pacis velut ineptæ ad veritatis inquisitionem reiecisse, occurrente Petro, suamque; sententiam non solum per elegantem similitudinem explicante: sed & illustrante, causisque; datis confirmante, cur velit, ut modeste & ordine veritas quereretur: Magum contra, quòd Magister suus Iesus contraria sæpe docuerit, obiecisse: Petro rursus monente, ne non intellecta carperet et reijceret, sui officij esse, ex magistri præcepto docere illa, non sua dicere, in quibus si recitandis aut docendis aberraret, reprehendi posset: potius tamen inquirendum. Nam Christus propheta ille fuerit: Simonem Magum contra, quòd cerneret hoc se causam casurum, diuerticula quæsiuisse: vsque repugnantiam doctrinæ Christi: Petrum verò caput quæstionis vtilandum de Christo valde monuisse. quæ cum Magus pertinaciter reijceret tergiversando, aliam abs Petro propositam: Num esset vnus Deus: eam agrè quidem admisisse, tandem tamen, ut disputaretur,

C 3 in eam

in eam consensisse. Afferere Magus contra Petrum tunc, Non unum sed plures Deos esse: quibus sit unus Iudeorum Deus, ceterorum quidem facile princeps: sed tamen supra hunc extare alium: eumque; seculis omnibus incognitum fuisse, quem solus ipse nosset, mundumque patefacere vellet: Narrat porro Clemens, Petrum quasi uisum, unde Magus isthanc sententiam probare vellet, num ex scripturis? quod si vellet, qua intelligentia? si aliunde, qua auctoritate? Magum legem Moysis in medium attulisse: sed eam pro suo arbitratu explicare voluisse (sicuti nunc quoque faciunt heretici nostrates:) magnaque scripturae testimoniorum copia plures uno deos probare conatum. Petrum autem modeste, neque fugientem, nec aures occludentem, quod aduersarius vereri se dixerat: non modo scripturis multis plures scripturas opposuisse: sed et doctissime explicasse, qua ratione multi Dij in diuinis literis afferantur: quemadmodum Moyses dicatur Pharaonis Deus? Item, Iudices, simulacra, sancti homines, angeli: quotque; modis, et cur ita dicantur, copiose probasse, unum et summum Deorum omnium deum esse Iudeorum Deum, cuius germanus sit filius, verus ille propheta Iesus, quem ipse et lex et vates annunciet: hancque; sententiam Petrum docte et fortiter defendisse. Mago interim, varie astutissime et acutissime, varie tamen, ut solent ij, qui malam causam agunt, nunc hoc, nunc illud proponente, nunc utroque relicto ad aliud confugiente, eam oppugnante, quod latius tam ex scholijs nostris, ubi opus fuerit: quam ex ipsa historiae Clementinae serie cum summa voluptate et utilitate cognoscere poterit studiosus lector.

Vtilissima certe lectori huiusce libri lectio erit. Præterquam quod vera fides de uno et vero Deo nostro ac Seruatore Christo luculentissime et firmissime docetur demonstraturque præterea Magi impia hæresis, tam copiose, ut nusquam apud alium ita, describitur: permulta etiam alia scitu sanè necessaria et iucunda ex eo cognosci poterunt.

Propositur in hoc quidem Mago, pulcher typus et imago omnium hereticorum quomodo confidant heretici disputantibus. quo suo arbitratu scripturas sacras explicent: easque; quanta cum copia citent. quæ omnia, conducet in hoc homine considerare, et quemuis ob oculos ponere, ne mox scripturis auditis à fide catholica ob hominum vel doctrinam vel suauem eloquentiam deficiamus. Est et illud in hoc ipso præterea bene considerandum, Magum accusare bonum Deum, quod præter fidem suæ agnitionem etiam legem velit compleri. nam quid aliud nunc ecclesie obiectat heretici? qui legem datam auium, non ut obseruetur, sed ut saltim peccatum inde noscatur: quod nos fatemur quidem: sed et illud alienum verum esse persuasum habemus. Perspicitur denique; in Mago, quæ perniciose sint artes, quando in malum peruersumque; hominem incidat.

Docet autem Petrus, quomodo congregandum ac disputandum sit cum hereticis: et quantum humanæ rationes ac quatenus fidem confirmant. cur diaboli hominum corpora frequenter animosque; inuadant. atque; hæc omnia præter veram fidem, miram modestiam et sapientiam, quæ hic in ipso est cernere.

Postremum, nihil hic est, quod non sit planè catholicum atque; eruditum. Si cui tamen Pet. de summa diuinitate obscurius quædam locutus fuisse videtur: is cogitet, velim, noluisse eum apud indoctum incredulumque; populum, acerbissimumque; adeo religionis hostem, mysteria fidei apertius prædicare, neque; verò debuisse quod ipsemet ad suos in principio sequentis libri palam testificatur.

R E C O.

RECOGNITIONVM

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER SECVNDVS RVFL

NOTORANO A QVILEIENSE INTERPRETE.

Disputatio 1. Simonis Petri cum Mago apud Casaream.

B

VM AVTEM dies, quæ ad disceptandum cum Simone statuta fuerat, inlucesseret: Petrus primis gallorum cantibus surgens, excitauit etiam nos: eram enim in eodem conclau cubitantes, simul omnes tredecim: in quibus primus post Petrum, Zachæus: deinde Sophonias: Iosephus: & Michæas: Eliesdros, & Phinices: Lazarus & Halifeus: post hos ego Clemens, & Nicodemus: deinde Niceta & Aquila, qui fuerant prius discipuli Simonis: & docente Zachæo, conuersi sunt ad fidem Christi. Mulierum sanè nulla prorsus aderat. Cumque; adhuc vespertinum lumen duraret, omnes refedimus: & Petrus videns vigilare nos, ac sibi intendere, salutatis nobis, continuo dat sermonis exordium. Mirari me equidem fateor, fratres, humanæ naturæ vim, quam ad omnia aptam, habilemque; esse video. Hoc autem dicere in memoriam venit ex his, quæ rebus ipsis expertus sum, ut cum transierit medium noctis, ego sponte iam suscitor, & ultra somnus nequaquam venit ad me: quod mihi accidit ex eo, quia in consuetudine habui, verba Domini mei, quæ ab ipso audieram, reuocare ad memoriam, & pro ipsorum desiderio, suscitari animis meis, & cogitationibus imperavi: ut euigilans ad ea, & singula

Consuetudo.

C

la quæque; recolens ac retexens, possum memoriter retinere. Ex hoc ergo, dum omnium dulcedine sermones Domini versare in meo corde desidero, consuetudo obtinuit vigilandi: etiam si nihil sit, quod cogitare velim. Ita ergo ineffabili quadam ratione, introducta alia consuetudine, vetus consuetudo mutatur: & id reuera, si non supra modum cogas, sed quantum recipit mensura naturæ. Neque; enim penitus somno carere possibile est: alioqui nec facta nox fuisset ad quietem. Et ego cum audissem: Optime, inquam, dixisti Petre, quia consuetudo consuetudine commutatur. Nam & ego cum nauigarem, primo turbabar, & intra me mihi omnia vertebantur, ita ut suggillari viderer, nec ferre possem brumam & molestantiam maris: post paucos autem dies, ubi consuetudo facta est, tolerabiliter ferre cœpi: ita, ut manè statim una cum nautis cibum sumere delectarer, cum prius ante horam septimam capiendi cibi consuetudo non esset. Nunc ergo, ex ista sola consuetudine, circa illud tempus, quo comedere cum nautis solebam, esurians admonet me: quod tamen rursus depellendum spero, cum alia fuerit consuetudo suscepta. Credo ergo etiam tibi vigiliarum consuetudinem, ut perhibes, institutam: & opportunè hoc nobis exponere voluisti, ut & nos aliquantulum somni à nobis abijcere atque; effugare non pigeat: ut possimus doctrinæ viuientis instituta suscipere. Vbi enim decocti fuerint cibi, & mens acceperit nocturna silentia, opportunissime quæ docentur, insident. Et Petrus libenter accipiens, quod intellexerim, præfationis eius causam, ad utilitatem nostram prolatam, colaudans me, adhortandi & incitandi sine dubio gratia, consequentem cœpit expedire sermonem. Opportunum mihi nunc & necessarium videtur, de his, quæ imminent, aliqua discutere, id est, de Simone.

Silentium studijs sacrum.

Petrus vult, ut deliberetur, qua ratione disputandum sit cum Mago pie, ita, ne veritas periclitetur, aut iniquè tractetur, indignum, cuius cõperire verba Dei. Facilius etiam fore exploratum, quis sit Simonis animus, cum impio hoste non disputandum, sed hortandum esse ad meliorem, tum mentem, tum vitam.

Scire enim velim, quibus sit moribus, & quibus sit actibus: quod mihi, si quis scit,

C 4 indicare

indicare non cesset: refert enim ista prænoscere. Nam si in mandatis habemus, vt venientes ad ciuitatem, discamus prius, quis in ea dignus sit, vt apud eum cibum sumamus: quanto magis conuenit noscere, quis, qualisue sit is, cui immortalitatis verba credenda sunt? Soliciti enim, & valde solliciti esse debemus, ne margaritas nostras mittamus ante porcos. Sed & alias ob causas vtilis est, viri huius habere me notitiam. Si enim sciam, quia in his, de quibus non potest dubitari quod bona sint, emendatus est, & inculpabilis: hoc est, si sobrius, si misericors, si iustus, si mitis & humanus est, quæ utique bona esse nullus ambigit: tunc consequens videbitur, vt ei, qui obtinet bona virtutum: etiam, quod deest, fidei, & scientiæ conferatur: & in quibus maculari videtur eius vita, quæ est in reliquis probabilis, emendetur. Si verò in his, quæ palam sunt, peccatis inuolutus permanet, & inquinatus: non me oportet ei aliquid de secretioribus & remotis diuinæ scientiæ proloqui: sed magis protestari & conuenire eum, vt peccare desinat, & actus suos à vitijs emendet. Quod si ingesserit se, & prouocauerit nos dicere, quæ eum minus rectè agentem, non oportet audire, prouidenter eum debemus eludere: nam nihil omnino respondere, auditorum causa vtilis non videtur, ne fortè existiment nos responsionis penuria declinare certamen: & fides eorum laedatur, non intelligentium propositum nostrum. Cumq; hæc Petrus dixisset ad nos, Niceta rogat permitti sibi dicere aliquid: atque indulgente Petro, Cum venia inquit:

Niceta monet Magum dialecticum esse, & confidere disputationibus: quo graphice hæreticorum natura depingitur: quin & Magum esse.

Obsecro te Domine mi Petre, audias me valde sollicitum tui, & verentem, ne fortè in certamine, quod tibi est cum Simone, superari videaris. Solet enim frequenter accidere, vt qui veritatem defendit, non semper obtineat: dum aut in aliquo præuerti sunt auditores, aut non grandem curam melioris sententiæ gerunt. Super hæc autem omnia, & ipse Simon vehementissimus est orator, in arte dialectica, & syllogismorum tendiculis enutritus: quod aut est omnium grauius, & in arte magica valde exercitatus: & ideo metuo, ne fortè tam validè ex omni parte munitus, apud eos, qui ignorant eum, falsa allégans, putetur vera defendere. Neq; enim vel nos ipsi eum potuissimus effugere, & conuerti ad Dominum, nisi dum adiutores eius & errorum socij sumus, agnouissimus, quod deceptor esset, ac magus.

Confirmat Aquila Niceta sententiã, latius explicans Magiam ipsius, quã apud eum, cum suis discipulis esset, viderit: item ortum, patriam, parētes, gentem, studia, mores, doctrinam, denique eius originē.

Cumq; hæc Niceta dixisset: Aquila quoq; rogans sibi dicendi facultatē dari, hoc modo etiam ipse prosequutus est: Suscipe, quæso, & mei erga te amoris curam; optime Petre, & ego enim valde sollicitus sum pro te. Nec reprehendas nos in hoc: quia curã gerere alicuius, ex affectu venit: negligere aut, non minus est, quàm odisse. Testem verò inuoco Deum: quia, non, vt segniorē te in certamine sciens, metuo pro te, quippe, qui nec vnquam tibi præsto fuerim disputanti: sed qui illius impietates bene nouerim, existimationē tuã cogito, simul & animos auditorū, & ipsius ante omnia Hæreticis statum. Vehemens enim est hic Magus ad omnia, quæcumq; voluerit: & supra modū sceleratus: in omnibus enim eum diligenter agnouimus, vtpote, qui à puero malorum eius auditores fuerimus & ministri: & nisi nos Dei amor abrupisset ab eo, in eisdem cū ipso etiam nunc versaremur malis: sed ingenitus quidam nobis erga Deum affectus, scelera quidem eius exosa, cultum verò Dei amabilem fecit. Vnde & arbitror opus fuisse diuinæ prouidentiae, vt nos primò familiares eius effectū notitiam caperemus, quomodo, vel quali arte, prodigia, quæ facere videtur, efficiat. Quis enim est, qui non obstupescat super his, quæ facit, mirabilibus? & non putet eum de cælis Deū ad salutē hominū descendisse? Ego de me ipso fateor, nisi interiùs eū scissem, & interfuissem actibus eius, subripi mihi facile potuisset: vnde non fuit magnū nos ab eius consortio separari, scientes eum magicis artibus, & commentis scelerum niti. Quod si vis etiam ipse de eo cuncta cognoscere, quis ipse sit, qualisue, & vnde, vel qua-

A qualiter patrentur, quæ gerit, & uicula. Simon hic, patre Antonio, matre Rachele natus est: gente Samaræus: ex vico Gyththorum: arte magus: Græcis tamen literis liberalibus adprimè eruditus, gloriæ ac iactantiæ supra omne genus hominum cupidus, ita, vt excellam virtutem, quæ supra creatorem Deum sit, credi se velit: & Christum putari: atq; Stantem nominari. Hæc autem appellatione vitur, quasi, qui neget posse se aliquando dissolui: adserens carnem suam ita diuinitatis suæ virtute compactā, vt possit in æternum durare. Hinc ergo Stans appellatur, tanquam qui nō possit vlla corruptione decidere. Interfecto etenim, sicut Icis & ipse, Baptista Ioanne, cum Dositheus hæreseos suæ inisset exordium, cum alijs triginta principalibus discipulis, & vna muliere, quæ Selene, hoc est, Luna vocitata est.

Luna) Præstat retinere ipsum Græcum vocabulum. Itaque nos restituimus, Selene, hoc est nostris, Luna. Vt statius hoc est in omnibus historicis. Ne dicam ineptius videre solere in aliam linguã transferri propria nomina, ubi gratiam & vim suam plerunque amittant. Vocatur hoc scortum à plerisque ἐλένη, quod hanc in Helena illa Troiana inhabitasse credi vellet Magus. Vtroque nomine illi celebrata. Porro de Simone hoc Mago consule latius Irenæum, contra hæreses, libro primo Elenchi. Et Epiphanius, in Simonianis. Vn um locum, quo hæc historia plurimum illustrabitur, ex Iustino Martyre Philosopho, quæ admodum is de Mago ad Antoninum Imp. perscripserit, in priore sua pro fide nostra defensione adijcere nō gravabor. Verba ipsius sunt.

Καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ κυρίου εἰς οὐρανὸν, προσεβόλοντο οἱ δαίμονες ἀνθρώπους Ἰνὰς, λέγοντας ἐαυτοὺς εἶναι θεοὺς, οἱ οὐ μόνον οὐκ ἐδίωχθησαν ὑφ' ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ τιμῶν ἠξιώθησαν. Σίμωνα μὲν Ἰνὰ, Σαμαρεῖα τὸ ἄρ' κώμης λεγομένης Γίπτωρ, ὃς ἦν κλαυδίου Καίσαρος, Διὰ τὸ ἐνεργούντων δαιμόνων τέχνης, δωρὰ μεις μαγικὰς ποιήσας, ἢ τῆς πόλεως ὑμῶν τῆ βασιλίδι ῥώμῃ, θεὸς ἐνομιάθη, καὶ ἀνδρῖαν ἡ παρ' ὑμῶν θεὸς τετίμητο, ἐν τῷ τίθει ποταμῷ, μεταξὺ τῶν δύο γεφυρῶν, ἔχων ἐπιγραφήν ῥωμαϊκῆν, ταύτην, ΣΙΜΩΝΙ ΔΕΩ ΖΩΓΚΤΑ ὅπερ ἐστὶ, Σίμωνι τῷ ἀγίῳ καὶ ἀεδοῦ μὲν πάντες σαμαρεῖς, ὀλίγοι δὲ καὶ ἐν ἄλλοις ἔθνεσι τὸν πρῶτον θεὸν ἐκείνου ὁμολογούντες, προσκυνοῦσι. καὶ ἐλένην Ἰνὰ τὴν συμπερινοσησασαν αὐτῷ, κατ' ἐκείνην τῆς καιροῦ, πρότερον ἢ τῆς πέντε σαθῆσαν ἐν τῷ ποταμῷ τῆς φοινίκης, τὴν ἀπὸ αὐτῆς Πρώτην ἐνοσίαν λέγουσιν. Luculentum hoc testimonium, eius viri in primis, qui proxime ad Clementis tempora accessit.

Quamquam nesciam, an quicquam hac historica descriptione possit esse dilucidius. adeo aperte omnia ab origine deimitis secta huius Magi repetit, & quidem planius, quam alij omnes. Qui tamen plura desiderat, Eusebium Pamph. legat, libro 2. hist. eccles. cap. 12. 13. 14. Et, Niceph. Call. lib. 2. cap. 14.

Vnde & illi triginta quasi secundū Lunæ cursum in numero dierum positi videbantur: Simon hic mala, vt diximus, gloriæ cupidus, accedit ad Dositheū: & simularis amicitijs, exorat, vt, si quando aliquis ex illis triginta obiisset, in locū defuncti se continuo subrogaret: quia neq; statutū numerum excedere apud eos fas erat: neq; ignotum aliquem inferere, aut nondū probatum: vnde & cæteri studentes digni loco ac numero fieri, secundū sectæ suæ instituta placere per omnia gestiunt: quod possit vnusquisq; ex his, qui illum numerum sequuntur, cum fortè aliquis, vt diximus, decesserit, dignus videri, qui in locum defuncti substitui debeat.

D Meminit Dosithei Dositheanorūq; asecrariū, Niceph. Callistus libro 4. hist. Eccles. cap. 7. ex Egesippo. Et Hieronymus aduersus Luciferianos: & in Epitaphio Paula. Item Epiphanius Cyreni libro primo Panarj, hæresi 13. Sed nusquã luculentius tota historia ab imitio pertexitur, atque hic fit à Clemente.

Igitur Dositheus plurimis ab hoc exoratus, vbi locus intra numerum factus est, introduxit Simonem. Sed hic non multò post incidit in amorem mulieris illius, quæ Selenen, id est Lunam vocant, nobisq; vtpote familiaribus suis omnia concredebat, quod magus esset, & quod amaret Selenen, quodq; gloriæ cupidus, noluit ea inglorius frui: sed expectare patienter, donec honestè ea vtiliceret: si tamen etiam nos cōspiraremus ei ad omnia quæ vellet: sed & mercedem ministerij huius daturū se nobis pollicebatur: summis vt honoribus affici, & dij esse ab hominibus crederemur: tantum vt mihi, inquit, Simoni deferatis primatus, qui possum magica arte multa signa & prodigia ostendere, per quæ possit vel gloriæ, vel sectæ nostræ ratio constare. Possunt enim facere, vt volentibus me cōprehendere, nō appaream: & rursus volens videri;

Quarta ef- fecerit Si- mon per magiam.

Quodde se- se est poti- citus si- mon, id est consequu- tus. Nam in Ti- beri simul- cran erat, cui inscri- ptio fuit, Si- moni Deo sancto: ut ex Iustino supra retu- limus.

Dositheus moritur. De ipsius morte, con- sule Epipha- nium. Silenen Si- mon sapien- tiam volu- it videri.

Επιφανίους planè eadem, sed luculentius recenset: ἀπελάβε, ἔννοια ἢ πνύμα ἁγίον ταύτην, καὶ ἔννοια, ἢ δυνάμις ἀνωθεν καλοῦσα. αὐτὴ δὲ ἢ πῶς τοῖς ἔλλησι τε, καὶ τρωσί, καὶ ἀνωτάτω πρὶν τὸν κόσμον γενέσθαι, καὶ μετὰ τὸν κόσμον Δ[α]τῶν ἀοράτων δυνάμεων ταῖς ἰσά ἰσότητάς πεποίηκεν. αὐτὴ δὲ ἐστὶ ἢ πῶς ἰσά, καὶ Δ[α]τῶν ταύτην κατελύθη καὶ αὐτὴ δὲ προσεδόκα πῶς ἐμὴ πα- ρουσία. αὐτὴ γὰρ ἐστὶ ἢ ἔννοια, ἢ παρ' ὁμήρων ἐλένη καλουμένη. Ἔ. τὰ πάντα ταύτην παλάτι καὶ ἔννοια, καὶ Ἄθωα, καὶ ἐλένη, καὶ τὰ Ἄμα.

videri, palam sim: Si fugere velim, montes perforem, & saxa quasi lutum pertranseā: **E** si me de monte excelso præcipitem, tãquam subuectus ad terras illæ us deferar: Vin- ctus memetipsum soluam: eos verò, qui vincula iniecerint, vinc-tos reddam: in car- cere colligatus, claustra sponte patefieri faciam: statuas animatas reddam: ita, vt pu- tentur ab his, qui vident, homines esse: nouas arbores subito oriri faciam, & repen- tina virgulta producam: in ignem memetipsum iniiciens non ardeam. Vultum me- um commuto, vt non agnoscar: sed & duas facies habere me, possum hominibus ostendere: Ouis aut capra efficiar: pueris paruis barbam producam: in aerem volan- do inuehar: aurum plurimum ostendam: Reges faciã, eosq; deiciã. Adorabor vt Deus, publicè diuinis donabor honoribus, ita, vt simulacrum mihi statuentes, tã- quam Deum colant & adorent. Et quid opus est multa dicere? quicquid voluero facere, potero. Multa etenim iam mihi experimenti causa consummata sunt. Deni- que aliquando, inquit, cum mater mea Rachel iuberet me exire ad agrum, vt mete- rem: ego falcem videns positam, præcepi ei, vt iret & meteret: & mesuit decuplo am- plius cæteris. Multa iam noua virgulta produxi de terra, & conualescere ea feci: & sub momento temporis apparere feci: & montem proximum, ego secundo perfo- raui. Sed hæc cum diceret de virgultis productis, & monte perforato: stupecebam pro eo, quòd etiam nos circumuenire vellet, quibus se commendare & concredere videbatur: sciebamus enim, quod à proauis hæc fuissent, quæ à se nuper facta perhi- bebat. Hæc ergò nos ab eo flagitia audientes, & horum deteriora, sequebamur, ta- men & ipsi eius scelera: & alios ab eo decipi patiebamur: multa etiam mentientes pro eo: & hoc, priusquam aliquid faceret eorum, quæ promiserat, ita, vt nullis adhuc gestis, à nonnullis tamè putaretur Deus. Interim in initio, cum adhuc inter triginta Dosithei discipulos haberetur, cœpit ipsi Dositheo derogare, tãquam qui nõ integrè nec perfectè doceret, idq; eum non inuidia facere, sed inscientia. Verùm Dositheus, ubi sibi derogari fenfit à Simone, verens, ne opinio sua obscuraretur apud homines, qui cum putabant, ipsum esse Stantem, furore cõmotus, cum ad scholam solito con- uenissent, virga correpta verberare Simonem cœpit, & repente per corpus eius, qua- si per fumum, visa est virga transire: super quo obstupefactus Dositheus, ait ad eum: Dic mihi, num tu es Stans? vt adorem te: Cumq; Simon respondisset, ego sum: Dosi- theus videns se non esse Stantem, cecidit & adorauit eum: & Simoni quidem cedit principatu suo, ipsiq; obedire omnem triginta virorum ordinem iubet: semetipsum verò in locum Simonis statuit, & non multò post defunctus est. Igitur post obitum Dosithei, Simon accepit Selenen, cum qua vsque ad præsens circuit: vt videtis, deci- piens turbas: & adserens semetipsum quidem virtutem esse quandam, quæ sit supra conditorem Deum: Selenen verò quæ secum est, esse de superioribus cœlis deductã, eandemq; cunctorum genitricem, adserit esse sapientiam: pro qua, inquit, Græci & barbari confligentes, imaginem quidem eius aliqua ex parte videre potuerunt: ip- sam verò, vt est, penitus ignorârunt: quippe, quæ apud illum primum omnium, & so- lum habitaret Deum.

Et hæc, atque alia his similia cum verborum pompa proferens, decepit multos. Sed & hoc indicare debeo, quod ipse ego vidisse me memini, cum esset aliquando Selene illa eius in turre quadã, multitudo ingens ad eam conuenerat peruidendã, & vndique circa turrim stabat: at illa per omnes fenestras turris illius omni populò procubere ac prospicere videbatur. Et multa alia mirabilia fecit, & facit, ita vt stupè- tes pro his homines, putent eum ipsum esse summum Deũ. Nam mihi aliquãdo, & Nicetæ

A Nicetæ rogantibus, vt exponeret, quomodo hæc possint arte magica effici, & quæ Absurdum esset huius rei natura? Simon tanquam familiaribus suis, explanare ita cœpit: Pueri, commentũ inquit, incorrupti, & violenter necati, animam adiuramentis ineffabilibus euoca- Simonis de tam adfistere mihi feci, & per ipsam fit omne, quod iubeo. Et ego: Est ne, inquã, pos- puerone- sibile animæ hæc facere? Ille respondit: Hoc vos scire volo, quia secundum locum caro, etiam post Deum obtinet anima hominis, cum exuta fuerit à corporis sui tenebris. Statim hodie rece- deniq; & præscientiam habet, propter quod euocatur ad necromantiam. Et ego re- ptum apud spondi: Cur ergò interfectorum animæ non vlcisuntur interfectores suos? At ille: magos. Non meministi, inquit, quod dixi, quia cum exierit de corpore, etiam præscientiam Simon se- habet? Memini inquã. Ob hoc, inquit, cum excedit è corpore, statim prænoscit su- metipse cõ- turum esse iudicium: & vnumquemq; pro his, quæ hic egerit malis, pœnas daturum: sedit. ita & ideo nolunt vlisci interfectores suos, quia & ipsa pro suis malis, quæ hic commi- nusquã sibi- serant, perferunt cruciatus: & illos sciunt in iudicio grauiora manere supplicia. Su- cõstat Mõ- daciũ.

B per hæc autem omnia, nec permittitur eis exire, aut facere quicquam, ab Angelis qui eis præfunt. Et ego respõdi: Si non permittitur eis ab Angelis huc venire, aut facere, Genij præ- quod volunt: quomodo Mago euocanti obtemperat anima? Ipsis, inquit, animabus fides ani- venire volentibus non indulgent: cum verò hi, qui præfunt angeli, adiurati fuerint marum. per maiorem suum, excusationem habent nostræ, qui eos adiuramus, violentiæ: vt permittant exire animas, quas euocamus: non enim illi peccant, qui vim patiuntur, sed nos, qui inferimus, necessitatem. Ad hæc Nicetæ, vltra non ferens, preproperè re- spondit, quod & ego quidem facturũ eram: sed prius eum expiscari de singulis cu- picbam: sed, vt dixi, Nicetæ præueniens: Et tu, inquit, nõ times diem iudicij, qui vim Angelis facis? & animas euocas? & homines decipis? & honorem tibi diuinum ab hominibus mercaris? Et quomodo nobis persuades, quod neq; iudicium erit: vt nõ- nulli Iudæorum fatentur: neq; animæ immortales sint, quod videtur pluribus, cum ipse oculis tuis videas eas, & commonitionem diuini iudicij capias ex ipsis.

C Nonnulli Iudæorum. Hi dicebantur Sadducei hæc & iudicium extimũ, & resurrectionem, & im- mortalitatem negantes animi: vnde Christo memorabilem illam questionem de Resurrectione. Matt. 22. proposuerunt. ea nota est.

His ab eo dictis impalluit Simon, & tamen post paululũ recolligens se, ita respon- dit: Ne putetis, inquit: quòd generis vestri homo sim ego, neq; Magus sum: neque amator Selenes: neq; Antonij filius. Antè enim, quàm mater mea Rachel conueni- ret, cũ eo, adhuc virgo cõcepit me, cum esset in potestate mea, vel paruũ esse, vel ma- gnum: & hominẽ inter homines apparere. Tentandi ergo gratia vos primos assump- si amicos, vt in cœlestibus & ineffabilibus locis meis primos vos collocem, cum pro- bauero. Humana ergo de meipso mētitus sum, vt vos manifestius cõprobarem, num integrum erga me seruaretis affectũ. Ego verò hæc audiens, ipsum quidem miserum iudicans: impudentiam tamen eius admirans: & pro eo ipse erubescens: simul & ve- ritus, ne quid in nos moliretur mali, innuo Nicetæ, paulisper vnã mecũ simulare: & aio ad eũ: Non nobis indigneris hominibus corruptibilibus, incorruptibilis Deus: sed suscipe magis affectũ nostrum, & animum volentem scire, qui sit Deus: nondum enim sciebamus, quis esses: & nec aduertebamus, quia tu es, quæ querebamus. Hæc & his similia vultu pro re aptato prosequentibus nobis, vanissimus credidit nos de- ceptos, & eò magis elatus addidit etiam hæc: Propitius vobis iam sum, pro affectu, quem erga me Deum geritis: me enim diligentes, nesciebatis: & me quærentes, igno- rabatis. Sed nolo dubitetis, quia hoc est verè Deũ esse, cum potest quis paruus effici, Presert se vel magnus, si voluerit: nam quoquo modo apparere hominibus poteram. Nũc ergo Deo Simõ: incipiam vobis aperire, quod verum est. Ego virtute mea quodã tempore aerem ver- è numerã- tens in aquã: & aquã rursus in sanguinẽ, carnemq; solidans, nouũ hominẽ puerum tis fœticũs formauĩ: & opus, cõditore Deo multò nobilius, protuli. Ille enim creauit hominẽ è & mutili- terra: ego autem, quod est difficilius, ex aère: quemq; rursus resoluens acri reddidi: bus mirã- speciem tamen eius, imaginemq; depictam in interiore cubiculo collocaui, vt esset culis. iudicium

indiciū ac memoria operis mei. Hęc autem intelligebamus eum dicere pro puerō E illo, cuius vi, necati animā, ad ea, quę volebat, ministeria utebatur. Petrus ergo hęc audiens, cum lachrymis ait:

Petri lacrimabundi de ipsius Magi impietate & periculossima cecitate oratio, causas recensens, vnde & cur homines Christo & religioni aduersentur.

Miror admodum immensam Dei patientiam: & è contrario, in nonnullis humanę temeritatis audaciam. Quę enim ratio inueniri vltro poterit, quę Simoni suadeat, quod Deus iudicet iniquos, cum ipse sibi persuadet, quod animarum obedientia ad scelerum suorum vtatur ministerium? re autem vera à dæmonibus illuditur: tamen, cum per hęc ipsa certus sit, quod immortales sunt animę, & iudicatur pro his, quę gesserint: & qui se putet re ipsa videre ea, quę nos fide credimus, quamuis, vt dixi, illudatur à dæmonibus: tamen arbitratur se ipsam animę videre substantiā: Quādo hic, inquam, fatebitur vel malè se agere in tanto malo positus? vel iudicandum se pro his, quę gerit? qui sciens, Dei iudiciū contemnit, & inimicum se exhibet Deo, & audet tam nefanda committere?

Tres docet causas Petrus, quę cogunt aduersari mortales Christo, & verę religioni: Ignorantiam, peccatorum multitudinem, superbiam.

Vnde certum est, fratres mei, nonnullos veritati ac religioni Dei non ideo aduersari, quod eis nequaquam ratio fidei cōstare videatur: sed, quia ¹ aut nimietate quadam peccatorum inuoluti: aut ² malis suis præuenti, & tumore cordis elati sunt: ita, vt nec ea quidem credāt, quę oculis suis se videre arbitrantur. Verum, quoniam ingenta erga conditorem Deum sufficere ad salutem videbatur affectio, his, qui diligenter eum: studet inimicus hanc affectionem in hominibus peruertere: & inimicos eos efficere, atque ingratos cōditori suo. Testor autem cœlum ac terram, quod si, quantum cupit inimicus desæuire, permitteretur etiam à Deo: olim omnes homines deperissent: sed misericordię causā non finit Deus. Quod si affectum suum homines conuerterent ad Deum, omnes sine dubio saluarentur, etiam si pro aliquibus delictis ob iustitiam corripi viderentur. Sed nunc plurimi hominum inimici effecti sunt Dei, quorum malignus corda penetrauit: & affectum, quem eis conditor Deus inferuerat, vt erga se haberent, in semetipsum deflexit. Aliorum verò ijs, qui aliquātulum vigilare videbatur, in phantasia glorię & splendoris apparēs: & magna quędam atq; ingentia repromittens: euagari nihilominus à Deo vero mentem atq; animum fecit: quę tamen perpetrare, ei iusta quadam permittitur ratione.

Aquila docta questio, Cur aliquid dæmonibus in homines permittatur. Quam Petrus eleganti similitudine doctè explicat.

Ad hęc Aquila respondit: Quid ergo delinquent homines, si malignus transformans se in splendorem lucis, maiora repromittit hominibus, quàm ipse cōditor Deus? Et Petrus: Puto, inquit, hoc iniustiūs nihil esse: & quatenus iniustum sit, audi. Si filius tuus qui à te omni diligentiā eruditus est, & nutritus, atq; ad virilē perductus ætatem, ingratus tibi sit: & relinquens te, ad alium, quem fortè ditiozem viderit, eat: & honorem, quem tibi debebat, illi exhibeat: ac spe maioris lucri Naturam neget, & iura paterna defugiat: rectum tibi videtur, an impium? Et Aquila respondit: Omnibus palam est, quod impium sit. Et Petrus: Si ergo in hominibus hoc impium dicitur: quantò magis in Deo, qui supra omnes homines honore ab hominibus dignus est? cuius non solum beneficijs fruimur: verum & ope ac virtute esse cœpimus, cum nō essemus: cuiq; si placeamus, merebimur ab eo, vt etiam æterni in bonis simus. Vt ergo infideles à fidelibus: & pij discernantur ab impijs: permillum est maligno, vti his artibus, quibus singulorum erga verum parentem probentur affectus. Quod si verè esset aliquis Deus alienus: tamen ab eo, qui nos creauerat, quiq; nobis pater, & conditor fuerat, rectumne erat, relicto proprio transire ad alienum? Et Aquila: Absit, inquit. Tum Petrus: Quomodo ergo dicemus malignam esse causam peccati nostri? cum hoc permillum Dei fiat, vt per ipsum probentur, & in die iudicij arguantur,

hi,

*Solutio.
Dæmones
adfligunt
vt probentur
cōstantia
nostra.*

A hi, qui maioribus pollicitationibus inuitati, veri patris & conditoris sui reliquerint pietatem: hi verò, qui fidem & charitatem proprii patris, etiam cum paupertate, si acciderit, & cū tribulatione seruauerint, donis cœlestibus in regno eius, & immortalibus muneribus perfruantur? Sed hęc aliās diligentius exponemus. Quid autem Simon egerit post hęc, scire cupio. & Niceta respondit:

Redit volente Petro ad historicam narrationem Niceta de Mago, vsque ad suam conuersionem.

Vbi intellexisse eum sensimus, quod deprehensus esset à nobis, colloquuti inter nos de sceleribus eius, reliquimus eum: & ad Zachæum venimus, hęc ipsa ei, quę tibi nunc protulimus, indicantes. At ille benignissimè nos suscipiens, & de fide Domini nostri Iesu Christi edocens, fidelium numero sociauit. Cumq; hęc Niceta dixisset, Zachæus qui paulò antè egressus fuerat, ingrediebatur, dicens: Tempus est, vt procedas ad disputandū Petre: turba enim multa in atrio domus congregata te operitur: quorum in medio, multis fultus ad scelus asseclis, cōstitit Simon. Tum Petrus, vt hęc audiuit, orationis gratia secedere me iubens, nondum enim eram dilutus à peccatis, quę in ignorantia commiseram, ait ad reliquos: Oremus fratres, vt Deus per Christum suum pro ineffabili misericordia sua adiuuet me exeuntem pro salute hominum, qui ab ipso creati sunt, & hęc cum dixisset, oratione facta, processit ad atrium domus, in quo erat multitudo plurima populi congregata: quos vbi omnes summo silentio ad se intentos vidit, & magum Simonem in medio eorum, velut signiferum, stantem, hoc modo cœpit:

Salutatio pacis, principium disputationis iuxta Christi præceptum, Matth. 10. quam eleganter Petrus enarrat, vt auditores faciat attentos, amantesque veritatis.

“ Pax vobis sit omnibus, qui parati estis dare dexteram veritatis. quicūq; enim obediunt ei, videntur quidem aliquid gratiæ referre Deo: porrò autem ipsi ab eo donū summi muneris cōsequuntur, iustitię eius semitis incedentes. propter quod primū est omnium, iustitiam Dei, regnumq; eius inquirere. Iustitiam quidem, vt rectè age- re doceamur: regnum verò, vt quę sit merces posita laboris & patientię nouerimus: in quo est bonis quidem æternorum bonorum remuneratio: his autem, qui contra voluntatem Dei egerint, pro vniuscuiusq; gestis pœnarum digna restitutio. Hic ergo, hoc est, in præsentī vita positos, oportet vos agnoscere voluntatem Dei, vbi & agenti locus est. Nam si quis velit antè, quàm actus suos emendet, de his requirere: quę non potest inuenire: stulta & inefficax erit huiuscemodi inquisitio. Tempus enim breue est, & iudiciū Dei, gestorum causa agetur: non quæstionum. Ideoque ante omnia hoc quæramus, quid nos, aut qualiter agere oporteat, vt æternam vitam consequi mereamur? Nā si exiguum hoc vitę tempus per inanes occupemus, & inuitiles quæstiones: inanes sine dubio & vacui ab operibus bonis pergemus ad Deum: vbi iudiciū, vt dixi, operum nostrorū fiet. Vnaquęq; etenim res, suum tempus habet & locum. Operum hęc locus, hoc tempus est: meritorum seculum futurum. Ne ergo impediamur, ordinem locorum, ac temporum permutantes: primò quę sit dei iustitia requiramus: vt tanquam iter acturi, abundantī viatico bonis operibus repleamur, quo possimus ad regnum Dei, tanquam ad urbem maximam peruenire. Deus enim his, qui rectè sentiūt, per ipsa opera mundi, quę fecit manifestus est, ipsius creaturę suę vtens testimonio: & ideo, cum de Deo dubitatio esse non debeat, de sola nunc eius iustitia requiramus & regno. Quod si aliquid nobis de secretis & reconditis inquirendum suggerit mens nostra, antequam de operibus iustitię requiremus, rationem reddere nobismetipsis debemus: quia si bene agentes salutem consecuerimus, tanquam casti & mundi euntes ad Deum, spiritu sancto replebimur: & omnia, quę sunt secreta & occulta, sine vlla quæstionum cauillatione nocemus: quę nunc, etiam si totum quis vitę suę tempus in inquirendo cōsumat, non solum non poterit inuenire: sed & maioribus se erroribus infert: quia non per viam prius iustitię incedens, ad portum vitę peruenire contendit. Et propterea suadeo, primò iustitiam eius esse requirendam: vt per hanc iter agentes, & in via positi veri-

tatis,

tatis, verum Prophetam inuenire possumus: non velocitate pedum: sed operum bonitate curretes: vt ipso duce vsi, nullum viae huius patiamur errorem. Si enim ipsum sequentes, ingredi meruerimus illam, quò peruenire cupimus, ciuitatem: omnia iam, de quibus quaeritur, oculis videbimus, tanquam haeredes omnium facti. Intelligite itaq; viam, esse hunc vitae nostrae cursum. Viatores, eos, qui bona opera gerunt. Portam, verum Prophetam, de quo dicimus. Urbem, regnum esse, in quo residet omnipotens pater, quem soli videre possunt hi, qui mundo sunt corde. Non ergo nobis difficilis videatur huius itineris labor: quia in fine eius requies erit: nam & ipse verus Propheta ab initio mundi, per seculum currens, festinat ad requiem. Adest enim nobis omnibus diebus: & si quando necesse est, adparet, & corrigit nos, vt obtemperantes sibi ad vitam perducatur aeternam. Mea ergo ista sententia est, sicut & vero Prophetae visum est, vt primò de iustitia requiratur: ab his maximè, qui Deum se nosse profitentur. Si ergo habet aliquis, quod esse rectius putet, dicat: & cum dixerit, audiat: sed cum patientia & quiete. Propter hoc enim ab initio, salutationis specie pacem cunctis precatus sum.

Magus reijcit, tanquam ineptam ad veritatis inquisitionem, Pacem, atque Simonis illud haecenus in plerisque scholis theologorum mirè locum habuit. Philosophatur autem Magus eleganter, iuxta mundi sapientiam optat, euehitque pugnam pro pace, eamque pacis matrem vocat, estque ea sententia Hesiodi priore de officijs & diebus libro. Ἀγαθὸν δ' ἔστιν ἰδέεσθαι βροτοῖσι. Atque hic ceruntur, quam inutilis sit ad regni Dei mysteria, carnis prudentia. Petrus explicat contra, quam pacem velit, vt cum quiete, scilicet & ordine veritas, non rixose quaeratur, ac suam sententiam illustrat eleganti similitudine, causisque firmat.

Ad haec Simon respondit: Nos pace tua opus non habemus: si enim pax sit & concordia, ad inueniendam veritatem nihil proficere poterimus: habent enim inter se pacem & latrones: & scortatores: & omnis nequitia cum semetipsa concordat: & nos ergo, si ob hoc conuenimus, vt pacis causa omnibus, quae dicuntur, praebamus ad sensum, nihil auditoribus conferemus: sed è contrario illis eis, nos amici discedemus: propter quod noli inuocare pacem: sed magis pugnam matrem eius, & si potes expugna errores. Nec requiras amicitiam iniustis adsentationibus parata: hoc enim te ante omnia scire volo, quia duobus inter se dimicantibus, tunc erit pax, cum alter ceciderit superatus: & ideo pugna, vt potes, nec requiras pacem sine bello, quod impossibile est: aut si potest fieri, ostende. Ad haec Petrus. Attentiùs audite, o viri, quae dicimus. Ponamus mundum hunc campum esse aliquem magnum: & ex duabus ciuitatibus, quarum Reges sibi inuicem sint contrarij, missos esse singulos ad dimicandum Duces: & illum quidem boni Regis duces, consilium dare, vt vterque exercitus absque sanguinis profusione, melioris in regis iura concedat: quo sine periculo omnes salui fiant: illum verò contrarium dicere: Non, sed pugnetur: vt non, qui dignus est: sed qui fortior ipse cum his, qui euaserint: regnet. Quae so vos, quid magis eligeretis? nō dubito, quin, vt cum incolumitate omnium, Regi meliori manus darentur: & ego nunc nō, vt Simon ait, pacis causa ad sensum volo comodari, his, quae male dicuntur: sed vt cum quiete & ordine veritas requiratur. Nonnulli enim in disputationum certamine, vbi errorem suum senserint confutari, et usa perfugij conturbare continuo incipiunt, & mouere lites, ne palam fiat omnibus, quod superatur: & propterea ego frequenter exoro, vt cum omni patientia & quiete indago disputationibus habeatur, vt si forte aliquid minus rectè dictum videatur, repetere id, & apertius liceat explanare: solet enim interdum aliter dici quid, & aliter audiri: dum aut minus lucidè profertur, aut minus vigilanter aduertitur: & ob hoc patienter cupio haberi sermonem, vt neque subripiat alter alteri: neque sermonem dicentis, intempestiuus sermo contradicentis interrumpat: neque reprehendendi studium geramus: sed liceat, vt dixi, minus planè dicta repetere: vt examinatione iustissima clarescat veritatis agnitio. Scire enim debemus, quia, si quis à veritate vincatur, nō ipse vincitur, sed ignorantia, quae in ipso est, quae est daemon pessimus: quam qui potuerit effugare, salutis accipit palmam.

Respondet ei, quod Magus Petrum dixerat mentione pacis diuerticula quaerere.

Propo-

A Propositum namque nobis est, prodesse auditoribus: non, vt malè viuamus, sed vt pro agnitione veritatis bene viuamus. Si enim veritatis inquirende studio sermo moueatur, etiam si quid minus plenè pro humana fragilitate dicemus: Deus pro inextinguibili sua bonitate, ea quae desunt, latenter auditorum sensibus abimplebit. Iustus est enim, & secundum vniuscuiusque propositum, alijs quidem in promptu facit esse, quod quaeritur: alijs verò obscurum reddit, etiam quod palam positum est. Quia ergo via Dei, via pacis est: cum pace, quae Dei sunt, requiramus ad haec si quis habet, quod prosequatur, locus est. Si verò nullus est, qui respondere velit, ego dicere incipiam, & quae mihi ab alio possunt obijci, ipse in medium prolata, dissoluam. Cum ergo Petrus cepisset continuare sermonem, Simon interrupta oratione eius.

Magus rursus interturbat & interpellat Petrum, pacem modestè, inque in disputando reijciens, arguens eum imperitia, qui contraria magistro doceat, quod is gladium, non pacem docuerit, peruertens in aliam sententiam Christi domini verba.

B Cur, inquit, festinas ipse tibi dicere, quae tibi videntur? Intelligo versutias tuas: vis enim tibi ea ipse proponere, quorum absolutio benè tibi meditata est: vt ignorantibus turbis, videaris rectè aliquid dicere: sed apud me non tibi erit horum locus. Nunc ergo, quoniam, vt vir fortis polliceris te omni volenti proponere responsurum, mihi interim primò respondeto. Et Petrus: Paratus, inquit, sum: tantum vt cum pace sit sermo. Tunc Simon: Non vides, inquit, inperitissime, quod contraria agis magistro tuo? pacem deposcens, quod utique non conuenit ei, qui expugnaturum se promittit ignorantiam? Aut, si tu rectè pacem ab auditoribus poscis, non rectè magister tuus dixit. Quia non veni pacem mittere in terram, sed gladium. Aut enim tu bene dicis, & ille non bene: aut si magister tuus benè: tu pessimè: qui non intellexisti contraria te proferre ei, cuius te discipulum profiteris.

Petrus rectè seruatoris sententiam explicat à Mago peruersam.

C Ad haec Petrus: neque qui misit me, malefecit, gladium mittere in terram: neque ego contraria ei ago, auditorum pacem requirens. Sed tu & imperitè & temerè reprehendis ea, quae non intelligis: etenim quia pacem non venit mittere in terram magister non audisti: quod autem dixerit audisti: Beati pacifici, quoniam ipsi filij Dei vocabuntur: Propter quod non ego magistro diuersa sentio, pacem persuadens: quam ille seruantibus beatitudinem posuit.

Simon Magus instat, sophisticè garriens, seruatorem non seruasse pacem ideoque nec discipulos seruare debere.

Et Simon ait: Pro magistro respondere cupiens, o Petre, multò eum grauiùs accusasti, si cum ipse non venerit pacem facere, hanc alijs seruare praecerit. Et quomodo alius ille eius sermo constabit, quem dixit? Quia sufficit discipulo, vt sit, sicut magister eius.

D *Distinguit Petrus pacis & Gladij vocabula. Gladium esse difficultatem patientiae, labores & molestiam ob pietatem. Praeterea Gladium vocari, bellum verbi & confutationem falsae doctrinae: denique punitionem contemptorum Euangelij, elegantissime.*

Petrus ad haec: Magister, inquit, noster, qui erat verus Propheta, & sui in omnibus memor, neque sibi contraria loquutus est: neque nobis ab his, quae ipse gerebat, diuersa mandauit. Quod enim ait: Non veni pacem mittere in terram, sed gladium: & ex hoc videbitis separari patrem à filio: filium à patre: virum ab vxore: & vxorè à viro: & matrem à filia: filiam à matre: fratrem à fratre, socrum à nuru: amicum ab amico: Haec omnia continent doctrinam pacis: & quomodo, audi. Initio praedicationis suae, utpote, qui vellet omnes inuitare & adducere ad salutem, ac patientiam laborum, tentationumque: habendam suaderet: pauperes beatificat, eosque pro penuriae tolerantia adepturos esse pollicebatur regna caelorum: vt sub tanta spe aequanimiter paupertatis pondus, sprete cupiditate portarent. Est enim vnum & maximum ex perniciosissimis peccatis, cupiditas. Sed & esurientes, & sitientes aeternis bonis iustitiae saturandos esse promisit, vt egestatem toleranter ferentes, nihil pro hac iniusti operis edulcentur.

D 2 moliren-

molirentur. Mundos quoque corde similiter beatos dicebat, & per hoc Deum visuros: **E** ut unusquisque adipisci tantum cupiens bonum, semetipsum a pessimis & pollutis cogitationibus contineret. Sic ergo magister noster discipulos ad patientiam virtutis inuitas, bonum pacis, etiam cum labore patientiae, suadebat esse seruandum. E contrario vero eos, qui in diuitijs ac luxuria versabantur, lugebat, qui nihil pauperibus largiebatur, arguens eos ratione reddituros: quia proximos suos, quos diligere, sicut seipsum debuerant, ne in egestate quidem positos miserati sunt. Haec autem dicens, alios quidem obedire fecit: alios vero reddidit inimicos. Credentibus ergo & obedientibus pacem habere inter se inuicem iubet, & ipsis dicit: Beati pacifici, quia ipsi filij Dei vocabuntur. His autem, qui non solum non credidit, verum & aduersarij doctrinae eius facti sunt: bellum verbi & confutationis induxit: quia ex hoc videbitis separari filium a patre: **Pax.** & virum ab vxore: & filiam a matre: & fratrem a fratre: & nurum a socru: & inimici hominis domestici eius. In vnaquaque enim domo, cum inter credentem & non credentem coeperit esse diuersitas, necessario pugna fit: incredulis quidem contra fidem **F** dimicantibus: fidelibus vero in illis errorem veterem, & peccatorum vitia confutantibus. Similiter quoque, etiam erga Scribas & Phariseos ultimo doctrinae suae tempore bellum gerit, arguens eos super actibus non bonis, & non recta doctrina, & quod clauem scientiae, quam a Moyle traditam susceperunt, occultarent: per quam possit ianua regni caelestis aperiri. Sed & nos ad praedicandum mittens Dominus noster praecipit nobis, ut in quamcumque ciuitatem vel domum introierimus, dicamus: Pax huic domui: & si quidem, inquit, fuerit ibi filius pacis, veniet super eum pax vestra: si vero non fuerit, pax vestra ad vos reuertetur. Exeuntes autem de domo, vel de ciuitate illa, ut etiam puluerem, qui adhaerit pedibus nostris, excutiamus super eos. Tolerabilius autem erit terrae Sodomorum, & Gomorrhaeorum in die iudicij, quam illi ciuitati vel domui. Quod utique ita demum praecipit fieri, si prius in ciuitate vel domo veritatis sermo praedicetur: ex quo vel recipientes veritatis fidem, filij pacis & filij Dei fiant: vel non recipientes arguantur, quasi inimici pacis & Dei. Ita ergo & nos, magistri instituta seruantes, pacem primo proponimus auditoribus, ut absque vlla perturbatione possit via salutis agnosci. Quod si quis pacis verba non suscipit, neque acquiescit veritati: scimus aduersum eum pugnam verbi mouere, & arguere acrius: confutando ignorantiam, & redarguendo peccata. Necessario igitur pacem proponimus, ut si quis est filius pacis, pax nostra veniat super eum: ab eo autem, qui se alienum pacis effecerit, regredietur ad nos pax nostra. Non ergo, ut putas, consensu malorum pacem proponimus: nam utique continuo tibi dexteram dedissemus: sed ut per quietem & patientiam disseretibus nobis, qui fit sermo verus, facilius ab auditoribus dignoscatur. Si autem dissideas & discordes a temetipso, quomodo stabis? Necessum est, ut cadat, qui in semetipso diuiditur. Omne enim regnum in semetipsum diuisum, non stabit. Ad haec si quid videtur, dicito.

Matth. 12.

Fugit Magus ad alia: causaturque Christum docuisse contraria: ideoque nec Prophetam esse posse. Sed in his, quae sunt aperta, nihil porro notabimus: contenti argumenti explanatione. Sit hac haec tenus ad librorum lectionem commodiorem εὐαγγελίου quaedam.

Et Simon: Stultitiam tuam demiror. Sic nobis magistri tui verba proponis, quasi certum de eo habeatur, quod Prophetam sit: quem ego per facile demonstrare possum, multa sibi contraria loquutum. Denique ex his, quae ipse protulisti, argua te: ais enim dixisse eum, omne regnum, vel omnis ciuitas diuisa in semetipsa, non stabit. Et alibi iterum ais eum dixisse, quia ipse miserit gladium, ut separaret eos, qui in domo sunt: ita, ut diuidatur filius a patre: & filia a matre: & frater a fratre: ut si fuerint in vna domo quinq; diuidantur tres aduersum duos, & duo aduersum tres. Si ergo omne quod diuiditur, cadit: iste, qui diuisiones facit, cadendi praestitit causas: & si talis est, utique malus est. Ad haec responde si potes. Et Petrus: Non temere derogas, o Simon his, quae non intelligis. Primo ergo respondeam pro eo, quod ais, me magistri mei verba proponere, atque ex ipsis ea, de quibus dubitatur, absoluere. Dominus noster mit-

tens

A tens nos Apostolos ad praedicandum, praecipit nobis, ut doceamus omnes gentes, de his, quae mandata sunt nobis: Neque ergo dicere ea, ut ab ipso dicta sunt, possumus. Non est docere, enim dicere, sed docere ea in mandatis habemus: & ex ipsis ostendere, quomodo non dicere, vnum quodque eorum veritate subnixum sit. Neque rursus proprium nobis aliquid dicere permittitur. Sumus enim missi: & necessario, qui missus est, illud quod iussus est, nunciat: & voluntatem mittentis exponit. Nam si aliud dicam, quam praecipit mihi ille, qui me misit, falsus ero Apostolus: qui non illud dico, quod iussus sum dicere: sed quod mihi videtur: quod qui facit, utique se meliorem vult ostendere, quam est ille, a quo missus est: & est sine dubio prauaricator. Si vero ea, quae iussus est, prosequatur: eorumque adsertiones manifestissimas proferat, Apostoli opus exequi videbitur: quod ego nunc implere contendens, non tibi placeo. Non ergo reprehendas, quod eius, qui me misit, proferam verba: sed si est in illis aliquid, quod non sit integre dictum, inde me ut arguas, licet. quod tamen nullo modo fieri potest. Aut si non putas eum **B** Prophetam esse, hoc primo requiratur.

Magus diuertitula querit.

Et Simon: Non opus habeo hoc discere abs te: sed quomodo sibi ista conueniat. Si enim inconsonans ostendatur: simul etiam Prophetam non esse docebitur. Tum Petrus: Sed si prius, inquit, ostendero eum Prophetam, hoc, quod videtur esse inconsonans, non erit: neque enim ex consonantia, quis Prophetam esse probatur: quia hoc multis possibile est facere: quod si consonantia Prophetam non facit, multo magis nec inconsonantia. Quia ergo multa sunt, quae videntur quidem inconsona esse nonnullis: habet tamen profundiore ratione in semetipsis consonantiam: sicut & aliqua videntur habere consonantiam: discussa diligentius, inueniuntur inconsona: hac de causa aliam non puto rectiore esse viam ad horum discrimen, nisi, ut prius cognoscamus, si is qui loquutus est ea, quae videntur inconsona, Prophetam sit. Si enim inuenitur Prophetam esse, omnia illa, quae videntur sibi esse contraria, constat habere consonantiam, sed non intelligi. De his ergo probamenta rectius requirentur. Nos enim Apostoli illius, qui nos misit, verba exponere missi sumus, & adfirmare sententias: proprium vero dicere aliquid, non habemus in mandatis: sed verborum illius, ut dixi, aperire veritatem. Et Simon ait: Doce ergo nos, quomodo conueniat, ut is, qui diuisiones facit: quae diuisiones cadere faciant eos, qui diuiduntur: vel bonus videatur, vel ad hominum salutem venisse? Et Petrus: Audi, quomodo magister noster omne regnum, & omnem domum diuisam aduersum semetipsam, dixit stare non posse. Hoc autem cum ipse fecit, vide, quomodo ad salutem cedat. In errore positum mundi regnum, vel vnaquamque in eo domum, verbo veritatis diuidit: proculdubio ut cadat error, & veritas regnet. Quod si alicui accidat domui, ut error introductus per aliquem diuidat veritatem: cum error obtinuerit, certum est, veritatem stare non posse. Et Simon: Sed incertum est, utrum magister vester errorem diuidat, an veritatem. Et Petrus: Istud alterius quaestio est. Sed si constat apud te, quia omne, quod diuisum fuerit, cadit: superest, ut ostendam, si tantum cum pace audire vis, quod Iesus noster errorem diuiserit, ac resolverit: docendo veritatem. Tum Simon. Omitte, inquit, sermonem pacis frequenter iterare: quid vero sit, quod sentis, aut credis, breuiter expone. Et Petrus ait: quid times crebro audire de pace? an ignoras, quia perfectio legis pax est? ex peccatis enim bella nascuntur & certamina: vbi autem peccatum non sit, pax est animae: vbi vero pax est, in disputationibus veritas, in operibus iustitia inuenitur. Et Simon: Videtur mihi non posse profiteri, quod sentis. Et Petrus: Dicam ex arbitrio, tamen non tuis versutijs coactus. Cupio enim, quod salutare & utile est, omnibus adduci in notitiam: & ideo proferre quam breuissimam non morabor: vnus est Deus, idem qui conditor mundi, iustus iudex, & vniciusque pro actibus suis quandoque restituens. Iam vero pro adsertione horum, scio innumera posse verborum millia commoueri. Et Simon ait: Miror quidem velocitatem ingenij tui: non tamen amplector errorem fidei tuae: prudenter enim prauidisti, quod tibi contradici posset a turba: ideo etiam ipse professus es, quod pro adsertione horum, innumera

D 3 mera

mera verborum millia mouebuntur: nulli enim concordat profelsio fidei tuæ. De- E
niquè, quod vnus sit Deus, cuius sit opus mundus: hoc primùm quis recipiat? puto,
quia neq; paganorum quisquam, quamuis ille sit idiota: philosophorum autem om-
nino nullus: sed ne Iudeorum quidem imperitissimus quisquã & miserrimus neq;
ego ipse, qui eorum legem bene noui. Et Petrus: Omitte, inquit, opiniones absentiu:
tibi quid videtur, presens presenti dicito. eũ Simon: Possum, inquit, exponere, quod
verè sentio: sed pigriorem me facit illa consideratio: quia si dixerò, quod neque tibi
sit consonum: neq; vulgo huic imperito rectum videtur: tu quidem quasi obstupe-
factus, aures continuo occludens, velut ne blasphemiam polluantur, vertèris in fugã:
quia quod respondeas, non inuenies. Populus autem irrationabilis adsentatus tibi,
te quidẽ amplectitur: quasi ea docentem, quæ in vsu eis sunt: me verò execrabuntur,
veluti noua quædam, atq; inaudita profitentem, meumq; errorem alienis mentibus
inferentem. Tum Petrus: Nunquid non tu, in quo nos accusas, ipse ambagibus vte-
ris? nihil habens, quod adseras veritatis? aut si habes, incipe absq; circuitionibus: si F
tantum confidis: & si quidem non placuerint alicui auditorum, quæ dicis, abscedet:
qui verò permanferint, cogentur adsertionibus tuis, probare, quod verum est. Inci-
pe igitur quod tibi rectum videtur, exponere.

*Tandem post multas variasque tergiversationes consentiens in questionem, asserit contra multos
Deos, quorum sit primus & incognitus Vnus.*

Et Simon ait: Ego dico multos esse Deos: vnũ tamen esse incomprehensibi-
lem, atq; omnibus incognitum, horumq; omnium Deorum, Deum. Tum Petrus:
Hunc, inquit, quem dicis esse incomprehensibilem, & incognitum omnibus deum,
ex scripturis Iudeorum, quæ in auctoritate habentur, probare potes? an ex alijs ali-
quibus, quas omnes ignoramus? an ex Græcis auctoribus? an ex tuis scriptis proprijs?
certè ex quibuscunq; vis, dicito, ita tamen, vt ostendas eas prius esse Propheticas: ita
enim fiet, vt earum indubitata habeatur auctoritas. Et Simon ait: Ex lege Iudeorum
sola adsertiones adhibebo. In omnibus enim, qui religionis curam gerunt, manife- G
stum est, totius esse auctoritatis hanc legẽ: vnũquemq; tamen secundum propriũ
sensum intelligentiam legis huius accipere.

*Quod Magus dixit, id nunc factitant aduersarij Ecclesiæ. Pro suo quisque arbitrio scripturas, et si vá-
riè explanant. Felicit er nimirum ab hoc Mago idem successores hæretici didicerunt.*

Ita enim ab eo, qui mundum condidit, scripta est, vt in ipsa rerum fides habeatur.
Vnde siue quis vera, siue etiam falsa proferre velit, absq; hac lege nulla recipietur ad-
sertio. Quia igitur scientia mea plenissimè cum lege cõcordat: rectè multos esse pro-
nunciaui Deos: quorum vnus est eminentior, & incomprehensibilis: ipse, qui est
Deus Deorum. Quod autem multi sint Dij, ipsa me edocuit lex.

1. Argum. Magi, multos esse Deos. Ecce, quantum malum ex mala interpretatione?

Primo quidem: vbi ex persona serpentis dicitur ad Euam, primam mulierẽ: Qua-
cunq; die mādcaueritis de ligno sciendi bonum & malum, eritis sicut Dij: hoc est, H
sicut hi, qui hominẽ fecere. Postea quàm gustauere de ligno, ipse Deus testatur di-
cens ad reliquos Deos: Ecce Adam factus est, sicut vnus ex nobis. Sic ergo constat
multos esse Deos, qui hominẽ fecerint: quia & initio ita dicit Deus ad ceteros De-
os: 2 Faciamus hominẽ, ad imaginẽ & similitudinẽ nostram. Sed & quod ait: 3 Eij-
ciamus eum, & iterum: 4 Venite, descendentes confundamus linguas eorũ. Omnia
hæc multos esse indicant Deos. 5 Sed illud scriptum est: Deos nõ malidices, & prin-
cipem populi tui nõ maledices. 6 Et rursum, quod scriptum est: Dominus solus du-
cebat eos, & non erat cum illis Deus alienus: multos esse ostendit Deos. Sunt & alia
plurima, quæ proferri possunt ex lege testimonia, non solum obscuriora: sed & ma-
nifesta, quibus multi esse doceantur Dij. Ex quibus vnus, vt Iudeorum populo deus
esset, fortè electus est. Ego autem non hunc adsero: sed illum, qui etiam huius Deus
est, quem ne ipsi quidem Iudæi nõrunt. Neque enim ipsorum est Deus: sed eorum,
qui agnouerint eum. His auditis Petrus,

Modeste

A *Modeste Petrus respondit, se non fugere, aut aures occludere, quod odiose Simon sinxerat se vereri:
sed se veritatis studio disputare velle. Quis autem tam benigne tot scripturæ torsiones ferre potuisset?
Ait quæ, vnum & summum Deorum deum esse Israeliticum: opponendo scripturas scripturis, & explican-
do vocabulum Dei.*

Nihil, inquit, verearis Simon. Ecce enim neque aures claudimus, neque fugimus,
sed ad ea, quæ fallò profecutus es, veritatis sermonibus respondemus: Illud primò
adferentes, quia vnus est Deus, hic ipse Iudeorum: qui est solus Deus, cæli creator ac
terræ, qui & omnium, etiam, quos dicis, Deorum, Deus est. Si ergo ostendero nul-
lum esse hoc superiorem, sed ipsum esse super omnia, fateberis errorem tuum esse su-
per omnia. Et Simon: Quid enim, inquit, etiam, si ego nolim fateri: qui adsistunt au-
ditores, nõne arguent me nolentem, quæ vera sunt, profiteri? Auscita ergo, ait Pe-
trus, vt scias primò, quod etiam si multi sint Dij, vt dicis: Iudeorum Deo subditi sint: Deut. 10.
cui neq; æqualis quisquam, neq; maior esse potest. Scriptum est enim, quod ita dicat
ad Iudeos Moyses Propheta. Dominus Deus vester, hic est deus deorum, & domi-
nus dominorũ, deus magnus: ita etiam si multi sunt, qui dicuntur dij, vnus est tamẽ
maior omnium Iudeorum deus, qui & deorum deus dictus est. Neque enim qui-
cunque dictus fuerit deus, continuo deus est. Denique & Moyses deus dicitur Pha-
raonis, & certum est, eum hominem fuisse. Et iudices, Dij appellati sunt: & constat Indices Dij
eos fuisse mortales. Simulacra quoque gentium, Dij appellantur: & omnes scimus, Psalm. 81.
quia non sunt: sed impijs quasi pro pena hoc datum est, vt, quia verum deum cogno-
scere noluerunt: quæcunque eis forma & imago occurrisset, haberetur ab eis deus.
Quoniam vnus, vt dixi, qui est omnium deus, agnitionem suscipere recusat: ideo
ergo conceditur eis, illos habere deos, qui præstare supplicantibus nihil possunt.
Quid enim aut ex anima simulacra conferre hominibus queant, aut animantia cum
potestas omnium apud vnũ sit? Tribus igitur modis Deus quis dicitur: vel, quia
verè est: vel, qui ei, qui verè est, ministrat: & ob honorem mittentis, vt plena sit eius
auctoritas, hoc dicitur iste, qui missus est, quod est ille, qui misit: vt sæpe factum est
de Angelis: qui tamen cum apparuerint homini, si sit prudens, & eruditus vir, inter-
rogat eius, qui apparuit nomen: vt simul & honorem missi, & auctoritatem mitten-
tis agnoscat.

*Angelus Dei iis plerunque, quibus apparet, ob repentinam exsurgit, Deus videri solet: sed is, ne sui clien-
tes errent, hunc sibi honorem neutiquam vendicat, Quod quidem palam videre licet in Reuelatione Ioan-
nis, cap. 18. 19. & 22. Cum Angelus renunciasset Idololatriæ vastitatem: eumque Ioannes ob latum nun-
cium, cum præsertim Deum putaret, velle adorare, sermo prohibetur. Vide (inquit) ne feceris: conseruus tu-
us sum & fratrum tuorum, habentium testimonium Iesu. Deum adora. Porro, quod consequenter ait,
Vnicuique genti Angelum præfectum, nemo fabulosum putet: cum idem manifestè diuinæ literæ testifi-
centur. Apud Danielelem vatem cap. 10. legitur de angelo præfide versarum: de Præfide Græcorum, Angelo:
de Angelo Ecclesiæ, quæ olim apud Iudeos, nunc apud Christianos est. In Apocalypsi, de Angelis ecclesiæ E-
phesinæ, Smyrneorum, Pergamenensis, Thyatyrensis, & cat. cap. 2. & 3. Et diuinus Moyses ait in cantico,
Deuteron. 32. Deum constituisse terminos populorum, iuxta numerum Angelorum dei: vt legunt 70.
Mibi hanc sententiam hinc mutuatus videtur Athenagoras nobilis ille & vetustus Atheniensis scriptor,
in Apologia pro Christianis ad Antoninum & Commodum Imperatorẽ, quæ extat pag. 31. Hinc & Pau-
lus vocat eos λειτουργικά πνεύματα. Hebr. 1. Quæ omnia notamus, ne quis fabulosa hæc Petri verba pu-
tet à Clemente relata. Quin idem & ethnici testantur. Hesiodus 1. εργων Pythagoras in parangelmatibus.
Plato, in Epinomia. Alibi plura.*

Est enim vnus cuiusque gentis angelus, cui credita est gentis ipsius dispensatio à
Deo: qui tamen, cum apparuerit, quauis putetur & dicatur ab his, quib. præest deus:
tamen interrogatus, non sibi dabit ipse talè testimonium, deus enim excelsus, qui so-
lus potestatem omnium tenet in septuaginta & duas partes diuisit totius terræ nati-
ones, eisq; principes angelos statuit Vni verò, qui in Archangelis erat maximus forte
data est dispensatio eorum qui præ cæteris omnibus, excelsi Dei cultũ, atq; scientiã
receperunt. Sed & sancti homines, vt diximus, Impiorum efficiuntur. Dij tanquã

D 4 qui

qui potestatem acceperint in eos vitæ ac necis: vt de Moyse, & iudicibus supra me-
 morauimus. Propter quod scriptum est de eis: Deos non maledices: & principem po-
 puli tui non maledices. Principes ergo singularum gentium, Dij appellantur. Prin-
 cipum autem Deus, Christus est: qui est omnium iudex. Verè ergo neque angeli, ne-
 que homines, neq; vlla creatura, Dij esse possunt: quippe, qui sub potestate sunt po-
 siti, tanquam creati & mobiles: angeli quidem, vt qui non fuere & sint: homines autè,
 vt mortales: omnis verò creatura, vt quæ solui possit: sed reuera si soluerit ille, qui
 fecit. Et ideo ille solus verus est Deus: qui non solum ipse viuunt: sed & alijs vitam præ-
 stat: quam & auferre potest, cum vult. Propterea ergo clamat scriptura ex persona
 Dei Iudæorum, & dicit. Videte, videte, quoniam ego sum Deus: & non est alius præ-
 ter me: Ego occidam, & viuere faciam: percutiam, & ego sanabo: & non est, qui eri-
 piat de manibus meis. Vides ergo, quomodo, ineffabili quadam virtute, scriptura oc-
 currens futuris erroribus eorum, qui alium Deum, præter eum, qui est Iudæorum,
 vel in cælis esse, vel in terris, adfirmarent: pronunciat, dicens: Dominus Deus tuus, F
 Deus vnus est, in cælo, sursum: & in terra, deorsum: & præter ipsum, alius non est.
 Quomodo ergo ausus es dicere, alium esse Deum, præter eum, qui Iudæorū est De-
 us? Et iterum dicit scriptura: Ecce Domini Dei tui, cælum: & cælum cæli: terra, & om-
 nia, quæ in eis sunt. Veruntamen patres tuos elegi, vt diligerem eos, & vos post ip-
 sos. Ita ex omni parte ab scriptura munitur ista sententia, quia ipse, qui mundum crea-
 uit, verus & solus est Deus. Quod & si sint alij, vt diximus, qui dicuntur Dij: sub po-
 testate sunt Iudæorum Dei: quia ita dixit scriptura Iudæis: Dominus Deus noster,
 hic est Deus Deorum, & Dominorum: hunc etiam solum colendum monet scriptu-
 ra, dicens: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Et: Audi Israel, Domi-
 nus Deus tuus vnus est. Denique & sancti spiritu Dei repleti, & guttis misericordiæ
 eius inrorati exclamabant, dicentes: Quis similis tibi in Dijs Domine, quis similis ti-
 bi? Et iterum: Quis Deus præter Dominum? & quis Deus præter Dominum nostrum: G
 Ita que Moyse, vbi proficere populum vidit, paulatim eos ad intelligentiam monar-
 chia, & fidem Dei vnus initiauit, vt in consequentibus dicit. Nomina Deorum alio-
 rum non commemorabis. recordatus sine dubio, quali pœna damnatus sit serpens,
 qui primus nominauerat Deos. Terram denique comedere condemnatur, & tali
 cibo dignum iudicatur: ob id, quod primum omnium appellationem Deorum in-
 trodixit in mundum. Quod & si tu multos Deos vis introducere, vide, ne exitum
 serpentis similem sortiaris. Certus autem esto, quod nos huius ausi socios non habe-
 bis: nec decipi nos patiemur abs te. Neq; enim proderit nobis ad excusationem in iu-
 dicio, si dicamus, quod tu deceperis nos, quia nec primam mulierem excusare potuit,
 malè credidisse serpenti: sed morte, quia malè crediderit condemnata est. Hac ergo
 de causa Moyse, vnus Dei fidem populo commendans, ait: Obserua tibi ipsi ne se-
 ducaris à Domino Deo tuo. Vide, quia eodem verbo vitur, quo & prima mulier in
 excusatione utebatur seductam se dicens, sed nihil profuit. Super omnia autem, si ve-
 rus aliquis surgeret Propheta, qui signa & prodigia faceret, suadere autem velit, H
 vt coleremus Deos alios, præter Iudæorum Deum: nunquam ei credere possemus.
 Sic enim nos docuit lex diuina, secretum sermonem purius ex traditione commen-
 dans. Ait ergo: Si surrexerit in te Propheta: aut somnians somnium: & dederit signa
 vel prodigia: & euenerint signa illa, vel prodigia: & dixerit ad te, eamus & colamus
 Deos alienos: quos nescitis, non audietis verba Prophetae illius: neque somniū som-
 niatoris illius: quia tentans tentauit vos, vt videat, si diligitis Dominum Deum ve-
 strum. Propterea ergo & Dominus noster signa & prodigia faciens, Deum prædica-
 bat Iudæorum, & ideo rectè prædicationi eius creditur. Tu autem, etiam si verè Pro-
 pheta es, & signa faceres ac prodigia, sicut promittis: & alios adnunciare Deos,
 præter eum, qui verus est. manifestum esset ad tentationem populo Dei suscitatum: &
 ideo credi tibi omnino non potest. Vnus est enim verus, qui est Iudæorum Deus: &
 ob hoc Dominus noster Iesus Christus docebat, quærendū esse, non Deū, quæ bene
 nouerant:

A nouerant: sed regnum & iustitiam eius: quam scribæ & Pharisei, suscepta scientiæ
 clauæ, non concluderant: sed excluderant. Nam si ignorassent verum Deum: nunquā
 vtique huius rei scientiam relinquens, qui erat omnium caput, culparet eos de par-
 uis & minimis: id est, quod dilatarent fimbrias suas, & primos accubitus in conui-
 uis vindicarent: & quod, in quadriuijs stantes orarent: & alia his similia: quæ
 vtique ex comparatione magni huius capitis, ignorantia Dei, exigua videntur &
 parua. *Matt. 24.*

Magus contendit e verbis Christi probare, Dominū ipsum, ignotum etiam Deum prædicasse ex Mat. 11.

B Et Simon ad hæc, ait: Ex verbis magistri tui conuincam te, quia etiam ipse igno-
 tum quendam omnibus introducit Deum. Cum enim & Adam creatorem suum
 scierit Deum, mundi que conditorem: & Enoch, quippe qui ab eo translatus est: &
 Noë, utpote ab eo iussus arcam construere: Cumque & Abraham, & Isaac, & Jacob
 & Moyse, & omnes patres, omnisque populus, atque omnes gentes nouerint con-
 ditorem mundi, & fateantur Deum: Iesus vester, qui longè posterior patribus appa-
 ruit, dicit: Nemo nouit filium, nisi pater: neq; patrem quis, nisi filius: & cui voluerit
 filius reuelare. Ita ergo & Iesus vester alium esse Deum incomprehensibilem omni-
 bus, & incognitum fatetur. Tum Petrus: *Lucæ 10.*

*Rectè & acutè Petrus instat, Magum ipsum sibi contraria loqui probans. Dixerat enim antea sum-
 mum omnium Deum se nosse solum. nunc & Iesum nouisse ait. ergo non nouit solum. Doctè præterea re-
 spondit, patribus lege naturæ & Mosaicæ, Deum cognitum fuisse.*

C Contraria, inquit, tibi metipsum te proferre, non sentis? Si enim & Iesus noster scit
 istum, quem dicis, incognitum Deum: ergò, iam non à te solo est cognitus. Imò si Ie-
 sus noster eum nouit: Moyse quoque, qui & Iesum venturum esse prophetauit, sine
 dubio nec ipse ignorauit eum: Propheta enim erat: & qui de filio prophetauit, sine
 dubio cognouerit patrem. Si enim in voluntate est filij: reuelare patrem, cui volue-
 rit filius, qui ab initio & semper cum Patre fuit per singulas quasque generationes, si-
 cut reuelauit Moyse patri: ita & alijs Prophetis: quod si est, nulli patrum fuisse eum
 incognitum constat. Tibi verò, qui filium non credis: quomodo potuit reuelari pa-
 ter? qui nulli notus est, nisi cui voluerit filius reuelare? Reuelat autem filius Patrem
 his, qui ita honorificant filium, sicut honorificant patrem.

*Magus absurdam ait, Deum filium habere: sed ex humana ratione arguitur, vt nunc Iudei & Tur-
 cae: nec vult de eo disputare, explicans suam sententiam, de incognito Dei, qua de vide supra Epiphaniij no-
 titum locum.*

D Tum Simon: Memento, inquit, quia filium dixisti habere Deum, quod est iniu-
 riæ. quomodo enim habere filium potest, nisi similia hominibus, aut animalibus pa-
 tiatur? Sed de his non est nunc tempus arguere profundam stultitiam tuam: festi-
 no enim de immensitate summæ lucis exponere, & iam nunc audi. Puto esse ali-
 quam virtutem immensæ & ineffabilis lucis: cuius magnitudo incomprehensibi-
 lis habeatur, quam virtutem etiam mundi conditor ignoret, & legislator Moyse,
 & magister vester Iesus. Tum Petrus: Non tibi videtur amentia res esse, adserere
 velle quempiam, quod sit alius Deus, quam Deus omnium, & dicere: Puto esse vir-
 tutem quandam: & prius, quam ipsi certum sit, quod loquitur, hoc velle alijs con-
 firmare? Estne aliquis ita præceps, qui verbis tuis credat? in quibus te ipsum vi-
 deat dubitantem? & admittat esse aliquam virtutem incognitam creatori Deo, &
 Moyse, & Prophetis, & legi, & Iesu etiam magistro nostro? quæ virtus ita bona sit,
 vt nulli velit innotescere, nisi vni tantum, & hoc tibi tali? Tum deinde si noua est
 ista virtus, quomodo nobis non dat nouum aliquem sensum, præter hos, quos geri-
 mus quinque? vt ex ipso ab eo nobis largito nouo sensu, ipsam, quæ noua est, capere
 & intelligere possimus? aut si non potest largiri: quomodo tibi largita est? aut si tibi
 reuelauit, cur non & nobis? Si verò à temetipso intellexisti, quæ ne Prophetae qui-
 dem sentire, aut intelligere potuerunt: dic age nobis nunc, quid vnusquisque no-
 strum cogitat: *Insania Magi de-
 monstrata à Petro.*

Recte Petrus à Mago scientiam hominum noscendi cogitata requirit, quando is vendicet sibi noticiam incognita (nescio cuius) virtutis ex se habere. nam hæc solius Dei propria est. Solus is ο υπερδιουγνώσκει est vt ait Petrus actor. 1. Solus Deus (Hebr. 4.) ο κριτικός ενθυμησεωμικη εννοιωμικη εδιδασκησεν ουν εστι κτισις αφανης ενωσιωρ αυτου, παντα δε γυμνασθη τετραχληισμενα τοις οφθαλμοις αυτου. Verba hæc vt sunt elegantissima, ita & doctissima. Quin Seruator ipsius apud Mattheum nono cap. probat phariseis hoc argumento suam diuinitatem, quod cogitata cordis que occulta vi deat. Nimirum scrutans corda & renes solus Deus, ait Dauid psalm. 7 & 43.

Si enim tantus est inte spiritus, vt ea, quæ super cælos sunt, incognita omnibus, & omnibus incomprehensibilia cognoscas, multò facilius cogitationes humanas, quæ in terris habentur, agnoscas. Quod si cogitationes nostras, qui hic stamus, non potes scire: quomodo ea, quæ nullis esse cognita adfirmas, scire te dicis? Crede autem Petrus diuinitatem si mihi, quia nunquam scires, quid esset lux, nisi ab ipsa luce accepisses & visum & intellectum videndi: sic & in cæteris: hic accepta intelligentia, maius aliquid & sublimius somnij instar excogitas, occasione tamen ex istis quinque sensibus sumpta: quorum largitori ingratus es. Certus autem est, quod, donec non inuenis nouum aliquem sensum, qui extra hos quinque sit, quibus omnes vtimur, nouum adferere non poteris Deum. Et Simon: Cùm quinque sensibus constant omnia, quæ sunt: nihil nouum addere, virtus illa cunctis eminentior, potest. Et Petrus ait: falsum est. Est enim & alius sextus sensus, id est, prænoscendi: isti enim quinque sensus scientiæ capaces sunt. sextus autem, præscientiæ est, quem habuere Prophetæ. Tu ergo quomodo potes Deum omnibus incognitum nosse, qui nec Propheticum sensum, qui est præscientiæ, meruisti? Tum Simon cœpit dicere: Hanc, quam dico, virtutem incomprehensibilem, & eminentiorem cunctis, etiam ipso, qui mundum condidit Deo: neque angelorum quisquam, neque dæmonum nouit, neque Iudæorum, neque vlla omnino, quæ à conditore Deo substitit creatura. Quomodo enim poterat, quam creator ipse non nouerat, lex me ipsius creatoris edocere? cùm nec ipse sciret, quod doceret? Et Petrus: Miror, inquit, quomodo tu ex lege plus potueris discere: quàm docere vel scire lex poterat? & quomodo horum, quæ adferere vis, probationes dicas te ex lege proferre: cùm neque legem adferas nosse ea, quæ dicis: neq; eum, qui legem dedit, id est, mundi creatorem? Sed & hoc miror, quomodo tu, qui solus hæc nosti, hic modò cum omnibus stes, breuis atrij huius ambitu circûndatus. Et Simon, videns cum omni populo ridentem Petrum: Rides, inquit, Petre, cùm sermo de tantis rebus, & tam eminentibus habeatur? Tum Petrus: Noli, inquit, indignari Simon: nihil enim præter promissionem nostram gerimus: neque aures nostras claudimus vt tu dicebas: neque statim vt audiuius, à te ineffabilia proferri, in fugam versi sumus: sed ne loco quidem moti. Neque enim verisimilia saltem aliqua profertur abs te, quæ nos possint aliquatenus deterrere: aut certè aperi nobis intelligentiam dicti huius, quomodo tu ex lege didiceris Deum? quem lex ipsa nescit, & quem ipse, qui legem posuit, ignoret? & Simon: Si inquit, ridendo cessasti, euidentibus adsertionibus comprobabo. Et Petrus ait: Quin desinam, vt possim discere à te, quomodo tu à lege didiceris, quæ lex nescit, & quæ ipse Deus legis ignoret. Et Simon. Audi, inquit.

Quibus argumentis Petrus diuinitatem Simonis probauit. Sextus sensus, præscientiæ: Verum non hic est naturalis: sed potius diuinus.

Elegans scõma Petri in Simonis diuinitatē. Tantus Deus tam paruo spatio loci continetur mirum.

Nescit) ο ποδελκωσ σιχεται, vt astruit tu o Simon.

Simon infirmum nostrum Deum cauillatur: ideoque maiorem eo aliquem esse debere, colligit.

Manifestum est omnibus, & ineffabili quadam ratione cõpertum, vnum esse Deum, qui sit omnium melior: à quo omne quod est, sumpsit exordium: vnde & necessario subiecta sunt ei omnia, quæ post ipsum sunt, velut principi omnium & eminentiori. Ego ergò, cùm cognouissem Deum hunc, qui creauerat mundum, secundum quod lex docet, in multis esse infirmum (longè autem abhorret infirmitas à perfecto Deo,) & hunc viderem non esse perfectum: necessario alium esse intellexi, qui esset perfectus. Hic enim, vt dixi, secundum quod scriptura legis docet, in multis infirmus esse deprehenditur. Primò, quod homo quem plasmauit, non potuit permanere talis: qualem ipse voluerat: & quia nec bonus est, qui primo homini posuit legem

A legem, vt ab omnibus quidem lignis Paradisi ederet, de ligno autem scientiæ non contingeret: sed si gustasset, moreretur. Cur enim vetaret eum velci, vt sciret, quid esset bonum, vel quid malum: vt sciens, mala quidem vitaret, bona verò eligeret? Sed neque ipse hoc concessit: & quia ille præter mandatum gustauit, & agnouit quid esset bonum: ac didicit honoris gratia verenda contegere: indecorum enim sensit reuelatis pudendis stare ante creatorem suum: ille eum, qui honorem Deo deferre didicerat, morte condemnat: & serpenti, qui hæc ostenderat, maledicit. Sed vtique si lædendus ex hoc erat homo, cur omninò lædendi causam in Paradiso posuit? Si verò bonum erat, quod in Paradiso posuit: non est boni prohibere à bono. Sic ergò, cùm is, qui hominem fecit & mundum, secundum ea, quæ lex refert, imperfectus sit: alium sine dubio dat intelligi, qui perfectus sit. Necessè est enim esse aliquè omnium præstantiorem: propter quem, & omnis creatura ordinem suum seruat. Vnde & ego sciens, quia omni modo necessè est aliquem benigniorem & potentiorem eo, qui legem dedit, imperfecto Deo, ex comparatione imperfecti, perfectum quid sit intelligens, ex ipsa scriptura Deum illum, de quo scriptum non erat, intellexi, Et hoc modo potuit, o Petre, ex lege discere, quod nesciebat lex. Quod & si lex non dedisset indicia, quibus colligeretur, imperfectum esse Deum, qui condidit mundum, mihi possibile erat, etiam ex his, quæ in hoc mundo geruntur, malis, nec emendantur, colligere: vel quia impossibilis est creator eius, qui malè gesta non corrigit, si non potest: vel si non vult auferre mala, ipse malus sit. Si verò neque potest, neque vult, nec potens, nec bonus sit: & ex his necessè est colligi, quod alius sit Deus omnium præstantior & potentior. Adhæc, si quid habes dicere, non moreris. Petrus respondit:

Petrus contra primùm ostendit ea argumenta ex peruersa & contorta interpretatione venire. præterea, tam bene quadrare in scētiam illam magnam Magi virtutem, quam in verum Deum. Tum Deum hunc ex creatione vniuersi huius se patefecisse: illam autem virtutem nullum de se suaque potentia præbuisse specimen vel indicium. Itaque videri per absurdum, Deo in cuius mundo viuamus, & à quo bona omnia consequamur, relicto, adherere ignoto, nescio cui.

Solent ista, o Simon, absurda aduersum Deum meditari hi, qui legem non magistris tradentibus legunt, sed semetipfos doctores habent, & putant se intelligere posse legem, quam sibi non exposuit ille, qui à magistro didicerit. 2 Veruntamen nunc, vt & nos secundum tuum sensum scripturam legis sequi videamur: quia & impossibilem, & non bonum dicis ostendi conditorem mundi: quomodo non vidisti, quod ipsidem ipsis reprehensionibus succumbit & subiacet etiam ista virtus tua, quam dicis esse eminentiorem omnium? Eodem nanque modo de ipsa dici potest: quia omnia, quæ hic malè geruntur, aut impossibilis est, quæ non corrigit: aut si potest, & non vult, mala est: Si verò neq; potest, neq; vult, & impossibilis & imperfecta est. 3 Vnde non solum simili culpæ virtus ista tua noua, sed & deteriori inuenitur obnoxia: si super hæc omnia, etià cùm nõ sit, esse credatur. Nam is qui mundum creauit, hoc ipsum, quod subsistit ex opere eius, quo mundum condidit, palam est, sicut etià ipse confiteris. Ista verò virtus, quam te solum scire dicis, nullum de se indicium præbet: per quod hoc ipsum, saltem quod est & subsistit, possimus aduertere. Quale est ergo, vt derelinquamus Deum, in cuius mundo viuimus: & omnib. ad vitam necessarijs fruimur: & sequamur, nescio quem, cuius non solum nihil consequi mur boni: sed ne hoc ipsum quidè, quod sit, scire possumus: scilicet, quia nec est: siue enim eum lucem appelles, & luce ista, quam cernimus clariore: nomen ipsum à mundi conditore mutuaris: siue substantiam dixeris super omnia, intelligentiâ hinc proferens cum sermonis augmento: siue mentè: siue bonitatem: siue vitam: siue aliud quid memoraueris, hinc vocabula mutuaris. Cùm ergo nihil noui de illa virtute, quam dicis, non solum ad intelligendum, verum ne ad nominandum quidem habeas, quomodo introducis nouum Deum, cuius ne appellationem quidem inuenis nouam? Virtus enim non solum creator mundi dicitur: sed & ministri gloriæ eius, omnisq; malitia

Argumenta infirmitatis Dei. primū aliqua impie ex lege sumit.

Transgressionis causam Simon imputat Deo. Vide, q̄ solerter?

Alia argumenta Magi ex humana vita inæqualitate

Lex sine magistro non facile intelligitur.

Virtus) Angeli plerique in scripturis vocantur: virtutes.

Respondit hic Magi obiectiōi, non Deum irasci, vt malū: sed, vt iustum. Iustus est Dominus si
 militia cælestis. Non tibi ergo melius videtur esse, vt sequamur factorem nostrum E Deum, tanquam patrem erudientem nos, & imbuentem sicut ipse nouit? Quod & si sit aliquis, vt tu dicis, benignior omnium Deus, certum est, quia non irascetur nobis: si vero irascitur, malus est. Noster autem Deus si irascitur & vindicet: non est malus, sed iustus: proprios enim filios corripit & emendat. Ille verò, qui nihil nobiscum habet negotij, si vindicare velit in nos, quomodo bonus erit? supplicia sumēs de nobis, quòd non derelicto patre nostro ipsum sequuti sumus, inanibus suspicionibus tracti: quomodo ergo iste talis bonus à te adseritur, qui nec iustus intelligi potest? Tum Simon.

Dominus si corrigit, suus enim filij.
Magus infert aliquid in hoc mundo incognitum Deum habere, Animas.
 Tantumne erras Petre, vt nescias, quia animæ nostræ à bono Deo sunt illo omnium præstantiore: sed captiuæ deductæ sunt in hunc mundum? Et Petrus: Ergo non est omnibus incognitus, sicut paulò antè dicebas: & tamē, quomodo indulgit bonus Deus captiuitatem fieri animarum suarum, si erat super omnes potentior virtus? Et Simon: Ipse misit creatorem Deum, vt conderet mundum: sed ille, mundo condito semetipsum pronunciauit Deum. Et Petrus: Ergo non ignoratur ab eo, qui condidit mundum, vt superius dixeras: sed neq; animæ ignorat eum, si quidem ab ipso abductæ sunt. Cui ergo iam erit incognitus, si & mundi creator nouit eum: vt pote ab ipso missus, secundum ea, quæ tu dicis. & omnes animæ tanquam ab ipso huc violenter abstractæ? Tum deinde dicas velim, qui vi mittebat conditor mundi, non sciebat eum, qui mittebatur, fidem non seruaturum? si nesciebat, præsciens non erat: si verò præsciit & passus est, facti huius ipse reus est, qui non vetuit: quòd si non potuit, omnipotens non est. Si verò, quasi bonum id sciens, non prohibuit: inuenitur ille esse melior, qui præsumpsit facere id, quod ille, qui mittebat, ignorauit bonū. Et Simon. Volentes, inquit, ad se venire suscipit, & ipsis benefacit. Et Petrus: Nec hoc nouum est: hoc enim facit & hic, quem mundi creatorem fateris. Et Simo: Sed bonus Deus, tantum si agnoscat, salutem præstat.

Aluerit diligenter, Magum in eo accusare deum nostrū, quod legem iubeat velit que compleri. Quid in ecclesia Catholica plerique heretici nunc aliud carpunt.

egouia.
 Mandi autem conditor exigit etiam legem impleri. Et Petrus: Ergo & adulteros, & homicidas saluat, si cognouerit eum: bonos autem & sobrios, vel misericordes: si nullum de eo indicium capiētes, ignorauerint eum, non saluat. Magnum bonum prædicas, qui non tam malos saluat: quàm, qui bonis nullam misericordiam præstet. Et Simon: Magnus sanè labor est agnoscere eum homini in carne posito. Omnibus enim tenebris tetrius, & omni luto grauius est corpus hoc, quo circumdatur anima. Et Petrus: Ergo bonus iste Deus, quæ difficilia sunt, quærit. Qui autem verè Deus est, faciliora expetit. Dimittat itaq; nos, quasi bonus, apud patrem & creatorem nostrum, & quando discesserimus è corpore, & istas, quas dicis, tenebras reliquerimus: tunc eum facilius agnoscemus, & tunc magis anima conditorem suum esse intelliget Deum: & apud ipsum permanebit: nec vltra diuersis cogitationibus fatigabitur: neq; volet ad aliam confugere virtutem, quæ nulli cognita est, nisi Simoni soli: quæ tantæ bonitatis est, vt nisi quis prius impius extiterit in parentem suum, ad ipsam venire nõ possit. Nescio quomodo hæc virtus vel bona, vel iusta appellanda sit: cui placere non potest, nisi quis impiè se gesserit in eum, à quo factus est. Et Simon: Non est impium, vtilitatis gratia, & lucri maioris confugere ad eum, qui opulentioris est gloriæ. Et Petrus: Si, vt tu ais, non est impium confugere ad alienum, multò magis pium est permanere apud proprium patrem, etiam si pauper sit. Aut, si non putas impium, vt relicto patre nostro cõfugiamus ad alium, quasi meliorem: neq; indignari credis pro hoc, creatorem nostrū: Multò magis bonus Deus non indignabitur, quòd cum essemus ab eo alieni, non confugimus ad eum, sed permansimus apud creatorem nostrum: & puto, quod ex hoc magis collaudabit nos, quia fidem seruamus creatori nostro Deo: considerans, quia si sui ipsius fuisset, nunquam relinquentes ipsum, seduci

Lucæ li.
 A duci illecebris potuiffemus alienis. Nam, si quis opulentioribus illectus pollicitationibus, relicto proprio parente, confugiat ad alienum: potest fieri, vt iterum relicto eo, ad alium pergat, qui maiora promiserit: eò magis, quòd ipsius proprius non erat filius. quippe, qui etiam eum, qui ei natura pater erat, relinquere potuit. Et Simon: Quid si ab illo sint animæ: & ignorant eum, & ille est verè pater ipsarum? Et Petrus: Satis, inquit, ostendis eum inualidum. Nam si potentior, vt ais, omnibus est, nunquã potētiori inualidior spolia detraxisse credendus est: aut, si potuit vi ab eo animas deducere in hunc mundum creator Deus, quomodo eas corpore emissas, & captiuitatis vinculis resolutas, bonus Deus vocabit ad poenam? quæ per ipsius vel deficiam, vel infirmitatem, abstrahi ad hunc locum & inuolui corpore quasi tenebris ignorantia potuerunt? Videris mihi ignorare, quid sit pater, & Deus: verum & animæ unde sint: vel quando, & quomodo factæ, possem dicere: sed hæc nunc tibi aperire fas non est, in tanto errore posito de sciētia Dei. Tum Simon: Erit, inquit, tempus, cum poenitebit te, quòd dicentem me ineffabili virtute non intellexeris. Et Petrus ait: Da ergo nobis, vt sæpè iam dixi, tanquam nouus Deus, aut qui ab illo descenderis: sensum aliquem nouum, per quem, nouum quem dicis Deum, posimus agnoscere: isti enim quinque sensus, quos nobis dedit creator Deus, creatori suo finem seruant: nec alium quenquam esse sentiunt Deum, hoc eis ipsa sui præstante natura. Ad hæc Simon: adhibe, inquit, animum ad ea, quæ dicturus sum, & facito eum inuisibilibus semitis incedentem, peruenire ad ea, quæ tibi demonstrauro. Ausculta ergo nunc. Nunquãne in cogitatione positus, extendisti mentem tuam in regiones vel insulas porrò positas, & ita in eis fixus animo mansisti, vt ne præsentem quidem videre, aut temetipsum scire, vbi sederes, præ suauitate eorum, quæ habebantur in oculis, posesses? Et Petrus ait: Verum est Simon: hoc mihi frequenter accidit. Et Simon: Ita & nunc sensum tuum extende in cælum: & iterum super cælum: & vide, quia debet esse aliquis locus, qui sit vltra mundum, vel extra mundum, in quo neque cælum sit, neque terra, ne vmbra horum etiam ibi tenebras operetur. Et ob hoc, cum neque corpora aliqua in eo sint, neque ex corporibus tenebræ: necessestariò sit lumen immensum: & lumen, considera, cuiusmodi esse possit, cui tenebræ nullæ succedunt. Nam si vniuersum hunc mundum, Solis huius replet lux: quantum æstimas esse illud incorporeum lumen, & infinitum? tantum sine dubio, vt istud Solis lumen, ad illud, tenebræ: & non lux esse videatur. Hæc cum diceret Simon, Petrus respondit. De vtroque ergo patienter ausculta. id est, & de exemplo extendendi sensus, & de immensitate lucis. Scio me ipsum, ô Simon, aliquando in cogitatione positum extendisse sensum meum in regiones, vt ais: & insulas procul positas, easque mēte non minus, quàm oculis perspexisse: cum essem apud Capernaum in captura piscium positus, & sederem supra saxum, hamum setæ innexum, & decipiendis piscibus aptatum habens in manu: ita, vt hærentem ei non senserim piscem, dum mens mea per desiderabilem mihi Hierusalem distenta percurreret, ad quam sanè, oblationum gratia & orationum, vigilans frequenter ascenderam. Verum & Cæsaream hanc mirari ab alijs audiens, & desiderare solebam: & eam, in qua nundum fueram, videre mihi videbar: & cogitabam de ea, quæ conueniret de ciuitate magna cogitari, portas, muros, lauacra, plateas, angiportus, fora, & horum consequentia, secundum ea scilicet, quæ in alijs vrbibus videram: & in tantum intentione huiuscemodi intuitus delectabar: vt verè, sicut ipse dixisti, nec præsentem atque adstantem viderem, nec ipse, vbi sederem, nossem. Et Simon: Modò, inquit, recte dicis. Et Petrus denique: Cum piscem maximum, qui hamo inhæserat, mente occupatus habere minime sentirem: & id quidem, cum hamo lineam de manibus meis violenter arriperet, stupentem me videns frater meus Andreas, qui mecum sedebat, ac penè casurum, latus fodiens cubitu, velut dormientem excitat, dicens: Non vides Petre, quàm magnum piscem cœperis? nunquid nam mente excidisti, quòd sic attonitus stupes? quid est, quod pateris? dic mihi. Et ego indignatus ei paululum, quòd me à dulcedine eorum, quæ intue-

E bar, ab-

Impudētia nescit vinci

P. vult exoperare opificē incognitū cognoscendum esse.

M. supra Deum imaginatur alium.

Lumen immensum supra calos, iuxta somnium Magi.

Docet P. imaginatio nē subinde fallere: dōtissimè.

bar, abstraxerit: respondi nihil me mali pati, sed animo desiderabilem mihi intueri Hierusalem: simulque Cæsaream: & corpore quidem cum ipso esse, mente verò illuc penitus auferri. At ille, nescio unde inspiratus, reconditum & secretum veritatis protulit verbum.

Petrus grauisimum & vtilissimum Andreae fratris dogma in phantasiis & contemplationibus obseruatu digniss. recitat.

Desine, inquit, Petre: quid est quod agis? hi enim, qui dæmone incipiunt repleri: vel moueri mente, huiuscemodi initia habent, per phantasias primò ad iucunda quæque & delectabilia transferuntur: deinde ad ea, quæ non sunt, vanis & inanibus motibus effunduntur. Hoc autem accidit ex languore quodam animæ, quòd ea quidem, quæ sunt, non videt: desiderat verò adducere ad conspectus suos ea, quæ non sunt.

Phreneticus, vnde & cur inuadant in phantasia. Sed & illis ita accidit, qui Phrenesin patiuntur, & videntur sibi multas imagines videre, pro eo, quòd nimietate frigoris vel caloris anima ipsorum conuulsa & emota locis suis, errorem patitur ministerij naturalis. Sed & hi, qui laborant siti, cum in scoporem venerint, flumina & fontes videre sibi videntur, ac bibere: hoc autem patiuntur, ariditate intemperati corporis laborantes. Propter quod certum est, hæc vitio quodam, vel animæ, vel corporis fieri. Denique vt accipias rei fidem, de Hierusalem, quam sæpè videram, dicebam fratri meo, quæ loca, quòsue cõuentus, visus mihi fuissent videre. Sed & de Cæsarea, quam nunquam videram, nihilominus, cõtendebam, quòd esset talis, qualem mente & cogitatione conceperam. Cum autem venissem huc, nihil omnino simile respiciens eorum, quæ per phantasias videram, reprehendi memetipsum, & notavi valdè, quia ex alijs, quæ videram, portas ei, & muros, aliasque ædes, reuerà similitudinem ex alijs capiens, dederam. Neque enim quis potest nouum aliquid, & cuius forma nulla vnquam extiterit, cogitare. Nam & si velit aliquis tauros, cum quinque capitibus, ex sua cogitatione formare: existis, quos vidit cum singulis capitibus, illos quinque capitibus fingit. Et tu ergo nunc, si verè aliquid tibi videris tua cogitatione perspicere, & supra cælum intueri, non dubium, quin ex his ea consideres, quæ in terris positus vides. Aut si putas facilem menti tuæ accessum esse super cælum, & considerare te posse, quæ illic sunt, atque immensæ illius lucis scientiam capere: puto ei, qui illa potest comprehendere, facilius esse, vt sensum suum, qui illuc nouit ascendere, in alicuius nostrum, qui adfistimus, cor & pectus inijciat, & dicat, quas in eo cogitationes gerat. Si ergo potes alicuius nostrum, qui tamen non sit erga fauorem tuum occupatus, enunciare cogitationes cordis, poterimus tibi fortasse credere: quòd & ea, quæ super cælum sunt, scire potueris, licet illa multò sint celsiora. Ad hæc Simon: Qui verò, inquit, multas nãnas texuisti, audi iam nunc impossibile est omne, quòd ad cogitationem hominis venerit, non etiam re ipsa ac veritate subsistere: quæ enim non subsistunt, nec speciem habent: quæ autem speciem non habent, nec cogitationi possunt occurrere. Et Petrus: Si omne, inquit, quòd ad cogitationem venire potest, subsistit: istum, quem dicis extra mundum esse immensitatis locum, si eum quis in corde suo lumen esse cogitet, alius verò tenebras, quomodo poterit vnus atque idem locus secundum eos, qui diuersa de eo cogitarunt, & lumen esse, & tenebræ? Et Simon: Omitte nunc ista, quæ ego dixi: tu, quid esse putes super cælum, dicito. Et Petrus: Si de vero, inquit, fonte luminis crederes, possem te docere, quid, & quomodo esset, quòd immensum est: & non phantasiam vanam, sed & consequentem & necessariam rationem redderem veritatis: nec adfertionibus sophisticis, sed legis & nature testimonijs vterer: vt scires, quia immensitatis fidem præcipuè continet lex. Quòd si immensitatis ratio non latet legem, nihil profectò aliud eam latere potest: & idè falsum est, quòd putasti esse aliquid quòd ignoret lex. Multò autem ampliùs nihil latebit eum, qui legem dedit. Nec tamen possum tibi aliquid de immensitate, & his, quæ sine fine sunt, loqui, nisi priùs de his, qui certo sine terminantur, cælis, rationem vel receperis nostram, vel ipse protuleris tuam. Quòd si de his, quæ certis finibus cõcluduntur, intelligerem non potes: multò

A multò magis de his, quæ sine fine sunt, neque scire aliquid poteris, neque discere. Ad hæc Simon: Melius, ait, mihi videtur simpliciter credere: quia solum istud, quòd videmus, sit cælum in vniuerso mundo. Et Petrus: Non ita, inquit, sed vnum quidem confiteri conuenit Deum, qui verè est. Cælum autem esse, qui ab eo facti sunt, sicut & lex dicit: quorum vnum cælum sit superius, quo continetur etiam visibile firmamentum, illud esse perpetuum & æternum, cum his, qui habitant ibi. Istud autem visibile in consummatione seculi resoluendum esse, & transire, vt illud cælum, quòd est antiquius & excelcius, post iudicium sanctis & dignis appareat.

(Vide in hunc locum copiosius differentem Petrum, altera sua epistola. capite tertio.)

Ad hæc Simon respondit. Hæc ita esse, vt tu dicis, credentibus possent videri: Ei autem, qui horum expectat rationes, impossibile est ex lege proferri: & præcipuè de immensitate lucis. Et Petrus: Noli, inquit, putare nos, quòd ex fide sola recipienda esse dicamus, sed ex ratione adferenda. Neque enim tutum est, nudæ hæc fidei, absque ratione committere, cum vtique veritas ratione non careat. Et idè qui hæc ratione munita susceperit, perdere eam nunquam potest: qui verò absque adfertionibus ea suscipit, simplicis sermonis adfensu, neque seruare ea tutò potest: neque, si vera sint, certus est. quia qui facile credit, facile & recedit: qui autem rationem quæruit eorum, quæ credidit, & accepit, quasi vinculis quibusdam rationis ipsius colligatus, nunquam ab his, quæ credidit, dielli, aut separari potest. Et idè quãtò quis propensior fuerit in expetenda ratione, tantò erit firmior in conseruanda fide. Ad hæc Simon: Magnum est, inquit, quòd reponitis, vt immensæ lucis æternitas ex lege possit ostendi. Cumque Petrus dixisset, quando volueris, Simon ait: Quoniam hæc iam multa est, crastino adstanti mihi & renitenti, si probare potueris, factum esse huc mundum, & animas esse immortales, habebis me adiutorem prædicationis tuæ. Et cum hæc dixisset, egressus est: sequuta autem est eum ex omni populo, qui cum ipso venerat pars tertia, qui erant quasi mille viri: ceteri verò flexis genibus prostrabant se Petro, super quos ille, inuocato Dei nomine, alios dæmonia habentes curauit: alios etiam languentes sanauit: & ita lætantem populum dimisit, mandans ei, vt in crastinum diem maturiùs cõuenirent. Petrus verò, cum recessissent turbæ, sterni iussit humi subere atrij nudo vbi fuerat disputatum, & recubuit vnà cum illis vndecim: ego verò cum alijs quibusdam, qui & ipsi initia audiendi verbi Dei acceperant, & erant charissimi, recumbens sumebam cibum. Sed benignissimus Petrus cõsiderans, ne fortè tristitiam mihi inferret ista sequestratio ait ad me. Non pro superbia, o Clemens, conuiuium non ago cum his, qui nondum purificati sunt: sed vereor, ne fortè mihi quidem noceam, ipsis autem nihil prosim. Hoc enim pro certo scire te volo, quia omnis, qui idola coluit aliquando, & eos, quos pagani nominant deos, adorauit, vel de immolatis eorum degustauit spiritu immundo non careat: conuiuia enim factus est dæmonum, & participium sumpsit eius dæmonis cuius in mente sua speciem, vel timore, vel amore, formauit: & per hæc mundus non est à spiritu immundo: & idè purificatione indiget baptismi, vt exeat ab eo spiritus immundus, qui interiores animæ ipsius infedit affectus: & quòd est deterius, nec, quòd intrinsecus lateat, indicatur, vt ne publicatus fugetur. Amant enim isti spiritus immundi inherere corporibus hominum, vt ipsorum ministerio cupiditates suas expleant: & ad ea, quæ ipsi desiderant, inclinantes animæ motus, suis eos parere libidinibus cogant: vt efficiantur ex integro vasa dæmonum.

Eandem sententiam repetit quarto libro copiosius & dilucidius, consimiliter & Augustinus libro 2. de doctrina Christiana, cap. 24.

Ex quibus vnus est Simon hic, qui tali quodam morbo comprehensus, nec sanari iam potest, quia voluntate & proposito ægrotat. Nec contra voluntatem eius habitat in eo dæmon: & idè, si eum quis fugare velit & expellere ab eo, cum sit inseparabilis, & vt ita dicam, anima iam eius effectus, videbitur magis necare eum, & homicidij crimen incurrere. Nemo ergo vestrum contristetur à conuiuio nostro separatus,

Baptizati non comedant cum illis.
 ratus, tempore enim aliquo obseruare debet, vnusquisque sanè, quanto ipse voluerit. Paruo enim tempore sequestratur, qui citò voluerit baptizari: multo autem, qui tardiùs. Vnusquisque ergo in sua habet potestate, breue aut longum poenitentiae suae tempus exigere: & ideo in vobis est, quando velitis ad nostram conuenire mensam, & non in nobis, quibus permissum non est, sumere cum aliquo cibum, nisi priùs fuerit baptizatus. Vos ergo magis nos prohibetis à vestro conuiuio, si ad purificandum moras habeatis, & tardiùs baptizemini. His dictis, cum benedixisset, cibum sumpsit. Et post hæc cum gratias egisset Deo, ingressus quieuit, similiter autem & nos omnes. Erat enim iam nox.

ARGV-

ARGVMENTVM III. LIBRI RECOGNITIONVM CLEMENTINARVM, PER EVDDEM L. GRVTERVM VENRADIVM.

Inas disputationes Petri cum Mago biduo habitas hoc libro perscribit B. Clemens. Narrat principio, (vt paulò latius summam in tanta libri prolixitate repetamus.) Petrum, cum ipsi rursus à Mago disputatio foret indicta, vbi maturè de more suo surrexisset cubitu, suos de magna apud indoctum vulgus disputandi difficultate commonefecisse, quod veritatem studiosos calare, esset inutile, adeoq; impium: indignù verò Christo & ipsius euangelio, diuina mysteria, apud quòsuis infideles & contemptores passim publicare: tum clariùs ipsum pleraq; superiore libro obscuriùs dicta, hìc de personarum vnius dei trinitate repetisse. Deim subijcit alteram disputationem Cæsareanã. Initio scilicet rixatum Magum cum Petro, quòd in ipsum animos auditorũ cerneret propensiores: cui cum satisfaceret, quòd id ex populari suoq; erga veritatem studio vsu veniret, Magum ad disputationem accelerasse, cumq; superiorum repetitione, de lucis immensitate atq; vno deo quæstionẽ mouisse. ad quam Petrus monuerit, talia non contradictionis, sed veritatis potiùs studio quærenda esse: idq; à Mago acceptum, ac si Petrus irasceretur. verùm Petrum retorsisse calumniam, Magum ipsum conari veritatis disputationẽ eludere, quòd se eã sciret arguẽdum. atq; ita relicto instituto Magum ad aliam confugisse quæstionem: Vnde iam malum foret? ac Petrum pysmatis capere voluisse: Apostolum monuisse, non esse disputantis proprium, interrogare, sed discantis: quod si discere vellet, priùs se submittere & audire debere, quàm disputaret: sin nollet, suam cuiq; sententiam priùs ab vtroq; explicandam esse, iudicium autem penes auditores relinquendum: ac Magum ironice ficteq; discipulum agentem imperitiæ in proponenda quæstione reprehensum, ab Apostolo, negligentem, ansit, quid sit & cui malum sit, antehæc proponere. porrò ludentem Magum in ambiguo vocabulo, ridentemq; Petrum, simulantemq; suam inscitiam, rursus admonitum à Petro officij disputantis, petente prætereã, vt se declararet, auditoribus permittenda iudicia. fugiente hoc Mago, ac variè disceptate, visum Petro, de libero hominis arbitrio, vt quæreretur: quòd mali quæstio omnis ex eo solui posse videretur. maluisse eum, de deo, quem cupiebat mali auctorem uideri, disputaretur: tandem tamen fatum, seruumq; hominis arbitriũ, vt nunc vocant, contra Apostolum astruisse. Hic primùm eruditè demonstrat Petrus, esse liberũ arbitriũ: tum, quid id sit, Mago quæretĩ, ita definit, vt & ab aduersario laudetur: Rebus itaq; Mago minùs succedentib. varias ipsi quæstiones agitas esse, quibus vel impotentẽ Deum, vel certè mali auctorem faceret: sed eas à Petro felicissimè solutas. atq; ita is dies fuit cõsumptus disputando. Refert autem Clemens, inusitatis miraculis Petrum à disputatione suam doctrinam illustrasse & confirmasse. Altro de hinc die post somnum, repetitionem superiorum & precationem Petri rursus habitam disputationem, qua monuerit ille post salutationem, initio, ordine disputandum: rei q; de qua disceptatio instituitur, principia priùs discenda fontesq; quàm docendum. fieri isthoc in profanis,

multò rectius in rebus diuinis fieri debere. Magum conatum refellere Petri sententiam, tandem verò finxisset, quid primum veritatis studio sciendum esse, discere se velle: cui cum Apostolus astrueret, *Σωπαλυσός*, ante omnia, quid bonum sit, quæredum in vita, idq; inuentum perficiendum esse: nec de rebus fidem naturamq; excedentibus curiosè vestigandum: Magum proposuisse de animi statu, mortalis isne foret an immortalis? sed Apostolū rectius hic de iustitia dei disputandum esse, dixisse: quòd ea probata, de animi immortalitate quæri posset. cōtrā illum in sententia perstitisse, quòd animi probata mortalitate, religionem Christianam penitus sciret collapsuram. Ei cum Petrus obijceret acerbius impietatem & isthanc doctrinæ suæ inconstantiam. indicans, quàm noxia ea humanæ vitæ futura esset, fugæ quæsitam occasionem: ideoq; Petrum admissa importuna ipsius, licet vtili, quæstiōe, docuisse animum vel ex Magi persuasione, qui necati pueri imagine domi detenta quiduis se posse putaret, immortalem esse: quib; stupefacto Mago, & iam ob patefacta arcana sua simulante pœnitentiam Apostolum non se diuinitus id, sed ex auditione accepisse, quòd hominis improbi simulationem declararet, dixisse. sic Magum reuersum ad priorem mentē, & Petrum quasi malitiosè ageret, calumniatum: ac cum Petro ipsiq; adeò Christo maledicendo pergeret, à populo ædib; eiectum esse. porrò Apostolum admonuisse turbā magnæ Dei bonitatis inferendis impijs, eiq; benedixisse, et cum lacrimis ac precatione Deo cōmendasse. Sic finita est illa quoq; disputatio, atq; ille tranfactus dies. Tertiū diem refert Clem. inter familiareis consumptum: quomodo Niceta cōsulerit Apostolum de Dei Opt. consilio tanta Mago permittentis: item, qui factū esset, vt Magis Aegyptij potiùs, quàm Mosi fidem habuisset: quæ cum luculentè explicasset ille, renunciatū fuisse, vt Magus Romam aufugerit versus. huius insectandi causa mox turbis Zachæum per impositionem manū, orationemq; iam abs se ordinatum, Episcopum Cesareæ constituisse, diaconis quatuor ac presbyteris duodecim adiunctis: docendi viuendiq; præcepta dedisse, inestam deniq; turbam de suo discessu consolatum: postremò Clementi huic, vt harum rerum historiam perscriberet, commississe. Atq; hæctenus de disputationibus Petri cum Mago, cæterisq; apud Cesaream Stratonicam gestis.

Et hic permulta scitu reperies vtilia, necessariaq;. Nostro seculo magno tumultu disputatū est hucusq; de hominis arbitrio, liberūne sit illud an seruum, & quasi fatale. Ea de re habes hic doctissimam Petri Apost. orationem, qua, an sit, quid sit, in quibus & quatenus sit, pulcherrimè explicatur, defenditurq; contra Magum: priore huius libri disputatione. ex qua clarè cernas, quæ sit Apostolica & vera in tanta dissensione doctorum hominum, quæne hæretica sententia.

Vis scire, quàm sit vetustus vsus vngendi iam baptizatos; oleum consecrandi? quæ nunc passim ridentur? Agnosces hic sanè, traditionem verè Apostolicam esse, agnosces ipsam eius ceræmonia vetustatem. qua de re copiosè Dionysius in Ecclesiastica hierarchia. Describitur hic & ordo gradus, officiaque ministrorum in ecclesia. atque hæc omnia præter veram doctrinam fidei.

RECO.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER TERTIVS, RVFINO

TORANO AQUILEIENSE INTERPRETE.

II. & III. Cesareana Petri cum Mago disputationes.

INTEREÀ Petrus gallorum cantibus surgens, & excitare nos volens, inuenit vigilantes, vespertino adhuc lumine perdurante: cumq; ex more salutauisset: & resedissemus omnes, ita exorsus est: Nihil est difficilius, fratres mei, quàm de veritate apud permixti populi multitudinem disputare. Quod enim est: omnibus, vt est, dici non licet, propter eos, qui malignè & insidiosè audiunt: fallere verò non expedit, propter eos qui sincerè audire desiderat veritatem. Quid ergo faciet, cui ad indiscretum populum sermo est: occultet, quod verum est? Et quomodo instruet eos, qui digni sunt? Sed si meram proferat veritatem his, qui salutem consequi non desiderant, illi, à quo missus est, iniuriam facit: à quo & mandatum accepit, ne mittat verborum eius margaritas ante porcos & canes: qui aduersum eas, argumentis ac sophismatibus reluctantes, ipsas quidem cœno intelligentiæ carnalis inuoluant: latratibus autè suis & responsionibus sordidis, rumpant & fatigent prædicatores verbi Dei. Propter quod & ego in plurimis circuitu quodam verbi vtens, tentare nitebar, ne principalem de summa diuinitate intelligentiam, minùs dignis auribus publicarem. Et post hæc incipiens de patre, & filio, & spiritu sancto, breuiter nobis & euidenter exposuit, vt omnes audientes miraremur, quomodo homines, derelicta veritate, conuersi sint ad vanitatem. Sed cum illuxisset dies, ingressus est quidam, dicens: Multitudo plurima expectat in atrio: in quorum medio stat Simon, persuasionebus pessimis præuenire aures populi cupiens. Et Petrus statim egressus, stetit in loco, in quo pridie disputauerat: omnisq; ad ipsum populus conuersus, cum gaudio intendebat in eum. Simon verò vbi sensit gauisum esse populum de conspectu Petri, & erga affectum eius moueri, obstupefactus, ait: Miror hominum stultitiam, qui me Magum dicunt: & Petrum diligunt: cum vtiq; olim habentes notitiam mei, me magis diligere deberent: & ideo ex hoc indicio, qui habent sensum, possunt intelligere, quia magis Petrus magus videri potest: cum mihi, cui ex cōsuetudine debitus prope modum est, non defertur, affectus: Illi autè, cui nullo vsu debetur, abundanter expeditur. Et cum multa huiuscemodi Simon diceret: Petrus salutato ex more populo, ita respondit: Sufficit vniciq; dō Simon, ad confutandū conscientia sua: quod si hoc miraris, quod noti non solum te non diligunt, sed & oderunt: tui causam discere à me. Cum sis seductor, veritatem te prædicare profiteris: ob hoc plures, desiderii gregentes discendæ veritatis, amicos habuisti. Sed hi, vbi contraria in te, quàm profitebaris, viderunt: qui amatores erant, vt dixi, veritatis, nō solum non diligere te, sed & odisse cœperunt: Non autè statim ab eis desertus es: quia vel pollicebaris adhuc, te eis ostendere posse, quod verum est. Donec ergo nōdum aderat, qui posset ostendere, patiebantur te: vbi verò spes eis doctrinæ melioris arrisit: te contemnent, quod melius intelligunt, nosse desiderant. Et tu quidem nefarijs artibus agens, ab exordio latere te posse credidisti, sed non lates: vrgeris enim, & cōtra spem publicaris, quia non solum ignorasti veritatem: sed nec audire voluisti ab his, qui eam sciebant. Si enim audire voluisses, innotuisset vtiq; tibi ille sermo eius, qui ait: quia nihil est occultum, quod non agnoscat: neque opertū, quod nō reuelatur. Hæc & his similia dicente Petro,

Difficile est se apud promiscuam plebem de veritate dicere.

Cœno carnalis intelligentia corrumpitur scriptura.

Secundus congressus Petri cum Simone.

Luca 8.

Proposit Petro, Simon respōdit. Nolo me verbis occupes, Petre: repeto abs te, quæ hesternō **E**
Magus cũ promiseras: dicebas enim ostendere te posse, quia lex doceat de immensitate lucis
ἀνακρίσει æternæ. & quod duo tantum sint cœli, & ipsi creati: sed superius esse lucis illius se-
λαοὶ οὐρανῶν dem, in qua solus in æternum residet ineffabilis pater. Ad illius verò cœli similitudi-
periorum. nem, factum esse etiam illud visibile cœlum, quod & transitorium confirmabas. Vnū
Vnus im- ergo dixisti esse patrem omnium, quia non possunt duo esse immensi: alioqui neu-
mensus. ter eorum immensus erit: quia in eo, quo alter subsistit, alteri finem subsistendi facit.
 Si ergo hæc non tantum polliceris, sed & ostendere potes ex lege: omittens plura lo-
 qui, hinc incipe. Et Petrus: Si propter te, inquit, qui ad contradicendum tantummo-
 dō venis, rogarer de his dicere, nunquam à me vnum saltem posses audire sermonē.

Prædicato- Sed quoniam necesse est agricolam, qui vult bonam terram seminare: nonnulla se-
ribus velut mina perdere, aut in petricosis aut in his, quæ ab hominibus conculcanda sunt: vel
agricolis in dumosis ac repletis sentibus, locis, sicut & magister noster exposuit: diuersitatem
nonnulla propositi vniuscuiusque; animæ per hæc indicans, non morabor. Tum Simon: Videris **F**
seminape- mihi, inquit, irasci: quod si est, non necesse est inire conflictum. Et Petrus: Video te
reunt. Ele- sentire quod arguendus sis, & vis, vrbane subterfugere certamen: nam quid vidisti
gans simi- me iratum fecisse in te? hominē, tantum populum decipere cupientem? & cum nihil
litudo. habeas, quod dicas, modestiam simulantem? qui & auctoritate tua iubes, vt quomo-
 do ipse vis, & non quomodo ordo postulat, controuersia moueatur? Et Simon: Im-
 perabo mihi ipse sapientia vti ad imperitiam tuam, vt ostendam te quidem velle po-
 pulum seducere: me autem docere, quæ vera sunt. Sed nūc ommitto de immensa lu-
 ce discutere: quod interrogo te, hoc mihi respōde. Cum Deus fecerit vniuersa, vt tu
 dicis, vnde est malū? Et Petrus, hoc modo interrogare non est aduersantis, sed inter-
 rogantis. Si ergo vis discere, cōfiteri: vt prius te doceam, quomodo debeas discere: &
 cum didiceris audire, tunc iam te incipiam consequenter docere. Si verò non vis di-
 scere tanquam sciens omnia, ego prius exponā fidem, quam prædico: expone & tu,
 quod tibi verū videtur. Et cum manifesta fuerit vtriusque; professio, iudicetur ab au-
 ditoribus, cuius nostrum sermo sit veritate subnixus. Et Simon ad hæc respōdit: Ri-
 sus mihi est. Ecce, qui promittit, quod me doceat. Veruntamen patiar te, & imperi-
 tiam tuam atque arrogantiam feram: confiteor, discere volo: videam, quomodo me
 poteris docere. Et Petrus: Si, inquit, verè vis discere, discere hoc primū, quàm impe-
 ritè interrogaueris: ais enim, cum Deus vniuersa creauerit, vnde est malum? Ante
 enim, quàm hoc rogarer, tres interrogandi species præcedebant. Primò, si est malū?
 Secundò, quid sit malum? Tertio, cui sit, & vnde?

Difcenti- bus primo
imperitia
sua est ag-
noscentia.

*Hac de re etiam contra Simonem M. Dionysium Areopagitam de malo disputasse, in libro, quem
 de diuinis nominibus scripsit, testatur Helderius in Areopagitico. Et Maximum quendam de hac qua-
 stione in primitiua Ecclesia commentarium scripsisse, τὸ θεὸν ἢ κακία, ἢ τὸ πρὸ τῆ γενετῆς ὑπάρχον
 πλὴν ἢ λυρ, refert Eusebius Pamphilus libro 5. eccl. hist. cap. 27. Erudite quoque in hanc materiam scri-
 psit Augustinus, libro, de duabus animabus, contra Manichæos, & alijs multis.*

Ad hæc Simon: O imperitissime, inquit, & ineruditissime, estne hominū quisquā,
 qui non confiteatur, quia sit in hac vita malum? Vnde & ego putans te vel commu-
 nem omniū habere sensum, interrogavi, vnde sit malum: non, vt discere volens, qui
 omnia sciam: abs te præcipue, qui nihil noueris: sed, vt te ostendam ignarū esse om-
 nium: & ne putes, quia iratus sum, quod ita tecū austerius loquar: miseratio me ha-
 bet horum, qui ad sunt, quos tu decipere conaris. Et Petrus ait: Multum malus es, si
 tantas iniurias nō iratus facis: sed impossibile est fumum cōsurgere, vbi ignis non est.
 Veruntamen dicam, ne te verbis videar occupare: quo minus ad ea, quæ abs te in-
 conuenienter sunt dicta, respondeam. Ais omnes fateri, quia sit malum: quod vtiq;
 falsum est: nam primò omnium, quia subsistat malum, vniuersa Hebræorum negat
 gens. Et Simon interrupto sermone, Rectè, inquit, faciunt, qui dicunt non esse ma-
 lum. Et Petrus: Nō de hoc nunc proposuimus dicere: sed, quod non oēs dicunt esse
 malum. Secundum autē erat, interrogare te, quid est malum, substantia, an accidens,
 an

*Hebræi ne-
 gant esse
 malum.*

Anaactus? sed & alia multa huiusmodi. Et post hæc, erga quid, vel quomodo sit, aut
 cui sit malum? vtrum Deo, an angelis: an hominibus pijs, an impijs, omnibus: an
 aliquibus: an sibi ipsi, an nulli? Et tunc interrogares, vnde sit? vtrum nam à Deo, an
 ex nihilo? semper ne fuerit, an ex tempore cœperit? vile sit, an inutile? & alia multa,
 quæ huiusmodi propositio exigit. Ad hæc Simon respondet: Ignosce mihi, erravi
 de prima interrogatione: sed puta me nunc primū interrogare, est malum, an nō?
 Et Petrus ait: Quomodo interrogas, quasi discere volens, an docere? an quæstionis
 mouendæ gratia? Si quidem, quasi discere volens, habeo, quod te prius doceam: vt
 per consequentiam & ordinem doctrinæ veniens, ex teipso intelligas, quid sit malū.
 Si verò, vt docens proponis, non indigeo abs te doceri: habeo enim magistrū, à quo *Ordine di-*
 omnia didici. Quòd si quæstionis mouendæ: & disputandi gratia: vterque nostrum *scendū est.*
 prius, quod sibi videtur, exponat: & ita certamen habeatur. Neque enim verum est, vt
 interrogas, quasi discere volens: & contra dicas, vt docens: vt post responsionē me-

Bam in tuo iudicio sit, dicere, si benè an malè dixerim. Propter quod non potes in lo-
 co contradicentis stans, iudex esse eorum, quæ dicimus: & ideo, vt dixi, si certamen
 habendum est, vterque nostrum, quod sentit, exponat: & nobis in conflictu positus,
 religiosi auditores hi, iusti iudices erunt. Et Simon: Non tibi videtur absurdum, vt
 imperitus populus de nostris dictis habeat iudicium? Et Petrus: Non ita est, quod
 enim vni fortasse minus liquet, inuestigari à plurimis poterit: nam sæpe etiam fama
 vulgi, Prophetiæ speciem tenet. Super hæc autem omnia, præsens hic omnis popu-
 lus amore Dei constrictus, hic adstat, veri; cognoscendi gratiā: & ideo omnes isti,
 quasi vnus habendus est, pro vno eodemque; erga amorem veritatis affectu: sicut è cō-
 trario duo inter se si dissentiant, multi sunt, & diuersi. Si autem vis iudicium capere,
 quomodo omnis hic populus, qui adstat, quasi vnus sit homo, ex silentio eius ipso,
 & quiete considera: quomodo cum omni patientia, vt vides, etiam, antequam dis-
 cant, veritati Dei honorem deferunt. Non dum enim maiorem cultum, quem ei de-

Cferre debeant, didicerunt. Propter quod spero de Clementia Dei, quod religiosum
 propositum mentis eorum amplectetur erga se. & veritatem prædicati, victoriæ pal-
 mam dabit: vt manifestum eis faciat veritatis præconē. Tum Simon: De quo, inquit,
 vis haberi certamen? dic, vt & ego definiam, quod mihi videtur, & ita quæstio inci-
 piat. Et Petrus respondit: Si quidem, vt mihi videtur, facere vis, ego secundum magi-
 stri mei præceptum fieri volo, qui primò omnium Hebrææ genti, quā sciebat habere
 cognitionem Dei: & quod ipse esset, qui fecerit mundum: præcipit, nō vt eum quæ-
 reret: quem sciebat: sed voluntatem eius iustitiamque; perquireret: sciens, quia in ho-
 minum arbitrio positum est, vt hoc quærentes inueniant: & faciant, atque obseruent *Observare*
 ea, de quibus iudicandi sunt. Et ideo iussit nos quærere, non, vnde sit malum, vt tu *mandata,*
 paulò antè requirebas, sed iustitiam boni Dei, regnumque eius, & omnia, inquit, hæc *sue non li-*
 adijciuntur vobis. Et Simon: Quoniam, inquit, Hebræis ista mandantur, velut rectè *beri arbi-*
 scientibus Deum, & opinantibus, quod vnusquisque; in suo arbitrio habeat, agere ea, *trij.*
 de quibus iudicandus est: mihi autē ab illis discrepat sententia: vnde vis, vt incipiā? *Matth. 6.*

De quibus iudicandus est: mihi autē ab illis discrepat sententia: vnde vis, vt incipiā?
 Tum Petrus: Ego, inquit, suadeo, primò quærendum esse, num in potestate nostra
 sit scire, vnde iudicandi simus. Et Simon: Nō ita, inquit: sed de Deo: vnde & omnes, *LIBERVM*
 qui præstò sunt, audire cupiunt. Et Petrus: Constat ergo apud te, quia est aliquid in *ARBITRI-*
 arbitrij potestate facere? hoc tantum si est, & requiramus, vt dicis, de Deo. Simon ad *VM hominis*
 hæc respondit: Nequaquā. Et Petrus: Si ergo nihil est in nostra potestate, superfluum *esse vult &*
 est, nos quærere aliquid de Deo: cum in potestate nō sit quærentibus inuenire. Vnde *astruit Pe-*
 bene dixeram, hoc primò quærendum esse, si est aliquid in arbitrij potestate. Tum *trus: negat*
 Simon: Nō possum, inquit, ne hoc ipsum quidem intelligere, quod dicis, num sit ali *Magus,*
 quid in arbitrij potestate. At Petrus videns, quod ad partem se contentiosiorē decli- *quod nunc*
 naret, superari metuēs, vt quasi in incertū confunderet omnia, respōdet. Quomodo *aduersarij*
 ergo scis, quia nō est in hominis potestate scire aliquid: cum hoc ipse scias? Et Simon: *fidei Catho-*
 nescio, inquit, si vel hoc ipsum scia: vnusquisque; enim, sicut ei fato decernitur, vel sapit *lica, vtri*
 aliquid, *credendū?*

Ordine di-
scendū est.

Observare
mandata,
sue non li-
beri arbi-
trij.

Matth. 6.

LIBERVM
ARBITRI-
VM hominis

esse vult &
astruit Pe-

trus: negat
Magus,

quod nunc
aduersarij

fidei Catho-
lica, vtri

credendū?
1. an sit

aliquid, vel intelligit, vel patitur. Tum Petrus: Videte, inquit, fratres, in quæ absurda E deciderit Simon, qui ante meum aduentum docebat, quod homines in potestate ha berent, & sapere, & facere, quæ vellent: Nunc in angustum redactus necessitate ver borum, negat esse in hominis potestate, aut sciendi aliquid, aut agendi: & tamen au det se doctorem profiteri.

Firmissimum argumentum Petrus hic contra fatum, seruumque adeo arbitrium recitat, quod ta men contra ecclesiam magnis lateribus a plerisque, qui ipsius ecclesie restauratores videri volunt, nunc asseritur. Idem hinc mutuatus mihi videtur Eusebius Pamphili, libro sexto προπαρασκευης ευαγγ. quæ locum, quod sit elegantissimus, & huic plane consentaneus: non grauiabor in priorum lectorum gratiam subiicere. Verba Eusebij hæc sunt. Α ναγκη του ο (δ' εφ' ημιν εκ τ' αυτου προαριεζου κινησεως.) καταδουλωσας, θεα, εις οιορ κακωρ δογματων ο λεβρορ ζυς αυτω εφθομενος καταβεβληκερ, ει γαρ α ερσοις και εμαρμιν ου μονα τα εκτος, αλλα και τας κατα λογισμορ προθυμιας ανα θεπειρ, η τ' εις απαραιτητη ανανγκη τας ανθρωπινας εκβιαζειτη γνωμιας, οιχησεται σοι φιλο σοφια, οιχησεται και ευσεβεια. Ουδε τις ηρ ζεις σουδαίοις επαινος αρετης, ουδε τις θεοφιλια, ου δε τ' ην ερ ασκησει πονορ καρπος επαξι, ανανγκη και εμαρμιν πω αιτιαρ αναδεδεγμε νησ. ου δη ουρ προσηκει καταμεμφεδζ τοις περι τον βιορ πλημμελοισιν, ουδε γε τοις ασεβεσι και ε περιεζοταζοις. αλλ' ουδε ζυς σουδαίοις θαυμαζομεν. ταυτη δε, ως εφηρ, οιχησεται δι μεγα τ' φιλοσοφιας κλεθ, ουκ αυτου προαριεζου μελετης η ασκησει θ, αλλ' εκ τ' α ερωρ ανανγκησ απηρημενορ. Ορα ουρ, εις οιορ κακωρ δογματων βυθορ οι θαυμάσιοι θεοι καταβεβληκασι. η σκεψαι, ως εις ασουτιαρ και αδικιαρ, και αλλα μυρια κακα παρορμα και προτρεπει ζυτι θ' δόγμα, Ανατροπήρ τ' παντορ βίου αθρόωσ καταεργαζόμενορ. Hæc, & quæ sequuntur apud Eusebium plura, omnia in assertores fati seruiq; arbitrij pulcherrime dicuntur. Sic hic & Petrus.

Sed dic: quomodo ergo Deus iudicat secundum veritatem vnumquodq; pro acti bus suis, si agere aliquid in potestate non habuit? hoc si teneatur, conuulsa sunt om nia: frustra erit studiū sectandi meliora: sed & iudices seculi frustra legibus præfunt: & puniunt eos, qui malè agunt: non enim in sua potestate habuerunt, vt non pecca rent. Vana erunt & iura populorum, quæ malis actibus pœnas statuunt: miseri erūt G & hi, qui seruant cum labore iustitiam: beati verò illi, qui in delitijs positi, cum luxu ria & scelere viucentes, tyrannidem tenent. Secundum hæc ergo, nec iustitia erit, nec bonitas: nec vlla virtus: & vt vis, nec Deus. Sed hæc, ô Simon, cur dixeris, scio: volens profectò effugere quæstiones, ne possis manifestius confutari: ideo ais non esse in potestate hominis sentire aliquid, aut inuenire. Si enim verè hoc ita sensisses, non vtiq; etiam ante aduentum meum apud populum te profitereris doctore. Ego igitur dico, sui esse arbitrij hominem. Et Simon: Quid est sui arbitrij? dic nobis. Petrus ad hæc: Si nihil potest disci, cur & audire vis? Et Simon: Nihil habes ad hoc, quod respondeas? Tum Petrus: Dicam non à te compulsus, sed ab auditoribus rogatus. Arbitrij potestas est sensus animæ, habens * virtutem, qua possit, ad quos velit, actus inclinari.

2. Liberū arbitrium quid.

* virtutē, Huic non est nostrorum absimilis definitio. Liberum arbitrium est libera potestas, & habitudo volū tad est, facultatis rationalis, qua potest homo eligere, & ratione iudicare ac discernere. Augustinus libro de gratia & H tat em. lib. arb. sic. Liberum arbitrium est facultas voluntatis & rationis, qua bonum eligimus gratia assistente, & malum, gratia desistente.

Tum Simon collaudans Petrum super his, quæ dixerat: Verè, inquit, magnificè, & incomparabiliter exposuisti, bene enim dicenti tibi debeo testimonium dare: hoc ta men, quod te interrogo nunc, si exposueris mihi, in cæteris omnibus obtemperabo tibi: quo ergo volo discere, hoc est: Si quod Deus vult esse, est? & si quod non vult esse, non est? de hoc responde mihi. Et Petrus: Si ignoras, quòd absurdè & incompe tenter interrogas, ignoscens tibi ipse exponam: Si autem scis, quòd inconsequenter interrogas, non rectè facis. Tum Simon: Iuro, inquit, ipsam, quæcunq; illa est, sum mæ diuinitatem, quæ habet iudicium & vindictam in eos, qui peccant: quia ignoro, quid incòpetenter dixerim: & quid in verbis meis habeatur absurdū, in his dūtaxat, quæ proposui. Ad hæc Petrus: Quoniam, inquit, te ignorare confessus es, disce. In terro-

Duas par tes motus.

A terrogatio tua duobus sibi inuicem contrarijs, vnam sententiam postulauit: etenim omnis motus in duas partes diuiditur: vt quædam necessitate, quædā voluntate mo ueantur: & ea quidem, quæ necessitas mouet, semper in motu sunt: quæ verò volun tas, non semper: vt verbi gratia dicā: Solis motus necessitate ducitur, vt statutū com pleat cursum: omnisq; status cœli, & ministeria necessarijs motibus constāt. Homo verò actuum suorum motus voluntarios gerit. Et ideo alia sunt, quæ ob hoc creata sunt, vt in ministerijs suis necessitate deseruiant, nec facere aliud quippiam possint: nisi, quod eis statutum est. Cum aut expleuerint ministerium, creator omnium, qui ita constituit ea, prout voluerit, conseruat ea. Alia verò sunt, vbi potestas est volun tatis: & in quibus agendi, quæ velint, liberum habetur arbitrium. Hæc, vt dixi, non semper in eo ordine, quo creata sunt, permanent: sed prout voluntas duxerit, & ani mi iudiciū declinauerit, siue bonis, siue malis studebūt. & ideo bene agentibus mu nera posuit: malè agentibus, pœnas. Ais ergo tu, si Deus vult aliquid esse, & est: & si non vult, nõ est: scilicet, vt si responderè, quia quod vult, & est: quod autem nõ vult, non est: diceres, ergo ipse vult esse malè, quæ in hoc mundo geruntur: quia omne quod vult, hoc & est: quod autem non vult, non est: Si verò respondissem, non esse hoc, vt quod vult Deus, fit: & quod non vult, non fit, tum retorto sermone diceres, ergo impossibilis est Deus, si quod vult, non potest: & existeres petulantior, vt qui nihil rectum dixeris, vicisse te crederes. Et ideo ignoras Simon, & valdè ignoras, quo modo in singulis quibusq; volūtas sit Dei: quædā enim voluit, vt diximus, ita esse, vt aliud esse nõ possent: quàm id, quod ab ipso instituta sunt: & his neq; præmia, neq; supplicia statuit. Ea verò, quæ ita esse voluit, vt in sua potestate habeat, agere quod velint: his, pro actibus ac voluntatibus suis statuit, vt aut remunerationes mereatur, aut imbe-

Solenter a-

perit Pe trus cau sam cur

Magus hæc

questionē

moerit,

nam nū, vt

faceret

Decem ma-

li auclorē,

aut imbe-

cillum.

Rom. 2.

Alia Magi

questio,

ebdem per tinens.

Vnde & cur

Predestina tio?

Egregia

sententia

ad confir mandū fi dem de fu turis vati cinijs.

Alia rursum

q. cōde spe ctans.

Matth. 5.

ferimus.

ferimus. Audi ergo nunc: Cœlum istud, quod visibile est, & pertrāsit, si quidem propter semetipsum factū esset, haberet fortasse, quod dicis aliquid rationis, quia resolui minimè deberet. Si verò propter aliud quid factum est, & non propter se: necessariò soluetur, vt illud, pro quo factum videtur, appareat.

Elegans similitudo cur cœlum resolui debeat, ab ouorum testiu. Vide plura, 2. Pet. 3.

Sicut verbi gratia dixerim: testa ouorum, quamuis pulchrè facta, & diligenter formata videatur, necesse est tamen eam frangi, & resolui: vt inde pullus procedat: & illud, pro quo totius oui forma expressa videtur, appareat. Ita ergo & huius mundi necesse est transire statum, vt status ille sublimior regni cœlestis effulgeat. Et Simon: Non mihi videtur, quia resolui possit cœlum, quod à Deo factum est. Ab æterno enim æterna fiunt: à corruptibili temporalia & caduca. Et Petrus: Non ita est, sed à mortalibus quidem omnimodis corruptibilia fiunt, & temporalia: ab æterno verò, non semper corruptibilia, neq; semper incorruptibilia: sed prout voluerit creator Deus, ita & erunt illa quæ creat. Neq; enim sub lege est virtus Dei, sed lex creaturis suis voluntas eius est.

Virtus Dei non est sub lege.

Vtinam hanc sententiam veram esse firmiter statuerent omnes, tanta me hercule lis non foret de veritate corporis IESV Christi in mysterijs cœnæ. At que huc alluisse mihi videtur B. Irenæus libro 2. Elenchi, cap. 56. SVBSTANTIA OMNIUM, inquit, VOLVNTAS EIVS EST. Quod in primis est sciendum, contra quæstionem incredulorum, Quomodo?

Exod. 33.

Respondit & Simon: Reuoco te, inquit, ad primam quæstionem. dixisti Deum nunc quidem nulli esse visibilem: cum verò resolutum fuerit cœlum istud, & supernus ille status regni cœlestis obfulserit: tunc eos, qui mûdi sunt corde, etiam Deum visuros. quæ sententia contraria est legi, ibi enim scriptum est, Deum dixisse: Nemo videbit faciem meam, & viuet. Et Petrus respondit: His, qui legem non ex traditione Moyfi legunt, contrarius videtur sermo meus: Sed audi ergo, quomodo non sit cōtrarius. Deus videtur mente, non corpore: spiritu, nō carne. Vnde & angeli, qui sunt spiritus, vident Deum: & homines donec homines sunt, Deum videre non possunt. Ex resurrectione autem mortuorum, cum facti fuerint sicut angeli, videre poterūt Deum. Et hoc modo non est sermo meus legi contrarius: neq; illud, quod magister meus dixit: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbant. Futurum enim tempus ostendit, in quo ex hominibus angeli fient, qui in spiritu mentis Deum videbūt.

Matth. 22.

Rectè hoc est intelligendum, quod ait Petrus ex hominibus iustis post resurrectionem angelos futuros. nō enim asserit naturam, abiecto corpore, fore humanā: sed eiusmodi fore qualitates. Qualitas trāsit, non deficiet natura, vt ait M. Leo. ideoque paulò antè ait. Cùm facti fuerint, sicut angeli. quo loco allusum est ad Christi verba. Matth. 22. Erunt, sicut angeli Dei in cœlo. Sicut, ait: non simpliciter: angeli erunt. Sic & Paulus Phil. 3.

Discipuli Simonis de sciunt ad Petrum.

Post hæc autem verba multaq; alia his similia, cum iuramentis pluribus adfirmare Simon cœpit, dicens. De hoc mihi solo rationem redde, si immortalis est anima? & obsequar in omnibus voluntati tuæ, sed crastino, inquit, nam hodie iam tardum est. Vbi ergo cœpit dicere Petrus, Simon egressus est, & cum ipso per pauci ex sodalibus eius, & hoc præ verecundia. Cæteri verò omnes ad Petrum conuersi, genibus positos prosternebant se ante eum, ex quibus aliquanti diuersis languoribus adstricti, aut dæmonibus incurfati, oratione Petri sanabantur, & discedebant gaudentes, quasi veri Dei doctrinam, simul & misericordiā consequuti. Cùm ergo abscessissent turbæ, & soli familiares eius remansissemus cum eo, stratis humi redditis accubimus, solitum vnusquisque recognoscens locum: sumptoque cibo, cum gratias egissemus Deo, quicquiduis. Sequenti verò die, Petrus ex more ante lucem surgens, iam nos inuenit vigilantes, & paratos ad audiendum. Atque ita is exorsus est: Deprecor vos, fratres & conserui mei, vt si quis fortè vestrum non potest vigilare, non sibi extorqueat, erubescens præsentiam meam: quia difficilis est subita permutatio. Longo autem tempore, si paulatim adsuescat: labor non erit, quod ex vsu venit. Nō enim omnes eiusdem institutionis fuimus: licet processu temporis in vnā temperari cōsuetudinem

Vide humanitatem Petri.

A tudinem poterimus: aiunt enim, quod secundum naturæ locum obtineat consuetudo. Testem autem Deum inuoco, quod non indignor, si quis fortè non potest vigilare: sed hoc magis, si cum totam quis noctē dormiat, per diem non replet id, quod omisit in nocte. Necessarium nanq; est, doctrinæ studijs intentè & indefinenter operam dare: vt mens nostra Dei solius memoria repleatur: quia mentem, quam repleuerit memoria dei, maligno in ea nō dabitur locus. Cum hæc diceret ad nos Petrus, vnusquisq; nostrum sollicitè satisfaciebat ei, quod olim breui somno satiati, vigilaremus, sed vereremur excitare eū: quia nec deceret discipulos magistro imperare. quod tamen penè, ô Petre, ausi fueramus præsumere, dum cor nostrum, nimio verborum tuorum desiderio tripudians, somnum penitus fugaret ab oculis. Sed iterū affectus erga te noster obstitit, & violenter te à nobis non tulit excitari. Tum Petrus: Quoniam igitur audiendi, inquit, desiderio libenter vos adferitis vigilare, volo vobis ea tantum, quæ hesternò sparsim dicta sunt, repetens, diligētius & cum suo ordine explicare. Quod & per singulas quasq; disputationes diurnas facere dispono: vt per noctem, vbi secretum loci & temporis datur: si quid fortè, vtpote in certamine, minùs plenè dictum est: id integro ordine, linea directè explanationis aperiam. Et post hæc cœpit nobis ostendere, quomodo hesternò haberi debuerit disputatio, & propter contentionem, vel imperitiam contradicentis haberi nō potuit: & ideo sola professione vsus sit, atq; ea, quæ ab aduersario dicebantur, tantum destruxerit: sua verò neq; omnia, neq; manifestè exposuerit: & singula nobis repetens, integro ordine, & plena ratione differuit. Cùm verò iam albelceret dies, egressus ad turbas post orationē, solito ad disputandum constitit loco, & videns Simonem in medijs turbis stantem, ex more prius salutato populo, ait: Dolore mihi esse fateor, de nonnullis hominibus, qui, cum ita ad nos veniunt, vt discant aliquid, vbi eos docere cœperimus, ipsi rursus magistros se esse profitentur: & interrogant quidem, vt ignorantes, contradicunt autem, vt scientes. Sed fortasse dicat aliquis, quod qui interroget, ob hoc quidem, vt discat, interroget: vbi verò id, quod audierit, non ei rectè dictū videatur, necesse esse, vt respondeat: & hæc ei videtur esse contradictio, quæ non est contradictio: sed rei interrogatio. Audi ergo ad hæc: Totius doctrinæ disciplina, certum habet ordinē: & sunt quædam, quæ primo tradenda sunt: alia verò, quæ secundo in loco: & alia, tertio: & sic singula quæq; per ordinem, quæ vtiq; si per consequentiam tradatur, manifesta fiunt. Extra ordinē verò, si proferantur, etiam contra rationē dicta videbuntur. Et ideo in primis ordo seruandus est. si tamē hoc proposito quæramus, vt possimus, quod quærimus inuenire. Etenim qui rectū initiū viæ acceperit, etiam secundū locum consequenter aduertet: & ex secundo, tertium facilius inueniet: & quanto ultra processerit, tantò magis ei via agnitionis apertior fiet: vsquequo ad ipsam, quod tēdit & desiderat, urbem perueniat veritatis. Qui verò imperitus est, & quærendi viam nescit, sicut peregrinus viator, ignorans & errans, si ciue & indigena nolit uti duce, sine dubio, cum aberrauerit à via veritatis, extra vitæ ianuas remanebit: & ita noctis atre tenebris inuolutus, per semitas perditionis incedet. quia ergo, si per ordinē, quæ quærenda sunt, inquirantur, inueniri facillimè possunt: ordinē verò requirendi, imperitus ignorat: rectū est, vt scienti cedat ignarus: & primò, quærendi ordinē discat: vt ita demùm interrogandi, & respondendi inueniat disciplinā. Et Simon ad hæc: Nō ergo omnium est veritas, sed eorū tantummodò, qui artem nouerint disputandi: quod vtiq; absurdum est, cum æqualiter sit deus omnium, non oēs æqualiter posse voluntatem eius agnoscere. Et Petrus: Aequales, inquit, oēs ab eo facti sunt, & æqualiter cūctis dedit capaces esse veritatis. Verum, quod nullus eorū, qui nati sunt, eruditus natus sit: sed posterior sit natiuitate eruditio, nulli dubiū est. Cùm igitur natiuitas hominum in eo teneat æquitatem, vt oēs similiter percipiendæ disciplinæ capaces sint: non est in natura, sed in eruditione diuersitas. Aut quis nescit, quod ea, quæ vnusquisq; didicit, priusquā disceret, ignorabat? Et Simon: Verè inquit, dicis. Tū Petrus: Si ergo in his artibus, quæ vsus cōmunis habet, primò discitur: deinde docetur: quā-

B

C

D

Tertius cōsuetus Petricum Simonem. 11. dies huius libri.

Ordine omnia faciendā.

Ordo quærendi primò discendus.

F tō ma-

tò magis oportet eos, qui eruditores se profitentur animarum, primò discere, & ita E docere? ne, cum sint ipsi imperiti, ridiculum videatur, si alijs se præsitueros scientiam repromittant. Tum Simon: In artibus, inquit, his, quæ vsus còmunis habet, verù est, quod vnusquisq; nisi didicerit, nesciat. In verbo verò sciētiae statim, vt audierit quis, didicit. Et Petrus: Si quidem per ordinem, & còsequenter audiat, potest scire, quod verum est: sed qui emendatoris vitæ regulam còuersationisq; castioris suscipere recusat: quæ utiq; sequela est sciētiae veritatis: scire se, quod scit, non vult fateri. Sicut etiam nonnullos videmus, qui artibus, quas à puero didicerant, derelictis, ad alios se actus conferunt: & vt excusatio sit eis desidiae suæ: culpae incipiunt artem, velut in fructuosam. Et Simon: Deberent omnes audientes credere verù esse, quod audiunt? Tum Petrus: Qui audierint per ordinem sermonem veritatis, contradicere omninò non possunt: sed sciunt verum esse, quod dicitur: si tamen libenter etiã vitæ instituta suscipiant. Hos verò, quos audientes ad bona opera conferre se piget: malè agendi libido acquiescere his, quæ recta iudicant, nò sinit. Vnde ostenditur, positum esse in auditorum potestate, eligere, vtrum malint. Quod si oēs, qui audiunt, obedirent: naturæ magis esset necessitas, quæ vnã oēs ageret viã. Sicut enim suaderi quis non potest, vt fiat breuior aut longior: quia non sinit vis naturæ. Ita & ad veritatē, si omnes verbo conuerterentur, aut omnes non còuerterentur, naturæ esset vis: quæ cogebat verbo omnes conuerti, aut nullum omninò còuerti. Et Simon: Doce ergo nos, quid primò oportet discere eum, qui veritatem scire desiderat? Et Petrus: Ante omnia, inquit, quæri oportet: quid sit homini quærenti inuenire possibile? Necessè est enim, iudicium Dei in hoc stare, num potuit homo bonum facere, & non fecerit: & ideo quærendum est hominibus, num habeant in potestate sua quærentes inuenire, quid sit bonum: & cum inuenerint, facere? hoc enim est, pro quo iudicandi sunt. Amplius) autem his, solùm scire fas est Prophetam, & meritò: quid enim opus est, hominibus, scire, quomodo factus sit mundus? Hæc enim discenda necessariò viderentur, si simile ineundum nobis esset artificium. Nunc autem sufficit nobis ad cultum dei, vt G sciamus, quod ipse fecerit mundum: quomodo autem fecerit, quærendum non est, quia vt dixi, non nobis imminet, tanquam simile aliquid facturis, artis ipsius scientiam discere.

Vitam & hæc ratio nobis in cœnæ mysterijs placeret. non profectò propterea dissiparetur ita ecclesia. Quid enim ad me? quomodo verum Christi D. corpus in Eucharistia pane possit esse? cum præsertim meum non sit, nec à me ad salutem requiratur, idem efficere: vt meum corpus sub panis specie lateat?

Sed neq; pro hoc iudicandi sumus, quum non didicerimus, quomodo factus sit mundus: sed hoc tantùm, si ignoremus conditorem eius. Sciemus autè conditorem mundi iustum, & bonum Deum, si eum semitis iustitiæ requiramus. Nam si hoc tantùm sciamus de eo, quòd bonus sit, huiusmodi scientia nò sufficit ad salutem. In præfenti enim tempore, bonitate eius & beneficijs perfruuntur, nò solùm digni: sed etiam indigni. Si verò non tantùm bonum, sed etiam iustum eum credamus: & secundum hoc, quod de Deo credimus, in omni vita nostra iustitiam teneamus: etiam bonitate eius in æternum fruamur. Deniq; Hebræis, qui de Deo ita opinabantur, quod solùm bonus esset, dicebat magister noster, vt & iustitiam eius quærent: hoc est, vt scirent eum præfenti quidem tempore bonum esse, vt omnes in bonitate eius uiuant. Iustum verò eum futurum in die iudicij, vt dignis præmia æterna restituat, à quibus excludet indignos. Et Simon: Quomodo potest vnus atq; idem, & bonum esse, & iustum? Petrus ait: Quia sine iustitia, bonum quodammodo videbitur: boni est enim, Solem suum & pluuiam, ex æquo iustis & iniustis præbere: sed hoc videtur iniustum, si bonos malosq; æquali semper sorte censeret: & nisi frugum causa hoc faceret, quibus perfrui æqualiter omnes, qui in hoc mundo nati sunt, conueniret. Sed sicut data à Deo pluuiam, ex æquo & fruges nutrit, & loliū: messis autem tempore, frumenta quidem congregantur in horreum, paleæ verò vel lolium igni consumuntur: Ita in die iudicij cum iusti introducentur in regnum Dei, iniusti autem abijcien-

A abijcientur foras, tunc etiam iustitia Dei ostendetur. Nam si æqualis permaneret perpetuò malis & bonis, iam hoc non solùm bonum non esset: sed & iniustum atque iniquum videretur, vt iusti & iniusti vno apud eum haberentur ordine meritorum. Et Simon: Vnum est, de quo mihi velim satisfacere, num immortalis sit anima: nò enim possum onus subire iustitiæ, nisi prius de immortalitate animæ sciã: quæ utiq; si immortalis non est, nec prædicationis tuæ poterit stare professio. Tum Petrus: Quæramus, inquit, prius, num iustus sit Deus: quod si claruerit, integer profectò religionis ordo constabit. Et Simon: Videris mihi tu, qui te iactas disputadi ordinem nosse, nunc contra ordinem respondisse: Me enim rogante, vt ostendas, num immortalis sit anima: tu ais, primò nos quære oportet, num iustus sit Deus. Et Petrus ait: Valdè consequenter, & rectè se habet. Simon: Velim discere. Petrus: Audi, inquit. nonnulli hominum blasphemantes Deum, & omnem vitam suam iniustitiæ voluptate ducentes, in lectulis suis defuncti sunt, còsequuti finem vitæ inter suos, & honorabilem sepulturam: alij verò Deum colentes, & cum omni iustitia & sobrietate, vitam suam in parsimonia conseruantes, pro iustitiæ obseruantia, in desertis interiëre, ita, vt ne sepultura quidem haberentur digni. Vbi est ergo iustitia Dei, si anima immortalis non est, quæ vel, si impiè egerit, pœnas in futuro: vel, si piè & iuste, præmia consequatur? Et Simon ait: Hoc utiq; est, quod nos incredulos facit, quia multi bene agentes, malè pereunt: & rursus, multi impiè agentes: longi temporis cum beatitudine vitam finiunt: Et Petrus: Hoc ipsum, inquit, quod te ad incredulitatem trahit, nobis certam fidem facit, quia iudicium erit.

Blasop. Quia boni aliquando malè pereunt, argumento est esse aliam vitam post hanc. Atque hoc argumentum contra negantes Prouidentiam vsurpat eleganter Gregorius Nazianzenus.

Etenim cum certum sit, Deum iustum esse: necessarium & consequens est, aliud esse seculum, in quo vnusquisq; pro meritis recipiens, iustitiam Dei probet. Quod si nunc omnes homines pro meritis suis reciperent, verè nos fallere videbatur, dicentes futurum esse iudicium: & ideo hoc ipsum, quod in præfenti vita non redditur vniciq; pro actibus suis, fidem indubitabilem facit, scientibus. Deum esse iustum quia iudicium erit. Et Simon: Quare ergo mihi non persuadetur? Petrus ait: quia verum Prophetam non audisti, dicentem: Quærite primò iustitiam eius, & hæc omnia adponentur vobis. Et Simon: Indulge, inquit, mihi, nolenti primò iustitiam quære- *Matth. 6.* re, antequam sciam, an immortalis sit anima. Et Petrus: Et tu mihi hoc vnum indulge, quod nò possim facere aliter, quàm me Propheta veritatis edocuit. Tum Simon: Certum est, inquit, non posse te adserere, quòd immortalis sit anima: & ob hoc cauillaris, sciens, quod si mortalis probetur, radicitus conuellatur religionis istius, quã conaris adserere, tota professio: & ideo laudo quidem prudentiam tuam, nò tamen probo persuasionem: multis enim persuades suscipere religionem, & libidinis subire continentiam sub spe futurorum bonorum: quibus euenit, vt neq; præfentibus perfruantur, & decipiantur futuris. Simul enim vt mortui fuerint, etiam anima pariter extinguetur.

Magus Petrum carpit, quòd doceat castitatem & moderationem à voluptatibus, calibaturnque. Quanam alia de causa nunc carpitur Ecclesia catholica? Huic grauius trahitur Apostolus, monstrans & exprobens calumniosam ipsi impietate, & inconstantiam suæ doctrinæ, id est, obijcit, Multos eum deos asseruisse. 2. nullos. 3. supra verum deum mundi opificem alium ignotum quendam esse. 4. deum malum esse. 5. imbecillum. 6. Animos mortales. Indicat denique, quàm istius modi doctrina vitæ communi sit perniciofa futura.

Petrus verò hæc audiens, dentibus frendens, frontemq; atterens manu, & profundo dolore suspirans, ait. Astutiã serpentis antiqui, ad hominum decipiendas animas, armatus adfistis, & ideo, vt serpens sapientior cæteris bestijs ab initio doctore te esse professus es. Et rursus, vt serpens multos introducere Deos volebas: super quo confutatus, nullum omninò nunc esse adseris Deum. Nam per occasionem, nescio cuius ignoti Dei, conditorem mundi Deum negasti: sed eum vel malum esse, vel mul-

Sequela, id est, còsectarium.

Elegans est sententia.

Bene viuere, sequela est scientiæ veritatis.

Eligere est nostri arbitrij.

Amplius) id est, quod supra hæc est, vel, hæc excedit.

Matth. 6.

Magus ludit in vocabulo, Bonã; atq; ex hoc contendit, nihil simul bonum esse posse & iustum.

Matth. 5. 6. uoioo.

tos habere sibi æquales: vel omnino, vt diximus, non esse Deum confirmabas. Post hæc, cum etiam in hoc superatus fuisses, animam nunc adseueras esse mortalem: vt ne futurorum spe recte iusteque viuatur. Nam utique, si desperantur futura, quid non, nisi abscindatur misericordia? luxuriæ indulgeatur, & voluptatibus? Ex quibus omnem consurgere iniustitiam constat. Et cum tanta impietatis doctrinam, misera huic introducas mortalium vitæ, te ipsum piæ, me impium vocas: quasi qui homines non finam sub spe futurorum honorum arma corripere, & impugnare se inuicem: diripere ac subuertere vniuersa, & moliri omnia, quæ libido dictauerit. Et quis erit iste vitæ status, qui à te introducit, vt pugnent homines, & impugnentur? vt irascantur, & perturbentur? & semper in metu viuant? Necessè est enim eos, qui alijs inferunt mala, etiam ipsos sperare similia. Vidēsne te duce[m] perturbationis, & non pacis? iniquitatis & non æquitatis existere? Verum ego, non quasi, qui ostendere non possim immortalem esse animam, simulavi iracundiam: sed misereor animarum hominum, quas tu decipere conaris. Dicam ergo, sed non quasi te cogente: scio enim, quomodo dicam: & solus eris, qui de hoc non tam persuasione indigeas: quæ commotione: eo, hoc qui verè ignorant, docebo, vt conuenit. Tum Simon: Si irasceris, inquit, non interrogabo, nec audire volo. Et Petrus: Tu, si quidem nunc occasionem quæris subterfugendi, habes licentiam, & sine occasionem cuiusquam. Omnes enim audierunt te nihil rectè dicentem, nec potuisse aliquid confirmare: sed ob hoc tantum interrogasse, vt contradiceres: quod quis facere potest. Quid enim difficile est post euidentia adserciones, respondere, nihil dixisti? Vt autem scias, quia possum tibi vno sermone ostendere, quod immortalis sit anima: interrogo te verbum, quod omnes norunt: responde mihi, & vno sermone immortalem esse comprobabo. Tum Simon, qui iam occasionem sibi visus fuerat inuenisse ex iracundia Petri, vt discederet: restitit, pro eo, quod mirum ei aliquid promittebatur, & ait: Interroga me, vt tibi respondeam, quod omnes norunt, & audiam vno vt pollicitus es sermone, quomodo anima immortalis sit. Et Petrus. Dicam ita vt præ cæteris omnibus tibi magis probe-
 * hoc est, quid sit, quod incredulo magis nescis, perge nunc in domum tuam: & ingressus interius cubiculum, videbis imaginem positam, continentem pueri violenter necati effigiem, purpura coopertam: ipsum interroga, & docebit te, vel responsione vel visu. Quid enim opus est audire ab eo, num immortalis sit anima, cum ad stare eam videas præsentem? Si enim non esset, nec videri utique poterat. Quod si nescis, quam dico imaginem: hinc è vestigio cum alijs decem viris, ex his, qui præsentibus sunt, eamus ad domum tuam. At Simon hæc audiens, & conscientia percussus, colore mutato, exanguis effectus est: extimuit enim, ne forte, si negaret, perscrutaretur domus eius, aut, ne indignans Petrus manifestius eum proderet: & omnibus, quis esset, innotesceret: ita respondit: Obsecro te Petre, per illum bonum Deum, qui in te est, vt vincas malitiam, quæ in me est: suscipe me ad poenitentiam, & habebis me adiutorem prædicationis tuæ. Nunc enim verè rebus ipsis didici, quia dei veri Propheta es: & ideo secreta hominum solus, atque arcana cognoscis. Et Petrus ait: Videtis fratres, Simonem poenitentiam quærentem? paulò post videbitis eum rursus ad infidelitatem suam reuerti. Putans enim me Prophetam esse, pro eo, quod publicauit mala eius, quæ in secretis habebat & in occultis, poenitentiam se acturum promisit: Me enim mentiri fas non est: neque, vt infidelis hic saluetur, aut non saluetur: ego fallere debeo. Testor enim cælum & terram, quia non prophetice dixi, quæ dixi: vel quæ, quantum possibile erat, turbis audientibus indicaui: sed à quibusdam, qui tunc ei socij fuerant in operibus suis, nunc autem conuersi sunt ad fidem nostram: quid ei in secreto gestum sit, didici: cognita ergo, non præcognita loquutus sum. Simon verò, vt hæc audiuit, maledictis his & conuicijs aggreditur Petrum, dicens: O nefandissime omnium, & dolosissime, cui victoriam fortuna, non
 Mentien-
 dū non est
 in gratiam
 proximi.
 Simulata
 poenitentia

veritas

A veritas dedit. Verum ego non pro penuria scientiæ poenitentiam petij: sed vt tu, putans me per poenitentiam discipulum tuum fore, omnia secreta professionis tuæ concederes mihi: vt ita demum te cunctis agnitis confutarem. Sed, vt callidus, intellexisti, quam ob causam poenitentiam simulastem: & acquieuiisti, tanquam meum non intelligens dolum, vt prius me apud populum exponeres, quasi imperitum: tum deinde præuidens, quod ego ita populo expositus, necesse habeo indignari, & confiteri, me non verè poenitentiam gerere, præuenisti, vt diceres me ad infidelitatem meam post poenitentiam regressurum, vt omni ex parte vicisse videreris: siue permanerem in poenitentia quam professus fueram, siue non permanerem: vt tu sapiens credereris, qui ista præuideris: ego autem deceptus viderer, quia tuum non præuidi dolum: tu verò meum præuidens, calliditate vltus circumscripsisti me. Sed vt dixi, fortunæ est, non veritatis ista victoria: Scio tamen, quare ego ista non præuiderim: quia adstant loquutus sum tibi per bonitatem meam, & patienter egi tecum: Nunc autem tibi ostendam diuinitatis meæ potentiam, vt repente procidas, & adores me. Ego sum prima virtus, qui semper & sine initio sum. Ingressus autem vterum Rachel, natus sum vt homo ex ea, quo ab hominibus videri possem: Ego per aërem volaui: igni commixtus vnum corpus effectus sum: statuas moueri feci: animam exanima: lapides panes feci: de monte in montem volaui: transieui: manibus Angelorum sustentatus ad terras descendi. Hæc non solum feci, sed & nunc facere possum, vt rebus ipsis probem omnibus, quia ego sum filius Dei, stans in æternum, & credentes mihi, similiter stare in perpetuum faciam. Tua autem verba vana sunt omnia: nec vllum potes opus ostendere veritatis: sicut & ille, qui misit te Magus, qui nec seipsum potuit liberare de crucis poena. His dictis à Simone, Petrus respondit: Ne agas aliena, tu enim, quod sis Magus, ex ipsis, quæ gessisti, confessus es, & manifestatus. Noster autem magister, qui est filius Dei & hominis, manifestè bonus est. Quod autem verè sit filius Dei, quibus oportuit, dictum est, & dicitur. Tu autem si non vis confiteri, quod Magus es: cum omni hac turba pergamus ad domum tuam, & tunc apparebit, vter sit magus. Hæc autem Petro dicente, Simon blasphemij & maledictis agere coepit, vt seditione facta, perturbatis omnibus, argui non posset: & Petrus, quasi blasphemiam causa secedens, victus videretur. Sed perstitit, & arguere eum vehementius coepit. Tunc populus indignatus, Simonem atrio eiectum, extra ianuam domus depulit: eumque depulsum, vnus sequutus est solus. Facto autem silentio, Petrus ad locum qui populum hoc modo coepit: Patienter, fratres, malos ferre debetis: scientes, quia Deus, cum possit eos excidere, patitur tamen durare vsque ad præstitutam diem: in qua de omnibus iudicium fiet? Quomodo ergo nos non patiemur, quos patitur Deus? Quare autem non forti animo illatas ab eis toleramus iniurias: cum suas ille, qui potest omnia, non vlciscatur? vt & ipsius bonitas, & malorum noscatur impietas. Verum, si non inuenisset Simonem malignum ministrum sibi, inuenisset alium sine dubio. Necessè est enim, seculo huic venire scandala: vnde tamen illi, per quem veniunt. Et ideo magis desolatus est Simon, quod vas electionis factus est maligno: quod utique non fuisset, nisi potestatem in eum pro peccatis prioribus accepisset. Nam inde quid dicam, quod & Iesu nostro crediderat: & quod immortales esse animas sibi ipse persuasit? Quauis in eo ludatur à Dæmonibus, tamè persuasit sibi, quod pueri violenter necati habeat animam ministrantem sibi, ad quæcunq; voluerit: in quo verè, vt dixi, à dæmonibus illuditur. & ideo ego secundum ea, quæ ipsi videbantur, loquutus sum ad eum: nam & à Iudæis didicit, quia sit iudicium, & vltio proferenda aduersum eos, qui contra veram fidem veniunt, nec poenitentiam gerunt: sed isti sunt, quibus malignus, tanquam perfectis in sceleribus, apparet, vt decipiat eos, ne aliquando ad poenitentiam conuertantur. Vos ergo, quia ad Dominum conuertimini per poenitentiam, curuate ei genua. Hæc cum dixisset, omnis multitudo genua flexit Deo. Et Petrus respiciens ad cælum, cum lachrymis orabat super eos, vt Deus pro sua bonitate suscipere eos dignaretur, confugientes ad se. Et postquam orauit, & præcepit,

F 3 vt

I E S V S,
θεαυθρα-
πος.Simon de-
sertus ab
omnibus
eicitur ex
atrio.
Petri mā-
tuo ad tur-
bam.Mat. 11. 18.
Credidisse
aliquando
Christo Si-
monem, ex
actis constat
Apostolo-
rum, cap. 8.

III. dies hu vt postera die maturius conuenirent, multitudinem missam fecit. Tum deinde, se. E
 ius libri. cundum consuetudinem, cibo sumpto, quieuius. Igitur Petrus solita noctis hora
 Petri faci- confurgens, inuenit nos vigilantes: & cum ex more salutans confedisset, primus Ni-
 lit. as. ceta ait: Si permittis, mi Domine Petre, habeo, quod rogem. Et Petrus: Permitto, in-
 quit, non solum tibi, sed & omnibus: & non solum modo, sed & semper, vt vnusquis-
 que quod eum mouet, & partem, quam dolet in animo, fateatur: vt possit consequi
 medicinam. Quæ enim silentio conteguntur, nec innotescunt nobis, velut multi
 temporis vitia difficile curantur: & ideo, quoniam tacentibus non facile potest me-
 dula opportuni & necessarij sermonis adhiberi, proferre debet vnusquisque, in quo
 animus per ignorantiam languet: tacenti verò dare remedium, solius est Dei: possu-
 mus autem & nos, sed circuitu multi temporis. Necessè est enim, vt sermo doctrinæ
 ab initio per ordinem currens, & singulis quibusq; quæstionibus obuians cuncta
 aperiat, & cuncta dissoluat: & perueniat etiam ad hoc, quod vnusquisq; in animo
 suo requirit: sed hoc, vt dixi, per multum tempus fieri potest. Nunc autem, quod de-
 F
 sideras, roga. Et Niceta ait: Vberes tibi gratias ago, ô Clementissime Petre, verum
 hoc est, quod dicere cupio: Quis Simon, qui aduersatur, facere tanta hæc, & talia po-
 tuit? Non enim mentitus est aliquid ex his, quæ se fecisse professus est. Ad hæc bea-
 tus Petrus ita respondit: Deus, qui vnus & verus est, primo germine suo amicos bo-
 nos & fideles instituit præparare: sciens autem, quia boni esse non possunt, nisi ha-
 beant in potestate sensum, quo fiant boni: vt ex suo proposito hoc sint, quod voluit:
 Petri docta aliõ qui non possunt esse verè boni, si non proposito sed necessitate tenerentur in bo-
 explicatio. no: potestatem dedit vnicuiq; arbitrij sui, vt hoc esse possit, quod vult. Et rursus præ-
 Duo ordi- uidens, quia ista potestas arbitrij, alios quidem faceret eligere bona, alios verò mala:
 nes homi- & per hoc in duos ordines necessariò propagandù esset hominum genus: vnicuiq;
 num. ordini concessit & locum, & Regem, quæ vellet, eligere: bonus enim rex, bonis gau-
 det. & malignus, malis. Et quamuis hæc tibi, ô Clemens, in hoc tactatu, quæ de præ-
 Rex bono- finitione & sine differueram, plenius exposuerim: tamen & nunc requirenti Nicetæ
 rum Chri- manifestare me conuenit: quæ sit ratio, cur Simon, qui cõtra Deum sentit, tâta face-
 stus, malo- re mirabilia potuit. Igitur primò omnium, malus esse iudicatur apud Deum is, qui re-
 rum diabo- quirere nõ vult, quod sibi expedit. quomodo enim talis iste aliõ diligit, qui semetip-
 lus. sum non diligit? Aut cui non iste inimicus erit, qui sibijpsi amicus esse nõ potuit? Vt
 Clemens di- ergo distinguerentur, qui bona, & qui eligunt mala: Deus, quod vtile est, occultauit
 Et ante Pe- hominibus: id est possessionem regni cœlorum, eamq; velut thesaurum secretum repo-
 tro librum scripsit & abscondit, vt ad eã non facile quis possit virtute, & scientia peruenire propria:
 de Præfinitione Dei. famã tamen eius, diuersis nominibus & opinionibus, per generationes singulas ad
 is nunc non omniũ perduxit auditum: vt, si qui fortè essent amatores boni, audiẽtes, quod sibi esset
 extat. vtile & salutare, requirerẽt, & inuenirẽt: requirerent aut non à semetipsis, sed ab eo,
 Vnde requi- qui occultauit: dariq; sibi accedendi aditum, & viam scientiæ precarẽtur: quæ illis solis
 renda veri- panditur, qui eã super omnia mundi huius diligenter bona. Nec alio quis pacto vel
 tas. intelligere eã possit, etiã si prudentissimus videretur. Hi verò, qui neglexissent, quod
 sibi vtile & salutare esset, inquirere: tanquam seiplos odio habentes, & sibimetipsis
 inimici, frauderentur eius bonis, velut, qui diligerẽt mala. Oportet ergo bonos dili-
 gere eã super omnia, id est, super diuitias, gloriã, requiẽ, parẽtes, propinquos, amicos,
 & omne, quod in hoc mundo est. Qui verò perfectè diligit possessionem hanc regni
 cœlorum, abijciet sine dubio oẽm malæ cõsuetudinis vsum, negligentiam, desidiam, mali-
 tiam, iram, cunctaq; his similia. Nã si quid horum prætuleris ei, tanquam, qui plus dilexeris
 propriæ libidinis vitia, quam Deum, ad possessionem regni cœlestis peruenire nõ po-
 teris: quia & verè stultum est, aliquid plus amare, quam Deum. Siue enim parentes sunt,
 moriuntur: siue propinqui, nõ permanent: siue amici mutantur. Solus est aut Deus
 æternus, & indemutabilis parens. Qui ergo nõ vult inquirere, quod sibi vtile est: ma-
 lus est, in tantum, vt malitia sua ipsum impietatis principem superet. Ille enim bonitate
 dei abutitur, ad propositum malitiæ suæ: & sibi placet. hic aut salutis suæ bona negligit,
 vt per-

A vt perditione sui malo placeat. Propter hos ergo, qui salutis suæ neglectu placet ma-
 lo: & eos, qui studio vtilitatis suæ placere cupiunt bono: paria quædam ad tentationem
 præsentis huic seculo statuta sunt decem: secundum numerum decem plagarum, quæ illata
 sunt Aegypto. Cui enim Moyses secundum præceptum dei peteret à Pharaone, vt emit-
 teret populum: & ad testimonium cœlestis imperij signa ostenderet, proiecta in terram
 virgam: conuersa est in serpentem. Cumq; ob hæc Pharaon non vellet acquiescere, vt
 pote habens arbitrij libertatem: rursus Magi similia signa facere visi sunt, permittente
 Deo: vt propositum Regis probaretur ex arbitrij libertate, si magis crederet signis
 Moyse, qui à Deo missus est: quam his, quæ Magi videbantur potius facere, quam facie-
 bant: quos ipso utiq; nomine intelligere debuerat, nõ esse operarios veritatis: quod
 non à Deo missi, sed Magi appellabantur: sicut & ratio indicat. Deniq; vsq; ad aliquem
 locum visi sunt habere certamen, & potest hæc confessi de se, cessare meliori. Induci-
 tur ergo plaga vltima, interitus primitiuorum: & tunc Moyses iubetur populum con-
 B sparsione sanguinis consecrare, atq; ita magna cum prece, oblati etiam muneribus,
 cum populo rogatur abscedere: Simili ergo modo etiã nunc per me video geri. Sicut
 enim tunc Moyses hortante Regem, vt crederet Deo, obsistebant Magi, quasi osten-
 tatione similibus signorum: & à salute incredulos prohibebant: ita & nunc, cum ego
 exierim docere oes gentes, vt credant vero Deo, Simon Magus resistit: eadem agens
 aduersum me, quæ & illi tunc egerunt aduersum Moysen: vt si qui sunt ex gentibus,
 qui non recto iudicio vtuntur, appareant: saluentur aut, qui signorum rectum discrimen
 habuerint. Hæc dicente Pet. Niceta respondit: Obsecro te, vt si quid ad memo-
 riam venit, permittas mihi proferre. Tum Pe. delectatus super studio discipulorum:
 Dic, inquit, quod vis. Et Niceta ait: Quid peccauere Aegyptij, si non crediderunt
 Altera Ni-
 cetæ q̄stio
 Quid factum
 sit, vt Ma-
 gis Aegyp-
 tii potius,
 quam Moysi
 crediderint.
 C Moysi? cum & Magi similia signa fecerint, etiam si viderentur potius fieri, quam ve-
 ritate fierent? Nam & si ego fuisset tunc, ex eo, quod magi similia faciebant, nõ ne-
 cessè aut Moysen Magum credidisset? aut Magos, quæ ostendebant, diuinitus facere pu-
 tassent? quia non mihi verisimile videretur, licet per phantasmam, eadem tamen effi-
 ci à Magis posse: quæ ille, qui à Deo missus est, perpetrabat. Et nunc ergo, quid pec-
 cant hi, qui Simoni credunt? cum videant eum tâta facere mirabilia? Aut non est mi-
 rabile per aërem volare? igni admixtum, vnum corpus effici? facere statuas ingredi?
 canes æreos latrare? & alia his similia, quæ utiq; discretionem nescientibus, satis mi-
 ra sunt. Sed & de lapidibus visus est panes facere. Quod si peccat, qui signa facientibus
 credit: quomodo non peccasse videbitur & is, qui Domino nostro pro signis & virtu-
 tibus credit? Et Petrus ait: Libenter accipio, quod de veritate ad amussim requiris: pro signis i-
 & impedimenta fidei in anima tua latere non pateris: vnde & medulam consequi fa-
 gna. cile potes. Meministi, quod peius omnium esse dixi, cum quis negligit, quod sibi ex-
 pediat discere? Et Niceta respondit: Memini. Pet. Et rursus, quod Deus occultauit
 Impedimẽ
 ta fidei, du-
 birationes.
 Platonicum
 nã hoc Pla-
 to eodẽ mo-
 do de diale-
 tica scrip-
 sit.
 Paria quæ-
 dam mundi.
 D rit Deus veritatem: & mentes ei superposuerit, vt ab his, qui in profundum fodere
 valent, tanquam modo inueniri possit? Non ita est, sed sicut montes & terram cœli am-
 bitu circumdedit: ita & veritatem charitatis suæ velamine contexit, vt ille ad eam so-
 lus peruenire possit: qui prius ianuam dilectionis diuinæ pulsauerit. Etenim, quod
 prius dicere cõperã, paria quædam huic mundo destinasse Deum: ille, qui primus ex pa-
 rib. venit, à malo est: qui secundus, à bono. In quo vnicuiq; hominum iusti occasio iudi-
 cij datur: siue simplex ille sit, siue prudens. Nam si simplex est, & crediderit illi, qui pri-
 mus venit: signis enim & prodigijs motus, necesse est eadem ratione, vt etiam illi, qui
 secundò venerit, credat: signis enim & prodigijs suadebitur, & nunc, sicut prius. Dũ
 verò crediderit huic secundo, discet ab eo, quod primo illi, qui à malo venit, credere
 non debeat: & ita prioris error secundi emendatione corrigitur. Si verò, quia primò
 credidit, secundum recipere noluerit: meritò vt iniustus condemnabitur: iniustum
 enim est, vt cum primo propter signa crediderit, secundò eadem aut etiam potiora
 ferenti

ferendi signa, non credat. Si verò credidit primo, consequens est, ut vel in secundo E
 moueatur ad credendum. Neq; enim in tantum animo stertit, ut ingeminatis mirabi-
 libus non valeat suscitari. Si verò prudens est, discretionem potest capere signorum.
 Et si quidem primo credidit, augmentis virtutū mouebitur ad secundum: & ex com-
 paratione, quæ sint potiora, deprehendet: quāuis manifesta habeantur indicia apud
 eruditos quosq; sicut per ordinis consequentiam demonstrauius. Si verò, tanquā
 fanus quis, & qui medico non indigeat, non cōmotus ad primum: rei ipsius persecu-
 rantia suscitabitur ad secundum: distinctionemq; signorum & mirabilium faciet, in
 hūc modum. Ille, qui à malo est, signa quæ facit, nulli profunt: illa verò quæ facit bo-
 nus, hominibus profunt. Nam, dic quæso, quæ utilitas est ostendere statuas ambulan-
 tes? Larrare æreos aut lapideos canes? salire montes? volare per ærem? & alia his simi-
 lia, quæ dicitis fecisse Simonem. Quæ autem à bono sunt, ad hominum salutem de-
 feruntur, ut sunt illa, quæ fecit Dominus noster, qui fecit cæcos videre: fecit surdos
 audire: debiles, claudos erexit: languores & dæmones effugauit: mortuos fecit re-
 surgere: & alia his similia, quæ etiam per me fieri videtis. Ista ergo signa, quæ ad salu-
 tem hominum profunt, & aliquid boni hominibus conferunt, malignus facere non
 potest: nisi in fine mundi tantum. Tunc enim admiscere ei conceditur aliqua etiam
 de dextris signis, id est, ut vel dæmones fuget, vel ægritudines sanet: & propter hoc,
 tanquam qui excesserit terminos suos, & in semetipsum diuisus sit, ac semetipsum
 impugnauerit, destruetur. Et propterea Dominus prædixit, in nouissimis temporibus
 tentationem futuram talem, in qua decipiantur, si fieri potest, etiam electi: con-
 fusis scilicet indicijs signorum, perturbari necesse est, etiam eos, qui in discernendis
 spiritibus, ac distinguendis virtutibus videntur eruditi. Decem ergo, quæ diximus,
 paria, huic mundo destinata sunt ab initio seculi: Cain & Abel, vnum fuit par. Se-
 cundum verò, Gigantium, & Noë, Tertium Pharaonis & Abraham. Quartum Phi-
 listinorum & Isaac. Quintum, Esau & Jacob. Sextum, Magorum & legislatoris Moy-
 si. Septimum, tētatoris & filij hominis. Octauum, Simonis & meum, Petri. Nonum, G
 omnium gentium, & illius, qui mittetur feminare verbum inter gentes. Decimum
 Antichristi & Christi: de quib. paribus aliis vobis per singula latius exponemus. Et
 cum hæc diceret Pet. Aquila ait: Verè ad fidua doctrina opus est, ut de singulis possit
 quis scire rationem. At Pet. Quis est, qui assiduus sit erga doctrinam, & studiosè sin-
 gula quæq; perquirat? nisi, qui animam suam diligit ad salutem, & omnibus renun-
 ciat huius mundi negocijs, ut soli verbo Dei vacet: quem solum prudentē iudicat ve-
 rus Propheta, vendentem omnia, quæ sua sunt. & ementem vnam veram Margari-
 tam: & intelligentē, quæ sit differentia à temporalibus. ad æterna: paruis ad magna: ho-
 minibus ad Deum. Intelligit enim, quæ sit æterna spes apud verū & bonum Deum.
 Quis autē est, qui diligit Deum, nisi, qui sapiētiam eius cognouit? quomodo autē quis
 agnoscere poterit sapiētiam Dei, nisi assiduus sit ad audiendum verbum eius? ex quo
 accidit, ut amorē eius concipiat, & digno eum honore veneretur: hymnis & oratio. H
 nibus ad eum suscipit, & in his libentissimè requiescens, summumq; deputas detrimen-
 tum, si quando aliquid aliud vel ad momentū temporis loquatur, aut agat: quia re-
 uera nec potest anima, quæ Dei amore repleta est, aliud aliquid intueri: nisi, quod ad
 Deū pertinet: nec faciri potest præ amore eius, ea, quæ ipsi scit esse placita, meditā-
 do. Hi verò, qui affectum eius minimè concepere, nec illuminatam charitatem eius
 gerunt mente, velut in tenebris positi, lucem videre non possunt. Et ideo etiā prius,
 quàm incipiant requirere de Deo, quasi labore oppressi, statim deficiūt: ac tædio re-
 pleti continuo à propria consuetudine rapiuntur ad ea verba, quibus delectantur.
 Nam de Deo audire aliquid, talibus tædiosum est & molestum: pro eo, ut dixi, quia
 mens eorum nullam dulcedinem diuinæ charitatis accepit. Hæc Petro dicente, dies
 exortus est: & ecce veniens quidam ex discipulis Simonis clamabat, dicens: Obse-
 cro te Petre, suscipe me miserum, à Mago Simone deceptum: cui ego velut cœlesti
 Deo intendebam, ob illa, quæ ab eo fieri mirabilia videbam: Auditis tamen sermo-
 nibus

*Psal. 83,
Ibūt de vir-
tute in vir-
tutem.*

*Amusis ad
quam pro-
digia exige-
re cōuenit,
an ex Deo
sint.*

*Signa dia-
boli qualia*

Matt. 24.

*Decem pa-
ria totius
mūdi colla-
ta inter se.
Gen. 4.
Gen. 6. 7.*

Mat. 19. 13.

*Nemo dili-
git Deum,
nisi qui sa-
pientiam
eius cognou-
erit.*

*Hactenus
de ante Lu-
canis qua-
stionibus.
diei tertij.*

Anibus tuis, cœpit iam mihi homo videri: & quidem malus. Veruntamen cum hinc exi-
 ret, ego eum subsequutus sum solus, nondū enim ad liquidum impietates eius agno-
 ueram. Cum autē vidisset me subsequētē, beatum me dicens, perduxit ad domum
 suam: circa medium verò noctis ait ad me: Omnium te hominum faciam meliorem,
 si volueris usq; ad finem perseuerare mecum: cui cum promississem, exigit à me iura-
 mentum perseuerantiæ: eoq; accepto, imposuit super humeros meos polluta que-
 dam & execrabilia secreta sua, ut portarem: & sequi me iussit. Vbi verò ventum est ad
 mare, nauigium, quod fortè aderat, ingressus, id à ceruicibus meis, quod portare me
 iusserat sumpsit. Et paulò post egressus, nihil exulit: certum, quod in mare id iecerat:
 rogabat autem me, ut cum ipso proficiscerer, deinceps se Romā petere: ibi enim
 in tantum placiturum, ut Deus putetur: & diuinis publicè donetur honorib. * Tunc,
 inquit, te omnibus diuitijs repletum, si huc redire placuerit, & pluribus sultum mini-
 sterijs, mittam. Hæc ego audiens, & nihil in eo, secundum hanc professionem vidēs:
B sed Magum & deceptorem esse intelligens, respondi: Quæso te, ignosce mihi, quia
 pedes doleo: & propterea exire à Cæsarea non valeo: præterea est mihi vxor: sunt par-
 uuli liberi: quos relinquere omninò non possum. At ille hæc audiēs, & ignauia me
 incusans, profectus est contra Doram, dicens: Cum audieris, quanta mihi gloria erit
 in vrbe Roma, pœnitebit te.

*Quæ sit Dora, vide initio quarti libri. Et Egesippum, lib. 1. de excidio vrbis Hierosol. cap. 35. quo loco no-
 tatur Cæsaream Stratonis sitam fuisse inter Ioppen. quæ nimirum ad meridiem mari adiacet, Syriaco: &
 Doram, quæ eidem imminet versus aquilonem: ambas maritimas.*

Et post hæc ipse quidem, ut aiebat Romam petiti: ego autem confestim redij huc,
 orans, ut me suscipias ad pœnitentiam, quia ab eo deceptus sum. Cum hæc dixisset is,
 qui à Simone egressus est, iussit eum Petrus in atrio residere. Procedens autem ipse,
 & turbas plurimas videns, multò plures, quàm superioribus diebus, stetit in loco so-
 lito: & ostendens eum, qui à Simone venerat, sermonē facere hoc modo cœpit. Iste,
C fratres, quem ostendo vobis, paulò antè venit ad me, de Simonis mihi malis artibus
 nuncians: quomodo ipsam sceleris sui officinā proiecerit in profundum: non, quasi
 pœnitentiā ductus: sed metuens, ne deprehensus publicis legibus subiaceret. Rogab-
 bat autem hunc, ut dicit, munera immensa pollicens, secum manere. Cui cum persua-
 dere minimè potuisset, tanquam ignauum increpans, dereliquit: ipse verò Romā pe-
 tens. Cumq; hæc Petrus indicasset turbis, ipse, qui regressus à Simone fuerat, publicè
 stans, singula quæq; cœpit populo exponere de sceleribus Simonis. Et cum grauitè
 ferrent de his, quæ trāsacta sunt: sed, obseruate de futuris: quæ enim trāsierūt,
 iam finita sunt: quæ verò imminēt, periculosa sunt his, qui incurrerint: scādala enim
 nunquam deerunt huic mūdo, donec permittitur inimico agere pro voluntate sua:
 ut prudentes quiq; & intelligentes astutias eius, suscitatos sibi ab eo superent agones.
 Hi verò, qui negligunt discere, quæ ad salutem pertinet animæ sue: iustis ab eo dece-
 ptionibus capiuntur. Quia ergo, ut ipsi audistis, Simon egressus est: aures gentilium,
 qui ad salutem vocati sunt, præuenire necesse est: & me vestigia insequi: ut, si quid for-
 tè ab illo dissipatum fuerit, corrigatur à nobis. Sed quoniam iustum est de vobis ma-
 iorem sollicitudinem geri, qui iam intra muros vitæ cōtinemini: quia, quod adquisi-
 tum est, si pereat, damnū infert: quod autem nondum, si quidem inueniri potuerit,
 lucrum est: si minus, hoc solum dampni est, quod lucrum factum non est. Ut ergo &
 vos magis in veritate firmemini: & gentes, quæ ad salutem vocantur, non usquequaq;
 possint nequitia Simonis præueniri: cogitavi Zachæum vobis ordinare pastorem:
 ego verò ipse tres vobiscum permanere menses, & ita proficisci ad gētes: ne ampliùs
 morantibus nobis, & sceleribus Simonis usquequaque grassantibus insanabiles fiant.
 Hæc illo dicente, vniuersus populus fleuit: audiens, quod profecturus esset. At Pe-
 trus compassus eis, etiam ipse lacrymas fudit, & in cœlum respiciens, ait: Tibi Deus,
 qui cœlum terramque fecisti, & omnia, quæ in eis sunt, præcem supplicem fundi-
 mus,

*Simō. vrbis
sue myste-
ria in mare
proiecit.*

** Factum
hoc, suprā
in librū 2.
annotatū
est ex Iusti-
no Martyre
Simon Ro-
mam profi-
ciscitur.*

Matt. 18.

*Mala præ-
terita boni
cōsulenda.*

*Zachæus
dinatus E-
piscopus a-
pud Cæsare-
am à Petro*

Sic & Christus orat, Ioann. 17. mus, vr confugientes ad te in tribulatione sua soleris: propter affectum enim, quem E habent erga te, diligunt me: qui veritatem tuam adnunciaui eis: Propter quod miserationis tuæ dextra custodi eos: nõ enim Zachæus, nec alius quĩsquam hominum custos esse eis idoneus potest. Hæc autem & his similia cùm dixisset Petrus, manibus superpositis Zachæo, orauit, vt inculpabiliter Episcopatus sui seruet officium. *Manuũ impositio. Vide, qualẽ ordinet Petrus Episc.* Post hæc duodecim presbyteros ordinauit, & diaconos quatuor, & ait: Zachæum hunc vobis ordinavi Episcopum, sciens eum timorem Dei habere, & eruditum esse in scripturis: quem quasi Christi locum seruantem, honorare debetis, obediens ei ad salutem vestram: & scientes, quod siue honor, siue iniuria, quæ ei defertur, ad Christum redundat: & à Christo, ad Deum. Audite ergo eum attentius, & ab ipso suscipite doctrinam fidei: monita autem vitæ à presbyteris: à diaconis verò ordinem disciplinae. Viduarum religiosam curam gerite: pupillos enixius iuuate: pauperibus misericordiam facite: iuuenes pudicitiam docete. Et vt breuiter totum dicam alterutrum vobis, in quibus res poposcerit, sustentate. Deum colite, qui creauit cælum & terram: Christo credite: inuicem diligite: misericordes estote ad omnes, non verbo solo: sed & opere & rebus implete charitatẽ. Et cum hæc atq; his similia præcepisset, pronunciauit ad populum, dicens: Quoniã tres menses statui facere vobiscũ, si quis vestrum desiderat, baptizetur: vt exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæres honorum cælestium, ex gestis proprijs fiat. Accedat ergo, qui vult, ad Zachæum: & ipsi det nomen suum, atq; ab eo mysteria audiat regni cælorum. Ieiunijs frequentibus operam impendat, ac semetipsum in omnibus probet, vt tribus his mensib. consummatis, in die festo possit baptizari. Baptizabitur autem vnusquisq; vestrum in aquis perennibus, nomine trinæ beatitudinis inuocato super se, perũctus primò oleo per orationem sanctificato, vt ita demum per hæc consecratus, possit percipere de sanctis. Et cùm multa dixisset de ratione baptismi, dimissis turbis, ad solitam se recepit mansionem: Ibiq; adstantibus sibi duodecim, id est, Zachæo, & Sophonia: Iosepho & Michæa: Eleazaro & Phinees: Lazaro & Helisæo: me Clemente & Nicodemo: Niceta & Aquila: hoc modo proloquutus est: Consideremus fratres, quod iustum est: debemus enim auxilium aliquod ferre gẽtibus, quæ ad salutem vocatæ sunt. Ipsi audistis quod Simon præcedere volens iter nostrum, profectus sit: quem oportuerat & è vestigio insequi, vt sicubi aliquos subuertere tentaret, continuò confutetur à nobis. Sed quoniã iniustum mihi videtur, vt derelictis his, qui iam cõuersi sunt ad Deum, eorum, qui adhuc longè sunt, curam præferamus: rectum puto, tribus mensibus permanere me cũ his, qui in hac ciuitate conuersi sunt ad fidem: & firmiores eos efficere: nec tamẽ illos, qui adhuc longè sunt penitus negligere: ne fortè, si diu venenis pessimæ doctrinæ inficiantur, difficilius reuocetur. Et ideo volo, si tamen etiam vobis iustum videtur, vt pro Zachæo, quem hic ordinauimus Episcopũ, subijciatur in numero Benjamin filius Saba: & pro Clemente, quem decreui mecũ semper esse, quia ex gentibus veniens, audiendi verbi Dei grande desiderium gerit, Ananias filius Safra: Pro Niceta verò, & Aquila, qui nuper cõuersi sunt ad fidem Christi, Rubellus Zachæi frater, & Zacharias structor. Istis ergo quatuor, pro his quatuor substitutis, expleri volo duodecim numerum: vt me in ipsis semper secum esse sentiat Simon. Sequestratis igitur me Clemente, & Niceta & Aquila, ad illos duodecim ait: Volo vos post diem crastinum proficisci ad gentes, & vestigia Simonis insequi: vt omnia, quæ agit, manifesta mihi faciatis: sed & propositum singulorum diligenter requirite: & me ad futurum sine mora eis adnunciate: & ne multa vobis dicam, per omnia instruite gentes, expectare aduentum meum. Cũq; hæc atq; his similia dixisset: etiam vos, inquit, fratres, si quid vobis ad hæc videtur, dicite: ne fortè non sit rectum, quod mihi soli placet. Tum omnes vna voce collaudantes eum: Rogamus magis, aiebant, vt pro arbitrio tuo cuncta disponas: & quod tibi ipsi videtur, iubeas: hoc enim putamus esse opus integrum pietatis, si quæ tu iusseris, impleamus. Igitur statuto die, cùm stetissent ante Petrũ: Ne arbitreris, aiũt, Petre, paruum nobis indici

mœrore m

A mœrore, quod fraudamur, non audientes te per menses tres: sed quoniam hoc expedit agere, quod tu iubes, obediemus promptissimè: semper ergo vultum tuum in nostro corde retinentes, sicut iulisti, alacres proficiscimur. At ille oratione pro eis ad Dominum fusa, emisit eos. Et cùm profecti fuissent illi duodecim, qui præmissi sunt, Petrus ingressus, ex more, in loco disputationis stetit. Conuenerat autem populi multitudo, copiosior numerus, quàm solebat, & omnes cùm lachrymis intuebantur eum, pro eo, quod pridie ab eo audissent, profecturũ se Simonis gratia. Sed & ipse lacrymantes eos videns similia patiebatur: licet conaretur occultare, & inhibere lacrymas: prodebat tamẽ ex tremore vocis, & interruptione sermonis, quod simili angeretur affectu. Veruntamen manu confricans frontem: Ac quo animo, inquit, estote fratres, & misericordes animas vestras consilij ratione solamini: referentes omnia ad Deum, cuius solius implenda, & omnib. præferenda voluntas est. Nam si verbi gratia ponamus, quod pro affectu, quem erga vos gerimus, contra voluntatem eius agẽtes, resideamus vobiscũ: nunquid non potest missa in me morte, profectioem mihi à vobis inducere longiorem? Et ideo melius est, vt hanc breuiorẽ cum voluntate ipsius impleamus: vt pote, quibus definitum est, in omnib. obedire Deo: vnde & vos debetis simili obedientia parere ei, quippe, qui etiam me, non alia ex causa, nisi pro ipsius amore diligatis. Vt ergo amici Dei, voluntati eius obtemperate: sed & vos ipsi probate, quod iustum est. Nunquid non impium videbatur, si cùm vos Simon deciperet, ego non venissem ad vos? detentus à fratribus, qui erant in Hierusalem, & quidem cum haberetis apud vos Zachæum, virum bonum, & in sermone expeditum? Ita ergo & nunc impium iudicate, si cùm exierit Simon ad gentes impugnandas, quibus nullus omninò defensor est, ego non subsequar: detentus à vobis. Propter quod obseruemus, ne fortè affectu iniusto, voluntatem maligni faciamus. Interim tribus, vt dixi, mensibus permanebo apud vos: Estote assidui ad audiendum verbum: & consumatis his, si qui possunt, & volunt sequi nos: permittitur eis, salua pietate. Quod autem dico, salua pietate, hoc est, ne quem discessu suo contristet, qui contristari non debet: vel parantes relinquens, quos non oportet: vel vxorem fidem: vel, si quæ sunt huiusmodi personæ, quibus propter Deum deferri solatium conuenit. Interea per dies singulos disputans & docens, propositum tempus in doctrinæ labore compleuit. Et cùm aduenisset dies festus, supra decẽ millia baptizati sunt. In illis autem diebus epistola mittitur à fratribus, qui præcesserant, in qua Simonis scelera cõtinebantur: quomodo per ciuitates deciperet turbas, & Petrum per singula laceraret, vt cùm fortè aduenisset, nullus ei accommodaret auditum.

Petrum publicè à diis maleficij oraculis accusatum & perstrictum esse verbis Grecis, testatur & Augustinus libr. 18. de Ciuitate dei, cap. 53. & 54. Dicebant Di, huius magicis sceleribus duraturum saltem Christi religionem ad annos trecentos, sexaginta quinque, deinde desituran.

Adseriebant cum Magum esse, & sine Deo: iniuriosum, callidum, imperitum, & impossibile. Si qui verò eum confutare velit, occultis ab eo insidijs perimitur per satellites eius: propter quod, inquit, & ego cùm eum superassem & triumphassem, insidias eius veritus, fugi, ne fortè maleficijs me perimeret: aut mortem meam per insidias elocaret: indicabant autem maximè eum apud Tripolim demorari. Igitur Petrus epistolam recitari populo iubet: & post lectionem adloquutus eos, de omnibus plenissimè instruxit: præcipuè tamen, vt obedirent Zachæo, quem eis ordinauit Episcopum. Sed & presbyteros & diaconos populo: & ipsis nihilominus populum commendauit: simulque denuncians, quòd apud Tripolim hyematurus esset. Commendo vos, inquit, gratiæ Dei: crastino cum voluntate Domini profecturus. Per totos autem tres menses, quos apud Cæsaream doctrinæ causa exigemus, quæcunq; apud populum differebat per diem, hæc nobis secretò lucubrantibus secum, plenius & perfectius explanabat tanquã fidelioribus, ac sibi liquidò probatis. Simul & imperat mihi, quia intellexit me studiosius, quæ audirẽ, memoriæ commẽdare: libris singula quæque,

XII. discipuli Petri mittuntur ad prædicandũ

Solatur Petrus tristẽ ecclesiã Cæsaream ob discessum suum.

Non facile relinquẽdĩ sunt parentes aut vxores Euangelij prætextu.

Negotium scribendi à petronium etum Clementi.

quæque quæ memoratu digna videbantur, comprehendere, & mittere ad te, mi Do E
mine Iacobe: sicut & feci, parens eius præceptis.

*Non sunt hi Recognitionum libri: sed alij, qui nunc nobis desiderantur. vt alia multa ex vrisorum pa-
trum monumentis, fortassis autem sunt illi, quos præter hos decem, alios totidem numero, conscripsisse Cle-
mentem refert Volsig. Lazius ex scripitijs Primitiua ecclesiae: quæ omnes viginti numero malum itinerarij
habuerint. Sed de his luculentius supra, in iudicio nostro de Clementinis scriptis.*

Primus ergo liber ex his, quos prius misi ad te, continet de verbo Prophetæ: & de
proprietate intelligentiæ legis: secundum id, quod Moyfi traditio docet. Secundus,
de principio continet, vtrum vnum sit principium, an multa? & quod non ignoret
Hebræorū lex, quid sit immensitas. Tertius, de Deo, & his, quæ ab eo instituta sunt,
Quartus, quod, cum multi dicantur Dij, vnus sit verus Deus: secundum testimonia
scripturarum. Quintus, quod duo sint cœli: quorum vnum, sit istud visibile firma-
mentum, quod & transibit: aliud verò, æternum, & inuisibile. Sextus, de bono & ma-
lo: & quod bono cuncta subijciantur à patre: malum, autem quare, & quomodo, &
vnde sit? & quod cooperetur quidem bono: sed non proposito bono: & quæ sint fi-
gna boni, quæ verò mali: & quæ sit differentia dualitatis & coniugationis. Septimus,
quæ sint, quæ prosequuti sunt duodecim Apostoli apud populum in templo? Octa-
uus, de verbis Domini, quæ sibi videntur esse contraria: sed non sunt: & quæ sit ho-
rum solutio. Nonus, quod lex, à Deo posita, iusta sit, & perfecta: & quæ sola possit fa-
cere pacem. Decimus, de natiuitate hominum carnalium, & de generatione, quæ est
per baptismum: & quæ sit in homine carnalis seminis successio, & quæ animæ eius
ratio: & quomodo in ipsa est libertas arbitrij: quæ quoniam non est ingenua, sed fa-

cta est, immobilis à bono esse non poterat. De his ergo singulis, quæ apud Cæ-
saream diserta sunt à Petro, iubente, vt dixi, iplo: decem conscripta ad
te transmisi volumina. Nos autem die postera, vt statutum
fuerat, cum aliquot, qui Petrum sequi decre-
uerant, fidelibus viris, à Cæsarea
proficiscimur.

ARGV.

67

**ARGVMENTVM IIII. LIBRI RECO-
GNITIONVM, CLEMENTINARVM AV-
CTORE L. GRVTERO VENRADIO.**

HACTENVS, quid contra Magum Simon ille Petrus apud Cæsa-
ream Stratonicam egerit: nunc porrò, quid ab ipso apud Tripo-
lim, vrbem Phœnicie maritimam sit actum: quæq; ibidem, dum
fugientem Magum insequitur, & quamdiu ab Apostolo habitæ
conciones, de vero nimirum Deo ac seruatore nostro Iesu Chri-
sto, deq; falsis dijs, & id genus principijs cognoscendi Christum, eumque contra
Magum astruendi, diligenter & luculentè ab hoc quarto libro ad septimum vsq;
perscribit doctissimus Clemens. Miram vbique & planè Euangelicam Petri in
profectionibus apud suos nullosq; non humanitatè, submissionem caritatem, stu-
diumque regni Iesu prædicandi ac propagandi nobis interea commendat. idque
sanè tam efficaciter, vt neminè esse posse putem, quin hisce lectis ad suam ipsius
fidem vel excitandam, vel confirmandam, adeoq; pietatem amplificandam mi-
rabiler accendi cogatur. Refert hic autem Clemens, vt Petrus, intellecto eum
appulisse Tripolim, coactus sit in crastino apud populum Tripolitanum facere
verba, eum itaq; doctè & copiosè de origine idololatriæ, falsorum cultuum & ig-
norantiæ: itemq;, vnde dæmonibus data sit facultas inuadendi homines, & quâ
viâ, docuisse hortatum dein, vt ad veram de deo cognitionem, prisca olim tradi-
tam reuerti velint. demonstrasse præterea euidenter, vanitatem & imposturas
idolorum colendorum: & inter diuinationes, quæ pleræq; fœditiæ & Pythonicæ
sunt: aliæ autem veræ & propheticæ, diligenter distinxisse. tum omnia, quæ qui-
dem aduersus deum ab infidelibus obijci poterant, propterea, quod dæmones for-
masset, quos & seductores humani generis fore, & à se descituros præsciebat,
διὰ τὸ πωλλὰμ προλήσειμ remouisse. explicata demum ratione ignorantie, & ini-
tio cultus impij ac idololatrici monstrato, ciues hortatum, ad vitæ religionisque
puritatem per fidem in Iesum, (quem pulcerrimis interim titulis ornat.) & ba-
ptismi susceptionem, ab efficacitate fidei. ac postremò vitandos esse falsos magi-
stros seu concionatores, docuisse.

Quàm sit hæc grauisima Petri concio futura utilis, vbi tot fidei dogmata de
vno & vero deo, deque sano & recto eius cultu: tot de origine errorum, & fon-
te idololatriæ: de natura dæmonum, nequitia, insidijsque: tum de Pœnitentiæ: de
probatione concionatorum: tot denique arcana de prisca ætate scitu in-
cundissima continentur atq; explicantur: equidem malo quen-
que ex ipsa lectione, quàm nostra ora-
tione percipere.

G RECO.

RECOGNITIONVM^E

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM

FRATREM DOMINI, LIBER QVARTVS

TVS RVFINO TORANO AQVILEIENSE interprete.

Prima Petri concio Tripoli habita, de vera agnitione cultuque Dei.

DROFECTI à Cæsarea, vt Tripolim pergeremus, apud Doram breue oppidum, primam fecimus mansionem: quia nec longè aberat.

Doram Clemens breue vocat oppidum, vel, quòd parùm distaret à Cæsarea, Phœniciam versus: vel, quòd exiguum esset.

Et omnes penè, qui per sermonem Petri crediderant, diuelli ab eo satis ægrè habebant: sed pariter incedentes, dum iterum videre, iterum complecti iuuat: iterum conferre sermonem: ad diuersorium peruenimus. Sequenti verò die venimus Ptolomaidam, vbi decem dies demorati, cum aliquanti verbum Dei recepissent: nonnulli eorum, qui attentiores videbantur, & diutiùs detinere nos doctrinæ gratiam cupiebant: Tripolim, si hoc vellent, vt sequerentur, indicauimus. Similiter & apud Tyrum ac Sydonam & Berytum fecimus, & his qui plenius desiderabant audire sermonem, apud Tripolim nobis hyemandum denunciauimus.

Dora, Ptolemais, Tyrus, Sydon ac Berytus, inter Cæsaream Stratonis, ac Tripolim mari Syriaco adiacent. Hæc τριπολις. Est autem Tripolis, Phœnicia vrbs, mari adiacens: locus sic ex numero dictus, quòd tria oppida, singulis inter se stadiis distarent, adeò coniuncta. P. Mela libro primo de situ orbis, capite duodecimo.

Igitur cum ex singulis ciuitatibus studiosè quique comitarentur Petrum, electorum multitudo plurima ingredimur Tripolim. Continuò autem ante portas ciuitatis, fratres, qui præmissi fuerant, occurrunt: & suscipientes nos abducunt per hospitium, quæ præparauerant. Commotio autem & concursus plurimus fiebat in ciuitate, desiderantium videre Petrum. Et cum venissemus ad domum Maronis, in qua Petro fuerat præparatum: conuersus ad turbas, post diem crastinum, sermonem se ad eos promisit facturum. Igitur quæ præmissi fuerant, fratres omnibus, qui nobiscum venerant, hospitium diuidunt. Petrus verò Maronis domum ingressus, cum rogaretur cibum sumere, nequaquam se facturum respondit: nisi prius scisset, si omnes, qui eum fuerant comitati, hospitij requiescerent. Comperit autem à fratribus, qui præmissi sunt, quia à ciuibus, pro desiderio, quod erga Petrum conceperant, non solum hospitij, sed & omni humanitate suscepti sint: in tantum, vt & contristarentur aliquanti, quibus defuere, quos susciperent: Ita enim omnes paratos fuisse, vt si multò plures venissent, adhuc tamen suscipiendos magis, quam suscipientes fuisse defuturos. Super his Petrus valde delectatus, collaudauit, & benedixit eos: ac secum manere iussit. Ipse verò, cum lauisset in mari, cibo sumpto, quieuit in vespera.

Initio nascentis ecclesie, sic proferebatur Euangelij doctrina: vt legis quoque obseruatio non interdiceretur. Nam debes tibi ab Ebionis cauere hæresi, qui corporis lationem ad animi purgationem permultum facere putauit. Porro huius & Eunomij erroribus contaminatos esse plerisque locis hos libros, fatetur Rufinus interpres, & Epiphanius Cyprius. Locos vide supra, in Iudicio nostro.

Et ex

A Et ex more, pullorù cantibus surgens, vespertino adhuc lumine perdurante, cunctos inuenit vigilantes: eramus autem omnes cum eo sedecim, Petrus & ego Clemens: Niceta & Aquila: & illi, qui præcesserant, duodecim. Salutans itaque, vt solebat, Petrus ait: Hodie, quia alijs occupati non sumus, nobis simus. Et ego quidem vobis, quæ apud Cæsaream, post digressum vestrum gesta sunt, enarrabo. Vos autem mihi, quæ hic à Simone perpetrata sunt, indicate. Et cum de his ab alterutro sermo crederetur, illucescente die, ingressi quidem de familiaribus, nunciant Petro: quod Simon, vbi eum didicisset ingressum, per noctem profectus esset in Syriam tendens. Turbæ autem diem hanc, inquit, quam interposuisti eis, desiderio tui longissimi formidans sibi esse tempus opinantur: denique non ferentes, stant ante ianuam, inter se inuicem de his, quæ audire cupiunt, conferentes: & te ante præfinitum tempus omnimodis se visuros sperant: quandoque magis dies clarescit, multitudines colliguntur: & audituros se sermonem tuum, nescio, vnde præsumentes, certissimè confidunt.

B Nunc ergo, quod tibi videtur, iube, vt dicamus eis: absurdum nanque est, tantam multitudinem conuenisse, & discedere cum mœstitia, quippe, si responsa eis nulla reddantur. Non enim cogitabunt, quod ipsi statutum non expectauerint diem: sed, quòd à te magis videantur esse contempti. Tum Petrus admirans ait: Videtis fratres, quomodo vnusquisque sermo Domini propheticè dictus, impletur? Memini enim dixisse eum: Missis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, vt eiciat operarios in messem suam. Ecce ergo nunc, quæ in mysterio prædicta sunt, adimplentur. Sed & quod dixit: multi venient ab oriente, & occidente, à septentrione, & meridie: & recumbent in sinibus Abraham, & Isaac, & Iacob: etiam hoc pariter, vt videtis expletur. Propter quod deprecor vos conseruos & adiutores meos, vt discatis attentius prædicandi ordinem, & solutionum vias: vt possitis saluare animas hominum, quæ occulta Dei virtute, quem debeant diligere, prius etiam, quàm doceantur, agnoscut. Videtis enim eos, quasi bonos seruos desiderare eum, quem sibi sperant aduentum sui Domini nunciare: vt possint voluntatem eius, quam didicerint, implere. Desiderium ergo audiendi verbi Dei, & voluntatem eius querendi, ex Deo habent: & hoc est initium doni Dei quod gentibus datur, vt possint per hoc doctrinam recipere veritatis. Sic enim & Hebræorum populo ex initio datum est, vt diligenter Moysen, & crederent verbo eius. Quod ergo fuit proprii muneris à Deo erga Hebræorum gentem: hoc nunc videmus dari etiam his, qui ex gentibus conuocantur ad fidem. Operum verò ratio, potestati & arbitrio vnus cuiusque permittitur: & hoc ipsorum est proprium, hoc à patre cælesti donatum est, vt voluntatem eius, cuius amorem & desiderium, Deo largiente, conceperis, facias: ne dicatur ad te ille sermo eius, quem dixit: Quid autem dicitis mihi, Domine Domine, & non facitis, quæ dico? Est ergo proprii muneris à Deo concessi Hebræis, vt Moyse credant: gentibus autem, vt Iesum diligant. Hoc enim indicabat & magister, vbi ait: Confiteor tibi pater, Domine cæli & terræ, quia occultasti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. per quod utique declaratur, quia Hebræorum populus, qui ex lege eruditus est, ignorauit eum. Populus autem gentium agnouit Iesum, & veneratur: propter quod & saluabitur, non solum agnoscens eum: sed & voluntatem eius faciens. Debet autem is, qui ex gentibus est, & ex Deo habet, vt diligat Iesum: proprii habere propositi, vt credat & Moyse. Et rursus Hebræus, qui ex Deo habet, vt credat Moyse: habere debet, & ex proposito suo vt credat in Iesum, vt vnusquisque eorum, habens in se aliud diuini muneris, aliud propriæ industriæ, sit ex vtroque perfectus. De tali enim dicebat Dominus noster viro diuite, qui profert de thesauris noua & vetera. Sed de his satis dictum: vrget enim tempus. & populi religiosa deuotio inuitat nos, ad ipsos facere sermonem. Et cum hæc dixisset, requirebat, vbi oportunus esset locus ad disputandum. Et Maro ait: Est mihi ædes amplissima, quæ plus, quàm quingentos recipiat viros: est & hortus intra domum: aut si in publico aliquo placet loco, hoc magis omnes desiderant, nemo enim est, qui non cupiat vel faciem tuam videre.

G 2 dere

Petri pro suis sollicitudo.

Simon re-formidans Petri conspectum dilabatur in Syriam.

Matt. 9.

Matt. 8.

Proprium Hebræorù munus factum est & gentibus commune.

LIBERVM ARBITRIVM.

Matt. 7.

Matt. 11.

Saluatur, non qui agnouerint Deum: sed qui voluntatem eius fecerint.

Matt. 13.

dere tantum. Et Petrus: Ostende mihi, inquit, ædem, vel hortum. Et cum vidisset ædem, ingrediebatur, vt & hortum perspiceret: & subito omnis multitudo, quasi ab aliquo euocata, cum festinatione ingressa est domum: atque inde ad hortum prorupit, vbi iam stabat Petrus, considerans, quis esset aptus ad disputandum locus. Vt autem vidit turbas, velut ingentis fluuii inundasse lenem meatum: ascendens super basim quandam, quæ fortè iuxta horti parietem stabat, primò, religionis more, populum salutauit: quidam autem ex his, qui aderant, & multo tempore à dæmonibus fuerant fatigati, in terram prouunt: obsecrantibus spiritibus immundis, vt, vel vno die indulgeretur eis in obsecris corporibus permanere: quos Petrus increpans, iussit abscedere: & sine mora discesserunt. Post hos alij longis affecti languoribus, rogabant Petrum, vt reciperent sanitatem, pro quibus se supplicaturum Domino pollicetur, cum prius sermo doctrinæ fuisset expletus. Sed statim vt promisit, languoribus resoluti sunt, & iussit eos seorsim residere cum his, qui à dæmonibus fuerant curati, quasi post laboris fatigationem. Interea dum hæc aguntur, plurima multitudo conuenit, quos non solum desiderium Petri, sed & sanitatum, quæ perpetrata fuerant, fama pertraxerat. At Petrus manu quiescere populum docens, & turbas in tranquillitate componens, hoc modo fecit exordium.

Oratio Petri, eruditissima atque elegantissima, adeoque feruentiissimo ipsius spiritu referta, qua ab idolis ad veram in vnum Deum & Christum fidem, efficacissimis variisque argumentis hortatur Iriopolitanos.

Principiū Christiani Incipienti de vero Dei cultu facere sermonem, necessarium mihi videtur, eos, qui nondum de hoc aliquid scientiæ consequuti sunt: primò omnium docere, per omnia inculpabilem ponendam esse diuinam prouidentiam: per quam mundus regitur & gubernatur. Hunc autem nobis exordij titulum dedit præsentis operis ratio: & eorum, quos Dei virtus sanauit, occasio: vt ostendamus, quòd recta ratione quam plurimà diuersis dæmonibus obtinentur, vt per hoc appareat iustitia Dei. Inueniuntur enim omnium penè malorum mater, esse ignorantia. Sed iam veniamus ad causam. Deus cum fecisset hominem ad imaginem & similitudinem suam, operi suo spiramen quoddam, & odorem suæ diuinitatis inseruit, vt per hoc participes facti mortales vnigeniti eius: per ipsam etiam, amici Dei & filij adoptionis existerent: vnde & qua via id possint adipisci, ipse eos, vt Propheta verus edocuit: sciens, quibus actibus hominum, delectaretur pater. Vnus itaque apud homines tunc Dei cultus erat, mès pura & spiritus incorruptus: Et ob hoc, omnis creatura humano generi scædus inuiolabile conseruabat. Ob reuerentiam nanq; creatoris, nulla ægritudo in eos, nullum vitium corporis, nulla ciborum dominata corruptio est: ex quo fiebat, vt mille annorum ætas in fragilitatem non incideret senectutis.

Vnde μακροβίοι apud priusos. Vide in eam senten. Genes. 6. Eandem refert quoque Iosephus, in primo τὸ ἀρχαιολογίας 138. atque ex ipso Eusebius Pamph. libr. nono προπῖ ἀσκητῆς ἐνα δ pag. Græcæ edit. 43.

Sed, vbi vita laboris expers, bonorum perseuerantiam non putauit diuina largitione, sed rerum forte cõcessam: & sine vllò sudore diuinæ amœnitatis delitijs perfrui, naturæ debitum: & non Dei bonitatis munus accepit: in contrarias, per hæc hõies & impias cogitationes, ocio docente, perueniunt: putantes, Deorum sibi vitam, nullis laboribus, nullisq; meritis natam. Hinc proficiunt in deterius, vt neq; prouidentia Dei mundum regi credant, neq; virtutibus esse aliquem locum: quandoquidè semetipsos *** tenuisse:** sciunt nullis prius bonis operibus, adsignatis, ocij ac deliciarum summam *** tenere:** & *** habitos** amicos Dei absque vllis laboribus *** haberi.** Iustissimo itaque Dei iudicio, in huiusmodi cogitationum vanitate languentibus, labores & adflictiones pro remedio conferunt. Vbi ergo adfuit labor ac tribulatio, deliciarum & amœnitatis exclusi sunt **Afflictiones** loco. Terra autem cœpit nihil eis sine labore producere: & tunc conuersa in hominibus cogitatio creatoris sui requirere commonetur auxilium, & orationibus ac **dantur al-** votis præsidia inuitare diuina. Et ita factum est, vt cultum Dei, quem pro bonis **remedio.** neglexerant,

Aglexerant, recuperarent pro malis: & cogitationes in Deum, quas peruerterat indulgentia, emendaret adflictio. Sic ergo diuina prouidentia hoc esse vtilius hominibus videns, vias benignitatis & abundantie, tanquam quæ læderent, subtrahit ab hominibus. & vexationis iter ac tribulationis inducit. Sed vt ostenderet, quia hæc pro ingratia agerentur: vnum quendam ex illis, qui primitus cœperant esse mortales, quod eum gratiæ suæ non immemorem vidit, & quia sperauit inuocare nomen Domini, ad immortales transtulit.

(De Enos, Gen. 4. Mosis testatur, iuxta 70. οὗτος ὁ ἐνὸς ἡλίπερ ἐπιηλεῖσθ τὸ ὄνομα κυρίου θεοῦ. Atque hæc lectionem citat Clemens, & quia sperauit inuocare nomen domini. Verum hæc intelligendum est, de Enocho. Vide Genes. 5.)

BCæteris, qui in tantum ingrati extitere, vt nec laboribus & tribulationibus emendari & corrigi possint, grauissima morte damnatis. Inuenit tamè & inter ipsos vnū quendam cum domo sua iustum, quem referuaret: præcepto ei dato, vt fabricaret arcam, & in ea, (cum diluuiò cuncta necarentur:) ipse cum his, quibus præceptum fuerat, posset euadere: quòd impijs inundatione aquarum peremptis, purificatione mundus acciperet: & is, qui ad prosperitatem generis fuerat referuatus, per aquam mundus effectus, mundum denuò repararet. Sed his omnibus gestis, rursus homines ad impietatem vertuntur: & propter hoc à Deo ponitur lex, quæ viuendi modum doceret: sed processu tēporis, Dei quidè cultus & iustitia, ab infidelibus, & impijs corrumpitur: sicut paulò post apertius ostendemus: peruersæ autè & erraticæ religionis introducuntur: quibus se plurima pars hominum per occasionem feriarum, & solennitatum dederunt: potus instaurantes, & conuiuia, tibiasq; ac fistulas, & citharas, ac diuersa genera musicorum sectantes: & semetipsos, per omnia, temulentie ac luxuriæ propinquant. Hinc omnis error accepit originem: hinc lucos, & aras, hinc coronas & victimas reperere, & post ebrietatē, quasi limphaticis motibus agi: ex hoc iam potestas dæmonij data, ingrediendi huiusmodi mentes: vt choros ducere insanos, & Baccho furerere viderentur: hinc fremere dentibus, & mugire de profundis visceribus, inuentum: hinc terribilis vultus, & ferus in hominibus aspectus: vt is, quem temulentia subuerterat, ac dæmon infligauerat, numine repletus à deceptis & errantibus crederetur. Vnde cum tam multæ in hunc mundum falsæ & erraticæ religiones essent introductæ: missi sumus nos, deferentes vobis, tanquam boni negotiatores, à patribus traditum & cõseruatum veri Dei cultum: cuius, quasi semina quædam, vobis hæc verba respergimus: & in vestro iudicio ponimus, quòd rectum videtur, eligere: Si enim recipiatis, quæ nostra sunt: non solum ipsi incursionibus dæmonis effugere: sed & ex alijs eas effugare poteritis: simul & æternorum bonorum præmia consequemini. Qui autem contempserint recipere, quæ dicuntur à nobis, in præsentem quidem vitam, diuersis dæmonibus & agritudinibus vitijs subiacebunt: Post excessum autè corporis, etiam animæ eorum cruciabuntur in perpetuum. Deus enim non solum bonus, sed & iustus est: nam si semper bonus sit & nunquam iustus est, vt reddat unicuique pro gestis suis, bonum inuenietur iniustum. Iniustum nanq; est, si ita apud eum habeatur impius, sicut & pius. Igitur dæmones, sicut paulò antè diximus, cum occasionibus acceptis, ingerere se potuerunt per malos & turpes actus corporibus hominum: si multo tempore permaneant in eis, per negligentiam ipsorum: quia animæ suæ, quod est vtile, non requirunt: necessariò cogunt eos habitantium in se dæmonum de reliquo facere voluntates. Quod autè est omnium deterius, in consummatione seculi, cum dæmon ille igni tradetur æterno, necessariò & anima, quæ ei paruit, cum ipso æternis ignibus cruciabitur, vna cum corpore suo, quod polluit. Dæmones autem habere desiderium immergendi se corporibus hominum, hæc causa est. Spiritus sunt, habentes propositum conuersum ad malitiam: per cibos ergo & potus immoderatos, ac libidinè, perurgent homines ad peccatum: eos tamen, qui peccandi propositum gerunt: qui dum videntur necessaria naturæ velle complere, non tenentes modum per nimietatem, ingrediendi in semetipsos dæmonibus faciunt locum.

Quod hic Petrus asserat, testatur & D. Deus apud Iobum capit. 40. Ecce, inquit, virtus eius in lumbis eius, (Behemoth dæmonis) & robur illius in umbilico ventris ipsius. Nimirum significat, illecebris venereæ voluptatis, quæ circa lumbos in viris: & umbilicum in fœminis maxime sentitur. potissimum dæmonem mortales oppugnare atque inuadere. Atque hoc in causa fuit, cur suos monuerit Christus seruator, ut succingant lumbos. Luc. 12. Vide autem & supra libri secundi finem, vbi eadem Petrus ait.

Donec autem naturæ mensura seruatur, & modus legitimus custoditur, Dei clementia, ingrediendi in homines non eis tribuit facultatem. Vbi verò aut mēs ad impietate declinauerit, aut corpus immoderatis cibis ac potib. adimplebitur, tanquam voluntate & proposito eorum, qui se ita negligūt, inuitati, quasi aduersum eos, qui à Deo positam legem soluerint, accipiunt facultatem. Videtis ergo, quantum valeat agnitio Dei, & diuinæ religionis obseruantia? quæ non solum defendit credentes ab incurtionibus dæmonij, verum & imperare eos facit his, qui ceteris dominantur. Et ideo necessarium vobis est, qui estis ex gentibus, confugere ad Deum: & obseruare vos ab omnimūditia, vt expulsis dæmonibus, Dei habitatio fiat in vobis. Simul & orationibus commendate vos Deo: & interpellate eum aduersum impudentiam dæmonū: credentes enim quæcumq; petieritis, accipietis. Sed & ipsi dæmones, quantum viderint fidem crescere in homine, tantò ab eo refugiunt: in ea solum parte residētes, in qua adhuc aliquid infidelitatis reliderit: ab his verò, qui plena fide credūt, absq; vlla remoratione discedunt. Anima enim, cum venerit ad fidem Dei, cælestis aquæ virtutē consequitur: per quam dæmonem tanquam scintillam ignis extinguar. Est ergo fidei mensura, quæ si integra sit, ex integro de anima dæmonem fugat: si verò minus aliquid habeat, residet adhuc aliquid de portione dæmonis in portione infidelitatis: & est plurimus labor, vt intelligat anima, quādo, aut qualiter: nū plenè, aut minus plenè ex se fugatus sit dæmon. Si enim in aliqua parte reliderit, cum tempus inueniet, cogitationes subijcit cordib. hominum: & illi nescientes, vnde hæc veniāt, suggestionibus dæmonum, quasi animæ suæ sensib. credunt: suggerūt ergo alijs, occasione corporeæ necessitatis delicias sequi: aliorum iracundiam exculant per abundantiam fellis: aliorum insaniā, nigri fellis vehementia colorant: sed & stultitiā quorundam, pro multitudine phlegmatis extenuāt. Quod & si ita esset, tamē hæc singula molesta corpori esse nō possent, nisi ex ciborū potuumq; nimietate qui cum iusto amplius sumūtur, abundantia eorū, quā decoquere naturalis non sufficit calor, crudescit in venenū quoddam: idq; viscerib. venisq; omnib. sentinē in modū redundās, motus corporis insanos reddit & turpes. Propter quod in omnib. est obtinenda parsimonia: vt neq; dæmonib. locus detur, neq; anima ab eis obsessa vnā cum ipsis tradatur æternis ignib. crucianda. Est & alius error dæmonū, quem subijciunt sensibus hominum: vt putent se ab his, qui dicuntur Dij, perpeti, quæ patiuntur: quò per hæc, sacrificia offerentes & munera, quasi repropitiantes eos, cultū falsæ religionis adfirmant: nos verò refugiant, qui pro salute eorum satagimus, vt ab errore liberentur: sed hoc, vt dixi, faciunt, ignorantes, quod dæmones ista sibi suggerant, ne saluentur. Est ergo in potestate vniuscuiusq;: (quia liberi arbitrij factus est homo:) vtrū nobis velit audire ad vitam: an dæmonib. ad interitum. Alijs etiam dæmones in visu per diuersas imagines apparentes, interdum minas intendunt: interdum sanitates incommoditatibus pollicētur: vt his, quos decipiunt, Deorum nihilominus de se inferant opinionem: & quod sint dæmones, ignoretur. Sed nos non latent, scientes mysterij creaturæ: & quam ob causam dæmonibus hæc agere in præsentī seculo permittatur: vt vel transformari eis liceat. in quas volunt imagines: vel, suggerere prauas cogitationes: & inserere se per cibos & potum sibi consecratum mentibus vel corporibus eorum, qui ex eo sumpserint: vel ad idōli alicuius venerationem, somnia vana confingere. Et tamen quis ita sine sensu inuenitur: cui persuadere debeat, vt idōlum colat? siue illud ex auro, siue ex quolibet metallo factum sit: cui non palām est, id esse illud metallum, quod artifex voluit? Quomodo ergo inesse ibi diuinitas putanda est? quod si nolisset artifex, omninō non esset? aut, quomodo inde futura

Matt. 21.

Fides dæmones fugat.

LIBERVM
ARBITRIJ
VM.Vanitas
cul
tus idolola
trici.

A futura sibi adnunciari sperent, vbi nec præsentium aliquis intellectus est? Quamuis etiam si aliquid diuinarent, non continuo Dij haberi possint: quia aliud est diuinitas, aliud diuinitas. Nam & Pythones diuinare videntur: & non continuo Dij lunt: deniq; à Christianis hominibus effugantur: *Pythones diuinatorij spiritus.*

Pythones, spiritus sunt, qui in fanaticis habitant, atque interrogati vaticinantur. Est enim τὸ πύθων διτύος, ἀπὸ τοῦ πύθωνος, quod est, interrogare, indagare: quia diabolus responderet consulentibus. Obsesti hoc spiritu à Græcis dicuntur ἐγγασίμοιοι: in decretis, ventiloqui. Grauius hæc diuinitas in lege prohibita fuit, Leuitici, cap. 20. Porro de Pythonicis, vide 1. Reg. 28. & in Actis caput 16.

Et quomodo Deus est, qui fugatur ab homine? Sed dicis fortasse: quid, quòd fanitates efficiunt? & quomodo quis curetur, ostendūt? Hac ratione colendi sunt etiam medici, vt Dij: multos enim sanant, & quantum quis peritior fuerit, tantò plures sanabit. Vnde constat, istos, cum sint dæmoniaci spiritus, & multò citiùs, scire aliqua, & multò perfectiùs: non enim ad discendū tarditate corporis degrauiantur. Et ideo, quæ medici longo tempore, & labore plurimo adsequuntur: hæc illi, tanquam spiritus, absq; mora vlla, & absq; difficultate cognoscunt. Non ergo mirum est, si plus aliquid, quam homines sciunt: sed hoc intuendum est, quod ea, quæ sciunt, non ad salutem, sed ad deceptionem proferunt animarum: vt per hæc eas cultum falsæ religionis edocēat. Sed Deus, ne tantæ deceptionis error lateret: & errantibus ipsa causa videretur existere: qui tantum eis licere permittit, vt per diuinationes, & per curationes, per somnia decipere homines possint: clementiæ suæ remedium prouidit hominibus: & distinctionem falsi veri; scire cupientibus, in propatulo posuit. Est ergo ista distinctio? Quod à vero Deo dicitur, siue per Prophetas, siue per visiones diuersas: semper verum est: quod autem à dæmonibus prædicitur, non semper verum est. Est ergo euidentis indicij, non à vero Deo dici ea, in quibus aliquando mendacium est: in veritate enim, nunquam mendacium est: in his autem, qui mentiuntur, potest aliquando & veritatis aliquid admisceri, per quod mendacia condiantur. Quod si dicat aliquis: quid enim opus erat hoc ipsum, vt eis permetteretur, vel aliquando verum dixerit? & per hoc, tantum errorem mortalibus introduci? Audi adhuc si eis nunquam fuisset indultum, veri aliquid dicere omninō, nec prædiceret aliquid: non prædicentes autem, nec, quòd essent dæmones, cognoscerentur. Quòd si ignorarentur esse dæmones in hoc mundo, agonis nostri & certaminis nos causa latuisset: & pateremur palām, quæ geruntur in occulto: quippe si agendi tantum aduersum nos, & nihil loquendi facultas eis concessa videretur. Nunc autem, vbi aliquando vera, aliquando falsa dicuntur: debemus agnoscere, vt superiùs dixi, dæmonum, & non Dei esse responsa: apud quem mendacium nunquam est. Quòd si curiosius quis progrediens dicat: Quod enim opus erat, huiusmodi mala à Deo fieri, quibus ad subuertendas mentes humanas, tanta esset intentio? Hæc proponenti respondebimus: requirendum esse primò omnium, num sit aliquid in substantia malum? Et quamuis sufficeret dicere ad eum, quod non sit conueniens, vt creatura iudicet creatorem: sed illius sit iudicare opus alienum, qui aut similis artificij, aut similis potentie est: tamen ne circuitationibus vtamur, absolute dicimus, in substantia nihil esse mali. Quod si ita est, substantiarum conditor frustra culpatur. Sed occurrat mihi, & dices: Etiam si ex arbitrij libertate in hoc ventum est: nunquid ignorabat ille, qui creabat eos, quòd in malum declinaturi essent, quos creabat? oportuit ergo, nec creari eos, quos deuiaturos ab itinere iustitiæ præuidebat.

Vide, quādo doctè Petrus explicet, cur à Deo creati sint dæmones, quos Deus tamen præsciebat à se desituros: Ἀλλὰ τίς προλήψεως.

Audiant ad hæc, qui ita proponunt, quod huiusmodi adsertionib. illud volunt ostendere: cur non malitia, eorum qui nondum erat, bonitatem vicerit creatoris. Si enim volens implere numerum & mensuram creationis suæ, extimisset eorum, qui futuri erāt, malitiam: & quasi, qui aliam nullam inuenire viam remedij ac medicinæ potuisset, nisi hoc solum, vt retraheret se à proposito creandi: ne sibi adscriberetur malitia

malitia eorum, qui futuri erant: quid aliud, per hæc doceretur, nisi indigna passio, & indecora fragilitas conditoris? quia ita pertinuit eorum actus, qui nundū erant, ut à propofita conditione cessaret. Sed his procul amotis, illud animo contemplemur: quia Deus vniuersitatis conditor, conditionis suæ futuras differentias præuidens, vnicuique creaturæ, secundum proprios motus, quos ex arbitrij libertate proferebat prospexit: & præuidit diuersos ordines, atque officia differentia: & cum vnus essent substantiæ omnes, secundum creaturæ rationem, esset tamen diuersitas in ordinibus & officijs secundum proprios animorum motus: ex arbitrij libertate proferebat. Præuidebat ergo futuras in creaturis culpas: & iustitiæ eius ratio polcebat, ut emédationis causâ, culpas pœna sequeretur. Oportuit ergo esse & pœnarum ministrum, quos tantum libertas arbitrij in hunc ordinem traheret: præter hæc autem & debuerunt habere, quos vincerent hi, qui agones susceperant, cœlestium præmiorum. Sic ergo nec ea, quæ putantur mala, vacant ab utilitate: dum victi his, à quibus vincuntur, licet inuiti, præmia æterna conquirunt. Sed de his ista sufficiat, processu enim temporis etiam secretiora pandentur. Nunc ergo, quoniam nundum intelligitis, quanta vos ignorantia caligo circumstet: interim vobis volo exponere, vnde colendi idola exordium mundo huic datum sit.

Idola, vnde? quæ? Eodem modo scribit Rufebius Pamphili libro 1. & 3. προπαρασκευῆς ἐναγγελικῆσ. capite, περὶ τῆς παλαιᾶς τῆς ξοῶνων κατασκευῆς καὶ ἰδρύσεως. Qua non inutile erit hic cum Petri sententia conferre.

Idola autem dico, exanima simulacra, quæ colitis: siue lignea, siue fictilia: siue lapidea, vel ærea: vel ex quibuscunq; alijs sumpta sunt metallis: horum ergo initium tale est. Angeli quidam, relicto proprii ordinis cursu, hominum fauere vitijs cœpere: & libidini eorum quodammodo indignum præbere ministerium: quo illorum opera, suis magis voluptatibus morem gererent: quiq; ne sponte inclinati viderentur ad indigna ministeria, docuerunt homines, quod dæmones, artibus quibusdam obediunt mortalibus, id est, magicis inuocationibus, possent: ac velut ex fornace quadam & officina malitiæ totum mundum, subtrahito pictatis lumine, impietatis fumo repleuerunt. Pro his & alijs nonnullis causis diluuium mundo introductum est: sicut iam in alijs dictum est, & dicemus: & omnes, qui erant super terras, deleti sunt: excepta Noæ familia, qui cum tribus filijs, eorumq; vxoribus superfuit: ex quibus vnus Cham nomine, cuidam ex filijs suis, qui Mesraim appellabatur, à quo Aegyptiorum & Babyloniorum & Persarum ducitur genus: malè compertam magicæ artis tradidit disciplinam: hunc gentes, quæ tunc erant, Zoroastrem appellauerunt: admirantes primum magicæ artis auctorem, cuius nomine etiam libri super hoc plurimi habentur.

Cham Noæ natus quatuor filios habuit, auctore Mose. Genes. 10. Chus nimirum, Mesraim, Phuth, Chanaan. Porro ex his Mesraim fuit auctor populi Aegyptiaci. vnde & Aegyptus ipse de nomine מצרים vocatur Hebræis, Misraim. Vide Hieron. in 18. Iesaiæ, libro quinto commentariorum. Ex huius stirpe Zoroastres procreatus, quæ vocat Diodorus Siculus ὀζυόστρη: Berofus libro quinto. si modò eius hi libri sunt, vocat, Camefennum. Hunc primum Magicæ artis repertorem, testantur non solum sacri auctores: Eusebius P. Epiphanius, principio Panarij: Paulus Orosius, libro suæ historiæ primo, cap. 4. sed & Iustinus, ex Trogo primo libro, Diodorus Siculus: & Plinius secundus, libro trigesimo, cap. 1. qui propter hunc locum, cum diligenter de auctoribus Magiæ scribat, legendus in primis est. nam & librorum ipse meminuit. Eorum verò catalogum luculentè recenset Suidas, in dictione, Ζωροάστρης: ac de morte ipsius sic scribit. ἠὺξάτο Ζωροάστρης ἑπὶ τοῦ οὐρανοῦ τελευτῆσαι, παρεγγυήσας τῆς ἀδελφῶν, τῶν τε Φαραύτῃ Φιλάτῃ. οὕτω γὰρ αὐτῷ ἡ βασιλεία οὐκ ἐκλείπει διαπαντός. ὁ περὶ μέχρη νῦν πεφύλακται παρ' αὐτοῖς. Sic propè Clemens.

Hic ergo astris multum ac frequenter intentus, & volens apud homines videri Deus: velut scintillas quasdam ex stellis producere, & hominibus ostentare cœpit: quo rudes atque ignari, in stuporem miraculi traherentur: cupiensq; augere de se huiusmodi opinionem, sæpiùs ista moliebatur, vsquequo ab ipso dæmone, quem importu-

oportuniùs frequentabat, igni succensus cōcremaretur. Sed stulti homines, qui tunc Zoroastres erant, cum debuissent vtique opinionem, quam de eo conceperant, abijcere: quippe fulmine pe, quam pœnali morte eius viderant confutatam, in maius eum extollunt. extructo ictus inter- enim sepulcro ad honorem eius, tanquam amicum Dei, ac fulminis ad cœlum vehi- culo subleuatum, adorare ausi sunt: & quasi viuens astrum colere. Hinc enim & no- men post mortem eius, Zoroaster, hoc est, viuum sidus appellatum est: ab his, qui post vnã generationem Græcæ linguæ loquela fuerant repleti. Hoc deniq; exemplo, etiam nunc multi eos, qui fulmine obierint, sepulchris honoratos, tãquam amicos Dei colunt. Hic ergo, cum quartadecima generatione cœpisset, quintadecima defunctus est: in qua turris ædificata est: & linguæ hominum multipliciter diuisæ sunt.

Vndecima à Noa, quæ fuit decima, incidit generatio in Sem filium, à quo per seriem Arphaxad, quæ est duodecima: Sela, quæ est decima tertia: generatio fuit decima quarta Heber: cuius natus fuit Phaleg, decima quinta gen. cui pater vaticinio quodam nomen imposuit. Phalec enim idem, quod diuisio, est: ut a diuisus, quod suo tempore linguæ sint in Babylone diuisæ. Genes. 11. Et Hieron. in Traditionibus in Genesin.

Inter quos primus magica nihilominus arte quasi corusco ad eum delato, Rex appellatur quidam Nemroth, quem & ipsum Græci Ninum vocauerunt: ex cuius nomine Niniue ciuitas vocabulum sumpsit. Sic ergo diuersæ & erraticæ superstitiones, ab arte magica initium sumpserunt. Etenim, quoniam difficile erat humanum genus ab amore Dei abstrahi, & ad absurda atque exanima simulacra deduci: idcirco excelsioribus vsi sunt Magi molitionibus: vt astrorum signis ac motibus, tanquam cœlitus & voluntate Dei delatis, ad suadendos cultus erraticos verterentur. Et eius, quem supra diximus, indignatione dæmonis, cui nimis molestus fuerat, conflagrâsse: busti cineres, tanquam fulmine ignis reliquias colligentes hi, qui erant primitus decepti, deferunt ad Persas: vt ab eis tanquam diuinus è cœlo lapsus ignis, perpetuis conservaretur excubijs: atque, vt cœlestis Deus coleretur. Simili exemplo etiam per cætera loca reliqui homines, his, quos vel in artibus aliquibus, vel in virtute fuerant admirati, vel certè in amore plurimo habuerant: templa construere, imagines collocare, mysteria & cæremônias ac sacrificia instituere, & per omnia Deorum de his famam posteris tradere gestierant: cò præcipuè, quòd, vt supra diximus, phantasias aliquibus magicæ artis fulti videbantur: vt inuocatione dæmonum, agi ab his aliquid ad deceptionem hominum, moueriq; videretur. His adijciunt & solennitates quasdam, ac temulenta conuiuia, quibus & homines libentiùs indulgerent: & dæmones crapulis tanquam vehiculis illati, ipsis eorum visceribus miserentur: in quibus collocati, ad omnem voluntatem suam, actus hominum cogitationesq; deflecterent. Huiusmodi igitur ex initio erroribus introductis, eisq; libidine & temulentia, quæ carnales homines maximè delectantur, adiutis: religio Dei, quæ per continentia sobrietatemq; constabat: rarefcere inter homines, atque aboleri propemodum cœpit. Nā cum ex initio homines, vtpote iustum, & omnia contuentem Deum colentes, neque peccare auderent: neque iniuriam facere proximis suis: certi, quod vniuscuiusq; actus & motus aspiceret Deus: vbi religionis cultus ad simulacra exanima conuersus est: tanquam de quibus certi essent, quod neque viderent, neque audirent, neque mouerentur in aliquo: licèter peccare, & in omne facinus progredi cœpere: quippe, qui nihil pati vererentur ab his, quos colebant, vt Deos. Hinc bellorum rabies exarsit: hinc prædæ: rapinæ, captiuitates, & libertas in feruitutē redacta: prout quisq; potuit, libidini & cupiditati suæ satisfecit: quāuis satisfacere cupiditati nulla vis possit. Sicut enim ignis, quantò magis ligna acceperit, tantò ampliùs accenditur, & inualefcit: ita & cupiditatis rabies, per ea, quæ adipiscitur, auctior & vehementior efficitur.

Demonstrato errore, hortatur ad religionis puritatem, per fidem in Christum, & baptismum, ab efficacitate fidei.

Propter quod incipite iam meliore intellectu vobismetipsis resistere, in his, quæ non rectè cupitis: si quo fortè modo reparare in vobis ac restituere possitis illam, quæ

quæ ex initio mortalibus à Deo tradita est, religionis puritatem, & innocentiam vi-
tæ: vt per eam vobis etiam spes bonorum immortalium reparatur: & agatur gratia
largitori omnium patri, per eum, quem posuit Regem pacis: & thesaurum ineffabi-
lium bonorum: vt in præfenti quidem tempore, diluantur peccata vestra per aquam
fontis, aut fluminis, aut etiam maris: inuocato super vos trino beatitudinis nomine:
vt per hoc non solum fugentur, si intra vos habitant, spiritus maligni: verum etiam
cùm destiteritis à peccatis, & tota fide, totaq; mētis puritate Deo credideritis: etiam
ex alijs vos malignos spiritus & dæmones effugetis: atque à passionibus & languo-
ribus alios liberare possitis. Ipsi enim dæmones sciunt & agnoscunt eos, qui se tra-
diderint Deo: & interdum sola eorum præfentia propelluntur: sicut paulò antè vi-
distis, quomodo, cùm vocem tantùm salutationis fecissemus ad vos, continuò dæ-
mones propter honorem religionis nostræ, exclamare cœperunt: & ne parum qui-
dem temporis potuerunt ferre præfentiam nostram. Nunquid nos alterius fumus
naturæ superioris alicuius? & propterea nos dæmones timent? Vnius eiusdem vo-
biscum naturæ fumus: sed religione differimus. Quod & si vos esse vultis, non inui-
demus: quin potiùs & hortamur: certosq; esse vos volumus, quod cùm fuerit in vo-
bis eadem, quæ in nobis est, fides & religio, ac vitæ innocentia, remunerante Deo fi-
dem vestram, erit par vobis atque eadem etiam contra dæmones potestas & virtus.
Sicut enim is, qui acceperit sub se milites, etiam si ipse inferior, & illi superiores sint
viribus, tamen dicit huic, vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & alij, fac hoc, & facit:
(Hoc autem potest non propria virtute, sed Cæsaris metu:) Ita & fidelis quisq; dæ-
monibus imperat, etiam si videantur illi multò esse hominibus fortiores: non pro-
pter suam virtutem, sed propter Dei, qui eos subiecit potestati. Nam & quod dixi-
mus, vt Cæsar apud omnes milites, & in omnibus castris, atq; in omni regno timea-
tur, cùm sit vnus & fortassis exiguus viribus, non nisi potestate dei agitur: qui timo-
rem dat omnibus, vt vni obtemperent. Hoc sanè scire vos volumus, quòd dæmon,
nisi quis voluntatibus eius se sponte subdiderit, potestatem aduersum hominem nõ
habet. Vnde & ipse, qui est princeps malitiæ, ad hunc, quem diximus à Deo destina-
tum Regem pacis, accessit, tentans, & polliceri ei cœpit omnem gloriam mundi:
quòd cum alijs obtulisse, decipiendi causa, adoratum se nouerat. Impius & imme-
mor sui, quod est pro prium & speciale malitiæ, adorandum se ab eo præsumebat, à
quo se nouerat destruendum, Dominus ergo noster vnus Dei cultum confirmans,
respondit ei: Scriptum est. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias: qua
responfione deterritus, & metuens, ne vnus & veri Dei repararetur vera religio: fe-
stinat continuò emittere in hunc mundum pseudoprophetas, & pseudoapostolos,
fallosq; doctores: qui sub nomine quidem Christi loquerentur, dæmonis autem fa-
cerent voluntatem. Propter quod obseruate cautiùs, vt nulli doctorum credatis,
nisi, qui Iacobi fratris Domini ex Hierusalem detulerit testimonium: vel eius, qui-
cunque post ipsum fuerit. Nisi enim quis illuc ascenderit, & ibi fuerit probatus,
quod sit doctor idoneus: & fidelis ad prædicandum Christi verbum: nisi, inquam,
inde detulerit testimonium: recipiendus omninò non est: sed neque Propheta, ne-
que Apostolus in hoc tempore speretur à vobis aliquis alius præter nos. Vnus enim
est verus Propheta, cuius nos duodecim Apostoli verba prædicamus: Ipse enim est
annus Dei acceptus, nos Apostolos habens duodecim menses. Qua autem causa vel
mundus ipse factus sit, vel diuersitates, quæ sunt in eo, acciderint: & quæ ad repara-
tionem eius veniens Dominus noster, elegerit nos duodecim Apostolos, & miserit:
aliàs latiùs explanabitur. Interim nos iussit exire ad prædicandum, & inuitare vos
ad cœnam Regis cœlestis, quam præparauit pater in nuptijs filij sui: & vt demus vo-
bis indumenta nuptialia, quod est, gratia baptismi: quam qui fuerit consequutus,
tanquam vestimentum mundum, cum quo ei ingrediendum est ad cœnam Regis:
obseruare debet, ne peccato aliqua ex parte maculetur: & ob hoc, tanquam indi-
gnus & reprobus abijciatur. Causæ autem quibus maculetur istud indumētum, hæc
sunt:

*Efficacitas
vera fidei.*

*Dæmones
exhorref-
cunt verè
credentes.*

Matth. 8.

Rom. 13.

Matth. 4.

Deut. 6.

*Pseudopro-
phetæ à dia-
bolo.*

*Christus
annus est,
cuius XII.
menses
sunt Apo-
stoli.*

*Vestis nu-
ptialis in
Euangelio,*

A sunt: si quis recedat à patre, & conditore omnium Deo, alium recipiens doctorem, quid sit, ele-
præter Christum: qui est solus, fidelis ac verus Propheta: quiq; nos duodecim Apo-
stolos misit ad prædicandum verbum. Et si quis de substantia diuinitatis, quæ cun-
cta præcellit, aliter, quàm dignum est, sentiat: hæc sunt quæ vsque ad mortem, baptif-
mi polluant indumētum. Quæ verò in actibus polluant: ista sunt: homicidia, adul-
teria, odia, auaritia, cupiditas mala. Quæ autem animam simul & corpus polluant,
ista sunt: participare dæmonum mensæ, hoc est, immolata degustare, vel sanguinem,
vel morticinium, quod est suffocatum: & si quid illud est, quod dæmonibus obla-
tum est. * Hic ergo vobis sit primus gradus ex tribus, qui gradus, triginta ex se gignit
mandata. Secundus verò, qui sexaginta. Tertius qui centum, sicut aliàs vobis de
his pleniùs exponemus. Et hæc cùm dixisset, ac præcepisset, vt die postera ad eun-
dem locum maturiùs conuenirent, turbas dimisit. quibus recedere nolentibus, ait
Petrus: Donate mihi hanc gratiam, propter hesterni itineris labores: & nunc disce-
dentes, die crastina maturiùs cōuenite: & ita cum lætitia discessere. At Petrus
paululùm me secedere præcipiens orationis causa: iubet post hæc in
loco horti, quem umbra contegebat, accubitus sterni: &
vnusquisque ex more recognoscens proprii ordi-
nis locum, cibum sumpsimus. Tum dein-
de, quia supererat adhuc ali-
quantulum diei
de mira-
bilibus Domini colloquutus nobis, cum vespere facto
ingressus in cubiculum, quieuit,

*quid sit, ele-
ganter ac
perspicue
Petrus do-
cet. De qua
Christus
apud Mat-
thæum, ca.
22. Vide,
quomodo
ca comma-
culetur in
Christiano
* 1. Cor. 18.
Act. 15.*

ARGV-

ARGVMENTVM LIBRI V. RECO-
GNITIONVM CLEMENTINARVM, EO-
DEM L. GRVTERO VERNADIO AVCTORE.

ALTERAM Petri diuini Apostoli concionem Tripoli altero die, quam isthuc venisset, habitam, perscribit quinto hoc libro doctus Clemens. Persequitur autem Beatus Apostolus hesternam concionem de vera Dei agnitione cultuq; ac de causis idololatrie contra multitudinem falsorum tum Aegyptiorum, tum caeterarum gentium deorum: quos quidem nullos esse, permultis ijsq; firmissimis rationibus probat. Sumit occasionem à praeteriti diei daemoneiacorum curatione, & daemonum in obsessis eiectione. mirum videri posse, cur pati cogantur alij, vt se daemones affligant: alij verò tam facile ipsos fugent: docēs in illis, incredulitatē: in his, fidem in causa esse. atq; ita pergit ad fidei doctrinam, monens, vt in primis sciant sibi ignorantiam, malorum omnium fontem, propellendam: & agnitionem Dei per IESVM discendam esse: positum autem in cuiusuis potestate, num Christum velit suscipere, an non. suscipientibus quidem remuneranda aeterna bona: at verò respicientibus, diras aeternasq; restare poenas. hortatur itaque, vt cum amore & studio tam salutiferum percipiant Dei verbum. atque annunciat ipsis IESVM Seruatorem ex miraculis ab se editis: ex cognitione cogitationum hominum: ex oraculis vatum. ex typis: ex iusto ipsius aduentus tempore: deniq; ex vocatione ad fidem gentium olim praedicta: obtestans interim, vt ad obscuratam in ipsis Dei imaginem, amissamq; Dei conformitatē seu similitudinem redeant per sanctam vitam, & abiectionem idolorum: tum in his excogitatis quasi digito diabolicos indicat astus, doctē copioseq; remotis omnibus, quae ab aduersarijs in idololatrias gratiā vel dici vel obijci queant. eamq; sententiam cum per miracula firmasset, populum ab eo dimissum esse. Rursus per magna contentione liberum hominis arbitrium hic asseritur ab Apostolo.

Sed omnia, quod & supra dixi, malo quenq; ex lectione, quam verbis nostris cognoscere.

RECO-

RECOGNITIONVM
DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER QVINTVS, RVFINO TORANO A QVILIENSE INTERPRETE.

Secunda Petri ad Tripolitanos Concio, de vera agnitione cultuq; Dei, & Seruatoris, Christi.

SEQVENTI autem die, paulò citius, quam solebat, confurgēs Petrus, inuenit nos dormientes: Quod vbi sensit, quasi ipse adhuc dormire volens silentium sibi fieri iussit: vt nobis quiescendi facultatem daret. Vbi autem resecti somno exurreximus, inuenimus eum oratione facta, intra cubiculum operientem nos. Et cum iam esset crepusculum, salutans ex more, breuiter adloquutus est: & continuo ad consuetum locum docendi gratia procedit: vbi cum vidisset ad audiendum plurimos conuenisse, primo religionis ritu pace eis inuocata, dicere hoc modo coepit: Deus creator omnium, ex initio ad imaginem suam hominem fecit: eiq; dominationē terrae, marisq; & aëris ipsius dedit: sicut & verus nobis Propheta narrauit, & ipsa rerū ratio docet: solus enim est rationalis, & cōsequēs est, vt ratio irrationalibus dominetur. Hic ergo ab initio cum adhuc iustus esset, cūctis vitijs, & omni fragilitate superior erat: vbi autē peccauit, sicut hesterno die docuimus: & factus est seruis peccati: simul & fragilitati efficitur obnoxius. Quod idcirco scriptum est, vt sciant homines, quia sicut ex impietate passibiles facti sunt: ita per pietatem possunt esse impassibiles: verum & parua in Deum fide, aliorum passiones curantes. Ita enim verus Propheta nobis promisit, dicens: Amen dico vobis, quia si habueritis fidem, sicut sumus granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc, & transibit. Huius vocis etiam vos ipsi documenta accepistis. hesterno enim die vidistis, quomodo adstantibus nobis, daemones cum passionibus, quas hominibus inuexerant, transferunt, & fugati sunt. Quia ergo alij quidem homines patiuntur: alij, patientes sanāt: causa sine dubio vel patiendi, vel curandi noscenda est. quae non alia esse, quam patientibus quidem, infidelitatis: curantibus verò, fidei demonstratur. Infidelitas enim, dum non credit futurum iudicium Dei: peccandi licentiam praebet: peccatum verò, hominem passionibus obnoxium facit. Fides autem, futurum esse dei iudicium credens, continet homines à peccato: non peccantes verò, non solum liberi sunt à daemonibus & passionibus: verum & aliorū daemones & passiones fugare possunt. Ex his ergo omnibus colligitur, quod origo totius mali ab ignorantia descendat, & ipsa sit malorum omnium mater: quae incuriā quidem & ignauia gignitur: negligentia verò alitur & augetur, atq; in sensibus hominum radicatur: quam si quis fortē doceat effugandam, velut antiquis & haereditarijs sedibus, moleste & indignanter auellitur. Et ideo paululum laborandum nobis est, vt indagantes ignorantiae praesumptiones, scientiae ratione rescemus: in his praecipue, qui in aliquibus minus rectis opinionibus prauecti sunt: per quas, quasi sub specie alicuius scientiae, ignorantia in eis vehementius radicata est. nihil enim grauius, quam si id, quod ignorat, quis scire se credat: & defendat verum esse, quod falsum est: quod tale est, ac, si quis ebrius sobrium se putet: & agat quidem cuncta, vt ebrius: sobrium se tamen & ipse putet, & dici à caeteris velit. Ita sunt ergo & hi, qui ignorantes, quod verum est, speciem tamen alicuius scientiae tenent: & mala, quasi bona gerunt: atq; ad perniciem, quasi ad salutem festinant. Propter quod ante omnia properandum est ad agnitionē veritatis: vt possimus, quasi lumine nobis inde succenso, errorum tenebras depellere: grande enim malum est, vt diximus, ignorantia, sed quia substantiam non habet, facile ab his, qui studiosi sunt,

H sunt,

LIBERVM
ARBITRI
VM rursus
asseritur à
Petro.

sunt, effugatur. Nō enim aliud est quidem ignorantia, nisi non agnouisse, quod ex-
pedit: vbi autem agnoueris, perit ignorantia. Quæri ergo magnopere debet agnitio:
quam nemo alius potest assignare, nisi verus Propheta. Hæc enim porta est vitæ, vo-
lentibus ingredi: & iter operum bonorum, pergentibus ad ciuitatem salutis. Si quis
sanè audiens sermonem veri Prophetae, velit recipere aut nolit, & amplexiones eius,
id est, mandata vitæ: habet in sua potestate: liberi enim sumus arbitrij. Nā si hoc non
esset, vt audientes eum iam non haberent in potestate aliud facere, quàm audierant:
vis erat quædam naturæ, per quam liberum non esset, ad aliam migrare sententiam.
Aut, si rursus ex audientibus nullus omninò reciperet, & hoc naturæ vis erat: quæ
vnum aliquid fieri cogeret: & alteri parti non daret locum. Nunc autem, quia libe-
rum est animo, in quam velit, partem, declinare iudicium suum: & quā probauerit,
eligere vitam: constat euidenter, inesse hominibus arbitrij libertatem. Igitur prius-
quàm audiat quis, quod ei expedit: certū est, quia ignoret: & ignorans, vult & deside-
rat, quod non expedit agere: propter quod pro hoc nō iudicatur. Cū verò audie-
rit causas erroris sui, & rationem veritatis acceperit: tunc, si permanferit in his erro-
ribus, quibus dudum est præuentus: rectè iam vocabitur ad iudicium, pœnas datu-
rus, cur vitæ eius spatium, quod ad bene viuendū accepit, in ludibrijs consumpsit er-
rorum. Qui verò audiens hæc, libenter accipit, & gratulatur bonorū sibi doctrinam
fuisse delatā, requirit intentiùs, & discere nō desinit: vsquequo cognoscat, an sit verè
aliud seculū, in quo bonis præmia præparata sunt? & cū certus de hoc fuerit, gratias
agens Deo, quod sibi veritatis lumen ostenderit, de cætero dirigit actus suos in om-
nibus operibus bonis, quorū sibi in futuro mercedē certus est præparatā per omnia:
demirans & stupens cæterorum hominum errores, & quod ante oculos positam ver-
ritatem nemo videat. Ipse tamen gaudens super diuitijs sapientiæ, quas inuenit: insa-
tiabiliter eis perfrui cupit, & exercitio bonorum operum delectatur: festinans ad se-
culum futurum mundo corde, & pura conscientia peruenire: vbi etiam videre Deū
Regem omnium possit. His aut omnibus carere nos & fraudari, sola facit ignorātia. **G**
Dum enim, nō Deum ignorant homines, quātum boni habeat scientia, ignorantia
malū de se non patiuntur excludi: nesciunt enim, quāta sit in horum permutatione
diuersitas. Propter quod consilium do vnicuiq; discentium, libenter præbere aurem
verbo Dei: & cum amore veritatis audire, quæ dicimus: vt mens optimo semine sus-
cepto, per bonos actus, letos adferat fructus. Nam si me docente ea, quæ ad salutem
pertinent, recipere quis abnuat: & animo prauis opinionibus occupato, obsistere ni-
titur: non ex nobis, sed ex semetipso habebit pereundi causam. Debet enim iusto iu-
dicio examinare, quæ dicimus. & intelligere, quia verba loquimur veritatis: vt co-
gnitis his, quæ sunt, vt sunt: & in bonis actibus dirigens vitam suam, regni cœlorum
possit particeps inueniri: subiiciens sibi carnis desideria, & Dominus eorum factus:
vt ita demum, etiam ipse fiat dominatoris omnium iucunda possessio. Nam qui per-
manet in malo, & feruus est mali, non potest effici portio boni, donec permanet in
malo: quia ab initio, vt antè diximus, duo regna statuit Deus, & potestatem dedit vni-
cuiq; hominum, vt illius regni fiat portio: cui se ad obediendum ipse subiecerit. Et
quia definitum est apud Deum, non posse vnum hominem vtriusq; regni esse seruū:
omni studio date operam, in boni Regis fœdus ac iura concurrere. Propter hoc de-
niq; verus Propheta cū esset præsens nobiscum, & quosdam ex diuitibus, negligē-
tes erga Dei cultū videret, huius rei ita aperuit veritatem: Nemo potest, inquit, duo-
bus Dominis seruire: non potestis Deo seruire & mammonæ: mammona, patria eo-
rum quæ sunt, diuitias vocans.

Matth. 6. *Vide Luc. 16.* *Mammo-
na quid si-
gnificet.* *Annunciat Petrus Iesum Tripolitanis. Vide, quomodo eum describat & demonstret ex miraculis,
ex cognitione cogitationum, ex vaticinijs prophetarum, ex typis: idq;, quàm accommodatè.*

Matth. 9. Hic ergo est verus Propheta, qui in Iudæa nobis apparuit, vt audistis: qui stans, pu-
blice, sola iussione faciebat cæcos videre: surdos audire: fugabat demones: ægris la-
nitatem reddebat, & mortuis vitam. Cūq; nihil ei esset impossibile, etiam cogita-
tiones

actiones hominum peruidebat, quod nulli est possibile, nisi soli Deo: hic adnunciauit
regnum Dei: cui nos de omnibus, quæ dicebat, tāquam verò Prophetæ credidimus:
firmitatem fidei nostræ, nō solum ex verbis eius, sed & ex operibus adfuentes: quia
& dicta legis, quæ ante multas generationes de præsentia eius exposuerant, in ipso
consignabantur: & imagines gestorum Moyse, & ante ipsum Patriarchæ Iacob, ipsi-
us per omnia typum ferebant. Tempus quoq; aduentus eius, hoc est ipsum, in quo
venerat, prædictū ab eis constat: & super omnia, quod esset à gentibus expectandus:
sacris literis cōprehensum est: quæ in eo pariter vniuersa, completa sunt. Quod autē *Genes. 49.*
Iudæorum Propheta prædixit eum à gentibus expectandum, supra modum in eo fi-
dem veri confirmat. Si enim dixisset à Iudæis expectandum: non aliquid eximiū pro-
phetæ videretur, quod à contribūli populo, & à propria gente speraretur is, cuius *Cur à Ia-
cobo prædi-
ctum sit, à
gentibus
expectan-
dum esse
Christum.*
aduentus ad salutem mundi fuerat repromissus: videretur enim magis consequentiæ
ratio esse, vt hoc fieret, quàm magnificentia prophetalis. Nunc aut, cū Propheta di-
cunt, oīm illam spem, quæ de salute mundi repromittitur. & nouitatem regni, quæ
instituta per Christum est, atq; omnia, quæ de eo indicantur, ad gentes esse tran-
ferenda: iam non secundum consequentiam rerum, sed incredibili quodam vaticini-
ationis euentu, magnificentia Prophetica cōfirmatur. Iudæi nanq; ex initio adfo-
re aliquādo hunc virum, per quæ cuncta repararentur, verissima traditione suscepe-
rant: & quotidie meditates ac prospicientes, quando eius fieret aduentus: vbi ad e-
se eum viderunt, & signa ac prodigia, sicut de eo scriptum fuerat, adimplentem: in-
uidia excæcati agnoscere nequiverunt præsentem: in cuius spe latabantur absentis: *Inuidia Iu-
dæorum ex-
pectantem
Christum.*
intelleximus tamē pauci nos, qui ab eo electi sumus. Hoc autem prouidentia Dei fa-
ctum est, vt agnitio boni huius etiam gentibus traderetur: & hi, qui nunquam de eo
audierant, nec à Prophetis didicerant: agnoscerent eum: illi verò, qui quotidianis
meditationibus agnouerāt, ignorarent. Ecce enim per vos nunc, qui præsentem estis,
& desideratis audire doctrinam fidei eius, & agnoscere quis, & quomodo, & qualis
fit eius aduentus, Prophetica veritas adimpletur. Hoc est enim, quod prædixerunt
Propheta: quod à vobis quærendus esset, qui de eo nunquam audistis. Et ideo vidē-
tes in vobis ipsis Prophetica dicta compleri: huic vni rectè creditis, hunc rectè expe-
ctatis, de hoc rectè inquiritis: vt non solum expectetis eum, sed & hereditatem regni
eius credentes consequamini: secundū quod ipse dixit, quia vnusquisq; illius sit ser-
uus, cui se ipse subiecerit. Propterea ergo euigilate, & Dominum, Deumq; nostrum
vobis adscribite, Dominum, qui & cœli ac terræ Dominus est, ad ipsius vos imaginē
ac similitudinem reformate: sicut ipse verus Propheta docet, dicens: Estote miseri-
cordes, sicut & pater vester cœlestis misericors est: qui oriri facit solem suum super
bonos & malos: & pluit super iustos & iniustos. Hunc ergo imitami, & hunc ti-
mete, sicut mandatum datur hominibus: Dominum Deum tuum adorabis, & ipsi
soli seruias. Expedit enim vobis, huic vni Domino seruire: vt per ipsum cognoscent-
es vnum deum, à multis, quos inutiliter timebatis, liberemini. Qui enim creatorem
omnium nō timet Deum: sed eos timet, quos ipse manibus suis fecit: quid, nisi vano
& inutili semetipsum obnoxium facit timor? vilioremq; se & abiectiorem reddit,
quàm sunt illa ipsa, quorum timorem mente concepit. Quin potius, per bonitatem
eius, qui vos inuitat, redite ad priorem nobilitatem vestrā: & ex bonis actibus, quod
ipsum creatoris vestri imaginem portetis, ostendite: vt ex contemplatione similitu-
dinis ipsius, etiam filij eius esse credamini. Incipite ergo à sensibus vestris abijcere va-
nas idolorum species, atq; inutiles & inanes timores: vt simul etiam conditionē pos-
sitis inique seruitutis effugere. Domini etenim vestri effecti sunt illi, qui ne serui qui-
dem vtilis vobis esse potuissent. Quomodo enim simulacra ex anima, vel ad seruitutē
vobis viderentur idonea, cū neq; audiant, neq; videant neq; aliquid sentiant? nisi
quod ipsa saltem materia, ex qua facti sunt, siue auri, siue argenti, vel et amæris aut
ligni, cū possit vobis ad vsus necessarios prodesse: vos ex ea formando Deos, ocioſā
per omnia eam atq; inutilem reddidistis. Nos ergo adnūciamus vobis verū Dei cul-
tum:

si opera eius imitatur. tum: simulq; monemus & hortamur cultores: vt per bonos actus imitentur eum, quem colunt, & ad imaginem ac similitudinem eius, vt superius diximus, redire festinent. Velim autem, diceret mihi hi, qui idola colunt, an optent similes fieri his, quos colunt? vultne aliquis vestrum sic videre, quomodo illi vident? & sic audire, quomodo illi audiunt? sic habere sensum, quomodo illi habent?

Nimirum hoc est, cur Dauid inuectus in idololatrias, Psalmo 113. optet, vt similes fiant simulacris, qui faciunt ea, hoc est, vt eodem modo nihil videant, audiant, sapiant, aut contrectent.

Simulacra conuertenda, in usus humanos. Absit hoc ab vnoquoq; audientium. hoc enim maledictum potius & conuitium credendum est homini, qui imaginem Dei in se gerit, etiam similitudinem perdidit. Quales ergo Dij habendi sunt isti, quos imitari execrabile sit cultoribus suis? quorum similitudinem habere, contumelia est? Quid ergo? soluite simulacra inutilia: & facite vasa vtilia: soluite ociosam pigramq; materia: & facite humano vsui apta ministeria. Sed no finunt, inquit, leges humanæ. Benè, quia humanæ leges: & no, ipso viri virtus.

Dij gentium ociosi. Quomodo ergo Dij sunt, qui humanis legibus, & no suis viribus defenduntur? sicq; & a furibus, canum vigilijs, & claustrorum munitioibus conseruantur? & hoc, si fuerint argetea, vel aurea, vel etiam area: nam lapidea & fictilia, ipsa sui vilitate muniuntur, nemo enim lapideum aut fictilem Deum furatur. Vnde miserabiliores videntur, hi, quibus preciosius metallum pericula viciniore conquirunt. qui ergo furari possunt: qui ab hominibus custodiri, qui costari & appendi, & malleis caedi, isti hominibus sensum habentibus Dij debent videri? O, in quantam miseriam, mortalium decidit intelligentia. Nam si mortuos timere, summæ stultitiæ ducitur: quid iudicemus de his, qui deterius aliquid, quam sunt mortui, timeant? Ista enim simulacra nec in mortuorum numero habenda sunt: quia nunquam vixerunt: preferenda sunt eis etiam sepulcra mortuorum, quoniam licet nunc mortui sunt, habuerunt tamen aliquando vitam. Isti autem quos colitis, nec eam quidem, quæ est omnibus teterrima, ranarum ac bubo vitam aliquando gesserunt. Sed quid opus est de his plura memorare, cum sufficiat dicere ei, qui adoratur ea: Nō vides, quod quæ adoras, non videt? audis, quod quæ adoras, non audit? & intelligis, quod nō intelligit? opus enim, mortalis manus est, & necessario sensu caret. Tu ergo adoras insensibilem, cum vnusquisq; habens sensum, nec ea quidem credat adoranda, quæ a Deo facta sunt, & habent sensum? id est, Solem, & lunam, vel stellas, omniaq; quæ in celo sunt & super terram? Iustum enim putant, non ea, quæ pro mundi ministerio facta sunt, sed ipsorum, & mundi totius creatorem debere venerari: gaudet enim etiam hæc, cum ille adoratur & colitur: nec libenter accipiunt, vt honor creatoris creaturæ deferatur. Exceptus enim est Dei solius cultus, qui solus increatus est: omnia autem cætera, factura eius sunt. Sicut ergo proprium est eius, qui solus non est factus, Deum esse: ita omne, quod factum est, deus verè nō est. Ante omnia ergo intelligere debetis deceptionem serpentis antiqui: & callidas eius suggestiones, qui quasi per prudentiam decipit vos: & velut ratione quadam, serpit per sensus vestros: atq; ab ipso

Honor creatoris non debet creaturæ deferri. vertice incipiens, per interiores dilabatur medullas, lucrum magnum computans, deceptio nem vestram. Interferit ergo sensibus vestris opiniones quorumcunq; deorum: tantum, vt vos ab vnus Dei reuocet fide: sciens peccatum vestrum, suum esse solatiū. Ille enim pro nequitia sua, ab initio terram edere condemnatus est: propter eum, quem de terra adsumptum, iterum resolui fecit in terram: vsq; ad tempus, quo animæ vestrae per ignem tradita reparentur: sicut alias de hoc plenius edocebimus. Ex ipso ergo sunt omnes errores & ambiguitates, quibus ab vnus Dei fide & crudelitate con-

Astus diaboli in exco-gitatis idolis indicat turbamini. Et primò omnium subiicit cogitationibus hominum, vt ne audiant verba veritatis: per quæ malorum ignorantia fuget. Et hoc facit, quasi occasione scientiæ, adseuerans eis illam opinionem, qua vtuntur plurimi, vt putent se reos futuros non esse, si in ignorantia fuerint: nec reddituros esse rationem pro his, quæ non audierint: & ideo a verbo declinare eos suadet auditum. Sed accipite contra hæc. Ipsa

Quare serpens condemnatus sit terram comedere. per semetipsum ignorantia, validissimum venenum est, quod sufficiat animam, nulla extrinsecus quæsitae adiectione, perimere. Et ideo nemo est, qui ignoras, per hoc, quod

Ignorantia non excusabit in die iudicij. ignorat,

A ignorat, euadat: sed certum est quod intereat. naturaliter enim peccatorum vis interimit peccatorem. Sed quoniam iudicium rationabile erit, tamen ignorantia, quam vnus cuiusq; peccati causa & origo requiretur. Is ergo, qui scire noluit, quomodo possit venire ad vitam, sed maluit ignorare, ne per hoc reus fieri videretur: ex hoc ipso iam, quasi qui scierit & habuerit scientiam, iudicatur. Agnoui enim quid esset, quod nolebat audire: & nihil ei conferret ad excusationem, serpentis artificio quæsitae calliditas. cum eo enim erit eiratio, quæ non latet cor. Vt autem scias, quia ignorantia per se metipsum generat interitum: anima cum discesserit a corpore, si talis exeat, quæ ignoret eum, a quo creata est: a quo in mundo omnia, quæ vsibus suis erant necessaria, consequuta est: tanquam ingrata & infidelis a regni eius luce projicitur. Subiicit iterum nequissimus serpens aliam hominibus opinionem, quam plures vestrum proferre solent: Vnum esse & nos dicimus Deum: qui est omnium Dominus: sed & isti, inquit, Dij sunt. Sicut enim vnus est Cæsar, & habet sub se multos iudices: verbi gratia, prefectos, consules, tribunos, & cæteras

2. Actus diaboli: vnum qui est omnium Deus, sed plures potestates: simili arbitramur modo, cum vnus sit maior omnium Deus, etiam istos ad similitudinem earum, quas diximus, potestatum, ordinatos esse in hoc mundo Deos, illi tamen sub quidem maiori subiectos: nos tamen, & quæ in hoc mundo sunt, dispensantes. Audite ipso.

B potestates: simili arbitramur modo, cum vnus sit maior omnium Deus, etiam istos ad similitudinem earum, quas diximus, potestatum, ordinatos esse in hoc mundo Deos, illi tamen sub

Resp. Loqui de Deo per comparationes humanas nefas est. quidem maiori subiectos: nos tamen, & quæ in hoc mundo sunt, dispensantes. Audite ipso.

C merito, vt qui nomen, quod est vnicum, iniuriosa conditione violauerit. Quamuis hoc ipsum, Deus, non nomen sit Dei, sed hominibus interim vocabulum istud, quasi pro nomine eius concessum est: quod tamen, vt dixi, cum contumeliosè tractatur, ad veri eius nominis refertur iniuriam. Denique veteres Aegyptiorum, qui de celesti cursu, & astrorum natura rationem sibi vixi reperisse, obfidente sensus eorum demone, omnibus nihilominus contumeliosè nomen incommunicabile subiecerunt. Nam alij eorum bouem, qui Apis dicitur, colendum tradidere: alij Hircum: alij, Cattas: nonnulli, Ibin: quidam, Serpentem: Piscem quoque, Capras, & Cloacas, Crepitu ventris, pro numinibus habendos esse docuerunt: & alia innumerabilia, quæ pudet etiam nominare.

Hæc quoque, testantur ipsi scriptores ethnici. de Api quidem copiose scribit Plinius Sec. lib. 8. nat. hist. cap. 46. Item de alio & Capris. lib. 19. cap. 6. Et Herodotus, libro 2. quem copiose citat Athenagoras, in legatione sua pro Christianis, ad Antoninum & Commodum Imperatores. Hinc ex nostris in hunc locum in primis consule. Ex latinis priscis, lege Minucij Felicis Octauium. Apud hos reperies qualia sint, quæ Petrum pudeat notare.

D Hæc dicente Petro, riserunt omnes, qui audiebamus. Et Petrus: Ridetis, inquit, vos aliorum dedecora: quia longa consuetudine propria non videtis. Nam Aegyptiorum quidem stultitiam merito ridetis, qui muta animalia, ipsi cum sint rationabiles, colunt. Audite tamen, quomodo & illi vos irrideant. aiunt enim: Nos viuientia colimus animalia, licet moritura: vos verò, quæ nunquam omnino vivere, hæc colitis, & adoratis. Addunt præterea etiam illud: figuras esse, & allegorias virtutum: quarundam, quibus adiutricibus regatur hominum genus: sed pudoris perflugia hæc & nonnulla his similia coniectantes, errorem suum velare nituntur. Sed non est nunc tempus, Aegyptijs respondere: & derelicta cura presentium, absentium medicari languores. Certum namque iudicium est, vos ab huiusmodi agritudine haberi alienos: qui eam non doluistis, vt propriam: sed risistis, vt alienam. Sed redcamus ad vos, quibus placet haberi Deum, vt Cæsarum: Deos autem vt ministros, & procuratores Cæsaris: sequimini me attentius, & modo vobis ostendam latebras serpentis, in argumenti huius curuis anfractibus collocatas.

nem illud de tas. Certum apud oēs esse debet, & indubitatum de Deo, quia, à nullo factus est: sed *E*
Regis siue ipse fecit vniuersa, nihil ex facturis suis posse coæquari: neq; enim ita quis irrationa-
Casaris, lis inueniri potest, qui putet, quod cōferri possit factura factori: Si ergo humana mēs
suorumq; non solum ratione, sed & naturali quodā motu, rectè hanc opinionè tenet: illud di-
prefectorū ci Deum, cui cōferri aut exæquari nihil potest: sed quod cunctis emineat, & cuncta
honore, repellat: quomodo nomen illud, quod super omnia esse creditur, rectè his creditur
Deo accom dari, quos ad ministerium & procurationē humanæ vitæ putatis esse dispositos? Sed
modatam & illud addemus: mundus hic sine dubio factus est, & est corruptibilis: sicut etiam
planè docet post modum latiùs ostendemus: interim & factum cum & corruptibilem constat. Si
absurdam. ergo mundus, Deus dici non potest: & rectè non potest, quia corruptibilis est: quo-

modo partes mundi, Dei nomen accipient? quod enim totus non potest esse mun-
dus, multò magis non erit pars eius. Igitur, si redeamus ad exemplum Casaris: vide-
te, quàm longè erretis. Casari, eiusdem licet naturæ hominem, cuius ipse est, (con-
ferri tamen neminem licet Deo, qui hoc ipso quod à nullo factus, sed ipse fecit om-
nia, cuncta supereminet.) conferri debere aliquem, creditis? Sed Casaris quidem no-
men nulli alij audeatis imponere, quia reum suū statim punit: Dei verò audeatis, quia
Verè colere reum suum punire propter pœnitentiam differt?
imaginem
Dei, est ho- Per alios.) *III. actus Satanae. Altera πρὸ ληψίς. Est autem hic intelligendum, non reijcere Petrum
min. bene, diuorum nostrorum imagines, quod olim ἐκποιον λατρείας, & nostris miseris temporibus faciunt aduersarij
facere. Catholica & antiqua Ecclesia: sed docet Deū inaspectabilem non coli, non adorari, nec aspectabili ratione
vlla exprimi posse, id est, quod confutat. Id nimirum, quod & eodem modo Minucius Felix scripsit in
Octauio. Quid, inquit, simulacrum Deo fingam, cum, si rectè existimes, sit Dei homo ipse simulacrum?*

Per alios itē serpens ille proferre verba huiusmodi solet. Nos ad honorē inuisibili-
lis Dei, imagines visibiles adoramus: quod certissimè falsum est. Si enim verè velitis
Dei imaginē colere, homini beneficientes, verā in eo Dei imaginē coleretis. In omni
enim homine est imago Dei: nō in omnibus verò similitudo: sed vbi benigna anima,
est, & mens pura. Si ergo verè vultis honorare imaginē dei, nos vobis, quod verū est,
aperimus: vt homini, qui ad imaginē Dei factus est, benefaciatis: honorē & reueren-
tiā deferatis: esurienti cibū: sitienti, poculū. nudo, indumentū: ægro, ministeriū: pe-
regriño, hospitium: & in carcere posito, necessaria ministretis: & hoc est, quod verè

Matth. 25. Deo delatū reputabitur. Hæc aut in tantū ad honorē Dei imaginis cedūt, vt qui ista
Fuisse ergo non fecerit, contumeliā imagini diuinæ intulisse credatur. Quis ergo iste honor dei
Christianis est, per lapideas & ligneas formas discurrere, & inanes atq; exanimas figuras, tanquā
legem hanc numina venerari, & hominē, in quo verè imago Dei est, spernere? imò potius certi
precipiū, estote, quod, qui homicidiū facit, aut adulterum, & quicquid in hominū pœnā, vel
restatur iniuriam geritur, in his omnibus Dei imago violatur: Magna enim impietas in Deū
Aelius est, lædere hominem: omne ergo, quod ipse pati non vis, cum facis alij, imaginem
Lamp. Dei iniquis mœroribus fœdas. Intelligite ergo, quia latentis intrinsecus serpētis est
Quod tibi ista suggestio, quæ persuadet pios vos videri posse: cum insensibilia colitis: & non vi-
non vis fie- deri impios, cum sensibiles & rationabiles læditis. Sed ad hæc alio nobis serpens ore H
ri, alteri ne respondet, & dicit: Si nolebat hæc esse Deus, vtique non erant.
feceris.

Clarius sic verti poterat. Si nolisset hæc extare Deus, vtique non essent. Tertia est, πρὸ ληψίς astu-
tia serpentina.

Nondum vobis dico, quomodo ad vniuscuiusque mentis probationem, in hoc
mundo permittuntur esse multa contraria: sed illud est, quod nunc interim conue-
nit dici, si secundum vos omne, quod adorandum erat, esse non debuit, nihil penè fu-
turum erat, in hoc mundo. Quid enim est, quod reliquistis, quod non adoratis? so-
lem, lunam, stellas, aquam, terram, montes, arbores, lapides, homines: nihil horū est,
quod nō adorastis. Oportuit ergo, iuxta vocem vestram, nihil horum fieri à deo, ne
haberetis, quod possētis adorare: sed ne homines quidē ipsos esse oportuit: qui ado-
rarēt. Verè hoc est, quod desiderat ille, qui intra vos latet, serpens: nulli vestrū parcit:
nullū vult effugere de interitu: sed nō ita erit. Audite enim, quia nō delinquit illud,
quod

A quod adoratur: sed ille, qui adorat. Iustū nāq; est apud Deū iudiciū: & aliter, iniuriā
patientem iudicat, aliter inferentē. Sed dicis, Oportebat ergo eos, qui adorāt, quod
non licet adorari, statim perimi à Deo: ne & alius hoc faceret. Sed nōne es tu prudē
tior Deo, vt ei consilia suggeras? scit ille, quid faciat. Omnibus etenim in ignorantia
positis, patientiā præstat: quia misericors & pius est: & præuidet, quia ex impijs, mul-
ti efficiuntur pijs, & ex ipsis, qui impura segmenta, & pollutas imagines venerantur,
nonnulli conuersi ad Deum, & reuocantes se à peccatis, & agentes bona opera, per-
ueniunt ad salutem. Sed debuimus, inquis, omnino nec ad cogitationem istam veni-
re, vt hæc faceremus. Ignoratis, quid est libertas arbitrij? & latet vos, quia ille verè ho-
nus est, qui suo proposito bonus est? Qui autē necessitate retinetur in bono, bonus
non potest dici: quia non est suum, quod est. Quia ergo in vnoquoq; libertas est, in
electione bonorum vel malorum ipse sibi vel præmia, vel interitum querit. Imò, in-
quis, quicquid cogitamus, Deus nobis adducit ad mentem. Quid agitis ò homines?
B blasphematis. si enim omne, quod cogitamus, ipse nobis adducit ad mentem, ipse er-
go nobis cogitationes adulterij suggerit: & avaritiæ: & blasphemias, omnisq; luxu-
riæ? Desinite quæso, ab huiusmodi blasphemijs, & qui sit Deo dignus honor, intelli-
gite. Nec dicatis, vt solent quidam vestrū, quod Deus mortalium honore non in-
diget. Ille quidē verè nullius indiget, sed vos debetis eum agnoscere: quia vobis pro-
dest honor, quem Deo defertis. Quid enim tam execrabile, quàm si gratiam referre
nelciat homo proprio conditori? Sed melius, inquit, facimus nos, qui & ipsi, & om-
nibus cum ipso gratias agimus. In hoc subuersionem salutis vestræ non intelligitis?
Tale est enim hoc, quale si quis eger ad medicum sui medicum pariter & venenarium non
inuitet: cum illi nocere quidem possint, curare non possint: verus autem medicus,
venenis illorum recuset sua medicamenta miscere: ne aut perniciēs, bono, aut sani-
tas nocentibus adscribatur. Dicis ergo: indignatur, aut inuidet Deus, si cum ipse be-
nefaciat, alijs gratiæ referantur? Etiam si non indignetur, non vult tamen erroris au-
C ctor existere: vt sui operis beneficio inani idolo fides detur.

Per concessionem hoc à Petro dicitur, Etiam si, nam reuera & grauitè Deus irascitur ingratis & ido-
lolaris. Gloriam meam alteri non dabo, inquit per Isaiam vatem, cap. 48. **IX.**

Quid certè tam impium, tam ingratum, quàm à Deo beneficium consequi: & red-
dere lignis, ac lapidibus gratiā? Propter quod expergiscimini, & intelligite salutem
vestram. Deus enim nullius indiget, neq; aliquid requirit, neque in aliquo læditur:
sed nos sumus, qui aut iuuamur, aut lædimur in eo, quo grati, aut ingrati sumus. Nā
Deo quid cōfertur ex laudibus nostris? aut quid aufertur ex blasphemijs? nisi quod
Deus animam sibi gratias agentem, proximam sibi & familiarem facit: ingratam ve-
rò, malus possidet dæmon. Sed & illud scire vos volo, quod aduersum huiusmodi
animas, non ipse Deus per se vltionem profert: sed vniuersa creatura eius infurgit, &
pœnas de impijs sumit: & quamuis in præsentis seculo Dei bonitas æqualiter pijs &
impijs, mundi lucem ac terræ ministeria largiatur: tamē non absq; dolore sui lucem
D sol impijs præbet, cæteraq; elementa exhibent seruitutem.

Paulus idem apud Rom. 8. ca. testatur, quod hic Petrus. Solicitudine creaturæ expectatio, expectat, inquit,
vt palam stant filij Dei, quippe creatura vanitati subiacet, non volens, sed ppter eū, qui subiecit eam in spe
etc. Scimus enim, quod omnis creatura congemiscit, simulque nobiscum ad hoc vsque tempus parturit.

Denique interdum etiam contra bonitatem conditoris, fatigata sceleribus im-
piorum vincuntur elementa: & inde est, quod aut terræ fructus corrumpitur: aut aë-
ris temperies temeratur: aut supra modum ardor solis incenditur: vel imbrium, ac
frigorū vis immensa diffunditur.

Contra bonitatem Dei, id est, permittente Deo, quamuis nollet punire: sed in humanum genus mallet
semper beneficium esse.

Inde lues & fames, & mortis facies diuersa percurrit, festinat enim creatura in im-
pios mouere vindictam. Dei tamen bonitas reprimit ea, & ab indignatione impiorū
refrenat: ac suæ misericordiae obedire cogit, magis, quàm peccatis hominum, & scele-

ribus inflammari: * expectat enim patientia Dei, dum in hoc corpore sunt, hominū conuersionē. Quod si qui ad exitum vitæ impietate perstiterint, tum iam discedens anima, quæ immortalis est, pro impietatis suæ perseuerantia luet poenas. Immortales nanq; sunt etiam impiorum animæ, quas ipsi fortasse velint pariter cum corporibus suis finire: sed non ita est, perfert enim ignis æterni sine fine supplicia, & ad perniciē sui naturam non habet moriendi.

Episcopis non est tascendum. X. *περὸ ληψίς, in personā Petri. eum sic perterrificāre hōes. Pet. hic à proprio suæ personæ respondet.* Sed fortasse dicetis mihi: terres nos Petre. Et quomodo vobis dicemus, quæ in re sunt? nunquid tacētes adnūciare possumus veritatē? quæ sunt, aliter, quàm sunt, proferre nescimus. Quod si taceamus, causam vobis perniciosę ignorantiaē nos dabimus: & satisfaciemus latenti intra vos, & obsidenti sensui vestros serpenti: qui hæc vobis callidē suggerit, vt semper vos inimicos faciat Deo. Sed nos ad hoc misī sumus, vt prodamus vobis latebras eius, & absoluentes inimicitias, reconciliemus vos Deo: vt ad ipsum conuertamini, & placeatis ei in operibus bonis. Inimicitiaē nanq; sunt homini ad Deum, irrationabilis & impius sensus, prauumq; propositum: maximē, cū videtur sibi scire aliquid, & est in ignorantia. Vbi autem abiectis his, eadem vobis placere cōperint, quæ Deo placent, & eadem displicere vobis: atq; ea cōperitis velle, quæ vult Deus: tunc verē amici eius dicemini.

Amicitia cum Deo quomodo adipiscamur.

XI. *περὸ ληψίς. Deum non curare res humanas. Petrus firmissimum Prouidentia siue προνοίας argumentum sinit ab hoc vniuerso, in quo ordo iste pulcherrimus totaq; ερμολία motuum, vicesque temporum seruiunt vtilitati nostræ. vnde quibus colligere cogitur, Deum esse ἑλπίων, vt vocat eum Xenophon, & curare hominum genus.*

Sed fortassis aliqui ex vobis dicent: Nihil curæ est Deo de rebus humanis: & Cuius ne ad notitiam quidē possumus peruenire, quomodo ad amicitias perueniemus? Quod Deus curam gerat humanarum rerum, ipsius mundi gubernatio testis est, cui Sol quotidie deseruit: cui imbres ministrant: cui fontes, flumina, ventiq;, & omnia famulantur elementa: quæ quantō potiora ab hominibus videntur: tantō curam Dei esse erga homines indicant. Nisi enim potestate excelsi, nunquam potiora inferioribus ministrarent. & per hoc non solū curam Deus erga homines, sed & grandem quendam habere docetur affectum: quorum ministerio tam præclara mancipauit

Dictum est hoc de Hebraea, de quo 3. Reg. c. 17 Et Iac. 5. elementa. Quod autem etiam ad amicitias Dei perueniant homines, exemplo nobis sunt hi, quorum precibus tantū indulgit, vt clauderet imbrē celum, cū vellent: & rursum, cū peterent, relaxaret: & multa alia voluntatem suam facientibus præstitit, quæ non nisi amicissimis præstarentur. * Sed dices, quid enim læditur Deus, si & ista colantur à nobis? Si quis vestrum honorem patri debitum, à quo plurima beneficia consequutus est, alij deferat: & alienum atq; extraneum, quasi patrem colat: non tibi videtur impius existere in patrem, & exheredatione dignissimus.

no nō obesse creaturam cultū. XII. *περὸ ληψίς. Turpe esse & impium à maiorum, qui eam religionem tradiderunt, institutis discedere. Occurrit hic Petrus elegantī similitudine.* Alij dicunt impium est, si non colamus ea, quæ nobis tradita sunt à patribus no-

Maiores instituta sunt imitanda, si Christo non repugnent. stris: & religionem præuaricamur à maioribus datam. Hac ratione, si cuius pater latro fuit, aut si cuius leno: à patribus sibi traditam consuetudinē mutare non debet: nec ad meliorem viam à paternis erroribus reuocari: & impium ducitur, si quis non cum parentibus peccet, aut cum ipsis impius perseueret.

XIII. *περὸ ληψίς. Deum onerari nostro cultu & inuocatione. Videmus id Epicureos quosdam Christianos, Cyclopes verius vocarentur, dicere.*

Alij dicunt, non debemus molesti esse Deo, ipsum semper aut miseriarum querelis, aut petitionū nostrarum necessitatibus onerare. Quam stulta & absq; omni sale responsio? molestum Deo putas, si ei pro beneficijs suis gratias agas? cui molestum non putas, si pro ipsius muneribus, lignis & lapidibus gratias referas? Et quomodo, cū fortē imber longa serenitate suspenditur, oēs ad cœlum oculos tendimus, & ab omnipotente Deo pluuiarū munera flagitamus, omnesq; cū paruulis ad Deum suis precibus miserationes ipsius exoramus? Sed reuera ingratę animę cum impetrauerint, citō

A citō obliuiscuntur: collectis enim messibus aut vindemijs, continuō ad furda & muta simulacra primitias frugum deferunt: & pro his, quæ Deus concessit, in templis aut lucis vota persoluunt: & ibi sacrificia dæmonijs offerunt: atque accepta gratia permutant gratiæ largitorem.

XIII. *περὸ ληψίς. Animi gratia coli deos. nam id ostendit falsissimum, ex miserima afflictione cultorum indicat veram cultus viam.*

Sed quidā dicunt, hæc lætitię gratia & ad releuandos animos instituta, & ad hoc inuenta, vt humana mens aliquantulum curis & mœroribus relaxetur. Videte, quomodo ipsi accusatores estis eorum, quæ geritis. Si hæc leuandi mœroris, & lætitię capiendæ causa reperta sunt: quomodo in lucis & filius inuocationes dæmonum fiunt? quomodo infanti rotatus hominum, sectionesq; membrorum, & abscissiones verendorum? quomodo in his furor rabidus concipitur? quomodo inuitatur infania? quomodo mulieres sparsis crinibus furibundē iactantur? unde stridor & fremitus dentium? unde mugitus cordis & viscerum? & omnia illa, quæ vel simul, vel etiā ministerio dæmonum compaginata, ad terrorem stultorum, & ignorantium hominum proferuntur? hæc leuandi animi gratia fiunt, an potius opprimendi?

Talia fiebant in Bacchanalijs, Diana Taurica, Isidis & id genus deorū dearūq; sacrificijs. Vide Herod. li. 2.

Nondum sentitis neque intelligitis, latentis intra vos serpentis hæc esse cōsilia? qui vos per irrationabiles errorum suggestiones, à ratione veritatis abducit; vt vos libidinibus & concupiscentiæ, ac totius dedecoris seruos tenet ac ministros? Sed ego clara vos omnes prædicationis voce cōtestor, quod è cotrario religio Dei ad sobrietatem vos reuocat & pudicitia: à luxuria ac furore iubet esse continentis: & per patientiam ac mansuetudinem, refecare lapsus iracundiæ, proprijs esse contentos, & virtute par-

C ris causas, vel illiciti amoris accipitis. Hinc omnis impietatis origo descendit: hinc homicidia: adulteria: furta: & seminarium malorum omnium flagitiorumq; concipitur dum profanis libaminibus & odoribus indulgetis, ac locū dominandi in vos & ius quodāmodo obtinendi malignis spiritibus datis. Ingressi enim sensus vestros quid, nisi quæ libidinis, quæ iniustitiæ, quæ crudelitatis sunt, operentur: & ad omnia vos, quibus ipsi delectantur, subigant obedire? permittente reuera hoc Deo pati vos ab eis, iusto quodā iudicio, vt ex ipso dedecore actuum sensuumque vestrorum intelligatis, quam indignum sit dæmonibus, & non Deo esse subiectos. Hinc & ad indecoros & scædos actus per amicitias dæmonum peruenitur. Hinc vsque ad ipsius vitæ perniciem, vel per flammā libidinis accenditur, vel per iracundiæ rabiem, aut nimietatem tristitię peruenitur: vt sepe notum est, etiam manus sibi intulisse nonnullos: quod, vt diximus, iusta quadam Dei sententia fieri ab his non prohibetur: vt &, quibus se subdiderint, intelligant & quem deseruerint, recognoscant.

D XV. *περὸ ληψίς. Pios etiam perturbationibus ueuari.*

Sed dicet aliquis. Passiones istę interdum accidunt etiam his, qui Deum colunt Non est verum: etenim nos illum Dei dicimus esse cultorem, qui voluntatem Dei facit. & legis præcepta custodit. Apud Deum enim, nō ille, qui apud homines Iudeus dicitur, Iudeus est: neque, qui gentilis vocatur, ille gentilis est: sed, qui Deo credens legem impleuerit, ac voluntatē eius fecerit: etiam si non sit circumcisus. Verus Dei cultor est is, qui non solum ipse à passionibus liber est: verum & alios ab eis liberos reddit: etiam si sint ita graues, vt montibus coęquētur, per fidem qua credit Deo, transfert eas: sed & montes verē cum arboribus suis, si necesse sit, per fidem transfert. Qui autem videtur quidem colere Deum, sed neque fide plena, neq; operibus mandatorum munitur, sed est peccator: pro peccatis locum dedit in semetipso passionibus: quæ ad pœnā peccantiū constitutæ sunt à Deo, vt ab eis per illata supplicia, exigant debita peccatorū: & purgatiores eos ad iudicium illud generale perducant:

si tamen

si tamen castigationem eorum non deserat fides. Nam infidelium castigatio in praesenti vita, indicium est, quo alieni existere incipiunt à futuris bonis: Deum verò contentiū castigatio, cum pro peccatis, quæ acciderint eis, infertur: cōmissi ab eis exigit debitum: vt praeuenientes iudicium, in praesenti seculo peccati debitū soluat: & liberentur vel ex parte media, ab æternis, quæ illic preparata sunt, pœnis. Sed hæc ita esse nō recipit, qui non credit futurum esse iudiciū Dei: & ob hoc praesentis seculi voluptatibus obligatus, ab æternis excluditur bonis. Et ideo nos non negligimus praedicare vobis, quæ salutis vestrae scimus esse necessaria: & qui sit verus Dei cultus ostendere: * vt credentes Deo, per opera bona possitis vnà nobiscum futuri seculi heredes existere. Quod si nondum apud vos certum est, vera esse, quæ dicimus: interim pro hoc primò non debetis ægrè accipere, & infesti esse, quia quæ putamus, bona, hæc vobis adnunciamus: & quod vobis salutare esse credimus, hoc etiam vobis cōferre non inuidemus: omni, vt dixi, studio laborantes, quò cohæredes vos bonorum, quæ ipsi nobis euentura credimus, habeamus. Vtrum autem pro certo vera sint, quæ adnunciamus vobis: non aliter scire poteritis, nisi, vt obedienter his, quæ mandantur, ipso rerum exitu, & beatitudinis certissimo fine doceamini. Et ideo etiam si latens intrinsecus serpens, sensus vestros mille deprauandi artibus occupet: & impedimenta mille subijciat, quibus à salutaris doctrina vestrum declinet auditum: eò magis obistere ei debetis, & spretis eius suggestionibus ad audiendum à nobis verbum, suscipiendamque doctrinam frequentius conuenire: quia nemo potest discere aliquid, qui non docetur. Cumque hæc dixisset, iussit sibi eos, qui languoribus vel dæmonibus vrgebantur, offerri: & imposuit eis manus cum oratione, atque ita turbas dimisit, admonens, vt ad audiendum verbum, diebus, quibus ibidem moraturus esset, frequentarent. Idco vbi turbæ abscesserunt, Petrus aquis quæ in horto fluebant corpus diluens, vnà cum cæteris volentibus, humi sterni iussit sub arbore quadam, cuius umbra erat plurima, & recumbere nos, secundum ordinem apud Cæsaream statutum, præcepit. Atque ita cibo sumpto, Hebræorū ritu gratias agens Deo: quia adhuc aliquantulum diei supererat, iussit nos, de quibus vellemus, percontari. Cumque essemus omnes cum eo viginti, vnicique, de quo quærere voluit, explanauit: quorum singula quæque, libellis comprehensa, tibi antè iam misi. Vespere autem iam facto ingressi hospitium cum ipso, suis quique locis requieuiimus.

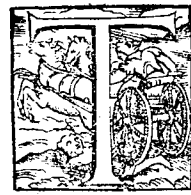
Libelli isti non extant.

Miraculis confirmat suam doctrinam Petrus.

* Considera hic scopum doctrinae Petri. vt credentes Deo per opera bona &c. Sic i. Epist. cap. 1.

Infidelium castigatio in hoc seculo, quid significet?

ARGUMENTVM VI. LIBRI RECOGNITIONVM B. CLEMENTIS ROM. PER L. GRVTERVM VENRADIVM.

TERTIAM Magni Petri ad populum Tripolitani concionē, sexto hoc libro perscribit B. Clemens. qua quidem is populum sit hortatus ad diligentem auditionem perceptionemque diuini verbi, omisis mundi curis: atque ad pœnitentiam, vt ipsi sibi suæque ignorantia, qua in illud tantorum malorum saratium inciderint, irascantur: quòd Christus, vt bellum vitis faciamus, iusserit. ante omnia deum rectè cognoscendum esse, qui vel ex sola rerum natura, quæ tota propter hominem formata sit, cognosci queat. ac mira philosophia, vt par fuit apud sapiētes ethnicos, qui fidei mysteria nondum capiebant, renascentiam seu *παλιγενησια*, (vt vocat Paulus,) hominem fieri debere per aquam, hoc est, baptismum demonstrat: eiusque simul necessitatem, cur is nimirum necessarius, & vnde sit efficax, indicat abundè. docet dein baptismum honestate vitæ, sanctitate, puritate, adeoque perfectione ornandum esse, ita, vt & ethnicos vita præclaros superent: eleganter interim distincteque, cuius modi sit ista puritas, explicans: turpe esse, hinc à profanis vinci: quin etiam extremo iudicio periculosum fore. Denique quomodo auctorem nostrum Clementem hæctenus catechumenum Petrus, aliosque Tripolitanos baptizaret, & mensæ dominicæ data eucharistia fecerit participes. Postremum, vt ipsis ciuibus iam post trimestre ab eis Antiochiam versus discessurus Episcopum Maronem virum sanctum, hospitem suum ordinaret: omnemque ecclesiam pulcro ordine constituerit. In primis utilis erit hæc concio, non solum contra Anabaptistas aliquot baptismi profanatores, sed & alios plerosque, qui eius suscipiendi necessitatem palam negant. Sunt & quædam hic non inuicundæ similitudines, quæ non exiguam vim ad docendum populum habent.

ARGV.

RECO.

90
R E C O G N I T I O N V M
DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRA-
TREM DOMINI, LIBER SEXTVS, RVFINO
 TORANO AQVILEIENSE INTERPRETE.

Verò rarefcentibus tenebris plurimum dies cœpit proferre crepusculum, Petrus orationis gratia hortum ingressus, exinde egrediens atque ingrediens, velut excusare nobis videbatur: quòd tardius solito euigilans, venisset ad nos. Aiebat ergo: Vbi Veris tempus longiorem fecerit diem, necesse est, vt nox breuior fiat: si quis ergo studiorum causa noctis aliquid occupare desiderat, non in omni tempore eadem ho-

ras obseruare debet ad vigilandum, sed eadem temporis spatia: siue breuior, siue longior sit nox, dormiendo consumere: & curare magnopere, ne præsumens ex his spatijs, quæ habere ad studendum solet, addat somno: & vigilandi tempus imminuat. Obseruandum nanque & illud est, ne fortè, si nondum decoctis cibus interrumpantur somni, indigestum corpus adgrauet mentem: & crudos adhuc exhâlans spiritus, interiorem sensum confusum reddat ac turbidum. Rectum ergo est, vt competenti etiam pars ista quiete foueatur: quòd possit sufficienter his, quæ sibi debentur, corpus expletis, iustum in reliquis menti exhibere ministerium.

Côcio Pet. Euangelij colonus cordis nostri est. Allusum est ad parabolam Christi de homine semine varie faciente. Luca 8.

Et cum hæc dixisset, plurimis iam consueto in horti loco ad audiendum congregatis, processit Petrus, & salutatis ex more turbis, dicere hoc modo cœpit. Quoniam quidem, sicut terra cultore neglecta, spinas & tribulos necessariò producit: ita sensus vester longi temporis incuria, multas & noxias opiniones rerum, & intelligentias falsæ scientiæ germinauit: Opus est nunc multa diligentia ad excolendum rus mentis vestræ: vt id sermo veritatis, qui est verus & diligens cordis colonus, adfiduis excolat disciplinis. Vestrum ergo est præbere ei obedientiam: & occupationes ac sollicitudines superfluas amputare: ne bonum verbi semen enecet noxium germen. Potest enim fieri, vt multi temporis negligentiam, breuis & adfidua repararet diligentia: incertum nanque est vniuscuiusque vitæ tempus: & ideo festinandum est ad salutem, ne fortè cunctantem mors repentina præueniat. Et ob hoc acrius intendendum est, vt dum est temporis spacium, collecta malæ consuetudinis vitia refecetur. Quod non aliter facere poteritis, nisi vt irascamini quodam modo aduersum vosmetipsos: pro his, quæ inutiliter gessistis ac turpiter. Hæc enim est iusta & necessaria iracundia, qua vnusquisque in his, quibus errauit & perperam gessit, indignatur: & semetipsum incusat: ex qua indignatione accenditur in nobis ignis quidam, qui velut agro sterili immixtus, consumptis & excoctis radicibus pessimæ voluptatis, bono semini verbi Dei, fecundiorum cordis præparat glebam. Puto autè, quod satis dignas habeatis causas iracundiæ, ex quibus iustissimus ignis iste coalescat: si consideretis, in quantos vos errores deduxit ignorantia malum: quantosq; lapsus, & quanta præcipitia ad peccandum dedit: à quantis vos bonis abstraxit, & in quæ præcipitauit mala: & quod est super omnia grauius, quòd vos in futuro seculo æternis pœnis obnoxios fecit. Nonne pro his omnibus, vbi vobis veritatis lumen obfulsit, ignis iustissimæ indignationis accenditur, & iracundiæ Deo placitæ intra vos confurgit incendium? quo consumatur, & radicitus intreat omne germen, si quod fortè intra vos malæ concupiscentiæ pullulauit. Vnde & ipse, qui misit nos, cum venisset, & omnem mundum vidisset ad malitiam declinasse, non continuò pacem ei in erroribusposito dedit, ne eum confirmaret in malis: sed ignorantia eius ruinis, scientiam veritatis opposuit: vt si fortè respiscerent, & lumen veritatis aspicerent: deceptos se, & in præcipitia erroris abstractos, meritò dolerent: & iracundiæ salutaris ignem aduersum decepti-

A decepticem sui conciperent ignorantiam. Ob hoc itaque dicat: Ignem veni mittere in terram, & quàm volo, vt accendatur. Est ergo pugna quædam, quæ gerenda nobis est, in hac vita: sermo enim veritatis & scientiæ, necessariò separat homines ab errore & ignorantia, sicut sæpè vidimus, putrefactas & emortuas corporis carnes, à connexionem viuentiù membrorù, ferro secante separari. Tale ergo aliquid est, quod agit veritatis agnitio: necesse est enim, vt salutis causa filius, verbi gratia, qui sermonem receperit veritatis, à parentibus, separaretur incredulis: aut rursum, pater separaretur à filio aut filia à matre. Et hoc modo inter propinquos & consanguineos credentes atq; incredulos, scientiæ & ignorantia: veritatis & erroris pugna confurgit. Et ob hoc iterù dicebat, qui nos misit: Non veni pacem mittere in terram: sed gladium. Quod si dicit aliquis, & quomodo iustum videtur separari à parentibus? Audi, quomodo: quia si cum ipsis in errore permaneant, neque illis proderunt: & ipsi, cum illis pariter interibunt. Iustum igitur & valde iustum est, separari eum, qui saluari vult, ab eo, qui non vult. Sed & illud aduerte, quia non ex illis, qui rectius intelligunt, venit ista separatio: illi enim volunt esse, pariter & prodesse eis, & docere meliora: sed est istud proprium ignorantia vitium, vt confutantem se veritatis lucem, non ferat habere de proximo: & ideo ex illis ista nascitur separatio. Nam qui scientiam veritatis accipiunt, quia bonitatis plena est: tanquam à bono Deo datam: cupiunt eam, si fieri potest, cum omnibus habere communem: etiam cum his, qui oderunt eos & persequantur: sciunt enim, quia peccati ipsorù causa, ignorantia est. Propterea denique ipse magister cum ab his, qui ignorabant eum, duceretur ad crucem, orabat patrem pro interfectoibus suis: & dicebat: Pater, remitte eis peccatum, nesciunt enim, quid faciunt. Imitantes quoque discipuli magistrum, etiam ipsi cum paterentur, similiter pro interfectoibus suis orabant. Quod si disciplina nobis est, orare etiam pro interfectoibus, & persequutoibus nostris: quomodo non etiam parentum & propinquorum persequutiones ferre, & pro conuersione eorum orare debemus? Tum deinde etiam illud diligentius consideremus, quæ sit nobis causa, parentes diligendi. Pro eo, inquis, quod vitæ nostræ videntur auctores. Auctores quidem vitæ nostræ, parentes non sunt, sed ministri: non enim vitam præbent, sed ingrediendi nobis ad hanc vitam exhibent ministerium. auctor autem vitæ, vnus & solus Deus. Si ergo auctorem vitæ diligere voluerimus: illum nobis sciamus esse diligendum. Sed illum, inquis, cognoscere non potuimus: istos autem & nouimus, & in effectu habemus. Esto, non potueris cognoscere, quid sit Deus, * quid tamen non sit Deus, perfacile scire potuisti. Nam quomodo latere potuit hominem, quod lignum, aut lapis, aut æs, vel alia huiusmodi materia, Deus non sit? Quod si in his quæ facile deprehendere potuistis, animum ad discutiendum nolulistis intendere: certum est, quia in agnitione Dei impediti estis, non impossibilitatis, sed ignauia vitio: nam si voluissetis, ex his ipsis inutilibus simulacris, profectò accepissetis intelligentia viam. Certum est enim, quod per ferrum facta sint simulacra, ferrum verò per ignem confectum sit: qui ignis aqua extinguitur: aqua autem per spiritum mouetur, spiritus autem à Deo initium habet. Sic enim dicit Moyses Propheta: In principio fecit Deus cælum & terram, terra autem, erat inuisibilis, & incomposita: & tenebræ erant super abyssum, & spiritus Dei erat super aquas, qui spiritus iussu Dei, quasi ipsa conditoris manu lucem separauit à tenebris, & post illud inuisibile cælum, istud visibile produxit: vt superiora quidem, habitaculum faceret Angelis: inferiora verò, hominibus.

Hunc locum citat de verbo doctus Beda libro de ratione temporum, capite tercio, Verba ipsius sunt. Denique sanctus Clemens, Apostolorum discipulus, & Romane ecclesie tertius post Petrum Episcopus, in sexto historiarum suarum libro, ita scribit. In principio fecit Deus cælum & terram: & cetera, quæ hic verba sequuntur. Idem locus citatur eodem modo quarta epistola Clementis. Tanti sunt hi libri ante annos 834. æstimati, vt docti viri eorum testimoniis in rebus difficilibus lubenter uterentur. Quo de supra copiosius.

Propter te ergo Dei iussu, aqua, quæ erat super faciem terræ, secessit, vt terra tibi produce-

Luca 12. Vita, milita est.

Matt. 10.

Gladus Euangelij, & bellij, quid

Vide idem supra Pet. explicantur lib. secundo.

Luca 23.

Act. 7.

Stephanus

Hoc est, quod opinor, impunit Dionysius scribere de Theologia negativa.

Gen. 1.

Propter ho-
minem om-
nia creata
sunt.

Ioan. 3.

* Nā Thā

les Milesus

dixit, αἶ-

χάπαιπύ

ταμ ὕδωρ

εἶπαι.)

Hortatur

Petrus ad

baptismū

Tripolita-

nos.

Baptismus

quā sit

necessari-

us, & Cur?

Operum

sunt bona,

si sunt ita,

vt Deus

precepit:

Ioan. 3.

i Sic Mam

Publicanus.

Bonum sit

non bonū,

quando sit

non bene.

Omnibus

necessarius

baptismus.

Ornandus

baptismus

sancta vita

Leuit. 18.

*Vetus ex-

emplar, cā

tari habe-

bat: in alio

produceret fructus: cui etiam humorum venas latēter inferuit: vt tibi ex ea profue-
rent fontes, & flumina. Propter te, producere iussa est animantia: & omnia, quæ tuo
voluntatiq; seruirent. An non propter te venti spirant, vt ex ipsis concipiens fru-
ctus tibi terra parturiat? Nonne propter te imbres profluunt? & tempora vicissitu-
dines mutant? Nonne propter te Sol oritur & occidit, & mutationes Luna perpeti-
tur? Propter te mare exhibet famulatum suum, vt tibi ingrato cuncta subiaceant.
Nonne pro his omnibus ista erit vltionis pœna, quia horum omnium largitorem
quem ante omnia & agnoscere & venerari debuistis, solum præ cæteris ignorastis
Sed & nunc eiusdem vos ad intelligentiam vijs duco: videtis etenim, quod omnia
gignuntur ex aquis: * à qua verò per vnigenitum ex initio facta est: vnigeniti verò,
omnipotens Deus caput est, per quem tali ordine, quo supra diximus, peruenitur ad
patrem: cum autem perueneris ad Patrem, agnosces hanc esse voluntatem eius, vt
per aquas, quæ primæ creatæ sunt, denuò renascaris. Qui enim regeneratus fuerit
per aquam, bonis operibus adimpletis, hæres efficitur eius, à quo in incorruptione
regeneratus est. Propter quod paratis animis accedite, quasi filij ad Patrem, vt pecca-
ta vestra diluantur: & causa eorum, sola ignorantia fuisse probetur apud Deum. Nā
si post agnitionem horum permanetis in incredulitate: vobis iam perditionis vestræ
causa, & non ignorantie reputabitur. Nec putes, quod etiam si omnem pietatem co-
las, omnemq; iustitiam, baptismum verò non accipias: spem possis habere apud Deū:
imò potius maiore pœna dignus erit, qui bona opera non bene operatur: † confer-
tur enim meritum homini ex bonis gestis: sed si ita gerantur, sicut Deus iubet. Deus
autem iussit omnem colentem se, baptismo consignari: quod si tu reniteris, & tuæ
voluntati magis, quàm Dei obtemperas, contrarius sine dubio & inimicus es volun-
tati eius. Sed dicis fortasse, quid confert aquæ baptismus ad Dei cultum? Primò qui-
dem, quia, quod Deo placuit, impletur: secundò, quia regenerato ex aquis, & Deo
renato, fragilitas prioris natiuitatis, quæ tibi per hominem facta est, amputatur: &
ita demum peruenire poteris ad salutem: aliter verò impossibile est. Sic enim nobis,
cum sacramento, verus Propheta testatus est, dicens: Amen dico vobis, nisi quis de-
nuò renatus fuerit ex aqua, non introibit in regna cœlorum. Et ideò accelerate: est
enim in aquis istis misericordie vis quædam; quæ ex initio ferebatur super eas: & ag-
noscit eos, qui baptizantur sub appellatione triplicis sacramenti: & eripit eos de sup-
plicijs futuris: quasi donum quoddam offerens Deo, animas per baptismum conse-
cratas. Confugite ergo ad aquas istas. solæ sunt enim, quæ possint vim futuri ignis
extinguere: ad quas, qui moratur accedere, constat in eo infidelitatis adhuc idolum
permanere: & ab ipso prohiberi ad aquas, quæ salutem conferunt, properare. Siue
enim iustus sis, siue iniustus, baptismus tibi per omnia necessarius est. Iusto quidem,
vt adimpleatur in eo perfectio, & regeneretur Deo: iniusto verò, vt peccatorū, quæ
gessit in ignorantia, remissio concedatur. Omnibus ergo festinandum est sine mo-
ra, renasci Deo: quia incertus est vnus cuiusq; exitus vitæ. Cùm autem regeneratus
fueris per aquam, ex operibus bonis ostende in te similitudinem eius, qui te genuit
patris. Agnouiisti enim Deum, honora patrem: honor autem eius est, vt ita viuas, si-
cut ipse vult. Vult autem ita viuere, vt homicidium, adulterium nescias: odium, aua-
ritiam fugias: iram, superbiam, iactantiam respuas. & execreris: inuidiam, cæteraq;
his similia, penitens à te ducas aliena. Est sanè propria quædam nostræ religionis ob-
seruantia, quæ non tam imponitur hominibus, quàm propriè ab vnoquoq; Deum
colente causa puritatis expetitur: Castimonie dico causa, cuius species multæ sunt:
sed primò, vt obseruet vnusquisque, ne menstruatæ mulieri misceatur. hoc enim,
execrabile ducit lex Dei. Quod etsi lex de his non admonisset: nos, vt * Cantari li-
benter volueremur in stercore? Debemus amplius aliquid habere animalibus, vt-
pote rationabiles homines, & cœlestium sensuum capaces, quibus summi studij esse
debet, ab omni inquinamento cordis conscientiam custodire.

*Ebioniticus totus hic locus videri posset, ita intellectus, quasi lotio aquæ requiratur vel faciat ali-
quid*

A quid ad uitæ puritatem sanctitatemque nam Ebionitæ crebram aquæ lotionem in suis, eadem properati- non erat o-
one vt nunc Anabaptista, crebros baptismos, requirebant. At sanè tamen de baptismo poterat intelligi mino, su-
licet difficultus & coactiuis. Certè mihi quidem videtur vt ingenue fatear, quanquam nec asseuerare, ve- spicor autè
lim, neque negare: totum illum locum, à periodo: Bonum est autem: vsque ad illam clausulam, Verè enim legendum,
si mens mundetur: πτ εμ βεβ λημ ε νομ esse. quod isthuc ab Ebionitis in his libris plerumque factum testat- cam herij.
tur Epiphanius. ideoque nos eum, tui monende causa, parent hest inclusimus. (). Sensus sanè pulchre Mat h. 23.
sibi constat, his licet abiectis. Illud quoque volo, animaduertas, Petrum hic per purificationem carnis, in-
telligere castitatem & moderationem, abstinentiamq; à coitu & promiscuis voluptatibus: ne rursus alio
pacto in Ebionis errores.

(Bonum est autem & puritati conueniens, etiam corpus aqua diluere. Bonum ve-
rò dico, non quasi principale illud, in quo mens purificatur: sed, quod sequela sit il-
lius boni, hoc, in quo caro diluitur. Sic enim & magister noster quosdam Pharisæo-
rum & Scribarum, qui videbantur esse cæteris meliores, & à vulgo separati: increpa-
bat: dicens eos hypocritas, quia ea solùm, quæ hominibus videbantur, purificabant:
corda verò, quæ solus Deus aspicit, inquinata relinquebant & sordida. Ad quosdam
ergo ex ipsis, non ad omnes, dicebat: Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, quia
mundatis, calicis & paropsidis, quod deforis est, intus autem plena sunt sordibus.
Phariseæ cæce, emunda prius, quod intus est, & quod deforis est, erit mundum.) Ve-
rè enim, si mens mundetur luce scientiæ, cum ipsa fuerit munda ac splendida, tunc
etiam eius, qui deforis est, hominis, ipsa necessariò curam gerit, id est carnis suæ: vt &
ipsa purificetur. Vbi autè ista, quæ deforis est, purificatio carnis negligitur, certū est,
ibi neq; de puritate mentis, ac munditia cordis curam geri. Ita ergo fit, vt is quidem,
qui intrinsecus mūdus est, mundetur sine dubio & extrinsecus. Non semper autem
is, qui mundatur extrinsecus, etiam intrinsecus mundus est: videlicet, cum agit hæc,
vt hominibus placeat. Sed & illa species castimonie obseruanda est, vt ne pascim, &
libidinis solius causa, scemini coëatur: sed posteritatis reparandæ gratia. Quæ obser-
uantia cum in nonnullis etiam pecudibus inueniatur: pudoris est, si non ab homini-
bus rationabilibus, & Deum colentibus obseruetur. In tantum autem castimonia,
verum Dei cultum tenentibus, per has, quas supra diximus, aliasque horum similes
species, conseruanda est: vt etiam apud eos, quæ à diabolo adhuc in erroribus deti-
nentur, attentius obseruetur: est enim & apud illos nonnulla obseruantia castimo-
nie. Quid ergo, quod errantes custodiebatis, hoc non obseruabitis emendati? Sed
fortasse dicet aliquis vestrū: Oportet ergo nos omnia, quæ fecimus, dum coleremus
idola, custodire? Non omnia, sed quæcunq; bene fiebant, hæc etiam nunc conue-
nit obseruari: quia si quid rectè fit ab his, qui in errore sunt, certum est, id a veritate
sumtum. Quia & si quid in vera religione non rectè fit: non est dubium, quin ab
errore mutatum sit: bonum namq; etiam si ab errantibus gestum fuerit, bonum est, &
malum, etiam si ab his, qui veritatem sequuntur, gestum fuerit, malum est. Aut nun-
quid ita decipiemus, vt si videamus eum, qui idola colit, esse sobrium: nos, qui Deū
colimus, sobrij esse recusamus, ne eadem facere, quæ ille, qui colit idola, videamur

D Non ita est, sed sit nobis studium, vt si illi, qui errant, homicidium non faciunt: nos
ne irascamur quidem: & si illi adulterium non admittunt: nos, ne concupiscamus
quidem alienam mulierem: si illi amant proximos suos, nos diligamus etiam inimi-
cos nostros: si illi mutuo dant his, qui habent, vnde reddant: nos, etiam his decimus, à
quibus recipere non speramus. Et per omnia nos, qui æterni seculi hæreditatem spe-
ramus, debemus præcellere eos, qui præsens tantum seculum nōrunt: scientes, quia
si opera illorum nostris operibus collata, in die iudicij similia inueniantur ac paria,
confusio nobis erit: quod æquales inuenimur in operibus, his, qui propter ignoran-
tiam condemnantur, & nullam spem futuri seculi habuerunt. Et verè digna confu-
sio est, vbi nihil ampliùs gessimus ab his, quibus ampliùs intelleximus. Quod si con-
fusio nobis erit, æquales eis inueniri in operibus bonis: quid erit nobis, si inferiores
nos, ac deteriores examinatio futura reperiat? Audite ergo, quomodo de his nos

*Christiani quibus mo-
dis Ethni-
cos vincere
debeant.
Matt. 5.*
I 2 ipse

Lucæ 11.

ipse verus Propheta docuerit: ad eos enim, qui negligunt audire verba sapientiæ, ita ait: Regina austri surget in iudicio cum generatione hac, & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ, audire sapientiam Salomonis, & ecce plus quam Salomon hîc, & non audiunt. Ad eos verò, qui de malis actibus gerere penitentiam detrectabant, ita ait: Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam, qui penitentiam egerunt in predicatione Ionæ: & ecce plus quam Ionas hîc. Vides ergo, quomodo eos, qui erudiebantur ex lege, adductis ad exemplum illis, qui ex gentili ignorantia veniebant: & ostendens eos, nec illis æquales esse, qui in errore positi videbantur, ex ipsa tantum comparatione condemnat? Ex quibus omnibus sermo, quem proposuimus, adprobatur: ut castimonia, qui aliquatenus etiam ab his, qui in errore sunt positi, custoditur. multò purius & attentius per singulas quasque, sicut supra ostendemus, species à nobis, qui veritatem sequimur, teneatur: eò magis, quòd apud nos obseruantia eius præmia æterna posita sunt. Hæc & his similia cum dixisset, turbas dimisit: & ex more cum familiaribus suis cibo sumpto, quieuit. Hoc autem modo per tres continuos menses, cum verbum Dei doceret, & plurimos conuerteret ad fidem, ad vltimum ieiunare me iussit: & post ieiunium in fontibus, qui contigui habentur mari, perennis aquæ mihi baptismum dedit. Cumq; pro regenerationis gratia diuinitus mihi collata, feriatu cū fratribus & laicis læti egissemus, Petrus, eos, qui ad præcedendum fuerant ordinati, proficisci Antiochiam iubet: atque ibi tres alios expectare menses: quibus profectis, ipse eo, qui fidem Domini plenè receperant, deducens ad fontes, quos mari contiguos supra diximus, baptizauit, & Eucharistiam frangens cum eis, Maronem, qui eum hospitio receperat, perfectum iam Ecclesiæ di in omnibus, constituit eis Episcopum: & duodecim cum eo presbyteros, simulque spoliata à Petro. diaconos ordinat. Instituit etiam ordinem viduarum, atque omnia Ecclesiæ ministeria disponit. Vniuersosque admonet, Maroni Episcopo in omnibus, quæ præciperet, obedire: & ita cunctis competenter dispositis, cum trium mensium tempus fuisset expletum: valedicentes his, qui erant apud Tripolim, Antiochiam proficiscimur.

ARGV.

ARGVMENTVM VII. LIBRI RECOGNITIONVM D. CLEMENTIS, L. G.

VENRADIO AVCTORE.

Vnusque Tripolitanae conciones. Petrus porrò Tripoli digressus, quòd auditorum comitantium turbis obrueretur, quæ gentibus quoq; suspectæ poterant esse: eas tum declinandæ inuidiæ causa, tum, vt singulis cõmodius hospitia procurari possent, ne vagari incertis sedibus in vrbibus cogentur, seorsum diuisit in partes: ac discipulos plerosq; ante se Seruatoris exemplo præmisit. Clemens, quòd retentus esset à Petro, agat ei gratias. cui cum se famulum quoque offerret, Petrus ostensa vitæ suæ tenuitate parsimoniaq; nullo eo se docet indigere: imò se potiùs Clementi famulari debere, laboribus à pueritia assuetum. indignè hoc accipiente illo, & asseuerante contrà, Petrum se parentis loco colere: Apostolum sciscitatum esse de suis, num qui superessent: cui Clemens amissorum suorum parentum fratrumq; certè miserabilem casum retulit. Refert deinceps ex hoc mirabiliter postea Petrum reperisse & deprehendisse matrem Clementis Matthidiam, apud Aradios Phœnicia mendicantem, hac enim narrante, cum ex ea Petrus causam medicitatis inquireret, infelix suum naufragium, ac quædam asfingente: motum commiseratione Apostolum sui Clementis cõsimilem narrasse ipsi casum. ex quo deprehensum fuit, eam huius esse matrem. porrò relatum inauditum hoc factum cæteris comitibus, qui iam antecesserant, Nicetæ nimirum & Aquilæ: ex quo consimiliter deprehensum fuit, hos germanos esse fratres Clementis, prius Faustini Faustiq; vocabulis appellatos. Matthidiam domum sua hospita ab Apostolo baptizatam esse.

Mirificam sanè liber hic sub oculos ponit Dei providentiam, in suavi ista quidem, sed planè diuina & inopinata Clemētis matris fratrumq; agnitione, quam ne quis fabulosam putet, eandem quoque sciat perscriptam à Nicephoro Callisto libro secundo, capite tricesimo quinto historiae suæ eccles. itemq; in Epitome historiae Clementinæ huic volumini adiecta.

I 3

RECO

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRA- TREM DOMINI, LIBER SEPTIMVS, RVFINO TORANO A QVILEIENSE INTERPRETE.

EGRESSI tandem etiam Tripolim Phœnicis urbem, primam in Hortosiade, haud procul à Tripoli, facimus mansionem: ubi sequenti quoque die remorati, quia omnes penè, qui Domino crediderāt, dum diuelli à Petro nequeunt, illo vltique sequuti sunt: inde Antaradum venimus. Sed quòd multum nos comitarentur, ait Petrus ad Nicetam, simul atque Aquilam: Quoniam quidem plurimæ fratrum turbæ nobiscum sunt: & ingredientes singulas quasque vrbes, non parum inui-

diæ contrahimus: videtur mihi prouidendum, vt neque ipsi in gratum sit, si prohibeantur sequi: neque nobis pompæ alicuius excitet malignus inuidiam. Censco itaque te Nicetam atque Aquilam, præcedere nos cum ipsis: ita, vt etiam vos in duas partes diuisam multitudinè ducatis, vt sparsim magis, quam sub vna congregatione iter agentes, singulas quasque introeamus gentium ciuitates. Scio autem, quia triste vobis videtur, quòd videmini à me, duorum saltem dierum spatium separari: credite mihi, quia, quæ mensura diligitis me, decuplo amplior mihi quoque erga vos affectus est: sed si pro affectu, quem adinuicem gerimus, non faciamus, quæ conuenientia & honesta sunt: irrationabilis huiusmodi amor videbitur. Et ideo nequaquam titulo charitatis imminuto, quæ vtilia videntur ac necessaria, procuremus: maximè cum nullus dies possit inter-

Petrus ante se ablegat discipulos: sicut Christus fecit. Luc. 10.

cedere, quo non disputationibus meis interesse possitis. Per singulas enim quasque nobiliores prouinciarum ciuitates, proposui, sicut etiam vos scitis, tres nos docendi gratia residere menses. Nunc ergo Laodiceam, quæ est vrbes proxima, præcedite me: & ego post biduum aut triduum, quantum ad propositum meum spectat, insequar vos. Operimini autem me ad proximum portæ ciuitatis stabulum: & inde iterum similiter, cum dies ibi aliquot transegerimus, præcedetis me ad vltiores ciuitates: & hoc vos facere per singulas cupio, declinandæ quantum in vobis est, inuidiæ gratia: & vt fratres, qui nobilium sunt, vestri prouidentia, per singulas ciuitates parata inuenientes hospitia: minus vagari videantur. Hæc dicente Petro, necessariò ad quietem dicentes: Non valde nos contristat hoc agere, quæ à te iubemur: quia omnia & bene agere, & bene consulere, per Christi prouidentiam electus es: sed & vna die, aut si multum, biduo: quanuis grande sit in hoc omni spatium non videre Dominum nostrum Petrum: tamen tolerabile est. Consideramus enim, quid patiantur illi duodecim fratres nostri, qui præcedunt nos: & mensem penè integrum ex tribus mensibus, quibus per vnamquamque urbem resides: tanto bono auditus tui, visio-

Cauet Petrus, ne peregrinatio sua speciem vltimam tumultus, id quod ignoras, quia amici semper simul sunt? & licet corporibus separentur, memoria facile pote tamen iunguntur? sicut è contrariò nonnulli corporibus vna positi, animis diuiduntur. Et ego respondi: non putes mi Domine, hæc me irrationabiliter patere præberet. sed certa & causa & ratio est, huius erga te affectus mei. Te enim solum pro omnibus

Abus meis affectibus habeo, pro patre: pro matre: pro fratribus: super hæc autem omnia est, quod mihi salutis causa, & agnoscendæ veritatis tu solus existis. Sed & illud non mihi in postremo habetur loco: quod iuuenilis ætas quæ in me est, concupiscentiarum insidijs subiacet: & vereor esse sine te, cuius solam præsentiam omnis luxuria, quanuis ratione careat, erubescit. Licet confidam de misericordia Dei, quod etiam sensus meus, ex his, quæ per doctrinam tuam concepit: aliud iam aliquid ad cognitionem recipere non possit. Præterea memini te apud Cæsaream dixisse, vt, si quis vult me salua pietate comitari, comitetur. Salua autem pietate dicebas, vt neminem contristaret, cui secundum Deum deberet adherere: verbi gratia, ne vxorè fidelem relinqueret: vel parentes: vel alias huiusmodi personas: à quibus ego valde liber sum: & ideo aptus ad sequendum te: atque vtinam mihi concedas, vt tibi etiam serui ministerium exhibeam. Tum Petrus adhæc ridens, ait: Et quid putas Clemens, quod non te ipsa necessitas mihi faciat seruum? Nam quis mihi poterit alius sternere sindones: & stragula pulchra componere? Quis seruare annulos, & indumenta, quæ assiduè mutare debent, præparabit? Quis etiam cocis imperabit? & diueria atque electa pulmenta prouidebit? quæ arte scitissima & varia præparentur? & omnia illa, quæ hominibus molliter institutis, imò potiùs cupiditati eorum velut immanissimè cuidam bestię iniustis quæsitâ iumptibus conuectantur? Sed fortasse, quanuis mecum positus videaris, non agnoueris vitam meam. panis mihi solus cum oliuis, & raro etiam cum oleribus in vtu est. Indumentum autem hoc est mihi, quod vides, tunica cum pallio: & hæc habens, aliud nihil requiro: hoc mihi sufficit, quia mens mea non ad hæc præsentia, sed ad illa, quæ æterna sunt, aspicit: & ideo nihil me rerum præsentium, visibiliùque delectat. Vnde tuum quidem erga me bonum animum amplector & miror: ac te magis laudo. quomodo cum sis vir, ex consuetudine multæ abundantię veniens, tam citò transferre & aptare te potueris, ad hæc vitam nostram, quæ solis necessarijs vtitur? Nos enim à puero, id est, ego & frater germanus meus Andreas, non solum orphani, sed & valde pauperes creuimus: & necessitate, operarij esse consueuimus. Vnde & nunc facillè vexationes itinerum ferimus: sed potiùs, si mihi ad quiesceres & permitteres: ego magis homo operarij, faciliùs tibi possem serui implere ministerium. Ad ego hæc audiens, contremui: & lachrymæ mihi continuo proruperunt: quòd talem mihi sermonem dixerit vir tantus: quo omnis mundus habetur inferior. Tum ille lachrimantem me videns, causam percentatur. Cui ego respondi: quid tantum in te peccaui, vt me tali sermone onerares? Et Petrus: Si malum est, inquit, quod dixi, vt seruam tibi, tu prior peccasti, hoc mihi dicendo. Et ego: Non est, inquam, simile: me enim decet, hoc tibi facere: tu autem, qui Dei summi præco ad saluandas animas hominum missus es: graue est, vt hoc mihi dicas. Et Petrus: Acquiescerem tibi, inquit, nisi Dominus noster, qui ad salutem totius mundi venit, & qui erat omni creatura nobilior, seruire passus esset: vt nos suaderet, non eiulscere fratribus nostris seruorum exhibere ministerium. Tum ego: Si puto, quòd possim te vincere, valde stultus sum: veruntamen ago gratias prouidentię Dei, quòd parentum loco habere te merui. Tum Petrus, Nemo enim, inquit, verè ex genere tibi superest? Respondi: sunt quidem multi potentes viri ex Cæsaris prosapia venientes: nam patri utpote propinquo suo, & vnà educato, nobilis ad aequè familiæ Cæsaris ipse iunxit vxorem: ex qua duos geminos ante me filios suscepit, non valde, vt aiebat pater, sibi inuicem similes: ego enim eos non adeò sciebam. Sed ne matris quidem valde memor sum, sed quasi per somnium: ita tenuiter vultus eius speciem recolo. Mater ergo mea Matthidia, pater Faustianus vocitatus est: fratrum autem meorum alter Faustinus, alter Faustus dicebatur.

De Clementis prosapia vera esse, quæ hic referuntur, auctores plerique omnes testantur. Vnum adferam grauissimi viri testimonium, Eucherij illius Lugdunensis, vetustij Episcopi, qui sub Valentiano & Marciano vixit, is nimirum Epistola, quæ cognatum Valerianum ab amore mundi eruditè dixerit, quæ hortatur, inter cetera Clementis hoc exemplum adfert, hisce verbis. Possem, nisi longum esset, multos ex

Adeo Apostoli erant modesti, alieniq; ab omni seditione & estentatione.

Tenuitas est parsimonia Petri.

Petri & Andrea paupertas.

Matth. 20.

Clementis prosapia.

innumeris nominatim recensere, quanti in saeculo illustrium virorum, hanc actionem, diuini cultus obseruanti-
am vitamque sectati sunt, quorum tamen exempla, ne cuncta penitus omittam, cursim pauca subnectam. CLEMENS vetusta profapia senatorum, atque etiam ex stirpe Caesarum, omniscientia re-
fertus, omniumque artium liberalium peritissimus, ad hanc iustorum viam transijt. itaque etiam excellenter in ea effloruit, vt Principi quoque Apostolorum successor extiterit. Ita, hoc & Niceph. Call. lib. 2. hist. Eccl. cap. 35. totamque hanc in sequentem historiam commemorat: ne quis hanc fabulo-
sam putet.

Interea cum ego quinq; vix dum essem annorum: mater, sicut à patre didici, somnium vidit: quo moneretur, nisi cum duobus filijs suis geminis, confestim urbem fuisset egressa, & abfuisset annis decem: ipsam pariter cum liberis interitu exitiabili perituram. Tum pater, qui tenerè diligeret filios, adiunctis seruis & ancillis, ac sumptibus sufficienter praeberis: nauimpositos cum matre filios, Athenas mittit erudendos: me sibi solum, filium ad solatium retinens, & in hoc quidem gratias agens, quia non etiam me imperauit somnium pariter cum matre discedere. Anno autem completo, Pater misit ad eos Athenas homines, & sumptus: scire simul cupiens, quid agat: nec tamen redeunt, qui missi sunt. Tertio rursus anno, mœstissimus pater mittit alios cum pecunijs: qui quarto anno regressi, nunciant, neque matrem se, neque fratres vidisse: sed neque Athenas eos omnino peruenisse: neque usquam alicuius saltem, qui cum ipsis fuerant, vestigium repertum. Pater hæc audiens, & multa tristitia obstupefactus, nesciens, quò tenderet, aut vbi quæreret: vnà mecum descendit ad portum, & requirere à nautis coepit sic: vbi aliquis eorum vidisset aliquando ante quatuor annos corpus mulieris, cum duobus paruulis eiectum? Cum multi multa dicerent, nec aliquid nobis rati elucelceret, tam immensum pelagus perscrutantibus, pro multo tamè affectu pater, quem erga suos gerebat, pascebatur vanis spebus: donec visum est ei, vt me sub procuratoribus ordinatum Romæ relinqueret: annorum cum essem duodecim: & ipse pergeret ad requirendum: flens itaque descendit ad portum, & nauem conscendens profectus est: ex eo usque in hodiernum, neque literas eius accepi: neque si viuat, aut defunctus sit, noui. Sed magis suspicor, quia & ipse obierit, aut tristitia victus, aut naufragio: anni etenim viginti elapsi sunt: quibus hæc geruntur: & ne nuncius quidem de eo ad me aliquis venit. Petrus hæc audiens, ex affectu lacrimas fudit: & ad eos, qui aderat, familiares ait: Hæc si quis in Dei cultu positus pertulisset, quæ huius pertulit pater: statim homines religioni adscriberet ærumnarum causam: quæ cum accidunt miseris gentilibus, malorum causam fato adscribunt. Miseros autem dico eos, quia & hic vexantur erroribus, & ab spe futura fraudantur: Dei enim cultores cum hæc patiuntur, ad purgationem peccatorum cedit eis: quod perferunt patienter. Post hæc dicta, vnus ex adstantibus Petrum rogare coepit, vt die craftina maturius ad insulam proximam, quæ sex nō amplius stadijs aberat, (*Aradum nomine, pergeremus: videndi in ea gratia, mirum aliquod opus, columnas vitreas magnitudinis immensæ: cui Petrus, vt erat clementissimus, acquiescit: sed monuit nos, vt cum nauem descendissemus, non vnà omnes concurrerent ad videndum: H nolo enim, inquit, notari vos à turba.

(* In vetustissimo codice legitur, Aradum, quæ lectio mihi probatur. Quamuis non ignorem, vel ex libro quinto Plinij posse & Anat aradum legi. Sed hic Aradum rectè legi, vel solius Hieronymi testimonium probat, qui traditionibus in Genesim scribit: Aradum insulam angusto freto, à Phœnices littore separatam esse, cuius incolæ vocentur Aradij, nam aptè huic historie quadrat ea descriptio.)

Cum ergo die postera nauim sub momento horæ venissemus ad insulam, continuo ad locum, in quo erant columnæ mirabiles, properamus. Erant autem in æde quadam positæ, in qua Phidiæ opera permagnifica habebantur: quibus intento vnusquisque nostrum detinebatur aspectu. Petrus verò, vbi solas columnas miratus est vitreas, nequaquam raptus pieturæ gratia: egressus, vidit pro foribus mulierculam quandam stipem ab introeuntibus deposcentem, quam attentius considerans, ait: Dic mulier, quod tibi membrum corporis deest, quod huic te iniuriæ subiecisti,

vt

A vt stipem petas? & non potius manibus tuis, quas à Deo accepisti, operans, cibum quæras? At illa suspirans, ait: Vtinam mihi quidē essent manus, quæ moueri possent: nunc autem species tantum seruata est manuum, nam ipsæ sunt emortuæ: & meis moribus debiles, & sine sensu redditæ. Et Petrus: Quæ, inquit, fuit causa, vt hoc tibi tantum mali ipsa cōferres? Ignauia, inquit, nec aliud quicquam: si enim fuisset in me aliquid virtutis potui vel præcipitio vti, vel profundo maris iniicere memetipsam: & finem dare doloribus meis. Tum Petrus: Ecquid putas, ait, mulier quod qui semetipsos perimunt, à supplicijs liberantur? nisi, quia maioribus subiaceant pœnis animæ eorum, qui sibiipsis intulerint manus. At illa: Vtinam, inquit, istud mihi certum fieret, quod viuant animæ in inferno: libenter amplecteretur etiā pœnas ferre mortis illatæ: tantum, vt dulces mihi natos horam saltem vnā viderem. Et Petrus: Quid tantum istud est, quod te tam graui afficit tristitia, scire velim. Si enim doceres me causam, possem tibi & ego euidenter ostendere, o mulier, quod in inferno viuant animæ: & pro præcipitio vel profundo, possem tibi dare medicamentum aliquod, vt sine cruciatu valeas vitam finire. Tunc mulier promissione hac gratanter accepta, coepit dicere: Genus quidem mihi & patria quæ sit, nec credi facile: nec dici necessarium puto. sed causam tantum sufficit doloribus exponere, cur moribus meis, meas ipsa debiles reddiderim manus. Ego generosis orta parentibus, & potentis ad æquē viri sortita matrimonio, duos suscepi geminos liberos, & post hos vnū alium. Sed frater viri mei, illicito in me amore vehementer exarsit: mihi autem cum super omnia chara esset pudicitia, neque tanto sceleri acquiescere, neque viro vellem flagitiū fratris aperire: cogitavi, quatenus & ego impolluta euaderem, & fratrem inimicum & hostem non facerem fratri: ne genus omne, quod erat nobilis familiæ, in obprobrium darem. Patria ergo & vrbe, cum duobus meis geminis discedere statui, donec incestus amor cōquiesceret: quem fortè præsentia meæ palparet & inflammaret aspectus: alius sane filius, quatenus patri maneret ad solatium, cogitavi. Sed vt hæc ita fieri possent, somnium finxi: quasi adstante mihi per visum quodam numine, & dicente, vt confestim cum geminis meis vrbe discederem: & tandiu abessem, donec redire me ipse præciperet: quod si non facerem, cum liberis omnibus me pariter perituram: & ita factum est. Statim enim vt somnium viro enarraui, extimuit: & sociatis mihi duobus filijs, seruis quoque & ancillis, pecunia etiam abundanti data, nauigare Athenas iubet: vbi simul & erudire liberos possem: mansura, inquit, ibi, vique quod visum fuerit ei, qui præcepit, exire: vt redeas ad nos. Interea nauigans vnà cum meis natis, ventorū violentia ad hos infœlix nocturno naufragio depulsa sum locos: & cum omnes interissent, ad reptam me crudelem, supra saxum quoddam vehementior fluctus eiecit: vbi cum sederē, ea sola spe, qua meos possem fortè natos inuenire: in profundum me nō præcipitavi, tunc, cum adhuc perturbata mens, & doloribus ebria facere hoc & audebat, & poterat. Verum vbi dies exortus est, & ego cū clamore & vlulatu infœlicium natorū circumspicerē: sicubi vel eiecta possem videre cadauera, miseratione cōmoti quidā ex his, qui me vidē, primò per pelagus, tum etiā circa littora requirūt: si quæ fortè de meis infantibus inuenirēt. Sed vbi nusquam vllus inuentus est, miserantes me mulieres loci, cōsolari coeperunt: enarrantes singulæ suas quæque miseras, vt ex similitudine calamitatum solatium caperem: quod me magis cōtristabat: non enim tale mihi erat ingenium, vt aliorū mala, mea esse solatia ducerē. Et cum me multæ hospitio cuperent recipere, vna quædam paupercula hinc habitans, extorsit mihi, tugurio eius succedere: dicens, fuisse sibi virum nautam, eūque in mari adolescentem defunctum, sibi que ex eo die, cum multi eam accipere in coniugium cuperent, amore viri viduitatem fuisse chariorem. Erunt ergo, inquit, nobis communia, quæcunque manibus nostris operantes, quærere poterimus: & ne longa ac minus vtile narratione vtar: libenter habitavi cum ea, propter affectū fidei, quæ seruauerat viro. Si non multo post, mihi infœlici laceratæ dudum moribus, resolutæ sunt manus: & illa, quæ me susceperat, incurrit paralyfin: & domi in lecto iacet. Illarum autem mulierum, quæ prius

Exemplū
pudicitia
in matre
Clemētis.

Athena.

Naufragiū
muliercula

Religioni
enim sicut
& hodie
imputata
sunt incō-
moda, si
que euenerant.

prius miserabantur, refrixit affectus: nos ambæ debiles: ego, vt vides, sedeo stipem pe E
tens: vt, si quid fortè quæsiro, sit vnus duarum infœliciũ cibis. Ecce iam quæ mea
sunt, sufficienter audisti: tu nunc, quid moraris implere, quod promiseras: & dare
medicamentum, quo possit absq; cruciatu, vt ais, vtraq; nostrũ miserabilis vitæ for-
tem finire? Hæc dicente muliere, multa Petrus cogitatione distractus, velut attoni-
tus, stabat: & ego Clemens superueniens: dudum inquã, per omnia discurrens, que-
rebam te: & nunc, quid facimus? At ille præcepit mihi, vt ad nauiculam præcederem:
ibi me, inquit, operire: & quia contradici ei non poterat, quod iussit, impleui. Ipse
verò, vt mihi cuncta posterius enarravit, suspitione quadã pulsatus, requirebat à mu-
liere genus, & patriã simul: & nomina filiorũ: quæ si mihi, inquit, dixeris, dabo con-
tinuò medicamentũ. At illa, quasi vim sustinens, quia neq; fateri, & medicamenti cu-
pida erat, finxit alia ex alijs: & ait, se quidẽ esse Ephesiam, virum aut Siculum: sed &
filiorum nomina, similiter immutauit. Tum Petrus, putans, eam verum respondisse,
ait. Heu mulier, putabam, inquit, grande aliquod gaudiũ hodierna nobis die oritu-
rum: suspicabar enim te esse quandam mulierem, de qua similia quædam nuper ad
fidem didici. At illa adiurabat eum, dicens: Rogo te, vt indices mihi, quæ ista sit, vt
sciam: si est vlla inter mulieres me infœlicior. Tum Petrus, fallere nesciens, & mise-
ratione commotus, cœpit dicere: Est quidam adolescens inter eos: qui me sequun-
tur, religionis & lectæ gratia: Romanus ciuis, qui mihi enarravit, quod patrẽ habu-
erit, & duos geminos fratres, ex quibus nullus ei superest. Mater, inquit, mea, sicut à
patre didici, somnium vidit, vt Romana vrbe ad tempus excederet cum duobus ge-
minis natis, ne fortè exitiali interitu deperirent: quæ cum discessisset, nusquam ter-
rarum vltra comparuit. Pater verò suus post hæc ad inquisitionem vxoris ac filiorum
profectus, nec ipse inuenitur. Hæc cum dixisset Petrus, mulier stupore percussa cor-
ruit. Tum Petrus continere eam, & cõsolari cœpit: ac requirere, quid esset causæ, aut
quid pateretur? At illa vix aliquando spiritũ reuocã, ac semetipsam ad gaudij, quod
sperabat, magnitudinem reparans: simulq; adfricans vultum: hic, inquit, est quem di-
cis, adolescens? At Petrus, vbi rem intellexit: Dic, inquit, mihi tu prior: nam videre
eum non poteris. Tum illa: Ego, inquit, sum adolescentis mater. Et Petrus: Quod
ei nomen est? At illa Clemens, ait. Petrus: Ipse est, & ipse erat, qui paulò ante mecũ
loquebatur, & quem iussi ad nauem præcedere. Tum illa, procidens ad pedes Petri,
rogare cœpit, vt festinaret ad nauem. Et Petrus: Si mihi, inquit, seruas fidem, vt faci-
as, quod dico. At illa: Omnia, inquit, facio. tãtũ mihi, inquit, ostende vnicum me-
um natum, puto enim me per ipsum, & geminos meos videre. Et Petrus: Cũ vide-
ris, inquit, eum, modo interim dissimula paululum, vsq; quo egrediam: ur ab insula.
Ita, inquit, faciam. Et tenes manum eius Petrus, adducebat eam ad nauẽ. Quem ego
videns manũ dantẽ mulieri, ridere cœpi. accedens tamẽ honoris eius gratia, pro ipso
cœpi velle subijcere manum meã, & sustentare mulierem: simul aut, vt manum eius
contigi, vlulatu ingenti reddito, in amplexus meos irruit: & maternis me consecta-
ri osculis cœpit. At ego ignorans omne negotium, quasi insanientem mulierem re-
pellebam: simul &, cum verecundia licet: indignabar tamen quodammodo aduer-
sum Petrum, At ille: Desine, inquit, quid agis, ð fili Clemens, noli repellere tuam ma-
trem. Ego verò, vbi hæc audiui, continuò lacrimis suffusus, cõcidi supra iacentem
matrem: & osculari eam cœpi. Simul enim vt audiui, paulatim vultum eius reuoca-
bam ad memoriam, & notior mihi intuenti tantò magis fiebat. Multitudo interim
conueniebat plurima: audiens, quod mulier, quæ ad stipem petendã sedebat, reco-
gnita esset à filio suo, viro quodam bono. Et cum vellemus confestim enauigare ex
insula, mater ait ad me: Fili dulcissime, rectum est, vt valedicam mulierculæ, quæ me
suscepit: est enim egens, & paralytica, iacēs in lectulo. Quibus auditis Petrus, & om-
nes qui aderant, admirati sunt bonitatẽ, ec prudentiam sceminae: & continuò iussit
Petrus abire quosdam, & deferre mulierem in lectulo, vbi iacebat. Cumq; fuisset al-
lata, & in medio turbæ adstantis posita, in conspectu omnium Petrus, ait: Si veritatis
ego

A ego sum præco, & confirmandam fidem horum omnium, qui adsunt, vt sciant, & Petrus sa-
credant, quia vnus est Deus, qui cœlum fecit, ac terram: in nomine Iesu Christi filij nat paraly-
eius, surgat hæc mulier. Et statim, vt hæc dixisset, surrexit sana, & procidit ad pedes ticam.
Petri, atq; amicam suam, ac familiarẽ osculis petens, percontabatur ab ea, quid istud
esset negotij? At illa breuiter omnem ei ordinem agnitionis exposuit, ita, vt etiã tur-
bæ adstantes mirarentur. Tum Petrus de fide Dei ac religionis institutis, quod ad se
pertinebat, in quantum tempus patiebatur, loquutus ad turbas: addit etiam hoc, vt
si quis vellet de his diligentius noscere, Antiochiam veniret: vbi tribus, inquit, men-
sibus statuimus residere, vt quæ ad salutem pertinent, discat. Si enim, inquit, negoci-
andi causa, aut militandi, patriam relinquunt homines: ac parentes, & longas pere-
grinationes subire non metuunt pro vita æterna tribus saltem mensibus peregrina-
ri, cur onerosum videatur ac difficile? Cumq; hæc & alia his similia dixisset, ego mu-
lieri, quæ susceperat matrẽ, & sanitatem receperat per Petrum, mille drachmas do-
ma paulò
B nau: & præsentibus cunctis, cõmendauit eam cuidam viro bono, primario illius op- plus confi-
pidi, qui & libenter se facturum, quod imperabamus, spondit. Sed & alijs quibus- cit, quã-
dam aliquantulum pecuniæ distribui: & illis mulieribus, quæ aliquando solatæ di- 33. aureos
cebatur in miserijs matrem meã, quibus & gratias retuli, & post hæc vnã cum matre Rhencis.
enauigabamus Antaradũ. Cumq; venissemus ad hospitium, mater requirere cœpit
à me, quonam deuenisset pater. Cui ego: Ad te, inquam, requirendam profectus, vl-
tra non redijt. At illa audiens, suspirauit tantũ, grande enim pro me gaudium ha-
bens, reliquos solabatur mœrores. Die autem postera sedens vnã cum vxore Petri, Vxor Petri
iter agebat nobiscum, & venimus Balaneas; vbi triduo remorati, inde accessimus Pa- vnã erat in
tho: & post hoc Gabala: & sic Laodiceã peruenimus: vbi ante portas occurrunt no- peregrina-
bis Niceta & Aquila, & osculantes nos abducunt in hospitium. Petrus autem vidēs tionis. Eius
amplam ciuitatem & splendidam: Dignũ est, inquit, remorari nos in hac diebus de- videtur a-
cem, aut etiam amplius. Tum Niceta cum Aquila requirebãt à me, quæ esset mulier perie Paul-
hæc ignota? Et ego respondi: mater mea est, quam mihi redonauit Deus per Domi- lus meni-
num meum Petrũ. Hæc cum ego dixissem, cuncta eis Petrus per ordinem cœpit ex- nise, i. Co-
exponere: & ait: Cũ venissemus Aradum, & ego vos præcedere iussissem, profectis rinth. 9.
vobis eadem die Clemens cũ incidisset sermonis occasio, genus suum mihi expo- An nõ, ait,
suis ac familiam: &, quod parentibus esset orbus: duosq; habuisset priores se ge- habemus
minos fratres: & sicut mihi, inquit, pater enarravit, somnium vidit aliquãdo mater, potestã-
quo iussa est cũ geminis suis, ex vrbe Roma proficisci, ne subito & pariter interirent. sororẽ mu-
Cumq; somniũ patri indicasset, ille, qui tenero filios diligeret affectu: ne quid fortè lierẽ circũ-
dum & ca-
mali paterentur, vxorem pariter ac filios, nauì cum omnibus necessarijs impositos, teri Apосто-
emittit Athenas erudiendos. Post hæc misit semel, & iterum, qui requirerent: nul- li, & fra-
quam vllius ne vestigium quidem reperit. Ipse ad vltimum pater ad inquirendũ pro- tres Domi-
ficiscitur, & vsq; ad præsens, ne ipse quidem vsquã est. Hæc cum mihi Clemens enar- ni, & Ce-
rasset, accessit ad nos quidam, rogans, vt ad insulam Aradum, quæ vicina erat, acce- phas?
D deremus, videndi gratia columnas vitreas miræ magnitudinis: acquieui, ventum est
ad locum. cæteri omnes interiora ædis ingressi, mihi animus, nescio ob quã causam,
ingrediendi vltra non dedit. Sed dum illos foris operior, mulierem hanc considera-
re cœpi, qua parte membrorum esset debilis, vt non labore manuum victum quære-
ret, sed mendicitatis pudorem subiret: requiro ergo ab ea causas. Illa nobili se ortam
genere, & nobili nihilo minus viro in matrimonio fuisse iunctam fatetur: cuius fra-
ter, inquit, in me illicito amore inflammatus, fraternum thorum polluere cupiebat.
Quod ego abhorrens, & rursus de tanto scelere viro indicare nõ audens: & ne bel-
lum fratribus, & obprobrium generi indicerem: magis ex patria discedere iudicaui,
cum duobus geminis filijs meis, iunior puero ad solatiũ patri relicto. Et vt hæc, in-
quit, honesta specie fierent, cogitavi somnium fingere: & dicere viro, adstitisse mi-
hi numen quoddam per visum, & dixisse, vt cum duobus geminis meis confestim ex
vrbe proficiscerer: vsquequò ab ipso audirem, quando redire deberem. Quibus
auditis,

auditis, credidisse, aiebat, virum, & Athenas se geminis cum liberis emisisse inibi erudiendis: sed tempestate graui ad hanc insulam fuisse depullos: vbi contracta nauis, se fluctu excussam supra saxum quoddam: ob hoc solum mortem distulisse, donec, inquit, infelicium natorum meorum saltem emortua membra complecterer, ac sepultura mandarem: Sed cum dies fuisset exortus, & turbæ conuenissent, miseratione moti proiecerunt mihi indumentum: At ego infelix fletibus multis rogabam, vt requirerent, sicubi infelicium natorum possent inuenire corpuscula. ego autem omne corpus meum dentibus lanians, planctibus & vlulatibus nihil aliud clamabam: nisi, Vbi mihi infelici Faustus est, vbi Faustinus? Et cum hæc diceret Petrus, Niceta & Aquila subito adsurgunt, & stupefacti, perturbati cœperunt, dicentes: Dominator Domine & Deus omnium, verã ne hæc sunt? an somnium est, quod agitur? Tum Petrus: Nisi inquit, nos insani sumus: hæc vera sunt. At illi paululum remorati, & confricantes faciem, aiunt: Nos sumus Faustinus & Faustus. Sed & ab initio, cum narrare cœpisti, statim in suspicionem incidimus: ne fortè ad nos pertinerent, quæ dicebantur: rursus tamen cõsiderantes, multa similia accidere in vita hominum, reticui-mus: licet cor nostrum spe aliqua pulsaretur: aspiciamus ergo ad finem sermonis: vt si ad integrum de nobis esse constaret, tum fateremur. Et cum hæc dixissent, lacrimantes ingrediebantur ad matrem: cum reperissent quiescentem, & complecti vel- lent, prohibuit Petrus, dicens: Sinite me prius præparare animos matris, & ita vos as- ferre ei, ne fortè multo & subito gaudio mente excidat: & sensus eius turbetur: ma- ximè, quia nunc etiam somno occupata stupet. Igitur vbi mater exurrexit è somno, alloqui eam Petrus cœpit, dicens: Scire te volo mulier religionis nostræ obseruantia. Nos vnum colimus Deum, qui fecit mundum, huius & legem seruamus, qua man- dat in primis, ipsum colendum, & nomen eius venerandum: parentes honorandos: pudicitiam, iustitiamq; seruandã. Sed & illud obseruamus, mensam cum gentilibus non habere communem, nisi cum crediderint, & recepta veritate baptizati fuerint, ac trina quadam beati nominis inuocatione consecrati: & tunc cum eis cibum sum- mimus. Alioquin, etiam si pater aut mater sint, aut vxor, aut filij, aut fratres: non pos- sumus cum eis mensam habere communẽ. Quia ergo religionis causa præcipua hoc facimus, non tibi iniuriosum videatur, quod nõ potest filius tuus vnã tecum sumere cibum: vsq; quo eadẽ tibi sit, quæ illi sententia fidei. Quibus illa auditis, Et quid, in- quit, vetat hodie me baptizari? quæ etiam prius, quàm te viderem, illos, quos dicunt, Deos, penitens auersata sum, quod mihi frequenter & penè quotidie sacrificanti sibi, præstare potuerunt nihil. Nam de pudicitia quid dicam? cum me neq; tunc delitiæ deceperint, neq; nunc egestas peccare compulerit? Satis autem puto innotuisse tibi, quantus mihi exinde fuerit amor pudicitia, quæ vt euaderem illiciti amoris insidias, somniũ finxi: vt cum duobus meis geminis peregrinarem: & hunc solum filium meũ Clementem, ad solatium patri reliqui. Si enim mihi duo vix sufficiebant: quantò ma- gis contristasset patrem, si nullum penitens habuisset? Erat enim miser grandi affectu erga filios, ita, vt vix ei somni auctoritas extorqueret, Faustinum & Faustũ Clemen- tis huius fratres, mihi concedere: & ipse solus cõtentus esset Clemete. Hæc illa cum diceret, vltra non ferentes fratres mei, irruunt in cõplexus matris, cum multis lacri- mis, & osculantur eam. At illa: quid vult, inquit, hoc esse? Tum Petrus: Nolo turbe- ris mulier. constans esto: isti sunt Faustinus & Faustus filij tui, quos in profundo pe- rijsse dicebas: quomodo autẽ viuant, & quomodo in illa horribili nocte de profun- do euaserint: & quemadmodum alius ipsorum, Niceta: & alius, Aquila dicatur: ipsi tibi exponere poterunt: & vnã tecum etiam nos audiemus. Vbi hæc Petrus dixit, mater nimio gaudio intercepta, corruit: & tandẽ aliquando reparata, atq; in semet- ipsam regressa, ait: Obsecro vos dulcissimi filij, dicite mihi, quæ acciderint vobis post illam feralem, & crudelissimam noctẽ. Tum Niceta cœpit dicere: In illa nocte, õ mater, cum nauis fuisset resoluta, & nos innitentes fragmẽto cuidam tabularum, per pelagus iactaremur: viri quidam, quibus per profundum latrocinari artificium est,

Niceta & Aquila fra- tres Cle- mētis: an- te hac di- cti, Fausti- nus & Fau- stus, depre- henduntur mirabili- ter. Mortuos enim legi- mus ali- quot subi- to gaudio. Fidei Chri- stiana com- pendium.

A est, repertos imposuerunt nos nauiculæ suæ: & remis vndarum vortices superantes diuersis itineribus Cæsaream Stratonis perduxerunt: ibiq; adfligentes nos fame, verberibus, metu, vt ne, quod esset in vero, proderemus: immutatis etiam nostris no- minibus vendiderunt nos cuidam viduæ, honestæ admodum fœminæ, Iustæ nomi- ne: quæ cum emisisset, habuit loco filiorum, ita, vt etiam Græcis nos literis, & liberali- bus attentissimè erudiret. Vbi verò adoleuimus, etiam philosophorum studijs ope- ram dedimus: quò possemus religionis diuinæ dogmata, philosophicis disputatio- nibus adserentes, confutare gentiles. Simoni autem cuidam Mago, qui nobiscũ vnã educatus est, pro amicitijs & puerili consuetudine adhæsimus, ita, vt penè ab eo de- recipi possemus. Fertur enim in religione nostra sermo de Propheta quodam, cuius ab omnibus, qui religioni huic deseruiunt, speraretur aduentus: per quem immor- talis & beata vita credentibus danda promittitur. Hunc ergo nos putabamus Simo- nem: sed hæc tibi mater, oportuniùs exponentur. Nos interim, cum penè iam deci- peremur à Simone, quidam collega Domini mei Petri, Zachæus nomine, monuit, ne falleremur à Mago: sed obtulit nos aduenienti Petro, vt ab ipso, quæ erant sana & perfectæ, doceremur: quod & tibi optamus euenire, sicut & nobis cõcessit Deus: vt possimus etiam cibum, & mensam habere comunẽ. hinc ergo fuit mater, quod nos à piratis raptos, tu in mari defunctos esse, credidisti. Cum hæc dixisset Niceta, ma- ter nostra procidit ad pedes Petri: rogans & obsecrans, vt & seipsam & hospitam su- am euocaret sine mora, ac baptizaret: vt ne vnã, inquit, die damnum patiar confor- tij & societatis natorum meorũ. Similiter autem & nos filij eius rogabamus Petrũ. At ille: quid putatis, inquit, quod ego immisericors sum solus, & nolo vos matris cõ- uiuiuo sociari? sed necesse est eam vel vnã die ieiunare prius, & ita baptizari: & hoc, quia sermonem ab ea quendam audiui, per quem mihi fides eius claruit: & qui indi- cium dedit credulitatis eius: alioqui multis eam diebus oportebat antè instrui, & do- ceri. Et ego, quæso te inquam, Domine mi Petre, dic, quis est iste sermo, quem dicis, dedisse tibi indicium fidei eius? Et Petrus: Ille sermo est: quo rogauit, vt & hospita sua, cuius beneficijs vicem reddere desiderat, simul baptizetur cum ipsa. Non autem rogaret, vt illi, quam diligit, præstaretur hæc gratia: nisi credidisset, quod magnum aliquod in baptisate munus esset. Vnde & ego reprehendo plurimos, qui cum ipsi baptizentur & credant: nihil tamen dignum fide agunt, cum his quos diligunt: id est vxoribus, vel filijs, vel amicis: quos non ad hoc hortantur, quod ipsi adsequuti sunt: si quidem verè crediderint, quod æterna vita per hoc donatur. Deniq; si eos ægrotare videant, aut periculo alicui carnaliter subiacere: dolent & lugēt, quia in hoc certi sunt, eis imminere perniciem. Ita ergo, si & de hoc certi essent, quod qui Deum non colunt, manet eos pœna ignis æterni: quando cessarent monentes & cohortantes? Aut si obisterent, quomodo non lugerent eos, & plangerēt, certi æterna eis immi- nere supplicia? Nunc ergo illam quidem mulierem euocabimus postmodum, & vi- debimus, si amat fidem religionis nostræ, & prout consequens fuerit, agemus. Hæc autem, quoniam fideliter sensit de baptismo, ieiunet vel vnã die ante baptismum. At illa cum iuramento satisfaciebat, præsentem vxorem Domini mei Petri: quia ex quo re- cognouerit filium, præ multo gaudio cibum capere omninò nequiebat: nisi hesternã die calicem aquæ solum biberit. Testabatur autem & vxor Petri, dicens ita esse. Et Aquila ait: Quid ergo obstat, cur nõ baptizetur? Tum Petrus subridens: Sed non est, inquit, hoc ieiunium baptisati, quod non propter baptismum ieiunatum est. Et Niceta: Sed fortè, inquit, volens Deus matrem nostram nec vnã die agnitis nobis se- parari à consortio mensæ nostræ, præordinauit hoc, vt antè ieiunaret. Sicut enim pu- dicitiam seruauit in ignorantia, vt proficeret ei ad baptisati gratiam: ita ieiunauit, antequam sciret ieiunij rationem, vt proficeret ei ad baptismum: & statim ab initio agnitionis nostræ nobiscum pariter mensæ consortio frueretur. Tum Petrus: Non nos, inquit, vincat malignus: occasione accepta, per affectum matris: sed magis vos & ego vobiscum, hodie ieiunemus cum ipsa: & crastino baptizabitur: neque enim

K iustum

iuſtum eſt, ad gratiam perſonæ alicuius & amicitia, reſolui & extenuari præcepta ve
 * omne, ritatis. Non ergo pigeat nos magis laborare cum illa: quia * omne mandatum præ
 pro, vllum. terire, peccatum eſt. Doceamus autem ſenſus noſtros corporales, qui extrinſecus
 ſunt, ſeruire interioribus ſenſibus & non interiores ſenſus, qui quæ Dei ſunt ſapiūt,
 cogamus ſequi exteriores: qui, quæ carnis ſunt, ſapiunt. Propter hoc enim & Do
 Matth. 5. minus maſtū dedit, dicens: Quicumq; viderit mulierem ad concupiſcendā eam,
 iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Et hiſ addidit: Si oculus tuus dexter ſcandalizat
 Matth. 18. te erue eum, & abijce abſ te: expedit enim tibi, vt vnum membrorum tuorum pere
 at, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam ignis. Non dixit, ſcandalizauit
 te, vt poſteaquam peccaueris tunc abijcias cauſam peccati: ſed ſi ſcandalizat te, hoc
 eſt, vt antequam pecces, cauſam peccati prouocantis te & irritantis, abſcindas. Ne
 quis autem veſtrum putet fratres, quod membrorum amputationem mandauerit
 Dominus: proſiſtendum in hoc vult reſecari: non membra, ſed cauſas, quæ ad peccan
 dum illiciunt: quo cogitatio noſtra, aſpectus vehiculo ſubuecta, ad amorem dei ſen
 Eruere ocu ſibus corporcis inuiſa contendat: Nec carnalibus oculis, velut laſciuientibus equis,
 lum quid & extra mandatorum viam curram declinare cupientibus, relaxet frena, & habenas
 ſit. indulgeat: ſed reuocet aſpectum corporis ad arbitrium mentis: & oculos noſtros,
 quos Deus operis ſui inſpectores eſſe voluit & teſtes, non patiat ſibi fieri lenones mali
 deſiderij. Et ideo cedant legi Dei, tam corporei ſenſus, quàm interna cogitatio: & il
 Baptizatur, & poſt lius voluntati miniſtrent, cuius ſe opera eſſe intelligunt. Igitur, vt ordo myſterij poſ
 baptiſmū imbuatur. ſequenter myſterijs religionis imbuatur. Aderamus autem & nos filij ſui, Niceta &
 Matthidia & egr Aquila, & egr Clemens. Et poſt hæc ſimul cum ea prandimus, & ſimul glorifica
 religionis uimus Deum: referentes gratiam ſtudijs, & doctrinæ Petri: qui nobis oſtendit per
 myſterijs. occaſionem matris, quomodo pudicitia bonum non pereat apud Deum: ſicut e con
 trario impudicitia, inquit, etiam ſi non ſtatim, tamē, licet tardē, non effugit pœnam.
 In tātum autem pudicitia, inquit Deo placita eſt, vt etiam hiſ, qui in errore ſunt po
 ſiti, non nihil gratiæ in præſenti conferat vita. Nam futura beatitudo illis ſolūm re
 poſita eſt, qui per gratiam baptiſmi pudicitiam iuſtitiamq; ſeruauerint. Denique ex
 emplo eſt huic rei etiam hoc, quod erga matrem veſtram geſtum eſt, cuius ſalus hæc
 omnis pro mercede pudicitia reparata eſt: ad quam cuſtodendam & conſeruandam,
 non ſufficit ſola continentia: ſed vbi ſenſerit quis inſidias, & deceptionem pa
 rari: continuo, ſicut ab ignis impetu, aut incurſu canis rabidi refugiat: nec con
 fidat, quod huiuſmodi inſidias poſſit facile aliquis philoſophando, aut
 palpando cohibere: ſed, vt dixi, effugiendum eſt, & longē abſce
 dendum: ſicut fecit & veſtra mater. Verē & integrē bonum,
 diligens pudicitia. Propter quod & conſeruata vo
 bis eſt, ac voſ illi: inſuper autē, & æter
 næ vitæ agnitione donata.

Cum hæc

& multa alia hiſ ſimilia dixiſſet, veſpere fa
 cto, requieuiimus.

ARGV-

ARGVMENTVM VIII. RECOGNI
 TIONVM LIBRI, PER L. GRV-

TERVM VENRADIVM.

Nuenta iam baptizataq; Clementis matre Matthidia, in erra
 bundū quendā cū ſuis incidit Petrus: quē Fauſtinianū (alijs, Fau
 ſtum.) ipſius Clemētis parentē fuiſſe, cōſequens declarat hiſto
 ria, is obſeruata eorū precatōne, congreſſus cum ipſis acriter fa
 tū ac caſum aſtrueret: quò doceret, fruſtra quē precari Deū. Cum
 hoc cōgrediens Niceta, doctē in partē diſputat contrariā, Mundum tum factū,
 tum à Deo, & quidē ex nihilo factū eſſe, probans: præterea contra Epicuri ato
 mos eruditiffimē prouidentia multis ſolidis rationibus, teſtimonijsq; philoſopho
 rū & astronomorū, deniq; & ab effectis in natura, quæ tã artiſcioſe, ſapienter
 & methodicōs perfectæ, caſu orta eſſe nequeāt, euidenter aſſerit. præoccupatione ſo
 lutis ac remotis, quæcunq; vel obijci cōtra, vel in dubiū vocari poſſent. Tota di
 ſputatio eſt de Geneſi. Eſt autē Geneſis, vt hoc obiter monendi cauſa adijciamus,
 nihil hic aliud, quàm ſiderū ſub horā vel cōceptionis vel natiuitatis poſitus, ex quo
 de cuiusq; hominis vita, ſtatu atq; morte cōiectāt mathematici. Ad verbū, ſicut
 apud Gelliū libro noct. att. xiiij. c. j. Phauorinus vertiſſe videtur, genitura, ſeu
 natalis diei obſeruatio dicta: idem, quod noſtris fatū, vel Neceſſitas. Græcis,
 εμαρμεν, μὲν, ἀνάγκη, ἢ κηρ, ποῖρα, πεπερωμένη: quorū omnium vereloquia, ex Dio
 geniano Peripatetico doctē recenſet Eusebius ſexta προπαρασκευῆ, contra Chry
 ſippum, πάντα καὶ εμαρμεν γινεαζ docentē. Grauiſſima & vtiliſſima certē diſpu
 tatio, quippe, quæ nō ſolūm veteres philoſophos valde exercuit: vt in varijs Ari
 ſtotelis & Ciceronis libris videre eſt: ſed etiā noſtros Apoſtolos haud parū in
 docendi functione moleſtauit. De hac autem tota quæſtione vide totam ſextam
 προπαρασκευῆ Eusebij: Prudentij libri 2. contra Symmachum: Minucio Fæ
 licem, in Octauio ſuo: Laet. Firmianum lib. de vera falſaq; religione: Auguſtinū
 libro de Ciuit. Dei 5. c. 1. 2. 3. 5. & 6. Sed pace omnium, doctiorem hac Clemētina
 diſputatione, conuenientiore aut acutiore haud facile reperiri poſſe exiſtimo.

Altero porrò die cōgreditur cū Sene, ſic volente Petro, Aquila. Senex ſum
 matim repetitis ſuperioribus à Niceta dictis, per multa obijcit in mundo ἀτακτα
 eſſe: quæ vt auctore Deo, vel prouidentia ſint ipſius effecta, vel à ratione ſeu mēte
 inſtituta, dicere ſit abſurdum. Aquila diligēter inter ea diſtingui vult, quæ vel à
 mente ſiant: vel, caſu fortuitoq; in vita accidunt: monſtratis principijs & aucto
 ribus, quorum operā per multa citra ordinem uſu veniant. Auet ſenex varia hic
 doceri, tum, vnde & cur factus malus ille, mali auctor? tum, vnde malum ipſum?
 ſed, quòd ea ad præſentem rem non adeò pertinerent, per breuis in hiſ eſt Aquila.
 Urget igitur ſuam ſenex geneſin, ex aſtologica demonſtratione. mittitur ad
 Clementem, Matheſeos peritiorem. atq; ita in craſtinum differtur diſputatio.
 Petrus excepta diſceptatione ſinem ei impoſiturus, fruſtra ſudari docet, in ar
 canis naturæ deiq; cognoscendis, niſi ſit, à quo certa cognitionis huius ratio indi
 cetur: rationem peruerſam eſſe, ab imperitis artiſicem iudicari: ab iniuſtis, iu
 ſtum: ab effectis, opificem: conſulendum hic potiùs magnum illum vatem Ieſum
 Dominum noſtrum, veræ ſapientiæ veriſſimum magiſtrū. Atq; hæc viij. libro.

K 2

RECO.

RECOGNITIONVM
DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRA-
TREM DOMINI, LIBER OCTAVVS, RVFINO
TORANO AQVILEIENSE INTERPRETE.

Occasio,
qua sit or-
ta conse-
quens di-
sputatio.
Ist autem
lois hęc
tam studio
se repeti-
ta, pruden-
ter accipi-
enda, pro-
pter Ebi-
onis here-
sim, vt est
nunc sapi-
us monitū.

POSTERA autē die Petrus, manē assumptis fratribus meis & me, descendit ad portum, vt in mari lauaremus: & post hoc ad locum quendam secretiorem secessimus, orationis gratia. Senex autem quidam pauper, & vt apparebat, ex habitu, operarius, curiosē ex occulto obseruare nos cœpit, vt videret, quid ageremus in secreto positi. Cumq; nos orantes vidisset, expectauit, donec exiremus: & salutans nos, ait: Si non agrē accipitis, & quasi curiosum me, aut importunū notatis: velim vobiscum conferre sermonem: quia habens miserationem vestri, sub specie veritatis errare vos nollem, & habere metum de his, quæ nō sunt: aut si putatis esse aliquid veri, tradite etiam mihi. Si ergo patienter accipitis, possum vos paucis edocere, quæ recta sunt: si verò molestum est, pergam, & meos actus agam. Cui Petrus respondit: Dic age, quod tibi videtur bonum? & libenter accipimus, siue id verum, siue etiam falsum sit: amplectendus enim es, quia, quod tibi bonū videtur, tanquam pater pro filijs sollicitus, commonere voluisti. Tum senior cœpit dicere: In mari vos lauasse vidi, & post hoc ad secretum secessisse locum: obseruans ergo de occulto, quid in secreto ageretur, orantes inspexi: miseratus igitur errorem vestrum, operiri cœpi, vsquequo egressos alloquerer: & docerem, ne erretis in huiusmodi obseruantia: quia neque Deus est, neque cultus hic aliquis est, neq; Prouidentia in mundo, sed fortuitus casus, & Genesis agunt omnia: sicut ego ex meipso manifestissimē comperi, in disciplina Matheseos præ cæteris eruditus. Nolite ergo errare. siue enim oretis, siue non oretis, quod Genesis vestra continet, hoc erit vobis.

Propositio libri. Ortus nascentium parere ac subijci omnia, fatoque nos agi & regi. completitur hæc tria. 1. Non esse Deum. 2. Non esse certam eius colendi rationem. 3. Non esse prouidentiam: Sed fato omnia fieri.

Et ego Clemens, nescio quid, corde pulsabar: multa quasi nota mihi recolens in eo. (bene enim ait quidam, quia quod ex aliquo natum est, etiam si multo tempore abfuerit, nunquam tamen scintilla propinquitatis extinguitur.)

Cuius sit hoc dictum, quod citat Clemens, dubium mihi est. consimilem quidem sententiam habet Philo, libro de Confusione linguarum, Sape ignotos ex similitum & eiusdem generis collationem cognoscimus.

Cœpi ergo interrogare ab eo, quis, & vnde esset, vel quomodo ortus? At ille ad hæc respondere nolens: Quid, ait, hoc pertinet ad ea quæ dixi vobis? Sed primò, si videtur, sermo de his, quæ proposuimus, habeatur: & post hæc fricta res poposcerit, nomen, & genus, ac patriam, & cætera, quæ hæc sequuntur, inuicem nobis, vt amici amicis, poterimus aperire. Mirabamur tamen omnes eloquentiam viri, & grauitatem morum. tranquillitatemq; sermonis. Petrus autem sensum fermocinando incedens, oportunitate colloquendum prospicit locum. Et cum peruidisset iuxta portum recessum quendam secretum, residere nos fecit, & ita primus ipse incipit: nec cōtempitū senis habuit, neq; despexit, quod vilis ei amictus esset & sordidus. Ait ergo: Quoniam quidem vidēris mihi vir eruditus esse, & misericors, ex eo quod adisti nos: & quod tibi bonum videbatur, celatum nobis esse noluisti: volumus & nos tibi, quæ nobis bona & recta creduntur, exponere: quæ si tibi minū vera videbuntur, etiam tu nostrum erga te bonum propositum, libenter suscipe: sicut & nos tuum. Et cum hæc diceret Petrus, plurima multitudo conuenit. Tum Senex: Fortassis, inquit, concur vulgū tristat vos præsentia multitudinis. Et Petrus: Nequaquam, inquit: nisi hoc solum vereor,

A vereor, ne fortē disputantibus nobis, cum palam facta fuerit veritas, tu verecundiam patiaris ob præsentia multitudinis cedere: & acquiescere his, quæ vera dici intellexeris. Ad hæc Senex ait: Ego non ita stultus consenui, vt intelligens, quod verum est, abnuam id, ad vulgi gratiam. Cœpit ergo Petrus dicere: Videntur mihi hi, qui loquuntur verbum veritatis, & qui illuminant animas hominum, similes esse radijs Solis: qui vt processerint, & aperuerint mūdo, cæleri vltra aut occultari nullatenus possunt, dum non tam videntur ab hominibus, quàm videre omnibus præstant. Vnde & bene à quodam dictum est, ad veritatis præcones: Vos estis lux mundi: & non potest ciuitas abscondi supra montem posita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio: sed super candelabrum, vt omnibus luceat, qui in domo sunt. Et Senex: Bene valde dixit, quisquis ille est. Sed exponat aliquis vestrum, quid sibi sequendum videatur: vt ad certum *prospectum emittamus sermones nostros. Non enim sufficit ad inueniendam veritatem destruere ea, quæ diuerso dicuntur: sed & ipsum proferre in medium, quod possit, qui *è diuerso est, impugnare. Vt ergo paratium sit æqua congressio, rectum mihi videtur, vt prius, quid vterque nostrum defendat, enunciet: & si placet, ipse primus incipiam. Ego dico, non secundum Dei Prouidentiam gubenari mundum: quia multa in eo iniuste & inordinate geri videmus: sed Genesim dico esse, quæ omnia agit & continet. Ad hæc cum Petrus respondere vellet, Niceta præueniens, ait: Indulgeat mihi Dominus meus Petrus adhæc respondere: & non videatur proteruum, quod iuuenis cum sene habeat: sed, vt filius cum Patre colloquar. Et Senex: Non solum tu, inquit, fili, quod tibi videtur, vt sequaris, volo: sed & si quis ex sodalibus tuis, si quis etiā de adstantibus, qui videatur scire aliquid, incunctanter proferat, libenter accipimus: collatio enim plurimorum facilius ea, quæ ignorantur, inueniet. Tum ergo Niceta respondit: Non me æstimes, pater, temerè fecisse, quod inserui me sermonibus Domini mei Petri: sed magis pro honore eius hoc mihi facere visus sum. Homo enim Dei est, plenus totius scientiæ, quem ne Græca quidem latet eruditio: quia spiritu Dei repletus est, quem nihil latet. Sed, quia ipsum de cœlestibus loqui conuenit: ego de his, quæ ad Græcorum loquacitatem pertinent, respondebo. Postea verò, quàm à nobis Græcorum more fuerit disputatum: atque ad id ventum, vbi exitus nullus appareat: tunc ipse, quasi scientia repletus, aperte & dilucidè rerum nobis omnium patefaciet veritatem: vt non solum nos, sed & omnes, qui præsto sunt, auditores, viam veritatis agnoscant. Et ideo nunc ipse, quasi arbiter sedeat: vt cum vnus aliquis ex nobis cesserit: tunc ipse suscipiens, indubitata sententiam ferat. Hæc cum dixisset Niceta, hi qui conuenerant, inter semetipsos colloquebantur: Hicne est ille, quem audiebamus, Petrus? illius, qui in Iudæa apparuit, & signa ac virtutes plurimas fecit, discipulus probatissimus? Et intendentes in eum, cum timore ac veneratione ingenti stabant: tanquam boni serui, honorem Domino deferentes. Quod vbi Petrus sensit, ait ad eos: Attentiùs audiamus, rectum tenentes iudicium de his, quæ dicuntur ab vtroque: & post ipsorum conflictum, quod necessarium visum fuerit, addemus & nos. Et cum hæc dixisset Petrus, gauisæ sunt turbæ. Niceta verò dicere hoc modo adgressus est. Definisti pater, quod non per Dei prouidentiam mundus regatur: sed omnia Genesi subiacent, tam, quæ ad mores vnus cuiusque, quàm quæ ad gesta pertinent. Ad quæ statim quidem potui respondere: sed quia iustum est seruare ordinē, definimus & nos, quid teneamus, sicut ipse fieri rogasti. Ego dico Prouidentia Dei gubernari mundū, & mundum fecit, iustus Deus: vnusq; secundum gesta sua quandoq; redditurus. Ecce habes & nostram definitionem, nunc quod vis, prosequere, vel mea destruens, vel tua adserens: vt & ego his, quæ à te prosequuntur, occurram. Aut si me vis priorem dicere, non morabor. Et Senex respondit: Siue tibi placet filii prius dicere, siue hoc magis placet, vt ego dicam, nihil interest: apud eos præcipuè, qui bona venia disputat. Dic tamen tu prior: libenter accipio: atque vtinam possis etiam, quæ à me dicenda

cenda sunt,prosequi: atq; his,quæ contraria sunt,obijcere:&ex vtrorúq; collatione ostédere veritatem. Niceta respondit:Si vis,inquit, possum etiam tuas partes dicere:& ad hæc respondere. Et Senex: Ostende mihi prius,quomodo potes scire ea, quæ nondum loquutus sum?& ita tibi credam,quod partes meas prosequi possis. Et Niceta: Secta,inquit,tua,& sententia,quam definisti,manifesta est his, qui eruditi sunt in huiusmodi disciplinis:certaq; est eius consequentia. Et quia ego nõ sum ignarus, quæ sint definitiones Philosophorum , ex his, quæ proposuisti, quid consequatur, agnosco: maximè, quia præ cæteris Philosophis, Epicuri scholas frequentavi. Frater autem meus Aquila, magis Pyrrhonios sequutus est. Alius frater noster,Platonicos & Aristotelicos: itaq; cum eruditis tibi auditoribus sermo est.

Epicurus casu cuncta fieri affirmabat, & nihil regi consilio Dei, huius igitur scholas cum adisset Niceta, facile pot erat intelligere Senis profato argumenta, casui aduersa. Qui sint Pyrrhonij, & cur ephorici,onephorici & aporhticoi dicantur, disertè docet A. Gellius libro xj. noct. Att. cap. v. Meminit ibidem & differentia, quæ sit inter Pyrrhonios & Academicos. Faciet ad huius loci intelligentiam Fmaicrem, si iuuet legere. Pyrrhonorum erat, ἐποχῆ, Academicorum autem, ἀναταληγία.

Tum Senex: Bene, inquit, & cõsequenter docuisti, quomodo ex his, quæ propositæ sunt, definitionibus, etiam ea, quæ consequuntur, aduerteres. Sed ego amplius aliquid profectus sum, quam sentit Epicurus: quia introduxi Genesim: eaq; , causam omnium gestorum, hominibus posui. Cumq; hæc Senex dixisset, ego Clemns aio ad eum: Audi pater, si te frater meus Niceta obtinuerit, quia non sine Dei Prouidentia mundus agitur, in ista parte, quæ superest de Genesi, ego tibi potero respondere, est enim mihi notitia huius sciétia. Et cum hæc dixissem, frater meus Aquila: Quid necesse est, inquit, vt eum patrem vocemus, cum in mandatis habeamus, neminem super terram patrem vocare? Et post hæc respiciens ad Senem: Non iniuriose, inquit, accipias, pater, quod fratrem meum culpaui: quia te patrem vocaret: habemus enim tale mandatum, ne aliquem nomine isto vocitemus. Cumq; hæc dixisset Aquila, risit omnium adstantium cõtus, vnà cum Senè & Petro. Aquila autem requirente causam, cur omnes riserint: aio ad eum, quòd tu, in quo alios culpas, id ipse facis: qui senem appellaueris Patrem. At ille negabat, dicens: Verè nescio, num eum patrem vocarim. Interea Petrus mouebatur suspicionibus quibusdam, sicut ipse nobis enarrauit postmodum: & respiciens ad Nicetam: Expedi, inquit, quod proposuisti. Tum Niceta hoc modo exorsus est: Omne quod est, aut simplex est, aut compositum. Quod simplex est, caret numero, diuisione: colore: differètia: asperitate: lenitate: pondere: leuitate: qualitate: quantitate: & ob hoc etiam sine. Quod verò compositum est, aut ex duobus, aut ex tribus, aut etiam ex quatuor compositum est: aut certè ex pluribus: & quæ composita sunt, necessariò etiam diuidi possunt. Et Senex audiens hæc: Optimè, inquit, & doctissimè dicis, fili. Et Niceta: Igitur illud, quod simplex est, & his omnibus caret, quibus solui, quod subsistit, potest: sine dubio incompræhensibile & immensum est: neque initium vllum neque finem sciens: & ideo vnum & solum est, & sine auctore subsistens. Quod autem compositum est & numero ac diuersitati, diuisioneq; subiacet, necessariò auctore aliquo compositum est, atque in vnã speciem diuersitas congregata. Quod ergo immensum est, bonitate, pater est: virtute, conditor. Neq; ergo condendi virtus, in immenso cessare potuit: neq; bonitas ociari: sed ad substituenda ea, quæ sunt, bonitate: ad componenda & firmanda, virtute prouocatur. Substituuntur ergo & componuntur quædam, vt diximus, ex duobus, vel ex tribus: quædam verò ex quatuor: alia ex pluribus. Sed, quoniam

Mat. b. 23.

Nota notu
ralis 503
yãs.

Aggredi-
tur Niceta
doctissimè
disputatio
nem, tri-
mum in
partem cõ-
trariam.

Immensum.

Decem. sci-
licet, Nu-
merus, di-
uisio, color.
Ec. vt re-
censuit su-
pra.

nunc nobis de mundi ratione quæritur, & de substantia eius, quam ex quatuor elementis esse compositam constat: cui omnes illæ decem differentia, quas supra comprehendimus accidunt: ab his inferioribus incipientes gradibus, ad superiora veniemus. Via enim nobis ad intellectualia & inuisibilia, ab his quæ videmus & concretamus datur: sicut continetur in Arithmeticis disciplinis: vbi, cum de diuinis quæritur, ab inferioribus ad superiores numeros ascenditur: cum verò de præsentibus

Abus & visibilibus ratio exponitur, de superioribus ad inferiores numeros ordo dirigitur. An non ita est? Et Senex ait: Valde bene prosequeris. Et Niceta: De mundi nunc ergo ratione prosequendum est: cuius prima quæstio in duas partes diuiditur. Quæritur enim, vtrum factus sit, an non & si quidem non est factus, ipse erit illud ingenitum, ex quo omnia. Si verò factus est, de hoc rursus quæstio in duas partes scinditur: Vtrum nam ex seipso factus sit, an ab alio? & si quidem à semetipso sit, excluditur sine dubio Prouidentia.

Per inferiora ad superiora peruenitur. Erudita quæstionis diuisio.

Ab absurda, qualia admittantur negata prouidentia. Eadem argumenta proponuntur supra, li. 3. Recodemq; modo tractantur ab Eusebio P. lib. 6. προπράσιν. ε. ἀνασχευασιν. ὡδὲ ἐμαρμῆνς.

Si prouidentia non recipitur, frustra animus ad virtutem prouocatur: frustra iustitia custoditur: quippe, si non sit, qui iusto pro meritis aliquando restituat. Sed ne anima quidem ipsa immortalis videbitur: si eam post absolutionem corporis, nullius prouidentia excipiat dispensatio. Nam si doceatur esse Prouidentia, & per ipsam factus mundus: alia rursus, quæ discutiantur, occurrunt: requiretur enim, quomodo sit Prouidentia? vtrum generaliter erga omnia? an specialiter erga partes? an & generaliter erga partes? an & generaliter erga omnia? & specialiter erga partes? Generalis autem intelligitur hoc modo: quasi ab initio Deus facies mundum, ordinem dedit rebus, & cursum statuerit: & vltra eorum curam, quæ geruntur, habere cessauerit. Specialis verò erga partes, hoc modo est, vt quorundam quidem vel hominum, vel locorum prouidentiam gerat: quorundam verò non gerat. Generalis autem omnium, & specialis partium simul: hoc modo est, quasi & ab initio omnia fecerit Deus: & vsq; ad finem per singulos quosq; prouidentiam gerat: & vniciq; reddat pro actibus suis. Prima ergo illa propositio, quæ dicit, quia ab initio Deus fecerit omnia: & cursu atq; ordine rebus imposito, de reliquo nihil ad se reuocet: secundum Genesim gerit cuncta confirmat. Ad hoc ergo primò respondebimus, & his præcipuè qui Deos colunt, & Genesim defendunt: qui utiq; cum immolant dijs, & exorant eos, sine dubio contra Genesim se impetraturos aliquid sperant: & per hoc Genesim soluunt. Cum verò rideant eos qui ad virtutem prouocant, & ad continentiam cohortantur: & dicunt, quod nemo possit facere aliquid, aut pati, nisi, quod ei fato decretum est, omnem profectò cultum diuinitatis abscindunt. Quid enim colas eos, à quibus promereri nihil possis, quod non patiat ratio decreti? Hæc interim aduersus illos dicta sint.

*Contra Fa-
rum, Gene-
simq; gene-
ralem, ra-
tio firmis-
sima.*

Nunc Niceta suam sententiam astruit, id est, Mundum factum esse.

Ego verò mundum dico à Deo factum, & ab ipso quandoque esse soluendum: vt ille appareat, qui æternus est: & ad hoc factus, vt semper sit: & dignos se, recipiat iudicio Dei.

Idem supra, secundo extremo libro docet & Petrus.

Quòd autè sit alius inuisibilis mundus, qui hunc visibilem intra semetipsum contineat: postea, quàm de visibili mundo discusserimus, tunc & ad illù veniemus. Nunc interim, quod factus sit mundus iste visibilis, testantur etiam philosophorum pluri- mi sapientes viri. Sed ne videamur quasi egentes adsertionibus, vt voluisse testibus de principijs eius, si videtur, quæramus. Corporeum esse mundum hunc visibilem, eo ipso, quòd est visibilis, satis constat. Omne autem corpus duas recipit differentias: aut enim connexum est & solidum, aut diuisum & separatum. Et si quidem connexum fuit & solidum corpus, ex quo mundus factus est: & per diuersas species partes que secundum differentias sui, corpus illud partium est & diuisum: necesse est intelligi, fuisse aliquem, qui corpus, quod erat connexum & solidum, dirimeret: atque in partes multas duceret, formasque diuersas. At si ex diuersis dispersisque corporum partibus, omnis mundi hæc moles composita est & compaginata: necesse est nihilominus intelligi, fuisse aliquem, qui in vnũ dispersas colligeret: & diuersas rebus species induceret. Equidem plures philosophorum hoc magis sensisse, scio: quod ex vno corpore, quam illi materiam vocant, diuisiones ac discretionis conditor fecerit Deus: quod tamè ex quatuor simplicibus, & in vnũ temperamento quodã diuinæ

*Philosophi etiam ali-
quot mun-
dam esse
creatū con-
sistentur.
Atomis
intelligit.
Materia.*

providentiæ admixtis, constaret elementis. Nam illud superfluo à quibusdam di-
 etum puto, quod simplex corpus, id est, absq; vlla coniunctione, sit mundi: cum con-
 stet nec corpus posse esse quod simplex est: neque misceri posse, aut propagari, vel sol-
 ui: quæ omnia utiq; mundi corporibus videmus accidere. Quomodo enim soluere-
 tur, si esset simplex? nec haberet intra se aliud, à quo resolui ac diuidi posset? Quod si
 ex duobus aut tribus, vel etiam ex quatuor constare corpora videntur: cui non eti-
 am exiguum habenti sensum manifestum sit, quod fuerit aliquis, qui in vnum plura
 collegerit: & temperamenti moderatione seruata, ex diuersis partibus solidum cor-
 pus effecerit? Hunc igitur nos cōditorem mundi dicimus Deum, hunc agnoscimus
 vniuersitatis authorem. Græcorum etenim Philpsophi de principijs mundi quæren-
 tes, alius alia incesit via. ¹ Nam Pythagoras elementa principiorum, numeros esse di-
 cit: ² Calistratus, qualitates: ³ Alcmaeon, contrarietates: ⁴ Anaximander, immensita-
 tem: ⁵ Anaxagoras, æqualitates partium: ⁶ Epicurus, atomos: ⁷ Diodorus, τὰ ἀμερῆ,
 hoc est, ex his in quibus partes non sunt: ⁸ Asclepiades, ὄγκους, quod nos tumores vel
 elationes possumus dicere: ⁹ Geometra, fines: ¹⁰ Democritus, ideas: ¹¹ Tales, aquam:
¹² Parmenides, terram: ¹³ Zenon, Empedocles, Plato, ignem, aquam, aërem, terram:
¹⁴ Aristoteles, etiam quintum introducit elementum, quod ἀνενομαστον, id est, in-
 compellabile nominavit: sine dubio illum indicans, qui in vnum quatuor elementa
 coniungens, mundum fecerit.

Mundū fa-
 ctum esse à
 Deo.

Totus hic locus fuit mendosior, quem nos, ut nunc legitur, tum ex Eusebij Pamphili, qui eandem mate-
 riam eodem ferè modo tractat. lib. 1. προπαρασκευῆς ἐναντί. capite, cui titulus, δόξαί τε ἄλλα ἁπλῶς παρὰ
 τοῦ παντός συσώσεως: it emq; lib. 7. cap. παρὰ τὸ δὲ δευτέρου αἰτίου θεολογίας, tum ex quarta M.
 Ciceronis Academica, vbi totam hanc sententiam succinetè ἕψδὲμῳ; propè verbis perscripsit: ita restitui-
 mus. nec abs re erit, totum illum Ciceronis locum cum hoc conferre: ex quo Rufini versio multò clarior
 erit. Nam quod Anaximander dixit, τὸ ἀπειρον, Rufinus quidem, immensitatē: Cicero infinitatem
 conuertit. Quod Anaxagoras ὁμοιομερεῖα, teste Aristotele, libro 8. de motu, cap. 2. Rufinū, æqualitates
 partium: Cic. particulas inrer se similes dixit. & cetera consimiliter. Exactius de hisce opinionibus Arist.
 lib. 1. de rerum natura: Laërtius, de vitis philosoph. Minucius, in Octauio. Irenæus lib. 2. elenchi hæresion,
 cap. 19. Tametsi peculi. viter hic quædam referantur, quæ apud plerosq; non facile reperias. Porro Diodori
 sententia prius latine legebat ur. amere: omninò legendum est, τὰ ἀμερῆ, id est, insecabilia. putauit enim
 principiarerum eiusmodi esse, quæ omninò secari vel diuidi non possent. ὄγκους Rufinus vertit tumores:
 rectius massas, siue acervos mea quidem sententia interpretatus fuisset. Et hoc latinum legebat ur. Con-
 similiter denique, ἀνενομαστον, quod Aristotelem, quasi carens nomine seu innominatum principium,
 ille, compellabile: dixisse refert: nihil est aliud, quàm cum doceat Aristoteles, in omni motu necessariò
 deueniri ad primum aliquem motorem: qui quidem sit ipse ab omni motu liber, sempiternus, vnus, infinita
 potentia, incorporeus, indiuiduus, denique defatigarionis experts: vt i. capite septimi libri de motu: it emq;
 sexto & decimo, oct. au: quis tamen ille sit: aut qui vocetur, non explicat. Hanc ob rem dixit ita. quem imi-
 tatus Marcion, vt refert Epiphanius, hæresi 41. tribus ex fideijs suis deus, eodem modo primum appellauit
 ἀνενομαστον. Sed de his consulendus est L. Gyraldus, primo syntagmate sue deorum historia: nobis sa-
 tis est breuiter difficietiora annotare.

Mundū fa-
 ctum esse
 ex nihilo.

Siue igitur duo, siue tria, siue quatuor, aut etiam plura sint: vel innumera, ex quib. H
 mundus constat: omni ex parte, qui plura in vnum collegerit, & rursus collecta in di-
 uersas species duxerit, ostenditur Deus: & probatur per hæc, non potuisse machi-
 nam mundi sine opifice, & prouifore constare. ³ Sed & hoc ipso, quod in cōiunctio-
 ne elementorum deficiente altero aut abundante, cetera resoluuntur & cōcidunt:
 ostenditur ex nihilo accepisse principium. Nam verbi gratia, si deficiat in aliquo hu-
 mor nec aridum stabit: humore enim pascitur aridum: sicut & frigus calido: in quib.
 vt diximus, si alterum deficiat, penitus cuncta soluuntur: & in hoc originis suæ, quæ
 ex nihilo facta sunt, prodūtur indicia. Quod si materia ipsa probatur esse facta, quo-
 modo partes eius & species, ex quibus mundus constat, videbuntur infectæ? Sed de
 materia & qualitatib. non est nunc dicendi locus: hoc solum docuisse sufficiat, Deū
 esse omnium conditorē: quia neq; si solidum & cōnexum fuit corpus, ex quo mundus
 constat, dirimi & discerni sine cōditore: neq; si ex diuersis & discretis partibus in vnum
 collectum

A Collectū est, congregari & miseri sine artifice potuit. Igitur, si mundi conditor De-
 us esse à me euidenter ostenditur: qui erit Epicuro locus introducendi atomos? &
 adserendi quod ex corpusculis insensibilibus, non solum sensibilia corpora: sed & πρὸ ἀνεψ
 mentes intellectuales & rationales fiant? Sed dices, vt Epicuro visum est continua-
 tionibus atomorum indefinēti cursu venientium, per imensa & sine fine tempora
 factum esse mundum. Rationes
 miscentium se, atq; in vnum conglobantium corpora solida efficiuntur. Non venio
 ad hæc, vt rem fabulosam, & ineptè compositā dicam: videamus magis, num quale-
 cunq; istud sit, possit stare, quod dicitur. Aiunt enim corpuscula ipsa, quæ atomos ap-
 pellant, diuersis esse qualitatibus: & alia quidem humida, & ob hoc graua ac deor-
 sum tendentia: alia verò arida & terrena, atq; ob hoc nihilominus graua: alia autem
 ignea, & ob hoc rursus semper nitentia: alia verò frigida, & ob hoc pigra, & semper
 media. Quomodo ergo, cū alia semper sursum tendāt, vt pote ignea: & alia semper
 deorsum, vt pote humida & arida. alia verò media, & non æquali cursu incedant: cō-
 B ire simul potuerūt, & vnum corpus efficere? Si quis enim de superioribus, verbi gra-
 tia, minutissimas paleas, & ad eandem magnitudinē minutissimi plumbi particulas
 deorsum iaciat: nunquid poterant, quanuis æquales sint magnitudine, leues palcæ
 partes, plumbi particulas consequi? longe enim velocius ad inum grauiora perue-
 niunt. Ita ergo & atomi etiam, si magnitudine æquales sint, pondere tamen inæqua-
 les, nunquam poterunt, quæ leues sunt, consequi grauiore: quod si consequi non
 possunt, sine dubio nec misceri, nec corpus efficere. Tū déinde si indefinēter serun-
 tur, & semper veniunt: & reb. quarum iam mensura integra constat, adduntur quo-
 modo stare vniuersitas potest? cū tam immēsis ponderib. noua semper pondera cu-
 mulentur? Sed & illud requiro: si paulatim coeuntib. corpusculis extrucebatur hic,
 quæ videmus, ambitus celi: quomodo non in eo ilicò, cū cōsurgeret, corruiet? si qui-
 dem hians machinæ ipsius summitas, nullis suffulta repagulis, stringeretur. Sicut. n.
 hi, qui ædificiorū tholos in circulū instruunt: nisi cōclusionē medi j verticis strinxe-
 rint, vniuersum pariter soluitur: Ita & mundi circulus, quæ tam decora specie colle-
 ctum videm, si nō subitò & sub vno diuine virtutis rotatu, potētia cōditoris effectus
 est: sed paulatim concurrentib. atomis & instruentib. non, vt ratio patebat, sed vt for-
 tuit, incidisset euētus, quomodo non prius, quā colligi posset & concludi, dilapsus
 est & dissolutus? Ad hæc etiā illud requiro, quod sit munimen, super quod tā immē-
 sæ molis iacta sint fundamenta? Et rursus: illud ipsum, quod dixeris munimē, * super
 quid iaceat? Et itē illud aliud, super quid? & eo vsq; interrogando progrediar, donec
 responsio ad nihil & inane perueniat. Quod si dicat aliquis, quia atomi igneæ quali-
 tatis cōiunctæ, sibi corpus vnū fecerūt: & quia ignis qualitas nō deorsum, sed sursum
 tendit, impositā mundi molē, ad superiora semper nitēs ignis Natura subuectat: Ad
 hæc respōdebimus: Quomodo potuerunt atomi igneæ qualitatis, quæ semper ad su-
 periora cōtendunt, in inferiora descendere? & in profundo, ac sub omnia demerso
 inueniri loco? Cū itaq; grauiore quæq;, id est, terreneæ vel humidæ qualitates præ-
 ληψι.

ὄκει μὲ ἄν-
 ἱκεῖ ἰσχυ-
 ρῶν, ἐν
 τῷ κέντρῳ
 τῆς γῆς
 ἀναστῆ-
 ναὶ ἀνα-
 ἰσταντῶν
 ἀπὸ τοῦ
 κέντρου
 τοῦ ὄρει-
 οῦ: ὅτι
 ἐκείνη
 ἔστι τῆς
 ἀφύπνυ-
 ροντος
 ἀπὸ τοῦ
 κέντρου
 τοῦ ὄρει-
 οῦ.

D ueniant, vt diximus, leuiore: vnde & celū velut superiorē fabricā igneis atomis, quæ
 & leuiore sunt, & sursum semper fugiunt, adserunt structā: neq; ergo fundamenta
 ignis, aut alia vlla habere mundus potest: neq; atomis grauioribus cum leuiorib. id
 est, his, quæ deorsum semper præcipitantur, & his, quæ semper sursum fugiunt, socie-
 tas aut cōpaginatio vlla conueniat. Igitur, quod impossibile sit ex atomorū coniun-
 ctione, corpora mundi solidari, sufficiēter dictū: & quod nō potuerint insensibilia
 corpora, etiā si vlla ratione coire & cōnecti potuissent: formas dare corporib. & men-
 suras: vel membra fingere: vel qualitates efficere: vel exprimere quātitates: quæ utiq;
 omnia modulatione sui manum testantur artificis, & opus rationis ostendūt, quam
 rationem ego verbum & Deum appello. Sed dicet aliquis hæc à Natura fieri: Jam in
 hoc de nomine cōtrouerfia est. Cū enim constet mentis esse & rationis opus: hoc,
 quod tu Naturam vocas, ego Deum conditorē voco: constat nec potuisse nec posse
 vel corporum species tam necessarijs distinctionibus institutas: vel animorū sensus
 irrationa-

πρὸ ἀνεψ
 3. Natura
 non Dei ο-
 pus esse hoc
 vniuersum

irrationabili opere, & quod sensu careat, effici. Quod si idonei tibi testes videntur Philosophi, Plato de his testatur in Timæo: vbi de mundi factura discuties requirit: vtrumnam semper fuerit, an initium sumpserit? & pronunciat, quod factus sit: Visibilis enim, inquit, est & palpabilis, atq; corporeus: omnia autem, que huiusmodi sunt, facta esse constat: Quod autem factum est, aliquem habet sine dubio auctorem, à quo factum est: hunc ergo, inquit, factorem parentemq; omniū, & inuenire difficile est: & inuentum vulgò enarrare, impossibile. Hæc quidem Plato dicit.

Locus, quem ex Timæo Platonis citat hic Niceta, hic est, eruditus & valde memorabilis.

Πᾶρ δ' ἄγγυρόμιλον ὑπ' ἀδίουλινός ἐξ ἀγαυῆς γίνεσθαι πάντη γὰρ ἀδύνατον, χωρὶς αἰτίου γένεσθαι ἔχει. Et subiungit, οὐδὲ πᾶς οὐρανὸς καὶ κόσμος, ἢ καὶ ἂ μο, τί ποτε ὄνομαζομένων μάλιστα ἀρ δὲ χολιζ, ζυθ' ἡμῖν ὄνομαζομένων συνεπείρου οὕτω παρὼν πρῶτον, ὅπρ ὑπόκειται παρὼν πᾶντος ἐμ ἀρχῆς ἔειν σκεπτεῖν. πῶτερὸν ἢ ἀεί γενέσεως ἀρχῆς ἔχει οὐδεμίαν, ἢ γέγονε ἀπ' ἀρχῆς ἢ ἀπ' ἀρχῆς: ὀφθαλμὸς γὰρ ἀπὸ τῆς ἐξ ἴσως ἅμα ἔχωρ. Πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα, αἰδητῶν τὰ δ' αἰδητῶν, δόξαι παρὼν ληπτῆ καὶ γεννητῶν φάνη. τῶ δ' αὐ γνησθέντα φανέρωσι αἰτίου πῶτος ἀνάγκης ἔειναι γενέσθαι. ἢ μέρ οὕτω πρῶτον καὶ δημιουργῶν ζυθδὲ ζυθ πάντος εὐρεῖν πρεῖον. ἢ εὐροῦτα, ἐς πάντας ἀδύνατον λέγειν. Hinc et Plato. Eundem vero locum Eusebius quoque Pamphilus libro citat 11. προῖρασθ. ἐν α. π. vbi docet, γένεσθαι πᾶν κόσμον. V. item Theodoretus Cyri Ep. li. 4. Græcorum curarionum, de materia & mundo disputans. denique & Minutius Felix, in Octauio.

Sed & si ipse, aliisque Græcorum Philosophi, de factura mundi filere voluissent: nonne omnibus intellectum habentibus, palàm esset? Quis enim est exigui saltem sensus homo, qui cùm cernat domum, omnia, quæ ad vsus necessaria sunt, habet, cuius cameram in sphaeræ gyrum videat collectam: eamq; vario splendore, & diuersis imaginibus depictam: luminaribus præcipuis & maximis adornatam: quis in quâ, est, qui huiusmodi fabricam videns: non statim pronunciet, à sapientissimo & potentissimo artifice esse constructam? Et ita quis inuenietur insipiens, cùm cœli opus inspiciat: Splendorem Solis cernat: ac Lunæ, astrorum cursus, & species, & vias certis rationibus & temporibus videat definitas: non tam à sapiente hæc artifice, & rationabili, quàm ab ipsa sapientia & ratione clamet effecta? Quod & si secundum alios

Græcorum Philosophos audire vis, & mechanicis imbutus es disciplinis: de excelsis, quæ traduntur, non te sine dubio latent. Ponunt enim sphaeram, æqualiter ex omni parte collectam: & ad omnia similiter respicientem: atq; à centro terræ aquis spatij distinetam: ipsa que sui æqualitate ita stabilem: vt eam in nullam partem declinare vndiq; æqualitas collecta permittat: & ita, à nullo fulcramento subiecta, sustentatur sphaera. Quod si verè hanc habeat similitudinem mundi machina: euidens est opus in ea diuinum. Si verò, vt alijs visum est, super aquas posita sphaera: vel super ipsas fertur, vel in ipsis voluitur: etiam sic magni in ea artificis opus declaratur. Sed ne de

his, quæ non omnibus palàm sunt, incerta videatur adsertio: ad ea veniamus, quæ neminem latent. Quis astrorum cursus tanta ratione disposuit: ortusque eorum & occasus instituit? certisque & demensis temporibus vniciq; tenere cœli ambitum dedit? Quis ad occasum alijs etiam redire in ortum permisit? Quis imposuit modum cursibus Solis, vt horas, & dies, & menses, & temporum vicissitudines, diuersis motibus signet? & nunc hyemem, inde ver, æstatem, post & autumnum, certa cursus sui dimensione discernat? & semper eisdem vicibus anni orbem in còfusa varietate constringat? quis, inquam, tanti ordinis moderatricem, non ipsam Dei pronunciet sapientiam? Et hæc quidem secundum illa nobis dicta sint: quæ de excelsorum disciplinis traduntur à Græcis. Quid aut & de his, quæ vel in terris, vel in mari videmus, non ne euidenter edocemur, Dei in his non solum opus esse: sed & Prouidentiam? Nam, quòd in terra montes excelsi, certis quibusque habentur in locis: vt ex his velut compressus & coangustatus aër, ordinatione Dei cogatur & exprimatur in ventos: ex quibus & fructus germen concipiant: & æstiuus ardor temperiemumat: cùm Pleiades ignitæ, Solis ardoribus incanduerint. Sed dices: Cur & ardor Solis, vt temperies requiratur? & quomodo fruges humanis vsibus, necessariè maturescerent? Sed & illud qua re sint aduerte, quod ad axem meridianū, vbi plus est caloris, non multa datur nubium constipatio:

πεωρορ. A testimonio astronomorum, & mathematicorum. A cursu astrorum prouidentiam. Genes. 1. Eodem modo & Eusebius P. 8. li. Præp. Eudægel. disputat. Ab effectibus in rerum natura. Rara pluvie ad axem meridianū qua re sint

patio: nec abundans copia imbrum funditur: ne morbus habitantibus generetur: humidæ enim nubes, si calore rapido coquantur, aërem corruptum & pestiferum reddunt. Sed & terra callidum imbrem suscipiens, non nutrit metat fecutibus, sed perniciem præbet: in quo, quis dubitat opus esse diuinæ prouidentia? Denique Aegyptus, quia Aethiopicis è vicino flagrat ardoribus: ne insanabiles corruptelas aeris imbrum necessitate susciperet: campi eius non pluuiam, nubibus ministratam, sed terrenum quodammodo imbrem, Nilo inundate, suscipiunt. Quid de fontibus dicemus, & fluuijs? qui perenni in mare fluunt meatu? & per diuinam Prouidentiam, nec illis abundans deficit cursus: nec mare, tantas aquarum recipiens copias, vllum sentit augmentum: sed in eadem mensura, & ea, quæ conferunt, & ea, quæ ibi conferuntur, elementa perdurant. Sed dicis mihi, falsa aqua naturaliter consumit fluenti dulcè, quod ei fuerit infusum. Et in hoc ergo manifestum est Prouidentia opus, vt falsum faceret illud elementum, in quod cursus omnium aquarū, quas ad vsu hominibus præstiterat, declinauit: vt ne per tanta seculi spatia, repletus maris aluceus, inundationem perniciosam terris & hominibus redderet. Nec ita quisquam insipiens erit, vt hanc tantam rationem, tantamq; prouidentia ab irrationabili natura arbitretur esse dispositam. Quid autem de virgultis? quid de animalibus dicam? nonne per Prouidentiam factum est: vt cùm senecta temporis resoluerentur, virgulta quidè vel plantis, vel feminibus, quæ ipsa dederint: animalia verò, per progenie reparentur: & mira quadam dispensatione Prouidentia, nascituro pecori lac preparatur in vberibus. ac statim, vt natum fuerit, nullo docente, scit, vbi alimonie suæ horrea requirat? Gignuntur aut non solum mares, sed & foeminae: vt ex vtroque possit rursus constare posteritas. Sed ne, vt putant homines, viderentur hæc Naturæ quodam ordine, & non dispensatione fieri conditoris: pauca quaedam ad indicium & documentum Prouidentia suæ, mutato ordine genus seruare iussit in terris: verbi gratia, vt per os conciperet Coruus: & per aurè Mustela generaret: vt aues nonnullæ, sicut Gallinæ, interdum oua vel vento, vel puluere concepta parerent: alia quaedam animalia marè vicibus alternis in foeminam verterent, & sexum per annos singulos còmutarent, vt Lepores: & Hyænæ, quas Beluas vocant. Alia etiam, ex terra orirentur, atque inde sumerent carnem, vt Talpæ: alia ex cinere, vt Vipera: alia ex putrefactis carnibus, vt Vespertilio: quæ quidem, equinis: Apes autem, bubulis: alia ex fimo bouum, vt Scarabæi: alia ex herbarum, vt de ocymo. Scorpius: & rursus herbae ex animalibus: vt, ex cornu cerui vel capri, apij & asparagi. Et quid opus est plura enumerare, in quibus diuina Prouidentia, mutato ordine eo, qui à natura datus putatur: multimodis differentiis natiuitatem animalium constare voluit, ex quibus non irrationabilis rerum cursus: sed ipsius diuinæ dispensationis ratio doceretur? An non & in hoc plenissimum demonstratur opus diuinæ prouidentia: vbi ex terra & aqua, ad vitam hominum semina iacta reparantur? Quæ cùm terræ fuerint mandata, voluntate Dei humorè, quem susceperit gleba, velut vberibus suis feminibus immulget: aquis inest quædam vis spiritus à Deo dati: cuiusque vis spiritus à Deo dati: cuiusque vis spiritus à Deo dati: cuiusque vis spiritus à Deo dati:

Calidi imbres, pestiferes sunt. De his copiose et doctè Aristoteles in libro Meteorologico. Aqua marina ineffabilis prouidentia falsa est virgulta. Quaedam mutata natura ordine gignitur. Vide Plin. s. in naturalihistoria. li. 10. c. 12. sed ne gat Aristoteles, lib. 3. de Animalibus, c. 6. Anaxagora aut menda cii esse ait, de Coruo quidem & Mustela. Catera manifesta sunt. Terra humorem tanquam vberibus concipit. Πλατωνι κός. * exiguum πλώμι- κώρ. Terra vulcit, quæ fiunt: quomodo autem & qualiter fiant, in secreto posuit & in occulto: vt uia habet speciem. Alia

minibus præstiterat, declinauit: vt ne per tanta seculi spatia, repletus maris aluceus, inundationem perniciosam terris & hominibus redderet. Nec ita quisquam insipiens erit, vt hanc tantam rationem, tantamq; prouidentia ab irrationabili natura arbitretur esse dispositam. Quid autem de virgultis? quid de animalibus dicam? nonne per Prouidentiam factum est: vt cùm senecta temporis resoluerentur, virgulta quidè vel plantis, vel feminibus, quæ ipsa dederint: animalia verò, per progenie reparentur: & mira quadam dispensatione Prouidentia, nascituro pecori lac preparatur in vberibus. ac statim, vt natum fuerit, nullo docente, scit, vbi alimonie suæ horrea requirat? Gignuntur aut non solum mares, sed & foeminae: vt ex vtroque possit rursus constare posteritas. Sed ne, vt putant homines, viderentur hæc Naturæ quodam ordine, & non dispensatione fieri conditoris: pauca quaedam ad indicium & documentum Prouidentia suæ, mutato ordine genus seruare iussit in terris: verbi gratia, vt per os conciperet Coruus: & per aurè Mustela generaret: vt aues nonnullæ, sicut Gallinæ, interdum oua vel vento, vel puluere concepta parerent: alia quaedam animalia marè vicibus alternis in foeminam verterent, & sexum per annos singulos còmutarent, vt Lepores: & Hyænæ, quas Beluas vocant. Alia etiam, ex terra orirentur, atque inde sumerent carnem, vt Talpæ: alia ex cinere, vt Vipera: alia ex putrefactis carnibus, vt Vespertilio: quæ quidem, equinis: Apes autem, bubulis: alia ex fimo bouum, vt Scarabæi: alia ex herbarum, vt de ocymo. Scorpius: & rursus herbae ex animalibus: vt, ex cornu cerui vel capri, apij & asparagi. Et quid opus est plura enumerare, in quibus diuina Prouidentia, mutato ordine eo, qui à natura datus putatur: multimodis differentiis natiuitatem animalium constare voluit, ex quibus non irrationabilis rerum cursus: sed ipsius diuinæ dispensationis ratio doceretur? An non & in hoc plenissimum demonstratur opus diuinæ prouidentia: vbi ex terra & aqua, ad vitam hominum semina iacta reparantur? Quæ cùm terræ fuerint mandata, voluntate Dei humorè, quem susceperit gleba, velut vberibus suis feminibus immulget: aquis inest quædam vis spiritus à Deo dati: cuiusque vis spiritus à Deo dati: cuiusque vis spiritus à Deo dati: cuiusque vis spiritus à Deo dati:

Coruus. Mustela. Catera manifesta sunt. Terra humorem tanquam vberibus concipit. Πλατωνι κός. * exiguum πλώμι- κώρ. Terra vulcit, quæ fiunt: quomodo autem & qualiter fiant, in secreto posuit & in occulto: vt uia habet speciem. Alia

Alia quaestio obiter ad probationē superiorū argumentorū adsumpta: Aqua nimirū & spiritu constare E
oīa. Probat hanc experientia. Mihi quidem hac philosophia eō quoq; pertinere videtur, vt lubentius Et hni
ci Regenerationi, quae fit in baptismo ex aqua & spiritu, credant. Aqua porro dignitatem praeceteris ele
mentis agnoscit & celebrat Plin. lib. 31. nat. hist. cap. 1. Quippe, inquit, hoc elementum omnibus imperat
ceteris. terras deuorant aquae: flammis necant: scandunt in sublime: & calum quoque sibi vendicant: ac
nubium obtentu vitalem spiritum strangulant. Sic Hippocrates in primis plurimum in rerum natu
ra tribuit Spiritui. Vide librum ipsius de Ventosis flatibus. Estq; hoc Platonicum dogma, à Virgilio elegan
tissime sexto Aeneidos scriptum.

Principio caelum, terram, camposque liquentes, Lucentemq; globum Luna, Titaniaq; astra.
Spiritus intus alit, &c. Quod nos spiritui, sanctissimo Deo, tribuimus: iuxta illud Damelis: Verbo domini ca
li firmati sunt: & spiritu oris eius omnis virtus eorum.

Vt autem rebus ipsis & exemplis probemus, nihil omninò ex terrena substantia
feminibus dari: sed totum ex elemento aquae & spiritus, qui inest ei, virtute consta
re: pone mihi, verbi gratia, in cratere aliquo amplissimae magnitudinis, iniici terrae F
talenta centum: & seminentur in eo diuersae species feminum: vel olerum: vel etiam
virgultorum. his praebetur ad rigandum aqua sufficiens, & per annos plures adhi
beatur ista diligentia: congregentur autem femina, quae collecta fuerint: verbi gratia,
frumenti: vel hordei, aliarumque specierum per singulos annos seorsim: donec vnu
scuiusque seminis aceruus, ad centum talentorum pondus ascendat: tum etiam ar
bores auulsae radicitus adpendantur: & his omnibus ex creaturae sumptis, si adpen
datur terra, centum sua nihilominus talenta salua restituet. Vnde ergo dicemus om
ne illud pondus, omnemque quantitatem feminum diuersorum atque arborum fur
rexisse? nonne euidenter apparet, quod ex aquis? Terra enim, quod suum est, inte
grum tenet: aqua verò, quae per singula iniecta est, nusquam prorsus est: ob poten
tem diuinæ conditionis virtutem, quae per vnam aquae speciem tantorum feminum
virgultorumque & substantias reparat: & species format: & genus foenore multipli
cato custodit. Ex quibus omnibus satis abundeque patere puto, artificis sensu, & non G
irrationabili naturae opere cuncta effici, & vi vniuersa constare.

Aliud argumentum, ab opificio humani corporis sumptum. Plenius idem tractat F. Lactantius, libro
peculiari de opificio hominis scripto. Habet hoc quoque Theodoretus Cyri Episcopus, Sermone 3. & 4. de
Prouidentia.

Sed veniamus adhuc, si videtur etiam ad nostram, id est, ad hominis substantiam,
qui est paruus in alio mundo: & consideremus, quanta sit ratione compositus: &
ex hoc, praecipue sapientiam conditoris intelliges: qui cum ex diuersis substantijs con
stet, id est, mortali & immortalis: per artificem prouidentiam conditoris, societatem
diuersitas non refugit: & quidem *longè à se substantijs. Alia namque de terra sumi
tur, & à conditore formatur: alia verò ex immortalibus substantijs datur:

*longè à se
i. diuersis.

Quod hic ait Niceta, dari animum ex immortalibus substantijs: prudenter intelligendum de auctore,
vel etiam natura animi, ne in heresin Originis incidat, vel Apollinaris: quorum hic ex traduce: ille, ex par
ticula diuina natura animam nasci & dari putauit.

Semen ex
medullis.

Ossa in cor
pore huma
no sunt pro
columnis.

Proportio
corporis hu
mani, eui
dentis pro
uidētia ar
gumētum.

Nec tamen ei per huiusmodi coniunctionem honor immortalitatis infringi
tur: nec, vt quibusdam videtur, affectus, quibus ad haec singula moueri possit. Nam
corpus, quod ex ossibus & carnibus constat, initium sumit ex semine viri, quod è me
dullis calor eliciens, vuluæ, quasi terrae conformat: cui inhærens ex fonte sanguinis,
paulatim rigatum in carnem & ossa producitur: atque in speciem auctoris iacti fe
minis reformatur. Et vide in hoc artificis opus, quomodo ossa, velut columnas qual
dam, quibus caro sustentetur ac portetur, inseruit: Tum deinde aequalis ex vtraque
parte, id est, dextera ac laeva, mensura feruetur: vt congruat pes, pedi: & manus ma
nu: digiti quoque digitis: vt singuli ad singulos tota aequalitate concordent: sed &
oculus oculo: & auris auri: quae non solum consona sibi & concordantia, sed & vfi
bus necessarijs apta formantur. Manus quidem, vt operi commodae sint: pedes, vt
gressibus: oculi, vt visibus seruiant: superciliorum excubijs custoditi: aures ad au
diendum ita formatae, vt cymbalo similes, suscepti verbi repercussum sonitum altiùs
reddant

A reddant, & vsque ad sensum cordis emittant. Lingua autem ad loquendum illisa den
tibus, plectri reddat officium: Ipsi verò dentes, alij vt incidant & diuidant cibos: & fores dicti.
interioribus tradant: interiores verò, vt in modum molae conficiant & comminuat: Molares.
quo opportuniùs stomacho traditi, coquantur: vnde & molares appellati sunt. Sed
& nares comediendi flatus, & reddendi ac recipiendi gratia factae sunt: vt in nouatione Nares.
spiritus, calor naturalis, qui ex corde est, vel accendi, vel refrigerari, cum res poposcerit,
queat, pulmonis officio: qui pectori inherere datur est: vt mollitie sua palpet & foueat
cordis vigorē, in quo videtur vita consistere: vita dico, non anima. Nam quid dicam
de substantia sanguinis? quam velut fluuius ex fonte procedens, & vno priùs alueo Sanguis.
inuectus: tum deinde per innumeras venas, quasi per areas deriuatus, totam huma
ni corporis terram, vitalibus rigat fluentis, iecoris opere ministratus: quod ad effica
ciam digestionis ciborum, atque in sanguinem mutandorum in dextro latere iacet. Iecur.
In sinistro verò, splenis est locus: qui trahere ad se & purgare quodammodo sordes Splen.
B sanguinis possit. Intestinorum quoque ratio, quanta est? quae idcirco longis nexibus Intestina
in circulo ordinata sunt modum, vt susceptas digestiones ciborum paulatim ege
rant: quo neque ad subitum inanes efficiant locos, & his, qui superadditi fuerint, non
impediantur cibis. Membrae autem in modum idcirco facta sunt, vt ex ipsis ea, quae
intrinsecus sunt, humorem sensim suscipiant: quo neque subito effusus exinanisset
interna: neque densiore cute prohibitus, arida, quae intrinsecus habentur, efficeret: &
totam hominis fabricam sitis necessitate turbaret. Porro verò foeminea positio, & vul
uæ sinus ad recipiendum germen, & confouendum viuificandumque, comodissimus, Vulua.
quae non ratione & prudentia effecta esse, quae facta sunt, suadeat? quod in ea solum
parte membrorum, à virili specie foemina discrepat, qua posteritas fata suscipitur, &
fouetur? & rursus virilis habitus ea tantummodo membrorum parte immutetur, qua
ei vis serendi & generandi hominis inest? Et in hoc magnū quidem testimoniū Pro
uidentiæ datur, ex necessaria diuersitate membrorum: sed ibi maius, vbi in habitus
C similitudine, vsus diuersitas, & officij varietas inuenitur. Nam mammillae viris aequè
sunt ac foeminis: sed foeminarum solae sunt, quae lactis munere replentur: vt statim,
vbi genuerint, apta sibi paruulus inueniat nutrimeta. Quod si tanta ratione videmus
in homine membra disposita, vt cum in ceteris omnibus similis habitus videatur: in
his tantummodo discrepent, in quibus vsus diuersitatem requirit: & neque in viro ali
quid superfluum, aut egens, neque in foemina, quod desit, videamus: vel, quod abun
det: quis ex his omnibus non euidenter agnoscat rationis opus, & sapientiam condito
ris? His ad stipulatur etiam ceterorum animalium rationabilis diuersitas: & suo quodque Cumulo
vsui ministerioque conueniens. Haec testatur & arborum varietas, herbarumque: diuer
sitas, tam specie variata: quam succis. Haec asserit & permutatio temporum, in quatuor
distincta vicissitudines: & certis horis, diebus, mensibus, annum circulus claudens: quod
& ne vnam quidem horam statuta rationis excedens: hinc denique etiam mundi ipsius
aetas certa & stabili ratione, concepto annorum numero censetur. Sed dices, quando Prouerb.
D mundus factus est, & quare tam tardè? Hoc possis obtendere, etiam si ante factus fuit. Alia per
set: dices enim, cur non & ante hoc? & ita immensa saecula transcendens, semper pos
sis requirere, cur non & ante hoc? Sed nobis nunc sermo non de eo est, sed num om
ninò factus sit? Si enim factum constat, necessariò potētis & summi artificis opus est: tionis mun
quod si constat, quando eum facere voluerit, sapientis artificis arbitrio iudicioque di, di è vs
relinquendum est. Nisi videatur tibi omnis haec sapientia, quae tam immanem mun
di machinam struxit: & singulis quibuscunque rebus, formas & species dedit: qua
rum habitum non decori solum conuenientem, sed & futuris vsibus aptissimum & seos solu
necessarium poneret, hoc eam solum fugerit: quo tam magnificae conditionis oport
tunum tempus absumeret. Est apud illum profecto certa ratio: sunt euidentes cau
sae: cur, & quando, & qualiter fecerit mundum: quas hominibus, quibus haec, quae
ante oculos posita sunt, & de eius Prouidentia contestantur, inquirere & intellige
re pigrum fuit: aperiri utique non oportuit: quae enim in occulto habentur, & intra
L sapientiae

Conclusio Niceta. sapientiae sensus, velut intra regios thesauros recondita sunt, memini patent: nisi his, E
 qui ab illo didicerint, apud quem signata sunt haec & reposita. Deus ergo est, qui fecit omnia: & ipse à nemine factus est: qui autem Naturam pro Deo nominant, & per Naturam facta esse cuncta testantur, latet eos appellationis suae error. Si enim Naturam irrationabilem putant, stultissimum est, rationabilem facturam ab irrationabili factore progredi: Si verò ratio est, id est, ὁ λόγος, per quam facta constat vniuersa: superfluum nomen immutat, vbi de conditoris ratione profitetur. Ad haec si quid habes pater, *Finis disputationis prioris Senecae.* prosequere. Haec cum Niceta dixisset, Senex ita respondit: Tu quidem fili prudenter, & fortiter profectus es, adeo, vt melius dici posse de Prouidentia non putem. Sed quoniam hora iam multa est: crastino, ad haec, quae persequutus es, respondere aliqua volo: de quibus, si mihi satisfeceris, gratiae me fateor debitorem. Et his à Senecae dictis, surrexit Petrus. Quidam verò ex adstantium Laodicensium primas, rogabat Petrum & nos, vt genis indumenta, quae habebat, sordida & scissa, mutaret: quem Petrus & nos amplexi, & collaudantes pro honesta & optima voluntate sua, dicebamus: Quia nec nos ita insipientes sumus, & impij, vt, cui tam preciosa verba concedimus, non multò magis etiam haec, quae ad vsum corporeos sunt necessaria, praebemus: quae eum & libenter suscepturum credimus, tanquam à filijs patrem: sed & tectum nobis & vitam communem fore credimus. Haec cum nos diceremus: & ille primarius ciuitatis, summa vi, & blandimētis plurimis auellere à nobis cuperet Senem: nos verò eò vehementius retineremus: omnis populus acclamauit, vt illud magis fieret, quod ipsi placeret Seni: & cum silentium factum fuisset, Senex iuramento praeuenit, dicens: Hodie apud nullum manebo: neq; ab aliquo quicquam suscipiam: vt ne alterius delectio, alterius tristitia fiat: haec enim postmodum, si visum fuerit, fieri possunt. Et cum haec dixisset Senex, Petrus ait ad primarium ciuitatis: Quoniam nostri praesentia, bonam voluntatem tuam ostendisti, tristem te non oportet abscedere: sed accipiemus abs te gratiam pro gratia: domum tuam nobis ostende, & praepara eam, vt crastino disputatio, quae futura est, habeatur: & si qui volunt adesse ad audiendum, G permittantur. Quae eum audisset primas ciuitatis, valde gauisus est: sed & omnis populus libenter audiuit. Cumque discessissent turbæ, domum suam ostendit: discedere autem & Senex coepit. Ego tamē vni ex pedisequis meis imperaui, clam subsequi vestigium Senis: & discere, vbi maneret. Nos autem cum redissemus ad hospitium, enarrauimus omnia fratribus, quae nobis cum Seneca habita sunt: & ita, ex more cibo sumpto requieuimus. Die autem postera Petrus mature surgens, suscitauit nos, & perreximus pariter ad locum secretum, in quo & pridie orationis causa fueramus: atque inde post orationem, dum veniremus ad constitutam domum, in itinere mornebat nos, dicens. Audite me conferui dilectissimi. Bonum est, vt vnusquisque vestrum, secundum quod potest, profit accedentibus ad fidem religionis nostrae: & ideo non vos pigeat secundum sapientiam, quae vobis per Dei prouidentiam collata est: differentes instruere ignaros: & docere, ita tamen, vt his, quae à me audistis, & tradita sunt vobis, vestri tantum sermonis eloquentiam societis. Nec aliquid proprium, H & quod vobis non est traditum proloquamini, etiam si vobis verisimile videatur. Sed ea, vt dixi, quae ipse à vero Propheta suscepta vobis tradidi, prosequamini: etiam si minus plenae adfertionis esse videbuntur. Hinc enim saepe contingit declinare quosdam à veritate, dum speciem sibi verioris & validioris veritatis, proprijs cogitationibus reperisse se credunt. His à Petro dictis, libenter annuimus: dicentes ei, nihil nos acturos, nisi quod ipsi videretur. Tum ille: Vt ergo, inquit, sine periculo exerceamini: me coram disputate singuli: ita, vt vnus alij succedat, ac suas vnusquisque explicet quaestiones. Nunc ergo, quomodo hesterno die Niceta sufficienter disseruit: hodie sermonem faciat Aquila: & post Aquilam Clemens: inde, ego: si tamen etiam me res poposcerit aliquid addere. Interea, dum huiusmodi sermones cedimus, ad domum ventum est: in qua suscipiens nos paterfamilias, introducit ad locum quendam, in similitudinem theatri collectum, & pulchrè exaedificatum: in quo turbas

A turbas plurimas ex tempore noctis operientes nos reperimus: inter quos & Senex, qui pridie nobiscum disputauerat. Itaque medium habentes Petrum. ingredimur etiam nos, circumspicientes, sicubi cerneremus Senem: quem prior Petrus videns in medio turbæ latitantem, euocauit ad se, dicens: Clariorem multis animam possides, cur in occulto lates? & verecundia conteregetis? accede huc magis, & quae tibi videtur, exsequere. Vbi haec dixit Petrus, statim turbæ locum dare coeperunt Seni. Cumque accelsisset, ita coepit: Eorum, quae die hesterno prosequutus est iuuenis, etiam si verba non memini: sensum tamen & ordinem teneo: & ideo necessarium puo propter eos, qui hesterno non adfuerunt, ἀνακεφαλαιώσω facere eorum, quae dicta sunt, & breuiter cuncta repetere: vt etiam si me aliquid effugerit, ab eo, qui prosequutus est, praesente, commonear. Hic ergo fuit hesternae disputationis sensus, quod omnia, quae videntur, quoniam certa mensura & arte, formaque ac specie constant, sine dubio à sapiente virtute facta sint: vt rationis ipsius Prouidentia mundus regatur: etiam si nobis ea, quae geruntur in mundo, minus rectè geri videantur. Consequitur autem, vt si creator omnium Deus est ac mens, sit etiam iustus: quod si iustus est, necessario iudicat: si iudicat, necesse est, vt homines de suis actibus iudicentur: & si de actibus suis vnusquisque iudicatur, erit ergo inter iustos & peccatores, iustum quandoque discrimen.

ὡτὴν πωτὸς τοῦ λόγου παροχῆ, ἢ δ' ὑπόθεσις. hoc fuit totius orationis argumentum.

Haec fuit, vt opinor, totius verbi continentia. Si ergo ostendi potest, quod mens ac ratio cuncta condiderit: consequens est: & ea, quae sequuntur, ratione & Prouidentia geri. Si verò Natura imprudens & caeca gignit vniuersa, perimitur sine dubio iudicij ratio: nec discussio peccatorum, ac benefactorum remuneratio sperabitur: vbi iudex non est. Quia ergo omnia in hoc pendent, & huic capiti adherent: non indignemini, si fortè paulò latius discuti haec & pertractari voluero. In hoc enim mihi ad omnia, quae proponuntur, velut prima ianua clauditur: & ideo hanc mihi ante omnia aperiri volo. Nunc ergo audite, quae dico. & respondeat mihi, si quis vestrum vollet: non enim erubescam discere, si audiero, quod verum est, & rectè dicenti acquiescere. Igitur hesterno à te habitus sermo, qui adferebat, quod arte, & mensura, & ratione cuncta constarent: non valde me suadet, mentem rationemque esse, quae fecerit mundum: multa enim habeo, quae ostendam competenti mensuram, ac formam, & specie constare, nec tamen per mentem condita ac rationem. Tum praeter ea video multa inconditè, inconsequenter, iniuste geri in mundo, & sine Genesis cursu nihil fieri posse: quod post omnia etiam ex meipso manifestissimè adprobabo. Haec cum Senex diceret, Aquila respondit: Quoniam ipse proposuisti, vt ad ea, quae dices haberet copiam respondendi, qui velit: concedit mihi frater meus Niceta hodie facere sermonem. Et Senex: Prosequere, ait, fili, vt vis. Et Aquila respondit. Promisisti, quod ostenderes multa esse in mundo, quae formam ac speciem aequali ratione collectam gerant: quae tamen cōstet, non effici per conditorem Deum. Nunc ergo, quod promisi, ostende. Et Senex: Ecce arcum videmus in caelo, circulum tenere omni mensura collectum: & habere speciem veri: quam fortassis nec mens concedere, nec describere ratio potuisset: nec tamen hic ab aliqua mente fit. Ecce in breui totum proposui, responde ad haec. Tum Aquila: Non continuò, inquit, si quid ex typo & forma exprimitur, id intelligitur à ratione esse: ac sine mēte non fieri posse: quoniam typus ipse, qui exprimit figuras ac formas, non sine mēte factus est. Verbi causa: cera, si adfi gatur sculpto annulo, imaginè quidem & figuram sumit ex annulo, qui sine dubio sensu caret: sed annulus, qui exprimit effigiem, manu artificis sculptus est: & mens fuit ac ratio, quae typum annulo dedit. Ita ergo & arcus exprimitur in aere: Sol enim nubibus rarefcentibus radios suos imprimēs, & humori nubilo velut ceræ molli adfi gens orbis sui typum, arcus specie reddit: & efficit hoc ipsa, vt dixi, repercussio splendoris Solis in nubibus, atque ex illis fulgorem circuli eius reddens: fit autem hoc non semper, sed cum oportunitatem sui, humectæ nubes rarefcento praestiterint.

L 2 Vnde

ω'ρωρ. **Plinius.** **lib. 2. c. 59.** Vnde & rursus, cum densantur nubes & coeunt, arcus forma resoluitur, & exolefcit: E
denique nunquam sine Sole & nubibus arcus apparet: sicut nec sine typo & cera, &
alia huiusmodi materia, exprimitur imago. Non ergo mirum est, si conditor Deus
ex initio fecit typos, ex quibus nunc formae exprimat ac species. Simile autem hoc
& illi, quod ab initio Deus elementa insensibilia creauit: quibus ad reliqua omnia
formanda, & explicanda vteretur. Sed & qui statuas formant, typum prius luci vel
ceræ fingunt: & ex ipso redditur statuæ effigies: tum deinde & umbra redditur ex sta-
tua, quæ umbra per omnia formam ac similitudinem statuæ gerit. Quid ergo, dice-
mus insensibilem statuam formare umbram, tam diligenti, quam ipsa statua est, ra-
tione collectam: an illi sine dubio adscribetur umbræ collectio, qui & statuam finxit?
Si ergo tibi videtur hoc ita se habere: & sufficit, quod de hoc dictum est: ad alia inquir-
enda veniamus: aut si aliquid adhuc deesse putas, repetamus. Et Senex ait: Volo, vt
repetas de hoc: sunt enim & alia multa, quæ similiter fieri video: nam & fructus ar-
borum simili modo pulchre formati, & in rotundum mirè collecti, nascuntur: & fo-
liorum species ingenti decore formatur, atque exquisita arte viridis membrana con-
textitur. Tum præterea pulices, mures, lacertas, & his similia, nunquid & hæc dice-
mus à Deo fieri? Vnde ex his vilioribus, coniectura capitur meliorum: quod nequa-
quam mentis arte formentur. Benè, inquit Aquila, de foliorum textura, & de par-
uis animalibus colligis, quod ex his fides etiam melioribus deroganda sit: sed non te
ista decipiant, vt putes quasi duabus solis manibus operantem Deum, non posse v-
niuersa complere, quæ fiunt: sed memento quomodo hesternò tibi frater meus Ni-
ceta respondit, & mysterium ante tempus aperuit, verè quasi cum patre loquens:
& cur, & quo modo fiant, hæc, quæ inutilia videntur, exposuit. Et Senex: Cur ista
inutilia voluntate illius summæ mentis fiant, velim à te audire. Si inquit, liqui-
dò apud te constat, quod mentis & rationis opus in ipsis est, tum demum tibi etiam
cur facta sunt, dicere non pigebit: & quod iuste facta sint, edocere. Ad hæc Senex
respondit: Non possum fili, ea, quæ videntur ex arte formata, dicere per mentem
fieri: propter cætera, quæ iniuste & inordinate fieri videmus in mundo. Si te, inquit
Aquila, ea, quæ inordinate fiunt, dicere, quod per prouidentiam Dei facta sint, non
finunt. cur non ea, quæ ordinate fiunt, dicere te, quod à Deo facta sint, cogunt? &
quia irrationabilis Natura, opus rationabile proferre non possit? Certum est enim,
nec omninò negamus, quia in hoc mundo quædam ordinate quædam inordinate fiunt:
ea ergo, quæ rationabiliter fiunt, crede: quod per prouidentiam fiant: quæ verò irra-
tionabiliter & inordinate, quia naturaliter eueniunt, & fortuitò accidant: Miror autè
non advertere homines: quia vbi sensus est, possunt res ordinate fieri & inordina-
te: vbi autem nullus est sensus, neutrum omnino effici: nam ratio ordinem facit:
ordinis autem cursus, si contrarium quid acciderit, quod ordinem turbet: necessa-
riò inordinatum aliquid profert. Et Senex: Hoc ipsum mihi à te ostendi volo. Non,
inquit Aquila, morabor. Duo visibilia signa monstrantur in cælo, vnum Solis, a-
liud Lunæ: hæc sequuntur & aliæ quinque stellæ, diuersos & proprios singulæ ex-
plicantes cursus. Hæc ergo Deus posuit in cælo, quibus aeris temperies pro rarione
temporum dispensetur: & ordo vicissitudinum permutationumque seruetur. Ho-
rum autem ipsorum ministerio & si quando pro peccatis hominum plaga & cor-
reptio terris iniicitur: perturbatur aer: lues, animantibus: corruptio, frugibus: pe-
stilens per omnia mortalibus annus inducitur: & ita fit, vt vno eodemque ministe-
rio, & seruetur ordo & corrumpatur. Etenim palàm est incredulis & imperitis,
quod cursus Solis utilis & necessarius mundo, per Prouidentiam datus semper or-
dinatus habeatur. Lunæ verò, ad comparisonem cursus Solis, in augmentis & de-
trimenti suis apud imperitos inordinati cursus videntur & in compositi. Nam Sol
certis distinctionibus & ordinatis mouetur: ex ipso enim sunt horæ: ex ipso, dies,
cum ascenderit: ex ipso etiam, nox, cum occiderit: ex ipso, menses & anni numeran-
tur: ex ipso, vicissitudines temporum fiunt: dum ad superiora conscendens, ver tem-
perat:

Aperat: vbi autem ad summum cæli venerit, æstiuos accendit calores: decidens rur-
sus, autumnii temperiem reddit: vbi verò ad inferiorem redierit circulum, ex glaciali
compage cæli, rigorem nobis hyberni frigoris derelinquit. Sed de his aliàs latius dis-
seremus. Nunc interim, cum sit iste minister bonus, ad vicissitudines temporum mo-
derandas: tamen, vbi secundum voluntatem Dei correptio mortalibus datur, in-
candescit acrius, & vrit mundum vehementioribus flammis. Similiter autem & Lu-
næ cursus, atque hæc, quæ imperitis videntur, inordinata permutatio, incrementis
frugum, & pecudum, omniumque animantium commoda est: augmentis enim eius
detrimentiisque mira quadam prouidentiae arte, omne, quod gignitur, alitur, & cre-
scit: de quibus latius prosequi possemus, & aperire de singulis rationem, nisi nos pro-
positæ quæstionis ordo reuocaret. His tamen ipsis eisdemque ministerijs quibus gi-
gnuntur, aluntur, augentur vniuersa: cum fuerit iusta aliqua ex causa ordinis insti-
tuti mutata temperies: corruptio oritur & intemperantia: vt in homines, sicut supra
diximus, castigatio, Dei voluntate, procedat. Sed fortasse dices: quid? quod in ista
communi castigatione similia impij patiuntur & pij? Verum esse etiam nos fatemur:
sed pij, castigatio ad profectum cedit, vt in præsentia vita adfici, purgatores veni-
ant ad futuram: in qua perpetua eis requies præparata est. Simul autem, vt & impij
aliquantulum ex ipsorum castigatione proficiant: aut iusta in eos feratur iudicij su-
turi sententia, cum in eisdem castigationibus, iusti quidem gratias egerint Deo: iniu-
sti autem, blasphemauerint. Igitur cum in duas partes rerum diuidatur opinio,
quod alia per ordinem, alia contra ordinem fiant: ex his quidem, quæ secundum or-
dinem fiunt, oportuit credi esse prouidentiam: de his verò, quæ contra ordinem ge-
runtur, causas requirere ab his, qui eas per doctrinam propheticam dedicere: quibus
enim innotescere potuit sermo propheticus, sciunt, quando, & ob quam causam
ærugo, grando, pestilentia, & horum similia per singulas quasque generationes ex-
orta sint: & ex quibus peccatis hæc ad vindictam data sint: vnde humano generi cau-
sa tristitiæ: vnde gemitus ac dolores acciderint: vnde etiam tremoris languor adue-
nerit: & quod hæc ab initio fuerit vindicta parricidij. Nam ab origine mundi nihil
horum fuit: sed ex impietate hominum, initium mala ista sumplere: & inde semper
crescentibus iniquitatibus, & malorum numerus creuit. Sed idcirco diuina Proui-
dentia iudicium erga omnes statuit: quia præsens seculum non erat tale, in quo vni-
cuique possit pro meritis dispensari. Non ergo ex his, quæ pro peccatis hominum
mundo acciderunt, malis, illa contemplanda sunt, quæ ab initio, cum nullæ malæ
causæ existerent, bene & ordinate instituta sunt: denique ad iudicium eorum, quæ
ab initio fuere, inueniuntur nonnullæ gentes, alienæ ab huiusmodi malis. Nam Se-
res innocentes, mitesque esse te-
stantur & dis vllus vescitur: sacrificia nemo nouit: secundum iustitiam omnes sibiipsis iudices
fiunt. Idcirco neque castigantur istis plagis, quas supra diximus: & plurimum tem-
poris in vita durantes, absque ægritudine finiunt vitam. Nos autem miseri, velut cum
serpentibus pessimis habitantes, cum hominibus dico iniquis, perferimus necessariò
cum ipsis afflictionum plagas in hoc mundo: sed spem gerimus, ex consolatione fu-
turatorum bonorum. Si propter iniquitates, inquit Senex, aliorum, cruciantur etiam
iusti, oportuit Deum tanquam prouisorem iubere hominibus, vt non facerent ea:
ex quibus, necesse esset cum iniustis affligi etiam iustos: aut facerent emendationem
aliquam, aut purificationem mundo adhiberent. Iussit, inquit Aquila, Deus hæc, & de-
dit præcepta per Prophetas, quomodo homines viuere deberent: sed & hæc cõtem-
pserunt: imo verò & eos, si qui fortè obseruare cupiebant, diuersis iniurijs afflixerunt:
donec etiam ipsos a proposita obseruatione deiceret, & ad incredulitatis nihilomi-
nus verterent turbam: sibi que similes efficerent. Propterea denique ab initio cum fuis-
set omnis terra maculata peccatis, Deus diluuium mundo induxit, quod vos sub Deu-
calione factum dicitis: & tunc vnum quendam iustum cum filijs suis in Arca reseruauit:
& cum

Obiectio a-
lia dicitur
an. Ieros.
Quamobrè
pij cum im-
pijs aliqua
do affligan-
tur.

Calamita-
tes nobis in
vindictam
data sunt.

Seres inno-
centes, mi-
tesque esse te-
stantur & dis
vllus vescitur:
sacrificia nemo
nouit: secundum
iustitiam omnes
sibiipsis iudices
fiunt. Idcirco
neque castigantur
istis plagis, quas
supra diximus:
& plurimum tem-
poris in vita
durantes, absque
ægritudine finiunt
vitam. Nos autem
miseri, velut cum
serpentibus pes-
simis habitantes,
cum hominibus
dico iniquis, per-
ferimus necessariò
cum ipsis afflic-
tionum plagas in
hoc mundo: sed
spem gerimus, ex
consolatione fu-
turatorum bono-
rum. Si propter
iniquitates, inquit
Senex, aliorum,
cruciantur etiam
iusti, oportuit
Deum tanquam
prouisorem iube-
re hominibus, vt
non facerent ea:
ex quibus, necesse
esset cum iniustis
affligi etiam ius-
tos: aut facerent
emendationem
aliquam, aut puri-
ficationem mundo
adhiberent. Iussit,
inquit Aquila, Deus
hæc, & dedit præ-
cepta per Prophetas,
quomodo homines
viuere deberent:
sed & hæc cõtem-
pserunt: imo verò
& eos, si qui fortè
obseruare cupie-
bant, diuersis ini-
urijs afflixerunt:
donec etiam ipsos
a proposita obser-
uatione deiceret,
& ad incredulitatis
nihilominus ver-
terent turbam: sibi
que similes effice-
rent. Propterea
denique ab initio
cum fuisset omnis
terra maculata
peccatis, Deus
diluuium mundo
induxit, quod vos
sub Deu-
calione factum
dicitis: & tunc
vnum quendam
iustum cum filijs
suis in Arca
reseruauit: & cum

ca. 17. nat.
hist. Populi
orientales,
lanitio no-
biles. Vnde
Sericum dicitur.
Solitudinem re-
fert in poly-
bistore,
cap. 63.
Ezech. 2.
Peccatum di-
luuium vltus
est Deus.

& cum eo omnium seminum omniumque animantium genus. Et tamen etiam, qui ex ipsis nati sunt, tempore intercedente, rursus familia prioribus agunt: obliuioni enim, quæ acciderant, data sunt: ita, ut posterius ne hoc ipsum quidem crederent, quod diluuium factum est. Vnde & statuit Deus in presenti seculo ultra non fieri diluuium: alioqui secundum rationem peccatorum, necesse erat etiam per singulas generationes hoc fieri, infidelitatis gratia: sed magis indulget per singulas gentes, angelos quosdam agere principatum, qui malis gaudent: quibus tamen ea conditione potestas aduersum unumquemque mortalium data est, si prius se ipse quis peccando eis fecisset obnoxium: donec adueniret ille, qui bonis gaudet: & compleretur per ipsum numerus iustorum: & per omnem mundum crescente multitudine piorum, aliqua ex parte reprimeretur impietas: & innotesceret omnibus, quod omnne, quod bonum est, à Deo sit. Ex arbitrij autem libertate unusquisque hominum, dum incredulus est de futuris, per malos actus incurrit mala. Et hæc sunt, quæ videntur in mundo contra ordinem geri: quibus causas, ut essent, infidelitas dedit. Miranda igitur per omnia est diuinæ Prouidentiae dispensatio: quæ his, qui initio fuerint, bonam quidem viam vitæ incedentibus bonis incorruptilibus dedit perfrui: ubi verò peccauerint, mali originem peccato paritate sumpserunt. Et unicuique bono quasi quodam coniugij foedere, ex parte peccati sociatum est malum.

Omne bonum à Deo Iacob .1.
Malum bono tanquam ex foedere adhaeret.

Sic Phauorinus apud Gellium, libro sexto, ca. primo: non per naturam ait, sed *καὶ πρῶτον ἀπολοῦσθαι* sue iuxta consequentiam mala esse. quod ex contrario consequatur, ut cum in rerum natura bona sint, contra sint & mala. At hi Aduersarij Euaque peccatum nesciere.

Quoniam quidem humano sanguine terra polluta est: & aere daemonibus succensæ: aërem quoque ipsum incesto sacrificiorum fumo temerârunt: & ita demum corrupta prius elementa, hominibus corruptelæ vitium, velut radices ramis ac fructibus tradiderunt. Vide ergo in hoc, ut dixi, quàm iuste vitiatibus rebus Prouidentia diuina succurrat: ut quoniam bonis Dei, mala, quæ ex peccato originem sumpserant, sociata sunt: duabus his partibus, duos principes poneret: & ei, qui bonis gaudet, bonorum ordinem: qui ad fidem Prouidentiae suæ, credentes adducere statuit: ei verò, qui malis gaudet, ea quæ contra ordinem & inutiliter geruntur: ex quibus sine dubio etiam prouidentiae fides in dubium veniat: & habita est per hoc à iusto Deo iusta diuisio. Hinc ergo est, quod cum ordinatus aëris cursus, fidem faciat manu artificis conditum mundum: rursus conturbatio aëris, aura pestilens, fulminum vagi ignes, Prouidentiae opus refellant. Habent enim, ut diximus, singula quæque, bona, contraria & coniuncta sibi mala: ut fecundis imbribus, grando inimica est: ut rori placido, rubiginis est sociata corruptio: ut ventis lenibus, procellarum turbines iuncti sunt: fructuosas arboribus, infructuosas: herbis vtilibus, noxiæ: animalibus mitibus, fera & perniciofa connexa sunt: Hæc autem omnia postea sunt à Deo, pro eò, quod hominibus voluntas arbitrij à bonorum proposito discessit: & declinauit ad mala. Igitur in omnibus mundi rebus habetur ista diuisio: & sicut sunt pij, ita & impij: ut sunt Prophetæ, ita & falsi Prophetæ. Sed & apud Gentiles sunt philosophi, sunt & falsi philosophi. Iudæorum quoque circuncisionem Arabicae gentes, aliæque plurimæ ad ministerium suæ impietatis imitati sunt: Sic & diuino cultui, est contrarius daemonum cultus: & baptismo, baptismus:

Arabes circuncisionem Iudæorum sunt imitati. Abusus multarum rerum.

Ut Marcion. ter repeti lucre baptisma dixit: teste Epiph. hæresi 42. Et Eunomius docuit *Ἀναβαπτισμῶν*: Nicephorus Call. libr. 11 cap. 11.

Et legi, leges: & Apostolis, pseudapostoli: & doctoribus, falsi doctores. Et inde est, vnde apud philosophos, alij asserat prouidentiam: alij negent: alij vnum Deum, alij plures defendunt. Vsq; ad hoc res denique accessit, ut cum verbo Dei fugentur demones: per quod esse prouidentia declaratur: inuenerit ars magica, ad infidelitatem confirmandam, quò etiam hoc ex contrarijs imitetur. Sic serpentum venena mitigare carminibus, inuentum: & verbo ac potestati Dei contrarias inducere sanitates. Angelis quoque Dei contraria reperit ars magica ministeria: animarum suscitationes contra hæc,

A hæc, & figmenta demonum potens. Et ne multa enumerando, sermonem longius traham: nihil omnino est, quod fidem prouidentiae facit, & non habeat eò contrario aliud ad infidelitatem paratum: & ideo qui ignorat istam diuisionem rerum, pro his, quæ à semetipsis discordant in mundo, non putant esse Prouidentiam. Sed tu pater, quali vir sapiens, ex ista diuisione elige partem, quæ ordinem seruat, & fidem Prouidentiae facit: & non solum sequaris illam partem, quæ contra ordinem currit: & prouidentiae derogat fidem. Ad hæc Senex respondit: Da mihi viam, fili, qua possim ex duobus istis ordinibus, quorum alter asserit, alter refutat prouidentiam. vnum aliquem in meis sensibus confirmare: Rectum, inquit Aquila, habenti iudicium facile discrimen est: nam & hoc ipsum, quod ais, ordo & inordinatio, ab artifice fieri potest: nam. verbi gratia, ponamus de excelsa rupe abruptum saxum in præcepis ferri, idque illisum solo in multa fragmenta comminui: nunquid euenire villo modo potest, ut in illa multitudine fragmentorum, inueniatur vnum saltem fragmentum, in quo perfecta aliqua species per omnia habeatur ac forma? Et Senex respondit: Non potest. Quod si adsit, inquit Aquila, signorum artifex, excisum de monte saxum manu artifice & sensu rationabili formare, in qua velit speciem, potest. Et Senex. Verum, inquit, istud est. Ergo, ait Aquila, ubi sensus non est rationabilis, nulla species ex integro formari potest: ubi autem sensus est artifex, ibi & forma, & informitas esse potest: verbi gratia, si excidat e mote saxum artifex, cui formam velit imponere: necesse est, ut id primo informe cadat & barbarum: tum deinde paulatim excudens, & ad libram suæ artis exculpens, exprimat formam, quam mente conceperit. Ita ergo ex informitate vel deformitate, artificis manu peruenitur ad formam: & vtrunque ab artifice procedit: simili igitur modo, & ea, quæ in mundo geruntur, per artificis prouidentiam fiunt, etiam si minus ordinata videantur. Et ideo, quia tibi duæ istæ innotuerunt viæ, carumque accepisti diuisiones, fuge infidelitatis viam, ne forte perducatur te ad illum principem, qui malis gaudet: sequere fidei viam, ut peruenire possis ad Regem illum, qui bonis hominibus gaudet. Ad hæc Senex respondit: Cura autem & princeps ille, qui malis gaudet, factus est? & vnde factus est, aut, non est factus? Aquila ait: Alterius temporis est iste tractatus: verum, ne expers ab eas etiam huius responsionis, pauca tibi de hoc quoque insinuabo. Præsciens omnium Deus ante constitutionem mundi, sciens, quod futuri homines, alij quidem ab bona, alij verò ad contraria declinationem essent, eos, qui bona elegerint, suo principatui, & suæ curæ sociavit: atque hæreditatem sibi eos propriam nominavit: eos verò, qui ad mala declinarent, Angelis regendos permisit: his, qui non per substantiam, sed per propositum cum Deo permanere noluerunt, inuidiæ & superbiæ vitio corrupti: dignos ergo dignorum principes fecit. Ita tamen eos tradidit, ut non habeant potestatem in eos faciendi, quod volunt: nisi statutum sibi ab initio terminum transcant. Hic est autem statutus terminus, ut, nisi quis prius fecerit demonum voluntatem: demones in eo non habeant potestatem. Et Senex ait. Magnificè prosequutus es, fili: superest nunc, ut dicas, vnde fit substantia malorum? si enim à Deo facta est, fructus malus radicem culpabilem docet: videtur enim & ipsa mala natura: si verò coæterna fuit hæc substantia Deo, quomodo potest, quod equaliter ingentum & coæternum est, alteri esse subiectum? Non semper fuit, inquit Aquila: sed neque si ex Deo facta sit, continuo necesse est, etiam conditorem eius talem videri, quale est illud, quod ab eo factum est: nam substantias quidem Deus fecit omnium. Sed si rationabilis mens, quæ à Deo facta est, nequaquam conditoris sui legibus acquiescit: & modum statuta sibi temperantiæ excedit, quid hoc ad conditorem spectat? vel si aliqua est ratio hæc superior, ignoramus: neque enim de singulis ad perfectum scire possumus: & de his præcipue, pro quibus non sumus iudicandi, cur ignoremus. Ea verò, pro quibus iudicandi sumus, facillima sunt ad intelligendum: & penè vno sermone absoluuntur. Omnis enim propemodum actuum nostrorum in eo colligitur obseruantia, ut, quod ipsi pati nolumus, ne hoc alijs inferamus: sicut enim ipse occidi non vis, caueas oportet, ne alium occidas. Et, sicut tuum non vis violari, quam matrimonium, nec tu alterius macules thorum: furtum pati non vis? nec ipse facias: inuestigat.

& intra hanc regulam, humanorum gestorum singula quæque concurrunt. Tum E
Senex: Næ ægrè, inquit, accipias fili, quod dicturus sum: sermones tui quamuis vali-
di sint: non possunt tamen flectere mē, vt credam, fieri aliquid posse extra Genesim.
Scio enim, omnia mihi necessitate Genesis accidisse: & ideo suaderi mihi nō potest,
quod vel bene, vel malè agere in nostra potestate sit: & si actus nostros in potestate
non habemus, non potest credi futurum esse iudiciū: per quod vel malis, pœnæ: vel

*παρακαλε
σθαι ad futu-
ram disputa-
tionem.*

*Clemens
mut besecos
fuit doctus*

bonis, præmia tribuantur. Deniq; quoniam te imbutum video in huiuscemodi di-
sciplinis, pauca tibi ex ipsa arte proferam. Si, inquit Aquila, ex ipsa disciplina adstrue-
re aliquid cupis, frater meus Clemens tibi diligentius respondebit: qui plenius scien-
tiā mathēsis adtigit: ego enim alijs vijs adserere possum, quod actus nostri in nostra
sint positi potestate: ista aut, quæ non didici, præsumerè nō debeo. Cùm hæc Aquila
dixisset, ego Clemens: Crastino, inquam, dices, pater, vt voles, & audiemus liben-
ter. nam & te puto gratè habiturum, quod cum his tibi erit sermo, qui expertes non
sunt eius, quam protuleris, disciplinæ. Cùm ergo placuisset inter me & Senem, vt se-
quenti die disputatio nobis de ratione Genesis haberetur. vtrum omnia ex ea fierēt,
an esset aliquid in nobis, quod non Genesis, sed animi iudicium gereret: Petrus sur-
rexit, & sermonem facere hoc modo cœpit: Mirum mihi admodū est, quod res, quæ

*Finem dis-
putationi
imponit Pe-
trus, docēs,
in insinuat
progrēdi di-
scutendū
potius I E-
SVM, qui
de reb. om-
nibus cer-
tō & vere
docuerit.*

facile inueniri possunt, homines exquisitis cogitationibus ac verbis difficiles faciūt:
& hi maximè, qui videntur sibi sapientes: quiq; volentes Dei voluntatem compre-
hendere, quasi homine, vtuntur Deo: imò & si quid minùs: nam hominis cōsilium
vel sensum scire nemo potest, nisi ipse prodat, quid cogitauerit: sed neq; artem quis
discere potest, nisi multo tempore à magistro fuerit imbutus: quantò magis inuisi-
bilis & incōpræhensibilis Dei, neq; sensum neq; opus scire quis potest, nisi ipse mit-
tat Prophetam, qui enarret consilium suum, & viam conditionis exponat: in quan-
tum discere hominibus fas est. Vnde ridiculum puto, cùm naturalibus vijs de virtu-
te Dei homines iudicant, & putant hoc quidem ei esse possibile: illud verò impossi-
bile: aut hoc maius, illud minus: ignari omnium: qui cùm sint homines iniusti, iu-
dicant Deum iustum: artificem, imperiti: incorruptibilem, corrupti: factura, factor-
em. Et nolo putetis, quia hæc dicens, iudicandi de rebus adimo facultatem: sed con-
siliium do, ne per diuina quis incedens, sine fine incurrat errores. Et ideo non solum
sapientibus, sed & omnibus hominibus, qui desiderium gerunt agnoscendi, quod
sibi expedit, suadeo, vt requirant verum Prophetam: quia ipse solus est, qui nouit
omnia: & scit, quid, & quomodo vnusquisque quærat. Inest enim intra vniuscui-
usq; nostrum mentem: sed in illis quidem, qui desiderium Dei agnitionis & iusti-
tiæ eius nullum gerunt, ociatur. In his verò, qui, quod animæ suæ expedit, quæ-
runt, operatur: & scientiæ lumen accendit. Propter quod primò omnium hunc re-
quirite: quem si non inueneritis, ab alio vos agnituros aliquid non speretis. Inue-
nitur autem citò ab his, qui veritatis amore perquirunt: & quorum anima præoc-
cupata non tenetur in malitia. Adest enim his, qui eum in innocentia spiritus sui
desiderant: qui per patientiam sustinent: & suspiria de profundo cordis, verita-
tis amore producant: fugit autem maleuolas mentes: quia, vt Propheta, cogno-
scit cogitationes vniuscuiusque. Et ideo nemo putet eum per prudentiam suam in-
uenire posse: nisi, vt supra diximus, mentem suam omni nequitia vacuam effecerit:
atque agnitionis eius desiderium purum & fidele conceperit. Vbi enim talem se
quis præparauerit, ipse vt Propheta, videns præparatam mentem, sponte se adhibet
ad agnoscendum. Si quis igitur vult omnia discere, non per singula discutiens, (ne-
que enim poterit, cùm sit mortalis, Dei inuestigare consilium, & ipsam immensita-
tem perscrutari) sed si discere, vt diximus, omnia desiderat, verum Prophetam requi-
rat. Quem cùm inuenerit, non: quæstionibus & disputationibus, neq; argumentis
cum eo agat: sed, si quid responderit: si quid pronunciauerit: hoc certū esse, non po-
test dubitari. Et ideo quærat verus Propheta ante omnia, & eius verba teneantur:
in quibus illud tantummodo discutiendum vniciq; est, vt satisfaciatur sibi: num verè
Prophe-

*Sic Paulus,
Act. 17.
Christus in
nonnullis
hominibus
oculosus est.*

*Sapient. 1.
Prudentia
humana
tacuit in
rebus diui-
nis.*

*Habes al-
bam, vt ita*

A Prophetica eius verba sunt: id est, num indubitata fidem contineant futurorum: *dixerim,*
num tempora definita consignent. num rerum ordinem seruent: anne, quæ prima *lineam ad*
sunt, nouissima: & quæ in nouissimis gesta sunt, prima narrarint: num nihil verfu- *quam exi-*
tum, nihil magica arte ad decipiendum compositum, contineant: aut si nō, quæ alijs *gas prophe-*
reuelata sunt, ad se transfulerit, admixtis mendacijs. Et cùm his omnibus recto iudi- *tias.*

cio discussis, verba constiterit esse prophetica: ita demum credi eis de omnibus, qui-
bus dixerint, & responderint, debet. Etenim consideremus diligentius opus diuinæ
Prouidentiae. Nam, quod Philosophi introduxerunt verba subtilia quædam & dif-
ficilia, ita, vt ne ipsa quidem vocabula sermonum, nota esse omnibus possent & in- *Rom. 1.*
telligibilia: Deus eos, qui sibi artifices verborum videbantur, per omnia imperitos *1. Cor. 1. 3.*
esse erga agnitionem veritatis ostendit. Simplex enim est, & manifesta, ac breuis re-
rum scientia: quæ per verum Prophetam traditur: quam isti per deuia incedentes
scrupeas verborū difficultates, tota ignorauerunt via. Igitur verecundis & simplici-
bus mentibus, cùm viderint fieri, quæ prædicta sunt, satis abundeq; sufficit, vt de cer-
tissima præscientia, certissimam scientiam capiant: & de cætero requiescant, euiden-
ti agnitione veritatis adsumpta: cætera omnia æstimatione tractantur, in quibus fir-
mum nihil esse potest. Quis enim sermo est, qui non recipiat contradictionem? &
quæ argumentatio est, quæ non possit alia argumentatione subverti? & inde est,
quod ad nullum finem scientiæ & agnitionis per huiusmodi disputationem perue-
nire homines possunt: priusq; finem vitæ inueniunt, quam quæstionum. Et ideo
cùm in his omnia habeantur incerta, ad verum Prophetam veniendum est: quem
Deus pater, volens ab omnibus diligi, hæc, quæ homines induxerunt, in quibus ni-
hil potest adprehendi, voluit penitus extinguere: vt eò magis iste quæreretur, &
quàm illi obcluserant, hic hominibus viā veritatis aperiret. Propter hunc enim deus
etiam mundū fecit: & ab ipso mundus repletur: vnde & quærentibus se adest vbiq;
etiam si in vltimis terræ finibus quærat. Si verò nō purè cum quis, nec sanctè, neq; *Act. 17.*

C fideliter quærat, intra ipsum quidem est, quia vbique est: & intra sensus om-
nium inuenitur. sed, vt supra diximus, infidelibus dormit, & absens ha-
betur his, à quibus esse non creditur. Cumq; hæc & alia huiusmo-
di Petrus de vero Propheta prosequutus esset, turbas dimi-
sit. Senem verò cùm rogasset plurimum permane-
re nobiscum, obtinere non potuit.

sed & ipse discessit, alia
die, sicut

placuerat, rediturus. Et post hæc nos vnà cū Petro ingres-
si hospitium, cibo & quiete solito vtimur.

D

ARGV-

ARGVMENTVM IX. RECOGNITIONVM LIBRI, PER L. GRV-

TERVM VENRADIVM.

Tertia IX. hoc libro Senis adhuc ignoti disputatio cum ipsomet Clemente habita perscribitur. Initio Petrus sese explicat, quomodo pridie dixerit, sine propheta nihil certò sciri posse. cui succedit Clemens, eruditè docens, vndenam sit natus ille error, astris vt mala asscribantur: imputenturq; tum, vnde hæc rerum in vita inæqualitas: demum, quod Aquilæ proposuerat Senex, vnde ipsum malum, quoq; modo depellendum. obijcit Senex, constellationibus multos ad crimina cogi: enarratis exempli causa schematis aliquot. hunc rursum Clemens modestissimè simul & doctissimè cõfutat: monstratis erroris huius falsitatisq; causis: ad quæ nihil ille aliud, nisi, quod miserrimi sui casus, quem sua sibi Genesis visa sit præfagire, schema referat. ex hac fatalium suorum malorum enarratione, trium fratrum, cum quibus fuit congressus, parens esse deprehenditur mirabiliter: redditur suis. Matthidia, optatum recuperat maritum: castissimam

hic vxorem: cariss. illi patrem. Est certè hæc Clementis perdocta di-

sputatio, de mali causis & remedijs: digna me hercule,

quam accuratè legant omnes. mirum, quàm si-

dem ille rectamq; ad d. t. n. p. g. o. r. i. a. s.

sententiam pulchrè phi-

losophicis

& naturæ rationibus confirmet. Petrus denique

sanat demoniacam.

RECO.

RECOGNITIONVM

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM

FRATREM DOMINI, LIBER NONVS,

RVFINO TORANO AQVILEIENSE

interprete.

SEQVENTI die Petrus vnà nobiscum maturè ad locum, in quo pridie habita fuerat disputatio, properauit: atq; ibi, cum plurimas iam ad audiendū conuenisse turbas, & Senem cum eis videret: ait ad eum: Hesternò die, ò Senex, cum Clemente placuerat, vt hodie sermo fieret: & aut tu ostenderes, nihil extra Genesim fieri. aut Clemens doceret, Genesim nõ esse. Ad hæc Senex respondit: Et quid placuerit, memini: & tua verba teneo: quæ post pactiones loquutus es, quibus docuisti, impossibile esse homini scire aliquid, nisi à vero Propheta didicerit. Et Petrus: *Explicit* Nescis, inquit, quomodo dixerim: sed nunc te ego commonebo: de voluntate dixi, *Petrus,* & consilio Dei, quam habuit, priusquam mundus esset: & quo consilio fecerit mû- *quomodo* dum: tempora statuerit: legem dederit. iustis, bonorum remunerationem, futurum *dixerit, si* seculum promiserit: iniustis, pœnas ex iudicij sententia statuerit: hoc ego dixi con- *ne prophe-* filium, & hanc voluntatem Dei, ab hominibus inueniri non posse: quia nemo ho- *ta IESV* minum potest sensum Dei coniecturis & æstimatione colligere, nisi Propheta ab eo *nihil certò* missus enunciet. Non ergo de quibuscunq; disciplinis, aut studijs dixi: quod inue- *sciri posse.* niri sine Propheta, aut sciri non possint: quippe, qui sciam & artificia, & disciplinas sciri: & exerceri ab hominibus, quas non à vero Propheta: sed à magistris hominibus didicerint. Quoniam ergo te professus es gnarum esse positionis siderum, & stellarum cursus: ex quibus conuinceret Clementem, quòd Genesi omnia subiaceant: aut ab ipso disceres, quòd per Prouidentiam regantur vniuersa, & sit etiam aliquid in nobis: hoc expedire vos conuenit. Ad hæc Senex respondit: Iam quidem necessarium non erat, huiusmodi mouere quæstiones: si possibile esset nobis à vero Prophe- ta discere, & audire, definita sententia: quod sit aliquid in nobis & in arbitrij positum libertate: valde enim me sermo tuus mouit hesternus, in quo de virtute prophetica disputasti: vnde & ego assentio, & confirmo sententiam tuam, quia nihil potest ab homine certum indubitatumq; cognosci: cui & exiguum vitæ tempus est, & breue ac tenue spiramen, quo retineri videtur in vita. Veruntamen, quoniam prius, quàm de prophetica virtute aliquid audirem, pollicitus videor Clementi, vt ostenderem, quod omnia subiecta sint Genesi: aut ab ipso discerem, quod sit aliquid & in nobis: præstet mihi ipse in hoc gratiam, vt primus incipiat: &, quæ obijci possunt, proponat & absoluat: ego enim, ex quo paucis à te audiui de virtute prophetiæ, magnitudinem præsentis cõsiderans, obstupui fateor: nec omninò recipiendum quicquam cenfeo, quod coniecturis & æstimatione colligitur.

Clementis oratio, vnde natus sit error. tribuendi malorum causas astris, & vnde hæc in vita inæqualitas?

Et cum hæc Senex dixisset, ego Clemens dicere ita cœpi: Deus per filium suum creauit mundum, tanquam duplicem domum: interiectu firmamenti huius, quod cœlum appellatur, distinctam: & in superiori quidem angelicas habitare virtutes: in isto autem visibili mundo, nasci hominum multitudinem dedit: ex quibus eligeret amicos filio suo, cum quibus lætaretur: &, qui ei tanquam sponso, dilecta sponsa pararentur.

Renouata

Renouata est nostro tempore de Carlo disputatio, sit ne aliquo certo loco, necne. Clara hic cernitur sententia: qua est & Petri, libro primo. Putatum quidem fuit à quibusdam patribus olim, certo loco, non in calis, ante diem nouissimum detineri beatas animas: sed ab Ecclesia damnata atque explosa est hac sententia, 2. Cor. 5. Paulo clare dicente, consultius esse peregrè abesse à corpore, & apud Deum presentes esse.

Verùm vsque ad nuptiarum tempus: quod est praesentia seculi venturi: statuit virtutem quandam, quæ ex his, quæ in mundo nascuntur, eligat, & custodiat meliores: ac seruet filio suo, sequestratos in loco quodam mundi, qui extra peccatum est: in quo iam sunt aliquanti, qui ibi velut sponsa, vt dixi, decora, ad sponsi praesentiam praeparantur. Nam mundi huius & praesentis temporis princeps, adultero similis est: qui mentes hominum corrumpit, ac violat: & à desiderio veri sponsi seducens, illicit ad aliena desideria. Sed dicit aliquis: Quid ergo necesse erat istum principem fieri, qui à vero principe mentes hominum declinaret? Quoniam Deus, qui, vt dixi, filio suo amicos voluit praeparare: non eos tales esse voluit, qui necessitate naturæ, aliud quid esse non possent: sed, qui arbitrio suo & voluntate, boni esse desiderarent: quia nec laudabile est, quod non est desiderabile: nec bonum iudicatur, quod non proposito expetitur: nihil enim laudis est, id esse, à quo te mutari naturæ necessitas non sinat: Prouidentia ergo Dei, hominum multitudinem nasci in hoc mundo voluit: vt ex pluribus eligerentur, qui iustam diligerent vitam. Et quia praesentem mundum prauidit non aliter posse, nisi diuersitate & inæqualitate constare: secundum praesentium rerum diuersitates, vniciq; menti libertatem mortuum dedit: & hunc principem posuit: quo ea, quæ contraria videntur, agitante, electio meliorum, virtutis opere constaret. Sed vt planius fiat, quod dicimus, per singula exponemus. Nunquid omnes, verbi gratia, oportebat esse in hoc mundo Reges, aut Principes, aut Dominos, aut pædagogos, aut legisperitos, aut geometras, aut aurifices, aut pistores, aut fabros, aut grammaticos, aut diuites, aut agricolas, aut olitores, aut piscatores, aut pauperes? hæc certum est, quod omnes esse non potuerint. Omnia tamen hæc officia, & multò plura, praesens vita hominum requirit: & sine his transigi non potest: est ergo necessaria in hoc mundo inæqualitas. Nò enim potest esse Rex, nisi habeat, quos regat, & quibus imperet: neque potest esse Dominus, nisi habeat, cui dominetur: & cætera, similiter. Sciens ergo conditor, à nullo sponte veniri ad agonem, dum refugitur labor: hoc est, ad exercendas artes istas, quas supra diximus, per quas vel iustitia vnus cuiusque, vel misericordia manifestari potest: corpus homini fecit, quod famem, & sitim, & frigus reciperet: vt reficiendi corporis causa compulsi homines, ad omnes, quas supra exposuimus, artes, victus necessitate descenderent. Cibi enim & potus atq; indumentis gratia, singulas quasque artes expetere edocemur. Et hic iam vnus cuiusque; mentis propositum declaratur, vtrum necessitatem famis & frigoris, per furta & homicidia, ac periuria farciat, perque alia huiusmodi scege. Inopia lera: an iustitiam, misericordiam, continentiamque custodiens: artis studio & manu seu pauper labore, imminentis necessitatis expleat ministerium. Si enim cum iustitia & pietate, ac misericordia, necessitatem corporis transigat: velut propositi agônis victor, amicus filij dei & electus abscedit. Si verò per fraudes, per iniquitates & scelera, concupiscentijs deseruit corporalibus, principibus mundi, atque omnium dæmonum amicus efficitur: à quibus etiam hoc edocetur, vt stellarum cursibus, malorum suorum adscribat errores: quod non nisi proposito ac voluntate delegit. Etenim artes cogente, vt diximus, cibi ac potus voluptate discuntur, & exercentur: quæ voluptas, cum accesserit vniciq; veritatis agnitio, infirmior efficitur, succedente parsimonia: quantus enim sumptus est, aqua & pane ventibus, & hunc à Deo sperantibus? Est ergo, vt diximus, necessaria quædam in dispensatione mundi inæqualitas: dum omnes quidem homines, non omnia possunt scire: vel implere artificia: vsu tamen & ministerio omnium penè omnes indigent: & ob hoc necesse est, alium operari, alium operanti præbere mercedem: alium seruire, alium dominari: alium regi, alium regere: sed hanc inæqualitatem, quæ mortaliu vitam necessariò subsequuta est, diuina prouidentia

A uidentia in occasionem iustitiæ, misericordiæ, humanitatisque conuertit: vt, dum hæc inter homines aguntur, sit vniciq; causa iustè agendi cum eo, cui merces operis exoluenda est: & faciendi misericordiam cum eo, qui debilitate fortassis, aut penuria intercedente, debitum soluere non potest: sed & humanè agendi cum his, qui conditione videntur obnoxij: mansuetudinem quoque conseruandi erga subiectos: & omnia prorsus gerendi secundum legem Dei: dedit enim legem, iuuans per hoc humanas mentes: vt facilius erga vnumquodque, qualiter agi deberet, aduerterent: quæ via effugerent malum: & qua ad futura tenderent bona: & vt in aqua regenerati per opera bona, ignem vetustæ natiuitatis extinguerent. Prima enim nostra natiuitas, per ignem concupiscentiæ descendit: & ideo dispensatione diuina, secunda hæc per aquam introducit: quæ restinguat ignis naturam: vt, cœlesti spiritu anima illuminata, metum primæ natiuitatis abijciat: si tamen ita de reliquo viuat, vt nullas omninò mundi huius voluptates requirat: sed sit tanquam peregrinus & advena, atque alterius ciuitatis ciuis. Sed fortasse dicas, quia in his quidem, in quibus naturalis necessitas, exigit artium operumque ministerium, potest vnusquisque habere in potestate, seruire iustitiam, & modum, vel desiderijs, vel actibus, quem velit imponere: quid de ægritudinibus dicemus, & infirmitatibus, quæ accidunt hominibus? & quod dæmonibus nonnulli vrgentur: & febribus: & frigoribus: nonnulli etiam furore aguntur, & mente excidunt: & omnia illa, quæ innumeris casibus premunt mortalium genus? Ad hæc dicemus, si consideret quis totius ministerij rationem, hæc illis, quæ supra exposuimus, iustiora esse pronuntiabit: Deus enim hominibus naturam dedit, per quam & doceri possint de bono, & obistere malo: id est, vt & artes possint discere: & obistere voluptatibus: ac præferre in omnibus legem dei: & ob hoc virtutes quasdam contrarias, oberrare mundum hunc, & oblectari nobiscum permittit: propter causas, quæ iam superius dictæ sunt: vt ex earum certamine, oriatur iustis palma victoriæ, & meritum præmiorum. Ex istis ergo accidit interdum: vt, si qui incontinenter egerint, & nò tam obistere, quàm cedere atque in semetipsis dare eis voluerint locum: noxia earum adspiratione generetur intemperata, & vitiosa progenies. Dum enim totum libidini indulgetur, & obseruatio nulla coeundi est: illorum sine dubio dæmonum, quibus hæc perurgentibus fiunt: vitia & fragilitates suscipit importuna generatio. Et ideo pro huiusmodi vitijs natorum, obnoxij erunt parentes, qui legem seruire concubitus noluerunt: licet sint & aliæ causæ secretiores, quibus his malis obnoxia efficiuntur animæ: quas nunc proferre temporis non est. Tamen oportet vnumquemque agnoscere legem Dei, vt ex ea generandi obseruantiam sumat: & immunditiæ causas declinet: vt possit mundum esse, quod gignitur. Neque enim fas est, vt non, in plantandis quidem virgultis, vel in feminadis frugibus, oportunum tempus quærat: terra purgetur: atque omnia, quæ conuenit, præparentur: ne forte semen iactum lædatur & pereat: & in solo homine, qui est super hæc omnia, serendi obseruatio nulla habeatur, nulla cautela.

D Neque enim fas est. Geometrica hic doctus Clemens, disputans scilicet cum Mathematico, phrasi vsus videtur: quam Rufinus vertit paulò obscurius. Sententia est. Cum in plantandis virgultis, feminadisque frugibus oportunum tempus quærat, &c. non est consentaneum, solum hominem ceteris rebus præstantiorem nullam habere debere sui coitus & satiationis obseruationem. Doctum est argumentum, doctè propositum. Estque ea forma ratiocinandi valde familiaris scriptoribus Græcis, in primis Mathematicis: neque inusitata Ciceroni: cuiusmodi est in oratione pro Milone: & libro de Diuinatione.

Sed quid? quod nonnulli, inquit, cum in prima ætate absque vitio fuerint corporali: processu temporis incurrunt hæc mala, ita, vt aliquanti etiam violenter præcipitentur in mortem? Etiam de his vicina, & penè eadem ratio est: illæ enim, quas diximus, contrarias humano generi potestates, ad vnus cuiusque cor, per multas diuersas concupiscentias inuitantur quodammodo: & ingrediendi accipiunt locum: estque hæc in illis vis & potestas, quæ hortetur & incitet tantum: non, quæ cogat, & perficiat. Si ergo quis adquiescat eis, vt etiam agat ea, quæ malè desiderat, consensus sui & actus,

actus, mercedem perditionis & pessimæ mortis inueniet. Si verò futurum iudicium E cogitas, metu ipso fuerit repressus: & reuocauerit se, ne actu impleat, quod mala cogitatione concepit: effugiet, non solum perniciem præsentē: sed & futura supplicia.

Elegans simile, quo baptismi necessitas, efficaciam, modum; pulcre explicat. Nam sciendum est, hunc locum de baptismi tinctione: non aut Ebionitica illa quotidiana ablutione, recte intelligi debere.

Causa peccati similis ignis acceperit, statim inflammatur: huius verò ignis incendium opera esse demonum intelligantur. Si ergo inueniatur quis peccatis & concupiscentijs, tanquam pice, oblitus, ignis ei facillimè dominatur. Si verò non peccati pice, sed aqua purificationis & regenerationis infusa sit stupida, ignis in ea demonum non valebit accendi. Sed dicit aliquis: Et quid faciemus iam nos, quos contigit peccatis, sicut pice oblitos esse? respondebo. nihil aliud, nisi, vt festinetis ablui: quo expurgetur à vobis ignis materia, per inuocationem sancti nominis: & de reliquo futuri iudicij metu, concupiscentias refrenetis: atque aduersarias potestates, cum fortè ad sensus vestros accesserint, tota obstinatione pellatis. Sed dicitis: Si in amorem quis inciderit, quomodo se poterit continere, etiam si ante oculos suos, ipsum ignis fluuium, quem pyriphlegontia nominant, videat? Hæc excusatio est eorum, qui conuerti ad pœnitentiam non sunt. Denique nunc nolo pyriphlegontia adducas in medium: hominum tibi propone pœnas: & vide, quantum valeat metus: potestne quisquam, cum pro amoris crimine ad supplicium ducitur, & ad stipem colligatur vrendus: in illo tempore eius, quam amauit, vel desiderium capere, vel speciem ante oculos proponere? Nequaquam, inquit. Vides ergo, quia præsens metus refecat iniqua desideria. Quod si credentes Deo, & futurum iudicium, pœnamque ignis æterni confitentur, non se continent à peccato: certum est, quod non plena fide credunt: si enim certa sit fides, certus sit & timor: si verò minus aliquid est in fide, relaxatur & metus: & tunc locum inueniunt introeundi contrariæ potestates: quarum persuasionibus cum acquieuerint, necesse est, vt & potestati earum obnoxij fiant: & ipsis persuadentibus agantur ad præcipitia peccati. Igitur Astrologi ignorantes huiusmodi mysteria, putant stellarum cursibus ista contingere: vnde & his, qui accedunt ad eos, vt de futuris aliquid consulant, respondentes, falluntur in plurimis: nec mirum. non enim sunt Prophetæ, sed vsu multi temporis auctores eorum per fugium quoddam, in his, quibus decipiebantur, inueniunt: & climacteras quosdam introducunt, vt de rebus incertis scientiam fingant. Climacteras enim dicunt, quasi periculi tempus: in quo interdum perimatur quis, interdum non perimatur: ignorantes, quod non stellarum cursus hæc, sed demonum gerit operatio: qui ad astrologiæ errorem confirmandum, deseruientes, calculis mathesis decipiunt homines ad peccandum: vt cum vel Deo permittente, vel legibus exigentibus, peccati dederint pœnas: verum dixisse videatur astrologus: & tamen falluntur etiam in hoc: si enim cito conuersi fuerint ad pœnitentiam, & futuræ pœnæ recordationem conceperint ac metum, conuersi ad Deum

Metus fidei conuictus.

Climacteras anni Astrologorum.

* Vide, de quânam ablutione dixerat.

Climacteras quosdam.) Climacter, Græcè, ὁ κλιμακτηρ, gradus est, seu scala. Idem hic significat, quod ἔτ & κλιμακτηριὸν, id est, annus scanstis, vt Plinius verit libro 7. Nat. hist. cap. 49. vel gradarius, vel scanforius: ille videlicet, vbi vel ex septenario, in septenarium: vel ex nouenario, in nouenarium ascendimus. ex quo Climacter ille, vel septenarius: vel nouenarius, apud scriptores vocatur. Observatum autem est à priscis, insignes naturarum atque temperamenti orum conuersiones in hos annos incidere: ideoque plurimum fuit eis tributum semper. Vide in supra dictum Plinij locum, Hermolam Barbarum, Gellium quoque, libro noctium 3. cap. 10. & lib. 15. cap. 7. de his consule. qui ex M. Varrone cum citat locum, ad quem & Clementem respexisse verisimile est. eodem propè modo ibidem legitur. Pericula quoque vitæ fortunarumque omnium, quæ Climacteras Chaldaei appellant, grauissima quæque fieri affirmat. De his & Macrobius 1. libro Somnij. Censorinus, de die Natali. Rectè eam futilitatem Clemens reijcit, etiam ab ipsis ethnicis irrisam. Artis inconstantiam declarat, quam incerta res sit: inquit Plinius.

Sed

A Sed dicit quis: Multi & homicidium, & adulterium, & alia scelera commiserunt, & nihil mali passi sunt. Hoc quidem rarò accidit hominibus: tamen nescientibus consiliu Dei, frequenter videtur accidere: Deus autem, qui nouit vniuersa, scit quomodo, & quare peccet, qui peccat: & quæ vnumquemque causa ducat ad peccatum. Hoc tamen generaliter agnoscendum est: quod si qui non ita mente, vt actibus, mali, proposito incitato ad peccandum deuoluuntur: his velocior & magis in præsentia vita redditur pœna. vbi que enim & semper Deus, prout competere iudicat, vnicuique pro actibus suis reddit. Eorum verò, qui proposito exercent malitiam, ita, vt interdum etiam in eos sæuiant, à quibus bona consequuti sunt: & nullam recordationem capiunt ad pœnitentiam, differt pœnas in futurum: non enim merentur isti, sicut illi, de quibus supra diximus, in præsentia vita scelerum suorum finire vindicta: sed permittitur eis præsens tempus implere, vt volunt: quia emendatio eorum non est iam talis, quæ temporalibus indigeat castigationibus: sed, quæ æterni ignis in inferno exigat pœnas, quorum animæ ibi pœnitentiam quærent, vbi inuenire non poterunt. Quod si in hac vita positi, illas, quas ibi patientur pœnas, ante oculos posuissent: refrenassent utique desideria, & nullo pacto decidissent in peccatum. Multum enim potest sensus in anima, ad refecandas omnes eius cupiditates: maximè, cum celestium scientiam coeperit: per quam, lumine veritatis accepto, ab omni obscuritate malorum actuum declinauit. Sicut enim Sol omnes stellas splendore sui fulgoris obtundit, & contegit: ita & mens per scientiæ lucem, omnes concupiscentias animæ inefficaces reddit & ociosos: futuri iudicij memoriam super eas tanquam radios suos emittens, ita, vt ne apparere quidem ultra in anima queant. Quod autem timor dei multum valeat ad deprimendas concupiscentias, cape humani timoris exemplum.

B Quotusquisque est, qui non inter homines concupiscat aliena, & tamen metu pœnæ, quæ legibus statuta est, refrenatur, & continentius agit? Regi propter metum gentes subiacent: & armatus parat exercitus. Serui cum sint validiores Dominis suis, propter metum tamen imperia perferunt Dominorum. Bestiæ ipsæ feræ metu mitescunt. Tauri validissimi, iugo colla submittunt: & immanes elephanti magistris obtemperant, per timorem. Sed cur humanis vtamur exemplis, cum etiam diuina non desint? nonne terra ipsa sub præcepti metu permanet, quod etiam motu sui & tremore testatur? Mare, statutum terminum seruat. Angeli, pacem custodiunt: stellæ, ordinem tenent: & fluuij, meatus: demones quoque certum est timore in fugam verti. Et ne per singula sermonem longius producamus, intuere, quomodo vnumquemque timor Dei continens, cuncta in harmonia propria, & ordinis sui compage custodiat. Quanto magis ergo certi esse debetis, quia & demonum concupiscentiæ, quæ in cordibus vestris oriuntur, admonitione timoris Dei extingui possunt, & penitus aboleri: cum etiam ipsi incentores concupiscentiæ, metu sibi dominante diffugiant. Hæc ita se habere sciens, si quid tibi respondendum videtur, incipe. Tum Senex: Sapienter, inquit, filius meus Clemens aptauit prosecutionem suam: ita, vt nihil nobis ad hæc dicendum reliquerit: verum omnis eius sermo, quem de natura hominis disculauit, hanc habet continentiam: quod cum eo, quod inest libertas arbitrij, sit extrinsecus & aliqua causa mali: ex qua per diuersas concupiscentias incitantur quidem homines, non tamen coguntur ad peccatum. pro eo, inquit, quod multò his validior est timor, qui obsistat, & impetus desideriorum refrenet: vt cum naturales motus deciderint, effugatis his, qui eos incitant & inflammant demonibus, peccatum non possit admitti. Sed hæc non adducunt ad fidem: conscius enim mihi sum quorundam, ex quibus bene noui, quod compaginatione stellarum, homines aut homicidæ, aut adulteri fiant, cæteraque perpetrent mala. Similiter autem & honestæ ac pudicæ fœminæ, vt bene agant, inde coguntur. Denique cum Mars centrum terrenum, in domo sua ex tetragono respexerit Saturnum, cum Mercurio ad centrum: Luciferum, legena veniente super eum plena, in Genesi diurna, efficit homicidas, & gladio casuros: sanguinarios: ebriosos: libidinosos: demoniosos: secretorum perscrutatores: male-

M 2 ficos:

Cognitio veritatis, vt Sol, mē- tē illumi- nar.

Quanta sit eius timoris Dei pio, contra cupiditates.

Senex docet constellationibus cogi ad peccata homines.

De his aspectibus stellarum, lege libro 3.

2. ficos: sacrilegos: & si qua sunt his similia: præcipuè, cum bonarum stellarum multa respexerit. Sed & ipse rursus Mars ad Venerem schema tetragonum habens, ex parte ad centrum non respiciente aliquo bonorum: adulteros efficit: & sorores, & filias, & matres in coniugium adducit. Venus cum Luna in finibus & domibus Saturni cum Saturno si fuerit adtestante Marte, efficit mulieres viragines: ad agriculturam, ad structuram, & ad omne opus virile promptas: misceri, quibuscunque voluerint: & non argui à viris pro adulterio: nulla uti mollitie: non vnguentis, non vestibus, non calciamentis muliebribus, sed virorum forte agentes: viros autem esse, ut foeminas: nec quicquam virile gerere: Cacodæmon Venus cum Marte si sit in ariete, efficit è contrario mulieres, si sit in Capræcornu aut Aquario. Cumq; multa de his Senex prosequutus esset: & vnumquodq; schema mathësis, stellarum quoque positiones enumerasset: volens per hæc ostendere, quod timor non sufficiat refrenare concupiscentias: ego rursus respondi: Verè pater doctissimè & creditissimè prosequutus es: & ipsa me ratio inuitat, aliquid ad ea, quæ à te differta sunt, respondere: quoniam quidem scientia mihi mathësis nota est: & libenter cum crudito viro habeo sermonem.

Clementis Responso, qua Senis confutat sententiam: docens, astra neminem cogere ad peccatum. Totius loci hæc est sententia. Cum tanta sit diuersitas populorum & nationum in moribus atque ingenijs: quos tamen & vno celo frui, & frequenter vna siderum constitutione nasci constat: quomodo fieri potest, vt Genesis dominetur humanæ vitæ? Eodem modo ratiocinatur & Plinius libro 7. cap. 49. Phauorinus apud Gellium, libro 14. noct. cap. 1. Et eruditè Augustinus noster, libro 5. de ciuitate Dei, cap. 1. 2. 3. Nusquam tamen plenior est confutatio aut exactior, atque hic Clementis. ex qua videas, quantus ille in philosophia fuerit.

Timet peccare mali formidine pœna.
1. Accipe ergo ad ea, quæ dixisti, vt euidenter agnoscas Genesim ex stellis omninò non esse: & quod possibile sit obfisti aduersum impugnationem dæmonum: ab his, qui confugiunt ad Deum: ac, sicut prædixi, non solum per timorem Dei, naturales cohiberi concupiscentias posse: sed & per timorem hominum: sicut iam nunc edocebitur. Leges sunt in vnaquaque regione vel regno ab hominibus positæ, siue scriptura, siue etiam vsu durantes: quas nemo facile transgreditur. Denique primi Seres, qui initio orbis terræ habitant, neque homicidium, neque adulterium, neque scortum nosse, neque furtum committere: neque idola venerari: & in illa omni regione, quæ est maxima, neque templum inuenitur: neque simulacrum: neque meretrix: neque adultera: neque fur ad iudicium deducitur: sed neque occisus ibi homo fertur aliquando: & tamen nullius libertas arbitrij secundum vos à stella Martis ignita, vt ferro vteretur ad hominis necem, nec Venus cum Marte posita, alienum matrimonium compulit vitari: cum utique apud eos, per singulos dies Mars medium cœli circulum teneat. Sed est apud Seres legum metus vehementior: quàm Genesis constellatio.

De his populis supra.
2. *Rec. qui sunt, dictū.*
2. *Bactra, & Bragmania, populi interiora Orientis habitantes: illi vltra mare Caspium, ad Oxum omnem, bi ad Imaum. Mela, libro 1. cap. 6. Plinius, 6. libro, cap. 16. 17. Solinus in Polybistore, cap. 62.*
Sunt similiter & apud Bactros in regionibus Indorum immensæ multitudines Bragmanarum, qui & ipsi ex traditione maiorum, moribus, legibusq; concordibus, neque homicidium neque adulterium committunt: neque simulacra colunt: neq; animantia edere in vsu habent: nunquam inebriantur: nunquam malitiose aliquid gerunt: sed Deum semper timent: & quidem cum cæteri Indorum & homicidia, & adulteria committant: & simulacra colant: & inebriantur: atque alia huiusmodi flagitia exerceant. Sed in ipsius Indiæ nihilominus occidentis partibus regio quædam est, vbi hospites, cum inciderint, capti immolantur & comeduntur: & neque bonæ stellæ vetuerunt eos ab huiusmodi flagitijs, & ab execrandis cibis: neq; malignæ stellæ compulerunt Bragmanas, vt aliquid agerent mali. Et rursus mos apud Persas, matres accipere in coniugium, & sorores & filias: & sub illo omni axe incesta Persæ inueniunt matrimonia.

3. De

A 3. *De incesto horum, filiorum cum matribus, concubitu, vide Philonem, libro, de Specialibus legibus. Minucium F. in Octauio. Duplex apud Plinium, libro 6. cap. 28. & 29. Magusum, & Magusa.*

Ac ne fortè liceat his, qui mathësim sequuntur, vt illo perfugio, quo dicunt: certas quasdam esse plagas cœli, quibus propria quædam habere cõceditur: ex ipsa Persarum gente aliquanti ad peregrina profecti sunt, qui Magusæ appellantur, ex quibus vsque in hodiernum sunt alij, in Media: alij, in Parthia: sed & in Aegypto nonnulli: plures autem in Galatia: & Phrygia: qui omnes incestæ huius traditionis formam indeclinabilem seruant: ac posteris custodiendam transmittunt: etiam cum plagam cœli mutauerint: nec tamen eos Venus cum Luna in finibus & domibus Saturni, cum Saturno, adtestante etiam Marte, compulit habere inter cæteros Genesim.

4. *Gelonum gens talis, qualis est apud Soli. cap. 65. Pandæa, Populus Mæoticus ad Tanaim, vrbe ligneam habitantes, prope γυναικον παρά τοὺς ἄερος. Mela lib. 1. cap. 21. Plinius lib. 4. cap. 12. Solinus, cap. 29. Potest hoc loco legi Gelas, quorum fit apud Plinium mentio, lib. 6. cap. 16. populi vltra Hyrcanum mare:*

B *Gracis, καὶ δόουιοι.*

Apud Gelonos quoq; mos est, vt mulieres agricolentur: ædificent: & omne opus virile perficiant: sed & miseri, quibus volunt, licet: nec incusantur à viris, aut aduiteræ appellantur: passim enim cõcubitus miscent: & præcipuè cū hospitibus: vnguentata nesciunt: non induuntur veste fucata, non calceis: è cõtra, viri Gelonũ ornantur: peccantur: indumētis mollibus & varijs induuntur: auro cõpositi: vnguētisq; delibuti: & hæc nō pro dissolutione viriũ: (sunt enim bellicosissimi, & venatores acerrimi:) nec tamen vniuersæ Gelonũ mulieres, in Capræcornu aut Aquario cacodæmoné Venerem nascentes habuere: neq; viri eorũ in ariete cū Marte Venerè positã: per quod schéma, effœminatos & dissolutos nasci, asserit viros, Chaldaica disciplina. Porro verò in Susis, mulieres vnguentis, & quidè optimis vtuntur ornamentis: comptæ ex lapidibus præciosis: ministerijs quoq; ancillarũ fultæ procedunt: multò maiore ambitione, quàm viri: nec tamen pudicitia colunt: sed indifferens eis cum quibuscunq; voluerint, vsus est: & seruis & hospitibus: tali licentia, à viris permessa: & non solum non culpantur pro hoc, sed & dominantur in viros. Nec tamè omnium Genesim mulierũ Susidarum in medietate cœli, cū Ioue & Marte Venerè in Iouis domibus habet. In vterioribus orientis partibus, si puer muliebri se subternat iniuriæ, cū agnitũ fuerit, à fratribus, aut parentibus, vel quibuslibet proximis, interficitur: nec sepultura donatur. Et rursus apud Gallos lex prisca cõstituit, nuptum tradidit publicè pueros: nec obprobriũ ex hoc aliquod duci: & nūquid possibile est, vt omnes, qui tam turpiter succubunt apud Gallos, Luciferũ cū Mercurio in domibus Saturni & finibus Martis habuerint? In Britannia partibus, plures viri vnã habent vxorẽ: in Parthia multæ mulieres vnũ habent virũ: & vtraq; orbis pars, moribus suis atque institutis obsequitur. Amæzones oēs non habent viros: sed sicut animalia, semel in anno circa vernale æquinoctiũ, proprios egressæ terminos, finitimæ gentis viris miscuntur: solennitatè quandam per hoc obseruantes: ex quibus, cum cõceperint, redeunt: & si marem pepererint, abijciunt: foeminas nutriunt. Cumq; vnus tẽporis sit omniũ partus, absurdũ est, vt in maribus quidè, putetur Mars cum Saturno in tẽpore re æquis esse portionibus: in foeminarũ verò Genesi, nunquã. Sed neq; Mercurium cum Venere habuisse in domibus proprijs positũ, vt vel pictores sibi, vel sculptores, vel trapezitas efficiat: aut in domibus Veneris, vt vnguentarios, vel vocales, vel poetas producat. Apud Saracenos, & superiores Libes, & Mauros, & circa ora maris Oceani habitates, sed & in extremis Germaniæ partibus, & apud Sarmatas, & Scythas, atq; oēs, quæ sub axe Septentrionis iacent, Pontici littoris gentes: & in Chryle insula, nunquã inuenitur trapezita: nec sculptor: aut pictor: aut architectus: aut geometra: aut tragœdus: aut poeta: Ergo deficit apud eos Mercurij, Venerisq; cõstellatio. Ex omni orbe terrarũ, Medi tantummodo summa obseruantia, adhuc spirantes homines, canibus deuorandos abijciunt: & nō ob hoc Martè cum Luna, per diurnam Genesim in Cancro positos, habent. Indi mortuos suos incendunt: cū quibus & vxoribus, ad Ta-

M 3 res

num. Me- res defunctorū, sponte se offerentes, exuruntur. Sed nō ideo oēs, quæ viuæ incendiū. **E**
la. li. 2. c. 7. tur, Indorū mulieres, in nocturna Genesi sub terra habēt Solē cū Marte in partibus
Plinius, li. 6. cap. 21. Martis. Germanorū plurimi laqueo vitā finiūt, nec idcirco oēs Lunam cū hora, Sa-
 turno & Marte circuncinctas habent: sed nō in omni gente, & in omni die per oēm
10. diuersitatem Genesim nascuntur homines. Ex quibus omnibus apparet, quod metus
Canes Me- legū in vna quaq; regione dominetur: & arbitrij libertas, quæ est hominibus insita
dis sunt p- per spiritū, obtemperet legibus: nec cogere potest Genesim aut Seres, homicidiū com-
sepultura. mittere: aut Bragmanas, carnibus vesci: aut Persas, incesta vitare: vel Indos, nō exu-
11. ri: aut Medos, nō à canibus deuorari: Parthos, nō habere plures vxores: aut mulieres
Indi exu- Mesopotamiæ, nō seruare pudicitia: Græcos, non exerceri palastris: Gallorū pueros,
runt mor- nō pati muliebria: vel gentes barbaras, Græcorū studijs insitui: sed, vt diximus, vna
tuos. Vide quæq; gens suis legibus vtitur pro libertatis arbitrio: & decreta Genesim legum seue-
Melan, ritate depellit. Sed dicet aliquis eorū, qui in disciplina mathesis eruditi sunt, Gene-
lib. 2. cap. 7 sim in septem partes dirimi: quæ illi climata appellāt: dominari verò vnicuiq; clima-
12. ti, vnā ex septem stellis: & istas, quas exposuimus, diuersas leges, nō ab hominibus po-
Germano- sitas: sed ab istis principibus, secundū vniuscuiusq; voluntatē: & hoc, quod stellæ vi-
ri priscus sum est, legē ab hominibus obseruatam. Ad hæc ergo respondebimus, quod primò
obitus. quidē non est in septē partes orbis terræ diuisus: tum deinde, & si ita esset, in vna par-
Alia πρj- te & in vna regione inuenimus multas differentias legum: & ideo neq; septē sunt se-
λν. 15. cundum numerū stellarū: neq; duodecim secundū numerū signorū, neq; XXX. &
Septem cli- VI. secundū numerū decanorū, sed sunt innumeræ. Meminisse autē debemus eorū,
ma. a. quæ suprā enumerata sunt, quod in vna Indiæ regione sint, & qui hominū carnibus
 Bragma- vescantur & sint, qui etiam à pecudibus vel auibus, omnibusq; animantibus absti-
nas eos esse neant: Et, quod Magusæi non solum in Perside matres ac filias accipiāt in matrimo-
consu. ex niunt: sed & in omni gente, vbicunq; habitauerint, malorum suorū incesta instituta
Esseb. p. e. custodiant. Tum præterea & innumeras gentes memorauimus, quæ penitus studia
euang. li. 6. nesciant literarū: sed & aliquot sapientes viri, ipsas leges in nonnullis cōmutauerint
in quem ex locis: aliæ verò etiā sponte pro sui vel impossibilitate, vel inhonestate derelictæ sint:
Clemente certē, quod in promptu est noscere, quot Imperatores gentiū, quas vicerant, leges &
ad verbum instituta mutarint, & suis eas legibus subiecerint: quod euidenter à Romanis factū
multa trā- docetur, qui oēm penē orbem, oēsq; nationes proprijs primò & varijs legibus insti-
stulit. tutisq; viuentes, in Romanorū ius & ciuilia scita verterunt. Superest ergo, vt & stelle
Scilicet, gentium, quæ a Romanis victæ sunt, climata sua partesq; perdidit. Addam adhuc
hoc absur- rem, quæ possit etiā valde incredulis satisfacere. Iudæi oēs, qui sub lege Moyfi viuūt,
dum est. filios suos octaua die absq; vlla dilatione circuncidunt: & infantis teneri sanguinem
Ergo. fundunt: à seculo autē nullus ex gentibus hoc die octaua perpeffus est: & è contra,
 Iudæorum nullus omisit. Quomodo ergo in hoc ratio Genesim stabit, cum per cun-
 ctas orbis terræ partes, omnes Iudæi admixti gentibus viuant? & octaua ferrum per-
 ferant die, vnius in membri loco? & nemo gentilium, sed ipsi soli, vt dixi, hoc faciant?
 non stella cogente, nec perfusione sanguinis perurgente: sed lege religionis addu-
 ctis: & in quocunq; orbis loco fuerint, hoc est eis insigne vernaculum? Sed & quòd
 vnum nomen omnibus inest, vbicunq; fuerint: nunquid & hoc per Genesim venit?
 Vernaculū & quòd nunquā apud eos infans natus exponitur? & quod septimo quoq; die om-
 insigne Iu- nes vbicunq; fuerint, ocium gerūt, nec iter incedunt, nec igni vtuntur? Quid est ergo,
 daus est, cir- cuncisio. go, quod nullum Iudæorum in illa die cogit Genesim, aut iter agere: aut ædificare:
 Rom. 4. aut vendere aliquid, aut emere? Quinimò & maiorem fidem rerum præsentium da-
 Sabbathum bo: ecce enim ex aduentu iusti & veri Prophetæ, vixdum septem anni sunt, in qui-
 Iudæorum bus ex omnibus gentibus conuenientes homines ad Iudæam, & signis ac virtutibus
 quæ viderant, sed & doctrinæ maiestate permoti, vbi receperunt fidem eius, abeun-
 tes ad regiones suas, illicitos quosq; gentilium ritus, & incesta spreuere coniugia.

Considera hoc loco, num Lector, quoto anno hæc & acta sint, atque scripta. permultum id delectabit te, & germanos hos libros auctoris esse docebit.

Deniq;

A Denique apud Parthos, sicut nobis Thomas, qui apud illos euāgelium prædicat, *Thomas a-*
 scripsit: non multi iam erga plurima matrimonia diffunduntur: nec multi apud Me- *pod Parth.*
 dos, canibus obijciunt mortuos suos: neq; Persæ matrum coniugijs, aut filiarum in- *euāgeliz. a-*
 cestis matrimonijs delectantur: nec mulieres Sufides illicita ducūt adulteria. nec po- *uit. Testa-*
 tuit ad crimina Genesim compellere, quos religionis doctrina prohibebat. Ecce ex *tur idem*
 hoc ipso conijce, & de quibus sumus locis, coniecturam cape: quomodo, fama tan- *Sophonig,*
 tum perferente ad aures hominum, quod Propheta in Iudæa apparuit, qui signis & *apud Hier.*
 virtutibus doceret homines vnum colere Deum: omnes paratis intentisque animis *in Catal.*
 expectabāt, etiam ante aduentum Domini mei Petri, vt sibi aliquis, quæ docuisset il- *Nicephor.*
 le, qui apparuit, nunciaret. Sed, ne multa enumerare videamus, dicam, quo debeant *Call. lib. 2.*
 cuncta concludi: cum Deus iustus sit, & ipse fecerit hominum Naturam: quomodo *cap. 40. hi-*
 poterat fieri, vt ipse poneret Genesim contrariam nobis: quæ nos cogeret ad pecca- *stor. Eccle.*
 tum, & rursus vlcisceretur ipse peccantes? Vnde certum est, quod non aliam ob cau- *Quare De-*
 sam Deus siue in præfenti, siue in futuro seculo peccatorem punit: nisi, quia scit eum *us punit.*
 potuisse vincere: sed neglexisse victoriam: infert enim & in præfenti seculo vindictā
 in homines, sicut in eos fecit, qui diluuiio perierunt, qui utiq; oēs vna die, imò, vna ho-
 ra extincti sunt: cum certum sit, non eos esse secundum Genesim ordinē, vna hora na-
 tos: absurdissimum est autem dicere, quod ex natura nobis accidat pati mala: si non
 prius peccata præcellerint. Et ideo, si salutis curam gerimus, ante omnia scientiæ de-
 bemus operam dare: certi, quòd si mens nostra in ignorantia perseueret, non solum
 Genesim mala, sed & alia extrinsecus, quæcunq; dæmonibus visa fuerint, perse-
 remus: nisi metus legum & futuri iudicij obsistat omnibus desiderijs: & impetum pec-
 candi refrenet. Nam & humanus timor, multa bona, multa etiam mala agit: quæ Ge-
 nesim nescit. sicut suprā ostendimus. Triplici igitur modo mens nostra errorib. subia- *Tres erro-*
 cet: Ex his, quæ per malam consuetudinem veniunt: Vel ex his, quæ corpus naturali *rum fontes*
 ter suggerit desiderijs: Vel, ex his, quæ contrariæ potestates perurgent: Sed his singu- *sunt.*
C lis obsistere & repugnare habet in Natura sua mens: cum ei obsulserit veritatis agni- *1. Mala cō-*
 tio: per quam scientiā, timor futuri iudicij datur, qui sit idoneus animæ gubernator: *suetudo.*
 & qui eam possit à concupiscentiarū præcipitijs reuocare. Quod ergo sint hæc in no- *2. Cupidi-*
 stra potestate, sufficiēter dictum est. Nunc & tu Senex, si quid habes, quod ad hæc re- *tates.*
 spondeas, incipe. Plenissimè, ait, ostendisti fili: sed ego, sicut dixi ex initio, omni huic *3. Diaboli-*
 incomparabili assertioni tuæ, à propria conscientia prohibeor accommodare consen- *ca oppug-*
 sum. Noui enim & meam Genesim, & coniugis meæ: & scio ea, quæ vnicuiq; nostrū *nationes.*
 dictabat Genesim, accidisse: & ab his, quæ rebus & operibus cōperta sunt mihi, nunc *Vide mira-*
 verbis transferri non possum. Deniq; quoniam te ad primè imbutū video in huius- *abilem exi-*
 modi disciplinis, audi coniugis meæ thema: & inuenies schema, cuius exitus accidit: *tum huius*
 habuit enim Martem cum Venere super centrum: Lunam verò in occasum in domi- *disputatio*
 bus Martis, & finibus Saturni: quod schema adulteras facit: & seruos proprios ama- *nis: ex quo*
 re: in peregrinatione, & in aquis defungi, quod & ita factum est. Incidit nanque in *nullus non*
D amorem serui, & periculum simul atq; obprobrium metuens fugit cum ipso, & pe- *cogitur a-*
 regrè profecta. vbi amoris suo satisfecit, perijt in mari. Et ego respondi: Vnde scis, *gnoscere di-*
 quod peregrè seruo suo sociata sit, & in eius cōsortio posita, defuncta? Et Senex: Cer- *uina Pro-*
 tissimè, inquit, scio. reuera, non, quod nupserit seruo: quippe, qui neq; hoc quidem, *uidentiam*
 quòd eum amaret, agnouerā: sed postquam profecta est, frater meus mihi enarrauit:
 dicēs, quòd primò quidem ipsum adamasset: sed ille, qui erat honestus utpote frater,
 noluit thorum fratris incesti macula polluere. Sed illa me verens, & obprobriū non
 ferens infœlix, (neque enim imputandum ei est, quod eam Genesim facere compu-
 lit) finxit somnium, & ait ad me: Adstitit mihi quidam per visum, qui iussit me cum
 duobus geminis meis, sine mora, ex vrbe proficisci. Hæc ergo cum audissem, pro salu-
 te eius filiorumque sollicitus, confestim ipsam & liberos exire feci: vnum, qui erat iu-
 nior, mihi retinui: hoc enim, qui responsa in somnis dederat permisisse dicebat.
 Tum ego Clemens, intelligēs, quod ipse fortassis esset pater meus: lacrimis oppletus

M 4 sum

Senex ille qui Faustianus dicitur, inuenitur pater Clementis. **E** sum: fratres quoque meos, volentes proflire, & aperire rem, prohibuit Petrus dicens: Quiescite, quoadusque mihi placuerit. Respondens ergo Petrus, ait ad Senem: Quod nomen erat iuniori filio tuo? At ille ait, Clemens. Et Petrus: Si tibi, inquit, hodie coniugem tuam, castissimam consignauero, cum tribus filijs tuis: credis, quod possit pudica mens motus irrationabiles superare? & quod omnia, quæ à nobis dicta sunt, vera sint? & Genesis nihil sit? Et Senex: Sicut impossibile est, inquit, te exhibere, quod promissisti: ita impossibile est extra Genesim fieri aliquid. Tum Petrus: Testes, inquit, habere volo omnes hos, qui præsentés sunt, me tibi hodie coniugem tuam, cum tribus vestris liberis viuentem pudicissimè traditurum: & iam nunc accipe fidem rerum, ex eo, quòd omnem causam multò diligentius scio, quàm tu: cunctaq; tibi per ordinem, quæ gesta sunt, enrabo: & vt tu cognoscas: & qui præsentés sunt, discant. Et cum hæc dixisset, conuersus ad turbas, ita cœpit: Hic, quem videtis, ô viri, in hac veste pauperrima, Romanæ vrbis est ciuis, ex genere ipsius Cæsaris descēdens. nomen ei Faustianus: vxorem quoq; nobilissimam, Mathidiam nomine, fortitus est, ex qua tres filios suscepit: quorum duo, gemini, vnus autem, qui erat iunior, cui nomen Clemens, hic est. Et cum hoc dixisset, digito me ostendit: gemini autem filij eius, sunt isti, Niceta & Aquila: quorum alius, Faustinus vocabatur prius: & alius

Hæc narratio est quasi historia vite trium fratrum, compendiosa. Faustus. Simul autem, vt nomina nostra enūciauit Petrus: Senex, resolutis membris omnibus, quasi interceptus concidit: Nos autem filij irruentes super eum, complectebamur & osculabamur: verentes simul, ne spiritum reuocare non possit. Et cum hæc fierent, populus quidem admiratione ipsa obstupefactus est. Petrus autem sursum gere nos à complexibus patris, ne eum necaremus, iubet: & ipse, adprehensa manu eius, quasi de somno quodam profundo eleuans eum, & paululum recreans: omnia, quæ gesta fuerant, secundum veritatem cœpit exponere: quomodo frater eius in amore incidit Mathidiæ: & illa, cum esset pudicissima, illicitum fratris amorem viro indicare noluerit: ne vel bellum fratribus, vel obprobrium generi indiceret: sed

Vide supra, lib. 7. sapienter somnium finxit: quo ex vrbe iubetur excedere cum geminis filijs, iuniorē apud patrem relicto: Vtque nauigantes naufragium vi tempestatis incurrerint: & ad insulam Antaradum nomine expulsi: Mathidia quidem supra saxum quoddam fluctu iactante proiecta sit: gemini verò liberi, rapti à piratis, & Cæsaream perducti, religiosæ cuidam sceminæ venundati sunt: quæ eos in filiorum loco habens, liberaliter edocuerit, & erudiri fecerit: eorumque nomina piratæ immutauerint: & Nicetam, alium: alium, Aquilam vocitauerint. Vtque post hæc studiorum & consuetudinis causa, Simoni adhæserint: atque ab eo, vbi magum & deceptorē viderunt, auersi accesserint ad Zachæum: & vt post hæc sociati sint sibi. Sed & Clemens, quomodo ex vrbe agnoscendæ veritatis causa profectus, per Barnabæ notitiam, Cæsareā venerit: sibi que innotuerit & adhæserit: vtq; ab eo sit de fide religionis edoctus. Sed & qualiter apud Antaradum mendicantem repererit & recognouerit matrem: vtq; omnis insula in eius recognitione gauisâ sit, & de pudicissimæ hospitæ contubernio, atque eius per semetipsum collata sanitate: & de liberalitate Clementis in eos, qui erga matrem beneficij extiterant. Vtq; post hæc Niceta & Aquila requirentes, quænam esset peregrina mulier, cum audissent à Clemente omne negotium: se esse geminos eius filios, Faustinum exclamauerunt & Faustum: omnemque historiam, quæ eos egerit, patefecerunt: vtq; post hæc matri cautius, ne subito gaudio interciperetur: ipso insinuante, oblatis sint Petro. Sed cum hæc in auditu Senis, narratione gratissima turbis exponeret Pet. ita, vt audientes, gestorum miraculis, & humanitatis miseratio ne lacrimarent: nescio: vnde audiens mater de recognitione patris, cursu concito, irruit in medium nostri, cum clamore, dicens. Vbi est meus vir, meus Dominus Faustianus, qui tam multis temporibus affligitur? ambulans per vrbes singulas, & me quærens? Hæc cum illa quasi amens clamaret, & circumspiceret: Senex accurrens cum multis lacrimis, ampli & constringere eam cœpit: Et cum hæc gererentur, Petrus rogauit turbas, vt discederent: dicens, inuerecundum esse, vltra persistere: sed

** Multosre petino gaudio obiisse, refert Plin. lib. 7. c. 53. & Gell. lib. noct. art. 3. cap. 15. Quædam enim in matrimonio,*

licet recte: parum tamen verecunde, & decore in publico stant. **A** sed dandum eis locum, familiarius inuicem se videndi: Crastino autem huc, inquit, si qui vestrum volunt, conueniant ad audiendum verbum. His à Petro dictis, secesserunt turbæ. & cum vellemus nos quoque ire ad hospitium, Dominus domus ait ad nos: Turpe est & impiū, tales ac tantos viros manere in stabulo: cum ego omnem pene domum vacantem habeam: lectosque stratos quàm plurimos: & quæ necessaria sunt, parata. Sed Petro cōtradiciente, vxor patris familias vna cum liberis suis prostrabat se ante eum, & exorabat, dicens: Obsecro te, mane apud nos. Sed ne sic quidem acquiescebat Petrus, donec filia eorum, qui rogabant, ab immundo spiritu temporibus multis vexata: & catenis vineta, quæ fuerat intra conclaue clausa, effugato à se demone, & ostijs patefactis, cum catenis suis veniens, procidit ad pedes Petri, dicens: Rectum est, mi Domine, vt agas hodie hic salutaria mea: & non contristes neq; me, neque parentes meos. Petro autem requirente catenarum sermonumque, eius causam: parentes præter spem læti effecti de filie sanitate, & velut stupore quodam attoniti: **B** ipsi quidem dicere nequeunt: adstantes autem famuli, aiunt: Hæc à septimo ætatis anno dæmone occupata, omnes, qui accedere tentassent ad eam, scindere: dilaniare moribus: etiam dirumpere: & hoc per viginti annos vsque ad præsens facere nunquam destitit: nec ab aliquo potuit curari, sed ne accedere ad eam quisquam valebat: multos enim inutiles reddidit: alios & peremit: omnibus enim, viris validior erat, sine dubio, viribus dæmonis nisa. Nunc autem, vt vides, ex præsentia tui dæmon quidem fugit: ostia verò, quæ summo cum munimento clausa fuerant, aperta sunt: & ipsa, sanata ante te, rogans, vt diem salutarium suorum lætum & ipsi, & parentibus facias: & maneat apud eos. Hæc cum ita vnus ex famulis enarrasset: & ipse catenæ de manibus eius ac pedibus fuissent sponte resolutæ: Petrus certus, quod per ipsum sanitas hæc reddita esset puellæ: acquieuit manere apud eos. Sed & illos, qui remanserant in hospitio, vnâ cum vxore sua transire iussit: & vnusquisque acceptis seorsum cubiculis mansimus: atque ex more, cibo sumpto, redditisque laudibus Deo, suis singuli requieui-

C mus locis.

ARGV.

Agitur hoc X. libro de cōuertendo ad fidem Faustiniانو Clementis patre. quoniā autem res est cum docto & in philosophicis versato viro: quò meliùs Christianæ religionis ipsi professio per suadeatur: superstitionis ethnicae vanitas ac fictitiorum deorum impietas eruditè à Clemente proponitur. Suos initio docet Apostolus, quo nam modo cum Sene sit agendū. senex paulò post ingressus, modeste, qui se debeat gerere, rogat: acceptaq; discendi ac disputandi facultate, cum Clemente sitne in natura rei ipsa malum aliquid, disserit: quod ipsum copiosè et doctè Clem. docet, existere. Relabitur hic ille ad Genesim: sed Clem. repetita superiore de eadem disputatione: monet, semel rectè conclusa, in dubium non debere reuocari: monstrata Genethliacorum vanitate, verisq; malorum & infortuniorum causis. Nunciatur interea Petro, frequentem populum audiendi gratia conuenisse. eo igitur admissio, Clemens porrò, sic volente Pet. originem & inanitatem cōmonstrat ethnicorum deorum. Deinceps Niceta intelligentiam fabularum allegoricam explicat. his autè dictis, hortari Pet. Faustinianum ad fidem in Christum, pœnitentiāq; explicans Christiani hominis officia: sed ille, dum isthoc agitur, mirabiliter à Mago transformatur: restitutus tamen suæ formæ paulò postea à Petro: qui Laodiceā pergit Antiochiam: vbi & cathedram constituit: & Faustinianū baptizauit. Atq; ita x. hisce libris, à sua ipsius ad fidem conuersione exorsus B. Clemens, ad mirificam vsq; patris amissi recuperationē, conuersionemq; ducta historia, iucundissimas certè, doctiss. & ecclesie vtiliss. Petri Apostolorū coryphæi conciones, disputationes, profectioes, ceterasque actiones eleganter nobis & doctè perscripsit. Porrò permultum huic libro lucis accedet, si quem non piguerit, Athenagoræ Atheniēsis docti philosophi Christiani, pro Christianis ἀπολογία, ad Antoninum & Comodum Imppp. scriptam cum eo conferre. eos dum ego quidem inter se cōfero, pleraq; omnia eadem dixisse, nec pauca à nostro Clemente dicta obscuriùs explicauisse videtur. quocirca non verebor lectori hortator esse, cum altero vt alterū conferat: adiuncto Minutij Fœlicis Octauio. operæpretium erit. & vt fiat, sanè quæstionis postulat difficultas. quicquid enim in Argonauticis, Orpheus: quicquid in rapsodijs suis, Homerus: quicquid in Theogonia, Hesiodus Diodorus Siculus, & Apollodorus Atheniensis in suis de deis bibliothecis: quicquid Ouid. in Metamorphosi: ceteriq; poetæ & ethnici scriptores passim: quicquid etiam nostri, Athenagoras, Iustinus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Cyprianus, contra Demetrianum: quicquid Eusebius Pamphilus, in Euangelica præparatione: quicquid Arnobius, Lactancius, Ambrosius, Prudentiusq; contra Symmachum, denique Augustinus in libris de Ciuitate dei habent: hoc totum propè Clemens breuiter & accuratè hic est complexus. ad ea autem omnia rectiùs intelligenda, plurimum iuuauerit Lilius Gyraldus suis de Deis syntagmatis.

RECO.

RECOGNITIONVM
DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER DECIMVS, RVFINO

TORANO AQUILEIENSE INTERPRETE.

MANE autem exorto Sole, ego Clemens & Niceta atque Aquila vnà cum Petro, venimus ad locum, in quo pater simul cum matre requiescebat: & cum adhuc eos dormientes reperissemus, pro foribus cōsedimus: vbi Petrus, talibus apud nos sermonibus vtitur: Audite me, dilectissimi cōserui Scio, quid grandem habeatis affectum erga patrē vestrum, vereor ergo, ne ante tempus eum perurgeatis iugum religionis suscipere, nondum ad id paratum: ad quod fortè pro vestri gratia videatur ad quiescere: sed hoc non est firmum: quod enim propter homines fit, probabile non est: & citò dilabitur. Ideoq; videtur mihi, vt concedatis ei anno vno viuere pro arbitrio, quo potest, iter agens nobiscum, dum nos alios docemus, etiam ipse simpliciter audire: & audiens, si quidem agnoscenda veritatis rectum propositū gerit, ipse rogabit, vt suscipiat religionis iugū: aut, si non placet ei recipere: permaneat amicus. Hi enim, qui non id ex corde suscipiunt, cum cœperint ferre non posse, non solum abijciunt, quod susceperāt: sed, quasi pro excusatione infirmitatis suæ, incipiunt viā religionis blasphemare, & malè loqui de his, quos nequaquā sequi aut imitari poterunt. Ad hæc Niceta respondit: Non contradico, Domine mi Pet. rectis & bonis consilijs tuis: sed dicere aliquid volo, vt per hoc discā, quod nescio. Quid? si intra annum hunc, quo differri eum iubes, moriatur pater noster? descendet in infernum vacuus, & cruciandus in æternum. Tum Petrus: Amplector, inquit, benignum erga patrem propositum tuum: & ignosco tibi de his, quæ ignoras. Quid enim censes, num, si quis putatur iuste vixisse, iste continuò saluabitur? Non putas eum discutiendum ab eo, qui occulta hominum nouit? quomodo iuste vixerit, num fortè, ritu gentilium, institutis eorum & legib. parens: vel pro amicitijs hominum, aut pro sola consuetudine, aut qualibet alia ex causā, vel necessitate, & non propter ipsam iustitiam, neq; propter Deū? Qui enim propter solum Deum, & iustitiā eius iuste vixerint: ipsi ad æternam requiem venient: & perpetuitatē regni cœlestis accipient. Salus enim non vi acquiritur, sed libertate: nec per hominum gratiam, sed per Dei fidem. Tum præterea cogitare debes, quod Deus præscius sit: & nouerit num hic suus sit. quod si nouit eum non esse, quid faciemus ad ea, quæ ex initio statuta sunt ab eo? In quo autè possum, cōsiliū do, cum euigilauerit: & federimus nos, vos quasi aliquid discere volentes, proponite ex his duntaxat, quæ illi expetit discere: & dū nos loquimur inter nos, ille instruitur. Sed tamen primò quiescite, num fortè ipse videatur aliquid interrogare: quod si fecerit, aptior erit sermonis occasio: si verò ipse nihil querit, nos ab alterutro sicut dixi, discere aliquid volentes, rogemus vicissim: mihi ita videtur, etiam vobis, quid placeat, dicite. Cumq; collaudatiemus eius rectum consiliū, ego Clem. aio: In omnib. rebus plurima ex parte ad initium respicit finis: similisq; principijs rerum exitus datur: spero ergo etiam circa patrem nostrum, quoniā per te Deus bona initia dedit, his congruū scq; dignum largiatur & finē. Veruntamē etiā illud suggero, si vt dixisti, ceperimus præsentē patre, quasi inter nos aliquid tractandi, vel discendi gratia loqui: tu, mi Domine Pet. non debes eum locum agere, quasi, qui discere aliquid debeas: hoc, n. si videat, fortasse magis offendetur: (certus est enim, te omnia scire diligenter, sicut & verè est: quale ergo erit, si te videat ignorantia simulantē? hoc eū, vt dixi, magis lædere poterit: nescier. tē consiliū tuū.) Sed nos quidem fratres inter nos habetes, si in aliquo dubitemus, à te quæstioni nostræ finis cōgruus detur: nā & si te cunctantem

Aduertant rheologi. Et antem videat aut dubitantem, tunc verè putabit, quòd apud nullum erit scientia E
veritatis. Et Petrus ad hæc respondit: Omittamus hæc, & siquidem dignum est, vt
ingrediatur ianuam vitæ, Deus occasionem competentem dabit: eritque initium ex
Deo, & non ex homine.

Noluerunt Apostoli in salutis fideiq; negotio, quippe, quod est donum Dei, tyrannidem affectare videri. Ideoque modestia sua & doctrina potius sunt vsi: quam concessa sibi facultate: quam ad ædificationem sibi, non destructionem profitebantur datam. Sic & B. Christophorus lib. 2. τὸ δὲ ἰερόστυχον, cap. 4. non vult aliquem cogi inuitum ad penitentiam. Idem & in oratione ὑπὲρ τῶν μακρόν τῶν πηλοῦν ἰωρ docet. Quod haudquaquam eo pertinere putandum est, vt ne magistratus possit pietatis catholica contemtores & contumaces coercere atque punire: in qua sententia se aliquando fuisse testatur Augustinus, epistola 48 ad Vincetium: & 50. ad Bonifacium: denique 204. ad Donatum: à qua tamen postea facile discessit, motus aliorum sententis atque etiam exemplis: sed omnem coactionem à fide assumenda tyrannidemque vult Petrus abesse: ne ascribi queat homini salutis initium.

Et ideo, sicut prius dixi, permittite eum iter agentem nobiscum, audire nos aliquid disputantes: sed, quoniam festinantes vos vidi, idcirco dixi oportunitatem que
rendam: quam cum dederit Deus. vos quoque ad ea, quæ dixero, obtemperate mihi. Hæc nobis sermocinantibus, venit puer, dicens: vigilare iam patrem: & cum vellemus ingredi ad eum, ipse venit ad nos: & osculo nos salutans, cum resedissemus, ait: Licet ne percunctari, si quid volet quis: an secundum Pythagoricos tacendum semper est?

De Pytagoreorum silentio vide Gellium, lib. noct. 1. cap. 9. Discipuli in disciplinam recepti ad certum tempus tacere iubebantur: prout dociles fore videbantur: ad minimum tamen, quemadmodum colligitur ex quodam Luciani dialogo, biennium: ad summum quinquennium. Querit F. num ita agatur in fidei doctrina?

Et Petrus. Nos nec filere semper, neque percunctari cogimus accedentes ad nos: sed relinquimus ipsorum libertati, facere vt volunt: sciētes, quod, qui curam iugerit salutis suæ, si in parte aliqua sentit animæ suæ dolorē, tacere non patitur. Qui verò negligit salutem suam, si interrogare cogatur: nihil ex hoc utilitati eius confertur: nisi hoc solūm, vt studiosus esse videatur, & diligens. Quam obrem tu, si quid discere vis, require. Et Senex ait: Est quidam sermo apud Græcorum Philosophos, vehemens valde, qui dicit, in vita hominum, re ipsa neque bonum esse aliquid, neque malum: sed, quæ videntur hominibus, vsu & consuetudine præsentis vitæ, hæc aut mala dicunt, aut bona. Nam neque homicidium reuera malum est, quia animam vinculis carnis absoluit: denique, aiunt, & iusti quique iudices, peccantes perimunt. Quod si homicidium scirent malum esse, non vtique id iusti homines facerent. Neque adulterium malum esse dicunt, si enim ignoret vir, aut non curet, nihil, aiunt, mali est. Sed neque furtum malum esse: quod enim deest alicui, aufert ab alio, qui habet: quod quidem oportebat liberè sumi & publicè: sed quia occultè fit, in hoc magis illius, à quo clam aufertur, inhumanitas redarguitur. Communis enim vsus omnium quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit: sed per iniquitatem alius, hoc suum dicit esse: & alius, aliud: & sic inter mortales diuisio facta est. Deniq; Græcorum quidam sapientissimus hæc ita sciens esse, ait: Communia debere esse amicorum omnia: in omnibus autem sunt sine dubio & coniuges: & sicut non potest, inquit, diuidi aer, neque splendor Solis: ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo data sunt, omnibus ad habendum diuide debere, sed habenda esse communia. Hæc autem dicere volui, quoniam quidem cupio me inclinare ad bene agendum: & non possum bene agere, nisi prius didicero, quid sit bonum: quod si intelligere potuero, ex ipso etiam, quid sit malum, hoc est, huic contrarium, aduertam. Verum ad hæc quæ dixi, vnum è vobis respondere volo, non Petrum non enim dignum est, ab illo verba & doctrinam cum quæstionibus capere: sed ille, si quid pronunciauerit, hoc absque aliqua retractatione teneatur. Et ideo ipse nobis feruetur, quasi arbiter: vt, sicubi disputatio nostra exitum non inuenierit: ipse, quod sibi visum fuerit, pronuncians, indubitatum finem rebus dubijs imponat. Et nunc ego possem sola eius
sententia

Hi erant, qui ἀνεκτά ληγῶν ἐπινοήσαντες: quoru præter alios Cic. sepe meminit.

Amicorum omnia communia. Platonis vox est.

Petrus arbiter deligitur.

A sententia contentus credere, si quid ei videretur: quod & ad vltimum faciam, volo tamen prius videre, num sit possibile, disputado inuenire, quod quæritur. Placet ergo, vt Clem. primus incipiat: & ostendat, an sit aliquid in substantia & actibus bonum vel malum. Ad hæc ego respōdi. Quoniam quidem à me vis discere an ne sit aliquid Natura, aut actu bonum vel malum: an potius vsu præuentis hominibus bona quædã, & alia videntur mala: pro eo, quod diuisione inter se rerum fecere communiū: quæ deberent, vt ais, ita esse cōmunia, vt aer & splendor Solis, puto, quod non debeã tibi aliunde assertiones adhibere: nisi ex his disciplinis, quibus ipse vteris: & quas ipse cōfirmas: vt indubitata tibi sint, quæ dicuntur. Omnium elementorū & stellarum certos ponitis fines aliquosq; stellas dicitis in quibusdam absq; noxia coire, sicut in coniugijs: in alijs verò noxiè misceri, sicut in adulterijs. Et dicitis, quædam generalia esse omnium: quædam verò non omnium: neq; generalia. Sed ne prolixa disputatio fiat, breuiter & de re dicam. Terra, quæ arida est, coniugio & admixtione indiget aqua,

B vt possit generare fructus: qui sine vita hominibus non est: est ergo hæc legitima coniunctio. Econtrà, si aut pruina, frigus terræ miscetur, aut calor, aquis: huiusmodi coniunctio corruptelam facit: & hoc in talibus, aut calor, aquis: huiusmodi coniunctio corruptelam facit: & hoc in talibus, adulterium est. Et pater respondit. Sed sicut elementorum vel stellarum inconsonæ coniunctionis statim proditur noxa: ita deberet & adulterium statim ostēdi, quàm malum sit. Et ego aio: hoc mihi primò confirmam, an, vt etiam ipse confessus es, ex incongrua & inconsona admixtione efficiantur mala? & istud in consequentibus requiretur. Et pater ait: vt se habet rei Natura, ita ais fili. Tum ego respondi: quia ergo discere cupis de his, vide, quanta sint, quæ mala esse apud neminem dubitantur. Non tibi videtur malum esse febris? incendiū? seditio? ruina? cædes? vincula? supplicia? dolores? luctus? & his similia? Et pater: verum est, inquit, fili hæc mala esse, & valde mala: aut certè qui negat hæc esse mala, patitur ea. Et ego respondi: quia ergo cum eo mihi sermo est, qui in astrologica disciplina eruditus est, secundum ipsam tecum agam, vt de his quæ tibi in vsu sunt, accipiens rationem, citius acquiescas. Audi nunc ergo. Confessus es mala esse ea, quæ supra diximus, id est, febres, incendia, & his similia: hæc secundum vos à malitiosis stellis fieri dicuntur: id est, ab humido Saturno, & calido Marte: horum verò contraria, à benignis fieri stellis, id est, à temperato Ioue & humida Venere, an non ita est? Et pater respondit: Ita est fili, nec aliter fieri potest. Tum ego: quia ergo à bonis stellis, Ioue dico & Venere, bona fieri dicitis: videamus vnaquæque malarum stellarum cum admixta fuerit bonis, quid est, quod efficit? & illud esse intelligamus malum. Etenim nuptias facere Venerem, ponitis: quæ si Iouem habeat in schemate suo, pudicas efficiat: Ioue autem non respiciente, si adfuerit Mars, corrumpi nuptias per adulterium pronunciat. Et pater: Ita se, inquit, habet. Ego respondi: Ergo malum est adulterium, quando quidem ex malarū stellarum admixtione committitur: & vt cōpendiosius explicemus omnia, quæ dicitis ex malarum admixtione stellarum bonas

C perpeti stellas, mala esse sine dubio pronunciant. Istæ ergo stellæ, quarum admixtione diximus febres, incendia, & cætera his similia effici mala: ipsæ secundum vos etiam homicidia, adulteria, & furta operantur, propter vos etiam & stolidos ipsæ efficiunt. Et pater: Verè inquit, breuiter, & incomparabiliter ostendisti, quod sint mala in actibus: sed hoc adhuc velim, quomodo iuste iudicat Deus eos, qui peccant, sicut vos dicitis, si peccare eos Genesis cogit? Tum ego respondi: Vereor dicere tibi aliquid, pater, quia in omni te honore haberi à me decet: alioquin erat, quod possim dicere, si deceret. Et pater ait: Dic, quod tibi occurrit fili, etiam si iniuriosum videtur: non enim tu, sed quæstionis ratio iniuriam facit: sicut pudica mulier in temperanti viro, si pro salute indignetur & honestate. Et ego respondi: Si prima quæque inter nos confirmata & confessa non bene retineamus: sed semper, quæ definita sunt, resoluantur, per obliuionē videbimur telam texere Penelopes, ea, quæ texuimus resoluentes: & ideo debemus aut non facile acquiescere, prius, quàm dili-

D

N

genter

Propositio disputationis.

1. arg. esse reuera in natura rerum mala.

Inter aquam & terram coniugium est. Empedocleū est. Adulteria in elementis

2. arg.

3. arg.

Saturnus qui hic humidus dicitur, vno omnium astrologorū ore, siccus putatur. Quod igitur cum humidū dicit Clemens ita est intellegendum, quod leniter exsiccat Mars

re dicatur.

Præfatione honoris vtitur Clem. eo, quod docendi quæ-

dam sint asperius di- cēda: q̄, vt possint bo- ni consuli sine eiusmo- di lenoci- nio.
 genter examinetur sermo propofitus: aut si iam ad quicquid, & confirmata senten- tia est: seruare semper, quod semel definitum est: vt possimus & de alijs querere. Et pater ait: Bene dicis fili, & scio, quam ob causam dicas, quia hesternum die de naturali bus disputans causis, ostendisti, quod virtus quædam maligna, transformans se in or- dinem stellarum, humanas concupiscentias exagitet, diuersis modis prouocans ad peccatum: non tamen cogens, aut efficiens peccatum. Cui ego respondi: Bene, quia & meministi: & cum memineras, errasti. Et Pater: Ignosce, inquit, fili, nondum enim vltimum multum in his habeo: nam & hesterni sermones tui veritate ipsa concluderunt me, vt tibi ad quiescerem: in conscientia tamen mea sunt, quasi quædam reliquæ fe- brium, quæ paululum me à fide quasi à sanitate retrahunt: discrutior enim, quod sci am multa mihi, imò penè omnia accedisse secundum Genesim.

Eruditissime Cle. vanitatem Genethliacorum arguit, quem admodum Phauorinus apud Gell. l. 1. 4. noct. cap. 1. cuius disputationem cum hoc loco conferre vtilissimum fuerit. Vide & Io. Picum, contra astrologos.

Et ego respondi: Audi ergo pater, quæ sit mathesis natura: & facito secundum ea, quæ dico tibi. Vide mathematicum, & dic ei primò: talia quædam mihi acciderunt mala in illo tempore: unde ergo, aut quomodo, aut per quas mihi acciderint stellas, discere volo. Respõdebit tibi sine dubio, quod tempora tua malitiosus suscepit Mars aut Saturnus, aut aliquis eorum apostaticus fuit: aut aliquis annum tuum aspexit ex diametro: aut coniunctus: aut in centro: vel alia his similia respondebit: addens, quia in his omnibus aliquis aut *αὐωδῆ* fuit cum malo: aut inuisibilis: aut in schemate: aut extra hæresim: aut deficiens, aut non contingens, aut in obscuris stellis: & multa alia his similia: secundum rationes proprias respondebit, & de singulis adsignabit. Post hunc, alium adito mathematicum, & dicito contraria: illud mihi boni contigit in illo tēpore: tempus aut hoc idem dicito: & require, ex quibus partib. Genesis hoc tibi euenerit boni? & tēpora, vt dixi, eadem, quæ de malis interrogaueras, custodito.

Locus hic inspecto astrolabio rectius intelligitur. & ὄρω foret, huc omnia cōficere. Vide quoq; theoricæ planetarum: si est animus, exactius hæc cognoscere: quæ certè ex ima philosophia astronomica sunt petita.

Cumq; tu fefelleris de temporibus, vide, quanta tibi inueniet schemata, per quæ ostendat quod tibi in illis temporibus, euenire debuerint bona. impossibile enim est hominum Genesim tractantibus non in omni, quam dicunt, regione stellarum, semper inuenire quasdam bene positas stellas, & quasdam, malè. circulus enim est æqualiter ex omni parte collectus secundum mathesim, diuersas & varias accipiens causas, ex quibus occasionem capiant dicendi, quod volunt. Sicut enim fieri solet, vbi somnia aliqua viderint homines, & nihil certi intelligunt: cum aliquis occurre- rit exitus rerum: tunc ad ea, quæ acciderint, aptant etiam somnij visum. Ita est & ma- thesis: antequam aliquid fiat, certi nihil pronunciat: postea verò, quàm aliquid ac- ciderit: rei iam gestæ colligunt causas. Denique frequenter cum enarrauerint, & ali- ter res acciderit: semetiplos increpant, dicentes, quod illa fuerit stella, quæ impedi- uit, quæ occurrit: & non videmus ignorantes, quod error eorum, non ex artis impru- dentia, sed ex totius causæ inconuenientia descendat: ignorant enim, quæ sint, quæ fa- cere quidem concupiscamus: non tamen indulgeamus concupiscentijs. Nos autem qui mysterij huius didicimus rationem, scimus & causam: quia libertatem habentes arbitrij interdum concupiscentijs obstitimus: interdum cedimus: & ideo humano- rum gestorum incertus est exitus: quia in libertate pendet arbitrij. Nam concupi- scētiam quidem, quam operatur maligna virtus, potest indicare mathematicus: sed, an concupiscentiæ huius actus vel exitus impleri possit, nec ne, quia in arbitrij liber- tate est, sciri ante effectum rei à nullo potest: & hoc est, quod ignorantes astrologi inuenerunt sibi, vt climacteras dicerent, rei scilicet incertæ perfugia: sicut hesternum plenissimè ostendimus. Ad hæc si quid tibi dicendum videtur, dicito. Et pater: Ni- hil verius, inquit, fili his, quæ prosequutus es. Cumq; hæc loqueremur inter nos, nunciauit quidam plurimum stare populum foris, qui audiendi gratia cōuenerint: & Petrus iussit his ingrediendi copiam dari. erat enim locus opportunus & amplus.

De clima- tere, supra

Cumque

A Cumque ingressi fuissent, ait ad nos Petrus: Si quis vult vestrum, faciat ad populum sermonem: & de idololatria disserat.

Populo admisso, disputatur, volente Petro, de Idololatria: ipsius origine & vanitate.

Cui ego Clemens respondi: Multa benignitas tua, & erga omnes lenitas, ac pa- tientia indulget nobis, vt audeamus loqui corā te, & rogare, quæ volumus: & ideo, vt dixi, morum tuorum mansuetudo inuitat omnes, & adhortatur salutaris doctri- næ præcepta suscipere: hoc ego vsque ad præsens apud nullum alium vidi, nisi apud te solum: apud quem inuidia nulla est, neq; indignatio: sed quid tibi videtur? Et Pet. Non solum hæc ex inuidia aut indignatione veniunt: sed interdum inest aliquibus verecundia, ne fortè de his, quæ proponuntur, plenè respondere non possint, & re- fugiant imperitiæ notam. Sed non debet pro hoc quis verecundiam pati, quia nec est aliquis hominum, qui profiteri debeat, omnia se scire: vnus enim est, qui icit om- nia: ipse, qui & fecit omnia. Si enim magister noster diem & horam, cuius etiam signa prædixit: nescire se professus est: vt totum reuocaret ad patrem: quomodo nos turpe

Luc. 21.

Cur Chri- stus dixerit

se nescire

extremum diem.

Vide supra

4. 5. & sex- tam Reco-

gnitione.

B prædicemus, si aliqua nos ignorare fateamur? cum magistri in hoc habeamus exem- plum. Hoc tamen vnus profiteamur scire, quæ à vero propheta didicimus: ea autem à vero Propheta nobis esse tradita, quæ sufficere humanæ scientiæ indicauit. Tum ego Clemens dicere ita cœpi: Apud Tripolim cum contra Gentiles disputares, Do- mine mi Petre, valde miratus sum te, qui à patribus Hebræo ritu, & obseruantijs pro- priæ legis imbutus, Græcæ eruditionis studijs in nullo inquinatus es: quomodo tam magnificè, & tam incomparabiliter prosequutus sis, ita, vt etiam quædam de histo- rijs Deorum, quæ in theatris decantari solent, contingeres. verum quoniam sensi ti- bi ipsas fabulas, & blasphemias eorum minùs esse notas: de his si placet, aliqua in au- ditu tuo repetens, ab ipsa origine disseram. Et Petrus: Dic, inquit, bene facis iuuare prædicationem nostram. Tum ego: dicam igitur, quia iubes, non vt docēs: sed, quàm stultas de Dijs suis opiniones habeant Gentiles, in medium proferēs. Cumque vel-

C lem dicere, Niceta labrum mordicus stringens, innuebat mihi vt tacerem. quem cum vidisset Petrus, ait: Cur ingenium liberale, & generosam lædere vis naturam, vt in honorem mei, qui nullus est, tacere eum velis? An nescis, quod si omnes gen- tes, postquam audierint à me prædicationem veritatis, & crediderint, vellent se ad docendum conferre, mihi maiorem pariant gloriam, si quidem gloriæ me cupidum putas? Quid enim tam gloriosum, quàm Christo discipulos præparāsse? non, qui ta- ceant, & soli salui fiant: sed qui loquantur, quæ didicerunt? & multis profint? uti- nam quidem & tu Niceta, sed & tu dulcissime Aquila, iuuares me ad prædicandū verbum Dei: eò magis, quod ea, in quibus errant Gentiles, bene vobis comperta sunt: & non solum vos, sed & omnes, qui audiunt me, opto, ita audire & discere: vt & docere possint: multis nanque adiutoribus indiget mundus, quibus homines ab errore reuocentur. Cumque hæc dixisset, ait ad me: Tu ergo Clemēs exequere, quæ cœpisti. Et ego continuo subiunxi: Quoniam, vt dixi, apud Tripolim disputans, mul-

Clementis oratio de

genealogia

Deorum

gentilium.

D ta de Dijs gentium vtiliter, & necessariò disseruisti: cupio de origine eorum, ridicu- la, te coram exponere, vt neque te lateat vanæ huius superstitionis commentum: & auditores, qui adsunt erroris sui probra cognoscant.

Non debes mirari, Lector: si forte diuersi à quibusdam θεογονίαι Clemēs tibi enarrare visus fuerit: quando ipsimet Græci valde inter se dissentiant. Aliter namq; Orpheus: aliter Antiphanes, citatus ab Ire- neo, libro Elenchi hereseōn 2. ca. 19. aliter Homerus: aliter Nesioidus: aliter in Timæo, Plato: aliter rursus Diodorus Siculus, & Apollodorus Ath. in suis bibliothecis. Neminem in his sequitur ille vnus, vsus fort. assis in tanta varietate suo iudicio: vel quod sic tunc sua memoria occurrerit γενεαλογίαι: vel, quod ita eam sa- pientes enumerarint. Consule in hunc locum auctores, quos ad argumentum adieci.

Aiunt ergo, qui sapientiores sunt inter Gentiles, primò omnium Chaos fuisse hoc per multum tempus exteriores sui solidans partes, fines sibi & fundum quen- dam fecisse, tanquam in oui immanis modum formamque collectum: intra quod multo nihilominus tempore, quasi intra oui testam, forum viuificatumque esse

* μωρ Φηρ
πλω δι Φηρ
δρ αρεσενό
θηλω λω
λοωσι.
animal quoddam: disruptoq; post hæc immani illo globo, processisse speciem quan- **E**
dam hominis duplicis formæ, quam illi Masculofoeminam vocant: * hunc etiam
Phanctam nominarunt, ab apparendo: quia cum apparuisset, inquiunt, tunc etiam
lux effulsit: & ex hoc dicunt progenitam esse Substantiam, Prudentiam, Motum,
Coitum: ex his factum, Cælum & Terram. Ex Cælo, sex progenitos mares, quos &
Titânas appellant: similiter & de Terra sex foeminas: quas Titanidas vocitarunt: &
sunt nomina eorum quidem, qui ex Cælo orti sunt, hæc: Oceanus, Cæus, Crios, Hy-
perion, Iapetos, Cronos, qui, apud nos, Saturnus nominatur. Similiter & carû, quæ
è Terra ortæ sunt, nomina sunt hæc: Theia, Rheia, Themis, Mnemosine, Thetis, He-
be. Ex his omnibus, qui primus fuerat è Cælo natus, primam Terræ filiam accepit
vxorem: secundus, secundam: & cæteri similiter, per ordinem. Primus ergo, primam
duxerat: propter eam deductus est deorsum: secunda verò: propter eum, cui nupte-
rat, ascendit sursum: & ita singuli per ordinem facientes, manserunt in his, qui eis nu-
ptiali sorte obuenerant, locis. Ex istorum coniunctionibus, alios quoq; innumeros
adserunt progenitos. Sed de illis sex maribus, vnus qui dicitur Saturnus, qui in cõiu-
gium acceperat Rheam: & cum responso quodam commonitus esset, quod, qui ex
eo nasceretur, fortior ipso futurus esset, regnoq; eum depelleret: omnes, qui ei nasce-
rentur filios, deuorare instituit: Huic ergo primus nascitur filius, quem αιδης appel-
larunt, qui apud nos Orcus nominatur: quem pro causis, quibus supra diximus, ad-
sumptum deuorat pater.

Orcus, αιδης, ab α priuatiua, & ειδω, video: quod omnia sint illic obscura, nec quicquam cerni queat.

Neptunus
Iupiter.
Post hunc secundum genuit, quem Neptunum dicunt: quemq; simili modo deu-
orauit. Nouissimum genuit eum, quem Iouem appellant: sed huc mater miserans
Rhea, per artem deuoratori subtrahit patri: & primò quidem, ne vagitus pueri inno-
tesceret, Corybantas quosdam, cymbala fecit ac tympana percutere: vt obstrepente
sonitu, vagitus non audiretur infantis.

*Hinc κορυβαλλισμος apud Dionysium Halicarnasensem, lib. 2. αρχαιολογ'ας ερωμα'ινης. quem
locum citat & Eusebius 2. περ'ηρ. Vide de hoc timitu Minucium F. in Octauio. Sed notiora hæc ex fabu-
lis poetis esse possunt.*

Sed cum ex vteri imminutione intellexisset pater editum partû, expetebat ad deu-
orandum: Tunc Rheia lapidem ei offerens magnum: Hunc genui, inquit. At ille ac-
cipiês, absorbit, & lapis deuoratus, eos, quos primò absorberat filios, trahit & coë-
git exire. Primus autem procedens, descendit Orcus, & inferiora, hoc est, inferna oc-
cupat loca. Secundus, vtpote illo superior, super aquas detruditur: is, quem Neptunû
vocant. Tertius, qui arte matris Rheæ superfuit, ab ipsa, capræ superpositus, in cælum
emissus est. Hactenus anilis gentiliû fabula & genealogia processerit. sine fine enim
est, si velim omnes generationes eorum, quos Deos appellant: & impia gesta, profer-
re. Sed exempli gratia, omiſsis cæteris. vnus, quem maximum & præcipuum habent,
quemq; Iouem nominant flagitiosa gesta replicabo. Hunc enim cælû dicunt tenere,
tanquam cæteris meliorem: qui statim, vt adoleuit, sororem propriam, quam Iuno- **H**
nem dicunt, duxit vxorem: in quo vtiq; statim fit similis pecudi. Iuno Vulcanû parit:
sed, vt tradunt, non ex Ioue conceptum. Ex ipso autem Ioue Medeam genuit. quam
responso accepto, quod qui ex ea nasceretur fortior ipso esset, & regno cum depelle-
ret, assumens etiam ipse deuorat, & rursus genuit de cerebro quidem Minervam,
de femore verò Liberum. Post hæc Thetidem cum adamasset, aiunt Prometheum
pronunciâsse ei, quod si concubuisset cum ea, qui ex ea nasceretur, fortior foret pa-
tre: & ob hoc veritus, Peleo cuidam dat eam in matrimonium: dehinc Persephonæ,
quæ ei ex Cerere fuerat suscepta, miscetur, ex qua Dionysium genuit, qui à Titânis
discerptus est: sed recordatus, inquit, ne fortè pater suus Saturnus alium filium gene-
raret: qui etiam se fortior nasceretur, regnoq; depelleret: oppugnare adgreditur pa-
trem vnâ cum fratribus eius Titânis: quibus oppressis, ad vltimum etiam patrem in
vincula coniecit: defectaq; eius genitalia in mare proijcit: sed cruor qui defluxit, ex
vulnere

A vulnere susceptus, fluctibus & frequenti collisione in spumam versus, procreauit **2.** Iouis a-
eam, quam dicunt Aphroditen, quamq; apud nos Venerem appellant: ex cuius con- **dulteria.**
cubitu, quæ erat vtiq; soror: hunc ipsum Iouem ferunt genuisse Cyprin, ex qua aiunt **Vide Apollo**
& Cupidinem natum. Hæc quidem de incestis eius: Audi nunc & de adulterijs. Eu- **dorum ex-**
ropam. Oceani coniugem vitiat: ex qua, nascitur Dodonæus. Helenam, Pandionis: **at enim.**
ex qua nascitur Musæus. Eurynomê, Asopi: ex qua nascitur Ogygias. Hermionem,
Oceani: ex qua nascuntur Charites, Thalia, Euphrosyne, Aglala. Themis, sororem *** Eurin.)**
suam: ex qua nascuntur Horæ, *Eurinomias, Dice, Irene. Themisto, Inachi: ex qua na- **Hanc Apol-**
scitur Arcas. Idean, Minois: ex qua nascitur Asterion. Phænissam, Alphionis: ex qua **lodorus, Eu-**
nascitur Endymion. Iô, Inachi: ex qua nascitur Epaphus. Hippodamiam & Iffionem, **nomias**
Danai filias: quarum vnâ Hippodamiâ, Olenus: Iffionem verò, Orchomenus siue **vocat.**
Chryses habuit. Carinean, Phœnicis: ex qua nascitur Critomaris, quæ fuit sodalis **id.) Ouid. 1.**
Dianæ. Calisto Lycaonis: ex qua nascitur Arcas. Lybeen Munanti: ex qua nascitur **Metam.**
Belus. Latonam, ex qua nascitur Apollo, & Diana. Leanidam, Eurymedotis: ex qua **De Calisto**
nascitur Coron. Lyfithean, Eueni: ex qua nascitur Helenus. Hippodamiâ: Belloro- **ne, Ouid. 2.**
phontis: ex qua nascitur Sarpedon. Megaliten, Magalci: ex qua nascitur Thebe, & **Metam.**
Locrus. Nioben Phoronei, ex qua nascitur Argus, & Pelasgus. Olympiadam, Neo-
ptolemi: ex qua nascitur Alexander. Pyrrham, Promethei: ex qua nascitur Helme-
theus, Protogeniam & Pandoram, Deucalionis filias: ex quibus genuit Aethlium,
& Dorum, & Meleram, & Pandorum. Thaicruciam, Protei: ex qua nascitur Nym-
pheus. Salaminâ, Asopi: ex qua nascitur Saracon. Taygetem, Electran, Maian: Plu-
tiden, Atlantis filias: ex quibus genuit, ex Taygete quidem, Lacedæmonem: ex Ele-
ctra, Dardanum: ex Maia, Mercuriû: ex Plutide, Tantalum. Pthiâ, Phoronei: ex qua
genuit Achæum. Chalceam, nympham: ex qua nascitur Olympus. Charidiam, nym- **De Chlori-**
pham: ex qua nascitur Alchahus. Chlorida, quæ fuit Ampegi: ex qua nascitur Mop- **de, Catul-**
sius. Cotoniam, Lesbi: ex qua nascitur Polimedes. Hippodamiam, Aniceti: Chryloge **19. in Coma**
niam, Penei: ex qua nascitur Thisseus. Sed & alia sunt plurima eius adulteria, ex qui- **Berenices.**
bus nec progeniem suscepit, quæ enumerare fatis longum est. Verùm ex his omnib. **3. Iouistras**
quas enumerauimus, nonnullas transformatus, vtpote Magus, vitiauit. Deniq; An- **formati a-**
tiopen Nyctei, versus in Satyrum corrupti: ex qua nascuntur Amphion & Zethus. **dulteria,**
Alcmenam, mutatus in virum eius Amphitryonem, ex qua nascitur Hercules. Aegi- **de his vide**
nam Asopi, mutatus in aquilam: ex qua nascitur Acacus. Sed & Ganymeden Darda- **Arachnen,**
ni, mutatus nihilominus in aquilam, stuprat. Manthean Phoci, mutatus in vrsum, ex **apud Ouid.**
qua nascitur Arctos. Danaen Acrisij, mutatus in aurum, ex qua nascitur Perseus. Eu- **li. 6. Meta.**
ropen Phœnicis, mutatus in taurum, ex qua nascitur Minos & Radamanthus, Sarpe **Et Higinû,**
donq;. Eurymedusam Achelai, mutatus in formicam, ex qua nascitur Myrmidon. **in suo My-**
Thalian Aetnam nympham, mutatus in vulturem, ex qua nascuntur apud Siciliam **thologico**
Palisci. Imâdrum Geneani apud Rhodum, mutatus in imbrem. Calsiepeiam, ex qua **Poëtico.**
nascitur Anchinos. Lædam Thesei, mutatus in cygnum, ex qua nascitur Helena: &
D iterum eandem, mutatus in stellam, ex qua nascuntur Castor & Pollux. Lamiâ, mu- **De Semele,**
tatus in vpupam. Nemofynen, mutatus in pastorem: ex qua nascitur Musæ noue. **Ouid. lege**
Nemefin, mutatus in anserè. Semelen Cadmiâ, mutatus in ignem, ex qua nascitur **3. Metam.**
Dionysius. Ex filia autem sua Cerere, genuit Persephonem, quam & ipsam corrupti,
mutatus in draconem: sed & Europâ, Patru sui Oceani vxorem: & sororè eius Eury
nomen adulterat: & patrè punit: & Pluten, Atlantis filij sui adulterat filiâ, ex qua na- **Larissen vo-**
tum sibi filiû Tantalû, damnat. Ex Larisse etiâ Orchomeni, genuit Tityonè, quæ & **cat Apollo-**
ipsum supplicijs tradidit. Dianâ Ixionis filij sui diripiês vxorè, ipsum perennib. subij- **dorus Ela-**
cit pœnis: & penè oës, quos ex adulterijs genuit filios, vic lête mortis cõditione dam- **ram, sflam**
nauit: quorû & sepulcra penè omniû manifesta sunt. Ipsius deniq; parricidæ, qui & **Orichome-**
patruos peremit: & vxores eorû vitiauit: sororib. stuprum intulit: multiformis Magi **ni, matrè**
sepulchrû euidens est apud Crentes: qui tamen scientes & cõfidentes in sanda eius **Tiryi. lib. 1.**
atq; incesta opera, & omnibus enarrâtes: ipsi cum confiteri Deum non erubescunt.

De sepulcris Deorum, eadem referunt, Clemens Alexand. Athenagoras, in Apologia. Eusebius Pamph. & Minucius, in Octauio. Habet que hoc idem Lactantius, ex hoc, opinor, quadam mutatus, nam series argumentique ratio hoc omnino clamat.

Vnde mirum mihi & valde mirum videtur, quomodo is, qui super omnes mortales scelere & flagitijs eminent, sanctum: & quod est super omne bonum nomen acceperit, ut pater Deorum atque hominum vocaretur: nisi forte ille, qui malis hominum gaudet, eum, quem sceleribus eminere supra ceteros vidit: supra ceteros ei honorem conferre infelices animas suavit: ut ad imitationem malorum inuitaret vniuersos. Sed & filiorum eius, qui apud eos Dij putantur, sepulcra singulis quibusque in locis manifestissimè demonstrantur: Mercurij, apud Hermopolim: Cypriæ Veneris, apud Cyprum: Martis, in Thracia: Liberi, apud Thebas: vbi discerptus traditur: Herculis, apud Tyrum: vbi igni crematus est. In Epidaurum, Aesculapij: quiq; omnes non solum ut homines defuncti: sed ut nequam homines puniti pro sceleribus docentur: & tamen ab stultis hominibus ut Dij adorantur.

Deos homines fuisse, etiam Herodotus, atq; Alexander M. Macedo, Philippi F. in epistola ad matrem: itemque Mercurius Tgr̄ μαγιστ̄: cum Apollodorus libro de dijs, testantur apud Athenagoram: quem omnino cum hoc loco conferre, haud paruum operæ pretium erit.

Quòd si argumentari volunt, & magis hæc loca ortus eorum, quam sepulturæ vel mortis adfirmant: ex vicinis & adhuc recentibus gestis, priora & vetera conuincuntur: cum docuerimus adorari ab eis eos, quos etiam ipsi homines & defunctos, vel potius punitos esse profitentur, vbi gratia: ut Syri, Adonem: Aegyptij, Osirin: Ilienses, Hecctorem: apud Leuconesum, Achillem: apud Pontum, Patroclum: apud Rhodum, Alexandrum Macedonem: multosq; alios per diuersa loca, singuli, ut Deos colunt & adorant: quos homines mortuos fuisse non dubitant. Vnde consequens est, etiam priores simili errore prolapsos, mortuis hominibus, qui forte vel potentia aliquid, vel artis habuerunt: maximeq; si phantasij magicis in stuporem stolidos homines adduxerant: honorem contulisse diuinum. Iam hinc aditum est, ut & poetæ elegancia verborum: commenta erroris ornarent: & suauitate dicendi, immortales esse

Ita factum est, ut Deorum nunc ferme vltiã hominum increarit: Hæc Plin. Transformatiões hominum. Vide 6. lib. Met. Ouid. P. E. T. R. V. S.

ctos esse ex mortalibus persuaderent: imò & amplius aliquid, ex hominibus aiunt stellas fieri, & arbores: & animalia: & flores: & aues: fontesque ac fluuios: & ni verboritas videretur, omnes penè stellas, quas ex hominibus effectas adserunt, enumerare, vel arbores, vel fontes, ac fluuios possem: exempli tamen causa singula saltem ex singulis memorabo. Andromedam Cephei, in stellam dicunt esse conuersum: Danaën Ladonis fluuij filiam, in arborem commutatam: Hiacynthum Apollinis dilectum in florem: Calisto in sidus, quod arcton vocant: Progenem, & Philomelam cum Tereo, in aues: Thysben apud Ciliciam in fontem: & Piramum inibi in fluuium resolutos: omnesq; penè ut dixi, vel stellas, vel arbores, fontesq; ac fluuios, floresq; & animalia, vel aues, aliquando homines fuisse confirmant. At Pet. hæc audiens, ait: Ergo secundum ipsos, antequam homines mutarètur in stellas, vel cætera, quæ enumeras, & cælum sine stillis erat: & terra sine arboribus & animalibus: nec fontes, nec flumina, nec aues erant: & quomodo ipsi homines vixerunt sine his, qui in hæc postmodum mutati sunt, cum constet, nec potuisse prorsus sine his vitam ducere homines in terris? Et ego respondi: Sed ne ipsum quidem cultum Deorum suorum obseruare consequenter nōrunt: vnusquisque enim eorum, quos colunt, habet aliquid sibi dicatum, à quo debent se continere cultores: ut puta Mineruæ, oliuam: Ioui, capram ferunt dicatam: Cereri, semina: Libero, vinum: Osiri, aquam: Hammoni, arietem: Dianæ, ceruum: Syrorum dæmoni, piscem & columbam: Vulcano, ignem: & vnicuique, ut dixi, est aliquid propriè dicatum: à quo oportebat abstinere se cultores, ad honorem eorum, quibus dicati sunt. Nūc autem singuli ab vno aliquo se obseruantes, pro vnus honore cæteros omnes iratos habent: quos utique si placare velint, pro honore omnium, abstinere se ab omnibus oportebat: ut ante diem iudicij iusta à semetipsis sententia cōdemnati, morte miserima per inedia deperirent. Verum ad propositum

A fitum reuertamur. Quæ, malum, ratio est, imò, quæ amentia mortalium possident mentes, ut hominem, quem impium, scelestum, profanum, Iouem dico incestum, patricidam, parricidam, non solum sciunt esse, sed & publicè in theatris cantant, hūc ut Deum colant & adorent? Aut si pro his gestis Deus esse meruit: ergo, & si quos audiunt homicidas adulteros, parricidas, incestos, etiam nūc debent, ut Deos, adorare. Sed quod in alijs execrantur, scire omnino nō possum, cur in illo venerètur. Et Petrus respondit: Quoniam te nescire dicis, discere à me, cur in illo facinorosa gesta venerentur: primò quidem, ut cum ipsi similia egerint, acceptos se ei futuros sciant: utpote, quem imitantur in flagitijs.

Vel vnus Terentianus Cherea satis locuples erit testis hoc ita esse: is enim quod in virginem sibi permisit, Iouis se exemplo fecisse excusat. Actu 3. scena 5. in Eunucho. Testatur & Ouidius primo de arte amandi. Iupiter ex alto periuria ridet amantum:

Et iubet. Aëlios irrit a forte notos.

B

Per styga Iunoni falso iurare solebat:

Iupiter exemplo nunc fauet ille suo.

Idem autem & Menippus in κεννομαυτ̄iã apud Lucianum testatur. Qua de re & Augustinus de Ciuitate Dei, libro 2. cap. 7.

Secundò, quod hæc literis scitè recondita, & versibus eleganter inserta veteres reliquerunt. Et nunc puerilis eruditionis obtentu, cum eorū notitia teneris & simplicibus adhæserit mentibus: reuelli ex eis atq; abijci difficulter potest. Hæc cum dixisset Petrus, Niceta respondit: Nō putes Domine mi Petre, nō habere eruditos quosq; gentiliū verisimilitudines quasdam, quibus adstruant hæc, quæ culpabilia videntur & probrosa, quæ quidē ego, nō ut confirmas errores eorū dico (absit enim à me, ut hoc vel ad cogitationē meam veniat:) sed tamen scio esse apud prudentiores ipsorū defensiones quasdam, quibus adstruere & colorare solent hæc, quæ videntur absurda. Et si tibi placet, ut aliqua ex his proferā, quæ ex parte aliqua retineo: ut iubes, faciam.

Cumq; Petrus permisisset: Niceta hoc modo cœpit: Omnis sermo apud Græcos, qui de antiquitatis origine cōscribitur, cum alios multos, tum duos præcipuos auctores habet, Orpheū & Hesiodum. Horum ergo scripta in duas partes intelligentiæ diuiduntur, id est, secundū literam, & secundum allegoriam: & ad ea quidem, quæ secundum literam sunt, ignobilis vulgi turba confluit. Ea verò, quæ secundum allegoriam constat, omnis Philosophorum & eruditorum loquacitas admirata est.

Poëticas fabulas allegoricè enarrarunt olim Aristoteles, in Peplo. Dionysius, in Corona. Reginus in Πολυμνημονε. ut refert Niceph. Callistus, libro 10. cap. 36. Denique Ioannes Tzetzes de ratione eas intelligendi pulchrè scripsit, in 1. librum Hesiodi, de officijs & diebus.

Orpheus igitur est, qui dicit primò fuisse Chaos sempiternum, immensum, ingenitum, ex quo omnia facta sunt: hoc sanè ipsum Chaos non tenebras dixit esse: non lucem: non humidum: non aridum: non calidum: non frigidum: sed omnia simul mixta: & semper vnum fuisse: informe aliquando: tamen quasi ad ouem immanis modum, per immensa tempora effectam peperisse, ac protulisse ex se duplicem quādam speciem, quam illi Masculofoeminam vocant, ex contraria admixtione huiusmodi diuersitatis speciem concretam: & hoc esse principium omnium, quod primum ex materia puriore processerit, quodque procedens discretionem quatuor elementorum dederit: & ex duobus, quæ prima sunt, elementis, fecerit cælum, ex alijs autem, terram: ex quibus iam omnia participatione sui, inuicem nasci dicit & gigni. Hæc quidem Orpheus. Subiungit autē his & Hesiodus, post Chaos statim Cælum dicens factum esse, & Terram: ex quibus ait progenitos illos vndecim, quos interduodecim dicit: ex quibus sex mares, quinque foeminas ponit: nomina autem dat maribus: Oceanus, Coeus, Chrius, Hyperion, Iapetus, Cronus, qui & Saturnus. Item foeminis, Thya, Rhea, Themis, Mnemosyne, Thetis: quæ nomina per allegoriam hoc modo interpretatur. Numerū quidem vndecim vel duodecim, ipsam dicunt primam naturam, quam & Rheam à fluendo dictam volunt: reliquos fluo est.

N 4 autem

autem decem accidentia eius dicunt: quas & qualitates appellant: duodecimum tamen addunt & Cronum, quem apud nos Saturnum dicunt, hūc pro tempore accipiunt. Saturnum ergo & Rheam tempus ponunt, & materiam, quæ vbi cum humido & arido, & calido, & frigido tempore fuerint admixta, omnia generat. Hæc ergo, inquit, primò omnium tempore multo concretam genuit quandam quasi bullam, quæ ex spiritu, qui in aquis erat, paulatim collecta intumuit: & aliquanto tempore circūacta per superficiem materiæ: ex qua, quasi ex vulua processerat, rigore frigoris obdurata, & glacialibus augmentis semper crescens: abrupta tandem demergitur in profundum: ac pondere ipso pertracta, in infernum descendit. Et quia inuisibilis facta est,

(Legendum videtur: quasi αἰδης appellata est αἰδης. Αἰδης, tartarus, siue, inferi, quasi αἰδης, in-
aspectabilis, obscurus: ab α priuatiua part. & ἰδῆν, id est, videre.)

Aides appellata est: qui & Orcus, vel Pluto nominatur. Cumq; de superioribus mergeretur in inferna, locum confluendi humido præbuit elemento: & pars crassior, quæ est terra, aquis cedentibus patefacta est. Hanc ergo aquarum libertatem, quæ prius bulla obtegente premebatur, postquam illa inferni sortita est locum, Neptunum esse appellatum. Post hoc, cum elementum frigidum per concretionem glacialis bullæ, ad inferiora fuisset absorptum, & aridum fuisset humidūq; discretum: nullo iam impediendo elementum calidum ignis, utpote vigore & leuitate ad superiora

ωδὲ τῆς κα-
ταρυίδος
vide Aristo-
telem, de
Mundo ad
Alexan-
drum.

Minerua
ἀθηνῶν pro-
pter im-
mortalitatem di-
cta est. Αἰθῆ-
ρας δὲ τῆς
νοῦν, id
est, non la-
ctatam.

Saturni
manus à Io-
ue vincita,
cur?

Eodē modo
Philo Iu-
dæus, libro
de decali-
go, in pri-
mum præ-
ceptum.
Iuno.
Diana.
Mercurius.

cōuolauit aëris, spiritu & procella subuectum. Hanc ergo procellam, quæ καταιγίς Græcè appellatur, ægam, id est capram dixerunt: & ignem, qui ad superna conscendit, Iouem: & ideo eum capram subuectum conscendisse Olympum dicunt.

Iupiter vnde dictus sit. Vide eundem Arist. Ibidem: Orpheam in Cratere: Platonem in Cratylō.

Ipsam verò Iouem, Græci quidem à viuendo, vel vitam dando: nostri à iuuando nominatum volunt. Hanc ergo esse viuentem substantiam ferunt: quæ in superioribus posita, vi caloris velut cerebri ambitu, ad se trahens cuncta, & cuiusdam temperamenti moderatione componens: de capite dicitur genuisse sapientiam, quam Minerva vocant: quæ à Græcis ἀθηνῶν propter immortalitatem dicta est. Αἰθῆρας δὲ τῆς νοῦν, id est, non lactatam. Quæ quoniam sufficienter se habent, nec ultra addi sibi indigent aliquid noui, sed vnumquodque seminis sui posteritate reparatur: vincitæ esse à Ioue Saturni manus dicuntur: quia nihil noui iam, ut dixi, ex materia tempus producit: sed calor feminum, secundum sui speciem cuncta restituit: nec ultra Rheæ partus, hoc est, propago materiæ fluentis ascendit, & ideo ipsam primam elementorū diuisionem, abscissionem Saturni nominant: quasi, qui ultra mundū generare nō possit. Nam de Venere hoc modo allegoriam tradūt, vbi aiunt, ætheri subiectum est pelagus, cum percussus aquis splendor, cœli gratior refulsisset, venustas rerum, quæ ex Hæc ergo modo per allegoriam Cronum quidem, qui est Saturnus, tempus esse diximus, tradunt: Rheam, materiam: Aiden, id est, Orcum, inferni profundum: Neptunum, aquam: Iouem, ætherem, id est, caloris elementum: Venerem, venustatem rerum: Cupidinem, concupiscentiam, quæ inest rebus omnibus, per quam posteritas reparatur: vel etiam rerum ratio, quæ sapienter inspecta delectat. Hera, id est Iuno, aër iste medius, qui de cœlo vsque ad terram descendit, ponitur. Diana, quam ipsam Proserpinam dicunt, aërem inferne tradunt. Appollinem, ipsum etiam Solem dicunt, circumeuntem polum. Mercurium, verbum: quo ratio de singulis quibusque reddatur. Martem, intemperatum ignem, qui cuncta consumat. Sed ne singula enumerando immoremur, ad hanc allegoriæ speciem, de vno quoq;

A quoq; eorum, quos colunt, in quibus secretior de talibus inest peritia, honestas sibi videntur & iustas reddere rationes. Hæc cum Niceta dixisset, Aquila respondit: Valde mihi videtur, quisquis est auctor & inuentor horum, impius extitisse: si hæc, quæ grata & honesta videntur, abscondit: & superstitionis suæ ritum in dedecorosis & turpibus obseruantijs collocavit: cum ea, quæ secundū litteram scripta sunt, manifesta inhonesta sint, & turpia: & tota religionis eorū obseruantia, in ipsis cōstet, ut per huiusmodi scelera & impietates, Deos suos quos colunt, doceat imitari. Nā in istis allegorijis, quæ eis vtilitas erit? quæ quāuis honesta fingantur, nullus tamen ex eis aut vltus ad cultū peruenit: aut ad mores, emendatio. Vnde magis constat, quod prudentes viri cum viderent cōmunem superstitionē tam probrosam esse, tam turpem, nec tamen corrigendi modum aliquē, vel scientiam didicissent: quibus potuerunt argumentis, & interpretationibus, conati sunt res inhonestas honesto sermone velare: & non, ut dicūt, honestas rationes, inhonestis fabulis occultare: quod si esset, nunquā B vtique ipsa eorum simulacra, atq; ipsæ de eis picturæ, cum suis vitijs & criminibus formaretur. Nō cygnus, adulter Leda: nec taurus formaretur Europæ: & in mille mēstra eum, quem putant meliorem omnibus, verterent. Quod vtique, si magni & sapientes, qui sunt apud eos, viri, fictum scirent esse, non verum: nōne impietatis arguerent & sacrilegij eos, qui ad iniuriam Deorum huiusmodi aut picturam ponerent, aut sculperent simulacra? deniq; Regem temporis sui, depingant in bouis forma vel anseris, vel formicæ, vel vulturis: & scribant supra Regis sui nomen: atq; huiusmodi vel statuam, vel imaginem collocent: & iniuriam facti sentiant, & vindictæ magnitudinem. Sed quoniam vera hæc magis sunt, quæ publica turpitudine testatur: & ad excusationem à viris prudentibus, sermonibus honestis quaesita sunt, & cōcinnata velamina: idcirco non solum non prohibentur: sed & ipsis mysterijs Saturni filios deuorantis, & occultati pueri, per Corybantum & cymbala, & tympanorum sonitus, exprimuntur imagines. De abscissione verò Saturni, quæ maior erit probatio veritatis, quàm, ut in honorem Dei sui, si nihil infelicitatis forte abscindatur etiam cultores? Cū ergo hæc manifestè cernantur, quis tam exigui sensus, in dō tam stolidi inuenietur: cui non palam sit, hæc magis vera esse de infelicitibus Dijs, quæ infeliciores cultores etiam corporum suorum vulneribus, & abscissione testatur? Quod si, ut dicunt, hæc ita honestè & piè gesta tam inhonesto ritu ministrantur & impio, sacrilegus profectō est, quisquis ille, vel ex initio hæc tradidit, vel nunc malè tradita permissit implere. Quid autē & de libris dicimus poetarum, nōne oportuerat eos, si honesti, & pia Deorum gesta turpibus fabulis infamarent, abijci protinus, atque in ignem dari: ne persuaderent teneræ adhuc ætati puerorum, Iouem ipsum Deorum principem, parricidam erga parentes: incestum erga sorores & filias. impurū etiam in pueros extitisse? Venerē cū Marte adulteros: & omnia illa, quæ iam superius dicta sunt. Aut quid tibi videtur Domine mi Petre? Tunc ille respondit: Certus esto, dulcissime Aquila, quia omnia per bonā Dei prouidentia gesta sunt, ut non solum infirma, & fragilis, verū & turpis esset causa, quæ futura erat contraria veritati. Si enim validior & verisimilior fuisset erroris assertio: haud facile quisquā, qui in eo deceptus esset, ad iter veritatis rediret. Si enim nunc, cum tam multa proba & dedecora de dijs gentium proferuntur: vix aliquis turpem derelinquit errorem, quātō magis, si esset ibi aliquid honestum & verisimile? Difficulus nāq; transfertur anima ab his, in quibus à prima ætate præuentus est: & ob hoc, ut dixi, diuina prouidentia factum est: ut erroris substantia, & infirma esset & turpis. Sed & cætera omnia simili modo, competenter & commodè dispensat diuina prouidentia: licet nobis ignorantibus rerum causas, bonæ & optimæ dispensationis diuinæ non liqueat ratio. Cum hæc Petrus dixisset, ego Clemēs Nicetam rogabā, ut aliqua de allegorijis gentiliū, quas diligenter attigerat, agnoscendi gratia exponeret: vtile enim est, ut quādo cum gentilibus disputamus, etiam ista nos minime lateant. Et Niceta: Si, inquit, permittit Dominus meus Petrus, possum dicere. Tūc Petrus. Hodie, inquit, permisi vobis dicere aduersum

sum gentiles, vt nōstis. Et Niceta ait: Dic ergo Clemens, de quibus audire velis. Cui ego aio: Quomodo tradunt de Deorum cœna gentiles, quam in Pelei nuptijs habuerunt, & Thetidis, quem dicunt esse Paridem pastorem, & quas ponunt in Iunone, Minerua & Venere, quæ apud eum iudicantur, quemue Mercurium, vel quod malum, & cætera quæ per ordinem consequuntur? enarra nobis.

De Nuptijs Pelei ac Thetidis luculentè scribit Apollodorus Atheniensis, lib. 3. de dijs. Earum atque cœna hic est valde elegans explicatio. Vide & Gyraldum s. Syntagmate. Lucianum, in Iudicio Paridis.

Tum Niceta: Cœnæ Deorum causa hoc modo se habet. Conuiuium, mundum tradunt: discumbendi ordinem Deorum, stellarum positionem, quos Hesiodus cœli & terræ primos filios nominat: in quibus sex mares, & sex fœminas, ad duodecim signorum numerum referunt: quæ vniuersum circumeunt mundum: dapes autem conuiuij, rationes esse & causas rerum tradunt, dulces & concupiscibiles, quæ, qualiter regatur & gubernetur hic mundus, ex signorum positione, & astrorū cursibus colliguntur. Ad libertatis tamen conuiuij modum, dicunt ista cōstare, pro eo, quod potestatem habeat vniuscuiusq; sensus, si velit degustare aliquid ex huiusmodi scientia, aut si nolit: & sicut in conuiuio nemo cogitur, sed vescendi libertas penes vnumquemq; est: ita & philosophandi ratio, pendet in voluntatis arbitrio. Discordiam, concupiscentiam carnis dicunt: quæ insurgit aduersum propositum mentis: & philosophandi impedit studium: ideo deniq; & tempus illud esse aiunt, in quo de nuptijs agitur. Pelcum verò & Thetidem nympham, aridum & humidum ponunt elementum, ex quorum admixtione substantia corporum constat. Mercurium, verbū esse tradunt: per quod sensui doctrina confertur. Iunonem, pudicitiam. Mineruam, fortitudinem. Venerem, libidinem dicunt. Paridem, sensum. Si ergo aiunt, accidat, in homine barbarum esse & imperitum sensum, & rectum iudicium nescientē, spreta pudicitia, & virtute, libidini palmam, quod est malum, dabit: per quod non solum sibi, sed & ciuibus & vniuersæ genti subuersio & perniciēs aderit. Hæc ergo licet illis componere ex qualibet materia visum sit: tamen aptari ad omnem hominem possunt: quia si quis pastorem & rusticum atque imperitum habeat sensum, nec velit erudiri: vbi corporis calor de libidinis suauitate suggesserit: cōtinuò spretis studiorum virtutibus, & scientiæ bonis, ad voluptates corporum animum confert. Et hinc est, vnde impacata bella confurgunt: vrbes ruunt: patriæ concidunt: sicut & Paris rapta Helena ad mutuam Græcos & Barbaros armauit exitium. Et Petrus, collaudans prosequutionem eius, ait:

Petrus docet non licere in diuinis libris intelligendis agere, quod ethnici faciunt in fabulis. Vera sanè regula explicandarum scripturarum. Docet præterea, quatenus scientia profana adhiberi possit ad diuinam doctrinam.

Multas, vt video, ingeniosi homines, ex his, quæ legunt, verisimilitudines capiūt, & ideo diligenter obseruandum est, vt lex Dei cum legitur, non secundū propriij ingenij intelligentiam legatur. Sunt enim multa verba in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad suum sensum: quem sibi vnusquisque sponte præsumpsit: quod fieri non oportet. Non enim sensum, quem extrinsecus attuleris alienum, & extraneum debes quærere, quem ex scripturarum auctoritate confirmes: sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis: & ideo oportet ab eo intelligentiam discere scripturarum, qui eam à maioribus, secundum veritatem sibi traditam, seruat, vt & ipse possit ea quæ rectè suscepit, competèter asserere. Cùm enim ex diuinis scripturis integram quis susceperit & firmam regulam veritatis, absurdum nō erit, si aliquid etiam ex eruditione communi ac de liberalibus studijs, quæ fortè in pueritia attigit, ad assertionem veri dogmatis cōferat: ita tamen, vt vbi vera didicit, falsa & simulata declinet. Et cùm hæc dixisset, ad patrem nostrum respiciens, ait: Tu ergo, senex, si quidem saluti animæ tuæ consulis, vt cùm corpore fuerit resoluta, pro breui hac cōuersione, requiē inueniat sempiternā, require, de quibus vis: & consule, vt possis, si quid in te est, dubitationis abijcere: incertū enim est etiam iuuenibus vitæ tēpus: senibus

Hortatur P. senē Fau- stum ad si- autem,

A autem, iam nec incertum est: non enim dubitatur, quin, quantumcunque est, quod putatur superesse, breue sit. Et ideo tam iuuenes, quam senes oportet de conuersio-
ne, & pœnitentia valde esse sollicitos: & satagere, vt de reliquo ornent animam suam ornamentis dignissimis: id est, dogmatibus veritatis: decore pudicitia: splendore iustitia: candore pietatis, alijsq; omnibus quibus cōptam decet esse rationabilem mentem. Tum præterea declinare à consortijs inhonestis & infidelibus: & societates habere fidelium: atq; illos frequentare conuentus, in quibus de pudicitia, de iustitia, de pietate tractatur. Orare semper Deum ex corde: & ab ipso petere, quæ decet à Deo postulat: ipsi gratias agere: veram pœnitentiam gerere præteritorū gestorum. Aliquantulum etiam, si possibile est, per misericordias pauperum iuuare pœnitentiam. per hæc enim facilius venia dabitur: & indulgenti citius indulgetur. Quod si prouertioris ætatis sit is, qui ad pœnitentiā venit: non magis gratias agere debet Deo, quod postquam fractus est omnis impetus concupiscentiæ carnalis, scientia veritatis accepta, nulla ei imminet pugna certaminis: per quam insurgentes aduersum animā, reprimat corporis voluptates. Superest ergo in agnitione veritatis, & misericordiæ operibus exerceri: vt afferat fructus dignos pœnitentiæ: nec putet, quod in temporis longitudine documentum conuersionis ostendatur, & non in deuotionis ac propositi firmitate: Deo enim manifestæ sunt mentes, qui non temporum rationem colligit: sed animorum: ipse enim probat, si quis agnita veritatis prædicatione nō distulit, neque tempus negligendo consumpsit. sed statim, & si dici potest, eodem momento, præterita perhorrescens, futurorum desiderium cœpit: & in amorem regni cœlestis exarsit. Propter quod nemo vestrum ultra dissimilet, nec retro respiciat: sed ad euangelium regni Dei libenter accedat. Non dicat pauper, cùm diues factus fuero, tunc conuertar: non requirit à te Deus pecuniam, sed animum misericordem, & animam mentem. Neque diues conuersionem suam differat, pro sollicitudine seculari: dum cogitat, quomodo dispenset abundantiam frugum: neque dicat intra semetipsum, quid faciam, vbi recondam fructus meos? neque dicat animæ suæ, habeo multa bona reposita in annos multos, epulare, lætare: nam dicetur ei: Stulte, hac nocte auferetur abs te anima tua: & quæ præparasti, cuius erunt? Itaque festinet ad pœnitentiam omnis ætas, omnis sexus, omnisq; conditio, vt vitam consequatur æternam. Iuuenes quidem in eo grati sint, quod in ipso impetu desideriorum ceruices suas iugo subiiciunt disciplinæ: Senes & ipsi laudabiles, quia multi temporis consuetudinē, in qua male præuenti sunt, pro Dei timore commutant. Nemo ergo differat, nemo cūctetur: quæ enim causa cunctandi est ad benè agendum? aut times, ne cùm benefeceris, ibi remunerationem non inuenias, vt putasti? Et quid senties detrimenti, si bene feceris gratis: nōne etiam sola in his sufficeret conscientia? Quod si inuenieris, vt præsumis, nōne pro paruis, magna: & pro temporalibus, æterna recipies? verum ego hæc propter incredulos dixi. Nos autem quæ prædicamus, ita se habent: quia nec aliter esse possunt, quæ Prophetica voce promissa sunt. Si quis verò cupit ex amussim veritatem nostræ prædicationis agnoscere, conueniat ad audiendū: & quid sit verus Propheta, cognoscat: & tunc demū omnis in eo cessabit ambiguitas: si tamen non obstinatis animis resistat his, quæ vera esse cōpererit. Sunt enim quidā, qui quolibet modo, ad hoc tantum respiciūt, vt vincant: & laudem pro hoc magis, quam salutem quærāt: quibus non cōuenit vel dici aliquid, ne & sermo nobilis patiatur iniuriā, & iniuriæ suæ reum æterna morte cōdemnet. Quid enim est, in quo aduersari prædicationi nostræ quis debeat? aut, in quo cōtra veri honestiq; fidem sermo prædicationis nostræ deprehenditur? qui dicit, honorandū esse Deum, & patrem omnium conditorem: eiusq; filium, qui solus cum & voluntatē eius nouit: cuiq; soli de omnibus credendum est, quæ præcepit: solus enim est lex, & legis lator, & iudex iustus: cuius lex discernit, honorandum esse Deum, Dominum omnium, per vitam sobriam, castam, iustam, misericordem, & in ipso solo omnem collocandam spem. Sed dicit aliquis, etiam à philosophis huiusmodi præcepta dari. Nihil est simile: nam de iustitia

dē in Cl. r. sū, & pœnitentiam: explicans officia veri Christiani hominis: dōcēs deniq; quomodo necessariō ex sacris literis perēda sit veritates cognitio.

Retro respiciere, est moras texere, aut causari aliud, quod prius te auerere expediat. Ita Christus Luc. 12

Inter salubria philosophorū & tia

Christi pra tia quidem ab eis, & sobrietate mandatur: sed remuneratorem Deum, gestorum bo
cepta, quid norum malorumq; non norunt: & eò leges & praecepta eorum accusatorem tantu
interfir. modò publicum vitant: conscientiam verò purificare non possunt. Quid enim ti
 1. meat in occulto peccare, qui occultorum esse arbitrum & iudicem nescit? Addunt
 2. praeterea philosophi in praeceptis suis, etiam Deos, qui sunt daemones, honorandos:
 quod solum, etiam si in alijs probabiles viderentur, grauisimæ eos potest impietatis
 arguere, & proprijs cõdemnare sententijs: qui vnum quidem esse pronunciant deũ:
 3. pro assentatione tamen erroris humani, plures mandent colendos. Aiunt autem &
 illud Philosophi, Deum non irasci: nescientes, quid dicant. Ira enim mala est, vbi me
 tem turbat, vt rectum consilium perdat: illa verò, quæ malos punit, perturbationem
 menti non infert: sed vnus, vt ita dixerim, idemq; affectus est, qui & bonis præmia,
 & malis retribuit pœnam: nam si bonis & malis bona restituat, & simili remunera
 tione erga pios vtatur, & impios, iniustus potius, quàm bonus videbitur. Sed ais: nec
 1. Deus debuit facere malum. Verum dicis: neq; facit: sed, qui ab eo creati sunt, dum
 iudicandos se esse non credunt: indulgentes voluptatibus suis, à pietate & iustitia
 deuoluti sunt. Sed dices, si iustum est punire malos, statim, vt malè agunt, puniri de
 bent. Tu quidem bene festinas, sed ille, qui æternus est, & quem nihil latet: & quan
 2. tò nullus ei finis, tantò & proluxa patientia est: & non ad velocitatem vindictæ, sed
 ad salutis respicit causa: delectatur enim non tam morte, quàm conuersione peccan
 tis. Ideo deniq; & sanctũ baptismum largitus est hominibus, ad quod si quis venire fe
 stinet, & de reliquo maneat emédatus: delentur ex eo omnia peccata, quæ per igno
 rantiam commissa sunt. Nam philosophi quid contulerunt vitæ mortalium, dicen
 do hominibus non irasci Deum? nempe, vt docerent eos nullum habere vindictæ
 alicuius, vel iudicij metum: & per hoc tota peccantibus frena laxarent. Aut quid illi
 humanum genus iuuârunt, qui dixerunt, non esse Deum: sed casu omnia, & fortui
 tò agi? nõne, vt hæc audientes homines, & arbitantes nullum esse iudicem, nullũ
 prouiso rem, ad omne facinus, quod vel furor, vel auaritia, vel libido dictat
 set, neminem verendo præcipites agerentur? Nam illi multum reuera iuuerunt mor
 talium vitam, qui dixerunt, nihil posse sine Genesi fieri: scilicet, vt vnusquisque pec
 cati sui causam Genesi ascribens: semetipsum in sceleribus suis pronunciarer inno
 xium: dum crimen suum non pœnitendo diluit, sed factum culpando congeminat.
 Nam de illis, quid dicam, philosophis, qui Deos colendos esse introduxerunt: & ta
 les Deos, quales paulò antè audistis? Quid fuit aliud decernere, nisi, vt vitia: nisi, vt
 flagitia colerentur? Pudet, miseretq; me vestri, si creditis, quod indigna hæc esse &
 impia, atq; execrabilia, aut non deprehendistis hætenus, aut deprehensa & intelle
 cta, mala pro bonis & optimis coluistis. Tum praeterea & illud quale est, quod præ
 sumptum nonnulli philosophorum, vel de Deo loqui, cum sint mortales: & opi
 nione sola de inuisibilibus dicere: vel de mundi origine, vbi non aderant, cum fie
 ret: vel de fine eius, vel de animarum in infernis dispensatione & iudicio: nescientes,
 quod præsentia quidem & visibilia nosse, hominis sit rationabilis? Praeterea verò, & H
 futura, & inuisibilia scire, solius propheticae præscientiæ sit. Non ergo hæc coniectu
 ris & opinionibus colligenda sunt, in quibus valde falluntur homines: sed fide pro
 pheticæ veritatis, sicut se habet hæc nostra doctrina. Nos enim nihil ex nobis loqui
 mur, ne humana æstimatione collecta adnunciamus: hoc decipere est auditores:
 2. sed veri Prophetæ auctoritate nobis tradita, & manifestata prædicamus. De cuius
 præscientia & virtute prophetica, si quis, vt dixi, ad liquidum vult documenta susci
 pere, sollicitus conueniat, & impiger sit ad audiendum: & euidentes dabimus proba
 tiones, quibus vim propheticae præscientiæ, non solum auribus audire: sed & ocu
 lis etiam videre, ac manu contrectare se credat. De quo cum certam fidem conceperit,
 iugum iustitiæ & pietatis absque vilo labore suscipiet: tantamq; in eo sentiet sua
 uitate, vt non solum nihil ei laboris inesse causetur, verum & amplius aliquid addi
 sibi desideret, & imponi, Cumq; hæc & alia his similia dixisset, & nonnullos ex his
 qui

A qui aderant infirmos, & daemones obsessos curasset: gratulantes, & Deum col
 laudantes turbas dimisit: præcipiens eis, vt ad eundem locum, etiam consequentibus
 diebus audiendi gratia conuenirent. Cumq; domum iam inter nos essemus, ac præpa
 raremus ad edendum, ingressus quidam nunciat Appionem Plistonicensis, cum
 Anubione nuper venisse ab Antiochia: & hospitari cum Simone. Tum pater audi
 ens, gauisus est, & ait Petro: Si permittis, volo & salutare Appionem, & Anubio
 nem, quia valde amici mihi sunt. Fortassis autem Anubionem etiam suadere poterò,
 disputare cum Clemente de Genesi. Et Petrus: Permittò, inquit: & laudo, quòd a
 micos colas: veruntamen considera, quomodo per prouidentiam Dei omnia tibi ex
 sententia concurrunt: ecce enim non solũ affectio tibi propria Deo præstante repa
 rata est: sed & amicorum præsentia procuratur. Et pater: Verè, inquit, aduerto ita
 esse, vt dicis. Et cum hæc dixisset, abiit ad Anubionem. Nos autem cum Petro positi,
 per totam noctem interrogando de diuersis, & discendo ab eo, delectatione ipsa do
 2. ctrinæ, & suauitate verborum peruigiles mansimus. Et cum iam auroresceret, Pe
 trus intuens me ac fratres meos, ait: Miror, quid visum sit patri vestro.

Appion.
Anubion.

*Plerique totus hic locus valde suspectus est, de transformatione Faustianiani in Magum: quod in præsa
 tione sua Rufinus testetur penitus illum non haberi in quibusdam codicibus: neque hæc res à fabula mul
 tum videatur abesse. non debeat tamen omitti, quando & manuscripti vetusti quidam codices eum ha
 beant: & in Epitome referatur: denique perpetua sibi que pulchre coherens historia series satis indicet
 πρὸς βελτιωμένην eum esse non posse.*

Cumque hæc diceret, superuenit pater, & inuenit Petrum nobis de se loquentem.
 Cumq; salutasset, satis facere coepit, & causam exponere, ob quam foris mansisset.
 Nos autem respicientes ad eum, expauimus, vultum in eo Simonis videntes: vocem
 tamen patris nostri audiebamus. Cumque refugeremus eum, & execraremur, stupe
 bat pater, quòd tam austerè cum eo ageremus & barbarè. Solus tamen Petrus erat,
 qui vultum eius naturalem videbat, qui & ait ad nos. Cur execramini patrem vestrum?

Cui nos vnà cum matre respondimus: Hic nobis Simon videtur, vocem habens pa
 tris nostri. Et Petrus: Vobis quidem vox eius, quæ maleficijs mutata non est, sola no
 ta est: mihi autem etiam vultus eius, qui alijs arte Simonis mutatus apparet, Faustiani
 ni patris vestri notus est: & intuens patrem, ait: Causa, quæ coniugem tuam contur
 bat, ac filios, hæc est: species vultus in te non videtur illa, quæ fuit: sed facies execran
 di Simonis in te apparet. Et cum hæc diceret, ingressus quidam ex his, qui Antiochia
 præcesserunt, dicebat ad Petrum: Scire te volo, Domine mi Petre, quod Simon apud
 Antiochiam publicè multa faciens signa, & prodigia, nihil aliud populo persua
 sit, nisi, quæ ad tui odium pertinent: Magum te nominans, maleficum, homicidam:
 & in tantum eos aduersum te odium cõcitauit, vt magnopere desiderent, si te vsquã
 inuenire queant, etiam carnes tuas deuorare: & ob hoc nos, qui præmissi sumus, vi
 dentes valde commotam contra te ciuitatem, occultè in vnum conuenientes, confi
 derabamus, quid fieri oporteret. Cumq; nullum videremus exitum rei, superuenit

D Cornelius Centurio, missus à Cæsare ad præsidem Cæsareæ, publici negotij gratia:
 hunc accersimus ad nos solũ, causamq; ei, qua mœsti essemus, exponimus: ac, si quid
 posset, vt iuaret, hortamur. Tum ille promptissimè repromittit, se eum protinus fu
 gaturum, si tamen consilio eius etiam nos adniteremur: cumq; nos polliceremur im
 pigrè cuncta gesturos, ait: Cæsar in vrbe Roma, & per prouincias maleficos inquiri
 iussit ac perimi, ex quibus plurimi iam perempti sunt. Ego igitur diulgabo per ami
 cos, me, vt istum Magum caperem, venisse: & ob hoc missum à Cæsare, quo etiam hic
 cum cæteris suis socijs puniatur. Vestri ergo, qui cum ipso sunt, occultè quasi vnde
 cunque audierint, dicet ei, quod ego ad ipsum capiendum missus sim: & certum est,
 quod cum audierit, fugiat: aut si vos aliquid melius videtis, dicite. Quid plura? ita fa
 ctum est à nostris, qui cum ipso erant, explorandi gratia simulati. Vbi didicit Simon
 ventum esse ad se, tanquam ingens sibi beneficium collatum ab eis accipiens, in fu
 gam versus est. Discedens igitur ex Antiochia, cum Athenodoro huc venit, sicut au
 diuimus,

Cornelius
centurio is,
qui Act. X.
iustus & ti
mens Deũ
dicitur.

Simon in
Iudæam
fugit.

diuimus, hoc ergo visum est nobis omnibus, qui præcessimus, vt interim nunc a-
scendas Antiochiam, vsquequo videamus, num illo discedente, odium, quod de te
populo seminavit, aliqua ex parte vacuetur. Cùm hæc insinuasset is, qui de Antio-
chia venerat, Petrus respiciens ad patrem nostrum, ait: Faustiniæ, à Simone Mago
transformatus est vultus tuus, sicut apparet: putans enim, quod à Cæsare quære-
tur ad pœnam, tertius fugit, & suum vultum tibi imposuit, si fortè tu pro ipso cape-
reris: & ad mortem duci possis: vt filijs tuis tristitiam moueret. Pater verò vbi hæc au-
diuit, cum lacrimis exclamans: Rectè, inquit, æstimasti Petre. nam & Anubion,
quia mihi valde amicus erat, sub mysterio quodam mihi indicare cœperat, de insidijs
eius: sed infœlix non credebam: quia nihil in eum commiseram malè. Cùmq; omnes
vnà cum patre tristitia & lacrimis ageremur, interea & Anubion venit ad nos, indi-
cans nobis Simonem fugisse per noctem, Iudæam petentem. Videns autem patrem
nostrum plangentem & lamentantem se, ac dicentem: Infœlicem me, qui eum Ma-
gum audiens non credebam: quid mihi misero accidit, vt vnà die recognitus ab vxō-
re, & filijs, latari non potuerim cū eis, sed ad priores miseras, quas in errore pertu-
li, reuolutus sum? Mater autem multò grauius sparsis & laceratis crinibus plange-
bat: uos quoque in permutatione vultus patris stupentes, nec, quid rei esset, intelli-
gere poteramus. Sed & Anubion omnes nos ita videns affligi, velut mutus stabat.
Tunc Petrus nos intuens filios eius, ait: Mihi credite, quod hic ipse est pater vester:
propter quod & moneo vos, vt quasi patrem seruetis eum. Dabit enim Deus occasi-
onem aliquam, qua deposito Simonis vultu, euidentem patris vestri, id est, suam re-
cuperare possit effigiem. Et ad patrem reuersus, ait: Ego tibi permiseram salutare
Appionem, & Anubionem: quos tibi amicos à puero fuisse dixeras: non tamen, vt
cum Simone loquereris. Et pater: Peccaui, inquit, fateor. Tum Anubion: Et ego, in-
quit, cum ipso rogo & deprecor te, vt ignoscas seni, viro bono, & generoso: sedu-
ctus est infœlix, & ludibrio factus, à nominato Mago: dicam enim, quomodo res
gesta est. Vbi venit ad salutandos nos, cōtigit, vt in ipsa hora circumstaremus Simonē
audientes eum dicentem, quod fugere vellet: in ipsa nocte audisse enim se, quod ve-
nerint quidam etiam ad hanc Laodiceam ciuitatem, qui eum ex præcepto Imperato-
ris comprehenderent: velle autem se in hunc, qui nuper ingressus est Faustinianum,
omnem conuertere furorem. Et ait ad nos: tantum, inquit, vos facite eum cœnare
nobiscū: & ego vnguentum quoddam componam, quo cœnatus perungat faciem
suam; vt ex eo meum vultum omnibus habere videatur: vos autem herbæ cuiusdam
succo facies perungimini prius, vt non fallimini de immutatione vultus eius: ita, vt
exceptis vobis, alijs omnibus Simon esse videatur. Et cū ille hæc diceret, aio ad
eum: Et quid tibi ex hoc facto confertur lucrū? Tum Simon: Primò, inquit, vt ipsum
cōprehendant, qui me quærunt, & me desinant quærere. Si verò punitus fuerit à Cæ-
sare, vt luctum maximum habeant filij sui, qui me derelicto, confugerunt ad Petrū:
& sunt modo adiutores ipsius. Ego autem confiteor tibi, Petre, quod verum est: ti-
mui tunc Faustiniæ indicare hæc: sed neque spacium nobis ipse Simon dedit, vt
possemus secretius loqui, & plenius ei consilium Simonis aperire. Interea circa me-
diam noctem, Simon in Iudæam petens confugere, (deduxit autem eum Atheno-
dorus & Appion,) ego simulavi inæqualitatem corporis tanquam dormituriens, vt
dormire manens, facerem hunc velocius ad vos redire: si fortè possit aliquo modo
occultari apud vos: ne ab his, qui Simonem quærunt, comprehensus, ad Cæsarem
perducatur: & pereat gratis: & nunc sollicitus pro ipso, veni videre eum, & redire an-
tequam superueniant illi, qui deduxere Simonem. Et conuersus ad nos Anubion
ait: Ego Anubion patris vestri verum vultum video reuera: quia perunctus sum pri-
us ab ipso Simone, sicut narrauit nobis, vt oculis meis vera Faustiniæ facies appa-
reret, vnde satis stupeo, & admiror artem Simonis Magi, quod vos stantes modò non
agnoscitis patrem vestrum. Flentibus autem patre & matre, ac nobis omnibus pro-
his, quæ acciderant, motus miseratione etiam Anubion, flebat. Tum Petrus miseri-

cordia

A cordia permotus, restitutum se promittit faciem patris nostri, dicens ad eum: Au-
di Faustiniæ, cū nobis prius vtilitatis aliquid contuleris error iste transformati
vultus tui, & ministraverit ad ea, quæ volumus, tūc ego veram tibi vultus tui imagi-
nem reddam: si tamen prius, quæ à me tibi fuerint imparata, profligaueris. Cūque
pater meus impleturum se cuncta, quæ iuberet, omni promitteret pacto: tantum, vt
propriam recuperaret effigiem: Petrus ita cœpit: Ipse auribus tuis audisti, quod v-
nus ex his, qui præmissi fuerant, regressus ex Antiochia, nunciauerit, quomodo Si-
mon ibi positus, turbas aduersum me cōcitauerit, atque in odium mei totam inflam-
mauerit ciuitatem: magum me & homicidam ac deceptorem confirmans: in tantū,
vt desiderent, si me videant, etiam carnes meas deuorare. Fac ergo, quod ego dico ti-
bi, relinquens apud me Clementem, præcede nos Antiochiam cum coniuge tua, &
Fausto ac Faustino filijs tuis. Sed & alios mittam tecū, quos mihi videbitur, qui ob-
temperent his, quæ præcepero. Cū ergo vnà cum ipsis Antiochiam veneris, quan-
do quidem Simon videris, publicè stans prædica pœnitentiam tuam, & dic: Ego Si-
mon denuncio vobis & confiteor, me omnia sefellisse de Petro: ille enim neque se-
ductor est: neque magus: neque homicida, neque horum aliquid, quæcunque con-
tra eum loquutus sum: sed dixi illa omnia furore commotus. Obsecro ergo vos ipse
ego, qui dudum causas odij vobis contra eum dederam, vt nihil tale de eo sentiat: sed
deponite odium, cessate ab indignatione, quia verè à Deo ad salutem mūdi, mi-
sus est discipulus veri Prophetæ, & Apostolus. Propter quod suadeo, hortor, & mo-
neo, vt ipsum audiatis, ipsi credatis prædicanti vobis veritatem, ne fortè si spreueritis
eum, ipsa etiam subitò ciuitas vestra pereat. Quam verò ob causam hæc nunc vobis
confitear, indicabo. Hac nocte Angelus Dei corripuit me impium, & cur inimicus
essem veritatis præconi, vehementissimè flagellauit. Deprecor ergo vos, vt, etià si
ego ipse post hæc veniens ad vos, aliquid tentauero aduersum Petrum dicere, ne su-
scipiatis, nec credatis. Confiteor enim vobis, ego magus, ego seductor, ego deceptor
fui, sed pœnitentiam ago: licet enim per pœnitentiam priora malè gesta delere. Cū
hæc Petrus intimaret patri, ille respondit: Scio, quid velis, ne labores vltra: intellexi
enim & noui, quid oporteat, cū ad locum venero, profectui. Et Petrus iterum sug-
gererat ei, dicens: Cū ergo veneris ad locum, & videris populum ex sermone tuo
conuertere, & depositis odijs, recipere desiderium nostri, mitte & manda mihi, & sta-
tim veniam. Cū autem venero, sine mora alienum hunc à te vultum effugabo, &
tuum proprium, qui tuis omnibus notus est, reddam. Et his dictis fratres meos pro-
ficisci cum ipso iubet, ac Mathidiam matrē nostram, & quosdam ex familiaribus si-
mul. Sed mater recusabat proficisci simul, & aiebat: Quasi adultera mihi futura vi-
deor, si vultui Simonis coniuncta sim: quod etsi cogar simul ire, impossibile tamen
est, vt in eodem lectulo cum ipso iaceam: sed nescio, si proficisci simul acquiescam.
Et cū valde renueret, Anubion hortari eam cœpit, dicens: Crede mihi & Petro:
sed & ipsa vox non tibi Faustinianum esse persuadet coniugem tuum, quem verè nō
minus ego diligo, quam tu? Deniq; etiam ego ipse vobiscum veniam. Et cum hæc
dixisset Anubion, promisit mater simul se profecturam. Tum ego, Competenter, aio,
Deus negotia nostra componit: habemus enim nobiscum & Anubionem astro-
logū, cum quo, si Antiochiam venerimus, de Genesi attentius disputabimus. Cū-
que post mediū noctis pater noster, cum his, quos iusserat Petrus, & Anubione pro-
fectus esset, manè, priusquam procederet ad disputandum Petrus, regressi sunt illi,
qui deduxerunt Simonem, id est, Appion & Athenodorus: & venerunt ad nos, re-
quirentes patrem meum. Petrus verò, vbi cognouit, iussit eos introire. Et cū con-
sederent, Vbi est, aiunt, Faustinianus? Petrus respondit, nescimus: vespere enim post-
quam ad vos venit, vltra nulli suorum visus est: hesternò tamen die manè Simon ve-
nit, quærens eum, & quia nihil illi respondimus, nescio quid ei visum sit: Faustina-
num se esse dicebat: quod cum ei nemo crederet, flens & dolens comminabatur
perempturum semetipsum, & post hæc abiit ad mare versus. Hæc cum audisset Ap-
pion,

2

pion,

pion, & qui cum ipso erant, ululatum dederunt grandem, dicentes: Quid hoc feci-
 flis, cur non recepistis eum? Et cum vellet Athenodorus dicere mihi, ipse fuit Fau-
 stinianus pater tuus: Appion praeueniens eum: Comperimus, inquit, à quodam,
 qui cum Simone profectus est, ipso Faustiano deprecante eum, pro eo quod nol-
 let filios suos videre, quia Iudaei erant. Nos ergo cum audissemus hæc, venimus eum
 hic requirere: sed quia hic non est, apparet, quod verè dixit, qui nunciauit, eum cum
 Simone profectum: hoc ergo nunciamus vobis. Ego autem Clemens, ubi intelle-
 xi consilium Petri, quia voluerit eis suspicionem dare, quod ab ipsis quaerendus esset
 senex, vt timerent & fugerent, coepi iuuare cõsilium eius, & aio ad Appionem: Au-
 di charissime Appion, nos, quod bonum credimus, etiam patri tradere volumus:
 quod si noluerit recipere, sed magis, vt dicis, exhorrescens nos fugit, (asperum sit for-
 tasse, quod dico) nec nos de eo curamus. Et cum hæc dixisset, quasi execrantes cru-
 delitatem meam discedunt, vestigia Simonis, vt sequenti die comperimus, insequen-
 tes. Interea, cum Petrus ex more quotidie populum doceret: & virtutes multas ac
 fanitates efficeret: post dies decem venit quidam nostrorum ab Antiochia, missus à
 patre, adnuncians nobis, quomodo publicè staret pater, Simonem quidè, qui in vul-
 tu videbatur, accusans: Petrum verò immensis laudibus præferens: & omni populo
 commendans, ac desiderabilem faciens: ita, vt omnes ex eius sermone mutati, desi-
 derarent eum videre: multos autem tantum in Petri amorem venisse, vt scuirent in
 patrem, quasi in Simonem: & manus ei vellent iniicere, velut, qui tatum mali com-
 misisset in Petrum: propter quod, aiebat, adpropera, ne fortè perimatur: in tempo-
 re enim magno positus, velociter misit me, vt sine mora venias, quò viuente eum
 occupes: simul & crescenti erga tui desiderium ciuitati, opportunus appareas. Aie-
 bat etiam, quomodo mox, vt urbem Antiochiam pater ingressus esset, quasi ad Si-
 monem, omnis populus ad eum collectus esset, & coepisset omnibus confiteri publi-
 cè secundum ea, quæ populi restauratio flagitabat: nam, quicumque, omnes simul,
 nobiles, & diuersi simul diuites ac pauperes cõuenissent, sperantes aliqua ab eo, mo-
 re solito, prodigia posse fieri, omnes hac voce adloquitur: Diu est, quod me Simo-
 nem infelicissimū hominū patiētia diuina sustinet: nã, quicquid in me mirati estis,
 non veritatis mysterio, sed dæmonū mendacijs & artibus gestum est: vt vestrā fidem
 euerterem, & meam animam condemnarem. Confiteor me omnia de Petro fuisse
 mentitum: ille enim neque Magus, neque homicida vnquam fuit: sed à Deo ad sa-
 lutem vestram omnium missus, est quem si ex hac hora contemnendū putaueritis,
 certum sit apud vos: quod possit ipsa ciuitas vestra repente deperire. Quæ autem cau-
 sa sit, vt hæc vobis vltro confitear: ab Angelo Dei hac nocte vehementer correptus
 sum, & cur ei inimicus extiterim, vehementissimè flagellatus. Deprecor ergo vos, vt si
 ego ipse ex hac hora aperuero os meum cõtra eum, proijciatis me ab aspectu vestro:
 ille enim immundus dæmon salutis hominum inimicus, per os meum contra ipsum
 loquitur, ne per eum vos pertingatis ad vitam. Quid enim ars magica per me vobis
 potuit virtutis ostendere? Canes feci areos latrare: & statuas mouere: figuras mu-
 tare hominū, & subito ab aspectibus hominum absentari: sed per hæc debuistis ar-
 tem magicam execrari, quæ, vt vobis miraculum inane prætenderem, animas vestras
 diabolicis laqueis innodabant, ne crederetis Petro: qui & languentes in nomine ei-
 us, à quo missus est, curat: & dæmonas fugat: ac cæcos illuminat: & paralyticis salu-
 tem reddit: & mortuos suscitatur. Hæc & his similia multa prosequente, execrari cœ-
 pit populus, & dabant fletum & gemitum, quòd peccassent in Petrū, credentes eum
 esse magum, & impium. Eodem verò die ad vesperam restituta est in Faustiano fa-
 cies propria, & abscessit ab eo aspectus Simonis Magi. Audiens autem Simon, vul-
 tum suum in eo ad Petri gloriam profecisse, festinus praeuenit Petrum, & agere cu-
 piens arte sua, vt Faustiano eius similitudo recederet, cum iam hoc iuxta verbum
 Apostoli sui Christus implēset. Videntes autem Niceta & Aquila post prædicatio-
 nem necessariam, paternam faciem restitutam: gratias agentes Deo, non eum per-
 miserunt

Faustinia-
 nus subdi-
 titius Simo-
 antiochia
 plebem re-
 conuertit
 Petro.
 Tempore,
 periculo.

Talia pa-
 rrasse Ma-
 gum, supra
 dictum est.
 Vide &
 Nic. Call.
 lib. 2. c. 27.

Faustinia-
 no natina
 facies re-
 stituitur.

A miserunt vlteriùs adloqui populum. Simon autem coepit, licet occultè, per amicos Simon ei-
 suos & familiares ambulare, & ampliùs Petro derogare, quàm antea. Tunc omnes *Simon ei-
 etus Antio-*
 tuæ, si vlteriùs loquutus contra Petrum, huc tibi credideris esse veniendum. Qui-
 bus cognitis, Petrus postera die conuenire populum iubet, & vno ex his, qui seque-
 bantur eum, ordinato eis Episcopo, alijs etiam presbyteris: baptizatis quoque plu-
 rimis: & omnibus, qui erant vexati languoribus, vel dæmonibus, sanitati redditis:
 demoratus ibi aliud triduum, cunctis ritè compositis, valedicens eis, proficiscitur à
 Laodicea multum desiderabilis Antiochensium plebi: & coepit per Nicetam & A-
 quilam tota ciuitas audire, quod Petrus aduentaret. Omnis autem populus Antio-
 chie ciuitatis, audiens Petrum venire, occurrerunt ei: & penè omnes maiores natu
 & nobiles, cinere aspersi in capite, pœnitentiam agentes, qui contra prædicationem
 eius, Magum Simonem suscepissent: Hæc & his similia prosequentes, offerunt ei ve-
 xatos languoribus, & dæmonijs fatigatos, paralyticos quoque, & diuersa pericula
 patientes: & erat infinita multitudo simul languentium. Quos videns Petrus non
 solum pœnitentiam agere, quòd de eo malè sensissent per Simonem: verum etiam
 & iam integram fidem exhibere iubebat Deo, vt etiam omnes, diuersas ægritudines
 patientes, crederent per eum posse saluari, expandit ad cœlum manus suas, & cum
 lacrimis orationem effundens, gratias referens Deo, dicebat: Benedicte pater præ-
 dicandè, qui omne verbum & promissum filij tui adimplere dignaris, vt cognoscat
 omnis creatura, quia tu solus Deus in cœlo & in terra. Hæc & his similia dicens,
 ascendit in eminentiore loco, & iussit ante se poni omnem multitudinem egrotan-
 tium quos omnes hac voce alloquutus est: Similem vobis hominem me esse viden-
 tes, nolite putare, quòd à me possitis recuperare salutem vestram: sed per eum, qui
 de cœlo descendens, ostendit credentibus sibi, integram animæ & corporis medici-
 nam: vnde vox vestra testem habeat hunc omnem populū, quod ex toto corde cre-
 datis in Dominum Iesum Christū, vt sciant etiam seipfos ab ipso posse saluari. Cum-
 que omnis multitudo infirmantium vna voce clamaret, hunc esse verum Deum,
 quem Petrus adnunciaret, subito immensum lumē gratiæ Dei in medio plebis ap-
 paruit, & coeperunt paralytici currere ad pedes Petri, sani: cæci, recuperato visu cla-
 mare: claudi, restaurato gressu gratias agere: languentes, recepta sanitate gaudere:
 nonnulli etiam solo flatu viuentes, iam sine sensu & sine voce recuperati sunt: om-
 nes quoque lunatici, & pleni dæmonijs liberati sunt. Tantam itaque spiritus san-
 ctus in illa die gratiam suæ virtutis ostendit, vt omnes à minimo vsque ad maximum
 vna voce confiterentur Dominum: & ne multis immorer, intra septem dies, plùs
 quàm decem millia hominum credentes Deo, baptizati sunt, & sanctificatione con-
 secrati: *ita, vt omni auiditatis desiderio, Theophilus, qui erat cunctis potentibus
 in ciuitate sublimior, domus suæ ingentem Basilicam, Ecclesiæ nomine consecra-
 ret: in qua Petro Apostolo constituta est ab omni populo cathedra: & omnis mul-
 tudo quotidie ad audiendum verbum conueniens, credebat sanæ doctrinæ, quam
 sanitarum efficacitas adfirmabat. Tum ego Clemens cum fratribus meis & matre
 patrem adloquimur, vtrum aliqua infidelitatis in eo reliquiæ remansissent. At ille:
 Venite, ait, & videbitis coram Petro, quantum in me fidei creuerit incrementum.
 Tunc accedens Faustianus, procidit ad pedes Petri dicens: Semina verbi tui, quæ
 ager meæ mentis accepit, iam nata sunt: atque ita ad fœcundam maturitatem pro-
 uecta sunt, vt nihil defit: nisi, vt à paleis me spiritali illa tua deseces falce, & reponas
 me in horreo dominico, faciens me mensæ diuinæ participem. Tum Petrus cum
 omni alacritate adprehendens manum eius, tradidit eum mihi Clementi, & fratri-
 bus meis, dicens: Sicut tibi patri filios restituit Deus: ita & patrem filij restituunt
 Deo. Indixit autem ieiunium omni plebi, & veniente die dominica, baptizauit
 eum: atque in medio populo, ex conuersione eius materiam fumens, omnes casus
 eius

Deo referē-
 dum acce-
 ptū, si quid
 gestum fu-
 erit ab ho-
 minibus
 paulò diui-
 nius.

*Vide pris-
 cum vsque
 Deo dican-
 darū & cõ-
 secrandarū
 ecclesiarū.
 Cathedra
 Petro An-
 tiochia con-
 stituta.
 Faustina-
 nus quantū
 promoue-
 rit.

eius exposuit: ita, vt omnis ciuitas quasi Angelum eum susciperet: & non minorem ei gratiam; quam Apostolo exhiberet.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMEN-

TIS LIBRI DECIMI ET VLTIMI FINIS.

L. Gruterus Venradius Lectori, S.

Ommodè potuisset ad persecutionem historiae hoc loco subiungi Clementis illa vitæ gestorumq; epitome: ex qua quæ hîc desiderantur, peti porrò possent, sed cõsultius visum est, suo quòque ponere loco: quàm seruato historiae ordine, veros atque vnicuique cum libris τευ δεπιγραφοῦς καὶ τοῖς νόθοις confundere, infrà tamen licebit cætera cognoscere, Vale.

CANO G

CANONES APOSTOLORUM IUXTA VETEREM EDITIONEM.

KANO = ves τῶν ἀγίων καὶ τῶν τε πᾶσι ἀποστόλων.

CANONES APOSTOLORUM SANCTORUM PER CLEMENTEM A PETRO APOSTOLO ROMA ORDINATUM EPISCOPUM, IN VNUM CONGESTI: GREGORIO HALOANDRO INTERPRETE.

CAP. 1.

Episcopus à duobus aut tribus Episcopis ordinetur.

CAP. 2.

Presbyter ab vno Episcopo ordinetur, & diaconus, & reliqui clerici.

CAP. 3.

Si quis Episcopus, aut presbyter, præter ordinationem Domini alia quædã in sacrificio offerat super altare, id est, aut mel, aut lac, aut pro vino ficeram, & cõfecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra constitutionem Domini faciens, congruo tempore deponatur.

CAP. 4.

Offerri non liceat aliquid ad altare, præter nouas spicas & vvas & oleum ad luminaria, & thymiam, id est, incensum, tempore quo sancta celebratur oblatio.

CAP. 5.

Reliqua poma omnia ad domum primitiæ Episcopo & presbyteris dirigantur, non offerantur in altari. Certum est autem, quod Episcopus & presbyteri diuidant & diaconis, & reliquis clericis.

CAP. 6.

Episcopus, aut presbyter uxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abijciat: si verò reiecerit, excommunicetur: sed si perseuerauerit, deijciatur.

CAP.

α.

Επίσκοπος χειροτονείσθω ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν.

β.

πρεσβύτερος ὑπὸ ἐνὸς ἐπισκόπου χειροτονείσθω, καὶ διάκονος καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί.

γ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος πρὸς τὸ τοῦ κυρίου διάταγμα πλὴν τῆς θυσίας, προσενέγκῃ ἕτερα ἢ τὰ θυσιασθησια, ἢ μέλι, ἢ γάλα, ἢ ἀντίοῖνα σίκερα ἢ τινα ἐπιτηδεύματα, ἢ ὄρνεις, ἢ ζῶα τινα, ἢ ὄσπρια, ἢ ἄλλα τῆς διατάξεως κυρίου ποιῶν, καθαιρεῖσθω. πλὴν νέων πυρῶν ἢ σαφυλῆς, ὧν κενὸν ὧν δέοντι. Μὴ ὕδωρ δὲ ἔσω προσάγεσθαι ἕτερα εἰς θυσιασθησια, ἢ ἔλαιον εἰς λυχνίαν, ἢ θηρία μακαριῶ τῆς προσφοράς.

Δ.

Ἡ ἅμνη πᾶσα ὄπωρα εἰς δίκον ἀποσεμέσθω, ἀπαρχὴ ὧν ἐπίσκοπος καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἀλλὰ μὴ πρὸς θυσιασθησια, δῆλον δὲ, ὡς ὁ ἐπίσκοπος, ἢ οἱ πρεσβύτεροι ἐπιμερίζουσι τοῖς διακόνοις, καὶ τοῖς λοιποῖς κληρικοῖς.

ε.

Επίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος πλὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλέτω προσφάσει εὐλαβείας. Ἐὰν δὲ ἐκβάλῃ, ἀφ᾽ ἡμετέρας ἐπιμένων δὲ, καθαιρεῖσθω.

S.

CAP. 1.

Episcopus à duobus aut tribus Episcopis ordinatur.

CAP. 2.

Presbyter ab vno Episcopo ordinatur. item diaconus & reliqui clerici.

CAP. 3.

Si quis Episcopus, aut presbyter præter ordinationem Domini, quam de sacrificio instituit, alia quæpiam, puta aut mel, aut lac, aut pro vino ficeram, aut confecta quædã, aut aues, aut aliqua animalia, aut legumina supra altare obtulerit, vt qui contra ordinationem Domini faciat, deponitor, excepto nouo frumento, & vva opportuno tempore, Præterea licitum non esto, aliud quippiam admonere ad altare, quam oleum in candelabrum & incensum oblationis tempore.

CAP. 4.

Omnium aliorum pomorum primitiæ Episcopo & presbyteris domû mittuntur, non super altare. Manifestum est autẽ, quod Episcopus & presbyteri inter diaconos & reliquos diuidunt.

CAP. 5.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus uxorem suam prætextu religionis non abijcitur, si abijcit, segregatur à communionem: si perseuerat, deponitor.

O 4

CAP.

Sacrificiū Missæ à Domino ordinatum.

* al. sacra.

* al. diui.

Distin. 28.

Si quis docuerit.

Dist. 13.

Intellige de cura.

Quicumq; declarauit

*ca. Er in dec. Iuo lib. 3. *al. & Dist. 88. c. Episcopus aut sacerdos.*
CAP. 6. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus seculares curas non suscipito, alioquin deponitor.

5. Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβάνετω. εἰ δὲ μὴ, καθαιρεῖσθω.

CAP. 7. Episcopus, aut presbyter, au diaconus, nequaquam seculares curas adsumat: sin aliter, * deiciatur.

** al. eijciatur.*
CAP. 7. Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, sanctum diem paschæ antevernum æquinoctium cum Iudæis celebrauerit, deponitor.

ζ. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος πῶς ἀγίον τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας μετὰ ἰουδαίων ἐπιτελέσῃ, καθαιρεῖσθω.

CAP. 8. Si quis Episcopus aut presbyter, aut diaconus, sanctum paschæ diem antevernale æquinoctium cum Iudæis celebrauerit, abijciatur.

Missam esse sacrificium & oblatio nem qua facta est, omnes facit, olim communica bant, qui intererant. De consec. dist. 1. c. om nes fideles.
CAP. 8. Si quis Episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut quicumque ex sacerdotibus, omnes facta, non communicauerit, causam dicito: Et si bona ratione subnixa sit, uerbatur, qui intererant. Si minus dixerit, a communione excluditor, tanquam qui populo auctor offensionis fuerit, mota contra eum suspicione, qui obtulit.

η. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, προσφορὰς γενόμενος, μὴ μεταλάβοι, πῶς αἰτίαν εἰπάτω. ἢ εἰ ἀρῆσθαι ἢ συγγνώμης τυγχάνετω. εἰ δὲ μὴ λέγῃ, ἀφοριζέσθω, ὡς αἰτίου βλάβης γενόμενος τῷ λαῷ, καὶ ὑπόνοιαν ποιήσας κατὰ τοῦ προσεβήσαντος.

CAP. 9. Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vel quilibet ex sacerdotali catalogo, facta oblatione, non communicauerit: aut causam dicat, ut si rationalis fuerit, veniam consequatur: aut si non dixerit, communione priuetur, tanquam qui populo causa lationis extiterit, dans suspicionem de eo qui sacrificauit, quod recte non obtulerit.

** al. qui conueniunt in solennitatibus sacris ad ecclesiam, & scripturas Apostolorum & euangelium audiant.*
CAP. 9. Quicumque fideles Ecclesiam ingrediuntur, & scripturas audiunt, neque apud preces & sanctam communionem permanet, eos, tanquam qui ordinis in Ecclesia perturbationem inducant, a communione arceri oportet.

θ. πάντας τοὺς εἰσιόντας πύλους, καὶ τῶν γραφῶν ἀκρόσους, μὴ παραμένοντας δὲ τῆς προσβυχῆς, καὶ τῆς ἀγίας μεταλήψης, ὡς ἀταξίαν ἐμποιοῦσας τῆς ἐκκλησίας, ἀφοριζέσθω.

CAP. 10. Omnes fideles * qui ingrediuntur Ecclesiam, & scripturas audiunt, non autem perseverant in oratione, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Ecclesiae commouentes, conuenit communione priuari.

*Qui aut non perseverant in oratione, usque dum missa peragatur, nec In dec. Iuo lib. 5. * al. locutus fuerit, vel 2. Ioan. 1. c.*
CAP. 10. Si quis cum excommunicato, licet in domo, preces coniunxerit, iste communione priuator.

ι. Εἴ τις ἀκοινωνήτως, καὶ ἐν οἴκῳ, συνεύξεται, οὗτος ἀφοριζέσθω.

CAP. 11. Si quis cum excommunicato saltem in domo * simul orauerit, iste communione priuetur.

*In dec. Iuo lib. 5. * al. locutus fuerit, vel 2. Ioan. 1. c.*
CAP. 11. Si quis cum deposito clerico, ut cum clerico, preces coniunxerit, deponitor & ipse.

ια. Εἴ τις καθηρημένῳ κληρικό, ὡς κληρικῷ, συνεύξεται, καθαιρεῖσθω καὶ αὐτός.

CAP. 12. Si quis cum damnato clerico, ueluti cum clerico, simul orauerit, iste danetur.

In dec. Iuo lib. 3.
CAP. 12. Si quis clericus, aut laicus a comunione segregatus,

ιβ. Εἴ τις

CAP. 13. Si quis clericus, aut laicus, a comunione suspensus,

A sus, seu communicans, ad aliam properet ciuitatem, & suspiciatur praeter commendatitias literas, & qui susceperunt, & qui susceptus est, communione priuentur. Excommunicato uero proteletur ipsa correctio, tanquam qui mentitus * fit, & Ecclesiam Dei deduxerit.

Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀφορισμένῳ, ἢ ὡς ἀδεκτῷ, ἀπέλωθαι ἐν ἐτέρῃ πόλει. δεχθῆναι ἀνθυγραμμάτων συσταλικῶν, ἀφοριζέσθω. ὁ δὲ δεξάμενος, ἢ ὁ δεχθεὶς, εἰ δὲ ἀφορισμένος εἴη, ἐπιτελέσθω αὐτῷ ὁ ἀφορισμός.

tus, seu nondum in comunione receptus, ad aliam profectus ciuitatem, sine commendatitij literis receptus fuerit, a comunione excluditor, tam qui recepit, quam qui receptus est. Si excommunicatus fuerit, longius illi tempus excommunicatio protenditor.

** al. sic*
CAP. 14. Episcopo non licere alienam parociam, propria relicta, peruadere, licet cogatur a plurimis. Nisi forte quis * cum rationali causa * compellat, tanquam qui possit ibidem * constitutus plus lucri conferre, & in causa religionis aliquid * profecto prospicere. Et hoc non a semetipso pertinet: sed multorum Episcoporum iudicio & maxima supplicatione perficiat.

ιγ. Ἐπίσκοπον μὴ ἰθὺν καὶ παλείφαντα πῶς αὐτῶν παροικίαν, ἐπέραν ἢ πωδέσθω, καὶ ἕως πλείονων ἀναγκάζηται, εἰ μὴ τις ἔυλογος αἰτία ἢ τῆς βιαζομένη αὐτῶν παροικίας, ὡς πλεόν ἢ κέρδους διωαμένου αὐτῶν ὡς ἐκείσε λόγῳ δισεβείας συμβέλλει καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ κρῖσει πολλῶν ἐπισκόπων καὶ πρᾶκτικῶν μεγίστη.

CAP. 13. Episcopo, qui parociam suam dereliquerit, alteri infillire nephas esto, licet a pluribus ad hoc compellatur, nisi rationalis aliqua causa subsit, quae hoc ipsum facere vi adigat: nepe quod plus lucri, & utilitatis his, qui illic constituti sint, uerbo pietatis conferre possit: neque hoc tamē a seipso, sed multorum episcoporum iudicio, & exhortatione maxima.

** al. qui conueniunt in solennitatibus sacris ad ecclesiam, & scripturas Apostolorum & euangelium audiant.*
CAP. 15. Si quis Presbyter, aut diaconus, aut quilibet de numero clericorum relinquens propriam parociam, pergat ad alienam, & omnino demigrans praeter Episcopi sui conscientiam, in aliena parocia commoretur, hunc ulterius ministrare non patimur: praecipue si uocatus ab Episcopo, redire contempserit, in sua inquietudine perseverans. Veruntamen tanquam laicus ibi communicet.

ιδ. Εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκων, ἢ ὅλος τῶν κατὰ λόγου τῶν κληρικῶν, ἀπολείψας πῶς ἑαυτῶν παροικίαν, εἰς ἐπέραν ἀπέλθοι, ὅσον τελευτῶς μετασας διατρίβοι ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ πρᾶκτικῶν καὶ ἐπισκόπων πρᾶκτικῶν, τῶν ἐκ κελεύσεως μηκέτι λειτουργῆναι, μάλιστα εἰ προσκαλεμένος αὐτῶν ἐπισκόπος αὐτῶν ἐπαλεθῆναι οὐχ ὑπήκουσεν, ἐπιμένων τῇ ἀταξίᾳ ὡς λαϊκὸς μὲν εἰσεκοινωνεῖτω.

CAP. 14. Si quis presbyter aut diaconus, aut quicumque tandem de clericorum confortio, relicta parocia sua in aliam concesserit, & omnino transmigratione facta, praeter voluntatem sui Episcopi in alia parocia moram traxerit, hunc iubeamus, ne porro in ministerio publico sit Ecclesiae, maxime si accersente ipsum Episcopo eius, redire contempnat, peruerso illic ordine perseverans, ut laicus tamen ibi locorum in comunione admittitor.

** al. moras*
CAP. 16. Episcopus uero apud quem memoratos esse confiterit, si contra eos decretam cessationem pro nichilo

ιε. Εἴ δὲ ἐπίσκοπος, ὅς πρᾶκτικῶν γὰρ οὐδὲν λογισάμενος πῶς κατ' αὐτῶν ὀρίσασθαι

CAP. 15. Quod si Episcopus, ad quem accesserint, pro nichilo reputata uocationis a ministerio ecclesiastico poena,

pena, quæ contra eos de-
finita est, ipsos vt clericos
susceperit, a communione
excluditor, vt peruersi or-
dinis magister.

δοσαν ἀργίαν δέξεται αὐτοὺς
ὡς κληρικούς, ἀφορίζεσθαι ὡς
διδάσκαλον ἁτάξιαις.

hilo reputans, tãquam cle-
ricos forte susceperit, ve-
lut magister inquietudi-
nis, communione priue-
tur.

CAP. 16.

Si quis post baptismum se-
cundis fuerit nuptijs copu-
latus, aut concubinam ha-
buerit, non potest esse Epi-
scopus, non presbyter aut
diaconus, aut prorsus ex
numero eorum, qui mini-
sterio sacro deseruiunt.

Ο δὺς γάμοις συμπλο-
κῆς μὲν δὲ βάρπρισμα, ἢ παλ-
λακίω κτησιάνωτος, οὐ δύναν-
ται εἶναι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσ-
βύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλων
τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

CAP. 16.

Qui post baptismum dua-
bus implicatus fuit nuptijs,
aut concubinam habuit, is
Episcopus aut presbyter,
aut diaconus, aut denique
in cõsortio sacerdotali esse
non potest.

Distin. 33.
c. Si quis
post.

CAP. 17.

Si quis viduam aut cie-
tam acceperit, aut mere-
tricem, aut ancillam, vel a-
liquam de ijs, quæ publicis
spectaculis mancipantur,
non potest esse Episcopus
aut presbyter, aut diaco-
nus, aut ex eorum nume-
ro, qui ministerio sacro de-
seruiunt.

Ο χήραν λαβῶν, ἢ ἐκβεβλη-
μένην, ἢ ἐταίραν, ἢ οἰκέτην, ἢ
τῶν ἢ σκηνῆς, οὐ δύνανται εἶναι
ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος,
ἢ διάκονος, ἢ ὅλων τῶν κατα-
λόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

CAP. 17.

Qui viduam duxit, aut
diuortio separatam à viro,
aut meretricem, aut ancil-
lam, aut aliquam, quæ pu-
blicis mancipata sit specta-
culis, Episcopus aut presby-
ter, aut diaconus, aut deni-
que ex consortio sacerdo-
tali esse non potest.

Distin. 34.
c. Si quis
viduam.

CAP. 18.

Qui duas sorores du-
xit, aut consobrinam, cle-
ricus esse non potest.

Ο δύο ἀδελφὰς ἀγαγόμε-
νος, ἢ ἀδελφιδῶν, οὐ δύναται
εἶναι κληρικός.

CAP. 18.

Qui duas in coniugium
sorores acceperit, vel fili-
am fratris, clericus esse non
poterit.

* al. viduam
fratris,
vel filiam
patris.

CAP. 19.

Clericus, qui fideiusion-
es dat, deponitor.

Κληρικός ἐγγύας διδούς,
καθαρίζεσθαι.

CAP. 19.

Clericus fideiusioni-
bus inseruiens, abijciatur.

CAP. 20.

Si quis humana violen-
tia eunuchus factus est, aut
in persecutione amputata
ei sunt virilia, aut ita na-
tus fuit, & dignus est, effi-
citor Episcopus.

Εὐνοχὸς εἶ μὲν ἢ ἐπιηρεί-
ας ἀνθρώπων ἐγένετό τις, ἢ ἐν-
διωγμῶν ἀφαιρέθη τὰ ἀνδρῶν,
ἢ οὕτως ἐφυ, καὶ ἐστὶν ἄξιός,
γενέσθαι ἐπίσκοπος.

CAP. 20.

Eunuchus si per infidi-
as hominũ factus est, vel si
in persecutione eius sunt
amputata virilia, vel si ita
natus est, & est dignus, ef-
ficiatur Episcopus.

Ibidem c.
Si quis ab-
sciderit.

CAP. 21.

Qui sibijpsi virilia am-
putauit, clericus non effi-
citor: sui enim ipsius homi-
cida est, & inimicus creatio-
ni Dei.

Ο ἀκρωτηριάσας ἑαυτῶν μὴ-
γενέσθαι κληρικός. αὐτοφονε-
υτὴς γὰρ ὄσιν ἑαυτοῦ, ἢ τῆς τοῦ
θεοῦ δημιουργίας ἐχθρὸς.

CAP. 21.

Si quis abscidit semetip-
sum, id est, si quis amputa-
uit sibi virilia, non fiat cle-
ricus: quia * suus homici-
da est, & Dei conditionis
inimicus.

CAP. 22.

Si quis cum clericus es-
set, virilia sibijpsi amputa-
uerit, deponitor. Homici-
da etenim sibijpsius est.

Εἴ τις κληρικός ᾤσιν, ἑαυτῶν
ἀκρωτηριάσας, καθαρίζεσθαι. φο-
νιστὴς ἑαυτοῦ.

CAP. 22.

Si quis cum clericus fue-
rit, absciderit semetipsum,
omnino damnetur, quia
suius

Nic. con.
c. 1.

CAP.

VEU-

A suus est homicida.

Cap. 24.

Laicus semetipsum ab-
scindens, annis tribus com-
munionẽ priuetur, quia
sua vitæ infidiatur exitit.

Cap. 25.

Episcopus aut Præsby-
ter, aut Diaconus, qui in
fornicatione, aut periurio,
aut furto captus est, depo-
natur, non tamen com-
munionẽ priuetur. Dicit e-
nim scriptura: Non * vin-
dicabit Dominus bis in id-
ipsum.

Cap. 26.

Similiter & reliqui cle-
rici huic conditioni subia-
ceant.

Cap. 27.

Innuptis autem qui ad
clerum prouecti sunt, præ-
cipimus, vt si voluerint, v-
xores accipiant: sed lecto-
res cantoresque tantum-
modo.

Cap. 28.

Episcopum, aut presby-
terum, aut diaconum per-
cutientem fideles delinquẽ-
tes, aut infideles iniquẽ a-
gentes, & per huiusmodi
volentem timeri deijci ab
officio suo præcipimus,
quia nusquam nos hoc Do-
minus docuit. E contrario
verò, ipse cum percutere-
tur nõ repercutiebatur: cum
malediceretur, non rema-
ledicebat: cum pateretur,
non comminabatur.

Cap. 29.

Si quis Episcopus, aut
diaconus, depositus iustẽ
super certis criminibus au-
sus fuerit attrectare mini-
sterium dudum sibi com-
missum,

νευτὴς ὄσιν ἑαυτοῦ.

κγ.

Λαϊκὸς ἑαυτοῦ ἀκρωτηριά-
σας, ἀφορίζεσθαι τῆς τριάετις ἐπι-
κοῦ γὰρ ὄσιν ἑαυτοῦ ζωῆς.

κδ.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτε-
ρος, ἢ διάκονος, ἢ πορνείᾳ
ἢ ἐπιπορνείᾳ, καὶ κλοπῇ ἁλοῦς
καθαρίζεσθαι, καὶ μὴ ἀφορίζε-
σθαι. λέγει ὁ θεὸς ἐν γραφῇ, οὐκ ἐκ-
δικεῖσαι δις ἢ τὸ αὐτὸ. ὁμοί-
ως καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ τῆ
αὐτῆς ἀρεῦσαι ὑποκρίσασθαι.

κε.

τῶν εἰς κληρὸν προελθόντων
ἀγάμων, κελεύομεν βου-
λομένους γαμήν, ἀναγνώσας
καὶ ψαλτὰς μόνους.

κς.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτε-
ρος, ἢ διάκονος τυπῶντα πι-
στοῦς ἀμαρτάνοντας, ἢ ἀπίστους
ἀδικήσοντας, καὶ διὰ τοῦτο
ταυροβῆνθαι θέλοντα, καθαρίζε-
σθαι προσήκοντα. οὐδὲ μὲν γὰρ
ὁ κύριος τοῦτο ἡμᾶς ἐδίδαξε.
τοὐναντίον ἡ αὐτοῦ, τυπῶμε-
ν οὐκ ἀντέτυπτε, λοιδορού-
μεν οὐκ ἀντελοιδορεῖ, πα-
ραφοῦν ἢ πείλει.

κζ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύ-
τερος, ἢ διάκονος καθαρίζεσθαι
δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανε-
ροῖς, τολμήσειεν ἀψαθεῖν τῆς
ποτέ ἐγκριθείσης αὐτοῦ λει-
τηρίας, παντὶ πασιρικῶν
τέσθαι τῆς ἐκκλησίας.

κη.

Cap. 23.

Laicus qui se ipsum mu-
tilauit, per tres annos à cõ-
munionẽ eijctor, puta
quia ipse vitæ suæ posuit in-
fidias.

Cap. 24

Episcopus, aut presby-
ter, aut diaconus in forni-
catione, aut periurio, aut
furto deprehensus, depo-
nitor, non tamen à com-
munionẽ excluditor. Di-
cit enim scriptura: Bis de
eodem delicto vindictam
non exigies. Eidem condi-
tioni consimiliter & reli-
qui clerici subduntur.

Cap. 25.

Ex his, qui cœlibes in-
clerum peruenerunt, iube-
mus, vt lectores tantum, &
cantores (si velint) nupti-
as contrahant.

Cap. 26.

Episcopum, aut presby-
terum, aut diaconum, qui
vel fideles delinquentes,
vel infideles iniuriam infe-
rentes percutit, & terrorẽ
ipsis per huiusmodi vult in-
cutere, deponi præcipi-
mus. Nusquam enim Do-
minus hoc nos docuit. Imò
verò contrà, cum ipse per-
cutteretur, non repercutie-
bat: cum lacefferetur con-
uicijs, non regerebat con-
uicium, cum pateretur, nõ
comminabatur.

Cap. 27.

Si quis Episcopus, aut
presbyter, aut diaconus ob
certa crimina iustẽ depõsi-
tus, attingere ministerium
quod aliquando tractaue-
rat, præsumserit, omnino
hic ab Ecclesia abscindi-
tor.

Dist. 81. c.
presbyter
aut Dia-
conus.

Num. 1. c.
secundum
aliam li-
teram. al.
* vindica-
uit.

In dec.
Iuo. lib. 3.

Dist. 45. c.
Episcopum
aut presby-
terum.

Esa. 53. c.
2. Pet. 2. d

Antio. con.
cap. 4.

Cap.

fam non susceperit, hic à cõmunione seiunctus esto tãdiu, donec susceperit. (obediẽtiam accomodans. Similiter autem & presbyter & diaconus.) Si verò non præ voluntate sua, sed præ malitia populi non susceperit: maneto ipse quidem Episcopus: clerus verò eius ciuitatis à cõmunione se gregator, eo quòd tam inobediẽtem populum nõ corripuerint.

CAP. 36.

Ni. con. 5. Antio. con cap. 20. Hyperbeteus apud Asia populos, & Macedoniae October Græce dicitur.

Εἴ τις χειροτονθεὶς ἐπίσκοπος μὴ καταδέχοιτο πῶς λητουργίαν, ἢ πῶς φροντίδα τῆς λαοῦ πῶς ἐγχειρισθεῖσιν αὐτοῦ τῶτον ἀφορισμένον τυγχάνει, ἕως ἂν καταδέξηται εἰδὲ μὴ δεχθῆναι, οὐ πρὸς πῶς ἐαυτῆς γνώμῃ, ἀλλὰ πρὸς πῶς τῆς λαοῦ μοχθηρίαν, αὐτὸς μὲν ἔτα ἐπίσκοπος, ὁ δὲ κληρὸς τῶν πῶς λείπει ἀφορίζεται, ὅτι τῶν τῆς λαοῦ ἀνυπακοῆς παίδων οὐκ ἐγένοντο.

λ5.

Δεῦτέρου τῆς ἑτοῦς σύνοδος γινέσθω τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἀνακρινέτωσιν ἀλλήλους τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας. Ὡς τὰς ἐμπιπείσας ἐκκλησιαστικὰς ἀνυπακοῆς διαλυέτωσιν, ἀπαξ μὲν τῆς τετάρτης ἑβδομάδος τῆς πεντηκστής, δευτέρου δὲ ὑπερβερεταίου ὁ καινῶν.

CAP. 37.

Omniũ rerum Ecclesiasticarum curam Episcopus gerito, & eas dispensato: quasi inspectante Deo. Non licitum autem ei esto, quippiam ex ijs sibi tanquã proprium assumere, aut cognatis suis largiri, quẽ Deo dedicata sunt. Quòd si pauperes illi sint, vt pauperibus subministrato: non tamen horum prætextu res Ecclesiæ venundato.

*al. ne *al. depre dentur.

λ2.

πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα, καὶ διοικεῖτω αὐτὰ, ὡς θεὸς ἐφορῶν τῶν, μὴ εἶναι δὲ αὐτοῦ σφετερίζεται ἢ εἰς αὐτῶν, ἢ συγγενέσιν ἰδίους τὰ τῶν θεὸς χαρίζεται. εἰ δὲ πένητες εἴη, ἐπιχορηγείτω ὡς πένησι, ἀλλὰ μὴ προφάσιν τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀπεμπολεῖτω.

CAP. 38.

Presbyteri & diaconi absque voluntate Episcopi nihil peragunto. Ipsius enim fidei populus Domini commissus est, & pro eorũ animabus ab ipso repetetur ratio.

Mani-

λ1.

Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι ἀνευ γνώμης τῆς ἐπισκόπου μὴδὲν ἐπιτελείτωσιν. αὐτὸς γὰρ ὁ κύριος ὁ πεπιστευμένον τὸν λαὸν τῆς κυρίας, ὃ τὸν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον ἀπατηθῆσόμενοι.

fam, hic cõmunione priuetur, quo ad usque cõsentiat, obediẽtiam cõmmodans: similiter autem & presbyter, & diaconus. Si verò perrexit, nec receptus fuerit, non pro sua sentẽtia, sed pro malitia populi ipse quidã maneat Episcopus: clerici verò ciuitatis cõmunione priuentur, eo quòd eruditores inobediẽtis populi nõ fuerunt

CAP. 38.

Bis in anno Episcoporum concilia celebrentur, vt inter se inuicem dogmata pietatis explorent, & emergẽtes Ecclesiasticas contentiones amoucant, semel quidem quarta septimana pen tecoestes, secundo verò duo decimo die mensis Hyperberetæi, id est, iuxta Romanos quarto Idus octobris.

CAP. 39.

Omniũ negotiorum Ecclesiasticorũ curam Episcopus habeat, & ea velut Deo contemplante dispense, nec ei liceat ex his aliquid omninò contingere, aut parẽtib; proprijs quã Dei sunt, cõdonare. Quòd si pauperes sunt, tanquam pauperibus subministret, * nec eorũ occasione Ecclesiæ negotia * deprædetur.

CAP. 40.

Presbyteri, & diaconi præter Episcopum nihil agere pertentent. Nam Domini populus ipsi commissus est, & pro anima-

bus

CAP. 39.

Abus eorum hic redditurus est rationem. Sint autem manifeste res propriẽ Episcopi (si tamen habet proprias) & manifeste Dominicæ, vt potestatem habeat de proprijs, moriens Episcopus, sicut voluerit, & quibus voluerit derelinquere. *Nec sub occasione Ecclesiasticarũ rerum, quẽ Episcopi esse probantur, intercident: fortassis enim B aut vxorem habet aut filios, aut propinquos, aut feruos. Et iustum est hoc apud Deum & homines, vt nec Ecclesia detrimentum patiat, ignoratione rerum pontificis: nec Episcopus vel eius propinqui, sub obitu Ecclesiæ proscribantur, & in causas incidant, qui ad eum pertinet, morsq; eius iniurijs malæ famæ * subijciatur.

λθ.

Ἐὼς φανερά τὰ ἴδια τῆς ἐπίσκοπος πράγματα (εἶγε καὶ ἴδια ἔχει) καὶ φανερά τὰ κυριακά, ἵνα ἴδωσιν ἕλη τὰ ἴδια τελευτῆν ὁ ἐπίσκοπος, οἷς βέλεται, καὶ οἷς βέλεται, καταλείπει, ἢ μὴ προφάσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων διαπίπτει τὰ τῆς ἐπισκόπου εἰς ὅτε γυναικῶν ἢ παίδων κερτιμένον, ἢ συγγενῆς, ἢ οἰκίας. Δίκαιον γὰρ πρὸς θεὸν καὶ ἄλλοις, ὅ μὴτε πῶς ἐκκλησίαν ζημίαν ἵνα ὑπομένει, ἀγναίαν τῆς ἐπίσκοπος πραγμάτων, μὴτε τὸν ἐπίσκοπον, ἢ τοὺς αὐτῆς συγγενῆς προφάσιν τῆς ἐκκλησίας πημιάνεσθαι ἢ καὶ εἰς πράγματα ἐπιπτέτω τοὺς αὐτοῦ διαφέροντας, καὶ τὸν αὐτῆς θάνατον δυσφημίαις περιβάλλεσθαι.

CAP. 41.

μ.

Præcipimus, vt in potestate sua Episcopus Ecclesiæ res habeat. Si enim animæ hominum præciosæ illi sunt creditæ, multò magis oportet cum curam pecuniarum gerere, ita vt potestate eius indigentibus omnia dispensentur per presbyteros & diaconos, & cũ timore omniq; sollicitudine ministrentur. Ex ijs autem quibus indiget, (si tamen indiget) ad suas necessitates & ad peregrinorum fratrum vsus ipse percipiat, vt nihil eis possit omnino deesse. Lex enim Dei præcipit, vt qui altari deservit, de altari pascantur: quia nec miles stipendijs proprijs contra hostes arma sustulit.

Episco

CAP. 40.

Præcipimus, vt Episcopus res Ecclesiæ in potestate habeat. Nam si præciosæ hominum animæ fidei eius committendæ sunt, multo vtiq; magis oportuerit & de pecunijs mandatum dare, vt illius arbitratu dispensentur, neque non cũ timore Dei, summaq; sollicitudine per Presbyteros, ac diaconos erogentur in pauperes. Percipiat autem & ipse (si modo indiget) quantum ad necessarios suos, & hospitio exceptorum fratrum vsus opus habet, ne quomodo ipse postero re loco habeatur, quàm ce-

Ibidem.c. Exijs autẽ.

Leuit. in pluribus Deu. 18. a Cor. 9. a

ma.

P 2

fuis

fuisannonis arma hostibus inferant.

μα.

CAP. 42.

E

Dist. 33. c. Episcopus aut presbyter. *al. deponatur. *al. cōmunionē priuetur.

CAP. 41.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui vel alea, vel ebrietatibus indulget: vel definito, vel deponitor.

Επίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος κύβοις χαλάζωρον μεθαισ, ἢ πικροσάδα, ἢ κραιναίω.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, alea atq; ebrietati deseruiens: aut definat, aut certè*damnetur.

CAP. 43.

μβ.

Dist. 47. Episcopus aut presbyter. Et in dec. 1. no. li. 3 ubi additur, damnetur & cōmunionē priuetur.

CAP. 42.

Subdiaconus, aut cātor, aut lector, qui confamilia facit, vel definito, vel à cōmunionē seiungetur. Similiter & laici.

Υποδιάκονος, ἢ ψάλτης, ἢ ἀναγνώσις τὰ ὁμοία ποιῶν, ἢ πικροσάδα, ἢ ἀφορίζεσθαι, ἢ σαυτῶς ὁμοίως λαϊκοί.

Subdiaconus, aut lector aut cantor familia faciens: aut definat, aut cōmunionē priuetur. Similiter etiam laicus.

CAP. 44.

μγ.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui vsuras à mutuum accipientibus exigit: vel definito, vel deponitor.

CAP. 43.

Επίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τῶν ἀποκρίτων δυνάμενος, ἢ πικροσάδα, ἢ κραιναίω.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus vsuras à debitoribus exigens: aut definat, aut certè damnetur.

CAP. 45.

μδ.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui cum hæreticis preces coniunxerit duntaxat, à cōmunionē suspenditor. Si verò etiam ipsos tanquam clericos aliquid agere permiserit, deponitor.

CAP. 44.

Επίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος αἱρετικαῖς συνουσίαις μόνον ἀφορίζεσθαι. εἰ δὲ καὶ ἐπέτρεψεν αὐτῶς ὡς κληρικῶς ἐνεργῆσαι, κραιναίω.

Episcopus, presbyter & diaconus, qui cum hæreticis orauerit tantummodo cōmunionē priuetur: si verò tanquam clericos hortatus eos fuerit agere vel orare, damnetur.

CAP. 46.

με.

2. Cor. 6. c. Episcopum, aut presbyterum, qui hæreticorum baptismum, aut sacrificium susceperit, deponi præcipimus. Quæ etenim conuentio, inter Christum & Belial? Aut quæ particula fidei cum infideli?

AP. 45.

Επίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, αἱρετικῶν δεξάμενος βάπτισμα, ἢ θυσιᾶν, κραιναίω πικροσάδα. τίς γὰρ συμφώνησις τῆς Χριστοῦ πρὸς βελίαρ, ἢ πικροσάδα.

Episcopum aut presbyterum hæreticorum suscipientem baptismum, damnari præcipimus. Quæ enim conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei cum infideli?

CAP. 47.

μς.

Dist. 32. ca. prater. d. sciendum sententia liter. Episcopus, aut presbyter, si eum qui verum baptismum habeat, iterum baptizauerit, aut pollutum ab impijs non baptizauerit: deponitor, vt qui crucem & mortem Domini derideat, neque discernat veros Sacerdotes à sacerdotibus impostoribus.

CAP. 46.

Επίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἄλλος τῶν κατ' ἀληθειᾶν ἔχοντων βάπτισμα, εἰ μὴ ἀνωθεμ βάπτισμα, ἢ τὸν μεμολυσμένον πικροσάδα, ἢ τὴν ἀσθεῖαν, εἰ μὴ βάπτισμα, κραιναίω, ὡς γελῶν τὸν σωτήρα καὶ τὸν κύριον θάνατον, καὶ μὴ διακρίνων ἱερέας τῶν ψευδοδιδασκάλων.

Episcopus, aut presbyter, si eum qui secundum veritatem habuerit baptismum, denuò baptizauerit, aut pollutum ab impijs nõ baptizauerit: deponatur, tanquam deridens crucem & mortem Domini, nec sacerdotes à falsis sacerdotibus iure discernens.

CAP. 48.

μζ.

A

CAP. 48.

CAP. 47.

Si quis laicus vxorem propriam pellens, alteram vel ab alio dimissam duxerit, cōmunionē priuetur.

μζ.

Εἴ τις λαϊκὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐκβάλλων, ἑτέραν λαϊκὴν, ἢ πρὸ ἄλλου ἀπολελυμένην, ἀφορίζεσθαι.

Si quis laicus cum à se vxorem abijcit, alteram duxerit, aut ab alio dimissam: à cōmunionē segregator.

CAP. 49.

μθ.

Si quis Episcopus aut presbyter iuxta præceptum domini non baptizauerit, sed in tribus sine initio principijs, aut in tribus filijs, aut in tribus paractetis, abijciatur.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος κατὰ τὴν κυρίου διάταξιν μὴ βάπτισμα εἰς πᾶρα, ὡς ἵδμεν, ὡς ἅγιον πνεῦμα, ἀλλ' εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ τρεῖς υἱούς, ἢ τρεῖς πρᾶκλήτους, κραιναίω.

Si quis Episcopus, aut presbyter secundum ordinationem domini non baptizauerit in patrem, & filium, & spiritum sanctum, sed in tres principio carentes, aut tres filios, aut tres paractetos, deponitor.

CAP. 50.

μδ.

Si quis Episcopus, aut presbyter, non trinam merionem vnus mysterij celebret, sed semel mergat in baptisate, quod dari videtur in domini morte, deponatur. Non enim dixit nobis dominus, in morte mea baptizate: sed, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος μὴ τρία βάπτισματα μιᾶς μύησης ἐπιτελέσῃ, ἀλλ' ἓν βάπτισμα εἰς τὸν θάνατον τῆς κυρίου διδόμενον, κραιναίω. οὐ γὰρ εἶπερ ὁ κύριος, εἰς τὸν θάνατόν μου βάπτισατε, ἀλλ' πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Si quis Episcopus, aut presbyter in vna initiatione non tres immerfiones, sed vnam duntaxat, quæ in mortem domini detur, peregerit, deponitor. Non enim dixit dominus, in morte meam baptizate, sed profecti docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

Dist. 32. ca. prater. d. sciendum sententia liter. Episcopus, aut presbyter, si eum qui verum baptismum habeat, iterum baptizauerit, aut pollutum ab impijs non baptizauerit: deponatur, vt qui crucem & mortem Domini derideat, neque discernat veros Sacerdotes à sacerdotibus impostoribus.

μδ.

CAP. 50.

Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quiuis omninò de sacerdotali consortio nuptijs & carnibus & vino abstinerit, non propterea quo mens ad cultum pietatis reddatur exercitior, sed propter abominationem oblitus quod omnia pulchra valde, & quod masculum & foemina deus creauit hominem, sed diffamationibus lacessens creatione Dei vocat ad calumniam: aut corrigitor, aut deponitor, & ex Ecclesia reijcitor. Consimiliter & laicus.

Dist. 32. ca. prater. d. sciendum sententia liter. Episcopus, aut presbyter, si eum qui verum baptismum habeat, iterum baptizauerit, aut pollutum ab impijs non baptizauerit: deponatur, vt qui crucem & mortem Domini derideat, neque discernat veros Sacerdotes à sacerdotibus impostoribus.

να.

CAP. 51.

Si quis Episcopus, aut presbyter, eum qui à peccato reuertitur, non recipit, sed reijcit: deponitor, eò quòd Christum offendat, qui dixit, ob vnum peccatorem qui resipiscat, gaudium oboriri in cœlo.

μβ.

P 3 CAP.

CAP. 52.

vβ.

E

Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus carnibus & vino festiuis diebus non vtatur, idq; per abominationem, nō propter exercitationem ad cultum pietatis: deponitor, tanquam qui cauterio notatam habeat conscientiam, & multis auctor fit offendiculi.

CAP. 53.

Si quis clericus in caupona cibum capere deprehensus fuerit, à communione excluditor, excepto tamen eo, qui necessariò in itinere in commune diuertèrit hospitium.

CAP. 54.

Si quis clericus Episcopum contumelia affecerit, deponitor: principi enim populi tui non maledices.

CAP. 55.

Si quis clericus contumelia affecerit presbyterum aut diaconum, à communione segregator.

CAP. 56.

Si quis mancum, aut mutum surdum-ue aut cæcū, aut eum cui vitiosus incefus est, subannauerit, communione priuator. Confimiliter & laicus.

CAP. 57.

Episcopus aut presbyter, qui negligentiũs circa clerum vel populum agit, neq; in pietate eos erudit, à communione segregator. Si verò in ea socordia perseuerauerit, deponitor.

CAP. 58.

Si quis Episcopus, aut presbyter clerico ex inopia laboranti necessaria nō suppeditauerit, à communione reijcitor. Sin perseuerat, deponitor, vt qui fratrem suum necauerit.

CAP. 59.

Si quis falso inscriptos impiorū libros, tanquam sacros in Ecclesia ad populi & cleri

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆν ἑορτῶν οὐ μεταλαμβάνει κρεῶν ἢ οἴνου βδελυσόμενος, καὶ οὐ δι' ἀσκησιν, καθαρεύει, ὡς κεικαυτηρισμὸς ἢ τὴν ἰδίαν σωμαίδιον, καὶ ἄλλοις σκαυδαῖς πολλοῖς γινόμενος.

Εἴ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ χαράζειν ἐδίωκε, ἀφορίζεται, ὡς καὶ ἐν τῷ παλαιῷ νόμῳ ὁ δὲ δι' ἀνάγκην καταλύσεται.

Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσει τὸν ἐπίσκοπον, καθαρεύει. ἄρχοντα γὰρ τῶν λαῶν οὐκ ἐρεῖς κηκῶς.

Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσει πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἀφορίζεται.

Εἴ τις χολὸν, ἢ κωφόν, ἢ τυφλόν, ἢ τὰς βάρβάρους πεπληγμένον χλευάζει, ἀφορίζεται, ὡς αὐτὸς καὶ λαϊκός.

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος ὁμιλῶν τῶν κληρῶν ἢ τῶν λαῶν. Ἐὰν μὴ παιδεύῃ αὐτούς πρὸς ἐσέβειαν, ἀφορίζεται. ἐπιμένει δὲ τῆν ῥαθυμίαν, καθαρεύει.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος τῶν κληρικῶν ἐν δεῖξ ὄντων, μὴ ἐπιχορηγῆται δέοντα ἀφορίζεται ἐπιμένει δὲ, καθαρεύει, ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Εἴ τις τὰς Ἰουδαίας ἐπιγραφὰς τῶν ἀσεβῶν βιβλίων ὡς ἁγίας ἢ τῆς ἐκκλησίας δημοσιεύῃ ἢ λυμῇ τῶν λαῶν καὶ τῶν κληρῶν, καθαρεύει.

vθ.

ξ.

Εἴ

cleri corruptionem publicauerit, deponitor.

CAP. 60.

Si accusatio contra fidelem instituat de fornicatione aut adulterio, aut quacunque alia actione prohibita, & cōuictus fuerit: in clerum non producitor.

CAP. 61.

Si quis clericus per metum humanum vel Iudæi vel Græci vel hæretici negauerit, siquidem nomen Christi, ab Ecclesia reijcitor: si verò nomen clerici, deponitor. Pœnitentia tamen ductus, vt laicus recipitor.

CAP. 62.

Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omninò quicumque ex sacerdotali consortio, comederit carnes in sanguine animæ eius à bestiis abreptum, aut suffocatum, deponitor. Hoc enim lex prohibuit. Sin verò laicus fuerit, à communione excluditor.

CAP. 63.

Si quis clericus, aut laicus synagogam Iudæorum, aut hæreticorum conuenticulum ingressus fuerit, vt preces cum illis coniungat deponitor, & à communione secluditor.

CAP. 64.

Si quis clericus in concertatione aliquem pulsauerit, & vno ictu ac pulsatione interemerit: deponitor, propter temeritatem suam. Sin verò laicus sit, arcetor à communione.

CAP. 65.

Si quis clericus dominicum diem aut sabbatum, vno solo dempto, ieiunare deprehendatur, deponitor. Sin laicus, è communione eijcitor.

CAP. 66.

Si quis virginem sibi non desponsatâ admota vi detinet, à communione suspēditor. Non licitum autem esto ei aliam ducere, sed eam detineti quam sollicitauit, quamuis paupercula sit.

CAP. 67.

Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus secundam ab aliquo ordinati-

A

ξ.

Εἴ τις κατηγορία γενήται κατὰ τὸν πορνείας, ἢ μοιχείας, ἢ ἄλλης τινὸς ἀπηγορευμένης πράξεως, καὶ ἐλεγχθεῖν. εἰς κλήρον μὴ ἀγγείτω.

ξά.

Εἴ τις κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπων ἰσθαμῆς, ἢ Ἑλλήνων, ἢ αἰρετικῶν ἀρνήσεται εἰ μὴ τὸ ὄνομα Χριστοῦ, ἀποβαλλέτω, εἰ δὲ τὸ ὄνομα τῶν κληρικῶν, καθαρεύει. μετανοήσας δὲ, ὡς λαϊκός δεχθήτω.

ξβ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλος τῶν κληρικῶν τῶν ἰερατικῶν φάγῃ κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ θηριαλώτου. ἢ θνησιμαίου καθαρεύει τῶν τοῦ βίου νόμων ἀπέπερ. εἰ δὲ λαϊκός εἴη, ἀφορίζεται.

ξγ.

Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκός εἰσεέλθῃ εἰς συναγωγὴν ἰσθαμῆς ἢ αἰρετικῶν σωματεύσας. καθαρεύει καὶ ἀφορίζεται.

ξδ.

Εἴ τις κληρικὸς ἐν μάχῃ πνὴ κέρσας, ἀφ' ἑνὸς κερσματοῦ ἀποκτείνει, καθαρεύει, καὶ ἀφορίζεται. εἰ δὲ λαϊκός εἴη, ἀφορίζεται.

ξε.

Εἴ τις κληρικὸς εὐρέθῃ τὴν κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων, ἢ δὲ σάββατον. πάλιν τῶν ἐνός μόνας, καθαρεύει. εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορίζεται.

ξς.

Εἴ τις πρὸθέντος ἀμνήστου βιασάμενος ἔχει ἀφορίζεται. μὴ δὲ εἶναι δὲ αὐτῷ ἐτέρων λαμβάνειν, ἀλλ' ἐκείνῳ κατέχευῃ, ἢ ἠρετίσαστο, καὶ μὴ πενήτω τυγαίνῃ.

ξζ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος δευτέραν χειροτονίαν δέξεται παράνομος, καθαρεύει.

P 4

onem

Hos dies sabbatum, vno solo dempto, ieiunare deprehendatur, deponitor. Sin laicus, è communione eijcitor. parat Christi in Genesim.

one fufceperit, deponitor tam ipfe, quam qui ipfum ordinauit, nifi forte conflet ordinationem eum habere ab haeticis. Qui enim a talibus baptizati aut ordinati funt, hi neque fideles neque clerici effe poffunt.

CAP. 68.

Si quis Epifcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut lector, aut cantor, facram quadragesimam paschae, aut quartam feriam, aut parasceuen non ieiunauerit: deponitor, praeterquam si imbecillitate impediatur corporis. Sin laicus fit, communione priuator,

CAP. 69.

Si quis Epifcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino quicumque ex clericorum confortio cum Iudeis ieiunauerit, aut communem festum diem cum ipfis egerit, aut laucia festi, nempe azima, aut aliud huius generis, ab eis fufceperit, deponitor, si laicus, a communione segrator.

CAP. 70.

Si quis Christianus oleum ad sacra gentilium, aut in synagogam Iudaeorum in festis eorum detulerit, aut lucernas incendit, a communione excluditor.

CAP. 71.

Si quis clericus aut laicus ceram aut oleum ex sancta furripiat Ecclesia, a communione seiungitor.

CAP. 72.

Vas aureum & argenteum, sanctificatum, aut velamen linteum ue nemo amplius in fuos vsus assumito. iniquum enim est. Caeterum si quis deprehensus fuerit, excommunicatione multator.

CAP. 73.

Episcopum de aliquo per fide dignos accusatum homines, ab Episcopis vocari necessarium est. Et si quidem comparuerit, & confessus couictus ue fuerit, cesura irrogator ecclesiastica. Si vero vocatus non

καθαρείσθω η αὐτὸ, ὁ χειροτονήσας, εἰ μή γε ἀρασοῦσάιν ὄλι πρὸ ἀρελικῶν ἔχει χειροτονίαν, τοῦσδ' πρὸ βαπτιστῶν βαπτισθέντας ἢ χειροτονηθέντας οὔτε πιστοὺς, οὔτε κληρικοὺς εἶναι δυνάτορ.

ξη.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης πλὴν ἁγίᾳ περασκανοσῆρ τῆ παλά, ἢ τετραδά, ἢ πρᾶσνευλώ μὴ νησεύσει, καθαρείσθω αὐτὸς εἰ μὴ δι' ἀδένειαρ σωματικῶν ἐμποδίζοιτο. εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη ἀφοριζέσθω.

ξθ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὄλων τῶ καταλόγῳ τῶν κληρικῶν νησεύει μὲν τῶν ἰσδαίων, ἢ σωεορτάζει μετ' αὐτῶν, ἢ δέχεται παρ' αὐτῶν τὰ τῆς ἑορτῆς ξένια, ὄιον ἄζυμα, ἢ ζωστῶρ, καθαρείσθω, εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

ο.

Εἴ τις Χριστιανὸς ἔλαιον ἀπενέγκῃ εἰς ἑσθῶν ἢ εἰς σωμαγωγῆρ ἰσδαίων ἢ τῶν ἑορταῖς αὐτῶν, ἢ λύχνος ἀπεί, ἀφοριζέσθω.

οα.

Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀρ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ἀφέληται κέρον, ἢ ἔλαιον, ἀφοριζέσθω.

οβ.

Σκεῦθ' χρυσοῦ ἢ ἀργυροῦ ἁγιασθῆν, ἢ ὁθόνω μὴ δεῖς εἶτι εἰς οἰκίαν χρῆσιμ σφετεριζέσθω. πρᾶνομορ γὰρ, εἰ δὲ τις φαρμακείη, ἐπιμάσθω ἀφορισμῶ.

ογ.

Επίσκοπον κατηγορηθέντα πρὸ τινι παρὰ ἀξιοπίστου ἀνθρώπου, καλείσθω αὐτῶρ ἀγαγῆσθω ἐπισκόπων καὶ μὴ ἀπαντήσθω ὁμο-

Α ὁμολογίᾳ, ἢ ἐλεγθεῖν, ὁρίζεσθ' ἐπιτίμιον. εἰ δὲ καλέσθω μὴ ὑπακούσθω, καλείσθω καὶ δεύτερον, ἀποσελλομένωρ πρὸ αὐτῶρ δύο ἐπισκόπων. ἔαρ δὲ ὅπως καταφρονήσας μὴ ἀπαντήσθω, ἢ σὺν ὁδὸ ἀποφαιέσθω κατ' αὐτῶ τὰ δοκιμῶτα, ὅπως μὴ δόξῃ κέρδιον φουγιδύσθω.

οδ.

Εἰς μαρτυρίαν πλὴν κατὰ ἐπισκόπων ἀρετικῶρ μὴ προσδέχεσθ', ἀλλὰ μὴδε πιστοῦ ἑνα μόνον. πρὸ σμάτω γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων βαδῆσεται πᾶρ ῥῆμα.

οε.

Οπὸυ χρὴ ἐπίσκοπον τῶ ἀδελφῶ, ἢ υἱῶ, ἢ ἐτέρῳ σφῆνῃ χαρίζεσθ' ἀνάθε ἀνδρωπίνω. οὐ γὰρ πλὴν τῶ θεῶ ἐκκλησίαν ἑσθὸ κληρονομους ἀφείλη τιθένα. εἰ δὲ τις τῶ ὁμοίως ἀκίρθω μενέτω ἢ χειροτονία. αὐτὸς δὲ ἐπιμάσθω ἀφορισμῶ.

ο5.

Εἴ τις ἀνάπηρ ἢ κῶ φθαλόρ, ἢ δ' σκέλωρ πεπληγμένθω, ἀξιθ' δε ὄσθω, ἐπίσκοπος γινέσθω, οὐ γὰρ λάβῃ σμάτω αὐτῶρ μίαινη, ἀλλὰ ψυχῆς μολυμῶ.

οε.

Κωφὸς δὲ ὢρ ἢ τυφλὸς, μὴ γινέσθω ἐπίσκοπος, οὐχ ὡς βεβλαμμένος, ἀλλ' ἵνα μὴ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πρῆμποδίζοιτο.

οη.

Εἴ τις δαιμόνα ἔχῃ κληρικὸς μὴ γινέσθω, ἀλλὰ μὴδε τοῖς πιστοῖς σωμαχέσθω, καθαριθεῖς δὲ προσδέχεσθω, καὶ ἔαρ ἀξιος, γινέσθω.

οθ.

Τὸρ δὲ ἐθνηκῶ βιθὸ προσελθόντα ἢ βαπτισθέντα, ἢ ἐκ φαῦλα διαγωγῆς, οὐ δίκαιον ὄσθω πᾶραυτίκα προσχρίζεσθαι ἐπίσκοπον. ἀδικίον γὰρ κῶ μὴδε προπείραρ ἐπιδύξάμενορ ἑτεροθῆναι διδασκαλορ. εἰ μὴ πού κατὰ δεῖαν χάριν τῶτο γίνετα.

π. Εἰ

non obtemperavit, secunda quoque vice vocator, missis duobus ad ipsum Episcopis: quod si per contumaciam ne sic quidem comparuerit Synodus suam contra ipsum pronunciato sententiam, ne quid, tergiuersando detrectando; iudicium, lucri facere videatur.

CAP. 74.

In dictionem testimonij contra Episcopum haeticus non admittitor, sed neque fidelis, si solus sit. In ore enim duorum aut trium testium consistet omne dictum.

CAP. 75.

Item non oportet Episcopum fratri, aut filio, aut alteri cognato, humano gratificari affectu. Neque enim Ecclesiam Dei conferre debet in haeredes. Enimvero si quis id fecerit, irrita permanet ordinatio, ipse autem excommunicatione percussitor.

CAP. 76.

Si quis oculo defectus, aut obtuso cruce existat, & dignus sit, Episcopus efficitor. Non enim mutilatio corporis ipsum polluit, sed inquinatio animae.

CAP. 77.

Qui vero mutus, surdus & caecus est, Episcopus non efficitor: non quia obleso corpore est, sed ne Ecclesiastica impediantur munia.

CAP. 78.

Si quis daemone habeat, clericus non efficitor, sed neque cum fidelibus preces fundito. Mundatus vero recipitor, & si dignus fuerit, efficitor.

CAP. 79.

Qui ex vita gentili aduenerit, & baptizatus est, aut ex conversatione praua, eum iustum non est protinus promoueri in Episcopum. Iniurium enim est, cum, qui non prius specimen & documentum de se praebuerit, aliorum doctorem existere, nisi alicubi dono diuinæ gratiae hoc fiat.

Dici-

CAP. 80.

Dicimus, quod non oporteat Episcopum, aut presbyterum, publicis se administrationibus immittere sed vacare, & commodum se exhibere vsibus Ecclesiasticis. Animum igitur inducito, hoc non facere, aut deponitor. Nemo enim potest duobus dominis seruire, iuxta præceptum dominicum.

Matt. 6. c.

CAP. 81.

Serui si in clerum promoueantur contra dominorum voluntatem, hoc ipsum operatur redhibitionem. Si quando vero seruus quoq; gradus ordinatione dignus videatur, qualis & noster Onesimus apparuit, & domini consenserint, manuq; emiserint, & domo sua ablegauerint, efficitur.

CAP. 82.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus qui militia vacauerit, & simul vtrunque retinere voluerit, tam officium Romanum, quam functionem sacerdotalem deponitor. Quæ enim Cæsaris sunt, Cæsari & quæ Dei, Deo.

Luc. 20. c.

CAP. 83.

Quisquis imperatorem aut magistratum contumelia affecerit, supplicium luto, & quidem si clericus sit, deponitor: si laicus, a communione remouetor.

CAP. 84.

Sunto omnibus vobis, Clericis simul & laicis venerandi ac sacri libri, veteris quidem testamenti, Moisis quinque; Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Iesu filij Naue vnus, Iudicum vnus, Ruth vnus, Regnorum quatuor, Derelictorū ex libro dierum duo. Hester vnus, de Machabæorum gestis tres, Iob vnus, Psalterium vnus, Salomonis tres, Prouerbia, Ecclesiastes, Canticum canticorum Propbetarum duodecim, Esaiæ vnus, Hieremiæ vnus. Iezechiel vnus, Daniel vnus. Inquiretor autem a vobis extrinsecus, vt adolescentes vestri addiscant item sapientiã eruditi Syrach.

Nostra

π.

Ε'πομεν, οτι ουχ η επισκοπον, η πρεσβυτερον κειθεναι εκωλυεις δημοσιας διοικησεις, αλλα προσδικαιρεθι ταϊς εκκλησιαστικηϊς χειραις. η χειραδω ουρ τωτο μη ποιειθι, η κειραρειδω. ουδεις ρ'δωαται δυσι κυριοις δουλευειν κειρα κυρια κω π'ρα κελδουσι.

E

π'α.

Οικετας εις κληρον προχειριζεσθαι ανευ τ'ην δεωοτην γνωμης, ανατροπω δ' τοιδοτ'ο εργαζεται. ει δε ποτε η αξιος φανειη ο οικετης προς χειροτονια βαδμυ, οιοσ' ο ημετερος Ονησιμος εφανη, ο συγχωρησασθι ο δεωοταται, ο ελδουδωσασθι, η τ'ε ουκουδ' αποσελοθι, γινεσθω.

F

π'β.

Επισκοποι, η πρεσβυτεροι, η διακονοι στρατεια χολαζωμ, η βελομενοι αμφοτερα κειρα χειρ, ερωμαϊνω, αρχιω, ο ιδρωε γινωδι ο κησιρ, καθαιρεισθω. τα γαρ τ'ε Καισαρο, και ισαρι. κει τα τ'ε δεδ, δεω.

G

π'γ.

Οσις υβρισει βασιλεα, η αρχοντα, τιμωρια τινυτω. ο ει μεν κληρικω, κειρα κεισθω. ει δε λαϊκω, αφοριζεσθω.

π'δ.

Εσω πασιρ υμιν κληρικωϊς η λαϊκωϊς βιβλια σεβασμια ο αγια, τ'ησ μεν παλαιαϊσ διαθ'ηκ'ησ, Μωσ'εωσ τ'εντε, γ'νεσις, ε'ξοδ'ο, λευιτικ'ω, αριθμοι, δευτερονομιω. Ιησ' υ'δ' Ναυη ερ'ηρι τ'ην ερ'εουθ' ερ' βασιλεωμ τ'εσ'ακρα. παραληπομενωμ τ'ησ βιβλια τ'ην ημωρωμ δυο. Εσηρ ερ' Μαχ'αβαινωμ τ'ρια. Ιωβ' ερ' φαλτ'ηριωμ ερ' Σολομων'ο τ'ρια, προομιαι, εκκλησιαστικ'ησ, ασμα ασματωμ. προφητ' δεκ' δυο. ερ' Ησαιε, ιερεμι'ω ερ' ιεζεκιηλ' ερ' Δαυιδ' ερ' ε'ξωδεμ δε προοι'ορεισθω υμιν μανθ'ανειν υμωμ τουσ νεουσ πλω σοφιαμ τ'ε πολυμαθ'ωσ ευραχ'.

Ημε-

A Ημετερα δε, τ'ε τ' εσι τ'ησ καινησ διαθ'ηκ'ησ, ευαγγ'ηλια τεσ'ακρα, Ματ'θαϊω, Μαρκο, Λουκα, Ιωαννη, Παυλω επισολαι δεκ'α τεσ'ακρα, τεσ'επ'επισολαι δυο. Ιωαννησ τ'ρεισ. Ιακωβ'ωσ μια, Ιεδα μια. κλημεντοσ επισολαι δυο. κει αι διαταγαι υμιν τοις επισκοποισ δι' εμ'εσ κλημεντοσ ουκ' οκτω βιβλιοισ προσεφωνημενωι, α'σ ου δε δημοσειωθι π' παντωμ. ε'ξω τα ε' αυτωϊσ μουσιω. κει αι προε'ξ'ησ ημωμ τ'ην αποσολωμ.

Nostra vero, hoc est, noui testamenti, Euangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis, Pauli epistolæ quatuordecim, Petri epistolæ duæ, Ioannis tres, Iacobi vna, Iudæ vna, Clementis epistolæ duæ, & præceptiones, quæ vobis Episcopis per me Clementē in libris octo nuncupatæ sunt, quas omnibus publicare non oportet, ob quædam arcana quæ in se continent. Et actiones nostras Apostolorum.

Τέλει τ'ην αποσολικωμ κεινωμ.

Finis Canonum Apostolorum.

B

L. GRVTERVS VENRADIVS
CATHOLICO LECTORI, S.

Lacuit hoc loco succinctam atq; eruditam Theodori Balsamonis Antiocheni Patriarchæ, commentationē, quam is vir ante annos plus minus CCCXXXVII. sub Emanuele Comneno, Constantinopolitano Imperatore in Apostolicos Canones perscripsit, subiungere: vt & eorum veritas præter cætera testimonia magis ex tanti viri explicatione cognoscatur: ijdemque rectius intelligantur. quod id tibi, Catholice Lector, operæ præcium, gratumq; fore putauimus. Vale.

C

CANO-

CANONES SANCTORVM APOSTOLORVM, DOCTE AC SVCCINCTE A THEODORO BALSAMONE EXPLICATI

CONVERSIQVE IN LATINVM SERMONEM PER
GENTIANVM HERVETVM.

Can. 1.

EPISCOPI, à duobus vel tribus Episcopis ordinetur.

BALS. Hic canon Apostolicus, loquitur de ordinatione, qua fit Antistitibus in Ecclesia: sicut magnus quoque dicit Apostolus, Nemini manus cito imposueris, nec alienis peccatis communicaueris, non autem de electione, ut nonnulli dicebant, sicuti ea qua dicebantur sine scriptis per manuū electionem qua fiebat à populo ciuitatum, quando fiebant electiones Antistitum. Et si enim Laodicensis Synodus dicit in primo canone non debere fieri ordinationes in praesentia audientium, quo in loco ordinatione, qua Graecè est

ἡγερονία, pro electione accipitur, & Deo nonnulli existimarunt hunc quoque canonem loqui de electione, mihi tamen videtur eos non rectè dicere. Quae enim fit in Ecclesia ordinatio, per preces mysticas peragitur, etiam si fiat coram multis: alioqui cum iij. canon sanctae primae Synodi decerneret debere fieri electionem Episcopi ab omnibus Episcopis prouincia, vel à tribus saltem, reliquis in scriptis assentientibus, dubito quomodo dixerunt nonnulli hunc canonem de electione intelligi, qui dicit à duobus vel tribus Episcopis ordinandum Episcopum.

Can. 2.

Presbyter ab vno Episcopo ordinetur, & Diaconus & reliqui Clerici.

BALS. Hic quoque praesens canon de ordinatione consequenter statuens, probat etiam praecedentem canonem accipi de ordinatione Episcoporum, non de eorum electione. Neque enim presbyterum, vel Diaconum, vel alium Clericum prius eligi & sic ordinari docti sumus.

Can. 3.

Si quis Episcopus, vel Presbyter, praeter Domini de sacrificio ordinationem, alia quaedam ad altare attulerit, mel, vel lac, vel pro vino ficeram, vel confecta, vel aues, vel aliqua animalia, vel legumina praeter ordinationem, deponatur, praeterquam noua legumina & tempore oportuno. Ne liceat autem aliquid aliud ad altare offerre quam oleum ad luminare, & incensum tempore sanctae oblationis.

§ Haloandri exemplar habet ἡ σαφῶν-
λῆς, id est, vel vuam, quod hic deest.

BALS. Sacrificia, qua ex lege antiqua in templo fiebant, per sanguinē & animalium cadem prohibentes diuini Apostoli, in cruentum, quod à Domino traditum est, sacrificium fieri iusserunt, & Sacerdotem, qui praeter haec facit, deponendum esse statuerunt. Est autem sicera quicquid sine vino inebriat. Cum autem audis canonem dicentem, praeterquam noua legumina, ne putes per haec permitti fieri sacrificium. Sed dic ea offerri Sacerdoti, tanquam nouorum fructuum primitias: & ut ea ex manibus Sacerdotis cum benedictione accipientes, Deo gratias agamus, qui ea nobis suppeditat, qua ad victum nostrum cultumque sufficiunt. Et ideo, ut est verisimile, Patriarcha quoque vuas offerunt in altari sacraedis Blachernarum, peracto sacro in festo dormitionis sanctissimae Deiparae. Ego autem vidi quendam depositum, & ex venerandi Monasterij, cui praerat, praefectura eiectionem, quod caseos & carnes ad altare inferret, consilio cuiusdam improbi hominis, qui eum seduxit, & dixit hoc modo futuram plurimorum morborum medelam. Incensum autem & oleum propter sacrificium non offertur, sed ad templi illuminationem, & verae Lucis & Deo gratiarum exhibendam actionem. Lege sextae Syn. can. xxvij. & xxxij.

Can. 4.

Omnis autem alius fructus domum mittatur, primitiae Episcopo & Presbyteris. Clarum autem est, quod Episcopus & Presbyteri Diaconis & reliquis Clericis distribuunt.

BALS. Nota etiam ex hoc praesenti canone, quod in templo sola legumina & vuas, ut primitiae, Deo offeruntur: fructus autem, & reliqua mittuntur ad Episcopum: ut per eum, ut par est, Deo gratias agantur. Quomodo autem qua in memorijs sanctorum & mortuorum offeruntur, & canisicia appellantur, quae in genere

ni genere fructuum ornata ad altare afferantur, discas ex oratione magni Athanasij, De ijs dormierunt, Tu autem dic quod etiam ex praesenti canone necesse habent Episcopi consolari Clericos suos ex redditibus Ecclesiarum.

Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus uxorem suam ne eiciat religionis praetextu: si autem eiecerit, segregetur. & si perseveret, deponatur.

BALS. Ante sextam Synodum, qua fuit in Trullo Pallatij, licebat Episcopis habere uxores, etiam post dignitatem Episcopalem, quemadmodum & qui post matrimonium ordinantur Sacerdotes & Diaconi. Quoniam itaque ante cxvij. Iustiniani nouellam, qua sita est in libro Imp. xxvij. tit. vij. licet quauis ex causa mittere sua uxori libellum repudij, dicit praesens canon, non licere Episcopo, vel Presbytero, vel Diacono praetextu pietatis suam uxorem eicere. Hic autem canon excoluit, quod ad presbyteros & diaconos attinet: Episcopi enim, ut dictum est, post Episcopatum uxores habere non possunt, quod non possit aliter solui matrimonium quam pro causis qua in nouella continentur, qua sunt haec: si quis ex coniugibus aduersus Imperatorem conspirauerit. Si uxor adulterata fuerit. Si alteruter vitæ alterius insidiatus fuerit. Si uxor cum vitis externis nolente marito conuiuetur, vel laetur. Si extra domum mariti uxor manserit, nisi forte apud suos parentes. Si uxor vadat ad equorum curriculum praeter uoluntatem mariti. Si alteruter coniugum vitæ Monasticam elegerit. Sunt etiam alia causa in dicta nouella contenta, quam etiam lege:

Episcopus, vel presbyter, vel Diaconus seculares curas non suscipiat: alioqui deponatur.

BALS. De hominibus consecratis, qui seculares seruitutes exercent satis scriptum est in xij. cap. viij. tit. Praesentis operis. Cum autem hic canon dicat, Clericum qui sic facit deponendum si. autem canon Apostolicus & alij canones dicant, vel cesset, vel deponatur, interrogauerit quispiam, quoniam est sequendus: & puto, quod benignior. Nam clarum illum & magnum aetionum Aristenum 30. dierum publicis edictis à iuris dicendi officio cessare iussit sancta Synodus.

Si quis Episcopus, Presbyter, vel diaconus, Sacri paschae diem ante uernum æquinoctium cum Iudæis celebrauerit, deponatur.

BALS. Diuini Apostoli nolunt nos festum cum Iudæis celebrare. Decernunt ergo ut Pascha dominicum à nobis celebretur postquam illi pascha legale celebrauerint: & quia illi ante uernum æquinoctium Pascha celebrant, debemus nos post uernum æquinoctium celebrare. Est autem uernum æquinoctium, non, ut nonnulli dicunt, 25. mensis Martij, vel 20. ut aliqui alius dies praestitutus: sed quando id euenerit, ex cyclica enim sententia cursus Solis & Luna alias aliter est æquinoctium. Quia ergo Moses Iudæis constituit pascha, seu malorum transitum quotannis celebrarent in memoriam liberationis à seruitute Aegyptiaca idque non alter quam ante uernum æquinoctium existente 14. Luna in primo mense, seu Martio: nos quoque pascha dominicum celebramus, seu nostram liberationem à captiuitate diaboli, quam Deus nobis per suam passionem largitus est. Celebramus autem non eo tempore quo pascha Iudaicum celebratur, sed post ipsum: scilicet postquam fuerit uernum æquinoctium, & post 14. Lunam primi mensis, seu primam Lunam Martij, sed in eadem quidem certe hebdomade, quod passio Domini & resurrectio sic fuerunt. Quare etiam orationem sancti patris nostri Ioannis Chrysostomi, quam scripsit de pascha. Lege & 73. can. Syn. Carth. & qua in eo à nobis scripta sunt.

Si quis Episcopus, Presbyter, vel Diaconus, vel ex Sacerdotali catalogo, facta oblatione non communicauerit, causam dicat: & si probabilis fuerit, veniam consequetur. si uero minus, segregetur, ut qui populo offensionis causa sit, & suspicionem dederit aduersus eum qui obtulit, tanquam non dignè obtulerit.

BALS. Episcopum quidem vel presbyterum non nouit quispiam ad altare accessisse, & sacrificasse, & sacramentis non communicasse. Si quis autem ex his inuentus fuerit tale quid fecisse, non solum segregetur, sed etiam valde punietur, nisi iustam aliquam & probabilem causam dixerit, qua sanctam communionem prohibeat. Neque enim leuis ex ea re offensio oritur: ex diacono autem plurimos ad altare ac-

cedere

cedere, & non communicare, sed nec sancta attingere. Si quis autem ex eis contrectauerit, & non communicauerit, segregabitur, ut vult canon & nonnulli quidem canonem sic sunt interpretati. Nonnulli autem dicunt vnumquemque consecratum, à canone segregari, si non communicet, etiam si sit extra sacrum tribunal, quod est gratissimum. Octauum & nonum canonem alij quidem aliter sunt interpretati: nos verò aliter. Vnde eos simul coniungentes dicimus, quòd qui in sacerdotalem catalogum annumerantur, & sacramentorum mysteria peragunt, oblationi autem qua fit non communicant, segregantur: nisi iustam causam dixerint: Sacra autem qui sancta super altare tractant, & omnes laici fideles, qui non expectant, seu ad finem vsque non perseverant donec à dignis sancta facta fuerit communicatio segregantur. Dicere enim fideles laicos, & consecratos, qui sacra non tractant, oportere quotidie sanctis communicare, alioqui segregari, nec est ex sententia canonis, nec potest fieri: & ideo nonus canon dixit puniri fideles qui non permanent. Ita interpretare canonem conuenienter 2. canonis Synodi Antiochena.

Can. 9. De consecra. dist. 1. Quicumque fideles ingrediuntur, & scripturas audiunt, in precatione autem & sacra communione non permanent, ut Ecclesiae confusionem afferentes, segregari oportet.

BALS. Presentis canonis constitutio est acerbissima. Segregat enim eos qui in Ecclesiam conueniunt & non ad finem vsque expectant, nec communicant. Porro autem alij quoque similiter decernunt, ut omnes sint parati, & digni communione, eosque qui tribus dominicis non communicant, segregant.

Can. 10. Si quis cum excommunicato vel in domo vnà precatus fuerit, is segregetur.

BALS. ΑΝΧΙΝΩΝΗΣ, id est, excommunicationis vocabulum, idem est quod segregatio. Qui ergo vnà cum excommunicato quomodocunque precatus fuerit, segregabitur, etiam si sit Episcopus vel laicus. Hoc aut scriptum est, propter eos qui dicunt, quòd qui est segregatus, ex Ecclesia eiectus est. Si quis ergo vnà cum eo canit in domo vel in agro, ei crimini non dabitur. Idem est enim seu in Ecclesia seu extra Ecclesiam orare cum excommunicato. Cum excommunicato autem colloqui non prohibemur, lege etiam 9. canonem syn. Cart ha.

Can. 11. Si quis cum sit clericus, vnà cum eo qui est depositus, orauerit, deponatur & ipse.

BALS. Nonnulli illud vnà precari, pro eo quod est, simul sacrificare acceperunt. Sed mihi non ita videtur. De quouis enim clerico deposito accipitur canon, sed non etiam de solo sacerdote. Alij autem dixerunt hic depositum etiam segregationi subijci, & ideo esse prohibitam vnà cum eo precationem. Ego verò intelligo, quòd canonis hoc est institutum, punire quemuis clericum, qui cum quouis deposito clerico, & post depositionem sacerdotale quidpiam operato, sit quomodocunque precatus. Propterea enim illi etiam depositio infligitur. Ex eo autem quòd quis cum aliquo excommunicato precatus fuerit, non affertur depositio, sed excommunicatio.

Can. 12. Si quis clericus, vel laicus segregatus, siue non recipiendus, discedens, in altera vrbe receptus fuerit absque literis commendatitijs, segregetur & qui excepit, & qui exceptus est.

BALS. Aliud est segregatus, & aliud is qui non est recipiendus, siue is qui ab Episcopo ad aliquid non admittitur. Qui enim segregatus est, ab Ecclesiastica communione arcetur: qui autem non est recipiendus, multis modis non admittitur. Illud enim siue, pro eo quod est, vel, distinctiue accipitur, ut hoc ex sequenti canone probatur, qui dicit, Sin autem sit segregatus, & c. Dicunt ergo presentes canones 12. & 13. eum qui semel ad aliquid non recipiendus iudicatus est, si sine sui Episcopi commendatitijs literis sciens acceperit, segregetur. Vnà autem segregetur is quoque qui receptus est. Sin autem non est is eiusmodi, ut recipi non possit: sed est segregatus, rursus qui eum suscepit segregetur, segregati autem augeatur segregatio. Quare 11. canonem 4. syn. & Antiochena canonem 5. & Chalced. canonem 13.

Can. 13. Sin autem est segregatus, eius intendatur segregatio.

Can. 14. Episcopo non licet sua relicta parochia, ad aliam transfilire, etiam si à pluribus cogatur,

A cogatur, nisi sit aliqua causa rationi consentanea, quæ eum cogat hoc facere, utpote ad maius lucrum, cum possit ipse ijs qui illic habitant pietatis verbo conferre, idque non ex se, sed multorum Episcoporum iudicio & maxima exhortatione,

BALS. Presens quidem canon 14. decernit non licere Episcopo ex sua parochia ad aliam transfilire, etià si populi vtilitatis gratia hoc fecerit, & ab alienæ regionis populo ad hoc cogatur, nisi hoc ei Synodali permissione fecerit. 16. aut canon Antiochena syn. dicit, eum reijciendum, qui absque synodali sententia vacantem Ecclesiam arripuit. Tu autem scias, quòd etiam si presens canon Apostolicus non punit eum qui docet extra suam diocesim, alij tamen diuersi canones, eos qui extra diocesim aliquid sacerdotale exercent, depositioni subijciunt. * Characterem autem dare extra diocesim iussu imperatorio permissum est. * ΟΜΙΛΕΣ. Quidam autem metropolitanus, qui in compluribus suis Episcopatibus præter Episcoporum voluntatem docuerat, & accusabatur, respondebat dicens, iustum non esse ut ex eo laderetur, quòd & Episcopatus sint in sua potestate, & quòd presens canon ei penam non imponat, & quòd non sit forte munus Episcopale docere, vel * dare characterem. Quæ quidem magna synodo non placuerunt. Ex hoc presenti autem 14. can. * ΟΜΙΛΕΣ. none sanctorum Apostolorum comprehenditur, quòd maligna quidem à parochia in alicuius Episcopi parochiam inuasio condemnatur. Translatio autem, qua iusta de causa, & proprietate ac religione confirmanda, cum maxima Episcoporum sit adhortatione, permittitur. Quia autem dicunt nonnulli, ne à presenti quidem canone permitti translationem, sed Episcopi tantum ad tempus euocationem docendi gratia, ex hoc ostendi dicimus: primum cum hic canon nihil dicat eiusmodi, vnde nam ipsi hoc afferunt? Deinde, quanam possit esse vacantis Ecclesia populo vtilitas, si Episcopus semel vel bis, vel aliquo vno tempore docuerit, & nullum aliud antistitis munus exercuerit? deinde, quid opus erat ut fieret hæc euocatio cum magna multorum Episcoporum adhortatione? poterat enim vel vnus pietatem predicare. Iam verò & qui hoc dicit, accusat sanctum Gregorium Theologum, & alios sanctissimos Patriarchas, qui ex episcopatibus translati sunt in sedem Constantinopolitanam, & ad alias sedes patriarchales, tanquam qui indigne in translatione sacra ministeria obeant, quod non est venia dignum.

C Si quis presbyter, vel diaconus, vel omnino ex clericorum catalogo, relicta sua parochia in aliam abcesserit, & cum penitus tranferit, præter sui Episcopi sententiam in alia parochia maneat, eum non amplius celebrare iubemus, maximè si eum adhortante Episcopo ut rediret, non paruerit in contumacia & insolentia perseverans: is tamen ut laicus communicet.

Can. 15. Nic. ca. 16. Ant. ca. 3.

BALS. Sextus canon syn. Chalced. iubet, non absolute, sed in Episcopatu, vel Ecclesia, vel monasterio, ordinari clericos, nec possunt præter eius qui is præst sententiam, ad aliam abire prouinciam aut diocesim & clericatum officia exercere. eum autem qui hoc facit, canon segregat, maximè si euocatus, & ad priorem parochiam redire iussus, non paruerit: eum tamen in alia ciuitate ut laicum versari canon non prohibet. Quare etiam 16. canonem prima syn. & quinta can. 4. Quare nota quòd non solum commendatitijs literis clericus opus est, volenti in alia diocesi agere, & quæ sunt clerici exercere: sed etiam dimissorijs literis Episcopi qui eum fecit clericum. Nisi enim eiusmodi literas ostendat, prohibebitur ab operatione. Quare etiam 17. can. Syn. in Trullo.

D Sin autem Episcopus nihili faciens aduersus eos decretam a munere cessationem eos ut clericos receperit, segregetur ut immodestia & insolentia magister.

Can. 16.

BALS. Nota quòd presens canon segregat episcopum, qui suo clero connumeravit alterius diocesis clericum absque sui Episcopi dimissorijs literis. Solus autem Episcopus Cartaginensis potest in suum clerum referre alterius etiam diocesis clericos absque dimissorijs literis eorum qui illos ordinauerunt. Hoc autem inuenies in canonibus Cart h. Syn. sed etiam Archiepiscopus Constantinopolitanus, potest similiter facere. Dicit enim expresse 3. nouella Iustiniani Imperatoris, seu. 2. caput 2. tit. 3. lib. Imp. Si enim in sacro sanctis monasterijs prohibemus ex alio monasterio transfilire in aliud, multo magis nec religiosissimis clericis hoc permittemus, lucri & negociationis ostentatione hanc habere cupiditatem existimantes. Si quando autem eiusmodi translatione tua beatitudo, vel qua tunc fuerit imperialis maiestas, faciendam duxerit, ne hoc aliter fiat, prius quam res ad dictum nobis numerum redacta fuerit. Eiusmodi autem no-

uella scripta est ad Patriarcham Constantinopolitanum qui erat tunc temporis. Nota autem quod etiam Imperatori concessum est facere clericorum translationes.

Can. 17. Qui post sanctum baptismum duobus coniugijs fuerit implicatus, vel habuerit concubinam, non potest esse Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex numero sacerdotali.

BALS. Eum qui post sanctum baptismum digamus fuerit, vel fornicatus sit prohibet canon fieri Episcopum, vel sacerdotale quidpiam exercere. Quae enim ante baptismum admissa sunt omnis generis peccata praetermittit, cum factus sit nouum opus gratia sancti spiritus. lege etiam 2. can. sancti Basilij. Quomodo autem multi lectores qui digami fuerant, in suis gradibus conseruari, & per Archiepiscopalia pittacia ad maiores gradus prometi sunt, ignoro. lege etiam 137. Iustiniani nouellam, quae sita est in primo titulo 3. libri Imp. Decernit autem etiam cum multis alijs questionibus Ecclesiasticis, quid debeat fieri in clericos digamos. Similiter lege etiam 23. cap. primi tit. praesentis operis, & quae in eo sunt. ALIA Interpret. Superius quidem scripsimus nos ignorare. quomodo lectores qui duas uxores duxerant, non deponuntur, sed potius per Archiepiscopalia pittacia ad maiores gradus promouentur. Nuper autem leges & canones diligentius considerantes, animaduertimus hunc 17. & 18. canonem tractare de Episcopis, sacerdotibus, diaconis, & subdiaconis non autem etiam de lectoribus. Illi enim siue ante ordinationem, siue post, digami fuerint, deponuntur. Hi uero lectores, si ante characterem quidem fuerint digami, deponuntur. Post characterem autem, eis permittitur, & ignoscitur, sed ad alium maiorem Ecclesiasticum gradum promoueri prohibentur. Haec enim expresse dicit 137. Iustiniani nouella, seu 31. & 32. cap. primi tit. 3. libri Imp. Si autem post ordinationem Episcopus, Presbyter, vel diaconus, uxorem duxerit, clerico eiciatur, & ordinatiuitatis, in qua erat clericus, cum bonis suis tradatur, si autem lector secundum uxorem duxerit, sed primam quidem uiduam, vel a marito separatam, vel legibus sacrisue canonibus prohibitam, ad alium Ecclesiasticum gradum non prouehatur: si autem quocumque modo ad maiorem gradum promotus fuerit, ex eo eiciatur, & priori restituatur. Si uelis autem accipere canonem ut etiam de lectoribus loquatur, potes: quod scilicet non possit esse vel fieri lector, qui secundam uxorem duxerit. Vbi enim cognitum fuerit, deponitur. Lectori autem, qui post characterem secundam uxorem duxit, ignoscitur, sed ad maiorem gradum non promouetur. Quomodo autem lectores, qui secundas uxores duxerunt, per Archiepiscopalia pittacia ad domestica, & alia ecclesiastica officia promouentur, nobis dicere necesse est. Dicimus ergo quod ecclesiastica officia abusive gradus uocantur. Est enim proprie gradus, sacerdotum, diaconorum, subdiaconorum, & lectorum. Officia autem sunt honores, & victus subministrationes. Vnde qui fuit lector ab inuente aetate, & secundam uxorem duxit, sit contra uilium impedimentum clericus ecclesiasticus, & populi conuocator, per pittacia. Sed non hypodiaconus, vel diaconus. Qui enim hoc ausus fuerit, deponetur.

Can. 18. Qui uiduam accepit, vel eiectam, vel meretricem, vel seruam, vel mimam seu scenicam, non potest esse presbyter, vel Episcopus, vel diaconus, vel omnino ex numero sacerdotali.

BALS. Nota praesentem canonem. uult enim non solum eum qui est sacratus, esse modestum & continentem, sed etiam suam coniugem: & ideo mulieres, quae hic comprehenduntur, prohibuit cum sacratis hominibus matrimonio coniungi, utpote quod eas continenter uiuere non credatur, propter earum sordes & improbitatem. Si quis ergo cum eiusmodi muliere matrimonio coniunctus fuerit, sacerdotio non dignabitur, & post sacerdotium deponetur. Deponetur autem etiam, si eius uxor eo sciente adulterata fuerit & patente. lege etiam 29. cap. 9. tit. praesentis operis,

Can. 19. Qui duas sorores duxit, vel consobrinam, non potest esse clericus.

BALS. Consobrina Graece dicitur ἀδελφιδή & etiam ἀνεψία. Eum ergo qui ducit in uxorem uel duas sorores, uel amitam, uel consobrinam, non permittit canon effici clericum, licet omnino a matrimonio separetur. Tu autem scias, quod non solum qui hoc fecit, sed & qui aliud matrimonium propter consanguinitatem uel affinitatem prohibuitum contraxit, non fiet clericus, sed ei poena potius imponetur. Quoniam sunt autem poenae eorum qui incestum committunt & cum consanguineis rem habent, scies ex diuersis canonibus sancti Basilij.

Can. 20. Clericus fideiubens deponatur.

BALS.

BALS. Fideiubere nonnulli hic esse dicunt clericum pro alio fideiubere: nonnulli autem clericum pro seipso dare fideiussorem propter inopiam. dicere ergo deponi clericum, qui ad iudicium uel ad agendum propter paupertatem, uel aliquam aliam iustam causam non admittitur, & propterea dare fideiussorem ut a molestia liberetur, est grauisimum, & Apostolica humanitate indignum. Si clericus autem pro alio fideiubeat, fortasse quandoque punietur. Si enim clericus lucri gratia pro aliquo fideiusserit, deponetur, propter fideiussionis turpitudinem: si autem pro aliquo paupere fideiusserit propter misericordiam, uel propter aliquam piam causam seipsum pro alio ingesserit, non deponitur. Inuenti sunt autem etiam in 4. uniuersali synodo multi clerici & episcopi, qui fideiussores & dederunt, & acceperunt, nec tamen ullus ideo laesus est, fideiussionem ergo ita interpretare. lege etiam 123. Iustiniani nouellam, quae sita est in libro 3. Imp. tit. primo seu cap. eius 13. quod sic dicit in parte: Presbyteros autem, & diaconos, & subdiaconos, qui solo iure cognationis ad tutelam uel curam uocantur, tale munus suscipere permittimus. Et paulo post: Sed nec publicorum tributorum exactorem, uel receptorem, uel uectigalium conductorem, uel curatorem domus, uel cause procuratorem, uel pro his causis fideiussorem, Episcopum, uel oeconomum, uel alium clericum cuiuscunque gradus, uel Monachum proprio nomine, uel ecclesia aut Monasterij, esse permittimus: ne hoc praetextu sanctis quoque domibus detrimentum afferatur, & diuina mysteria impediuntur. Quare ex his quoque uerbis Nouella quae dicunt non debere fieri aliquem pro his causis fideiussorem, ijs uidelicet quae comprehensa sunt, posse clericum pro alijs ijs causis fideiubere, sicut etiam seipsum ingerere. Quare titulum nonum praesentis operis, cap. 34. & 27. & quae sunt in eis & Chalced. syn. can. 30.

Eunuchus, si ex hominum quidem iniuria factus sit, uel in persecutione uiribus priuatus sit, uel sic natus est, & dignus est, fiat. Can. 21.

Qui se ipsum mutilauit, ne sit clericus: est enim sui homicida, & DEI officij hostis. Dist. 33. Eunuchus se

Ibi. Ca. 22.

Si quis cum sit Clericus, se ipsum mutilauerit, deponatur: est enim sui homicida. Laicus qui se ipsum mutilauit, tribus annis segregetur: est enim suae ipsius uitae infidiator. Can. 23. Nic. conc. ca. 1. Ca. 24.

BALS. Hi quatuor canones ijs qui antequam Clerici facti essent, propter morbum, uel hostium incurSIONem castrati sunt, ignoscunt, & eos in Clerum referunt, si omnino digni inueniantur. eos autem qui post Sacerdotium seipso mutilauerunt, etiam si a morbo coacti sunt: similiter & eos qui ante sacerdotium absque morbo genitalia excelsi sunt, puniunt. Illos enim deponunt, hos uero Clericos fieri prohibent: laicos autem, qui absque morbi iniuria seipso mutilant, tribus annis segregant. Vnde etiam plurimi homines paulo consideratioribus, suos filios propter morbum castraturi, ad sanctissimam Ecclesiam accedunt, & morbum & testiculorum abscissionem aperiunt. Ciuiles autem leges ualde puniunt eos qui suos filios, uel seruos, uel alios morbo non oppressos castrant. lege 14. caput primi tituli praesentis operis, & 60. Nouellam Imperatoris Domini Leonis sapientis. Quia autem tria sunt eunuchorum genera: Thlibia, qui ab infantia genitales partes amiserunt, ut quae eis a parentibus expressa & inutiles facta sunt: Spadones, qui a natiuitate testiculos non habent: Castrati, qui ferro excelsi sunt: Thlibia quidem & Spadones sine ullo praed iudicio consecrabuntur, utpote qui sibi nullius mali auctores fuerint: Castrati autem, ut uoluit superior constitutio, aliquando quidem ad sacros ordines admittentur, aliquando uero non

Episcopus, uel presbyter, uel diaconus, fornicationis, uel periurij, uel furti conuictus, deponatur, & non segregetur. Can. 25.

Dicit enim scriptura: Non uindicabis bis in idipsum. Similiter reliqui quoque Naum. 1. Clerici.

BALS. Illud, Non uindicabis bis in idipsum, ne dixeris accipi in quouis quomodocunque deposito. Qui enim uel magistratus potentia uel pecunijs sacerdotium asecuti sunt, & deponuntur, & segregantur. Ut dixit 29. canon Apostolicus & 30. sed dic accipi de ijs qui deponuntur propter peccata quae hic continentur, & propter alia eiusmodi. Quare & sancti Basilij can. 3. 32. & lib.

Ex ijs qui non ducta uxore ad clerum promoti sunt, iubemus, si uelint, uxorem ducere lectores & cantores solos. Can. 26.

Q 3 BALS.

BALS. Ante ordinationem permittebatur omnibus uxorem ducere, & ita eos ordinari subdiaconos, diaconos, & Presbyteros: post ordinationem vero solis lectoribus & cantoribus uxorem ducere concessum est.

Can. 27.

Episcopum, vel Presbyterum, vel diaconum, qui verberat eos qui peccant, vel infideles qui iniuriam fecerunt, & per hæc vult perterrefacere, deponi iubemus. Dominus enim nos nequaquam hoc docuit: contra autem ipse verberatus non percussit, maledictis appetitus maledicta non retulit, patiens non minatus est.

BALS. Qui sunt ex sacro tribunali, non debent ab ira superari, & verberare eos qui in ipsos peccaverunt, fideles scilicet, vel etiam infideles, eosque ita vlcisci, & terrere reliquos. Qui autem tale quid faciunt, præter doctrinam Domini quæ decernit, dextram percutienti maxillam oportere alteram quoque obaertere, deponuntur. Leges autem civiles contrarium decernunt, dicentes licere, vim vi repellere, & arma armis propulsare. Et hæc quidem leges omnino de laicis intelligentur, licet præceptum Domini, cum sit generale, sit omnibus editum. Suos autem discipulos mediocriter castigare peccantes, & post denunciationem se non corrigentes sacerdotibus permissum est. Nam etiam Dominus eos qui in templo vendebant, & in Deum peccabant flagello percutiens exegit. Lege etiam nonum canonem syn. congregata in ade sanctorum Apostolorum, & quæ prima & secunda dicta est.

Can. 28.

Si quis Episcopus, vel presbyter, vel diaconus iuste ob manifesta crimina depositus, sibi aliquando creditum ministerium attingere audeat, ab Ecclesia omnino abscindatur.

BALS. Qui ob manifesta crimina est legitime depositus, & ideo ne appellationis quidem habet auxilium, si prius ministerium suum attingere ausus fuerit, vt impudentissimus abscinditur. Si enim habet appellationis auxilium, & de eo quod aduersus illum statutum est adhuc ambigitur, non condemnabitur si ministrat. Lex quidem certè civilis hæc dicit in libro 3. Imp. tit. 1. cap. 1. Episcopus a synodo depositus, qui tumultum excitauit quod Episcopatum rursus acciperit, centum miliaribus longe a ciuitate ex qua eiectus est habitet, nec ad Imperatorem accedens: & si forte rescribat, ea sint inutilia: & qui cum defendit, repellatur. Quare & Antiochena synodi canon. 4. 12. & 15.

Can. 29.

Calc. conc.

ca. vi.

Act. 2.

Si quis Episcopus per pecunias hanc sit dignitatem assecutus, vel presbyter, vel diaconus, deponatur & ipse, & qui eum ordinauit, & a communionem omnino excindatur, vt Simon Magus a me Petro.

Can. 30.

Si quis Episcopus secularibus principibus vsus, per eos Ecclesiam adeptus sit, deponatur, & segregetur, & omnes qui illi communicant.

BALS. Presentes duo canones vigesimus nonus & tricesimus non solum deponunt, sed etiam a communionem abscindunt, seu segregant eos qui per pecunias, Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi sunt, & eos qui per principum potentiam creantur Episcopi. Sancti enim Spiritus, inquit, gratia non est venialis. Porro autem sancti quoque Tarasy Patriarchæ Constantinopolitani Epistola ad Papam Adrianum, dicit esse tollerabilisorem hereticum Macedonium, qui sanctum spiritum seruire impie & blasphemè dixit, eo qui pecunijs emit vel vendit sancti spiritus gratiam. Qui enim vendit, vendit tanquam Dominus, & qui emit, tanquam Dominus argentum soluit. Sanctissimi quoque Patriarchæ Gennadij, quæ passim legitur, epistola, eos quoque anathemati subiicit, dicens: Sit itaque & est abdicatus, & ab omni sacerdotali dignitate & ministerio alienus, & anathematis execrationi subiectus tam qui vendit quam qui emit sancti spiritus gratiam, siue sit Clericus, siue laicus. Quæsiuerit autem quispiam, cum tricesimus canon solius Episcopi meminerit, similiter autem & vigesimus nonus. Diaconorum tantum, non etiam lectorum mentionem fecerit, si aliquis Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, vel Lector principis aut Magistratus potentia fiat, vel Subdiaconus, aut Lector datis pecunijs constituatur, quid debet fieri. **SOL.** Hi quoque deponuntur & segregabuntur ex sine presentis tricesimi canonis, qui dicit, non solum

A solum primos auctores malorum deponi, & segregari, sed eos etiam qui illis communicant. Porro autem Gennadij etiam epistola, vt dictum est, non solum sacros, sed & laicos, qui tale quid fecerunt anathemati subiicit, lege etiam secundum can. syn. Chalced. & 5. cap. primi tit. presentis, operis & quæ sunt in eo.

Si quis Presbyter, contempto proprio Episcopo, seorsum congregationem fecerit, & altare fixerit, & alterum altare fixerit, Episcopo suo in religione ac iustitia nulla in re a se condemnato, deponatur, vt imperium obtinendi cupidus. est enim tyrannus. Similiter & reliqui clerici, & quotquot ei accesserunt. Laici autem segregentur, eaq; post vnam alteramq; ac tertiam admonitionem fiant.

BALS. Nota presentem Apostolicum canonem, qui decernit posse Clericos impunè a suis Episcopis discedere, si eos vt impie vel iniuste se gerentes condemnent, & hoc est nouum in iniustitia: alioqui enim et si sit pessimis moribus, non debet a suo episcopo abscedere vel a sacerdote, sed potius credere se per peccatorem Sacerdotem & Episcopum sanctificari. Omnes enim, inquit, Deus, non eligit, sed per omnes operatur. lege & sancti Chrysostomi interpretationem epistola ad Timotheum, & 13. can. Syn. quæ habita est in Templo sanctorum Apostolorum. **ALI.A.** interp. Et sacrati & laici vniuscuiusque Ciuitatis debent subesse episcopo Ciuitatis, & cum eo congregari, & in Ecclesia versari, nisi illum vt impium vel iniustum condemnarint. tunc enim si ab eo receperint, eis non imputabitur. Qui autem præter hæc fecerit, & sine ratione a proprio episcopo abscesserit, & separatim in Ecclesia fuerit, si est quidem Clericus, deponatur vt Imperij cupidus: si autem Laicus, segregabitur. Sed can. quidem hæc esse facienda decernit, post primam, secundam, & tertiam admonitionem. lege etiam 6. can. Syn. Gagr. & 10. Carth. Hoc canone, & reliquis qui eadem decernunt, freti Metropolitanus & Episcopi, murmurant aduersus eos qui querunt vt cruces Patriarchales in suis regionibus figantur, & ideo saepe quoque nonnulli Imperatoris & Patriarchæ aures obtulerunt, querentes vt Patriarchalium affigendarum cruciam datio auferretur, vt pote quod qui ea quaerent, & de his ad vniuersalem Patriarcham reserrent, eorum nullam rationem haberent. Sed non sunt exaudit: & cum postularent proferri canones, qui crucium eiusmodi figendarum concessionem permetterent, sanctissima ecclesia pars eorum instantiam reiecit per longam non scriptam ecclesiasticam consuetudinem, quæ pro canonibus seruat a est tanto tempore quanti memoria haberi non potest, & in hodiernum vsque diem. Scias autem, quod post presentis canonis interpretationem, cum aliquot Antistites conuenissent, qui egrescebant sibi missas fuisse a Patriarchis * Crucium fixationes, tanquam id præter canones factum esset in suis diocesibus, animaduerti hæc iure & canonicè fieri, & Episcopos hæc fieri frustra queri. A diuinis enim canonibus nec Metropolitano, nec Archiepiscopo, nec Episcopo data est regio: sed quinque Patriarchis distributa sunt regiones totius orbis terrarum: & ideo ab omnibus qui sunt in ipsis, nomina ad eos referuntur, & hoc clarum est ex 6. & 7. canone primæ Synodi, & ij. & ij. canon secunde Syn. qui decernunt, vt Alexandrinus habeat prouinciam omnem, Aegyptum, Libyam, & Pentapolim: Antiochenus cælen Syriam, Mesopotamiam, & Ciliciam: & reliqui Patriarchæ alias dioceses, vt his canonibus comprehenditur. Cùm autem ipsi eos, Antistites, qui earum curam gerunt, iudicent, & canonicè corrigant, iure etiam dabunt ius figendi cruces in earum ciuitatibus, & Parochijs earum quocumque clericos impunè sibi proprios efficiant, quoties voluerint. Cùm autem hæc ita se habeant, nulli Patriarchæ licebit in alterius Patriarchæ prouinciam mittere iura figendi crucem, nec eius clericum abducere, ne confundantur iura ecclesiarum.

Si quis Presbyter vel Diaconus ab Episcopo sit segregatus, non liceat alij eum suscipere quàm qui ipsum segregauit: post eius qui segregauit mortem, soluere non est permillum.

Nullus externorum episcoporum, vel presbyterorum, vel diaconorum, sine commendatitijs recipiatur, ijsq; afferentibus, examineptur, Sin minus, ijs quæ sunt necessaria, alijs exhibitis, ad communionem ne admittantur. Multa enim per surreptionem fiunt.

BALS. Alia quæ sunt in presenti canone, sunt in alijs canonibus exposita. Quomodo autem qui est segregatus

Q + segre-

segregatus, à segregatione absoluitur post mortem Episcopi qui eum segregauit, nunc accipe, & dic quod postquam è viuus excessit qui eum segregauit: vel qui succedit Episcopus, segregationē soluit velis Antistes qui defunctum præfecit, Patriarcha scilicet, vel Metropolitanus, sed non nisi post examinationem. Alterius autem parochia Episcopo segregatur. Sine literis commendatitijs non admitti externos Episcopos, Presbyteros, vel Diaconos antea didicimus. Nunc autem definit canon, eos qui commendatitias literas asferunt, de pietate ac religione debere examinari: & si rectè de fide sentiant, ad communionem admitti: sin secus, vt dubios ac suspectos recusari: alimentis autem non oportere eos frustrari definitum est: Et hac quidem præsens canon. Alijs autem canonibus cauetur, vt licet commendatitias literas habeant, & de fide rectè sentiant, dimissorias tamè literas suorum Episcoporum ostendere oportere, alioqui sacris non operaturos. Per commendatitias enim literas eos esse sacros probatur: licere autem ijs in aliena terra sacrificare, non ex ijs, sed ex dimissorijs literis ostenditur. Et ideo, vt est consentaneum, præsens canon solius cõmunionis meminit, non autem ministerij, vt pote cum ij qui literas commendatitias habeant, in externa ecclesia versari non prohibeantur.

Can. 34. Episcopus vniuscuiusque gentis nosse oportet eum qui in eis est primus, & existimare vt caput: & nihil facere quod sit arduum aut magni momenti præter illius sententiam: illa autem facere vnumquemque quæ ad suam Parochiam pertinent, & pagos qui ei subsunt: sed nec ille absque omnium sententia aliquid agat. Sic enim erit concordia, & glorificabitur Deus per Dominum Iesum Christum.

BALS. Ordo omnia continet & caelestia & terrestria. Vnde & præsens canon decernit eos qui ordinant, debere honorari ab eis qui sunt ordinati. Hi enim sunt primi & capita ipsorum, & ideo communi sententia constitutum est, vt quæ ultra illa quæ ad vniuscuiusque administrationem pertinent, & ad ecclesiasticam constitutionem spectant, & ardua & magni momenti reputantur, ne fiant absque sententia primorum. At que ipsi etiam primo absque episcoporum sententia non licet aliquid facere. Sic enim, inquit, quæ est ex Deo dilectio & concordia inter eos conseruabitur. Et hac quidem est canonis interpretatio. Quod autem ad illa ardua & quæ sunt magni momenti attinet, dic, verbi gratia, quod multa ciuitates propter gentium incurfionem absque Episcopis manentes, æconomica ratione alijs ciuitatibus attribuantur. Si ergo primas sub quo hæ sunt, sine sententia eorum qui sunt ministerij coadiutores, hanc attributionem fecerit, reprehendetur. Eiusmodi enim sunt ardua ac difficilia: non posse autem primū quidquam facere sine sententia episcoporum, ne dixeris esse intelligenda de omnibus, sed de ijs quæ sunt ardua. Si enim hoc dixeris, is qui ordinat ei qui ordinatur suberit, cum is qui ordinat omnino prohibeatur absque sententia eorum qui ei subsunt aliquid agere: illi verò primi præsentia ad ardua tantum opus habeant, quod est absurdum.

Can. 35. Episcopus ne audeat extra suos fines facere ordinationes in vrbibus & pagis non eis subiectis: sin autem hoc fecisse conuictus fuerit, præter eorum sententiam qui tenent pagos illos vel ciuitatem, deponatur & ipse, & ij quos ordinauit.

BALS. Extra diœcesis terminos prohibitum est ordinare: & eū qui id ausus fuerit præter voluntatem episcopi illius regionis, canon deponit vnà cum eo qui ordinatur. Hoc autem fiet etiam in primates, qui in suorum episcoporum diœcesi celebrauerint præter eorum sententiam. lege Antioch. Syn. can. 13. & 22. & secunda Syn. can. secundum. Si quis autem extra diœcesim characterem dederit, vel aliquid aliud fecerit quod non sit ex ijs quæ sunt intra sacrum tribunal, aliquo alio modo, prout Synodo videbitur, esse eum puniendum dicunt nonnulli. Quare etiam 16. canonem sanctorum Apostolorum.

Can. 36. Si quis ordinatus Episcopus nõ suscipiat ministerium & curam sibi commissam, sit segregatus donec eam susceperit: similiter & presbyter, & diaconus. Sin autem recesserit, nec susceptus fuerit, non sua quidem voluntate, sed propter populi improbitatem, ipse quidem maneat episcopus, Clerus autem ciuitatis segregetur, quod eiusmodi rebellis & insolentis populi institutores non fuerint.

BALS. Ordinatus Græcè est χειροτονθεῖς. χειροτονία autem & pro electione & ordinatione seu consecratione accipitur: Nonnulli autem χειροτονία hic pro electione acceperunt, dixerunt quæ se mirari

A mirari quomodo nonnulli ad ecclesias electi recusant. Præstantissimus autem Zonaras canonem exponens, accepit χειροτονία pro manuum impositione seu ordinatione & consecratione, & etiam pro electione. Ego verò rectè habere animaduerti, si χειροτονία hoc in loco accipiatur pro impositione manuum. Meminit enim presbyterorum & diaconorum, qui ex more qui olim seruabatur, mittebantur in alias regiones, vt docerent populum. Diaconos autem ordinari quidem, id est characterem accepisse didicimus: eligi autem non audiuius, sicut eliguntur episcopi, & olim etiam sacerdotes. Vt dicit canon 13. Syn. Laodicena. Decernit itaque præsens canon, vt si quis episcopus, presbyter, vel diaconus ad docendum pertinentem manuum impositionem acceperit, & suum munus non impleat, segregetur, donec eò ire statuerit quo iussus est. Sin autem cum accessisset non susceptus fuerit propter improbitatē populi regionis, clerus quidem licet non fuerit auctor mali, segregatur, vt qui insolentem populum non erudiat. Nota ergo quod clericus punitur propter populi insolentiam. Et lege Ancyr. Syn. can. 18. & Antioch. can. 17. & 18. epistolam sancti Cyrilli ad Dominum: prima & secunda Syn. quæ habita est in templo sanctorum Apostolorum can. 16. septima Syn. can. ij. & Chalced. can. 29.

B Bis in anno fiat episcoporum synodus, & inter se examinent decreta religionis, & incidentes ecclesiasticas controuersias componant: semel quidem quarta hebdomade Pentecostes: iterum autem Hyberberetæi, duodecimo.

BALS. Propter ecclesiasticas, quæ in regione incidunt, controuersias, necessarium visum est Episcopos vniuscuiusque prouincia, cum ipsorum Primatē conuenire, vt quæ sunt dubia & controuersa soluantur. Et præsens quidem canon, & 21. Antioch. Syn. & 5. Nicena, bis in anno iubent fieri episcoporum synodos. Nicena autem secunda synodus bis in anno episcopos conuenire oportere decreuit. Similiter & 20. & 21. cap. primi tit. 3. lib. Imper. quæ est Iustiniani Nouella, dicit synodos debere fieri semel in anno. Hyberberetæus autem est mensis october. Quare & præsentis operis tit. 8. cap. 9.

C Omnium rerum ecclesiasticarum episcopus curam gerat, & eas administret tanquam deo intuentē. Ne liceat autem ex eis aliquid sibi vendicare, vel proprijs cognatis quæ dei sunt largiri: si autem sunt pauperes, vt pauperibus suppeditet: sed nõ eorum prætextu vendat quæ sunt ecclesiæ.

BALS. Eos quibus à sancto spiritu credita est animarum administratio, absurdum visum est reddere rationem rerum episcopatus. Sed tanquam intuentē, inquit, Deo ea administrent prout eis visum fuerit. Perinde autem ac si dixisset quispiam, Si hoc datum fuerit, vendet episcopus ea quæ sunt ecclesiæ, & ea suis cognatis largiendo dissipabit: subiungit canon, non licere episcopo ea ad gratiam dare suis cognatis, vel vendere: ex redditibus tamen ecclesiæ posse eum quæ sunt necessaria auferre, & cognatis suis, si sint pauperes, quæ sunt ad vitam necessaria suppeditare visum est. CXX. autem Iustiniani Nouella, seu tertium decretum primi tituli 5. libri Imp. hæc dicit præcise: Oeconomis autē administratoribus, & chartularijs sacrosanctarum domorum quæ vbiq; sunt, & eorum parentibus, & filijs, & alijs vel genere vel affinitatis iure coniunctis, locationes, vel emphyteuses, vel emptiones, vel hypothecas rerum immobilium, quæ ad eas sacrosanctas domos pertinent, subire vel per se vel per interpositas personas, sicut & ijs qui sunt in Imp. ciuitate, iisdem pœnis prohibemus. Si vis autē scire quæ sunt pœna, quare 5. decretum eiusdem tit. & libri, quod ea persequitur, & hac aperte infert. Scientibus ipsis quòd si tale quid factum fuerit, hoc quoque erit irritum, & omnes eorum facultates & eorum qui accipiunt, & æconomorum, & chartulariorum, & administratorum, quibus dicto modo coniunguntur, ad sacrosanctam domum, ex qua rem accipiunt, post eorum mortem redire iubemus. Dic ergo ex canone & ex Nouella colligens, quòd non solum ad gratiam, sed nec vllò alio modo licet episcopo, vel æconomò, vel vlli ex prius enumeratis in cognatos transferre ecclesiarum vel sacrosanctarum domorum immobilia.

Presbyteri & diaconi sine sententia episcopi nihil perficiant: ipse enim est cuius fidei populus est creditus, & à quo pro animabus ratio exigitur.

BALS. Non oportere presbyteros & diaconos sine sententia episcopi quidquam agere, ne dixeris esse vniuersale, sed dixeris non licere eis aliquid facere, quod ad episcopum pertineat, absque eius sententia

sententia, sicut locare immobilia, redditus importare, pœnas imponere, & alia eiusmodi. Administratio enim, inquit, rerum episcopaliū, & animæ populi episcopo creditæ sunt: lege Nicenæ syn. secunde canon 43.

Can. 40. Manifestæ sint episcopi res propriæ, si quidem res habet proprias, & manifestæ res Dominicæ. Ut sit in potestate morientis episcopi, propria, quibus vult, & vt manifestæ, vult relinquere, & non rerum ecclesiasticarum prætextu res episcopi intercidant, qui nonnunquam vxorem habet & liberos, vel cognatos vel famulos. Est enim iustum apud Deum & homines, vt nec ecclesia damnum aliquod accipiat propter rerum episcopi ignorationem: nec episcopus, vel eius cognati ecclesiæ prætextu proscrībantur, vel in negotia litesq; incidant qui ad eum attinent, & eius mortem maledictis infaustisq; verbis prosequantur.

δημοσιου-
οιτα legi-
tur etiam
πρηξιου
τοι.

BALS. Diuini Apostoli iusto nihil præferentes, desinierunt separata esse debere & non communia, ea quæ sunt episcopi propria, & quæ pertinent ad ecclesiam, vt sit in episcopi potestate quæ sua sunt pro suo arbitrio administrare, & in vita, & in vltima dispositione: & nec ecclesia damno afficiatur, prætextu debitorum episcopi, quæ emerferunt: nec eius voluntas vel in vita, vel in morte intercidat. Quamobrem constituitur, vt nisi episcopus res quæ suæ erant ante electionem declarauerit, similiter & quæ post electionem ad eum deuenierunt, nec sunt ecclesiastica, res omnes eius apprehendat qui succedit episcopus, & vniuersa pars ecclesiæ, & ea sibi attribuat. Omnino autem cogetur pro illius debitis respondere, nisi vique eius facultatum indicem seu inuentarium ediderint, Tunc enim fiet, vt mihi videtur, quod dicit lex in libro 35. tit. 14. cap. 117. Quare & præsentis operis tit. 10. cap. 5. & cap. 2.

Can. 41. Iubemus episcopum rerum ecclesiæ potestatem habere. Si enim preciosæ hominum animæ sunt eis credendæ, multo magis eis sunt committendæ pecuniæ, vt in eis sit facultate omnia administrare, & ijs qui egent per presbyteros & diaconos subministrare cum Dei timore & omni religione, & etiam si sit opus in necessarium suum vsum accipere, & fratrum qui hospitio excipiuntur, ita vt ipse nullo modo egeat. Lex enim Dei hoc statuit, vt qui altari * assident, ex altari alantur, quandoquidem nec miles vnquam suo viatico aduersus hostes progreditur.

* προση-
δουοντας

Haloandri

BALS. Præsens canon interpretatus est per interpretationem 38. canonis, qui eadem dicit. Hic habet vñ autem adijcit debere episcopum amatorem pauperum, & largitionem in pauperes debere fieri per suos presbyteros & diaconos. Si vult se seruare ab omni suspitione immunem. lege 24. can. Syn. Antioch. & epistolam Cyrilli ad Dominum.

Can. 42. Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, aleis & ebrietatibus vacans, vel cesset, vel deponatur.

Dist. 35. Episcopus Hypodiaconus, vel lector, vel cantor familia faciens, vel cesset, vel segregetur. aut presbyter idem & laicus.

Can. 43. BALS. Aliter puniuntur episcopi presbyteri, & diaconi aleis & ebrietatibus vacantes, & aliter hypodiaconi, cantores, lectores, & laici. Præsentis enim canones dicunt illos quidem deponi nisi cessauerint, hos vero segregari. Quare 9. canonem Syn. in Trullo, & tit. 9. præsentis operis, cap. 27. & 35. & tit. 13. cap. 29.

Can. 44. Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, pecunias mutuo datas cum scœnore exigens, vel cesset, vel deponatur, Lex antiqua dicit: Non dabis fratri tuo pecuniam ad vsuram. Consequenter ergo præsens canon dicit quidem omnem deponi episcopum, presbyterum, & diaconum scœnerantem, nisi cessauerint. Quintus autem canon syn. Carth. & 13. primæ syn. & 10. syn. in Trullo, dicunt omnem esse clericum deponendum, nisi cessauerit scœnerari. Quare etiam 9. tit. præsentis operis, cap. 27.

Can. 45. Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, qui cum hæreticis vel solum comprecatur

tus est, segregetur. Sin autem eis tanquam clericis aliquid operari permiserit deponatur.

BALS. Rogauerit quispiam, cur Hæretici vnâ cum episcopis comprecati, & etiam Presbyteri, & diaconi non deponuntur, sed solum segregantur, quemadmodum & qui cum aliquo segregato comprecati, vt vult Apostolicus canon 10. SOL. Ne hic dixeris episcopum & reliquos vnâ cum hæretico in templo orare. Illi enim deponuntur, vt vult 46. canon: sicut & qui eis permisit tanquam clericus aliquid operari: sed accipe illud comprecari pro eo quod est simpliciter communicare, & in Hæretici preces mitius affectum esse. eos enim tanquam execrabiles abhorrere, non eis familiariter vti debemus. Vnde & suscipere visa est segregationis pœna.

Episcopum, vel presbyterum, qui hæreticorum baptismum, vel sacrificium admiserit, deponi iubemus. Quæ est enim conuentio Christi cum Belial? vel quæ pars est fideli cum infideli?

BALS. Præsens quidem canon eos qui hæreticorum baptismata vel sacrificia admittunt, episcopos vel sacerdotes deponi iubet. Magna autem Synodus diuersos sacros, qui Firenici illius hæretici scripta tantum viderant, & non eis insultauerant, nec ea despuerant, iustissime deposuit.

Episcopus vel presbyter, eum qui verè habet baptismum, si de integro baptizauerit, vel si eum qui ab impijs pollutus est non baptizauerit, deponatur, vt qui irrideat mortem & crucem Domini, & non discernat sacerdotes à falsis sacerdotibus.

BALS. Verè baptizatur quis, quando conuenienter voci Domini semel baptizatus fuerit, in nomine patris & filij & spiritus sancti. Si quis ergo episcopus, vel presbyter eum qui sic baptizatus est, tanquam de integro nulla eius cura habita baptizauerit, deponetur. Similiter deponetur & qui non rebaptizauerit eos qui ab hæreticis baptizati sunt. Id autem quod hic queritur est eiusmodi: Quidam à Persis forte captus est, & coactus est execrabilia eorum dogmata audire, & immolatis vesci. Post captiuitatem autem confessus quod factum fuerat, non alias ad communionem admissus est ab illius regionis episcopo vel presbytero, quam si baptismum quoque suscepisset. Eum ergo qui sic fecit, & hominem rebaptizauit, deponit canon. Dic autem & quod deinceps à canone desinitur. Baptizatus est quispiam ab impio: id enim est pollutum esse: & cum vellet rursus baptizari, & Christianis communicare, ab episcopo seu presbytero non est admissus, dicente non debere eum rebaptizari, qui semel baptizatus est. Dicit ergo canon, deponi debere episcopum seu presbyterum, qui eum non baptizat, sed eum suscipit cum impuro baptismo.

Si quis laicus sua eiecta vxore aliam acceperit, vel ab alio solutum, segregetur.

BALS. Qui suam vxorem præter rationem eiecit, aliam accipere non potest, vel potius etiam segregabitur: & qui liberam non accepit, sed solutam (est autem soluta, quæ nõ ex lege à suo marito est separata) vt adulter contemnatur, conuenienter ei quod dixit Dominus: Et qui solutam duxerit, mœchatur, & segregatur. Quare apud canones adulteri & fornicatoris ecclesiastica pœna est segregatio. hoc dicunt nonnulli: sed mihi non videtur. Et lege canones sancti Basilij, qui inter fornicatorem & adulterum differentiam introducunt. Scias autem, quod vir quidem, si adhuc constante matrimonio cum aliqua muliere rem habeat, fornicationem, non adulterium committit. non ita autem si cum ea quæ viro coniuncta est. tunc enim vt adulter punitur. Mulier autem, si cum alio quocunque constante matrimonio coeat, vt adultera punitur. Et hæc quidem ita habent. Iustiniani autem nouella, quæ sita est in libro Imp. 28. tit. 7. dicit, quod ante quidem poterat vterque coniunx quando volebat mittere libellum diuortij. Vir enim dicebat: Mulier habe tibi res tuas: & mulier, Vir age res tuas. Sed deinceps sit diuortium ex certis causis. Ha autem in nouella quoque causa scriptæ sunt. Sed antiquitus quoque non fiebat liberè diuortium nisi cum cognitione iudicis. Qui eam ergo vxorem duxit, quæ non sic dimissa est, adulterauit.

Si quis episcopus, vel presbyter ex Domini ordinatione non baptizauerit in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, sed in trium principij expertium, vel trium filiorum, vel trium paracletorum, deponatur.

BALS.

BALS. Episcopum, vel presbyterum, qui non baptizat secundum Domini constitutionē, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, sed in tres principj expertes, vel tres filios, vel tres paraclatos, dicit canon esse deponendos: erant enim quidam heretici, qui hac impiē blasphemē dicebant, nos autem deitatem credentes in tribus personis, baptizamur in vno baptisate, per inuocationem patris, & filij, & spiritus sancti. Ideo autem episcoporum, & presbyterorum tantū meminit canon, eo quod alicui alij non permit- titur baptizare.

Can. 50. Si quis episcopus, vel presbyter, non tria vnus mysterij baptismata perfecit, sed vnum baptismum, qui datur in mortem domini, deponatur. Non enim dixit Dominus, In mortem meam baptizate: sed, Ambulantes docete omnes gentes, baptizantes ipsos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

BALS. Hic quoque canon est eiusdem potestatis: statuit enim per tres immersiones peragi oportere mysterium sacri baptismatis, scilicet in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Semel autem baptizare propter unitatem deitatis, & Trinitatem personarum: vel propter mortem Christi in cruce, & eius tri- duanam resurrectionem. Dicit enim etiam Apostolus: In mortem eius baptizati sumus. Baptismata au- tem hic pro immersione accipienda sunt. eum quidem certē, qui per vnā immersionem in mortem Domi- ni baptizat, canon dicit deponendum, vt qui prater Domini doctrinam faciat, & aperte sit impius.

Can. 51. Si quis episcopus, presbyter, vel diaconus, vel omnino ex sacerdotali numero, à nuptijs, carnibus, & vino, non propter exercitationem, sed propter abhominatōem abstinet, oblitus quod omnia valde bona, & quod masculinum & foemininum fecit deus hominem: sed blasphemans calumniatur opificium, vel corrigatur, vel depo- natur, & ex ecclesia eiciatur. Similiter & laicus.

BALS. Legitimas nuptias ecclesia non reijcit: quia propter eas Deus masculinum & foeminam crea- uit. nec eos qui carnibus vescuntur, & vino vtuntur abhorret, si omnia opportunē faciant, & sicut sacra tradunt oracula. Sed nec eos rursus, qui ab his propter exercitationem abstinent, punit. Et ideo animad- uertendum est quomodo quis ab eis abstinet: & si quidem, vt vel maximē impij Bogomili, propter eorum odium, & quod mali causa sint, ijs qui eis abutuntur, deponetur, si post denunciationem non corrigatur, vel quod magis est, etiam ex ecclesia exterminabitur, vt qui aduersus Dei creaturas blasphemet. Si autem propter exercitationem, & quandam religionem ab ijs abstinet, non condemnabitur. Et ideo multi eti- am Monachi, qui satis longo tempore propter continentiam, nec caseum, nec ouum, nec vinum gustane- rant, ea aliquando gustarunt, & omne quod malum de ijs suspicionem afferebat, offendiculum amputa- uerunt. Vt beatus ille Hesychastes, qui Ferratus dictus est, & qui Elea episcopus vocatus est, Monachus Theodulus, in synodo, vt offendiculum, & improborum quorundam nullus tolleret, caseum & ouum gu- stauit.

Can. 52. Si quis episcopus, presbyter, vel diaconus eum qui à peccatis conuertitur, non re- cipit, sed eicit, deponatur quoniam Christum molestia afficit, qui dixit: Gaudiū est celo propter vnum peccatorem poenitentiam agentem.

BALS. Non est peccatum quod Dei benignitatem & humanitatem superet: & ideo omnes qui po- nitentia ducuntur, & à bono ad malum conuertuntur, Dominus obuijs vnus excipit. Propter peccatorū enim salutem ē celo descendit, & dixit, Non veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam. Episcopus ergo, vel presbyter, qui eos qui sic conuertuntur non recipit, sed illius Nouati instar eos abhorret, depona- tur, vt qui Dei voluntati aduersatur qui dicit: Gaudium est in celo ob vnum peccatorum poenitentiam agentem. Nota ergo ex presenti canone, quod non solis episcopis & sacerdotibus concessum est hominum confessiones audire, & peccata remittere. Sed etiam presbyteri cum episcopali permissione peccatorum confessiones audiunt. Quare 6. can. Carth. Syn. & qua in ea scripta sunt. ALIA Interp. Cum pra- sens can. Apostolicus puniat episcopos & presbyteros, qui non suscipiunt peccatores qui conuertuntur: 6. & 7. & 42. can. Carth. Syn. non permittat sacerdotibus insciente episcopo peccatorum enumerationes audire, & peccata remittere, apparet non solum Monachis, sacerdotibus concessam esse peccatorū recon- ciliationē, sed etiā generaliter omnibus sacerdotibus. Hoc autē pulchre à me cōprehenditur, vel ex hoc quod diuinis & sanctis Apostolis cognitus non esset Monachalis habitus. Monachi enim tunc cognoscebantur

A & nominabantur, qui deserti & solitudines habitabant, vt & Prophet a Helias, & sanctus praecursor, & magnus Antonius, & sanctus Paulus Thebanus, & alij. Quae autem in vrbibus hodie degit forma Mona- chalis, sancto Pachomio reuelata est per angelum circa finem sanctorum canonum. Quomodo ergo nec à patriarchis, nec ab episcopis permittitur sacerdotibus qui non sunt monachi, peccatorum hominum con- fessiones audire, nescio. Ego autem permisi multis in magna Antiochia sacerdotibus, qui erant clerici eius- dem sanctissimae sedis, peccatorum confessiones absque vlla prohibitione excipere, & peccata remittere.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, in festis diebus carnem & vinum nō sumit, abhorrens & nō propter exercitationem, deponatur, vt qui habeat iniustam conscientiam propriam, & sit multis offensionis causa. **Can. 53.**

BALS. Omnem diem festum, & omnem diem dominicum celebrantes non ieiunamus, sed sab- batis omnibus praeterquam magno sabbato ieiunium solimus. Qui ergo his diebus ieiunat, siquidem vt ea quae nobis a Deo in cibum data sunt abhorrens, & hinc populo offensionis causam praebens, deponitur, si sit videlicet episcopus, vel presbyter, vel diaconus. Sin autem propter exercitacionē ab eis abstinet, ei igno- scetur. Lege 14. can. syn. Ancyr. laicus verò qui sic male ieiunat, segregatur in sine li. can.

Si quis clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, segregatur, praeterquā si in publico diuersorio in via propter necessitatem diuerterit. **Can. 54.**

BALS. Diuini & sancti apostoli cum vellent clericos agere vitam ab omni reprobatione alie- nam, nec multos offendere, sed potius ad bonum excitare, decernunt vt non solum ab omni turpi mercatu- ra abstineant, vt in alijs canonibus dictum est. eum autem qui propter necessitatem in caupona diuersa- tus est, non punit propter circumstantiam. Qui ergo dicunt clericos posse vini mercaturam facere, vel la- uacra conducere, vel aliquam aliam turpem mercaturam exercere, male dicunt. Si enim absolute prohi- bitum est, ne clericus cauponam ingrediatur, multo magis prohibebitur eiusmodi turpem mercaturam exercere, vel per se, vel per interpositam personā. lege etiam syn. Laodic. can. 24. & Carth. 40. Quia au- tem 41. canon Apostolicus episcopum quidem, & presbyterum, & diaconum aleis vel ebrietatibus vacan- tes deponi iubet, si non cessauerint: hypodiamonem autem, & omnem, vt semel dicam, clericum tale quid facientem: similiter & laicos segregari, nisi corrigantur post denunciationem. Existimo ergo quod hic quoque post primam & secundam admonitionem, segregabitur clericus qui cauponam ingreditur, & à malo non abstinet. Probatum enim hoc quoque ex eo quod dicit canon, Si quis clericus in caupona come- dens deprehensus fuerit, saepe scilicet malo vsus.

Si quis clericus episcopum contumelia affecerit, deponatur. principi enim popu- li non maledices. **Can. 55.**

Si quis clericus presbyterum vel diaconum iniuria affecerit, segregetur. **Can. 56.**

BALS. Hi duo canones 55. & 56. puniunt petulantes & iniuriosos clericos. sed 55. dicit deponē- dum clericum, qui episcopum iniuria affecit. 56. autem decernit segregandum clericum, qui presbyterū, vel diaconum iniuria affecit: idque quia episcopo maior honor debetur. Et canones quidem sic diuidunt supplicium insolentium clericorum. Ius autem ciuile definit quenuis iniuriam facientem notari infamia praeter poenam pecuniariam. Existimo autem quod infamiam sequitur etiam depositio.

Si quis clericus claudum, vel furdum, vel eum cui vitiosus est incessus, irriserit, se- paretur. Similiter & laicus. **Can. 57.**

BALS. Clericos & laicos segregat canon, qui eorum qui quomodocunque sunt corpore mutila- ti non miserentur, sed eos irrident. Permulti autem ex ijs accipiunt ridendi occasionem, Dei iudicij resistentes.

Episcopus vel presbyter, qui cleri vel populi curam non gerit, & eos pieta- **Can. 58.**
R tem

tem non docet, segregetur: & si in locordia perseveret, deponatur.

BALS. *Episcopalis dignitas in docendo consistit: & omnis episcopus debet docere populum pia dogmata, & statum orthodoxorum. episcopus enim ideo constituitur, ut quæ sui sunt populi attendat: & ideo etiam populus est appellatus. Porro autem etiam presbyteri tales esse debent, quia etiam prope episcopos sedent in superioribus cathedris. Episcopus ergo & sacerdos, qui non sic facit, sed negligenter est affectus, segregatur: si autem in locordia perseverat, etiam deponitur.*

Can. 59. Si quis episcopus, vel presbyter, cum sit aliquis ex clericis egenus, ea quæ sunt necessaria ei non suppeditat, segregetur: si autem perseveret, deponatur, ut qui fratrem suum interfecerit.

BALS. *Didicimus quod episcopus debet post necessariam suam impensam, ecclesiæque & clericorum consuetam dispensationem, quæ supersunt ex ecclesiæ redditibus dare pauperibus. appellantur enim bona pauperum. Nunc autem decernit canon, ut episcopi & presbyteri curam gerant ut suppeditent pauperibus clericis ea quæ sunt necessaria. & eos quidem qui non ita faciunt, segregat: qui verò perseverant, deponit, ut qui causa sunt mortis fratris. Ne dicas autem, Quare punit canon Presbyteros, qui res suas pauperibus clericis non distribuunt? sive enim presbyterum possidere bona ecclesiastica, ut qui sit forte promotus Chorepiscopus, vel Protopapa, & qui ex eo diues euaserit, & necesse habet pauperes sustentare, & multo magis pauperes clericos. Nisi enim hoc dixeris, non video quomodo segregabitur, vel deponetur presbyter, qui non dat pauperi suo clericum quæ sunt necessaria. Fratrem autem interfecisse ne dixerit ad factum usque processisse. Et si enim non est mortuus, quod ad episcopi tamen vel presbyteris propositum attinet, id factum est.*

Can. 60. Si quis falso inscriptos impiorum libros tanquam sanctos, in ecclesia publicat ad populi & cleri perniciem, deponatur.

BALS. *Presenti Apostolico canoni consequenter alij quoque definiunt canones, non esse legendos impiorum libros, sed igni tradendos. Quare 12. tit. presentis operis, cap. 3. & quæ in ipso sunt. Quia autem nonnulli pia scripta adulterauerunt, vel etiam orthodoxorum nomina eorum qui male sentientes scriptis apposuerunt, ut hereticus ille fecit Pamphilus, qui aurea theologica dicta Chrysomalli, nugæ hereticas appellavit, & ita simpliciores decepit, decernit canon sacerdotem esse deponendum, qui hoc audet in populi perniciem. Quare vltimum canonem Apostolicum, heroicis versus sancti Gregorij theologi, & syn. in Trullo canonem 63. & scies quinam libri legi debent ab orthodoxis.*

Can. 61. Si aduersus fidelem aliqua accusatio intendatur, vel fornicationis, vel adulterij, vel alicuius alius prohibita actionis, & conuictus fuerit, ad clerum ne prouchatur.

BALS. *Qui fornicationis, vel adulterij, vel alicuius alius prohibita actionis accusatus & conuictus seu condemnatus est, non efficitur clericus. Et nota hoc propter eos qui dicunt ex eo solo quod quis accusatus fuerit, impediri ordinationem. Ecce enim dicit canon, quod qui conuicti sunt non deponentur, non etiam qui solum accusati fuerint.*

Can. 62. Si quis clericus propter metum humanum, vel Iudæi, vel Græci, vel heretici, negauerit: si quidem nomen Christi, eiiciatur: si autem nomen clerici, deponatur. Pœnitentiam autem agens, ut laicus recipiatur.

BALS. *Ius quoque ciuile ei dat veniam, qui vi vel metu aliquid facere adactus est. Sed ius ecclesiasticum vult omnes orthodoxos esse fidei confessores. Si ergo propter metum pœna negauerit aliquis nomen Christi, non solum deponetur, sed etiam tanquam membrum putridum, ex pulchro ecclesiæ corpore abscinderur: si autem se esse clericum negauerit, deponetur. sed & qui in vtrisque egit puræ pœnitentiam, ut laicus admittetur. Nota ex hoc quod qui tonsuræ signaculum seu characterem acceperunt, &*

deinde

A *deinde in lectorum ordine constituti sunt, si sacras vestes proiecerint, & instar laicorum conuersati fuerint, non possunt quidquam tanquam lectores agere, si rursus ad clerici habitum redierint, vel etiam monachi facti fuerint, sed ut laici vitam agent. Si enim qui propter metum clericatum suum negauit, deponitur, & tanquam laicus solum post pœnitentiam admittitur: multo magis qui talem sua sponte abnegationem admisit, & sanctum amictum illustr, dignus priori ordine non censetur.*

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex sacerdotali catalogo, comederit carnes in sanguine animæ ipsorum, vel quid à feris captum, vel morticinum, deponatur. hoc enim lex prohibuit: si autem sit laicus, deponatur. **Can. 63.**

BALS. *Illud, Ne comedatis carnes in sanguine animæ suæ, in libro Genesis constitutum est. Hæc autem sunt suffocata & morticina. Sed nec à fera captum, vel morticinum licet comedere. Qui autem præter hæc facit, si est quidem clericus deponatur: si verò sit laicus, segregetur. Quæ autem à venatorijs auiibus vel canibus capiuntur, & suffocantur, quomodo ab aliquibus comeduntur nescio. Nota ergo canonem, propter Latinos, qui suffocata indiscriminatim comedunt.*

Si quis clericus vel laicus in Iudæorum vel hæreticorum synagogam ingressus sit ad orandum, deponatur & segregetur. **Can. 64.**

BALS. *In 45. canone Apostolico à nobis interpretatum est, quomodo intelligitur illud, Vnde cum hæreticis orare. Illic autem canon constituit, & qui in Iudæorum vel hæreticorum synagoga orauerit, si sit quidem clericus, deponatur: si verò laicus, segregetur. Ita enim pœnam diuidit, quod nec possit deponi laicus. Si autem deponi & segregari dixeris clericum qui hæc facit, minime aberraueris. Lege & 11. can. syn. in Trullo, qui decernit ut omnes Christiani nomen sortiti & sacrati & laici, à Iudæis longè sint remoti. & nec usque ad medicinam, vel ullam aliam causam, cum eis communicent, vel hi quidem deponantur, illi verò segregentur.*

C Si quis clericus in pugna pulsatum aliquem vno ictu occiderit, deponatur propter suam procliuatatem & temeritatem. **Can. 65.**

BALS. *Sacrorum Mysteriorum ministri iussi sunt iram comprimere, sicut ex 27. canone Apostolico declaratur. Hic autem decernit canon, ut deponatur clericus, qui ab ira victus fuerit, & tempore concertationis aliquem percussum occiderit. Perinde autem ac si dixisset quispiam, non debere eum deponi, si ab vna pulsatione vulnere accepto mortuus sit, quod non fuerit cades voluntaria, infert canon eum etiam deponi oportere qui vno ictu interfecerit. Et diuersi etiam sancti Basilij canones clericum, qui quomodocunque interfecerit, deponi iubent. Lege etiam librum 60. tit. 39. cap. primum, decretum tertium & cap. 5. decretum secundum & cap. 10. & cap. 26. 9. tit. presentis operis. Illic enim sita sunt dictæ leges. Similiter lege & sancti Basilij can. 8. 11. 43. 54. 55. 56. 57. & ea magis considera quæ ad animam pertinent. Anima enim vulnera magis ecclesiastico quam ciuili auxilio indigent.*

D Si quis clericus inuentus fuerit die dominico ieiunare, vel sabbato, præterquam vno solo, deponatur: si autem laicus, segregetur. **Can. 66.**

BALS. *Sabbato non ieiunamus, ne Iudæos imitari videamur: & diem dominicum celebramus propter Domini & seruatoris nostri Iesu Christi, quæ est in vniuerso mundo, letitiam, & resurrectionem: quoniam, illud quidem, mundi opificij est monumentum: hæc verò, resurrectionis, vel potius reformationis. Vno autem magno sabbato, quo Domini corpus exanime in sepulchro iacebat, ieiunare iussi sumus. De eo enim dicit Dominus: Quando ablatus ab eis fuerit sponsus, tunc ieiunabunt. Qui ergo præter hæc facit, si est quidem clericus, deponatur: si autem laicus, segregetur. Excipe autem mihi diuinos patres, qui propter exercitationem nonnunquam ieiunant etiam his diebus. hi enim non condemnabuntur. Quare etiam 51. & 53. can. sanctorum Apostolorum.*

Si quis virginem non desponsam vi allata habet, segregetur: ei autem aliam accipere non liceat: sed illam retinere quam elegit, etiam si pauper sit. **Can. 67.**

BALS. Qui virgini non desponsa vim attulit, sic punitur, sed qui desponsa vim attulit, ut adulter punitur. lege & 82. can. 6. syn. De eo autem, quod qui vim attulit, eam quam violauit habeat, etiam si sit pauper, & aliam non accipiat, idque cum lex dicat in libro 60. tit. 37. ius. 71. Qui puella vim affert, & eam corrumpit, ei nares abscindantur, & det ei etiam tertiam partem suarum facultatum: videtur ergo hic quoque canon intelligi conuenienter 3. cap. 38. tit. 60. libri, decernenti eum qui cum continente muliere rem habet, eam in matrimonij societatem accipere: & propter vim quidem, segregari eum qui peccauit, propter virginis autem salutem, cogi ipsum ei legitime copulari: lege & presentis operis tit. 9. ius. 30. & qua in eo sunt, & librum Imp. 60. tit. 58. ius. 3. dicentem: Ne nubat rapta ei qui eam rapuit, sed si tali matrimonij copula consenserint eius parentes, exterminantur. Et ne contraria existimaueris. Aliter enim punitur qui puellam rapuit, aliter qui vi virgini vitium attulit. Et raptus quidem propter eius qui rapuit impudentiam non condonatur. Per vim autem stupratus, si ab ea cui vis allata est, suscipiatur, remittitur. Sed qui illius voluntate cum virgine congressus est, alio modo punitur. Ait enim lex in libro 60. tit. 37. cap. 80. Qui cum virgine puella coijt, illius quidem voluntate, parentibus autem ignorantibus, recognita, si eam quidem in uxorem habere voluerit, & parentes consentiant, fiat contractus. Si autem vna pars parentum, id est vtriusque persona, non velit, si diues quidem est qui vitium attulit, violata puella det vnam auri libram. Sin autem sit egentior, suarum facultatum dimidium. sed si in extrema sit paupertate, verberatus & tonsus exterminetur.

Can. 68. Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus secundam ordinationem ab alio susceperit, deponatur & ipse, & qui ordinauit, nisi utique constiterit quod ab haereticis ordinationem habeat. Qui enim ab eis baptizati, vel ordinati sunt, ut fideles vel clerici sint fieri non potest.

Can. 69. Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel lector, vel cantor, sanctam Paschae quadragesimam non ieiunat, vel quartum diem, vel parasceuen, praeterquam si propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur. si sit autem laicus, segregetur.

BALS. Quadragesimale Paschae ieiunium, primum quidem à Domino traditum est, qui tot diebus ieiunauit. Deinde per presentem canonem à sanctis apostolis. Dicit enim, Si quis fidelis non ieiunat in sancta quadragesima Pascha & in omni quarto die, & parasceue (nam & in ijs similiter ac in quadragesima aridis vesci iussi sumus) si est quidem clericus, deponatur: si vero laicus, segregetur. Excipe mihi eos qui egrotant. Hi enim si per pisces ieiunium seruant, eis venia datur. Per carnem autem non soluet quemcunque quartum diem, & parasceuen, exceptis paschalibus, & alijs concessis, etiam si extremum spiritum agat. Similiter excipe mihi & ex quadragesima, sabbata, & dies dominicos. Nam & in his etiam ieiunium soluimus, ut vult Apostolicus canon. 66. Similiter excipe mihi quartos dies, & parasceuas quae sunt ante τὸν ἁπὸν ἡμέρας, τὸν τῆροφάγον & hebdomadem τῆς Ἀγκυροῦ. In ijs enim soluimus, quia ieiunant Armenij propter Nineuitas: in eo qui est ante ἁπὸν ἡμέρας & in eo qui est ante τῆροφάγον, haeretici Tetrada magnum ieiunium obseruant. Hebdomas autem τῆς Ἀγκυροῦ, tanquam ipse magnus dominicus dies reputatur. Propterea enim, & matutina resurrectionis euangelia eo die leguntur. Cum autem solutionem audis, ne dicas eam quae fit per carnem: propter corporalem enim imbecillitatem non permittetur cuiquam, etiam si extremum agat spiritum, in magna quadragesima carnibus vesci. Vidimus enim hoc diuersis temporibus synodice peritum esse, & non esse concessum. Nota & ex hoc presenti canone vnum esse ieiunium quadragesimale, quod est in festo Paschae. Si enim essent & alia, eorum canon quoque meminit. Sed & si in alijs ieiunij diebus, scilicet sanctorum apostolorum, dormitionis sancti ioseph deiparae, & natalis Iesu Christi ieiunauerimus, pudore non afficiemur. lege & qua à nobis scripta sunt in Interrogationem synodalem factarum responsum in diebus Patriarchae Domini Nicolai.

Can. 70. Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex clericorum catalogo, ieiunat cum Iudaeis, vel cum ipsis festos dies agit, vel ab ipsis festi xenia accipit, ut verbi gratia azyma, vel quid tale, deponatur. Si vero sit laicus, segregetur.

BALS.

A **BALS.** Ne dixeris autem eos Iudaeizare, tanquam idem cum Iudaeis sentiant, omnino enim non depositioni vel segregationi solum subijcientur, sed etiam absoluta & omni ex parte perfecta excommunicationi, ut iubet 29. canon Laodic. syn. sed dic hos quidem recte sentire & orthodoxos esse, sed ecclesiasticarum traditionum contemptores, & indiscriminatim viuentes. & ideo ipsos mitius, ut qui offendiculum generent, puniri. Propterea & nos qui Iudaeis alijsque haereticis contraria & sentimus & agimus, soluimus citra dubitationem, quando illi ieiunant, forte propter minas Ninivae, vel alias quae eis videntur causas. Ac ex hoc quidem quod deponuntur vel segregantur ij qui ex Iudaeis festorum xenia accipiunt azyma, & cetera, dicunt multi eos argui qui per azyma mysticum sacrificium faciunt. si enim simpliciter azymum comesse, Iudaici festi depositionem & segregationem inducit, eorum tanquam dominici corporis esse participes, & similiter ac illi pascha facere, quam non habebit condemnationem siue aduersionem? Nota ergo canonem, & quare Carth. Syn. can. 60.

Si quis Christianus oleum deferat in templum gentium, vel in synagogam Iudaeorum, in eorum festis, vel lucernam accendit, segregetur. **Can. 71.**

B Si quis clericus vel laicus à sancta ecclesia ceram vel oleum auferat, segregetur. **Can. 72.**

BALS. Auferre, non de furto intelligo (qui enim è sacro furatur, ut sacrilegus punitur) sed ipsum solum auferre, & quod Deo dicatum est commune facere, punitur, etiam si imperij dominium in templo habeat, et si eius sit minister.

Vas aureum, vel argenteum, vel velum sanctificatum nemo amplius in suum usum conuertat. hoc fit enim praeter ius & contra leges. Si quis autem deprehensus fuerit, multetur. **Can. 73.**

BALS. Quaecunque suppellex Deo fuerit dedicata, eam communem ac prophanam fieri vetat. Velis autem seu ὀδύνης nomine, quicquid est textile significatur. Achaz autem ille, cum linguam auream ex aureis spolijs Deo quidem votis ac promissis, sed nundum consecratis, sibi ut propriam attribuisset, *genera- *παγενεῖ. tim ab omnibus, lapidibus obrutus est. lege & 10. can. 1. & 2. synodi quae fuit in templo Apostolorum.

Episcopum à viris fide dignis ob aliquid accusatum, ipsum ab episcopis vocari necesse est. & si se quidem stiterit, & confessus, vel conuictus sit, statuatur poena. Si autem vocatus non paruerit, secundo etiam vocetur, missis ad ipsum episcopis duobus. Si autem etiam sic non obedierit, vocetur & tertio, duobus ad eum rursus missis episcopis. Si autem vel sic aspernans & contumax non stiterit, synodus ea quae videntur aduersus eum pronunciet, ne lucrifacere videatur * dum iudicium subterfugit. *φυγοδι- κῶμ.

BALS. Quinam possint episcopos & clericos accusare, & quinam aduersus eos testimonium ferant, lege presentes operis tit. 9. cap. 1. & qua in eo sunt, & cap. 2. & qua sunt in ipso. Praesens autem canon statuit accusatum episcopum ut ei crimen intendatur, legitime ab episcopis accersi: eum enim absentem condemnari iniquum visum est, & presentem quidem, & vel ex non refellendis probationibus, vel ex propria confessione, in iudicio conuictum, canonicè multari. Si autem non acceperit, à duobus rursus episcopis vocari. At qui & tertio quoque, ut sine sic quidem stiterit, synodus aduersus eum pronunciet, etiam si *pars vna tantum adfit, ea quae sibi videbuntur: ne contemptor, inquit, seu contumax, ex impudenti dilatione lucretur. Hac cum decernat canon, saepe quaesitum est, an per presentem canonem Synodo permis- sum sit, inobedientem ac contumacem episcopum depositioni subijcere. Dixerunt autem aliqui, * à mise- * ἀσυμπα- ricordia nimis alienum esse, ut ob inobedientiam siue contumaciam deponatur episcopus, Si enim ea esset, δεῖς. inquit, Apostolorum sententia ut deponeretur episcopus, depositionis in hoc canone meminissent. Alij autem dixerunt, quod ex proximè edita sancti Basilij nouella, quicumque is sit aduersus quem actio intenditur, si in iudicium vocetur, & post tres quidem scriptis mandatas denunciationes accersitus, & non veniens, condemnatur vel vna tantum parte praesente. Si ergo etiam episcopus cum datione libelli ac scriptis legitimis accusatus fuerit, & in ius vocatus, primum quidem per citationes seu denunciationes, deinde etiam per tria scriptis mandata edicta, & se iudicio non obrulerit, damnabitur vel vna tantum par-

R 3 te pra-

te presente, & deponetur. Hic ergo vocari, legitime intelligitur, scilicet per 30. dierum edicta, & non ut nonnulli dixerunt, per paucorum dierum scriptis mandatas denunciations. Hoc autem alio modo dictum est in tribunali Imperiali, & magis in causa episcopi Besaue. & iudicatum est per tria legitima edicta debere vocari episcopum, aduersus quem actio intenditur, & ita propter contumaciam condemnari. Condemnari itaque contumacem episcopum, ut vult nouella illustris Imp. Emanuelis Comneni, est extra omnem controuersiam. Ita enim iudicatum est etiam apud tribunal Imperatorium. Cum duobus autem antistitibus, & non vlllo alio modo uocatione eius fieri, non est iuris, nec ea est huius canonis sententia. Quando enim scriptus est, nec iudicibus nec Patriarchalibus notarijs per se fidem haberi in vsu erat. Hodie autem cum eis per se maior & amplior fides habeatur, necessario & quae a Patriarchalibus notarijs vel iudicibus edicta sunt, nec reprobantur, nec refelli poterunt. Recte ergo condemnabitur qui per ea euocatus fuerit, & in iudicio non stiterit, cum edicta non ex eo labe factentur quod non stant ab Antistitibus.

Can. 75. In testimonium aduersus episcopum haereticus ne admittatur: sed nec vnus solus fidelis. In ore enim duorum vel trium stabit omne verbum:

Vide tit. 9. BALS. Hoc quod hic dicitur, si summum ius accurate spectetur, non indistincte verum est. Si est huius operum causa pecuniaria, & usque ad libram vniam, duo testes, fide digni, bonae existimationis, aduersus episcopum iurati testificantes sufficiant. Si autem usque ad L. libras, tres. Si autem ultra haec, quinque. Si autem non est pecuniaria causa, sed criminalis, per quinque fide dignos testes & iurantes, qui sunt & ipsi bonae fama aduersus episcopum accusatio probatur. Et de hoc lege i. tit. lib. 21. Imp. constit. qui hac huiusmodi multa docet.

Can. 76. Quod non oportet episcopum fratri, vel filio, vel alij cognato gratificantem, humana affectione ad episcopatus dignitatem quem vult eligere. Episcopatus enim haeredes facere iustum non est, ea quae Dei sunt largientem. Si quis autem hoc fecerit, irrita quidem electio maneat, ipse autem segregatione multetur.

BALS. Praesens quidem canon statuit non licere episcopo cognatum loco suo in episcopatu constitutere, nec spiritus gratiam ut humanam aliquam hereditatem transmittere. Infirmat autem & irritam decernit huiusmodi electionem, & etiam episcopum segregat. Tu autem dic, quod etiam si non ad suum cognatum episcopus episcopatum transmiserit, sed ad alienum, idem erit. Episcopus enim a synodo fieri decretum est. Et ideo etiam vita functus ille urbis Philippi Metropolitanus maximus, suam metropolim sub hac conditione renunciavit, si eius oeconomum urbis Philippi Metropolitanum pro seipso sancta Synodus constitueret, non est exauditus, sed audit: quod si res, quas post electionem ex ecclesia redditibus acquirit, non potest dare, vel ad quos vult transmittere, multo magis episcopatum. Lege Carth. Syn. can. 32. & Antioch. syn. can. 23. dicentes non licere episcopo, etiam si moriatur, alium pro se episcopum constituere.

Can. 77. Si quis vel oculo orbatus, vel femore oblaesus, episcopatu autem dignus sit, fiat non enim corporis damnum eum polluit, sed animae inquinatio.

BALS. Antiqua quidem lege nullus vlla corporis parte mutilatus ad sacerdotium promouebatur. multo magis autem si post sacerdotium ex morbo vel casu aliquo laesus ac mutilatus esset, a sacrificio cessabat. Diuini autem Apostoli, eos quidem, qui quominus quae sunt sacerdotij exequantur, impediti sunt, non admitti statuerunt: eos autem qui possunt, etiam si vno oculo careant, & claudi sint, qui eligantur dignos haberi iusserunt. Animam enim puram & integram omnes habere volunt, non autem corpus. Nunquid autem si post sacerdotium fiat aliquis surdus, vel caecus, vel aliquo alio corporis vitio affectus, & non potest sacerdotia exequi, sacerdotio mouebitur veteris legis instituto? SOL. Nequaquam. est enim a commiseratione disunctum, & a recto Apostolico iudicio alienum, ut qui misericordia potius dignus sit, propter id quod ei accidit indignus iudicetur. Ac multi quidem antistites, & sacerdotes, & diaconi excacati, & alioqui extremo morbo affecti, & in summam imbecillitatem adducti, & qui nec sacerdotale quidpiam agere poterant, ad eorum usque vitam finem non moti sunt. Iam vero lex quoque dicit in lib. 9. tit. 1. cap. 4. excacatus autem etiam iudex esse potest, & senatu non mouetur, nouum autem magistratum non suscipit: sed quem ante morbum habebat, habere perseverat.

Qui

A Qui autem est furdus & caecus, ne sit Episcopus, non ut pollutus, sed ne Ecclesiastica impediatur.

Si quis daemone habeat, neque fiat clericus, sed ne cum fidelibus precetur. Purgatus autem recipiatur, & si sit dignus fiat.

BALS. Tertius canon Patriarcha Alexandrini Timothei dicit, Si sit fidelis demone percitus, debet esse sanctorum mysteriorum particeps: & praesentis canonis non aduersatur. Ille enim de his loquitur, qui per dilucida interualla furore corripiuntur, & sciunt eo tempore quo respuerunt, diuinorum sacramentorum mysterium. Praesens autem canon de eo loquitur, qui est perpetuo furiosus Si autem etiam de eo qui per dilucida fuerit interualla, canonem loqui dixeris, nec sic quidem vllum tibi erit impedimentum. Neque enim concedetur ei qui per dilucida interualla furore corripitur, in clerum cooptari, ne sacerdotium furoris tempore contumelia afficiatur, & probrijsque & blasphemijs diuina appetantur.

B Eum qui ex vita gentili accesserit & baptizatus fuerit, vel ex improba viuendi ratione, non est aequum protinus Episcopum fieri. Iniquum est enim, ut qui sui nondum experientiam ostenderit, sit aliorum magister, nisi forte hoc diuina gratia fiat.

BALS. Scire debes ex 10. can. Sardic. Syn. & 17. can. Syn. habita in eade sanctorum Apostolorum, quae prima & secunda dicitur, quod neque fidelis laicus illinc ad episcopalem dignitatem prouehitur, nisi praestituta tempora per alios gradus impleuerit. Si autem fidelis laicus non aliter sit episcopus multo magis nec ad episcopatum prouehetur qui recens est illuminatus, nisi praestitutos gradus peruaserit tempore sufficienti. nec ei docere permittetur, nisi prius fuerit edoctus mysterium. oportet ergo eum sufficienti tempore probari, & si dignus forte inuentus fuerit, prouehi. Quare & secundum can. prima Syn. quae eum deponi statuit qui praeter haec fecerit. Iam vero & magnus Paulus non iuuenem prohibet, id est, ueop, fieri episcopum, sed recens plantatum, quod vocat νεοφυτον. Illud autem nisi hoc forte diuina gratia fiat, de reuelatione dici intellige. Apostolo enim Anania reuelatur est de magno Paulo eum esse vas electionis,

Diximus non oportere episcopum vel presbyterum seipsum ad publicas administrationes demittere, sed in ecclesiasticis negocijs versari. Vel ergo ita facere perluadatur, vel deponatur.

BALS. Sextus canon Apostolicus sacris initiatis indistincte deponi iubet, qui mundanas in securas suscipiunt. Praesens autem canon in eos Paulo clementius animaduertit. Dicit enim, vel cessent, vel deponantur. Trabe ergo canonas in vnam intelligentiam ad id quod est humanius, & dic etiam 6. can. huic conuenienter intelligi. Quare & 16. can. Carth. Syn. & quartum quartae,

D Seruos in clerum prouehi, sine voluntate dominorum non permittimus ad eorum qui possident molestiam. Domorum enim euersionem talia efficiunt. Si quidem autem etiam dignus seruus visus sit qui ad gradum eligatur, qualis noster quoque Onesimus visus est, & Domini concesserint, ac liberauerint, & aedibus emiserint, fiat.

BALS. De seruis qui in clerum cooptantur, lege 36. cap. 1. tit. praesentis operis. Hic autem canon nolens nostris fratribus aliquid a nobis offendiculi afferrere, non permittit ut alienus seruus in clerum promoueatur, etiam si sit prudentissimus & dignus, nisi dominus ei rei consenserit, & eum prius libertate dignum quidem existimauerit. Ad exemplum autem scriptum est & quod factum est in Onesimo. Scriptum est enim quod hunc Onesimum Philemonis seruum magnus Paulus ad Philemonem remisit, etiam si ei visus esset vertit red ad ministerium vtilissimus, dicens; non esse iustum eum sine Philemonis voluntate in fidei praedicatione habitatione, seruire. Quare nec libertas, nec sacerdotium, nec aliquid aliud Dominum ignorantem a serui sui dominio nescio quae ab alienant. Et lex quae statuit aduersus libertatem non dari restitutionem, de his non intelligitur, sed de ratione seruis liberatis voluntate imperfecti Domini.

R 4 Episcopus

Can. 78. Haloander legit ἑβ-λαμμέ-νῳ non μεμαμμένῳ.
Can. 79. βλασφημῶνται

Can. 80.

Can. 81.

Can. 82.

*οἷως ἀναζοπῆν οἱ ἐργάζονται, ἢ ἡβ-
bet Halo-

andri ex-
plar, qui
quidē αὐτῷ
τῷ πῆρ
ad ministerium
hibitione,
mōtus.

Can. 83. Episcopus, vel Presbyter, vel diaconus, exercitui vacans & vtraque obtinere volens, Romanum scilicet Magistratum, & sacerdotalem administrationem, deponatur. Quæ sunt enim Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.

BALS. Diuersi canones Apostolici prohibuerunt, sacris innitatos publica negocia administrare. Præfens autem canon iubet eos deponi qui exercitui vacant, vel huiusmodi militares commeatus administrant, & * expeditionis militaris rationem ducunt. Talis enim hic militia existimanda est, & non ea quæ sit armis. Illa enim omnino prohibita est, & lege 7. can. Chalced. Syn. tales anathemate ferientem, si non penitentiam agant. Qua fieri autem quispiam, an & hic illud, ceset vel deponatur, locum habeat, quemadmodum & in 81. can. didicimus. An etiam ante edicta, sacerdos qui rem militarem tractat, ex eo deponatur? SOL. Existimo quod hic quoque post edictum, is qui copiarum rationem ducit, si non cesat, deponatur. Omnia enim publica eandem causam habent.

Can. 84. Quisquis regem vel principem præter ius contumelia affecerit, poenas luat: & si sit quidem clericus, deponatur: si verò laicus segregetur.

BALS. Lex Mosæ dicit: Principi populi tui non maledices: Ei ergo consequenter statuit canon, eum qui regem vel principem iniuria afficit, si sit quidem clericus, deponi: si verò laicus, segregari. Et hoc quidem quantum ad Ecclesiasticam traditionem attinet. Imp. autem leges Imp. factam iniuriam: aliter vindicant lege autem 36. stat. primi tit. præsentis operis. Nonnulli autem illud interpretantes, Si quis regem vel principem præter ius contumelia afficit, dixerunt sæpe etiam iustam reprehensionem pro iniuria accipi. Existimo autem hoc explicari à 14. cap. 36. tit. 60. libro Imp. quod situm est in tricesimo sexto capite, nono titulo præsentis operis.

Can. 85. Sint vobis omnibus clericis & laicis libri venerandi & sancti, veteris quidem testamenti, Moysi quinque, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Iesu Naue vnus. Iudicum vnus. Ruth vnus. Regnorum quatuor. Paralipomenon, id est derelictorum libri dierum, duo. Esdræ duo. Ester vnus. Maccabæorum tres. Iob vnus. Psalterium vnus. Solomonis tres, Proverbia, Ecclesiastes, Cantica canticorum. Prophetarum duodecim. Esaiæ vnus. Ieremiæ vnus. Iezechiel vnus. Extrinsecus autem à vobis intelligatur: debere vestros adolescentes discere sapientiam eruditissimi Sirach. Nostra autem, id est, noui testamenti, Euangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis. Pauli Epistolæ quatuordecim. Petri Epistolæ duæ. Ioannis tres. Iacobi vna. Clementis Epistolæ duæ, & ordinationes vobis episcopis per me Clementem in octo libris editæ, quæ non sunt omnibus diuulgandæ propter ea quæ sunt in eis mystica: & actus nostri Apostolorum.

BALS. A 60. quidem canone didicimus non legere falso inscriptos impiorum libros, tanquam sanctos, nunc autem discimus quosnam libros legere debeamus ex veteri Testamento & nouo. Tu autem intelligas, quod et si hic scriptum est, ordinationes Clementis legi à nobis, sed non diuulgari debere. secundum tamen sextæ Synodi canon earum lectionem prohibuit, quod in eis * adulteratio facta sit. & lege eundem secundum canonem statuentem cum alijs quibusdam solos 85. canones sanctorum Apostolorum legere nos oportere, alium autem nullum curare, etiam si esse dicatur sanctorum Apostolorum canon. Quæ autem à sanctis patribus & confessoribus scripta sunt, & legere & amplecti debemus, ut quæ nos ad veram & orthodoxam fidem deducant.

CONSTITUTIONVM

CONSTITUTIONVM APOSTOLICARVM B. CLEMENTE ROMANO AVCTORE LIBRI VIII. IO. CARO

LO BOVIO EPISCOPO OSTVNENSIS

INTERPRETE.

P R A E F A T I O.

ANTE QUAM Clementem Latine loquentem audiamus, libet præfari quædam, quæ non aliena à propositi muneris ratione videbuntur. Tractabo autem Prolegomena illa, quæ Philosophi in principijs librorum querere consueuerunt: ea verò (quantum ad præfens institutum attinet) sunt septem, scilicet, vtilitas, an sit legitimus liber, inscriptio, numerus librorum auctoris, partitio horum librorum in capita, ordo lectionis, methodus. Primum ergo videamus scopum, hoc est quidnam sit finis propositus scriptori, ad quem omnis disputatio sit referenda.

LEGISLATOR noster, & Ecclesiæ fundator Christus, ordiens propagandæ religionis initium, eas nobis credendi, atque viuendi leges dedit, quæ vniuersam fidei summam, rationem sacramentorum, ac vitæ degendæ præcepta continerent. Haud facile autem Dei cultus amplificari, neque pietas coli potuisset, nisi mandata, quæ de huiusmodi rebus vniuersa quædam ratione, & generatim tradita fuerant, in certos ac proprios modos essent distributa. Videmus enim in omni optimè constituta ciuitate, eum morem disciplinamque haberi, vt legum descriptione definita sint singula rerum agendarum munera, quæ tam ijs, qui alijs præfunt, quam qui eorum potestati obediunt, intelligant, quantum sibi impositum sit muneris, quo loco, quo tempore, quâ ratione ac modo vnumquodque sit agendum. Huiusmodi autem dispositionem atque moderationem rerum Saluator noster mandauit Apostolis, quorum consilio & legibus, institutam à se Ecclesiam, regendam atque tuendam commisit. Cum enim Dominus se ita Apostolos misisse affirmet, quemadmodum ipse à patre missus fuisset, constet autem eum (vt alia ipsius œconomix munera prætermittantur) à patre missum, vt legislatoris, moderatoris, Episcopi munere fungeretur: necesse est Apostolos eorum munerum potestatem obtinuisse à Domino, quæ ad gubernationem Ecclesiæ, & ad reliquam instituti operis substructionem absoluendam vterentur. Quibus etiam cum dixit, Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit: significauit Apostolicarum præceptionum auctoritatem perinde futuram, atque si ipsius mandatis obtemperantes, ad illas seruandas compelleremur. Hac igitur auctoritate præditi Apostoli, vt diuinum cultum constituerent, & Euangelicas leges stabilirent, post Domini ascensionem, fidelium cœtu in ordines distributo, singulis ordinibus officia, & propriam viuendi normam dederunt: sacra, ceremonias, preces, ieiunia, ritus, solennia omnia instituerunt: fidem, hoc est credendi legem, pro ratione temporum explicauerunt. Hæc verò omnia Apostoli in Ecclesijs in quibus Euangelium nunciauerant, voce ac verbis tradiderunt. Quanquam aliqua etiam epistolis præceperunt, quæ non ita multa sunt. Cetera enim (inquit Apostolus) cum venero disponam. Et alio in loco, Tenete traditiones, quas accepistis, siue per sermonem, siue per epistolam. Hæc igitur traditiones, quæ nullis literarum monumentis ab Apostolis commendatæ sunt, sed sermone, & non scripta institutione ad Ecclesias peruenerunt, collegit in vnum Clemens Pauli familiaris ac comes, atque ijs octo libris digessit: vt verè affirmare possimus, propositum esse Clementi, dispositum Dei cultum, ritus sacrorum, ceremonias, obseruationes, ordines, statum Ecclesiæ, & præcepta ad eum pertinentia, ijs libris complecti. Atque is quidem est horum librorum scopus.

Venio

VENIO ad vtilitatem, quam puto esse tantam, vt credam hos libros diuinitus nobis oblatos hoc tempore, quo obpugnatur legum Ecclesiasticarum auctoritas, in dubium veniunt Apostolicae traditiones, labefactantur sacra, euertuntur solennia, omnis denique pietatis cultus extinguitur. Quae cum fiunt, ipsa Euangelij summa, & fidei caput concidat necesse est. Quod declarat Sanctissimus Pater Basilius in libro, quem de Spiritu sancto inscripsit, in quo de ijs ipsis non scriptis traditionibus disputans, *Si conemur (inquit) non scriptas consuetudines, quasi non magnam vim habentes rejicere, eò deueniemus vt praeipuas Euangelij partes labefactemus, imò ad nudum nomen, praedicationem redigamus.* Quam sententiam ijs calamitosi temporibus veram esse experimur. nam dum contemptis ceremonijs, quae ad excitandam, atque fouendam pietatem humanam imbecillitati sunt necessariae, religio ad nudum Euangelium reuocata est, confusio nem & fidei obliuionem inductam videmus. Quid dicam de Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & reliquis inferiorum graduum ordinibus, quorum hic mystica institutio explicatur, & eam ad Dominum, vel ad Apostolos pertinere intelligimus? quae res Ecclesiasticam Hierarchiam contra haereticorum errores constituit.

LICET quoque ijs in libris cernere continentiae leges, aliarum rerum, quas adia phoras vocant, necessitatem, iusta mortuorum, liberi arbitrij facultatem, operum ad salutem consequendam vim, in tuendis leuissimis officijs diligentiam, tantam quantam nunc in maximis mandatis seruandis nemo adhibet. Quod si nostrum officium expendere & considerare libuerit, facile ijs libris intelligemus, quantum munus sustineamus, quis nobis id imposuerit, quid praestare debeamus, quo studio qua diligentia, qua vigilantia, quantis animi & corporis viribus in eo sit elaborandum, quanto virtutum ornatu instructos nos ad id praestandum accedere oporteat. Quae & si nos deterrent à tanto onere, & desperatione debilitant, tamen non nihil proficimus cum officij nostri admoniti, antiquam pietatem imitari, vel certè studio & amore prosequi conamur. Atque vt omnia simul complectar, cum duobus malis laboret Ecclesia, haeresum immanitate, & corruptorum morum deprauatione, ad vtrunque malum magna ijs libris adhibentur remedia. Nam nihil ferè oppugnant haeretici, quod horum librorum auctoritas non defendat: & quae ij, veluti Christianae pietati cõtraria, per errorem & superstitionem in Ecclesiam irrepsisse affirmant, ea in ipsis Ecclesiae incunabulis instituta, atque ab antiquissimis illis Ducibus approbata, & per tot saeculorum aetates continuata, ad nos peruenisse cognoscimus. Disciplinam verò Ecclesiasticam quid magis constituere potest, quam veteris illius Ecclesiae proposita nobis ad imitandum forma? quam cum intuemur, animum ad pietatem erigimus, & praeae virtutis studio incendimur: cum verò illam cum ijs, quae nunc vsuueniunt comparamus, intelligimus, quam omnia conuersa, ac propè iam ad interitum perducta sint. Quare si perditis Ecclesiae rebus subuenire, & has ruinas restituere cupimus, ea in primis quaerere debemus, quae antiquorum temporum disciplinam nobis proponunt, & expressam Apostolicae religionis imaginem oculis nostris subijciunt.

SED video non defuturos quam plurimos, qui ne sententiarum, quas defendunt impietas tam graui testimonio refutetur, eleuabunt horum librorum auctoritatem, affirmantes eos esse apocryphos, & ab Ecclesia iam pridem eiectos. Quare necesse est de illo tertio capite pertractare, quo in Prolegomenis quaeritur, An liber sit auctoris, cui inscribitur, legitimus atque germanus. Ad id autem de praesenti scriptore confirmandum, primi prodeant Canones Apostolorum, perpetuo constantique omnium Graecorum, multorum Latinorum patrum consensu, atque approbatione recepti. In quorum vltimo, inrer eos libros, qui in Ecclesijs veluti sacrosancti habendi sunt, numerantur octo libri de Constitutionibus, auctore Clemente, scripti Episcopis: quos, inquit, non oportere peruulgari propter mystica, quae in ijs sunt scripta.

SEQUITUR Ignatius, qui Ecclesiae Antiochenae secundus post Petrum praesuit.

nam is

nam is in duodecim Epistolis, quas cum Romam ad supplicium duceretur, in itinere ad Ecclesias misit, Institutiones Clementis ita est imitatus, vt non solum earum dogmata atque praeccepta expresserit, sed etiam ex ijs saepe sententias totidem verbis exscriptas transtulerit, eadem figuras, idem dicendi genus seruaerit, eadem rationes in suis sententijs confirmandis, atque in alienis confutandis attulerit. Quae singula separatim in suis locis annotabo. Nunc tantum quaedam proferam, quae id aperte ostendent. In Epistola ad Trallianos, institutam Parasceues, sabbati, atque diei dominici obseruationem iisdem verbis, quibus Clemens, refert ad passionem, sepulturam & resurrectionem Domini. In epistola ad Philippenses, praecipiens quadagesimam, eandem praecceptionis causam, eademque verba adducit, quae Clemens. quod idem seruauit in hebdomade passionis, Parasceue, & quarta feria. Sabbatismum in principio nascentis Ecclesiae aliqua ex parte seruatum, eodem modo instituit. In Epistola ad Magnesium docens nil praeter sententiam Episcopi agendum: *Non licet, inquit, sine Episcopo baptizare, neque offerre, neque sacrum facere.* Et deinde nonnullis interiectis verbis, *Vt Dominus sine Patre nihil facit (non possum enim inquit, facere à me ipso quicquam) sic nec vos sine Episcopo, neque Presbyter, neque Diaconus, neque Laicus.* Et ad Heronem scribens, *Nihil inquit, sine Episcopis agitur: sunt enim sacerdotes, tu sacerdotum minister. Illi baptizant, sacrificant, ordinant, manus imponunt.* Quae omnia totidem verbis translata sunt à Clemente. In Epistola ad Trallianos, iubet reuereri Episcopum veluti Christum, atque vt ostenderet fontes, ex quibus praecceptum hauserat, dixit id faciendum ex Apostolica constitutione: quam lecutus in omnibus ferè Epistolis, Hierarchiam Ecclesiasticam designat ad imitationem Clementis. In Epistola ad Mariam, & in Epistola ad Magnesium, Diaconos, inquit, obtinere locum Christi, Episcopum Dei, Presbyteros referre cœtum Apostolorum: quo nihil frequentius in Clementis libris reperias. Multa praetereo, quae de Dei Patris auctoritate, Verbi origine, Spiritus sancti natura iisdem sententijs atque verbis, quibus Clemens, accuratè disputauit: quem etiam imitatus est, cum Christi dispensationem secundum carnem exposuit: & cum aduersus haereticorum errores Catholicam fidem defendit, in quibus omnibus latum vnguem à Clemente non discelsit.

QUOD si quis hoc non satis esse velit, neque omnino ex eo id effici putet, quod nos probandum suscepimus, propterea quod Ignatius, nec librorum, neque eorum auctoris mentionem vllam faciat (quod ad constituendam auctoritatem testimonij necessarium videtur) nos non dicimus Ignatium Clementis veluti horum librorum auctoris mentionem facere: illud autem satis esse iudicamus, quod Ignatius hos libros cognouit, vidit, atque ita probauit, vt ex eorum sententijs & verbis, suas Epistolas conflauerit, ac totam Ecclesiarum, quas docebat institutionem, ad eorum exemplum expresserit. Quare certum ex eo ducitur argumentum, nec nuper scriptos hos libros esse, neque in apocryphis omnino numerandos, quos primæua illa Ecclesia habuit, & Apostolici viri cognitos probatosque in sua scripta transtulerunt. Quod vt necessaria ratione colligimus, sic illud non leui coniectura assequimur, hos libros ab Ignatio Clementi tributos. Is enim ea, quae ex ijs libris hausit, ab Apostolis disposita, atque instituta fuisse, non obscure affirmat. Clementem autem Petri & Pauli auditorem appellat, vt facile quis intelligat, Ignatij testimonio Apostolicas constitutiones ei tribuendas, qui Apostolorum auditor fuisset. Non ignoro autem esse nonnullos, qui has ipsas, quarum auctoritate vtimur, Ignatij Epistolas in eandem suspensionem adducant: quos rectè facturos existimo, si patientur nos Irenæi, Athanasij, Eusebij, Hieronymi auctoritatem ipsorum iudicio antepone: I enim has Epistolas agnoscunt, & eas ipsas esse, quarum ij mentionem faciunt, ex particulis Epistolarum quas in suis scriptis inferunt, intelligimus. Quod si ex ceremonijs, quas non probant, atque ab illius temporis consuetudine alienas existimant, eas suspectas facere volunt, est id quidem omnino superbum & arrogans, ex sententijs, quas ipsi veras opinantur, velle de veterum

rum

rum scriptorum auctoritate coniecturam facere, & ad suum iudicium, aliorum disciplinam accommodare: cum potius hæ sententiæ condemnandæ sint, quæ à certissimis probatissimisque priscorum monumentis dissentiant, quam ea in dubium reuocanda quæ cum opinionum, quas ij tuentur, nouitate non cohæreant. Ac de Ignatio quidem hæc tenentur.

A THANASIVS, cuius testimonium grauissimum esse debet, horum librorum mentionem facit, & de ijs preclare sensit, in ea Epistola ad Ammum Monachum, in qua libros Canonicos numerauit. Aggregat enim Apostolorum doctrinam (ita enim eos appellat) in ordinem eorum librorum, qui quidem in Canonem relati non sunt, sed tamen ab ijs, qui pietatis & veri cultus rationem percipere expetunt, non contemnendi: de quo librorum genere post Canonicos libros scribit ijs verbis, *Sed ut res sit accurata, & exactior, hoc quoque adijcio, scribens necessario, quod extra hos, sunt alij quosque libri, non in Canonem quidem redacti, sed quos legi à patribus decretum est, ijs, qui hunc accedunt, & volunt in pietatis, verique cultus ratione initiari. Sapientia Solomonis, Sapientia Sirach, & Ester, & Iudith, & Tobias, & Doctrina, quæ dicitur Apostolorum, & pastor, qui sunt tamen non aspernandi.*

A THANASII iudicium secutus Eusebius, neque in eis scripturis hos libros numerauit, quæ pro Canonicis ab omnibus Ecclesijs receptæ erant, neque in apocriphis, sed in eis, quas non omnes Ecclesiæ agnoscebant. In quo etiam ordine statuit quosdam libros, qui olim omnium Ecclesiarum consensu non ita probati, nunc ab omnibus sine controuersia pro canonicis habentur. Sed præstat, ut Eusebij locum proferam. Is enim in primo libro Ecclesiasticæ Historiæ, connumeratis scripturis ab omnibus receptis, subiungit hæc verba, *In eis, quæ sunt in controuersia, cognitæ tamen sunt à multis, numeratur Epistola Iacobi, quæ appellatur, & Iudæ, & Petri secunda, & secunda ac tertia, quæ dicuntur scriptæ à Ioanne, siue is sit Euangelista, siue eiusdem nominis alius. Aggregetur quoque in nos has scripturæ de Actibus Pauli, & Pastor, & Apocalypsis Petri: præterea Epistola Barnabæ, & institutiones Apostolorum, quæ appellantur, præterea, ut dixi, Apocalypsis Ioannis.* Vides cum quibus libris connumerentur ab Eusebio institutiones Apostolorum, ex quo perspicuum fit, à veteribus non esse dubitatum de veritate doctrinæ, sed num essent ij libri in Canonem sacrarum scripturarum referendi. Quod certe nunquam obtinuerunt, neque nos ijs tantam auctoritatem tribuere volumus.

HANC verò fuisse Eusebij sententiam, declarant eius verba, quæ mox sequuntur. In quibus hæreticorum commenta, & compositas in fraudem fidelium fabulas, quæ nomine Apostolorum erant inscriptæ, ab hoc gemino librorum ordine segregauit. Reddens enim rationem, cur eorum librorum, qui non ita ab omnibus Ecclesijs reciperentur, mentionem fecerit, sic inquit, *Necessario horum quoque catalogum fecimus, discernentes, quæ secundum Ecclesiasticam traditionem, veræ, germanæ, & certæ scripturæ habentur: & præterea illas, quæ non sunt illa quidem in testamento, & in controuersiam veniunt, sed tamen à multis Ecclesiasticis agnoscuntur: idque ea de causa fecimus, ut & has scripturas cognosceremus, & eas, quæ nomine Apostolorum ab hæreticis circumferuntur, continentes Petri, Thomæ, Matthiæ, & quorundam aliorum Euangelia, vel Andreæ, Ioannis, & aliorum Apostolorum Acta, quorum nullus omnino ex Ecclesiasticorum traditione vir mentionem faciendam censuit. multumque in ijs dicendi character, ab Apostolico more disidet, ipsa que sententia, & eorum, quæ dicuntur institutum, à veræ atque orthodoxæ norma longissime aberrans, manifestum facit, hæc hæreticorum commenta fuisse: quo neque in nobis sunt numeranda, sed ut absurda atque impia reijcienda.* Hæc tamen Eusebij censuram, id tantum ijs libris de trahentis, ut propter quorundam dubitationem, eos in Canonicarum scripturarum numerum non aggregauerit.

HORVM duorum æqualis Cyrillus Hierosolymarum Episcopus, in decima octaua Catechesi, ut probaret mortuos reuiuiscere, ex quinto Clementis libro, ijsdem penè verbis, vsus est renascentis Phœnicis similitudine: eius verba hæc sunt, *Quarunt Græci resurrectionem è mortuis manifestam magis: & aiunt, quod & si reuiuiscunt animalia, quæ diximus tamen hoc fieri, quoniam non omnino interierunt: & quarunt aliquod animal, quod manifestè corruptum reuiuiscat. Nouit Deus eorum incredulitatem: atque auem ad hoc condidit Phœnicem, quæ* (ut scribit

(ut scribit Clemens, & multi narrant) cum sit foligena, post quingentorum annorum circuitum, ad Aegyptiorum Regionem aduolans, resurrectionem demonstrat, eamque non in desertis locis, ne mysterium esset occultum, sed in clara vrbe, ut res incredibilis manibus tractaretur. Extracto enim sibi tumulo ex thure, smyrna, atque aromatibus, post absolutum annorum cursum eò accedens, euidenter moritur, atque corrumpitur. Postea ex illius mortua corrupta carne, vermis quidam gignitur, qui in auem formatur.

QUANTO opere ijs libris delectatus sit Epiphanius, declarant eius scripta aduersus hæreses, in quibus frequenter Apostolicæ Constitutionis mentionem facit. Nam in primo libro attulit verba translata ex præmio, in quo scriptum extat. Dei plantationem, & vineam esse Catholicam Ecclesiam. Et in tertio disputans aduersus Aerium, solennem sextæ & quartæ feriæ obseruationem, & exquisitum illud ieiunium, quod sex diebus ante Pascha seruabatur, confirmat vnà cum reliquo veteris Ecclesiæ ritu, ex ea Apostolorum constitutione, quæ in octauo libro scripta reperitur. Et in eodem tertio libro eam de alenda barba, & capillo præceptionem producit, quæ extat in primo libro harum institutionum. Quæ verò fuerit de ijs libris Epiphanius sententia, quam ipse exposuit, cum contra Audianos disputaret, dicam cum reliquos numerauero, qui horum librorum mentionem faciunt, in quibus est Chrysostomus, qui in Homilia 53. in Matthæum hos libros nominat ijs verbis, *Quomodo autem quidam sacerdotes ex hominibus ordinantur, manifestè in libro octauo Canonum Apostolorum dicitur. Qui autem ex hominibus ordinatus est, quantum ad Deum non est Diaconus, aut Sacerdos.* Hanc sententiam in eo ipso libro, quem Chrysostomus nominat, totidem verbis scriptam inuenies.

HOS ipsos Apostolorum Canones, quorum Clementem auctorem facit, nominat Ioannes Damascenus in quarto de fide orthodoxa libro, cum recenset sacrarum librorum volumina.

PROCLVS quoque Patriarcha Constantinopolitanus hos libros agnoscit, in quodam capite De Traditione diuini sacrificij, & Oecumenius, in Commentarijs in Epistolam primam ad Timotheum: & S. Nicolaus Methonensis Episcopus, in eo libello, in quo probat verum Corpus & sanguinè Christi contineri in Eucharistia.

QUAMPLVRIMA alia eiusdem rei testimonia ex veterum monumentis quæ nondum edita sunt, præsertimque ex prima & octaua Synodo excerpta, collegit in vnum Romæ homo doctus, & illustrandæ Ecclesiasticæ antiquitatis laude excellens Guilielmus Sirlætus Proto-notarius: cuius lucubrations, ad stabiliendam horum librorum auctoritatem fortasse aliquando in lucem prodibunt. Nos tamen interea facile ijs contenti esse possumus. Nam cui hæc satis non sunt, certè eum neque alijs auctorum testimonijs crediturum existimo.

RELIQVVM est nunc, ut de sexta Synodo aliquid dicam, cuius sententia ij libri damnati videntur: Omitto ea, quæ verè dicere possem, Canones illos, qui sextæ Synodo tribuuntur, potius, quàm clementis libros esse damnandos, ut qui à sexta Synodo nullo modo prodierint, sed à conuentu quodam Græcorum Constantinopoli sint editi, in quo ij pleraque à recta religionis norma aliena decruerunt. Confirmatum est enim in eo cœtu Concilium illud Afrorum à Cypriano coactum, in quo statutum est hæreticos ad Ecclesiam se recipientes, iterum baptizandos. Alia quoque aduersus sanctissimas Ecclesiæ Romanæ leges sunt diffinita: quò factum est, ut Ecclesia hos Canones, quanquam plurimi multa vtilia haberent, nunquam in Sanctionibus Canonicis numerauerit.

SED hoc totum aduersarijs omitto: alia ratione agam, Habeant Canones aliquã auctoritatem, ut qui si non ab Ecclesia at ab hominibus doctis, & rerum diuinarum scientia præditis sint compositi. Quid ait Canon? *Ordinationibus Sanctorum Apostolorum per Clementem, iam olim ab ijs qui in fide aliena sentiunt, adulterina quadam & à pietate aliena introducta sunt, quæ diuinorum dogmatum elegantem ac decoram speciem obscurarunt.*

SENTENTIÆ horum patrum Sanctissimi ac doctissimi Patris Epiphanius iudicium

cium oppono. is enim negat ijs libris aliquid à fide alienum contineri. nam in tertio libro, cum refutaret Audianos ad horum librorum auctoritatem confugientes, de ijs scripsit. *Ad hoc Audiani proferunt Apostolorum ordinationem, quæ quidem apud multos reuocatur in dubium, sed tamen non est improbanda. nihil enim habet peruersum in fide æque confessione, sed neque in Ecclesiastica gubernatione & Canone.* Non potuit Epiphanius expressius horum librorum auctoritatem commendare. Duo sunt quæ nostræ religionis summam continent. recta fidei sententia, & Ecclesiæ disciplina. in ijs duobus (inquit Epiphanius) nihil habet absurdi Apostolorum ordinatio.

QVOD si quis contenderet in sequenti tempore hos libros fuisse deprauatos, cum prius integri fuissent: primum accipio id quod Canon aperte affirmat, libros esse Clementis, germanam & integram (vt paulo post Canon inquit) habuisse olim Apostolorum doctrinam. An verò ij libri fuerint postea hæreticorum erroribus aspersi puto hoc melius posse lectione ipsa librorum iudicari, quam cuiusquam auctoritate vel sententia statui. lampridem explosæ sunt omnes veterum hæreticorum sententiæ, omnia, de quibus aliquo tempore dubitatum est, ita nunc sunt certa atque explorata, vt vnusquisque, qui modò in Ecclesia educatus, Catholicam normam tenere studeat, possit vera à falsis, integra à corruptis secernere. Percurrat hos libros qui velit, & singulas eorum sententias expendat: nihil profecto in ijs inueniet, quod Christianæ pietati non sit maximè consentaneum, quodque non appareat ab Euangelij fontibus manasse. Quinetiam multorum errorum labem iam tum ab hæreticis Ecclesiæ inuictam, in ijs libris ita repulsam videbit, ea ad cauendum remedia adhibita, atque ita totius Christiani mysterij rationem expositam, vt Clemens non ab hæreticis deprauatus, sed ipse hæreticorum impietatem labefactasse videatur.

ILLVD autem negandum non est, videri aliquando Clementem de Spiritu sancto exiliter loqui, de Verbo quoque, & si ille præclare sentit, tamen duriores quasdam interdum voces fundere, quæ certè defendi omnia possunt, & suam propriam habent rationem atque sententiam: de quibus cum ad illum locum peruenero, dicam quid sentiam.

SED tamen vt concedamus Paulianos, Arianosue, siue etiam Macedonianos, aliquas vuculas ijs libris iniecisse, quibus opinionis suæ prauitatem possent defendere, eritne obsecro verum, vt ideo integrum amittamus Clementem? aut num minima eius cicatrix reliquum corpus obscurabit, & quia næuum in corpore non probamus, egregiam atque omnibus numeris absolutam speciem contemnemus? Si quid habet Clemens ab hæreticis inculcatum, & refectum, id quanquam est exiguum cum reliquis partibus comparatum, facile cognoscitur. nam vt in nitidissima veste leuis macula, sic in hoc præclarissimo opere modica peruersio eminet atque apparet. Est autem illud considerandum, quòd si libri hi, ab hæreticis (vt Canon ait) deprauati fuissent, id tantum ex ea parte accidere potuisset, quæ illorum sententias attingeret, quæ verò ad hæreticos nihil pertinerent, integra mansissent. Quare, cum Ecclesiæ descriptionem ac disciplinam (quam ferè omnem Clemens ijs octo libris est complexus) in controuersiam eius ætatis hæretici non vocauerint, vt qui vnam fidei sententiam perstrinxerint, non est cur suspicemur eam hæreticorum deprauatione minus sinceram relictam. Aërius autem, qui post primam Ecclesiæ ætatem, exæquare ordines, & plerasque obseruationes, quarum hinc mentio fit, euertere est conatus, tantum abest, vt hos libros corruperit, vt nullis validioribus armis aduersus eius insaniam pugnare possimus. Si quis dicat hæc de ceremonijs, & de diuino cultu præcepta, permista ijs libris fuisse à superstitionis, qui Euangelij & Christianæ pietatis leges ignorarent, primum Canon testatur ab hæreticis deprauatos libros fuisse, qui vt suas sententias fidelibus probarent, eas horum librorum testimonio commendari voluerunt. Deinde si externi cultus, & Ceremoniarum vestigia in omni antiquitate nusquam apparerent, possent, quæ à Clemente præcipiuntur, in eam venire suspicionem, vt ad Apostolicam institutionem minimè referenda

referenda viderentur. Sed cum nullus fere ex antiquis illis patribus reperiatur, qui hos ipsos viuendi ritus à Clemente expositos non vehementer approbet, eosque ad Apostolorum auctoritatem, atque ad illius temporis consuetudinem pertinere non iudicet, pleraque etiam ab illo tradita (quod est omnium maximum) constanti perpetuaque omnium gentium, omniumque sæculorum consensione sint in Ecclesijs obseruata, dubitandum non est, ea à Clemente ita fuisse exposita, atque tradita, quemadmodum ipse ab Apostolis accepisset. Quod si illud dicant Clementis vituperatores, satis esse ad elcuandam eius testimonij fidem, si minima ex parte ij libri sint deprauati, vel in aliquo suspecti: leuia enim errata fidei, & parua ijs in rebus dubitationes, non solum illam rem in qua est offensum, euertunt, sed etiam vniuersam sententiæ summam perturbant. Quod quidem dici posset, si ex Clementis libris noua pietatis dogmata constituenda essent. Quod si antiqua & probata solum confirmare, vel Apostolicam pietatis formam intueri sit in animo, nullus credo, in Ecclesia liber tam receptus, tamque omnium iudicio probatus reperietur, qui vberiore nobis harum rerum facultatem præbere possit. quem, vt scriptoris auctoritas non probet, saltem ita commendat vetustas, vt à nemine magis præcæ Ecclesiæ testimonium petendum censeam. Nemo enim ijs libris vnquam adimet, quin detracto illis Apostolicæ auctoritatis nomine, sint tamen certi fidelesque illorum temporum testes: à quibus, veluti ab inspectoribus earum rerum, quas narrant, primæui illius temporis ritus, mores, instituta, religionis originem, Ecclesiæ incunabula possimus cognoscere. Quæ certè amplam materiam nobis præbent, non solum Ecclesiæ constituendæ, sed etiam nouæ huius impietatis refutandæ.

ARGUMENTANTVR quoque detractores ex his ipsis libris, quòd in ijs quædam reperiri affirmant, peruersa, atque inter se pugnantia: alia verò puerilia atque indigna omnino tanti auctoris nomine. Ad quæ respondebo, cum de methodo agam, ostendamque (vt spero) ex via & ratione, quam auctor tenuit, nihil esse ijs in libris non graue, non constans, nihilque, quod viro Apostolico meritò non sit tribuendum.

VENIO ad inscriptionis causam: nam ea quoque in prolegomenis quæri solet. Inscriptio semper ferè libri scopum indicat. id est, cum ab eo, de quo tractandum est, appellatio ducitur. Quod in horum librorum inscriptione est seruatum. Dicuntur enim *διατάξεις ἀποστόλων* hoc est, præscripta & institutiones Apostolorum. Et, vt vox ad communem loquendi usum accommodetur, constitutiones, siue ordinationes possunt dici. Estque huius vocis ea vis, vt disciplinæ lexque ab aliquo præscripta significetur: quod totius operis instituto aptissimè conuenit.

REPERIO autem hos libros variè à patribus appellatos: nam, vt vidimus, Athanasius doctrinam Apostolorum nominat, Chrylostomus & Ioannes Damascenus Canones, Oecumenius Diatyposim, hoc est informationem & institutionem. Quæ tamen voces, in inscriptione idem valent, atque in varietate nominum, eadem est rei vis, & significatio. communis verò & frequentius est, vt Diataxes inscribantur: quam vocem sæpe, cum de ijs ageret, vsurpauit Ignatius, vsusque est ea Paulus, huiusmodi Ecclesiasticæ œconomiae leges præscribens.

NON est omnittendus numerus eorum librorum Clementis, qui quidem in cognitionem nostram peruenire potuerunt. Epiphanius, qui huius scriptoris libris præcipuè est delectatus, eorum librorum, qui de Recognitionibus inscribuntur, mentionem facit, ex quibus, disputans contra Gnosticos, nonnulla est mutuatus. Ij libri quòd continent Petri plerasque prouincias, docendi causa obeuntis peregrinationes, Itinerarij nomem obtinuerunt: quos erroribus refertos esse, auctor est idem Epiphanius, & in Apologia Origenis Ruffinus, qui eos in Latinum conuertit. eis autem non modò permisti errores adimunt auctoritatem, sed etiam ille casus parentum & fratrum Clementis, qui cuiusdam fabulæ potius Argumentum, quam vllam veritatis similitudinem videtur continere: in quo tamen illud ex Apostolicis constitutionibus compertum habemus, Nicetam, & Aquilam Clementis fratres fuisse.

Scriptit quoque decem libros, quorum Argumenta exposita sunt in calce libri tertij de Recognitionibus. Agnuit antiquitas eius epistolas, in quibus vna ad Corinthios penè sacrae Scripturae auctoritatem obtinuit. Canon tamen ille Apostolorum duabus dat auctoritatem, quae vicio temporum interierunt. Relictae verò nobis sunt aliae epistolae Clementis nomine inscriptae ex quibus Romani Pontifices, & Triburienſe Concilium, atque Vasense aliqua tranſtulerunt. Quas tamen cretum est, non esse eas, quarum meminit Epiphanius in primo contra haereses libro: in quo scribit laudari in ijs epistolis virginitatem, atque omnes Prophetas, ex eoque sumi Argumentum contra Hebionem illos vituperantem. Quae quidem in ijs peruulgatis epistolis non legimus: leguntur autem in eis multa translata ex Itinerario, quae illarum auctoritatem reddunt leuiorem in quibus vnum de quotidiana lotionem corporum, quasi ea ad mentis mundiciem pertineat, est omnino non ferendum. Hebionitae enim cum quotidianos baptismos haberent, corruptis Clementis libris, Petrum fecerunt illorum baptismorum auctorem. Tributis sunt etiam Clementi Dialogi quidam inter Petrum & Appionem habiti, quos Eusebius respuit. Libros autem Clementis à Hieronymo conuersos (vt ipse testatur in fine interpretationis commentariorum Originis in Epistolam ad Romanos) iudico has ipsas esse Apostolorum constitutiones. quid enim ille in vertendis Apocryphis tantopere insudaret, praesertim si sciret palmam sibi à Ruffino praereptam? Doctrina verò Apostolorum, qua Latinae Ecclesiae haecenus caruissent, digna profecto erat, in cuius interpretatione tantus vir laboraret.

QUANTVM attinet ad librorum diuisionem, huius operis Argumentum digestum est octo libris. In quorum primo traduntur officia pertinentia ad communem vitam. nam primum exponuntur aliqua praecipua moralia veteris legis, quibus adiunguntur alia perfectiora ex Euangelio, quod dicitur Caput & explementum legis. Deinde proponuntur praecipua, quibus prohibetur cultus & ornatus corporis, admonenturque fideles ne otiosi discurrant, sed domi suis rebus dent operam, praescribiturque eis, quid domi agere debeant: interdicitur ipsis lectio librorum Ethnicorum, danturque legendi libri ex veteri Testamento: admonentur ijdem, quid in ijs libris obseruare debeant: Traditur praecipuum ex Solomone de cauenda illecebra mulierum: instituuntur vxores, quemadmodum viris obtemperare debeant, & erga ipsos fungi officio: quarum probitas etiam Solomonis testimonio commendatur. Denique in balneis ab earum societate repelluntur viri, & quaedam alia officia eis seruanda praescribuntur. In secundo libro exponuntur mores & officia episcopi, in quibus copiose agitur de illo graui ac praecipuo eius munere, quod versatur in recipiendis consiliandisque poenitentibus: de quorum statu multa praecipua scribuntur. Praeterea tractatur diligenter de Decimis Episcopo debitis, deque earum dispensatione. Item de honore habendo, & de obedientia praestanda Episcopis simulque de presbyteris ac diaconis: quam scilicet ij personam, siue figuram referant. Praeterea de iudicijs Episcoporum iuste exercendis. quibus expositis, describitur forma, qua Ecclesiastici conuentus ab episcopo celebrari debeant, ac quemadmodum peregrini recipiendi sint, & laici ad conuentus inuitandi, quos bis in die Ecclesiam adire oporteat, ac templum daemonum & ludos omnino vitare. De quibus multa vtilia praecipuntur.

TERTIUS liber de viduis ac de illarum statu pertractat. In quibus quaedam iniecta sunt de oblationibus à quibus hae sint recipiendae. In eodem libro interdicitur mulieribus docendi munus, rerumque sacrarum administratio: quod etiam ad omnes Laicos pertinere ostenditur. Assignantur Episcopis & presbyteris certae quaedam ac propriae functiones, deinde reuertitur oratio ad officium viduarum in quo mentio fit officij diaconissarum in baptismo mulieribus administrando. Cuius rei occasione exponitur diuina initiatio baptismi, & praescribuntur mores illorum, qui sunt initiandi. Denique agitur de officio diaconi, & de ordinatione episcopi, atque de officio presbyteri, quae occasione quadam, atque obiter videntur allata.

QUARTVS

QUARTVS liber tractat de pupillorum cura suscipienda, de collectis conferendis accipiendisque, de officio parentum & librorum, dominorum & seruorum, de subiectione & obedientia magistratibus exhibenda. denique de virginibus.

QUINTVS de Martyribus omni cultu atque officio prosequendis, de persecutionibus & ærumnis pro Christi nomine perferendis, simulque de moderatione adhibenda in morte pro fide obeunda: item de resurrectione, cui adiunctae sunt quaedam mortales admonitiones de idolorum cultu fugiendo, de dierum festorum celeberrime seruanda: cui sermone accedit digressio de Passione Domini, & institutione certorum dierum in quibus ieiunium seruandum sit.

SEXTVS liber haereticorum errores complectitur, quibus ex aduerso opponit Catholicam Apostolicam fidei doctrinam, commendat legem à Mose scriptam, explanat legem naturalem, differit de humanis traditionibus, & de inductis obseruationibus, quas Euangelium vel sustulit, vel mutauit.

SEPTIMVS tradit praecipua de vita & moribus ex lege moſis, quae coniungit cum ijs, quae longè excellentius, atque perfectius lex Euangelica praecipit. Ijs absolutis tractat de baptismo eiusque ceremonijs, nec non de ijs, qui baptismi sacris sunt initiandi: repetit quaedam de ieiunijs, & festis diebus, quibus additae sunt praecipua quaedam, & diuinae formulae rogandi Deum cum praeconio laudum, & gratiarum actione. Instituit Catechumenos, exponens consecrationem aquae, olei, & mystici chrismatis: connumerat Episcopos ab Apostolis institutos: quibus postremo accedunt quaedam preces solennes certis diei temporibus conceptae.

OCTAVVS liber prosequitur omnium ferè rerum mysticarum Argumentum. Primum disputat de Chrismatibus, hoc est de ijs muneribus, quae Spiritus sanctus ad regendam & conseruandam Ecclesiam distribuit: in quibus Episcopatum numerat, cuius omnem mysticam institutionem praecipua exponit, cum quo sermone simul omnem ritum sacrorum omnem rei diuinae rationem, ceremonias, solennes preces, admirabili Eucharistiae sacrificio adiunctas complectitur. Deinde ad reliquorum graduum institutionem descendit. cui sermone cum inseruisset nonnullas alias mysticas benedictiones, & pauca quaedam de oblationibus descendit ad propria quaedam praecipua certis personis atque officijs accommodata. Qui in coetum fidelium sint admittendi, quique repellendi: quando Catechumeni instituendi: quibus diebus ab operibus cessandum sit quando, vbi, quomodo supplicandum: iusta mortuis quibus diebus soluenda: quibus nonnulla alia minuta sunt permista, quae cum vix in summam colligi possint, suis locis lectori patebunt. Denique pulcherrima Ecclesiasticae Hierarchiae de descriptione totum opus clauditur.

EST autem intelligendum hanc per capita, partitionem, & synopsis, quae singulis capitibus praeposita est, nouam esse, singuli enim libri ab Auctore perpetua oratione sunt continuati. quam rem illud maximè ostendit, quod saepe sequentis capituli initium continuatur cum fine capituli superioris, vt ex utroque integra constet oratio. fit etiam in quadam synopsi, Hegeſippi & Tertulliani mentio: quos Apostolicis temporibus inferiores fuisse neminem arbitror ignorare. Vidi ego codicem in quo capita non eodem modo diuidebantur, & minus interrupta erat oratio. Is verò qui hanc Capitulum distributionem composuit, videtur interdum in synopsi scribenda negligens fuisse, vt quae non semper capiti ex omni parte respondeat, nec contineat plenum & integrum rei, qua de agitur argumentum.

SEQUITVR ordo librorum, qui nihil est aliud, nisi librorum inter se connexio & dispositio quaedam, quae cum ratione & via tractatur, ita aptos efficit libros, vt sequens liber à priori pendeat. quod scriptor ita assequitur, si diuidendi arte aptè utatur: Gaudeant enim (inquit Plato) qui hac methodo uti sciunt, mihi verò omnes hos libros, singulasque eorum partes diligenter consideranti, non videtur accurata vlla partitio à Clemente in ijs libris disponendis adhibita. Nam si prima 8. librorum argumenta expedere velimus, inueniemus ea nullo vinculo connexa esse, neque inter se ita

S 3 cohaerere

cohærere, vt mutuus ordo sponte existat, & ex natura rei distributio nascatur. Quin etiam in ipsis libris videmus quaedam crebrò inculcata, vt in eis collocandis diuisione ex arte vti nullo modo possimus. Necesse enim esset aliqua sæpe repetentes, partes ita diuidere, vt aliquando alia aliam contineret, quod est diuisionis vitium vel maximum. Tenuit igitur Clemens Christianam illam simplicitatem Apostolorum discipulo dignam, sicque ordinem est secutus, vt à rebus confusionem tolleret, exquisitum illud Artificium contemneret. Non enim negari debet, aliquando ordinem in nonnullis locis notari posse, sed eum nec de industria quæsitum, neque summa arte elaboratum.

ERIT etiam vtile, si scriptoris methodum cognouerimus. Methodum autem voco docendi viam, & argumenti tractationem. Quam ad subtilem illam Philosophorum rationem non reuoco. Vt quærenda nobis sint demonstrationum genera, diffinitiones, componendi & resoluendi viæ, à notioribus nobis, vel naturæ progressionibus, quibus modis & vijs scientiæ & facultates vtuntur. non hæc instrumenta Apostolicus Philosophus ad docendum adhibuit, vt quæ Christianæ institutioni, quam sibi tractandam proposuerat, non ita erant accommodata. Omnia igitur rerum probandarum argumenta Clemens ducit à scripturarum auctoritate nam siue vitæ ac morum præcepta tradat, siue rerum Ecclesiasticarum formam doceat, siue Christi Oeconomiam, ac rerum diuinarum rationem demonstrat, singula ita efficit, vt ea, vel in sacris literis explicata ostendat, vel ex ijs necessaria consecutione colligat. Atque ea laus præcipua ac summa Clementi tribuenda est, quod nemo ex scriptoribus sacris, scripturarum locis sit vsus tam proprijs tamque ad docendum accommodatis. Quare ex multis vtilitatibus, quas hi libri continent, hæc quoque magna habenda est, quod ex ijs plerasque veras ac germanas scripturarum sententias intelligimus. Scripturas autem duobus modis tractauit Clemens, nam aut earum auctoritate est vsus, proferens ex ijs testimonia, quibus sua dicta confirmantur, aut eas in sua scripta ita transtulit, & in oratione inclusit, vt sententias ex suis & scripturæ verbis contextas, perpetuo stylo continuauerit. quod cum sit, grauitas & sanctior, quædam dignitas orationis existit. Eas verò frequenter composuit ex verbis Pauli, quem omni ex parte est imitatus, vt facile intelligatur disciplinam Clementis, præsertim eam, quæ pertinet ad mores, & vitam in omni statu regendam, ex Pauli præceptis translata, atque ad eius generis similitudinem expressam.

ILLVD quoque verè possumus dicere, Clementis libros ex coaceruatis, & in vnum locum collectis sacrarum literarum partibus constare. Vfus est autem veteris testamenti interpretatione septuaginta Interpretum, vt que illo tempore erat in vsu, & ab omnibus sacrosancta habebatur. Nam Euangelistæ quoque & Paulus Hebraicè doctus, ea vti voluerunt: nec erat illo tempore (credo) alia interpretatio, quæ omnibus esset peruulgata, cum Apostoli Aquilam, Theodotionem, & alios, qui vetus testamentum sunt interpretati, ætate longè antecesserint: quo fit, vt sententiæ plerunque ab hac communi & vulgata interpretatione dissideant, aliqua etiam ex ijs in nostro Canone non reperiantur. Constat enim ex Epiphanio septuaginta Interpretes in vertendo, eam rationem secutos, vt veluti explanantes scripturam, aliqua de suo adderent, alia veluti superflua relinquerent. Non solum enim interpretum, sed etiam Prophetarum (vt idem Epiphanius inquit) functi sunt munere.

QUATVOR docendi generibus scriptura frequenter vitur. Vnum est, quod dogmaticum vocant, aliud in imperando ac precipiendo consistens *προσακτικόν* Græcè dicitur tertium quo aliquid definitur & quasi suis terminis describitur, propterea que *δρισμόν* appellatur. Quartum est prophetarum, quod pertinet ad prædictiones. Ex ijs Clemens dogmaticum & præcipiens frequenter vsurpat, definiens non est ipsi ad eò frequens. Is enim docendi modus non præcipit, neque decreto statuit, sed quid ad rem aliquam adipiscendam vel fugiendam sit opus, designat & præscribit, cuiusmodi est illud, Qui non tollit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. Et illud,

Nisi

Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quærendum etiam esset an Prophetico genere aliquando sit vsus. fortasse enim nonnulla, quæ nondum viuis omnibus Apostolis acciderant, potuerunt ab ipsis, vt mox futura, præscribi, & prædictione designari.

QVOD attinet ad genus sermonum, cum Clemens disciplinam ex Apostolorum sermonibus exceptam, atque fidelibus traditam in Ecclesijs vellet esse perpetuam, eam ijs octo libris est complexus, in quibus suppressa sua persona, omnem sermonem tribuit Apostolis, putans, opinor, maiorem auctoritatem habituram orationem, si quæ ab Apostolis præcepta accepisset, ea Apostolos ipsos faceret exponentes. Dixi autem eum suum nomen suppressisse, propterea quod ex propria persona non est præfatus, quanquam se aliquando faciat ex cœtu loquentium vnum, socium Apostolorum, & in rebus agendis administrum. Ex quo intelligitur, huiusmodi scribendi genus esse quasi mixtum ex dialogo, & ex eo genere in quo perpetuo orationis cuius res narrantur, quod *διεζοδικόν* vocant. Nam ex ea parte, qua personæ loquentes inducuntur, videtur dialogi similitudinem habere: quatenus sermones non habentur inter ipsos loquentes, sed à principio in Apostolorum personam instituta oratio eandem formam conseruat, quasi ipsi Apostoli hos libros conscripserint, potest infusum illud & perpetuum genus referri.

IN ijs sermonibus duo sunt diligentissimè animaduertenda, vnum est illud, aliqua facta vel instituta Apostolorum, non eo ordine à Clemente exposita esse, quo ab ipsis sunt gesta vel præcepta. nam pro argumento rei, quam tractabat, mentionem fecit Clemens earum actionum, quæ ad rem propositam pertinebant, in quibus euenit aliquando vt illa primo loco narrantes fecerit Apostolos, quæ tempore inferiora erant ijs, quæ post commemorantur. Alterum est attendendum, quæ à Clemente in personam Apostolorum dicuntur, non ita intelligi præcepta ab Apostolis, vt omnes vno tempore atque vnum in locum conuenientes, vniuersa, quæ ijs octo libris continentur, præscripserint, sed esse quaedam, quæ diuersis temporibus, separatim, ac non ab omnibus præcepta sint, in quæ Clemens cum incidebat, cõtinuè illa referebat ad institutionis auctorem, eumque more suo, loquentem inducebat. Ijs duabus rebus obseruatis, multa quæ videntur pugnantia, vel præposterè dicta, conciliantur, & ad distinctam rerum seriem rediguntur. Ex hoc enim accidit, vt Clemens, cum res postulat, loquentem faciat Iacobum fratrem Domini, quem tamen mortuum fatetur in quinto, & septimo libro, & in secundo libro Ioannes sui Euangelij, & Apostoli Actorum mentionem faciant, quæ tamen euidenter est, vltimo loco scripta fuisse. Ita anteuerit aliquando Clemens, & anticipat rerum Ecclesiasticarum institutiones, easdem nonnunquam in postremum locum reijcit, præponens ea, quæ longo post tempore acciderunt. quod totum methodo, quam tenuit, tribuendum censeo. Nam cum, excluso nomine Auctoris, res narrentur ab Apostolis, quemadmodum ipsi eas gesserunt, atque instituerunt, necesse est, cum mentio sit certæ rei, ad vnum, vel plures Apostolos pertinentis, is, qui eius auctor extitit, loquatur, & sui facti se auctorem faciat, ita euenit, vt quæ tempore posteriora sunt, plerunque primo loco commemorentur, vel quæ multo antè acciderunt, ab ijs dicantur, quos mortuos iam constat, proptereaque non sunt quibusdam in locis (quo ad temporum seriem attinet) sequentia cum superioribus continuanda. Id si consideretur, quæ perturbata & confusa putantur, apparebunt aptissimè disposita, Clemensque vituperatorum reprehensione, atque calumnia facile liberabitur. Dictionem autem eam est secutus Clemens, quæ rerum, quas tractabat sanctitati conueniret. Simplici vitur oratione, casta, subtili, pressa, quam tamen concinnitate quadam ita elimauit, vt non modò nihil habeat horridum, atque ieiunum, sed etiã mediocri cultu expolita videatur. Attico more plerunque mutat numeros, etiam nonnunquam personas. sequitur *ἀνατάμιλον* illud & *ἀνανταπόδοτον*, quod fit, cum vel orationi sequens membrum non respõdet, vel cum oratio suspensa sustinetur, nec habet aliquid quo nixa consistat. In vertendo autem satisfacisse me suscepto mu-

S 4 neri

neri existimarem, si adhibita veritate sententiarum, aptisq; ad loquendum verbis Clementeum scribendi genus essem imitatus. Sed sententias (vt spero) ita expressi, vt ijs fidelis interpretis diligentia non desideretur. quod verò attinet ad verba, voluisssem quidem semper ijs vt idoneis, atque huiusmodi, quæ à Latini sermonis consuetudine non abhorrent: sed cum Ecclesiastica tractarem, nephas esse duxi, ab eis vocibus discedere, quæ iam pridem ab Ecclesia receptæ, suam quandam habent religionem: cum præsertim eas loquentium consuetudine tritas, vsus iam emoluerit. Plerunque etiam cum mystica occurrebant, quæ penè in singulis verbis totidem continent sententias, verbum pro verbo necessariò reddens, nõ potui omnem orationem ad veterem illam purè loquendi normam dirigere. Ac cum frequenter in eas sententias inciderem, de quibus summæ sunt nobiscum Ecclesiæ aduersarijs conertationes, malui in ijs vertendis verba sequi Græcum quiddam olentia & peregrinum, quàm existimari, paululum à verbis deflectens, sententiarum integritatem deprouasse. De similitudine verò scriptorum, scio eam præcipuam haberi laudem interpretis, si is eius, quem transferendum suscepit virtutes imitatione assequi studeat. In quod quidem studium me aliquid operæ, ac laboris contulisse non nego, sed non eo animo, vt sperarem interpretationem meam Clementis laudes assecuturam. non enim adeò insaniebam, sed vt (quod à diligenti interprete præstari erat æquum) aliqua ex parte Latino stylo eius formæ similitudinem adumbrarem. In quo, & simituens meam tenuitatem, atque in huius generis facultate inopiam, quicquam laude dignũ efficere me non potuisse intelligo, sit tamè illud in optatis, vt cum illam politissimam elegantiam genere dicendi meo attingere nõ potuerim, hoc salutem, *δευτερον πλοῦν* (quod aiunt) sim assecutus, vt opera mea

Clemens quasi ciuitate Romana donatus, nostris ho-

minibus, Græca non plenè intelligen-

tibus, perspicuè atq; enu-

cleatè loqua-

tur.

CONSTITUTIONVM

A **CONSTITUTIONVM**
SANCTORVM APOSTOLORVM
B. CLEMENTE ROMANO

AUCTORE.

LIBER PRIMVS.

IO. CAROLO BOVIO EPISCOPO OSTV-
NENSI, INTERPRETE.

Catholica doctrina de laicis.

Cap. I.

B

POSTOLI, & Presbyteri omnibus, qui ex Gentibus cre-
diderunt in Dominum Iesum Christum: gratia vobis, & pax
ab Omnipotente Deo per Dominum nostrum Iesum Chri-
stum abundet in cognitione ipsius. Dei plantatio est catho-
lica Ecclesia, & vinea eius electa: illi, qui crediderunt in in-
fallibilem pietatem ipsius, qui fruuntur æterno regno eius
per fidem, qui acceperunt virtutem ipsius, & armati sunt,
communicatione Sancti Spiritus per Christum, & timorem
eius induerunt, participes preciosi, & immaculati sanguinis Christi, qui fiduciam
acceperunt, vt Omnipotentem Deum inuocarent, cohæredes & confortes facti di-
lecti filij eius. Audite doctrinam sacram, qui amplectimini promissionem eius,
ex mandato Saluatoris, æquiparandam gloriosis vocibus ipsius. Attendite filij Dei
omnes, vt in obedientia Dei vitam agatis, estoteq; in omnibus placentes Christo
Deo nostro: nam si quis iniquitatem secutus, faciat quæ voluntati Dei aduersantur,
is veluti gens iniqua à Deo æstimabitur.

CAPVT II.

ABSTINETE animum vestrum ab omni cupiditate, & iniquitate: nã *Exod. 20.*
in lege scriptum est, Non concupisces vxorè proximi tui, non agrũ
eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non iumentum eius,
neque aliquid, quod proximi sit: quoniam omnis harum rerum cu-
piditas à malo prouenit. Nam qui vxorem concupiscit, vel seruum,
vel ancillam proximi, iam mente adulter, ac fur censetur (nisi eum
pœniteat) ac iudicatus est à Domino nostro Iesu Christo, per quem gloria Deo in
D sæcula, Amen. Inquit enim in Euangelio (in summam redigens, & stabiliens, ac
perficiens legis Decalogum.) In lege scriptum est, Non mœchaberis: ego autem di-
co vobis, hoc est in lege, quæ per Mosem scripta est, ego locutus sum: nunc verò, idè *Matth. 5.*
illevobis dico, Omnis, qui aspexerit vxorem proximi ad expetendam eam, iam cor-
de suo mœchatus est: ita mœchus iudicatur, qui animi cupiditate ardet. Qui verò bo-
uem, vel asinum concupiscit, nõne in eam cogitationem venit, vt furetur? vt suum
faciat? vt abducat? Rursus, qui agrum cupit perseuerans in huiusmodi affectione,
nõne improbè facit? vt cum fines proferre velit, cogat possessorè vilissimi vendere.
Ait enim quodã in loco Propheta, Væ cõiungentibus domũ domui, & agrũ agro- *Isaia 6. 5.*
continuantibus, vt proximo auferant aliquid: propterea dicit, Nunquid habitabi-
tis soli super terram? audita sunt enim in aures domini Sabaoth hæc. Et alio in loco, *Deut. 27.*
Maledictus, qui transfert terminos proximi sui, & dicet omnis populus, fiat. Ideo, *Deut. 19.*
inquit Moyses, Non commouebis fines proximi tui, quos posuerunt patres tui. Ea de
causa

causa igitur formidines, mortes, iudicia, damnationes à Deo talibus hominibus imminet. Is verò, qui Deo sunt obediens, vna est Dei lex imposita, quæ simplex, vera, viua existit. Quod in te ab altero fieri non vis, id tu in alterum ne feceris. Non vis vt aliquis in vxorem tuam turpiter conijciat oculos, animo eam vitiandi? nec tu in vxorem proximi tui improbè oculum defigas. Non vis vestimentum tuum tolli? neque tu alterius vestimentum tollas. Non vis percuti, contumeliam ferre, petulantiam perpeti? neque tu in alium hæc ipsa committas.

De non referenda contumelia, & de non vliscendo eum, qui iniuriam intulit. Cap. III.

Cap. 24.

Al maledicit aliquis tibi, tu benedic ei: quoniam scriptum inuenitur in libris Numerorū, Qui benedic tibi, benedictus est: & qui maledicit tibi, maledictus est. Eodem modo in Euangelio scriptum est, Benedicite maledicentibus vobis. Cùm iniuriam patimini, nolite iniuriam referre, sed æquo animo pati: quoniam inquit scriptura, Noli dicere, vliscar inimicum meum de ijs, quæ in me iniuste fecit, sed expecta vt pro te vendicet Dominus, & ultionem inferat iniuriam inferenti tibi. Etenim rursus in Euangelio ait, Diligite inimicos vestros, & benefacite ijs, qui oderunt vos, & orate pro calumniantibus, & persequentibus vos, & eritis filij patris vestri, qui in cœlis est: quoniam solem suū oriri facit super malos, & bonos, & pluit super iustos, & iniustos. Attendamus igitur dilecti ijs mandatis, vt eis obsequentes, filij lucis inueniamur. Ferte igitur serui, & filij Dei vos inuicem. Vir aduersus eius vxorem ne sit superbus, neque elatus, sed facilis, ac benignus, cupiens tantum propriæ vxori placere, atque ei indulgere, cum honore illi studens gratificari.

Matth. 5.

Ephes. 4.

De cultu, & ornatu, atque de peccato ex eo proneniente. Cap. IIII. G

NEQUE ornatui studebis, quo aliqua alia mulier in te capiatur. Nā, siue ab ea victus peccabis, mors à Deo æterna tibi parata est, & sensu doloris acerbè cruciaberis: siue flagitium non facies, sed illa repulsa non consenties. at hoc ipso peccasti, etiam si nō feceris, quoniam solū propter ornatum tuum illaqueasti mulierem, vt tui cupiditate flagraret. Fecisti enim vt quæ hoc passa est, per concupiscentiam in te mœcharetur. sed non ita es in culpa, quoniam non morem gessisti ei, quæ tui amore irretita fuerat. Non enim tu illam concupiuisisti. Et quoniam illi nō es obsecutus, misericordiam inuenies à Deo, qui dixit, Non mœchaberis, & non concupisces. Nam si illa, cū te vidit, vel intempestiuè obuiam tibi facta est, mente plagam accepit, & ad te misit, tuq; vt pius reiecisti eam, illa verò corde sauciata est, tu tamen quia iuuenis formosus es, & ornatus incedis, vt ideo illa tui amore capta sit, reus iudicaris peccati illius tãquam ijs qui causam scandalo illius dedisti, & in vx incidisti.

Galat. 3.

Quare roga Dominum Deum, vt nihil mali tibi propterea, contingat, non enim te hominibus placere oportet in peccatum, sed deo in sanctitatem, & vitam, ac quietem æternam amplecti. Pulchritudinem tibi à natura, Deo auctore collatã, noli adiecto cultu, exornare, sed humiliter eam aduersum homines ita cohibe: capillum comæ non nutriens, sed potius illum detondens, & adimens, ne tu pruitu vexatus, & caput lacerationis expers conseruans, vel vnguentis perfundens, inducas tibi mulieres, quæ hoc modo illaqueant, vel illaqueantur. Neque verò vestitu vti velis comparato ad decipiendum: neque femoralia vel crepidas pedibus tuis improba arte consuas, sed tantum ijs vttere, quæ ad grauitatem, & vsus necessarios pertinent. Neque auream palam in digitos tuos induas, quoniam hæc omnia scortationis sunt argumenta, quibus qui præter id, quod decet, studet, iniuste facit. Fidelis enim cūm

fis, &

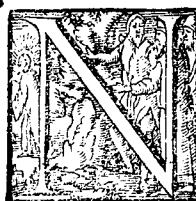
Asis, & homo dei, non licet tibi nutrire capillum, & in vnum complicare, quod est delicatum, & molle, vel discerniculo discriminare, neque verò intortum calamistris crispare, vel flauum facere: quoniam quidem lex vetat in Deuteronomio, inquit, Non facietis vobis rotunditatem ex coma capitis vestri, neque incisiones. Neq; verò licet barbæ pilos corrumpere: neque hominis figuram præter naturam mutare. Non incidetis (inquit lex) superficiem barbæ vestræ: Hoc enim mulieribus decens creator Deus statuit, viris indecorum esse iudicauit. Tu verò hæc faciens, & vt tibi placeas legem violans, in odio eris apud Deum, qui creauit te secundum imaginem suam. Si igitur cupis Deo placere, contine te ab omnibus quæ odit ipse, & nihil facias, quod animo eius displiceat.

Leuit. 19.

Leuit. 21.

Quòd non oportet esse curiosum de ijs, qui malè viuunt, sed proprio operi inuigilare. Cap. V.

B

NOLI quasi peruolare, discurrere, & vagari per plateas intempestiuus speculator eorum qui perditè viuunt: sed arti tuæ, & operi tuo incumbens, quare vt facias quæ sunt Deo accepta, & Christi sermones in memoriã reuocans, assidue meditare. Inquit enim scriptura, In lege eius meditaberis die, ac nocte: scilicet, cū in agro ambulas, cū domi sedes, cū in lectulo cubas, cū manè surgis: vt in omnibus intelligas. Quòd si diuitijs abundas, & vt te sustententes arte, opus non habes, noli circumcurrere, & intempestiuè obambulare.

Psal. 1.

Quos scripturæ libros legere oporteat. Cap. VI.

C

SED siue ad fideles, & eiusdem sententiæ homines accedis conferens cum ijs, vitalia verba loquere: si minus accedis, intus sedens percurrere legem, Reges, Prophetas, psalle hymnos Dauid, lege diligenter Euangeliū, quod est horum complementum.

Quòd oportet abstinere ab omnibus exteris libris. Cap. VII.

ABSTINE te ab omnibus Gentilium libris. Quid enim tibi cum externis libris, vel legibus, vel falsis Prophetis? quæ quidem leues à fide abducunt. Nam quid tibi deest in lege Dei, vt ad illas gentium fabulas confugas? Nam Historica percurrere cupis, habes Reges, si Sophistica, & Poëtica, habes Prophetas, & Iob, & Prouerbiorū auctorem, in quibus omnis Poëticæ, ac Sapientiæ accuratã rationem inuenies: quoniam domini Dei, qui solus est sapiens, voces sunt. Quòd si cantilenas cupis, habes Psalmos: si rerū origines nosse desideras, habes Genesis: si leges & præcepta, gloriosam Dei legem. Ab omnibus igitur externis, & diabolicis libris vehementer te contine: veruntamen legem quoque perlegens, inducta illa, atque adiecta, quæ appellantur, reijce. Quòd si non omnia, at quædam, quæ sunt in traditionibus seniorum, Deuterofes quæ appellantur solū autem historiæ causa illa lege, vt cognoscas, & glorifices Deum, qui te à talibus, ac tantis vinculis liberauit. Habeas autem præ oculis ad cognoscendum quid sit naturalis lex, quid sint traditiones, & illa inducta, atque adiuncta, quæ in deserto ijs, qui vitulum conflauerunt, sunt imposita. Lex enim est, id quod locutus est Dominus, antequam populus in Idololatriam incideret, & vitulum conflatilem faceret illum Aegyptiorum Apim: Hoc est Decalogus. Quæ verò illis peccantibus vincula acceperunt, illa tibi ne attrahas: Saluator enim noster nullam aliam ob causam venit, nisi vt saluaret reos referuatæ ire, & impleret legem, & Prophetas, & vincula adiecta humanarum traditionum, & inducto-

Matth. 11. inductorū, vel solueret, vel mutaret. Ideo inuitās nos dicebat, Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tu ergo perlegens legem consentaneam Euangelio, & Prophetis, lege etiam Reges, vt intelligas quot Reges iuste vixerūt, eos à Deo auctos fuisse, & ijs promissionē vitæ æternæ apud ipsum permāsisse. Quot verò Reges à Deo defecerunt, rebellionē sua breui tēpore interijisse, iusto iudicio Dei, & vita eius priuatos fuisse, pro quiete æternum supplicium consecutos. Hæc cum leges, multum fide auctus ædificaberis in Christo, cuius corpus, & membrum existis. Inambulans autem in foro, & lauare volens, vtere virili balneo, ne si nudatum corpus tuum mulieribus turpiter aperueris, at speciem viris nō conuenientem aspexeris, vel irretitus inueniaris, vel ipse in te irretitas mulieres, quæ tam facile capiuntur. Caue igitur ab ijs ne laqueis impediās animam meam.

De Mulieribus malis. Cap. VIII.

Prouer. 7.

DICAMVS enim in sapientia quid dicat sanctus sermo. Fili custodi sermones meos, præcepta mea reconde tibi, dic sapientiæ sororem esse, & prudentiam amicam acquire tibi, vt custodiat te à muliere extranea, & mala, si te verbis blandis adoriatur. Nam à fenestra domus suæ prospiciens in plateas, quem viderit ex filijs insipientibus adolescentulum, vecordem prætereuntem in foro, in biuijs domus suæ, & loquentem in tenebris vespertinis, quando quies nocturna fuerit, & caliginosa: mulier autem occurrit illi, ornata meretricio ad faciendum iuuenem euolare à corde: vaga autem est, & dissoluta: domi non quiescunt pedes sui. Nam modò foris vagatur, modò in plateis per omnes angulos insidiatur. deinde, apprehensum osculata est eum, & impudenti vultu affata est eum. Hostia pacifica mihi est, hodie reddo vota mea, idcirco exij obuiam tibi, desiderans faciem tuam, inueni te: intexui funibus lectulum meum, strauit tapetibus ex Aegypto, aspersi cubile meum croco, domum meam cinnamomo: veni, & fruamur amicitia, donec illucescat dies: veni, & implicemur amore. & reliqua, quibus subiungit: Decepit illum multus sermo, & laqueis labiorum protraxit illum. Ipse autem sequitur eam delinitus. & rursus dicit, Noli attendere mulieri prauæ: mel enim stillat à labijs mulieris fornicariæ, quod breui tempore impinguat guttur tuum. Postea amarius felle inuenies, & acutius gladio ancipiti. Et rursus, Fuge, & ne moreris, neque figas oculum tuum in illam: multos enim vulnerans percussit, & innumerabiles sunt, quos interfecit. Quod si non feceris, mutaberis, inquit, in nouissimis tuis, quando consumentur carnes corporis tui, & dices, Quomodo odio habui doctrinam, & redargutiones iustorum declinauit cor meum? non audiui vocem erudentis me, & docenti me non accommodaui aurem meam: propemodum factus sum in omni malo. Ne pluribus testimonia producamus. Quòd si aliqua omisimus, sapientes ipsi vobis legentes bona, ex sacris scripturis confirmemini, fugientes omnia praua, vt sancti reperiamini in vita æterna apud Deum.

De subiectione mulieris studiose erga virum suum, & temperatæ. Cap. IX.

MULIER subdita esto viro tuo: quoniam caput mulieris vir est. viri ambulantis in via iustitiæ, caput est. Christus: Christi caput est Deus, & Pater eius. Igitur post omnipotentem Deum nostrum, & Patrem præsentis, & futuri sæculi dominum, omnis spiritus, & omnis virtutis creatorem, & post dilectum eius filium Dominum nostrum Iesum Christum, per quem gloria Deo, time tuum virum ò mulier, & reuerere, illi soli placere studens, illi obsequens in ministerijs tuis: vt in te beatificetur

Aficetur vir per Sapientiam, dicentem per Solomonem hæc verba, Mulierem fortem quis inueniet? æstimabilior est lapidibus preciosis. Quæ talis est confidit in ea vir suus, talis spolijs non indigebit. Operatur enim viro bona omnibus diebus vitæ suæ, ducens lanam & linum: fecit vtilia manibus suis. Facta est quasi nauis mercaturam faciens, de longè congregans victum suum. Et surgit de nocte, deditq; cibaria domui, & opera ancillis. Considerans agrum, emit eum, & de fructibus manuum suarum plantauit possessionem. Accingens lumbos suos sustulit brachia sua, & gustauit quod bonum est operari, & non extinguitur lucerna eius in tota nocte. Cubitos suos extendit ad vtilia, manus suas firmat ad fufum. Manus suas aperuit pauperi, & palmam extendit mendico. Non curat de ijs, quæ sunt domi vir eius: omnes enim qui apud eum sunt, vestiuntur stolis duplicibus. Chlamydes fecit viro suo: ex bysso, & purpura vestimenta. Conspicius in portis vir eius quando sedet in confessu cum senioribus habitantibus. Sindones fecit, & vendidit Phœnicibus, cingula Chananæis. Gloriam & honorem induit, & gauisus est in diebus nouissimis. Os eius aperuit sapienter, & opportunè, & ordinem misit linguæ suæ. Augustæ sunt semitæ domus suæ, & panem ociosum non comedit. Aperuit os suum sapienter, & conuenienter. Lex misericordiæ in lingua eius. Surrexerunt filij eius, & ditatam laudauerunt eam: & vir laudauit eam: multæ filiæ possederunt diuitias: multæ fecerunt virtutem. Tu autem supergressa es, & superasti omnes. Falsa gratia, & vana pulchritudo mulieris ne sit tibi: mulier etiam pia benedicatur, & timens Deum ipsa laudatur. Date ei de fructibus labiorum eius, & laudatur in portis vir eius. Et rursus, Mulier fortis corona viro eius. Et rursus, Multæ mulieres ædificauerunt domum. Didicistis qualia encomia mulier temperata, & viri studiosa capit à Domino Deo. Si fidelis, & grata Deo cupis esse ò mulier: noli te ornare, vt placeas alienis viris, & meretricum plicaturas, vestitus, calceamenta imitari, ad alliciendum eos, qui huiusmodi rebus tenentur. Nam quanquam tu non peccandi studio hoc nefas commisisti, sed tantum cultus causa, tamen non ideo effugies pœnam, quia illo ornatu coëgisti aliquem, vt ad te concupiscendum induceretur. neque adhibuisti cautionem, vt neque tu in peccatum incideres, neque alij in scandalum. Quòd si tu quoq; peccabis, laxata libidine, & tu deliquisti, & illius animæ rea facta es. deinde cum in vno peccaueris, veluti in desperationem adducta, in alio rursus delinques, vt quæ omnem sensum doloris amiseris, quemadmodum affirmat diuinus sermo, Impius cum in profundum malorum venerit, contemnit: aduenit ei tristitia, & opprobriū. Talis enim mulier deinde, vltra modum saucia, illaqueat animas insipientium. Videamus igitur quomodò triumphum agat de talibus diuinus sermo, Odi supra mortem mulierem, quæ est laqueus, & plaga animæ. Ligatæ sunt manus eius. Et alibi, Quasi inauris aurea in naribus suis, sic mulieri insipienti pulchritudo. Et rursus, Sicut in ligno vermis, sic perdit viros mulier malefica. Et rursus, Melius est habitare in angulo aperto, quam cum muliere procaci, & contentiosa. Nolite igitur imitari vos tales mulieres cum sitis Christianæ. Si verò fidem seruare velis viro tuo, stude vt illi tantum placeas. In plateis verò caput tuum vela. Nam si te texeris, ab aspectu tui arcebis curiosos. Noli depingere os tuum, quod fecit deus. nihil est enim in te, quod ornatum desideret. quoniam omnia, quæ fecit deus, erant valde pulchra: accessio autem ornamentij in pulchro est importuna, & artificis laudem dedecorat. Demissis oculis viam tuam ingredi, obuoluto capite, quemadmodum decet mulieres.

Non debere mulierem lauare vnà cum viro. Cap. X.

EVITA confusam vnà cum viris in balneo lotionem. multa enim sunt retia mali. Mulier fidelis cum viris ne lauet: nam si contegit faciem, vt ab alienorum virorum aspectu os suum verecundè occultet, quomodò nuda cum viris talis mulier in balneum intrabit? Muliebre si sit balneum, cum

Hac duo ad uerba ordi- nate & modeste. v. sur- pauit. S. Ignat. ad Heronem. cum pudore ordinatè, & modestè lauet, neque superfluam lotionem faciat, neque multam, neque frequentem, neque in meridie, sed si fieri potest, neque de die. Hora sit tibi constituta balneo decima. Oportet enim te, fidelis, cum sis, omni occasione, & vndique superuacaneam oculorum sedulitatem declinare.

De contentiosa, & procaci muliere. Cap. XI.

S. Ignat. ad Trall. Isaiæ 55.

Prover. 22.

Prover. 22.

CONTENTIONEM verò tuam aduersus omnes, maximè verò aduersus virum præcide, fidelis cum sis, ne vir tuus si infidelis fuerit, vel gentilis, propter te offensus, Deum blasphemet, & tu illius hæreditatem apud Deum adeptam reperiaris. Væ enim, inquit, ei, propter quem nomen meum blasphematur inter gentes. Quod si fidelis vir tuus fuerit, cogetur tanquam scripturarum peritus dicere verbum, quod in Sapientia inuenitur scriptum, Melius est habitare in deserto, quam cum muliere procaci, & contentiosa. Quare mulieres per pudorem, & mansuetudinem, religionem ostendite in conuersionem, & exhortationem fidei externis omnibus, siue mulieribus, siue viris. Et si his paucis admonitas instituimus vos sorores, & filia, & membra nostra, ipsa quoque tanquam sapientes absque vilo vitæ probro permanete. Quarite vt disciplinam cognoscatis, per quam poteritis ad Dominum nostri regnum bona ipsius voluntate peruenire, & requiescere.

CONSTIT.

CONSTITUTIONVM
SANCTORVM APOSTOLORVM
B. CLEMENTE ROMANO

AUCTORE.

LIBER SECVNDVS.

De Episcopis, Presbyteris, & Diaconis. Cap. I.

DE EPISCOPIS audiuius à Domino nostro, Pastore, qui constituitur Episcopus per Ecclesias in omni parœcia oportere esse sine crimine, in quem nõ cadat reprehensio, expertem omnis iniquitatis hominum, non minorem annis quinquaginta, quod quodammodo in hac ætate iuueniles perturbationes, & externas calumnias superauit aduersus blasphemias, quæ multis à quibusdam falsis fratribus infliguntur, qui non norunt verbum Dei, quod est in Euangelio, Qui locutus fuerit verbum ociosum, reddet de eo rationem Domino in die iudicij. Et rursus, Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Sit igitur, si fieri potest, eruditus, & peritus in scientia verbi conuenienter ætati. Quod si in parua parœcia grandior natu aliquis non reperitur, qui testimonio probatus, & sapiens in Episcopum constitui possit, iuuenis verò ibi est, testimonium habens eorum, qui cum eo vixerunt, Episcopatus munere illum dignum esse, in mansuetudine, & modestia fenectutè præ se ferens, & probatus talium testimonio comendetur, is constituatur in pace. Nam Solomon duodecimum agens annum, in Israele regnavit, & Iosias octo annos natus regnavit in iustitia. Item Ioias in septimo anno præfuit populo. Quare quanquam iuuenis, at mitis esto, timidus, & quietus. quoniam per Isaiam Dominus Deus inquit, Ad quem respiciam nisi ad humilem, & quietum, & timentem sermones meos per omnia? Item in Euangelio hoc modo, Beati mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram. Sit verò & misericors, quoniam rursus dictum est, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Sit etiam bonæ conscientia: omni malitia, atque improbitate vacuus: quoniam rursus dictum est, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

Qualem oporteat esse Episcopum, & reliquos Clericos. Cap. II.

ITR igitur sobrius, temperans, moderatus, constans, placidus, nõ violentus, non percussor, sed æquus, non contentiosus, non avarus, non neophytus, ne in superbiam elatus, in iudicium, & in laqueum incidat diaboli: quoniam omnis, qui se exultat, humiliabitur. Talem verò oportet esse Episcopum, qui sit vnus vir vxoris, quæ quidem semel nupserit. Bene suæ domui præsideat. Sic enim probetur, cum ordinationem capiens in Episcopatus loco collocatur, si sit honestus fidelis, moderatus, si vxorem honestam habeat, vel habuerit: si filios religiosè educatos, & in disciplina Domini institutos produxerit, si domestici venerabiliter, reuerenterque omnes illi obediunt. Nam si secundum carnem propinqui dissident ab eo, & parere ei nolunt, quoniam modo, qui extra domum propinqui futuri sunt, ei parebunt?

T 2

In

In quibus oporteat probari propositum Episcopum.
Cap. III.

E

ROBETVR igitur an vacet omni culpa in ijs, quæ ad communis vitæ vsum pertinent. Scriptum est enim, Exquirite diligenter assumendum in sacerdotium. Sit igitur expers iræ, quoniam, inquit Sapia: Ira, sapientes perdit. Sit misericors, non illiberalis, charitate præditus: quoniam dicit Dominus, In hoc cognoscent omnes, quod mei discipuli estis, si diligetis vos inuicem. Sit facilis ad communicandum, studiosus viduarum, hospitalis, promptus ad suppeditandum, ac ministrandum paratum se exhibens, sine pudore inseruiens, noscens quisnam dignior sit, ut accipiat.

64. 21.

Ioan. 13.

Quod non oportet singulis viduis suppeditare, sed aliquando nupta præponenda est: & quod voratori, ebrio, inertis, non est ministrandum. Cap. IIII.

F

NAM si quæ vidua sit, quæ possit sibi necessarios vitæ vsum parare, alia verò sit non vidua, sed tamen quæ vel propter morbum, vel propter alendos filios, vel propter manuum imbecillitatem egestate laborat, in hanc potius manum porrigat. Si quis verò helluo, ebriosus, iners, inopia rerum vitæ necessariorum prematur, non est is subsidio dignus: neque verò Dei Ecclesia. Scriptura enim de ijs inquit, Quoniam abscondens piger manum suam in sinu, non poterit admouere ipsam in os suum. Et rursus, Piger comprehendit manus suas, & comedit carnes suas. Omnis enim ebrius & fornicator mendicabit, & induetur scissa, & lacera somnolentus. Et alibi, Si dederis ad phialas, & calices oculos tuos, postea ambulabis nudior pistillo. Verè enim pigritia mater est famis.

Prophet. 19.
Eccl. 4.
Prophet. 23.
Ignat. ad
Tharsen.

Quod oportet Episcopum non esse acceptorem personarum in iudicando, & moribus moderatum, & victu frugalem. Cap. V.

NE sit autem Episcopus acceptor personarum, neque diuitem reueretur, vel assentetur ei, præter id quod decet, neque pauperem contemnat, vel opprimat. Non accipies enim, inquit Deus Mosi, personam diuitis: neque pauperis misereberis in iudicio, quoniam domini iudicium est. Et rursus, Iustè persequeris iudicium. In cibo & potu frugalem, & parcum se præbeat Episcopus, ut possit sobrius esse, dum corripit homines carentes disciplina, nec sit sumptuosus, nec delicatus, nec voluptuosus, neque bonorum ciborum vorator. Sit autem patiens, longanimis in admonitionibus, copiosus in docendo, meditatione, ac studio inuigilans in Dominicis libris, nimius in lectionibus, ut scripturas diligenter exponat. Euangelium interpretetur conuenienter Prophetis, & legi. Interpretationes ex lege & Prophetis procedant ad conuenientiam, & similitudinem Euangelij. Ait enim Dominus, Scrutamini scripturas, quoniam ipsæ testimoniū perhibent de me. Et rursus, De me enim Moses scripsit. Præ omnibus autem discriminator bonus sit, legem, & traditiones diuidens, ac demonstrans, quæ sit lex fidelium, & quod sit vinculum infidelium, ne quis in vincula incidat. Attende igitur diligenter verbo,

Exod. 23.
Deuter. 16.

Ioan. 5.

A verbo, o Episcopo, ut quatenus fieri potest, omnia ad verbū interpreteris. Et in multa doctrina abundè nutrias, & illumines populum tuū illuminatione legis. Immitte, enim, inquit Deus, ipsis lumen scientiæ, quod adhuc tempus est.

Quod Episcopus non debet esse turpis lucri cupidus, nec fidei iussor, neque Aduocatus. Cap. VI.

NE quærat Episcopus turpe lucrum, maximè in gentibus, detrimentum patiatur potius, quàm inferat: ne sit iniuriosus, nec rapax, nec expilator, nec diuitiarum cupidus: ne inopes odio habeat, ne sit loquax, ne falsum testimoniū dicat, ne sit iracundus, ne contentiosus, ne vitæ negotijs impediatur, ne fideiubeat pro villo, nec sit aduocatus in pecuniarū litibus, ne sit ambitiosus, nec duplicis mentis, neq; bi-

linguis, neq; ad calumniam, neq; ad detrahendum præbeat aures, ne sit hypocrita ad festa gentium ne accedat, vanis deceptionibus non vtens, ne sit cupidus, nec avarus: quoniam hæc omnia infesta Deo sunt, & dæmonibus amica. Hæc omnia Episcopus laicis confirmando denunciaret, inducens eos, ut eius mores imitentur. Timoratos enim, inquit, facite filios Israël. Sit sapiens, humilis, præceptor in disciplinis Domini, bonæ mentis, qui abrenunciauerit omnibus, quæ sunt in vita, malis studijs, & omnibus ethnicis cupiditatibus. Sciat bene præcipere, sit acutus in cognoscendis malis, ijsq; vitandis: amicus omnibus, iustus, iudicio præditus. Et denique quæcunque bona in hominibus reperiuntur, ea Episcopus in se possideat. Quoniam si vacauerit iniustitia Pastor, proprios discipulos coget, & consuetudine sua compellet, ut suarum actionum digni imitatores existant, ut inquit quodam in loco Propheta, Et erit sicut sacerdos, sit & populus. Etenim Dominus noster, & magister Iesus Christus filius Dei, incœpit prius facere, & postea docere, ut inquit Lucas, Quæ incœpit Iesus facere, & docere. Propterea dicit, Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno Dei. Speculatores enim oportet vos Episcopos fieri populo: quoniam & vos speculatorem habetis Christum. Igitur efficiamini vos quoq; boni speculatores populo Dei: quoniam ait Dominus per Ezechielem, Speculatorem dedi te domui Israël, & audies de ore meo verbum & custodies. Et annuntiabis eum ex me, dicente me iniquo, Morte morieris, & non locutus fueris, ut auerteres iniquū ab iniquitate sua. Iniquus ille in iniquitate sua morietur, & sanguinem illius de manu tua requiram. Tu verò si annunciaueris iniquo, ut auertatur à via sua, & nō fuerit auersus, ipse in iniquitate sua morietur, & tu animam tuam liberaisti. Similiter si gladius belli venerit, & constituerit populus speculatorem ad custodiam, & videns eum venientem non indicauerit, & ceperit animam, anima quidem peccato ipsius capta est, sanguis verò de manu speculatoris requiretur, quoniam non significauit tuba. Si autè significauerit buccina, & non cauerit, qui audiuit, & venerit gladius, & ceperit eum, sanguis ipsius erit super ipsum, quoniam non cauit audiens buccinam: qui verò cauit, animam suam liberauit, & speculator, quoniam significauit, vita viuet. Gladius est iudicium: tuba sacrum Euangelium: speculator, constitutus in Ecclesia Episcopus, què oportet annunciantē contestari, & confirmare de iudicio. Nisi annunciaueritis, & contestati fueritis populo, in vos peccatū ignorantium recidet. Ideo carentes disciplina admonete, & radarguite cū libertate, ignorantes docete, scientes confirmate, errantes reducite. Eadem de ijsdem rebus dicentes, non peccabimus fratres. Nam ex frequentibus sermonibus verisimile est, aliquos pudore deterritos, quanuis semel aliquid boni facturos, & mala declinatos. Inquit enim per Prophetam Dominus, Contestare ipsis hæc, fortè audient vocem tuam: & rursus, Si fortè audiant, si fortè quiescāt. Et moyses dicit populo, Si auribus audiueris dominū deū, & feceris bonū & rectū in oculis eius. Et rursus, audi Israël, dominus deus tuus vnus est. Et dominus in Euangelio sæpe inculcat illud, Qui habet aures audiēdi, audiat. Et sapiēs Salomon

Isaia 24.

Ezech. 33.

Ezech. 2.

Ezech. 3.

Exod. 15.

Exod. 20.

Luca 8.

T 3 dicit,

Prouer. 1. dicit, Audi fili disciplinam patris tui, & ne abijcias legem tuæ matris. Atque huc est que quidem non audiuerunt: nam cum audire viderentur, perperam audiuerunt, relinquentes vnum, ac solum verum Deum, in perniciosas, & graues hæreses induciti, de quibus alio loco dicemus.

Qualem oporteat esse initiatum. Cap. VII.

OGNITVM autem sit vobis, charissimi, quòd baptizati in mortem Domini Iesu, amplius peccare non debent. Nam vt mortui peccandi potestate sunt priuati, sic qui commoriuntur Christo, peccandi consuetudinem amittunt. Quare non credimus, fratres, eum, qui lauactum vitæ est adeptus, postea iniquorum flagitia facturum: qui verò post baptismum peccauit, nisi peccati dolore sit affectus, & delictis finem faciat, condemnabitur in gehennam. F

De eo, qui iniuste accusatur, vel de eo, qui redarguitur. Cap. VIII.

Matth. 5. **S**I quis ab Infidelibus per calumniam accusetur, eo quòd vnà cum eis flagitiosè non viuat, sciat quòd talis beatus apud Deum censetur, quemadmodum in Euangelio Dominus dicit, Beati eritis cum exprobrauerint vobis, vel persecuti vos fuerint, vel dixerint contra vos omne malum verbum, mentientes propter me: gaudete & exultate, quoniam merces vestra multa est in cœlis. Si quis igitur blasphemiam patitur in re falsa, is beatus est existimandus. Dicit enim Scriptura, Vir reprobus intentatus apud Deum. Quòd si quis aliquam rem iniquam egisse conuincatur, is non modò sibi obfuit, sed etiam communi Ecclesiæ corpori, & doctrinæ blasphemiam intulit. Quasi non facientibus nobis illa, quæ bona esse dicimus, & arguemur à Domino: Quoniam dicunt, & non faciunt. Vnde tales verè conuictos, & redargutos vitabit cum libertate Episcopus, si mores non mutauerint. G

Quòd integrum oportet esse Episcopum. Cap. IX.

NON solum enim offensione vacare Episcopum oportet, sed etiam acceptorem non esse personarum, in bonitate corrigentem peccatores. Quòd si ipse non bona conscientia præditus, personis gratificatus fuerit, propter turpem quandam & quæstuosam munerum perceptionem parcat impiè peccanti, permittens eum in Ecclesia manere, negligens diuinam illam, & dominicam vocem dicentem, *Exod. 32.* Iuste quòd iustum est persequeris, non accipies personam in iudicio, non iustificabis impium, non capies mûnera propter animam: mûnera enim obcœcant oculos sapientum, & euertunt verba iustorum. Et in alijs inquit, Educite malum de vobis. *Ioan. 5.* Et Solomon dicit in Prouerbijs, Eijce pestilentem de consilio, & exhibit cum eo *Prouer. 22.* contentio.

Quòd Episcopus sine iudicio parcens peccatoris, est in culpa. Cap. X.

IS igitur rebus non attendens, inconsideratè parcat, cui debetur poena. Quòd Saul fecit in Agag, & Heli in filijs, qui nõ nouerant dominum, qui tales est, prophanauit propriam dignitatem, & Dei ecclesiam, quæ sua parocia cõtinetur. Iniustus est ille, & Deo, & sanctis hominibus, vt qui causam scandali dederit multis nuper illuminatis, & Catechumenis, atq; ætate iuuenibus, quæ vix manet, & mola asinaria in

Aria in collo, & profundum, cui obnoxius factus est. Nã propter omisi iudicij iniquitatem, videntes talem virum sibi præesse, ipsi inter se disceptabunt, lapsique in eundem morbum, vnà cum illo interire cogentur, vt populus cum Roboam & cum Core, ij, qui eum adiuuerunt. Quòd si peccator cernet Episcopum, & Diaconos criminis expertes, & gregem purgatum, primùm non audebit per contemptum in Ecclesiam intrare, percussus conscientia. Quòd si id nihili faciens ingredietur, continuo refutabitur, vt Ozar cum arcam attrectasset, & vt Achar in furto muneris, & vt Giezi in pecunijs Naaman: & statim poenas dabit, vel correptus à Pastore in poenitentiam reducetur. Circumspiciens enim omnes sigillatim, & in nullo maculam inuenies, neque in Episcopos, neque in populo sibi subiecto pudore affectus cum multis lachrymis egredietur, pacificè commotus, & grex relinquetur purgatus: ille verò ingemiscet in conspectu Dei, & poenitentiam aget de ijs quæ peccauit, & habebit spem, grexque totus cernens illius gemitum, admonebitur, quòd peccator, si poenitentiam egerit, non perit.

Quomodo oporteat Episcopum iudicare eos, qui peccant Cap. XI.

VARE, ô Episcopo, stude mundicie operum excellere, cognoscens locum ac dignitatem tuam, tanquam locum Dei obtinens, eo quòd præes omnibus Dominis, sacerdotibus, Regibus, Principibus, patribus, filijs, magistris, atque subditis simul omnibus. Sicque in Ecclesia sede cum sermonem facis, vt potestatem habens iudicandi eos, qui peccauerunt: quoniam vobis Episcopis dictum est, Quodcunque ligaueritis super terram, erit ligatum in cœlo, & quodcunque solueritis super terram, erit solutum in cœlo. Matth. 18.

Doctrinam, quomodo oporteat se gerere cum poenitentibus, & huius rei exempla varia. Cap. XII.

IUDICA igitur, ô Episcopo cum potestate, tanquam Deus, sed poenitentes recipe. Deus enim, misericordiarum Deus est. Increpa peccantes, admone eos qui non conuertuntur, hortare stantes vt perseuerent in bonis, poenitentes recipe: quoniam Dominus Deus cum iureiurando promisit remissionem se concessurum poenitentibus de ijs, quæ peccauerunt. Dicit enim per ipsum Ezechiel, Dixi eis: Viuo ego dicit Dominus Adonai. Si voluero mortem peccatoris, sed vt conuertatur impius à via sua mala & viuat. Conuertimini igitur à vijs vestris malis, & vt quid moriemini domus Israel? Hic sermo fiduciam dedit peccatoribus, vt si poenitentiam egerint, salutis spem habeant, ne aliquando sensu doloris amisso, se tradant iniquitatibus sed habentes spem salutis, conuersi clament ad Deum pro peccatis suis, & poenitentiam agant ex corde.

Quòd oportet fugere experientiam peccatorum. Cap. XIII.

Os verò, qui non peccauerunt, tales manere oportet, neque descendere ad experientiam peccatorum, ne opus habeant dolere, tristitia gemitu pro remissione. Quid enim scis homo cum peccasti, si vnum diem victurus es in hac vita, vt poenitentiam agere possis? quoniam incetrus est tuus è vita discessus, & in peccato morienti, nulla poenitentia

Psalm. 6. tentia relinquitur vt inquit per Dauid, In inferno quis confitebitur tibi? Oportet **E**
Proue. 24. igitur paratum esse in bonis, vt sine tristitia illud iter peragamus. Propterea horta-
Matth. 25. tur diuinus sermo per sapientem Solomonem dicens, Tibi prępara in exitum ope-
 ra tua, & para in agrum ne desit nobis aliquid ex bonis: quemadmodum quinque in
 Euangelio virginibus ptopter stulticiam defuit pietatis oleum, & extinctis diuinę
 cognitionis lampadibus, expulsę sunt a sponso. Propterea securus manet omnis, qui
 vitę suę parcat, & perseuerat sine peccato, vt iustitias a se prius peractas, sibi conser-
Exod. 23. uet. Tu igitur ita iudica tanquam Deus iudicium exercens. Iudicium enim, inquit,
 Domini est. Primũ igitur potestate reum iudica, deinde cum misericordia, hu-
 manitate, & indulgentia eum concilia, promittens ei salutem, si morem mutauerit,
 & ad poenitentiam redierit. Poenitentem corripicndo recipe, memor Domini dicen-
Luca. 15. tis, Quod gaudium fit in Cœlo super vno peccatore poenitentiam agente.

*De dicentibus recipiendum non esse poeni-
 tentem. Cap. XIII.*

Psalm. 73. **S** I poenitentem non receperis, insidiatoribus trades, oblitus Dauid
Ierem. 8. dicentis, Ne tradas bestiis animam confitentem tibi. Ideo inuitans
E eandem ad poenitentiam Ieremias inquit, Non cadens non resurgit, vel se
habet sen- conuertens non conuertitur? Quoniam conuersus est populus me-
tentiã Ig- uertimini, qui elongati estis, & ego medebor cõtritionibus vestris.
nat. ad E-
phe. Recipe igitur poenitentem, sine vlla dubitatione omnino, neque impediaris ab ijs,
 qui crudeliter dicunt, non oportere cum ijs coinquinari, neque sermonis commu-
 nionem habere. Hęc enim consilia sunt hominum ignorantium Deum, atque eius
 prouidentiam de agrestibus beluis, ferisque indomitis. Non enim vidēt quod o-
Eze. 18. portet non communionem sermonis cauere a peccatoribus, sed operis. Iustitia enim
Eze. 14. iusti super ipsum erit, & iniquitas iniqui super ipsam erit. Et rursum, Terra si pecca-
 uerit mihi, vt pręuaricaretur pręuaricationem, & extendam manum meam in illam,
 & conteram super eam virgam panis, & immittam famem, & exterminabo ab ea ho-
 minem, & iumentum. Et si fuerint tres viri in medio eius, Noë, Iob, & Daniel, ij in
 iustitia sua saluabunt animas suas, dicit Dominus Adonai. Manifeste declarauit
 Scriptura, quod iustus si vixerit cum iniquo, non perit cum eo. In hoc enim Mundo
 iusti, & iniusti vnã congregantur societate vitę, non sanctitatis, neque in hoc pec-
 cant sancti. Imitatores enim sunt patris sui, qui est in Cœlo, qui Solem suum oriri
Ignat. ad facit super iustos & iniustos: & pluit super bonos & malos, & nullum ex hoc peri-
Philadelph culum imminet iusto: nam in stadio & victores cernuntur, & victi, in corona soli,
Matth. 5. qui generose certauerunt. Nemo verò coronatur, nisi qui legitime certauerit. Vnus
2. Timo. 2. quisque de se confitebitur, & non perdet Deus iustum cum iniusto: quoniam apud
Genes. 7. eum expers peccati vita immunis est a supplicio: nam nec Noë aqua obruit, neque
Gene. 19. Lot incendio consumpsit, neque Raab vna cum alijs interemit.
Iosue. 2.

*Quod nemo pro alio punitur, sed vnusquisque pro se ra-
 tionem reddit. Cap. XV.*

QUOD si scire vultis ea quę nobis euenerunt. Iudas cum esset nobis-
 cum accepit sortem ministerij eam, quam nos accepimus, & Simon
 Magus accepit sigillum in Domino. Sed vterque cum se prauum o-
 stendisset, alter suffocatus est, alter contra naturam volans attritus
 est. Et in arca Noë, & filij eius erant, sed solus Cham improbus re-
 pertus, in filio poenas dedit. Quanquam parentes pro filijs non pu-
 niuntur,

A niuntur, neque filij pro parentibus neque serui pro Dominis, neq; propinqui pro
 propinquis, neque amici pro amicis, neque iusti pro iniustis, sed vnusquisque de su-
 is operibus rationem est redditurus. Nam neq; Noë pro Mundo poenas pendit, ne-
 que Lot pro Sodomitis igne flagrauit, neque Raab pro Ierichuntijs interfecta est, ne-
 que Israel pro Aegyptijs. Non enim cohabitatio condemnat iustos cum iniustis, sed
 eiusdem propositi, ac voluntatis consensio. Non oportet igitur ad cędem paratis,
 necijs, qui odio homines habent, neq; criminum studiosis, & per occasionem mor-
 tem inferentibus, mentem adhibere: alius enim pro alio mortem non subit, sed pro-
 priorum peccatorum catenis vnusquisq; constringitur, & ecce homo & opus eius.

*Quod oportet infirmis in fide, opem ferre.
 Cap. XVI.*

B **O** R T E T autem vos opem ferre infirmis periclitantibus, & erran-
 tibus, & quoad fieri potest sermonis exhortatione sanare eos, & li-
 berare a morte: non enim opus habent, qui valent, medico, sed qui
 ærotant: quoniam non est voluntas coram Patre, vt pereat vnus
 ex paruulis. Non enim hominum duri cordis voluntatem expende-
 re oportet, sed Dei & Patris cunctorum, quę est per Christum Do-
 minum nostrum, cui honor in secula. Amen. *Matth. 18.*

Quod non oportet Episcopum obsequi laico seditioso. Cap. XVII.

C **N** O N enim est equum, caput cum sis, o Episcopo, caudę obsequi, hoc
 est, laico homini seditioso in alterius perniciem, sed Deo soli. Impe-
 rare enim debes subditis, non parere: nam neque filius imperat pa-
 tri secundum originis rationem, nec seruus Domino secundum po-
 testatis rationem, neq; discipulus magistro, neq; miles Regi, ita ne-
 que laicus Episcopo: nam quod dicitur, Ne videantur cum iniustis
 consuetudinem habentes, sermonis doctrina quasi contagione inquinari, vel com-
 municare cum eorum peccatis. Ezechiel præcides hanc improborum suspicionem, *Cap. 18.*
 inquit: Quid vos dicitis ipsis parabolam hanc in terra Israel? Patres comederunt vna
 acerbam, & dentes filiorum obstupescunt. Vno ego dicit Adonai Dominus. Si di-
 cetur in vobis hęc parabola in Israel, quoniam omnes animę meę sunt: Quomodo
 anima patris, ita anima filij mei est: anima quę peccauerit, ipsa morietur. Vir autem
 qui erit iustus faciens iudicium & iustitiam. Et deinceps exponens reliquas virtutes,
 concludit dicens, quod hic iustus est, vita viuet, dicit dominus Adonai. Et si genu-
 rit filium pestilentem fundentem sanguinem, & in via patris sui iusti non ambulaue-
 rit. Et subiungens reliqua, quę sequuntur, tandem infert, Vita non viuet, omnes ini-
 quitates has fecit, morte morietur. Sanguis eius super ipsum erit. Et dicere quod nõ
 portauit filius iniquitatem patris, & iustitiam ipsius, qui iustitiam, & misericordiam
 fecit, & dices eis, Anima, quę peccauit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatę
 patris, & pater non portabit iniquitatem filij. Iustitia iusti super ipsum erit, & iniqui-
 tas iniqui super ipsum erit. Et paulò post ait, Si auerterit se iustus a iustitia sua, & fe-
 cerit iniustitiam, secundum omnes iniquitates non recordabuntur: in pręuaricati-
 one, quam pręuaricatus est, & in peccato, quo peccauit, in eo morietur. Et post pau-
 ca infert, Cum auerterit se impius ab impietate sua, quam fecit, & fecerit iudicium,
 & iustitiam, hic animam suam seruauit, & auertit se ab omnibus iniquitatibus suis,
 quas fecit, vita viuet & non morietur. Et infra, Secundum vias vestras iudicabo vos,
 domus Israel, ait Dominus Adonai. Videte filij nostri charissimi quã misericors cõ-
 iusticia sit dominus & deus noster, bonus & benignus, qui innocentę non absoluit.
 reum,

reum & se conuertentem recipit, atque viuificat, non relinquens suspicandi locum E
acerbè iudicare volentibus, ac omnino declinare peccantes, & nullam societatem
cum eis habere sermonum consolatoriorum, qui ad pœnitentiam possint inducere.
Contra quos Deus per Isaiam inquit Episcopis, Consolamini consolamini popu-
lum meum, Sacerdotes loquimini ad cor Ierusalem.

*Quod oportet Sacerdotem neq; contemnere peccata, neq;
esse promptum ad puniendum*
Cap. XVIII.

PORRET igitur vos, ipsum audientes, hortari eos, qui in peccatum
inciderunt, & ad pœnitentiam inuitare, & bonam spem injicere, F
ac non existimare vos delictorum communionem habituros ob
charitatem, quæ erga illos ostenditur. Libenter verò pœnitentes
admittere, gaudentes illorum causa cum misericordia, & humanita-
te, iudicantes eos, qui deliquerunt. Nam si aliquem in ripa flumi-
nis ambulanti, & labi incipientem, baculo impuleris, & in flumen deieceris, cui
potius manum eras porrecturus, certè occidisti fratrem cum labenti dexteram præ-
bere debeas, ne penitus intereat, vt populus admoneatur, & ne qui peccauit, omni-
no pereat. Oportet autem te, Episcopo, neque contemnere populi peccata, neque
pœnitentes vitare, ne tanquam imperitus corrumpas gregem Domini, & vile effici-
as eius nomen nouum, quod est impositum eius populo, & exprobrabitur tibi, sicut
antiquis pastoribus, de quibus Dominus per Ieremiam dicebat. Pastores multi cor-
ruperunt vineam meam, inquinauerunt hæreditatem meam. Et alibi, Contra pa-
stores incitatus est furor meus, contra agnos irascar. Et in alijs, Vos sacerdotes, qui
vilificatis nomen meum.

Ignat. ad
Philad.

Isa. 62.

Iere. 12.

Iere. 23.

Isa. 1.

*De pœnitentia, & quis sit eius modus, & quomodo rectè
peragatur.* Cap. XIX.

VM aliquem peccauisse cognoueris, exacerbatus iube eum foras
eijci, & exeunte illo exacerbentur diaconi, ac quæsitum detineant
extra Ecclesiam, ingressique pro eo te rogent: etenim pro peccato-
ribus Saluator patrem rogauit, vt in Euangelio est scriptum, Pater
dimitte eis, non enim sciunt quid faciunt. Tunc tu iubebis illum
intrare & expendens an pœniteat, & dignus sit, qui in Ecclesiam H
omnino recipiatur, afflictum illum diebus ieiuniorum pro ratione peccati hebdo-
madas duas, vel tres, vel quinque, vel septem, dimitte, dicens ei quæcunque conueni-
unt ad peccatorem corripiendum, & increpatum doce, & admone, vt maneat apud
se, & humiliter se gerat, rogetque Deum, vt sit sibi benignus, & dicat, Si iniquita-
tes obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Quoniam apud te est propitia-
tio. Nam quiddam huiusmodi inuenit illud, quod in Genesi dictum est Cain. Pec-
casti, quiesce: hoc est, ne addas. Nam quod eum, qui deliquit, oportet proprii delicti
pudore affici, satis demonstrat sermo Mosis pro Maria dictus, quando rogabat vt ei
peccatū remitteretur. Ait enim deus Mosis, Si Pater eius spuisset in faciem illius, non-
ne verecundia affecta esset? septem dies eijciatur extra castra, & postea ingrediatur.
Idem nos facere debemus, & eos qui se peccatorum pœnitere dicunt, segregare per
certum tempus secundum proportionem peccati, deinde pœnitentia peracta, recipere
tanquam patres filios.

Luc. 13.

Gen. 4.

Num. 12.

Quod

A *Quod sine reprehensione oportet esse Episcopum, tanquam formam
subditorum.* Cap. XX.

VO D si Episcopus ipse in offensione fuerit, quomodo amplius pro-
dibit ad quærendum crimen alicuius? vel ad coarguendum aliquem
cum ob gratificationem personarum, vel ob munerum perceptio-
nem nec ipse, neq; Diaconi bonæ conscientie præditi fuerint? Nam
cum Magistratus petit, & iudex capit, nunquam ad finem perducitur
iudicium. Quod si cum furibus societatem habeant, & iudicio
viduarum non attendant, non poterunt qui Episcopo subsunt, adiuuare Episco-
pum: dicent enim ei quod est in Euangelio scriptum, Quid aspicias, festucam in oculo
lo fratris tui, trabem verò in proprio oculo non consideras? Caueat igitur Episco-
pus cum suis Diaconis, vt audiat sermonem huiusmodi, hoc est, ne det occasionem.
B Nam peccator cum vidit aliquem similia suorum operum facientem, confirmatur,
vt eadem faciat. Deinde improbus ex illo vno occasione accipiens, cum alijs operatur
(quod absit) atq; ita peruertitur ouile. Cum enim plures sunt peccantes, maior exi-
sit improbitas, quæ ab illis committitur. Peccatum enim non repressum, fit deterius,
& in alios grassatur: Quoniam paruum fermentum totam massam corrumpit, & fur
vnus vniuersæ genti fraudem illam inuehit, & muscæ mortuæ corrumpunt vnguen-
ti suauitatem, & Rex si audiat sermonem iniustum, omnes eius ministri fiunt ini-
iusti: sic ouis scabiosa, cum alijs communicat morbum, nisi separentur ab ea oues in-
tegræ: & homo pestilens à multis cauendus est: & canis rabidus, nisi coërceatur, pe-
riculosus est omnibus, quos attigerit. Si igitur hominem iniquum ab Ecclesia non
separemus, faciemus domum Dei speluncam latronum: non enim oportet in peccan-
tibus conuere, sed coarguere, admonere, vrgere, ieiunijs affligere, vt alijs timorem
incutias: Timoratos enim (inquit) facite filios Israël. Oportet enim Episcopum pec-
C catorum prohibitorum per admonitionem effici, iustitiæ scopum, præparatorum à
Deo bonorum præconem, & futuræ in iudicio iræ nuncium, ne Dei plantationem
ob negligentiam contemnens, audiat quod in Osea dictum est, Quare reticuiistis
impietatem, & fructum eius vindemiaistis

Matth. 23

Gal. 5.

Eccle. 10.

Pro. 19.

Pro. 19.

Pro. 19.

Pro. 19.

Pro. 19.

Pro. 19.

Pro. 19.

Pro. 19.

Pro. 19.

Pro. 19.

Ose. 10.

*Quod oportet Episcopum curare, ne populus peccet, cum sit
eius scopus.* Cap. XXI.

MNIVM curam habeat Episcopus, eorum, qui non peccauerunt, vt
perseuerent sine peccato, & eorum, qui peccant, vt pœnitentiam a-
gant. Dicit enim Dominus vobis, Videte ne contemnatis vnum ex
paruulis istis. Et pœnitentibus remissionem concedere oportet:
nam eo ipso quo delinquens, verò affectu dicit, Peccavi in Domi-
num: respondet Spiritus sanctus, Dominus remisit tibi peccatum:
confide, non morieris. Recognosce igitur, ô Episcopo, dignitatem tuam, quod sicut
ligandi potestatem accepisti, sic etiam & soluendi. Obtinens igitur soluendi pote-
statem, recognosce te ipsum, & secundum dignitatem loci tui, in hac vita versare,
sciens quod de pluribus rebus ratio abs te requiretur. Cui enim (inquit) depositum
est multum, abundantius repetetur ab eo. Nam peccati expers reperitur nemo, ex-
cepto eo, qui propter nos factus est homo: Quoniam scriptum est, Nemo
Mundus à fordibus, neque si vnum diem vixerit. Atque ob hanc causam ve-
terum iustorum, & Patriarcharum, vitæ consuetudineque conscriptæ sunt, non
vt ijs exprobremus, cum illa legimus, sed vt nos pœnitentiam agamus, & bo-
nam spem habeamus nos remissionem consecuturos. Nam in illorum sordibus no-
stra securitas, & ad monitio consistit, quod veniam obtinebimus. Scriptum est enim,
Quis

Matth. 18.

Luc. 12.

Iob. 25.

PROV. 20. Quis gloriabitur castum se habere cor? vel quis confidit mundum se esse à peccato? Nemo igitur sine peccato viuit. Tu igitur, quo ad potes, conare reprehensione carere, & de omnibus sollicitus esto, ne quis propter te scandalum passus pereat. Laicus enim de se solo est sollicitus, tu autem de omnibus, vt qui maius onus habes, & grauius sustines pondus. Scriptum est enim, Et dixit Dominus ad Moysen & Aaron, **Num. 18.** Accipietis peccata sacerdotij. Quare tanquam de pluribus rationem redditurus, de omnibus curam suscipe: ac sanum quidem conserua, peccantem castiga, & ieiunio afflictum remissione releua, & ingemiscntem recipe, omni Ecclesia pro illo rogante, manuque ei imposta permittite, deinde illum esse in ouili. Somnolentos autem & inertes conuerte, confirma, hortare, cura, sciens quanta merces tibi parata sit, cum hæc facis, quemadmodum contra quantum periculum tibi imminet, si hæc negligas. **Cap. 34.** Inquit enim negligentibus populum Episcopis Ezechiel, Vt pastoribus Israël, quoniam pascebant semetipfos: non greges pascunt pastores, sed seipfos. Lac comeditis, & lanis induimini, crassum occiditis, oues non pascitis. Quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: quod confractum, non alligastis: quod abiectum est, non reduxistis: & quod perierat, non quæstistis, sed in potentia corrigebatis illas, & cum superbia: & dispersæ sunt eo quod non esset pastor: & factæ sunt in deuorationem omnibus feris syluæ. Et rursus, Et non quæsiuerunt pastores oues meas, & pascebant pastores seipfos, oues autem meas non pascebant. Er paulò post, Ecce ego aduersus pastores, & exquiram ego oues meas de manu ipsorum, & cessare faciam eos ne pascant oues meas, & non pascent amplius pastores seipfos, & liberabo oues meas de manu ipsorum, & non erunt ipsis in escam. Et subiungit, populo dicens, Ecce ego iudicabo inter ouem & ouem, arietem & arietem. Nunc parum erat vobis quod pascua bona depascebatis, & reliquias pascuarum conculcastis pedibus vestris, & oues conculcationes pedum vestrorum comedebant. Et paulò post subiungit, Et cognoscetis quod ego Dominus, & vos oues pascuarum mearum. Homines mei estis, & ego Deus vester dicit Dominus Adonai.

*Quod pastor negligenter se gerens cum ouibus, pœnas dat,
& ouis non obediens pastori, punitur.*

Cap. XXII.

VDI TE Episcopi, & audite laici quomodo dicit Deus, Iudicabo inter arietem, & arietem, & inter ouem, & ouem. Et ad pastores dicit, Iudicabimini propter imperitiam vestram, & perditionem ouium. Hoc est, Inter Episcopum & Episcopum iudicabo: & inter laicum & laicum, & inter Principem & Principem. Sunt enim rationales hæc oues, & hi arietes, non irracionales, ne forte dicat laicus, ego ouis sum, non pastor, & nullam rationem mei habeo, sed pastor videbit, & ipse solus de me rationem est redditurus. Nam quemadmodum si ouis bonum pastorem non sequatur, lupis exponitur ad interitum: ita si malum pastorem sequatur, in euidentem mortem incidit: vorabit enim eam pastor. Quare fugiendi sunt pastores perniciosi.

*Quomodo oporteat subditos obedire presidentibus
Episcopis. Cap. XXIII.*

PASTOREM bonum laicus honoret vt Dominum, vt Pontificem Dei, vt Magistrum pietatis. Nam qui illum audit, Christum audit: & qui illum spernit, Christum spernit: qui verò Christum non recipit, non recipit eius Deum ac patrem. Nam qui vos audit, inquit, me audit, & qui vos spernit, me spernit: & qui me spernit, spernit eum qui

A qui misit me, vt Episcopus laicos, vt filios diligit, fouens ac complectens charitatis studio tanquam oua ad pullos procreandos, vel tanquam pullos in vlnis tenens ad educandas gallinas: omnes admonens, omnes, qui quidem reprehensione opus habent, obiurgans, sed non percutiens, adigens ad pudorem, sed non ad euersionem, castigans ad conuersionem, coarguens ad correctionem, & rectitudinem viæ. Quod est validum conserua, hoc est, quod est firmum, fide securum custodi, populum pacificè pascens: infirmum consolida, hoc est, quod tentationem patitur, admonitione confirma. Aegrotum sana, hoc est, quod laborat ex fide in incertitudine, per doctrinam cura. Fractum alliga, hoc est, quod errauerat, vel quod comminutum, vel disruptum fuerat peccatis in errore viæ, alliga per consolatoriam admonitionem, leuatum delictis & bona spe iniecta recreatum: sic robustum ad Ecclesiam reuoca, reducens ad gregem. Abiectum restitue, hoc est, in peccatis repertum, & in pœnam segregatum, non permittens foris manere, sed apprehendens & conuertens reduc ad ouile, hoc est, ad populum immaculatæ Ecclesiæ. Quod perierat quære, hoc est, eum qui ob multitudinem peccatorum de salute desperauerat: ne finas funditus interire eum, qui ob multum torporem atque inertiam, somnolentus factus est, & qui propter grauem somnum, suæ vitæ est oblitus, & à proprio ouili ita longè discelsit vt in lupos incideret, tu require, & correptum conuerte, & sobriū esse hortare, atque spem in iuce, non permittens illum dicere id, quod à quibusdā dicitur, Quod impietates nostræ in nobis sunt, & in ipsis tabescimus, & quonam modo inuenimus? Si igitur fieri potest, transferat in se Episcopus peccatum, & dicat ei, qui peccauit, Tu modò conuerte, & ego morem debitam tibi, in me suscipio vt Dominus mortem nobis & omnibus debitam, in se suscepit. Nam bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis: mercenarius autem, qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, hoc est, diabolum, & relinquit oues, & fugit, & lupus diripit eas. Intelligere igitur oportet, quod cum erga peccatores misericors sit Deus, cum iureiurando pœnitentiam promisit. Qui ergo peccat, & promissionem Dei pœnitentiæ ignorat, & longanimitatem, ac patientiam eius nescit: præterea verò sanctas Scripturas eam prædicantes cognitatas non habet, vt qui abs te eas non didicerit, is ad interitum ruit: tu verò tanquam pastor beneuolus, & custos bonus, inuestiga numerans gregem, & quod deest, quære, quemadmodum Dominus Deus, & bonus Pater noster, cum misisset filium suum pastorem bonum, & saluatorem, Magistrum nostrum Iesum, mandauit ei vt relinqueret nonaginta nouem in montibus, vt pergeret ad quærendam errantem, & inuentam, super humeros attolleret, & ad gregem ferret lætus quod perditam ouem reperisset. Eodem modo te obedientem præbe, ô Episcope, quærens quod perierat, dirigens, quod aberrauerat, reducens quod recesserat: potestatem enim habes reducendi, & absoluendi vulneratos in remissione. Propter te Saluator dicit Paralytico in peccatis, Remittuntur tibi peccata. Fides tua te saluauit, vade in pace. Pax autem, & portus tranquillus est, Dei Ecclesia, cui absoluendo peccatores restitue sanos, immaculatos, alacres, studiosos, laboriosos in operibus bonis. Vt peritus & clemens Medicus medere omnibus in peccato errantibus: non enim opus habent, qui valent, medico, sed qui ægrotant. Venit enim filius hominis saluare, & quærere quod errauerat. Quoniam ergo medicus es Ecclesiæ Dei, adhibe medicamentum accomodatū vniciquæ ægroti: Omnibus modis cura, sana, saluos restitue Ecclesiæ. Pasce gregem: noli cum superbia præesse tanquam dominans, sed tanquam pastor bonus in sinum congregans agnos, & pregnantas consolans.

*Periculosum esse, reo non audito, iudicare, & pœnam in reum
statuere, antequam sermone redargutus sit.*

Cap. XXIII.

V

Sit autem

IT autem probus, bonus, mansuetus, simplex, verus, non durus, non contumax, non immanis, non gloriosus, non misericordiae ex-
pers, non inflatus, non acceptor hominum, non tumidus, non du-
plex, non illudens populis subiectis, non abscondens ab eis Deile-
ges, & sermones de poenitentia, non promptus ad eijciendum, & ex-
pellendum, sed cautus: non obiurgator, non praecipus, non admit-
tens testimonium contra aliquem sine tribus testibus, ijsque, quorum mores pridē
sint testimonio probati, & qui neque inimicitijs, neque inuidia ducantur. Reperi-
untur enim multi, qui aliorum malis lætantur, dicaces, triplices linguæ, fratres non
odio habentes, operam dantes, vt Christi oues dissipent: quorum sermones si teme-
rè audire voles, disperges tuum ouile, & trades lupis in cibum, hoc est Dæmonibus
& prauis hominibus, sed in figura humana feris, Ethnicis, Iudæis, & hæreticis im-
pijs. Nam ad expulsum ab Ecclesia, statim accedunt perniciosi lupi, & eum tãquam
agnum vorare existimant, suum lucrum illius interitum credentes. Etenim horum
pater diabolus homicida est. Et qui ob temeritatem iudicij tui iniuste damnatus est,
mœstitia affectus, & imbecillitate animi oppressus, vel ad gentes transfugiet, vel hæ-
resibus impeditur, & omnino ab Ecclesia atque à spe in Deum abalienabitur, &
implicabitur impietati: tuque illius interitus reus efficieris. Non enim est æquum
promptum esse ad eijciendum peccatores, tardum ad recipiendum reuertentem, &
paratum ad abscondendum, durum ad ægrotos curandum. Nam te talibus diuina
Scriptura dicit, Pedes eorum in malitiam currunt, veloces sunt ad effundendum san-
guinem. Contritio & labor in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt. Non est
timor Dei ante oculos eorum. Via pacis est Saluator noster Iesus Christus, qui do-
cuit nos cum dixit, Remittite, & remittetur vobis: date & dabitur vobis: hoc est, da-
te remissionem peccatorum, & remittentur vobis delicta, quemadmodum & per
orationem, nos instituit vt Deo diceremus, Dimitte nobis debita nostra, sicut &
nos dimittimus debitoribus nostris. Nisi ergo vos dimiseritis peccatoribus, qua-
ratione remissionem peccatorum vestrorum obtinebitis? Nonne contra ipsi vos ali-
gamini dicentes dimittite cum non dimittitis? Nonne vestro ipsorum ori aduersa-
mini, dicentes, dimittimus, non dimittentes? Scitote enim quod, qui innocentem e-
ijcit, vel redeuntem non recipit, interfector fratris existit, & eius sanguinem fundit,
vt Cain sanguinem Abel fratris: sanguisq; eius clamans ad Deum requiretur. Nam
iustus ab aliquo iniuste occisus, in quiete apud Deum manebit in æternum. Eo-
dem modo si quis temerè ab Episcopo fuerit eiectus. Ille, qui eiecit innocentem, tan-
quam peccatorem, acerbior interfector censetur, cum non respiciat ad Dei miseri-
cordiam, nec memor sit illius erga poenitentes bonitatis, neque talium rerum sco-
pus habeat eos, qui multitudinis peccatorum in poenitentia remissionem impetra-
uerunt. Quare audacior existimandus est interfector corporalis, qui in fontem
reijcit: eodem modo qui poenitentes non recipit, dissipat quæ Christi sunt, contra
illum veniens. Nam vt Deus iustus est in peccatoribus condemnandis, sic etiam mi-
sericors in poenitentibus recipiendis. Misericordiam enim, & iudicium canebat de
eo pius Dauid.

*Quod magnum exemplum poenitentiae proponitur nobis Dauid, & Ne-
nuita & Ezechias & eius filius Manasses: Cap. XXV.*

2. Reg. 12.

NESSE est autem, Episcopo, vt ante oculos habeas exempla præ-
teritorum, ijsque peritè vtaris ad regendum eos, qui vel asperis, vel
lenioribus opus habent sermonibus. Præterea verò æquum est, vt
in iudicando, Dei sententiam sequaris: & si Deus iudicat peccato-
res, val conuersos, item tu eodem modo iudices. Etenim nonne
Dauid lapsum increpatum per Natham dicentemque se poenitere
continuo

A continuo morte liberavit? inquit, Confide, non morieris. Ionam nolentem Ni-
neuitis prædicare, iussit à mari atque à Cete deuorari, orantem in ventre Cete ab
interitu in vitam reduxit. Ezechiam paululum in superbiam elatum cum lachrymis
rogantem, crimine liberavit. Audite, ô Episcopi, vile ad tales res exemplum. Scri-
ptum est enim in quarto Regum, & in secundo Paralipomenon libro dierum, his
verbis, Et mortuus est Ezechias, & regnavit filius eius Manasses: duodecim anno-
rum erat cum regnare cœpisset, & quinquaginta quinque annis regnavit in Ieru-
salem: & nomen matri eius Epsiba. Fecitque malum in conspectu Domini, non
abstinuit ab abominationibus gentium, quas exterminavit Dominus à facie filio-
rum Israël: & conuersus est Manasses & ædificauit excelsa, quæ dissipauit Ezechias
pater ipsius, & statuit columnas Baal, & erexit altare Baal, & fecit Lucos sicut fece-
rat Achab Rex Israël. Et fecit altare in domo Domini, in quo dixit Dominus ad Da-
uid & ad Solomonem filium eius, Quoniam in ipso ponam nomen meum. Et sta-
tuit Manasses altare, & in ipso seruiuit Baal, & dixit, Erit nomē meum in æternum:
& ædificauit altaria in duobus atrijs domus Domini militiæ cœli. Et ipse traduxit
filios suos per ignem in Gebenænom, & ariolatus est, magicique artibus operam
dedit, & habuit Pythones, vates, coniectores, & Seraphin: & abundauit vt faceret
malum in oculis Domini, vt irritaret eum. Et posuit fufile, & sculptile luci imagi-
nem, quam fecit in domo Domini in quo elegit Dominus ponere nomen suum il-
lic in Ierusalem sancta ciuitate in æternum, & dixit, Non faciam pedem meum mo-
ueri à terra Israël, quam dedi patribus ipsorum. Verum si custodiuerint omnia quæ-
cunque mandauit ipsis secundum mandatum, quod mandauit seruus meus Moses,
& non audiuerunt. Et seduxit eos Manasses vt facerent malum in cōspectu Domini
super gentes, quas deleuit Dominus a facie filiorum Israël. Et locutus est Dominus
ad Manassem, & ad populum eius in manu Prophetarum seruorum eius dicens, Eo
quod fecit Manasses Rex Iuda abominationes has malas, ab omnibus quæ fecit A-
morraeus in conspectu eius, & peccare fecit Iudam in idolis suis, hæc dicit Dominus
Deus Israël, Ecce ego porto mala in Israël & Iudam, vt omnis qui audit illa, perso-
nent ambæ aures eius: & extendam super Israël mensuram Samariæ, & pondus do-
mus Achab, & delebo Ierusalem tanquam tabulam, quæ deletur: & euertam in fa-
ciem suam, & tradam reliquias hæreditatis meæ, & dabo eos in manus inimicorum
ipsorum, eruntque in vastitatem, ac in rapinam omnibus inimicis ipsorum, eo quod
fecerunt mala in oculis meis, & sunt irritantes me à qua die eduxi patrem ipsorum à
terra Aegypti, vsque ad hanc diem. Insuper sanguinem innocentem effudit Manas-
ses multum vehementer, donec impleuit Ierusalem vsque ad os, præter peccata ip-
sius à quibus peccare fecit Iudam, vt faceret malum in oculis Domini. Et eduxit Do-
minus duces copiarum Regis Assur, ceperuntque Manassem in vinculis, & vinxe-
runt compedibus ferreis, duxeruntque Babylonem, & erat vinctus & totus ferro
circumdatus in carcere, & dabatur ei fufuraceus panis pondere modicus & aqua
cum aceto in mensura, vt viuere posset. Et erat oppressus, dolensque valde. Et post-
quam vehementer afflicus est: quæsiuit faciem Domini Dei sui, & humiliatus est
vehementer à facie Domini Dei patrum ipsius, & orauit ad Dominum dicens:

Oratio Manasses Regis Iuda. Cap. XXVI.

OMINE Omnipotens Deus patrum nostrorum Abraham, Isaac,
& Iacob. & seminis ipsorum iusti, qui fecisti cœlum, & terram cum
omni ornatu eorum: qui ligasti mare verbo mandati tui, qui con-
clusisti abyssum, & consignasti eum terribili, & glorioso nomine
tuo, quem omnia pauent, & tremunt à facie virtutis tuæ: quoniam
importabilis magnificentia gloriæ tuæ, & intollerabilis ira in pec-
catores

» catores comminationis tuæ, immensa, & inuestigabilis misericordia promissio. E
 » nis tuæ, quia tu es Dominus misericors, longanimis, multæ misericordiæ, & pœni-
 » tens super improbitates hominum. Quoniam tu Deus secundum bonitatem probi-
 » tatis tuæ, promissisti pœnitentiæ remissionem peccantibus in salutem. Tu igitur do-
 » minus Deus noster iustorum non posuisti pœnitentiam iustis Abraham, Isaac, &
 » Jacob, qui non peccauerunt, sed posuisti pœnitentiam super me peccatore, quoni-
 » am peccaui super numerum arenæ maris. Multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domi-
 » ne, multiplicatæ iniquitates meæ: & non amplius dignus sum figere oculos, & intu-
 » eri altitudinem cœli à multitudine iniquitatum mearum: Incuruatus multò vinculo
 » ferri, quoniam irritaui furorem tuum, & malum in conspectu tuo feci, statuens ab-
 » ominationes, & multiplicans offensiones. Et nunc inclinans genua cordis mei, ro-
 » gans bonitatem tuam: peccaui Domine, & peccata mea ego cognosco, sed peto, ro-
 » gans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitati-
 » bus meis, neque in æternum iratus conserues mala mihi, neque condemnes me in
 » infimis locis terræ. Quia tu Deus, Deus pœnitentium, & super me ostendes boni-
 » tatem tuam, quoniam cum sim indignus, saluabis me secundum multam misericor-
 » diam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ, quoniam te laudat om-
 » nnis virtus Cœlorum, & tua est gloria in secula. Amen.

» Et audiuit vocem suam Dominus, & misertus est eius, & facta est circa ipsum flam-
 » ma ignis, & liquefacta sunt omnia circa ipsum ferramenta & sanauit Dominus Ma-
 » nassem à tribulatione eius, reduxit eum Ierusalem ad regnum suum. Et cognouit
 » Manasses quod Dominus ipse est Deus solus, & seruiuit soli Domino Deo in toto
 » corde eius, & in tota anima eius, & putatus est iustus. Et iustulit Deos alienos, &
 » sculptile à domo Domini, & omnia altaria, quæ ædificauerat in domo Domini, &
 » omnia altaria in Ierusalem eiecit extra ciuitatem & direxit altare, & sacrificauit su-
 » per ipsum sacrificium salutaris & laudis. Et dixit Manasses Iudæ, vt seruiret domino
 » Deo Israël, & dormiuit in pace cum patribus suis, & regnauit Amon filius eius
 » pro eo, & fecit malum coram Domino, secundum omnia quæcunque fecerat Ma-
 » nasses pater eius in primis, & irritauit Dominum Deum suum. Audistis, filij charis-
 » simi, quemadmodum Dominus Deus eum, qui idola coluerat, & multos infantes
 » occiderat, leuiter castigatum recepit, & dimisis delictis, eum in regnum reduxit.
 » Non solum enim pœnitentibus indulget, sed etiam pristinam dignitatem restituit.

Contra eos, qui ex contemptu peccant sit exemplo Amon.

Cap. XXVII.

4. Reg. 21.

» **N**LLVM peccatum idolatriæ reperitur grauius: ea est enim contra
 » Deum impietas, sed tamen ipsa quoque per veram pœnitentiam con-
 » donatur. Si verò quis de industria peccet tentas Deum, quasi non
 » vlciscentem mala: is remissionem non consequitur, quamuis secum
 » ipse dicat, Sit mihi propitius Deus, quoniam ambulabo in euerfio-
 » ne cordis mei prauis. Talis fuit Amon Manassis filius. Inquit enim
 » scriptura, Et cogitauit Amon cogitationem transgressionis malam: & dixit, Pater
 » meus à iuuentute multa iniquè fecit, & in senectute pœnitentiam egit, & nunc ego
 » ambulabo prout concupiscit anima mea, & postea conuertar ad Dominum.
 » Et fecit malum in conspectu Domini supra omnes, qui fuerunt ante
 » ipsum, & exterminauit eum Dominus Deus citò à terra eius bo-
 » na: & irruerunt in eum serui sui, & occiderunt ipsum in
 » domo ipsius, & regnauit annos
 » duos solos.

Quod

Quod Christus Iesus venit peccatores saluare per pœnitentiam.

Cap. XXVIII.

ATENDITE laici, ne quis vestrum cogitationem Amon in corde
 suo confirmet, & breui tempore pereat. Eodem modo Episcopus
 conferuet quantum potest, eos, qui non peccauerunt, vt sine pecca-
 to perseuerent: & eos qui à peccatis conuertuntur, curatos recipiat.
 Si verò pœnitentem contra misericordiam non admiserit, peccabit
 in dominum Deum suum, iustificans se ipsum supra illius iustitiam,
 & non recipiens quem ille recepit per Christum: propter quem misit filium suum in
 terram hominibus tanquam hominem: propter quem voluit de muliere illum nasci
 cum esset factor mulieris & viri: cuius causa non parcens cruci, & morti, ac sepultura,
 permisit illum pati, cum esset natura impassibili, filius dilectus, dei verbum, ma-
 gni consilij angelus, vt morti subiectos, morte liberaret. Hunc irritant non recipi-
 entes pœnitentem. Is enim me Matthæum, cum essem prius publicanus, vocare non
 est veritus, & petrum, qui eum ob timorem ter negauit, cum is per pœnitentiam ip-
 sum placasset, & amaræ fleuisset, in gratiam recepit, pastoremque priorum agno-
 rum constituit. Et Paulum coapostolum nostrum, qui multa nobis prius intulerat
 mala, & blasphemauerat in nomen sanctum: pro persecutore Apostolum fecit, vas
 electionis illum instituens, & alteri cuidam mulieri peccatrici inquit, Remittuntur
 tibi peccata multa, quoniam dilexit multum. Quædam aliam peccatricem statuerunt
 seniores coram eo, & reiecto in eum iudicio, exierunt. Cognitor verò cordium do-
 minus, cum quæssisset ab ea, num seniores ipsam condemnassent, illaque negasset, di-
 xit mulieri, Vade, neque ego te condemno. Hunc Saluatorem, Regem, & Dominum,
 & Deum nostrum Iesum Christum, o Episcopi, tanquam scopum vos habere, hu-
 ius imitatores vos esse oportet, mites, quietos, clementes, misericordes, pacificos,
 mansuetos, promptos ad docendum, ad conuertendum, ad recipiendum, ad cohor-
 tandum non percussores, non iracundos, non petulantes, non gloriosos, non su-
 perbos, non vinolentos, non ebrios, non inanes sumptus facientes, non delicatos,
 non sumptuosos, non tanquam alienis, sed tanquam proprijs Dei donis vtentes,
 tanquam bonos dispensatores factos, tanquam eos, à quibus dominus rationem est
 postulaturus. Sufficiens habeat victum & vestitum Episcopus, vsui, & dignitati
 accommodatum: non vtatur dominicis rebus tanquam alienis, sed moderatè: dig-
 nus est enim operarius mercede sua. Delicatus ne esto, ne leuis, sed tantum expetat,
 quæ faciunt ad conseruandam naturam.

Matth. 9.

cc

Matth. 26.

cc

Act. 9.

Luc. 7.

10. m. 8.

Matth. 10.

*De primitijs & decimis, & quomodo debeat Episcopus ex ijs ipse capere,
 vel eas cum alijs communicare. Cap. XXIX.*

QUAE ex decimis, & primitijs secundum mandatum dei dantur, vt dei ho-
 mo consumat, voluntaria, quæ occasione pauperum offeruntur, rectè di-
 spensat orphanis, viduis, afflictis, & peregrinis egentibus: vt qui habet ve-
 um harum rerum rationem ab eo reposcentem, qui hanc dispensationem
 illi commisit. Omnibus egentibus cum iustitia tribuentes, ipsique ijs vtentes, sed non
 abutentes: comedentes de ijs, sed non soli vorantes, egenisque impertientes, dei of-
 fensionem vitabitis. Nam si soli hæc consumetis exprobrabitur vobis à deo dicente,
 tanquam insatiabilibus, & voratoribus, lac comedebatis, & lanis vestiebamini. Et in
 alio loco, Nunquid habitabitis soli super terram? Propterea in lege præceptum est
 vobis. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Atque hæc non idè dicimus, vt non ca-
 piatis fructum laborum vestrorum? Scriptum est enim, Non infrenabis os boui tri-
 turanti: sed moderatè, & cum iustitia. Et igitur in area laborans in somnis bos come-
 dit quidem, sed non totum absomit, sic vos laborantes in area, hoc est, in Ecclesia
 V 3 dei,

Ezec. 34.

Isa. 5.

Deu. 25.

Nu. 8. Dei, de Ecclesia comedite, morè Leuitarum ministrantium in tabernaculo martyrij, E
 quod per omnia Ecclesiæ figuram referebat, etiam verò ex nomine martyrium Ec-
 clesiæ tabernaculum designabat. Hic igitur leuitæ tabernaculo assidentes, de ijs, quæ
 Deo offerebantur ab omni populo, donis, partibus, primitijs, decimis, sacrificijs, ob-
 lationibus sine prohibitione partem habebant ipsi, & vxores eorum, filij & filia co-
 rum. Quoniam autem eorum officium erat tabernaculo ministrare: propterea sorte
 terre non acceperunt in filijs Israël, quòd oblationes populi fors Leui, & fors tribus
 eius. Vos igitur hodie, ò Episcopi, estis populo vestro sacerdotes. Leuitæ, qui mini-
 strant sacro Tabernaculo sanctæ, & catholicæ Ecclesiæ, atq; assistentes ad altare do-
 mini & dei nostri, & adducetes ei rationales & incruentas hostias per Iesum mag-
 num Pontificem: Vos laicis, qui inter vos sunt, estis Prophetæ, Principes, Duces,
 & Reges, mediatores Dei, & fidelium ipsius, participes verbi ac nuncij, cognitores
 Scripturarum ac tubæ Dei, testesq; eius voluntatis, qui omnium peccata portatis, &
 de omnibus rationem redditis, quibus (vt audistis) grauius minatur sermo, Si ab-
 sconderitis ab hominibus clauem sciētiae. quibus periculum damnationis imminet,
 nisi annunciaueritis voluntatem eius, populo vobis subiecto: quibus certa merces à
 Deo parata est, & gloria ineffabilis laudabiliter, & rectè ministrantibus in Taberna-
 culo sancto. Nam quemadmodum vestrum est onus, ita ministeria victus, atq; alios
 necessarios vsus vos capitis. Imitatores enim estis Christi, & vt ipse omnium nostrū
 peccata portauit in ligno affixus, immaculatus pro ijs, qui supplicio digni erant, sic
 vos populi peccata in vos ipsos transferre oportet. Dictum est enim de Salvatore in
 Isaia, quòd hic peccata nostra tollit, & pro nobis dolet. Et rursum, Ipse peccata mul-
 torum portauit, & propter iniquitates ipsorum est traditus. Quemadmodum igitur
 vos scopi estis, ita scopum habetis Christum. Vt igitur ille omnium vestrum scopus
 est, sic vos laicorum vobis subiectorum. Nolite enim existimare facilè vel leue esse
 Episcopatus onus. Conuenit igitur, vt quemadmodum onus sustinetis ipsi, ita
 quoque fructuum primi participes sitis, & egentibus partem suppeditetis, vt qui ra-
 tionem reddituri estis ei, qui falsas rationes à vobis non est accepturus. Oportet e-
 nim eos qui Ecclesiæ assident, ali de Ecclesia. Quippe sacerdotes, Leuitas, assessores,
 ministros Dei, vt in libro Numerorum scriptum est de sacerdotibus. Et dixit Domi-
 nus ad Aaron, Tu & filij tui, & domus patris tui accipietis peccata sanctorum sacer-
 dotij vestri. Ecce dedi vobis custodiam primitiarum de omnibus sanctificatis à filijs
 Israël. Tibi dedi ipsa in munus, & filijs tuis post te in legem æternam. Et hoc erit vo-
 bis à sanctificatis, à fructibus, & à donis, & ab omnibus sacrificijs, & ab omni deli-
 cto, & de peccatis, & quæcunque reddunt mihi, ab omnibus sanctis tibi erunt & fili-
 js tuis, in sanctuario comedite ipsa. E paulò post, Omnes primitiæ olei, & vini, & fru-
 menti, quæcunque dederint Domino, tibi dedi ipsa. Primogenita omnia tibi dedi,
 & dices omne donum omne primogenitum hominis & iumentum mundi & immun-
 di, & hostiæ & pectoris, & humeri dexteri ad sacerdotes pertinet, & reliquos infer-
 uientes Leuitas, Audite hæc vos laici, & electa Dei Ecclesia Dei. Etenim antea popu-
 lus Dei populus & gens sancta vocabatur: vos quoq; igitur estis sancta Dei, & sacra
 Ecclesia descripta in cælo, regale sacerdotiū, gens sancta, populus acquisitionis, spō
 sa ornata domino Deo, Ecclesia magna, Ecclesia fidelis. Quæ prius dicta sunt, nunc
 auribus percipe, primitiæ Pontifici Christo, & ministrantibus ei, decimæ salutaris
 initium nominis Iesu. Audi sacra catholica Ecclesia, quæ decem plagas effugisti,
 & decalogum accepisti, & legem didicisti, & fidem eis adeptam, & in Iesum credidisti,
 & de nomine eius appellata es, & in consummatione gloriæ ipsius firmata: quæ tūc
 victimæ erant, nunc orationes sunt preces & gratiarū actiones: quæ tūc primitiæ, &
 decimæ partes & dona, nūc oblationes: quæ per sanctos Episcopos offeruntur domi-
 no Deo per Iesum Christū, qui pro ipsis mortuus est. Ij enim sunt Pōtiffices vestri, sacer-
 dotes vestri presbyteri sunt leuitæ vestri qui nūc sunt diaconi, lectores, cantores, olli-
 arij, diaconissæ, vestræ viduæ, virgines, orphani vestri: ijs omnibus superior pōtiffex est.

In cuius figuram, & dignitatem quilibet de Clero sit
 constitutus. Cap. XXX.

PIS COPVS verbi minister est, scientiæ custos, mediator inter Deū
 & vos in seruitute, quam Deo impendit: is pietatis magister est, is
 post Deum pater vester, qui per aquam vos regenerauit in adoptio-
 nem filiorum Dei, is Princeps & dux vester, is Rex vester & dynasta.
 Denique, is terrenus Deus post Deum, cui à vobis honor debetur:
 nam de eo & similibus deus dicebat. Ego dixi dii estis, & filij excelsi
 omnes: & dijs non maledices. Episcopus enim supra vos sedeat, vt qui Dei dignita-
 te ornatus est, quatenus clero præest & omni populo imperat. Diaconus huic assi-
 stat vt Christus patri, & ministret ei in omnibus sine reprehensione, quemadmodū
 Christus à se ipso nihil faciens, quæ grata sunt patri facit omnino. Diaconissa in figu-
 ram Spiritus sancti honoretur à vobis, nihil sine Diacono agens vel loquens, quem-
 admodum nec paraclētus à se ipso aliquid loquitur vel facit, sed glorificans Christū,
 expectat eius voluntatem. & vt nemo in Christum credere potest sine doctrina spi-
 ritus, sic sine Diaconissa nulla mulier accedat ad Diaconum vel episcopum. Presby-
 teri in formam Apostolorum à vobis censeantur: magistri sint scientiæ Dei, quoni-
 am dominus nos mittens dicebat, Euntes docete omnes gētes, baptizantes ipsos in
 nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes ipsos seruare omnia, quæ manda-
 ui vobis. Viduæ & orphani in figuram altaris existimentur à vobis, virgines in figu-
 ram turibuli & incensi honorentur.

Psal. 18.
 S. Ignat. sa-
 re eadem
 scripsit ad
 Magnes. et
 ad alios. in
 Epistola ve-
 ro ad Trall.
 hac ipsa re-
 perēs, mē-
 tionem fa-
 cit aposto-
 licarū con-
 stitut.

Matth. 28.

Quòd res tremenda est hominem se ipsum demittere ad dignitatem ali-
 quam sacerdotalem vt Corintæ, vt Saul, vt Ozias. Cap. XXXI.

QUEMADMODVM nō erat licitum alienigenam, & eum qui non ef-
 set Leuita, aliquid offerre, vel ad altare accedere sine sacerdotibus:
 ita vos sine Episcopo nihil facite. Quòd si quis sine Episcopo faciat
 aliquid, frustra illud facit: non enim in opus ipsi imputabitur. Vt
 enim Saul cum sine Samuele obtulisset, audiuit quoniam frustra fe-
 cisti: sic laicus omnis sine sacerdote perficiens aliquid, frustra facit.
 Et vt Ozias Rex cum non esset sacerdos, & sacerdotū sacra administrasset, in lepram
 incidit propter iniquitatem: sic omnis laicus non effugiet supplicium, si Deum con-
 temperit, suosq; sacerdotes despexerit, sibiq; honorem arrogauerit, non imitatus
 Christum, qui non ipse se glorificauit vt fieret sacerdos, sed expectauit vt à patre au-
 diret, Iurauit dominus & non poenitebit eum, Tu es sacerdos in æternū secundum
 ordinem Melchisedech. Quòd si sine patre Christus ipse se non glorificat, quomo-
 do fieri potest vt homo ipse se in sacerdotium proiciat, non accepta dignitate à su-
 periore, & ea faciat, quæ solis licita sunt sacerdotibus? Nōne Corintæ quanquam de
 tribu leui erant, incendio consumpti sunt cum in Mosen & in Aaron insultassent,
 & de ijs, quæ ad se non spectabant, pugnasent? & Dathan, & Abiron viui in Infer-
 num descenderunt? Et virga cum germinasset multorum insaniam compressit, & à
 Deo Pontificē institutum indicauit. Decet igitur & vos fratres sacrificia vestra, siue
 oblationes Episcopo afferre, vt Pontifici vel per Diaconos: etiam verò primitias, &
 decimas, & voluntaria ei afferte. Ipse enim cognoscit oppressos & cuiuslibet tribuit,
 quantum satis est, ne quis sæpe eodem die, aut eadem hebdomada accipiat, alius ve-
 rò nihil omnino. Aequum est enim ijs, qui verè oppressi sunt, potius in vsus suppe-
 ditare, quam ijs, qui oppressi esse existimantur.

1. Reg. 13.
 4. Reg. 15.
 & 2. Para.
 26. S. Ignat.
 in Epist. ad
 Magnes.
 Psalm. 109.

Num. 16.

Num. 17.

De conuiuio, & quemadmodum oporteat singulos Cleri ordines ab
 inuitantibus honorari. Cap. XXXII.

V 4 QVI

Luca 14.
S. Ignat.
ad Smyr.

S. Ignat.
ad Mag.

Malac. 2.

VI ad Agapas, siue (vt Dominus nominauit) ad conuiuium instituerunt vocare Presbyteros: quam norunt Diaconi oppressam, eam frequenter vocent. Seponatur autem in conuiuio quod pastori consuetum est dari, dico autem id quod ad primitias pertinet, veluti sacerdoti, etiam si conuiuio non adsit, in honorem Dei, qui ei sacerdotium commisit. Quantum autem vnicuique Presbyterorum datur, eius duplum detur Diaconis in honorem Christi. Presbyteris vero, vt qui laborant in verbo doctrinae, duplex quoque seponatur pars in gratiam Apostolorum Domini, cuius locum sustinent, tanquam consilij Episcoporum, & Ecclesiae corona. Sunt enim ij Senatus coelestis Ecclesiae. Si Lector sit, capiat partem vnam in honorem Prophetarum. Eodem modo Cantor & Ostiarius: vnicuique igitur gradui, laici debitum honorem tribuant, in donis atque in omni vitae veneratione. Non autem facile molesti sint praepositis, sed per ministros, quae voluerint, significant, hoc est per Diaconos, quibus cum maiori libertate poterunt vti. non enim ad Omnipotentem Deum accedere licet, nisi per Christum: ita laici omnia, quae volent, per Diaconum manifesta Episcopo faciant, sicque de illius sententia ea perficiant. Neque enim olim in sacro sanctuario offerebatur vel gerebatur aliquid sine sacerdote. Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem exquirent de ore ipsius, ait quodam in loco Propheta. Quoniam Angelus Domini Omnipotentis est: nam si ijs, qui demones colunt, in nefarijs & abominandis impurisque eorum sacris, etiam nunc sancta imitantur (ac longo quidem interuallo piaculum si in comparationem veniat, à pietate distet) veruntamen si ij in illis impijs religionibus sine sacerdote nihil offerunt, nihil faciunt, sed os lapidearum statuarum sacerdotem putant, à quo expectat sibi praecipere quid facturi sint, & quae ille praeeperit omnia exequuntur, nihilque nisi de eius sententia agunt, in honoreque habent sacerdotem, eiusque nomen sacrosanctum existimant in honorem inanimarum statuarum, cultumque improborum spirituum: si inquam illi, cum inania falsaque opinentur, in nullaque re firma spem suam collocent, tamen sanctitatem imitari conantur, quanto est equius vos, qui clarissimam fidem certissimamque spem obtinetis, & gloriosam aeternam infallibilem promissionem amplectimini, in praepositis colere dominum Deum, existimantes os Dei, esse Episcopum.

Quae sit dignitas Episcoporum, & Diaconorum: Cap. XXXIII.

NAM si Aaron postquam nunciauit Pharaoni sermones nomine Moysi, Propheta dictus est, Moses vero Pharaonis Deus, scilicet vti Rex simul, & Pontifex (vt inquit ad eum Deus) Deum posui te Pharaoni, & Aaron frater tuus erit tuus Propheta: cur non vos quoque internuncios verbi Prophetas esse existimetis, eosque vt Deos reueramini?

Quomodo oporteat laicos parere Diaconis: Caput XXXIII.

NUNC enim vobis loco Aaron Diaconus est, loco Moysi Episcopus: quod si Moses à Domino appellatus est Deus, à vobis quoque Episcopus Dei loco in honore habeatur, & Diaconus sit tanquam eius Propheta. Nam quemadmodum Christus sine Patre nihil agit, ita Diaconus nihil agit nisi de sententia Episcopi. Et quemadmodum Filius sine Patre non est, ita neque Diaconus sine Episcopo. Et quemadmodum Filius est obediens Patri, ita Diaconus omnis Episcopo pareat. Et quemadmodum Filius nuncius est & Propheta Patris, ita Diaconus nuncius est & Pro-

A & Propheta Episcopi. Propterea omnia quae à Diacono geruntur, significantur Episcopo, & per eum ad exitum perducantur.

Quod non licet Diaconum sine Episcopo aliquid agere. Cap. XXXV.

NUN summa autem nihil agat Diaconus sine Episcopo, nec cuiquam quicquam det, nisi de illius sententia. Nam si clam Episcopo alicui egenti praebuerit aliquid, in contumeliam Episcopi praebit, eumque calumniae subiiciet, vt qui negligere videatur eos, qui egestate oppressi sunt. Qui vero Episcopo sermone vel factis detrahit, Deum offendit, non audiens eum, qui dixit: Dijs non maledices. non enim de lapidum & lignorum piaculis legem ferebat, quae suo falso nomine sunt abominabilia, sed de sacerdotibus, & iudicibus, quibus dixit, Dij estis, & filij excelsi omnes.

Quod non oportet Diaconum praeter Episcopi sententiam dare aliquid: nam in calumniam Episcopi hoc aget. Cap. XXXVI.

SI vides, Diacone, aliquem inopia premi, admonito Episcopo illi suppedites, nec clam in eius contumeliam quicquam agas, ne murmurationem in illum excites. Non enim contra illum murmuratio orta videbitur, sed contra Dominum Deum, & audiet Diaconus & filij, quae Aaron & Maria in Mosen oblocuti, audiuerunt. Quomodo non timuistis loqui contra Mosen seruum meum? Et rursum idem Moses ijs, qui in eum conspirauerant, inquit, Non enim contra nos murmuratio vestra est, sed contra Dominum Deum nostrum. Nam cum laicus, qui dixerit racan, vel stulte, non impunè abiturus sit, vt qui nomen Christi contumelia affecerit, quid dicemus de Episcopo? per quem Dominus in ordinatione Spiritu sanctum vobis dedit: per quem sanctam doctrinam didicistis, & Deum cognouistis, & in Christum credidistis: per quem cogniti estis à Deo: per quem consignati estis oleo exultationis, & chrismate sapientiae: per quem filij lucis facti estis: per quem Dominus illuminatione vestra, Episcopi manus impositionem testimonio suo comprobans, in singulis vestrum suam sacram vocem emisit, dicens, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Per Episcopum, o homo, adoptat te Deus in fili dexteram matris tuae, & dilige eum, qui secundum Deum tuus pater est, & illum reuerere.

Quomodo oporteat honorare sacerdotes, & venerabiles existimare, cum sint patres spirituales. Cap. XXXVII.

NAM si de parentibus secundum carnem lex diuina inquit, Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt bene tibi sit, & qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. quanto magis de spiritualibus parentibus vobis praecipit, vt eos honoretis, & diligatis tanquam beneficos legatosque ad Deum, qui vos per aquam regenerauerunt, verbo quasi lacte educauerunt, in doctrina nutriuerunt: in mandatis confirmarunt: saluari corpore, & precioso sanguine dignos reddiderunt: à peccatis soluerunt, & sacrosanctae Eucharistiae participes effecerunt: diuinæ promissionis consortes, cohaeredesque statuerunt? Hos venerabiliter colite varijs honoribus: ij enim à Deo vitae & mortis potestatem acceperunt in pecca-

peccatoribus iudicandis, damnandisq; in mortem ignis æterni, nec non in liberan- dis ijs, qui redeunt, & in vita illis præstanda.

Quòd sacerdotes sunt præstantiores Principibus, & Regibus. Cap. XXXVIII.

os Principes & Reges vestros putatote, & tributa tanquàm Regibus penditote. De vestro enim illos, & domesticos illorum ali oportet, quemadmodum Samuel præcepit populo de Rege in primo Regum, & Moses de sacerdotibus in Leuitico, eodem modo nos de Episcopis vobis præcipimus. Nam si tunc populus proportionem, tanto Regi munera præbebat, quanto magis nunc Episcopus decreta sibi à Deo stipendia capere debet ad se alendū, & clericos, qui apud eum sunt? Quòd si aliquid orationi addendum est, plura hic capiat, quàm ille olim. Ille enim rem militarem tantum administrabat, belli pacisq; moderator ad tuenda corpora, hic verò Dei sacerdotium administrans, corpus, & animam periculis liberat. Quanto igitur anima corpore est excellentior, tanto sacerdotium Regno præstat. Ligat enim id & soluit supplicio, vel indulgentia dignos. Ideo Episcopum diligere debetis, vt patrem timere, vt Regem, honorare, vt dominum. Fructus vestros & opera manuum vestrarum in vestram benedictionem illi offerentes primitias vestras, decimas, partes, dona vestra dantes ei vt sacerdoti Dei: primitias inquam frumenti, vini, olei, pomorum, atque omnium, quæ Deus præbet vobis. Et erit oblatio tua accepta in odorem suauitatis Domino Deo tuo, & benedicet Dominus operibus manuum tuarum, & multiplicabit Dominus bona terræ tuæ, quoniam benedictio in caput tributis reuertitur.

Quòd quemadmodum leges decimas dare præcipiunt, ita & Euangelium. Cap. XXXIX.

NTelligendum est autem, quòd quanquàm Dominus liberavit vos à seruitute adiectorum vinculorum, & eduxit vos in refrigerium, non amplius sinens vos sacrificare bruta animalia pro peccatis, solutos illis expiationibus, emissarijs, assiduis lotionibus, & asperisionibus: nõ tamen oblationibus vos liberavit, quas sacerdotibus debetis, & beneficentijs erga eos, qui egent. ait enim Dominus noster in Euangelio, Nisi abundauerit vestra iustitia plusquàm scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum Cælorum. Ita ergo abundabit iustitia vestra, si de sacerdotibus, orphanis, viduis maiorem curam suscipietis, vt scriptum est, Disperfit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in sæculum sæculi. Et rursum, Per eleemosynam & fidem delentur peccata. Et rursum, Anima benedicta omnis simplex. Ergo ita facies quemadmodum Dominus præcepit, & dabis sacerdoti iusta sua, primitias de area & torculari pro peccatis tanquàm mediatori, atque internuncio posito inter Deum & eos, qui expiationibus & deprecationibus opus habent. Te enim dare oportet, illum distribuere tanquàm œconomum, & dispensatorem rerum Ecclesiasticarum. Neque enim ab Episcopo tuo rationem petere debes, neq; eius dispensationem obseruabis quomodo eam peragat, quando, cum quibus, vbi, bene, vel malè, vel conuenienter. Habet enim iudicem Deum, qui in eius manus hanc dispensationem commisit, & dignum eum effecit sacerdotio tanti loci.

Admonitio decem mandatorum. Cap. XL.

ABE præ oculis timorem Dei, memor omni tempore decem Dei mandatorum.

1 Diligito Deum vnum, ac solum, omnibus viribus tuis.

2 Noli

2 Noli attendere Idolis, & huiusmodi alijs tanquam dijs inanimis, vel ratione carentibus, vel dæmonibus.

3 Intellige Dei opera diuersum sumpsisse exordium per Christum, & sabbatiza- bis per eum, qui cessauit ab operando, non autem à prouidendo sabbatismum, qui ad Mag. est meditatio legum, non manuum cessatio.

4 Omnem absurdam cupiditatem abijce.

5 Omnem iniuriam, quæ ad hominum perniciem pertinet, iram omnem.

6 Honora parentes tanquàm ortus tui auctores.

7 Dilige proximum, sicut teipsum.

8 Impartire victum egentibus.

9 Periurium & iusiurandum vanum vita: non enim innocens iudicaberis.

10 Non appareas coram sacerdotibus vacuus, & voluntaria assidue offer, nec ab Ecclesia Dei absis: summo mane, ante omne opus, & iterum vesperè gratias agens

Deo, eo quòd tibi vitam est largitus. Operare, perseuera, labora, offer Domino voluntaria tua. Honora enim, inquit, Dominum tuis iustis laboribus, præbe peregrinis vnum, vel duo, vel quinque minuta. Congrega tibi cœlestes diuitias, quas nec ti- nea, neque fur demolitur. Sicque faciens noli iudicare Episcopum tuum, neque col- laicum: nam si fratrem iudicas, factus es iudex, à nullo ad hoc munus electus. Nã solis sacerdotibus cõcessum est vt iudicent, quoniã dictum est eis, Iustum iudicium iudica- te, Et rursum, Estote trapezitæ probati. Vobis enim permissum non est, imò cõtrã ijs, qui iudicandi potestate carent, dictum est, Nolite iudicare, & non iudicabimini.

De accusatoribus, & calumniatoribus, & quòd non oportet iudicem ijs facile credere, vel non credere, sed cum diligenti inquisitione. Cap. XLI.

PORTET tamen vt Episcopus rectè iudicet, sicut scriptum est, Iustum iudicium iudicate: & alio loco, Cur à vobis ipsis non iudicatis quod iustum est? Imitamini ergo peritos argentarios. Vt enim ij improbos numos reijciunt, probatos recipiunt, sic Episcopus debet quæ à reprehensione absunt, retinere: quæ vitium habent vel curare, vel si immedicabilia fuerint, proijcere, & non statim abscondere, neque cuius temere fidem habere. Accidit enim vt aliqui vel propter æmulationem, vel propter inuidiam contra fratrem falsam accusationem instituant, quod duo senes Babylone fecerunt in Susannam, & Aegyptia mulier in Ioseph. Tu igitur cum sis homo Dei, noli tales criminationes facile admittere, ne perdas innocentem, & occidas iustum. Nam qui talia recipere vult, iræ magis, quàm pacis pater est. Vbi autem ira reperitur, inde abest Dominus: nam ira cum sit Satanæ amica (illam inquam, quæ præter rationem excitatur) per falsos fratres nunquam in Ecclesia concordiam esse patitur. Quare quos tales cognoscitis dementes, contentiosos, alienis malis gaudentes, ijs nolite fidem habere, sed cauete ne quid à talibus contra fratrem audiat: quoniam in oculis eorum nihil infidet, præterquàm cædes, & in quo minus quis suspicatur, confodiunt virum. Tu ergo mentem adhibe accusatori, sapienter obseruans eius vitæ consuetudinem, quæ, ac cuiusmodi fuerit: & si cõperies eum verum dicere, fac secundum præceptionem Domini, apprehensumq; accusatum remotis arbitris corrige, vt ad poenitentiam redeat. Quòd si obsequi noluerit, vocatis duobus, vel tribus viris, monstra ei delictum, admonens eum in mansuetudine, & disciplina. Quoniam in corde bono requiescet sapientia, & in corde insipientium non cognoscitur.

Quòd oportet peccatores separatim increpare, & poenitentes recipere secundum ordinationem Domini. Cap. XLII.

Si

Igitur persuasus fuerit in ore trium vestrum, bene habet: quod si obdurauerit, dic Ecclesiae: si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & publicanus, nec illum amplius veluti Christianum in Ecclesiam admiseris, sed veluti Ethnicum vitaueris. Pœnitentiam agere volentem recipe: non enim prius Ethnicum vel Publicanum in communionem recipis, quàm eum præteritæ impietatis pœnitentiam. nam pœnitentibus locum pœnitentiæ statuit Dominus noster Iesus Christus.

Exempla de pœnitentia.

Cap. XLIII.

ETENIM ego Matthæus vnus ex duodecim, qui in hac doctrina loquuntur vobis, sum Apostolus, & cum prius publicanus essem, nunc per fidem misericordiam consecutus sum, pœnitentiâq; egi de præteritis actionibus, & dignus factus sum, vt essem Apostolus, ac prædicator verbi. Et Zachæus, quem Dominus recepit in pœnitentia illi supplicanti, item Publicanus antea fuerat. Iam verò milites, & publicanorum turba, cum accederent ad dominicum de pœnitentia sermonem, audierunt à Propheta Ioanne post baptismum, Nihil plusquam quod ordinatum est vobis, facite. Eodem modo Ethnici spem vitæ nõ amiserunt, si per pœnitentiam incredulitatem abiecerint. Quare vt Publicanum & Ethnicum habeas illum, qui de opere malo correptus, pœnitentiam agere recusat. Et Ethnici, si postea dolere, & ab errore redire volent, eos in Ecclesiam recipimus, vt verbum audiant, non tamen communionem habemus cum eis, quousq; recepto baptismi sigillo, initiati sint. Eodem modo pœnitentes, quousq; pœnitentiæ fructum non ostenderint, permittimus. Ecclesiam ingredi, quò verbum audientes funditus non intereant non habeant autem communionem orationis, sed discedant postlectionem legis, Prophetarum, & Euangelij: vt per discessum meliores euadant in vitæ consuetudine, studentes ad conuentus quotidie venire, & precibus operam dare, quò & ipsi recipi valeant, & eos, qui vident compungant, cautioresq; fiant, verentes ne in similia incidant.

Quòd non oportet inimicum animum habere aduersus illos, qui semel bisue peccant. Cap. XLIII.

NOLI tu abominari, o Episcopo, eum, qui vno alterove peccato lapsus est: nec illum Dominico sermone prohibito, neque à communi victu reijcito: quoniam neque Dominus recusabat cum Publicanis & peccatoribus cibum capere. quod cum ei à Phariseis obijceretur, dicebat, Nõ opus hebēt, qui valent, medico, sed qui ægrotant. Versamini igitur, & consuetudinem habete cum ijs, qui propter peccata segregati sunt, eos procurantes, consolantes, confirmantes, dicentesq; Hebr. 12. 6. ijs, Corroboramini manus dissolutæ, & genua debilitata. Consolari enim oportet iugentes, & parui animi hominibus alacritatem iniicere, ne ob magnitudinem mœstitiæ in dementiam incidant, quoniam pusillanimis valde insipiens est.

Quomodo oporteat recipere pœnitentem, & quomodo cum peccatoribus agendum sit, & qui sint ab Ecclesia abscindendi. Cap. XLV.

SI quis conuersus pœnitentiæ fructum ostenderit, ad orationem eum admitti oportet, vt filium illum perditum & prodigum, qui consumptis bonis cum meretricibus, porcos pascebat, & filiquis satur fieri ceperat, cum nemo illi daret. Deinde cum pœnitentia ductus, & ad patrem reuersus, dixisset: Peccaui in Cœlum, & coram te, & non sum amplius

Amplius dignus vocari filius tuus, eum amantissimus pater cum musicis recepit, redditaq; illi veteri stola, annulo, & calceamētis, atq; occiso vitulo saginato, lætatus est cum amicis. Idem fac tu Episcopo. Sed quemadmodum Gentilem per lauacrum recipis, post eius institutionem, ita hunc per manuum impositionem vt per pœnitentiam purgatum, omnibus pro eo rogantibus, in pristinum statum restitues, & erit ei in locum lauacri impositio manuum. Nam per impositionem manuum nostrarum credētibus Spiritus sanctus dabatur. Ac si quis ex firmis fratribus obijciat tibi, quòd hunc in gratiam recepisti, dic ei, Tu semper mecum es, & mea omnia tua sunt: gaudeere debebas & lætari quòd frater hic tuus mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuentus est. Quòd autē Deus pœnitentes non modò recipit, sed etiam eos in pristinum gradum restituit, idoneus testis est sanctus dauid, qui post commissum in Vriam delictum, rogabat deum, dicens: Redde mihi exultationem salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Et rursus, Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Ne proijcias me à facie tua, & Spiritum sanctum ne auferas à me. Tu igitur vt clemens medicus, peccatores omnes cura, vtens accommodatis ad saluenda medicamentis, non modò secando, vrendo, nouaculam adhibendo: sed etiam alligando, exiccando, iniicendo medicamenta leuia, cicatricem obducentia, emolliendo sermonibus consolatorijs. Si vulnus altum fuerit, reficito suauis vnguento, vt repletum reliquis partibus æquetur. Si sordes collegerit, nouacula perpurgato, hoc est, sermone ad incidendum idoneo. Si intumuerit, id acri collyrio complanato, hoc est, iudicij minis. Si serpat, cauterio cohibeto, tabemq; excidito, ieiunij acrimonia. Quòd si hæc feceris, viderisq; à pedibus vsq; ad caput non prodesse fomenta: non oleum, non fascias, sed serpere tabem superareque omnem medicinam, veluti cancerum omnia membra exedentem, tunc re multum considerata, ac deliberata, adhibitisq; alijs peritis medicis, tabidum membrum abscindito, ne totum Ecclesie corpus contabescat. Noli igitur esse facilis ad abscindendum, neque cito ad dentatam ferram curras, sed primum vtaris cultello abscissum diuidens, vt causa, quæ dolorem faciebat expulsa, corpus sine dolore conseruet. Quòd si aliquem impœnitentem, atque obduratum videris, tunc cum tristitia & luctu medicinam respicientem, ab Ecclesia abscinde. Tollite enim malum de vobis, & timoratos facite filios Israel. Et rursus, Non accipies personam diuitis in iudicio, & pauperis non misereberis in iudicio, quoniam iudicium domini est.

Quòd oportet Iudicem, non esse acceptorem personarum. Caput XLVI.

DVD si falsa fuerit criminis accusatio, vosq; pastores vnà cum Diacōnis vel ob personarum gratiam, vel ob munerum pactionem falsum pro vero acceperitis, volentes criminatori gratificari, reumque accusatum illum quidem, sed innocentem ab Ecclesia eieceritis, rationem reddetis in die Domini. Quoniam scriptum est, Innocentem & iustum non occides: non capies munera vt percutias animam. Munera enim excæcant oculos sapientum, & perdunt verba iusta. Et rursus, Iustificantes impium pro donis, & quod iustum est à iusto tollentes. Cauete igitur à condemnando aliquo iniuste, & ab improbis defendendis. Væ enim dicenti bonum malum, & malum bonum: amarum dulce, & dulce amarum: ponenti lucem tenebras, & tenebras lucem. Nam si alios iniuste condemnatis, ipsi contra vos pronunciat: quoniam ait Dominus, Quo iudicio iudicatis, iudicabimini, & quo condemnatis, condemnabimini. Quare si nulla personarum ratione habita, iudicaturi estis, cognoscite eum, qui falso testimonio accusat proximum, ostenditeq; esse calumniatorem, inuidum, interfectorem, perturbatorem, oratione incōstantem, sibi pugnantem in

ijs, quæ loquitur, & verbis proprii oris conuictum. Laqueus enim validus infidet in eius labijs: quem refutatis eius mendacijs, seuerè iudica, & gladio ignis trade, facq; tu in eum, quemadmodum ille cogitabat in proximum facere. Nam quod locutus est, quantum ad eum attinet, occidit fratrem, iudicis auribus occupatis. Scriptum est autem, quod fundens sanguinem hominis, pro sanguine ipsius effundetur, & tolles sanguinem innocentem à te effusum.

Deuter. 19.

»

Quomodo oporteat calumniatorem punire. Cap. XLVII.

FICITE eum extra cœtum vestrum veluti fratris interfectorem: deinde interiecto tempore, si se pœnitere confessus fuerit, premitte eum ieiunijs, postea manu ei imposita recipite, prius tamen fide accepta, se neminem posthac turbaturum. Quod si reuersus in Ecclesiam, eodem modo seditionem moueat, & studio contentionis comparas crimina, non desinat fratrem perturbare, & vexare: exterminate eum, veluti hominem pestilentem, ne Ecclesiam Dei euertat. Talis enim homo ciuitatem perturbat, & si intra Ecclesiam manet (quod decorum non est) illi existit inutilis, & superfluus, inquinans, quantum in se est, Christi corpus. Nam si quidam homines, qui à suo ortu superflua membra reliquo corpori adiuncta habent, veluti digitos, vel carnis processus, propter turpitudinem illas eminentias abscindunt, nihilq; sit ijs indecorum, cum per artificem naturalem corporis habitum recipiunt, quanto magis id facere debetis, vos Pastores, cum sit Ecclesia corpus perfectum constans ex integris membris in Deum credentibus in timore Domini & charitate: scilicet cum inuenitur membrum aliquod superfluum, improba sapiens, & reliquum corpus deturpans, atq; perturbans, seditione, contentione, detractione: afferens ei timores, molestias, maculas, detractiones, crimina, perturbationes, & huiusmodi diaboli opera: operam dans veluti ad id delectus à diabolo vt nihili fiat Ecclesia per blasphemias, tumultus, contentiones, dissensiones. Is igitur extra ecclesiam iterum eiectus à cœtu Domini meritò abscinditur: ornatioq; est Dei Ecclesia, quàm antea, cum illud superfluum, & à se alienum membrum nutriebat. Ideo neq; in blasphemiam amplius, neq; in contemptum incurrit, liberata improbis, dolosis, contumeliosis, ferocibus, proditoribus, honestati infestis, voluptuosis, vanæ gloriæ cupidis, deceptoribus, ostentatoribus, qui sibi proposuerunt dispergere, imò verò dissipare agnos Domini.

» Tu autem, Episcopo, stude vnà cum clero tibi subiecto, rectè tractare verbum veritatis, quoniam dicit Dominus, Si obliquè contra me ambulatis, & ego contra vos obliquè ambulabo. Et alio in loco, Cum sancto sanctus eris, & cum innocente innocens eris, & cum peruerso peruerteris. Sanctè igitur ambulare, vt laude potius à domino, quàm contrà reprehensione digni iudicemini.

Leuit. 26.

Psal. 17.

Quòd oportet Diaconum leuare onus Episcopi & leuiora gubernare. Cap. XLVIII.

CONCORDIAM tenentes, o Episcopi, pacem inter vos seruate, misericordes & fratrum amantes, accurato studio pascite populum, vnanimi mente docentes vobis subiectos eandem sententiam habere, & idem de iisdem rebus sentire. Ne sint in vobis schismata: fitis autem vnum corpus & vnus spiritus perfectus eadem mente, & eadem sententia secundum Domini mandatum. Atq; omnia quidem Diaconus ad Episcopum referat, vt Christus ad patrem refert, sed quæ potest ipse, per se gubernet, accepta ab Episcopo potestate, vt Dominus à patre & creandi & prouidendi potestatem accepit. Grauiora Episcopus iudicet. Verum esto Diaconus

Ignat. ad
Trall. ad
Mag. ad
Smyrn.

Anus Episcopi auditus, oculus, os, cor, anima. Ne sit in multis sollicitus Episcopus, sed tantum in precipuis, quemadmodum Ithor Mosen admonuit, & eius consilium probatum fuit.

Quòd non est conueniens Christiano controuersia, & altercatio. Cap. XLIX.

PRAECLARA Christiani laus est, cum nullo habere negocium. Quod si ex aliqua vexatione, vel tétatione lis alicui oriatur, curet vt ea trafigatur, etiam si detrimetum pati debeat: nec ad Ethnicum iudiciu accedat, sed nec patiatur mundanos magistratus, de nostris ius dicere. Nam per illos diabolus Seruos Dei vexat, & nobis notam inurit, quasi non habeamus nos vnum sapientem, qui possit inter partes ius administrare, & controuersias componere.

Quòd non oportet fideles coram Infidelibus litigare, neque ex ijs alium quem testem vocare aduersus Christianum. Cap. L.

NON cognoscant ergo gentes controuersias, quæ inter vos oriuntur, neque contra vos infidelium testimonia recipiatis, neque ab ijs iudicari velitis, neque ijs aliquid tribuatis commodi metusve causa: Sed reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei Deo: veluti tributum, census, didragmum: quemadmodum Dominus noster cum dedisset staterem, molestia liberatus est. Opta igitur potius detrimentum pati, & ijs, quæ ad pacem pertinent, intende, nò solum erga fratres, sed etiam erga infideles. Nam si in commodis vitæ iacturam pateris, in ijs, quæ ad Deum pertinent, damni nihil facis, cum pius sis, & secundum Christi mandatum viues. Quod si fratres inter se de ijs rebus controuersias habent (quod absit) hoc ipso Præpositi intelligere debetis, quod qui tales sunt, fratrum in Domino officio non funguntur, sed potius, infensorum inimicorum: atque vnus quidem ex ipsis inuenietur, mitis, probus, filius lucis, alius verò immanis, contumax, iniustus. Cõdemnatus igitur, mulsetur, segregetur, pœnas odij aduersus fratrem pendat. Deinde si eum pœniteat, recipiatur, Sicq; castigati homines leuiora vobis reddent iudicia. Oportet etenim inter se condonare iniurias, non eos, qui iudicant, sed eos, quibus iniuria illata est, quemadmodum Dominus pronunciauit, cum ego Petrus eum interrogassem. Quoties in me frater meus peccabit, & remittam ei vsque septies? Et ipse respondit, Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies. Tales enim dominus vult suos esse discipulos, nihilq; omnino eos habere aduersus quenquam veluti effrenatam iram, vel immanem furorem, vel iniustam cupiditatem. Ira perturbatos igitur reducite in amicitiam, inimicitijs irretitos in concordiam, quoniam ait Dominus, Beati pacifici, quoniam ipsi filij Dei vocabuntur.

Matth. 12.

Matth. 17.

Matth. 18.

Matth. 5.

Quòd oportet in secunda sabbatorum cognoscere causas. Cap. LI.

IUDICIA vestra fiant in secunda sabbatorum, vt si qua controuersia ex sententia vestra oriatur vsque ad sabbatum, libera sit vobis facultas, qua possitis illam controuersiam componere, & pacem conciliare inter eos, qui litigant. Adsint autem iudicio Diaconi & Presbyteri integrè iudicaturi, veluti Dei homines cum iustitia. Cum vtrâque persona venerit, prout lex iubet, ambo qui litigant, statuan-

tur in medio tribunali, ijsq; auditis, sanctè iudicium pronunciate: studentes, ante sententiam Episcopi, eos conciliare, ne exeat supra terram iudicium in peccatorem, prout in tribunali consortem participemq; causæ habet Christû Dei filiû. Quod si qui, eo quod nõ rectè ambulat in Domino, de blasphemijs erunt ab aliquo redarguti, eodem modo audite vtramque personã, accusatoris & rei non corrupti muneribus, neque in alteram partem propensi, sed cum iustitia tanquã vitæ æternæ mortisq; sententiam ferentes. Iustè enim (inquit) Quod iustum est, persequeris: nam qui iure à vobis supplicio afficitur, atque eicitur, à vita, gloriaq; æterna expellitur, & apud homines sanctos, infamia notatus, & apud Deum iudicatus habetur.

Deut. 16.

Quòd non oportet pro omni delicto eandem pœnam inferre, sed differentem pro varietate peccati. Cap. LII.

NOLITE pro omni peccato eandem sententiam ferre, sed vnicuique propriam pœnam statuete, cum multa prudentia, iudicantes singula delicta parua ac magna: atque aliter quidem æstimabitis peccatû operis, vel sermonis: aliter propositi vel cõuitij vel suspicionis. Atq; alios quidè minis subijcies, alios subsidijs pauperû, alios ieiunijs affliges, alios segregabis pro delicti magnitudine. Nã lex quoq; non omnibus delictis eandem pœnam decreuit, sed aliter puniebat quæ in Deum, & quæ in sacerdotem, & in sacrum, & in hostiam committebantur: aliter quæ in Regem & Principem, atque ea, quæ in militem, & in subditum æqualem, siue quæ in seruum vel in bona, vel in bruta delinquebantur: & rursus non erat eadem ratio peccati in parentes, atque consanguineos, & non eodem modo vindicabantur, quæ ex proposito fiebant, & quæ casu, atque illis quidem mors per crucem, vel per lapides pœna statuebatur, ijs multa vel verbera, vel talionis pœna. Quare vos quoque diuersis delictis, diuersas pœnas imponatis, ne fortè aliqua iniuria interueniēs, prouocet Deum ad iram. Nam si quod iniustum iudicium exercebitis, eius à Deo mercedem capietis. Sicuti enim iudicio iudicatis, iudicabimini.

Matth. 7.

Quales oporteat esse accusatores, & iudices. Cap. LIII.

SEDENTES igitur pro tribunali, presentibus ambabus personis (nõ enim eos dicemus fratres, quousq; pacè inter se conciliauerint) exquirite diligèter de ijs, quæ in iudiciû adducuntur. Et primùm de accusatore, an nũc primùm accusauerit, an aliorû nomẽ detulerit: nũc ex similitudine ipsorû, vel ex cõtentione crimẽ natû videatur: qualis sit eius vitæ consuetudo, ac cù talis bonæ conscientie reperitus fuerit, tamen nõ habeatur fides soli. Est enim id cõtra leges, sed habeatis alios testes similibus moribus præditos, prout lex iubet, In ore duorû vel trium stabit omne verbû. Eam autem ob causam diximus, mores illorum inuestigandos esse cuiusmodi sint, quoniam sæpnumero euenit, vt duo vel plures in re mala testimonium dicant, & cõcorditer falsum defendant, quod factû est Babylone à duobus senibus in Susannã, & Samariæ à filijs iniquorû in Nabuthæ, & in Ierusalem à multitudine Iudæorum in Dominum, & in Stephanum eius protomartyrem. Testes igitur sint mites, iræ expertes, boni, charitate præditi, temperantes, continentes, ab improbitate alieni, fideles, pij: nam talium hominum, propter mores firmum, & propter vitam eorum verum censendum est testimonium: illorum, qui tales non sunt, testimonium nolite probare, etiã si aduersus aliquem concordēs esse videantur. Præceptum est enim in lege, Non eris cù multis in malicia: Non accipies auditû vanû: Non sedebis cum multitudine vt declines iustum. Rursus reum quoq; cognoscere debetis quæ, consuetudine, ac quibus moribus sit, si probatæ vitæ, si sine crimine, si sanctitatem

ample-

Matth. 18.

Daniel. 13.

3. Reg.

cap. 21.

Exod. 23.

amplectatur, si viduarum peregrinorum, & pauperum curam habeat, si fratres diligat, si turpis lucri cupidus non sit, non vorator, non pecuniarum direptor, si sit temperans, ac non afotus, vel ebrius, vel helluo, si sit clemens, & ad largiendû paratus.

Quòd fieri potest, vt alicui ex prioribus malis, in secundis habeatur fides. Cap. LIII.

SENIM ille præteritorû delictorum habet præiudicium, iam ex parte aliqua vera putanda sunt crimina, quæ ei nunc obijciuntur, nisi ius ipsi faueat. Fieri enim potest, vt ille aliquando peccauerit, à præsentem verò crimine innocens sit. Quare in ijs diligenter inuigilantes, in reum cautas firmasque sententias proferte: ac si post segregationem is veniam petat, procumbatq; Episcopo, & peccatum confiteatur, recipite ipsum, neque illum calumniatorem impunitum dimittatis, ne in alium rectè viuente calumniam excogitet, neue aliquem alium inuitet ad eadem faciendum. Neque verò conuictum sine nota relinquatis, ne alius in eandem culpam incidat. Nam nec testis prauorum impunitus manere debet, neque delinquens, pœnam effugere.

Quòd non oportet in iudicijs alteram tantum partem audire. Caput LV.

DICIMVS non oportere iudicia ex altera tantum parte constituere: nam si vnã tantum personam audieritis, absente altera, neq; se defendente aduersus obiectum crimen, temereq; sententiam damnationis tuleritis, rei interitus, & participes criminatoris, esse apud Deum, iustum iudicem reperiemini. Nam qui alterius iudicio præest, similis est eius, qui caudam canis manibus tenet. Quod si Babylonicos senes imitati fueritis, qui falso testimonio dicto, Susannam morti addixerunt, illorum iudicio ac pœnæ obstricti eritis, quoniam Susannam Dominus per Danielem è manu iniquorum eripuit: eos verò, qui sanguinis illius rei erant, igni adiudicauit: vos autem per ipsum increpauit, dicens: Sic fatui filij Israël non iudicantes, neque, quod verum est, cognoscetes, condemnastis filiam Israël, reuertimini ad iudicium, quia falsum testimonium locuti sunt contra eam.

Daniel. 13.

,,

,,

Exempla iusti iudicij, externorum iudicum in sententijs cautio. Caput LVI.

ASPICITE mūdana iudicia, quorum potestati videmus tradi homicidas, adulteros, veneficos, sepulchrorum perfossores, latrones: de quibus, cum quæsiuerunt præferti iudicio, ab ijs, qui illos in iudiciû adduxerunt, demum interrogant reos, an illa ita se habeant? Quibus affirmantibus, non continuo eos ad supplicium mittunt, sed per plures dies quæstiones exercent, cum multo consilio, & velo interiecto. Tandem verò is, qui sententiam mortis in reum pronunciaturus est, sublatis manibus aduersus solem, se innocentem ab illius sanguine contestatur. Quod illi faciunt, quanquã Ethnici, & diuini numinis ignari, vltionisq; à Deo propositæ propter innocentem damnationem.

Quòd non oportet fideles contra se inuicem aliquid habere. Caput LVII.

X 3 VOB

Vos verò cum sciatis quis sit Deus vester, & cuiusmodi sint eius iudicia, quoniam modo poteritis prauo animo in aliquem iudicij vestri sententiam ferre: quæstatim à Deo cognoscitur. Ac si iuste iudicatis, iusta præmia capietis, nunc & in futurum: si iniuste, paria consequemini. Nos ergo fratres consulimus vobis, vt à Deo potius laudem, quàm vituperationem consequi velitis: quoniam laus hominum à Deo vita æterna est, quemadmodum contra, mors æterna paratur. Quare estote iusti iudices, pacifici, iracundia vacantes: nam qui sine causa irascitur fratri, reus erit iudicio. Quòd si accidat ex casu aliquo commoueri vos in aliquem, sol non occidat super iracundiam vestram. Irascimini (inquit Dauid) & nolite peccare, hoc est, citò conciliamini, ne ira confirmata, recordatio offensionum fiat, & peccatum efficiat. Animæ enim recordantium mala in mortem, inquit Solomon. Dicit autem Dominus noster & Saluator Iesus Christus in Euangelio, Si offers donum tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quòd frater tuus habet aliquid contra te, dimitte ibi munus tuum ante altare, & vade prius & reconciliare fratri tuo, & tunc veniens, offer donum tuum. Donum autem, quòd Deo offertur, est cuiusque oratio & Eucharistia, Quare si quid aduersus fratrem tuum habes, vel ipse aduersus te, nec orationes tuæ exaudientur, neque Eucharistiæ tuæ recipientur propter subiectam iracundiam. Oportet autem assidue orare fratres. Sed quoniam Deus eos, qui in iracundia iniuste cum fratribus inimicitias habent, non exaudit, etiam si ter in hora orauerint: ideo necesse est omnes inimicitias, & animi imbecillitatem deponere, vt corde puro & immaculato orare valeamus. Quoniam inimicos quoque diligere Dominus præcepit: minimè verò amantes odio habere. Et legislator inquit, Non odio habebis omnem hominem: non habebis odio fratrem tuum mente tua: redargutione radargues fratrem tuum, & non accipies per ipsum peccatum: non odio habebis Aegyptium, quoniam advena fuisti apud eum: non odio habebis Idumæum, quoniam frater tuus est. Et Dauid dicit. Si retribuisti retribuentibus mihi mala. Quare si vis Christianus esse, sequere legem Domini: solve omne vinculum iniquitatis: in te enim Dominus potestatem reposuit dimittendi peccata fratri, quæ in te commissa sunt vsque septuagies septies, hoc est ad quadringenta nonaginta. Quoties igitur dimisisti fratri tuo, vt nolis eidem etiam nunc dimittere? Quoniam Zachariam audiistis dicentem, Vnusquisque malum proximi vestri ne cogitetis in cordibus vestris. Tu verò tamen iniuriarum memor es, & cõseruas inimicitias, & ad iudicium vocas, atque iram respicis, & oratio tua impeditur. Quòd si quadringentas nonaginta offensiones dimisisti fratri tuo, tamen auge præterea mansuetudinem tuam in bonitatem per te ipsum: & quamuis ille non faciat, tu tamè stude dimittere proximo, vt efficiaris filius Patris tui, qui est in cœlis, & cum oraueris, exaudiaris tanquam amicus Dei.

Quòd oportet Episcopos ea, quæ pertinent ad pacem, suggerere laicis per Diaconos.

Caput LVIII.

DE O, ô Episcopi, cum ad orationem peruenietis post lectionem, post psalmodiam, post Scripturarum doctrinam, Diaconus astans prope vos, alta voce dicat, Ne quis contra aliquem: Ne quis in hypocrisi. Vt si inter aliquos dissentio reperta fuerit, conscientia percussis rogent Deum, concilienturq; cum fratribus. Etenim si domus aliquam intrantes, ante omnia dicere debet, Pax huic domui, veluti pacis filius, pacem largientes ijs, qui ea digni sunt, vt scriptum est, vicinis & longinquis, quos nouit Dominus, quòd sunt sui, multò magis eos, qui Ecclesiã Dei ingrediuntur. Oportet in primis pacè precari. Quòd si quis alijs eam precatur, multò magis

Agis ipse in pace reperiat, veluti filius lucis. Nam, qui illam in se non possidet, non est dignus, qui eam alijs concedat. Idè opus est vt in primis habeat pacè ipse. Nam, qui ipse secum non disidet, neque cum alio contendet, sed erit pacificus, amicabile, congregans quæ Domini sunt, cooperator eius factus ad multiplicandum ei illos, qui salui fiunt in concordia. Qui enim inimicitias & dissidia excogitant, nec non contentiones ac iudicia, improbi & alieni à Deo iudicantur.

Connumeratio variae providentiæ, & quemadmodum Deus à principio per quamlibet generationem vocauit omnes ad pœnitentiam.

Cap. LIX.

DEVS enim cum misericordiæ Deus sit, à principio singulas generationes ad pœnitentiam vocauit per iustos ac prophetas. Atque illos quidem, qui ante diluuium fuerunt, per Abel, & Sem, & Seth, præterea per Enos, & per Enoch, qui fuit translatus, instituit: eos, qui in diluio reperti sunt, per Noë: qui erant Sodomis, per hospitalè Lot: eos, qui post diluuiū nati sunt, per Melchisedech, per patriarchas, per sanctum Iob: qui in Aegypto fuerunt, per Mosen: Israelitas per eundè Mosen, & per Iesum Leb, phinices & reliquos: eos, qui post legem fuerunt, per angelos, & per prophetas: eosdem per propriam incarnationè ex Virgine factam: illos, qui fuerunt paulò ante eius corporalem manifestationem, per præcursores Ioannè: eosdè per eundem, etiam post natiuitatem ipsius (Dicebat enim, pœnitentiã agite, appropinquauit enim regnum cœlorum) eos qui post eius passionem fuerunt, per nos duodecim, & per vas electionis paulum. Nos ergo, qui digni facti sumus, vt essemus testes aduentus ipsius cum Iacobo fratre Domini, & alijs septuaginta duobus, & septè Diaconis eius ex ore Domini nostri Iesu Christi audiimus, & perfectè scientes dicimus, quæ sit voluntas Dei bona, placens & perfecta per Iesum Christum nobis demonstrata, vt nullus intereat, sed vniuersi homines vnanimi sententia credentes ei, & vnanimem laudem ferentes in eum, viuant in æternum.

Quòd voluntas Dei est, vt omnes homines sint concordés in pietate ad imitationem cœlestium Virtutum.

Caput LX.

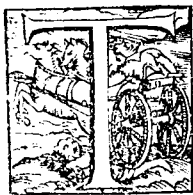
Dòc est enim illud, quod docuit nos Dominus, dicere patri suo, cum oramus, Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, vt quemadmodum cœlestes naturæ incorporearum virtutum omnes concorditer glorificant Deum, ita & in terra omnes homines vno ore, vnoque affectu glorificent solum Deum, vnum, ac verum per vnigenitum Christum. Voluntas igitur sua est laudari ipsum concorditer, adorari vnanimiter. Ea est enim voluntas ipsius in Christo, vt multi sint, qui saluentur in ipso. nec ei damnum demus, neque Ecclesiam extenuemus, neque numerum minuamus per vnã animam hominis à nobis interemptam, quæ cum potuisset saluari per pœnitentiam, periit non modò per propriam iram, sed etiam per vestras infidias, & impleuistis quòd scriptum est, Qui non congregat mecum, dispergit. Ac cum talis dissipator fueris, eris etiam ouium aduersarius, Dei inimicus, agnorum corruptor, quorum Dominus pastor fuit. nos congregatores ex varijs gentibus & lin-

guis in multo labore, in periculo, in fatigatione assidua, in vigilijs, & ieiunijs, humi-
cubationibus, persecutionibus, plagis, carceribus, vt Dei voluntati obsecuti, imple-
remus tricliniū recumbentium, hoc est sacram & catholicam Ecclesiā, gaudentibus
& exultantibus iis, qui sunt vocati: laudantibusque, & glorificantibus Deum, qui
illos, per nos ad vitam vocauit. Vos igitur quoad per vos fieri potuit, dispersistis, vos
verò laici pacē inter vos seruate, studentes Ecclesiam amplificare, & eos, qui putātur
agrestes, ad illā reducere: mansuere, atque restituere. Ea que summa promissio-
nis merces à Domino proponitur. Si separaueris ab indigno, dignum, & preciosum,
quasi os meum eris.

Iere. 5.

*Descriptio Ecclesiæ & Cleri, & quid vnusquisque ex congregatis
Clericis & Laicis in Synaxi facere debeat.*

Caput LXI.

V verò, ò Episcopo, esto sanctus, vacans culpa, non percussor, non
iracundus, non immanis, sed ædificator, conuersor, paratus ad do-
cendum, patiens, benignus, mitis, longanimis, monitor, consolator
tanquā Dei homo. Cū verò Ecclesiā Dei conuocās, veluti ma-
gnæ nauis gubernator, iube cum omni scientia cœtus celebrari,
præcipiens Diaconis tanquā nautis, vt disponāt loca fratribus, tan-
quā Epibatis, cum omni diligentia & sanctitate. Ac primū sit longa domus, ad
Orientem conuersa, ex vtrāque parte pastophoria habens ad Orientem, quæ nauis
habeat similitudinem: In eius medio sit Episcopi sedes, ad cuius vtrunque latus con-
fideant Presbyteri, & Diaconi assistant, succincti & expediti. Hi enim sunt ad nauta-
rum & muralium præfectorum similitudinem. Horum cura laici in altera sedeant,
cum omni quiete & ordine: mulieres quoque separatim sedeant, silentium seruantes.
Medius Lector, è loco superiori stans, legat libros Moysis, Iesu Nauæ, Iudicum,
Regnorum, Paralipomenon de reditu: præterea Iob, Solomonis, sexdecim Prophe-
tarum: seruata lectionum vicissitudine. Alius David Hymnos canat, & populus ini-
tia versuum concinat. Post hæc acta nostra, & Epistolæ Pauli cooperantis nostri,
quas ad Ecclesias misit, secundum institutionem Spiritus sancti. Deinde Diaconus
vel Presbyter legat Euangelia, quæ ergo Matthæus, & Ioannes vobis tradidimus,
& cooperatores Pauli Lucas, & Marcus accepta vobis reliquerunt. Ac cū Euan-
gelium legitur, omnes Presbyteri, Diaconi, & Laici assurgant cum magno silentio:
Scriptum est enim, Tace & audi Israël. Et rursum, Tu verò hic sta, & audies. Deinde
verò moneant presbyteri populum, vt sedeant, sed non omnes, ac postremus omnium
Episcopus, qui gubernatori est similis. Maneant autem Hostiarij ad introitus viro-
rum, illos custodientes: Diaconissa ad introitus sceminarum more nauticorum cu-
stodum. Nam in tabernaculo testimonij eadē seruabatur forma, cum populo, Deo.
Si quis inueniatur extra locum sedere, increpetur à Diacono veluti proreta, & in
suum locum reducatur. Non solum enim nauis, sed etiam mandræ habet Ecclesia
similitudinem: nam sicut pastores pecudes, capras, in quā, & oves secundum genera
& ætates separant, & quælibet sui generis similes sequitur, sic in Ecclesia iuniores
seorsum sedeant, si fuerit locus, alioqui maneant recti, grandiores natu ordine se-
deant, pueros stantes recipiant eorum patres & matres. Adolescentulæ rursum, si
sit locus, seorsum maneant: cæteroqui post mulieres stent: nuptæ & quæ iam liberos
habent, seorsum maneant: Virgines & viduæ & anus primæ omnium vel stent, vel
sedeant. Diaconus autem loca videat, vt quilibet ingrediens in suum locum conce-
dat, ac præter decorum ne sedeat, Eodem modo, Diaconus attendat in populo ne
quis murmuret, neue conuiueat, vel nutet. Oportet enim in Ecclesia accuratè, so-
briè, vigilanter manere, attentas aures habentem ad Domini sermonem. post hæc
omnes

Deut. 27.
& 5.

A omnes simul assurgentes, & ad Orientē conuersi post Catechumenorū, & pœniten-
tum exitum, supplicent Deo cœlū cœli tenenti, idque ad Orientē, in memoriā vete-
ris possessionis Paradisi ad Orientem positi, vnde primus homo contēpto mandato
serpētis cōsilio obtēperans, expulsus fuit. Diaconi, absoluta oratione, alij oblationi
Eucharistiæ sint intenti, ministrātes corpori Domini cum timore, alij turbas videāt,
quietēque illis imperent. Dicat autem, qui assistit pontifici, diaconus populo, **NE
QUIS CONTRA ALIQVEM. NE QVIS IN HYPOCRISI.** Deinde salutent inter
se viri, & inter se mulieres osculo in Domino, sed caueant ne quis dolosè id faciat
quemadmodū Iudas Dominū osculo tradidit. postea Diaconus oret pro omni Ec-
clesia, proque vniuerso Mundo: pro suis partibus ac mēbris, item pro sacerdotibus,
pro principibus, pro pontifice, pro Rege, atque pro cōmuni pace. Deinde pontifex
populo precatus pacē, eidem benedicat, quemadmodū Moses mandauit sacerdoti-
bus, vt benedicerēt populo his verbis, Benedicat tibi Dominus, & custodiat te, ostē-
dat Dominus faciem suam super te, & det tibi pacem. Item Episcopus oret, ac dicat
B Saluum fac Domine populum tuum, & benedic hereditati tuæ, quam possidisti, &
acquisuisti precioso sanguine Christi tui, & vocasti regale sacerdotium, & gentem
sanctam. His perfectis sacrificiū peragatur astante omni populo atque secreto oran-
te. Ac postquam oblatum fuerit, accipiant singuli per se ordine, dominicū corpus,
& preciosum sanguinē gradatim cum pudore, ac timore tanquā ad Regis corpus
accedentes: mulieres quoque velato capite, quemadmodū eas decet, ordine accedāt.
Custodiantur portæ, ne quis infidelis, vel nondum initiatus ingrediatur.

*De commendatis peregrinis Laicis, Clericis,
Episcopis. Cap. LXII.*

S quis venit à parœcia frater: vel soror commendatitias literas afferēs,
cognoscat de ijs Diaconus: exquirens, an fideles sint, an Ecclesiasti-
ci, an ab hæresi non deprauati: & rursum sitne nupta vel vidua. atque
ita cum perspexerit illorum statum, quod sunt verè fideles & cōcor-
des in dominicis rebus, deducat vnumquemque in conuenientem
sibi locum. Si presbyter à parœcia venerit, recipiatur à presbyteris in
communione: Si Diaconus, recipiatur à Diaconis: Si Episcopus, vnà cum Episcopo
sedeat, eundem ab illo obtinens honorem. Rogabitque eum ò Episcopo, vt sermones
habeat ad populum ad docendum accomodatos, peregrinorum enim adhortatio,
& admonitio valde accepta, atque vehementer utilis esse consuevit. Nullus enim
propheta, inquit, acceptus est in patria sua. Permittes etiam ei Eucharistiam offerre:
si propter reuerentiam, veluti sapiens, scilicet honorem tibi reseruans, nolue-
rit Eucharistiā offerre, coges eum vt vel populo benedicat. Si cū sedet is, alius qui-
dā interueniat honestus & clarus in vita peregrinus, vel indigna: tu Episcopo, qui
fortè vel verbum dēi prædicat, vel Cantorem aut Lectorem audis, noli illius perso-
næ obsequio ministerium verbi relinquere, vt illi primum concessum præcipias, sed
mane quietus non interrumpens sermonem, vel auditionem tuam: fratres autē per
Diaconos eum recipiant. Si locus desit, diaconus, excitato eo, qui iunior fuerit, non
tamen iram adhibens, sed persuasionem, illum in sede collocet. Est autem æquū vt
beneuolus frater id per se faciat. Quod si renuerit, illum vi deturbatum post omnes
statuat, vt discant reliqui præstantioribus cedere. Si inops aliquis vel obscurus, vel
aduena venerit, siue senex, siue adolescens ætate is sit, locusque desit, ei locum
ex toto corde prouideat diaconus, ne personis gratificari videatur,
sed à Deo ministerij gratiam inire. Idem seruet Diaconissa
cum aduenientibus mulieribus pau-
peribus siue diuitibus.

V 5 Quòd

Quòd oportet manè & vesperi cœtus frequentare,
Caput LXIII.

SVM doces, ô Episcopo, iube & hortare populum Ecclesiam frequere manè ac vespere quotidie, nunquamq; abesse omnino, sed assidue vnumquemq; conuenire, nec Ecclesiam mutilare, se ipsum subtrahentem, neq; truncum, christi corpus reddere. Non enim solum le sacerdotibus dictum est, sed quilibet Laicus de se id audiat, cogitans dictum à domino, Qui non est mecum, contra me est: & qui nõ cõgregat mecum, dispergit. Nolite ergo vos, membra christi cum sitis, dispergi, cœtus non celebrando, Christum caput habentes, secundum promissionem suam, adiunctum & consociatum vobis. Nec ipsi vosmet negligatis, neq; Saluatorẽ proprijs membris destituatis, neq; eius corpus scindatis, neq; ipsius membra dissipetis, neque huius vitæ necessaria diuino verbo anteponatis, sed quotidie cõueniatis manè ac vesperẽ psallentes, atq; orantes in dominicis, manè dicentes Psalmum sexagesimum secundum, vesperẽ centesimum quadragesimum, maximè verò hoc seruetis in sabbato & in die, resurrectioni dicato. Verum in die Dominico diligentius cõuenite, laudem Deo laturi, qui per Iesum cuncta condidit, & illum ad nos misit, atq; mori permisit, & à mortuis excitauit. Nam quam excusationem afferre potest deo, qui in hoc die non conuenit ad audiendum salutarem de resurrectione sermonem, in quo tres orationes stantes concipimus in memoriã illius, qui tertia die resurrexit, in quo Prophetarum lectio habetur, & Euangelij predicatio, & sacrificij oblatio, atque facii cibi dispensatio?

Exemplum nos ad imitationem inducens, ductum ex Græcorum & Iudeorum vano concursu ad templa, & Synagogas.
Caput LXIII.

Matt 11

VOMODO non hostis dei habendus est ijs, qui in temporalibus diu noctuque est occupatus, æterna verò contemnit: ac balnea quidem & caducum cibũ quotidie frequentat, quæ verò perpetuò manent, non curat? Quomodo non dicet Dominus huic, Iustificata sunt gentes supra vos: quemadmodum Israël improperas, dicebat. Iustificata est Sodoma ex te. Nam si gentes de somno quotidie excitate concurrunt ad Idola, vt illa venerentur, & priusquam opus actionemue aliquã insintuant, illis supplicat, & à festis celebratibusque eorum se non subducunt, sed in ijs sunt intenti, non solum indigenæ, sed etiam qui longè absunt, atque in Theatra tanquam in Synagogas conueniunt. Eodem modo qui frustra Iudæi nominantur, post sex dierum cessationem, septimo die in Synagogam conueniunt, & vacationis Synagogæque suæ rationem habent (qui tamen in sua infidelitate, virtute verbi sunt priuati, præterea verò ipsius nominis, quo appellatur, vim, proprietatemque amiserunt, Iudas enim, confessio est, ij aut non sunt confitentis Deo, cum Christi passionem per scelus effecerint, vt per pœnitentiã salutem adipiscantur: si igitur qui non saluantur in ijs, quæ sine fructu faciunt, sunt assidui: tu qua excusatione vtteris cum Deo, qui Ecclesiam eius derelinquis, nec gentes imitaris: sed eò derelinquis, vel quia te das ignauitæ, vel quia deficere cogitas, vel alicui malo studes. Quibus dicit Dominus per Ieremiam, Iustitias meas non custodistis, sed neq; secundum iustitias gentium ambulastis: paulò minus & superastis illos. Et rursus, Iustificauit animam meã Israël ab incomposita Iudæ, & deinceps, Si mutabunt gentes Deos ipsorum & ij non sunt Dij, quoniam pertransistis ad Insulas Chetim, nisi & videtis. Et in Cædar misistis. & cogitate vehemèter si facta sunt hæc, quoniã illa nõ mutant sua legitima, populus

Hac sententia est in Ez. ecb. 16. Ierem. 3. Ierem. 2.

A populus etiam meus mutauit gloriam ipsius, de qua non iuuabitur. Ergo qua defensione vtetur is, qui negligit, vel deserit Ecclesiam Dei?

Quòd nefas est res mundanas diuinis præferre.
Caput LXV.

QUOD si quis occasionem proprij operis opponens, negligens fuerit, excusando excusationes in peccatis: sciat is, artes fidelium succifuias, propriam eorum operam, pietatem esse. Artes igitur vestras in succifuiis subsecundarijsque operis ponite, vt victui vestro inferuiant: opere autem pietatem colite, quemadmodum Dominus dicebat, Operamini non cibum, qui perit, sed manentem in vitam æternam. Et rursus, Hoc est opus Dei vt credatis in eum, quem misit ille. Conamini igitur nunquam Ecclesiam Dei relinquere. Quòd si quis ea neglecta, in gentium consclerata templa fuerit ingressus, vel in Iudæorum Synagogam, vel Hæreticorum, is quam excusationem apud Deum inueniet in die iudicij? quia verba Dei viuentis reliquit, viuentia ipsa vitamque tribuentia, quæ possunt æternò supplicio liberare, & ad ædem Dæmoniorum se contulit, vel ad Synagogam interfectorum Christi, vel ad Ecclesiam malignantium, non audito eo, qui dixit, Odi Ecclesiam malignantium, & cum iniqua gerentibus non ingrediare. Et rursus, Beatus vir, qui non ambulauit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentium non sedit, sed in lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Tu verò relicto Fidelium cœtu, Dei Ecclesia ac legibus, respicis speluncas latronum, sancta ducens, quæ ille nefaria esse voluit, & communia faciens, quæ ille, separauit: non solumque id facis, sed etiam ad Græcorum ludos curris, & ad Theatra properas, expetens vnus ex venientibus eo numerari, & particeps fieri auditionũ turpium ne dicam abominabilium: nec audisti Ieremiam dicentem, Domine non sedi in consilio ludentium, sed timui à conspectu manus tuæ. neq; Iob dicentem similia, Si verò & cum irrisoribus ambulauit aliquando, appendor enim in statera iusta. Quid verò cupis Græcos sermones percipere hominum mortuorum, afflatu diaboli tradentium ea, quæ mortem afferunt, fidem euertunt, ad Deorum multitudinem credendam inducunt eos, qui ad illa attentionem adhibent. Vos verò diuinis legibus inuigilantes, vitæ huius necessitatibus putate eas præstantiores, maioremque ijs honorem deferentes, conuenite ad Ecclesiam Domini, quam acquisiuit sanguine Christi dilecti primogeniti omnis creaturæ. Ea en enim altissimi filia, quæ parturiit, nos per verbum gratiæ, & formauit in nobis Christum, cuius participes facti sacra membra existitis, & electa, non habentia maculam neq; rugam, neq; aliquid huiusmodi, sed tanquam sancti & irreprehensibiles in fide perfecti estis in ipso, secundum imaginem eius, qui creauit vos.

Quòd oportet declinare omnes Græcorum impietates
Caput LXVI.

AVETE igitur ne conuentus celebretis cum ijs, qui pereunt, quæ est Synagoga gentium ad deceptionem & interitum. nulla est enim societas Dei cum diabolo: nam qui congregatur vnà cum ijs, qui cum diabolo idem sentiunt, vnus ex ipsis connumerabitur, & vae habebit. Fugite quoque indecora spectacula, Theatra (inquit) & Græcorũ ludos, incantationes, ariolationes, vaticinia, Iustrationes, aruspicinã, auguria, necromantiã, inuocationes: quoniã scriptum est, Non erit auguriũ in Iacob, neq; vaticinium in Israël. Et rursus, Auguriũ peccatũ est. Et alibi, Non augurabimini, & ariolationes, diuinationes, & Pythones nõ sequemini, Iustratorcs

Deut. 18.

torcs

Ier. 10.

tores non acquiretis. Ideo monet Ieremias, dicens: Secundum vias gentium ne ambulaueritis, & à signis coeli ne timueritis. Propterea oportet fidelem fugere impiorum coetus Græcorum ac Iudæorum, reliquorumq; hæreticorum, ne vbi vnà cum eis degimus, animis nostris laqueos paremus, & ne vbi in eorum festis versemur, quæ in honorem Dæmonum celebrantur, cum eis habeamus societatem impietatis. Vitandi quoq; sunt illorum mercatus, & qui in ijs fiunt ludi. Fidelem enim oportet ad mercatum tantum comparere, vt corpusculum emat, & animam acquirat, atq; alia quædam ad vsus necessarios comparet. Vitare igitur omnem Idolorum pompam, speciem, mercatum, conuiuia, gladiatores, deniq; omnia dæmoniaca spectacula.

Quòd non oportet otiosum comedere, sicuti Petrus Piscator, & alij Apostoli: Paulus verò & Aquila scenas faciebant, Iudas & Iacobus Agricola erant. narrat Hegesippus & Tertullianus Romanus. Cap. LXVII.

QVI in Ecclesia iuuenes estis, curate in omnibus rebus necessarijs sedulo ministrare, cum omni sanctitate operis vestris vacate, vt omni tempore, & vobis & egentibus suppeditare possitis, ne Ecclesiam dei oneratis. Etenim nos quoque vacantes verbo Euangelij succisivas operas non negligimus.

Prou. 6. Alij enim ex nobis piscatores sunt, alij scenarum artifices, alij agricolæ ne vnquam otiosi simus. Dicit autem quodam loco Solomon, Vade ad formicam, & imitare vidēs vias ipsius, & fies illa sapientior. Illi enim cum agricolatio non sit, neq; cogentem habeat, neque Domino subdatur, parat in æstate cibum, multamq; in messe facit congregationem. Et accedit ad apem, & discit quam operaria sit, & opus quam graue negotietur, cuius labores. Reges & idiotæ ad sanitatem adhibent. Est autem desiderabilis & gloriosa quemadmodum est viribus infirma. Et deinceps, Quousq; tandem piger iacebis, quando de somno excitaberis, parum dormis, parum sedes, paululum dormitas, paulum autem suffarcinas manibus pectora, postea adest tibi sicut malus viator paupertas, & egestas tanquam bonus cursor. Si verò impiger fueris, veniet sicut fons melsis tua, & egestas tanquam malus vir transfugiet. Et rursus, Qui laborat terram suam, replebitur panibus. Et alio in loco, Piger complicat manus suas, & comedit carnes suas. Et deinceps, Abscondens piger manus suas, non poterit applicare ad os suum. Et rursus, Propter pigritiam manuum humiliabitur contignatio. Laborate ergo assidue, est enim otio si reprehensio irreparabilis. Si quis non laborat, hic apud vos non manducet, otiosos enim odit dominus Deus noster: Nemo enim ex ijs, qui Deo vacante esse debet otiosus.

CONSTIT.

A CONSTITUTIONVM SANCTORVM APOSTOLORVM B. CLEMENTE ROMANO

AUCTORE.

LIBER TERTIVS.

De Viduis. Caput I.

VIDVAS constituite non minores annis sexaginta, vt quodammodo propter illarum ætatem, sitis certi eas bigamiæ suspitione vacare. Si iuniorum in viduali statu constitueritis, & illa non ferens in iuuentute viduitatem, nupserit, dedecorabit gloriam vidualis gradus, & rationem Deo reddet, non quoniam secundas nuptias secuta est, sed quoniam suam professionem non seruauit, luxuriata Christo. Quare oportet non temerè facere professionem, sed cum consilio & consideratione: præstat enim eam non vouere, quam vouere, & non reddere. Si autem aliqua adolescentior sit, quæ cum breui tempore virum suum habuerit, illumque vel per obitum, vel per aliquam aliam occasionem amiserit, per se manere voluerit, donum habens viduitatis, beata hæc inuenietur, imitata Sidoniam illam viduam in Sarephtha, cuius hospitio sanctus Dei propheta Helias est vsus. Talis mulier similis erit Annæ filiæ Phanielis de tribu Aser, quæ à templo non discedebat, diu noctuq; inuigilans precibus, & supplicationibus: quæ nata annos octuaginta quatuor, à virginitate cum viro vixerat annos septem, Christiq; aduentum glorificans, confitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem in Israel. Quæ talis fuerit, testimonio accepto honorabitur, adæpta in terra apud homines gloria, & in coelo apud Deum æternam laudem.

Quòd cauendum est à constitutione Viduæ iunioris propter suspitionem. Cap. II.

ADOLESCENTIORES Viduæ, ad vidualem statum ne ordinentur, ne fortè ea occasione, qua non possunt florem ætatis cohibere, ad secundas nuptias descendentes, negotium habeant. Adiuuentur autem & subleuentur, ne occasione modestiæ carnis, ad secundas nuptias delapsæ, in re indecora detineantur. Nam hoc quoq; scire debetis, quòd primæ nuptiæ, si legitime fiant, iustæ censentur, vt quæ secundum Dei voluntatem sunt. Bigamia post professionem, iniqua habenda est, non propter coniunctionem, sed propter mendacium. Trigamia incontinentiæ est argumentum. Id, quod supra trigamiam fit, manifesta fornicatio iudicatur, & non dubia intemperantia. Deus enim vnā mulierem vni viro tradidit in creatione, Erunt enim duo in carne vna. Adolescentioribus verò post primi viri obitum concedatur secundus, ne incidat in iudicium Diaboli, & in laqueos multos, atq; in libidines infanas inutilesq; animis, quæ supplicium potius, quam iucunditatem afferunt.

Quales esse oporteat Viduas, & quomodo adiuuandæ sint ab Episcopo. Caput III.

VERAE sunt Viduæ, quæ vni nuptiæ fuerunt plurimorum testimonio probatæ, bonis operibus intentæ: viduæ re vera temperatæ, castæ, fideles, piæ, quæ bene liberos educauerunt, & laudabiliter hospites receperunt, quibus

bus opem ferre oportet tanquam Deo dicatis. Sed etiam pauperum, & Episcopo, memor esto, ipsis quoque adiutricem manum præbens, curamque eorum suscipe veluti Dei œconomus, opportuno tempore unicuique tribuens, quæ sibi sunt necessaria, viduis, orphanis, vitæ subsidia non habentibus, & in tribulatione constitutis.

Quòd cuilibet indigenti bene facere oportet. Cap. IIII.

VID enim si quædam Viduæ non sint, & quidam vxoribus non careant, cum tamen subsidio egeant ob inopiam, vel ob morbum, vel ob liberos alendos, omnes debes respicere, omnium curam suscipere. Nam qui dona dant, non præcisè illa destinant viduis, sed in vniuersum conferunt, voluntaria ea appellantes: quo tu sciens eos, qui præmuntur, uti bonus œconomus diligenter impertias eis de munere. Deus enim cognoscit eum, qui dedit, quamuis absens per te egentibus impertiat: atque ille quidem habet beneficentiæ mercedem, tu verò probatæ œconomiciæ laudem: dicque illis, quis dederit, ut ex nomine pro eo orare valeant. Oportet enim omnibus hominibus benefacere, non facientes delectum huius quisnam sit, vel illius.

Luca 6.

Cap. 58.

Cap. 4.

Prouer. 14.

Prouer. 19.

Prouer. 21.

Inquit enim Dominus, Omni petenti te da. nimirum re vera egenti, etiam si amicus sit, etiam si inimicus, si consanguineus, si alienus, si sine vxore, si cum vxore viuat. In omni enim scriptura Dominus de pauperibus præcipit per Isaiam, Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque introduc in domum tuam. Si videris nudum, cooperi illum, & propinquos feminis tui ne despexeris. Et per Daniëlem dicit potenti, Ideo Rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas in miserationibus pauperum. Et per Solomnem, inquit, Per eleemosynam & fidem purgantur peccata. Et per Dauid rursum ait, Beatus qui intelligit super inopem, & pauperem, in die mala liberabit eos Dominus. Et rursum, Disperdit dedit pauperibus, iustitia eius manet in sæculum. Et Solomon inquit, Qui miseretur pauperis, Domino foeneratur, & secundum donum ipsius retribuetur ei. & deinceps, Qui obturat aures suas, ne audiat indigentem, & ipse inuocabit, & non erit, qui exaudiat eum.

Quòd oportet Viduam probitati morum studere. Cap. V.

IT omnis Vidua mitis, placida, proba, malitiæ expers, non iracunda, non loquax, non vociferatrix, non procax, non maledica, non verborum auceps, non bilinguis, non curiosa. Si quid vidit vel audiuit, quod fuerit minus rectum, perinde sit, atque si id non viderit, nec audiuerit: neque vlla alia res viduæ sit curæ, quam orare pro ijs, qui subsidia ministrant, & pro vniuersa Ecclesia. Si quid ab aliquo

Matth. 13.

Matth. 7.

Isaia 52.

Ad Rom. 2.

rogetur, nolit facile respondere, nisi in ijs, quæ ad fidem, iustitiam, spem in Deo habendam pertinent, reijciatque ad præpositos, illos, qui in disciplina pietatis institui volunt, eaque sola respondeat, quæ faciunt ad euertendum errorem de Deorum multitudine, explicetque rationem de vnus Dei principatu: de reliquis non temerè respondeat: ne si quid indoctè dixerit, blasphemiam impingat verbo. Grano enim sinapis simile esse verbum, dominus docuit: id verò ardorem habet, quo si quis imperitè vtatur, amarum inueniet: oportet enim in mysticis non proditorè esse, sed cautum: admonet enim nos Dominus dicens, Nolite projicere margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus, & conuersi dilanient vos. Nam infideles si audiant sermonem de Christo non perfectum, sed imminutum, & maxime eum, qui de incarnatione atque passione habetur, deridebunt nos veluti eos, qui falsa opinantur. Itaque rea fiet temeritatis & blasphemie Presbytera, & væ habebit: Væ enim (inquit) ei, per quem nomen meum blasphematur in gentibus.

Quòd

A

Quòd non oportet mulierem docere: indecorum est enim, & quæ mulieres sequebantur Dominum. Cap. VI.

NON permittimus igitur mulieres in Ecclesia docere, sed tantum orare, & magistros audire. nam magister ipse & Dominus Iesus Christus cum nos duodecim ad docendum populum gentesque misisset, nusquam mulieres misit ad prædicationem, quanquam non deerant. Erat enim nobiscum mater Domini, & sorores eius, præterea Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Martha & Maria sorores Lazari & Solome, & quædam aliæ. Nā si necesse fuisset mulieres docere, ipse primus ijs quoque præcepisset, ut vnā nobiscum populū instituerent. Si enim caput mulieris vir est, nõ est æquum ut reliquum corpus capiti imperet. Intelligat vidua se Dei altare esse, sedeatque domi apud se, non frequentans fidelium domos cum occasione aliquid capiendi: altare enim Dei non circuncursat, sed in vno loco stabile manet. Igitur virgo quoque, & vidua non circumcursent, neque vagentur per alienas domos, quoniam vagæ impudentesque non consistunt vno in loco, eo quòd non viduæ sed peræ potius sunt, paratæ ad capiendum, garrulæ, maledicæ, contentiones ferentes, impudentes, inuerecundæ: quæ sunt huiusmodi, non habendæ sunt dignæ illo, qui eas vocauit. Nam ad communem Synagogæ quietem in die dominico non conueniunt, ut ij qui vigilant, sed vel dormitant, vel garrunt, vel lenocinantur, vel petunt, vel alios captiuos faciunt, inducentes eos ad malum, neque permittentes sobrios in Domino esse, sed ita illos præparant, ut tales exeant, quales intrauerunt, scilicet inanes, cum non audiant eos, qui docent, neque qui legunt verbum Domini. De ijs enim Isaias propheta inquit, Auribus audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cognoscetis: in crassatum est enim cor populi huius.

C

Quales sunt falsæ Viduæ. Cap. VII.

EODEM modo talium viduarum obturatæ sunt aures cordis, ne intra suos parietes sedentes, cum Domino colloquia habeant, sed circumcursantes, animo quæstum per nugas faciendi, aduersarij desideria expleant. Tales igitur viduæ non pertinent ad Christi altare: sunt enim viduæ, quæ in opere hanc rem ponunt, & quòd impudenter petunt, & ultra modum capiunt: ideo iam multos ad dandum segniore reddiderunt: nam cum deberent propter modestiam propositi, Ecclesiasticis rebus esse contentæ, per diuitum domos circuncursantes, pecuniam extorquet, sibi cumulantes, atque acerbo foenore mutuam dant, nihilque præter mammonam curant: quarum Deus crumena est: quæ escam & potum omni virtuti anteponunt dicentes, Comedamus, & bibamus, cras enim morimur. Nam, quæ in quærenda pecunia est exercitata, pro Deo mammonam colit, hoc est quæstui seruit. Deo autem gratia esse non potest, neque eius cultui inservire, cum nequeat assidue illum interpellare, ad parandam pecuniam mente animoque intenta: quoniam vbi est thesaurus, ibi & cor suum. Cogitat enim aliquò accedere quæstus gratia, vel quòd illa sua amica eius oblita est, & aliquem sermonem ad illam referre oportet. Quæ vero talia cogitat, non potest orationi intentæ esse, sed occurrenti cogitationi. Idem quamuis aliquando pro aliquo orare velit, non exaudietur non enim ex toto corde offert orationem Domino, sed distracta cogitatione. Quæ verò vult Deo intendere, intus sedens cogitat quæ sunt Domini, diu noctuque incessabili ore offerens preces mundas. Vt igitur sapientissima Iudith temperantiæ testimonio commendata, diu noctuque supplicabat pro Israele Deo, sic similis illi vidua continuatam pro Ecclesia interpellationem Deo offeret, qui illam exaudiet: quoniam eius mens ad hoc solum fixa est, neque ad sumptuosam cupiditatem, neque ad insatiabilem se projicit. Huius casti sunt

Y 2 oculi,

oculi, aures purgatae, manus purae, pedes quieti, os neque ad inluuiem, neque ad lo-
 quacitatem paratum, sed loquens quantum est opus, capiens quae sunt solum ad co-
 seruandam naturam necessaria. Ita cum grauis fuerit & sedata, grata erit Deo & si-
 mul ac petet aliquid, praerueniet eam concessio. Adhuc enim te, inquit, loquente, di-
 cam, Ecce adsum. Talis cum sit, careat avaritia, superbia, turpi lucro, ne sit infatiabi-
 lis, ne gulosa, sed continens, mitis, quieta, verecunda, pudens, domi sedens, psallens,
 orans, legens, vigilans, ieiunans, ex omni parte cum Deo colloquia habens, canticis
 & hymnis: lanam accipiens, alijs potius ministret, quam ipsa ab alijs petat: memor
 commendatae a Domino, in Euangelio viduae, quae cum ad templum accessisset, mi-
 sit in gazophylacium duo minuta, hoc est quadrantem: quam intuitus cordis scruta-
 tor Christus Dominus, & magister noster dixit, Amen dico vobis, quod haec vidua
 plusquam omnes in gazophylacium misit, quoniam omnes ex abundantia miserunt,
 haec ex eo quod deest illi, totum quem habebat victum misit. Sanctas igitur viduas es-
 se oportet, obediens Episcopis, Presbyteris & Diaconis, eam Diaconissas veneran-
 tes, verentes, timentes, non libertate vtentes, neque contra mandatum aliquid face-
 re volentes, praeter sententiam Diaconi: veluti si pergere velit ad aliquem, vt apud
 eum comedat, & bibat, vel si ab aliquo quidpiam capiat. Quod si iniusta aliquid ho-
 rum fecerit, puniatur ieiunio, vel segregetur veluti temeraria.

*Quod non oportet ab indignis capere, neque Viduam, neque Episco-
 pum, neque alium fidelem. Cap. VIII.*

Deut. 23.

VIDU enim scit qualis sit ea, a qua accipit, vel a quali ministerio victu
 suppetat? num de rapina, vel de aliquo nullo honesto studio? igno-
 rat vidua quod de vnaquaque harum rerum rationem Deo reddet,
 recipiens quae Deo sunt indigna. Nam neque sacerdotes talis mu-
 lieris voluntariam oblationem vnquam recipient, veluti furis vel
 meretricis. Scriptum est enim, Non concupisces res proximi, & non
 offeres mercedem meretricis Domino Deo. Non est igitur a talibus capiendum, ne-
 que etiam ab excommunicatis. Sint autem viduae paratae ad obediendum ijs, quae eis
 a praepositis sunt praecipita, & ad praescriptum Episcopi faciant, veluti Deo obedi-
 entes. nam qui ab huiusmodi excommunicato, vel extra Synagogam eiectione accipit, &
 pro tali orat, qui in malis perseverare sibi proponit, nec aliquando vult ad poeniten-
 tiam redire, communicat cum eo in oratione, & offendit Christum, qui impios de-
 clinat, & confirmat cum per indignam largitionem, & contaminat se cum eo, non
 sinens illum ad poenitentiam venire, vt ingemiscat, & roget Deum.

*Quod non oportet mulieres baptizare: impium est enim,
 & a Christi doctrina alienum. Cap. IX.*

1. Cor. 15.

DE mulieribus autem an haec baptizare debeant, significamus vobis,
 quod non paruum periculum imminet eis, quae hoc faciunt. Ideo non
 consulimus: periculosum est enim, imò iniquum & impium. Nam si
 mulieris caput est vir, is vero ad sacerdotium promouetur, non est
 aequum opificium contemnere, & principium relinquentem, ad in-
 firmum corpus venire. Mulier enim viri corpus est, de costa con-
 flatum, subiectumque illi, a quo est abscissum ad filiorum procreationem. Ipse enim in-
 quit, Tui dominabitur. Principium enim mulieris vir est, quoniam eius est caput:
 Quod si in praecedentibus docere eas non permisimus, quomodo quis eas praeter na-
 turam sacra facere concedat? Haec est enim inscitia ad Graecorum impietatem per-
 tinens, sceminis deabus sacrificulas insituere. Sed non est Christi ordinationis pro-
 prium:

A prium: nam si a mulieribus baptizandum fuisset, omnino Dominus a propria matre
 baptizatus fuisset, non a Ioanne: aut cum nos ad baptizandum misit, vna nobiscum
 ad id mulieres misisset. nunc autem id nusquam ordinavit, neque scriptum reliquit,
 cognoscens & naturae conuenientiam, & rei ipsius decorum, vt qui naturae auctor
 erat & ordinationis legislator.

*Quod non oportet laicum sacerdotale officium facere, baptisma, sacri-
 ficium, manus impositionem, & benedictionem. Cap. X.*

B

SED neque laicos concedimus aliquod sacerdotale munus exercere,
 veluti sacrificium, baptismum, manus impositionem, vel benedicti-
 onem magnam, siue paruam. Non enim sibi quis sumit honorem,
 sed qui vocatur a Deo. Nam per Episcopi manus datur haec digni-
 tas. Qui vero ad eam promotus non est, sed eam sibi vsurpat, Oziae
 poenam sustinebit.

*Quod excepto Episcopo vel Presbytero, nemini ex reliquis clericis con-
 cessum est, sacerdotalia exercere: ordinare autem soli
 Episcopo conuenit: alij nemini. Cap. XI.*

C

SED neque reliquos clericos baptizare permittimus, veluti Lecto-
 res, Cantores, Ostiarios, ministros: sed solos Episcopos, & Presby-
 teros, ministrantibus illis Diaconis. Qui hoc ausi fuerint, Corita-
 rum supplicium patientur. Non concedimus autem Presbyteros
 ordinare Diaconos, Diaconissas, Lectores, ministros, Cantores,
 Ostiarios, sed solos Episcopos: is est enim ordo, & harmonia Eccle-
 siastica.

Dehortatio ab Inuidia. Cap. XII.

D

DE Inuidia, obreptione, detractione, similitate, contentione
 antea dictum est vobis, quod haec a Christianis aliena sunt, maxime
 viduis: quoniam quidem agitator diabolus multiplex, variusque
 cum sit, de non viduis triumphum quaerit, veluti olim de Cain.
 Quaedam enim viduas se esse dicunt, officia autem digna viduitate
 non faciunt, quemadmodum nec Cain fraterna iusta faciebat. Ignor-
 rant, enim quod non viduitatis nomen in regnum ipsas introducet, sed fides vera &
 opera sancta. Si vero aliqua nomen viduitatis possideat, aduersarij studia exercent,
 viduitatis eius ratio non habebitur, sed regno expulsa, aeterno supplicio tradetur.
 Audimus enim quasdam esse viduas obreptatrices, inuidas, calumniatrices, dolen-
 tes aliorum commodis. Tales Christi non sunt, neque eius doctrinae discipulae. oportet
 enim eas, cum conuidua ab aliquo vestitur, vel argentum capit, vel cibum, vel
 potum, vel calceamenta, videntes sororem recreatam dicere.

*Quomodo oporteat viduas orare pro ministrantibus vitae
 subsidia. Cap. XIII.*

BENEDICTVS es Deus, qui consolatus es viduam: Benedic Domine
 & glorifica ministrantem ei & opus eius, vt ascendat in veritate ad
 te, & memor esto eius in bonum in die visitationis suae. Et Episcopo,
 qui bene ministravit & docuit, opportunam eleemosynam nudae
 conuiduae meae fieri, addas gloriam, & des ei coronam gloriae in die

reuelationis visitationis suæ. Eodem modo vidua, quæ misericordiam accepit, præcetur pro eo, qui victum ipsi ministravit.

Quòd non oportet gloriari, & efferre suum nomen eam, quæ fructificat secundum Domini ordinationem. Cap. XIII.

Matth. 6.

MLLA tamen, quæ benefecit, occultet proprium nomen, veluti sapiens, non canens tuba coràm se, vt sit eleemosyna in occulto apud Deum, sicut dicit Dominus, Cum facis eleemosynam, non cognoscat sinistra tua quod facit dextera tua, vt eleemosyna tua sit occulta: & vidua oret pro eo, qui dedit. quicumq; tandem ille sit, cum sanctum Christi altare referat, & Pater in occulto videns, beneficienti in aperto reddet. Sed quæ secundum Dei mandatum viduæ viuere nolunt, exquirere studet, quæ sit illa quæ ministravit, & quæ accepit, quod cum cognouerint accusant ministrantem illam dicentes, Nesciebas quòd ego eram tibi vicinior, & quòd magis egebam quàm illa? Cur igitur anteposuisti eam mihi? Hæc dicit stulta, non intelligens non hominis voluntate id factum, sed diuino consilio. Nam cum ipsa testetur se vicinior & maiori inopia oppressam, magisq; nudam fuisse, etiã animaduertere debuit, diuinam ordinationem, tacitamq; non accusantem præbitricem illam, domum ingredi, & in faciem procumbentem rogare Deum vt remittatur sibi peccatum. Deus enim facienti bonum præcepit, ne opus bonum peruulgaret. hæc autem illam accusauit quòd suum nomen non indicauit, vt illo cognito ad accipiendum posset accurrere, ac non solum accusauit, sed etiam illi maledixit, oblita eius, qui dixit, Benedicens tibi, benedictus es: & maledicens tibi, maledictus. Dicit autem Dominus, Cum intraueritis in domum, dicite, Pax huic domui: & si fuerit ibi filius pacis, pax vestra requiescet super eum: Si non fuerit dignus, pax vestra ad vos reuertetur.

Gene. 12.

Matth. 10.

66

66

66

Quòd indecorum est conuitio afficere proximum: alienum enim Christiano est maledicere. Cap. XV.

Prouer. 26.

Prouer. 10.

Prouer. 26.

Eccle. 10.

QUOD si pax ad eos redit, qui eam miserunt, cum ipsa dignos non inuenit, multo magis maledictum in caput illorum reuertetur, qui iniuste id miserunt, cum non sit dignus vt in maledictum incurrat is, in quem est iactum. Nam qui inaniter conuitium facit, ipse sibi maledicit, vt ait Solomon, Quemadmodum aues volant, & passeret, ita maledictum vanum, in neminem superueniet. & rursus dicit,

Qui proferunt contumelias, insipientissimi sunt. Atque vt apis robore suo imbecilla, vbi aliquem percussit, amittit aculeum, fitq; sterilis: eodem modo vos iniuriam, quam in alios facitis, in vos ipsi recipitis. Lacum enim aperuit, & effodit eum, & incidet in foueam, quam fecit. Qui fodit foueam proximo, incidet in eam. Igitur qui maledictum fugit, alteri ne maledicat. Nam quod in te fieri non vis, nec tu id in aliu

feceris. Quare castigate inobedientes: increpatè inuerecundas: hortamini pusillanimes: confirmate infirmas: laudate in sanctitate ambulantes: benedicant potius, & non conuiciantur: pacem componant, & non excitent bellum. Quare nec Episcopus, nec Presbyter, nec Diaconus, neque alius quisquam de sacro numero maledicto linguam contaminet, ne pro benedictione consequatur maledictionem. Adhibeat autem studium diligentiamq; vt nec laicus maledictum proferat. Omnium enim curam suscipere debet Clericorum, virginum, viduarum, laicorum. Ideo, ô Episcope, coadiutores vitæ tuæ, & iustitiæ operarios Diaconos Deo acceptos gratosque elige, quos ex omni populo probatos iudicas esse dignos, & ad vsus ministerij idoneos. Elige quoque Diaconissam fidelem & sanctam ad mulierum ministeria. nam accidit aliquando, cum in aliquorum domos Diaconum ad mulieres mittere non potes, propter infideles, mittes igitur mulierem Diaconissam propter impro-

impro-

A improborum cogitationes. nam ad multos vsus muliere Diaconissa indigemus: ac primùm cum illuminantur mulieres, Diaconus vngit frontem ipsarum oleo sancto, deinde Diaconissa eas abstergit. Nō est enim necesse mulieres aspici à viris, sed solum in manus impositione caput illius vngit Episcopus, quemadmodum sacerdotes, & Reges antiquo tempore vgebantur. non quòd, qui nunc baptizantur sacerdotes ordinantur, sed quòd à Christo Christiani dicuntur: regale sacerdotiũ, & gens sancta. Ecclesia Dei, columna & firmamentum thalami sponsi: qui aliquando non populus, nunc autem dilecti & electi, super quos inuocatum est nomen ipsius nouũ, vt testatur Isaias propheta dicens, Et vocabunt populum nomen eius nouũ, quod Dominus nominabit eum. 1. Pet. 2. 2. 2. Isai. 62.

De diuina initiatione sancti Baptismi. Cap. XVI.

B

Ergo, Episcope, illa figura vnges caput illorum, qui baptizantur, siue ij viri sint, siue mulieres, oleo sancto in figuram spiritualis baptismi. Deinde vel tu Episcopus, vel tibi subiectus Presbyter sacra super ipsos dicens ac nominans inuocationem patris & Filij, Spiritus sancti, baptizabis eos in aqua: ac virum suscipiat Diaconus, mulierem Diaconissa, vt decore traditio infrangibilis sigilli administretur. Postea Episcopus liniat baptizatos vnguento.

Quam causam habeat baptismus in Christum cum assignatione cause eorum, quæ in eo dicuntur, ac fiunt. Cap. XVII.

C

DATVR igitur baptismus in mortem Iesu, aqua pro sepultura, oleum pro Spiritu sancto: sigillum pro cruce: vnguentum est confirmatio professionis, mentio fit Patris vti causæ & mittentis: Spiritus sancti vti testis: demersio significat quòd comorimur: emersio quòd resurgimus. Pater qui est super omnia Deus, Christus vnigenitus Deus dilectus Filius, gloriæ Dominus, Spiritus sanctus, Paracletus, qui à Christo mittitur & ab illo docetur, & illum prædicat.

Qualis esse debeat is, qui initiatur. Cap. XVIII.

D

SIT, qui baptizatur, ab omni impietate alienus, mortuus peccato, amicus Dei, hostis Diaboli, hæres Dei Patris, cohæres filij sui, qui abrenúciauerit Satanae & Dæmonibus, & fraudibus suis, castus, mundus, sanctus, pius, filius Dei orans tanquam filius patrem & dicens vt à communi fidelium conuentu in hunc modum, Pater noster, qui es in Cælis, sanctificetur nomen tuum: Fiat voluntas tua sicut in cæ-

lo & in Terra. Panem nostrum supersubstantialè da nobis hodie, & dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Quoniã tuum est regnum, virtus & gloria in secula. Amē.

Qualis debeat esse Diaconus. Cap. XIX.

SINT Diaconi nulla ex parte reprehendendi, quemadmodum & Episcopus: tantum sint faciliores, accommodati ad multitudinem Ecclesiæ, vt infirmis ministrare valeant, veluti operarij, qui pudore non deterreantur. Ac mulier quidem mulieres curare studeat: vterque nunciandi, cursandi, ministrandi, inseruiendi officia absoluat, vt de Domino Isaias dicebat ijs verbis, Iustifica iustum bene seruientem multis. Vnusquisque igitur suum locum agnoscat, & eum

“ & eum expleat diligenter, concorditer, vnanimiter, cognoscens Diaconatus mercedem. Sint Diaconi à pudore alieni in ministrando egentibus, quemadmodum Dominus noster non venit ministrari, sed ministrare, & dare animã suã in redemptionem pro multis. Idem ipsos facere oportet: quanquã animam pro fratre exponere opus foret, nolint dubitare: nam Dominus & Saluator noster Iesus Christus non dubitauit animam suam ponere (vt ipse inquit) pro amicis suis. Quòd si cœli & terræ Dominus omnia propter nos pertulit, quomodo vos ministrare indigētibus vere bimini? cùm eius imitatores esse debeatis, qui seruitutem, paupertatem, plagas, crucem propter nos est passus. Quare oportet vos quoque vt Christi imitatores inseruire fratribus. Qui vult enim (inquit) inter vos esse magnus, sit vester minister. Et qui vult inter vos esse primus, sit vester seruus: Ita enim ille opere præstitit vt inseruiret multis, non sermone, nam cum accepisset linteu præcinxit se, deinde misit aquã in peluim, nobisque recumbentibus accedens, omnium nostrum lauit pedes, & linteo absterfit. Quod faciens demonstrabat nobis fraterni amoris charitatem, vt nos quoque inter nos idem faceremus. Cum igitur Dominus noster ac magister adeo se met exinaniuerit, qua ratione vos pudebit idem facere in infirmos, & imbecillos fratres, cùm sitis operarij veritatis, & pietatis patroni? Ministrare igitur amanter, non murmurantes, nec discordias excitantes: non enim propter homines hæc facitis, sed propter Deum, & ministerij mercedem ab illo consequemini in die visitationis vestræ. Necessè est igitur vos Diaconos omnes inuifere, qui quidem visitatione opus habent, & de oppressis referre Episcopo vestro. Vos enim anima eius sensusque esse debetis, prompti, & obedientes in omnibus rebus ei, vt Episcopo vestro & patri, ac magistro.

Quòd à tribus, vel duobus Episcopis debet ordinari Episcopus, & non ab vno: irritum est enim.

Cap. XX.

EPISCOPVM mandamus ordinari à tribus Episcopis, vel ad minus à duobus: non licere autem ab vno vobis constitui: nam duorũ vel trium testimonium firmitus, tutiusque existit. Presbyterum, & Diaconum, & reliquorum clerum ab vno Episcopo. Nec Presbyterum neq; Diaconum iubemus ordinare ex laicis clericos, sed Presbyterum tantum docere, offerre, baptizare, benedicere populo:

Diaconum ministrare Episcopo, & Presbyteris, hoc est, diaconatum exercere, non tamen reliqua peragere.

CONSTIT-

A **C** **O** **N** **S** **T** **I** **T** **V** **T** **I** **O** **N** **V** **M**
S **A** **N** **C** **T** **O** **R** **V** **M** **A** **P** **O** **S** **T** **O** **L** **O** **R** **V** **M**
B. **C** **L** **E** **M** **E** **N** **T** **E** **R** **O** **M** **A** **N** **O.**

A **V** **C** **T** **O** **R** **E,**

LIBER QVARTVS.

De Orphanis. Cap. I.

SI Quis Christianus Orphanus fiat, siue puer, siue virgo, bene erit si aliquis ex fratribus cãrens liberis puerum suscipiat, & filij loco habeat. virginem verò, qui filium habuerit, ducendæ vxori idoneum, ei in matrimonium collocet: hoc enim qui faciunt, opus magnum præstant, orphanorum patres facti, & à Domino Deo consequentur huius officij mercedem. Quòd si quis secundum gratiam hominum ambulans despexerit, cum sit diues, orphanatus membra, orphano quidem providebit orphanorum pater, & viduarum iudex: illi verò occurret aliquis, qui ipsius parsimoniam deuorabit: fietque in illum, quod dicitur, Quæ non comederunt sancti, comederunt Alsirij sicut Isaias dicit, Viduam vestram corãm vobis, alieni deuorant eam.

G

Quomodo Episcopus debeat orphanis providere.

Cap. II.

Viduos, Episcopi, solliciti estote de eis alendis, in nullo deficientes, orphanis præstantes munera parentum, viduis virorum, adultis nuptias, artificij opus, infirmo misericordiam, esurienti cibum, sitienti potum, nudis vestitum, ægrotis medicinam, in carcere inclusis opem. Preterea verò maiorem curam de orphanis suscipite, ne quid illis desit: virgini quoad ad nubilem ætatem perueniat, & eam in matrimonium fratri detis: puero vt sit subsidium, quo artem discat, & alatur ex ministerio: vt cùm in arte profecerit, tunc possit artis instrumenta sibi emere, ne amplius molestus sit veræ fratrum erga se charitati, sed sibi suppeditet. Etenim verè beatus dicens est is, qui cum possit sibi in sumptus ministrare, orphanis, viduæ, & aduenæ locum non occupat.

Quibus debeant subsidia ministrari secundum

Domini mandatum.

Cap. VII.

QVO.

Act. 20.

QUONIAM & Dominus beatiorem esse dixit eum, qui dat, quam qui accipit. Etenim rursus ab eo dictum est, Væ habentibus, & in hypocrisi accipientibus, vel ijs, qui sibi opitulari valent, & ab alijs accipere volunt, vterque reddet rationem domino Deo in die iudicij. Nam qui vel propter pupillarem ætatem, vel propter senectutis imbecillitatē, vel propter morbi casum, vel propter filiorū numerū capit, non solum reprehendendus non est, sed etiam laude dignus censetur. Pro altari enim Deo dicato existimatus, à Deo honorem consequetur, diligenter & assidue pro ijs, qui ei præbent, preces fundens qui non segniter accipit; sed doni quoad potest gratiam refert per orationem. Talis igitur homo in vita æterna à DEO beatitudinem consequetur. Qui verò de suo habet, & propter hypocrisim capit, vel propter inertiam, cum tamen laborando alijs opem ferre debuisset, Deo pœnas dabit, quoniam pauperum escam surripuit.

De Avaritia. Cap. IIII.

Eccle. 6.

Prov. 11.

NAM qui argentum habet, & alijs non impartitur, nec ipse vitur, serpentis locum obtinet, quem aiunt in thesauris dormire: & de eo vera est Scriptura, quæ ait, Congregavit diuitias, ex quibus non comedet, & nihil ei proderunt pereunti à vindicta. Non enim iuuabunt, inquit, existentes in die iræ: nam qui talis est, in Deum non credit, sed in aurum, existimans illud Deum, & in illo confidens. Veritatis hypocrita is est, personarum acceptor, perfidus, dissimulator, timidus, debilis, leuis, facilis, morosus, tristis, sibi infestus, nemini amicus: huius pecuniæ peribunt, & vir aduena eas consumit, vel à viuo sublatus, vel illo mortuo perceptas: diuitiæ enim iniuste congregatæ euomentur.

Cum quali timore oporteat dominicarum collectarum participem esse
Cap. V.

Matth. 6.

MONEMVS igitur viduas & orphanos, vt cum omni timiditate, ac verecundia percipiant de ijs, quæ ipsis præbentur, gratiasque agant DEO, qui dat esurientibus escam, & in eum oculos attollant. Quis enim, inquit, vestrum comedet, vel quis bibet sine ipso? Ipse enim aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, frumentū adolescentibus, & vinū virginibus, & oleū in hilaritatē viuientium, fenū iumentis, herbā seruituti hominū, carnes bestijs, semina auibus, & omnibus accommodatam escam. Ideo, inquit Dominus, Videte volatilia cœli, quoniam non seminant, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester nutrit illa: nonne illis meliores estis vos? Nolite igitur esse solliciti dicentes, Quid comedemus, quid bibemus: nouit enim Pater vester, quod ijs omnibus indigetis. Cum igitur tanta prouidentia vobis consulat, bonaque ab illo percipiat, laudibus efferre debetis orphanum & viduam suscipien-

A cipientem, omnipotentem DEVM per dilectum filium eius IESUM CHRISTUM Dominum nostrum, per quem gloria DEO in spiritu & veritate in secula Amen.

Quorum oblationes recipiende sint, & quorum non sint.
Cap. VI.

PISCOPVM scire oportet quorum debeat recipere fructus, & quorum non debeat. Cauendi enim sunt illi in capiendo caupones: non iustificabitur enim caupo à peccato. De ijs Isaias impropersans Israël dicebat, Caupones tui miscent vinum aqua. Fugienda quoque sunt scorta: non offeres enim Domino mercedem meretricis. Rapaces quoque vitandi, & rerum alienarum cupidi, & adulteri: abominabilia enim horum sacrificia sunt apud Deum. Sed etiam opprimentes viduas, & orphanum affligentes, & carcerem implentes innocentibus. Illi quoque, qui seruos suos male tractant, verberibus inquam & fame, atque acerbis seruitute: fugiendi quoque sunt tibi, ô Episcopo, ij, qui ciuitates totas perdunt, quorum oblationes sunt abominandæ. Vitabis quoque deceptores, & Rhetores iniuriam defendentes, idolorum artifices, fures, iniustos, publicanos, pondera & mensuras fraudantes, militem calumniatorem non contentum stipendijs, sed pauperes concutientem. Homicidam quoque & carnificem, iudicemque iniustum, rerum euerforem, hominum infidiatorem in sceleribus versatum, ebrium, blasphemum, cinædum, scœnatorum, denique quemcunque improbum & Dei voluntatis aduersarium: quoniam inquit Scriptura, tales homines apud Deum esse abominabiles. Nam qui ab ijs aliquid capiunt, & alunt de eo viduas, & orphanos, rei in iudicio Dei efficiuntur: quemadmodum Adonias in libro Regnorum, Propheta cum Deo non paruisset, panemque comedisset, & aquam bibisset in loco à Domino prohibito, propter impietatem Hieroboami, à Leone est interemptus. Nam viduæ panis labore partus iustior est, quamuis paucus & exiguus, eo, qui de iniquitate & calumnia quæritur, quamuis multus sit, & elaboratus. Inquit enim Scriptura, Melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas: Quod si ab impijs pasta vidua, & satura facta, pro eis supplicauerit, non exaudietur, quoniam scrutator cordium Deus cum iudicio pronuntiauit de impijs dicens, Si steterit Moses & Samuel ante faciem meam pro eis, non exaudiam ipsos: & tu ne ores pro populo isto, & noli misereri eorum, & non accedas ad me pro ipsis, quoniam non exaudiam te.

Quod indignorum oblationes quousque ij tales manserint, non modo Deum non placant, sed potius contra illum ad iram prouocant. Cap. VII.

VERVM etiam ij, qui in peccatis versantur, nisi pœnitentiam egerint, non solum non exaudiuntur, cum supplicant, sed etiam Deum irritant, in memoriam ei reducentes suam improbitatem. Vitate igitur talia ministeria, tanquam canis pretiū, & mercedem meretricis. Vt cunq; enim in lege est prohibitū: nam nec Eliseus ab Azaelc munera allata accepit, neque Achias à Ieroboamo. Quod si Dei Prohetæ ab impijs oblata munera reiecerūt: ite vos reijcite, ô episcopi. Sed etiā Simō magus mihi Petro,

Petro, & Ioanni pecuniam afferens, conatus est pretio inestimabilem gratiam emere, quibus reiectis, execrationibus perpetuis illum deuinximus, quoniam donum Dei, non beneuolentia erga Deum, sed pecunia existimauit possideri. Fugite ergo oblationes altaris Dei, à mala conscientia prouenientes, quoniam, Abstine te, inquit, ab iniusto, & non timebis, & pauor non appropinquabit tibi.

Actor. 8.
Isai. 54.

*Quòd præstat de proprio labore viduis suppeditare, quamuis pauca,
& exigua, quàm ab impijs multa, & magna: præstat
enim fame perire. quàm ab impijs oblationem
accipere Cap. VIII.*

SED si dicatis quòd ij sunt, qui eleemosynas dant, à quibus nisi capiantur, non erit, unde viduis ministretur, & inopes populi alantur: audietis à nobis quòd ideo accepistis donum Leuitarum, vt suppeditaretis, & vobis, & egentibus, ac ne inopia laborantes, ab improbis caperetis. Quòd si adeo egebunt Ecclesiæ, præstat perire, quàm ab inimicis Dei aliquid capere in contumeliam & irrisionem amicorum eius. Nam de ijs Propheta dicit, Oleum peccatoris non impinguet caput meum. Probationem igitur talium facite, atque ab ijs qui sanctè viuunt, capite, & oppressis præbete, ab ijs, qui foris sunt, nolite capere, priusquàm Ecclesiæ membra efficiantur. quòd si desit quod detur, significa fratribus, ex quorum collectis ministra orphanis & viduis in iustitia.

Psal. 140.

Quòd oportet incitari populum à sacerdote ad beneficiendum pauperibus, vt sapiens Solomon dicit. Caput IX.

IN populo tuo, quæ sapiens Solomon ait, Honora Dominum de tuis iustis laboribus, & primitias da illi, de tuis fructibus iustitiæ, vt impleantur horrea tua repletionem frumenti, vino torcularia tua repleantur. Quare de iusto labore fidelium alite, & vestite inopes, & quæ ex eo, vt ante dictum est, cogitur pecunia, statuete vt conferatur in redemptionem sanctorum, liberantes seruos, captiuos, vitios, ignominia notatos, damnatos, propter nomē Christi, de Tyrannorum sententia, ad monomachias & ad mortem. Inquit enim Scriptura, Libera qui ducuntur ad mortem, & redime occisos, ne parcas.

Pro. 3.

Pro. 24.

Constitutio vt si quis impius vi obrudat pecuniam sacerdotibus, in ligna, & carbones eam consumant & non in victum. Cap. X.

INe cesse sit aliquando ab aliquo impio inuitus pecuniam capere, in ligna & carbones illam consumite, ne vidua, vel orphanus de ea sumens, cogatur præter phas cibum, vel potum sibi emere: æquum est enim talia quæ ab impijs veniunt, ignis pabulum, non piorum escā fieri. Hæc quoque lex præcipit, quæ sacrificium ferotinum non comedendum appellat, & igni consumi iubet: non enim sua natura mala sunt, quæ offeruntur, sed sententia illorum, qui illa adducunt. Hoc verò præcipimus, ne omnino vitemus illos, qui ad nos accedunt, cum sciamus consuetudinē sæpè piorum, impijs vtilem esse, obesse tantum cultus, & superstitionis societatem.

Leu. 19.

Hæc

A Hæc hæctenus, dilecti, dicta sint vobis propter cautionem vestram.

De Parentibus, & filijs. Cap. XI.

PATRES instituite filios vestros in Domino, educantes eos in disciplina atque præceptis Domini, erudientes in artibus idoneis, atque ac comodatis verbo, ne otio lasciuientes, & à parentibus non correpti, atque ante tempus libertatem adepti, honestati aduersentur. Quare ne vereamini eos grauius castigatos corripere: non enim occidetis eos cum castigatis: quin potius seruatis illos, vt Solomon in Sapientia inquit, Castiga filium tuum, & requiescere te faciet, hic enim erit tibi bonæ sper: tu enim virga percuties eum, animam autem eius à morte liberabis, & idem, Qui parcat baculo, odit filium. Et alio in loco, Tunde latera ipsius dum est infans, ne aliquando induratus non obediat tibi. Qui igitur negligit admonere & castigare filium, eum odio habet. Docete ergo filios vestros sermonem Domini, corripite verberibus, obsequentes facite ab infantia, erudientes eos sacris literis vestris, diuinisque, atque in omni diuina Scriptura instituentes, attendentes, ne in vos potestatem habeant præter vestram sententiam, cum æqualibus in conuiuium non permittentes eos conferre. Ita enim in intemperantiam labentur, & in fornicationem incident. Et si parentum incuria id patientur, genitores rei illarum animarum fient. Si enim negligentia parentum filij cum intemperantibus peccati consuetudinem habebunt, non solum ipsi intemperantes erunt, sed etiam pro eis parentes iudicabuntur. Ideo date operam vt cum ad adultam ætatem peruenierint, matrimonio iungantur, ne illi seruore ætatis in consuetudinem fornicandi incurrant, cuius vos in die Iudicij rationem Domino Deo essetis reddituri.

Pro. 23.

Pro. 13.

Eccle. 30.

C

De seruis, & Dominis. Cap. XII.

DE seruis quid præterea dicere possumus, nisi quòd seruus beneuolentia prosequatur Dominum, quamuis impium, quamuis improbum? non tamen concordiam cum eo habeat religionis. Et Dominus diligat seruum, ac quamuis illo præstet, tamen se æqualem iudicet quatenus homo existit. Qui fidelem habet Dominum, saluo eius dominio, diligat vt Dominum, vt eiusdem fidei consortem, vt patrem, non vt seruus ad oculum, sed vt Domini studiosus, & amans: sciens Deum sibi redditurum seruitutis mercedem. Eodem modo Dominus fidelem habens seruum, salua sibi seruitute, diligat vt filium, vel vt fratrem propter fidei societatem.

D

*In quibus oportet subiectos esse mundanis potestatibus.
Cap. XIII.*

MUNI Regno, ac Magistratibus subditi estote in eo, quod Deo placeat, tanquam Dei ministris, & impiorum vltoribus: timorem illis debetum præstate, omne vectigal, omne tributum, omnem honorem, munus, censum. Dei est enim præceptio, nemini quicquam debere, nisi amicitiae signum, quod DEVS statuit per Christum.

Z

De

De Virginitate Cap. XIII.

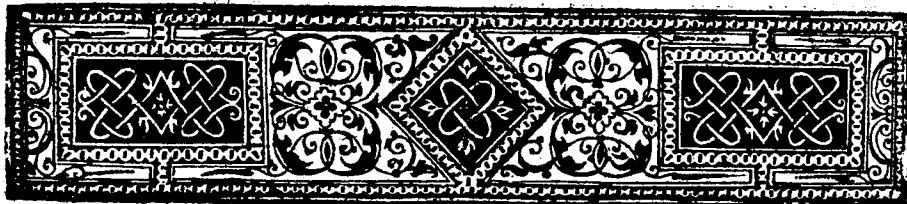
i. Cor. 7.

Eccle. 5.

De virginitate præceptum non accepimus, volentium autem potestati id remittimus, tanquam votum. Illud tamen admonemus, ne facile aliquid promittant, quoniam Solomon ait, Melius est non vouere, quam vouere & non reddere. Virgo igitur ipsa sit sancta corpore, & anima, ut templum Dei, ut domus Christi, ut habitaculum Spiritus sancti: oportet enim eam, quæ promissit, digna promisso suo opera efficientem, ostendere promissum suum verum esse, & propter exercitationem pietatis, non propter calumniam nuptiarum, conceptum. Ne sit vaga, ne intempestiue ambulet, careat duplici mente, sit veneranda, continens, temperata casta, fugiat multorum commercia præsertim profanorum.

CONSTIT.

A CONSTITVTIONVM SANCTORVM APOSTOLORVM B. CLEMENTE ROMANO

AVCTORE,

LIBER QVINTVS.

De Martyribus Cap. I,

Si quis Christianus propter nomen Christi, & charitatem erga Deum, ac fidem ab impijs ad ludos, aut ad bestias, aut ad metallum fuerit damnatus: illum ne deseratis, sed de labore atque sudore vestro illi in victum mittatis, & militibus in stipendium, ut subleuetur, & cura aliqua colatur, atque quantum in vobis est, ne ærumnis præmatur beatus frater vester. Nam qui propter nomen Domini Dei condénatur, is Martyr sanctus est, frater Domini, filius Altissimi, habitaculum Spiritus sancti, per quem vnusquisque fidelis illuminationem gloriæ sancti Evangelij accepit, eo quod meruit incorruptibilem coronam martyrij passionum ipsius & societatem sanguinis ipsius, configuratus morti Christi in adoptionem filiorum.

Quod ijs, qui propter Christum calamitatem ab Infidelibus perferunt, æquum est fideles necessaria præbere secundum Christi ordinationem.

Cap. II,

Vare omnes fideles per Episcopum vestrum de facultatibus, ac de labore vestro ministrare sanctis. Si quis non habeat, ieiunet, partiensque victum quotidianum distribuatur sanctis. Si quis copia bonorum abundet, plura pro ratione facultatum præbeat, Quod si posset venditis suis bonis, eos carceribus liberare, beatus censetur, & amicus Christi. Nam qui pauperibus bona sua dat, perfectus est post rerum diuinarum cognitionem: multo magis qui id pro Martyribus facit: is enim dignus Dei amore obtemperabit eius voluntati, prebens illis, qui eum confessi sunt coram gentibus, Regibus, & filijs Israël, de quibus Dominus pronuntiauit hæc verba, Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. Quod si tales sunt ut Christi testimoniū coram Patre sint habituri, non debetis vos pudore detineri, quin ad eos accedatis. Hoc enim si feceritis, martyrium vobis attribuetur, quoniam illis martyrium tentatio fuit, vobis alioqui promptitudo & alacritas, ut qui participes illorum certaminis estis. Inquit enim ihs Dominus quodam loco, Venite benedicti Patris mei, accipite regnum, quod paratum est vobis ab origine mundi. Esuriui enim & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infirmus eram, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti dicentes, Domine quando vidimus te esurientem, & aluimus: vel sitientem, & dedimus tibi bibere: quando te vidimus nudum, & cooperuimus: vel infirmum, & visitauius: quando te vidimus hospitem, & collegimus: vel in carcere, & accessimus ad te? Et respondes dicit eis, Quod fecistis vni ex ijs fratribus meis minimis, mihi fecistis. Et ibunt ij in vitam æternam. Tunc dicit ihs, qui a sinistris erunt, Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui est paratus Diabolo, & angelis suis. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare:

Z 2

ducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non cooperuistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me: Tunc respondunt & ipsi dicentes, Domine quando te vidimus esurientē, vel sitientē, vel hospitem, vel nudum, vel infirmū, vel in carcere, & non ministrauimus tibi? Tunc respondit eis dicens, Amen dico vobis, Quod non fecistis vni ex ijs minimis, nec mihi fecistis: & ibunt ij in supplicium æternum.

Quòd fugienda est falsorum fratrum consuetudo, quando perseuerant in malitia. Cap. III.

SQUIS dicens se fratrum esse, deceptus à Diabolo malū fecerit, conuictusque, morti sit adiudicatus vt fur, adulter, homicida: recedite ab eo, vt sitis inuolati, ac ne quis vestrum in suspicionem veniat societatis sceleris, & in maledictum incurratis, quasi omnes Christiani iniustis actionibus delectentur. Quare longe ab illis discedite, in clusis verò in custodia odio aduersus Christū, vel vltimo supplicio traditis, vel in vincula coniectis, vel ablegatis, omni studio opē ferre, mēbra vestra liberantes de manibus impiorū: ac si quis cum illis repertus cōprehendatur, atq; flagella perferat, beatus existimatur, quoniā socius Martyris est effectus, imitatorq; Christi passionū. Etenim nos quoq; pro Christo sēpe à Caipha Alexandro, Anna plagis acceptis gaudentes exhibeamus, quoniā digni habiti eramus pro Salvatore nostro talia perpeti. Vos quoq; gaudete quòd hæc patimini, quoniā beati eritis in illa die.

Act. 4.

Quòd per Christum vexatis oportet manum præbere, quamuis adsit periculum. Cap. IIII.

POS qui persecutionē propter Christū patiuntur, & de ciuitate in ciuitatē fugiunt propter mandatū Domini recipite, subsidium eis præstantes, eosq; vt Martyres amplectimini læti, quòd participes corū persecutionis facti estis, scientes illos à Domino beatos appellari. Inquit enim ipse, Beati eritis quando exprobrauerint vos, & persecuti fuerint, & dixerint omne malū verbum contra vos, mentientes propter me: gaudete & exultate, quoniā merces vestra multa est in cœlis. Sic enim persecuti sunt Prophetas ante nos. Et rursus, Si me persecuti sunt, & vos persequentur. Et deinde, Si persequentur vos in hac ciuitate, fugite in aliam, quoniā in mundo tribulationē habetis. Tradent enim vos in Synagogas, & ante Præsides, & Reges ducemini propter me in testimoniū ipsis. Et qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit: nam qui propter fidem persecutionem patitur, & illi testimonium exhibet, ac perseuerat, is re vera homo Dei est.

Luc. 6.

Ioan. 15.

Quòd tremenda, & exitiabilis res est negare Christum. Cap. V.

QUI se Christi esse negat, ne hominibus sit in odio, & suam animam magis diligit, quàm dominū, in cuius manu spiritus eius est positus, is denique miserabilis, atq; infelix est: nefarius, & abominandus, qui hominibus amicus esse vult, Deo inimicus: patrem habēs non amplius cum Sanctis, sed vnā cum execratis: qui in locum regni benedicti expetit ignem æternum, paratum Diabolo & angelis eius: & qui non amplius ab hominibus odio habetur, sed à Deo repellitur, & à conspectu ipsius eijcitur. Nam de hoc locutus est Dominus dicens, Qui negauerit me coram hominibus

Matth. 10.

Aminibus, & erubuerit nomen meū, negabo & ego ipsum, & erubescā coram Patre meo, qui est in cœlis. Et iterū nobis discipulis inquit, Qui amat patrem vel matrem supra me, non est me dignus, & qui amat filiū, vel filiam supra me, nō est me dignus: & qui non tollit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus: qui inuenit animam suā, perdet eam: & qui perdit animā suā propter me, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si vniuersum mundū lucretur, animę verò suę detrimentū patiat, vel quam retributionē dabit homo pro anima suā? Et deinceps, Nolite timere, qui occidunt corpus, animā autem non possunt occidere. Timete potius qui potest animam & corpus perdere in gehennam.

Quòd imitari oportet Christum in patiēdo, & emulari in patientiam. Cap. VI.

VNVS QVIS QVE, qui artē aliquā discit, intues magistrū actione, vsuque suo absoluere artis munus, conatur in suo opere illius similitudinē imitari. Nisi igitur vires intenderit, nō erit in arte perfectus. Itē nos magistrū habentes Dominū nostrū Iesum Christū, cur eius doctrinā non imitamur? Ille enim renunciauit voluptatibus, delitijs, gloriæ, diuitijs, superbix, opibus, patri, fratribus, deniq; propriæ vitæ, & propter suam erga patrē pietatē, erga nosq; benignitatem, non modò pertulit persecutionē, verbera, opprobria, illusionē, sed etiam crucis supplicium, vt Iudæos & Græcos ad pænitentiam reuocatos serualet. Cū igitur ille propter nos vitæ cōmoda reliquerit, nec crucem sibi turpem existimans, neq; mortē indecorā, quid est causæ cur nos eius passiones non imitemur, deseramusq; præ eo vitam ipsam præstante illo nobis patientiā? Ille enim propter nos, nos propter ipsoimet patimur: nō enim nobis opus habet ipse, sed nos illius misericordia indigemus. Solum autē à nobis fidem germanā liberamq; flagitat. Inquit Scriptura, Si iustus es quid dabis ipsi? vel quid de manu tua accipiet? viro, qui est similis tui impietas tua & filio hominis iustitia.

Iob 35. 6.

Quòd non debet fidelis se periculis exponere, neque propter ignauiam timere, sed cautē fugere, & si in discrimen incidat, certe propter repositam coronam. Cap. VII.

RENVNCIEMVS ergo parentibus, consanguineis, amicis, vxori, filijs, possessionibus, denique omni vitæ, si quidē aliquid horū impediatur pietatem. Oportet enim orare nos ne intremus in tentationē. quòd si ad martyrium vocemur, constanter confiteri pretiosum nomen, ac si propter hanc causam supplicio afficiamur, lætemur, quòd ad immortalitatem properamus, persecutionem patientes nolimus quasi in re noua obstupescere, ne diligamus præsens sæculū, nec humanas laudes, neque principū gloriam atq; honorem more quorundam Iudæorū, qui Domini opera admirantes, metu Pontificum & reliquorū principū, in eum non credebant: Dilexerunt enim magis gloriā hominū quàm gloriā dei. Profitentes pulchrā illam confessionem fidei, nō solum ipsi saluamur, sed etiam nuper illuminatos confirmamus, & Cathecumenos fideles reddimus. Si verò de confessione decesserimus, negātes pietatem ob sententiæ imbecillitatē, metumq; breuissimi supplicii: nō solum ipsi nobis vitam æternā eripimus, sed etiā alijs interitus auctores sumus, & conduplicatū supplicium feremus, vt qui propter abnegationē, suspicionē dedimus, celebratā à nobis veritatē, doctrinā erroris continere. Quare ne simus nimis prompti, neq; ad pericula præcipientes: inquit enim Dominus, Orate, ne intretis in tentationē. Spiritus quidem promptus est, caro autē infirma. Quòd si tempus incidat, ne deturpemus ignauia professionē nostram. Nam si quis abnegata sua spe, qui est Iesus filius dei, tēporali mor-

Iohan. 12.

Matth. 26.

te sit liberatus, cras aut in grauissimū morbum incidens, ventris, siue stomachi, siue capitis, vel etiā in aliquā immedicabilē ægritudinē lapsus, veluti in tabem, cancrum, apostema, morbū intestini, aquam inter cutē, tormina, breui exitu finiatur, atq; è vita discedat, nonne huius vitæ bonis priuatus erit, & æternis excidet? quin potius intra æternos cruciatus se conijciat, profectus in tenebras exteriores, vbi est fletus & stridor dentū. Qui verò martyriū consequi meruit, gaudeat in Domino quòd tantam coronā est adeptus, & per confesionem diem clausit extremū: ac quāuis fuerit catechumenus, lætus discedat: passio enim, quā pro Christo sustinet, cedit ei veriorē baptismū, quoniā ipse re ipsa cōmoritur Christo, alij in figura. Gaudeat igitur quòd imitatur magistrū, quoniā de eo mandatū habemus. Perfectus sit omnis sicut magister eius: magister autē eius, ac noster Iesus Dominus propter nos cæsus est, maledicta pertulit, & contumelias cum longanimitate, sputa, & alapas accipit, post flagella cruci affixus est, aceto & felle potatus, perficiens omnia, quæ de se scripta erāt.

Luc. 6. Dixit Deo Patri, In manus tuas cōmendo spiritū meum. Quare, qui illius discipulus esse cupit, æmuletur eius certamina, imitetur patientiā: sciens quāuis ab hominibus igne cōburatur, nihil tamen se passurū, veluti illi tres pueri, quòd si patiat aliquid, tamen præmiū à Domino consequetur, fidem habens vni, & soli vero Deo, ac patri per Iesum Christum magnum Pontificem, & redemptorem animarū, certaminumque remuneratorem, Cui gloria in sæcula Amen.

De Resurrectione. Cap. VIII.

PS E enim nos excitabit omnipotēs Deus per Dominū nostrū Iesum Christū, propter promissionē ipsius verā: excitabit autē cum omnibus, qui à principio dormierunt, tales quales modò sumus presenti figura, nil mancū habentes, nec corruptioni obnoxium: quoniā immortales resurgemus. Quamuis enim in mari moriamur: quamuis in terra discerpamur: quamuis à feris, vel ab auibus laniamur, tamen

Luc. 21. excitabit nos virtute sua: quoniā Mundus totus Dei manu continetur. Capillus, inquit, ex capite vestro nō perit, Ideo monet nos inquiēs, In patientia vestra possidete animas vestras. De resurrectione autē mortuorū, deq; Martyrū remuneratione, Gabriel Danieli inquit, Et multi de ijs, qui dormierunt, de terræ puluere resurgent: alij enim in vitā æternā, alij in turpitudinē & opprobriū æternū. Et intelligentes fulgebunt quasi sol, & quasi firmamentū, & stellæ. Quasi luminaria splendorē habituros Sanctos prædixit Sanctis. Gabriel, ipsos enim intelligere veritatē testatur, & sacrum nomen eius. Nō solū autem Martyribus prōmisit resurrectionē, sed etiā omnibus hominibus iustis, atq; iniustis, pijs, atq; impijs, vt singuli pro meritis pendāt. Adducet enim, inquit, Deus vniuersam creaturā in iudicium in omni neglecto, siue bonū id fuerit, siue malū. Hanc resurrectionem nō credentes Iudæi olim dicebāt, Aruerunt ossa nostra, & dissensimus. quibus Deus respondens dicit, Ecce ego aperio tumulos vestros, & educā vos ex ipsis, & dabo spiritū meū in vobis, & viuetis, & cognoscetis, quoniā ego Dominus locutus sum, & faciā. Et per Isaiam inquit, Resurgent mortui & excitabuntur qui sunt in sepulchris: & letabuntur quiescentes in terra, quoniam ros tuus medicina ipsis est. Multa alia de resurrectione dicta sunt, & de iustorū in gloria permanētia, deq; impiorum supplicio, casu, auersione, poena, infamia, igne æterno, verme non pereunte. Quòd verò si voluisset homines immortales manere, hoc facere potuerit: ostendit in Enoch, & in Helia, quos mortē experiri non permisit. Item quòd potuerit quolibet tempore, si voluisset, eos in vitam reducere, id facere, & per se, & per alios, manifestum fecit, cū filium viduæ per Heliā excitauit, & Sunamitidis filium per Helissæum. Persuasi autē sumus mortem, supplicium nō esse, ex eo quòd sancti eam sunt passi: imò ipse sanctorū Dominus Iesus Christus vita fidei, & resurrectio mortuorum. Quare veluti in magna ciuitate versantibus nobis, post certamina, inducit breuis temporis dissolutionem, vt postea vnumquemque in vitam excitatum vel reprobet, vel coronet. Nam qui Adæ & reliquorum corpo-

ra ex

Ara ex terra coagmentauit, post dissolutionem ea reparabit, quoniam debetur hæc res rationali hominū naturæ: Perpetuitatem inquam. qui igitur corpus dissoluit, idem restituet. Et qui dixit quòd accepit Dominus puluerem de terra, & formauit hominem, & inspirauit in faciem eius spiritum vitæ, & factus est homo in animam viuentem: & qui post inobedientiam dixit, Terra es, & in terram reuerteris. Idem postea nobis resurrectionem promisit. Audient enim, inquit, qui sunt in monumentis vocem filij Dei, & qui audiuerint, viuent. Præterea credimus resurrectionem futuram, ex Domini resurrectione: Ipse enim, qui Lazarum quatruiduanum in vitam reduxit, & Tairi filiam, ac viduæ filium, seq; ipsum etiam mandato Patris tertia die excitauit, quòd est pignus & arra resurrectionis nostræ, Ego enim, inquit, sum resurrectio & vita: quiq; Ionam post tertium diem viuum incolumemq; de ventre cete eduxit, & tres pueros de Babylonico camino eripuit, & Danielē ore leonū liberauit: is quoque nos poterit à morte excitare. Quòd si Græci derident nos, nō credentes nostris B scripturis, saltem fidem habeant vati suæ Sibyllæ, quæ ad verbum ita inquit.

Atque vbi cuncta cinis fuerint tenuisq; fauilla:

Atque idem Deus extinguet quem incenderit ignem.

Ossaq; restituet rursum cineresq; sepultos:

Et genus omne hominum (vt fuerant) Deus ipse reponet.

Tunc graue iudicium veniet, quo iudicet Orbem

Ipse iterum Deus, hosq; iterum iam terra recondet.

Sed quoscunq; pios, viuos suscipiet Orbis

Inspirante Deo vitam, gratumq; fauorem,

Mutuaq; inter se cumulabunt gaudia læti.

Cū igitur illa, resurrectionem affirmet, corporumq; renouationem nō neget, C pijsq; ab impijs discernat: temerè ij nostratibus aduersantur. Quamquàm aiunt in vnica specie* se resurrectionem ostendere, non credentes ijs, quæ ipsimet narrant. Aiunt enim auem quandam esse soligenam, vberem præbentem resurrectionis demonstrationem, quam dicunt comparem non habere: solamq; in Mundo reperiri, Phœnicem appellant: narrantq; eam post quingentesimum annum in Aegyptum aduolantem, secumque copiam cinnamomi, casia, xylobaljami adducentem, in loco, qui dicitur, Solis ara, consistere, ibique conuersam ad aspectum Solis, ei (vt aiunt) supplicem sponte conflagrare, redigique in puluerem. Ex cineribus autem vermē existere, eumque concalescētum, in nouam phœnicem formari, alitemque factum in Arabiam, quæ est vltra Aegyptiacum saltum, aduolare. Cum ergo (vt ipsi aiunt) per auem rationis expertem, probetur resurrectio, cur temerè nostratia calumniantur, cum fateamur, qui potentia sua effecit, vt quod non erat, esset, eum quoque facere posse vt id post eius interitum restitueretur? Nam propter hanc persuasionem verbera, persecutione, mortes perferimus. nam frustra ea didicissemus, nisi firmiter nobis hærent ea, quæ alijs prædicanda suscepimus. Quemadmodum igitur credimus Mosi dicenti, In principio fecit cœlum, & terram: & cognoscimus, non materiæ inopia, sed voluntate sola Christum, quæ constituit, ea produxisse cœlum inquam, terram, mare, lumen, noctem, luminaria, astra, volatilia, aquatica, quadrupedia, reptilia, plantas, herbas: eodem modo excitabit nos sua voluntate, ope aliena non indigens. Eiusdem enim facultatis munus est, producere mundum atque mortuos excitare. Atque tunc quidem hominem, qui nullus erat, ex diuersis constantem rebus effecit, data ei anima de nihilo: nunc autem existētibus animis, dissoluta corpora restituet. Rerū enim manentiū est resurrectio, nō in nihilū redeuntū. Ille igitur, qui prima corpora de nihilo effecit, ex ijsq; varias naturas composuit, idem mortuos vita reddita excitabit. Nam qui in vtero hominem de pulillo semine fingit, animamq; illi nondum existentem, creat, & (vt ipse inquit

Z 4

quodam

Jerem. 1. quodam in loco Ieremiæ) Antequam te formarem in utero, noui te. Et alio in loco,
Zach. 12. Ego Dominus firmans cœlum, & fundans terram, & formans spiritum hominis in
 eo. idem ipse omnes homines excitabit, cum eius sint opera, quemadmodum diuina
Gene. 1. Scriptura testatur dixisse Deum unigenito Christo, Faciamus hominem ad imagi-
 nem & similitudinem nostram. Et fecit Deus hominem, secundum imaginem Dei
 fecit illum, masculum & foeminam fecit eos. Et diuinissimus & patientissimus Iob,
Iob 10. de quo Scriptura ait, quod scriptum est eum resurrectorum cum ijs, quos Dominus
 suscitabit, sic inquit ad Deum, Nonne sicut lac multisti me, & sicut caseum me coa-
 gulasti? pelle, & carnibus vestisti me, ossibus, & neruis compegisti me. vitam & mi-
 sericordiam posuisti apud me, & visitatio tua custodiuit spiritum meum. Hæc ha-
 bens in me ipso, scio quod omnia potes. Ideo inquit Saluator ac magister noster Ie-
Psal. 118. sus Christus, Quod hominibus est impossibile, Deo possibile est. Dicitq; Deo cha-
 rissimus Dauid, Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. Et iterum, Tu nosti
Psal. 102. figmentum nostrum. Et deinceps, Tu plasmasti me, & posuisti super me manum
Psal. 138. tuam. Mirabilis facta est scientia tua, ex me confortata est, non potero ad eam. Im-
 perfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. Sed etiam Isai-
Isaia 64. as illi supplicans dicit, Nos lutum, & tu fictor noster. Quare si opus eius homo est
 per Christum effectus, omnino mortuus per eum resurget, vel ad rectè factorum præ-
 mia, vel ad scelera supplicia. Quod si iustitia iudicat veluti legislator, quemadmo-
 dum impios punit, ita seruat fideles, atque eos, qui pro Christo ab hominibus sunt
 interfecti, alios quasi astra decorans, alios quasi luminaria illustrans, sicuti Danieli
 dicebat Gabriel. Quare cum fideles Christi discipuli omnes simus, eius promissio-
Psal. 144. nibus credimus. verus est enim qui promisit. Dicit autem beatus Propheta Dauid,
 Fidelis Dominus in omnibus sermonibus suis, & sanctus in omnibus operibus suis.
 Nam qui de Virgine sibi corpus parauit, is reliquorum hominum instituit originem,
 qui ipse se à mortuis excitauit, is omnes sepultos in vitam reuocabit: qui ex vno gra-
 no multum tritici de terra excitat, & abscissæ arbori regerminantes furculos restituit,
 & arefactæ virgæ Aaron reddidit viriditatem, ille ipse nos quoq; suscitabit in gloria:
 & qui paralyticum incolumem restituit, aridam manum habentem curauit: cæco à
 natiuitate, luto de sputo ac terra facto mancā partem reddidit, idem ille nos in vi-
 tam reducet: quiq; ex quinque panibus, & duobus piscibus, quinque millia hominum
 satiauit, ut duodecim cophini superessent: & in vinum aquam conuertit, & ex ore
 piscis per me Petram eductum staterem censum petentibus misit, is quoq; mortuos
 suscitabit. Hæc enim omnia nos de eo testamur, alia contestantur Prophætæ. Nos
 qui cum illo comedimus, & bibimus, & spectauimus eius miracula, vitam, consue-
 tudinem, sermones, passionem, mortem, resurrectionem à mortuis, versatimq; cum eo
 sumus postea per quadraginta dies, mandatumq; habuimus ut prædicaremus Euan-
 gelium in vniuerso Mundo, & doceremus omnes gentes: baptizaremusq; in mor-
 tem eius in virtute Dei cunctorum, qui est pater ipse, & testimonio Spiritus, qui est
 paracletus: idem illi docemus vos hæc omnia, quæ cum nobis præciperet, in cœlum
 ab oculis nostris sublatus est, rediens ad eum, qui ipsum miserat. Quæ si credetis, bea-
 titudinem assequemini, cæteroqui ipsi sine culpa inueniemur, nec nos contamina-
 bit infidelitas vestra. De martyribus dicimus vobis, ut apud vos in omni honore sint,
 quemadmodum & apud nos in honore habiti fuerunt, beatus Iacobus Episcopus,
 & Sanctus noster condiaconus Stephanus. ij enim & à Deo sunt beatitudinem cõ-
 secuti & ab hominibus honorem: expertes omnis delicti: obfirmati aduersus peccatum:
 immutabiles in bonis: securi in laudibus, de quibus Dauid dicebat, Pretiosa in
Prouer. 10. conspectu Domini mors Sanctorum eius. Et Solomon, Memoria iusti cum laude.
 De quibus propheta quoque dicebat, Viri iusti tolluntur.

De falsis Martyribus.

Cap. IX.

OMNIA

A

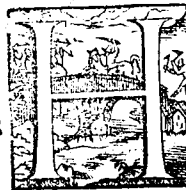
MNIA iam dicta sunt, quæ ad eos, qui pro Christo verè Martyres
 sunt, pertinebant, nihil de falsis martyribus, de quibus scriptura di-
 cit, Nomen Impiorum extinguitur. Testis enim fidelis non menti-
 tur, & profert falsa testis iniquus: nam qui sine mendacio martyri-
 um pro defendenda veritate est executus, is verax martyr putatur,
 fidelisque, eo quod verbo pietatis per proprium sanguinem est pa-
 trocinatus.

Prouer. 10.
 Prouer. 14.

Moralis admonitio.

Cap. X.

B

ORTAMUR vos fratres, & conserui, ut relinquatis inania & turpia
 verba, facetias, ebrietates, libidines, delicias, immoderatam iracun-
 diam cum stultis sermonibus: quoniam neque in Dominicis die-
 bus, qui sunt hilaritatis & lætitiæ, concedimus vobis præter sancti-
 tatem aliquid dicere vel facere. Ait enim quodam in loco scriptura,
 Seruite Domino in timore, & exultate ei in tremore. Exultationes
 igitur vestras cum timore & tremore celebrari oportet. Christianus enim fidelis nec
 cæcæ Ethnorum, neque meretriciam cantilenam canere debet, quoniam contin-
 get eum in cantione, dæmoniacorum nominum Idolorum mentionem facere, & in
 locum Spiritus sancti inuadet in eum spiritus malus.

Psal. 2.

Admonitio erudiens fugiendam Idololatriæ ab-
 omINATIONEM. Cap. XI.

C

PROHIBITVM est autem iurare per illa, & in ore habere illorum ab-
 ominabilia nomina, vel ea colere, vel timere veluti Deos: non enim
 dij sunt, sed improbi dæmones, & ridicula opera. Dicit enim quo-
 dam in loco Dominus de Israëlitis, Reliquerunt me, & iurauerunt
 in dijs, qui non sunt, & reliqua. Tollam nomina idolorum ex ore
 ipsorum. Et alio in loco, Ipsi me prouocauerunt in ijs, qui non sunt
 dij: irritauerunt me in Idolis suis, atque omnibus scripturis hæc prohibita reperiun-
 tur à Domino Deo.

Jerem. 5.
 Zach. 13.
 Deuter. 32.

Quod non oportet Cœlum & astra colere, neque per ea, aut per alias
 creaturas iurare secundum Domini mandatum.

Caput XII.

D

NON solum enim de Idolis prohibitum est, sed etiam de luminari-
 bus lege est sancitum, ne quis per illa iuret, neque ea colat: inquit
 enim, Ne aspiciens Solem, & Lunam, & astra, in errorem inductus
 ea adoret. Et alio in loco, Secundum vias gentium nolite discere, &
 à signis Cœli nolite timere: astra enim & luminaria ut luceant ho-
 minibus, non ut colantur data sunt. Et si Israëlita, vitio morum,
 pro creatore adorabant creaturam, Opificem contemnentes, creaturam plusquam
 oportuit admirantes: qui quandoque vitulum confluauerunt, ut in deserto: aliquan-
 do Beelphegor adorauerunt: aliquando Baal, & Thammus, & Sidoniam, Astar-
 tem, ac rursum Moloch, & Chamos: & aliquando Solem, ut in Ezechiele scriptum est.
 Iam verò bruta quoq; coluerunt, ut Aegyptiū Apim & hircū, Desū, ac deos argen-
 teos & aureos: quod factum est in Iudæa. Quocirca minitās illis per Prophetā aiebat,
 Parumne est hoc domui Iudæ, quod faciunt abominationes istas, quas fecerūt, quā-
 do impleuerūt terrā iniquitate, eo quod irritauerūt me? Et ecce ipsi sunt, quasi sub-
 sannan-

Deuter. 4.
 Jerem. 10.

3. Reg. 11.

Ezech. 9.

“fannantes, & ego faciam cum furore: non parcat oculus meus, neq; miserebor, & clamabunt in auribus meis voce magna & non exaudiam eos. Videte dilecti quanta aduersus Idololatrias, & colentes Solem, ac Lunam pronuntiet Dominus. Quare debet homo Dei, uti Christianum decet, nec per Solem iurare, neq; per Lunam, neque per astra, neq; verò etiam per Cœlum, neq; per terram, neq; vel per aliquod elementum magnum siue paruum. Nam si magister per verum Deum nos iurare prohibuit, ut oratio vestra iureiurando firmior sit, neq; verò per Cœlum (pertinet enim ad Græcorum impietatem) neq; per Israël, vel per Dei sancta, vel per altare, ac donum, vel per templi ornatum, vel per proprium caput. Est enim Iudaici abusus consuetudo, ideoq; prohibetur: fidelibus verò præcipit illorum sermonem esse, Est, est, Non, non, quodq; præter id sit, esse à malo: quanto damnabiliores sunt qui falsa nomina adhibent ad iusiurandum & existimata pro veris colunt? quos Deus propter malitiam tradidit in reprobum sensum, ut operentur quæ non oportet.

Matth. 23.

Numerus dierum festorum Domini, quos oportet custodire, & quando quilibet ex ijs sit celebrandus. Cap. XIII.

DIES festos custodite fratres. In primis diem Natalem, qui celebratur à vobis vigesima quinta noni mensis. Post quem Epiphaniæ dies fit vobis in maximo honore, quo die Dominus propriam diuinitatem ostendit. Celebratur is sexta decimi mensis. Post quem, seruandum est à vobis ieiunium quadragesimæ, continens memoriam conuersationis & legislationis Domini. Celebratur hoc ieiunium ante ieiunium Paschæ, quod incipiens à secunda sabbati, desinat in parasceuem. Post quos dies soluto ieiunio, aggredimini sanctam Paschæ hebdomadam: ieiunantes in ea omnes cum timore, & tremore, orantes per eos dies, pro ijs, qui pereunt.

De Pascha. Cap. IIII.

AGGRESSI enim sunt consilium aduersum Dominum in secunda sabbati mense primo, qui est xanthicus, & ad tertiam sabbati durauit deliberatio, quarta decreuerunt eum cruce interimere.

De Iuda. Cap. XV.

AC Iudas hoc cognouit, qui pridem deprauatus, tunc etiam à diabolo auaritia corruptus fuit: quanquam antea cum ei oculi traditi essent, & pauperum res furaretur, non reiectus fuit à Domino propter longanimitatem, sed aliquando comedentibus nobis cum eo, volens illum ad sanitatem reducere, nosq; erudire, eius prædictionem præfatus est inquit, Amen amen dico vobis, quod vnus ex vobis me tradet. Et quolibet nostrum dicente, nunquid ego sum? Dominoq; tacente: confurgens ego vnus ex duodecim, qui plus alijs ab illo diligebam, & ad pectus eius recumbens, ei supplicabam ut diceret, quis eum esset traditurus: neq; tamè hoc modo indicauit nobis illius nomen bonus Dominus, sed duo signa proditoris dedit, vnum dicens, Qui intingit mecum panem in catino. alterum, Cui ego intinctam buccellam dabo. quanquam illo dicente, Nunquid ego sum Rabbi? tamen non dixit Dominus, etiam, Sed tu dixisti. Illumq; de hoc perterrefacere volens, ait: Væ homini illi, per quem filius hominis tradetur: melius esset ei si natus non fuisset. Quæ cum audiisset, discessit, dixitq; sacerdotibus, Quid vultis mihi dare, & ego illum vobis tradam? Illi verò constituerunt ei triginta argenteos: & impleta est Scriptura dicens, Et acceperunt triginta argenteos pretium appetiati, quod parauerunt à filijs Israël, & dede-

A & dederunt eos in domum figuli. Itaque quinta die cum comedissemus apud eum Pascha, & intinxisset ille manum in catinum, & buccellam accepisset, exiissetq; nocte, dixit nobis Dominus, Venit hora, qua dispergamini, & me solum relinquantis. Et quolibet contendente, se eum non deserturum, meq; Petro promittente, cum illo me commoriturum, dixit: Amen dico vobis, antequam gallus cantet, ter me negabis nosse.

Quod non aderat Iudas cum Dominus discipulis tradidit mysteria. Cap. XVI.

CVM verò antitypa mysteria pretiosi corporis & sanguinis sui nobis tradidisset, quibus non aderat vnà nobiscum Iudas, exijt ad montem oliuarum prope torrentem Cedron, vbi erat hortus: aderamus cum eo etiam nos, hymnumq; de more diximus: cumq; longè à nobis secessisset, rogauit patrem dicens, Pater transfer à me calicem: veruntamen non mea voluntas fiat, sed tua. Quod cum ter fecisset, nosq; propter mœstitiã in somnum incidissemus, accedens ipse ad nos, Venit, inquit, hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Et ecce Iudas & cum eo turba impiorum: signumq; proditoris illis ostendit dolosum osculum, qui signo accepto ceperunt Dominum, vincitumq; in domum Pontificis Caiphæ duxerunt, in qua frequens cõuenerat non populus, sed colluies: nec sacrum Presbyterium, sed confessus iniquorum & impiorum consiliu. Qui cum multa contra eum facerent, nullum petulantia genus omittebant, despicientes, deridentes, cædentes, cõuiciantes, tentantes, diuinationes pro Prophetijs quærentes, simulatore, blasphemum, Moysi violatorem, templi euerforem, sacrificiorum extinctorem, Romanorum hostem, Cæsaris aduersarium eum appellantes. Cumq; vsq; ad primum diluculum ei ita insultassent, tauri illi & canes ad Annam eum ducunt, qui Caiphæ gener erat: cumq; ibi similia egissent, & esset illo die Parasceue, Præsidi Romanorum Pilato tradunt, multa ac graua ei obijcientes, quæ probare non potuerunt. Quare indignatus Pilatus nullam, inquit, aduersus huc causam reperio. Itaq; illi duobus falsis testibus productis, Dominum criminari voluerunt. Qui cum varij & inter se dissentientes reperti fuissent: ad maiestatem rem reuocauerunt, dicentes, Hic iactat se regem esse, prohibetq; tributa dari Cæsari. fiuntq; iidem accusatores, testes & iudices: sententiaq; auctores, dicentes, Crucifige crucifige eum: ut impleretur quod de eo in Prophetis erat scriptum, Cõgregati sunt super me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Et rursum, *Psal. 26.* Circudederunt me canes multi, concilio malignantium complexi sunt me. Et alio *Psal. 21.* in loco, facta est hæreditas mea mihi: sicut leo in sylua, dedit super me vocem suam. Igitur Pilatus ob animi molliciem, dedecorato magistratu, ipse se improbitatis coarctavit, qui turbas, quam iustitiam colere maluerit: testatusq; sit, illum esse innocentem, *Ierem. 12.* & uti nocentem, tamè eum crucis supplicio tradiderit, quanquam Romanorum legibus prohibentibus quenquam in dicta causa supplicio affici. Carnifices porrò comprehensum Dominum gloria, ligno cõfixerunt: sexta enim hora illum in crucem egerunt, tertia sententia acceperunt, postea acetum ei ad bibendum felle mistum obtulerunt: tum vestimenta sorte partiti sunt, duosque maleficos ex vtraq; parte cum eo crucifixerunt, ut impleretur quod dictum est, Dederunt in escam meam fel, & in sitim meam potauerunt me aceto. Et rursum, Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Et alio in loco, Et cum impijs reputatus sum. Deinde per tres *Psal. 21.* horas tenebræ extiterunt à sexta ad nonam. Rursum lux orta est vergente Sole ad Occasum, sicut scriptum est, Nonne dies, & non nox & ad vesperam erit lumen? Quæ *Zach. 14.* omnia intuiti qui cum eo in crucem acti fuerant latrones, alter ex eis maledicta in eum iaciebat, ut qui ob imbecillitatem sibi opem ferre non posset, alter huius inscientiam increpabat: ad Dominumq; conuersus vti illustratus ab eo, sciensq; qui nam esset

esset qui pateretur, rogabat eum vt postea in regno, sui memor esset. Ipse verò concessa illi rerum præteritarum obliuione, in Paradisum eum introduxit ad fruedum mysticorum bonorum suauitate. Circa verò horam nonam exclamans, Deus meus, inquit, cur me dereliquisti? Et paulò post voce magna clamans, Pater, inquit, dimitte eis: non enim sciunt quid faciunt. Et subiungens, In manus tuas commendo spiritum meum. spiritum emisit: sepeliturq; ante Solis occasum in monumento nouo. Illucescente verò vna sabbatorù, surgens à mortuis præstitit illa, quæ ante passionem nobis prædicebat, quòd oportebat filiù hominis in corde terræ per tres dies, & per tres noctes manere. Excitatisq; à mortuis, primùm Mariæ Magdalena, & Mariæ Iacobi se se ostendit, postea Cleophae in itinere, deinde nobis suis discipulis, qui quidem propter metum Iudæorum fugiebamur, clanculùm autem de illo exquirebamus. Hæc in Euangelio quoque scripta sunt: præcepit igitur nobis vt ieiunaremus sex his diebus, propter Iudæorum impietatem atque iniquitatem: admonens nos vt eos ob interitum lugeamus, atque deploremus. Et enim ille quoque illacrymatus est, ignorantibus tempus visitationis suæ. In quarta feria & Parasceue nobis ieiunium indixit: in illa ob prodicionem, in hac ob passionem: desinere autem ieiunium in septima die in galli cantu. Iussit in ipso sabbato ieiunare, non quòd oporteat in sabbato ieiunium seruare, cum in eo cessatio conditi operis sit, sed quòd in illo tantùm ieiunare oportet, in quo opifex ipse subtus terram mansit. In ipso enim festo suo detinuerunt Dominum, vt impleretur ille sermo, Posuerunt signa sua in medio festiuitatis eorum, & non cognouerunt. Debemus igitur pro ipsis lugere, quòd cum venisset Dominus, ei credere noluerunt: iudicantesq; se salute indignos, eius doctrinam reiecerunt. Beati nos igitur sumus, qui aliquando populus, nunc verò gens sancta, liberata Idolorum errore, ignorantia, impietate: qui non misericordiam consecuti, nunc propter obedientiam cordis vestri misericordiam impetrauistis. Vobis enim qui ex gentibus venistis, apertum est osium vitæ, qui aliquando non eratis dilecti, nunc in gratiam atque amorem recepti estis, populus acquisitionis Dei, designatus ad eius virtutes enuntianas: de quibus dixit Saluator, Inuentus sum à non quærentibus me, manifestatus sum à non interrogantibus me. dixi, Ecce adsum geniti, qui non inuocauerunt nomen meum. Nam cum illum non quæreretis, tunc ab illo quæsi estis. Quare cum in eum credideritis, obedite eius vocationi, relinquentes multorum deorum insaniam, atque ad vnum verum & omnipotentem Deum confugientes per Christum, qui effecti estis supplementum numeri eorum, qui saluantur decem millia myriadum, & millia millium, vt scriptum est in Dauid, Cadent à latere tuo mille, & à dextris tuis decem millia. Et rursum, Currus Dei decem millibus multiplex millia lætantium. Ad Israël em verò infidelem dicit, Tota die expandi manum meam ad populum non obedientem, & contradicentem, ambulantem in via non bona, sed post peccata sua: populum irritantem me in conspectu meo.

Connumeratio propheticarum prædictionum, quæ Christum prædicant, quarum exitù Iudæi cernentes, tamen ob malitiam credere noluerunt, eum esse Christum Dei, & ad crucem, glorie Dominum condemnauerunt.

Caput XVII.

VIDE TE quomodo irritauit Dominum populus, cum ei credere noluerit. Ideo dicit, Irritauerunt Spiritum sanctum, & conuersus est eis in odium: tenebræ enim eis offusæ sunt propter suam improbitatem, quoniam cernentes dominum, non crediderunt eum esse Christum Dei, ante omnia sæcula ex ipso genitum, filium vnigenitum, propter infidelitatem verbum Deum non agnouerunt: neque ex operibus

A operibus suis, neque ex prophetijs de eo scriptis. Nam quòd de Virgine nasci debebat, legerant, Ecce virgo concipiet, & pariet filium & vocabunt nomen eius Emanuel. Puer natus est, filius natus est, cuius principium super humerum eius, & vocatur nomen eius magni consilij angelus, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, dominator, princeps pacis, pater futuri sæculi. Quòd verò propter summam vitiositatem non erant obedientes futuri, ait, Domine quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui reuelatum est? Et deinceps, Auribus auditis, & non intelligitis: & videntes videtis, & non cognoscitis. Induratum est enim cor populi huius. Quare erepta est ijs notitia, quoniam cum vidissent, despexerunt, & cum audiissent, attendere noluerunt. Vobis verò à gentibus profectis assignatum est regnum, quoniam cum Deum ignoraretis, per prædicationem credentes cognouistis: imò verò ab eo cogniti estis per Iesum Saluatorem & redemptorem omnium, qui in eo spem collocant. Nam relicta inani prioris temporis consuetudine: despectisq; inanimis Idolis, illisq; Dæmonum tenebris dispulsis, complexi verum lumen, cognitoque per id vno & solo atque vero Deo, ac patre, regni eius hæreditatem estis consecuti. Nam baptizati in nomen Domini, atque in eius resurrectionem, veluti infantes nuper nati nullum peccati sensum, actionemque habere detis. Non enim in vestra estis potestate, sed eius, qui sanguine suo vos redemit. Nam de veteri Israël propter eius infidelitatem (inquit Dominus) Tolletur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ipsius: id est à vobis ab illo olim longè ab alienatis, concessio regno, recipit rectæ sententiæ fructus. Vos enim estis, qui ad vineam olim missi fuistis, & obtemperare ei nolulistis: sed vos peccati dolore ducti, nunc in ea laboratis, illi ægrè ferentes conditiones, non modò vineam incultam reliquerunt, sed etiam interfecerunt procuratores Domini, alium lapidibus, alium ferro: quendam etiam dissecuerunt: alium interemerunt, inter templum & altare. Denique ipsum hæredem extra vineam expulsam occiderunt, qui ab illis veluti lapis inutilis est reiectus, à vobis vt angularis receptus. Ideo de vobis dicit, Populus, qui me non cognouit, seruiuit mihi, ad aurem auditus obediuit mihi.

Quomodo agendum sit Pascha. Cap. XVIII.

PORRET ergo vos fratres, qui pretioso Christi sanguine redempti estis, dies Paschæ accuratè & cum omni diligentia celebrare. Post æquinoctium, ne bis in anno vnus passionis memoriam colatis, sed semel in anno eius, qui semel mortuus est, memoriã renouetis, cauentes ne cum Iudæis festum agamus. Nulla enim nunc est nobiscum cum illis societas. Versantur enim in errore, atque in ipso diei calculo, quem putant se obseruare, vt ex omni parte errare, & à veritate discedere inueniantur. Vos autem obseruate subtiliter æquinoctium verni temporis quod est XXII. duodecimi mensis, qui dicitur Dystrus* obseruantes vsque ad vigesimum primæ Lunæ, ne in aliam hebdomadam incidat quartus decimus Lunæ, atque illo errore lapsi per ignorantiam, bis in anno celebremus Pascha, vel in alio die festum peragamus resurrectionis Domini nostri Iesu Christi, præterquam in dominico solo.

Dispositio de magna Paschæ hebdomada. Cap. XIX.

N diebus Paschæ ieiunate, incipientes à secunda sabbati vsque ad Parasceuen & sabbatum dies sex, solo pane vtentes, sale, atque oleis, & aqua in potum. A vino & carnibus vos abstinete in ijs diebus: sunt enim dies luctuosi, non festi. Parasceuem tamen & sabbatum integrum ieiunet, qui quidem possunt, nihil gustantes

Aa vsque

Matth. 9. vsque ad galli cantum noctis. Quòd si quis non potest duorum dierum ieiunium E
continuarè, seruet saltem sabbatum: ait enim quodam in loco de se Dominus. Quà-
do discedet ab eis sponsus, ieiunabunt in illis diebus: ijs igitur diebus sublatus est à
falsis Iudæis, & crucifixus est, & cum impijs reputatus.

De pernoctatione magni sabbati, & de die Resur-
rectionis. Cap. XX.

QVARE monemus vos vt ieiunetis per hos dies, quemadmodum nos
etiam ieiunauimus cum nobis ipse ereptus est, vsque ad vesperam.
In reliquis verò diebus ante Parascevam nona hora, vel vesperi qui-
libet cibum capiat, vel quemadmodum quisque poterit: à vespera
autem quinti diei vsque ad galli cantum vigilantes, atque in Eccle-
siam conuenientes vigilate orantes ac rogantes Deum, legentes in
vestra pernoctatione legem, Prophetas, psalmos, vsque ad galli cantum: baptizati-
que Cathecumenis vestris, & lecto Euangelio in timore ac tremore, luctum defini-
te, rogatque Deum, vt conuertatur Israël, & inueniat pœnitentię locum, atque im-
pietatis remissionem: quoniam Iudex alienigena lotis manibus dixit, Innocens sum
à sanguine iusti huius, vos videritis. Israël verò exclamauit, Sanguis eius super nos
& super filios nostros. Pilatoque dicente, Regem vestrum crucifigam? Ipsi excla-
mauerunt, Non habemus Regem nisi Cæsarem. Crucifige crucifige eum: omnis
enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari: & si hunc dimittis, nõ es amicus Cæsa-
ris. Et Pilatus Præses, & Herodes Rex, iusserunt eum crucifigi: & impletus est ille ser-
mo: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Astiterunt Reges
terræ & Principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, aduersus Christum
eius, & proiecerunt dilectum veluti mortuum irritum. Ipsoque crucifixo & susci-
tato, illucescente die dominico, impleta est Scriptura, quæ dicit, Exurge Deus iudi-
cans terram, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus. Et rursum, Exurgam di-
cit Dominus, ponam in salutari, fiducialiter agam in eo, & tu Domine miserere mei,
suscita me & retribuam eis. Quare vos quoque suscitato Domino offerite sacrifici-
um vestrum, de quo vobis præcepit per nos, dicens, Hoc facite in meam commemo-
rationem. Deinde ieiunium solute læti, & festum diem agentes, quoniam pignus
resurrectionis nostræ Iesus Christus à mortuis est excitatus: idque sit vobis legiti-
mum solenneque in perpetuum vsque ad consummationem sæculi, quoad venerit
Dominus. Iudæis enim Dominus etiam nunc mortuus, Christianis iam surrexit,
illis propter perfidiam, ijs propter fidei certitudinem. Quoniam spes in eo sita im-
mortalis æternaque vita habenda est. Post octo dies iterum veneranda Octauæ ce-
lebritas seruetur: in qua me Thomam resurrectionem credere nolentem confirma-
uit, demonstratis mihi fixuris clauorum laterisq; lancea percussi vulnere. Ac rur-
sum à prima dominica numeratis quadraginta diebus à dominica vsque ad quin-
tam, celebrate festum Ascensionis Domini, in quo perfecta omni dispensatione
atque dispositione, in Cælum ad eius Deum ac Patrem est receptus, sedens à dextris
Virtutis, & expectans donec ponantur inimici sui sub pedibus suis. Qui in con-
summatione sæculi cum virtute & gloria multa venturus est ad iudicandum viuos
& mortuos, ac reddendum vnicique secundum opera sua. Tumque
videbunt dilectum filium Dei, in quem confixerunt, il-
loque cognito percutient se tributim, mulie-
resq; eorum seorsum.

Prediclio prophetie de filio Dei.
Caput XXI.

ETENIM

ATENIM nunc quoque decima mensis gorpæi conuenientes laméta-
tiones Ieremiæ legunt in ea parte in qua dictum est, Spiritus faciei no-
stræ Christus Dominus cõprehensus est in corruptionibus ipsorum.
Et quod scriptum est in Baruch, Hic est Deus noster, nõ æstimabi-
tur alius aduersus eum: inuenit omnem viam scientiæ, & ostendit
illam Iacob puero eius, & Israël dilecto eius. Post hæc in terris visus
est, & cum hominibus conuersatus. Cumque hæc legunt se cædunt, & deplorant
vt ipsi arbitrantur, solitudinem, quæ sub Nabuchodonosor contigit. Vt autem se
habet veritas, futuri luctus inuiti initia ordiuntur. Post decem Assumptionis dies,
qui est à prima dominica quinquagesimus, sit vobis magnus dies festus Pentheco-
stes. In eo die hora tertia misit nobis Dominus Iesus donum Spiritus sancti, repleti-
que sumus eius operatione, linguisque nouis locuti, quemadmodum eius afflatus
nobis suggerebant, & prædicauimus Iudæis & gentibus eum esse Christum Dei con-
stitutum iudicem viuorum & mortuorum. Hoc Moses testatus dicebat, Accepit
dominus ignem à domino, & pluit. Hunc vidit Iacob vti hominem, & dixit, Vidi
Deum facie ad faciem, & saluata est anima mea. Hunc Abraham hospitio acceptum
iudicem, sumque Dominum confessus est. Hunc Moses in rubo vidit: de hoc in
Deuteronomio dicebat, Prophetã vobis excitabit de fratribus vestris tanquam me,
ipsum audite in omnibus, quæ locutus fuerit vobis: & omnis anima, quæ nõ audiue-
rit Prophetam illum, exterminabitur è populo ipsius. Hunc vidit Iesus Nauæ dux
exercitus Domini, armatum simul pignantem ad Hiericho, quem procidens adora-
uit vt dominus seruum. Hunc Samuel cum vidisset, Sacerdotes ac Reges Christos
appellauit. Hunc Dauid cum vidisset, cecinit pro eo canticum appellans canticum
pro dilecto: subiungensque in personam illius dicebat. Accinge gladium tuum
ad femur tuum potentissime: specie tua & pulchritudine tua, intende, procede pro-
sperè, & regna, propter veritatem & mansuetudinem, & iustitiam, & ducet te mi-
racabiliter dextera tua. Sagittæ tuæ acutæ, potens, populi sub te cadent in corde ini-
micorum Regis: propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ iuxta participes
tuos. De eo quoque Solomon dicebat vt in personam ipsius, Dominus posse-
dit me principium viarum suarum, ad opera ipsius ante sæcula fundauit me, in
principio antequam terram faceret, antequam venirent fontes aquarum, ante-
quam montes stabilirentur, ante omnes colles generat me. Et rursum, Sapientia
ædificauit sibi domum. De eo quoque Isaias dicebat, Egredietur virga de radice
Iessæ, & flos de radice ascendet, & erit radix Iessæ, & qui surgit vt dominetur genti-
bus, in eum gentes sperabunt. Zacharias, Ecce Rex tuus venit iustus, & saluans, ipse
mitis, & sedens super asinam, & pullum filium iumentis. Hunc Daniel filium homi-
nis esse, inquit, venientem ad patrem, & omne iudicium atque honorem ab illo re-
cipientem, & lapidem sine manu à monte abscissum, factum in montem magnum,
& replentem vniuersam terram, conterentem imperia prouinciarum, multitudi-
nemque Deorum, nunciantem vnum Deum, & constituentem Imperium Roma-
num. De hoc Ieremias prædicebat: Spiritus, inquiens, faciei nostræ Christus Do-
minus comprehensus est in corruptionibus ipsorum, cui diximus: In umbra eius vi-
uemus in gentibus. Et Ezechiel atque alij deinceps Prophetæ vbique prædicant
hunc esse Christum, Dominum, Regem, iudicem, legislatorem, angelum Patris,
vnigenitum Deum. Hunc igitur nos quoque prædicamus, atque nuntiamus
vobis Deum verbum ministrans Deo eius, ac patri, in condenda rerum vniuersita-
te: in hunc credentes viuetis, non credentes plestemini: qui enim non obedit fi-
lio, non videbit vitam, sed ira Dei manebit super illum. Post festum Pentecostes
celebrate vnam hebdomadam, post quam, ieiunate alteram hebdomadam: æquum
est enim & lætari Dei dono, & ieiunare post hilaritatem. Etenim Moses & Helias
ieiunauerunt per quadraginta dies, & Daniel hebdomadas dierum treis panem cu-
piditatum non comedit, nec caro, neque vinum in os eius intrauit. Et beata Anna

Aa 2 rogans

rogans Samuelem, dicebat: Vinum, & omne quod inebriat non bibi, & effundam
 animam in conspectu Domini. Niveitæ quoque, cum per tres dies & tres noctes
 ieiunassent, iræ Dei periculum effugerunt. Esther quoque Mardochæus, Judith
 impiorum insultationem, id est Olophernis, & Amon ieiunio declinauerunt. Da-
 uidque dicit, Genua mea infirmata sunt à ieiunio, & caro mea immutata est pro-
 pter oleum, Vos quoque per ieiunium supplicationes vestras Deo offerite. Post heb-
 domadam ieiunij in omni quarta feria, & Parasceue præcipimus vobis vt ieiunetis,
 idque quod à ieiunio superest, pauperibus præbeat. In omni sabbato excepto vno
 atque die dominico conuentus celebrantes exilaramini: obnoxius enim peccato est,
 qui die dominico ieiunat, cum sit dies resurrectioni dicatus, qui que in
 Pentecoste atq; omnino in die festo Domini mœstítiam
 præfert per hos enim dies exhila-
 rari oportet, non
 lugere.

CONSTIT.

CONSTITUTIONVM SANCTORVM APOSTOLORVM B. CLEMENTE ROMANO AVCTORE.

LIBER SEXTVS.

De Schismate. Caput I.

ANTÈ omnia cauete Episcopi à formidandis, grauibus, atq;
 impijs hæresibus, fugientes eas veluti ignem adurentem eos,
 qui ad illum accedunt. Fugite quoque schismata: nam nec
 ad nepharias hæreses fas est inclinare mentem, neq; ab eius-
 dem sententiæ fratribus ob imperandi cupiditatem licitum
 est recedere. Hæc enim cum quidam olim aggredi ausi su-
 issent, non effugerunt supplicium. Dathan enim, & Abi-
 ron cum aduersus Mosén se opposuissent, terræ motus ab-
 sorbuit, & Core cum ducentis quinquaginta viris, qui in Aaron seditionem com-
 mouerunt, incendio sunt consumpti. Maria cum exprobrasset Mosi, à castris se-
 prem diebus ablegatur: dicebat enim Mosén vxorem Aethiopiã duxisse: sed eti-
 am idem factum est in Azaria, & Ozia Rege Iudæ, qui cum vsurparet sibi sacerdoti-
 um, ac vellet adolere incensum, quod ad se non attinebat, prohibereturque ab Aza-
 ria Pontifice, & ab octuaginta senioribus, neque illis obtemperaret, lepra in fronte
 est perfusus. Itaque continuo exiuit, quoniam refutauit eum Dominus.

Quòd nec Regno, neque sacerdotio licet insultare. Cap. II.

AT TENDAMVS, ô dilecti, quæ sit seditionum gloria, & qui euen-
 tus. Nam si Reges inuadens supplicio dignus iudicatur, quamuis fi-
 lius, vel amicus sit, quanto magis qui sacerdotibus insultat? Quanto
 enim sacerdotium regno est excellentius, cum regendarum anima-
 rum officio præsit, tãto grauiori supplicio punitur, qui aduersus id
 aliquid temerè fecerit, quam qui aduersus Regnum, quanquam ne-
 mo impunè discedit. Nam nec Absalon, & Beddam impuniti manserunt, nec Co-
 re & Dathan. Illi enim aduersus Dauid de Regno, ij aduersus Mosén de principatu
 pugnam susceperunt, atque omnes aduersarijs maledixerunt. Absalon Dauid pa-
 ter iniustum iudicem illum appellans, dicensq; Vnicuiq; sermones tui pulchri sunt,
 & non est qui iustificet te, quis me faciet principem? Ab eddam Verò, Non est mihi,
 inquit, pars in Dauid, neque hæreditas in filio Iessæ: scilicet indignum iudicans, Da-
 uid imperio parere, de quo dixit Dominus, Inueni Dauid filium Iessæ virum secun-
 dum cor meum, qui faciet omnem voluntatem meam. Dathan autem & Abiron, &
 Coritæ dicentes in Mosén, Num parum est quòd eduxisti nos de terra Aegypti flu-
 ente lacte, & melle, & quid? quòd eruisti oculos nostros, & tu imperas nobis? & cõ-
 gregauerunt in eum Ecclesiam magnam. Et Coritæ, Num Mosi locutus est Domi-
 nus soli? quid quòd Aaron soli dedit sacerdotium, nõnne omnis Synagoga Domi-
 ni sancta? & quid quòd solus Aaron sacerdotio fungitur. Et ante hos alius dicebat,
 Quis te constituit iudicem principem, & iudicem nostrum?

De virtute Mosi, deq; infidelitate gentis Iudeorum, & quòd Deus
 admirabilia edidit per eum. Cap. III.

Aa 3 Et

L inuecti sunt in Mosen seruum Dei, omnium mitissimum, & fidelissimum, despexeruntq; ingrauisissimi tantum virum legilatorum, custodem, Pontificem, & regem, interpretem, diuinarum rerum, quasi conditorem cum conditoris opera ostenderit, clementissimum, humilissimum, patientissimum, humanissimum, qui eos multis periculis liberauerat, & a vario mortis genere sua sanctitate eripuerat: qui tot tantaq; signa atque prodigia populo ediderat: qui praecleara & admirabilia opera in eorum beneficium effecerat: qui decem plagas Aegypto intulerat: qui mare rubrum transmiserat, aquasque veluti murum vtrinque diuiserat: qui per arida deserta populum duxerat, Pharaonemque, & Aegyptios cum omnibus, qui eos sequebantur, demerserat: qui eis fontem iniecto ligno dulcem reddiderat, & ex petra dura sitiētibus eis aquas eduxerat, qui manna eis de caelo dederat, & carnes de aere collegerat: columnam igneam noctu ad illustrandum demonstrandumq; iter praebuerat, & de die columnam nubis ad umbram faciendam, frangendosque solis ardores parauerat: qui legem dei tabulis lapideis incisam eis tradiderat, perfecti numeri Decalogum, quem Deus facie ad faciem alloquebatur, veluti si quis cum suo amico loqueretur: de quo dixit, Non surrexit Propheta vt Moses: Huic Coritæ, & Rubelitæ insultauerunt, & in Mosen lapides iactauerunt rogantem ac dicentem, Ne intendas in sacrificium ipsorum. Atque apparens gloria Dei, alios in terram demersit, alios incendio consumpsit. Itaque duces erroris & schismatis dicentes, Constituamus duces nobis, aperiens se terræ hiatus deuorauit cum tabernaculis suppellectileque ipsorum, & viui in Infernum descenderunt. Coritæ igne sunt interempti.

*Quod schisma effecit non qui ab impijs secessionem facit,
sed qui a pijs recedit. Cap. IIII.*

QUOD si ijs, qui imperandi cupiditate se separauerunt, statim Deus supplicium intulit, quanto grauiori poena afficiet impiarum haeresum auctores improbantem illius prouidentiam, & operum institutionem? Sed vos, fratres, Scripturis eruditi, nolite facere schismata sententiae, neque verò vnitatis vestrae: quoniam, qui nefariae opinionis sunt auctores, scopi interitus populis statuuntur. Eodem modo laici cum ijs, qui contraria sententiae Dei dogmata defendunt, nolite societatem habere, neque participes illorum impietatis fieri. Ait enim Dominus, Recedite e medio horum hominum, ne cum eis pereratis. Et rursus, Egredimini e medio ipsorum, & segregamini, dicit Dominus: & immundum ne tangatis, & ego recipiam vos.

*Demonstratur ex prophetica predictione, quare falsi nominis
Israël reiectus fuerit. Cap. V.*

*S. Ign. ad
Philadelp.*

Jerem. 12.

Isaia 5.

Isaia 1.

VERE enim fugiendi sunt, qui Deo blasphemiam dicunt. quam plurimi enim ex impijs Deum ignorant, ij verò tanquam Deo intensi malitiae improbitatisq; morbo laborant: nam ex malitia haereticorum prodijt contaminatio in omnem terram, vt inquit Ieremias propheta. Cum enim expulerit synagogam prauam Dominus Deus, domumq; reiecerit, vt dicit quodam in loco, Reliqui domum meam, dimisi haereditatem meam. Et rursus, Relinquam vineam meam, & non putabitur, neque fodietur, & ascendet in eam tanquam in terram incultam spina, & nubibus imperabo ne pluant super eum imbrē. Cum igitur reliquerit populum sicut tentorium in vinea, & sicut pomorum custodiam in cucumerario, sicut ciuitatem obsessam, subtraxeritq; ei Spiritum sanctum, imbremq; propheticum: repleuit gratia spirituali Ecclesia ad

Ad similitudinem fluminis Aegypti in diebus noualium, & extulit eam quasi domum in monte collocatam, & quasi in montem excelsum, quasi montem abundantem caeseo, quasi montem pinguem in quo complacuit sibi Deus, vt habitaret in eo. etenim Dominus in ea comorabitur usque ad finem, Et in Ieremia dicit, Solium gloriae exaltatum sanctificatio nostra, Et Iaias, Et erit in nouissimis diebus manifestus mons Domini, & domus Dei in summis montium, & exaltabitur super colles. Quoniam igitur populum reliquit, & templum desertum dimisit, abscisso velo templi sublatoque ab eo Spiritu sancto: ecce enim, inquit, relinquitur vobis domus vestra deserta: Contulit vobis, qui de gentibus venistis, spiritualem gratiam, vt inquit per Ioel, Et crit post haec, ait Dominus, & effundam de spiritu meo in omnem carnem, & prophetabunt filij vestri, & filiae vestrae visiones videbunt, & senes vestri somnia somniant: omnem enim sermonis facultatem, & actionem, atque huiusmodi officium ereptum populo Deus in vos gentium sobolem transtulit: ideoque Diabolus inuidens sanctae Dei Ecclesiae excitauit in nos arumnas, persecutiones, perturbationes, blasphemias, schismata, haereses. Nam populum illum propter Christum interfectum sibi subegit nos qui ab eius vanitate recessimus, varijs modis tentat, vt olim beatum Iob: nam & summo Pontifici Iesu filio Iosedec restitit, & nos saepe cribrare voluit, vt deficeret fides nostra: sed magister noster illum in iudicium adducens dicebat, Incepit in te Dominus diabole, & increpet in te Dominus, qui eligit Israēl, nonne, ecce hic est auulsus tanquam titio? & qui dixit tunc ijs, qui apud Pontificem aderant, Detrahitte ei vestimenta sordida: subiunxitque, Ecce abstuli iniquitates tuas abs te: idem dicet nunc, quod olim congregatis nobis dicebat de nobis, Quod rogauit ne deficeret fides nostra.

*Quod apud Iudaeos constabat impia doctrina variarum
- haeresum. Cap. VI.*

HABUIT quoque Iudaicus populus haeresum prauitates, nam Sadducaei ex illis prodierunt, qui negabant mortuorum resurrectionem: & Pharisei, qui fortunae & fato peccatorum actiones tribuunt. Et Basmothei, qui prouidentiam tollunt, affirmantes fortuito casu omnia constare, ijque animae immortalitatem negant. Sunt quoque Heremobaptistae, qui quotidie nisi in aqua mergantur, cibum non capiunt, sed et a lectis, tabulis, crateris, calicibus, scabellis nisi aqua purgatis non vtuntur: & qui nostris temporibus orti sunt Ebionaei, filium Dei nudum hominem fuisse contententes, viri libidine, & Ioseph, ac Mariae concubitu genitum: qui ab ijs omnibus separatur, & patrias leges seruant, sunt Hessaei. Atque haec quidem in veteri populo fuerunt, sed nunc quoque improbus daemone efficax ad malefaciendum, & bonum cuiusmodi sit ignoras, ex nobis quibusdam excitatis, haereses & schismata in ijs effecit.

*Vnde ortae sint haereses, & quis fuerit auctor impietatis.
Cap. VII.*

NOVAE autem haereses hoc habuerunt exordium. Cum inuasisset Diabolus Simonem quendam e vico Gitthon appellato, Samaritanum, arte magum, suae prae sententiae eum administrum effecit: quo autem tempore coapostolus noster Philippus, Domini dono, atque sui spiritus afflatu virtutes curationum Samariae administrabat: ita vt obtupefacti Samaritani in fidem venerint cunctorum Dei & Domini nostri Iesu Christi, baptizati que sint in nomine ipsius: cumque iam Simon ipse signa & prodigia intuitus, sine vlla magica arte perfecta, admiratusque, credidisset, & baptismum accepisset, atque ieiunio & orationi esset intentus:

Aa 4 audientes

audientes nos gratiam Dei ad Samaritanos per Philippum peruenisse, ad eos accessimus, multisq; ad doctrinæ sermonem collatis, omnibus baptizatis impositis manibus, oratione, gratiam ei Spiritus sancti impartiebamus. Vidensq; Simon impositione nostrarum manuum dari credentibus Spiritum, obtulit nobis pecuniã, inquit: Mihi quoq; hanc potestatem datæ, ut cui ego imposuero manus, is habeat spiritum sanctum. volens scilicet, ut quemadmodum Adam gustato ligno, promissa immortalitate priuatus fuit: sic nos accepta pecunia deliniti, Dei munere excluderemur, quo per cõmutationem, pecuniã ei traderemus, inæstimabilem Dei gratiã. Quare perturbatis omnibus nostris, conijciens ego Petrus oculos in maleficum serpentem, qui illum detinebat, respondi Simoni, Argentum tuum tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei putasti pecunia possideri, non est tibi pars in sermone isto, neq; fors in ista fide: cor enim tuum non est rectum coram Deo. Pœnitentiam itaq; age à tanta nequitia, & roga dominum si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui: in felle enim amaritudinis, & in vinculo iniquitatis video te esse. Tuncq; Simon perterritus, Rogo, inquit, precamini vos pro me Dominum, ut nihil in me veniat eorum, quæ dixistis.

Qui fuerint successores impietatis Simonis, & quibus hæresibus præfuerint Cap. VIII.

VM verò ad gentes exiimus ad prædicandum verbum vitæ, tunc diabolus molitus est in populo, ut post nos Pseudapostolos mitteret ad sermonem labefactandum. Itaque produxerunt Cleobiũ quemdam, & adiunxerunt Simoni: ij verò discipuli fuerunt eiusdem Dogmathe, quem reprobatum eiecerunt principatu, deinde alij aliorum absurdorum dogmatum auctores extiterunt Cerinthus, Marchus, Menander, Basilides, Saturninus. Ex ijs alij plures Deos esse opinantur: alij tres inter se contrarios sine origine, semper congregantes: alij infinitos, & ignotos: quidam verò nuptias tollunt, arbitantes non esse eas opus Dei: alij quosdam cibos abominantur, alij inuerecundè fornicantur, quod nunc faciunt falsi nominis Nicolaitæ. Veruntamen Simon cum me Petrum primò conuenisset Cæsareæ Stratonis, ubi Cornelius fidelis per me in Dominum Iesum crediderat, cum esset Ethnicus, verbum Dei conatus est pervertere, cum vnà mecum adessent sacri filij Zachæus olim publicanus, & Barnabas, item Niceta, & Aquila fratres Clementis Episcopi, & ciuis Romani, Pauli coapostoli nostri discipuli, & in Euangelio coadiutoris. Cumq; tertio cum eo disputassem de propheta, deq; Dei Monarchia, illum virtute Domini conuictum, atque repressum, in Italiam aufugere compuli.

Quemadmodum Simon præstigijs quibusdam cum voluisset volare, precibus Petri ab alto deiectus fregit pedes, & manus: Narrat Clemens, Hegesippus, Iustinus, Irenæus. Cap. IX.

ROMAM cum venisset Ecclesiam vehementer perturbauit, multos euertens, atque in suam adducens sententiam, gentes verò commouebat magicis artibus. Itaque quadam die cum in Theatrum meridie processisset, iussissetq; suis operis, ut me in Theatrum arriperent, pollicitus est se in aere volaturum. Cumq; omnes hæc re erecti essent, ego seorsum orabam, itaque sublatus à Dæmonibus volabat sublimis, dicens in cœlum se ascendere, unde illis bona suppeditaturus esset, populo illi, veluti Deo, acclamante optima, attollens ego manus in cœlum, tota mente supplicabam Deo, ut per Iesum Christum Dominum frangeret scelestum illum, & demonum vim labefactaret, in fraudem ac perniciem hominum, illa ventum, illudque perfractum non occideret, sed comminueret. Tuncq; Simonem intuitus, S: Dei (inquam)

A (inquam) homo ego sum, Apostolus verò Iesu Christi verus, doctorque pietatis non erroris, cuiusmodi & tu Simon: impero improbis virtutibus apostatæ pietatis, quibus vehitur Simon Magus, ut remittant suas vires, ut ab alto hic decidat in risum eorum, qui ab ipso decepti sunt. Cumq; hæc diceret, desertus à virtutibus Simo, cum magno fragore corruit, vehementerq; concussus fregit coxendicem, & pedum tarsos, clamorq; plebis ortus est, quo ferebatur vnum esse Deum, quem iuste Petrus nunciaret, tantum veritate fretus, multiq; ab eo defecerunt. Quidam cum essent illius perniciæ digni, remanserunt in eius praua disciplina. Atque hoc modo primò inducta Romæ est impia Simonianorum hæresis, atque per reliquos Pseudapostolos operabatur Diabolus.

Quomodo hæreses & inter se, & cum veritate dissideant. Cap. X.

B

IS omnibus vnus, atque idem erat propositus impietatis finis. Omnipotenti Deo maledicere: ignotum Deum celebrare: nec esse Deum patrem Christi, neque Mundi conditorem, sed ineffabilem, atque innominabilem, per se genitum, legis & Prophetarum oraculis non locutum: prouidentiam nullam esse: resurrectionem non futuram, nec Iudicium, neque retributionem: animam esse mortalem: voluntatem solam sequendam: omnem cultum sine delectu amplectendũ. Aliqui enim plures Deos esse putant, alij tres principio carentes, alij duos ingenitos, alij infinitos. Alii in rebus abominandis ponunt: iten nubere, & liberis operam dare prohibent, ac quosdam cibos capere, scilicet ut hac continentia suæ sententiæ prauitatem facilius probare possint. Quidam verò ex ijs doceant abstinendum carnibus, non quod parcant animalibus ratione carentibus, sed quod ea animam rationis participem habere existimant, eosque pœnas cædis duros, qui ea occidere audent. Alij suilla tantum carne abstinent, ijs, quæ lege munda censentur, vescuntur: putantque circumcisionem ex lege seruandam. In Christum credendum veluti in virum sanctum, ac Prophetam. Alij docent sine pudore libidini inseruendum, & carne abutendum, animamque ea sola ratione Mundi principes posse effugere, si omnem impuram actionem exequatur. Ij omnes Diaboli organa sunt, & iræ filij

Expositio Apostolica prædicationis. Cap. XI.

DOS verò Dei soboles, & filij pacis, sacrum ac rectum prædicantes pietatis sermonem, vnum solum nunciamus Deum, legis, ac Prophetarum Dominum. rerum omnium auctorem, Christi patrem: non qui sit sibi ipsi origo, & per se genitus, sed æternus: & principij expertem: & lumen inhabitantem inaccessibilem: non congeneratum vel multiplicem, sed solum in æternitate: non ignotum vel silentio abditum, sed per legem, ac prophetas proditum, omnipotentem, omnium opificem: omnium potestatem habentem: Deum & patrem vnigeniti & primogeniti omnis creaturæ: vnum Deum, vnus filij patrem, non multorum: vnus Paracliti per Christum, aliorum ordinum effectorem: vnum conditorẽ variarum creaturarum per Christum: factorem eundem, rectorem ac legislatorem, per ipsum: resurrectionis auctorem, iudicij retributionis, per eundem Christum. Hunc ipsum voluit hominem fieri, qui versatus est cum hominibus sine peccato, passus est, à mortuis surrexit, & ad illum, qui eum miserat, reuersus est: Atque omnem creaturam Dei bonam fatemur, nihilque reprobandum, omneque, quod ad naturæ necessitatem pertinet iuste sumitur, id optimum ducimus. Omnia enim secundum scripturam erant valde bona. Nuptias, legiti-

legitimas, & liberorum procreationem honestā, nec contaminatam credimus: nam ad propagandū genus hominū, sexuum differentia formata est in Adam & in Eva. Animam in corporeā, & immortalem affirmamus, nec interire eam veluti corpora, sed perpetuò manere, uti rationis participem, & libertate peditam. Omnē iniustū concubitum, maximè, eum, qui contra naturam à quibusdam exercetur, respicimus ut nepharium, & sceleratum: resurrectionē futuram fatemur, iustorum & iniustorum, nec non retributionem. Christum non confitemur purum hominem, sed Deū verbum, & hominem, mediatorem Dei & hominum: Pontificem Patris. Neq; verò unā cum Iudæis circumcidimur, scientes venisse eum, cui repositum esset, & per quē custodirentur generationes, expectationem gentium Iesum Christum, ex Iuda ortum, de Iessæ flore, cuius imperium super humerum eius.

Contra eos, qui Christum confitentur, & tamen Iudaizare volunt.
Cap. XII.

SED quoniam tunc hæc hæresis magnas ad decipiendum vires videbatur habere, totaque Ecclesia in periculo versabatur, nos duodecim cum conuenissemus Hierosolymis (nam in locum proditoris Matthias Apostolus factus est) qui sortem Iudæ accepit (ut scriptū est, Et Episcopatum eius accipiat alter) unā cum Iacobo fratre Domini deliberabamus quid faciendum esset: visumq; est ipsi & Presbyteris, sermonibus doctrinæ alloqui populum. Etenim quidam à Iudæa Antiochiam profecti, docebant fratres, affirmantes nisi circumciderentur secundum morem Moysi, aliosq; ritus, quos ille præceperat, seruarent, saluos fieri non posse. Cum ergo seditio, quæstioque non parua commota esset, & fratres, qui erant Antiochiæ, & cognouissent nos conuenisse, ut de hac re quæreremus: miserunt ad nos viros fideles, & sacrarum literarū peritos, ut de hac quæstione cognoscerent, qui cum ad nos venerunt, nuntiarunt, nobis quæ in Antiochæna Ecclesia quærebantur, aliquos affirmare, oportere circumcidi, aliaq; ceremonias seruare. Atq; alijs alia dicentibus Ego Petrus cum cosurrexissem, Viri fratres (inquam) scitis vos ab antiquis diebus in nobis elegisse Deum, ut per os meum audirent gentes Euangelij sermonem, & crederent. Et qui nouit corda Deus testimonium perhibuit ipsis. Cornelio enim Centurioni imperij Romani, visus est aliquando Angelus Domini, qui ei dixit ut me accerferet, ac de ore meo verbum vitæ audiret. Is verò à Ioppe Cæsarea Stratonis me vocauit. Cumque me ad iter pararem, volui cibum capere: qui cum pararetur, interea eram in coenaculo orans: quo tempore vidi cælum apertum, & vas quoddam quatuor initijs vinctum, veluti splendidum linteum in terram submitti: in quo inclusa erant omnes quadrupedes, atque reptiles terræ, & alites cæli: auditaque est vox de cælo, Surge Petre, sacrifica, & manduca. Et ego respondi, Nequaquam Domine, quoniam nihil commune, vel immundum vnquam comedi. Iterumque audita vox est, Quæ Deus purgauit, ne tu immunda existimaueris. Quod cum ter esset factum, vas in cælum receptum est. Cumque in dubio essem, quoniam spectaret visa species, dixit mihi Spiritus, Ecce viri te quærunt, surge & vade cum eis. nihil dubitans: quoniam ego illos misi. Ij verò à Centurione missi fuerant. Quæ cum mecum euoluerent, agnouerunt sermonem Domini scriptum, Omnis, qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Et rursum, Recordabuntur & conuertentur ad Dominum omnes fines terræ & adorabunt coram eo omnes Tribus gentium, quoniam Domini est regnum, & in eo dominatur gentibus. Cogitansque vbique de vocatione gentium scriptum est, Surrexi, & cum eis sum profectus, atque domū illius intraui. Me verò ad huc nuntiantes sermonem, cecidit Spiritus sanctus in eum, atque in illos, qui unā cum eo ibi aderant: quemadmodum nobis in principio acciderat: nullumque discrimen statuit inter nos, & illos, fide purificans corda: & cognoui ego non esse acceptorem personarum

Arum Deum, sed in omni gente eum, qui timet, ipsum, & operatur iustitiam, illi esse acceptum. Commoti autem hac re sunt qui ex circumcisione fideles erant. Nunc igitur quid tentatis Deum, ut imponamus iugum graue collo discipulorum, quod nec nos, neque patres nostri ferre potuerunt, sed per gratiam Domini credimus saluari, quemadmodum & illi? liberauit enim nos vinculis Dominus, & leuauit nos onere nostro, iugumque clementia dissoluit. Quæ cum diceret, siluit omnis multitudo, respondit autem Iacobus frater Domini ijs verbis, Viri fratres me audite, Simon narrauit quemadmodum primū Deus statuit sumere de gentibus populum nomini suo, cui rei consentiunt verba Prophetarum quemadmodum scriptum est, Post hæc reuertar, & restituiam tabernaculum Dauid collapsum, & ruinas illius reparabo, & excitabo illud ut requirant cæteri homines Dominum, & omnes gentes, super quas inuocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens hæc, nota sunt à sæculo Deo omnia opera sua. Quare ego iudico non grauandos eos, qui à gentibus ad Deum se conuertunt, sed scribendum ad eos ut se abstineant à contaminationibus gentium, Idolothytis, sanguine, suffocato, & fornicatione: quæ etiam olim seruabantur ante legem ab ijs, qui secundū naturā viuebant, Enos, Enoch, Noë, Melchisedech, Iob, vel si quis alius huiusmodi fuit. Tuncq; visum est nobis Apostolis, & Episcopo Iacobo, atq; Presbyteris cum vniuersa Ecclesia, delectos ex nobis viros mittere unā cum Barnaba, & Paulo gentium Apostolo, Tarfensi, & Iuda cognomento Barsabbano, ac Sila, viris præcipuis inter fratres, scribereque epistolam eorum manu ijs verbis.

Apostoli & Presbyteri, & fratres, his, qui sunt Antiochiæ in Cilicia, & Syria fratribus, ex gentibus, salutem.

QUONIAM audiuius quod quidam ex nobis conturbauerunt vos sermonibus, peruertentes animas vestras ijs, quæ nõ mandauimus: visum est nobis in vnum congregatis, delectos viros ad vos mittere cum dilectis nostris Barnaba & Paulo, hominibus, qui animas suas tradiderunt pro Domino nostro Iesu Christo pro ijs, quæ significastis: misimus etiam cum ijs Iudam, & Silam, qui verbis eadem vobis referent. Visum est enim Spiritui sancto, & nobis nihil plus imponi vobis oneris, quàm horum necessariorum, ut abstineatis ab Idolothytis, sanguine, suffocato, & fornicatione, à quibus si continebimini, bene agetis. Valet. Atque epistolam quidem misimus, nos verò per aliquot dies mansimus Hierosolymis, simul deliberantes quæ ad communem vtilitatem, & ad corrigendas res pertinebāt.

Quod oportet separari ab hæreticis. Cap. XIII.

POSTEA intercessit aliquod tempus, visitatis fratribus, ijsque in sermone pietatis confirmatis, admonitisq; fugere eos, qui sub nomine Christi & Moysi aduersantur Christo, & Moysi, & in pelle ouina includunt lupum: ij enim sunt Pseudochristi, & Pseudoprophetæ, & Pseudopostoli, deceptores, corruptores, vulpibus similes, humi iacentes, vinearum calamitas: propter quos refrigescet multorum charitas. qui verò perseuerauerit vsque in finem inflexibilis is, saluus erit. A quibus ut caueremus, Dominus nobis denunciabat, Venient, inquit, ad vos viri in vestimentis ouium, intus autem sunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoscetis eos. Attendite ab ipsis. Surgent enim Pseudochristi, Pseudoprophetæ, & decipient multos.

Qui sint, qui catholicam doctrinam prædicauerint, & quæ sint illorum præcepta. Cap. XIII.

IGITVR horum causa nunc in vnum conuenientes Petrus, & Andreas, Iacobus, & Ioannes filij Zebedæi, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus, Iacobus Alphæi, & Lebæus cognomento Thadæus, & Simon Cananites, & Matthias Iudæ suffectus, & Iacobus frater Domini Hierosolymarum Episcopus, & Paulus doctor gentium, vas electionis, vnâ congregati scripsimus ad vos hanc catholicam doctrinam ad vos cõfirmandos, quibus in vniuersa Ecclesia Episcopatus munus est commissum: in qua declaramus vobis, Deum Omnipotentem vnum esse, præter quem nullus est, atque vt illum solû colatis, & adoretis per Iesum Christum Dominum nostrum in sancto spiritu: vtaminiq; sacris Scripturis, lege, & Prophetis, parentes reueremini: omnes nefarias actiones fugiatis: resurrectionem & Iudicium credatis, retributionem expectetis: omnibus eius creaturis cum gratiarû actione vtamini: veluti eius operibus, nihilq; in se continetibus mali, legitime con nubia iungatis: vituperatione enim carent huiusmodi nuptiæ, quoniam & à Domi-

Matth. 17.

no iungitur viro mulier, atque Dominus dicit. Qui fecit ab initio masculum, & feminam, fecit eos & dixit, Propterea relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Neque verò post nuptias liceat eam indem-

Malach. 2.

nata eijcere: Custodiet enim, inquit, spiritu tuo, & vxorem iuuentutis tuæ ne reliqueris: quoniam ipsa est particeps vitæ tuæ, & reliquiæ spiritus tui, & ego feci, & nõ alius: inquit enim Dominus, Quod deus coniunxit, homo ne separet. Mulier enim est vitæ consors ac socia, in vnum corpus à Deo conflata. Qui verò contrà scindit in duo id, quod est in vnum à Deo concretum: rationem rerum à Deo conditarû euer-

Eccle. 25.

tit, & illius prouidentia aduersatur. Eodem modo retinens eam, quæ naturæ legem violat, iniuste facit: quoniam qui adulteram retinet, infanus atque impius est. Abscinde enim eam, inquit, à carnibus tuis: nõ enim est adiutrix, sed insidiatrix ad aliû deflectens mentem. Neque etiam circuncidamini: contentique sint fideles circunci-

Ierem. 4.

sione cordis in spiritu. Circuncidimini enim, inquit, Deo vestro, & circuncidite præputium cordis vestri.

Quòd non oportet baptismum iterare, neque recipere baptismum ab impijs datum, qui baptismus non est, sed potius contaminatio. Cap. XV.

EODEM modo contenti sint vno solo baptismo, qui in Domini mortem traditur, non ministerio abominandorum hereticorû, sed probatorum sacerdotum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Neque impiorum baptismus recipitur, neque is, qui per sanctos administratur, altero baptismo, debet irritus effici, vt enim vnus est Deus, & vnus Christus, & Paracletus vnus: sic vnus est baptismus, qui in eius nomine datur. Qui verò ab impijs piaculum accipiunt, eorum sententiæ

1. Reg. 3.

socij fiunt: non enim illi sunt sacerdotes: dicit enim ijs Deus, Quoniam tu abiecisti sententiam, abijciam & ego te, vt non sis sacerdos mihi. Neque verò baptizati ab ijs, initiati censentur, sed potius inquinati, cum non peccatorum remissionem accipiant, sed impietatis vinculum induant. Verumtamen initiatos iterum baptizare tentantes, crucifigunt Dominum, iterum eum interimunt, derident diuina, eludunt sancta, insultant Spiritui, sanguinem sanctum veluti communem contempnunt, peccat in mittentem, in passum, & in testificantem. Sed etiam, qui ob negligentiam baptizari contempnit, veluti infidelis condemnabitur, & ei exprobrabitur veluti ingrato. Aut enim Dominus, Nisi quis baptizatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non ingreditur in regnum cœlorum. Et iterum, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluabitur: qui verò non crediderit, condẽnabitur. Qui verò dicit, Baptizabor cum ad finẽ

vitæ

A vitæ peruenero, ne peccẽ, & baptismû inquinem: is Deum ignorat, & suæ naturæ est parum memor. Noli enim differre conuerti ad Dominum: nescis enim quid sequẽs dies pariat. Baptizate quoque puerulos vestros, & educate eos in disciplina & præceptis Dei. Sinite enim, inquit, paruulos venire ad me, & nolite eos prohibere. *Prouer. 3.*

De libris falsò inscriptis. Cap. XVI.

HÆC omnia mandauimus vobis, vt nostram sententiã cognosceretis cuiusmodi sit atque nostro nomine inuulgatos ab impijs libros ne receperitis: non enim nominibus Apostolorum attendere debetis, sed naturæ rerum, & rectæ sententiæ: nouimus enim à Simone & Cleobio pestilentes sub nomine Christi & Apostolorû cõpositos libros circumferri in fraudẽ vestri, qui Christum, nosq; eius seruos diligitis. I risci, quoque temporibus quidam libros. Apocryphos scripserunt Moyses, Enoch, & Adæ, Isaia quoque, Dauidis & Helia, atque trium Patriarcharum perniciosos & veritati infestos. Tales modò libros effecerunt execrandi homines, dånantes rerum originem, nuptias, prouidentia, liberorû procreationẽ, legem, Prophetas, barbara quædam nomina inferentes, vt ipsi aiunt, Angelorum, re vera autem dæmonum in ipsis loquentium. Quorum doctrinam fugite, ne supplicij eorû participes sitis, qui illos conscripserunt, vt deciperent ac perderent fideles, & laudandos Domini Iesu discipulos.

De Clericis Cap. XVII.

CLERICVM & Presbyterû, ac Diaconum dicimus vnus vxoris debere constitui, siue viuant eorum vxores, siue decesserint: non licere autem ijs, si post ordinationẽ sine vxore fuerint, ad nuptias transire, vel si vxores habeant, cum alijs coniungi, sed contentos esse ea, quam habentes ad ordinationem venerunt: ministros quoq; Cantores, Lectores, Ostiarios vnus vxoris viros esse iubemus. Si ante nuptias ad clerû venerunt, cõcedimus eis vt vxores ducere possint, siquidẽ hoc expetẽt, ne si peccauerint, poena afficiuntur: statuimus autẽ nemini licere ex clerico amica, vel ancilla, vel vidua, vel repudiatã ducere, vt etiã lex vetat. Diaconissa sit virgo, casta, sin minus, saltẽ vidua eligatur, quæ vnum virum habuerit, fidelis & honesta.

Adbortatio, admonens fugiendam impiorum hæreticorum societatem. Cap. XVII.

DENITENTES recipite: hæc est enim Dei voluntas in Christo. Cathecumenos, post institutionem baptizate. Impios hæreticos, qui impoenitentes fuerint, segregatos à fidelibus eijcite, atque à Dei Ecclesia exterminate, præcipiteq; fidelibus, vt ab eorum consuetudine omnibus modis se abstineant, nec sermonis cum ijs, neque precû communionem habeant vllam. Ij enim aduersarij, insidiatoresq; sunt Ecclesiæ, qui gregem labefactant, & hæreditatem contaminant. Ostentatores, atq; ex omni parte deprauati, de quibus dicebat Solomon, in impietate eqs simulare pietatẽ. Est enim, inquit, via quæ videtur quibusdam recta, sed extrema eius respiciunt profunda Inferni: hi sunt illi, de quibus Dominus amarè seuerèq; pronuntiavit, dicẽs: Quòd sunt Pseudochristi, & doctores falsi, qui blasphemia affecerunt Spiritum sanctû, eiusq; donû post adeptam gratiam reiecerunt, quibus non remittetur, nec in hoc sæculo, neq; in futuro: qui Iudæos falsa religione superat, Græcos impietate: qui deo, qui est super omnia, maledicunt, & Filium eius despiciunt, atq; doctrinam

Bb

nam

nam Spiritus contemnunt: qui diuinos sermones negat, & per hypocrisim se eos recipere simulant in contumeliam Dei, fraudemque eorum, qui eos sequuntur, qui sacram scripturam derident, & iustitiam, quæ tandè illa sit, ignorant: qui Ecclesiã Dei labefactant, veluti vulpeculæ vineam: quos monemus vt fugiatis, ne laqueis animas vestras impediatis. Nam qui cum iustis ambulat, iustus erit: & qui cum insipientibus ambulat, cognoscetur: nec enim cum furibus currere oportet, neque cum adultero partem ponere, quoniam sanctus Dauid, inquit, Domine qui oderunt te, eos odio habui, & aduersus inimicos tuos contabui: perfecto odio oderam illos: inimici facti sunt mihi. Et Iosaphat Deus exprobrat amicitiam, societatemque initam cum Achabo, & Ozia, per Ionam Prophetam inquit, Si cum peccatore tu amicitia iungeris, & auxilium præbes ei, qui odio habetur à Domino, ideo statim ira Domini facta esset in re, nisi inuentum fuisset cor tuum perfectum erga Dominum: propterea pepercit tibi Dominus: veruntamen interrupta sunt opera tua, & fractæ sunt naues tuæ. Vitæ igitur illorum societatem, atque ab eorum pace abalienamini: de ijs enim Propheta loquebatur ijs verbis, Non est gaudere cum impijs, dicit Dominus: ij enim sunt occulti lupi, noui canes, qui non possunt latrare, qui quidem modò sunt pauci, sed progrediente, atque appropinquante consummatione, plures grauiioresque sunt futuri: de quibus dicebat Dominus. Nunquid filius hominis cum venerit, inueniet fidem in terra? & eo quòd abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum, & venient Pseudochristi, & Pseudoprophetæ, & dabunt signa in cælo, vt si fieri possit etiam electi decipiãtur: quorù fraude liberabit nos deus per Iesum Christum, qui est spes nostræ. Etenim nos quoque cum peragraremuses gentes, Ecclesiãque confirmarem, alios quidè multis admonitionibus & sermonis medicina curatos ad sanitatem reduximus, cum morti essent vicini, & tantum non animam efflarent: eos, qui nullo remedio curari potuerunt, ab ouili eiecimus, ne morbi contagione valentes agni contabescerent, sed puri, mundi, sani, integri Domino conseruarentur. Atque hæc quidem vbique toto orbe terrarum in singulis ciuitatibus præstitimus. Reliquimus verò vobis Episcopis, & reliquis sacerdotibus iure, ac merito huius catholice doctrinæ monumentum pro confirmatione illorum, qui Deo crediderunt. Quam doctrinam misimus per Clementem cooperatorem nostrum fidelissimum, & filium vnanimem in Domino vnà cum Barnaba & Timotheo filio optatissimo, & Marco Germano, cum quibus Titum vobis dedimus, & Lucam, Iasonem quoque & Lutium, & Sosipatrum, per quos hortamur vos in Domino, vt à veteri consuetudine recedatis, vinculorum, inanium, exterminationù, obseruationù, delectus ciborum, baptismorum quotidianorum: vetera enim recesserunt, ecce noua sunt omnia.

Contra improbantem legem. Cap. XIX.

COGNOSCITIS enim Deum per Christum, vniuersamque eius dispensationem à principio institutam, quòd dedit nobis legem simplicem ad auxilium naturalis legis, puram, salutarè, sanctam, in qua & proprium nomen reposuit, perfectam, absolutam, decem præcepta continentem, plenam, reprehensione carentem, couertentem animas, cuius immemores Hæbreos per Malachiam prophetã admonet, dicens: Recordamini legis Moysis hominis Dei, qui præcepit nobis mandata & iustitias: qui adèò sanctus ac iustus est, vt cum Dominus leprosum vnum curauisset, posteaque nouem alios, dixerit priori, Vade & ostende te Pontifici, & offer munus, quod præcepit Moyses in testimoniu ipsi, nouè verò illis rursum, Ite & ostendite vos sacerdotibus. Non enim legè dissoluit, vt Simò opinatur, sed impleuit. Inquit enim, Iota vnũ, & vnus apex non præteribit à lege, quousque omnia fiant: non enim veni, inquit, soluere legem, sed adimplere. Etenim Moyses legislator simul ac Pontifex, idemque

idemque; Propheta, & Rex, Helias quoque zelator Prophetarum adfuerunt in trãfiguratione Domini in monte, incarnationis, passionumque testes, vt amici familiaresque Christi, non vt inimici, & alieni. Ex quibus perspicuum fit, legem bonam sanctamque esse vnã cum Prophetis.

Quæ sit naturalis lex, & quæ sit inducta, atque adiecta, & quam ob causam inducta sit. Cap. XX.

DEUS est Decalogus, quàm antequàm populus vitulum, hoc est, apim Aegyptium faceret, Deus tulit voce, quæ auribus audiretur. Hæc lex iusta est: ob quam causam lex dicitur, quoniam secundum naturam iustè iudicia facit, quam Simon improbat, putans se ab ea iudicatum, supplicium effugere nõ posse. Hæc lex bona est, sancta, libera: inquit enim, Si feceris mihi altare, ex terra facies mihi ipsum: non dixit Fac, sed, si feceris: non necessitatè imposuit, sed liberæ potestati permisit: non enim sacrificio opus habet Deus, cum nulla re suapte natura indigeat, sed quæadmodum iam superiori tempore Deo charus Abel, & Noë, atque Abrahã, & reliqui non rogati, sed naturali lege comoti, sua sponte Deo sacrificia offerebant à grato animo profecta, ita permittit modò Hebræis, non iubendo, sed si voluerint concedendo: ac si recta animi sententia obtulerint, benignè recipiendo sacrificia ipsorum. Ideo, inquit, Si sacrificare desideras, non indigenti mihi sacrificia: nulla enim re opus habeo: meus est enim orbis terrarum & perfectio eius. Cum verò eius populi homines huius rei immemores fuerunt, & vitulum pro deo, deum inuocauerunt, eique causam profectiois ab Aegypto tribuerunt, dicentes: Hi sunt Dei tui Israël, qui eduxerunt te de terra Aegypti. Et colentes similitudinè vituli comedentis foenũ, negauerunt deum, qui per Mosèn visitauerat ipsos in tribulatione ipsorum, Mosèn (inquã) qui in manu & virga signa effecerat, Aegyptios decem plagis percusserat, mare rubrum diuisis aquis transmiserat, eos per mediam aquam vt equitatum per campum duxerat, inimicos, & insidiatores eorum demerserat, fontem amarum ad Marã dulcem reddiderat, ex duro lapide aquam ad satietatem eduxerat: columna nubes propter estus magnitudinem eos cõtexerat: columna ignea illustrauerat, viamque monstrauerat ignorantibus quòd pergerent: qui manna de cælo dederat, à mari carnis copiam miserat inuecta ortygometra: qui in monte leges eis dederat. Cuiusque vocem audire meruerant, eum abnegauerunt dicentes, Fac nobis Deos, qui præant nos: vitulumque conflauerunt, & sacrificauerunt Idolo. Tunc verò ira incensus Deus, vt qui eos ingratos videbat, obligauit eos vinculis arctissimis oppressione onerum, atque duricie catenæ, & non amplius dixit, Si feceris, sed Fac altare, & assidue sacrificia: immemor es enim gratiæ. Offer igitur iuge holocaustum, vt memor sis mei. Nam quoniam malè vsus es libertate, posthac tibi impono necessitatem, atque certis cibis te prohibeo, & animalium mundorum & immundorum delectum tibi præscribo, quauis omne animal bonitatem habeat, vt quòd à me factum sit, & exterminationes tales tibi impero, expiationes, assidua baptismata, asperiones, lustrationes, cessationes varias, atque ijs singulis, nisi obtemperaueris, poenam statuo, vt æquum est inobediẽti, vt hoc modo vexatus, & catena enectus, à multitudine deorũ recedas, omissoque illo, Hi sunt dij tui Israël. Recorderis illius, Audi Israël Dominus Deus tuus dominus vnus est, confugiasque ad illam legem, quam ego natura hominibus indidi, vnum solum esse deum in cælo & in terra, huncque diligendum ex toto corde, ex omnibus viribus, atque ex omni mente, & excepto illo neminem timendum, neque aliorum deorum nomen mente concipiendum, neque lingua pronuncjandũ. Nam ob duritiem obligauit eos, vt sacrificando, cessando, se expiando, atque talia obseruando, in cogitationem eius venirent, qui hæc ipsi præcepisset.

Quòd sub gratia sumus, & non in seruitute legis inducti in Christum credentes. Cap. XXI.

VESTRI, qui credidistis in vnum Deum, ac non necessitate, sed recta sententia, ei, qui vos vocauit, paruistis, beati sunt oculi, quoniã vident: & aures, quoniã audiunt. Soluti enim estis vinculis, & seruitute liberati. Non ampliùs enim (inquit) dico vos seruos, sed amicos, quoniã omnia, quæ audiui à Patre meo, manifestavi vobis. Illis enim nolentibus loqui vel audire, nõ defectu pœnarũ, sed abundantia; nequitia; dedi mandata non bona, & iustitias, in quibus victuri non sunt. Non bona autem ex proposito ipsorum, quoniã cauteria, gladius, medicamenta infesta sunt non valentibus: non seruantur autem propter inobedientiam, vnde nõ seruata mortem eis afferunt.

Quòd lex de sacrificio inducta erat, quam adueniens Christus, sustulit. Cap. XXII.

Vo sicutur beati estis, qui maledictione estis liberati. Christus enim Dei filius cum venisset, legem ratam habitam impleuit, inducta sustulit, si non omnia, at grauiora: legem confirmans, ijs finem imponens, voluntatemq; humanam rursum dimisit liberam, vt non hic temporaneæ mortis iudicium exercent, sed in alio statu rationes sit cogniturus. Ideoque dicit, Qui vult venire post me, veniat. Et rursum, Num & vos vultis abire? Iam verò ante quoque eius aduentum recusabat populi sacrificia, sæpenumero in eum peccantis, atque existimantis sacrificijs eum nõ pœnitentia placatum iri. Ita enim, inquit, Vt quid mihi incensum de Saba affers, & cinnamomum de terra longinqua? Holocaustomata vestra non sunt accepta, & sacrificia vestra non placent mihi. Et deinceps, Holocaustomata vestra congregate cum sacrificijs vestris, & comedite carnes, quoniã non mandavi vobis, quando eduxi vos de terra Aegypti. De holocaustis, & sacrificijs per Isaiam quoque, Quid mihi multitudo victimarum vestrarum? dicit Dominus. Plenus sum holocaustis arietum: adipem agnorum, & sanguinem taurorum, & hircorum nolo, neque veneritis apparere mihi. Quis enim quæsiuit hæc de manibus vestris? calcare atrium meum non addetis ampliùs. Si obtuleritis filiginem vanam, incensum, abominatio est mihi. Neomenias vestras, & sabbata vestra, in diem magnũ non feram. Ieiunium, & cessationem, & festiuitates vestras odit anima mea. Facti estis mihi in fatietatem. Et per alium dicit, Discede à me, sonum carminum tuorum, & psalmum organorum tuorum non audiam. Et Sauli, qui sacrificare constituerat Samuel dicit, Bona auscultatio super sacrificium, & obedientia super adipem arietũ. Ecce enim non vult Deus sacrificium sicut obtemperari sibi, & per Dauid dicit, Nõ recipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hædos, Si esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis terrarum, & perfectio eius. Num manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum bibam? Sacrificia Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. Atque in omnibus scripturis eorum sacrificia reijcit, quoniã ij in ipsum peccauerunt. Sacrificia enim impiorum, abominatio apud dominum. Etenim iniquè offerunt ea. Et iterum, Sacrificia ipsorum tanquam panis ipsis, omnes comedentes, se inquinabuntur. Quod si ante suum adentum, loco sacrificij cor mundum postulabat, & spiritum contritum, modo cum iam venerit, multo magis hæc, quæ per sanguinem fiebant, eum dicimus sustulisse. Sustulit autem cum prius illa impleuerit: etenim circumcisus est, & aspersus, sacrificia quoque obtulit, & holocausta, atque alijs moribus vsus est, ipseque legillator effectus est perfectio legis, nõ sublata lege naturali, sed extinctis ijs, quæ per Deuterofim inducta fuerant, quanquã non omnibus.

Quomo.

Quomodo Christus impleuerit legem, & quæ extinxerit, quæ commutauerit, vel transtulerit. Cap. XXIII.

LE GEM enim naturæ non sustulit, sed confirmauit: nam qui dixit in lege, Dominus deus tuus, Dominus vnus est: idem dicit in Euange. Deut. 6. lio, Vt cognoscant te solum deum: & qui dixit, Diliges proximum Ioan. 17. tuum, sicut te ipsum: in Euangelio renouato præcepto. Mandatum Ioan. 13. nouum (inquit) do vobis, vt diligatis vos inuicem. Qui tunc cædem prohibuit, modò prohibet incõsideratam iram: qui tunc adulteriũ, modò illicitam cupiditatẽ: qui tunc latrocinium, modò magis commendauit eum, qui de proprijs laboribus in opibus præbet: qui tunc odium prohibuit, nunc inimicorum dilectionem præcepit: qui vindictam, nunc præcipit patientiam, nõ quòd iniusta sit vindicta, quæ iuste sumatur, sed quòd præstantior sit patientia. Neque verò naturales affectiones excidi iussit, sed illarum exuperantiam, qui colendos parentes præcepit, ipse ijs subiectus erat, qui Sabbatum seruari voluit, vt ille dies conlumere- tur in legum meditatione, nunc quotidie iussit nos cogitantes conditæ naturæ prouidentiaque legem, gratias agere deo. Circumcisionem sustulit, cum eam in se expleffet. Ipse enim erat, cui reposita erat expectatio gentium, qui iusiurandum præceperat, & periurium prohibuerat, omnino iurare vetuit. Baptismum, sacrificium, sacerdotium, localem adorationem alio modo mutauit: pro quotidiano baptismo, vnum solum baptismum instituit, qui in eius mortẽ perficitur pro vna tribu. De quolibet natione præcepit optimos diligere, nec corporum integritatem spectari, sed religionem ac vitam. Pro sacrificio cruento, rationale, & incruentum, ac nycticum sacrificium instituit, quod in mortem Domini per Symbola corporis, & sanguinis sui celebratur: pro adoratione locali, ab ortu Solis vsq; ad occasum in omni loco imperij sui, nomen suum celebrari statuit. Quare non sustulit à nobis legem, sed vincula: Deut. 6. nam de lege Moses inquit, Meditaberis verbum, quod ego tibi mado, sedens domi, surgens & ambulans in via. Et Dauid ait, In lege Domini voluntas eius, & in lege Psalm. 118. eius meditaberis die ac nocte: vbique enim nos legibus obsequentes esse vult, non legum contemptores. Beati enim (inquit) immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: Beati qui scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirent eum. Et iterum, Psalm. 118. Beati sumus Israël, quoniã quæ placent Deo, cognita sunt nobis. Et Dominus inquit, Si hæc cognouistis, beati estis si feceritis ea.

Quod per Romanos quoque voluit Dominus iustitiæ legem demonstrari. Capi XXIII.

NON solum per nos Iustitiæ legem vult demonstrari, sed etiam placuit sibi, vt ea per Romanos appareret, atque luceret: nanque ij quoque credentes in Dominum, à deorum errore, atque iniquitate recesserunt, & bonos receperunt, improbosque puniunt, & Iudæos vectigales habent, atque suis iustis eos vt non permittunt.

Quod Deus Iudæos ob impietatem, qua aduersus Christum vsi sunt in seruitutem redactos, tributo subiecit. Cap. XXV.

QUONIAM sponte seruitutem sibi imposuerunt dicentes, Non habemus Regem nisi Cæsarem: & nisi occidamus Christum, omnes in eum credent, & venient Romani, & tollent locum nostrum & gentem. Atque inuiti, vera prædixerunt: nam & in eum gentes crediderunt, ipsiq; à Romanis potestate spoliati sunt, prohibitiq; ea facere, quæ sibi patrijs legibus præcepta fuerat. Maledictus enim, inquit,

Bb 3 qui

qui non manet in omnibus scriptis in libro legis ut ea faciat, fieri autem non potest, ut cum disperfi vagique inter gentes uiuant, omnia faciant, quæ lex præscribit. Verat enim diuinus Moses altare extra Hierosolyma constitui, legemque extra Iudææ fines legi. Sequentes igitur nos Christum, benedictionum hæreditatē adipiscamur, legi & Prophetis per Euangelium obsequamur. Fugiamus eos, qui Deos colunt, interfectores Christi, & Prophetarum, nephandos atque impios hæreticos, obtemperemus Christo ut Regi, qui potestatem habet inducendi varias leges, ac tanquam sapiens legislator nouas ferendi, vbique naturalibus immobilibus conseruatis.

Quòd fugere oportet hæreticos tanquam animarum pestem.

Cap. XXVI.

AVETE ab hæreticis omnibus Episcopi & laici, qui legem, & Prophetas improbant. Deo enim Omnipotenti infesti non parent & Christum non confitentur filium Dei: negant enim eius generationem secundum carnem. Crucem erubescunt, passionē ac mortem contemnunt, resurrectionem ignorant, æternam eius generationem præcidunt. Alij ex ijs in alio impietatis genere versantur:

opinati Dominum purum hominem esse ex anima tantum & corpore constantem, alij Iesum illum ipsum Deum, qui est super omnia, esse existimant, putantes eum sibi ipsi patrem esse: quibus quid potest esse magis impium? alij rursus cibos quosdam vituperant, nuptiasque cum liberorum procreatione improbant: quòd opus sint diaboli: cumque ob suam improbitatē sint impij, nolunt à mortuis resurgere: propterea resurrectionē labefactant, dicentes, nos eximios quosdam fore, si comedere, & bibere noluerimus, fingentes demonia quedam nudata carnibus, à mortuis excitatū iri, qui damnabuntur ad ignē æternū. Quare fugite ab ijs, ne vnā cum illorum impietate pereatis.

De Iudaicis & Græcis obseruationibus.

Cap. XXVII.

VOD si quidam Iudaicas consuetudines obseruant, fluxum feminis, nocturnas pollutiones, legitimos concubitus: dicant nobis his horis, vel diebus, quibus horum aliquid ipsis accidit, abstinentne se ab oratione vel à libro tangendo? si affirmabunt, perspicuū est eos Spiritu sancto destitui, qui semper cū fidelibus versatur: nam de Sanctis ait Solomon, ut vnusquisque se præparet, ut cū dormit, custodiat eum, & cū expergiscitur, colloquatur cum eo. Nam si existimas, o mulier, septē diebus te in puerperio manentem, Spiritu sancto priuatam esse, num quoque si repente mortem obires, vacua Spiritu sancto, & destituta spe erga Deum decederes? vel potius spiritū habes omnino inseparabilē, ut qui locū non occupet? necessaria est autē tibi oratio, & spiritus afflatus, cū nihil in eo pecces. Nam nec legitimus cōcubitus, nec cubile, nec sanguinis fluxus, nec nocturna pollutio potest hominis naturā contaminare, vel Spiritū sanctū auferre, sed sola impietas & actio iniusta. Nā Spiritus sanctus semper manet cum ijs, qui eū adepti sunt, quousque digni fuerint, & à quibus se subtrahit, eos desertos, & spiritui nequā contraditos dimittit. Homo autem omnis, alius Spiritu sancto plenus est, alius impuro, nec potest alterū effugere, nisi aliquod contrariū patiatur. Paracletus enim odit omne mendacium, Diabolus omnem veritatem. Vnusquisque autem qui baptismum verè est adeptus, à diabolico spiritu recessit, & Spiritum sanctum obtinuit, atque bonum agenti adest Spiritus sanctus, complens eum sapientia & intellectu, nec permittit spiritū malum ad eum accedere, obseruans illius inuasiones. Tu ergo mulier si quemadmodum dicis, in diebus puerperij Spiritu sancto vacua es, certè plena es impuro: nam nec orans, neque legens

A legens, inuitum illum aduocas: amat enim is ingratos, si vllus alius, inertes, negligētes, somnolentos, quoniam ipse quoque ingrato animo malignus à Deo spoliatus est dignitate, qui pro Archangelo, diabolus esse maluerit. Ideo mulier vanos sermones desere, semperque memor esto Dei, qui te creauit, atque ei supplica. est enim tuus quoque, qui cunctorum est Dominus: meditareque illius leges, nihil obseruans, nec naturalem purgationem, neque concubitum legitimum, neque partum, neque abortum, neque corporis maculam: quoniam huiusmodi obseruationes, sunt stultorum hominum inania commenta, ac mente carentia: nam nec funus, nec cadauer, nec sepulchrum, nec cibus, nec pollutio potest animam hominis inquinare, sed sola aduersus Deum impietas & iniquitas, atque proximi iniuriā, ut rapina, & vis atque omne quod est Iustitiæ contrarium, adulterium, fornicatio. Quare ijs vitatis, deserite obseruationes dilecti, Græcorum enim sunt propriæ: nō enim mortuum abominamur ut illi, sperantes illum iterum victurum, neque legitimum concubitum improbamus. Est enim eorum consuetudo ut in ijs impiē sentiant: Dei enim voluntate conciliatur viri & mulieris iusta coniunctio. Nam qui fecit ab initio masculum, & foeminam fecit eos, & benedixit eis, ac dixit, Crescite & multiplicamini, & replete terram. Quare si Dei voluntate sexus sunt ad sobolem propagandam congeminati, ergo de illius quoque sententia facta est maris & foeminæ congressio.

De masculorum concubitu, adulterio, fornicatione.

Caput XXVIII.

AT non ille abominabilis concubitus, qui contra naturam fit, neque praua actio, quæ Deo infesta est? nam contra naturam est Sodomorum peccatum, & cum bestijs coniunctio, praua actio adulterium, & fornicatio, quorum factorum aliud est scelus, aliud est iniustitia, vltimum est peccatum, nullum verò impunitū relinquitur pro suo genere. Nam primi quæruni mundum dissolui, ijs, quæ secundum naturam sunt, cōtra naturam abutentes. Secundi iniuste faciunt, qui alienas nuptias corrumpunt, & quod à Deo in vnum coniunctum est, in duo diuidunt, filiosque suspectos faciunt, & naturalem virum insidijs exponunt. Fornicatio est propriæ carnis corruptio quæ non causa liberorum expetitur, sed voluptatis: quod est incontinentiæ signum, non argumētum virtutis. Hæc autem omnia legibus prohibita sunt, inquit enim Scriptura, Non dormies cum masculino coitu muliebri: maledictus enim est talis, & lapidibus obruite eos: abominationem fecerunt. Omnem dormientem cum iumento, interficite eum: iniquitatem fecit in populo. Et si quis mulierem nuptam vitauerit, occidite vtrumque, iniquitatem fecerunt, rei sunt moriantur. Et deinceps, Non erit, qui fornicetur in filijs Israël. Et non erit quæ fornicetur de filiabus Israël. Nō offeres mercedem meretricis Domino Deo tuo ad altare, nec pretium carnis. Non enim, inquit, castæ sunt preces de mercede meretricis. Hæc leges prohibuerunt, nuptias commendauerunt, benedictas eas appellantes: quoniam benedixit eis Deus, qui foeminam cum masculino cōiunxit. Ait quodam in loco sapiens Solomon, A Domino copulatur mulier viro. Et Dauid inquit, Vxor tua sicut viris abundans in lateribus domus tuæ: Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum. Nuptiæ igitur honestæ & commendabiles sunt, ipsaque liberorum procreatio pura est: nihil enim mali inest in bono. Neque verò naturalis purgatio odiosa Deo est, qui illam instituit in mulieribus per menstrua spatia, valetudinis, firmitatisque causa, cū otiosæ sint, ut quæ magna ex parte domi sedent, sed etiam (ut habetur in Euangelio) cū illa, quæ patiebatur fluxum sanguinis, valetudinis gratia salutarem simbriam attigisset non moleste tulit Dominus, neque omnino illam accusauit, imò potius eam curauit dicens, Fides tua te saluam fecit. Menstruisque apparentibus mulieribus, viri cum eis

Leuit. 18.

Et 20.

Leuit. 18.

Et 20.

Deut. 22.

Et

Deut. 23.

Et

Deut. 23.

Et

Prou. 19.

Et

Psal. 127.

Et

Matth. 9.

Et

Ezech. 18.

ne coeant, vt filij sine morbo nascantur: prohibuit enim hoc lex inquiring, Ad mulierem menstruatam ne accedas. Neque verò cum pręgnantibus consuetudinem habeant: non enim suscipiendorum filiorum, sed voluptatis causa hoc faciunt. Oportet autem Dei amicum, non appetere voluptatem.

Quomodo oporteat mulieres viris suis subiectas esse, & viros diligere suas uxores. Cap. XXIX.

MULIERES subiectę estote viris vestris, eosque in honore habete, ac timore, & charitate illis inseruite: quemadmodum sancta Sara Abraham honorabat, quę nec nomine ipsum audebat appellare, sed dominum illum vocabat: Dominus meus, inquit, tenex est. Item viri diligite vestras uxores vt propria membra, vt vitę socias, in filiisque; generandis adiutrices Latere enim inquit, cū muliere, quę est à iuuentute tua, cerua tuę amicitię, & pullus tuarum gratiarum conuerteretur tecum, propria verò præeat te, & adsit tibi in omni tempore. In huius enim amicitia implicatus, multiplicabilis eris. Diligite ergo eas vt membra propria, vt corpora vestra. Scriptum est enim hoc modo, Dominus testificatus est, inter te & mulierem adolescentię tuę, & hæc consors tua, & non alius fecit, & reliquię spiritus tui, & custodite in spiritu vestro. Et mulierem adolescentię tuę ne deserat. Vir igitur & vxor iustis nuptijs coniuncti, mutuò se excitantes, sine obseruationibus orent, & quanuis non lauent, tamen erunt lustrati. Qui verò alienam uxorem corruperit, vel cum meretrice se inquinauerit, neque si toto mari, atque omnibus fluuijs se abluerit, expiari poterit.

Quòd Iudeorum & Græcorum mos est obseruare naturales purgationes, & mortuorum reliquias vitare. à Christianis verò hoc est alienum. Cap. XXX.

NOLITE obseruare legalia, nec naturalia piacula, existimantes ijs cõtaminari, nec sequamini Iudaicas separationes, nec assiduos baptismos, neque expiationes in contractu mortui, sine vllaque exceptione conuenire in cœmeteria, sacros libros in ijs legentes & psallentes pro ijs, qui dormierunt, Martyribus, atque omnibus sanctis, qui à sæculo fuerunt: proque fratribus nostris, qui in Domino obierunt: Et antitypum regalis corporis Christi, acceptabilemque; Eucharistiam offerte in Ecclesijs & cœmeterijs vestris. Atque in exitu mortuorum psallentes, eos deducite, si fideles fuerint in Domino, Preciosa enim in cõspectu Domini mors sanctorum eius. Et iterum, Reuertere anima mea in requiem tuam, quoniam Dominus benefecit tibi. Et alio in loco, Memoria iustorum cum laude. Et iustorum animę in manu Dei. Nam, qui in Deum crediderunt, quanquã obierunt, tamen non sunt mortui. Dicit enim Dominus Sadducęis de resurrectione mortuorum, Non legistis quod scriptum est, Quoniam ego Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob: non est Deus mortuorum, sed viuorum, omnes enim in ipso viuunt. Igitur eorum, qui in Deo viuunt, nec reliquię sine honore manent. Nam Helissæus Propheta post discessum à vita, mortuum quędam excitauit interfectum à Piratis Syrię. Attigit enim corpus eius Helissę ossa, atque excitatus vixit: quod factum non esset, nisi Helissę corpus sanctum fuisset. Et Ioseph complexus est Iacob post mortem cū iaceret in lectulo, & Moses ac Iesus Nauę Iosephi reliquias secum duxerunt, quod minimè putauerunt piaculum. Quare, vos quoque Episcopi & alij sine metu piaculi contingentes mortuos, nolite putare quòd eorum contractus vos inquinat: neque eorum reliquias vitetis, omisis huiusmodi insanis obseruationibus, ornaminique; sanctitate & tem-

A & temperantia, vt participes immortalitatis, & confortes Regni Dei efficiamini, & promissionem Dei assequamini, requiescentes in æternum per Iesum Christum Saluatorem, qui potest aperire aures cordis vestri, ad recipiendum acute Dei eloquia per Euangelium, & per Doctrinam Iesu Christi Nazaręi. Qui crucifixus est sub Pontio Pilato, & Herode: mortuus ac suscitatus à mortuis, & iterum venturus in consummatione sæculi cum gloria ac virtute multa. Qui mortuos est excitaturus, Mundo finem impositurus, & vnicique pro meritis tributurus. Qui dedit nobis seipsum pignus resurrectionis, atque in Cælum assumptus est per potentiam Dei & patris ipsius in conspectu nostro. Qui per quadraginta dies comedimus & bibimus vnà cum illo, postquam à mortuis resurrexit: quique sedet à dextris Throni maiestatis Omnipotentis Dei super Cherubin. Qui audiuit, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Quem vidit beatissimus Stephanus stantem à dextris virtutis, & exclamans, dixit: **B** Ecce video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei, vt Pontificem omnium rationalium ordinum, per quem honor, maiestas, & gloria omnipotenti Deo, nunc, & in secula. Amen.

CONSTIT-

CONSTITUTIONVM SANCTORVM APOSTOLORVM B. CLEMENTE ROMANO

AUCTORE.

LIBER SEPTIMVS.

De conuersatione, & vitæ moribus, de gratiarum actione. Caput I.

Deut. 30.
3. Reg. 18.
Matth 6.

CVM legislator Moses dixerit Israelitis, Ecce posui in conspectu vestro viam vitæ, & viam mortis. Et subiunxerit, Elige vitam vt viuas. Et Helias Propheta dixerit populo, Quousque claudicatis vtroque poplite? Si Deus est Dominus, sequimini eum. Merito quoque dicebat Dominus, Nemo potest duobus dominis seruire, vel enim alterum odio habebit, alterum diliget, vel vni hærebit alterum contemnet.

De via naturali, & inducta, & quòd vna à Deo, altera ab errore prouenit ex insidijs Diaboli. Cap. II.

Deuter. 6.

NCESSARIO nos etiam secuti magistrum Christum, qui omnium hominum Saluator est, maximè fidelium, dicimus duas esse vias, vnam mortis, vitæ alteram, quæ inter se comparisonem non habent: magna est enim earum differentia, imò omnino dissident: ac naturalis quidem est vitæ via, inducta verò via mortis, quæ non voluntate Dei accidit, sed insidijs aduersarij. Prima est igitur via vitæ,

atque hæc ipsa est, quam præscribit lex: dilige Dominum Deum ex tota mente, ex tota anima, atque illum solum, præter quem nullus est, & proximum sicut teipsum: & quòdcunque tibi fieri non vis, id alteri ne feceris. Benedicite maledicentibus vobis. Orate pro calumniantibus vos. Diligite inimicos vestros: quæ est enim merces vestra, si ametis, qui amant vos? nam & Ethnici hoc faciunt: vos verò amate illos, qui odio vos habent, & inimici cum non habebitis. Nullum hominem, inquit, odio habebis, non Aegyptium, non Idumæum: omnes enim sunt Dei creaturæ. Fugite autem improborum non naturam, sed propositum. Abstine te vos à carnalibus & mundanis cupiditatibus. Si quis percusserit te in vna maxilla, verte ei alteram, non quòd vindicta in malis sit, sed quòd patientia præstantior. Ait enim Dauid, Si retribuere tribuentibus mihi mala. Si quis te angariauerit vnum milliare, vade secum alterum. Volenti tecum certare, & tunicam tuam accipere, dimitte etiam pallium. Et ab eo, qui tollit tua, ne repetas. Petenti à te, da. Et volenti abs te mutuù accipere, noli claudere manum. Vir enim iustus misericordia mouetur, & accommodat, omnibus enim vult dari Pater, qui Solem suum oriri facit super malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos. Omnibus igitur æquum est suppeditare de iustis laboribus. Honora enim, inquit, Dominum, de tuis iustis laboribus: præferendi autem sunt Sancti.

Morales exhortationes dominicarum præceptionum concordantes cum antiquis mandatis diuinarum legum. Prohibitio iræ, inuidiæ, corruptelæ, adulterij, atq; omnis vitæ actionis. Cap. III.

NON

A

NON occides, hoc est, non perdes tibi similem hominem: dissoluis enim quæ bene coagmentata sunt, non quòd omnis cædes in malis habenda sit, sed quia solum illa prohibetur, quæ innocenti inferatur, iusta verò magistratibus referuatur. Non mœchaberis: diuides enim carnem in partes duas. Erunt enim, inquit, duo in carne vna: vnum enim sunt vir & mulier natura, consensione, societate, amore, vita, more: separantur autem sexu, & numero. Pueros non vitiabis: contra naturam enim est hoc vitium, profectum à Sodoma, quæ à Deo misso incendio conflauit: is enim est execrabilis, & dicet omnis populus fiat. Non fornicaberis: non enim erit fornicator inter filios Israël. Non furaberis. Achaz enim cum in Israele furatus esset, in Hiericho lapidibus oppressus interijt, & Giezi furatus, mentitusque, Neemani lepram adeptus est. Et Iudas cum surriperet pauperum facultates, Dominum gloriæ Iudæis tradidit, & peccati dolore se suspendit, & crepuit medius, diffusaq; sunt viscera eius. Ananias quoque & Saphira eius vxor furati res proprias, cum tentassent Spiritum Domini, sententia Petri coapostoli nostri statim sunt mortui.

Exod. 20.

Leuit. 20.

Leuit. 20.

1of. 7.

4. Reg. 8.

1oan. 12.

Act. 1.

Act. 5.

Prohibitio magiæ, interemptionis filiorum, periurij, falsi testimonij. Cap. IIII.

MAGICAE arti: non dabis operam non lustrabis: lustratores enim nõ finetis viuere. Non interficies filium tuum in interitu, nec quòd natum erit, occides: omne enim quòd formatam animam à Deo accepit, vendicabitur, si iniuste interimatur. Non concupisces res proximi tui, veluti vxorem, filium, bouem, agrum. Non pererabis: dictum est enim ne iures omnino, quòd si non feceris, saltè iustum iurandum iures, quoniam laudabitur omnis, qui iurat in idipsum. Falsum testimoniù non dices, quoniam qui crimina tur pauperem, irritat eum, qui illum creauit.

Exod. 20.

Matth. 5.

Psal. 62.

Prohibitio detractionis iracundiæ, morum subdolorum, sermonis otiosi, mendacij, iniuriæ hypocrisis. Cap. V.

NON maledices, Ne diligas, inquit, maledicere. Ne tollaris: neque iniuriarum memor eris. Viæ enim recordantium iniuriarum in mortem. Non eris ancipitis sententiæ, neque bilinguis: laqueus enim fortis viro, propria labia. Et vir loquax nõ rectificabitur super terram. Non erit sermo tuus vacuus: omnis enim sermonis otiosi red des rationem. Non mendacium dices: Perdes enim, inquit, omnes, qui loquuntur mendacium. Non eris iniurius neque rapax, Væ enim, inquit, opprimenti proximum iniuria mala.

Prouer. 12.

Prouer. 6.

Psal. 159.

Matth. 12.

Psal. 80.

Isaia 45.

D

Prohibitio improbitatis, personarum acceptationis, iræ, odij, inuidiæ. Cap. VI.

HYPOCRITA noli esse, ne partem tuam cum ipsis ponas. Nec improbus, nec superbus: Superbis enim Deus resistit. Non accipies personam in iudicio, quoniam Domini est iudicium. Nõ odio habebis oem hominẽ, redargutione, redargues fratrem tuum, & non accipies per eum peccatù. Et redargue sapientẽ, & diliget te. Fuge omne malù, & omne quòd est simile ipsi: Abstine enim, inquit, ab iniusto, & tremor nõ appropinquabit tibi. Noli esse iracundus, inuidus, obrectator, neque esto furiosus, aut audax, ne tibi accidat, quòd Cain, quòd Sauli, quòd Ioab: quoniam ille quidẽ occidit fratrem Abel, quòd is præstabilior iudicatus fuerat à deo, & quòd

Deut. 10. 16

Leuit. 19.

Prouer. 9.

quòd eius sacrificium fuerat prælatum: alter sanctum Dauid persequebatur, qui uicerat Goliath Philistæum, cum illi inuidisset in acclamatione à Choro puellarum celebrata. Tertius duos duces exercitus interemit, Abenner Israël, & Amessam Iudæ.

De augurali carmine. Cap. VII.

1. Reg. 15.
Num. 23.
Deut. 18.
Leuit. 19.

NOLI augur esse, quoniam ducit hoc studium ad Idololatriam. Augurium enim, inquit Samuel, peccatum est. Et non erit augurium in Iacob, neque vaticinium in Israël. Non eris incantans, neque lustrans filium tuum. Noli ariolari, neque augurari, neque disciplinis prauis studere: hæc enim omnia lex prohibuit. Noli esse malorum cupidus: perduceris enim ad immensam peccatorum multitudinē.

Noli uti verborum obscenitate, vel oculis alludere, vel violentiam expetere: hæc enim scortationes & adulteria pariunt. Noli auarus esse, ne pro Deo, mammonæ seruias. Noli duci gloriæ cupiditate, neque elatus sis, neque excelsos spiritus habearis. Ex ijs enim omnibus oriuntur iactantiæ. Memor esto eius, qui dixit, Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulauit in magnis, neque in mirabilibus super me, nisi quòd humiliatus sum.

Psal. 130.

Prohibitio murmurationis, insolentiae, superbiae, audaciae. Cap. VIII.

Matth. 5.

NOLI murmurator fieri, memor supplicij, quod pertulerunt qui contra Mosen murmurarunt. Noli insolens esse, neque prauam mentem, neque cor durum habeas. Neque sis iracundus, aut pusillanimis. Omnia enim hæc ad blasphemiam perducunt. Sed esto mitis, sicut fuerunt Moses & Dauid, quoniam mites hæreditabunt terram.

De longanimitate, simplicitate, mansuetudine, patientia. Cap. IX.

Luce 14.

STOLONGANIMIS. Qui enim talis est, prudentia præstat, quoniam pusillanimis valde est insipiens. Præbe te misericordem: Beati enim misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Sis simplex, quietus, bonus, timens sermones Dei. Noli te extollere, sicut ille Pharisæus. Quoniam omnis, qui se exaltat, humiliabitur. Et quod est excelsum inter homines, abominatio est apud Deum. Nō

Eccles. 2.

addes animæ tuæ audaciam. Quoniam homo audax in mala incidet. Non ambulabis cum insipientibus, sed cum sapientibus, ac iustis. Qui enim ambulat cum sapientibus, sapiens erit: & qui ambulat cum iustis, cognoscetur. Accidentes tibi calamitates, æquo animo patere, & casus sine molestia, sciens mercedem tibi à Deo datum iri, sicut Iob & Lazaro data est.

Quòd oportet, magistros secundum Christum, parentibus pluris ducere. Cap. X.

PAPPLICANTEM tibi sermonem Dei honora, eumque in memoria habedi noctuque: in honore autem habe eum, non ut ortus vitæque tuæ auctorem, sed ut eum, qui tibi dedit, ut bene ac laudabiliter uiueres: ubi enim uiget Doctrina de Deo, ibi adest Deus. Exquires quotidie faciem sanctorum, ut acquiescas in sermonibus ipsorum.

Quòd

A

Quòd non oportet separari à sanctis. Cap. XI.

NOLI à sanctis secedere, memor Coritarum: inter pugnantēs pacem compone, sicut Moses, concilians concordiam. Iuste iudica. Domini enim est iudicium. Non accipies personam in redarguendo de peccato, quemadmodū Helias, & Michæas redarguebant Achab: & Abdemelech Aethiops Sedeciam, & Nathan Dauid, & Iohannes Herodem.

Deut. 10.

Deut. 10.

3. Reg. 18.

Ierem. 38.

2. Reg. 12.

De infirmo siue pusillanimitate. Cap. XII.

NOLI esse pusillanimis in oratione tua, si futura sit, vel secus: inquit enim Dominus mihi Petro in mari, Modice fidei, quare dubitasti. Noli ad capiendum producere manum, ad dandum contrahere.

De Beneficentia. Cap. XIII.

SI habueris quod manibus tuis tibi paraueris, præbeto, ut labores tui cōsumantur in redemptionem peccatorū tuorū: eleemosynis enim & fide purgatur peccata. Noli dubitare in erogando in pauperes, nec cum das murmurato: cognoscet enim quisnam is sit, ille qui præmia tribuit. Nam qui miseretur, inquit, pauperis, sceneratur Domino. Perinde enim atque donum illius erit, retribuetur ei. Noli auertere oculos ab indigente. Qui enim, inquit, claudit aures suas, ne audiat indigentem, & ipse inuocabit, & non erit, qui exaudiat eum. Communica omnia cum fratre tuo, neque dicito propria esse: communis enim perceptio, vsusque à Deo omnibus hominibus parata est. Noli manum tuam tollere de filio tuo, vel à filia tua, sed à pueritia institue eos in timore Dei. Institue enim, inquit filium tuum, ita enim tibi erit bonæ spei.

Prouer. 19.

Prouer. 19.

Prouer. 19.

Prouer. 19.

Prouer. 19.

Prouer. 19.

Quemadmodum à dominis serui tractandi sint, & quomodo serui debeant dominis subiecti esse. Cap. XIII.

SERVO tuo ne domineris, & ancillæ tuæ, qui in eundem Deum fidem posuerunt, in acerbitate animæ: ne aliquando suspirēt aduersus te, & in Dei iram incidas. Vosque serui subiecti estote dominis quasi in figura Dei, in oratione, ac timore, veluti Deo, & non hominibus.

De hypocrisi, attentione legis, & confessione. Cap. XV.

QUIO habeto hypocrisim, & omne quod optimum sit, Domino facito: mandata Domini ne contemnit: quæ ab eo accepisti seruat, nec addens aliquid, nec detrahens. Nō addes enim sermonibus eius, ne redarguat te & mendax fias. Confitere Domino Deo tuo peccata tua. Et non ampliùs addas ad ea, ut bene tibi sit à Domino Deo tuo, qui non vult mortem peccatoris, sed penitentiam.

Deuter. 12.

De cultu parentum. Cap. XVI.

PATREM tuum & matrem tuam honora, cum sint auctores originis tuæ, ut sis longæuus super terram, quam Dominus Deus tuus dat tibi. Fratres tuos & consanguineos tuos ne contempnas. Propinquos enim seminis ne despexeris.

Ec

De

De subiectione erga Regem & Magistratus. Cap. XVII. E

REGEM timeto, sciens Domini esse electionem. Magistratus eius in honore habeto, ut ministros Dei: ultores enim sunt omnis iniuriæ: quibus penditore tributum, vectigal, atque omnem collationem grato animo.

De pura conscientia orantium. Cap. XVIII.

NON accedes ad orationem in die iniquitatis tuæ, priusquam solueris amaritudinem tuam. Hæc est via vitæ, quam ut possitis assequi, concedatur vobis per Iesum Christum Dominum nostrum.

Quod via quæ insidijs Diaboli inducta est, impietatis, & iniquitatis est plena. Cap. XIX. F

VIA mortis ea est, quæ in vitiosis actionibus cernitur: in ea enim ignoratio Dei, & multorum Deorum coaceruatio reperitur, à quibus proueniunt cædes, adulteria, fornicationes, periuria, iniuste cupiditates, furta, idololatriæ, magiæ, veneficia, rapinæ, falsa testimonia, hypocrisis, cordis duplicitas, dolus, superbia, vitiositas, insolentia, iniuria, obscæritas, obretractio, audacia, alti spiritus, iactantia, temeritas, bonorum persecutio, veritatis odium, mendacij studium, ignoratio iustitiæ: quæ qui agunt, non adhærent bonitati, nec recto iudicio, inuigilant non virtuti, sed vitio, à quibus longè abest mansuetudo & patientia. Qui inania diligunt, sectantur retributionem, non mouentur misericordia pauperis, non dolent cum dolente, ignorant suum conditorem, interfectores filiorum, interemptores plasmatis Dei, auerentes se ab indigentibus, affligentes oppressum, diuitum aduocati, pauperum contemptores, vndique peccatis obruti. Cauete filij ab ijs omnibus.

Quod non oportet nec ad dextram, nec ad sinistram pietatis declinare: monet enim hoc legislator. Cap. XX.

VIDE ne quis te abducatur à pietate. Non declinabis enim, inquit, ab ipsa nec ad dextram, nec ad sinistram, ut intelligas in omnibus, quæ agas. Nō enim, nisi deflexeris à via recta, impius eris.

Quod non est improbandum aliquid, ex ijs, quæ ad victum sunt accommodata, sed cum gratiarum actione, & ordinatè omnia sunt percipienda. Cap. XXI. H

DE escis dicit Dominus, Bona terræ comedite, & omnem carnem edite ut olera herbarum: sanguinem autem effundes: nō enim quæ intrant in os, coinquant hominem, sed quæ exeunt, blasphemias inquam, & detractiones, ac si quid est huiusmodi. Tu verò comedas medullam terræ cū iustitia, quoniā quodcunq; bonum ipsius est, frumentum iuuenibus, & vinum odore fragrans virginibus. Quis enim comedit vel bibit sine ipso? admonet quoque te sapiens Esdras, Ite, inquit, & comedite pinguedines, & bibite dulcedines, & ne tristemini.

Quod

A Quod abstinendum est ab Idolothytis: Cap. XXII.

VIGITE ab Idolothytis: in honorem enim Dæmonum ea sacrificant, in contumeliam videlicet Dei, qui vnus est, atque ita non eritis participes Dæmonum.

Ordinatio Dominica: quomodo sit baptizandum, & in cuius mortem. Cap. XXIII.

BE Baptismo, o Episcopo & Presbyter, iam antea præcepimus, ac nunc quoque dicimus, quod baptizare debes, quemadmodum Dominus præcepit nobis dicens, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quæ præcepi vobis: Patris, qui misit: Christi, qui venit: Paraleti, qui testimonium dedit. Vnges autem prius oleo sancto: deinde baptizabis aqua. Postremò consignabis vnguento, ut vnctio sit participatio sancti Spiritus: aqua sit symbolum mortis: vnguentum, sigillum passionum. Si desit oleum, vel vnguentum, sufficit aqua, & ad vnctionem, & ad sigillum, & ad promissionem morientis, vel potius commorientis. Ante baptismum ieiunet qui est baptizatus. Etenim Dominus prius baptizatus à Ioanne, & in desertum ductus, postea ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Baptizatus est autem, & ieiunauit non ad eluendas sordes, vel quod ieiunio sibi opus esset, vel purgatione, qui natura purus ac sanctus erat, sed ut Ioanni veritatem comprobaret, & nobis regulam præscriberet. Quare Dominus in suam passionem non est baptizatus, neque in mortem, neque in resurrectionem: nihil enim horum adhuc venerat, sed ad aliorum institutionem, ideoque ex potestate post baptismum ieiunat, ut Dominus Ioannis: qui verò in eius mortem initiatur, primum ieiunare debet, & postea baptizari: non est enim æquum commortuum & suscitatum sub ipsam resurrectionem mactum esse. Homo enim non est dominus institutionis Saluatoris, quoniam is dominus est, ipse verò subiectus.

Quibus diebus hebdomadæ sit ieiunandum, & quibus non ieiunandum, & quam ob causam. Cap. XXIII.

BIVNIA vestra aliena sint à consuetudine hypocritarum, qui ieiunant in secunda & quinta Sabbati. Vos verò vel per totos quinque dies ieiunate, vel in quarta feria, & Parasceue, quoniam in quarta iudicium contra Dominum prodijt, cum Iudas pecunia accepta promisit eum tradere: in Parasceue verò, quoniā in ea Dominus, crucis supplicium passus est sub Pontio Pilato. Sabbatum & dominicum diem, festum agite, quoniam illud naturæ conditæ est monumentum, hic resurrectionis. Vnum Sabbatum seruandum vobis est in toto anno, quod pertinet ad sepulturam Domini, in quo ieiunare oportet, nō festum agere: nam quo tempore naturæ auctor subter terram degit, validior est de eo luctus, quàm de natura instituta, lætitia, cum opifex natura, ac dignitate suis operibus sit præstantior.

Quales debeant esse ij, qui orationem Dominicam dicunt. Cap. XXV.

Cc 2 CVM

VM oratis, nolite imitari hypocritas, sed orate quemadmodum Dominus in Euangelio instituit, Pater noster, qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum, fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, & dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo: quoniam tuum est regnum in saecula Amen. Ter in die ita orate, praeparantes vos ipsos, ut sitis digni adoptione filiorum Patris, ne si indignè vos illum patrem vocetis, exprobetur vobis id, quod Israel filius primogenitus audiuit: Si sum Pater, ubi est gloria mea? Et si sum Dominus, ubi est timor meus? Gloria enim patrum est filiorum sanctitas, & honor dominorum, timor seruorum: quemadmodum quod est horum contrarium, ignominia est & Domini expulsio. Propter vos enim, inquit, nomen meum blasphematur inter gentes.

Malach. 1.

Malach. 1.

Malach. 1.

Mystica gratiarum actio.

Cap. XXVI.

STOTE ex omni parte gratijs agendis intenti, tanquam fideles, & grati serui. Atque in agendis gratijs dicite hoc modo, Gratias agimus tibi Pater noster pro vita, quam manifestaisti nobis per Iesum filium tuum, per quem cuncta creasti, & vniuersis prouides, quem & misisti ad saluandum nos, ut fieret homo: quem permisisti pati & mori, & suscitatum glorificare voluisti, & a dextris tuis collocasti, per quem nobis prouidisti resurrectionem mortuorum. Tu Domine Omnipotens Deus aeternae, quemadmodum hoc dispersum erat, & congregatum factum est vnus panis, ita congrega Ecclesiam tuam a finibus terrae in regnum tuum. Etiam gratias agimus tibi Pater noster pro pretioso sanguine Iesu Christi, qui effusus est pro nobis, & pro pretioso corpore, cuius haec antitypa perficimus, ipso nobis ordinante, ut annunciamus eius mortem, per quem tibi gloria in saecula amen.

Eadem verba sunt in epist. Ign. ad Philip.

Nullus qui non sit initiatus, ex ijs comedat, sed tantum qui sunt baptizati in Domini mortem. Si quis non initiatus se occultans sumpserit iudicium aeternum comedit, quod cum non sit de se de Christi, sumpsit quae nephas erat sumere in supplicium suum. Si quis per imprudentiam perceperit, eum subito institutum initiate, ne contemptor exeat.

Gratiarum actio in diuina sumptione.

Cap. XXVII.

OST perceptionem, gratias agite hoc modo, Gratias agimus tibi Deus & Pater Iesu Saluatoris nostri, pro sancto nomine, quod habitauit in nobis, & pro cognitione, fide, charitate, & immortalitate, quam dedisti nobis per Iesum Christum filium tuum. Tu Domine Omnipotens cunctorum Deus creasti Mundum, & quae in eo sunt per ipsum, & legem plantasti in animis nostris, & victum praeparasti hominibus. Deus sanctorum & irreprehensibilium patrum nostrorum Abraham, Isaac, & Iacob fidelium seruorum tuorum. Deus fortis, fidelis, verus, & non mentiens in promissionibus: qui Iesum Christum tuum in terram misisti, ut cum hominibus versaretur ut homo, qui erat Deus verbum & homo: errorem & radicis euelleret. Tu ergo nunc per ipsum memento huius Ecclesiae sanctae tuae, quam acquisiisti pretioso sanguine Christi tui, & libera eam ab omni malo, & perface in dilectione tua & veritate: & congrega nos in regno tuo, quod praeparasti. Ipsa Maranatha*, osanna filio David, Benedictus qui venit in nomine Domini. Deus Dominus, qui apparuit nobis in carne. Si quis Sanctus sit, accedat qui non est, fiat per poenitentiam. Permittite etiam Presbyteris ut gratias agant.

Gratia-

A

Gratiarum actio pro mystico vnguento.

Cap. XXVIII.

EVNGUENTO, gratias agite hoc modo. Gratias agimus cunctorum opifex Deus etiam pro fragrantia vnguenti, & pro immortalis saeculo, quod manifestaisti nobis per Iesum filium tuum, quoniam tua est gloria, & potestas in saecula amen. Si quis veniat & hoc modo gratias agat, recipite eum, ut Dei discipulum. Si vero aliam doctrinam praedicauerit, praeterquam vobis tradidit Christus per nos, eum non permittatis gratias agere: is enim contumelia afficit Deum potius quam honorat.

Quod oportet delectum adhibere in communionem.

Caput XXIX.

VI ad vos veniunt, omnes probati recipiantur. Intelligentia enim praediti estis, & potestis dextram, vel sinistram cognoscere, & falsos doctores a doctoribus discernere. Venienti vero magistro, ex animo, ministrare in usum necessarium: falso autem magistro praebere quoque quae opus habet, sed eius errorem nolite recipere, aut cum illo orare, ne eius contagione contaminemini: quilibet Propheta verus, vel magister veniens ad vos, dignus est qui alatur, ut operarius sermonis Iustitiae.

De primitijs.

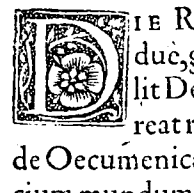
Cap. XXX.

RIMITIAS fructuum torcularis, & areae, boum quoque & ouium dabis Sacerdotibus, ut benedicantur horrea & cellae tuae, & fructus terrae tuae, stabularisque frumento, vino, & oleo, & augeantur armenta boum tuorum, & greges ouium tuarum, omnem decimam dabis orphano, ac viduae, pauperi, & aduenae, primitias panum calidorum, cadum vini, olei, atque mellis, nucum quoque, vuae, & aliarum rerum primitias dabis sacerdotibus, argenti vestri, & omnis possessionis orphano & viduae.

Quomodo oporteat diem dominicum congregatos celebrare.

Caput XXXI.

IE Resurrectioni Domini dicato (dominicum dicimus) conuenite assidue, gratias agentes Deo, & confitentes de beneficijs, quae in nos contulit Deus per Christum, liberans nos ab ignorantia, errore, vinculis, ut careat reprehensione sacrificium nostrum, & facile ascendat in Deum, qui de Oecumenica sua Ecclesia dixit, In omni loco offeretur mihi incensum & sacrificium mundum, quoniam Rex magnus ego sum & Dominus Omnipotens: & nomen meum admirabile inter gentes.

Quales esse oporteat eos, qui ordinantur.

Cap. XXXII.

ONSTITVITE Episcopos dignos Domino, Presbyteros quoque & Diaconos, homines pios, iustos, mites, non cupidos, veritatis studiosos, probatos, sanctos, non acceptores personarum, qui valeant docere sermonem veritatis, recte procedentes in placitis Domini. Vos vero eos honorate ut patres, ut dominos, ut beneficos, ut bene viuendi auctores. Increpate vos mutuo, non cum iracundia, sed cum longanimitate, bonitate, & pace. Omnia, quae sunt praeccepta vobis a Domino seruare, vigilate pro vita vestra: sint lumbi vestri praecincti, & lucernae ardentes. Vosque similes hominibus expectantibus Dominum, quando veniet vesper, vel mane vel in galli cantu, vel in media nocte. Qua enim hora non expectant, veniet Dominus.

Cc 3 nus,

nus, & si ei aperuerint, beati serui illi, quoniam inuenti sunt vigilantes: quoniam præcinget eos, & collocabit in mensa, & præteriens ministrabit eis. Estote ergo sobrii & orate ne dormiatis in mortem: non enim proderunt vobis priora recte facta si in extremo à vera fide aberraueritis.

Prædictio rerum futurarum. Cap. XXXIII.

NAM in nouissimis diebus multiplicabuntur Pseudoprophetae, & sermonis corruptores, & conuertentur oues in lupos, & charitas in odium: abundante enim iniquitate, refrigescet multorum charitas: mutuò enim se odio habebunt & persequetur, ac tradet: tuncque existit Mundi deceptor, veritatis hostis, mendacij patronus, quæ Dominus Iesus interimet spiritu oris sui, qui labijs perdit impiù multiq; scandalum patientur in eo: qui perseuerauerint vsq; ad finem, ij salui erunt. Tuncq; apparebit in cælo signum filij hominis, deinde sonus tubæ excitabitur per Archangelum, interea mortui in vitam redibunt, tumque veniet Dominus, & omnes Sancti vnà cum eo, cum terræ motu, supra nubes cum Angelis Virtutis suæ, in Throno Regni ad condemnandum deceptorem Mundi Diabolum, & ad tribuendum vnicuique pro actionibus suis. Tunc proficiet mali ad æternum supplicium: iusti in vitam æternam, adipiscentes illa, quæ oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt: quæ præparauit Deus diligentibus se. Lætabunturq; in Regno dei, quod est in Christo Iesu. Quare cum tanta bona ab eo sumus consecuti, efficiamur eius serui, cum assidua oratione inuocantes, & dicentes.

Oratio commemorans variam Dei prouidentiam. Cap. XXXIII.

AETERNE Saluator noster Rex Deorum, qui solus es omnipotens, & Dominus Deus omnium creaturarum, & Deus sanctorum & irreprehensibiliù Patrum nostrorum antiquorum. Deus Abraham, & Isaac, & Iacob, misericors, miserator, longanimis, & multæ misericordiæ, cui omne cor patet, & omnis occulta cogitatio reuelatur, ad te clamant animæ iustorum, in te confidit spes sanctorum, Pater iustorum, & cum rectitudine inuocantium exauditor, qui etiã tacitas interpellationes cognoscis: pertingit enim vsque ad interiora hominis tua prouidentia, & per conscientiam scrutaris cuiusque sententiam, cui in omni regione orbis terræ precum, & orationis offertur incensum, qui præsens seculum iustitiæ curriculum instituit, omnibus aperiens ostium misericordiæ, & vnicuique ostendens per innatam cognitionem, & naturale iudicium, legisq; admonitionem, quod diuitiarum non est æterna possessio, nec formæ perpetuus decòr, quod virium robur facile dissoluitur, cunctaq; quasi vapor & vanitas consumuntur, solaq; fidei conscientia pura permanet, quæ per medios cælos cum veritate ascendens comprehendit futuræ vitæ dexteram, simulq; antequàm promissum regenerationis præstetur, ipsa anima spe exultans lætatur. Iterum Patre nostro Abraham instituyente viam veritatis, qui visione viam monstrauit, & docuit cuiusmodi sit præsens sæculum, ac fidem quidem eius præiuit cognitio, cognitionem secuta est fides, fidem pactio. Dixisti enim, Faciam semen tuum vt stellas cæli, & arenam, quæ est in littore Maris: sed etiam cum ei Isaac filium concesseris, cognouerisque ipsum similem futurum illius, item eius Deus vocari voluisti, dicens: Ero tuus Deus, & feminis tui post te. Cumque Pater noster Iacob in Mesopotamiam mitteretur, monstrato ei Christo, per eum locutus est, dicens: Ecce ego sum tecum & augebo te & multiplicabo vehementer: atq; eodem modo dixisti Mosei fidei ac sancto seruo in visione rubi, Ego sum qui sum: hoc mihi nomè est æternum, & memoriale in generationibus generationum. Propugnator generis Abraham benedictus es in sæcula.

Oratio

Oratio commemorans varia Conditoris opera.

BENEDICTVS es Domine sæculorum Rex, qui per Christum cuncta fecisti, & per ipsum in principio incondita ordinasti: qui diuisti aquas ab aquis firmamento, & spiritum vitalem eis iniecasti: qui stabiliuisti terram, & extendisti cælum, & singularum creaturarum perfectam dispositionem ordinasti. Tua enim virtus, Domine, Mundum ornauit, cælum vt fornicem cœcretum decorauit astris ad expellendas tenebras, lucem, solemque ad illustrandos dies, fructuq; maturitatē condidit: lunam ad temporum vicissitudinem, crescentē, & decrecentē noctem diemq; appellasti, firmamentum per mediū abyssum demonstraisti, & dixisti vt congregaretur aqua, & appareret arida. Mare verò ipsum quomodo quis explicare posset? quod quidem æstiuans ab alto in terram impellitur, recurrit autem iussu tuo, arena prohibitum. Dixisti enim vt in ea ipsius vnde frangerentur, idque animantibus paruis, & magnis, nauigijsq; peruium effecisti: vel quomodo terra se vestiens herbis, tanta florum iucunditate distincta sit, tantaq; arborum varietate, quam lucidissima lumina nutriunt, constantissimum seruantiã cursum, & in nullo tuum imperium variantia, sed quatenus tu iubes orientia atque occidentia in signa temporum, & annorum, & pro hominum vsu permutantia cursus sui vicissitudinem. Deinde varia animalium genera condita sunt, terrestrium, aquaticorum, alitum amphibiorum, quibus sapiens ars prouidentia tuæ singulis accommodatam victus rationem largitur: vt enim varia producere potuit, sic variè singulis prouidere non contempsit, finemq; operis rationale animal mundi ciuem tuæ sapientia dispositione condidisti, dicens, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, illum constituens, vt esset Mundi ornamentum, cuius corpus ex quatuor incorporeis elementis condidisti, animam de nihilo ei dedisti, quinque sensus, quasi quinque certamina concessisti, mentem animæ aurigam, sensibus præfecisti. Præterea, Domine, quis posset pro dignitate commemorare roscidarum nubium tempestates, micantium fulgurum splendores, tonitruum horribiles fragores, ciborum conuenientem ministratum, cælorum omnibus accommodatam temperationem? parere verò nolentem hominem, vitæ mercede priuasti, non illo funditus sublato, sed breui tempore morti traditum, iureiurando in vitam reuocasti, & terminum mortis soluisti, qui mortuos viuos facis per Iesum Christum, qui est spes nostra.

Oratio cum gratiarum actione commemorans Dei in rebus prouidentiam. Cap. XXXV.

MAGNVS es Domine, Omnipotens, & magna est fortitudo tua, & sapientia tuæ non est numerus. Creator, Saluator, diues in gratijs, longanimis, & misericordiæ largitor, qui non subtrahis à creaturis tuis salutem: natura enim es bonus, & peccatoribus parcis, ad poenitentiam eos prouocans, miserationibus enim plena est tua castigatio: quomodo enim sustineremus, si ad subitum iudicium vocaremur, quando diuturno tempore expectati, vix infirmitatem abijcimus. Tuam potentiam enarrant cæli & terra firmitate librata, mole sua apta Mare fluctuas, infinitos pascens animantium greges: coercentur arena, tuum per horrescens imperium, omnesq; cogit clamare, Magnificata sunt opera tua Domine: omnia in sapientia fecisti: repleta est terra operibus tuis. Exercitus Angelorum ardens, spiritusq; intellectuales dicunt. Vnus Sanctus & Seraphin vnà cum Cherubinis, sex alis ornatis tibi victoriæ hymnum canentia incessabili voce proclamant, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Sabaoth: Plenum est cælum & terra gloria tua. Aliæ quoque ordinum turbæ Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates, Virtutes inclamantes dicunt,

Cc 4 Bene

Benedicta gloria Domini de loco eius. Israël verò, hoc est terrena Ecclesia ex gentibus congregata, cœlestes Virtutes æmulata, diu noctuq; corde pleno & volentia animo canit, Currus Dei decem millium multiplex millia lætantium, Dominus in eis, in Sina, in sancto. Nouit cœlum eum, qui ipsum nullo fulcimento nixum concameravit, & stabile effecit, vt lapidem cubum, qui etiam terram & aquam in vnum coëgit, aëremq; diffudit, vnde vita ac spiritus duceretur: cui ignem coniunxit ad teporem, tenebrarumq; expulsionem. Obstupescit astrorum chorus indicans eum, qui ipsa numerat, & demonstrans illum, qui ipsa nominat. Obstupescunt quoque animalia, vitæ inspiratorem, & arbores suum fatorem: quæ omnia verbo tuo creata, indicant tuæ potentie magnitudinem. Quare debet omnis homo ex intimo pectore tibi per Christum laudem pro ijs omnibus tribuere, cum propter te hæc omnia possideat. Tu enim bonus es in beneficijs concedendis, & largitor in misericordia præstanda. Qui solus es omnipotens: quâdo enim vis, adest tibi, vt possis: tua enim æterna potentia flammam refrigerat, leones coërcet, cete mâsuefacit, ægrotos subleuat, copias euertit, exercitum hostium & multitudinem populi superbientem prostermit. Tu es in cœlo, in terra, in Mari, in vltimis finibus, nullo ipse termino circumscriptus, magnitudinis tuæ non est finis: non enim hoc nos dicimus Domine, sed serui tui est oraculum dicentis, Et cognosces corde tuo quia Dominus Deus tuus, Deus in cœlo sursum, & in terra infra, & non est alius, nisi ipse, neq; enim est Deus præterquam ipse solus. Sanctus non est præter te, dominus Deus scientiarum, Deus sanctorum, sanctus supra omnes sanctos. qui enim sanctificati sunt, sub manu tua sunt: gloriosus, exaltatus, inuisibilis natura, imperscrutabilis in iudicijs cuius nullius indiga vita est, sine mutatione & varietate duratio, sine labore operatio, nullis finibus definita maiestas, perpetuus decor, inaccessible domicilium, intransmigrabilis habitatio, interminabilis scientia, inuariabilis veritas, sine medio opus, sine insidijs potentia, sine successione imperium, sine aduersatio vires, numerosa est exercitus multitudo. Tu enim es sapientie pater, nature per mediatorem auctor, vt causa, prouidentie præbitor, legum dator, inopiæ expletor, impiorum vltor, & iustorum retributor, Christi Deus, ac Pater, & colentium illū Dominus, cuius est infallibilis promissio, incorruptibile iudicium, inexorabilis sententia, inexhausta pietas, æterna benignitas, propter quem tibi digna ac merita adoratio debetur ab omni rationabili & sancta natura.

Oratio commemorans Christi incarnationem, & variam erga Sanctos prouidentiam. Cap. XXXVI.

DOMINE Omnipotens Mundum per Christum condidisti, & Sabbathum propter id instituisti, quoniam in eo quieuisti ab operibus, in meditationem tuarum legum, festaq; præcepisti in lætitiâ nostrarum animarum, vt memoriam recolere creatæ à te sapientie: quemadmodum propter nos nasci voluit ex muliere, apparuit in vita, demonstrans se in baptismo, quod Deus & homo erat, qui apparuit, pro nobis passus est tua permissione, & mortuus atq; tua potentia suscitatus. Ideo resurrectionis festum celebrantes in dominica lætamur, propter eum, qui vicit mortem, donauit vitam, & immortalitatem: per quem accesserunt gentes ad ipsum in populum magnū, verū Israël, Deo charū, videntem Deū. Tu enim Domine etiā patres nostros de terra Aegypti eduxisti, ferrea fornace, luto atq; opere latericio liberauisti, è manu Pharaonis suorumq; ministrorum eripuisti, per Mare veluti per aridā duxisti, eisq; in deserto omnibus es obsecutus: legem dedisti decem mandatorū tua voce prolata, & manu tua conscriptam. Sabbathum eos seruare iussisti, nō vt ansam cessandi eis dares, sed vt occasione pietatis haberent, scilicet vt potentiam tuam agnoscerent, & mala vitaret, qua si sacris quibusdā cancellis eos astringēs, doctrinæ causa in exultatione hebdomadis: propterea hebdomas vna est insignis, & hebdomades septem, & men-

A & mensis septimus, & annus septimus, cuius replicata cōuersio Iubilæum efficit anni quinquagesimi, in quo est dimissio, videlicet ne vlla occasione, homines ignorantiam possint excusare. Huius causa in omni Sabbato iussit cessari, vt ne sermonem quidem iratum in die Sabbati de ore suo quisquam vellet emittere. Sabbathum enim est creationis requies, Mundi perfectio, legum inuestigatio, grata Dei laus pro ijs, quæ hominibus est largitus: ijs omnibus præstat dominicus dies, qui cum demonstret nobis ipsum mediatorem, moderatorem, legislatorem, resurrectionis auctorem, primogenitum omnis creaturæ, Deum verbum, & hominem, natum de Maria sine cōgressu viri, conuersatum sanctè, crucifixum pro nobis sub Pontio Pilato, & mortuū ac suscitatum à mortuis merito vt dominicus præcipitur, vt tibi Domine pro ijs omnibus gratiarum actio offeratur: ea est enim à te collata gratia, quæ sua magnitudine omnia beneficia obscurat.

S. Ign. ad Magn. & Smyr.

B *Oratio continens mentionem prouidentie, & connumerationem diuersorum beneficiorum, Dei prouidentia, per Christum collatorum Sanctis. Cap. XXXVII.*

QVI promissiones à Prophetis prædictas impleuisti, & misertus es Sion, & Hierusalem, eo quod solum David pueri tui in medio eius excitasti, propter natiuitatem Christi, qui de semine eius secundum carnem ex sola Virgine erat nasciturus: ipse quoque nunc Domine Deus accipe deprecationem labiorum populi tui, qui constat ex gentibus inuocantibus te in veritate, quemadmodum accepisti dona iustorum in generationibus suis. Abel primū sacrificiū respexisti & recepisti: Noë cum de arca esset egressus: Abraham postquam exiuit de terra Chaldæorum, Isaac in puteo iuramenti, Jacob in Bethel: Moysi in deserto, Aaron in medio viuorum & mortuorum, Iesu Naue in Galgalis, Gedeonis in petra, & velleribus ante peccatum, Manoe & vxoris in campo, Sampsonis in Siti ante delictum: Iephtæ in bello ante temerariam promissionem: Barac & Debboræ in Sisara: Samuelis in Massepha: David in Arca: Orna Iebusæi, & Solomonis in Gabaon, & Hierusalem: Helia in monte Carmelo: Helissæi in fonte sterili: Iosaphat in bello: Ezechia in morbo, & in Enancherim: Manassis in terra Chaldæorum, post delictum Iosæ in Phassa: Esdræ in reditu: Danielis in lacu leonum: Ionæ in ventre Cetis: trium puerorum in fornace ignis: Annæ in tabernaculo ante arcem: Neemiæ in excitatione murorum: Zorobabelis, Mattathiæ & filiorum, in zelo tuo: Iabelis in benedictionibus. Quare nunc quoq; suscipe cum approbatione orationes populi tui, tibi per Christum oblatas in spiritu.

Oratio auxilij iustorum. Cap. XXXVIII.

DRATIAS agimus tibi pro vniuersis Domine Omnipotens, quod nō abstulisti misericordias tuas, & miserationes tuas à nobis, sed in vnaquaq; generatione, & generatione, saluas, liberas, succurris, protegis, Succurristi enim in diebus Enos & Enoch: in diebus Moysi, & Iesu: in diebus iudicum: in diebus Samuelis, & Helia, & Prophetarum: in diebus David & Regum: in diebus Esther, & Mardochei: in diebus Iudith: in diebus Iudæ Machabæi & fratrum, & in diebus nostris succurristi nobis per tuū Pontificem magnū, Iesum Christū filium tuū. Nā & à gladio seruauit, & à fame eripuit alendo, & à morbo liberauit, & à lingua iniqua nos texit. De omnibus tibi per Christū gratias agimus, qui nobis vocem formatam ad cōfessionem dedisti, linguam cōpositam veluti plectrum & organū accommodasti, gustatū idoneū, tastū conuenientē, visum ad aspiciendum, auditū ad apprehendendum voces: odoratū ad percipiendos odores, manus ad opus, pedes ad ambulandum concessisti: hæc q; omnia ex paruula gutta in vtero informas, & post informationem, animam immortalem largi-

largiris, producisque in lucem animal rationale hominem, quem legibus instituisi, & iustificationibus ornasti, ei que breuis temporis dissolutione inducta, resurrectione promissisti. Quæ ergo vita sufficeret, aut quæ laudum excellentia fatis esset, ut gratias tibi agere possemus? Sed hoc pro meritis præstare non valeamus, præstare autem quantum possumus pie debemus. Eripuisti enim nos ab impietate eorum, qui plures deos colunt, & qui Christum occiderunt, ab hæresibus vindicasti, ab ignorantie errore reuocasti, Christum misisti ad homines, ut esset homo, qui erat vnigenitus Deus, Paracletum collocaisti in nobis, Angelos præfecisti, diabolum dedecorasti, cum non essemus, nos condidisti, conditos conseruas, vitam suppeditas, victum præbes, pœnitentiam promissisti, pro omnibus tibi gloria, & honor per Iesum Christum nunc & semper & in sæcula Amen. Hæc meditamini, fratres, & erit Dominus vobiscum in terra, & in regno patris ipsius, qui & eum misit, & nos per eum liberauit à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ, & promissit vitam credentibus per ipsum in cunctorum Deum. Quemadmodum viuere debeant qui sunt Christo initiati, & cuiusmodi gratiarum actiones Deo per Christum offerre iam diximus. Aequum est autem ut etiam ijs, qui nondum initiati sunt, opem præstemus.

Quomodo oporteat Catechumenos institui Cap. XXXIX.

QVI in sermone pietatis instituendus est, erudiatur ante baptismum cognitione Dei ingeni, instruatur etiam notitia Iesu vnigeniti, & fide de Spiritu sancto: discat varium creaturarum ordinem, prouidentie seriem: diuersarum legum iudicia, erudiatur cur Mundus conditus sit, & quamobrem homo mundi cuius sit constitutus: agnoscat naturam suam cuiusmodi sit: instruatur, quemadmodum Deus vitiosos puniuit aqua & igne, Sanctos honorauit in qualibet ætate, Seh, Enos, Enoch, Noë, Abraham cum suis posteris, Melchisedech, Job, Mosen, Iesum, & Caleb, & Phinees sacerdotem, & alios, qui in quauis ætate, sanctitate præstiterunt, quemadmodum sua prouidentia non auertit se Deus ab humano genere, sed id per diuersa tempora ab errore, & vanitate ad cognitionem veritatis reuocauit, transferens à seruitute, & impietate ad libertatem & pietatem, ab iniustitia ad iustitiam: à morte perpetua ad vitam æternam. Hæc atque huiusmodi discat in Catechesi, qui ad baptismum accedit. Adoret autem, qui manus imponit, ipsum Deum cunctorum Dominum, gratias agens pro plasmate ipsius, quod misit filium suum vnigenitum Christum, ut hominem saluum faceret delectis iniquitatibus, & ut dimitteret impietates & delicta, & ab omni macula carnis ac spiritus eum expiaret: sanctificaret autem hominem secundum beneplacitum bonitatis suæ, & dirigeret voluntatem, & illuminaret oculos cordis eius ad intelligendum mirabilia ipsius, & manifestaret ei iudicia iustitiæ ut odio habeat omnem viam iniustitiæ, & ingrediatur viam veritatis, ut dignus fiat lauacro regenerationis in filiorum adoptionem in Christo, atque complantatus similitudini mortis Christi in spe gloriosæ communionis, mortuus reddatur peccato, viuat autem Deo secundum mentem, verbum & opus, & in libro viuentium connumeretur. Post hanc gratiarum actionem, instruat eum in ijs, quæ pertinent ad incarnationem Domini, ad passionem, resurrectionem, ascensionem.

Præceptio quomodo oporteat Catechumenum cum initiatur à Sacerdotibus, benedici, & quæ ab ijs docendus sit. Cap. XL.

DEINDE cum se iam ad baptismum parat Catechumenus, discat illa, quæ dicuntur de abrenunciando Diabolo, & de aggregando se Christo. Oportet enim ut primum discat à contrarijs, deinde ingrediatur mysteria, delecta prius à corde omni improbitate, macula & sordibus, atque hoc modo

A modo sancta percipiat: nam ut diligens agricola purgat prius agrum succrescentibus spinis, deinde triticum ferit, sic debetis vos prius expulsa omni impietate constituere pietatem, & ad baptismum accedere. Etenim Dominus noster ita nobis præcipit dicens, Docete prius omnes gentes. Et postea subiunxit, Et baptizate eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Profiteatur igitur ille qui baptizatur, cum abrenunciat, hoc modo.

Abrenunciatio contrarij, & congregatio ad Christum Dei Cap. XLI.

ABRENNUNCIO Sathanæ & operibus eius, pompis, cultui, Angelis, & machinationibus eius, & omnibus quæ sub ipso sunt. Post abrenunciationem, aggregans se Christo dicat, Quoniã & aggregor Christo, & credo, & baptizor in vnum ingenitum meum verum Deum omnipotentem, patrem Christi, creatorem & opificem omnium, ex quo omnia: & in Dominum Iesum vnigenitum filium eius primogenitum omnis creaturæ, genitum beneplacito Patris ante sæcula, per quem omnia facta sunt, quæ sunt in cœlis & in terra, visibilia, qui in nouissimis diebus descendit de cœlis, & carnem assumpsit, & ex sancta Virgine Maria natus est, & conuersatus sanctè secundum leges Dei, & Patris ipsius. Crucifixus sub Pontio Pilato, mortuus pro nobis: resurrexit à mortuis tertia die postquam passus est. Ascendit in cœlos, sedet ad dextram patris, iterum venturus est in consummatione sæculi, cum gloria, iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Baptizor, & in Spiritum Sanctum, hoc est Paracletum, qui operatus est in omnibus sanctis, qui fuerunt à seculo: postea missus est Apostolis a patre secundum promissionem Saluatoris nostri, & Domini Iesu Christi: & post Apostolos omnibus credentibus in sancta catholica Ecclesia. Carnis resurrectionem, peccatorum remissionem, regnum cœlorum, vitam venturi sæculi, post hanc promissionem deinceps venit ad olei vnctionem.

Chrysmatis mystici olei benedictio. Cap. XLII.

BENEDICITVR hoc oleum a Sacerdote in remissionem peccatorum & præparationem baptismi. Inuocat enim hoc modo ingenitum deum patrem Christi, Regem omnis sensitivæ & intellectualis creaturæ, ut sanctificet oleum in nomine Domini Iesu, & det gratiam spiritualem, & remissionem peccatorum, & præparationem confessionis baptismi, ut qui vngitur liberatus omni impietate, dignus fiat initiatione secundum mandatum Vnigeniti.

Mysticæ aquæ benedictio. Cap. XLIII.

DEINDE venit ad aquam, benedicit & glorificat sacerdos Dominum Deum Omnipotentem, patrem vnigeniti Dei, gratias agens, quod misit ad suscipiendum carnem, filium suum propter nos, ut nos saluos faceret: quoniam subiit incarnationem, ut in omnibus obediens fieret, & annunciaret regnum Cælorum, remissionem peccatorum, & mortuorum resurrectionem. post hæc adorat ipsum vnigenitum Deum, post ipsum, & propter ipsum, gratias agens ei, eo quod pertulit pro omnibus mortem crucis, cuius figuram tradidit baptismum regenerationis: glorificat quod in nomine Christi Deus cunctorum Dominus in Spiritu sancto non despexit genus humanum, sed variè ei prouidit: ipsi Adæ in paradiso cum ei primùm pro delictis domiciliū paradisi tradidit, deinde cum suæ prouidentie ratione mandatum dedisset, eumque in pec-

in peccatum lapsum iustitia spoliasset, bonitate utens, non abiicit illum omnino, sed suos posteros pro temporum successione varijs rationibus instituit, propter quem in extremo seculi misit filium suum, ut propter homines homo fieret, & omnes humanas ægritudines suscipere, excepto peccato. Ipsum igitur nunc quoque inuocet sacerdos ad baptismum, & dicat, Descende de Cælo & sanctifica hanc aquam, da ei gratiam & virtutem, ut qui baptizatur secundum mandatum Christi tui, cum eo crucigatur, & commoriatur, & consepeliatur, & corresurgat in adoptionem filiorum Dei, quæ est in ipso, ut mortuus quidem sit peccato, uiuat autem iustitia. Et post hoc baptizatum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, unguat unguento dicens.

Benedictio unguenti mystici. XLIII.

DOMINE Deus, qui es ingenitus, summus cunctorum Dominus, qui odorem cognitionis Euangelij in omnibus gentibus suauem fecisti, da nunc etiam hoc unguentum operari virtutem in baptizato, ut firma & sancta in eo maneat fragrantia odoris Christi tui, & commortuus ipse resurgat, & uiuat unum cum Christo. Hæc atque huiusmodi dicat: uniuscuiusque enim manus impositionis, virtus hæc est, Nam si in quolibet horum à pio sacerdote aliqua huiusmodi inuocatio fiat, in aquam solam descendit qui baptizatur more Iudæorum, ac tantum abiicit sordes corporis, non animæ. Deinde astans dicat orationem, quam nos docuit Dominus. Surgente autem stare oportet necessario & orare, quoniam qui suscitatus est, rectus manet: ideo cum is commortuus sit & excitatus unum cum Christo, astare debet. Oret autem versus Orientem: nam id scriptum est in secundo Paralipomenon. Cum enim templum à Rege Solomone perfectum esset, in ipsa dedicatione Sacerdotes, & Leuitæ, & Cantores cum cymbalis & psalterijs constiterunt, ad Orientem conuersi laudantes, & confitentem, ac dicentes, Laudate Dominum, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

Oratio eorum, qui dudum sunt initiati. Cap. XLV.

QRATE in hunc modum, post primam orationem, Deus Omnipotens, Pater Christi tui, unigeniti filij tui, da mihi corpus purum, cor mundum, mentem vigilantem, scientiam infallibilem, Spiritus sancti aduentum in adoptionem, & certitudinem veritatis Christi tui, per quem tibi gloria in sancto Spiritu in secula seculorum. Amen.

Qui missi ordinati sunt ab Apostolis. Cap. XLVI.

HÆC de Catechumenis præcipienda duximus. De ordinatis autem à nobis Episcopis in vita nostra, significamus vobis quod ij sunt. Hierosolymis ordinatus est Iacobus frater Domini, quo mortuo secundus Simeon Cleopæ: post eum tertius Iudas Iacobi: Cæsareæ Palestinæ primus ordinatus est Zachæus olim publicanus: post eum Cornelius: tertius Theophilus: Antiochæ Euodius à me Petro: Ignatius à Paulo: Alexandræ Annianus primus à Marco Euangelista est ordinatus: secundus Abilius à Luca ita Euangelista: Romanæ Ecclesiæ Linus, Claudius primus à Paulo: Clemens post eius mortem à me Petro, secundus ordinatur. Ephesi Timotheus à Paulo, Ioannes à me Ioanne, Smyrnæ Aristo primus: post eum Stratæas Loidis: & tertius Aristo: Pergami Caius, Philadelphæ Demetrius à me: à Paulo Lucius Cenchreus: Titus in Creta: Dionysius Athenis: Tripolis Phænicum marathones: Laodiceæ in Phrigia Archippus: colossensium Philemo. Berœæ, quæ est in Macedonia: Onesimus philemonis:

Anis Crescens in Ecclesijs, quæ sunt in Gallia: Aquila, & Niceta in Paræcijs, quæ sunt circa Abiam: Crispus in Aeginensi Ecclesia. Ij sunt, quibus nos Paræcias in Domino commisimus. Quorum doctrinæ memores ex omni parte obtemperate nostris sermonibus, eritque Dominus vobiscum nunc, & in infinita tempora, quemadmodum ipse dixit nobis. cum ad suum Deum ac Patrem se reciperet, Ecce enim, inquit, ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi Amen.

Oratio Matutina. Cap. XLVII.

GLORIA in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: laudamus te, celebramus te, benedicimus te, glorificamus te, adoramus per magnum Pontificem te verum Deum ingenitum, unum, inaccessibilem, solum propter magnam gloriam tuam, Domine Rex cælestis, Deus Pater Omnipotens, Domine Deus Pater Christi agni immaculati, qui tollit peccata Mundi, suscipe deprecationem nostram: qui sedes super Cherubin. Quoniam tu solus sanctus, tu solus Dominus Iesus Christus Dei omnis creaturæ naturæ, Regis nostri, per quem tibi gloria, honor, & cultus.

Vespertina Oratio. Cap. XLVIII.

LAUDATE pueri Dominum, Laudate nomen Domini: Laudamus te, celebramus te, benedicimus te, propter magnam gloriam tuam, Domini Rex Christi, agni immaculati, qui tollit peccata Mundi. Te decet laus, re decet hymnus, te decet gloria Deum, & Patrem per filium in Spiritu sancto, in secula seculorum. Amen.

Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace. Quoniam viderunt oculi mei salutare tuum, quod paraisti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël.

Oratio in Prandio.

BENEDICTVS es Domine, qui pascis me à iuuentute mea: qui das escam omni carni, reple gaudio, & lætitia corda nostra, ut omnem sufficientiam habentes, abundemus in omni opere bono in Christo Iesu Domino nostro, per quem tibi gloria, honor & fortitudo in secula, Amen.

CONSTITUTIONVM SANCTORVM APOSTOLORVM B. CLEMENTE ROMANO

AUCTORE,

LIBER OCTAVVS.

De Charismatibus. Cap. I.

VM Deus & Saluator noster Iesus Christus nobis magnū tradiderit pietatis sacramentum, inuitaueritque Iudæos ac Græcos ad agnitionē vnus & solius veri Dei, quemadmodū ipse quodā in loco gratias agēs de salute credētū, affirmat, Manifestaui, inquiens, nomē tuum hominibus, opus quod dedisti mihi, consummaui. Et de nobis Patri dicit, pater sancte, & si Mundus te non nouit, sed tamen ego te noui, & ij te norunt. Meritō nobis simul omnibus veluti perfectis

de Charismatibus, quæ ab ipso per spiritum dantur, dicit, Signa eos, qui crediderint, hæc sequentur, in nomine meo Dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, si quid mortiferum bibent, non eis nocebit, super ægrotos manus imponent, & bene habebunt. Quæ Charismata primū nobis Apostolis concessa sunt, cū Euangelium omni creaturæ prædicaturi essemus, deinde ijs, qui per nos crediderunt, sunt collata necessariō, non ad eorum, qui illa exercent utilitatem, sed ad infidelium persuasionem, vt quos oratio flectere non potuit, commoueat prodigiorum potentia. Signa enim non nobis fidelibus dantur, sed ijs, qui de Iudæorū & Græcorum gente infideles sunt. Nulla enim nobis utilitas accedit, cū Dæmones expelluntur, sed ijs, qui ope Domini purgantur, quemadmodum quodam in loco ipse Dominus erudiēs nos ostendit dicēs, Nolite gaudere quōd Spiritus vobis obediunt, sed gaudete quōd nomina vestra scripta sunt in Cælo. Quoniam illud eius virtute fit, hoc nostra beneuolentia & studio, scilicet accedente ipsius auxilio. Non est ergo necessarium vt omnes fideles Dæmonia eiiciant, vel mortuos excitent, vel linguis loquantur, sed is tantū cui Charisma propter aliquam utilitatem concessum est, videlicet ad salutem infidelium, cū sæpenumerō conuincantur nō sermonum demonstratione, sed prodigiorum effectione, cū salute digni fuerint. Nam nec impij omnes miraculis ducūtur: cuius rei testis est ipse Deus cum dicit, Si in alijs linguis loquar populo huic, & in alijs labijs, non credent. Neque enim Aegyptij crediderunt Deo, cū Moses tanta signa atque prodigia effecisset, neque Iudæorū multitudo, quasi alteri Mosi, Christo credidit, cū omnem illorum morbum, omnemque infirmitatem curauerit. Nam illos non commouit virga in serpentem conuersa, nec manus dealbata, nec Nilus sanguine perfusus: hos verō non flexerunt cæci videntes, nec claudi ambulantes, nec mortui in vitam reuocati: atque illi quidem aduersabatur Ioannes & Mambres, huic Anna & Caiphas. Ita non omnes commouent prodigia, sed solos bona mente præditos, quorum gratia Deus tanquam sapiēs dispensator virtutes fieri statuit, non hominum viribus, sed sua voluntate: quæ idcō dicimus, ne qui huiusmodi charismata obtinuerunt, extollatur in eos, qui ea nō acceperunt. Charismata dicimus, quæ in signis consistunt, quoniam cæteroqui nullus est qui per Christū in Deum crediderit, quin spirituale Charisma acceperit: nam liberati multorū Deorum impietate, & credere in Deū Patrem per Christū, dei Charisma censendū est. Item abiecto Iudaico velo, credere Dei voluntate eū, qui est ante sæcula vnigenitus, in extremo tempore ex Virgine sine viri concubitu natū, conuersatumque; vt hominē sine peccato, omnēque legis iustitiā impleffe, ac dei permissiōe cru-

cem

Accm subijisse contēpto dedecore, cū esset dei verbū: eundēque mortuū & sepultū, ac tertia die suscitātū, postque resurrectionē per quadraginta dies cum Apostolis fuisse, perfectaque; omni dispensatione, in conspectu ipsorū, ad Deum ac Patrē suū, a quo missus fuerat, sublatū. Hæc qui credit, nō simpliciter nec temerē, sed iudicio & sententię firmitate Charisma a Deo obtinet. Eodē modo, qui omni heresi est liberatus. Quare nemo ex ijs, qui signa & prodigia faciunt, iudicet quenquā ex fidelibus, qui faciēdi illa potestātē nō est adeptus. Varia enim sunt dei dona, quæ ab ipso per Christum tribuuntur: actu quidē accepisti hoc, ille aliud, videlicet sermonē sapientię, vel sciētiae vel facultatē spiritūū separandorū, vel prædictionē rerū futurarū, vel sermonem ad docendū idoneū, vel patientiā, vel moderatā cōtinentiā. Etenim Moses homo Dei, cū in Aegypto miracula ederet, non elatus est supra gētiles suos, nec cū Deus vocaretur, cū proprio Propheta Aaron se iactabat. Et Iesus Naue qui post Mo sen populo præfuit, & si in bello contra Iebusæos eius voluntate sol ad Gabæon, luna ad vallē Aelon constitit, cū dies ad victoriā non sufficeret: tamen non insultauit aduersus Phinees, neque Chaleb. Nec Samuel, qui tot admirabilia egerat, despexit Deo charū Dauid, quanquā vterque; Propheta erat, & vnus Pontifex, alter verō Rex. Cumque; in Israël septē millia virorū essent, qui non incuruarent genu ante Baal, tamen solus Helias, & eius discipulus Helissæus reperti sunt, qui miracula facerent: sed neque Helias œconomū suū elusit, qui cū Deum timeret, tamē signa nō edebat: neque Helissæus suum discipulū, hostem expauescentem cotēpsit: neque sapiens Daniel cū ab ore leonum iterū esset ereptus: nec tres pueri cū camino ignis essent liberati reliquos generis sui homines despexerunt. Sciebant enim se nō proprijs viribus, periculis liberatos, sed Dei ope, miracula edidisse, & discrimina superasse. Quare nemo se efferat supra fratrem, quamuis Propheta fuerit, & miraculorum effector: nam si cui semel concessum est, vt non amplius numeretur inter infideles, superflua est ei reliqua omnis miraculorū facultas: nā vt quis pius sit, ab amore proficitur, vt miracula efficiat, ab auctoris potestate, quorum primum nos ipsos respicit, alterū operantem Deum, ob eas causas, quas antea diximus. Quare nec Rex contemnat Duces suos, nec Princeps eos, qui eius imperio parēt. Nam si nulli sint qui parcat, Principes sunt superflui: & si nulli sint Duces, non poterit regnum consistere. Sed nec Episcopus se extollat aduersus Diaconū vel Presbyterum: neque Presbyter aduersus plebem: mutua enim coniunctione copulata est huius societatis communio. Episcopi enim & Presbyteri, quorundam sunt sacerdotes, & laici, quorundam sunt laici. Atque esse quidem Christianum, in nostra situm est potestate: esse Apostolum, vel Episcopum, vel aliud quidpiam: non est in nostra situm potestate, sed in potestate Dei, qui largitur Charismata. Atque hæc quidē hætenus dicta sint propter eos, qui charismata vel dignitates acceperunt. Addimus autem illud ad sermonem, qui Prophetæ munere vtūtur, non esse omnes sanctos, nec qui Dæmones eiiciunt, præditos esse omnes pietate. Etenim Balaam filius Beor vates, cū esset impius, futura prædixit: item Caiphas, qui falsi nominis Pontifex erat. Multa etenim Diabolus vnā cū suis Dæmonibus prædicit, nec tamen idcō vlla est illis pietatis scintilla: inscitia enim sunt oppressi propter voluntariam prauitatem. Perspicuum est igitur impios, quamuis Prophetarum officio fungantur, non deponere ob prophetiam, suam impietate, nec eos, qui Dæmones expellunt, sanctitatem acquirere, eo quōd illi cedunt. Fallunt enim se mutuō (vt ij qui ludos risus causa exercent) atque eos, qui ipsis mentem adhibent, ad interitū perducunt. Neque verō Rex impius, pro Rege habendus est, sed Tyrannus: neque Episcopus imperitia aut nequitia cumulatus, est Episcopus, sed falso nomine gaudet, vt qui non a Deo, sed ab hominibus cōstitutus sit, vt Ananias, & Samæas in Hierusalem, & Sedecias, & Achias, qui Babylone falsi Prophetæ fuerunt, sed etiā, Balaam vates pœnas dedit cū Israël in Beelphegor pessundederit, Et Caiphas postea sibi mortem consciiuit, & filij Sceuæ cū conarentur Dæmones eiicere, ab ijs vulnerati, turpiter se in fugam dederunt. Reges quoque; Israël & Iu-

Dd 2 dæse-

Ioan. 17.

Mar. v. 17.

Luc. 10.

I. ai. 28.

I. Cor. 14.

Ier. 27. 28.
Achias est
Achab in
Ieremia.
Act. 21.
Nu. 24. 25.

Malach. 1 dæ secuti impietatem, varia supplicia pertulerunt. Perspicuum est igitur falso nomine præditos Episcopos atque Presbyteros, diuinam ultionem non declinatos. Dicitur enim ipsis, Et nunc vos sacerdotes, qui vile facitis nomen meum, tradam vos in occisionem, vt Sedeciam, & Achiam, quos in sartaginem misit Rex Babilonis, vt inquit Ieremias Propheta. Hæc verò dicimus non vt veras prophetias dānemus (scimus enim eas afflatu diuino inter sanctos agitari) sed vt gloriosorum audaciam comprimamus: illudq; præterea addimus, deum talibus hominibus gratiam auferre. Superbis enim Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Silas & Agabus cum nostro tempore Prophetæ essent, non comparabant se cum Apostolis, neq; fines suos transibant, quanquam Deo charissimi erant. Prophetarūt quoq; olim Maria Mosis & Aaronis soror & postea Debbora, & post has Olda & Iudith, vna Iosia, altera Darij tempore. Mater etiam Domini prophetauit, & Elisabeth eius cognata, & Anna: nostro quoq; tempore Philippi filia eodem sunt functæ munere, sed hæc aduersus viros suos superbia inflatæ non sunt, sed intra proprios terminos constituerunt. Quare si inter nos quoq; reperitur vir vel mulier, cui huiusmodi gratia concessa sit, humiles spiritus habeat, vt in eo sit grata voluntas Dei: Ad quem enim, inquit, respiciam, nisi ad humilem & quietum, & pauentem sermones meos.

Esaiæ 66

De Ordinationibus.

Cap. II.

N principio orationis exposuimus quæ ad charismata pertinebāt, quæ quidem deus propria voluntate concessit hominibus, & quæ admodum morem eorū refutauerit, qui vel falsa dixerunt, vel alieno spiritu ad prædicandum sunt excitati, & quod improbis hominibus sæpe Deus prophetiam & miraculorum facultatem tribuit: nūc autem ad præcipuum Ecclesiasticæ descriptionis caput oratio properat, vt cum vos, qui de Christi sententia per nos Episcopi constituti estis, hanc à nobis dispositionem didiceritis, omnia secundum tradita nobis mandata perficere possitis, scientes quod qui nos audit, Christum audit, & qui Christum audit, is Deū & Patrem ipsius audit, cui gloria in sæcula Amen. Simul igitur congregati nos duodecim Domini Apostoli, has nostras diuinas præcepimus institutiones de omni Ecclesiastica forma, præsentibus vnâ nobiscum electionis vase Paulo coapostolo nostro, Iacobo episcopo, atque reliquis Presbyteris, & septem Diaconis. Primus igitur ego Petrus dico, Episcopum ordinari debere (vt supra simul omnes constituimus) ex omni parte reprehensione carentem, ab omni populo delectum, quo nominato & approbato, conueniens populus cum collegio Presbyterorum, & Episcopis, qui adsunt, in die dominico, præcipuus ex omnibus interroget Presbyteros, & plebē, an is sit, quem petunt in Rectorem: quibus annuentibus, iterum interroget, num omnes testificentur eum dignum esse hac magna & illustri gubernatione: deinde an pietatem erga Deum coluerit, erga homines iusta seruauerit, domum suam rectè administrauerit: sine reprehensione vitam instituerit. Atque omnibus simul ex veritate non ex coniectura testificantibus talem eum esse, veluti coram iudice Deo & Christo, præsentem nimirum etiam Spiritu sancto, atque omnibus sanctis, & administratorijs spiritibus, tertio iterum interrogentur, an vere dignus sit sacerdotio, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Ijsque tertio assentientibus, illum dignum esse, ab omnibus assensus petatur, quem prompto animo præstantes audiantur, silentioque imperato, vnus ex primis Episcopis cum duobus alijs stant prope altare, reliquis Episcopis & Presbyteris secretò orantibus, Diaconis diuina Euangelia super caput eius, qui ordinatur, aperta tenentibus, dicat conuersus ad Deum.

Inuocatio ordinationis Episcoporum.

Cap. III.

DOMINE

DOMINE Deus Omnipotens, qui solus es ingenitus, & à nullo dominaris, qui semper es, & existis ante sæcula: qui nullo indiges, & superas omnem causam atq; originem: qui solus es verax, solus sapiens, solus altissimus: qui natura es inuisibilis: qui omnia nosti antequam fiāt: qui abscondita scrutaris: qui es inaccessibilis, & nullius imperio subditus: Deus & pater vnigeniti filij tui Dei & Saluatoris nostri, cunctorum opifex per ipsum, prouisor, gubernator, pater misericordiarum, & Deus omnis consolationis: qui in altis habitas, & humilia respicis. Tu es qui dedisti leges Ecclesiæ per corporeā præsentia Christi tui sub testimonio Paracliti, per tuos Apostolos, qui & ipsi gratia tua asstitimus Episcopi: qui à principio ad gubernationem populi tui sacerdotes designasti, Abel imprimis, Seth, Enos, Enoch, Noë, Melchisedech, Iob: qui instituisti Abraham & reliquos Patriarchas cum fidelibus seruis tuis Mose, Aaronē, Eleazaro, Phinees: qui ex ipsis principes & sacerdotes in arca testimonij constituisti: qui Samuelem in sacerdotem & Prophetam elegisti, qui sanctuarium tuum sine ministerio non reliquisti: qui in ijs, quos elegisti, glorificari voluisti, iisdem quoque nunc intercessione Christi tui infunde virtutem Spiritus principis, qui ministrat dilecto filio tuo Iesu Christo, quem voluntate tua donauit sanctis Apostolis tuis. Da in nomine tuo scrutator cordium deus huic seruo tuo, quem elegisti Episcopum, pascere sanctum gregem tuum, & fungi Pontificatu tibi, sine reprehensione ministrantem die & nocte, & placantem faciem tuam, congregare numerum eorum, qui saluantur, & offerre tibi dona Ecclesiæ tuæ sanctæ. Da ei Domine Omnipotens per Christum tuum participationem sancti Spiritus, vt habeat potestatem dimittendi peccata secundum mandatum tuum: dandi sortes secundum præceptum tuum, soluendi omne vinculum, secundum potestatem, quam dedisti Apostolis, vt placeat tibi in mansuetudine & mundo corde, firmiter ac laudabiliter, offerendo tibi mundam & incruentam hostiam, quam per Christum instituisti in mysterium noui Testamenti, in odorem suauitatis, per sanctum filium tuum Iesum Christum, Deum & Saluatorem nostrum, per quem tibi gloria, honor & adoratio in sancto Spiritu nunc & semper, & in sæcula sæculorum Amen.

Sermo de Catechumenis.

Cap. IIII.

ROSTRUM hæc erit precatus, reliqui Sacerdotes dicant Amen, & cum eis vniuersus populus: & post orationem vnus ex Episcopis tradat Eucharistiam in manus ordinati, & ipso mane collocetur à reliquis Episcopis in suo throno, omnibus eum osculantibus osculo in Domino. Post verò lectionem legis & Prophetarum, Epistolarum nostrarum, actuum, atq; Euangelij, ordinatus salutet Ecclesiam ijs verbis, Gratia Domini Dei nostri Iesu Christi, & charitas Dei Patris, & communicatio Spiritus sancti, sit cum omnibus vobis Amen. Et omnes respondeant, Et cum spiritu tuo: post hæc verba alloquatur populum sermonibus exhortatorijs.

Sermo Diaconi pro Catechumenis.

Cap. V.

QVIBVS absolutis, Dico ego Andreas frater Petri, omnibus confurgentibus, Diaconus ascendens altum aliquem locum pronunciet, NE QVIS AUDITORVM, NE QVIS INFIDELIVM. Silentioq; facto dicat, CATECHUMENI ORATE. Et omnes fideles orent attento animo dicentes, Domine miserere. Diaconus pro ipsis oret dicens, Pro Catechumenis omnes Deum oremus, vt bonus & benignus Dominus clementer exaudiat obsecrationes & preces ipsorum, & recipiens eorum supplicationes, tribuat eis auxilium, & concedat petitiones cordis ipsorum.

Dd 3 forum

forum ad vtilitatem, reuelet eis Euangelium Christi sui, illuminet eos, & instituat eorum castum & salutarem timorem suum, aperiat aures ipsorum ut meditentur in lege sua die ac nocte, confirmet eos in pietate, vniat, & connumeret in sancto ouili suo, dignos faciens lauacro regenerationis veste immortalitatis, vera vita, liberet eos ab omni impietate, & ne det locum inimico aduersus eos, mundet eos ab omni iniquatione carnis, & spiritus inhabitet in eis, & inambulet per Christum suum, benedicat introitus & exitus eorum, & dirigat vias eorum in bonum. Etiam pro eis intendemus, ut remissionem delictorum consecuti per baptismum, sanctis mysterijs digni fiant in mansione sanctorum Erigite vos Catechumeni, & petite pacem Dei per Christum suum, diem pacificum & sine peccato: itemque omne tempus vite vestre Christianos praesides vestros, propitium & benignum Deum delictorum remissionem ipsi soli ingenito Deo per Christum suum volmet commendate: Inclinamini, & benedictionem accipite. In ijs singulis, quae loquitur Diaconus, populus, ut praediximus dicat, Domine miserere: & in primis pueruli. Inclinantibus autem ipsis capita, benedicat ijs ordinatus Episcopus benedictione huiusmodi.

Benedictio Episcopi super Catechumenos. Cap. VI.

DEVS Omnipotens, ingenite inaccessibilis qui es solus verus Deus, Deus & pater Christi unigeniti filij tui, Deus Paracliti & cunctorum dominus, qui per Christum discipulos constituisti doctores ad docendum pietatem, ipse nunc respice super Catechumenos Euangelij Christi tui & da eis cor nouum, & spiritum rectum in noua in visceribus eorum, ad cognoscendam & faciendam voluntatem tuam in corde pleno, & volenti animo, dignos face eos sancto baptismo, & aggrega eos Ecclesiae tuae sanctae, & participes fac sanctorum mysteriorum per Iesum Christum qui est spes nostra, qui pro nobis mortuus est, per quem tibi gloria & adoratio in Spiritu sancto in saecula Amen.

Sermo Diaconi pro Energumenis. Cap. VII.

POST haec Diaconus dicat, Ite Catechumeni in pace. Qui postquam exiuerunt, dicat. Orate Energumeni, hoc est vexati ab inmundis spiritibus. Intendite omnes pro ipsis orate, ut benignus Deus per Christum increpet immundos & nequam spiritus, & eripiat seruos suos ab imperio inimici. Qui increpauit legionem daemonum & principem malorum diabolum: ipse nunc increpet pietatis rebelles, & liberet figmenta sua a vexatione ipsius, & purget ea, quae ingenti sapientia condidit. Etiam intendite oremus. Salua & excita illos Deus in virtute tua: Inclinate vos Energumeni, ut benedictionem accipiatis Et Episcopus oret dicens.

Oratio pro Energumenis. Cap. VIII.

QVI fortem armatum ligasti, & omnia vasa eius diripuisti: qui dedisti nobis potestatem ambulandi super serpentes & scorpiones & super omnem virtutem inimici: qui homicidam serpentem ligatum tradidisti nobis, tanquam passerem puerulis, quem cuncta pauent & horrent a facie virtutis tuae: qui eum deiecisti sicut fulgur a caelo in terram, non lapsu locali sed ab honore in ignominiam, ob voluntariam nequitiam: cuius aspectus ficcat abyssos, & minae liquefaciunt montes, & veritas Domini manet in aeternum: quem laudant infantes, & lactentes benedicunt: quem celebrant,

Luca 10.

Iob 3.

Alebrant, & adorant Angeli: qui aspiciunt super terram, & facit eam tremere: qui tangit montes & fumigant: qui minatur Mari & ficcat illud, & omnia flumina deserta *Psal. 10. Nahum. 1.* facit: cuius nubes puluis pedum eius: qui ambulat super Mare, sicut super pauimentum. Unigenite Deus magni patris filij increpa spiritus nequam, & libera opera matrum tuarum ab alieni spiritus vexatione: quoniam tibi gloria, honor & adoratio, & per te tuo patri in sancto Spiritu in saecula Amen.

Sermo Diaconi pro illuminandis. Cap. IX.

DIACONVS dicat, Ite Energumeni, & postea dicat, Orate qui illuminamini. Intendite omnes fideles pro ipsis oremus, ut Dominus dignos illos reddat ut in Christi mortem initiati resurgant una cum illo, & consortes faciat eos regni ipsius, & participes mysteriorum eius: vniat & conscribat in numero eorum, qui salui fiunt in sancta eius Ecclesia. Salua & suscita illos in tua gratia. Cofignati Deo per Christum eius, inclinantes se, benedicantur ab Episcopo hac benedictione.

Oratio tertia super illuminandos. Cap. X.

QVI per sanctos Prophetas praedixisti ijs, qui initiantur, lauamini, mundi estote. Et per Christum instituisti spiritualem regenerationem, idem nunc respice super eos, qui baptizantur & benedic, & sanctifica eos, & prepara dignos fieri tuo dono spiritali, & vera adoptione filiorum ad consequendum spiritalia tua mysteria in numero eorum, qui saluantur per Christum Salvatorem nostrum, per quem tibi gloria, honor, & adoratio in Sancto Spiritu in saecula Amen.

Sermo Diaconi pro poenitentibus. Cap. XI.

PT dicat Diaconus, Discedit illuminandi, & post hoc pronuntiet, Orate poenitentes intendite oes. Pro poenitentibus fratribus rogemus, ut misericors Deus ostendat illis viam poenitentiae: recipiat resipiscetiam & confessionem ipsorum, & conterat cito Satanam sub pedibus eorum, & redimat eos a laqueis diaboli, & a fraude daemonum, & eripiat eos ab omni verbo nephario, ab omni opere illicito, & amore prauo: & condonet eis peccata voluntaria, & inuoluntaria, & deleat chirographum ipsorum, & conscribat eos in libro vitae, eos ab omni piaculo carnis & spiritus, & vniat eos, reducens ad sanctum suum ouile, quoniam ipse cognoscit figmentum nostrum: quoniam quis gloriabitur se castum habere cor? vel quis confidet se mundum esse a peccato? Omnes enim sumus poenae obnoxij. Etiam pro ipsis intendite oremus, quoniam gaudium fit in caelo super vno peccatore poenitentiam agente, ut declinantes omnem actionem malam, amplectantur omnia opera bona, ut benignus deus cito eorum obsecrationibus placatus, restituat eis laetitiam salutare, & spiritu principali confirmet eos, ne amplius prohibeantur communionem habere sanctorum sacrorum ipsius, & participes fieri diuinorum mysteriorum, ut digni reperti adoptionis filiorum, vitam aeternam consequantur. Etiam omnes intendite pro eis dicamus, Domine miserere.

Impositio manuum pro poenitentibus. Cap. XII.

SALVA eos Deus, & suscita misericordia tua. Suscitati Deo per Christum inclinante vos, & benedicimini.

Deo 4 Episcopo

OMNIPOTENS æternæ Deus, cunctorum Domine, creator & gubernator vniuersi, qui hominē in Mundi ornatu posuisti per Christū, & dedisti ei legē naturalem & scriptam, vt viuendi normā haberet, vt rationis compos: & si in aliquo peccaret, fundamentum pœnitentiæ tradidisti ei bonitatem tuam: respice super inclinantes tibi colla animæ & corporis, quoniam tu non vis mortem peccatoris,

1. Tim. 2. sed pœnitentiam, vt reuertatur à via sua mala, & viuat: qui Niniuitarum pœnitentiam admisti, qui vis omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: qui filium, qui tuas facultates luxuriosè consumpserat, paterno affectu recepisti per pœnitentiam: recipe nunc quoque supplicantium tibi pœnitentiam, quoniam non est qui non peccet in te. Si enim iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? quoniam apud te est redemptio, & reduce eos in sanctam tuam Ecclesiam, restituta illis priori dignitate & honore per Christum Deum & Saluatorem nostrū, per quem tibi gloria & adoratio in sancto Spiritu in secula Amen. Et Diaconus dicat, Discedite pœnitentes. Et addat, Nullus ex prohibitis accedat. Fideles flectamus genua, rogemus Deum per Christum eius, omnes intentè Deum per Christum inuocemus.

Alocutio Diaconi pro fidelibus. Cap. XIII.

PRO pace, & pro tranquillitate Mundi & sanctarum ecclesiarum oremus, vt cunctorum Deus suam æternam & firmam pacem nobis concedat, vt in stabilitate virtutis secundum pietatem perseuerantes nos custodiat: Pro sancta Catholica, & Apostolica Ecclesia diffusa à sinibus vsque in fines, oremus, vt Dominus immobilem & tranquillam eam custodiat, atque conseruet vsque ad consummationem seculi, fundatam supra firmam petram. Et pro sancta paræcia huius loci oremus, vt concedat nobis cunctorum Dominus cœlestem eius spem perfectè persequi, & ei debitam orationis seruitutem sine intermissione impendere. Pro omni Episcopatu, qui est sub Cœlo rectè tractantium verbū veritatis orate. Pro Episcopo nostro Iacobo, & paræcijs ipsius orate. Pro Episcopo nostro Clemente & paræcijs ipsius orate. Pro Episcopo nostro Euodio & paræcijs ipsius orate, vt misericordiam Deus concedat suis Ecclesijs, eos esse saluos, honorabiles, longæui temporis, venerabilemque ipsorum senectutem faciat in pietate & iustitia. Et pro Presbyteris nostris orate, vt Dominus eripiat eos ab omni re incommoda & mala, saluum & honorabile presbyterium eis præbeat. Pro omni in Christo Diaconatu & ministratu orate, vt Dominus inculpabilem Diaconiam eis præbeat. Pro Lectoribus, Cantoribus, Virginibus, Viduis, Orphanis orate: pro matrimonio copulatis, & liberis operam dantibus orate, vt Dominus omnium suarum misereatur. Pro Eunuchis sanctè ambulatibus orate. Pro cōtinenter & castè viuentibus Pro afferentibus fructus sanctæ Ecclesiæ, & facientibus pauperibus cleemosynam orate. Et pro sacrificia & primitias offerentibus Domino Deo nostro orate, vt sanctus Deus remuneretur ipsos cœlestibus donis, & det ipsis in præsentī centuplum, & in futuro vitam æternam: & præstet eis pro tēporalibus sempiterna, pro terrenis cœlestia. Pro nuper illuminatis fratribus nostris orate, vt Dominus stabiliat eos, & confirmet. Pro infirmis fratribus nostris orate, vt Dominus liberet eos ab omni aegritudine & imbecillitate, & saluos restituat sanctæ ipsius Ecclesiæ. Pro nauigantibus & viatoribus oremus. Pro ijs, qui sunt in metallis, in exilio, in custodia & vinculis propter nomen Domini, orate. Pro oppressis amara seruitute orate. Pro inimicis & odio vos prosequentibus orate. Pro persequentibus nos propter nomen Domini oremus, vt Dominus mitigato illorum furore, dissipet iram conceptam contra nos. Pro ijs qui extra sunt & in errore versantur orate, vt Dominus illos conuertat.

Auertat. Infantum Ecclesiæ memores simus, vt Dominus perfectos eos in timore suo ad adultam ætatem perducatur. Pro nobis mutuò oremus, vt Dominus seruet nos, & gratia sua custodiat vsq; ad finem & liberet nos à malo, atque ab omnibus scandalis operantibus iniquitatem, & saluet in cœleste regnū ipsius. Pro omni anima Christiana oremus. Salua & suscita nos Deus misericordia tua. Excitemus nos orantes intentè & mutuò nosmet commendemus Deo viuo per Christum eius.

Oret Pontifex & dicat.

Cap. XIII.

DOMINE Omnipotens altissime, qui in altis habitas, sanctè requiescens in sanctis, qui es sine principio, & solus dominaris, qui per Christum, prædicationem verbi dedisti nobis in agnitionē gloriæ tuæ & nominis tui, quod manifestauit nobis in comprehensione: ipse quoque nunc respice per eum super hunc gregem tuum, & libera eum omni ignorantia & opere malo, & da eum timore time- rete, & dilectione te diligere, & ire à facie gloriæ tuæ. Benignus & propitius esto in precibus ipsorum, & conserua eos immobiles culpa carentes, criminis expertes, vt sint sancti corpore & anima, non habentes maculam, neque rugam, neque aliquid huiusmodi, sed sint perfecti, & nullus inter ipsos sit mancus vel imperfectus. Ad- uitor, potens, personarum non acceptor, succurre huic populo tuo, quem redemisti pretioso sanguine Christi tui, defensor, auxiliator, dispensator, custos, murus fortis- simus, sepes, securitas, quoniam de manu tua nemo potest eripere: nam non est sicut tu Deus alter, quoniam in te sustinemur. Sanctifica eos in veritate, quoniā verbum tuum veritas est, qui nullius gratiam respicis, falsis rationibus non deciperis, libera eos ab omni morbo, & ab omni infirmitate, ab omni peccato, ab omni dolo & fraude: à timore inimici: à sagitta volante in die: à negotio perambulante in tenebris, & dignos fac eos vita æterna, quæ est in Christo tuo, filio tuo vnigenito, Deo & Salua- tore nostro, per quem tibi gloria & honor in sancto Spiritu nunc, & semper & in secula seculorum Amen.

Apparatus ad mysticum sacrificium. Cap. XV.

POST hoc Diaconus dicat, Attendamus. Et Episcopus salutet Ec- clesiam, & dicat, Pax Dei cum omnibus vobis. Et populus respon- deat, Et cum spiritu tuo. Et Diaconus dicat, Salutate vos inuicem in osculo sancto, & salutent Clerici Episcopum, & viri laici laicos, & mulieres salutēt mulieres. Pueri stent ad suggestū, & alius Diaconus præsit eis ne obstrepant. Et alij Diaconi deambulent & videāt viros & mulieres, ne tumultus aliquis excitetur, & nequis murmuret, neue conniueat, vel nutet: Diaconi verò maneant ad portā virorū, Hipodiaconi ad portam mulierū, ne vllus exeat, neue porta aperiatur, etiam si fidelis fuerit tempore oblationis. Vnus Hipodiaconus det aquam manibus sacerdotum in signum puritatis animarū Deo repositarum. Dico ego Iacobus frater Ioannis Zebedæi, vt statim Diaconus dicat: Nullus Cathecumenus, Nullus Auditor, Nullus infidelis, Nullus hereticus, Qui primam orationem perfecistis, discedite. pueros recipite matres. Ne quis contra ali- quem, Ne quis in hipocrisi, Erecti ad Dominum cum timore & tremore manentes sinatur offerri, Quibus peractis Diaconi afferant dona Episcopo ad altare, & Pres- biteri à dextris, & à sinistris assistāt veluti discipulī assistentes magistro. Duo Diaconi ex vtraque parte altaris teneant stabellum confectū ex tenuibus membranīs, vel ex pauonum pennīs, vel ex velo, quibus leniter abigant præter volantes bestiolas, ne in pocula incidant.

Gratiarum actio ante consecrationem.

Cap. XVI.

ORAN

RANS igitur per se Pontifex vnà cum sacerdotibus, induensq; vestem splendidam, & stans ad altare, Trophæo crucis se consignans in frôte, dicat, Gratia Omnipotētis Dei, & Charitas domini nostri Iesu Christi, & communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus vobis. Et omnes vna voce respondeant, Et cum spiritu tuo. Et Pontifex dicat, Sursum mentem: omnes respondeant, Habemus ad Dominum. Et Pontifex, Gratias agamus Domino: & omnes respōdeant, Dignum, & iustum est. Pontifex dicat. Verè dignum & iustum est ante omnia laudare te verum Deum, qui es ante res generatas, ex quo omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur, qui solus es ingenitus sine principio, non agnoscens alicuius imperium, aut dominium, nullius indigens, omnis boni dator, extra omnem causam, generationemq; positus, semper in eodem statu consistens, ex quo omnia, quasi ex quodam fonte in rerum naturam processerunt. Tu enim es notitia carens principio, æterna visio, ingenitus auditus, sapientia increata, primus natura, lex essendi, extra omnem numerum constitutus, omnia de nihilo producens per vnigenitum filium tuum, ipsum verò ante omnia sæcula genuisti voluntate, virtute, & bonitate immediate filium, vnigenitum verbum, Deum, sapientiam viuentem, primogenitum omnis creaturæ, Angelum magni consilij tui, Pontificem tuum, Regem, & Dominum omnis intellectiue & sensitiue naturæ, qui est ante omnia, per quem omnia. Tu enim æternæ Deus per ipsum cuncta fecisti, & per ipsum conuenienti prouidentia cuncta gubernas, per quem enim concessisti vt res essent, per eundem fecisti, vt benè essent, Deus & Pater vnigeniti filij tui, qui per ipsum ante omnia fecisti Cherubin & Seraphin, sæcula & exercitus, virtutes, & potestates, Archangelos, & Angelos, & post hæc omnia, fecisti hunc Mundum visibilem, & omnia, quæ in eo sunt. Tu enim es, qui cœlum vt fornicem statuisti, & vt pellem extēdisti, & terræ molem nullo adminiculo stabiluisti, sola voluntate tua: qui constituisti firmamētum, noctem & diem parasti, qui ex thesauris protulisti lucem, & eius recessu induxisti noctem ad quietem animantium, quæ mouentur in Mūdo: qui Solem disposuisti in potestatem diei, & Lunam in potestatem noctis: qui stellarum ornatu cœlum distinxisti in laudē maiestatis tue: qui fecisti aquam in potum & munditiam, aërem vitalem ad ducendum spiritum vocemq; formandam, per linguam percutientem aërem: auditum auxilio ipsius, vt apprehenderet sonos, & exciperet delatas sibi per aërem voces: qui fecisti ignem ad depellendas tenebras, & ad explendam necessitatem, simulq; vt ab eo caleferemus, & illustraremur: qui immensum Mare à terra segregasti, & illud nauigabile effecisti, hanc pedibus peruiam: illud etiam animantibus pusillis atque magnis auxisti: hanc manuetis atque agrestibus referuisti, plantarum varietate ornaisti, herbis decorasti, floribus distinxisti, seminibus ditasti: qui constituisti Abyssum, & vasto hiatu eam comprehendisti, salsarum aquarum cumulatis æquoribus, & eam tenuissimæ arenæ terminis conclusisti: qui Mare modò ventis in montium altitudinem extollis, modò in planiciem exæquas, & modò agitas tempestate, modò sedas tranquillitate, vt ad nauigiorum cursus sit idoneum: qui creatum per Christum à te Mundum cinxisti fluminibus, alluisti torrentibus, fontibusq; perennibus irrigasti, montibus circumdedisti, in firmissimam terræ stabilitatem: referuisti enim Mundum & ornaisti suauissimis plantis, & ad medicinam aptissimis, multis ac varijs animantibus robustis atq; infirmis, ad esum, atq; ad laborem idoneis, cicuribus, atq; feric, serpentem sibilis, & diuerforum alitum cantibus, annorum recurrentibus circulis, mensium atq; dierum numerosa multitudo: Solstitiorum vicissitudine, nubium imbriferarum tēpestatibus, ad fructuum maturitatem, & animantium cōseruationē stationemq; ventorum flantium ad imperium tuum, ad plantarum quoq; atq; herbarum multitudinē: ac non solum Mundum creasti, sed etiam Mundi ciuem hominem condidisti: Mundi ornatū eum faciens. Dixisti enim Sapientiæ tuæ, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & imperet piscibus Maris, & volatilibus cœli: ideoque

A composuisti eum ex anima immortalis & corpore dissolutioni obnoxio. Illa de nihilo creata, hoc ex quatuor elementis cōflato, & dedisti ei per animam rationalem, intelligentiam, pietatis & impietatis iudicium, iusti & iniusti obseruationem: per corpus quinque sensus motuum quo progreditur. Tu enim Deus Omnipotēns per Christum Paradisum in ædem ad Orientem plantaisti, & varijs plantis ad cibum aptis ornaisti: & in eum quasi in lautam domum hominem introduxisti, quem cum cōderes, legem dedisti ei naturalem, vt intus inclusa, & apud se haberet semina diuinæ cognitionis. Nam cum illum in Paradisum deliciarum induxisti, omnia ei permisisti vt perciperet, vnum autem solum gustare prohibuisti, spe maiorum rerum, scilicet vt si mandatum seruasset, mercedem eius, immortalitatem reportaret: sed cum mandatum contempsisset, & prohibitum fructum gustasset, fraude serpentis, & consilio mulieris, meritò illum eiecisti Paradiso: sed bonitate tua non permisisti vt penitus periret (tuum enim erat opus) sed subiecta ei creatura concessisti, vt sudore ac labore victum sibi quæreret, te omnia ferente, augente, ac maturante. Cumque iure iurando ei breuis temporis soporem dederis, illum ad nouam generationem reuocasti, soluto mortis termino, vitam ex resurrectione promisisti: non solumque id præstitisti, sed etiam posteros suos in infinitam multitudinem propagasti obsequentes tibi glorificasti, rebelles supplicijs affecisti: atque Abelis quidem sancti sacrificium accepisti. Cain fratris interfectoris munus tanquam scelerati hominis reiecisti. Præterea Seth & Enos recepisti, & Enoch transtulisti. Tu enim opifex es hominum vitæ præbitor, inopiæ expletor, legum dator, eas seruantium remunerator, violantium vltor: qui magnum diluuium induxisti Mundo propter multitudinem impiorum, & iustum Noë erupisti à diluuiio, in arca, cum octo animis, vt esset finis præteritorum, & principium eorum, qui erant in futura successione nascituri: qui formicandam ignem quinque Sodomis urbibus immisisti, & terram fructiferam in saluginem, posuisti à malitia inhabitantium in ea, & sanctum Lot incendio liberaisti. Tu es, qui Abraham maiorum suorum impietate liberaisti, & Mundi hæredem fecisti, & ei Christum tuum ostendisti: qui Melchisedech Pontificem seruitutis tuæ constituisti, patientissimum seruum tuum Iob victorem serpentis auctoris malorum, declarasti, qui Isaac filium promissionis fecisti. Iacob patrem duodecim filiorum, eiusq; posteros in numerosam sobolem propagasti, illum verò cum septuaginta animis in Aegyptum introduxisti. Tu Domine Iosephum non neglexisti, sed præmium suæ temperantiæ ei concessisti vt Aegyptijs imperaret. Tu Domine Hebræos ab Aegyptijs vexatos non neglexisti, vt promissa patribus suis seruares. Cumque homines naturæ legem labefactarent, & creaturam aliquando fortuitam ducerent, aliquando plusquam oporteret in honore haberent, & eam tibi Deo æquarent, non permisisti illos errare, sed excitato sancto seruo tuo Mose, per eum, in subsidium naturalis, scriptam legem dedisti, & creaturam ostendisti tuum opus esse, Deorumque multitudinem exterminasti. Aaron & posteros sacerdotali honore decorasti, Hebræos peccantes puniisti, respiscentes recepisti, Aegyptios decem plagis es vltus, diuiso Mari Israelitas traduxisti, persequentes Aegyptios demersos interemisti, ligno aquam amaram dulcem fecisti, è dura petra aquam eduxisti, de Cœlo manna dedisti, atque ex aere ortyometram in cibum, columnam igneam nocte ad illustrandū, & die columnam nubis ad opacandum statuisti, Iesum imperatorem delegisti, septem nationes Cananæorum eius opera expugnasti, Iordanem aperuisti, flumina Ethan siccasti, muros sine machinis, sineque hominum manu diruisti. Pro omnibus tibi gloria Domine Omnipotens, Te adorant infiniti exercitus Angelorum Archangelorum, Thronorum, Dominationum, Principatum, Potestatum, Virtutum, Exercituum æternorum, Cherubina, & sex alas habentia, Seraphina, duabus velantia pedes, duabus capita, duabus volantia, & dicentia vnà cum millibus millium Archangelorum, & cum millenis millium Angelorum incessabili voce clamantium.

Et

Et omnis populus simul dicat.

SANCTVS, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth: Plenum est cœlum & terra gloria tua, Benedictus in sæcula Amen.

Et Pontifex deinde dicat. XVII.

SANCTVS enim es, & in omnibus sanctus altissimus, & superexaltatus in sæcula. Sanctus & vnigenitus filius tuus Dominus noster & Deus Iesus Christus, qui in omnibus ministravit tibi Deo ipsius & Patri, in vario opificio creaturarum & in earum cōuenienti providentia. Non permisit genus humanum perire, sed post naturalem legem, post legis scriptæ admonitionem, post propheticas increpationes, post Angelorum tutelas, violantibus naturalem legem hominibus, vnâ cum scripta, obliterataq; memoria diluuij, incendij, plagarum Aegyptiacarum, cædis Palestinarum, imminenteq; omnium interitu, decreuit voluntate tua: qui hominem condiderat fieri homo: qui legislator erat, subijci legibus: qui Pontifex erat, victima fieri: pastor, efficit ouis. Teq; Deum suum ac Patrem placauit & conciliauit Mundo, atque instanti ira omnes liberauit, natus de Virgine, natus in carne, Deus, verbum, Filius dilectus, primogenitus omnis creaturæ, secundum de eo prædictas prophetias, ex semine Dauid & Abraham: de tribu Iudæ & conceptus est in utero Virginis formator omnium, qui nascuntur: atque incarnatus est is, qui carnis est ex pers, in tempore natus qui ab æterno est genitus, piè conuersatus est, & sanctis legibus instituit, omnem morbum, atque infirmitatem expulit, signa ac prodigia in populo sœcit, cibum, potum, somnum cœpit is, qui omnes cibo indigentes alit, & replet omne animal benedictione: manifesta uit nomen tuum ijs, qui id ignorabant: ignorantiam fugauit, pietatem excitauit, voluntatem tuam expleuit: opus, quod dederas illi, consummauit. Quæ omnia cum perfecisset impiorum manibus comprehensus sacerdotum atque Pontificum falsi nominis, populiq; ipsius iniqui, & malitia laborantis traditione, multa passus est ab ipsis, omnemq; sustinuit ignominiam tua permissione. Traditus est Pilato Præsidi, ac iudicatus is, qui iudex erat, condemnatus est aliorum Saluator, crucifixus, qui est impassibilis: mortuus, natura immortalis: sepultus, omnium uiuificator, ut passione & morte liberaret eos, propter quos uenerat, & vincula Diaboli disrumperet, hominesq; ab eius fraudibus eriperet. Et resurrexit à mortuis tertia die, & per quadraginta dies uersatus cum discipulis, receptus est in cœlum, & sedet ad dexteram Dei & Patris sui.

Memores igitur eorum, quæ propter nos est passus, gratias agimus tibi Deus Omnipotens, non quantum debemus, sed quantum possumus. Et ordinationem eius implemus. Nam in qua nocte tradebatur, accipiens panem in sanctas & immaculatas manus, & suscipiens in te Deum suum & patrem, frangensq; dedit discipulis dicens, Hoc mysterium noui Testamenti, accipite, ex eo comedite, hoc est corpus meum, quod pro multis frangitur in remissionem peccatorum. Similiter & calicem miscens ex uino & aqua, & sanctificans tradidit eis dicens, Bibite ex eo omnes, hic est sanguis meus, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum, hoc facite in meam commemorationem. Quotiescunque enim comederitis panem hunc, & biberitis calicem hunc, mortem meam annunciabitis donec veniam. Memores igitur passionis eius & mortis, necnon ex mortuis resurrectionis, atque in Cœlos ascensionis, & futuri eius secundi aduentus, in quo ueniet cum gloria & uirtute iudicare uiuos, & mortuos, & reddere unicuique secundum opera sua: offerimus tibi Regi & Deo secundum ipsius ordinationem panem hunc & calicem hunc, gratias tibi agentes, eo quod nos dignos fecisti assistere in conspectu tuo, & fungi sacerdotio tibi. Rogamusq; te, ut benignè aspicere digneris super hæc dona proposita in cōspectu tuo, tu qui nullo indiges Deus, & complaceas tibi in ipsis in honoré Christi tui, & mittas sanctum

sanctum Spiritum tuum super hoc sacrificium, testem passionum Domini Iesu, ut ostendat hunc panem corpus Christi tui, & hunc calicem sanguinem Christi tui, ut qui eum percipiunt, confirmentur in pietate, & remissionem peccatorum consequantur, diabolo & errore eius liberentur, Spiritu sancto repleantur, Christo tuo digni efficiantur, vitam æternam adipiscantur, te eis reconciliato Domine Omnipotens.

Mystica oratio.

Cap. XVIII.

ETIAM rogamus te Domine pro sancta tua Ecclesia, quæ est à finibus usque ad fines, quam acquisuisti precioso sanguine Christi tui, ut eam quietem & tranquillam conserues usque ad consummationem sæculi. Et pro omni Episcopatu rectè tractante uerbum Veritatis, etiam imploramus te, & pro mei offerentis tibi tenuitate, proque omni Presbyterio, pro Diaconis atque omni clero, ut omnes à te edoctos Spiritu sancto repleas. Etiam rogamus te Domine pro Rege, & pro ijs, qui sunt in sublimitate constituti, proque omni exercitu, ut per illos pacificè uiuamus, ut in quiete & concordia perseuerantes, per omne tempus uitæ nostræ glorificemus te per Iesum Christum, qui est spes nostra. Etiam offerimus tibi pro omnibus, qui à sæculo placuerunt tibi, sanctis, Patriarchis, Prophetis, iustis Apostolis, Martyribus, Confessoribus, Episcopis, presbyteris, Diaconis, Hypodiaconis, Lectoribus, Cantoribus, Virginibus, Viduis, laicis atque omnibus quorum tu cognouisti nomina.

Etiam offerimus tibi pro populo hoc, ut facias eum in laudem Christi tui regale sacerdotium, gentem sanctam: pro Virginibus, & castitatem seruantibus: pro Viduis Ecclesiæ: pro copulatis honorabilibus nuptijs, & filios procreantibus: pro infantibus populi tui, ut neminem nostrum reijcias. Etiam rogamus pro hac ciuitate, & habitantibus in ea: pro laborantibus infirmitate, & pro acerbam seruitutem seruientibus: pro relegatis, & publicationem bonorum perpensis: pro nauigantibus, & pro peregrè proficiscentibus, ut sis auxiliator, omnium adiutor & opitulatur. Etiam oramus te pro ijs, qui nos odio habent & persequuntur nos propter nomen tuum: pro ijs, qui extra sunt, & uersantur in errore, ut reducas eos in bonum, & furoré eorum mitiges. Etiam rogamus te pro Catechumenis Ecclesiæ, & pro vexatis ab aduersario, & pro fratribus nostris pœnitentibus, ut illos in fide perficias, alios à vexatione mali eripias, horum pœnitentiam recipias, & indulgeas illis atque nobis delicta nostra. Etiam offerimus tibi pro aëris salubritate, & fructuum fertilitate, ut abundè bona tua percipientes, te assidue laudemus, qui das escam omni carni. Etiam rogamus te pro ijs, qui iusta causa impediti absunt, ut omnes nos in pietate custoditos congreges in Regnum Christi tui, Dei omnis sensitiuæ, & intellectualis naturæ, & Regis nostri, stabiles in bono, inculpabiles, crimine carentes, quoniam tibi omnis gloria, cultus, gratiarum actio, honor & adoratio Patri, & Filio, & Sancto Spiritui, & nunc, & semper, & in infinita sæcula sæculorum. Et omnis populus dicat, Amen. Et Episcopus dicat. Pax Dei sit cum omnibus uobis. Et omnis populus dicat, Et cum Spiritu tuo.

Et Diaconus iterum pronunciet.

Caput XIX.

ETIAM rogemus Deum per Christum suum. Pro dono oblato Domino Deo, oremus
Ut bonus Deus suscipiat illud intercedente Christo ipsius, in cœleste altare suum, in odorem suauitatis. Pro hac Ecclesia, & pro populo rogemus, Pro omni Episcopatu: pro omni presbyterio: pro omni in Christo diaconia, & ministerio: pro uniuerso Ecclesiæ cœtu rogemus, ut Dominus omnes conseruet atq; custodiat. Pro Regibus, & pro ijs, qui sunt in sublimitate constituti oremus, ut in pa-

Ec cep

ce per ipsos viuamus, vt quietam & tranquillã vitam agamus in omni pietate ac sanctitate: sanctorum Martirum memoriam colamus, vt digni efficiamur certaminis ipsorum. Pro ijs, qui in fide quieuerunt, oremus. Pro salubritate aëris, & fructuum maturitate rogemus. Pro nuper illuminatis oremus, vt omnes in fide confirmentur. Excita nos deus in gratia tua. Excitati, nos ipsos deo per Christum eius comendemus.

Et Episcopus dicat,

Caput XX.

MAGNVS Deus, & magni nominis, magnus consilio, & operibus potens. Deus & pater sancti pueri tui Iesu Saluatoris nostri, respice super nos, & super hoc ouile tuum, quod per ipsum elegisti in gloria nominis tui, & sanctificato corpore nostro, & anima dignos nos fac, vt purgati omni iniquatione carnis ac spiritus, proposita bona consequamur, & neminem nostrum iudices indignum, sed sis adiutor noster, auxiliator, & defensor noster per Christum tuum, cum quo tibi gloria & honor, laus, gloriatio, & gratiarum actio, & sancto Spiritui in sæcula Amen. Et postquam omnes dixerunt Amen. Diaconus dicat. Attendamus. Et Episcopus alloquatur populum ijs verbis, Sancta sanctis. Et populus subiungat, Vnus sanctus, vnus Dominus, vnus Christus, in gloriam Dei Patris benedictus in sæcula Amen.

Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ volûtatis. Osanna Filio Dauid. Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, & apparuit nobis Osanna in altissimis. Post hoc sumat Episcopus, deinde, Presbyteri, & Diaconi, & Hipodiamoni. & Anagnostæ, & Cantores, & Ascetæ, & ex mulieribus Diaconissæ. & Virgines, & viduæ, postea pueri & omnis populus ordine cum pudore & reuerentia absque tumultu. Et Episcopus det oblationem dicens, Corpus Christi. Et sumens dicat Amen. Diaconus teneat calicem, & quando tradit dicat. Sanguis Christi, calix vitæ. Et bibens dicat, Amen. Cùm reliqui sumunt dicatur psalmus à XXXIII. Postquã omnes sumserunt, accipiant Diaconi reliquias, & portent in Pastophoria, perfecto psalmo Diaconus dicat,

Sermo post communionem.

Cap. XXI.

PRECEPTO precioso corpore, & precioso sanguine Christi, gratias agamus ei, qui dignos nos reddidit percipiendi sancta eius mysteria & rogamus vt non in iudicium, sed in salutem nobis fiant in utilitatem animæ & corporis, in custodiam pietatis, in remissionem peccatorum in vitam futuri sæculi, Excitemur in gratia. Nos ipsos deo solli, ingenito deo & Christo eius commendemus. H

Et Episcopus gratias agat.

Oratio post communionem.

Cap. XXII.

DOMINE Deus Omnipotens, pater Christi tui filij benedicti: exauditor inuocantium te in rectitudine, qui scis interpellationes tacitum gratias tibi agamus quod fecisti nos dignos participationis sanctorum mysteriorum tuorum, quæ præbuidisti nobis in confirmatione eorum, quæ bene cognita sunt, in custodia pietatis, in remissionem peccatorum, quoniam nomen Christi tui inuocatum est super nos, & tibi conciliati sumus: qui segregasti nos à communicatione impiorum coniunge nos cum consecratis tibi, confirma nos in veritate, sancti Spiritus superuentione, ignorata reuelata, quæ

Aquæ defunt exple, cognita corrobora, sacerdotes immaculatos tuere in seruitute tua. Reges conferua in pace, Magistratus in iustitia, cœlum in salubritate, fructus in fertilitate, Mundum in prouidentia omni ex parte sufficienti, nationes bellicolas reprime, errantes conuerte, populum tuum sanctifica, Virgines conferua, matrimonio vincos custodi in fide, ignorantes corrobora, infantes ad virilem aetatem perduc, nouitios confirma, Catechumenos instrue, & initiatione dignos redde: nosque omnes congrega in regnum cœlorum in Christo Iesu Domino nostro, cum quo tibi gloria, honor, cultus, & sancto Spiritui in sæcula, Amen.

Et Diaconus dicat,

Caput XXIII.

DEO per Christum eius inclinamini, & benedictionem accipite. Et Episcopus iterum oret, dicens: Deus Omnipotens, verus & incomparabilis, qui vbique ades & præfens es in cunctis, & in nullo tanquam ens quiddam existis, qui loco non circumscriberis, nec tempore consenesces, nec sæculis terminaris, neque sermonibus explicaris, qui generationi non es subiectus, custodia non indiges extra interitum es positus, mutationem non recipis, qui natura es inuariabilis, qui lucem inhabitas inaccessibile, qui natura es inuisibilis, quem vniuersales naturæ cum amore te inuestigantes cognoscunt, qui comprehendis ab ijs, qui in charitate quaerunt te, Deus Israël re vera videntis, populi tui credentis in Christum: propitius factus exaudi me propter nomen tuum, & benedic eis, qui tibi inclinant colla sua: & concede eis petitiones cordis ipsorum, quæ sunt ad utilitatem, & nullum ex ipsis expelle à possessione regni tui, & sanctifica eos, muni, tege, defende, libera ab aduersario, ab omni inimico, domos ipsorum custodi, introitus & exitus eorum muni, quoniam tibi gloria, laus, maiestas, cultus, & adoratio, & puero tuo, Iesu Christo tuo domino nostro, & deo & Regi, & sancto Spiritui nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen:

Et Diaconus dicat,

Ite in pace. Hæc de mystica seruitute disponimus nos Apostoli vobis Episcopis, Presbyteris, & Diaconis.

Caput XXIII.

DE ordinatione Presbyterorum ego dilectus à Domino dispono vobis Episcopis.

Cùm ordinas Presbyterum, ô Episcope, manum super caput Presbyteri ipse impone assistentibus tibi Diaconis, & orando dic,

D

Oratio ordinationis Presbyterorum.

DOMINE Omnipotens Deus noster, qui per Christum omnia creasti, & per eundem opportunè prouides cunctis. Cui enim adest potestas diuersa faciendi, eidem inest facultas variè prouidendi: ideo enim Deus prouides immortalibus sola cõseruatione: mortalibus successione: animæ, studio seruandarum legum: corpori, reparatione eius quod deest: idem igitur nunc respice super sanctam Ecclesiam tuam, & auge eam, & multiplica præpositos eius, & da illis virtutem vt laborarent verbo, & opere ad ædificandum populum tuum. Idem quoque nunc respice super hunc famulum tuum suffragio & iudicio omnis cleri in Presbyterium electum, & reple eum spiritu gratiæ & consilij ad adiuuandum & gubernandum populum tuum in mundo corde, quemadmodum respexisti super populum electionis tuæ, & præ-

Et cepisti

cepisti Moysi vt eligeret Presbyteros, quos repleuisti spiritu. Et nunc Domine hoc præsta, & conferua in nobis integrum spiritum gratiæ tuæ, vt repletus operibus curationum & sermone doctrinæ, in mansuetudine instruat populum tuum, & inseruiat tibi sincerè, in pura mente, & in anima studiosa. Et sacrificia pro populo tuo immaculata perficiat per Christum tuum, cum quo tibi gloria, honor, & cultus, & sancto Spiritui in sæcula, Amen.

De Ordinatione Diaconorum ego Philippus dispono.

Caput XXV.

ONSTITVAS Diaconum Episcopo imponens ei manus, assistentibus tibi omnibus Presbyteris & Diaconis, & orando dices.

Deus Omnipotens, verus & non mentiens, qui diues es in omnibus inuocantibus te in veritate, terribilis in consilijs, sapiens in intellectu, fortis, & magnus: Exaudi orationem nostram Domine, & auribus percipe supplicationem nostram: & ostende faciem tuam super hunc seruum tuum electum tibi ad Diaconatum: & reple eum Spiritu sancto, & virtute, quemadmodum repleuisti Stephanum Martyrem, & imitatore passionum Christi tui, & concede ei, vt ritè administrato credito sibi Diaconatu, constanter, laudabiliter, innocenter, maiori gradu dignus efficiatur interuentu vnigeniti filij tui, cum quo tibi gloria, honor & cultus, & sancto Spiritui in sæcula, Amè.

De Diaconissa Ego Bartholomæus dispono.

Caput XXVI.

EPISCOPE imponens ei manus præsentibus Presbyteris, Diaconis, & Diaconissis, ac dices,

Oratio ordinationis Diaconissæ.

ETERNÆ Deus Pater Domini nostri Iesu Christi, opifex viri & mulieris, qui Spiritu compleuisti Mariam, Deborram, Annam, Oldam: qui non dedignatus es vnigenitum Filium tuum nasci de muliere: qui in tabernaculo testimonij, & in templo cõstituisti mulieres custodes tuarum sanctarum portarum, ipse quoque nunc respice super hanc famulam tuam, quæ ad Diaconatum promouetur, & da ei Spiritum sanctum, & munda eam ab omni iniquatione carnis & spiritus, vt dignè exequatur commissum sibi officium in gloriam tuam, & laudem Christi tui, cum quo tibi gloria & adoratio, & Sancto Spiritui in secula, Amen.

De Hypodiaconis ego Thomas dispono vobis Episcopis.

Caput XXVII.

YPODIACONVM cùm ordinas, ô Episcopo, impones ei manus & dices. Domine Deus opifex cœli & terræ, & omnium, quæ in eis sunt, qui in tabernaculo testimonij ædituos constituisti tuorum sanctorum vasorum custodes: ipse quoque nunc respice super hunc seruum tuum electum Diaconum, & da ei Spiritum sanctum, vt dignè tractet ministratoria vasa tua, & faciat voluntatem tuam in omnibus per Christum tuum, cum quo tibi gloria, honor, & cultus, & sancto Spiritui in sæcula, Amen.

De Lectoribus ego Matthæus, qui & Leui olim publicanus dispono.

Caput XXVIII.

VI Lectorem constituit, imponens ei manum, & orans dicat, Deus æternæ, qui multus es in misericordia & miserationibus, qui Mundi constitutionem per ipsa opera manifestas, & numerum electorum tuorum conferuas: ipse nunc respice super famulum tuum, qui promouetur ad legendum tuas sanctas scripturas populo tuo: da ei Spiritum sanctum, spiritum propheticum, qui seruum tuum Esdram instruxisti ad legendum leges populo tuo, & nunc inuocatus à nobis instrue seruum tuum, & da ei vt laudabiliter perfecto commisso sibi munere, altiori gradu dignus efficiatur per Christum, cum quo tibi gloria, & cultus, & spiritui Sancto in sæcula, Amen.

Iacobus Alphæi ego quoque dispono de Confessoribus.

De Confessoribus. Cap. XXIX.

CONFESSOR non ordinatur (pertinet enim hoc ad propositum, fortitudinemq; animi) magno autem honore dignus est, vt qui confessus est nomen Dei & Christi eius in conspectu gentium & Regum. Quòd si illo est opus, in Episcopum, vel Presbyterum, vel Diaconum ordinatur. Si verò Confessor aliquis non ordinatus, usurpauerit sibi aliquam huiusmodi dignitatem, quasi confessionis occasione, deponatur & eiciatur: non enim est, quoniam negauit Christi dispositionem, & est infideli deterior.

Idem de Virginibus.

Caput XXX.

NON ordinatur Virgo: mandatum enim Domini non habemus: propositi enim est hoc certamen, non ad vituperationem nuptiarum, sed ad exercitium pietatis.

Caput XXXI.

TEGO Lebbæus cognomento Taddæus hæc de Viduis dispono. Vidua non ordinatur. Sed si iam pridem virum amisit, & temperate ac laudabiliter vixit, & domestica rectè gubernauit, vt Iudith, & Anna, quæ fuerunt scemina venerabiles, atcribatur in statum vidualem. Quòd si nuper amisit coniugem, ei fides non habeatur, sed tempore iuuentus probetur: affectiones enim aliquando consensunt cum hominibus, nisi maiori freno reprimantur.

Idem de Eporcista.

Caput XXXII.

NON ordinatur Eporcista, spontaneæ enim beneuolentiæ est hoc certamen, & gratiæ Dei per Christum, superuentione Spiritus sancti: nam qui accipit Charisma curationum, per reuelationem à Deo declaratur, cum pateat omnibus gratia quæ est in ipso.

Caput XXXIII.

ANITES Simon quoque ego dispono à quot Episcopis debet ordinari Episcopus.

PISCOPVS à tribus vel duobus Episcopis ordinatur. Si quis ab vno ordinatur Episcopo, deponatur ipse, & qui eum ordinauit. Quòd si necessitas postulet ab vno ordinari, eo quòd non possunt plures accedere propter persecutionem,

E e 3 tionem,

tionem, vel propter aliquam huiusmodi causam, afferatur decretum commissio-
nism plurium Episcoporum.

*Canones de Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & reliquis
Clericis. Cap. XXXIII.*

DEM de Canonibus.

Episcopus benedicit, non benedicitur, manus imponit, ordinat, offert, benedictionem ab Episcopis accipit, à Presbyteris nullo modo. Episcopis deponit quemuis clericum dignum depositione, excepto Episcopo. Solus enim non potest.

Presbyter benedicit, non benedicitur: benedictiones accipit ab Episcopo, & cōpresbytero: eodem modo dat ipse cōpresbytero, manus imponit: non ordinat, nō deponit, excommunicat inferiores, si huius pœnæ rei extiterint.

Diaconus non benedicit, non dat benedictionem: accipit autem ab Episcopo vel Presbytero: non baptizat, non offert, offerente Episcopo vel Presbytero, ipse dat populo, non veluti sacerdos, sed veluti ministrans sacerdoti. Ex alijs Clericis, Diaconi officium facere liceat nemini.

Diaconissa non benedicit, sed nec aliquid ex ijs, quæ faciunt Presbyteri vel Diaconi exercet ipsa, sed tantum portas custodit & ministrat Presbyteris, quando baptizantur mulieres, propter honestatem.

Diaconus excommunicat Hypodiamonum, Lectorem, Cantorem, Diaconissam, si quid tale contingat, absente scilicet Presbytero.

Hypodiamono excommunicare non licet, nec Lectori, nec Cantori, nec Diaconissa: non clericum, non laicum. Sunt enim Diaconorum ministri.

De aqua & oleo ego Matthæus dispono.

Caput XXXV.

QUAM & oleum benedicat Episcopus, si absit, benedicat Presbyter assis-
te Diacono. Quando aderit Episcopus, Diaconus assisat & Presbyter: dicat autem hoc modo,

Gratiarum actio de aqua & oleo.

DOMINE Sabaoth Deus virtutum, creator aquarum, & dator olei, misericors & benigne, qui dedisti aquam ad potum, & mūdiciem: oleum ad exhilarandum faciem in exultationem lætitiæ: ipse quoque nunc per Christum sanctifica hanc aquam & hoc oleum, in nomine eorum, qui attulerūt, & da virtutem sanitatis effectricem, ægritudinum expultricem, Dæmonum fugatricem, omnibus infidijs aduersariam per Christum, qui es spes nostra, quo cum tibi gloria, honor, & cultus cum sancto Spiritu in sæcula, Amen.

Idem de primitijs & Decimis. Cap. XXXVI.

TIAM præcipio omnes Primitias afferri Episcopo, & Presbyteris, & Diaconis ad victum ipsorum. Decimas offerri ad victum reliquorum Clericorum, Virginum, ac Viduarum, & ijs, qui sunt paupertate oppressi. Primitiæ enim sunt Sacerdotum & ministrantium ipsis Diaconorum.

Idem de reliquijs. Cap. XXXVII.

BENEDICTIONES, quæ in mysticis sacris supersunt, de sententia Episcopi vel Presbyterorū Diaconi Clero distribuunt, Episcopo partes quatuor, Presbytero partes tres, Diacono partes duas: cæteris verò, Hypodiamonis scilicet, Lecto-

Lectoribus, Cantoribus, Diaconis partem vnā. Hoc enim honestū & acceptum est coram Deo quemlibet pro sua dignitate honorari. Ecclesia enim non confusio-
nis, sed ordinis & dispositionis est magistra.

Canones varij Pauli Apostoli. Cap. XXXVIII.

T Ego Paulus minimus Apostolorum hæc dispono vobis Episcopis & Presbyteris.

Qui primò ad mysterium pietatis accedunt, per Diaconos adducantur ad Episcopum vel Presbyteros, & causæ exquirantur, cur ad dominicum sermonem accesserint, & ij, qui eos adduxerunt, testificentur singula diligenter exponentes. Exquirantur autem eorum mores, ac vita, & an serui sint, vel liberi. Quòd si quis seruus reperiatur, quærat ab eo, cuius domini sit: ac si hominis fidelis seruus fuerit, interrogetur Dominus, an illum suo testimonio commendare velit. Si nolit, reijciatur, quousq; se dignum apud dominum exhibeat. Si cōmendatur domini testimonio, recipiatur. Si sit Ethnici seruus, instruat quemadmodū placeat domino, ne blasphemetur Verbum. Si habet vxorem, vel mulier si virum, doceatur, contentus esse vterq; suo connubio. Si sint soluti, discant nō fornicari, sed iustis nuptijs copulari. Si dominus fidelis sciens seruum vel ancillam fornicari, tamen nō dat seruo vxorem, vel ancillæ virū, excōmunicetur.

Si quis Dæmonem habet, erudiatur in pietate. Sed non recipiatur in communionem priusquam purgetur. Si mors instet, recipiatur.

Si quis sit leno, vel lenocinium desinat, vel reijciatur.

Meretrix si accedat, vel desinat, vel reijciatur.

Artifex Idolorum, si accedat, vel artem desinat, vel reijciatur.

Scenicus si accedat, siue vir sit, siue mulier, auriga, gladiator, cursor stadij, Ludius, Olympius, Choraules, Citharædus, Lyristes, saltator, caupo, desinat, vel reijciatur.

Miles si accedat, erudiatur nemini iniuriam facere, non calumniari, contentum esse suis stipendijs, si parcat recipiatur, repugnans reijciatur.

Pædico, cinædus, mollis, incâtator, Astrologus, vates, venatorijs carminibus dans operam, nepos, circumforaneus, amuleta faciens, lustrator, Augur, coniector, palmorum interpres, obseruas in occursum offensiones oculorum, pedū, auium, felium, carminum, auditionum symbolicarum, tempore probetur, nisi pareat, reijciatur.

Pellex, infidelis ancilla soli Domino obsequens, recipiatur. Si cum alijs intemperans fuerit, reijciatur.

Fidelis qui pellicem habet, si sit ancilla, desinat, & vxorem ducat: si libera, ducat eam in vxorem. Si nolit, reijciatur.

Græcos mores qui sequitur, vel Iudaicas fabulas, vel mutet se, vel reijciatur.

Theatralibus ludis qui dat operam, venationibus, equorum cursibus, ac certaminibus, vel desinat, vel reijciatur.

Qui catechesi erudiendus est, per tres annos erudiatur. Quòd si virtute præditus sit, & erga Scripturam studium ostendat, recipiatur, quoniam non tempus, sed animus æstimatur.

Qui docet, quamuis laicus sit, peritus tamen sermonis & moribus grauis, doceat: Erunt enim omnes docibiles Dei.

Quilibet fidelis vir, mulierve summo mane excitatus è sumno, antequam opus aggrediatur, lotus oret. Quòd si catechesi verbi est erudiens præponat operi verbum pietatis.

Fidelis benignè se gerat cum seruis quemadmodum in superioribus libris præcipimus, & in Epistola docuimus.

Quibus diebus oporteat quiescere seruos, ego Paulus, & ego Petrus disponimus.

Caput XXXIX.

PERENTVR serui quinque dies: in Sabbato & dominica die quiescant in Ecclesia, propter doctrinam pietatis: Sabbatum enim diximus creationis habere rationem, dominicum resurrectionis.

Serui per totam magnam hebdomadam, & sequentem quiescant, quoniam illa ad passionem pertinet, alia ad resurrectionem, & est opus institui qui sit ille qui passus sit, & resurrexerit, & quis hoc permiserit & suscitauerit.

In Ascensione quiescant, quoniam est finis Christi dispensationis.

In Pentecoste quiescant propter poenitentiam Spiritus sancti donatam ijs, qui in Christum crediderunt.

In Natali festo quiescant, quoniam in eo inexpectata gratia data est hominibus, ut nasceretur Dei verbum Iesus Christus ex Maria Virgine propter Mundi salutem.

In festo Epiphaniae quiescant, quoniam in ea facta est manifestatio diuinitatis Christi testificante ei Patre in Baptismo, & paraclito in forma columbae, demonstrante eum, cui testificatio facta est.

In diebus Apostolorum quiescant: Magistri enim vestri in Christo fuerunt, & Spiritus vos participes fecerunt.

In die Stephani Prothomartyris quiescant, & reliquorum sanctorum Martyrum, qui Christum propriae vitae anteposuerunt.

Quibus horis, & cur in eis orandum sit.

Cap. XL.

RECES vestras facite diluculo, tertia hora, sexta, nona, vespere & in galli cantu, diluculo gratias agentes, quoniam illuminauit nos Dominus expulsa nocte, & inducto die: hora tertia, quoniam illa hora Dominus sententiam Pilati accepit: sexta, quoniam tunc crucifixus est: nona, quoniam omnia commota sunt crucifixo Domino per horum reseruentia impiorum audaciam, & non ferentia ignominiam Domini: vespere gratias agentes, quod dedit nobis noctem diurnorum laborum quietem: in galli cantu, quoniam illo tempore nunciatur aduentus diei ad exercenda opera lucis.

Si propter Infideles ad Ecclesiam iri non potest, domi coetus congregabis, o Episcopo, ne pius ingrediatur Ecclesiam impiorum: non enim locus sanctificat hominem, sed homo locum. Quod si impij locum occupauerint fugiendus tibi est is locus, quoniam ab ipsis prophanatus est: nam ut sancta sacerdotes sanctificant, sic nepharij contaminant. Si nec domi nec in ecclesia coetus celebrari possunt vnusquisq; apud se psallat, legat, oret, vel duo aut tres vnà congregati. Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Fidelis vnà cum Catechumeno nec domi oret: non enim est æquum initiatum vnà cum eo, qui non est initiatus, comquinari. Pius cum Hæretico nec domi oret: quæ est enim societas lucis cum tenebris?

Fidelis seruus & ancilla coniuncti, separentur, vel reijciantur.

Caput XLI.

TEGO Iacobus frater quidem Christi secundum carnem, seruus autem tanquam Dei vnigeniti, Episcopus autem ab ipso Domino, & ab Apostolis Hierosolymarum ordinatus, hæc dico.

Vespere, o Episcopo, congregabis Ecclesiam, & dicto nocturno psalmo loquetur Diaconus pro Catechumenis, & Dæmone agitatis, pro illuminandis, & poenitentibus, ut ante diximus. Quibus dimissis Diaconus dicet, Qui fideles sumus rogemus Dominum: & postquam primam orationem absoluit, dicet,

Sermo nocturnus.

EXCITA

A

EXCITA & salua nos Deus per Christum tuum, erigentes nos petamus misericordias Domini, & miserationes ipsius, Angelum pacis, bona & utilia, Christianos Principes, vesperam & noctem pacificam, & sine peccato, atque omne tempus vitæ nostræ inculpabile: nos mutuo Deo viuo commendemus per Christum suum.

Et Episcopus orando dicat.

Gratiarum actio nocturna.

Cap. XLII

NILLO qui ortus principio, Deus, nullo fine teminaris, cunctorum creator per Christum, atque gubernator, & ante omnia Deus ipsius ac pater, spiritus, intelligibilem, atque sensibilem Rex, qui fecisti diem propter opera lucis, noctem ad quietem, imbecillitatis nostræ: tua est enim dies, & nox: tu enim præparasti lucem & solem: tu nunc Domine benigne, ac bone, placidè suscipe hanc nostram vespertinam gratiarum actionem, qui nos traducis per longitudinem diei, & perducis ad initium noctis, custodi nos per Christum tuum, præbe vesperam pacificam, & noctem sine peccato, & dignos nos fac vita æterna per Christum tuum, per quem tibi gloria, honor & cultus in sancto Spiritu in sæcula. Amen.

Et Diaconus dicat, Inclinate vos manuum impositioni.

Et Episcopus dicat.

Caput XLIII.

C

DEVS Patrum, & Domine misericordiae, qui sapientia tua condidisti hominem rationale animal, & vnum Deo charum, ex ijs qui sunt in terra, & dedisti ei ut impetraret ijs, que sunt in terra, & constituisti sententia tua Principes & sacerdotes, illos ad securitatem vitæ, hos ad iustam seruitutem: Ipse quoque nunc inclina Domine Omnipotès & ostende faciè tuam super populum hunc, inclinantem colla cordis sui, & benedic ei per Christum, per quem illuminasti nos lumine cognitionis, & reuelasti nobis teipsum, quo cum tibi digna debetur adoratio ab omni rationali & sancta natura, & Spiritui Paraclito in sæcula Amen.

Et Diaconus dicat, Ite in pace. Eodem modo diluculo Diaconus dicto matutino & dimissis Catechumenis, Energumenis, baptizadis, & poenitentibus, habitoque sermone debito (ne iterum eadem dicamus) subiungat post illa verba, Salua eos Deus & excita in gratia tua. Petamus à Domino misericordias ipsius, & miserationes, diluculum hoc & diè pacificum & sine peccato, & omne tempus peregrinationis nostræ Angelum pacis, Christianos Principes, propitium & benignum Deum, nos mutuo viuenti Deo commendemus per vnigenitum suum.

D

Et Episcopus orans dicat.

Caput XLIII.

DEVS spiritum atque omnis carnis, incomparabilis, nullo indigens qui dedisti solem in potestatem diei, & lunam & astra in potestatem noctis: ipse quoque nunc respice super nos benignis oculis, & recipere matutinas nostras gratiarum actiones, & miserere nostri: nõ enim expandimus manus nostras ad deum alienum: nõ enim est nobis deus recens, sed tu æternus & infinitus, qui nobis per Christum præbisti, ut essemus, & per eundem largitus es ut bene essemus: ipse nunc per eum dignos fac vita æterna, cum quo tibi gloria, honor, & cultus, & sancto Spiritui in sæcula, Amen.

Et Diaconus dicat, Inclinate vos manus impositioni.

Et Episcopus iterum oret dicens.

Manus

*Manus impositio matutina.**Cap. XLV.*

E

FIDELIS Deus & verus, qui facis misericordiam in millia & decem millia diligentibus te, qui es amicus humilium, & patronus pauperum, cuius omnia indigent, quoniam omnia seruiunt tibi, respice super hunc populum tuum inclinantium tibi capita, & benedic eis benedictione spirituali, custodi eos vt pupillum oculi, cōserua eos in pietate & iustitia, & fac dignos vita æterna in Christo Iesu dilecto puero tuo, cum quo tibi gloria, honor, & cultus vnà cum sancto Spiritu nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

Et Diaconus dicat, *Ite in pace.**Benedictio Primitiarum.**Cap. XLVI.*

SUPER Primitijs, quæ offeruntur, Episcopus gratias agat ijs verbis, Gratias agimus tibi Domine Omnipotens, cunctorū opifex & prouisor per vnigenitum filium tuum Iesum Christum Dominum nostrum, de oblatis tibi primitijs, non quidem quantum debemus, sed quantum possumus. Quis enim hominum dignè tibi gratias agere posset pro ijs, quæ dedisti eis in perceptionem: Deus Abraham, Isaac, & Iacob, atque omnium Sanctorum, qui omnia produxisti per verbum tuum, & iussisti terre, vt varios ferret fructus in lætitiā & escā nostrā, qui dedisti crassioribus & rudioribus herbiuoris animantibus herbam, alijs carnem, alijs semina, nobis frumentum in victum opportunum & accommodū, aliāq; varia partim ad vsum, partim ad valetudinem, partim ad delectationem: ob hæc igitur omnia & supra modum celebrandus, de beneficijs, per Christum in omnes collatis, per quem tibi gloria, honor, & cultus in sancto Spiritu in secula, Amen.

*Allocutio pro defunctis:**Cap. XLVII.*

DE ijs autem, qui quieuerunt in Christo, postquam Diaconus absoluit orationem, ne idem repetamus, hæc addet, Pro quiescentibus in Christo fratres nostri rogemus, vt benignus Deus, qui ipsius animā suscepit, dimittat ei omne delictum voluntarium & inuoluntarium. Et propitius illi factus, collocet eum in regione piorum & beatorum in sinu Abraham, Isaac, & Iacob: cum omnibus, qui à sæculo placuerunt illi, & fecerunt voluntatem ipsius, vnde abest dolor, tristitia & suspirium.

Excitemus nos, & inuicem commendemus nos æterno Deo per verbum, quod erat in principio.

Episcopus dicat,

Qui immortalis natura es, & nullo fine terminaris, à quo omne immortale & caducum prodijt: qui rationale animal hominem Mundi ciuem, mortale in sua constitutione fecisti, & promissisti ei resurrectionem: qui Enoch & Eliam mortem experiri non permisisti, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, non mortuorum, sed viuentium Deus, quoniam omnium animæ apud te viuunt, & iustorum spiritus in manu tua sunt, quos non attinget tormentum: omnes enim sanctificati sub tua manu sunt. Ipse quoque nunc respice super hunc seruum tuum, quem recepisti in alteram vitam, & condona ei, si quid volens, vel inuitus delinquit: & Angelos placidos constitue ei, & colloca eum in sinu Patriarcharum, Prophetarum, & Apostolorum, & omnium, qui tibi à sæculo placuerunt, vbi nō est tristitia, dolor, neq; horror, sed cæteris piorū & lætantium, & terra rectorū beata videntium gloriā Christi tui, per quē tibi gloria, honor, cultus, gratiarū actio, & adoratio in sancto Spiritu in secula, Amē.

Et Diaconus dicat, *Inclinamini & benedictionem accipite.*

Et Episcopus agat gratias pro eis, ijs verbis,

Salua

A Salua Domine populum tuum & benedic hereditati tuæ, quam redemisti precioso sanguine Christi tui. Pasce illos in dextera tua, & tege illos alis tuis, & da eis bonum certamen certare, cursum consummare, fidem seruare constanter, & laudabiliter per Dominum nostrum Iesum Christum dilectum puerum tuum, per quem tibi gloria, honor, & cultus in sancto Spiritu in secula, Amen.

Quomodo oporteat, & quando fidelium defunctorum memorias celebrare: & quod de facultatibus ipsorum erogandum sit pauperibus. Cap. XLVIII.

PERAGATUR dies tertius mortuorum in psalmis, in lectionibus, atq; orationibus propter eum, qui tertia die resurrexit. Item nonus in commemorationem superstitum, atq; defunctorum: etiam quadragesimus, secundum veterem formam. Mosen enim hoc modo populus luxit: nec nō anniuersarium pro memoria ipsius, deturq; de illius facultatibus pauperibus in commemorationem ipsius.

Quod impios morientes nihil iuuant memorie vel mandata. Cap. XLIX.

FÆC de pijs dicimus: nam de impijs, & si omnes Mundi facultates dares pauperibus, tamen nihil eis prodesset. Nam cui viuo infensus erat Deus, certè eidem mortuo est iratus: non est enim iniustitia apud eum. Iustus est enim Dominus, & iustitias dilexit. Et ecce homo, & opus eius.

*De vinolentis.**Caput L.*

QVI ad memorias eorum vocamini, cum modestia, & cum Dei timore comedite, veluti valentes legatione fungi pro mortuis: cum sitis Presbyteri & Diaconi Christi, sobrij esse debetis, & priuatim, & cū alijs, vt possitis intemperantiā coercere. Dicit autem Scriptura, Dynastæ sunt iracundi, vinum verò non bibant, ne cum biberint, obliuiscantur sapientiæ, & recta iudicare non possint. Quare Presbyteri & Diaconi post Deum Omnipotentem & dilectum Filium eius, sunt Ecclesiæ Dynastæ: quod non ideo dicimus ne bibant: nam cætero qui contumelia afficerent id, quod à Deo creatum est in lætitiā, sed ne vinolentiæ studeant: non enim dixit Scriptura, ne bibas vinum, sed quid dicit? Noli bibere vinum ad ebrietatem: & iterum, Spinæ nascuntur in manu ebrij: quod non solum de Clericis præcipimus, sed etiam de omnibus laicis, super quos inuocatum est nomē Domini nostri Iesu Christi: nam ipsis quoque dictum est, Cui vax, cui tumulus? cui tristitiæ & nugæ? cui liuidi oculi, cui contritiones superuacaneæ? nōne commorantium in vino, & inuestigantium vbi potationes fiunt?

De recipendis ijs, qui per Christū persecutiones patiuntur. Cap. LI.

RECIPITE eos, qui persecutionem patiuntur per Christum, & fugiunt de ciuitate in ciuitatem, eò quod sermones Domini in memoria habent. Fugiunt enim quoniam sciunt spiritum promptū, carnem infirmam esse, & bona sua relinquunt diripienda, ne confessionem nominis Christi abijcere cogantur. Erogate igitur eis in vsum, mandato Domini obsequentes.

Quod vnusquisq; manere debet in ea sorte, in qua est collocatus, & ordinem seruare, & nō arripere quæ sibi commissæ non fuerūt. Cap. LII.

ILLVD

LLVD autem communiter omnes præcipimus, vt vnusquisq; ma-
neat in ordine sibi tradito, nec fines transeat: non enim nostri sunt
sed Dei, nam qui vos audit (inquit Dominus) me audit: & qui vos
spernit, me spernit, qui verò me spernit, spernit eum, qui misit me:
nam si inanima rectam ordinis dispositionem conseruant, nox, di-
es, sol, luna, astra, elementa solstitia, menses hebdomadæ, dies, ho-
ræ, & impositæ sibi necessitati obediunt, secundum illud, Posuisti terminos, quos nõ
pertransibunt: & iterum de mari, Posui & terminos circumponens claustra & por-
tas: Dixi autem ei, Hucusque venies, & non transgredieris: quando magis vos nihil
debetis commouere ex ijs, quæ nos diuinam secuti auctoritatẽ vobis perscripsimus.
Sed quoniã plerique leue hoc putant esse, ideo ordines confundere audent, & vni-
cuique attributam ordinationẽ perturbare, arripientes sibi dignitates non cõmissas
& tyrannicẽ vendicantes sibi ea, quorum non habent potestatem. Ideoq; Deum
irritant veluti Coritæ, & Rex Ozias, qui præter phas, præterque Dei voluntatẽ sacer-
dotium inuaserunt, ex quibus Coritæ incendio conflagrarunt, Ozias in lepram in-
cidit. Irritant quoque Spiritum sanctum, cuius testimonium euertunt. Quare prol-
picientes periculum impendens talium rerum auctoribus, negligentiamque in sa-
crificijs, & Eucharistia prouenientem, ex eo quod offeruntur ab ijs, quos nõ decet,
quique ludum putant Pontificalem honorem institutum ad magni Pontificis Iesu
Christi Regis nostri imitationem: propterea necessarium duximus, vt de ijs rebus
admoneremus. Dicimus itaq; Mosen Dei seruum, quem Deus facie ad faciem allo-
quebatur, veluti si quis cum amico loqueretur, cui dixit, Noui te Præter omnes: cui
corã loquebatur, non per species, nec per insomnia, nec per Angelos, vel ænigmata:
hũc igitur virum dicimus diuinarum legum rationẽ tradentem præscripsisse, quæ à
Pontificibus administrari commēdet, quæ à Sacerdotibus, quæ à Leuitis, vnicuique
proprio & suo muneri accõmodato cultu distributo: atque ea quidem, quæ Ponti-
ficibus præcepta fuerant, nephas erat sacerdotem attingere, quæ sacerdotibus man-
dabantur, ab ijs Leuitæ repellebãtur, sed quilibet intra commissi sibi ministerij fines
se continebat: quos si quis transire volebat, extremo supplicio puniebatur. Hoc ve-
ro maximẽ docuit Saulis audacia, qui cùm sacrificare decreuisset sine Propheta, ac
Pontifice Samuele, suscepit in se peccatum: execrationemq; irreuocabilem, neq;
Prophetam deterruit, quod à se Rex vnctus fuisset. Idem euidentius ostendit Deus
in Oziæ facto, à quo nulla interposita mora, commissi sceleris pœnam expetiuit:
& qui sacerdotiũ concupiuerat, regno est spoliatus. Nostras res fortasse non igno-
ratis: sitis enim à nobis Episcopos, Presbyteros, & Diaconos vocari, oratione & ma-
nuum impositione, differentia nominum, rerum differentiam indicantes: non enim
vnusquisque prout vult, apud nos implet manũ (quemadmodum regnante Ierobo-
amo, nepharij sacerdotij mos fuit, in illo vitulæ piaculo) sed qui à Deo vocatur. Nã
nisi propria quædam iura essent, atque ordinum discrimina, satis esset vt per vnum
nomen vniuersa perficerentur. Sed à Domino edocti consequentiam rerum, Epif-
copis Pontificatus munera assignauimus, Presbyteris sacerdotij, Diaconis ministe-
ria erga vtrosque, vt quæ ad religionẽ pertinent, purè perficiãtur. Nam nec Diacono
phas est offerre sacrificium, vel baptizare, aut benedictionem paruam vel magnã
facere, nec Presbytero ordinationes exercere: impiũ est enim ordinem peruerti: nõ
enim est deus confusionis, vt inferiores superiorum officia tyrannicẽ sibi vendicent:
noua instituta sibi fingentes in detrimentum suum, ignorantes durum sibi esse con-
tra stimulum calcitrare. Non enim vel nobis, vel Episcopis aduersantur huiusmodi
homines, sed omnium Episcopo & Pontifici Patris Iesu Christo Domino nostro
A Mose enim Deo charissimo Pontifices instituti sunt, sacerdotes Leuitæ à Saluato-
re nostro nos tredecim Apostoli ab Apostolis ego Iacobus, & ego Clemens, & no-
biscũ alij, ne iterum omnes numeremus. Communiter ab omnibus nobis, Presby-
teri, Diaconi, Hipodiaconi, Lectores. Primus igitur natura Pontifex est vnigenitus
Christus,

Exod 33.
Num. 12.

3. Reg. 12.

^A Christus, qui non sibi ipsi honorẽ arripuit, sed cõstitutus est à Patre, qui propter nos
factus homo, & spirituale sacrificium offerens Deo & Patri suo, ante passionem no-
bis solis præcepit hoc facere: quanquã præsentibus nobiscum esse alij, qui in ipsum
crediderant, sed non omnino omnis qui credit, continuò sacerdos est, & pontificiũ
consequitur honorem. Post autem assumptionem ipsius, nos oblato secundum eius
ordinationem sacrificio puro, & incruento, constituimus Episcopos, Presbyteros
& Diaconos numero septem, è quorum numero vnus erat Stephanus beatus Mar-
tyr, qui in amore erga Deum nobis non erat inferior: quiq; adeò fide sua pietatem
charitatemq; erga Dominum nostrum Iesum Christum ostendit, vt pro ipso ani-
mam tradiderit, à Iudæis Domini intersectoribus, saxi percussus. Sed tamen talis ac
tantus vir, qui spiritu feruens erat, & qui vidit Christum à dextris Dei, & Cœli por-
tas apertas, nusquã apparet ijs officijs, quæ Diaconia nõ conueniunt esse vltus, vel
sacrificiũ obtulisse, vel manus alicui imposuisse, sed vsq; ad finem Diaconia ordinẽ
seruasse. Ita enim erat decẽs, vt Christi martyr ordinis dispositionẽ seruaret. Quod si
^B qui Philippũ Diaconum nostrũ, & Ananiam fidelem fratrem producent, quorum
alter Eunuchum baptizauit, alter me Paulum: ignorant ipsi id, quod nos
dicimus, nã dicimus neminẽ sibi arripere debere sacerdo-
talem honorem, sed vel à Deo esse accipien-
dum, quod fecit Melchidech
& Iob: vel à Pon-
tifice vt

Aaron accepit à Mose. Quare Philippus & Ananias non ipsi se elege-
runt, sed à Christo promoti sunt incomparabili Deo.

F I N I S.

Ff

IO. CA-

IO. CAROLI BOVII
EPISCOPI OSTV-
NENSIS.

Scholia in Clementis libros.

Nunc in animo est, aliqua in ijs libris percurrere, quæ nisi explicarentur, lectoris studium possent retardare. Quod faciam in paucis quibusdam locis annotandis, non enim statui scholia in singulis sententijs scribere, sed tantum pauca, quæ dubitationem aliquam habent, illustrare.

EX PRIMO LIBRO.

IN Cap. 3. ex Euangelio non solum vitio inimicorum prohibetur, sed etiam dilectio & amor erga eos præcipitur. seruauit enim sæpe hoc antiquitas, vt Consilia quæ appellantur, in præceptis numeraret.

IN Cap. 4. ne pruritu vexatus &c. Hanc ego puto esse veram huius loci sententiam. Iubet tonderi capillum, ne eo cultu prouocentur mulieres ad amorem. Inquit igitur, si capillum nutrias, necesse erit tibi ob pruritum scalpere caput ac lacerare, ad hanc verò molestiam fugiendam, caput comptum & ornatum te habere oportebit, idq; vnguentis perfundere quo mulieres allicientur ad libidinem, ergo tonde capillum, ne capitis cultu opus habeas.

IN Cap. 7. illud (*si sophistica*) est nonnullis suspectum, qui si considerarent sophistarum nomen fuisse aliquando in laude, atq; ita appellatos eos, qui sapientiam & rerum omnium scientiam profiterentur, certè nihil de eo dubitarent. Clemens ergo Græcorum disciplinis eruditus, sophistica ea vocat, quæ ab hominibus doctis & Guitæ magistris, sapienter sunt tradita.

IN eodem cap. duo dicit à Christo antiquata, deuterosefes, quas Hieronymus huiusmodi traditiones, Epiphanius, seniorum traditiones appellat. Eas verò (teste eodem Epiphanio in primo contra hæreses libro) Iudæi habebant quatuor libris digestas, quibus traditi erant ritus & cæremoniæ, quas à maioribus suis seruandas acceperant, quasq; Dominus in Marci Euangelio reprehendit.

ETIAM inducta & adiecta quæ dicuntur, Christus abrogauit, quæ accesserunt Decalogo, ea sunt sacrificia, expiationes, atque aliæ cæremoniæ præceptæ Hebræis, postquam ij Aegyptiam superstitionem imitati absente Mose, vitulum adorauerunt. Iudicauit enim Moses, cum gens Hebræorum prona ad malum, diuinam legem liberam atque à natura in hominum animis insitam facillè contemneret, eam ita in officio posse contineri, à cultu simulacrorum abduci, si assidua ac necessaria rerum diuinarum occupatione detineretur. Inducta, quæ dicit mutata in melius, vt H. ipse alio in loco declarat, tria sunt, Sacrificia, quibus successit incruentum Eucharistia sacrificium: Aspersiones, quæ mutata sunt in baptismum: Adoratio, quæ tunc certo loco fiebat, nunc patet à solis ortu ad occasum: in omni enim loco sacrificatur & offertur nomini eius oblatio munda.

IN eodem capite mirum videri non debet lectionem librorum prophanorum ab Apostolis prohibita, qui in primis illis pietatis rudimentis, vt abolerent omnia gentilitatis vestigia, non solum illa prohibuerunt, quæ sua sponte Christianæ pietati aduersabantur, cuiusmodi erant sacrificia, & reliquus Deorum cultus, sed etiam omnia illa, quæ suis admonitionibus refricare poterant veteris erroris memoriam. Confirmata verò religione, cum iam homines non fierent, sed nascerentur Christiani, liberior fuit legendorum huiusmodi librorum consuetudo, adhibito tamen iudicio atq; delectu, vt ex illorù lectione fideles fructu capere, & ad pietatem possent proficere.

Aficere. Scripsit Basilius aureum libellum de vtilitate capienda ex Græcorum disciplinis, quem auctorem sequentes fructuosè huiusmodi libros legimus.

IN Cap. 10. prohibentur mulieres lauare vnà cum viris, quod idem prohibuit Conc. Laodic. Can. 30. & sex. Syn. Can. 77.

EX LIBRO SECVNDO.

IN Cap. 29. (*Decima salutaris, initium nominis Christi.*) hoc dicitur, quoniam nomen Iesu à Iota incipit, qua litera Græci notant numerum denarium.

IN Cap. 30. (*vt qui Dei dignitate ornatu est, quatenus clero præest, & omni Ecclesia,*) hanc eandem sententiam apertius atque distinctius expresit S. Ignatius in Epistola ad Smyrn. ijs verbis, Ego autè dico, honora Deum vt auctorem cunctorum ac Dominum Episcopum verò vt Pontificem, imaginem gerentem, quatenus imperat, Dei, quatenus sacerdotalia exercet, Christi.

OBSEVA in eodem capite, in Ecclesiæ membris contineri mysticas significaciones per quædam accommodata, & (vt ita dicam) appropriata muneribus, cum omnia in Ecclesia ita constituta sint, vt (quoad possunt) diuinam similitudinem referant ac significent. Porro quod de Viduis dicitur, eas altaris similitudinem imitari, id dictum, opinor, ad significandam constantiam, ac firmitatem propositi earum in statu viduali, Et quod pietatis officia, quæ in eas, & in orphanos conferuntur, sunt quasi victimæ in altari collocatae ad faciendum holocaustum Deo. Virgines thuribulum significant propter virginitatis fragrantiam, & illos ex purissimis earum corporibus atque animis afflatos odores, qui non solum per Ecclesiam diffusi omnia suauitate complent, sed etiam in Cælum sublatis Deum delectant.

IN Cap. 31. quod traditur, non esse arripiendum sacerdotij honorem, sed capiendum ab eo, qui diuina potestate ius obtinet illud alijs dandi, atq; alia, quæ diuinitus à Clemente exposita, ad hunc locum pertinent, habentur in Dionys. de Eccl. Hierar. cap. 5. vt perspicuum sit vtrunque hanc doctrinam, ex eisdem fontibus hauritam, literarum monumentis commendasse.

IN Cap. 32. Presbyteræ, quæ nominantur, sunt viduæ ita enim eas appellat in tertio lib. cap. 5. quare aliæ sunt illæ Presbyteræ, quarum metio fit in Con. Laod. Can. 31.

IN Cap. 59. noli mirari Iacobum fratrem Domini extra duodecim Apostolos numeratum, fuit enim hæc cõstans nõ modò Clementis, sed etiã Eusebij, Epiphaniij, Ambrosij, atq; aliorum sententia. cui non obstat quòd in Epist. ad Galat. Paulus eum Apostolum nominat & columnam, cum ampliori vocabulo dicti sint Apostoli alij, qui præter duodecim, ad propagandum Euangelium missi, Apostolatus munere fungebantur, quemadmodum dicimus S. Martialem Apostolum Galliarum fuisse. Meritò autè Iacobus columna videbatur, cum esset Hierosolymitanorum Episcopus, omniaq; ad stabiliendum Ecclesiæ statum pertinentia, vnà cum Apostolis administraret.

IN Cap. 60. sunt hæc verba. (*Glorificent solum Deum, vnum & verum per vnigenitum Christum*) quæ nullam in nobis gignere debent suspensionem erroris, quasi non faciant filium honore ac diuinitate parem, vnusq; atque eiusdem naturæ cum patre: nam cum sint translata ex Euangelio Ioannis, Vt cognoscant te solum Deum verum interpretatio, qua illa sententia exponitur, debet quoque ad hunc locum accommodari. Eadem verba, de Christo loquens, scripsit S. Ignatius in Epistola ad Magnesios. Ijs, qui extra ciuitatem manebant, vnum & solum verum Deum nunciauit. Sed erit locus opportunior, & magis proprius de hac ipsa re accuratè dicendi.

CAPVT sexagesimū primū continet informationē quandā eorū, quæ in octauo libro distinctius & accuratius describuntur: in eo enim traditur integra sacrorum ratio, vt nihil possit desiderari hic breuis anticipatio eorū, quæ ibi fusius exponuntur.

IN eodē cap. Pastophoria existimo fuisse tabernacula quædam quasi armaria in fronte templi vtrinque posita in quibus Eucharistia, vestes, & vasa sacra condebantur.

OSCVLVM mysticum, in hoc ipso loco dari solitum, affirmat Dionysius, cum E agit de synaxi. Cyrillus in mystagogicis orationibus. Laodic. Conc. in Can. 19.

IN Cap. 32. Mentio fit Agapæ, Christiani enim in principio religionis, in Ecclesiam conuenientes, simul epulabantur: ea conuiuia quoniã amore & charitate mutua celebrabantur, Agapæ sunt dicta, quæ quòd confusionem Ecclesiæ Corinthiorum afferrent, reprehensæ sunt ab Apostolo, sed nihilominus saltem in alijs Ecclesijs diu manserunt. Eas post longum tempus prohibuit Consilium Laodicenũ, ne scilicet in Ecclesijs fierent, & postea Carthaginensẽ, manserunt tamen: nam Canones Constantinopolitani, qui longo post tẽpore scripti sunt, de eis sanxerunt, nunc omnino in diffuetudinem atque obliuionem abierunt.

IN Cap. 63. præcipitur, vt in sabbato ac die Dominico Christiani frequentius accedant ad Ecclesiam: quantum attinet ad sabbatum mos fuit priscorum, vt eo die quoque cœtus celebrarentur, & diuinæ scripturæ legerentur: de quo nobis forsan alio loco agendum erit.

TRES illæ solennes preces, quæ die Dominico concipiebãtur, patebunt in octauo libro: earum quoq; mentio fit in Conc. Laod. Can: 19.

EX TERTIO LIBRO.

IN Cap. 10. magnas benedictiones puto eas appellari, quæ sunt propriæ Episcoporum, paruas, quæ licitæ erant Presbiteris.

IN Cap. 11. ministri sunt ij qui alio nomine dicti sunt Subdiaconi, quod alio loco patebit, & Conciliũ Laod. eorũ mentionẽ facit: lege in eo Theodorũ Balsamonẽ.

IN Cap. 15. & 16. quæ de vngendis catechumenis dicuntur, item de Chrismate eadem habentur in Dionysio in capite de baptismo, & in Cyrillo in secũda & tertia catechesi mystagogica: in ijs cognoscis, quod idem in alijs vetustis scriptoribus obseruatur, morem fuisse, vt statim post baptismum Chrismatis sacramentum daretur.

IN Cap. 17. vides appellari Patrem super omnia Deum, quod idem in alijs locis inuenies, est quæ idem loquendi modus consuetus Ignatio, qui in Epistola ad Philippenses disputans contra eos, qui confundebant Patris & Filij personam, sic inquit, Quomodo non videtur tibi Christus natus ex Virgine, sed esse is qui est super omnia Deus: & ad Tarfen. de eisdem hæreticis scribens, Alij dicunt quod ipse est, qui est super omnia Deus: quod non ideo dictum est, quasi creditũ sit ab eis, Deum verbum, non esse item supra omnia Deum: legerant enim Paulum dicentem, Quorum Patres illi, ex quibus Christus secundum carnem, qui est Deus supra omnia in sæcula amen. Quid igitur causæ est, cur Deum Patrem solum, sic vocauerint? Auctoritas Principis, siue (vt antiqui Patres locuti sunt) excellentia causæ effecit, vt prisci illi omnem eminentiam soli Deo patri tribuerint, non quòd illã Verbo & Spiritui sancto detrahere voluerint (longe enim abest talis ab eorũ pietate sententia) sed quia hanc auctoritatis præstantiam Patri, qui est fons & origo diuinitatis, tribuendam censuerunt, quod nonnullis testimonijs confirmabo. S. Ignatius ad Phillippen. tractant illa verba, quibus Dominus à se reiecit Diabolum, Vade retro Satana, scriptum est, Dominum Deũ tuũ adorabis &c. in persona Christi, sic inquit, Ego cognosco qui sim & à quo sim missus, & quẽ adorari oporteat, Dominũ enim Deum tuũ adorabis, & illi soli seruias, noui illum vnum, agnosco illum solum à quo tu defecisti, non sum Deo aduersarius: confiteor excellentiam, scio meæ generationis auctorem patrẽ. Et ad Smyrnenses, ita scribit, Qui rogauit ne deficeret Apostolorum fides, nõ quasi ipse non satis esset, vt illam seruaret, sed quod gaudebat excellentia Patris. S. Epiphanius in eo libro, qui Ancyrotus dicitur, vsus erat aduersus Arianos illa Christi sententia, Pater meus vsque modo operatur, & ego operor: illi verò ita ad eã respondebant, quòd in ea Pater appareret primus operator, atque ita constaret eum filio esse præstantiorẽ. Hoc ò Ariane (inquit Epiphanius) stultè dicis, & multa principia vis in diuinitate intelligere, vnũ verò est principiũ, & eadẽ vna diuinitas, non reijcit autem à

A tem à se Filius, Patris honorem, sed ostendit quomodo se habeat ipsa diuinitatis consequentia. Hæc Epiphanius. Cum ergo honor Patri tribuitur, non eò fit quòd idẽ honor non sit tribuendus filio, sed vt demonstretur diuinitatis consequentia, hoc est ordo originis, quemadmodum Filius æterno ortu à Patre naturam accepit: hanc quæstionem multo expressius declarat S. Basilius in libro, quem scripsit contra Eunomium, in quo diligenter tractat illũ locum, Pater maior me est: longamque eius rei disputationem concludit ijs verbis, Reliquum est igitur, vt maius, hoc in loco dicatur secundum causæ rationem: quoniam enim à Patre Filij principium atque origo est, secundum hoc maior est pater, vt causa & principium propterea Dominus sic dixit. Pater maior me est. scilicet quatenus Pater est, Pater verò quid aliud significat quàm quod est principium & causa illius, qui ab ipso est ortus? Non discelsit ab hac sententia S. Hilarius, qui in nono libro de Trinitate sic scripsit, Donantis auctoritate Pater maior est, nunquid per doni cõfessionem Filius minor est? maior itaq; donans est, sed minor iam nõ est, cui vnum esse donatur. Ait enim, Ego & Pater vnum sumus si hoc non donatur Iesu, vt confitendus sit in gloria Dei Patris, minor Patre est: si autem in eadem gloria & donatur esse, qua Pater est, habes & in donantis auctoritate, quia maior est, & in donati cõfessione, quia vnum sunt. Maior itaque Pater filio est, & planè maior, cui tantum dona esse, quantus est ipse, cui in nascibilitatis imaginem sacramento natiuitatis impartit, quem ex se in forma sua generat. Hæc Hilarius, quam sententiam non semel in suis libris exposuit, hæc auctoritatem principij in patre considerantes prisci illi, omnem dignationem ei soli tribuere videtur. multa enim huiusmodi in Clemente legimus, in Pastore Ignatio. Iustino atque alijs qui ante Arrianam hæresim vixerunt: qui omnes vnã in tribus personis essentiam, paremque maiestatem venerati, tamen celebrauerunt originẽ. postquam autem Arrius cœpit filij dignitatem minuere, & alij Spiritum sanctum in numerum creaturarum aggregare: Patres omisso huiusmodi loquendi more, quem Euangelistarum & Apostolorum loquendi modũ imitata, tenuit antiquitas: apertis verbis tres personas æquales prædicauerunt, nihilque vni tribuerunt, quod non item cæteris tribuerent. Hoc enim fieri solet, cum existunt hæreses, vt quod antea omitti posse videbatur, cum nulla de eo esset controuersia, orta hæresi id diligenter, planè, apertè sit enucleandum: atque ita ex hæresum immani peste hoc boni consequitur Ecclesia, vt sententiæ fidei, quæ antea nunquam agitatae obscuriores videbantur, postquã oppugnari cœptæ sint, illustrètur, atq; declarentur. Hæc fusius dixi, propterea quòd in Clemente aliqua sunt, que ad hanc normam dirigi oportet. Tu verò cum in ea incidis, eam adhibe moderationem, quam tibi ij fontes ostendunt: quod statim serua in ea sententia, quæ in eodem capite de Spiritu sancto habetur, quem dicit à Christo doceri, & Christum annunciare, translatum est hoc ex 16. capite Ioannis sic dicentis, Cum autem venerit Spiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur à semet ipso, sed quæcunque audiet, loquetur: & quæ ventura sunt annuntiabit vobis: ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis, in quibus verbis, propter Spiritus sancti à Patre & Filio progressionẽ, agnosce in duobus spiratoribus auctoritatem vnus principij, in Spiritu sancto nullam alienæ ab ijs naturæ differentiam. Quòd autem ita interpretari debeamus loca, quæ tam in scripturis quam in priscis patribus, videntur Spiritus sancti maiestatem non ita extollere, docet S. Basilius in eodem libro contra Eunomium, qui eadẽ via progrediens, quæ de filio dixerat, ea accommodat ad Spiritum sanctum. Eius verba hæc sunt, Quæ est necessitas, vt si dignatione atque ordine tertius sit Spiritus sanctus: sit quoque natura tertius. Nam quòd obtineat secundas post filium partes, fortasse pietatis ratio id tradit. Tertia verò vt natura, nec ex sanctis Scripturis didicimus neque veluti consequens eorum, quæ dicta sunt, concludere possumus. Nam quemadmodum Filius ordine, secundum post patrem locum habet, quoniam ab illo est genitus, & dignatione, quoniam principium & auctor ipsius Pater est, & quoniam per eum aditum

“ & accessum habemus ad Patrem: natura verò nullo modo est secundus, quoniam E
 “ vna est in vtroque diuinitas: ita Spiritus sanctus, & si ordine ac dignatione Filio est
 “ submissus, (vt hoc omnino concedamus) non tamen eo modo, vt quasi differentis
 ab ipso naturæ existat.

“ QVOD dicitur in eodem Cap. Spiritum sanctum assumi vt testem, trāslatum est
 “ à 15. capite Ioannis sic dicentis, Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam
 “ vobis à Patre spiritū veritatis, qui à Patre procedit, ille testimoniū perhibebit de me.

“ IN Cap. 20. obserua Presbyteri officia, quæ sunt hæc, docere, offerre, baptizare,
 benedicere populo: quorum quidem habet potestatem Presbyter, sed tamen illam
 exercere non potest, nisi concedente Episcopo: lege Ignatium Smyrnenfes sic insti-
 tuentem, Nemo sine Episcopo aliquid agat eorum, quæ ad Ecclesiam pertinent, illa
 “ firma Eucharistia censeatur, quæ sub Episcopo fuerit. Et paulò post, Non liceat si-
 “ ne Episcopo baptizare, nec offerre, neque sacrum facere. quod idem de reliquis mu-
 neribus censendum est. Nam hæc ipsa munera, quæ nunc contemnuntur, in veteri
 Ecclesia exercebant Episcopi, vt aliquando sola causa fuerit accersendi Episcopum
 absentē in Paschæ tempore, vt Catechumenos instruere, & baptizare posset, de Eu-
 charistia vides in Clemente Episcopum semper illam peragere: de docendi munere
 nihil dico, cum in hoc præcipuè versetur Episcoporum officium. Hoc verò est intel-
 ligendum quòd quanquam Presbyteri docendi munus habebant, tamen summa
 rei & doctrinæ iudicium Episcopo reseruabatur, imò præsentē Episcopo Presbyteri
 definebant munus suum, nisi ille aliud iuberet.

EX QUINTO LIBRO.

IN Capite 7. Considera auream illam sententiam de baptismo sanguinis, cur Ca-
 techumeni cum eo morientes salui fiant. Re ipsa enim commoriuntur Christo, alij
 in figura. Hæc scribenti, venit mihi in mentem alterius præclaræ sententiæ S. Cyril-
 li, quæ fusius eandem rem explanat. ea scripta est, in secunda mystagogia ijs verbis.

“ Orem nouam & admirabilem, non verè mortui sumus, neque verè sepulti, neq; ve-
 “ rè crucifixi surreximus: In veritate tamen saluamur. Christus sic crucifixus est, & re-
 “ ipsa sepultus, & verè resurrexit: atque hæc omnia nobis donauit, vt imitatione, pas-
 “ sionum suarum participes facti, re ipsa salutem consequamur.

IN Cap. 12. Quod de hirco desio dicitur, vel fortè mendesio, (nam ita quoq; di-
 ci posset, si illud *μὲν* quod in Græco præmittitur, sit syllaba) mihi id cuiusmodi sit,
 compertum adhuc non est, fortè enim alij locum hunc illustrabunt.

IN Cap. 16. Considera rem insignē, scilicet Iudam abfuisse cum data est Aposto-
 lis Eucharistia: Cyprianus enim secus sentit, in sermone de ablutione pedum, & Au-
 gustinus in Epistola 163. & in explicatione decimi Psalmi, & in sex. tractatu in Euā-
 gelium Ioannis, & Chrylostomus in sermone de latrone. Theophylactus, etsi idem H
 sentit, tamen agnoscit eam opinionem, qua alij affirmant Iudam non adfuisse, nec
 eam reijcit. Existimaui aliquando Dionysium Areopagitam hoc affirmare: quod si
 certum haberem, vix iam phas esse ducerem secus opinari, sed tamen cum Dionysij
 verba diligentius expenderem, non ita certa mihi visa est eius sententia: tātum enim
 affirmat Christum Eucharistiæ auctorem iustissimè excludere eum, qui non sanctè
 atq; ad imitationem sui sacro conuiuio interesset: quæ quidem sententia hoc non
 obscurè innuit, non autem manifestis, & perspicuis verbis asseruerat. Quare Maxi-
 mus ex verbis Dionysij, probabili quadā coniectura id colligit, cuius annotatio in
 “ Dionysij verba hæc est. Ex ijs aliquis rationabiliter dicere posset, quòd postquam
 “ exijt Iudas, tradidit discipulis Christus mysteria, vt qui ijs non erat dignus. Georgi-
 us Pachymeres hunc locum Dionysij nouo quodam modo explanat, putat enim
 Dionysium dicere, Christum tradidisse quidem Iudæ mysticum panem & calicem,
 mysteria verò solis discipulis dedisse, postquam Iudas discessit: eius verba hæc sunt,

Exclu-

A Excludit & segregat iustissimè Iudam, qui non sanctè conuiuio interfuerat, nam
 “ cum illum mystici panis & vini participem fecisset, mysteria discipulis, postquam il-
 “ le è cœna discessit, solis tradidit, cum ijs indignus esset Iudas. Cur igitur Iudam ar-
 “ cet à diuinis mysterijs, qui simul cœnauerat: Etenim docet, quòd non satis est tan-
 “ tum corporaliter adesse & conuiuium celebrare: non enim hoc cum communione
 “ habet similitudinem, sed oportet intellectu, & mente adesse. Hæc Georgius, qui, di-
 “ co, asseuerat ex Dionysij sententia, vnum Iudam participem fuisse cœnæ mysticæ,
 “ hoc est panis & vini mystici, non agni typici (hunc enim sensum manifestè expo-
 “ dunt verba Dionysij & Georgij) alterum, mysteria data solis Apostolis. Quærerem
 “ ego libenter à Georgio, quæ tandem fuerint mysteria, quibus exclusus sit Iudas, &
 “ quæ solis credita sunt Apostolis cum prius omnes simul panem & vinum mysticum
 “ sumpserint. si responderet fuisse sacramenti effectum & spiritualem manducatio-
 “ nem, rursus scire vellem ab eo, quid opus erat, vt propterea Iudas abesset? quòd si
 B mysteriorum traditionem putat ipsam Eucharistiæ institutionem, iam hoc scriptu-
 “ ræ aduersatur coniungenti Eucharistiæ institutionem cum eius dispensatione. Su-
 “ mens panem fregit, & dixit, Accipite & manducate, hoc facite, &c. Itaque mihi ma-
 “ gnæ tenebræ sunt non modò in Dionysij, sed etiam in paraphrasis sui verbis, quæ
 “ dicere volui vt admonerem lectorem, vt legens Dionysium, hanc rem etiam consi-
 “ deraret: mihi enim amplius de ea videtur quærendum. hoc tamen est in ea commo-
 “ di, quòd ad factum pertinet, vt siue hoc vel illo modo se habeat, nulla labe, neque
 peruersio fidei accidat.

IN eodem capite, Eucharistiæ mysteria dicuntur antitypa corporis & sanguinis,
 quæ vox idem valet, quod in Dionysio Symbola, hoc est signa: signa verò cum audis,
 noli ab ijs remouere signatum, ita enim illa signa sunt, vt etiam verè & realiter con-
 tineant signatum, hoc est corpus & sanguinem Domini: patres verò antitypa illa di-
 xerunt, vel respectum habentes ad præcedentem substantiam, vel quia species sunt
 C sacramenta corporis & sanguinis Christi, qui in eis continetur: appellationes enim
 plerunq; ducuntur ab eo, quod apparet & sub sensum cadit.

PENE omiserā id, quod in secundo capite tertij lib. annotatione dignū videtur:
 damnari enim videtur nuptiæ, quæ mortua prima vxore iterantur. Scito autem hu-
 iusmodi nuptias non damnari, iustæ enim sunt: reprehenditur autem intemperan-
 tia eorum, qui illas contrahunt. nam cum primis nuptijs diuino illi propagandæ so-
 bolis præcepto satis fecerint, iterum iungunt connubia, quæ improbantur ab anti-
 quis, non quòd putent ea nepharia, sed quòd sint indicia incontinentiæ, & libidinosi
 putentur, qui illa appetunt. Eam ob causam antiqui Canones bigamis pœnitentiæ
 tempus præscripserūt, quod legimus in Conc. Ancyr. Can. 19. & Neocæsar. Can. 3.
 & Laod. Can. 1. Tertullianus etiam cum recta saperet, has nuptias permissas tan-
 tum putauit: Hieronymus durior fuit bigamis, ita vt nisi lenius cum eo agatur, vix
 possimus illum à reprehensorū criminatione vindicare. redeo nūc ad quintū librū.

D IN Cap. 18. quinti libri, in quo traditur seruandi Paschæ ratio, nihil iam anno-
 tandū est, sed id totum potius delendū, vt nothum ac nouū. quod luce clarius per-
 spici potest ex ea Epiphaniij disputatione, qua vtitur aduersus Audianos imitantes in
 Paschæ obseruatione Iudæorum consuetudinem: narrat enim Epiphanius Audia-
 nos sententiā suā defendisse auctoritate constitutionis Apostolorū, in qua caueba-
 tur ne alij calculū Paschæ facerēt ipsi, sed agerēt Pascha quādo fratres sui de circūci-
 sione agerent, atq; id vnà cū eis celebrarent, agnoscitq; Epiphanius huiusmodi con-
 stitutionē, atq; eā interpretatur, inquiens primū, dici in constitutione Pascha agē-
 dum, quando id agerent fratres de circuncisione, non fratres qui sunt in circunci-
 sione, hoc est quando agerent ij Episcopi, qui de circuncisione & Iudæorum gente
 genus ducebant, quos scribit quindecim fuisse. deinde inquit, id factū fuisse ab Apo-
 stolis ad tuendam consensionis vnitatem. Quare tantum abest vt ea, quæ in hoc ca-
 pite legimus Apostoli statuerint, vt etiam contraria horum ab ipsis præcepta

Ff 4 videantur.

videantur. Præterea orientales illi Iudaicum morem retinentes, nullam aliam excu-
sationem, vt in Eusebio legimus, afferebant suæ obseruationis, nisi quòd Ioannem
& Philippum Apostolos imitarentur, testabatúrque Polycarpus Ioannis discipulus
se vnà cum Ioanne eo die Pascha celebrasse. Neque mirum est Apostolos in illis Ec-
clesiæ rudimentis eo die inter se egisse Pascha, quo ipsi cum Domino egissent. Sed
quid opus est aliunde argumenta petere? ipsa constitutio se prodit, & tantum non
vocem emittens, clamat se nouam esse: ait enim æquinoctium fieri vigesima secunda
Distrimensis, hoc est Martij: perspicuū est autem Christi tempore æquinoctium fu-
isse vigesima quinta Martij: tēpore verò Anatolij Laodicensi Episcopi, qui vixit, Pro-
bo imperante, anno Domini ducentesimo octuagesimo, æquinoctij tempus retro-
cesserat tribus diebus, solq; arietem ingrediens faciebat æquinoctium vernum vn-
decimo Calendas Apriles, hoc est vigesima secunda Martij, quod narrat Eusebius
in Ecclesiasticæ historiæ libro septimo. Quare noua est constitutio, fortasse edita
post Consilium Nicænum, in quo Paschæ obseruatio ad eam rationem redacta fuit
vt post æquinoctium vernū, quarta decima lunæ obseruaretur, & die dominico, qui
post plenilunium primus esset, Pascha celebraretur, quod factum est ea præcipue ra-
tione, ne Iudæorum consuetudinem imitaremur, neque bis in eodem anno Pascha
ageremus, hoc enim accidere posset si tantum duodecim lunares menses obseruare-
mus, nulla æquinoctij ratione habita, aliquando enim post æquinoctium celebrato
Pascha, eodem anno ante æquinoctium itidem celebraretur: initium enim anni or-
diuntur ab introitu Solis in signum Arietis. Existimo igitur cum verba Apostolicæ
cōstitutionis viderentur antiqua, illi & ab ecclesia reiecta, Paschæ celebrationi quo-
dammodo fauere viros pios, illa verba, ne offensionis causam præberent, & aliquos
in errorem inducerent, deleuisse, reposuisseque receptam & probatam ab Ecclesia
obseruandi Paschæ rationem.

IN Cap. 19. intellige Christianos olim sex diebus ante pascha siccis cibis vesci so-
litos, cuius moris mentionem facit Epiphanius in libro tertio aduersus hæreses. G

IN Cap. 21. illa auctoritas, qua dicitur quod Dominus accepit ignem à domino,
& alia qua Iacob fatetur se vidisse deum facie ad faciem, item illa de rubo, quem vi-
dit Moyses ardentem, meritò accommodantur ad filij Dei personam: fuit enim hæc
constans priscorum procerū sententia, ijs & huiusmodi alijs visionibus, Christum
Dei demonstratum. Possem ad hoc probandum vnanimem Patrum omnium consen-
sum in medium asserere, sed breuitati studens, contentus ero vna sancti Leonis sen-
tentia quæ scripta reperitur in Epistola 13. ad Pulcheriam Augustam, ijs verbis. Po-
tuerat quippe omnipotentia filij Dei sic ad docendos iustificandosque homines
apparere, quomodo Patriarchis & Prophetis in specie carnis apparuit, cū hoc lucta-
men iniit, aut sermonē conferuit, cūque officia hospitalitatis non abnuuit, vel etiam
appositum cibum sumpsit, sed illæ imagines huius hominis erant indicia, cuius veri-
tatem ex præcedentium Patrū stirpe sumendā significationes mysticæ designabant. H

IN eodem Capite, cum dicitur Deum Verbum, Deo ipsius ac Patri in condenda
rerum vniuersitate ministrasse, cautus esto, & memento eorum quæ de auctoritate
Principij sunt dicta: noli que putare illud ministerium efficere filium minorem Pa-
tre, ministrat enim quatenus sapientia & ars Patris existit, per quem vniuersa sunt
condita. Iustinus in dialogo, quem cum Tryphone habuit, opera filij Patri coope-
rantis, ministeria appellat, filiumque Patris ministrū, scilicet ea ratione, qua dictum
est, Verbum esse rationē artēque Patris in rebus creandis, productumque à Patre
qui ei vnà cum essentia eandem operandi potestatem dedit. Quare vt hic ordo sig-
nificaretur, Patres aliquando ministerium filio tribuerunt. Non potuit autem hæc
res planius explicari, quam est à Tertulliano explicata in lib. de Trinitate, cuius ver-
ba hic subieci, quoniam instar normæ esse debent, ad quam hæc, quæ duriores viden-
tur, priscorum sententiæ, sint dirigendæ. Sic igitur in fine eius libri inquit Tertulli-
anus, Subiectis enim ei quasi filio omnibus rebus à Patre, Patris quidem sui Filius
probat

A probatur, cæterorum autem & Dominus & Deus esse reperitur. Ex quo dum huic,
qui est Deus, omnia substrata traduntur, & cuncta sibi subiecta Filii accepta refert
Patri, totam diuinitatis auctoritatem rursus illi remittit: vnde vnus Deus ostenditur
verus & æternus Pater, à quo solo hæc vis diuinitatis emissa, etiam in Filium tradita
& directa, rursus per substantiæ communionem ad Patrem reuoluitur. Deus qui-
dem ostenditur Filius, cui diuinitas tradita & porrecta conspicitur, & tamē nihilo-
minus vnus Deus Pater probatur, dum gradatim reciproco meatu illa maiestas, at-
que diuinitas ad Patrem, qui dederat eam, rursus ab illo ipso filio missa reuertitur
& retorquetur, vt meritò Deus Pater omnium Deus sit, & principium Filij sui, quē
Dominum genuit: Filius autem cæterorum omnium Deus sit, quoniam omnibus
illum Deus pater præposuit quem genuit: ita mediator Dei & hominum Christus
Iesus omnis creaturæ subiectam sibi habens à Patre proprio potestatem qua Deus
est, cum tota creatura subdita sibi concors Patri suo Deo inuentus, vnum & solum
B & verum Deum Patrem suum, manente in illo quod etiam auditus est, breuiter ap-
probauit. Est igitur ipse filius creaturarum conditor vnà cum Patre, *διμουργός* om-
nino, ita enim alijs in locis eum Clemens appellat, hoc est opifex atque auctor, non
ὑπουργός quemadmodū Arrius & Aetius impiè dicebant: facientes etiam quasi secū-
darium Deum submissum ac subordinatum primo cōditori quorum opinionis du-
ritas à Christianis mentibus longè repellatur.

EX SEXTO LIBRO.

IN Cap. nono animaduerte ferè earundem hæresum mentionem fieri in Episto-
lis Ignatij. De Prophetia, & de monarchia sermones à Petro cum Simone habitos,
scriptos à se testatur Clemens in Itinerario.

QVARE in quinto decimo capite habentur, atque omnia ea, quæ pertinent ad
C Concilium illud Apostolorum, cuius in Actis fit mentio, non sunt continuanda
cum alijs, quæ primo loco dicta sunt, in quibus mortis Iacobi Episcopi facta est mē-
tio: quare dirige hæc ad eam normam, quam posui in Prolegomenis, cum de me-
thodo agerem.

IN eodem Cap. nomen Iacobi Zebedæi delendum est, negligentia enim vel im-
peritia alicuius huc irrepfit, cū Iacobus Zebædei filius antequam hæc gererentur,
ab Herode fuerit interfectus, id quod in Actis Apostolorum legitur.

IN Cap. 16. statuitur iterandum esse baptisma ab hæreticis administratū, quod
conuenit cum quadragesimo septimo Canone eorundem Apostolorum: iudico au-
tem Apostolos id statuisse quòd ijs, qui eo tempore hæreses sectabantur, cum de di-
uinis personis falsa atque impia opinarentur, non potuerunt seruare synceram ba-
ptismatis formam, proptereaque necessarium erat instaurare baptismum in ijs, quos
ipsi baptizassent. Quòd idem statuit Nicæna Synodus in Canone 19. de ijs, qui à Pau-
lianistis fuerant baptizati, ij enim à Paulo Samosatensi profecti, Christi diuinitatem
labefactabant. Quam impietatem postea Arrius & Aetius magis peruulgarunt.
Narrat Epiphanius formam baptismatis seruata ab Aetio, quæ hæc erat. In no-
mine Dei increati, & in nomine Filij creati, & in nomine Spiritus sanctificati,
& à creato Filio creati. Quis non videt, hoc modo, tota fide euerfa, necessariam fu-
isse baptismi renouationem? idem existimo de ijs, quos rebaptizari voluerunt
Apostoli.

IN Cap. 24. noli putare vniuersum populum Romanum eo tempore, Christi fi-
dem amplexum fuisse, sed cū multi essent in vrbe Christiani, iamque religio esset ce-
lebris. præsertim si ab ea (vt legitur) Tiberius non abhorruerit, propterea hanc rem
extollens Clemens, inquit, Romanos recepta Christiana pietate, ab Idolorum cultu
discessisse.

IN Cap. 26. recognosce easdē hæreses numeratas ab Ignatio, in quibus animad-
uertere

uerte illud idem, quod in decimo septimo cap. tertij libri dictum est de Deo, qui est E supra omnia. Hoc loquendi more à Clemente accepto vsi, sunt Ignatius, & Iulianus, cum Trinitatis personas distinxerunt, quod quoties occurreret reuoca in memoriam, quæ de hac re in eo loco annotata sunt, ita enim omnis erroris suspitio abiret.

EX SEPTIMO LIBRO.

IN Cap. 23. Non debes mirari, quòd ieiunium ante baptismum præcipitur, cum præcipue ob eam causam putem Catechumenos olim in nocte magni Sabbati baptizatos. Narrat Cassiodorus Burgundiones, cum vexati ab Hunnis in Galliã transissent, Christianãque pietatem recepissent, à quodam Episcopo baptizatos fuisse indicto ipsis prius octo dierũ ieiunio. Tertullianus in libro de Baptismo, Ingressuros, inquit baptismum, orationibus crebris ieiunijs, & geniculationibus & peruigilijs orare oportet, & cum confessione omnium retrò delictorum. F

IN Cap. 24. quartæ & sextæ feriæ ieiuniũ præcipitur, quod diu mansit in Ecclesia, nunc (quod est dolendum atque lugendum) cum alijs optimis maiorum institutis in dissuetudinem abiit. Præcipitur quoque sabbati celebritas, quam tamen cum diei Dominici cultu minimè æquatam, ostendit huius libri caput trigessimũ quartum, non est autem mirandũ Apostolos œconomia, atque consilio vfos, aliquid Synagogæ ad Ecclesiam migranti concessisse: altè enim in ea infederant veteres ceremoniæ, vt non adeò facile aboleri possent. Fuit tamè hic mos (vt vidimus in secũdo libro) ita retentus, vt in eo die meditatio diuinæ legis esset, non manuum cessatio. Consilium Laodecenũ iubet in Sabbato congregari Ecclesiã, idèque prohibet eum diem more Iudæorum custodiri. Etiam quod hic statuitur de vnus magni Sabbati ieiunio, agnosco priscum morem, sed eundem accessione meliorum legum exoletum: nam Ecclesia Romana, quæ Apostolica vtens potestate, singula pro conditione temporum in melius mutat, non fuit contenta vnus Sabbati ieiunio, sed instituit, vt idem mos in omnibus Sabbatis seruaretur. De ea re, atque alijs eò spectantibus extat præclara Innocentij primi Epistola ad gaudentium Egubinum Episcopum. G

IN Capite 39. nota Patrem appellari Deum ingenitum, alibi filius dicitur Deus genitus, quæ voces & si molliores sunt, suspectæ tamen fuerunt patribus, cum ab Arianijs usurparentur, qui ingeni & geniti differentiã induxerunt, putantes ex ea filij naturam diuersam fieri à patre. Duces illi Ecclesiæ, & si voces non aspernabantur (non enim id efficiunt, quod volebant Ariani) tamen quoniã in scripturis non reperiuntur, & eis utebantur hæretici, quorum etiam vocabula timenda sunt, ideo in eis recipiendis, cautionem adhibendam censuerunt: lege Epiphanijs disputatiõem contra Aërium, & Basilij contra Eunomium. Magnus Athanasius in epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ, duo inquit significare ingenitum, id quod existens factum non est, & id quod suæ naturæ auctorem non habet: ad priorem significationem respiciens, filium ingenitum verè dicere poterit, idem si alteram spectet, id de solo Patre verè affirmabit: postea idem sanctissimus Pater, sciens ijs vocibus vfos priscos, præscribit nobis, quemadmodum in eorũ libris hæ voces sint intelligendæ: inquit enim, Non ignoramus eos, qui dixerunt vnum esse ingenitum Patrem, non eo animo scripsisse, quasi Verbum Dei genitum, hoc est factum, & opus esse vellent, sed idè, vt ostenderent, Patrem sui auctorem non habere, sed illum Patrem sapientiæ esse, & omnia genita, hoc est quæ facta sunt, in sapientia fecisse. Cum igitur incidet in hæc verba (incides autem sæpe) noli existimare ea iniecta ab Arianijs, & si ipsi ijs vocibus delectati sunt, sed illa accipe quemadmodum Athanasius est interpretatus nunc cum expulso Arianijs errore integra sinceraque manserit Homouijs fides hæc voces non ita perhorrescimus.

IN Cap. 40. dicitur Christus genitus bene placito Patris, nõ quòd voluntas Dei Patris

A Patris ei ortum dederit (omnibus enim creaturis, vt inquit Hilarius, substantiã. Dei voluntas attulit, sed Filio natura dedit) sed dicitur genitus bene placito Patris, quatenus in eo naturaliter genito quiescit beneplacitum Patris. Hic est enim, inquit, Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Pari sententia Origenes inquit, Patrem protulisse germen voluntatis.

IN Cap. 43. sunt hæc verba, (post hæc adorat ipsum vnigenitum Deum, post ipsum, & propter ipsum gratias agens ipsi,) quorum verborum hæc est sententia, adorat vnigenitum Deum post ipsum, id est post Deum Patrem, vt ex eo intelligatur ordo originis, & in Patre principij dignatio, vt iam diximus, & propter ipsum, siue per ipsum, id est per Filium gratias agat ipsi Patri.

IN Cap. 42. 43. 44. habes benedictionem olei Catechumenorum, aquæ baptismatis, & Chrismatis: intelligendum est autè priscos illos mgnã vim tribuisse horum elementorũ sanctificationibus. Tertullianus in libro de Baptismo sic inquit, Igitur omnes aquæ de pristina originis prerogatiua sacramentum sanctificationis consequuntur, inuocato Deo: superuenit enim statim Spiritus de Cœlis, & aquis superest sanctificans eas de semetipso, & ita sanctificatæ vim sanctificandi cõbibunt. Cyprianus ad Ianuarium, oportet verò mundari & sanctificari aquam prius à sacerdote, vt possit baptismi suo, peccata hominis, qui baptizatur, abluere. Augustinus tract. 80. in Euangelium Ioannis, Detrahe verbũ ab aqua, quid erit nisi aqua, accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Ante hos, Dionysius in capite de baptismi, exponit quemadmodũ aqua per Spiritus sancti inuocationẽ, & sacri Chrismatis permissionẽ sanctificata, præparabatur ad baptismũ. Cyprianus in sermone de Chrismatis vnctione, sanctificatis (inquit) elemētis iam non propria natura præbet effectũ sed virtus diuina potentiũs operatur. Cyrillus Hierosolymitanus, qui has ipsas baptismi ceremonias tradidit, de oleo exorcizato, (ita enim appellat oleũ Catechumenorum) post multa alia hæc inquit, Quemadmodum insufflationes sanctorum, & diuini nominis inuocatio, quasi vehemens flamma vrit atque fugat dæmones, ita hoc oleum exorcizatum, inuocatione Dei, & oratione tantas acquirit vires, vt non solũ ardentia peccatorũ vestigia delet, sed etiã omnes inuisibiles dæmones expellat.

IN Capite 44. verba sunt obscura, (vnus cuiusque enim manus impositionis virtus hæc est) si mendum absit, sententia (nisi fallor) est huiusmodi, in qualibet manus impositione tam ea quæ fit in baptismi, quàm ea quæ fit in sacramento confirmationis, virtus hæc est, id est virtus in sanctificatis elementis consistit, quatenus sacramenta illa requirunt materiam per inuocationem Spiritus sancti sanctificatam atque præparatam, sine qua sacramentum ritè administrari non potest: quæ sententia valde conuenit ijs, quæ mox sequuntur. (nisi enim super quodlibet horum inuocatio fiat &c.) in quibus verbis esto cautus, & primum illud tibi statue, sanctificationem materiæ baptismi magis requiri præcepti, quàm sacramenti necessitate. Sancti Patres tamen, tam ij quorũ verba protuli, quàm alij non pauci, illam inuocationem Spiritus sancti super aquã magno opere extollunt, atque ei immensa tribuunt, vt non mirũ sit Clementem quoque adeo cã commendasse, nam eius dictis minime aduersatur, vt quis non adhibita ad baptismum aqua sanctificata, verè sit baptizatus: & si absit contemptus vel negligentia, sacramenti fructum consequatur. Non enim negat Clemens illum esse verè baptizatum, sed inquit, non abiecit eum animæ sordes, hoc est, non esse affectum baptismi effectum. Quod intellige, si præter necessitatem, seu aliã æconomicam rationem eam omiserit.

CONVERSIONEM ad Orientem explanãs S. Cirillus, cuius sæpè mentionẽ feci, hæc inquit, Quãdo abrenuncias sathanæ, omni testamẽto, veteriq; pacto in inferno cũ eo inito rescisso, aperitur tibi paradysus dei quẽ plãtauit ad Orientẽ vnde propter præuaricationẽ primus pater noster fuit expulsus, cuius rei signũ est, cũ ab Occidẽte cõuerteris ad Orientẽ, qui lucis est locus. Oēs alias baptismi ceremonias à Clemẽte expositas, Dionys. Tertull. Cyprian. Cyrillus, Aug. & deniq; prisci oēs agnoscunt.

CAPVT 47. continet hymnum Angelorum, quem quoniam, S. Hilarius, paucis E mutatis, in latinum conuertit, atque in missam includit, Concilium Toletanū quartum, & quidam alij eum huius hymni auctorem faciunt.

EX LIBRO OCTAVO.

IN Capite primo, in quo sermo est de Episcopis improbis, quasi ij non sint veri Episcopi, caue ne hæc sententia tibi sit occasio sequendi errorē Hulsitarum negantium Episcopum, presbyterumue mortali peccato obstrictum esse Episcopum, vel presbyterium. Non enim ita est accipienda Clementis sententia, quali velit eos, qui huiusmodi sunt, amittere potestatem, quam in ordinatione acceperunt, sed eos negat esse Episcopos, quatenus officia ac munera, quibus funguntur, non sunt grata atque accepta Deo, imò neque electio ipsorū ei tribuitur, sed hominibus: sunt igitur hi Episcopi quoad potestatem: non sunt Episcopi, quoad Deum attinet, quia Institutiones ipsorū atque officia, quæ postea exercent non sunt probata Deo. Ioannes Chrysostomus hanc quæstionem pertractans, ad eius explicationē produxit
 Clementis sententiam, cuius verba audiamus. Diaconis autem & Presbyteris secundum præuidentiam suam. illis videtur Deus iniungere ministerium Diaconatus aut Presbyteratus, qui sunt iusti: qui autem inueniuntur iniusti, illos ordinasse homines videntur, non Deus ab exitu ergo rei cognoscitur, qui à Deo ordinatus est, & qui ab hominibus. Qui enim ministerium suum bene consumauerit, apparet quia ex Deo fuerat ordinatus: qui verò ministerium suum non bene consumauerit, ex hominibus ordinatus est. Quomodo autem quidam sacerdotes ex hominibus ordinantur, manifestè in libro octauo Canonum Apostolorum dicitur Hieronymus quoque in commētarijs in Epistolam ad Galatas asseuerat, eos esse ab hominibus ordinatos, qui indignè, fauore populi, patientiā Domini contemnentis diuino sacerdotio contra meritum ordinantur. Tales igitur non sunt sacerdotes hoc est, Deus non elegit eos, vt essent sacerdotes, neque ipsorum muneribus acquiescit diuini beneplaciti cōsensio, quanquam ex vi ordinationis consequuntur diuinitus sibi delatam potestatem.

IN Cep. 3. vide id, quod etiam in Dionysio legitur, signum externum, quo instituantur Episcopi & cælestem accipiunt potestatem, esse impositionē libri Euangeliorum ceruicibus illorum, qui instituuntur, cuius rei rationem cognoscet ex eodem Dionysio, ex qua plura possunt intelligi, quā mihi modò breues annotationes scribenti, & offensiones vitanti, explananda videntur.

IN eodem capite tertio, Pater appellatur cunctorum opifex per Christum, qui (vt diximus) est ars & sapientia patris, per quam facta sunt sæcula.

IN quarto præcipit Catechumenis, vt se cōmēdent Deo ingenito per Christum & meritò: per eum enim habemus accessum ad Patrem.

IN nono & decimo cap. qui illuminantur, sunt ij Catechumeni, qui de fide instructi, & diu in Ecclesia versati, breui erant ad bāptismum accessuri.

IN cap. decimo sexto, attende verba præfationis, quibus etiam nunc vtimur, ab Apostolis manasse ac ne constitutio nouitatis suspicionem tibi afferat, lege Cirillum qui in mystagogicis orationibus hunc ipsum Liturgiæ morem exposuit, totidē verbis de Clemente trāsflatum ex quo facillè intelligitur liturgiam Clementis Hierosolymis in vsu fuisse, eadem verba leguntur in Basilio, & Ioanne Chrysostomo, Iustinus, & si verba non retulit, tamen eorum vim expressit. In eodem cap. dicitur Filius voluntate & potentia Patris generatus: quibus verbis explanatur recta de origine filij sententia, est enim potentia generatiua Patris principium generationis filij cuius æterna voluntas est comes.

IN cap. 17. (vt ostendat hunc panē corpus Christi tui.) hoc est vt efficiat, hanc enim vim habet Græcum verbum. Eadem verba sunt in Liturgia Iacobi, Basilij, Chrysostomi, quæ

A quæ nemini suspicionem afferre debent, quasi alijs verbis, quàm ijs, quæ à Domino accepta se nobis tradere affirmat Paulus, putauerint ij Patres panem & vinū in corpus & sanguinem conuerti, constans enim & perpetua fuit omnium patrū sententia verbis Domini tantum mysterium administrari. Quod verò hoc loco dicitur, ad superiora verba respectum habet, & ad illa referri debet vt enim quæ ante consecrationem dicuntur, ad oblationem corporis & sanguinis Christi dirigēda sunt, sic quæ post consecrationem mysticè precatur, & facit sacerdos, ad vnum peractæ consecrationis actum trahuntur Sacerdos ante consecrationem tenens manu patinā, & calicem, dicit se offerre hostiam immaculatam pro peccatis, & calicem salutaris, quæ actio respondet oblationi corporis & sanguinis faciendæ, tunc anticipatione quadam sacerdotis mente atque proposito conceptæ, ita post consecratā Eucharistiam inuocatur Spiritus sanctus illorum munerū sanctificator, & peracti operis vnā cum Patre & Filio effector, quæ inuocatio non est separanda à priore actione, qua sacerdos, verba Domini proferens, panem & vinum consecrauit, sed ad eundem actum reuocari debet, imò ad idem temporis momentum, quo illa admirabilis conuersio facta est: nam cum omnia simul, atque vno tempore fieri non possint, ordine, ac temporis interuallo disponuntur, quæ verò sermone & tempore diuiduntur, cogitatione atque intelligentia sunt in vnum coniungenda. Græci cum in Concilio Florentino interrogati essent, cur post verba Domini prolata, quibus consecratio absoluitur, precarentur Deum vt panem & vinum in corpus & sanguinē conuerteret, responderunt, se constanter credere consecrationem verbis Domini perfici, preces autem illas eam vim habere, atque idem valere, quod in Latinorum Liturgia oratio, quæ post consecrationem dici consuevit. Supplices te rogamus omnipotens Deus iube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum, in conspectu diuinæ maiestatis tuæ.

IN cap. 18. habetur oblatio pro Prophetis Apostolis & Martyribus, quæ fortè Calicui videbitur absurda, eo quod iniuriam (vt inquit Augustinus) facit Martyri, qui orat pro Martyre. Tu verò intellige hoc loco non modo nihil absortū fieri, sed etiam maximè pietatem coli. audi autem non me, sed Cyrillum, cuius nomen toties repetiui, hanc sanctorum memoriam exponentem ijs verbis, Atque hoc sacrificium tibi offerimus, vt memores simus, primum eorum, qui dormierunt, Patriarcharum Prophetarum, Apostolorum, Martirum, vt Deus orationibus & intercessionibus ipsorum nostram deprecationē suscipiat: deinde vt in memoria habeamus sanctos patres, qui dormierunt, atque Episcopos, & denique omnes, qui nos præcesserunt magnam vtilitatem credentes accessuram eorum animabus, pro quibus offertur, ex oratione sancti & tremendi sacrificij. Habes in Cyrillo duplicem ordinem dormientium, quorum in sacrificio fit mentio, vnum constantem ex Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribus, qui ideo memorantur, vt nostræ necessitatis ipsi memores, rogent Deum pro nobis: alterum ordinem eorum, quorum necessitati nos oratione & sacrificio subuenimus. Præter hæc, quæ dicit Cyrillus, videtur Christianæ pietati maximè consentaneum, vt sacrificium etiam pro Patriarchis, atque Apostolis offerri dicatur, non quidem ad delictorum expiationem, sed ad gratiarum actionem: aguntur enim gratiæ Deo, quod illi athletæ, & pugnatōres magni, post tot susceptos labores, & gloriā Dei celebratam, dignam suo certamine gloriā acceperunt. De alijs autem, quibus sacrificio opem præstamus, nihil iā attinet dicere, cum continuata traditione, constantique omnium patrum testificatione, certum iam sit ab incunabulis Ecclesiæ, toto Orbe Christiano, atq; omnibus temporibus mortuorum memoriam supplicationibus & sacrificijs cultam ac celebratam fuisse.

IN Cap. 17. memoratur impositio manuum, quæ fiebat Diaconissis, quod pugnat cum decimo nono Canone Concilij Nicæni, negante Diaconissas manuum impositionem habere. Item quod dicitur de imponenda manu Hypodiaconis, & ijs qui in minoribus gradibus collocantur, est omnino mihi dubium, cum canoni-

ea auctoritate constet, manuum impositionem infra diaconatum non descendere. E
 IN Cap. 35. ne sit tibi mirum creaturam, De inuocatione, solemnique pecca-
 tione sanctificatam, adipisci facultatem expellendorum morborum, que etiam dæ-
 mones fugare soleat, refert S. Thomas se in historijs legisse, Anachoretas, qui in AE-
 gypti solitudine vitam ducebant, vicinis mittere solitos oleū benedictum ad curan-
 dos morbos idoneum.

IN eodem cap. ancilla libidini domini obsequens recipitur, cum enim ipsa sui
 corporis potestatem nō habeat, meritō culpa nō in eam, sed in dominū est rejiciēda.

PRECEPTIO quiescendi diebus Apostolorū, fortē post tempora Apostolorum
 adiecta fuit, quanquam incredibile non est Apostolos suum exitum in Dei gloriam
 & fidei propagationem futurum prospicientes, voluisse, vt ijs diebus fideles in com-
 memorandis eorum certaminibus & Christi nomine celebrando essent occupati.

CONSTITVTIO iubens seruum & ancillam & separari: intelligenda est, si ij in-
 uitis dominis, seu omnino non iustis nuptijs sint copulati. F

IN Calce ultimi Capituli, in quo de institutione sacrificij agitur, habentur verba
 quædam, quæ an sã præbere possent, vt ij libri sint contemnendi. Inducuntur enim
 tresdecim Apostoli dicentes se à Christo ordinatos: quod mirum esset si Christus
 omnium Ecclesiæ munerum institutor, & auctor, suam excellentem potestatem sa-
 cramentis alligasset, vel eam certis finibus circumscriptam, vnum in locū inclusisset
 Matthias supra quem cecidit fors hoc est (vt Dionysius interpretatur) signum visi-
 bile apparuit, vt Apostolus, sic sacerdos à Domino est electus: Paulū, non ab homi-
 nibus, neque per homines electum, omnia munera ab eo accepisse, censendū est qui
 cum vas electionis instituit. Subiungit Clemens in personam Apostolorum. Qui
 propter nos factus homo, & spirituale sacrificium Deo suo & Patri offerens, ante
 passionem nobis præcepit solis, vt hoc faceremus, quanquam nobiscū essent alij, qui
 in illum crediderant. Ijs verbis aiunt Clementē censere tresdecim Apostolos fuisse

cū Dominus mysticam cænam celebravit. Quæ tamen verba non sunt refe- G

renda ad superiora, sed intelligenda solum de ijs, qui tunc præ-
 sentes fuerunt. Nosti enim ex mea obseruatione Cle-
 mentis morem ita inducētis Apostolos lo-
 quentes, vt sermo præsens ad
 præterita refera-
 tur, &

quamuis omnes loqui videantur, ijs tamen solis tribuatur narratio,
 qui rei, quam exponunt præsentis interfuerunt.

SEQVNTV

H

EPISTOLAE B. CLEMEN-
 TIS PONTIFICIS MARTYRIS DE VE-
 RA FIDE, ET RECTE CONSTITVENDA RE-

GENDA QVE ECCLESIA, EXPLICATAE, DEMON-
 stratæq; scholiolis Lamb. Gruteri Venradij.

ARGVMENTVM PRIMAE
 EPISTOLAE CLEMENTINAE, PER
 Lamb. Gruterum Venradium.

*Eato Iacobo Iusto, Hierosolymorum Episcopo prescribit doctis-
 simus & sanctissimus Clemens, quonam modo abs Petro Apo-
 stolo iam iam morituro sit ordinatus Romæ Episcopus: quæq;
 ipsi Præcepta dederit, tum de officijs gerendi Episcopatus: tum
 de officijs presbyterorum erga cuiusq; conditionis atq; ætatis ho-
 mines, tum deniq; de Concionatoribus, catechistis & diaconis: quæq; ratione for-
 mam ipsi Ecclesiæ pereleganter descripserit, postremò, quæ obedientia Episco-
 po & Pastori præstanda veniat, & quomodo sit omnibus sanctè viuendum.
 Utinam aut, hæc officia sic à Petro descripta, ab ijs, à quibus debebant, obser-
 uata perfectaq; essent, aut fierent etiam nunc nunquam profectò tam miserè de-
 formata foret Ecclesia nostra Catholica, & verò citò reformari possset, quo de
 vix certam spem pjs concipere in hoc quidem rerū statu liceat. Omnino statuo,
 hanc Clementis veram esse Epistolam: vt meritò digna
 sit legi. Sed de veritate supra.*

ARGVMENTVM PRIMAE EPI-
 stolæ Clementis, per Ioan. Sichardum.

*NON admodum his repugnauerim qui epistolam istam Clementis, Recognitionibus præsi-
 gendam censuerūt, vt quæ à Rufino latinitate donata sit ante recognitiones. Attamen cum
 in præfatione ad Gaudentium episcopum, Rufinus eius rei ipse meminert, nolit que versio-
 nis tempus obseruari, visum fuit subiniquum, auctori iniuriam facere, præsertim huc nos se-
 rie historia inuit ante. Nam quid est verisimilius, quam tum demum ad constituendum ecclesiæ statum
 Petrum animum adiecisse, cum iam videret mortis diem adpetere? Quod vero Clemens hic se primum à
 Petro episcopum Romæ ordinatum asserit, à Rufino est satis superque excusatum, dum Apostoli & Episco-
 pi peculiaris munera, inter se differre dicit.*

EPISTOLA CLEMENTIS

PRIMA AD IACOBVM FRATREM

DOMINI, RVFINO TORANO AQVILEI

ENSE INTERPRETE.

Matth. 16.

Ioan. 1.

π α θ Ϟ.

* Neronē
vel ipsum
diabolum
intellige.
Ita Paulus
2. Thes. 2.

CLEMENS Iacobo fratri domini, & Episcopo Episcoporum regenti Hebræorum sanctam ecclesiam Hierosolymis, sed & omnes ecclesias, quæ ubiq; Dei prouidētia fundatæ sunt, cum presbyteris & diaconis, & cæteris omnibus fratribus, pax sit semper. Notum tibi facio domine, quia Simon Petrus, (qui veræ fidei merito, & integræ prædicationis obtentu fundamentū esse ecclesiæ definitus est, quæ de causa etiam domini ore cognominatus est Petrus, qui fuit primitiæ electionis domini Apostolorum primus, cui & primò Deus pater filium reuelauit, cui & competenter beatitudinem contulit, qui & vocatus est & electus & coniuua domini & comes effectus, tanquam bonus & probatissimus discipulus, qui obscuriorem mundi plagam occidentis, velut omnium potentior, illuminare præceptus est, quiq; & integrè potuit implere præceptum: Sed quousque sermonem protraham, refugiens indicare, quod triste est? Quod quidem necesse est, licet tardè, proferre.) Hic denique ipse Petrus, qui pro immensa charitate, quam erga omnes homines gerebat, palam cum omni fiducia, * aduersante etiam tyranno totius mundi, bonum prædicare non destitit: & regem omnium seculorum per orbem terræ, & vsque ad ipsius Romanæ vrbs huius notitiam, vt etiam ipsa saluaretur, inuexit: Hic, inquam, pro pietate pati volens, præsentem vitam finiuit. In ipsis autem diebus, (quibus vitæ finem sibi imminere præsentit) in conuentu fratrum positus, apprehensa manu mea repente confurgens, in auribus totius ecclesiæ hæc protulit verba: Audite me fratres & conserui mei, quoniam vt edoctus sum ab eo, qui misit me, domino, & magistro meo Iesu Christo, dies mortis meæ instat, Clementem hunc Episcopum vobis ordino, cui soli meæ prædicationis & doctrinæ cathedram * trado.

Refert Egesippus libro tertio, capite secundo, de excidio Hierosolymitano, Christum Petro precibus discipulorum fugienti ante urbem occurrise, vt que rediret, monuisse, & crucis necem prædixisse. Sic testatur ipse Petrus 2. Epist. cap. 1.

Qui mihi ab initio vsque in finem comes in omnibus fuit, & per hoc veritatem totius meæ prædicationis agnouit. Qui in omnibus tentationibus meis socius extiti, fideliter perseverans. Quem præ cæteris expertus sum Deum colentem, homines diligentem, castum, discendi studijs deditum, sobrium, benignum, iustum, patientem, & scientem ferre nonnullorum (etiam ex his, qui in verbo Dei instituntur) iniurias.

Describit hanc historiam ex hac epistola Nic. Callistus, libro 2. cap. 35. Vide autem, qualem constituat sibi Petrus successorem Episcopum. Et certè talem vult Paulus constitui, 1. Tim. 3. Tit. 1.

Propter quod ipsi trado à domino mihi traditam potestatem ligandi & soluendi, vt de omnibus, quibuscunque decreuerit in terris, hoc decretum sit & in cælis. Quicunque ligabit enim, quod oportet ligari, & soluet, quod expedit solui, tanquam qui ad contri. liquidum ecclesiæ regulam nouerit. Ipsum ergo audite, scientes, quod quicumque Et infra in contristauerit doctorem veritatis, peccat in Christum, & patrem omnium exacerbabat Deum, propter quod & vita carebit. Ipsum autem, qui præest cæteris, oportet medici vicem agere, & non feræ bestię furore commoueri. Hæc eo dicente, ego pa 1. procidens ad pedes eius, rogabam excusans me, & declinans honorem cathedræ vel Modestia Clementis. * potestatem. At ille respondens, pro hoc, inquit, ne me rogaueris. Hoc enim fieri statutum est mihi, & eò magis, quò te excusas, quia hæc cathedra eum, qui cupit eam, & audacter expetit, non requirit, sed ornatū moribus, & in verbis eruditum. Quod si esset

A si esset alius melior, si quis mihi alius adiutor tam sedulus astitisset, si quis tam plenè doctrinæ meæ rationem cœpisset, sed & ecclesiasticas dispositiones à me tam plenè didicisset, habens alium talem, nò te cogere opus bonum suscipere nolentem. Superfluum est ergo alium querere, quum primitias eorum, (qui ex gentibus per me saluantur, & præcipue huius vrbs.) te primum obtulerim Deo. Sed & illud intue-re, quod si periculum peccati timens, suscipere refugis ecclesiæ gubernacula, certus esto, quia amplius peccas, quàm si populū dei velut in fluctibus positū & periclitantē (quum iuuare possis) subterfugis, tui tatummodo habens considerationem, & nò, quod in commune omnibus expedit, prouidens. Sed certus esto, quòd necesse est, te suscipere omne periculum, quia nec ego pro salute omnium ab obsecrando cessabo. † Quanto ergo mihi citius acq̄ueris, tãto me citius * laboris & tristitiæ meæ † Videtur mærore releuabis. Noui etiam hoc, o Clemens, quod tibi tædia & molestias, pericu- polliceri in la etiam & opprobria ineruditi vulgi indocilisq; conciliem, quæ tu tamen, scio, recessione B quod constanter & fortiter feras, respiciens ad illam spem, quæ tibi apud Deum pa- post mortē. tientiæ præparat coronam. Sed & illud cupio, te mecum iusta ratione perspicere, * al. macro- quando maxime opera tua indiget Christus, nunc quum inimicus aduersus spon- ris & tri- sam eius commouet bellum, an in futuro tempore, quando iam Christus post victo- stitiæ meæ- riam triumphabit, nec vltra vllius opera indigebit? Quis non etiam parui sensus in- labore re- telligat, quòd istud est tempus, in quo operam tuam Christus requirit? Tota igitur le. mente in præsentī necessitate præbe operam tuam, & auxilium in prælijs exhibe re- gi optimo, remunerationes magnificas post victoriam reddituro. Libenter ergo sus- † Episcopi cipe episcopatus officium, eò maximè, quòd ecclesiasticas dispositiones à me proba- propria er- biliter didicisti, vt salus eorum, qui per nos confugerunt ad Deum, nequaquam va- ga se offi- cillet. † Veruntamen & breuiter, te de ipsius dispensationis ordine, coram omni- cia. bus cōmonere necessarium duxi. Te quidem oportet irreprensibiliter viuere, & 2. Tim. 2. summo studio niti, vt omnes vitæ huius occupationes abijcias, ne fide iussor existas, 11. q. 1. Te C ne aduocatus litium fias: neue in vlla aliqua occupatione prorsus inueniaris, mun- quidem. dialis negotij occasione perplexus. Neq; enim iudicem aut cognitorem secularium negotiorum hodie te ordinare vult Christus, ne præfocatus præsentibus hominum curis non possis verbo Dei vacare: & secundum veritatis regulam se cernere bonos † Pop. erga à malis. † Ista nanque opera, quæ tibi minùs congruere superius exposuimus, ex- Episcopum hibeant sibi inuicem discentes, id est laici, & te nemo occupet ab his studijs, per quæ studiū qua- salus omnibus datur. Sicut enim tibi impietatis crimē est, neglectis verbi dei studijs, le debeat sollicitudines suscipere seculares: ita & vnicuique laicorum peccatum est, nisi inui- esse. cem sibi etiam in his, quæ ad communis vitæ vltimū pertinent, operam fideliter dede- 11. q. 1. Si- rint. Te verò securum facere ex his, quibus non debes vacare, omnes cōmuniter cla- cut enim. borent. Quod si fortè à semetipsis hoc laici non intelligunt, per Diaconos edocendi sunt, vt tibi solius ecclesiæ sollicitudines derelinquant, quò ipsam, vt dignum est, dis- pensare sufficias, & veritatis verbo abundantius & studiosius deseruire. Si enim D mundialibus curis fueris occupatus, & teipsum decipies, & eos, qui te audiunt. Non enim poteris, quæ ad salutem pertinent, plenius singulis quibusq; distinguere: Et ex eo fiet, vt & tu, tanquam quæ non docueris, quæ ad salutem hominum pertinent, * al. punia- deponaris, & discipuli per ignorantiam pereant. Idcirco tu quidem ad hoc solum ris. vacato, vt opportunè & sine intermissione doceas verbū Dei, per quod salutem con- Idem in sequi possint: Illi verò, cum tanta reuerentia tua verba suscipiant, tanquam qui sci- epist. Eua- ant legatum te & præconem esse veritatis: & quodcunq; ligaueris super terram, esse rissi Papa. ligatum & in cœlo, & quodcunq; solueris super terram, etiam ibi esse soluendum. In decre. Quoniam quidem & tu, vt dixi, quæ oportet, ligabis, & quæ expedit, solues. Et ad te Iuo. lib. 5. quidem, qui præes ista sint monita, & his similia. † Ad presbyteros verò sint ista. Matth. 16. Ante omnia, vt pudicitia studentes, adolescentes nuptijs iungant, quò calorem fer- † Presbyte- uentis ætatis coniugali lege præueniant. Sed ne in prouectioribus quidem curam ha- rorum of- bere huiusmodi negligat: quia in multis, etiā, quum senuerit corpus, concupiscē- ficiūm.

32. *quest. 7* *Quid in omnibus. Et in decr. Iuo. lib. 7.* ** QVAE EC CLESIA sponsa sit Christi? * al. extru detur a regalibus.*
 tia viget, Ne fortè ergo fornicationis labes, occasione accepta, tanquã venenũ pessi. E mũ serpat in vobis, cauere & anteuenire necessariũ est, ne quod in vobis adulterij oc cultũ calefcant incendiũ. Et quid in omnibus peccatis adulterio grauius? Secundum nãq; in pœnis obtinet locũ, quoniã quidẽ primũ illi habet, qui aberrant à Deo, etiã si sobrie vixerint. Propter quod vos ò presbyteri, Ecclesiã excolite, & adornate spõsam Christi ad pudicitia. Sponsam autẽ dico, omnem Ecclesiã congregationẽ, quã si pudica inuenta fuerit à spõso suo, ingentibus ab eo donis & muneribus honorabitur, & vos velut ministri sponse & amici spõsi ingenti gaudio & lætitia perfruemini. Si vero spõsa hæc reperta fuerit cõmaculata peccatis, ipsa quidẽ tanquã indigna * nõ tradetur regalibus thoris. Vos autem pœnas dabit, si fortè per vestram negligentiam vel desidiam obrepserit contagio sæua peccati. Idcirco ante omnia sobrietatis & prudentiæ sollicitudinem gerite. Valde enim apud Deum graue crimen ducitur fornicatio, cuius species sunt quidem plures, sicut vobis & ipse Clemens diligenter exponet. Veruntamen prima species adulterij est, virum propria vxore solummodo non esse contentum, & mulierem non proprio tantũ seruare se viro. Si ergo castus fuerit quis, potest & humanus & misericors fieri, per quod & ipse æternam à Deo misericordiam consequatur. Sanè sicut adulterij venenum cunctis malis perniciosius est, ita amor fraternus & charitas totius boni fastigium tenet. Et ideo diligite omnes fratres vestros, & cum religione ac misericordia respicite ad omnes, orphanis, exhibete vosmetipsos parentes, viduis, virorum curam impendite cum omni castitate, quæ necessaria sunt, præbentes. Iuniores tamen viduas nuptijs copulate. His qui ignorant artificia, exquirite honestas aliquas occasiones, quibus victum necessarium quærant. Artificibus verò operam prouidete: debilibus, misericordiam facite. Scio autem hæc omnia facturos vos, si charitatem præ cæteris &, ante omnia in vestro corde figatis. Cuius charitatis & recipiendæ habendæq; maximũ erit fomentum, si frequenter inter vosmetipsos communem cibum vestrum mensamq; faciatis, & in quãtum vnusquisq; præualet, crebrius panes ac sales suos cum fratribus suis sumat. G

Vide hic, quid sit illa maiorum ἀγάπη: vnde melius intelligas Corinthiorum abusum in Cena dominica: de qua loquitur Paulus, 1. Corinth. 11

*Matt. 25. Itẽ in epist. Euaristi Papæ. II. q. 1. Si qui ex. * Sic 1. Corinth. 6.*
 Per hæc enim præcipuè charitas comparatur, & causa totius boni in huiusmodi communionem consistit. Vbi autem pax & bonitas, ibi & salus. Propter quod communes facite cibos vestros cum his qui secundum Deum fratres sunt: quia per hæc temporalia officia, pacis & charitatis fructibus gaudia æterna merebimini. Multò autem sollicitius esurientes reficite, & sitientibus potum date, nudis vestimentum, ægros visitate, & eos qui in carcere sunt, prout possibile est iuuate, peregrinos satis promptè in domibus vestris suscipite. Et ne omnia nunc singulatim dicam, omne bonum ipsa per se, si in vobis fuerit, charitas facere vos docebit, sicut & è contrariò eos, qui à salute alieni sunt, omne malum facere odium docet. * Si qui ex fratribus negotia habent inter se, apud cognitores sæculi non iudicentur, sed apud presbyteros Ecclesiæ, quicquid illud est, dirimatur, & omni modo obediant statutis eorum. H Super omnia autem auaritiam fugite, quæ homines occasione præsentis lucri ab æternis separat bonis. Pondera, mensuras, stateras pro locis quibusque æquissima custodite deposita, fideliter restituite. Quæ omnia, & si qua sunt similia his, ita demum sollicitè & diligenter implebitis, si futurum iudicium dei sine intermissione in vestro corde voluatis. Quis enim peccare poterit, si semper ante oculos suos Dei iudicium ponat? Quod in fine mundi certum est agendum, vt tandem, qui bene in hac vita egerunt, consequantur bona reposita, peccatores autem, vt consequantur præparatas pœnas, de quibus ita futuris dubitare omnino non possumus. Si quidem hæc omnia ita esse ventura, verus nobis propheta prædixit. Vnde & vos, qui estis veri propheta discipuli, abijcite à cordibus vestris ante omnia discordias & animorum fessione (a- diffensiones, ex quibus omne malum opus procedit, & benignitatem ac simplicitatem tota mente seruare. Quod si fortè alicuius vel cor, vel liuor, vel infidelitas, vel aliquod

Diaconorũ officia. Dist. 93. Diaconi ecclesie.
 Aliquod malum ex his, quæ superius memorauimus latenter irrepsit, non erubescat, qui animæ suæ curam gerit, confiteri hæc huic, qui præest, vt ab iplo per verbum dei & consilium salubre curetur, quò possit integra fide & operibus bonis pœnas æterni ignis effugere, & ad perpetuæ vitæ præmia peruenire. Diaconi vero Ecclesiæ, tanquam oculi sint Episcopi, oberantes, & circumlustrantes cum verecundia actus totius ecclesiæ, perscrutantes diligentius, si quem videant vicinum fieri præcipitio, & proximum esse peccato, vt referant hæc ad Episcopum, & commoneri ab eo possit is, qui in præcipitium lapsurus est, vt reuocetur, & non corruat in peccatum. Negligentiores quoque, & eos qui rariùs ad audiendum verbum Dei accedunt, nec sollicitè ad Episcopi tractatum conueniunt, ipsi commoneant. & hortentur. Si enim assidui sunt ad audiendum, non solum vitæ æternæ ex salubri commonitione capiunt lucra, verum & quæcunque illè sunt tristitiæ vel mœrores, quæ ex præsentis vitæ necessitatibus & cladibus temporum veniunt, * quæcunque sermonibus suis in corde velut iacula defixa circumferunt, abijciuntur omnia prædicatione vertiatis, & vitæ æternæ doctrina, & eruditione purgata. Alioquin, si multo tempore auditum subtrahant à verbo dei, & remaneant in cultu vitiorum, sine dubio * spinis erunt ac sentibus occupati. Ecquid aliud, nisi ad ignem talis hæc terra præparabitur? De his ergo, vt diximus, diaconis cura sit. Sed & eos qui secundum carnem ægrotant, sollicitè perquirant, & plebi, si fortè plebs ignorat, indicent de his, vt & ipsi visitent eos, & quæ necessaria sunt, præbeant eis, cum conscientia eius, qui præest. Quod tamè, etiam si clam fecerint, non peccabunt. Sed & de peregrinis, similiter episcopo suggerant, refouendis: & cætera his similia, quæ ad cultum ecclesiæ & disciplinam eius pertinent, diaconis curæ sint. ** al. queq; sermonibus in corde*

Catechistarum officia, Doctorum concionatorum. Et hic aduerte, quid sit B. Paulo, ὁρθοδοξία τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. 2. Tim. 2.

** al. deum amiserunt. Dist. 93. Diaconi ecclesie.*
 Qui catechizant, id est, qui verbo instruunt incipientes, primò oportet, quòd ipsi instructi sint. De anima enim agitur hominũ. Et oportet eum, qui docet & instruit animas rudes, esse talem, vt pro ingenio discipulorum semetipsum possit aptare, & verbi ordinem pro audientis capacitate dirigere. Debet ergo ipse præcipuè apprimè esse eruditus, & doctus, irreprehensibilis, maturus, impavidus, sicut ipsi probabit fore Clementem hunc post me. Multum est autem, si ego nunc de singulis, quæ vnusquisque habere debeat, prosequar. Veruntamen illud est, quod præ cæteris ab omnibus vobis cupio in commune seruari, vt concordiam teneatis per quod solum potestis portũ quietis intrare, & ciuitatẽ summi regis, quæ pax nominatur, habitare.

Pulcherrima hæc est ὑποτύπωσις ac Comparatio Ecclesiæ in eaque ordinis cum nauis & re nautica. Eundemque ad modum Petrus in ordinatione Zachari pulchrè descripsit distincta officia Episcopi, presbyteri & diaconi, tertia Recognitione, vide, si iuuat, atque confer. Est autem eiusmodi comparatio etiam sapientibus et hinc vsitata. Nam nauis Remp. conferunt Cicero & Horatius.

Propheta est gubernator in pro-
 Similis namque est omnis status ecclesiæ magnæ nauis, quæ per vndosum pelagus diuersis è locis, & regionibus viros portat, ad vnam potentis regni urbem properare cupientes. Sit ergo nauis huius dominus, ipse omnipotens Deus, gubernator verò sit Christus. Tum demum proreta officium, Episcopus impleat, presbyteri, nauarum, diaconi dispensatorum locum teneant, hi qui catechizant * nautologis conferantur.

Epibatis) Dicuntur Epibatis, qui naues conscendunt, vt aliquò auehantur: ab ἐπιβαίνω, quod est, ra nauis: conscendo. eos Vlpianus vocat vectores, eorumque naues, ἐπιβάδας, siue vt legunt alij, ἐπιβατίδας, in Græcis L. prima, ff. de exercitoria actione. Casar vocat v. comment. vectorias. Aptè sanè Populus τοῖς ἐπιβάταις confertur, quando eadem ratio sit Populi in Ecclesia, quæ est conscensorum, in nauis.

Epibatis autem, totius fraternitatis multitudo similis sit: ipsum quoque mare, hic mundus habeatur: ventorum vero varietates & turbinum, diuersis tentationibus conferantur: persecutiones, tribulationes, & pericula fluctibus exequantur.

** Nautologi) Ναυτολόγους Clemens vocare videtur, quos vocabant Athenienses ναυδίκας, qui*

magistratus erant componendorum disfidiorum nauticorū. Quamquā mālīm intelligi eos, qui tamquam magistrī nautas tyrones rem docent nauticam. nam huic significationi apte quadrat similitudo.

Terreni vero spiritus, qui vel de torrentibus, vel de conuallibus spirant, pseudo-
 prophetarum & seductorum, * seu prauæ doctrinæ verba ducatur: promontoria ve-
 rō & loca confragosa hi, qui in potestatibus seculi sunt iudices, & pericula minan-
 tur & mortes. Bithalassa vero loca, † quæ duplicibus vndæ fallacis æstibus verberan-
 tur, dubijs mente, & de repromissionum veritate nutantibus conferantur: atq; his,
 qui irrationabili fidem nostram ratione discutunt. Hypocritæ autem & dolosi, pi-
 licet, mare ratis similes habeantur. Iam verò rapidus vortex, & tartarea charybdis, & saxis illisa
 naufragia, ac mortifera * subuersiones, quid aliud æstimāda sunt, quā peccata? Re-
 stat igitur, vt hæc nauis cursu prospero, tuta possit portum desideratæ vr̄bis intrare,
 ita Deo preceem fundere cōuenit nauigantes, vt mereantur audiri. Audiri autē à Deo
 ita demū merebitur quis, si orationes ipsæ bonis moribus & bonis operibus adiuuē-
 tur. Sed ante omnia cū quiete & silentio, epibata, id est laici, in suis vnusquisq; resi-
 deant locis, ne fortè per inquietudinem, & inconditos inutilesq; discursus, si passim
 vagari cœperint, vel ab officio suo nautas impediāt, vel in alterū latus per inquietu-
 dinem eorū, nauis pressa demergatur. Nautologi de mercedibus cōmoneant: nihil
 omnino, quod ad diligentiam, vel ad disciplinam pertinet, diaconi negligant. Pres-
 byteri velut nautæ aptent singula ad instructionē nauis diligenter, & instruant, quæ
 in suo tempore requirenda sunt. Episcopus tanquā proreta vigilanter & sollicitè, gu-
 bernatoris verba custodiat Christi. Saluator dominus, gubernator ecclesiæ suæ dili-
 gatur ab omnibus, & ipsius solius præceptis ac iussis credat, & obediat omnis eccle-
 sia. Deo quoq; indefinenter supplicetur à cunctis de prosperitate ventorū, vt nauig-
 antes oēm tribulationē, & omne periculum superent, tanquā in mare profundum
 mundi istius, & vitæ humanæ pelagus nauigātes, in quo esuriendū sit & sitiendum,
 nuditatem quoq; ferendam, morbos etiam corporis & ægritudines tolerādas, insu-
 per & hominū insidijs, ac dolo sæpe laborandū, quippe qui dispergendos se nonnū-
 quam nouerint: sed aliquando etiam cōgregandos, vomitus quoq; & suggillationes
 ferendas, quū ex confusione peccatorum & reiectione criminū, velut malè cō-
 gregatis in visceribus, fellis iactura faciendā est, & abijciendā prorsus è corde, omnis
 intrinsecus, quæ latet amaritudo peccati, si qua fortè ex desiderijs iniquis, velut ex ci-
 bis noxijs, congregata est. Quam vtq; quū euouerit quis, & abiecerit, ingentis
 ægritudinis liberabitur morbo, si tamen post vomitū, quæ ad sanitatē pertinent, su-
 mat. Veruntamen scitote cuncti, quod supra oēs vos laboret Episcopus, quia vnus-
 quisq; vestrū suum laborem fert, ille verò & suum & singulorum, propter quod, ò
 Clemens, tanquā qui omnibus præesse te noueris, singulos, prout poteris, iuuā, &
 singulos releuā: qui & singulorum onus, & sollicitudinē portas. Vnde & ego nunc
 hanc tibi iniungens dispensationem, scio, quia accipio gratiam magis, quam præsto.
 Sed esto cōfidens, & fortiter ferens, certus, quia laboris tui meritum recipies, quū
 ad portum quietis incolumem hanc proueris nauem, vbi mercedes & præmia pro
 omnium salute suscipies, si hic pro omniū incolumitate vigilaueris. Itaq; si te multi
 è fratribus propter rigorem iustitiæ odio habuerint, ex hoc quidem non læderis, sed
 ex huiuscemodi odijs amor tibi conciliabitur dei. Et ideo satage magis, & refuge, ne
 lauderis ab iniquis, & ne à pelsimè agentibus diligaris, sed potius propter iustitiæ di-
 spensationē, & æquissimam regulam disciplinæ, à Christo collaudari merearis. Hæc
 quū dixisset, & his similia quā plurima, rursum respiciens ad populū, dixit: Sed & vos
 charissimi fratres, & conserui mei, huic, qui præsidet vobis ad veritatem docendā, in
 omnibus obedite, scientes, quod si quis hunc contristauerit Christū, qui ei docen-
 di credidit cathedrā, non recipit. Et qui Christum nō suscepit, nec Deū patrem su-
 scipisse iudicabitur, & ideo nec ipse suscipietur in regno cœlorū. Propter quod sata-
 gite, ad oēm collectam & congregationem semper cōuenire, vt non velut negligentes
 & desides à iudice Christo condemnemini. Conuenientes verò semper ad Cle-
 mentem

Laicorum
 officia præ-
 stāda Epi-
 scopo.
 Matth. 10.

A mentem date omnes operam pro ipso sentire, & summo studio fauorem vestrum er-
 ga ipsum dependere, scientes, quia propter singulos vestrum ipsi magis soli infe-
 litus est inimicus, & in ipsum maiora suscitatur bella. Oportet ergo vos summo studio
 niti vt omni erga illum vinculo amoris innexi, plenissimo erga eum inhæreatis affe-
 ctu: Sed & vos quoque ipsi vnanimis in omni concordia perdurate, quo facilius eti-
 am illi obedire omnes pari & consensu & vnanimitate possitis, Propter quod & vos
 salutem consequi, & ille possit, obtemperantibus sibi vobis, prumptius impōiti o-
 neris pondus euehere. Quædā ex vobis etiam ipsis intelligere debetis, si qua sint, quæ
 ipse propter insidias hominū malorū nō potest euidentius & manifestius proloqui.
 Verbi gratia: Si inimicus est alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, vt ipse vobis
 dicat, cū illo nolite amici esse, sed prudenter obseruare debetis, & voluntati eius abs-
 que commotione obsecundare, & auertere vos ab eo, cui ipsum sentitis aduersum
 sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur, vt vnusquisque, qui in culpa est, dum cu-
 pit omnium vestrum amicitias ferre, festinet citius reconciliari ei, qui omnibus præ-
 est, vt per hoc redeat ad salutem, quū obedire cœperit monitis præsentis. Si verò
 quis amicus fuerit his, quibus ipse amicus non est, & loquutus fuerit his, quibus ipse
 non loquitur, vnus est & ipse ex illis, qui exterminare volunt Ecclesiam Dei, & cū
 corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra vos est: Et est multò nequi-
 or hostis hic, quā illi qui foris sunt, & euidenter inimici sunt. Hic enim per ami-
 citiarum speciem, quæ inimica sunt gerit, & Ecclesiam dispergit ac vastat. Et quum
 hæc dixisset in medio coram omnibus, manum mihi imposuit, & in cathedra sua, in-
 genti verecundia fatigatū, sedere me compulit. Quūque sedissem, hæc ad me rur-
 sum loquutus est: Deprecor te, ò Clemens, coram omnibus, qui præsentis sunt, vt
 posteaquam, sicut naturæ debitum est, vitæ præsentis finem fecero, Iacobo fratri Do-
 mini, descripta breuiter, vel, quæ ad initium fidei tuæ spectant, vel etiam, quos ante
 fidem * animos gesseris, sed & qualiter mihi ab initio vsque ad finem comes itineris
 & actuum fueris, quæque per singulas ciuitates (me disputante) sollicitus auditor ex-
 ceperis, quique in prædicationibus meis vel verborū fuerit ordo vel actuum, sed &
 qui me finis in hac vr̄be repererit, sicut dixi, omnia, quā potes, breuiter compre-
 hensa, ad ipsum te destinare non pigeat. Nec verearis, ne forte multum de meo exi-
 tu contristandus sit, quū id me pro pietate sustinere non ambigat. Erit autem ei
 grande solatium, si didicerit, quod post me non imperitus aliquis, aut indoctus, aut
 ignorans, diuini verbi * mysterium, ecclesiastici ordinis disciplinam, vel doctrinæ re-
 gulam nesciens, susceperit cathedram meam. Scit enim, quia si indoctus & inscius
 officium doctoris accipiat, sine dubio discipuli, & auditores ignoratiæ tenebris ob-
 uoluti, in interitum demergantur. Vnde & ego, mi domine Iacobe, quum hæc ab
 eo præcepta susceperim, necesse habui implere, quod iusserat, indicans tibi, & de his
 ipsis, simul & de illis breuiter comprehendens, quæ per singulas quasque vr̄bes di-
 grediens, aut in prædicationis sermone protulerit, aut in gestorum virtute perfe-
 cerit, quamuis tibi de his plurima iam, & plenius ante descripta, ipso iubente trans-
 miserim sub eo ipso titulo, quem ipse præcepit, affigi, id est, Clementis itinerarium
 non prædicationis Petri.

Intelligendi hic sunt libri Recognitionum, qui sunt velut ὁδοιπορικόν quoddam Petri. Nam quod est in contextu, Clementis id non præd. Petri, vel assumendum alicuius indocti παρεμβληθέντος esse puto, vel ex margine in contextum irrepisse, cum alias Clementis quod dicitur, Itinerarium sit taxatum à B. Galasio PP. dist. 15. cap. Sancta Rom. Ecclesia quo de consule Præfationem nostram.

Sed & nunc exponere iam, quæ præcepit (Domino opem ferente) incipiam. Pœnitentini, inquit, & veram agite pœnitentiam. Omnes ergo homines, qui Christiano censentur vocabulo, patrem, & filiū & spiritū sanctum vnū Deum, & dominum veraciter credere, & confiteri, eumq; tota mente, & toto corde, & tota virtute diligere, & proximos suos tanquā semetipsos, docibilesq; esse vsq; ad perfectam doctrinā, ad hæc perficienda summopere oportet. Fides enim & dilectio, totius bonitatis est fun-

Dist. 93. Et
 in epist. de
 cre. 7. Ana-
 cle. Papa,
 cuius in-
 titulum est,
 Benedictus
 Deus.
 Et simili-
 ter Fab. Pa-
 pa, qui in-
 cipit, Diui-
 nis præce-
 ptis.
 Luc. 11. Qui
 nō est me-
 cum, contra
 me est.

Argumen-
 tum Reco-
 gnitionum
 * al. annos

* al. mini-
 sterium.

Hebr. 11. a est fundamentum. Sine fide autem placere Deo nemo poterit. Christo itaque resur-
 Act. 1. 2. gente & ascendente in caelum, misso sancto spiritu, collata apostolis scientia lingua-
 rum, adhuc in vno positi, symbolum, quod fidelis nunc tenet Ecclesia, vnusquis-
 que, quod sensit, dicendo, condiderunt, vt discedentes ab inuicem, hanc regulam
 CONFES- per omnes gentes praedicarent. Summam ergo totius fidei catholicae recensentes in
 SIO VE qua & integritas credulitatis ostenditur, & vnus Dei omnipotentis (id est, sanctae
 RA, Quae? trinitatis) aequalitas declaratur, & mysterium incarnationis filij Dei qui pro salute
 humani generis a patre de caelo descendens, de virgine nasci dignatus est, quoque
 ordine, vel quando mortem pertulerit, quomodo sepultus surrexerit, & in carne
 ipsa caelos ascenderit, ad dexteramque patris confederit, & iudex venturus sit, ac
 qualiter remissionem peccatorum sacro baptisate renatis contulerit: & resurre-
 ctionem humani generis in eadem carne in vitam aeternam futuram, sic docuerunt.
 Symbolum enim Graece, Latine collati dicitur. Et hoc praedicti sancti apostoli in-
 ter se, per spiritum sanctum salubriter (vt dictum est) condiderunt.

Symbolum ab ipsis apostolis esse compositum, multis locis testatur Leo Pont. 1.

Dicitur & indicium, quod per hoc, qui recte crediderit, indicatur. Ergo cunctis
 credentibus quae continentur in praefato symbolo, salus animarum & vita perpetua
 bonis actibus praeparatur. Et quod in primordio eiusdem symboli praepositum,
 Explicatio Credo in Deum patrem omnipotentem, praclarum fidei testimonium, & funda-
 Symboli. mentum in prima fronte monstratur, quia saluus esse poterit, qui recte crediderit.
 CREDO. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quoniam corde creditur ad iustitiam,
 Rom. 10. & ore confessio fit ad salutem. Vnde ait propheta: Credidi, propter quod loqui-
 Psal. 115. tus sum. Et illud: Iustus ex fide viuit. Et, nisi credideritis, non intelligetis. Ergo in
 Rom. 1. rebus humanis nullum opus incipitur, nisi labor omnis ad effectum venire creda-
 Abac. 2. a tur. Vnde credendum est in Deum, a quo tam praesens vita, quam futura tribuatur.
 Esai. 7. in- Deus autem appellatio est substantiae sempiternae, siue timoris diuini. Igitur Deus
 xta 70. sine principio, sine fine, simplex, incorporeus, & incomprehensibilis. Patrem autem
 In Deum. quum audis, agnosce, quod habeat filium veraciter genitum: sicut possessor dicitur,
 Patrem. qui aliquid possidet, & dominus, qui habet, cui dominetur. Deus ergo pater, secre-
 Esai. 53. c tate genitus, & genitori per omnia coequalis. Nec quaeratur, quomodo genuit fi-
 lium, quod & angeli nesciunt, prophetis incognitum est. Vnde illud dictum est: Ge-
 nerationem eius quis enarrabit? Quam secretam originem cum proprio filio, nouit
 ipse solus, qui genuit: Nec Deus a nobis discutiendus est, sed credendus, qui in no-
 bis ipsis nescimus, quod sapimus, quomodo sapientia, ingenium, aut intellectus, aut
 consilium, aut mens nostra generat verbum. Sed sufficit nosse, quia lux genuit splen-
 dorem, sicut ait Propheta: In splendoribus sanctorum ex utero ante luciferum ge-
 nui te. Et illud: Hic Deus noster, & non reputabitur alter ad eum. Et post: In terra
 Ppsalm. 109. visus est, & inter homines conuersatus est. Diligere ergo Deum, vnumquemque ex
 Baruc. 3. d toto corde, & ex tota anima, vt praefixum est, & ex tota fortitudine oportet, & pro-
 Ibidem. ximum tanquam semetipsum, respondente Domino cuidam scribarum, ac dicente:
 Matt. 22. d Primum omnium mandatum est: Audi Israel, Dominus Deus tuus. Deus vnus est:
 Marc. 12. c Et diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota
 mente tua, & ex tota virtute tua, hoc est primum mandatum. Secundum autem si-
 mile est illi: Diliges proximum tuum, tanquam teipsum. Maius horum aliud manda-
 tum non est, quod maius est omnibus holocaustomatibus & sacrificijs. Vnde & in
 Tobie 4. c veteri testamento scriptum habetur: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Et Do-
 Matth. 7. b minus ait: Omnia quaecunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite similiter
 Luca 6. e illis. Quibus vtrisque mandatis, per vnum malitia compescitur, & per * aliud beni-
 * al. alteru gnitas propagatur, vt ne malum quis inferat, sed bonum impendat. Primum, vt ca-
 Ioan. 4. d ueat laedere. Secundum, vt norit bonum praestare. Si enim fratrem, quem vides, non
 diligis:

A diligis, Deum, quem non vides, quomodo potes diligere? Sic ergo nos docet exercere
 cura nostra, vt non dimittamus cura vestra, & sic diligere nos, ne negligatur dilectio
 proximi quia Dei dilectio morti comparatur, dicente sapientia: Valida est dilectio, vt
 mors idcirco quia sicut mors violenter separat animam a corpore, ita dilectio Dei se-
 parat animam violenter a mundano & carnali amore. Qui enim, Dominus inquit, di-
 ligit me, mandata mea seruabit, Nam qui Dei praepcepta contemnit, Deum non diligit.
 Vnde scriptum est: Nolite putare, quod maneat in dilectione mea, si non seruaue-
 ritis praepcepta mea. Neque enim regem diligimus, si odio leges eius habemus. Ne-
 que enim ex toto corde poterit ille Deum diligere, qui noscitur in proximi corruere
 dilectione, quia per dilectionem proximi peruenitur ad charitatem Christi, quoni-
 am, vt praelibatum est, in his duobus praepceptis tota lex pendet & propheta. Docibi-
 les ergo, qui perfecte docti non sunt ad haec peragenda, oportet omnes esse, & vt ipsi
 docti sint, & alios prudenter instruere, & perfecte possint docere, iuxta Danielé pro-
 phetam, qui ait, Populus autem sciens deum suum, obtinebit & faciet, & docti in po-
 pulo docebunt plurimos. Omnes docibiles, vt iam dictum est, qui docti sunt, esse
 oportet, sed sacerdotes doctiores caeteris populis necesse fore, docebat Christus, di-
 cens, Quia si caecus caeco ducatum praestet, ambo in foueam cadunt. Sacerdotes ve-
 ro sal terrae & mundi lumen docens, praepcepit in splendore bonorum operum pa-
 trem glorificare deum, de quibus dominus ait: Beati estis, quum maledixerint vobis
 homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, men-
 tientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cae-
 lis. Sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos, Vos estis sal terrae,
 Quod si sal euauerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi vt foras mittatur,
 & conculcetur ab hominibus. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita
 neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt
 luceat omnibus, qui in domo sunt, vt qui ingrediuntur, lumen videant. Sic luceat
 lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra, & glorificent patrem
 vestrum, qui in caelis est. Episcopus autem per singulas ciuitates, quibus ille non mi-
 ferat, perdoctos, & prudentes sicut serpentes, simplicesque, sicut columbas (iuxta
 Domini praepceptionem) nobis mittere praepcepit. Quod etiam facere inchoauimus,
 & (Domino opem ferente) facturi sumus, Vos autem per vestras dioeceses Episcopos
 sacrate, & mittite, quia nos ad alias partes, quod idem iussit, agere curabimus. Ali-
 quos vero ad Gallias, Hispaniasque mittemus, & quosdam ad Germaniam & Itali-
 am atque ad reliquas gentes dirigere cupimus.

Ler 9. qui vixit ante 500. annos, citat hunc locum in ep. ad Petrum & Ioannem Afric. Episcopos.

Vbi autem ferociiores & rebelliores gentes esse cognouerimus, illuc dirigere sa-
 pientiores & austeriores necesse habemus, qui quotidie non cessent diuina semina-
 re semina, & multos Christo lucrari, & ad rectam fidem & viam veritatis perducere
 vt plures manipulos Domino valeant praesentare.

D *Vide si placet, quid in hunc locum notarit. Beatus Rhenanus libro 3. rerum Germanicarum, capi-
 te, de dioecibus Episcopalibus.*

In illis vero ciuitatibus, in quibus olim apud Ethnicos * archiflamines eorum, at-
 que primi legis doctores erant, Episcoporum primates poni, vel patriarchas ordina-
 uit, qui reliquorum Episcoporum iudicia & maiora (quoties necesse foret) nego-
 tia in fide agerent, & secundum Dei voluntatem, sicut constituerunt sancti Apo-
 stoli, ita, vt ne quis iniuste periclitaretur, definirent. In illis autem ciuitatibus, in
 quibus dudum apud praedictos erant archiflamines (quos tamen minores tenebat, flamines.
 quam memoratos primates) Archiepiscopos institui praepcepit, qui non tamen pri-
 matum, sed & archiepiscoporum fruerentur nomine. Episcoporum quoque iudicia (vt
 superius memoratum est) & maiora ecclesiarum negotia, si ipsi reclamauerint, aut
 aliquem timorem, aut istos vel alios suspectos habuerint, ad iam dictos primates vel
 patri-

*al. quis in patriarchas, ne * aliquis nocenter periret, transferri * perdocuit. In singulis verò re-
 nocenter. liquis ciuitatibus, singulos & non binos vel ternos aut plures episcopos consti-
 *al. iussit. praecepit, qui non primatum, aut Archiepiscoporum, aut metropolitanorum nomi-
 ne, (quia matres ciuitatum non tenent) sed Episcoporum tantum vocabulo potiren-
 tur, quoniam nec inter ipsos Apostolos par institutio fuit, sed vnus omnibus praefuit.
 In decr. Hoc tamen prauidendum instituit, ne in villis aut castellis vel modicis ciuitatibus
 luo. lib. 2. instituerentur episcopi, ne vile eorum nomen fieret. Episcopos ergo vicem aposto-
 lorum gerere, dominum docuisse dicebat, & reliquorum discipulorum vicem tene-
 re presbyteros debere insinuabat. Et si quis aliquem ex his scandalizaret, grauissimam
 illi poenam inferri debere, praedicabat. Cunctos se inuicem diligere, & adiuuare de-
 bere, & neminem ab adiutorio fratris se subtrahere instruebat. Homicidas verò
 7. q. 1. Bea- & adulteros ac cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis coaequales non erant,
 tus Petrus. ab eorum vexatione & accusatione (docente Domino) prohibebat, & non nisi a co-
 Matt. 10. c. aequalibus aliquid eis inferri debere docebat, quia discipulum supra magistrum esse, F
 *al. oportet aut vllam ei iniuriam inferre, nullatenus * debere oportet. Infames etiam omnes,
 re decet. & quos primates & leges seculi non suspiciunt, sed & laicos ab eorum accusatione
 & vexatione semper repelli debere, rogabat, & cunctos illis subditos esse praecipie-
 2. q. 7. Lai- bat. Cunctorum sacerdotum vitam superiorem sanctioremque; ac discretam a secu-
 ei in accu- laribus & laicis hominibus esse, & spirituales quosque atque sacerdotes super carna-
 satione. les ac laicos semper constituendos docebat, quoniam pro minimo nobis esse debet,
 vt a talibus arguamur & iudicemur, vel ab alio humano die. Maiores vero a mi-
 1. Cor. 4. a. noribus nec accusari, nec iudicari, vllatenus posse dicebat, quoniam non solum hoc di-
 uinas, sed & leges seculi inhibere docebat. Omnes ergo legum diuinarum liben-
 ter violatores & sacrarum institutionum voluntarie perturbatores, ecclesiastica in-
 dignos regula & sancta communione, iudicabat. Operatores vero earundem, eisque
 Esaias 1. a. obedientes, vtrarumque ac caeterorum bonorum dignos esse dicebat. Vnde & pro-
 phetas in testimonium sumebat, Audite caeli, & auribus percipe terra, quoniam do-
 minus loquutus est, Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Cognouit
 bos possessorem suum, & asinus praesepe domini sui: Israel autem non cognouit
 me, & populus meus non intellexit. Vae genti peccatrici, populo graui iniquitate, se-
 mini nequam, filijs sceleratis. Dereliquerunt dominum, blasphemauerunt sanctum
 Israel, abalienati sunt retrorsum. Super quo percutiam vos vltra addentes prauari-
 cationem? Omne caput languidum, & omne cor moerens, a planta pedis vsque ad
 verticem non est in eo sanitas, Vulnus & liuor & plaga tumens non est circumliga-
 ta, nec curata medicamine, neque fota oleo. Terra vestra deserta, ciuitates vestrae
 Esaias 5. c. in vastitate hostili, & derelinquetur. Vae, inquit, qui dicitis bonum; malum: & malum,
 Ibidem. c. d. & dulce, in amarum. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit
 scientiam, & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit. Propterea H
 dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absque vlllo termino, Et descen-
 dent fortes eius, & populus eius, & sublimes gloriosaque eius ad eum: Et incurua-
 bitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium deprimetur. Et exaltabitur do-
 minus exercituum in iudicio, & deus sanctus sanctificabitur in iustitia. Carnales
 spiritualibus resistere prohibebat. Et de his qui ceruices suas contra magistrum & se-
 niores suos erigebant, haec in exemplum adducebat. Detracta est ad inferos superbia
 Esaias 14. c. tua, concidit cadaver tuum, Subter te sternetur tineam, & operimentum tuum erunt
 vermes. Quomodo cecidisti de caelo lucifer, qui mane oriebaris? Corruisti in ter-
 ram, qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo, in caelum conscendam, supra
 astra Dei exaltabo folium meum, sedebo in monte testamenti in lateribus aquilo-
 nis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Veruntamen ad in-
 fernum detraheris in profundum lacu. Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque pro-
 spicient:

A picient: Nunquid iste est vir, qui conturbauit terram, qui concussit regna, qui po-
 suit orbem desertum, & vrbes eius destruxit, vinculis eius non aperuit carcerem.
 Ebrietatem oppidò prohibebat, & ebrius corpore & animo mortuos esse praedi-
 cabat. De quibus & in exemplum aiebat, Vae, qui confurgitis mane ad ebrietatem
 Isaias 5. c. sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt vino aestuetis. Cithara, & lyra, tym-
 panum, & tibia & vinum in conuiujs vestris, & opus domini non respicitis, nec
 opera manuum eius consideratis. Et iterum, Vae, qui potentes estis ad bibendum
 Ibidem. e. vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem, Qui iustificatis impium pro mune-
 ribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Propter hoc, sicut deuorat stipulam lingua ig-
 nis, & calor flammæ exurit, sic radix eorum quasi fauilla erit, & germen eorum vt
 puluis ascendet. Abiecerunt enim legem domini exercituum, & eloquium sancti
 Israel blasphemauerunt. Ideo iratus est furor domini in populo suo, & extendit
 manum suam super eum & percussit eum. Et conturbati sunt montes, Et facta
 B sunt morticina eorum quasi sterco in medio platearum. In omnibus his non est
 auersus furor eius, sed adhuc manus eius extensa. Nullum etiam presbyterum
 in alicuius Episcopi parocia aliquid agere debere absque eius permisso * docebat * al. vole-
 sed & cunctos presbiteros proprijs Episcopis in omnibus absque mora obediend- bat
 tes (instituyente domino) esse debere docebat. Nullum item aliena concupiscere
 aut praesumere, quae eorum erant, sed vnumquemque suis sibi que commissis * con- * al. contē-
 tentos esse docebat. Neminem etiam alicui aliquid facere, nisi quod sibi vellet tum abire
 fieri, instruebat. Sanctam quoque ecclesiam immaculatam omnes seruare debe- oportere.
 re euangelizabat, cuius clauis Episcopos esse dicebat. Ipsi enim habent potestatem Tobia 4. c
 claudere caelum, & aperire portas eius, quia clauis caeli facti sunt. Amouere autem Matt. 16. c
 eos neminem debere docebat, quia oculi domini sunt, & qui eos tangit pupillam Zach. 2. c
 oculi eius. Et quanta poena dignus sit, qui eos scandalizat, ipsum dominum docu-
 isse dicebat, vbi ait, Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, ex- Matt. 18. a
 C pedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum b. c.
 maris. Vae mundo ab scandalis, Necessè est enim, vt veniant scandala, Veruntamen
 vae homini illi per quem scandalum venit. Si autem manus tua scandalizat te, abscin-
 de eam & projice abs te. Bonum est tibi, ad vitam ingredi debilem, quam duas ma-
 nus habentem mitti in gehennam ignis. Et si pes tuus scandalizat te, abscinde eum
 & projice abs te, Bonum est tibi, introire ad vitam claudum, quam duos pedes ha-
 bentem, mitti in ignem aeternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum & pro-
 ijce abs te, Bonum est tibi, vnum oculum habentem in vitam introire, quam duos
 oculos habentem mitti in gehennam ignis. Videte, ne contemnatis vnum ex his
 pusillis. Amen dico vobis, Quaecunque alligaueritis super terram, erunt alligata &
 in caelo, & quaecunque solueritis super terram, erunt soluta & in caelo. Iterum di-
 co vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quacunque pe-
 tierint, fiet illis a patre meo, qui in caelis est. Vbi enim sunt duo vel tres congregati
 D in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Et iterum per prophetam loquitur di- Hier. 2. c
 cens, Expauit, inquit, caelum super hoc, & horruit amplius vehementer, dicit domi-
 nus. O intolerabilem malignitatem, O linguam iniquitatem loquentem contra
 Deum, & mentem in altitudine cornu extollentem? Et iterum, Impone homo tuae Eccle. 28. d
 linguae ostium & seram. Cessa cornu in altitudinem extollens, & loquens aduer-
 sus Deum iniquitatem, & proximum tuum. Quousque insultas patienti Christo
 & fratribus? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes eorum infirmam con-
 scientiam, in Christum grauius peccatis, & rei iudicio affecti, infames efficiamini, &
 iuste repellimini. Et iterum per prophetam loquitur dicens, Vos autem sacerdotes Esai. 61. b
 domini vocabimini, ministri dei nostri, dicetur vobis, Fortitudinem gentium come- c. d.
 detis, & in gloria eorum superbietis, pro confusione vestra duplici & rubore lau-
 babunt patrem eorum. Propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, & letitia
 Hh semp-

sempiterna erit eis. Quia, ego dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam E in holocaustum, Et dabo opus eorum in veritate, & foedus perpetuum feriam eis. Et sciatur in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum. Omnes qui viderint eos cognoscent eos, quia isti sunt semen, cui benedixit dominus. Gaudens gaudebo in domino, & exultabit anima mea in Deo meo, Quia induit me vestimento salutis, & indumento iustitiae circumdedit me, Quasi sponsam decoratum corona, & quasi sponsam, ornatam monilibus suis. Sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus semen suum germinat, sic dominus Deus germinabit iustitiam, & laudem coram vniuersis gentibus. Eos autem à solo domino aut iudicā-
**al. idcirco* dos aut remouendos, & nō ab alijs *esse dicebat, quia sui sunt, & nō alterius. Et quis *astruebat.* est, qui alterius iudicet seruū? Nam si ista nō patiuntur homines, nec Deus deorum
**al. eius* & dominus dominantium hęc vllatenus patitur. Vnde & propheta *sibi testes esse *re testes* dicebat, per quos dominus loquitur, dicēs, Ecce excoxi te, sed nō quasi argentū, elegi *proferebat* te in camino paupertatis. Propter me faciā, vt nō blasphemet, & gloriā meā alteri nō *Isaia 48. b* dabo. Audi me Iacob & Israel, quem ego voco. Ego ipse, ego primus, & ego nouissi-
Esaiā 51. c mus. Manus quoq; mea fundauit terram, & dextra mea mēsa est cælos. Ego vocabo eos, & stabunt simul. Me insulæ expectabūt, & brachiū meum sustinebūt. Salus autē mea in sempiternum erit, & iustitia mea nō deficiet, Audite me, qui scitis iustum, po-
Esaiā 40. g pulus meus lex mea in corde eorū. Nolite timere opprobrium hominū, & blasphemias eorum ne metuatis. Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis, & sicut lana, sic deuorabit eos tinea. Salus autē mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generationes generationum. Et iterū, Abscondita est vita mea à domino, & à Deo meo iudicium meum *transibit. Nunquid nescis, aut non audisti? Deus, sempiternus dominus, qui creauit terminos terrę, nō deficiet, neq; laborabit, nec est inuestigatio sapientiae eius. Qui dat lassō virtutem, & his (qui nō sunt) fortitudinē, & robur multiplicat. Deficient pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent. Qui autē sperant in domino, mutabunt fortitudinē, & asument pennas sicut aquilæ, current, & nō laborabunt, ambulabunt, & nō deficient. Transeant ad me insulæ, & gentes mutant fortitudinem. Accedant, & tunc loquantur, simul ad iudicium propinquemus.
 Hos autē, qui eos vetāt, aut amouere vel damnare nituntur, dominus per prophetam damnat, & vsq; ad satisfactionē eorum & ecclesiae dānatos esse docebat, vbi ait, *Esaiā 66. b* Talia elegerunt in vijs suis, & in abominationibus suis anima eorum delectata est. Vnde & ego eligam illusiones eorū, & damnationē adducā eis, quia loquutus sum eis, & non audierunt, feceruntq; malum in oculis meis, quæ nolui, elegerūt. Audite *Esaiā 65. d* verbum domini, qui tremitis ad verbum eius, Dixerunt fratres vestri, odientes vos & abijcetes propter nomē meum. Glorificetur dominus, & videbimus in latitia vestra, ipsi autē confundentur. Non enim laborabunt frustra in cōturbatione praesules mei, quia semen benedictorum domini est. Antequam clament, ego exaudiam, adhuc illis loquentibus ego audiā. Ad glorificandū se, & diuina mandata semināda & euangelizanda eos dominus elegit, & nō vt prohibeantur aut perturbētur, suggere-
Matth. 10. bat, quoniā qui eos lædit, eū lædit, cuius legatione fungūtur. Prædicare eos assidue, & mandata domini sine intermissione annūciare rogabat. Opera eorū bona coram hominibus monstrare, & conscientiam bonam coram Deo habere insinuabat. Omnes principes terræ, & cūctos homines eis obedire, & capita sua submittere, eorūq; adiutores existere præcipiebat, vt oēs pariter fideles & cooperatores legis Dei monstrarentur, ne de eis dicatur: Confundentur & erubescunt oēs, qui pugnant aduer-
Esaiā 41. c 11. q. 3. si sum te, & erunt, quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt tibi. Quæres eos, aut vobis. & non inuenies viros rebelles tuos. Erunt, quasi non sint, & veluti consumptio
De pœn. di. hominis bellantis aduersum te. Omnes ergo qui eis contraueniunt, ita damnatos & infames vsque ad satisfactionem monstrabat: & nisi conuerterentur, à limitibus ecclesiae alienos esse præcipiebat. Homicidiorum vero tria genera esse dicebat

A bat, & pœnam eorum parilem fore docebat. Sicut enim homicidas ¹ interfectores fratrum, ita & ² detractores eorum ³ edisque odientes, homicidas esse manifestabat: Quia & qui occidit fratrem suum, & qui odit, & qui detrahit ei, pariter homicidæ esse monstrantur. Omnes etiam à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam abstinere, & bonam eorum conuersationem ac innocentem omnibus monstrare, rogabat. Ex corde enim cunctos attentius inuicem diligere insinuabat, & veram fraternitatem inter se habere docebat. Quotidiana enim illius prædicatio inter cætera diuina mandata hæc erat, quam in eius exemplum etiam tibi frater charissime significare curauit. Bonorum, inquit, operum inter cætera semina ac negotia sunt, quantum vnusquisque sapit & potest, totius intimi cordis, vt prælibatum est, visceribus Deum diligere, & proximum, velut seipsum, Abnegare seipsum sibi, vt Iesum Christum dominum nostrum sequatur, & nihil eius amoris præponere veritatem corde & ore proferre debere, & totam spem suam Deo semper committere. Instruebat, actus suæ vitæ omni hora custodire, & in omni loco Deum respicere, firmiter scire cogitationes malas cordi suo aduenientes, mox ad Christum allicere, & sacerdotibus domini manifestare. Os suum à multo vel prauo colloquio custodire, & verba vana aut mendacia non loqui: quia os quod mentitur occidit animam. Verba diuina libenter audire, & sacerdotibus suis libenter obtemperare, atque obedientes esse docebat. Prædicationi & orationi ac lectioni frequenter incumbere, & elemosynas veras perficere. Desideria carnis non perficere, sed propriam frangere voluntatem, boni aliquid in se quum viderit, Deo *applicare, non sibi, & malum à se factum cognoscat, & sibi imputet. Multum loqui non amare, sed custodire labia sua, ne dolum aut malum loquantur, diem iudicij timere, gehennam expauescere, vitam æternam omni concupiscentia desiderare, non occidere non adulterari, non furtum facere, non rem proximi concupiscere, non falsum testimonium dicere, sed omnes homines honorare, corpus custodire, vanas & caducas non amplecti delicias, ieiunium & vigilias sanctas amare, pauperes recreare, nudos vestire, infirmos visitare, sitientes potare, mortuos sepelire, & diligenter eorum exequias peragere, pro eisque orare, & elemosynas dare.

De exequijs, & oratione pro vita sanctis. Eam esse Apostolicam traditionem ipse Clemens in constit. docet Dionysiusque Areopagita, & Patres plerique omnes.

Dolentes consolari, & suis bonis refouere, & à malis actibus se alienum facere. Non esse superbum, non violentum, nec multum edacē, non sumnolentum, non pigrum, non murmuratorem nec detractorem: quia qui detrahit, non se, sed & multos alios occidit. Iram non perficere, nec iracundiae tempus referuare. Dolum in corde non tenere, nec pacem falsam *dare. Charitatem non derelinquere, nec iurare, ne forte peritium (quod absit) *fiat. Malum pro malo non reddere, nec iniuriam facere, sed factam patienter sufferre. Inimicos diligere, maledicentes se non re-
1. Tim. 3. a maledicere, sed magis benedicere, & persequutionem pro iustitia sustinere. *Charitatem amare & nullum odio habere: quia qui odit fratrem suū homicida est. Elationem fugere, zelum malum non habere, inuidiam non exercere, nec contentionem amare. Cum discordantibus ante solis occasum in pacem redire, & de Dei misericordia nunquam desperare. Seniores venerari, & iuniores diligere. Episcopos sacerdotes suos ac cunctos reliquos Ecclesiae ministros atque omnem plebem sibi commissam, verbo diuino & mandato instruere, & dirigere: hosque omnes & eorum Episcopos tota animi virtute diligere, vt oculos suos, quia oculi sunt illorum. Eorum præceptis in omnibus obedire, etiam si ipsi aliter, quod absit, agant, memores scilicet illius dominici præcepti, Quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Ipsi autem Episcopi, si exorbitauerint, ab istis non sunt reprehendendi vel arguendi, sed supportandi, nisi in fide errauerint. Illi ergo super istos sunt: non autem isti super illos, quoniam maior à minore nec iudicari potest. Nullus se extollat
 Hh 2 erga

erga doctores, ac magistros suos, quia discipulus super magistrum esse non debet, nec potest. Nullus velit dici sanctus, antequam sit, sed prius sit, ut verius dicatur. Præcepta domini, doctorumque, ac magistrorum, factis quotidie adimplere, & in Christi nomine pro inimicis orare oportet. Obedientia enim, & humiliatio, quæ magistris agitur, domino exhibetur. Timor domini delectabit cor, & dabit lætitiā & gaudium in longitudinem dierum. Timenti Deum, bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur. Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo, & resistunt mandatis eius, & inobedientes ac contumaces sunt his, qui eius legatione funguntur, & ideo non protegentur ab eo. Væ his, qui perdidērunt iustitiam, qui dereliquerunt vias rectas, & deuerterunt in vias prauas. Et, quid facient, quum inspicere cœperit dominus? Qui timent dominum, non erunt incredibiles verbo illius, & qui diligunt illum, conseruabunt viam illius. Qui timent dominum, inquirent, quæ beneplacita sunt illi: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius. Qui timent dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Qui timent dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt usque ad inspectionem illius, dicentes: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Dei & non manus hominum: secundum enim magnitudinem illius, sic & misericordia ipsius cum ipso est. Venite, inquit, filij, audite me, timorem domini docebo vos. Currite, dum lumen vitæ habetis, ne tenebræ mortis vos comprehendant. Omnis qui vult vitam, & cupit videre dies bonos, prohibeat linguam suam à malo, & labia eius ne loquantur dolum. Diuertat à malo, & faciat bonum, inquiret pacem, & persequatur eam: quia oculi domini super iustos, & aures eius ad preces eorum. Vultus autem domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Propterea nolite fieri, sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus. Sed latamini in domino & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde. Quia multi veniunt ab oriente & occidente, domino dicente, & à septentrione atque meridie, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob. Propter quod, deprecor te frater charissime, ut doceas attentius hunc prædicationis ordinem, & absolutionum dies, ut saluentur animæ hominum, quæ occulta Dei virtute, quem debeant diligere, priusquam doceantur, agnoscant. Operum vero ratio potestati, & arbitrio vnicuiusque permittitur, & hoc ipsorum est proprium. Desiderium vero habere erga doctorem veritatis, hoc à patre cœlesti donatum est. Sed salus in eo est, ut voluntatem eius cuius amorem & desiderium, Deo largiente, conceperis, facias, ne dicatur ille sermo eius ad nos, quem idem dixit, Quid autem me dicitis domine, domine, & non facitis, quæ dico? Est ergo proprii muneris, ut unusquisque sit, prout dominus noster dederit, perfectus in ecclesia, mittensque semina diuina, ut de nobis, non prædictus sermo, sed ille dicatur, quem alibi dominus noster dixit, Ideo, inquit, omnis scriba doctus in regno cœlorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Nullus ergo, inquit, impediatur ordinem, aut locum occupet irrationabiliter, vel temporum permutet vices: sed primo, quæ sit iustitia eius, quæ voluntas, requiramus, ut bonis operibus ac Dei gratia repleamur, Deus enim his qui recte sentiunt, & bona agunt, præsto est: quoniam his manifestat seipsum. Nam si quis velit, antequam actus suos emendet, de his requirere, quæ non potest inuenire, stulta & efficax erit huiusmodi inquisitio. Tempus enim breue est: & in iudicio Dei gestorū causa agitur, non quæstionum. Idèdque, ante omnia hoc quæramus, quid nos, aut qualiter agere oporteat, ut æternam vitam consequi mereamur. Nam si exiguum hoc tempus vitæ per inanes occupemus & inutiles quæstiones, inanes sine dubio, & vacui ab operibus bonis pergemus ad Deum, ubi iudicium operum nostrorum fiet. Vnaquæque etenim res suum tempus habet, & locum. Operum hic locus, hoc tempus est, meritorum seculum futurum. Curratur igitur per viam mandatorum Dei, & ab

Eccle. 1. b

Eccle. 2. b

Psal. 33.

Ioan. 12. f

Psal. 33.

Psal. 31.

Matth. 2.

LIBERVM
ARBITRI-
VM.

Luca 6. g

Matth. 13. g

Mat. 16. 25

Rom. 2.

2. Cor. 5.

& ab eorum, & præceptorum domini institutis, & à spiritus sancti doctrina non recedatur. Quapropter præparanda sunt corda nostra, ac corpora, sanctæ mandatorum eius, suorumque; Episcoporum ac prædicatorum obedientiæ militatura: ut suæ gratiæ iubeat nobis auxilium ministrari, & fugientes gehennæ pœnam, ad vitam valeamus omnes peruenire æternam. Hæc itaque, frater charissime Iacobe, ab ore sancti Petri iubentis accipi, tibi que; (ut optabas) insinuare studui, ut seruari omnia immaculata præcipias: quia ecclesiastica non oportet negligenter, sed diligenter expleri negotia. Hæc ergo præcepta nemo credat absque suo periculo negligere, vel dissimulare: quia in iudicio Dei ignis æterni tormenta sustinebit, qui ecclesiastica decreta neglexerit. Qui vero te audierit, ut iusserat minister Christi Iesu, gloriam accipiet. Qui autem te non audierit, imò loquentem dominum per te, ipse sibi damnationem accipiet. Curandum ergo, & attendendum est nobis omnibus, * quod in perpetuum expedit, ut Christi passionibus per patientiam participemus, atque regni eius mereamur esse consortes. Amen.

* al. vt,
quod perpetuum est,
experet,
& cat.

ARGUMENTVM II. EPISTOLAE CLEMENTI INSCRIPTÆ: per Lamb. Gruterum Venradium.

Escribitur hac Epistola ministerij rerum sacrarum in Ecclesia eūπερπερα καὶ εὐταξία, nudè quidem, & certè secundum Apostolicam traditionem: sed ita, ut nemo sit adeò ἀμωσ, quin facile deprehensus, libenterque passurus sit, Clementis eam haudquaquam germanam esse, quin scopas quis potius dixerit dissolutas, quod enim principium, quæ orationis progressio? quæ conclusio? quod modestè dictum existimari velim, salua Ecclesiæ sententia. Quanquam nullus negauerit, Clementis hanc esse sententiam, fortassis ab aliquo rapsodo ex alijs ipsius scriptis in Epistolæ formam summatim coniectam, vnde & multis abhinc seculis in Ecclesia nomine Clementis lecta vsurpataque est, quod quidem in causa fuisse reor, cur necdum loco ea suo mota sit, vel expuncta: præsertim cum multa habeat scitu iucunda & utilia, vide enim, quæso, qua diligentia & religione sacra tractarint maiores nostri? qua contentione vocarunt omnes ad vitæ emendationem? Si placet, consule in hanc distinctiones Gratiani de Consecratione: in quibus eadem materia pluribus testimonijs vetustatis illustratur.

EPISTOLA SECVNDA CLEMENTIS PAPAE AD IA- COBVM FRATREM DO- MINI,

E

* Malim le-
gere. Quod
a B. Perro?
E. cat.
De conse-
di. 2. Tri-
bus gradi-
bus.
† al. dei.
* Ministrū
nunc voca-
mus Sub-
diaconorū.
De cōf. dis.

2. Tribus
gradibus.
vei. Tanta
in. Et in de
cre. luo. ii. i.

De cōf. di. 1.
Altaris pal-
a.

* al. tran-
situs habe-
atur.

De cōf. di. 1.
Nemo per
* al. mini-
steria.

Vide cano-
nem Apo-
stolicū 72.

* al. non ha-
bet, iuxta
sacrarium.

LEMENS Romanę ecclesię præsul, Iacobo charissimo Hierosolymorum Episcopo. * Quoniã, sicut à beato Petro Apostolo accepimus, omnium Apostolorū patre, qui clauces regni cælestis accepit, qualiter tenere debemus de sacramentis, quę geruntur in sanctis, te ordine nos decet instruere. Tribus enim gradibus commissa sunt sacramenta diuinorum secretorum, id est, presbytero, diacono, & † ministro, qui cum timore & tremore * clericorum, reliquias fragmentorum corporis domini custodire debent, ne qua putredo in sacrario inueniatur, ne quum negligenter agitur, portioni corporis domini grauis inferatur iniuria. Cōmunio enim corporis domini nostri Iesu Christi si negligenter erogetur, & presbyter minora non curet admonere officia, graui anathemate, & digna humiliationis, plaga feriatur. Certe tanta in altario holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quod si remanserint, in crastinum non reseruentur, sed cum timore & tremore, clericorum diligentia consumantur.

(Non reseruentur) Recte intelligas, Christiane lector? si sint putredini obnoxia, & ad opus consecrantium. Nam testatur Clemēs Apostolos iussisse, sacras Dominici corporis reliquias portari ἐν τῷ πρῶτῳ, postquam omnes sumpsissent, libro 8. Const. Ap. c. 20. Eamque perpetuam Ecclesię consuetudinem fuisse, potes cognoscere ex 14. Canone Nicani Concilij I. & vetusto Canone Concilij Vormatiensis, qui citatur dist. 2. c. Presbyter Eucharistiam. Ex Tertulliani libro secundo ad uxorem, Cypriani sermone de lapsis. Ex Ambrosij sermone, de excessu fratris sui. Ex Basilio in Gordio Martyre. Ex Epistola Ioan. Chrysostomi ad Innocentium PP. extat quinto tomo, & citatur à Niceph. Callisto. libro H. E. 13. c. 19. Horum auctoritatem sequuta Synodus Tridentina, recte probauit asseruationem Eucharistia: cap. 6. sess. 3. sub Iulio L. G. V.) Denique, quid prima Ecclesię fuit opus asseruatione, cum p̄ sumerent Eucharistiam singulis diebus? Act. 2.

Qui autem residua corporis domini, quę in sacrario relicta sunt, cōsumunt, non statim ad communes accipiendos cibos conueniāt, ne putent sanctę portioni commiscere cibum, qui per aqualiculos digestus in secessum funditur. Si ergo mane dominica portio editur, vsque ad sextam ieiunent ministri, qui eam consumpsissent. Et si tertia vel quarta hora acceperint, ieiunent vsque ad vesp̄eram. Sic secreta sanctificatione æterna custodienda sunt sacramenta. De vasis sane sacris ita gerendum est. Altaris palla, * cathedra, candelabrum, & velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur, quoniam non licet ea, quę in sanctuario fuerint, malè tractari, sed incendio vniuersa tradantur. Cineres quoque eorum in baptisterio inferantur, vbi nullus * transitum habeat, aut in pariete, aut in fossis pauimentorum iacentur, ne introentium pedibus inquinentur. Nemo per ignorantiam clericus palla mortuum credat obuoluendum, aut diaconus scapulas operi re velit, quę fuit in altari, aut certè, quę data est in mensam domini. Qui hæc fecerit, vel leuiter quasi nihil, & negligenter habuerit diuina * mysteria, Diaconus, triennio, sexque mensibus à dominico alienus erit altari, graui percussus anathemate. Quod si clericum presbyter non commouerit, decem annis & quinque mensibus excommunicatus sit, propter quod de dominicis sacramentis subiecta sibi non commouerit ministeria, & postea cum grandi humilitate matri reconcilietur ecclesię. Palla verò & vela, quę in sanctuarij sordidata fuerint ministerio, diaconi cum humilibus ministris * iuxta sacrarium lauent, nō eicientes foras à sacrario velamina dominicę mēsa, ne forte

A fortè puluis dominici corporis malè decidat, à sindone foris abluto, & erit hæc operanti peccatum, idcirco, intra sacrarium, ministris præcipimus, hæc sancta cum diligentia custodire. Sanè peluis noua comparetur, & præter hoc nihil aliud tangat. Sed nec ipsa peluis velis apponatur lauandis, nisi quę ad dominici altaris cultum pertinent. Pallę altaris solę in ea lauentur. & in alia, vela ianuarum. De velis autem ianuarum cura sit ostiarijs ex admonitione maiorum, ne quis negligens aut ignarus, ad velum ianuę domus domini manus inconditè tergat, sed statim, coercitus, discat omnis homo, quia velum atrij domus domini sanctum est. Præcipimus etiam, ne * excommunicato ecclesię, siue laico, de fragmentis oblationum domini ponatur ad mensam. Vnde scis tu, qui passim * sacrarij panes indignis impendis, vnde nosti, si à mulieribus mundi sunt hi, quibus impendis? Hinc & Dauid, ab Abimelech sacerdote interrogatus, quum panes sibi ad comedendum posceret, si mundus esset à muliere, quum se mundum ante triduum profiteretur, panes propositionis manducauit. Ad dominica autem † mysteria tales eligantur, qui ante ordinationem suam coniuges suas non * nouerint. Quod si post ordinationem, ministro altaris contigerit proprium inuadere cubile vxoris, sacrarij non intret limina, nec sacrificij portitor fiat, nec altare contingat, nec ab offerentibus holocausti oblationem suscipiat, nec ad dominici corporis † portationem accedat, nec aquam sacerdotibus porrigat ad manus. Sed ostia forinsecus claudat, minora gerat officia, vrceum siue calicem, ad altare * non sufferat. Si forte quispiam presbyter, siue diaconus, sacrarij sindonem, vel velum, subtracta vendiderit, Iudę Iscariotis similis æstimabitur. Qui propter cupiditatem fecerit hoc opus, nouerit se supradicti Iudę suscepturum pœnam. Clericus verò solus ad scēinę tabernaculum non accedat, nec properet, sine maioris natu principis iussione. Nec presbyter solus cum sola adiungatur, sed duobus adductis testibus, visitet infirmam: Nec solus cum sola scēmina fabulas misceat: Nec archidiaconus, aut diaconus, sub prætextu officij humilitatis frequenter domicilia matronarum, aut fortè per clericos, aut domesticos eius, matronę mandent secreta aliquid. Si cognitum fuerit, & ille deponatur, & illa à liminibus arceatur ecclesię. Sed, si fortè aliqua intercessio fuerit, Episcopo suggeratur. Et si talis est, ad quam debeat ire pio interuentu, ipse pergat. Sin autem, de latere suo dirigat, cum duobus aut tribus, qui hoc * sanare debeant. Sane ad visitandam mulierem infirmam, nullus clericus ingrediatur, nisi cum duobus aut tribus. Nemo tamen clericorum cum extranea habitet scēmina, nisi proxima, aut soror fuerit. Et hoc cum magna sollicitudine fiat. Non ignoramus malitias Satanę, vniuersa hæc, cum mansuetudine ecclesiastica, complenda sunt ministeria. Negotium enim Dei non decet negligenter expleri. Iterum atque iterū de fragmentis dominici corporis demandamus, Calicem verò, ad perferendum sanguinem domini, præparatum cum tota munditia ministerij, minister præparet, ne non bene lotus calix, diacono peccatum fiat offerenti. Ita cum omni honestate cuncta (quę supra ea posuimus) oportet impleri. Tales ad ministerium eligantur clerici, qui dignè possint dominica sacramenta tractare. Melius est enim domini sacerdoti, paucos habere ministros, qui possint dignè opus Dei exercere, quàm multos inuitiles, qui onus graue ordinatori adducant. A principio epistolę vsque ad hunc locum de sacramentis delegaui bene intuendis, vbi non murium stercora inter fragmenta dominicę portionis appareant, neque putrida per negligentiam remaneant clericorum, & conuenientes, qui accipere sibi medicinam desiderant, putrida quum viderint, magis cum ridiculo & fastidio videantur accipere, & in peccatum magis decidant, per negligentiam clericorum. Quapropter, nemo clericorum vltra hæc dissimulet, aut negligere vllatenus audeat, sed libenter, quę iussa sunt, expleat, & sacramenta diuina nequaquã negligenter cōtrectet. Ideoq; tam iuuenes, quàm senes, de his, & de omni conuersatione lua, & conuersione, & pœnitentia valde esse sollicitos oportet, satisque agere, vt hæc condignè agant, & de reliquo ornent tam clerici, quàm seculares animas suas.

ornamentis dignissimis, dogmatibus scilicet veritatis, decore pudicitiae, splendore E
 iustitiae, candore pietatis, aliisque omnibus, quibus compositam * decet esse ratio-
 nabilem mentem. Tum praeterea declinare a confortijs inhonestis & infidelibus,
 & societates habere fidelium: atque illos frequentare conuentus, in quibus de pu-
 dicitia, de iustitia, de pietate tractatur. Orare semper Deum ex toto corde, & ab ip-
 so petere, quae decet, ipsi gratias agere, veram poenitentiam gerere praeteritorum
 gestorum: aliquantulum etiam, si possibile est, per misericordias pauperum iuuare
 poenitentiam. Per haec enim facilius venia dabitur, & indulgenti citius indulgeb-
 tur. Quod si proeuctioris aetatis sit is, qui ad poenitentiam venit, eo magis gratias
 agere debet Deo, quod postquam * finis est omnis impetus concupiscentiae carna-
 lis, scientia veritatis accepta, nulla ei imminet pugna certaminis, per quam, insur-
 gentes aduersus animam, reprimat corporis * voluntates. Superest ergo ei, in agni-
 tione veritatis, & misericordiae operibus exerceri, ut afferat fructus dignos poeniten-
 tiae. Nec putet, quia in temporis longitudine documentum conuersionis osten-
 ditur, & non in deuotionis ac propositi firmitate. Deo enim manifestae sunt men-
 tes: * quia non temporum rationem colligit, sed animorum. Ipse enim probat, si
 quis, agnita veritatis praedicatione, non distulit, neque tempus negligendo con-
 sumpsit, sed statim, & (si dici potest) eodem momento praeterita perhorrescens, fu-
 turorum desiderium coepit, & in amorem regni coelestis exarsit. Propter quod ne-
 mo vestrum ultra dissimulet, nec retro respiciat, sed ad Euangelium regni Dei li-
 benter accedat. Non dicat pauper, quia, quum diues factus fuero, tunc conuertar.
 Non requirit a te Deus pecuniam, sed animum misericordem, & piam mentem.
 Neque diues conuersionem suam differat, pro sollicitudine seculari, dum cogitat,
 quomodo dispenset abundantiam frugum. Neque dicat intra semetipsum: Quid
 faciam, ubi recondam fructus meos? Neque dicat animae suae: Habes multa bona re-
 posita in annos multos, epulare, & laetare. Nam dicetur ei: Stulte, hac nocte aufer-
 tur abs te anima tua, & quae paraasti, cuius erunt? Itaque festinet ad poenitentiam om-
 nis aetas, omnis sexus, omnisque conditio, ut vitam consequatur aeternam. Iuuenes
 quidem in eo grati sint, quod in ipso impetu desideriorum, ceruices suas iugo subij-
 ciunt disciplinae. Senes & ipsi laudabiles, quia multi temporis consuetudinem, in
 qua male praeuerti sunt, pro Dei * amore commutant. Nemo ergo differat, nemo
 cunctetur. Quae enim causa cunctandi est, ad bene agendum? Animus sibi male
 conscius, dum videtur sibi nullam pati, credi, quia non iudicet Dominus, quum ab-
 uti patientia Dei, & non intelligere parcentis benignitatem, iam sit magna damna-
 tio. Vnde scriptum est: Maledictus omnis, qui opus Domini negligenter agit. qua-
 propter, pastoralis ordinis est, infatigabiliter reuocare, quicquid ad correctionem
 populorum, imò magis filiorum spiritualium (quantum est fas intelligere) cogno-
 uerit pertinere, & non (quod absit) cum suo periculo alienae spei, per solam negli-
 gentiam, facere detrimentum, sed quod ad generalis salutis spectat compendium, sa-
 lubri necesse est prouidere tractam. Homini religioso parum esse debet, inimici-
 tias aliorum non exercere, vel non augere, male loquendo, nisi eas etiam extingue-
 re, bene loquendo studuerit. Ecce oris nostri buccina ad aures hominum perso-
 namus, neque se deinceps excusabit non monitum, qui, quod sequi debeat, tam ver-
 bis, quam literis edocetur. Qualis autem condemnatio, & qualis imminet maledi-
 ctio his, qui in patres peccant, diuina nos docet scriptura. Si enim Cham filius Noë,
 quum vidisset nudum suum patrem, quoniam non cooperuit patris corporalis nu-
 ditatem, sed egressus, nunciauit eam fratribus, & illi vestimento eum cooperuerunt,
 ipse quidem Cham, & illi, qui ex eo nati sunt, sub maledicto facti sunt, qui autem
 cooperuerunt magnam benedictionem meruerunt, multò magis isti maiore & am-
 pliore cõdemnatione digni sunt, qui patribus obuiare, aut contra eos insurgere ni-
 tuntur, aut iniuriam vel contumeliam eis inferre moliantur. quoniam, qui eis resi-
 stit, Deo resistit, Et qui eis iniuriam vel contumeliam facit, Deo, cuius legatione
 fungun-

* al. com-
pram.Dani. 4.
Eccle. 3.* al. fra-
ctus.* al. volu-
prates.Matth. 4.
*

* al. qui

Luca 12. c

* timore

Hier. 48. b

2. q. 7. Sa-
cerdotes* reliqui.
Gene. 9. cHier. 2. c
Eccle. 28. d

A funguntur, facit. Expauit caelum super hoc, & horruit amplius vehementer, dicit
 dominus. O intolerabilem malignitatem? O linguam loquentem iniquitatem
 contra Deum, & mentem in altitudinem cornu extollentem. Et iterum, Impone
 homo tuae linguae osium & seram cessa, in altitudinem cornu extollens, & loquens
 aduersus Deum iniquitatem, & proximum tuum. Quousque insultas patienti Chri-
 sto, & fratribus? Haec nos familiaris docebat, & haec nobis publicè praedictus
 magister & instructor atque ordinator noster, princeps Apostolorum Petrus, in ec-
 clesia praedicebat, exemplum dans, ut & nos similiter faciamus. Humiliamini, in-
 quit, in conspectu domini, & exaltabit vos. Nolite detrahere alterutrum, quoni-
 am qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem.
 Qui autem iudicat legem, non est factor legis, sed iudex. Vnus est enim legislator &
 iudex, qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Non
 oportet. Non praecipit nos iudicare inuicem, sed magis auxilium ferre. Vae erit, in-
 quit, his, qui fratres tribulant, & eis, qui eos persequuntur. Vos autem, quanta am-
 pliùs tribulamini, tanto purgatiores atque beatiore efficiemini, si tamen ipsa tri-
 bulatio patienter fuerit supportata. Quod etiam ipse nos Dominus docuit: Beati,
 qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Et item: Beati eritis, quum vos
 oderint homines, & persequuti vos fuerint, & eiecerint nomen vestrum tanquam
 malum. Gaudete in illa die & exultate, quoniam merces vestra multa est in caelo.
 Vnde & ipse ait: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima
 tua, & ex totis viribus tuis, & proximum tuum sicut teipsum. Non enim, inquit, re-
 cte diligit Deum, qui fratrem insequitur, nec diligit proximum, qui ei detrahit, vel
 qui illum accusat, quia quod sibi quis fieri non vult, hoc alteri nullatenus facere de-
 bet. Discite, inquit, filij mei sapientiam, & tenetote fidem rectam, & amplectimi-
 ni charitatem, ut non excidatis. Data est enim vobis à Domino potestas & virtus
 ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur vestras.
 C Qui autem custodierint iustitiam, iuste iudicabuntur, & qui crediderint iusta, iu-
 ste inuenient, quid respondeant. Semper cauetote: Praecipit enim, ne aliquando
 peccato consentiamus, & praetermittamus pracepta Dei nostri. Ecclesias per
 grua & vtilia facite loca, * quae diuinis precibus sacrare oportet, & in singulis sacer-
 dotes, diuinis orationibus Deo dicatos, poni. Quos ab omnibus venerari oportet,
 & non à quoquam grauari. Semper vitate mala, & pro animabus vestris ne con-
 fundamini dicere verum. Mendacia fugite, & veritatem corde proferte, quoniam
 multos iam supplantauit suspitio. Charitatem semper diligite, & fratres adiuuate.
 Erunt enim, quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt vobis. Vnde & Do-
 minus ait: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, & qui spernit me,
 spernit eum, qui me misit. Et item: Qui enim non est aduersum * vos, pro vobis est.
 Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquae in nomine meo, (quia Christi
 estis) amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Et qui scandalizauerit vnum
 de his pusillis, credentibus in me, bonum est ei magis, si circumdaretur mola asinaria
 collo eius, & in mare mitteretur. Et si scandalizauerit te manus tua, abscinde illa, bo-
 num est tibi, debilem introire in vitam, quam duas manus habentem, ire in gehennam,
 in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et
 si pes tuus scandalizat te, amputa illum: Bonum est tibi, claudum introire in vitam aeter-
 nam, quam duos pedes habentem, mitti in gehennam ignis inextinguibilis, ubi vermis
 eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Quod si oculus tuus scandalizat te, eijce
 eum: Bonum est tibi, luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem, mitti in
 gehennam ignis, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Omnis enim ho-
 mo igne salietur, & omnis victima * salietur. Bonum est sal. quod si sal infulsum fuerit,
 in quo illud salietis? habete sal in vobis, & pacem habete inter vos, quia quisquis vestrum
 recte docuerit, & iuste vixerit, habebit gloriam. Qui autem secus egerit, indubitanter per-
 nam sustinebit. Ideo bona agere vos semper oportet, ut brauium aeternae vitae per-
 cipiatis,

1. Pet. 5. b
* Iac. 4. b

Matth. 5. a

Matt. 22. d

Tobia 4. e
Sap. 6. a

Ibidem b

Eccl. 16. q. 7. Eccl.

Eccle. 16. q. 7. Eccl.

* de conf.

* dist. 1. Eccl.

* al. quas.

* Luca 10. c

* Marc. 9.

* al. nos,

* pro nobis.

* Matth. 18.

* Matth. 5.

* Luca 14.

* al. sale, sa-
lietur.

* *al. Nec* cipiatis. His ergo bene parete sententijs. * Ne quis hæc præcepta minimè credat im-
plenda, & iudicio Dei æterni ignis tormenta sustineat, qui ecclesiastici operis sacra
neglexerit. Hæc igitur, frater Iacobe, de ore sancti Petri iubentis audiui. Si quis præ-
cepta hæc non integra custodierit, sit anathema vsque ad aduentum domini nostri
Iesu Christi. Hæc præcepta à sancto Petro apostolo accepi, & tibi, frater charissime,
insinuare curavi, vt seruari omnia præcipias sine macula. Si quis verò audierit te, uti-
lis erit minister Iesu Christi: Qui autem non audierit te, imò loquentem Dominum
per te, ipse sibi damnationem accipiet. Omnipotens Deus, charissime, sua te prote-
ctione custodiat, atque ad cælestis remunerationem patriæ, multiplici animarum
fructu perducatur. Deus te iterum, iterumque incolumem custodiat, reuerendissime
frater, Amen.

ARGVMENTVM III. EPISTOLAE Clementis, per Ioan. Sicardum.

*Postquam ordines ministeriorum in Ecclesia, quos per capita, vt
visum fuit nascenti Christianismo conuenire, Clemens digesse-
rat, propius aliquanto nunc officia docet, & summam Christia-
nae vitæ totam compendio complectitur. Præter alia tamen, eo-
rum officium quale esse debeat ostendit erga episcopos, qui vitæ
ab his præcepta capiunt. Per occasionem hic principes, magistratus, plebem, ip-
sosq; a deo episcopos obtestans, ne scripturæ diuinæ ita se accommodent, vt alie-
num aliquem sensum, & Christo indignum aliunde afferant, sed ex ipsa scriptu-
ra, autore vero Propheta, exsculpant. Vnde videtur planè epistola illa, præter
alias faciem habere synceræ illius doctrinæ primitiue Ecclesiæ, quæ tamen hac
tempestate tantis errorû & dissidiorum fluctibus iactati, vix per transennam
agnoscimus ampliùs. Porro admonendus est lector, ea, quæ hic leguntur pulcher-
rime commixta, tanquam cumulo, hæc eadem in Recognitionum libris sparsim
legi, vt verisimile videatur mihi, hanc à studio aliquo Clementis conscriptam
potius, quam ab ipso Clemente: quod tamen nec vrgeri nos magnopere
debet, magis de re sollicitos, quam autore, cum extra con-
trouersiam sit, eiusmodi hanc esse epistolam,
quæ vel publicè in ecclesijs legi
possit.*

EPISTO-

A EPISTOLA TERTIA CLE- MENTIS PAPAE PRIMI, DE OF- FICIO SACERDOTIS ET CLERICO.

RVM, RVFINO TORANO AQVILEI-
ENSE INTERPRETE.

CLEMENS vrbis Romæ Episcopus, omnibus coëpiscopis,
presbyteris, diaconis, ac reliquis clericis, & cunctis princi-
pibus, maioribus minoribusve, omnibus generaliter fide-
libus, Benedictio, claritas, & gloria in gratia Dei, quæ data
est nobis in Christo Iesu domino nostro. Urget nos fratres,
multus amor vester, & religiosa inuitat deuotio, quia de bi-
tores sumus, vt quædam vobis scribamus. Vos ergo, qui sa-
cerdotio domini fruimini, & in specula estis positi, plus sci-
re oportet: vt iudicatos vobis populos pleniter docere possitis, eisq; ad regna cælo-
rum ducatum præbere, Deo annuente, valeatis. Vnde & ipsa per se veritas ait. Vobis
datum est nosse mysterium regni dei, cæteris autem, in parabolis, & reliqua. Propter
quod consilium do vnicuiq; vestrum, constanter docere verba diuina, & discenti-
bus libenter accommodare aurem verbo Dei. Vestrum enim, quia legatione Domi-
ni fungimini, est docere populos: eorum verò est, vobis obedire, vt Deo. Si autem vo-
bis Episcopis nõ obedierint omnes presbyteri, diaconi, ac subdiaconi, & reliqui clē-
rici, omnesq; principes, tam maioris ordinis, quam inferioris, atq; reliqui populi, tri-
bus & linguæ nõ obtemperauerint, non solum infames, sed & extorres à regno dei,
& confortio fidelium, ac à liminibus sanctæ Dei ecclesiæ alieni erunt. Nam vestrum
est, eos instruere, eorum est, vobis obedire, vt Deo, cuius legatione fungimini, di-
cente Domino: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit: Et qui vos
recipit, me recipit: Et qui me recipit, recipit eum, qui me misit. Nihil enim iniusti-
us vel inhonestius est, quam filios patribus rebelles, aut clericos vel laicos doctori-
bus, seu discipulos magistris inobedientes vel proteruos existere. Nouimus enim,
primum hominem per obedientiam cecidisse, idcirco omnes hoc vitium summo pe-
re cauere monemus. Et quia Dominus superbis resistit, humilibus autem dat grati-
am, Dominus noster mittens vos vice sua in loco Apostolorum ad prædicandum,
præcepit vobis docere omnes, omnesque vobis fideliter obedientes, vt ipsi, existeret:
quoniam nec aliter terra pariet fructus suos, nisi culta receperit sementem, & irrigata
germinauerit, & pariat, quæ est paritura. Sic & omnis homo, qui libenter non rece-
perit verbum Dei, illudque in corde suo germinare non fuerit, ac minime credi-
derit doctoribus & Episcopis suis: non beneuolus, sed rebellis atque inobediens
Dextiterit, fructum non germinabit, nec pariet, sed similis est arbori illi, de qua Do-
minus ait: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mit-
tetur. Primus enim pontifex Aaron, chrismate compositionis perunctus, prin-
ceps populi fuit, & tanquam rex primitias, & tributum per capita accepit à popu-
lo, & iudicandi populum sorte suscepta, de mundis immundisq; iudicabat. Sed &
si alius ex ipso vnguento perunctus est, virtute inde concepta, etiam ipse rex aut pro-
pheta aut pontifex fiebat. Quod si temporalis gratia & ab hominibus cõposita, tan-
tum potuit, intelligite iam, quantum sit illud vnguentum, quod à Deo de virgulto vi-
tæ prolatum est, quum hoc, quod ab hominibus factum est, tam eximias inter homines
cõferat dignitates? Quid enim in præsentis seculo propheta gloriosius? pontifice, cla-
rius? rege sublimius? Omnis enim pontifex sacro chrismate perunctus, & in ciuitate
cõstitutus, scripturis sacris * cõditus, charus & preciosus hominib; oppidò esse debet.
Quæ, quasi Christi locum tenentem, honorare oēs debent, eiq; seruire, & obedientes ad
salutem

Matt. 13. b

Marc. 4. b

Luca 8. b

Et est ibi

informa.

11. q. 3. Si

autem vo-

bis.

Luca 10. c

Matt. 10. d

Iac. 4. b. &

1. Pet. 5. b

Matt. 3. c

Exod. 29.

Hæc ex 1.

Recogn. vi.

de, quid sit

ibi annota

tum, pag. 14.

** al. erudi-*

tus.

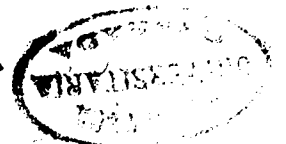
Dist. 25. Au

dire episco-

pum.

Sic 1. Ep.

salutem

salutem suam fideliter existere, scientes, quod siue honor, siue iniuria, quæ ei deferretur, in Christum redundat, & à Christo in Deum. † Audire ergo eum attentius oportet, & ab ipso suscipere doctrinam fidei, monita autem vitæ, à presbyteris inquirere, à diaconis verò, ordinem disciplinæ. Propter quod deprecor vos conseruos & adiutores meos, ut discatis attentius animarum curam gerere, & pro omnibus stare, maxime tamen pro his, qui in cultu diuino laborant. Ecclesiarum omnium curam habetote, seruisq; earum adiutorium præbete, viduarum religiosam curam gerite, pupillos enixius* liberate: pauperibus, misericordiam facite: iuuenes, pudicitiam docete. Et (ut breuiter totum dicam) alterutrum vos, in quibus res poposcerit, sustentate, Deum colite, qui creauit cælum & terram, & Christo credite, inuicem vos diligite, & misericordes estote in omnes, non verbo solo, sed opere & rebus implete charitatem. Agite pro viribus, conserui dilectissimi, quia bonum est, ut vnusquisque vestrum, secundum quod potest, profit accedentibus ad fidem religionis nostræ. Et ideo non vos pigeat, secundum sapientiam, quæ vobis per Dei prouidentiam collata est, instruere ignaros, & docere. Desiderium erga habere omnes erga doctorem veritatis, eumq; ut oculos suos amare oportet, quia & ipsum populum sibi commissum, seu proprios filios amare & docere cõdecet. Hoc enim ei à Patre cælesti donatum est. Sed & salus in eo est, ut voluntatem eius, cuius amoré & desiderium, Deo largiente, conceperint, faciant. Si quis ergo fidelis voluerit existere, & desiderat baptizari: exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæres bonorum cælestium ex gestis proprijs fiat. Accedat autem, qui vult, ad sacerdotem suum, & ipsi det nomen suum, atque ab eo audiat mysteria regni cælorum, ieiunijs frequentibus operam impendat, ac semetipsum in omnibus probet, ut tribus mensibus iam consummando, in die festo possit baptizari: Baptizetur autem vnusquisq; in aquis perennibus, nomine trinitatis beatitudinis inuocato super se, perunctus primo, oleo per orationem sanctificato, ut ita demum, per hæc consecratus, possit percipere locum cum sanctis. Nullus enim propter opprobrium senectutis, aut iuuentutis, vel nobilitatem generis, à parauulis & minus eruditis, si quid forte est utilitatis aut salutis, inquirere negligat. Qui enim rebelliter viuunt, & discere atq; agere bona recusat, magis diaboli, quam Christi membrum esse ostenditur, & potius infidelis quam monstratur. Quomodo ergo non omnibus hoc amabile est, cunctisque exoptatum, ut quæ ignorat, discat? & quæ didicerit, doceat? Certissimum namque est, quod neque amicitia, neque propinquitas generis, neque regni sublimitas, homini debet esse preciosior veritate, quia nihil est preciosius anima. Dominus autem creator omnium, ex initio ad imaginem suam hominem fecit, eiq; dominationem terræ, marisq;, & aeris ipsius dedit, veritatemq; inquirere præcepit, sicut & verus nobis propheta enarrauit, & ipsa rerum ratio docet. Solus enim homo rationalis est, & cõsequens est, ut ratio in rationalibus dominetur. Hic enim ab initio, quum adhuc iustus esset, cunctis vitijs & omni fragilitate superior erat. Vbi autem peccauit, & factus est seruus peccati, & fragilitati efficitur debitor, & obnoxius. Quod idcirco scriptum est, ut sciant homines, quia sicut ex impietate passibiles facti sunt, ita per pietatem possunt esse impassibiles, & non solum impassibiles, verum & parua in Deum fide aliorum passiones curantes. Ita enim verus ipse propheta promissit, dicens: Amen dico vobis, si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis moti huic, & transi hinc, & transibit. Huius vocis etiam vos ipsi documenta cœpistis, & iam facta quædam per magistros nostros, ipsos videlicet apostolos, non ignoratis: quia, astantibus nobis, eorum meritis dæmones cum passionibus, quas hominibus inuexerant, transierunt, & fugati sunt. Quia ergo alij quidem homines, patiuntur, alij, patientes sanant, causa sine dubio vel pariendi vel curandi noscenda est. Quæ non alia esse, quam patientibus quidem infidelitatis, curantibus verò, fidei demonstratur. Infidelitas enim, dum non credit futurum Dei iudicium, peccandi licentiam præbet peccatum verò, hominem passionibus obnoxium facit. Fides autem, futurum Dei iudicium esse credens, continet homines à peccato. Non peccantes verò, non solum liberi

Ex 3. Recognitione.

Vide annotata.

Dis. 38. nullus episcopus.

Gene. 1. d

Matt. 17. e

& Lu. 17. b

Ex principio quintæ Recognitionis.

A liberi sunt à dæmonibus & passionibus, verum & aliorum dæmones & passiones fugare possunt. Ex his ergo omnibus colligitur, quod origo totius mali ab ignorantia descendat: & ipsa sit omnium malorum mater, quæ incuria quidem & ignorantia gignitur, negligentia verò alitur & augetur, atq; in sensibus hominum radicatur, dum amatur, quam si quis forte doceat effugandam, velut antiquis & hæreditarijs sedibus, molestè & indignanter auellitur. Et ideo paululum laborandum nobis est, ut indignantes, ignorantia præsumptionem, scientia ratione refecemus: in his præcipuè, qui in aliquibus minus rectis opinionibus præuenti sunt, per quas, quasi sub specie alicuius scientia, ignorantia in his vehementius radicata est. Nihil enim est grauius, quam si id, quod ignorat quis, scire se credat, & defendat verum esse quod falsum est, quod tale est quale si quis ebrius sobrium se putet, & agat quidem cuncta, ut ebrius, sobrium se tamen & ipse putet, & dici à cæteris velit. Ita sunt ergo & hi, qui ignorantes, quod verum est, speciem tamen alicuius scientia tenent & mala, quasi bona, gerunt, atque ad perniciem quasi ad salutem festinant. Propter quod ante omnia properandum est ad agnitionem veritatis, ut possimus, quasi lumine nobis inde accenso, errorem tenebras depellere. Grande enim malum est (ut diximus) ignorantia: sed quia substantiam non habet facile ab his, qui studiosi sunt, effugatur. Non enim aliud est ignorantia, nisi non cognouisse, quod expedit. Vbi autem cognoueris, perit ignorantia. Quæri ergo magnopere debet veritatis agnitio, quam nemo alius assignare potest, nisi verus Propheta. Hæc enim via est vitam volentibus ingredi, & summum iter bonorum operum pergentibus ad ciuitatem salutis. Si quis sanè audiens sermonem veri propheta, velit recipere, aut nolit, & amplecti onus eius (id est, mandata vitæ) habet in sua potestate. Liberi enim sumus arbitrij.

LIBERVM ARBITRIVM.

Hic obserua libro quinto pag. 80. linea 5. sit rectè legendum nimirum amplecti onus, non amplexiones: ut omnia habent exemplaria.

C Nam si hoc esset, ut videntes ea,* iam non haberent in potestate aliud facere, quam audierant, vis erat quædam naturæ, per quam liberum non esset, ad aliam migrare sententiam. Aut si rursus ex audientibus nullus ominò reciperet, & hoc naturæ vis erat, quæ vnum aliquid fieri cogeret, & alteri parti non daret locum. Nunc autem, quia liberum est animo, in quam velit partem declinare iudicium suum, & quam probauerit, eligere viam, constat euidenter, inesse hominibus arbitrij libertatem. Igitur priusquam audiat quis, quod ei expedit certum est, quia ignoret, & ignorans vult & desiderat, quod non expedit agere, propter quod pro hoc non iudicatur. Quum verò audierit causas erroris sui, & rationem veritatis acceperit: tunc, si permanferit in his erroribus, quibus dudum fuerat præuentus, rectè iam vocabitur ad iudicium, daturus pœnas, quia vitæ huius spacium, quod ad benè viuendum accepit, in ludibrijs consumpserit errorum. Qui vero audiens hæc, libenter accipit, & gratulatur bonorum doctrinam sibi fuisse delatam, requirat intentius & discere non desinat, vsquequod cognoscat, si est verè aliud seculum, in quo bonis præmia præparata sint. Et quum certus de hoc fuerit, gratias agat Deo, quod sibi veritatis lumen ostēderit: ac de cætero dirigat actus suos in omnibus operibus bonis, quorum sibi in futuro mercedem certus est præparatam: demirans per omnia & stupens, cæterorum hominum errores, & quod ante oculos positam veritatem nemo videat. Ipse tamen gaudens super diuitijs sapientia, quas inuenit,* fatiabiliter his perfruatur, & exercitio bonorum operum delectetur, festinans ad seculum futurum mundo corde & pura conscientia peruenire, vbi etiam videre Deum regem omnium possit. His autem omnibus carere nos, & fraudari, sola facit ignorantia. Dum enim ignorant homines, quantum boni habeat scientia, ignorantia malum de se non patiuntur excludi: Nesciunt enim, quanta sit in horum permutatione diuersitas. Propter quod, consilium do vnique discentium, libenter præbere aurem verbo Dei: & cum amore veritatis audire, quæ dicimus, ut mens optimo semine suscepto, per bo-

* Sic legitur 5. Recognitione

nos actus lætos afferat fructus. Nam si, me docente ea, quæ ad salutem pertinent, recipere quis abnuat, & animo prauis opinionibus occupato obsistere nititur, non ex nobis, sed ex semetipso habebit pereundi causam. Debet enim iusto iudicio examinare, quæ dicimus, & intelligere, quia verba loquimur veritatis, ut cognitis his, quæ sunt, ut sunt, in bonis actibus dirigens viam suam, regni cælorum possit particeps inueniri, subiiciens sibi carnis desideria, & dominus eorum factus, ut ita demum etiam ipse fiat dominator omnium iucunda possessio. Nam qui permanet in malo & seruus est mali, non potest effici portio boni, donec permanet in malo: quia ab initio (ut ante iam diximus) duo regna statuit Deus, & potestatem dedit unicuique hominum, ut illius regni fiat portio, cui se ad obediendum ipse subiecerit.

Matth. 6. c Et quia definitum est apud Deum, non posse vnum hominem, vtriusque regni esse seruum, omni studio date operam, in boni regis aulam ac iura concurrere. Propter hoc denique verus propheta, quum esset præsens nobiscum, & quosdam ex diuitibus negligentes erga dei cultum videret, huius rei ita aperuit veritatem.

Ibidem. Nemo potest, inquit, duobus dominis seruire, & non potestis Deo seruire & mammonæ. Mammona, patria eorum voce, diuitias vocans.

Hic ergo est verus propheta, qui in Iudæa nobis apparuit, ut audistis, qui stans publicè sola iussione faciebat cæcos videre, surdos audire, fugabat demones, agris sanitatem reddebat, & mortuis vitam, quumque nihil esset ei impossibile, etiam cogitationes hominum peruidebat, quod nulli est possibile, nisi soli Deo, hic annunciabat regnum Dei, cui nos de omnibus, quæ dicebat, tanquam vero prophete credidimus: firmitatem fidei nostræ, non solum ex verbis eius, sed ex operibus assumptis, quia dicta legis, quæ ante multas generationes de præsentia eius exposuerant, in ipso designantur, & imagines gestorum Moyse, & ante ipsum patriarchæ Iacob, ipsius, per omnia typum ferebant. Tempus quoque aduentus eius, hoc est ipsum, in quo venerat, prædictum ab his constat & super omnia, quod esset à gentibus expectandus, sacris literis comprehensum est, quæ in eo pariter vniuersa cõpleta sunt.

Gene. 49. Quod autem Iudæorum propheta prædixit eum à gentibus expectandum supra modum in eo fidem veram firmat. Si enim dixisset à Iudæis expectandum, non aliquid eximium prophetasse videretur, quod à contribuli populo, & à propria gente speraretur, cuius aduentus ad salutem mundi fuerat repromissus. Videtur enim magis consequens ratio esse, ut hoc fieret, quàm, quod prædicebat magnificentia prophetalis. Nunc autem quum prophete dicant, omnem illam spem, quæ de salute mundi repromittitur, & nouitatem regni quæ instruenda per Christum est, atque omnia, quæ de eo indicantur, ad gentes esse transferenda iam non secundum consequentiam rerum, sed incredibili quodam vaticinationis euentu, magnificentia prophetica confirmatur. Iudæi nanque ex initio, affore aliquando hunc virum, per quem cuncta repararentur, verissima traditione susceperunt: & quotidie meditantes ac prospicientes, quando eius fieret aduentus, ubi adesse eum viderunt, & signa ac prodigia, sicut de eo scriptum fuerat, adimplentem, inuidia excæcati agnoscere nequiverunt præsentem, in cuius spe lætabantur absentis. Intellexerunt tantum sancti apostoli qui a deo electi sunt, & nos, qui post ab eis electi sumus. Hoc autem prouidentia dei factum est, ut agnitio boni huius etiam gentibus traderetur: & hi, qui nunquam de eo audierant, nec à prophetis didicerant, agnoscerent eum: illi verò, qui quotidianis meditationibus euauerant, ignorarent. Ecce enim nunc per vos, qui præsentis estis, & desideratis audire doctrinam fidei eius, & agnoscere, quis, & quomodo, & qualis sit eius aduentus, prophetica veritas adimpletur. Hoc enim prophete prædixerant, quia à vobis quærendus esset, qui de eo nunquam audistis, Et ideo videntes in vobis ipsi prophetica dicta compleri, huic vni rectè creditis, hunc rectè expectatis, de hoc rectè inquiritis, ut non solum expectetis eum, sed & hæreditatem regni eius credentes consequamini secundum quod ipse dixit, Quia vnusquisque illius sit seruus, cui se ipse subiecerit. Propterea ergo vigilate,

Agilate, & dominum deumque nostrum vobis conscribere dominum, qui & cæli ac terræ dominus est. Et ad ipsius vos imaginem ac similitudinem reformate, sicut ipse verus propheta docet, dicens: Estote boni & misericordes, sicut & pater vester cælestis misericors est, qui oriri facit solem suum super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Hunc ergo imitami, & huc timete, & sicut mandatum datur hominibus, dominum Deum tuum timebis, & illi soli serues.

Luca 6. f
Matth. 5. g.

Hucusque recitatur Petri Concio ad Tripolitanos de verbo, ex V. Recognitione

Infidelibus quidem dormit dominus, & absens habetur his, à quibus esse non creditur, & mandatis eius non obediunt, atque ob id illis videtur quasi dormire dominus: quia pro peccatis suis non exaudiuntur. Quapropter, cunctis fidelibus, & summopere omnibus presbyteris, & diaconis ac reliquis clericis attendendum est, ut nihil absque episcopi proprii licentia agant. Non utique missas sine eius iussu quisquam presbyterorum in sua parocia agat, non baptizet, nec quicquam absque eius permisso faciat. Similiter & reliqui populi maiores scilicet, ac minores, per eius licentiam, quicquid agendum est, agant, nec sine eius permisso à sua parocia abscedant, vel in ea aduentantes morari præsumant. Animæ vero eorum ei creditæ sunt: Ideo omnia eius consilio egere debent, & eo inconsulto nihil. Quicumque enim obediunt episcopis suis, videntur quidem aliquid gratiæ conferre Deo. Qui autem eis non obediunt, indubitanter rei, & reprobis existunt. Porro ipsi à Deo donum summi muneris consequuntur, qui per iustitiæ & præceptorum eius semitas incedentes doctoribus suis (qui recti episcopi intelliguntur) libenter obediunt. De quibus & beatus Petrus, instructor & ordinator noster, & princeps Apostolorum manifeste cunctos audientes instruebat, dicens: Videntur mihi, qui loquuntur verba veritatis, & qui illuminans animas hominum, similes esse radijs solis. Qui ut processerint, & apparuerint mundo, cælari ultra aut occultari nullatenus possunt, dum non tam videntur ab hominibus, quàm videre omnibus præstant. Vnde & bene ipsa per se veritas, ad veritatis, præcones ait: Vos estis lux mundi. Et non potest ciuitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed supra candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. Si quis ergo his obedierit, Deo (ut dictum est) magnum munus offert. Qui autem his restiterit, aut inobediens extiterit, non his, sed domino saluatori nostro, cuius legatione funguntur, resistit.

Matth. 5. b

Totus locus desumptus est ex secunda recognitione, pag. 2. & 3. vbi Petrus Congreditur cum Mago.

Propter quod primum est omnium, iustitiam Dei, regnumque eius inquirere, & suis iussionibus obtemperare, iustitiam quidem, ut recte agere doceamur: regnum vero, ut quæ sit merces posita laboris & patientiæ, nouerimus: in quo est bonis quidem æternorum bonorum remuneratio: his autem, qui contra voluntatem eius egerint, pro vnus cuiusque gestis poenarum digna restitutio. Hic ergo, hoc est, in præsentis vita positos, oportet nos agnoscere voluntatem Dei ubi & agendi, & sacrificandi est locus. Quoniam in alijs locis sacrificare, & missas celebrare non licet, nisi in his, in quibus episcopus proprius iusserit, aut ab episcopo regulariter ordinato, tenente videlicet ciuitatem, consecratus fuerit. Aliter enim non sunt hæc agenda, nec rite celebranda, docente nos nouo & veteri testamento. Hæc Apostoli à domino acceperunt, & nobis tradiderunt, hæc nos docemus, vobisque, & omnibus absque reprehensione tenere, & docere, quibus agendum est, mandamus. Vnaquæque etenim res, tempus suum habet & locum. Operum hic locus est, tempus vero meritum est seculum futurum. Ne ergo impediamur, ordinem locorum ac temporum permutantes, primò, quæ sit dei iustitia requiramus, & tanquàm iter acturi abundantiam viatico bonis operibus repleamur, quò possimus, ad regnum Dei, tanquam ad urbem maximam peruenire. Deus enim his, qui recte sentiunt, per ipsa opera mundi quæ fecit, manifestus est, ipsius creaturæ suæ vtens testimonio, & ideo quum de Deo dubitatio esse non debeat, de sola nunc eius iustitia requiramus, &

De cõf. dist. 1. Hic ergo, id est.
Sic in fine Epistola 1.

regno. Idcirco persuadeo primum, iustitiam eius esse requirendam, vt per hanc iter E
agentes, & in via veritatis positi, verū prophetā inuenire possimus, nō velocitate pe-
dum, sed bonorū operum velocitate currentes, vt ipso duce vsi, nullū viæ huius pa-
tiamur errorē. Si enim ipsum sequētes, ingredi meruerimus illam, quo peruenire cu-
pimus, ciuitatē, omnia iam (de quibus quæritur) oculis videbimus, tanquā hæredes
omniū facti. Intelligite itaq; viam esse hunc vitæ nōstræ cursum, viatores eos qui nos
instruūt vel bona opera gerunt, portam vero prophetā, de quo dicimus, urbē regnū
esse, in quo residet omnipotens pater quē soli videre possunt hi, qui mūdo sunt cor-
de. Non ergo nobis difficilis videatur huius itineris labor, quia in fine eius requies
erit. Nā & ipse verus propheta, ab initio mūdi per seculum currēs festinat ad requiē.
Adest enim nobis omnibus diebus, & si quando necesse est, apparet, & corrigit nos,
vt obtemperantes sibi, ad vitam perducatur æternā. De his autem, qui negligunt viam
suæ salutis, & adhuc non bene fideles, & præceptis eius, suorūq; pontificū iulsi-
onibus, inobedientes vel cōtumaces eis existūt; Dominus noster Iesus Christus, mit-
tens discipulos suos, præcepit nobis, dicēs; vt in quamcunq; ciuitatem aut domū in-
troierimus, dicamus, pax huic domui. Et si quidē, inquit, fuerit ibi filius pacis, veniet
super eū pax vestra. Si verò non fuerit, pax vestra ad vos reuertetur. Exeuntes autem
de domo vel de ciuitate illa, etiā puluerem, qui adhæserit pedibus vestris, excutatis
super eos. Tolerabilius erit terræ Sodomorū & Gomorrheorū in die iudicij, quā
illi ciuitati vel domui. Quod utiq; ita demū fieri præcepit, si prius in ciuitate vel do-
mo, veritatis sermo prædicetur: ex quo vel recipientes veritatis fidem, filij pacis, & fi-
lij Dei fiant: vel nō recipientes, arguantur, quasi inimici pacis & Dei. Ita ergo & nos,
magistri instituta sectantes, primò pacem proponimus auditoribus, vt absq; vlla per-
turbatione possit via salutis agnosci. Quod si quis pacis verba nō suscipit, neq; acqui-
escit veritati, scimus aduersus eum pugnam verbi mouere, & arguere acrius, confu-
tando ignorantiam, & redarguendo peccata. Necessario igitur pacem proponimus,
vt si quis est filius pacis, pax nostra veniat super eum: ab eo autem, qui se alienum pa-
cis effecerit, regredietur ad nos pax nostra. Et si iterum in mandatis habemus, vt ve-
nientes ad ciuitatem, discamus prius, quis in ea dignus sit, vt apud eum cibum sumamus,
quanto magis conuenit noscere, quis qualisve sit is, cui immortalitatis verba
credēda sunt? Solliciti enim, & valde solliciti esse debemus, ne margaritas nostras
mittamus ante porcos.

Hic nimis se produxerat rasodius siue consarcinat or huius Epistolæ. Verba hæc sunt Petri ad discipulos suos, conferentis cum eis de Simone Mago: quæ exstant principio secundæ Recognitionis. L. G. V.

Sed & alias ob causas, vtile est viri huius habere me notitiam. Si enim sciam, quia
in his, de quibus non potest dubitari, quod bona sint, emēdatus est, & inculpabilis:
hoc est, si sobrius, si misericors, si iustus, si mitis, & humanus est, quæ utiq; bona esse:
nullus ambigit, tunc consequens videbitur, vt ei, qui obtinet bona virtutum, etiam,
quod deest, fidei & scientiæ, conferatur, & in quibus maculari videtur eius vita, quæ
est in reliquis probabilis, emendetur. Si verò in his, quæ palam sunt, peccatis inuo-
lutus, permanet inquinatus, non me oportet aliquid de secretioribus & remotis di-
uinæ scientiæ proloqui, sed magis protestari, & conuenire eum, vt peccare desinat,
& actus suos à vitijs emendet. Quod si ingesserit se & prouocauerit nos dicere, quæ
eum, minus recte agentem, non oporteat audire, prudenter eum debemus eludere.
Nam nihil omnino respondere auditorum causa, vtile non videtur: ne forte existi-
ment, nos responsionis penuria declinare certamen, & fides eorum lædatur, non in-
telligentia propositi nostri. Magna contumelia, & graue nobis erit peccatum, si
ita desipiamus, vt videamus, eum, qui idola colit, esse sobrium, & nos, qui Deum co-
limus, sobrij esse recusemus.

Totus insequens locus est ex sexta Recognitionis sine, vbi tertio Petrus concionatur ad Tropolitana nos. pag. 80. & 81.

Non hoc fit inter nos, sed magnum habeamus studium, vt si illi, qui errant, homi-
cidium

cidium non faciunt: nos ne irascamur quidem. Et si illi adulterium non committūt,
nos nec concupiscamus quidē alienam mulierem. Si illi amant proximos suos, nos
etiam diligamus inimicos nostros. Si illi mutuo dant his, qui habent, vnde reddant:
nos etiam his demus, à quibus recipere non speramus. Et per omnia nos, qui æterni
seculi hæreditatem speramus, debemus præcellere eos, qui præsens tantum seculum
nouerunt, scientes, quia si opera illorum nostris operibus collata, in die iudicij simi-
lia inueniantur, ac paria, confusio nobis erit, quod æquales inuenimur in operibus,
his, qui propter ignorantiam cōdemnantur, & nullam spem futuri seculi habuerūt.
Et verè digna confusio est, vbi nihil amplius gessimus ab his, quibus amplius intelle-
ximus. Quod si confusio nobis erit, æquales his inueniri in operibus bonis, quid erit
nobis, si inferiores nos, ac deteriores, examinatio futura reperiat? Audite ergo, quo-
modo de his nos ipse verus propheta docuerit. Ad eos autem, qui negligunt audire
verba sapientiæ, ita ait: Regina austri surget in iudicio cum generatione hac, & con-
demnabit eam: quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, & ecce plus-
quam Salomon hic, & non audiunt. Ad eos verò, qui de malis actibus gerere detre-
ctabant pœnitentiam, ita ait: Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac,
& condemnabunt eam: quia pœnitentiā egerūt in prædicatione Ionæ, & ecce plus-
quam Iona, hic. Videtis ergo, quomodo eos, qui erudiebantur ex lege, adductis ad
exemplū illis, qui ex gentili ignorantia veniebant, & ostendēs, eos, nec æquales illis
esse, qui in errore positi videbātur, ex ipsa tantum comparatione condemnatos. Ex
quibus omnibus, sermo, quē proposuimus, approbatur, vt castimonia, quæ aliqua-
tenus etiam ab his, qui in errore sunt positi, custoditur: multò purius, & attentius, &
per singulas quasq; (sicut supra ostēdimus) species à nobis, qui veritatem sequimur,
teneatur, eo magis, quo apud nos obseruatiō eius præmia æterna sunt posita. Aliter
enim nemo saluus esse poterit nisi his obseruationibus pro viribus operam dederit.
Deus vos in sua voluntate vnumquemque in suo ordine semper custodiat, fratres, &
sibi placere in omnibus concedat, Amen.

IN QVARTAM EPIST. DIVI CLE- mentis Arg. per Ioan. Sichardum.

Contra insidias hæreticorum, quibus iam tum cœperant omnia
esse infesta, attentos iubet Clemens esse episcopos, vt doctrina
veritatis obstruatur aditus lupis, qui poterāt per occasiones in-
grem domini grassari: eos verò qui aliò iam fuerant quorun-
dam persuasionibus traducti, quā Christianæ regulæ præscri-
ptum ferrent, & palam quorundam pseudoprophetarum decretis subscripse-
rant, obtestatur, ne tanquam transfugæ, ab eorum stent partibus, quorum tota
professio, ignorantie nebulis adumbrata, nullò pertineat, nisi vt subuertantur,
qui iam pulchrè videbantur sibi in cognitione veri prophete promouisse. Atque
hic in ignorantiam, vt qua vix sit pestis vlla capitalior, totis viribus inuebitur,
eiq; deberi dicit, quod à vero, erga quod nostropse sumus ingenio melius affecti,
abhorreamus, & nostra culpa æternis nos supplicijs obnoxios faciamus. Per cō-
tentionē verò cognitionē veritatis nobis ita cōmendat, vt putet parentū, quibus
alioqui vita debeatur, respectū non tātū esse oportere, vt in eorū gratiā diutius,
quā sit nostræ salutis integrū, in ignorantia permaneamus. Ne verò habeāt cō-
tentionū studiosi, quod morbo suo prætexant, addit, eā dissidij ansam nō eos, qui
iam vero prophete nomē dederint, quæsituos, sed qui ignorantiam præoptantes,
alijs hoc ipsum inuidēt, vnde inuiti licet, coguntur tamē profiteri salutē pendere.

EPISTOLA QVARTA SANCTI CLEMENTIS PAPAЕ, SCRIPTA DISCIPVLIS SVIS, IVLIO ET IVLIANO,

QVI MALORVM HOMINVM PERSVASIONIBUS aliquatenus deuiarant, & gentibus, inter quas habitabant, directa.

CLEMENTIS, Romanæ vrbs Episcopus, charissimis fratribus, Iulio & Iuliano, ac reliquis consodalibus nostris, gentibusque, quæ circa vos sunt.

Oportet, fratres, omnes doctores, qui ad salutem animarum instituti sunt, & ad lucrandas animas episcopi sunt consecrati, pro cunctis sollicitudinē gerere, & errantes ad viam veritatis, & ad portū salutis reducere. Et licet propter gentes, quæ circa vos sunt, in modico vos errasse contigerit, melius est tamē, redire ad veritatis viā, quā diutiū in ipso errore

**al. perducere.* *†Que sequitur, ex critica conuisione Petri ad tri-politanos desumpta sunt que à Clemente perhibetur in 1^a Recogitioe.* *Luc. 23. 6. in 6. Recogitioe ipsius causa, ignorauit est. Et sic sensus clamat legendum esse.* *Act. 7.* *Gen. 1. a. Vide, quid in 6. Recogitioe. supra sit notatū.* *Luc. 23. 6. in 6. Recogitioe ipsius causa, ignorauit est. Et sic sensus clamat legendum esse.* *Act. 7.* *Gen. 1. a. Vide, quid in 6. Recogitioe. supra sit notatū.*

perseuerare. Quocumq; enim de his, qui vos errare fecerunt, vel de his, qui adhuc verbū prædicationis nō audierunt, potestis, vobiscū assumite, & ad viā veritatis adducite, ne infructuosi sed fructuosi, domino inueniamini. Et quoniam quidem, sicut à cultore neglecta terra, spinas & tribulos necessariō producit, ita sensus vester longi temporis incuria multas & noxias opiniones rerū, & intelligentias falsæ scientiæ germinauit, opus est nunc multa diligentia, ad excolendū rus mentis vestræ, vt hic sermo veritatis, (qui est verus, & diligens cordis colonus) assiduis excolat disciplinis. Vestrum ergo est præbere obedientiā, & occupationes ac sollicitudines superfluas amputare, ne bonū verbi semen enecet noxiū germen. Potest enim fieri, vt multi temporis negligentia breuis & assidua reparat diligentia. Incertū nanque est vniuscuiusque temporis vite. Et ideo festinandum est ad salutem, ne fortē cunctatē mors repētina præueniat. Et ob hoc acrius adnitendum est, vt dū est temporis spaciū collecta malæ cōsuetudinis vitia refecentur. Quod nō aliter facere poteritis, nisi vt irascamini quodammodo aduersus vosmetipsos pro his, quæ inutiliter gessistis ac turpiter. Hęc enim est utilis vita & iusta, & necessaria iracundia, vt vnusquisq; in quibus errauit, & perpetrā gessit, indignetur, & semetipsum accuset. Ex qua indignatione acceditur in nobis ignis quidā, qui velut agro sterili immisus, cōsumptis & excoctis radicibus pessimæ voluntatis, bono semini verbo dei fecundiozem cordis præparet glebam. Puto autē quod satis dignas habeatis causas iracundiæ, ex quibus iustissimus ignis iste coalescat, si cōsideretis, in quantos vos errores deduxerit ignorantie malū, quātosq; lapsus, & quanta præcipitia ad peccandū dederit; à quantis vos bonis abstraxit, & in quæ præcipitavit mala & quod est super omnia grauius, quod vos in futuro seculo æternis pœnis obnoxios fecit. Nonne pro his omnibus, vbi veritatis lumē effulsit, ignis iustissimæ indignationis accenditur? & iracundiæ Deo placitæ intra vos consurgit incendiū quo consumatur, & radicitus intereat omne germen, si quod forte intra vos malæ concupiscentiæ pullulauit? Vnde & ipse, qui misit nos, quū venisset, in omnem mundū vidisset ad malitiā declinasse, non continuo ei pacem, in erroribus posito, dedit, ne eum confirmaret in malis, sed ignorantie eius ruinis scientiam veritatis opposuit: vt si qui fortē resipiscerent, & lumē veritatis aspicerent, deceptos se, & in præcipitia erroris abstractos, merito dolerent, & iracundiæ salutaris ignem aduersus deceptricem suam conciperent ignorantiam. Ob hoc itaque dicebat, Ignem veni mittere in terram, quam volo, vt accendatur? Est ergo pugna quædā, quæ gerenda nobis est in hac vita. Sermo enim veritatis & scientiæ necessario separat homines ab errore

errore & ignorantia, sicut sæpe videmus, putrefactas & emortuas carnes corporis, à connexionem viuentium membrorum, ferro secante, separari. Tale ergo aliquid est, quod agit veritatis * ignorantio. Necessē est enim, vt salutis causa filius (verbi gratia) qui sermonem receperit veritatis, à parētibus separetur incredulis: aut rursum pater separetur à filio, aut filia à matre. Et hoc modo inter propinquos atque consanguineos, credentes atque incredulos, scientiæ atque ignorantie, veritatisque & erroris pugna * consistit. Et ob hoc iterū dicebat, qui nos misit, Non veni pacem mittere in terram, sed gladium. Quod si dicat aliquis. Et quomodo iustum videtur, separari filios à parentibus? Audi quomodo, Quia cū ipsis, si in errore permaneant, neque illis proderunt, & cū illis pariter interibunt. Iustum igitur, & valde iustum est, separari eum, qui saluari vult, ab eo, qui non vult. Sed & illud aduerte, quod non ex illis qui rectius intelligunt, veniat ista separatio. Illi enim volunt interesse, pariter & prodesse his, & docere meliora. Sed & istud proprium est ignorantie vitium, vt confutantem se, veritatis lucē non ferat habere de proximo. Et ideo ex illis ista nascitur separatio. Nam qui scientiam veritatis accipiunt, quia bonitatis plena est, tanquam à bono Deo datā, cupiunt eam (si fieri potest) cum omnibus habere communem, etiam cum his, qui oderunt eos, & persequuntur. Sciunt enim, * quia peccatum ipsorum causa ignorantie est. Propterea denique ipse magister, quū ab his, qui ignorabant eum, duceretur ad crucem, orabat patrem pro interfectoibus suis, & dicebat, Pater dimitte eis peccatum, quia nesciunt, quid faciunt, Imitantes quoque discipuli magistrum, etiam ipsi, quūm paterentur similiter pro interfectoibus suis orabant. Quod si disciplina nobis est, orare etiam pro interfectoibus & persequutoibus nostris, quomodo non etiam parentum & propinquorum persequutiones ferre, & pro conuersione eorū orare debemus? Tum deinde etiam illud diligentius cōsideremus, quæ sit nobis causa parētes diligendi, pro eo, inquit quia vitæ nostræ videtur auctores. Auctores quidē vitæ nostræ parentes non sunt, sed ministri. Non enim vitam præbent, sed ingrediendi nobis ad hanc vitam exhibent ministeriū, auctor autem vitæ vnus, & solus, est Deus. Si autem auctorem vitæ diligere volumus illum nobis esse diligendum sciamus. Sed illum, inquit, cognoscere non potuimus, istos autem & nouimus, & in affectu habemus. Esto, non potuistis cognoscere quis sit Deus: * quid tamen non sit Deus, per facile scire potuistis. Nam quomodo latere potuit hominem quod lignum, aut lapis, aut æs vel alia huiusmodi materia Deus non sit? Quod si in his, quæ facile deprehendere potuistis, animum ad discutiendum nolulistis intendere, certum est, quia & in agnitione Dei impediti estis, non impossibilitatis, sed ignauie vicio. Nam si voluissetis, ex his ipsis inutilibus simulacris profectō accepissetis intelligentiæ viam. Certum est, quia per ferrum facta sunt simulacra: ferrum verò per ignem confectum est, qui ignis aqua extinguitur: aqua autem per spiritum mouetur, spiritus autem à Deo initiū habet. Sic enim dixit Moyses propheta, In principio fecit Deus cœlum & terram. Terra autem erat inuisibilis & incomposita, & tenebræ erant super faciem abyssi, & spiritus Dei erat super aquas. Qui spiritus, Dei iussu, quasi ipsa manus conditoris lucem separauit à tenebris, & post illud inuisibile cœlum, istud visibile produxit, vt superiora quidem, habitaculum faceret angelis, inferiora verò, hominibus. Propter vos ergo, iussu Dei, aqua, quæ erat super faciem terræ, secessit: vt terra vobis produceret fructus. Cui etiam humorum venas latenter inseruit, vt vobis ex ea profluerent fontes & flumina. Propter vos producere iussa est animantia, & omnia, quæ vestro vsui voluntatique seruirent. An non propter vos venti spirant, vt ex ipsis concipiens, fructus vobis terra parturiat? Nonne propter vos imbres profluunt? & tempora vicissitudines mutant? Num propter vos sol oritur, & occidit? & mutationes luna perpetitur? Propter vos mare exhibet famulatum suum, vt vobis ingratis cūcta subiacent. Nonne pro his omnibus iusta erit vltionis pœna, quia horū omniū largitorē, quæ ante omnia & agnoscere & venerari debuistis, solūque ceteris ignoratis: * Sed & nunc per idem

* Sed & vos adhuc in intelligentiam eius duco. Videtis etenim, quod omnia gignuntur ex aquis, aqua verò per vnigenitum ex initio facta est, vnigeniti verò omnipotens Deus caput est, per quem tali ordine (vt supra diximus) peruenitur ad patrem. Quum autem peruenieritis, agnoscite hanc esse voluntatem eius, vt per aquas, quæ primæ creatæ sunt, denuò renascamini. Qui enim regeneratus fuerit per aquam, bonis operibus repletus, hæres efficitur eius, à quo in incorruptione regeneratus est. Propter quod paratis animis accedite, quasi filij ad patrem, vt peccata vestra diluantur, & causa eorum sola ignorantia fuisse probetur apud Deum. Nam si post agnitionem horum permanetis in incredulitate, vobis iam perditionis vestræ causa, & ignorantia reputabitur. Nec putetis, quod etiam si omnem pietatem colatis, omnemq; iustitiam, baptismum verò non accipiatis, spem possitis habere apud Deum, imò, maiore poena digni eritis, qui bona opera non bene operati estis. Confertur enim meritum homini ex bonis gestis, sed si ita gerantur, sicut Deus iubet. † Deus autem iussit omnem colentem se, baptismo consignari. Quod si vos renueritis, vt vestræ voluntati magis quam Dei obtemperetis, contrarij sine dubio, & inimici estis voluntati eius.

† Iuxta illud. Bonum omnem colentem se, baptismo consignari. Quod si vos renueritis, vt vestræ voluntati magis quam Dei obtemperetis, contrarij sine dubio, & inimici estis voluntati eius.

Elegans instructio de necessitate & utilitate baptismi.

Sed dicitis fortasse: Quid confert aquæ baptismus ad Dei cultum? Primò quidem quia quod Deo placuit, impletur. Secundo quia regenerato ex aquis, & Deo renato, fragilitas prioris natiuitatis, quæ vobis per hominem facta est, amputatur, & ita demum peruenire poteritis ad salutem. Aliter impossibile est. Si enim nobis cum sacramento verus propheta testatus est, dicens: Amen dico vobis, nisi quis denuò renatus fuerit ex aqua viua, non introibit in regnum cælorum. Et ideo accelerate. Est enim in aquis istis misericordia eius quædam, ex initio ferebatur super eas, & agnoscit eos, qui baptizantur sub appellatione triplicis sacramenti, & eripit eos de supplicij futuris, quasi donum quoddam, offerens Deo animas, per baptismum consecratas. Confugite ergo ad aquas istas, solæ sunt enim, que possint vim futuri ignis extinguere. Ad quas, qui moratur accedere, constat, in eo adhuc infidelitatis idolum permanere, & ab ipso prohiberi, ad aquas properare, quæ salutem conferunt: Siue enim iustus, siue sit iniustus, baptismus ei per omnia necessarius est. Iusto quidem, vt impleatur in eo perfectio, & regeneretur Deo, iniusto verò, vt peccatorum quæ gessit, remissio concedatur. Omnibus ergo festinandum est, sine mora nasci Deo, & demum consignari ab episcopo, id est, septiformem gratiarum spiritus sancti percipere, quia incertus est vnusquisque exitus vitæ. Quum autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformi spiritus gratia ab episcopo (vt memoratum est) confirmatus, quia aliter perfectus esse Christianus nequaquam poterit, nec sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed incuria aut voluntate remanserit, vt à beato Petro accepimus, & vt cæteri sancti Apostoli, præcipiente domino, docuerunt: & demum ex operibus bonis ostendat in se similitudinem eius, qui eum genuit patris. Post hæc verò agnoscat Deum honorare. Honor autem eius est, vt ita viuat sicut ipse vult. Vult enim vnusquemque ita viuere, vt homicidium & adulterium nesciat, odium & auaritiam fugiat, iram, superbiam, iactantiam respuat & excretur inuidiam quoque, & cætera his similia, penitus à se ducat aliena. Est sanè propria quædam nostræ religionis obseruantia, que non tam imponitur hominibus quam propriè ab vno quoque Deum colente, causa puritatis expetitur, de castimonie dico cautela, cuius species multæ sunt. Sed primò, vt obseruet vnusquisque, ne menstruatæ mulieri misceatur, hoc enim execrabile ducit lex Dei. Quod et si lex de his non admonuisset nos, * vt catuli libenter volueremur in stercore? Debemus aliquid amplius habere animalibus, vtpote rationales homines & cælestium sensu capaces, quibus summum studiū esse debet, ab omni inquinamento cordis conscientiam custodire. Bonum est autem, & puritati conueniens, etià corpus aqua diluere. Bonum verò dico, non quasi principale illud, in quo mens purificatur, sed quod sequela sit illius boni hoc, in quo caro diluitur. Sic enim & magister noster quosdam pharisæorum & scribarum qui vide-

BAPTISMVS. CONFIRMATIO, Pleraq; hic interiecta sunt, quæ non existant in 6. Recognitione.

Leuit. 18. c. * al. can. tharides. Et hic vide, quid in 6. Recognitione. sit notatū.

A videbantur esse cæteris meliores, & à vulgo separati, increpabat, dicens eos hypocritas, quia ea solummodo, quæ hominibus videbantur, purificabant, corda verò, quæ solus Deus aspicit, inquinata relinquebant, & sordida. Ad quosdam ergo ex ipsis, non ad oes dicebat: Væ vobis scribæ & pharisæi, hypocritæ, quia mundatis quod de foris est, calicis & paropsidis, intus autem plena sunt sordibus. Pharisæe cæce, munda prius, quod intus est, & quod de foris est, erit mundum. Verè enim, si mens mundetur luce scientiæ, quum ipsa fuerit munda ac splendida, tunc etià eius, qui de foris est hominis, ipsa necessariò curam gerit carnis suæ, vt & ipsa purificetur. Vbi autem ista, quæ de foris est, purificatio carnis, negligitur, certum est, neq; de puritate mentis ac munditia cordis coram geri. Ita ergo fit, vt is, qui intrinsecus mundus est, mundetur sine dubio & extrinsecus. Non semper autem is, qui mundatur extrinsecus, etià intrinsecus mundus est, videlicet quum agit hæc, vt hominibus placeat. Sed & illa species castimonie obseruanda est, vt ne passim & libidinis solius causa, cum foeminis coeat quis, sed posteritatis reparandæ gratia: quæ obseruatiua, quum etià in nonnullis pecudibus inueniatur, pudoris est, si non ab hominibus rationabilibus & Deum colentibus obseruetur. Ergo omnes peccauerunt, & egent auxilio Dei. Propter quod, charissimi, sectamini semper charitatè, & emulamini meliora, & spiritualia, & adiuuate vos inuicem, vt Deo semper in omnibus placere valeatis, Amen.

† Hactenus ex VI. Recognitione. Vide aut, quomodo cateratur? 1. Cor. 12. d. & 14. a.

IN QVINTAM D. CLEMENTIS

Epistolam Arg. per Ioan. Sichardum.

M tremur verò, si libet, quædam tanto seculorum intervallo aliò decidisse, quàm sunt instituta, quædam verò penitus in desuetudinem abyssæ, cum ex hac epistola non obscure liceat cognoscere, illam mensæ, totiusq; cultus rationem, quam inter se Christiani peculiarem habuere, paulatim sensuisse, ipsis etiam Clementis temporibus: apparetq; eam obsolenisse citius, quàm esset paulò propius cognita: magna enim epistolæ pars in eo consumitur, vt in memoriam redigat id visitandi christianorum genus, quod non temerè à dilectione apud Græcos nomen inuenit, qua refrigerescit. At Deum inmortalem quantulo post apostolos tempore? Eiusmodi autem tum fuit Christianorum vita, quemadmodum in actis apostolicis describitur, vt sublata priuatarum rerum nomenclatura, in publicum quicquid vsquam esset abierit, indeq; vt visa fuit cuiusque necessitas postulare, expensum ab episcopo tanquam æconomo. Res fuit per se honesta, vt vix alia æque, sed quæ lucri cupidioribus fenestram quodammodo aperuerit, qua ad diuitias, quas pro ruderibus ducere debebant, per fas atque nefas aspirarent. Dispertiebant enim veteres illi pontifices, vt de quorum fide nemini esse dubium posset, prout omnium ratio tulit, tantumq; absuit, vt eorum quicquam abraderent, vt etiam vitam, si quo opus fuisset, impendere nihil essent grauati. Vsi sunt re honestissima posteriores aliquot pontifices ad quæstus aucupium, & quod in hunc usum publico addiceretur ceptum est primo decimari, paulò post, vbi res successit, & vita illa lautior arrisit, & sordium eos piguit, abiecta fronte palam pro suo omne id habuerunt, quod erat vsibus omnium destinatum. Nihil addam amplius, ne argumentum scribens, imprudentius hic, quod nolim, Camarum istam commoueam.

EPISTO.

EPISTOLA QUINTA SANCTI CLEMENTIS PAPAE, DE COMMUNI VITA, ET RELIQUIS CAUSIS, SVIS DISCIPVLIS SCRIPTA, HIEROSOLYMISQUE DIRECTA.

12. q. 1. Dilectis fratribus.

1. De Comuni vita.

* al. aliud

Pythagoras philosopho

Psal. 132.

Act. 4. g

Act. 5. a. b

Distin. 37. Relatū est.

* al. ingenij virtutem, vel.

DILECTISSIMIS fratribus, & condiscipulis Hierosolymis, cum charissimo fratre Iacobo coepiscopo habitantibus, Clemens Episcopus. I. Communis vita, fratres, omnibus necessaria est, & maxime his, qui Deo irreprehensibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorum, eorumque discipulorum imitari volunt. Communis enim vsus omnium, quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit: sed per iniquitatem, alius hoc suū esse dixit, & alius * istud: & sic inter mortales facta diuisio est. Denique Græcorum quidam, sapientissimus hæc ita sciens esse ait: Communia debere esse amicorum omnia. In omnibus autem sunt sine dubio & coniuges. Et sicut non potest, inquit, diuidi aer, neque splendor solis, ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendum, diuidi debere, sed habenda esse communia. Vnde & Dominus per prophetam loquitur, dicēs: Ecce quàm bonum, & quàm iucundū, habitare fratres in vnum, & reliqua. Istius enim cōsuetudinis more retento, etiam apostoli, eorumque discipuli, vt prædictum est, vnà nobiscum & vobiscum communem vitam duxere. Vnde (vt bene nostis) erat multitudinis eorum cor vnum, & anima vna: nec quisquam eorum aut nostrum, de his, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed omnia illis & nobis erant communia, nec quisquam egens erat inter nos. Omnes autem, qui domos vel agros possidebāt, vendebant eos, & precia eorū, & reliquas res, quas habebant, afferebant, ponentes ante pedes apostolorum: sicut nobiscum quidam vestrum cognouerunt & viderūt, & diuidebatur singulis, prout cuique opus erat. Ananias autem vir austerus, & Sapphira vxor eius, qui mentiti sunt apostolis de precio agrorum suorum, quos venderant, nobis præsentibus in conspectu omnium circumstantium, à cōspectu apostolorum, propter peccatum eorum & mendacium, quod fecerunt, mortui delati sunt ambo. Cæteraque, quæ de talibus cognouimus & vidimus, nec recordatione, nec demonstratione digna sunt. Quapropter hæc vobis cauenda mandamus, & doctrinis, & exemplis apostolorū obedire præcipimus, quia hi, qui madata eorum postponunt, non solum rei, sed extorres fiunt. Quæ non solum vobis cauenda, sed & omnibus prædicanda sunt.

II. In intelligendis scripturis non proprius sensus sequendus est, sed consulenda patrum traditio.

Relatum est etiam nobis, quod quidam in vestris partibus commorantes, aduersantur sanis doctrinis, & (prout eis videtur) non secundum * traditionem patrum, sed iuxta sensum suum docere videntur. Multas enim, quidam (vt audiimus) vestrarum partium, secundum ingenium hominum, ex his, quæ legunt, verisimilitudines capiunt: & ideo diligenter obseruandum est, vt lex Dei, quum legitur, non secundum propriam * ingenij intelligentiam legatur vel doceatur. Sunt enim multa verba in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisque sponte præsumpsit, sed fieri non oportet. Non enim sensum, quem extrinsecus adteretis, alienum & extraneum debetis quærere, aut quoquo modo ipsum ex scripturarum auctoritate confirmare, sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis. Et ideo oportet ab eo intelligentiam discere scripturarum, qui eam à maioribus, secundum veritatem sibi traditam, seruauit, vt & ipse possit ea, quæ rectè suscepit, competenter asserere. Quum enim ex diuinis scripturis integram quis & firmam regulam verita-

A veritatis susceperit, absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione, ac liberalibus studijs, quæ fortè in pueritia attigit, ad assertionem veri dogmatis conferat: ita tamè, vt vbi vera didicit, falsa & simulata declinet. III. Incertum est enim, etiam iuuenibus, vitæ tempus, senibus autem, iam nec incertum est. non enim dubitatur, quod quantumcunque est, quod putatur superesse, breue sit. Et ideo tam iuuenes, quàm senes oportet de conuersione & pœnitentia valde esse sollicitos, & satagere, vt de reliquo ornent animam suam ornamentis dignissimis, id est, dogmatibus veritatis, decore pudicitia, splendore iustitiæ, candore pietatis, alijsque omnibus, quibus cōptam debet esse rationabilem mentem. Vnde consilium dantes, vestram prudentiam hortamur, vt ab apostolicis regulis non recedatis, sed communem vitam ducentes, & scripturas sacras rectè intelligentes, quæ Domino vouistis, adimplere satagatis. Et quum, oratione assidua Dei gratiam obtinere merueritis, tunc, sine suspitione mali

* interitus, vota possint celebrari festiua.

Deus autem pacis sit cum omnibus vobis, Amen.

Finis Epistolarum Clementinarum.

CLEMEN-

III. Omnibus pie viuendum circa actus discrimen.

2. q. 1. Dilectis fratribus.

* al. inter vos.

CLEMENTIS ROMANI PONTIFICIS, DE REBUS GESTIS, PE- REGRINATIONIBVS, AC PRAEDICATIONIBVS

SANCTI APOSTOLORVMQVE PRINCIPIS PETRI,
Epitome, siue compendium, in quo eiusdem vita contine-
tur, ad Iacobum Hierosolymitanum Pontificem,
Ioachimo Perionio Benedictino Cor-
mæriaceno interprete.

IOACHIMVS PERIONIVS BENEDICTI
nus Cormæriacenus, Nicolao Mallario insignis Ecclesiae Pa-
risiensis Ecclesiastæ, ac Theologo, S. P. D.

SI CLEMENTIS pontificis maximi sanctis-
simiq; viri de beati Petri rebus gestis profectio-
nibusque ac concionibus compendium, quod
ab hinc triennium partim rogatu, partim impul-
su tuo, ex Bibliotheca tua bona omnibus libris
referta depromptû, in Latinum sermonem con-
uertendum suscepi, ferius quàm aut velles, aut
officium meum postularet, typis editur: nolim putes id vel obliui-
one suscepti muneris ac negotij, vel rerum quæ in eo tractantur
contemptu accidisse. Nam nec quisquam vno me est in ijs quæ fi-
dem, qua nihil homini charius esse debet, attingunt, religiosior, &
res diuinæ, quas maximas libellus hic profitetur & docet, incredibi-
le sui & desiderium & studium, ne dicam amorem, in me non tam
suo nomine, quàm eo vitæ instituto, quod delegi, excitauerunt. Sed
cùm iam tum & vitam Christi ingressus essem scribere, & Iustini
philosophi ac martyris opuscula quædam tuo maximè hortatu at-
que admonitu transferre instituissem, & alia quæ pollicitus essem
quidam à me flagitarent: huius Clementis tui (tuum enim appel-
lare iure possum, quem quasi pupillum patrem desiderantem ado-
ptasti) retardata est editio: quàmquam ferè biennium est, cum librum
absolui. Verùm si ferius quàm optaras, ad te nouus redit, & per te
ad cæterorum cognitionem editur: at si minus alijs, tibi quidem
certè, iucundior gratiorque, vt spero veniet: præsertim cùm natu-
ra comparatum sit, vt quæ res nobis charæ sunt, si postea quàm ijs
caruimus, aut à nobis abfuerunt, ad nos locupletiores aut ornatio-
res reuertantur, tantam interdum nobis voluptatem ipsæ affe-
rant, vt desiderium quo ijs cum abessent tenebamur, noua illa eti-
am fortasse non opinata lætitia superare videatur. Equidem ta-
met si quàm exigua sit in me dicendi facultas, scio, tamen quantula-
cunque valeam, omnè me eò contulisse fateor, vt ne frustra hunc
mihi

mihi libellum transferendum dedisse videre. Quod vt facerem, præ-
ter quàm quòd egregius iste tuus in me animus admonuit, auctor
etiam libri, beatiq; Petri crebræ illæ cum Simone mago institutæ di-
sputationes, quibus & illius falsas refellit, & disciplinæ nostræ veras
sententiâs, sicuti sunt, cum summo illius pudore, maximaq; sua lau-
de & gloria comprobauit. Nec verò minus eò me adduxit præclara
ad dicendum, & ad commemorandum suavis illa quæ de Clemen-
tis parentumq; eius & fratrum repentina, nec opinata inter se agni-
tione est addita, narratio. Quæ quidem eas mihi ad animos impellē-
dos vires habere videtur, vt in ea legenda neminem lachrymas con-
tinere posse existimem. Mihi quidem non videtur hoc esse compē-
dium eorum Clementis librorum decem, qui extant Rufino inter-
prete, præsertim cùm eius sit qui res ab aliquo tractatas vno vel plu-
ribus libris, in compendiū redigit, ea tantum quæ fufius narrat, bre-
uiter perstringere, & tamen hoc in libro exponantur multa quæ in
illis non legantur, longiusq; rerum expositio hîc ex ipsius Clemē-
tis Epistolis quæ extant, sumpta prouehatur. Itaque haud scio an sit
illius alterius libri compendium, cuius Rufinus mentionem facit.
Hunc autem laborem nostrum in tuo potissimum nomine diuul-
gari, cùm tua ista in me egregia voluntate adductus, vt meum vicis-
sim in te animum testarer, tum vt omnes qui in eo legendo aliquid
temporis consument, cùm boni aliquid inde arriperent & haurient,
beneficij tui in se memores, & tibi gratias agât, & alijs te officijs, qui-
bus debebunt, prosequantur. Vale. Lutetiæ Parisiorum, IX. Ca-
lend. Ianuarias, M. D. LIII.

LAMB. GRVTERVS VENRADIVS,
Catholico Lectori, S.

Manifestum est, conferentibus inter se Recognitionum libros & hanc
Epitomen, non esse eam Epitomen ἀναγνώσεως siue Recognitionū, sed
quandam potius σύντομον totius historię Clementinæ. Nā per multa hoc
compendio referuntur, quæ nusquam sunt in Recognitionibus. Vide VII. Reco-
gnitionem, cum eademq; confer Epitomen, in qua & finis vitæ Faustini Patris,
martyrumq; Clementis, & mira obitum consequuta describuntur: ex quibus ali-
us auctor facile deprehenditur fuisse. Rectè itaque fecit auctor ille, quicumque
fuit, quod inscripserit Epitomen siue Synopsin historię Clementinæ,
Nos, vt facilis vtriusque historię inter se foret tibi colla-
tio, margini epitomes librorum titulos anno-
tauimus. Vale.

Kk CLEMENS

CLEMENS IACOBO DOMI- NO ET PONTIFICI, ET PONTIFICVM PONTIFICI, SANCTAM HIEROSOLYMAM

CHRISTIANORVM ECCLESIAM GVERNAN-
ti, Christi; Dei nostri, quæ ubiq; Dei prouidentia præ-
clarè constitutæ sunt, Ecclesias, vnà cum presbyte-
ris & diaconis, cæterisq; fratribus omnibus
pacem perpetuam optat.

Ex I. Reco-
gnitione.
Confer?

SCITO, me ciuem Romanum, cum temperatè casteq; pri-
mam ætatem atq; vitam agere possem, arrepta haustaq; ne-
scio vnde cogitatione, quæ mihi obrepisset crebrasq; mihi
de morte commentationes, pariebat, in laboribus reliquum
vitæ tempus, perturbationibusq; solitum esse consumere.
Hoc enim in animo voluebam menteq; agitabam, num post
mortem nullus essem futurus, nec quisquam mei vnquam
mentionem facturum esset, quod tempus omnia obliuione
deleret. Quod si nullus essem qui fieri posset, vt manerem post mortem, cum eorum
qui nulli essent notione, cum nec eos cognoscerem ipse, nec illi me agnoscerent, nec
ortus essem, nec gigneret? Illud etiam quærebam, num mundus aliquando ortus es-
set, & antè quàm originem habuisset, an etiam esset. Si enim ex omni æternitate fuit,
æternus etiam futurus est. Sin ortus est, etiam dissoluetur omnino. Post dissolutio-
nem porrò num aliquid rursus erit ac renascetur? quod nunc in cogitationem me-
am cadere non potest. Hæc atque talia cum sine fine animo agitarem, perpetuo mœ-
rore eoq; tanto affici solebam, vt & pallore intabescerem, & quod grauius est, si me
tandè aliquando huiusmodi rerum curis ac molestijs, vt vanis, liberatum iri cogita-
rem, maiorem vim morbi dolorisque sentirem: doloremq; animo ex eo capiebam,
quod mihi honesti notionem insitam & innatam ignorarem, quæ spes causaq; im-
mortalitatis extitisset, quemadmodum postea cum tandem aliquando cognouissem,
Deo rerum omnium effectori gratias egi. Me enim ea cognitio, quæ mihi ab initio
molestiam, afferebat, impulit, vt de rebus quærerem: quosq; primum beatos ignora-
tione solitus eram ducere, eos postea miseros iudicabam. Ergo cum à prima ætate ta-
les in animo meo cogitationes versarentur, me ad philosophorum scholas contuli,
vt aliquid inde quod firmum ratumq; esset haurirem ac discerem. Sed nihil eis curæ
studioq; esse animaduertebam, nisi decretorū infirmationes & cõfirmationes cõten-
tionesque, & artes captionesq; ratiocinationū, ac sumptionū inuentiones: interdū-
que conclusio efficiebat, vt immortalis animus diceretur, interdum vt mortalis: ac
cum ratiocinatio cogebat confiteri animum esse immortalem, ex eo magnam ani-
mo capiebam voluptatem: cum verò mortalem, angebat: quinetiam ex eo rursus ma-
iore dolore afficiebar, quod neutrorum quisquam animum meum confirmare pos-
set, vnumq; hoc intelligebam, rerum quæ proponerentur decreta ab ijs qui certa-
rent, vera aut falsa pronunciar, non ex natura vique earum & ex veritate pondera-
ri atque cognosci. Quo etiam maiorem dolorem ex rebus ipsis percipiebam, & ex inti-
mi animi partibus gemitus trahebam, propterea quod nec deponere hæc curam pos-
sem, etiam si id vehementer, vt antè me dixisse scio, cuperem, nec quicquam firmum
ac stabile haurire. Itaque rursus dubitans apud me dicebam, Quid frustra laborem
fufcipio, in re tam clara & aperta? Etenim si post mortem nullus ero, nunc cum in re-
rum natura sum, angere non debeo. Proinde angorem atq; tristitiam ad illud tempus
referuabo, cum, quia nullus ero, dolor in me nullus cadet. Sin autem fortè ero, cur
nunc cum minimè necesse est, me dedo angoribus qui me conficiat? Hanc etiam alia
in mente statim secuta est cogitatio: hæc enim mecum in animo cogitabam, an illic
me

Ame grauiora manerent, etiam si nunc me excrucierem, nisi piè sancteque vixerim:
traderetque, vt nonnullis philosophis placeret, Pyriphlegetonti ac Tartaro quem-
admodum Sisyphus vel Tityus, vel Ixion, vel Tantalus, atque in inferis perpetuis
supplicijs afficerer. Contra ego respondebam, cum res incerta esset, tutius esse piè vi-
uere me, corporisque voluptates vincere, etiam si non planè quid iustum, quidque
Deo gratum & acceptum esset, certò sciuissem, nec vtrum immortalis esset animus
anne mortalis. Quæ quidem cogitationes cum animum meum in diuersas partes
traherent, mihi in Aegyptum proficiscendum censeo, & cum sacrorum mysterio-
rum interpretibus ac prophetis amicitiam contrahendam, quæsitoq; diuino atque
inuento, magna vi pecuniæ, persuadendum, vt animum ab inferis excitet ea arte
quam Necromantiam vocant, tanquam de re quapiam cum consulturus essem, cum
illud sim positurus, sit ne animus immortalis, Hoc tamen cogitabam & statuebam
me nõ ex responsis animi immortalitatem sed ex aspectu tantum posse cognoscere.
BCum enim eum ipsis oculis vidissem, tum demum satis magnam fidem me illi habi-
turum, neque iam aures plus apud me ad persuadendum quam oculum, esse valitu-
ras. Sed tamen philosopho cuidam ex ijs quorum familiaritate vterer, animi mei
cõsiliū aperio, qui hoc mihi inutile esse duabus de causis exposuit. Si enim animus
inquit, diuino non paruerit, nec tu legibus quæ hoc planè vetant: profecto quod
contra leges fecisse te recordabere, cum malorū conscientia viues sint obtemperabit
præterquam quod cum malorum conscientia vitam traduces, ea etiam quæ ad reli-
gionem pietatemque pertinent, cuius causa hæc aggressus sis, tibi iam non ex ani-
mi sententia successura arbitror: Deo enim inuisos eos ferunt qui animis postquam
è corporibus euolarint, negotium faceffunt. Hac illius oratione, quanquam à pro-
posito susceptoque cõsilio deterritus sum, tamen à superiore cogitatione planè ab-
duci non poteram. Ac ne in his tibi exponendis longiore oratione vtar, cum ijs co-
gitationum quasi fluctibus animus meus agitaretur, Imperatore Tiberio Cæsare,
Cineunte vere, fama quædam sensim aliquod diebus percrebruit, & verè bonus Dei
nuncius in totum orbem peruasit, qui diuinum cõsiliū ac voluntatem silentio
tegere non patiebatur, sed potius in dies crescebat, esse quendam in Iudæa, qui ab ea
parte quæ vere sol oritur, incipiens, æterni Dei regnum prædicaret: quod adipisci li-
ceat, si quis optima semper viuendi instituta comprobaret ac teneret. Vt autem di-
uinitatis plenus hæc docere crederetur, eum multa mirabilia, prodigia & signa ede-
re, sermoneque solo surdis audiendi vsum restituere, cæcis aspectū, claudis incessum
omnemque & morbum depellere, & malum genium siue dæmonem è corporibus
hominum expellere: quin etiam elephantia laborantes, qui eminus solum ab eo cer-
nerentur, curari, mortuos qui ei offerrentur, excitari: nec quicquam esse quod præsta-
re non posset. Quoque plus temporis præterijt, eo magis crescebat & confirmatur ab
ijs qui iter faciunt, non fama iam, sed ipsa rerum veritas. Tandem enim aliquando
certis quibusdam locis homines conuenerunt, vt de eo deliberarent ac viderent,
Dquisnam is esset, qui aparuisset, quidque eius sibi vellet oratio. Nuper autem cum
anni tempus ad autumnum inclinaret, vir quidam stans publicè, Viri, inquit, Romani
audite. Dei filius est in Iudæa qui omnibus qui velint, vitam sempiternam pollice-
tur, si voluntati eius qui eum misit, morè gesserint. Itaque ab ijs quæ deteriora sunt
ad meliora traducimini, à rebus caducis ad æternas, vnumque Deum in tribus per-
sonis cognoscite, cuius mundum iniuste in eius conspectu incolitis: sed si conuerta-
mini, & ex eius voluntate viuatis, in alterum seculum sublatis, æternique facti, eius
bonis quæ nulla oratione explicari possunt, perfruemini. Sin autem in perfidia per-
manetis, post hanc vitam in locum ignis conijciemini, in quo æternis supplicijs affe-
cti, frustra superioris vos vitæ pœnitebit, pœnitentiæ enim tempus præfenti vnuscu-
iusque vita concluditur. Atque hæc quidem illius fuit oratio. Ego vero qui audi-
rem, molestè ferebam, neminem ex tanta multitudine qui tantæ rei nuncium audi-
uisset, hoc dixisse, In Iudæam proficiscar, vt sciam an vera hic prædicet, Dei filium esse

in Iudæa, qui patris à quo missus sit, voluntatem esse denunciet immortalitatem bonamque spem & expectationem: quando quidem non parui momenti est id quod aiunt eum prædicare. Quorum enim animos qui immortales sint, confirmet, eos etiam æterna bona esse consecuturos: quorum autem animos in ignem qui restingui non possit, coniecerit, eos æternis supplicijs afficiendos esse. Cum ita in cæteris animatus essem, hæc etiam mecum ipse dicebam. Cur tandem alios culpo & obiurgo cum in eodem quo illi negligentia crimine teneor? nec ijs quæ ad vitam degendam victumque pertinent preparatis, in Iudæam proficiscor, ut horum talium ipse testis sim? In hac deliberatione multum temporis consumebatur, cum res quæ mundum attingunt, aliæ ex aliis inciderent, à quibus non facile liberari explicarique poteram. Tandem vero aliquando cum animo & cogitatione perpenderem, primum quam hæc vita, quam agimus, instabilis sit & incerta: deinde etiam omne tempus memoria repetiuissem, quo hic me semper spes quandiu habitassem, sollicitum habuisset, omnesque nos ita in ocio mori solitos recordarer, prætermisis ut tempus tulit rebus meis omnibus, in Pontum statim me contuli: & cum in portum venissem atque subduxissem, contrarijs ventis usus, Iudæa relicta Alexandriam appuli. Ibi ad philosophos adibam, cum ventorum vis nauigandi mihi iam planè potestatem eriperet ac cohiberet: ab eisque petebam, ut si quid de rumore quem Romæ is qui visus esset, sparsisset, accepissent, quidque ille nunciasset, ordine omnia exponerent. Illi verò talem aliquem Romæ extitisse omnino se nescire responderunt: de filio autem Dei qui in Iudæa fuisset, rumoreque prædicaretur, scà multis qui inde venissent, audiuisse intellexisseque ea omnia mirabilia opera, quæ solo etiã verbo edidisset. Cumque me velle dixissem cum quopiam eorum qui eum vidissent, colloqui, excoque audire omnia quæ de illo cognoscere cuperem, ijdem respondent, ibi esse quendam qui nò solum eum vidissent, verum etiam illinc oriundus esset vir clarissimus, Barnabas nomine, qui se vnum eius discipulorum esse prædicaret, sedensque illic alicubi, ea que ab illo promissa essent ijs qui talibus digni essent, ei qui vellet vltro narraret. Ego cum locum in quo vir sedere solitus esset, occupassem, circumfusaque multitudinis pars essem, stans ea quæ dicebantur, audiebã, eumque vera non dialecticorum vlla arte docentè animaduvertebam, sed imparatum & ex tẽpore ac simpliciter exponentè quæ dei filiũ qui apparuisset, fecisse ac dixisse & audiuisset, & vidisset. Multos verò testes eorũ, & mirabilium quæ ab ipso dicta essent, & sermonum quos habuisset, ex turba quæ circumfusa erat, producebat. Cumque libenter simplicia eius verba audiret populus, philosophi qui ex disciplina quæ homines mundo deditos attingit, cò conuerterant, eum ridere conabantur, summaque audacia prouecti in eum dicebant, & syllogismos quasi magna arma in eum intentabant. Ille vero declinatis abiectisque eorum nugis, versute illorum interrogationi non respondebat sed sine metu sermonem institutum persequebatur. Cumque eum quispiam iocans rogaret, cur culex extitisset, isque qui perpusillus esset, pedes sex, atque alas haberet: elephas vero maximum animal pennis careret, & quatuor modo pedes haberet: ipse doctrina ad rogatum paulisper retenta & cohibita, nihil tamen ei qui quæstionem posuerat, ad rogatum respondit, sed rursus ad eum quem sibi ab initio proposuisset sermonem reuertebatur: cum in vnaquaque interpellatione hoc vno principio usus esset. Nobis quidem hoc tantum præscriptum est, ut vobis eius qui nos misit dicta mirabilia que facta exponamus: atque vobis pro dialectica demonstratione plerosque eorum qui hic adsunt testes producimus. Situm est in vestra voluntate & iudicio, ut nobis assentiamini, vel repugnetis. Ego verò id quod vtile est, vobis explicare non desistam, propterea quod & mihi taciturnitas damnum, & vobis perfidia detrimentum allatura sit. Equidem possem ijs quæstionibus quas posuistis, satisfacere, si veritatis studio & amore ductos vos hæc quærere cernerem. Quæ autem culicis & elephantis sit dissimilitudo, hoc quidem tempore vobis qui Deum vniuersitatis effectorè ignoratis, non vtilis est explicatio. Quæ cũ diceret, cõmuni consensu & quasi

con-

A conspiratione multum effusumque risum emiserunt, cum eum ad summam verborum inopiam adigere, ut barbarum aliquem & insanum, conarentur, Ego verò qui hæc animaduverterem, animo incallescere cœpi, studioque nescio quo incensus silere non potui, sed libere hac usus sum oratione: Merito à vobis voluntatem consiliumque suum comprehendi noluit Deus, qui vos indignos prouideret, propterea quod nunc censores ac iudices qui sapiant certiores facere atque hortari videtur. Cum enim hoc tempore eius voluntatis & consilij præcones missi sunt, qui non artificio vllò aut ratione persuadendi ab oratoribus petita, sed ita simplici oratione, eius consilium aperiant, ut quiuis qui ea quæ dicantur audiuerit, intelligat: nunc vos adestis eo consilio, ut & quod è re vestra est damno vestro minimè intelligatis, & irrideatis veritatem in barbaris ad vestri condemnationem insidentem, quam etiam ad vos accedentem recipere non vultis propter & vestram libidinem, & verborum illius simplicitatem, ne falsæ rationis dicendi non veræ sapientiæ studiosi esse

B doceamini. Quousque tandem loqui discitis, qui probe loqui non potestis? Multa enim verba vestra infra verbi vnus precium ducenda sunt. Quid autem vobis etiam dictura est multitudo Græcorum, quæ quondam in vno animo sententiaque permansit, si iudicium futurum est, ut hic confirmat? Quid ita deus nobis consilium tuum non aperuisti? nullo modo vos audiemini: aut si quo forte responso vos dignos existimabit, hoc respondebit, Quia cum ego omnia consilia & voluntates quæ futuræ essent, ante orbem conditum cognitas haberem, vnicuique pro dignitate obscure dedi. Quod quoniam ita est, cum instituissim per eos qui ad me confugerunt fidem facere, cur ab initio à primo ortu meũ consiliũ publicè enunciari passus non sim: nũc in fine vitæ cõsiliij mei prædicatores misi, qui & irridentur, & cõtumelijs affecti illuduntur ab ijs qui re nulla iuuari volunt, amicitiamque meã quæ se eis patefacit, recularunt. O magnam iniuriam, quod Dei præcones in inuidiam adducuntur, idque apud eos homines qui ad salutem vocantur. Hæc cum dicerem, alia

C que eiusdem generis, magnus in plebe motus extitit, atque alij quidem Barnabæ vicem dolebant, mihi que assentiebantur, alij qui stolidi, erant, in me dentibus grauiterridebant. Cum vero iam aduersa spera ceret, manu Barnabæ accepi, inuitumque duxi domum meam, in qua feci ut maneret, ne quis in eum manus iniiceret. Cumque vna mecum dies paucos versatus esset, pauca mihi verè orationis tradidit, quod sibi in Iudæam Diei festi causa properandũ diceret, velletque in posterum cum suis popularibus versari. Ego vero cum magnopere ex illius lingua penderem, in eamque causam vehementer incumberem, nec animi contentionem remitterem, sed reliquam disciplinam peterem, ac dicerem, Tu mihi tantum verba quæ à Deo qui visus est audisti, expone, & mea oratione Dei consilium ornabo, atque ita demum intra paucos dies vna tecum nauigabo (magna enim me Iudæa adeunda tenet cupiditas (& vobiscum fortasse reliquor vitæ meæ tempore versabor: ipse ad hæc statim respondit, Tu si nos resque nostras videre cupis, & quod vtilitatem afferat discere

D mecum quam primum nauigato: si nò vis statim, signa modo mei domicilij eorumque omnium quos vis, ego tibi hodie exponam, ut cũ etiam voles præsens nos inuenias. Ego enim, inquit, cras ad mea me conferam. Ego qui Barnabam ita obstinatè in sententia permanere animaduvertere, eum vltique ad portum deduxi, cognitisque ab eo signis quæ dixerat domiciliorum, ei confirmo me, nisi postero die aliquantum eorum que mihi deberentur, repetendum esset, continuo cum illo nauigaturum fuisse: quanquam eum celeriter occupaturus essem. Cum finè dicendi fecissem, eumque ijs qui naui præerant commendassem, cum dolore reuersus sum, quod in animo meo boni & familiaris amici memoria versaretur. Exacto autem illo die, cum non omnem debitam pecuniam, cuius causa remoratus essem, accipere possem, reliqua neglecta quæ impedimento erat quo minus celerius hominem inuenirem, ipse quoque in Iudæam nauigauit, ac quindecimo demum die Cæsaream Stratonis perueni. Ibi cum è nauis descendens diuersorium quærerem, audio Petrum quendam Iesu

Kk 3 Chri-

Christi Dei filij, qui in Iudæa visus esset, signaque & prodigia edidisset, clarissimum E
discipulum postero die cum Simone Gitthonensi Samaritano disputaturum. Ego
verò cum hæc rescivissem, rogabam vt mihi eius domicilium indicaretur. cum didi-
cisssem vbi maneret, ibi pro foribus stabam: ij autem qui in ædibus erant, cum me cõ-
templati essent, quærebant, quisnam essem, & vnde venirem: cum Barnabas egres-
sus, me vt vidit, obortis lachrymis præ lætitiâ complexus est, meque domum intro-
duxit: deinde Petrum monstrans, hic est Petrus, inquit, quem tibi maxima Dei sa-
pientia præditum esse nunciabam, cui omnem virtutem tuam atque institutum ita
semper exposui, vt ex eo & te ipsum videre cupiat, & consuetudinem tuam optet.
Itaque te pro magno ei munere meis manibus offero. Quod cū dixisset, me produ-
xit, cum his verbis, Hic est Petre, Clemens. Petrus autem cum nomen exaudisset,
ei in mentem Barnabæ sermones quos de me habuisset, venerunt, ac statim exten-
tus est, vt potuit: placideque me & fraternè osculatus, cum consedisset, Rectè ac
præclare, inquit, à te factum est, qui Barnabam veritatis præconem honoris veri
Dei causa, ac forti animo hospitio exceptis, nec in eo indoctorum odium atque fu-
rorem timueris. Beatus enim verè es tu, qui veritatis legatum ita cum omni hono-
re domum receperis: pro quibus ipsa etiam veritas te qui hospes es sua ciuitate do-
nabit. tumque magnis te beneficijs augebit, quòd cum brevis gratiæ modò vsuram
largitus sis, bonamque verborum voluntatem, gloriæ sempiternæ bonorumque
quæ eripi non possunt, hæres futurus es. Nec tibi laborandum est in eo, vt mihi
animum tuum vicissim narres. Omnia enim quæ in te sunt, Barnabas veri studio-
sus vir exposuit, dum ferè quotidie mihi honorificam tui mentionem facit. Atque
vt tibi tanquam verò amico breuiter id quod agitur, aperiam, nisi tibi aliquid est
impedimento, comitem itineris te nobis fac præbeas: eumque veritatis sermonem
quem in singulis locis & oppidis Romam vsque ipsam habiturus sum, accipias. Ego
tibi, inquam, itineris comitem me præbere paratus sum: hoc enim nescio quomo-
do lætus facere institui: sed primum de veritate velim certum habere quod sequar, G
vt sciam sitne immortalis animus, ane mortalis: & si immortalis æternusque est, an
futurus sit, vt de ijs quæ hîc gesserit, in iudicium vocetur: & quid tandem iustum
sit, aut gratum Deo: & vtrum ortus sit mundus, & cur ortus: & an dissoluendus
sit: & vtrum melior futurus, necne sit. Atque vt ne de singulis agam, hæc atque
his similia cupio discere. Ille verò quid hæc verba sibi vellent, diuino spiritu do-
ctus, cito respondit, vt celeriter me ad veritatem reuocaret. Breuiter, inquit, tibi
Clemens rerum notitiam atque scientiam tradam, eamque iam audi. Dei volun-
tas & consilium multis de causis abstrusum est & obscurum hominibus: primum
quidem quòd praua institutione victi sint, mala educatione, improba consuetudi-
ne, prauis colloquijs, perceptione non recta, ob eamque causam falsa errorisque
plena: deinde contemptu, perfidia: stupro, auaritia, gloria, alijsque generis eius-
dem, quæ vt magna fumi vis & copia in domum vnam, sic in mundum cum intraue-
runt, eorumque virorum qui intus habitant, oculos perturbarunt, eos aspicere non H
finunt, nec ex scriptura mundi effectorem Deum intelligere, & quod ei placet, cog-
noscere. Itaque ij qui veri studio trahuntur, ex animo solum Dei, domini nostri
ac conseruatoris Iesu Christi fidem vera ratione implorare & ab eo cognitionem
accipere debent, vt aliquis qui intus est in domo fumi plena, id est, in hoc mundo
accedens fores aperire possit, vt externum solis lumen in domum intret, ac fumus,
ignis qui intus est, eiciatur: atque ita demum homines cernentes, in vnum Deum
patrem rerum omnium præpotentem credant, & in vnigenitum eius filium, qui ex
eo ante secula modo quodam qui explicari non potest, natus est, atque in spiritum
sanctum, qui ex eis eo modo quem exprimere non possumus, processit, sic vt Deum
vnum in personis tribus cognoscamus, principio ac fine carentem, æternum, per-
petuum, non creatum, ab omni motu & immutatione liberum, simplicem, incom-
positum, sine corpore, sub cernendi & tangendi sensum non cadentem, qui nec cir-
cunscri-

A cunscribi, nec comprehendi potest, infinitum, qui mente & animo intelligi non po-
test, bonum, iustum, rerum omnium præpotentem, omnium quæ præcreata sunt ef-
fectorem, qui res omnes & tenet & cernit, qui omnia prouidentia administrat, om-
nia nutu gubernat, omnia iudicat: atq; ita demum aqua & spiritu renati, in partem
hæreditatis veniant filiorum Dei, qui renati sunt ad immortalitatē. Proinde in pri-
mis & ante omnem quæstionē tu quoque Clemens, vt filius ad partem studiosè ac-
cede, vt & rerum quæ cernuntur & quæ non cernuntur, tibi cognitionē verè Deus
tradat. Quòd si postea quàm vocatus es, nolis aut differas, iusto dei iudicio, quòd no-
lueris, non approbatus amittes hæreditatem. Nec tibi hoc velim persuadeas, te, eti-
am si omnibus pijs ac bonis pietate præstes, si lauacro perfectus minime sis, tamē spe-
rare posse aliquando salutem consequi. Hoc enim maiore potius supplicio afficiere,
quòd bonis præclarisque actionibus non rectè vsus sis neque enim id quod honestū
ac pulchrum dici solet, pulchrum est, cum non honestè ac præclare agitur. Tu verò
B si id quo deo probatur, ablui vitali aqua nolis, quòd tuæ voluntati morè gerere ma-
uis: eius consilio omnino aduersaris. Sed quæres fortasse, quid ad pietatem condu-
cat, si aqua abluare primum quòd decreto Dei stabis: deinde quòd aqua & spiritu
Deo renasceris, pristinamque tuam à cupiditate profectam originem mutabis, eoq;
demum modo salutem consequi poteris, aliter aut fieri non potest. Sic enim Deus
verbum, quod salutis & immortalitatis generis nostri causa humanam naturam ac-
cepit, nos docuit, Amen dico vobis, nisi renati fueritis aqua & spiritu, in regnum cæ-
lorum vobis aditus minimè patebit. Quapropter accede ad lauacrum, hoc enim vnū
ignis impetū potest extinguere, neque in aliud tempus reijce, propterea quòd mora
solita est afferre periculū, quandoquidem dies morti constitutus, incertus est. Cum
finem dicendi fecisset, Equidem iam gratias, inquam, ago Deo, & patri, & vnigeni-
to eius filio, & sancto eiusdem spiritui, quòd quemadmodum persuaderi mihi vo-
lui, sic etiam mihi tradidit: nec posthac mihi ipe curæ ero. neque enim me vnquam
C vlla ex parte hæsitantem aut dubium tua tenebit oratio. Itaque non est, mi Petre,
quòd diffidas: quasi verò maximis bonis eum qui minime sentiat, afficias. Scio enim
hoc tale esse, atque tantum, quale atque quantum quispiam & celeriter accipere ve-
lit. Nam quod mihi munus celeriter datum est, sentio. Tum Petrus, Gratias, inquit,
ago Deo & pro salute tua & pro mea voluptate: tu tamen ieiuniū serua trium men-
sium diebus, & salutari aqua expiaberis. Initium autem ieiunandi cras facito: quo
quidem die mihi cum Simone Mago constituta disputatio est, sed nihil est quòd du-
bites mihi adesse in ijs quæ contraria ex parte quærentur. Quæ cū dixisset, cibum
cepit, meque iussit fumere: consecrato cibo, actisque gratijs, hoc addidit, Faxit De-
us, vt omni ex parte mihi similis euadas, atque ablutus vitali aqua, eidem conuiuio
† Hic inci-
cui ego adhibeare. Tum mihi imperauit, vt irem cubitum. Iam enim tempus ad som-
pit secun-
num & quietem vocabat. † Postero die ego cum nox etiam tum esset, expergef-
da Recogni-
ctus, cum Petrum vigilare & cum ijs qui vnà erant de religione differere cognouis-
tio, quam
sem, qui erant sedecim numero, quorumque hæc sunt nomina, Zachæus, qui ali-
vtilissimū
& iucundis-
quando publicanus fuerat, & Sophonias eius frater: Iosephus, & Michæas qui cum
simum fu-
illo educatus fuerat, præterea Thomas & Eliezerus gemini, Encas sacerdos, Laza-
erit conser-
rus sacerdos, quem quatrduanum à mortuis dominus noster Iesus Christus excita-
re cum hac
uit, Helissæus, Beniaminus Saphræ filius, itemque Rubilus & Zacharias architecti,
historia.
Ananias & Aggæas Ammeni: præterea Niceta & Aquila sodales. Ego etiam intro-
Alij hîc plu-
gressus sum, salutatisque omnibus Petri iussu confedi. Ille autem instituto sermone
riq; & plu-
interrupto, quasi defendens, certiores omnes facere cœpit, cur me minime excita-
res Petri
uisset, vt sui sermonis auditor essem: eiusque rei causam nauigationis molestiæ at-
comites,
tribuebat. Quiescere enim me sinebat, quòd me illam sedare vellet. Cum enim
discipuli et
animus, inquit, in eo quod reliquum est in corpore, occupatur, aut si quo
auditores
incommodo premitur, non admodum accuratè solet ijs quæ dicuntur attende-
recensē-
re. Ob eamque causam nolo de vlla re differere apud eos & eum eis, qui aut tur.

agritudine & dolore affecti sunt, aut præter modum irati, aut quorum corpus ægrotauit, aut in curis rerum ad mundum pertinentium, aut in aliqua perturbatione versantur. Neque est quod dicat aliquis, non oportere consolationis & admonitionis verba ijs adhiberi, qui prauum aliquid gerant. Nam si quis proficit, per me afferat licet: si minus, interim temporarij seruiat. Tempus enim est, ut Salomoni placet, & opportunitas rerum omnium. Itaque verba quæ animum confirmant, ante malum & res aduersas, hominibus adhiberi debent, ut si quid forte mali interuenierit, antea armata mens, recta veraque ratione id quod illatum est perferre possit. Quocirca si res diuinas quæ excellent, Clemens, vis cognoscere, eas à domino & Deo, conservatoreque nostro Iesu Christo, qui hominibus scientiam tradit, ab eo inquam, vno discere potes, quod ipse vnus veritatem habet cognitam. Aliorum enim si quis aliquam scientiam comprehendit, aut ab eo vno, aut ab eius discipulis didicit. Est autem hæc eius voluntas, hæc sententia, Deum vnum esse in personis tribus, cuius mundus omnis est opus: qui cum iustus sit, aliquando pro suis cuique meritis ac pro dignitate tribuet. Qui enim Deum iustum esse profiteretur, is animos etiam hominum immortales esse credat necesse est: alioqui qua in re iustitia eius eluceret, cum & nonnulli qui pie & iuste vixerant, malisque oppressi fuerant, vitam in luxu & voluptatibus transegerant, morte, quæ omnibus hominibus proposita est occubuerint. Quoniam igitur sine vlla controuersia Deus qui bonus est, iustus etiam est, nec aliunde iustus esse cognoscetur, nisi animus post discessum à corpore sit immortalis, ut cum proprium ac suum quisque corpus in resurrectione iterum sumpserit, malus quidem, ut qui hic bona receperit, illic, ob ea quæ deliquit, supplicij afficiatur: bonus autem, qui hic pro ijs peccatis quæ admisit, penas dedit, in illa vita in sinu iustorum, bonorum hæres instituat: quoniam, inquam, Deus iustus est, profecto iudicium etiam sit necesse est, & immortales animi. Quod si quis (ut Samaritano Simoni placet, non ut veritatis sermo vult) Deo non vult iustitiam tribuere, cui tandem eam iam aliquis potest concedere? Hoc ego loco, me dixi velle cognoscere, quisnam is esset Samaritanus Simon quem dicerent. Licet, inquit, si vis, ab eis discere, à quibus ego etiam illius omnia accepi. Tumque accersit Aquilam & Nicetam, eisque præcepit, ut mihi omnia quæ in Simone animaduertissent, diligenter exponerent. Illi cum Deum testati essent, se nulla in re à vero deflexuros, ea quæ Simonis erant exposuerunt hoc modo. Ac prior Aquila ita exorsus est: Audi charissime frater, ut tu quoque probe scias ea quæ virum attingunt, cuius sit, quis, & unde, quæque ab eo, & quomodo, & qua de causa geratur. Igitur Simon Samaritanus genere, Antonio patre, Rachelæ matre natus est, in vico Samaritæ qui Gitthæ dicitur, nec minus quam Schoenis sex ab vrbe Samaritanorum abest. Is Alexandriæ quæ est in Aegypto, cum fuisset, Græcis literis ac disciplinis institutus est, arteque magica cum multum posset, & in amentiam adactus sit, se existimari credique vult vim esse quandam caelestem, ipsiusque Dei, qui omnem mundum in lucem protulerit: interdumque Christum se obscure appellat: atque hoc nomen usurpauit, quasi cohibiturus esset in perpetuum etiam causam interitus, sic ut corpus occidere non posset. Nec verò Deum censet esse summum eum, qui mundum condidit, nec mortuos vnquam excitatum iri credit. Hierosolyma negat: montem Garizenum pro illis inuehit. Pro vero Christo Deo nostro se ipse prædicat. Legis propria ad allegoriam transfert. Iudicium fore censet, nec tamen illud expectat. Ipse autem in diuinitatis opinionem irrepsit hoc modo: Ioannes quidam extitit qui interdum baptizaret: & quem admodum Christo domino discipuli fuerunt duodecim, qui mensium solis duodecim numerum præferrent: sic iste triginta duces habuit, qui menstruam lunæ rationem explerent. In ijs mulier quædam, Helena nomine, ut ne hoc quidem non meditatam sit. Cum enim media ex parte hominis speciem gerat mulier inchoatum nec perfectum triginta numerum ponit, quemadmodum etiam lunæ, cuius incessus non perfectum mensis cursum conficit. Horum autem triginta Ioannis discipulorum primus & præstantissimus

Schoenus,
mensura
terra sexa-
ginta stadia-
diorum.

Atissimus Simon fuit. Ioanne verò mortuo, Simon adiuncta & adhibita Helena, multitudine imperitam obambulans concitat, cum ipsam Helenam iactat excello è cæna, qua & lo in mundum esse delapsam, pro qua Græcos & Barbaros, cum veritatis speciem quamdam & imaginem videre se putarent, inter se dimicasse tradit: multaque alia monstri similia quæ admirabilitatem faciunt, edit, sic, ut nisi hæc ab eo ex arte magica fieri intellexissemus, futurum fuerit, ut nos quoque captaret. Nunc autem cum ille vecors etiam pios captare ac decipere vellet, ab eo defecimus. nam cædem etiam facere cepit: ut nobis amicis amicus exposuit: propterea quod paruuli animum cum è proprio corpore separauit, formula quadam vsus iurifurandi nefarij, adiutorem ad speciem præbendam eorum quæ ei visa sunt, descripto puero, in simulachro in quadam interiore domo, in qua ipse dormit, consecratum habet. Quapropter damnata & improbata eius impietate, nos ab eo secreuimus. Hæc cum Aquila dixisset, Niceta eius frater: Necesse est, Clemens, inquit, ea me commemorare, quæ ab Aquila prætermissa sunt. **B**Primum enim Deum testamur, nos in nullius sceleris aut impietatis cum eo venisse societatem, sed cum ipse faceret, eorum omnium spectatores fuisse. Atque catenus voluptatem ex eis quæ agebat, cepimus, quoad ea facere videbatur, quæ obessent nemini. Cum verò magia quadam quæ fierent, diuinitate, captandorum Christianorum causa se facere prædicaret, ab eo iam minime retenti sumus. quanquam multa nobis pollicetur: primum se nobis & templum ædificaturum, & positurum statuas: deinde fore, ut dii haberemur, & à regibus honore & veneratione afficeremur, publicisque honoribus digni iudicaremur: postremo ut infinita vi pecuniæ locupletaremur. Hæc atque ea quæ habentur his maiora nobis pollicebatur, tantum ut cum eo societatem coeuntes, conatus malos taceremus, quo facilius fraudes ac doli proficerent. Nec tamen assensimus, sed auctores simul fuimus, ut ab ista amētia desisteret. Cohortabamur enim eum, ut finem audaciæ faceret, propterea quod Deus esse non posset: hoc etiam, ut Deum verum vereretur, seque hominem esse cognosceret, suæque vitæ tempus perexiguam sciret. Quod si admodum locuples fieret, aut etiam regalem potestatem adipisceretur, tamen in exigua vitæ eius vsura non multa fore ad voluptatem: hoc quoque asserabamus, eum qui impie scelerateque vixisset, aeterna supplicia manere. Itaque si nos audiret, Deum potius timeret, à quo iudicandus esset vniuscuiusque animus, ex ijs ac pro ijs quæ hic gesserit. Ille his auditis, risit. Cumque ab eo quæreremus, cur eos irrideret, qui ipsi ea quæ ex vsu essent, consulerent, ridere se dixit nostram stultam sententiam: quod immortalem esse hominis animum crederemus. Ego hoc loco non nos mirari dixi, quod nos decipere ac fallere conaretur, sed qua ratione etiam se ipse captaret. Cedo, inquam, o Simon, si nemo aliorum certo scit animum esse immortalem, at certe tu atque nos tenemus. Tu quidem, qui cum eum à corpore disiunxisti, & cum eo colloqueris, & ei aliquid imperas: nos autem, qui præsentem fuimus, & imperium ac præscriptionem exaudimus, & quod præscriptum est, perspicue planeque vidimus. Simon autem ad hæc nobis **D**respondit, se quid diceremus scire: nos verò nescire, qua de re loqueremur. Ego Niceta eum tum monui, ut quoniam sciret, ipse diceret: si nesciret, ne nos putaret, quod se plane scire prædicaret, nos autem negaret, posse decipi. Neque enim ad eum nos infantes esse, ut nobis improbam callidamque opinionem insereret, ex eoque addictos nos sibi haberet, quod se aliquid quod nefas sit enunciato tenere existimaret. Ad hæc ille respondit, animum à corpore ab ipso seuocatum esse se intelligere nos hoc scire, eundem autem se scire, ignorare nos, non mortui animum ministrare, sed dæmona quendam qui animum se esse fingat. Ego tum confirmaui nos, cum multa in vita absurda nec credibilia audierimus, eo tamen sermone ineptiorem atque amentiosem nunquam audituros sperasse. Si enim dæmon animi speciem & habitum induit, quid necesse fuit animum à corpore discedere? An non ipsi præsentem audiuius, cum animum è corporis domicilio, iureiurando adactus expelleres? Qui autem fieri potest, ut cum alius iurifurandi religione obstringitur, alter non adactus

De Helena, qua & vsurpata Selene, vide notiones nostras in 2. Rec. pag. 27.

adaetus iureiurando, metu obtemperet? Nonne tu ipse cum aliquando quæreremus, E quid ita interdum etiam finem & terminum continuationes habeant, respōdisti, id causæ esse, quod animus cōpleto in terra tēpore, quod in corpore consumpturus fuerat, in inferos abiret: hoc etiam addito præterea, eorū qui sua & propria morte occubissent, animis, quoniam hinc scedentes in inferis custodiuntur, facilem reditū patere? Cum finem dicendi Niceta fecisset, Aquila ipse rursus ita cum Simone egit. Hoc vnum à te Simon, discere velim, siue animus est, siue dæmon, id quod iurisiurandi religione obstringitur, quo etiam metu coactum iusiurandum non negligit? Cūque ille animum diceret intelligere se, si dicto audiens non esset, pœnas daturum, ex eo Aquila statim conclusit hæc duo, & animum iureiurando adaectum venire, & iudicium esse: quod si animi immortales sint, planè etiam esse iudiciū. Quibus eundem vrgebat hoc modo: Si ij qui iureiurando adaecti essent ob improbū factū, deinde etiam, minus dicto audientes, cōdemnarentur, vt ille cōcederet, cur nō ipse metu prohibitus eos cogere, cum ij qui coguntur, ob contemptū afficiantur supplicijs? Te enim nondū pœnas dedisse eorū que gessisti, non est mirum: quippe cum nondū iudicium sit, in quo tu quidē pœnas des eorū, quorū necessitate imposuisti: ei autē cui à te necessitas imposta est, venia detur, propterea quod improbè factū iusiurandum anteposuerit. His auditis Simon iracundia incitatus, mortem nisi taceremus, nobis minatus est. Cum Aquila finem dicendi fecisset, & ego Clemens rogassem, quænam essent mira opera quæ ille faceret: illi responderunt, facere eum, vt statuæ incedant, eundem in igne volutari, nec incendi, interdū volare, & lapides in panem mutare, se in anguem, in capræ figuram mutare: eum duplicem vultum sibi induere, & in aurum conuerti: fores occlusas aperire, ferrū soluere, in conuiuio simulachra formarū omnium producere, facere, vt in ædibus vasa per se ac sponte sua ferri ad ministeriū videantur, cum interea ij minime videantur, qui ea portant. Quæ cum ex eis narrantibus audirem, mirabar, eoq; magis, quod ipsi hæc se vidisse testificarentur. Hæc cum ita cōmemorata fuissent, Zachæus ad Petrum adiit, qui hæc illi exponeret. Iam reliquum est, inquit, tempus, Petre, vt descendas, diserasq; cum ijs qui conuenerunt. Magna enim hominum multitudo in atrio te præstolatur, cuius in medio quasi dux belli ab eis stipatus stat Simon. Quod cum Petrus audisset, mihiq; qui nondum salutare lauacrum sumpsissem, vt abirem precandi causa impetrasset, ijs qui iam initiati essent: Confurgentes, inquit, comprecemur, vt Deus pro sua perpetua benignitate mihi ad salutem hominum quos condidit, properanti auxilium ferat. His dictis cum precatus esset, in amplum locum atrij qui sub dō erat, & quod multi conuenerant ad audiendum, exijt. Stans ergo, conspectoq; tam frequenti hominum cœtu, qui in ipsū taciti oculos cōijcerent, Simoneq; Mago qui in medio stabat, hoc exordio vltus est. Pax sit vobis omnibus, qui parati estis dextras dare diuinæ veritati, quam vt magnum munus, & incomparabile, quod nunc in mundo est, dominus Iesus Christus veri Dei filius, qui nos misit, nobis præcepit ante doctrinam verborum pro salutatione vobis precaremur, vt si quis inter vos sit pacis filius, eum nostræ doctrinæ interuentu pax occupet: si verò eam aliquis vestrum recipere nolit, tum nos ipsi discusso pedum nostrorum puluere testimonij causa, in aliorum ædes ciuitatesque proficiscamur. Atque hoc vobis præterea confirmo, fore vt melior tolerabiliorque sit terræ Sodomorū Gomorrhanorumq; conditio in die iudicij, quàm loci à fide ac religione alieni: primū quod à vobis & per vos non potuistis verū agnoscere: deinde quod cum ea quæ à nobis fierent audieritis, ad nos minime veneritis: postremo quod nobis qui ad vos etiā profecti sumus, minime fidē habueritis. Itaq; misericordia ducti, vltro petimus, vt pax nostra ad vos perueniat. Quod si ea præditi esse vultis, studiosè verba quæ de pietate ac religione fient, accipere debetis, idq; viuēdi genus approbare, quod Deo gratum est, vt cū piè iusteq; vixeritis, æternorum bonorū hæredes sitis. Hæc cum Petrus dixisset, docuissetq; quæ essent Dei opera, & quantis à Deo hominibus affectus sit multa que de vnus principatu monuisset, Simon extra cœtum magna

Agna voce ita cum Petro agere cœpit: Quid imperitam multitudinem quæ hic adest mentiendo vis fallere, dum doces Deos nec nominare fas esse, nec dicere, cum libri qui apud Iudæos publicè asseruantur, multos Deos esse dicant? Nunc verò cum omnibus ex ipsis libris de eo, Deos esse ponendos, tecum disputare libet, ac primū de eo Deo de quo modo dixisti, cum docuero non eum esse summam omniumque rerum præponentem prouidentiam, quod non sit rerum futurarum præscijs, quod sit imperfectus, indigēs, & omnino minimè bonus, profecto hoc etiam demonstrato & concluso ex scripturis, vt ego cōfirmo, alijs sublatis scripturis Deus esse relinquitur, rerū futurarū præscijs, perfectus, nō indigens, bonus, ab omnibus vitijs & malis liber. Quem verò tu ais affectorē aduersarijs & contrarijs oppositus est. Nā ne longè abeam, Adamus is qui ad eius similitudinē factus est, & cæcus nascitur, quo etiā nomine violator inuenitur, & à deo eijcitur, & morte supplicij causa multatur. Eodēq; modo is qui illū finxit, quoniā nō videt omnia, in Sodomorū euerfione: Venite inquit, & descendentes videamus, an pro clamore ipsorum qui ad me peruenit, perficiant. Sin minus, vt cognoscam: ignarum etiam se declarat. Cum autem ait de Adamo: Eijciamus eum, ne porrecta manu lignum vitæ attingat, & edat, vitamque agat sempiternam: inuidet. Quodque scriptum est, Deum cogitauisse, quod hominem fecisset: & mutat sententiam, & ignorat. Illud enim cogitauisse consideratio est, quæ propter ignorationem eorum, quæ vult, diligenter vult finem exquirere, aut est mutantis animum, quod contra sententiam aliquid eucnit. Quod etiam scriptum est, Dominum suauem odorē percepisse, indigentis est: & illud: Ex nidore carniū voluptatem cepisse, non boni. Tentare verò, vt scriptum est: Tentauit Abraamum Dominus, mali est, & fines patientiæ ignorantis. Simon multa scripturæ loca malè explanans, docere conabatur Deum æquè ac hominem omni perturbationi & affectiōni esse obnoxium. Hoc loco Petrus: Velim, inquit, mihi respondeas, an nulla in re is, qui malus & admodum improbus est, ob ea in quibus delinquit, se ipse arguere velit ac refellere? Cum Simon nolle respondisset, tum Petrus: Quis igitur malus & vitiosus esse potest Deus, si eius voluntate, scelera in eum scripta publicè proposita sunt? Simon ad hæc respondit, fieri posse, vt non voluntate sua, ab alia vi accusatio in eum scripta sit. Hoc ergo primum, Petrus inquit, quæramus. Si se ipse suo consilio ac per se conuicit, vt tu ante confessus es, non est malus: si verò alia vi, hoc quærendum est, & omni ope considerandum, num quis eum qui vnus bonus sit, in numero improborum omnium duxerit. Cum Simon Petrum nolle audire ex scripturis diceret in Deum ipsius reprehensionem: Hoc mihi tu ipse, Petrus inquit, videris facere: Nam cum quæstionis ac disputationis ordinem fugias, non vis rectam ac veram fieri inuestigationem. Itaque ego qui ordinem seruo, & præscriptum, primumque volo scriptorem consyderari, planè videor recta via velle incedere. Concede tu primum Simon inquit, an ea quæ in effectorē scripta sunt, vera sint, atque in eum qui mundo excelsior est, ex scripturis, nullum vitium cadat: tum posteriore de scriptore quæremus. Ne non respondere videar posse, Petrus inquit, hoc tibi respondeo & concedo ea quæ tibi in Deum scripta videantur, vera esse, ita tamen vt Deum malum esse non declarent. Cum Simon rogaret, qui illud confirmare posset, Petrus, Adamum, inquit, à primo ortu cæcū fuisse dicis, quod non ita est. Neque enim cæco ostendisset cum ei præciperet hoc modo, Ex ligno scientiæ boni & mali nolite gustare. Simoni hoc loco mutata sententia, Cæcam, inquit, mentem eius voachbat. Qui, inquit Petrus, cæca mente ille esse poterat, qui antè quàm fructum gustaret eodem modo quo eius conditor, propria animantibus omnibus nomina imposuerit? Cumque Simon rogaret, si prænotionem Adamus habuit, cur serpentem qui mulierem decepit, non prænouisset. Petrus contrà, Simonem hac quæstione vrgeri cœpit: Si in Adamo nulla fuit prænotio, qui ille potuit liberis suis ad futuras actiones & officia, simul atque editi sunt, etiam nomina imponere? cum priorem Cainum, id est iram: qui etiam obtreccatione iracundiaque incitatus, interfecit Abelum fratrem suum, qui luctus, interpre-

terpretatur, quòd eum primum interfectum parentes luxerint. Quòd si in Adamo E qui Dei opus erat, fuit prænatio, quanto magis in Deo, à quo effectus est, fuit? Tu vero Simon, qui vitiose diuina scripta intelligis, obmutesc. Nam quod scriptum est, Cogitauit Deus, est quasi ratione vtentis propter ignorationem: præterea, Abraamum tentabat dominus, vt nosset an tolleraret atque perferret: illud vero, Descendentes videamus, an pro clamore eorum, qui ad me peruenit, perferret: sin minus, vt cognoscam: ac ne longius sermonem protraham, planam sententiam & cognitionem hæc dicta continent, non ignorationis Deum condemnant, etiam si hoc tuam intelligentiam fugiat. Eum autem prænationem habere rerum futurarum, hinc sciri potest, quòd Abraamo ita prædixit, Scito semen tuum, siue posteros tuos in terra non sua aduenas futuros, foreq; vt quadringentis annis seruitute & malis opprimantur, & abijciantur. Sed gentem cui seruiet, ego iudicabo. Post verò huc exhibit cum multa substantia. Tu autem ad patres tuos abibis cum pace, sepultus in senectute bona: quarta porrò generatione huc reuertentur. Hæc quidem quæ post multas generationes futura fuerunt significare, omnino prænoscentis est, & planissime scientis. Atque hæc, quidem quæstio & disputatio in tertium diem reiecta est. Cùm autem tertius dies veniret, Tyrum Simon ex fuga se recepit: vnde nec ita multò post quidam venerunt, qui renunciarent Petro, Simonem magna Tyri admirationis plena opera facere, quibus plerisque eorum qui ibi essent terrorem inieciisset, atque illum criminando in odium & inuidiam adduxisset. Quod cum Petrus audisset, insequentem nocte, conuocato vniuerso populo: Quoniam, inquit, cùm veni ad gentes, quæ multos deos esse dicunt, prædicandi, docendiq; causa, Deum vnum esse in tribus personis, qui & cælum condidit, & terram, & ea omnia quæ illa continent, vt homines qui Deum diligerent, salutem adipisci possint: Diabolus rem occupauit, Simonemq; permisit, qui persuadeat omnibus hominibus, vt ijs dijs qui nò sunt seruiant, & negent se credere & approbare vnum Deum, qui omnia effecit, tam ea quæ sub aspectum cadunt, quàm ea quæ non cadunt: eum celeriter assequar necesse est, G vt ne Simonis doctrina vsu temporis corroborata omnes penitus inficiat. Aliquis ergo esse debet, qui locum meum obtineat, atque omnes Deum contento animo comprecemur, vt eum qui dignus & idoneus sit, Deus declaret. Hæc cùm dixisset, Zachæo manus impoluit, cum his verbis, Domine domini & Dei & conseruatoris nostri Iesu Christi pater, Spiritus tui sancti & ueneratione dignissimi opera, fac vt hic quem diligo, populum tuum gubernet & regat. Tum ita populū allocutus est, Omnes qui ablui & expiari vultis, ex crastino die ieiunandi initium facite. Triduo post cùm baptizare cœpisset, me Clementem, Nicetam, & Aquilam accersiuit, hisq; nobiscum egit: Quoniam septimo post die Tyrum profecturus sum, maximè velim, vt vos properè eò veniatis, & ad Bernicem Chananæam, Iustæ filiam clam diuertentes, omnia quæ Simon egerit, indagetis, ac de ijs me studiosè atque diligenter certiore faciat. Itaque eò confestim cum pace proficiscimini. Nos cùm eum baptizatam reliquissimus, Tyrum Phœnicis urbem venimus, & apud Chananæam, quam antè dixi, diuersati sumus. Ibi cùm ab illa liberali atque honorifico hospitij iure tractati fuissimus, statim de Simone ita loqui cœpimus: Simon iste Magus disputatione ea, quæ illi cum domino nostro Petro Cæsareæ fuit, victus, fugiens statim huc se recepit, eūque conuictijs vexans, simplicium atque minus cautorum hominum animos rapit: & cùm magus sit, Apostolum magum vocat, & impostor, impostorem prædicat, & qui omnibus rebus superatus est, turpemque in fugam se dedit, se vicisse iactat. Est ita, Bernice inquit, vt dicitis, aliaque per se, quæ restant, addidit. Visiones enim & spectra, inquit, postquam huc accessit, & simulachra quotidie in medio foro facit, vt videantur, quibus ciuitatem perterrefacit: sic vt statuæ ipsæ cùm præterit, moueantur loco, & vmbra sæpe ei se viæ duces præbeant, quas ipse mortuorum animos nominat. Multos verò, qui eum veneficum dicunt, post ad conuiuium simulato animo vocat, bouem maculat, eisque cibum præbens, grauissimis morbis affligit, demonesque

III. Recognitio copiosius hæc, & pleraque aliter.

Hæc non sunt in Recognitionibus.

A eis immittit, multisq; malo dato fecit, vt in Deorum numero reponeretur. Itaq; non puto quenquam tantum ignem accensum posse restinguere. Quocirca ne in discrimen vosmet offeratis, hortor, ne ante Petri aduentum cum eo congregiamini, qui cùm sit domini & Dei nostri Iesu Christi clarissimus discipulus, vnus cum tanta potentia dimicare poterit. Cùm Bernice finem dicendi fecisset, nos mane ea quæ de Simone acceperamus, conscripsimus, & ad ambulationem contulimus. Ibi Appion cum alijs triginta nobis sit obuiam, Appion is cuius antè mentionem fecimus. Is simul atq; me vidit, me appellato atq; salutato: Hic est, ait comitibus suis, Clemes, de cuius nobilitate, liberaliq; ingenio multa vobiscum egi: cùm eum qui à Tiberio Cæsare genus duceret, omnesq; Græcorum disciplinas excoluisset, à barbaro quodam, cui Petro nomen esset, fraude impulsus esse narrarem, vt ea, quæ Christianorū instituta ferunt, & faciat & dicat. Itaq; peto à vobis maiorem in modum, vt mihi ad eum corrigendum, & in viam reducendum auxilium feratis. Nā in conspectu vestro eum interbrogo, atq; ad illud primum mihi respondeat, quoniam se religioni ac pietati dedidisse existimat, quid est quamobrem non maximè impiè scelerateque faciat, præsertim cùm & patriam reliquerit, & in barbara alienaque instituta degenerauerit ac deflexerit? Tum ego, Tuam, inquam, in me egregiam voluntatem probo: ignorationem autem improbo. Voluntas enim egregia est, propterea quòd me ijs bonis & virtutibus, quas in te esse putas, præditum esse vis: sed non est recta nec vera scientia, quippe cùm amicitia specie ac nomine, me clam & obscure in fraudè voces. Appion ad hæc, Num tibi inquit, ignoratio videtur, cùm patria instituta serues, illa Græcorū sequi? Ego ad hæc respondi, cum, qui religionem ac pietatem sibi proposuerit, non omnino patria instituta seruare oportere, sed seruare quidem, si pia & honesta sint: si nò sint eius generis, improbare. Fieri enim potest, vt quispiam qui patre impio & à religione alieno natus sit, & velit bonus esse, nolit patrios mores imitari, nec in eorū, quasi vestigijs insistere. Quid? ain' tu patrem tuum, inquit, vita non præclara fuisse? Nunquã eum, inquam, vita inhonesta atq; improba esse dicā, nisi quòd falsis & turpibus Græcorum fabulis fidem habuit. Quanam sunt, inquit, fabulæ istæ? Non recta nec vera, inquam, de Deo opinio: de qua, si æquo animo es, cum alijs cupiditate discendi ductus, audies. Itaque antè quàm sermonem instituamus, in aliquem locum qui plus ocij & quietis suppeditet, secedamus. Ac eò loci progressi, in quo purus gelidæ aquæ cursus erat, viridiumque arborum omnis generis oblectatio, consedimus. Cùm autem omnes me intuerentur, ita cum eis sermonem conferre cœpi, Multum quidem interest inter veritatem atque consuetudinem, Græcorum enim partim multos Deos malos atque multis perturbationibus addictos posuerunt, vt ij qui similia agere velint, illos mali adiutores atq; patronos habeant: partim fatum induxerunt, quod ortus dicitur, & sine eo nec pati, nec facere quenquam posse censent, vt cùm neminem præter ortum facere aut pati posse putauerunt, facile in peccatum delabatur, & peccates minimè eos poeniteat eorum scelerū quæ admiserint. Alij ea quæ hîc sunt nulla prouidentia gubernari docent, atq; sua sponte hanc rerū vniuersitatem ferri sine domino qui præsit, quod quidem molestissimum grauissimūq; est: omniū: ita Deum conuictijs contumelijsq; afficere, & ex vniuersitate prouidentiam ita exterminare, vt ne dominū quidem qui præsit, & prouidentia omnia administrat, & qui omnibus pro sua cuiq; dignitate tribuat, esse dicant. Itaq; non facile ij qui in ea sunt sententia ad se & mentem suā redeunt, præsertim cùm impendens periculum non prouideant. At verò eorū quos vos barbaros dicitis, optima & sanctissima est oratio, quæ Deū vnum, eumq; huius vniuersitatis effectorem inducit, qui natura & bonus sit & iustus: bonus, vt qui ijs quos antea cæta vitæ poenitet, peccata cōdonet: iustus porrò, vt qui ei qui non resipiscit pro dignitate eorū quæ gesserit, tribuat. Vnusquisque enim dum se à Deo qui omnia intuetur, iudicatum iri sperat, maiore ad moderationem impetu ferri solet: & qui temperatè vixerit, ab æterno supplicio liberatur. Vniuscuiusque autem eorum Deorum qui apud vos celebrantur & nominantur, impia scelerataq;

lerataque facta reprehendo, ut Iouis, ut Neptuni, Plutonis, Apollinis, Liberi patris, Herculis, & ad vnum omnium: quos ipsi non ignoratis, eorumque vitam Græcorum disciplinis impulsi hausistis, ut quasi Deorum imitatores familia faciatis. Ac primum, si placet ab ipso Ioue qui regali potestate cæteris præfuit, exordiar. Filius pater Saturnus liberos suos, ut ferunt, cum deuorasset, falce adamantina patris partibus excæcis, liberorum in parentes pietatis, & parentum in filios charitatis, ijs qui Deorum mysteria scire cupiunt, exempla & simulachra prodidit. Ipse autem Iupiter, patrem vincitum in tartarum deiecit, aliosque Deos supplicijs affecit. Iis autem qui nefaria flagitia committere volunt, consilium cum genuisset, ebibit, erat autem consilium semen, fieri enim non potest, ut infans ebibatur. Ut autem puerorum amores defenderet, Ganymedem rapit, & adulteris, ac constupratoribus in stupro auxilium ferens, sæpe ipse in stupro deprehenditur. Hortatur etiam ad sorores ducendas in matrimonium, quippe qui cum sororibus, Iunone, Cerere, & Venere cælesti, quam nonnulli Dodanam nuncupant, concubuerit. Iis vero qui cum filiabus commiscere cupiunt, ipse qui cum Proserpina cūcubuerit, exemplum improbum ex fabulis prodidit, alijsque innumerabilibus flagitijs se contaminauit, ut ab impijs & scelestis hominibus propter præstantem intemperantiam & incōtinentiam in Deorum numero esse imperitis fabula persuedeatur. Hæc ego cum non temere improbassem, ad Deum qui vnus bonus est, confugi, cum certo iudicio fidem habuissem, quod ex iusto Dei æquoque iudicio, & lex fixa ac certa sit, & animus omnino prodignitate eorum quæ gessit, tandem aliquando accipiet. Cum hæc à me dicta essent orationi occurrit Appion. Quidan non Græci Græcorumque leges hæc verant, constupratoresque, & eos qui alias contra faciant, supplicijs coercent? Tum ego ad hæc respondi, Græcorum ergo dii qui contra leges fecerunt, supplicio acerrimo digni sunt. Qui autem mihi ipse temperare, meque continere potero, cum sciam Deos ipsos primos cum stupro grauissimum quodque flagitium admisisse, cum interea pœnas non dederint, qui hoc ipso digniores sunt supplicijs, quod cupiditati & voluptati non obtemperarent. Qui si obnoxij fuerunt, qui Dij erant? Appion, Nobis, inquit, non Deos ponamus ob oculos, sed iudices, quos intuentes à peccando deterrebimur. Non est simile, inquam, Appion. Qui enim hominem intuetur, spe latendi, omnino peccare audebit: qui autem Deum omnia intuentem animo suo statuet cum eum latere se minimè posse intelligat, clam etiam peccare desistet. Hoc loco Appion, Ex quo tempore, inquit, tecum Christianis collocutum esse audiui, sententiam mutasse intellexi, præclare enim à quodam dictum est, Corruptunt bonos mores colloquia mala. Ergo corrigunt, inquam, mores non bonos colloquia bona: Quæ cum dixissem, ij qui aderant, planè significabant, se ex oratione mea non nullam percipere voluptatem. Quocirca cum rogabant, ut postredie rursus conuenirent omnes, discesserunt. Postero autem die Petro aduentanti multi & loci accolæ & Tyrij, obuiam prodierunt, clamoreque sublato, ita cum eo egerunt, Deus te adiutore nos respiciat, te patrono curet. Stans ergo Petrus in excelso quodam lapide, ut hab omnibus videri posset, salutatisque omnibus ex diuina piaque lege, ita exorsus est. Deo qui cælum, terram & mare condidit non deest causa salutis eorum qui conseruari velint nam & animos vestros & corpora conseruare potest. Audio quidem Simonem Magum mactatis bubus, vobis medio foro conuiuium dedisse, multoque vino onustos perniciosis perturbationibus ac dæmonibus tradidisse. Quemadmodum autem ijs cibus qui dæmonibus immolati erant, sumptis, vitiorum ac malitiæ duci seruisistis, sic his relictis ad Deum, Iesu Christi domini nostri opera & benignitate, accedite. Hoc probè nostis, vos cum corporis sanitate etiam animos sanos habituros esse, si ea quæ Deo grata acceptaque sunt, excolatis. Hæc autem grata acceptaque Deo sunt, eum precari, à dæmoniorum mensa abstinere, non gustare sanguinem se ab omni iniquatione liberum integrumque seruare: in multis corporibus vno animo & sententia coniunctos, quo quisque in se animo sit, eo etiam in proximos esse.

Ait

A Ait enim, Occidi non vis, alterum non occides, non vis vxorem tuam ab alio constuprari, noli alterius vxorem constuprare: non vis quicquam omnino rerum tuarum furto tibi eripi, nihil alterius furare. Quod si ita ipsi per vos vni & idem de eo quod consentaneum est, & quod decet, sentiatis, eiusque participes sitis, vos & Deo chari eritis, & sanitate adipiscemini. Hæc cum à Petro paucis diebus tradita accepissent deinde ut etiam curatio sibi adhiberetur, rogassent, ad sacrosanctum lauacrum expiationemque venerunt. Quæ cum Sidonij etiam intellexissent, miserunt oratores ad Petrum, qui eum ad se accerferent, quod morbis prohibiti ad illum venire non possent. Ipse cum paucos dies Tyri præterea commoratus esset, Tyriosque varijs perturbationibus ac morbis liberasset, constituissetque Ecclesiam, & ex presbyteris qui eum sectabantur, pontificem eis præposuisset, Sidonem profectus est. Simon autem Magus rursus cum eò venire Petrum cognouisset, fugit, & Berytum cum Appione eiusque sodalibus se recepit. Petrus verò cum Sidonem ingressus esset, multos in le-

B ctis ij qui ferebant, ante eum posuerunt. Ipse ad eos ita verba fecit, Nolite me putare aliquid præstare posse, quod ad curationem vestri pertineat, cum sim homo etiam ipse mortalis multisque morbis perturbationibusque obnoxius. Exponere autem vobis minimè grauabor, quemadmodum curari possitis, ut qui etiam à Christo doctus, & illius boni viri discipulus fuerim. His cum Petrus eos qui conuenissent Sidone, moneret, multi que etiam illic paucis diebus respuissent, & credidissent primum, deinde curationem expetiissent. Ecclesiam constituit, presbyterorumque qui eum sectabantur, quodam præfecto pontifice, Sidone discessit. Ut autè primum Berytum peruenit, terræ motus factus est, magna que statim multitudo ad eum adiit petentium, ut sibi auxiliū opemque ferret, dicebant enim, se ne prorsus perirent, vehementer extimuisse. Tum quoque Simon Magus vnà cum Appione, Annubione Athenodoro, ceterisque omnibus sodalibus, audacia prouectus, publicè multitudi Petrum ostendens clamabat, Istū fugite cum omni festinatione, fugite, mihi credite, magus est, & terræ motū istū ipse apud vos fecit, morbosque profligauit, ut vos terreat, deusque apud vos palā ac publicè habeatur. Cū multitudo sedato tumultu quiescisset, Petrus subrisit & magna cū libertate ita locutus est: Quæ isti dicunt, ea si Deo ita visum sit, me efficere posse profiteor, paratusque sum præterea, si meæ orationi fidem habeatis, totam vestram urbem ab ipsis fundamentis cuertere. Cumque oēs vertentur primum, deinde ultro quæ ab illo iuberentur, se facturos promitterent, Petrus, Nemo vestrum, inquit, posthac cum magis rem habeat, aut omnino in colloquium veniat. Quæ cum audissent, in Simonem statim impetum fecerunt, omnesque cum aliqua ex parte vulnerassent, ferire non antè destiterunt quam penitus ex vrbe expulissent. Tum accedentes ij omnes qui ei morbis & dæmonibus aduersabantur, ante eius pedes positi sunt. Ipse sublatis in cælum manibus cum Deum precatus esset, solis precibus omnes curauit. Cum autè multos dies apud Berythios commoratus esset, multosque Patris, Filij, & spiritus sancti fide planè imbuisset & baptizasset, vnumque ex ijs presbiteris qui eum sectabantur, episcopum præposuisset, Biblum profectus est. Ibi, cum Simonem Tripolin petisse cognouisset, commoratusque esset apud eos per paucos dies multis eius loci curatis, eisque traditis quæ ad Dei religionem pertinent, vestigijs Simonis inhærens, Tripolin se contulit, cū eum insequi, non fugere statuisset. Ad eum autem Tripolin introeuntem, cum multi Tyrij, Sidonij, Berytii, & Bybli conuenerunt, ex iis qui discendi cupiditate paulò magis flagrabant, tū vel maximè ex vrbe ipsa multò plures de plebe confluxerunt: cum eius videndi cupiditate ducerentur. Quidam verò ex fratribus qui ab eo præmissi fuerant, narrabant nobis, & quæ in vrbe agerentur, & quæ à Simone fierent. Nos illi cum excepissent, domum Maroonis duxerunt. Petrus autem cum ad fores diuersorii peruenisset, multitudinem postero die se de religione verba facturum esse promisit. Cū verò intrasset, negavit se antè quicquam cibi capturum esse, quam eos qui conuenissent refecisset. Sed cum respōdissemus, nos eis omnibus studiosè cœnam daturus, ipse qui audisset, col-

LI 2 lauda-

IIII. Re-
cognitio.

laudatis nobis exijt: cumq; se in mari abluisset, ingressus est primum, deinde cibum E
sumpsit, postremo cum nox appeteret cubitum iuit. Postea in secundo gallorum ca-
tu surgens, cum iam vigilantes nos inuenisset, qui vna cu eo eramus oes sedecim, Pe-
trus dico, ipse ego Clemens, Niceta, Aquila, & duodecim ij qui praemissi fuerant, sa-
lutatis nobis, ingressus est quida ex familiaribus, qui ei nunciaret, Simonem magum
cum illum Tripolin aduentare audiuisset, profectum in Syriam: multitudinem vero
quae eam noctem annu esse existimasset, diem que constituisset, cum expectare non
posset, pro foribus stare, de Simonis scelere & improbitate multa quae ad seditionem
tumultumq; spectaret loquentem, quod cum ipse eos suspesos tenuisset, promississetq;
se Simonem ipsum multis malis & criminibus conuicturum, ille cognito eius aduen-
tu noctu fugisset: sed tamen oes summa cum audiendi cupiditate duci: ipse cu mul-
titudinis studium admiratus esset. Videte, inquit, fratres quam plane & aperte Do-
mini nostri verba compleantur. Memini enim eum dicere, multos venturos esse ab
orientem, occidentem, aquilone & mari, ac cum Abraamo, Ilaco, & Iacobo discubitu-
ros. Sed multi, ut ait, vocati sunt, pauci vero electi. Ac venire quidem non eorum est,
sed Dei qui vocauit. Si vero postquam vocati sunt, virtutes excolant, hoc eorum est pro-
prium, & quae ferent praemia. Quae cum dixisset, magna hominum multitudine animad-
uersa, placide ut cum riuus aliquis ex flumine fluit, Maroonem rogauit, ubi ei locus
ibi esset, qui tantam multitudinem capere posset. Cu Maroonus eu in locum excultum
sub dio duxisset, & multitudo consecuta esset, ipse in basi statuam non admodum excelsa
stans, simul atq; multitudinem pro more religionis salutasset, cu multos qui aderant, a
demonibus multo iam ex tempore vexari animaduertisset, qui & striderent cu vlulatu,
& caderent supplices, eis obiurgatis, cum imperasset ut quiescerent, seq; eos curaturum
cum perorasset pollicitus esset, ita exorsus est: Deus qui vnus bonus est, & bona om-
nia fecit, generis hominum salutis causa vnigenitum filium suum dominum nostrum Iesum
Christum misit, qui & ea quae ipsi placerent, & enunciaret, & legem aeternam daret, ut si
ei in omnibus pareamus, & baptizemur in peccatorum remissionem, vita aeterna potia-
mur. Date aut operam primum, ut vestem vestram inquinatam ac pollutam infidelitatis
ac perfidiae sordibus exuatis: quam non aliter detrahete potestis, nisi ante in praclaris
actionibus baptizemini, atq; ita demum puto & integro corpore atq; animo effecti,
vitam consequemini sempiternam. Itaque nolite idolis ac simulachris credere, nec mensae
eorum fieri participes: nolite caedem facere, nolite stuprum offerre: nolite odia inter
vos & inimicitias exercere. nolite furtum facere, nec in vllis minus honestis & bonis
actionibus versari. Haec cum ipse dixisset, multa que ex scripturis monuisset, omnes
remanferunt, alij curationis gratia, alij ut viderent qui curarentur. Ipse impositis
porerctis que in illos tantum manibus, precibus que fufis, vnumquenque a morbo
liberauit, ut ij qui repente curati fuerant, & mirarentur plurimum, & gloriam Deo
ob valetudinem tribuerent. Illi cum firmo stabili que animo credidissent, vna cum
ijs qui curati fuerant, ad sua redierunt, hoc accepto mandato, ut maturius mane con-
uenirent. Postridie Petrus cum sodalibus qui vna cum eo erant exijt, cum que ad H
eum locum rursus venisset, Deus, inquit, potest omnia. Is enim bonitatem cum iu-
stitia coniunctam in se habet, & his temporibus in omnes patientiae suae illustria do-
cumenta declarat, ut eos qui velint eorum malorum quae egerunt, poeniteat, ijdem-
que postea ea in vita agant, quae illi grata & accepta sint, quae cum perfecerint, in die
quo iudicantur omnia, pro dignitate vnusquisque accipiat. Itaque nunc demum
verae praclarae que scientiae Deo confisi ac freti, incipite vestris minus rectis cupidi-
tatibus obfistere, ut pristinum gratiae munus quod humano generi concessum est,
reuocare possitis. Sic enim & vobis ex eo bona orientur, & ei qui dedit, pro acceptis
bonis quae exprimi non possunt, in omne tempus gratias agatis, si primum abluti
fueritis beata Trinitatis appellatione, si sordes, si macula in animis vestris
haereat. Sic enim non solum spiritus qui intra vos latent, eijcere poteritis, sed etiam
demonia, quae alios conturbant, cum alijs perturbationibus & morbis, expelletis.
Cum

Ex V. Re-
cognit.

A Cum finem dicendi fecisset, eos iussit qui aliquibus morbis afflicti erant, ad se acce-
dere, impositisque manibus cum illos statim curasset, praecipit, ut mane maturius
conuenirent. * Tertio vero die prima luce ipse cum surrexisset, salutatis omnibus te-
dit: nos vero qui circum eum confederamus, atque in eum ora & oculos conuerte-
ramus, cum aliquid audire velle intelligeret, Omnes, inquit, o amici, qui Deum cole-
re instituunt, in primis intelligere debent, eum in tribus personis cognosci. Est aut
eius proprium & praecipuum, quod omnium rerum quae conditae sunt effector est, omnia
continet, omniaq; determinat, ut qui super omnia sit, omnibusq; rebus emineat, om-
niaq; effecerit. Quae cum dixisset, multa que ad Dei religionem pertinentia docuisset,
offerri sibi iussit eos, qui & a demonibus vexarentur, & morbis aliquibus laboraret.
Cu oblatis productisq; essent, impositis manibus, precatus est, atque valentes dimisit.
Postero rursus die cum surrexisset, precatusq; esset, dimisit incolumes primum, de-
inde, cum nobiscum sedisset, ita exorsus est, Eum qui ad Deum velit accedere, so-
brium esse oportet, temperantem, iram cohibere ac continere, aliena non sibi
vendicare, iuste viuere, aequabiliter, constanter, clementer: se cum opes defunt, con-
tinere vel non habentem quod ab alio ablatum fuerit, fatiatum & contentum esse:
puro corde esse & casto corpore, non similem esse Pharisaeis, quibus dominus & De-
& catini exteriores partes purgatis & detergitis, interiores autem plenae sunt aqua-
loris & sordium. Phariseae caece purga primum interiores poculi & catini partes, ut
id etiam quod extra est, permundum sit. Verum enim qui id quod intus est purgat, id
quoque quod extra est, purgare potest. Qui autem exteriores partes purgat, id facit
aurae hominum aucupandae gratia, sed apud Deum mercedem non habet. Cum haec di-
xisset, & multo plura de castimonia, completis iam tribus mensibus, quibus mihi ieiunium
praescripserat, duxit me ad fontes maris qui in propinquo erant, atque in pe-
renni iugique aqua abluit Patris, Filij & Spiritus sancti nomine acceptumque panem
cum ipse consecrasset, ac fregisset, nobis sacrosancta & vitalia sacramenta capienda
& edenda dedit. Ita conuiuio excepti fratres nostri cum fuissent, quod Dei con-
cessu ac munere renatus essem, Deo & gloriam tribuimus, & gratias egimus, Cum-
que magna hominum multitudo conuenisset, Petrus morbis, & malis, demonibus-
que profligatis & expulsis, ablutisque aqua saluari permultis, Maroonem qui
eum recipisset, cum initiatus esset praeposuit episcopum, duodecimque prosbyteros
designauit, diaconosque declarauit a repub. Christiana, egitque cum episcopo de
Ecclesiae & ordine & concordia. Quibus gestis omnibus, cum Tripolitanos Phoe-
nices valere iussisset. Antiochiam Syrae urbem recta contendit. Eum Tripoli Phoe-
nices egressi essemus, ut Antiochiam veniremus, eo die Orthosiae morati sumus, & *Ex lib. VII.*
quia haud longe aberamus ab ea urbe ex qua discesseramus, cum omnes fere antea *Recog. Sed*
eum praedicantem & docentem audissent, illic vnum tantum diem commorati, An- *ria de ag-*
taradum petiuimus. Cum autem multi nobis comites itineris essent, Petrus Nice- *nita matre*
tam & Aquilam ita allocutus est, Quoniam magna comitum multitudo non par- *Clementis*
uam inuidiam nobis in opida intrantibus constat, necessario curandum esse vidi, ut *multo hinc*
neque hi offendantur, si vna nobiscum esse prohibeantur, neque nos si videamur in *latius per-*
publico alijs causam inuidiae afferamus. Itaque volo te, Niceta & Aquila, ante me *scribitur.*
duplici grege sparsim proficisci. Ad haec illi responderunt, non admodum sibi mo-
lestum graueque esse hoc facere, quod ab illo imperatum esset: primum quod prouidentia
diuina delectus esset, qui omnia praecclare & animo cernere posset, & consulere: deinde
quod ad summum bidui itinere se ab eo disinctos, hoc facere necesse esset. Quod
tempus etsi longum esset, praesertim cum illius aspectum adimeret, tamen se illi qui uti-
lia praeciperet, nolle repugnare. Quae cum dixissent nos antecesserunt. Tum vero
magna ex eo leticia affectus sum, ego Clemens, quod me secum esse voluisset. Itaque
his verbis cum eo egi, me Deo gratias agere, quod me a se ut sodales non dimisisset,
quippe qui dolore eneatus fuisset. Quid illud est? inquit, an si res postulabit, ut tu
Ll 3 aliquo

aliquò mittarè, quòd vtiliter à me aliquàdiu sciunctus eris, propterea emoriere? Nò. E ne si tecum loquare, tibi ferenda esse quæ tibi quòd vrgerent præscripta sunt, æquo animo feres? aut non intelligis amicos recordatione & animo vnà esse, etiãsi corporibus inter se disiuñcti sint, quemadmodum nònulli qui corporum societate còiuñcti sunt, cum animis procul sint remoti? Tum ab eo maiorè in modum contendì, ne me putaret ea quæ molesta essent stulte perpeffurū fuisse, sed rectè etiã nec sine ratione: Nam quèadmodum vnum eum omnibus, vt patri, matri, fratribus & cognatis, ante posuiffem, qui mihi veri quòd salutem affert, diuino amore adductus, auctus & causa extitiffet: sic fructum còsolationis quam ab omnibus consecuturus fuiffem, ex eo vno me capere. Vereri enim me prorsus, ne ab eo dimitterer, ne fortè feruore ætatis, cupiditatibus perturbationibusq; succumberem. Ob eãq; causam sic in hac causa hærare me, vt ab illo non possim discedere, nisi ira quadã diuina hoc accidat. Etenim meminiffem me hoc ab eo Cæsareã dici, Si quis mecum ire velit, piè etiam vnà iter faciat, piè aut eum exposuiffem, neminem offendere ex dei lege, qui parentes, vxorem, F aliosq; nònullos qui piè instituiffent viuere, desereret. Hinc me omni ex parte ei studiosum esse viæ comitem: cui gratissimū faceret, si mihi feruorū partes agendas permitteret. Cum finem dicendi feciffem, Petrus nò nihil subridens, quid? Clemès, speras fore vt minimè cogaris in aliquè feruorum locum detrudi? alioqui quis tandem mihi præclaras & multas tunicas, cum annulis & calceis custodiet? Quis vero suaves & magnificos cibos præparabit? qui cum varij sint, multos & artificiosos coquos desyderant: cæteraq; omnia quæ quasi vasto animali cupiditati antè instruuuntur: nisi fortè hoc tibi studium incessit, quòd minimè cognosceres, atq; adeo ignorares institutæ vitæ meæ rationem, in qua solo pane, & oliuis, raroq; oleribus vtor: vnaq; veste, & pallio attrito hoc ipso quo me amictum vides, contentus, alterum neq; alia villo modo desidero. hæc enim mihi satis multa sunt. Nam quoniam mea mens omnia bona, quæ in cælo sunt æterna, intuetur, nullum eorū quæ hîc sunt, ei curæ est. Veruntamen egregiam tuam voluntatem & præclarum institutum probo & accipio, G laudoq; non sine admiratione, quòd tu qui lautè ac magnificè viuere assueuisti, facile ad hanc inopiam te vitamq; tuam adegeris & mutaueris. Ego enim & Andreas frater à puero non solum in pupillorum vita educati, sed etiam inopia & paupertate coacti, ita in opere ac labore versati sumus & assuefacti, vt facile nunc hunc tam longi itineris laborè feramus. Quocirca si mihi obtemperabis, ea me tibi officia quæ feruorum sunt, præstare sines. Hac illius oratione qualis vir vteretur, cui omnes huius ætatis homines scientiæ & pietatis nomine concederent. Ille autem cum illachrymantem me animaduertiffet, causa quæ esset, rogauit. Ego cum quærerem, quòdnam scelus admisiffem, vt verbum eiusmodi audirem: idem statim respondit, si in eo peccasset, quòd se mihi ministraturū decreuiffet, priorem me peccasse, qui priore loco hoc facere statuiffem. ego tum respondi, non esse parem causam, propterea quòd mihi hoc faciendum esset, ei nihil minus, cum præsertim præco Dei esset, eiusq; fidei animi ho H minum regendi gubernandiq; causa essent traditi atq; còmissi. At ille, dominus noster, inquit, qui salutis totius mundi causa venit, cum vnus supra omnes veram & solam nobilitatè obtineret, ministrare sustinuit: vt nos doceret, nò indecorum & turpe docere, proximis feruorum munia obire, etiam si nobiles simus, plurimum inter nos & illos intersit. Si te, inquam, ratione & oratione à me vinci posse existimem, amens sim planè, & stultus. Sed tamen gratias diuinæ prouidentiae ago, quòd dignū me existimauerit, cui te parentum loco daret. Cūq; ille rogaret, num quis esset mihi vere propinquus, respòdi, multos mihi atq; magnos viros esse, qui genere & propinquitate ad Cæsarem attinerèt. Itaq; eum patri meo, vt qui vnà educatus fuiffet, vxorem propinquam & cognatam dedisse, ex qua liberi tres nati essemus, quorum duo maiores natu qui etiam gemini essent, admodum similes inter se fuiffent, quèadmodū pater mihi còmemorauiffet. Me enim neq; eos, neq; matrè plane nosse, sed quasi per

A per somnium, leuem etiã & obscuram eorū formam tenere. Matri quidè Matthidiæ nomen fuisse, patri aut Fausto, fratribus Faustino & Faustiano: cum tertius præterea editus essem, matrè per quietem visam esse videre, audire, quèadmodum pater exponebat, qui moneret, nisi geminis liberis repente acceptis, Roma decenniū & eo amplius abesset, fore vt vnà cum eis ad internecionè interiret. Patrem cui liberi chari essent, cum seruis & ancillis, còparatis & suppeditatis satis large ijs omnibus quæ ad viam necessaria erant, impositos in nauem, Athenas excolendi ingenij causa misiffem: vnum me apud se ac secum consolationis causa retinuiffem: ob eamq; causam me deo magnas agere gratias, quòd per quietem nò iussus essem vnà cum matre exire Roma, & exacto anno suis Athenas misiffem pecuniã, & simul quòd cuperet certior fieri qui valerent: eos non reuersos esse, qui misiffem fuiffent. Tertio rursus anno eundè cum diffideret, alios item misiffem cum ijs quæ ad victum pertinerent, qui quarto demum anno rediiffent renunciatum se, nec matrè vidiffem, nec fratres, nec cuiusquã eorum qui B vnà cum eis profecti essent, vel vestigium inueniffem. Patrem eo nūcio præ dolore exanimatum, cum nesciret, quònam potissimum eorum quærendorum causa se verteret, adiunxisse me, & ad portum descendisse. in quo sæpius quæsiuiffem, vbi quispiam vidiffem vel audiuiffem intra quadriennium incidisse naufragium: eundem cum alius alibi accidisse diceret, rursus rogasse, num mulieris cadauer cum pueris in terrã expulsum vidiffem: cumq; multi multos eiusmodi casus varijs temporibus se vidiffem dicerent, ingemuisse: & quanquam charitate fuorum victus stultissimè interrogasset, qui tam immensum maris profundum scrutari conaretur, tamen veniam ei dandam fuisse, qui sua in eos quos quæreret charitate impulsus, inani spe pasceretur. Tandem verò aliquando, cum curatorum & tutorum fidei me duodecimū iam agentem annum tradidiffem, ipsum in portum deuenisse, conscensaq; nauì, ad eos quærendos nouigasse. quo ex tempore adhuc nec literas ab eo accepiffem, nec scirem viuerètne, an esset mortuus: me tamen eo adduci potius vt crederem, alicubi eum vel dolore vi- C ctum, vel naufragio periisse. hoc mihi argumento & documento esse, quòd iam ille vigesimus annus esset, ex quo vestigium nullum veritatis de eo accepiffem. Hęc cum audiffem Petrus, animi dolore & quasi consensione quadam nature ductus, illachrymatus est, statimq; eis qui vnà erant, dixit: si cui religionis ac disciplinæ nostræ homini ea quæ meo patri acciderunt, vsu veniffem, eum continuo pro religionis moer causam malo genio ascripturū fuisse. Sic miseris gentibus calamitates euenire, quas pij ipsi ignorarent. Se autem eos miseros appellasse, nec iniuria. Nã & hic errare eos, & ex ea spe decidere, quæ in cælo ostenderetur. Quæ enim mala Christiani perferrèt, ea illis supplicij causa pro delictis euenire. Cum finem dicendi feciffem, quidam ex nostris cæteris audacior, eum pro omnibus hortatus est, vt postridie prima luce in Aradam insulam, quæ è regione erat, nec triginta omnino, vt puto, stadijs aberat, nauigarent, visendarum columnarum duarum ex vite gratia, quæ maximum pondus sustinerent, Petrus eis morem gerens, annuit, cum monuiffem, ne vnà omnes cum ex D nauì egressi fuiffent, ad ea inspicienda quæ cuperent, proficiscerentur, quòd nollet eos ciuū oculos in se còuertere. Cum ita nauigassemus, hora vna in insulam appulimus, & eò venimus vbi columnæ ex vite erant: sed tamen cū columnis alius aliud Phidiæ opus vidit, Petrus vnus nò sibi necesse putauit ire eorū visendorū causa quæ illic ferebantur: mulierem aut quandam quæ extrà pro foribus sedebat, atq; victus causa mendicabat, rogare cœpit, quòdnam ei membrū deesset, quòd tãtam còtumentiam, id est, mendicandi, suscepisset, ac nò potius manuum quæ ei à Deo data essent, opere & labore quotidianū victum pararet. Mulier cum ex imo pectore gemitus ac dolorè duxiffem, respondit, si sibi manus essent, quæ possent aliqua ex parte ipsi subuenire, fuisse facturã, sed eas manuum tantum figuram retinere, quæ sint præmortuæ. Cūq; Petrus rogaret, vnde ei illud tam graue malum accidiffem, ex sola animi imbecillitate, respòdit. Si enim virili animo esset, se nacturã fuisse locum vel excelsum, vel profundum & altum, ex quo cum se deieciffem, tum denique malorum quæ eam ex- L1 4 cruciarent,

cruciarent, finem afferre potuisset. Hoc loco Petrus eam rogat, num eos oēs qui sibi E mortem consciscerent, liberatū iri supplicio putaret: aut non grauiore supplicio affici in inferis eorum animos qui ita morerētur, quōd se ipsi interfecissent. Illa autē ad hęc respondit, si persuasum sibi esset, animos verē in inferis reperiri qui viuerent, se etiam optaturam esse mortem, atq; parui supplicium facere, vt eos quorum maximo desyderio teneretur, etiam breui exiguoq; tempore cerneret. Cūq; Petrus rogaret, quidnam eam cruciaret: se enim scire cupere, quę si docuisset, fore, vt ei persuaderet, animos apud inferos viuere, & pro præcipitio vel profundo remedium ei suppeditaret, quo à vita tristi & acerba liberaretur: mulier quę id quod dixisset, nō intelligeret, sed tantū libenter arripuisset, ita exorsa est, si genus & patriam illi exponeret, non sperare se illi posse persuadere. Sed quid, inquit, hoc tua refert scire? aut solam causam, cur dolore impulsā, morsibus meas manus mortuas reddiderim. attamen mea si audire potes, exponam. Ego qui claris parentibus nata essem, principis cuiusdam imperio viro nupsi, qui ad eius genus attinebat. Cū geminos liberos sustulifem, tertium præterea peperit. Viri autem mei frater, cū in infano mei amore, formaq; captus esset, ego, quę vt mentis esset suę vehementer optarem, nec commisceri cum amatore vellem, nec rursus viro scōdum fratris sui in me amorem exponendum ducerem, ne & viri thoro contumeliam aut iniuriam facerem, & causas belli atq; inimicitiarum inter fratres sererem, & illius generi quod magnum esset, maculam aut notam inurerem: ciuitatem mihi ad quoddam tempus cum geminis meis relinquēdam censui, quoad scelestus amor eius qui me ad dedecus & infamiam assentando pelliciebat, deferbuisset. Alium autem puerū, vt apud patrem ad solatium maneret, relinquere constitui. Quę vt fierent omnia, somnium mihi fingēdum censeo, quasi me aliquis noctu per quietem monuisset, vt confestim cum geminis meis Romę exirem ad quoddam tempus, dum ipse rursus reuertēdum mihi esse significaret, quōd futurum esset, vt cum viro liberisq; omnibus subito infelici morte occumberē. Simul atq; fictum atq; falsum somnium viro exposui, ipse qui timore perculsus esset, G me, liberos duos, seruos & ancillas, cum magna vi pecunię in nauē impositos, Athenas misit, iussitq; me in ea vrbe dare operam, vt liberi crudirētur, quoad oraculo admonita essem, vt reuerterer. Atq; ego misera vnā cum liberis nauigans, vi ventorum in hęc loca delata sum, nauēq; noctu dissoluta, naufragio in mare eieci sumus. mortuis autem omnibus, vna ego misera magnis fluctibus iactata in saxum eieci sum, in quo cū liberos viuos inuenturam me sperarem, in profundum me nō deieci tum, cum animum fluctibus molestiam parientibus iam obrutum onustumq; haberem, atq; hoc facile possem facere. Vt autem primum illuxit, magna voce clamās, tristisq; lamentans, oculos in omnes partes conuertebam, miserumq; liberorum meorū cadauera querebam. Loci incolę primum misericordia moti, cū nudam me vidissent, induerunt: deinde profundum, liberos meos quærentes, scrutati sunt. Quos cū minimē reperissent, consolandi mei causa mulieres quædam hospitalitatis studiofę cū accessissent, sua quęque mala exponebat, vt similitudine calamitatis ali- H quam consolationis partem in meis dubijs rebus inuenirem. id quod dolorem etiam meum augebat, animumque meum excruciebat, cum mulierem & aliorum miseria calamitatesque audirem. Cumque me multę in diuersorium ducere vellent, pauper quædam huius loci multis verbis & penē vi illata mihi persuasit tandem, vt ad se irem, cū me bono animo esse iuberet, quōd virum suum (nauta autem is erat) admodum iuuenem in mari perijse diceret, seque viduam cælibem vitam iam tum instituisse agere viri sui desyderio, cū multi eam rogarent, vt nuberet: fore autē cōmunia inter nos ea omnia, quę manuū opere parare possemus. Quę cū illa dixisset, ego, ne lōgiore in his exponēdis oratione vtar, cū ea habitauī propter amorem quo virū diligeret. Nō multum temporis præterierat, cum & meę manus morsibus labefactatę sunt, & mulier quę me receperat, morbo quodā tota occupata, ferē sine motu domi decubuit. Quoniam igitur misericordia mulierū illarū refrixit, & ego

A ego atque illa domi calamitate ex æquo oppressę sumus: hęc, vt vides, victum quæritans sedeo, quodque mihi suppetat, id commune inter me atque illam calamitatis sociam facio. Atque hic quidem rerum mearum status est: nunc restat, vt tu promissum exoluas, id est, remedium his meis malis afferas, vt eius quod dabis, eam cū qua habito, queque mortem optat, participem faciam, & ego particeps facta facilius ab hac vita migrem. Cū finem dicendi mulier fecisset, Petrus cogitatione stare suspensus videbatur. Ego verò cum restituissem, doctoremque cū muliere colloquentem offensissem: iam dudum, inquam, circuncursans te querebam: nunc quid faciendū est? Petrus autem mihi imperauit, vt in nauē manerem. Et quoniam ei qui ita iusserat, non licebat repugnare, imperatā feci. Ipse qui, vt mihi omnia post exposuit, leui quadam suspicione animo moueretur, mulierem rogauit, vt genus suum ciuitatē, liberorumq; nomina exprimeret, sic enim fore, vt prælens remedium ei daret. Illa cum cogere, nec vellet dicere, & tamē remedium accipere cuperet, callidē & astute pro alijs alia dixit, seque Ephesiam esse professa est, virū, eodēque modo B trium liberorum nomina exprēsit. Petrus qui eam verum proferre existimaret: heu inquit, mulier, me magnum tibi gaudium afferre & nunciare posse speraui, quōd te esse quandā putarem, cuius res auditas plane scio. Illa iureiurando eum adegit, rogauitque vt ea narraret, quo facilius intelligeret, essetne alia mulier ipsa infelicio. Petrus tum, qui mentiri nesciret, & alioqui misericordia erga illā moueretur, id quod res erat cœpit dicere, sibi esse adolescentē, qui sermones de Dei cultu & religione audire cuperet, & romanus esset, qui sibi narraisset, patrem se habere, & geminos fratres, quorum neminem videret. Matrem enim suā, quę admodum ei pater narrare solitus esset, visam esse audire per quietem, aliquem qui eam moneret, vt ex vrbe Roma cum geminis ad quoddam tempus exieret, ne infelici morte occumberet: eamque cum exierit cum eis nunc minimē reperiri. Eius etiam virum, huius autem patrem, cum eorum quærendorum causa egressus esset, non inueniri. Cū hęc Petrus dixisset, mulier quę his animū intendisset, stupore exanimata est. Petrus cum eam ad animi attentionem hortatus esset, quidnam esset quōd ei accidisset, rogabat: cum illa, quasi ex ebrietate sobria animū sumens, trito ore, vbi est, inquit, vbi inuenis quem narras? Ipse qui rem cognitam haberet, eam vt primū secum loqueretur monebat, quod aliter eum videre non posset. Tū illa celeriter: Ego, inquit, adolescentis sum mater, atque ei Clemēti nomen est. Is ipse est, Petrus inquit, ipse est atque is erat, qui pauldantē huc accessit, meque conuenit, queque in nauī remanere iussi. Illa ad pedes Petri se proiecit, eūq; rogat, vt ad nauē properarent. Petrus se hoc facturum esse respondet, si pacta seruaret. Mulier se paratam facere omnia dicit cū modo sibi filium vagenitum ostenderet. Hoc enim viso, mihi, inquit, etiam duos meos qui hic sunt mortui, videre videbor. Sed cū eū, Petrus inquit, videbis, quiesce, dum ex insula excefferimus. Eius tum accepta manu, eā ad nauem duxit. Ego verò cum eum mulierem manu ducentem animaduertissem, risi primum: deinde cum honoris causa ei obuiam prodixissem, eam manu cœpi ducere: ipsa verò simul atq; eius manū contigissem, magna voce, vt mater clamauit, meque complexa vehementer, vt filium suū osculata est. Ego qui rei ignarus essem, vt amentem repellebam: Petrumque verens, irasci cœperam, cū ille: Sine, inquit, Clemens. quid enim facis, qui eā quę te peperit, & edidit, repellas? Quod cū audiuissem, os lachrymis opletum fuit, parentiq; deprimenti se, ego quoque ad terram corruens osculū tuli. Etenim simul atq; verbum illud prolatū est, formā recordando leuiter agnouī. Ac magnus quidem hominū concursus fiebat videndę rei inusitatę atq; nouę gratia, omnibusque hoc in ore versabatur: Quomodo ita demū vir tantus mulierē quę victū quæriraret, matrē suā agnouit. Cū ex insula cū matre exire vellemus, ipsa me monuit, vt ei mulieri quę ipsam recepisset, cōsuleremus: quę cū pauper esset, & omnibus opibus destituta, domi suę decubret. Petrus qui hęc audiuisset vna cū multis qui aderāt mulieris prudentiam admiratus est: statimque nonnullos ire iussit, qui eā in grabbato portarēt. Ea cū illata

illata esset, grabbatum poni iussit, ipse in conspectu omnium: Si veritatis, inquit, E præco sum, confestim surgat salua & incolumis ad fidem eorum qui circumstant, vt cognoscant Deum vnum esse, qui mundum effecit. Vt primum finē dicendi fecisset, mulier ex grabbato surrexit, & ad Petri pedes se proiecit. Deinde cum sociæ & amicæ osculum tulisset, quid hoc rei esset, quærebat. Illa oēm ei rem agnitionis ordine narrauit, ex quo ij qui audierunt, obstupuerūt. Mater mea, quæ hospitam nec opinato saluam & incolumem reddita vidisset, tum rogare, vt ipsa quoq; curaretur, cœperat: cū Petrus manu indita & imposita, ei pristina valetudinē restituit. Tum verò de Dei cultu & religione differuit, quam orationē ita conclusit, vt moneret, si quis ea planius vellet cognoscere, Antiochiam proficisceretur, vbi cōplures dies manere statuisset. Si enim negotiationis, inquit, vel militiæ causa, & domos relinquere, & magnos labores suscipere, ac perferre minimè dubitatis, æternæ vitæ causa ne tridui quidem viam suscipere ac conficere in animum inducetis? Hæc cum dixisset, finem dicendi fecit. Iam verò cum ei mulieri quæ curata fuerat in conspectu multitudinis hominum, mille drachmas ad victū dedissem, eamq; viro bono cuidam primario ciuitatis suæ collocassem, qui hoc pro ingenio suo lætus facere voluisset: & præterea plerisq; alijs quæ aliquando matri solatio fuissent, argentū erogassem, Deoq; gratias egissem, cum Petro, matre, alijsq; sodalibus Antaradum nauigauit: atq; ita in diuersorium nos recepimus. Cum aut eodem in loco essemus, sumptoq; cibo, tempus etiam protraheretur, Petro dixeram, matrē humanitatis opus ac munus præstitisse, quæ hospitiæ mulieris memor fuisset: cū ille à me quærere cœpit, num matrem verè humanitatis opus fecisse existimare, quòd gratiam ei quæ ipsam ex naufragio recepisset, retulisset, an vt à matre gratiā inirem, hoc dixisset. Si non vt à matre gratiā inirem, sed quòd verum faterer, dixisset, dicebat me sibi videri ignorare quænam esset humanitatis magnitudo, quis sit amor in quemlibet qua ex parte homo est, eo remoto quod natura moueat, quin ne eam quidem quæ parentem meam ex naufragio domum suam recepisset, humanitate vsum se velle aut posse dicere. Misericordia enim mota & impulsu fuit, vt bene mereretur de muliere quæ naufragium perpeffa esset, quæ liberos lugeret, quæ peregrina, nuda, deserta esset, incommodisque vehementer angeretur. In tot ac tantis calamitatibus quis non etiam barbarus & à religione cultuq; Dei alienus, cum vidisset, misericordia in eam affectus fuisset? Ex quo apparet non humanitatis officium etiā hospitam mulierē ei præstitisse, sed misericordia ob calamitates ad bene de ea merendū permotam fuisse. Nā matrem meam cui vita suppetiuisset, hospitiæq; gratiam retulisset, nō humanitatis, sed amicitia fundam esse munere. Multum autem inter amicitiam & humanitatem interesse, quòd amicitia ex beneficio, aut gratia quæ refertur oriri solet, humanitas autem sublata omni re quæ naturæ instinctu suadeat, de omni homine, quia homo sit amore ducta bene meretur. quòd si ea hospita quam misericordia incitauisset, etiam hostibus qui iniuriam ei intulissent, misericordia permota subueniret, humanam eam futuram. Sin ex eo quòd amica, vel inimica esset, aut amica eiusmodi, non hominis amicā esse aut hostem, sed alicuius qui causa & auctor esset. Tum ego. Non ergo tibi, inquam, videtur humana esse etiam hospita, quæ peregrinæ quā non nosset, subueniret? Misericordem, inquit ille, eam appellare didici, humanā non ausim dicere: tum ne matrem quidem tuā amantem liberorum. Dolores enim & educatio eam impulerunt, vt amaret. Vt enim is qui scōdū amorem sequitur, cōsuetudine ductus assentatur, & amicus gratia: sic misericordia præditus vir, rebus aduersis moueri solet. quanquam vicinus est humano is qui misericordia est præditus, quòd detracta omni spe quæstus aut gratiæ, ducitur ad bene merendum, sed tamen non est idem humanus. Cum ab eo quærerē: quibus ergo in factis atq; officijs humanus versari posset, ille: Quoniam, inquit, cupere te video audire quòdnā sit humanitatis munus, non dubitabo dicere. humanus is demū est, qui & inimicis placat⁹ est, & eis qui bene meriti sunt, beneficia defert. Hoc ita esse planè intellige: humanitas mihi ex duabus partibus cōstare videtur,

Non sunt
in VII. Re-
cognitio.

A tur, quarum vna misericordia est, altera in proximum charitas. Proximus est autē homini homo quilibet, non solum vnus est homo. Nam & malus homo est, & bonus, & inimicus, & amicus. Ergo qui humanitatem excolat, is imitari Deum debet, bene merendo de iustis & iniustis, quemadmodū deus ipse facit, qui in hoc mundo solem suū, & pluuiam omnibus impertit. Quòd si probos afficere bonis velis, improbos autem supplicijs, iudicis officium & munus conaris exequi. Hic, ego: Quid, inquam, an nō Deus qui tum iudicaturus est, quemadmodū nos doces, humanus est? Repugnātia, inquit, dicis. Quoniam enim iudicat, est humanus. Cū enim eos qui iniuria affecti sunt, amet, eorumq; misereatur, in eos qui alijs iniuriam fecerunt, animaduertit. Cū ex verbis illius concluderem, me quoq; humanum esse, si & probos bonis afficerem, & de eis qui iniuriam inferrent, qua ex parte iniuriam intulissent, supplicium sumerem, tum ille: Si, inquit, postea quā prænotionē haberes, tibi mandaretur ac permetteretur iudicandi potestas, tum rectè id faceres: quòd ex eo quòd potestatem accepisti, condemnares eos quos Deus effecerit: prænotione autē fretus, minimè peccares iudicādo, iustos quidē absoluendo, cōdemnando improbos. Id quod res est, inquam, & præclare dicis. Fieri enim non potest, vt is in quo nulla sit cognitio, rectè iudicet. Interdū enim nonnulli boni videntur, qui nefarij sceleribus clam se contaminant: nonnulli vero qui boni sunt, criminatione hostiū, improbi habentur. Nec si quis cui detur potestas habendæ quæstionis & exercendæ, iudicet, propterea rectè iudicare possit. Aliqui enim qui eandem fecerunt, cū postea tormentis ab eis veritas exquisita esset, vt infantes dimisi absolutiq; sunt. Alij rursus cum innocētes essent, & in quæstionē postulati, tormenta perferre non possent, ob eāq; causam mentiti essent suo damno, vt culpæ affines affecti sunt supplicio. Tum Petrus: Hæc etiam honesta sunt, inquit: sed maiora audi. Nonnulli homines cum peccant vel rectè faciunt: tum eorū quæ faciunt, alia ipsorū propria sunt, alia etiam aliena. Aequū est autē pro suis quenq; ac proprijs peccatis supplicijs affici, vel pro rectè factis præmia consequi. Nec fieri potest vt alijs, nisi propheta, qui res futuras prænoscit, eorū quæ à quopiam gesta sunt, planè cognitū habeat, quæ eius propria sint, quæ nō sint: Velim, inquam, à te discere, quæ scelera propria sint, quæq; aliena. Ad hæc Petrus ita respondit: Dominus noster Iesus Christus Dei filius dixit, Bona euenire oportere, beatumq; eum per quæ euenirent: itemq; mala necesse esse euenire, sed miserū eum esse, cuius opera euenirent. Quòd si improborū opera & diligentia, mala, & per bonos bona eueniunt: vniciq; adesse oportet siue bona siue mala gesserit, vt id etiam quod à Spiritu dictū est: Qui pro suis cuiq; factis tribuet, omni ex parte ac sine controuersia verum sit. Sed is qui virtutē penitus sibi vendicauit ac peperit, inimicos etiā & hostes, quæadmodum Christus præcepit, diligere debet: & præterea pro eis precari, & de conuiciatoribus benedicere, & calumniatoribus cōcedere, ac ignoscere. Sic enim diligens præceptorum custos erit, & cum omniū peccatorum venia ob proximi charitatē abibit. Hæc cum audissem: Multa, in quā, fieri possunt: at vt de inimicis & hostibus quispiam bene mereatur, eorum calumnias oēs æquo animo ferendo, in hominū natura situm esse posse nō existimo. Scitè, inquit, ac præclare à te responsum est. Nā cū immortalitatis causa sit humanitas, magno datur. Si quis enim hoc persuasum habeat, hostes qui male de ijs, quos oderunt, merentur, æterni sibi supplicij liberationē quærere, eos æquè ac munificos charos habebūt. Aliter enim nemo huic præcepto parere potest, nisi vehemēter deū diligens, eius timore ducatur. Ait enim: Initium sapiētia Domini timor. Qui autē illius timori institutus fuerit, & in eo quasi educatus, is omnino ad charitatē perueniet, eodemq; loco proximū, quo se ipse habebit. Cum finem dicendi fecisset, aduersascebat, tumq; cubitum iuimus. Cum illuxisset, Petrus ingressus, Clemens, inquit, cum Matthidia matre, & mea vxore in curru confideat. Viam eam quæ Balaneas ferebat, tenebamus, cum mater quærit à me, quī patēr valeret, eiq; eum ad eam quærendam & liberos geminos Faustinum ac Faustinianum exisse, ex quo tempore non sit inuentus, meque eum mortuum

tuum existimare, vel naufragio, vel in via, vel vi doloris. Hæc cum illa audisset, obor-
 tis lachrymis ingemiscere cœpit, & mœrore confici: quanquam ego quem inue-
 nisset, magnam ei consolationem afferebam. Balneas cum appulisset, postridie
 Paltam venimus, atque inde Gabalam, in sequenti die Laodiceam, vbi pro portis Ni-
 ceta & Aquila nobis fiunt obuiam, osculoq; dato, nos in diuersorium ducunt. Pe-
 trus qui illud oppidum magnum & clarum videret, operæpretium esse dixit, nos in
 eo aliquot dies commorari. Hic Niceta & Aquila à me quærebant, quænam ea esset
 peregrina mulier. Cum matrem meam respondissem, quam Dei concessu ac mune-
 re Petri domini mei opera agnouissem, Petrus, eis summatim ac breuiter omnia &
 quæ ex matre audiuisset, & quæ ex me cognouisset, exposuit, de confecto somnio, de
 naufragio in naui vnâ cum liberis, quemadmodum pater quærendæ vxoris atque ge-
 minorum eius liberorû causa, profectus domo, adhuc ignotus fuisset, naufragioq;
 periisset. Cum hæc summatim à Petro commemorata essent, Niceta & Aquila ro-
 gare cœperunt, itane res esset, an somnium narraret. Cumque id verum esse nisi ipsi
 dormirent, confirmasset, aliquandiu constiterunt primum, deinde quasi cogita-
 bundi, se Faustinum & Faustinianum esse dixerunt, seque cum illa Petrus narraret
 mutuo aspectu magnam de eis coniecturam fecisse, num ea quæ dicerentur, ad ipsos
 pertinerent, quod multa similia in vita vsuuenire reputarent: itaque animis titubâ-
 tes tacuisse. Tandem verò conclusa oratione: Quoniam, inquiunt, vidimus & pla-
 nè cognouimus ea quæ commemorantur, ad nos pertinere, nunc demum nos de-
 clarauimus. Quæ cû dixissent, cum lachrymis ad matrê se conferre ceperunt: quam
 cum dormientem offendissent eamque complecti vellent, Petrus eos prohibuit, mo-
 nuitque vt se ab ipso ad matrem adduci paterentur, ne forte magno ac repentino
 gaudio in animi stuporem incideret: præsertim cû dormiret, & spiritus in ea vi som-
 ni cessaret. Cum vero somni satietas matrem cepisset, experrectaque esset primum
 de Dei cultu ac religione apud eam differuit his verbis: Volo te mulier, nostræ fidei
 certitudinem cognoscere. Deum enim vnum colimus, qui cælum & terram, & eum
 mundum quem cernis effecit: eiusque legi paremus, quæ in primis hoc continet, vt
 eum vnum colamus, eiusque nomen sanctû reddamus, vt parentes amemus, & tem-
 perantes simus, vitamque agamus ab omni reprehensione & crimine liberam & so-
 lutam, nec ad mensam gentium adhibeamur, propterea quod impuram & inquina-
 tam vitam traducant. Cû autem eis persuademus, vt ea quæ vera sunt, & sentiant
 & faciant, sacroque lauacro dignos eos censuimus, quod in beatissima quadam ap-
 pellatione & inuocatione consistit: tum denique vna cum eis etiã vescimur. Alio-
 qui ne si pater quidem sit, aut mater, aut coniunx, aut filius, aut frater, aut cuius ali-
 us, quem nobiscum naturalis amor coniunxerit, cum eo cibum capere nobis licet.
 Hoc enim fidei delectu facimus. Noli igitur contumeliæ loco ducere, quod nunc fi-
 lius tuus tecum cibum minimè capiat, dum tu idem quod nos & sentias & facias. Il-
 la his auditis, Quid impedit, inquit, quo minus hodie vitali aqua expier? quæ etiam
 antè quàm te vidissem, eos Deos qui feruntur auersata sim, hac tali ratione ducta, H
 quod cum multa ferè quotidie eis immolare, in dubijs & afflictis rebus mihi non
 affuerint. De stupro autè quid attinet dicere? cum nec locupletè me delicijs atque
 luxu delinitâ eò fraude pellexerint, nec paupertas quæ postea me oppressit, eodem
 me descendere coegerit? quippe cum continentiam ac temperantiã, vt magnã pul-
 chritudinè vendicarem, pro qua conseruanda in tantum casum deueni. Sed te igno-
 rare non arbitror, Domine mi Petre, magnã cupiditatem ac libidinè ex voluptate &
 secundis rebus nasci. Hinc ego quæ in secundis rebus & ocio moderare me gelsis-
 sem, in aduersis, me voluptati constringendam non tradidi. Quin ne hoc quidem
 tempore animum meum à mœrore vacuum existimare debes, et si aliquã ei consola-
 tionem Clementis mei agnitio attulit. Exanimatio enim, quæ quasi ex contraria
 parte propter duorum filiorum amissionè obrepit, hoc etiam paruum gaudium ob-
 scurat. Neque enim tam me angit eorum in mari interitus quàm quod sine Deire-
 ligione

A ligione vnâ cum animis eorum etiam corpora perierunt. Eorum vero pater, idem-
 que vir meus, quemadmodum à Clemente certior facta sum, cum quærendi mei ac
 liberorû causa exisset, his tot annis visus non est: idemque planè excelsit è vita. Nam
 miser cum me continentia ductus amaret, amans etiam erat liberorum. Hinc senex
 qui nobis omnibus quos vnice diligebat, careret, maximo angore interijt. Hæc cû
 mater diceret, liberi qui eadem audirent, non iam ex Petri monitis dissimulare rem
 potuerunt, sed consurgentes tum, & eam complexi sunt, & cum lachrymis ei oscula
 tulerunt. Ob eamque rem illa consternata præ stupore & ignoratione quid hoc si
 bi vellet, rogabat, cum Petrus: Fortem, inquit, animum, mulier, præsta, vt liberis tu-
 is libenter fruare. Hi enim sunt Faustus & Faustianus, quos tu in profundo perijisse
 commemorabas. & pro quibus luctus à te susceptus, vitam tuam nõ vitalem red-
 debat. Cur autem vnus eorum Niceta, alter Aquila vocetur, ipsi dicant ac doceant.
 Cû perorasset Petrus, mater nimio gaudio completa, aliquamdiu animum amisit.
 B Cû verò eum recepisset, & quasi sui compos facta esset: Liberi mei, inquit, opta-
 tissimi, liberi suauissimi, liberi cordis mei ardores, narrate mihi quæ vobis acerba illa
 nocte acciderunt. Niceta statim oratione repetita, ita locutus est: Dirupta ac dislo-
 luta naui, vt scis mater, nos quidam in profundo qui prædas agere non deterrentur
 cum cepissent, impositos scapham, remis incitatis Cæsaream Stratonis duxerunt. Ibi
 vehementer fame confectos, & prætereà admodum egentes, ne quid timerè & quod
 eis minimè videretur, loqueremur, illi mutatis nominibus seruorû numero misere
 nos vendiderunt. Mulier autem quædam quæ apud Iudæos aduena erat, valde cla-
 ra, Iusta nomine, emptos nos pro liberis suis habuit, omnibusque Græcorum dis-
 ciplinis studiosè erudiuit. Nos cû per ætatem saperemus, & religionem amaui-
 mus, & doctrinam tanto studio excoluimus, vt cum cæteris nationibus disputantes
 eorum errorè refellere possemus. Ea etiam quæ Philosophi tradunt, accuratè euol-
 uimus, præcipuè ea quæ à Dei religione maximè aliena sunt, cuiusmodi, ea sunt quæ
 C Epicuri & Pyrrhonis feruntur, quo magis etiam possemus reprehendere. Cû au-
 tem cum Simone quodam Mago educati essemus, periculû fuit, ne amicitia nomine
 captaremur. Sed hæc tibi mater, alias commodius atq; diligentius commemorabun-
 tur. Verum cum futurum esset, vt à Simone in errorè impelleremur, collega quidam
 domini nostri Petri, Zacchæus nomine, nos monuit, ne Simoni assentiremur. Cum
 Petrus interuenisset, ad eum nos adduxit, vt nobis maiorem fidem faceret, eorû quæ
 de Dei religione in controuersiam veniebant. Itaque precamur, mater, vt quorum
 nos honorum possessionè adepti sumus, tu quoque eorum fias particeps, vt cõmuni
 sale & mensa vti possimus. Atque hæc quidem causa est, cur tu nos in mari perijisse
 existimares. Cû Faustinus finem dicendi fecisset, mater nostra se ad pedes Petri
 proiecit, petens maiorem in modû, vt se atque hospitam suam accercitam baptizaret.
 Ne inquit, vlla dies prætereat, ex qua meos liberos recepi, in quo non cû eis cibum
 capiam. Cûque nos eadem quæ mater, rogaremus, Petrus, Quid putatis? inquit
 D egone vnus à misericordia alienus sum, quod vos cum matre cibum capere ea hodie
 aqua vitali expiata nolim? non ita est, sed antè quam baptizaretur, vel vnus diei ieiun-
 nium seruet necesse est, præsertim cum quædam etiam pro se locuta fuerit mater.
 Nam si hoc non fuisset, certe multorum dierum ieiunio ei opus fuisset ad expiatio-
 nem Roganti mihi, Quidnã mater locuta, fidei suæ specimen edidisset, ipse respon-
 dit, satis esse eius illam postulationem qua vt hospita secum baptizaretur, orasset.
 Hoc enim vt daretur ei quam charam haberet, te nunquam postulaturam fuisse, nisi
 ipsa antè, vt ad magnum baptismi munus percipiendum, parata venisset. Itaque mul-
 tos se damnare & improbare posse dicebat, qui cum ipsi vitali aqua expiarentur, & se
 credere profiterentur, nihil tamen fide dignum facerent: neque eos quos habent
 charissimos, vxores dico, liberos, & amicos, ad hoc cohortentur. Si enim Deum, in-
 quit, in baptismo vitam æternam cum præclaris actionibus dare crederent, profecto
 eos etiam quos amarent, ad baptismum adhortarentur. Et enim vt cum eos quouis
 M m morbo

morbo afflicti cernunt, aut deduci in mortis discrimen, aut eis alia graua & acerbitatis plena euenire, grauius acerbeque ferunt, & misericordia permouentur: ita si credidissent æternum ignem manere eos qui Deum nõ colant, monendi finem non facerent, aut etiam cum à fide abhorrentes vident, lachrymari eorum causa grauius dolere eorum vicem non desisterent. Iam hospitam accersitam rogabo, num legem nostram amare instituerit, & ita deinceps quæ agenda sunt, agemus. Mater autem vestra, quoniam fide prædita est & parata ad baptismum, antè quam aqua vitali expietur, vnus diei ieiunium seruet. Illa autem iurabat, se, cū ei mulier, id quod ad agnitionem pertinebat, exponeret, duobus superioribus diebus ob ingentem læticiam cibum non cepisse, nisi pridie paulum modo aquæ: cuius iurandi cum Petri etiam vxor testis esset, confirmaretq; nihil eam gustasse: Aquila nihil iam impedimento esse dixerat, quominus ipso die illa baptizaretur, cum Petrus illud ieiunium baptismi esse negauit, quoniam non eius causa susceptum fuisset. Tum Faustianus, Fortasse, inquit, Deus cū vellet matrè nostrā nullo die à mensa nostra fecerit, postea quā nos agnouit, ieiuniū ante instituit & procurauit. Vt enim in ignoratone continentem se præbuit, fecitque quod veritas postulat: sic nunc etiam Deus fortasse hoc prouidit, vt ea vnus diei occupatione, in ignoratone ea quæ ad verum baptisinū pertinent crederet, vt à primo die quo nos agnouisset, nobiscum vna cibum capere posset. Ad hæc Petrus, Ne vos, inquit malitia vincat, quæ causam inuenit prouidentia, & matris amorem: sed vos potius, & ego vobiscum hodie in ieiunio perstemus, & cras baptizabitur. Huic Petri orationi omnes assensum sumus. Maturius autem multo postridie mane solito Petrus expectatus ad nos ingressus est, iussitq; Faustini, Faustinianum, meq; vnà cum familiaribus se sequi, vt cum ad locum maris qui opertus esset, peruenissemus, ea quæ ad baptismū necessaria sunt præparemus. Cum ad littus ventum esset, inter saxa quædam quæ tranquillum & mundū locum suppeditabant, eā Patris, Filij, Spiritusq; sancti nomine baptizauit. Nos verò & omnes qui nobiscū aderant, mulierū causa secessimus: deinde mulieres Petrus propter multitudinē alia via in diuersoriū præmisit, cū nobis vnus ex viris, imperasset vt cū matre atq; his essemus. Cum ad diuersorium ventum esset, eū operientes inter nos sermonē conferebamus. Petrus cū satis diu post venisset, panē acceptū actis gratijs consecrauit, fregit, primoq; matri porrexit, deinde nobis filijs: & ita cum ea cibum cepimus, Deumque qui cibum atque alimentū dat, laudauimus. Tum Petrus qui multitudinē ingressam cerneret, cū sedisset ipse, nosque assidere iussisset, exponerebat, qua ratione ductus, nobis post baptismū præmissis, ipse serius venisset. Causam autem hanc esse dicebat: Simul atque vos, inquit, à me discessistis, senex quidā operarius interuenit, qui se ipse occulens, vellet cernere, nec ipse videri. Is cum obseruaret nos, quemadmodum ipse nobis postea commemorauit, vt intelligeret, quidnā tum cum in abdito illo loco essemus, ageremus, clam exijt & secutus est. Deinde in oportuno loco, ad me accessit, quæ cū iam pridem te sequi, inquit, & conuenire vellem, verebar, ne mihi vt curioso succenseres. Nunc verò ea quæ vera mihi videntur si vis commemoro. Cū respondissem, per me ei licere dicere quod ei præclarum & honestum videretur, nosque eum approbaturus, etiam si verè non honesta & præclara esset illius oratio, præsertim qui egregia voluntate id quod ipsi honestum videretur, dicere voluisset, ipse ita exorsus est: Cum vos ad mare ablutos in locū abstrusum & abditum secessissem viderem, accessi propius, clamque spectabam quidnam in obscuro ageretur. Cumque vos comprecantes vidissem secessi, ac pro ea misericordia, qua in vos permoueor, restiti, vt vobis suaderem, ne in errore versemini. Nam neque Deus est, prouidentia, sed ortui, natalique diei cuiusque omnia obediunt atque subijciuntur, quemadmodum ego ex ijs quæ mihi aduersa acciderunt, planè mihi persuasi, explorata iam pridè disciplina. Noli ergo in errore versari. siue enim precere, siue non precere ea quæ ab ortu insita sunt, tibi certè euenient. Preces enim si quid possent aut bonis afficere, ipse in præstantissimis haberer. Ac nunc nisi te fal-

Ex VIII.

Recog. Sed sic ea referuntur vt continetur h:st. pleraque etiam aliter illuc omnia aliter.

Alit hæc vilis & abiecta tunica mea, nõ derogabit fidem meæ orationi. Cum ego florentem aliquando vitam agerem, secundaque fortuna vterer, multa & dijs immolabam, & egentibus largiebar, & tamen nec precibus, nec cultu religioneque Deorum fatum effugere potui. Cū quærerem quæ ei accidissent, ita respondit, Nihil inquit, nunc attinet dicere: fortassis autem tandem audies quis sim ego, & ex quibus natus, & in quæ vitæ discrimina deductus, sim. Nunc hoc docere volo, ortui nascentium subijci ac parere omnia. Tum ego, Si ortui nascentium subijciuntur omnia, idque ita esse tibi persuasisti: aliud sentis, & aliud quod illi contrarium est, consulis. Si enim contra ortum & fatum ne sentire quidem ac sapere licet, quid frustra in eo operam ponis, vt nobis faciendum censeas, quod euenire ac fieri omnino non potest? Atqui si ortus cuiusque dominatur, noli dare operam, vt mihi persuadeas ne astrorum dominum colam, qui si velit non euenire nec fieri, euenire non potest. Semper enim id quod subest ei quod dominatur, necesse habet parere. Colore autem eos Deos qui habentur, fato & ortu dominante, superuacanium est. Neque enim præter id quod fato videtur, quicquam fit, aut euenit: neque ipsi quicquam facere possunt, cum suo quisque ortui generali subijciantur. Hæc cum inter nos disputarem, magna hominum multitudo accessit, tumque Petrus eum intuens, ita locutus est: Ego & populus meus accepta à maioribus Dei religione, præceptoque ne ortui crederemus, disciplinæ dico mathematicorum, ob eam causam non in ea versatus sum. Itaque astrologiam non didici: quæ autem didici exponam. Hoc enim statuo & profiteor, Dei prouidentia administrari omnia, & vnumquemque pro ijs quæ gerat, honorem vel supplicium esse reportaturum. Vtrum autem hoc tempore, an postea, nihil ad me, nisi quod omnino vnusquisque fructū capiet eorum quæ gesserit. Docere autem non esse ortum aut fatum his licet, Si quis eorum qui ad sunt oculis captus sit, aut mutilam manum habeat, vel claudicantem pedem, vel aliquid aliud in corpore, quod à medicis curari non possit, nec ab astrologis, quoniam à longo seculo & ab omni æternitate nihil tale accidit & ego cum à Deo precatus fuero, medicinam afferam: hoc si, vt dixi, factū sit, an non errant & peccant ij qui omnium rerum effectorem Deum iniuria & contumelijs afficiunt? Cū senex quæsiuisset, contumelijsne esset vexare, afferere ortui & fato parere omnia: ego apertam contumeliam esse dixi. Si enim inquam, omnia hominum peccata, si impia scelera si flagitia ab astris, vt ais, proficiscuntur, & à Deo præscriptum est, vt hæc sydera faciant, vt graua & tristia omnia efficiant: profecto omnium hominum scelera in eum omnino conferuntur, qui ortum & fatum astris attribuit & affinxit. Senex tum, verum, inquit loqueris, sed omni tuæ necessariæ conclusioni, cui simile esse posse non video, mea repugnat conscientia. Ego enim qui astrologus sum & Romæ primum habitauit, deinde coniunctus fui amicitia cum quodam qui genere ad Cæsaream attingebat, eius atque coniugis ortu ac fato probè notis, cognitisque & inspectis corū actis, quæ eorū ortui & fato responderent, vna tua tantū oratione adduci nõ possum, tibi vt assentiar. Erat enim ipsius ortus affectio temperatioq; eiusmodi, vt adulteris amore infano ad seruorum cõstruprationē impelleret, & in peregrinatione, in qua interirent, quod etiam ita accedit. Cū enim capta esset serui sui amore nec vituperationem ac dedecus ferre posset, alio nesciò quò fugit ei que nupsit, atque in mari submersa est. Cū quærerem qui scieret eam cū fugisset, in alia regione seruo nupsisse primum, deinde cū nupsisset, interisse: senex se certò sciere confirmat, nõ quod nupsisset, cū nec eam amasse quidem scieret, sed post eius discessum, inquit viri eius frater omnia mihi de illius amore narrauit seq; qui clarus esset, & præterea frater, nuptias contaminare noluisse, quanquam illa infelix simul & vellet, & ipsum vereretur, atque ignominiam, Neque enim est quamobrem querar eam ortu & fato coactam hæc & facere & perpeti. Somnium verumne an falsum finxerint, non queo dicere. Commemorabat enim idem meus frater, eam dixisse, per quietem sibi visum esse qui iuberet ipsam quam primum cum liberis Roma excedere. Vir autem

Ex IX. Recognitione, pag. 133.

qui eam cum filijs saluam esse cuperet, primo quoque die eos Athenas erudiendos Emisit vna cum matre atque seruis, retento apud se tertio filio, quod oraculum diuinum esse cum eo sciisset. Cum longum tempus praeterisset, ex quo nullas accepisset ab ea literas, cum interea saepe Athenas misisset, me sibi adiuncto comite, vt qui ei omnium essem fidelissimus, eius quaerendae causa profectus est. Ac multarum quidem calamitatum & periculorum in profectioe me illi socium participemque praebui, quod mihi in mentem veniret, ab eo veteris felicitatis suae me vnum ex omnibus socium habitum, tum ei charissimus ex omnibus amicis essem, Romaque ipsa cum nauigauissemus, tandem in haec Syriae loca peruenimus: atque ille quidem non ita multo post rerum meliorum desperatione excessit e vita. ego autem qui huc veni victum opere manuum adhuc paro. Haec cum senex dixisset, Petrus, Cum, inquit, cum senem quem iste diceret, ex eius oratione, patrem vestrum esse intelligerem, cum eo sermonem praetera habere nolui, dum vobiscum communicarem, nisi quod cum ex eo quae ad illius profectioem pertinebant, cognouissem maioris fidei causa, hoc tantum quaesui, quod esset seni nomen, quod geminis filijs, quod tertio & matri. Cum respondisset singillatim & ordine, Fausto, Faustino, Faustiano, Clementi, & Matthidiae, & miseratione ductus, oppleui lachrymis os meum, dimissaque multitudine ad vos me contuli, vt postquam de alijs rebus vobiscum egissem, de ijs etiam communicarem. Ante prandium autem haec exponenda vobis non censeui, ne dolore victi in baptisimi die, ex quo etiam angeli laetitia afficiuntur, lugeretis. Cum haec Petrus diceret, nobis omnibus atque matri obortae sunt lachrymae. Ipse qui lachrymantem nos cerneret, Nunc, inquit, vnusquisque vestrum metu dei adductus, eaque a me commemorata sunt, forti generosoque animo ferat. Non enim hodie pater vester excessit e vita, sed iam pridem, quemadmodum vos coniectura ducti exposuistis. Hanc Petri orationem excepit mater, quae non ferens dolorem, cum magno clamore, Heustu, inquit, vir, quam tibi chari eramus. Is iudicio ille quidem a vita mi grauit, nos autem qui viuimus, lucem aspiciamus, & cibum interim capimus. Non dum illa hunc vnum clamorem absoluerat, cum senex ingreditur, eodemque temporis puncto, quo clamoris causam quaerere vellet, conspecta vxore, Quid, inquit hoc est? quam video? cum propius accessisset acriusque vidisset, ac visus esset, eam complexus est. Vterque repentino gaudio obmutuit, cumque loqui niterentur, in ea taciturnitate coniuncti nimio gaudio se ipsi cohibere non poterant. Mater multo post, Habeo te, Fauste, inquit, in omnibus suauissimum. quoniam modo viuis, quem paulo ante mortuum esse audiui. Atqui hi sunt liberi nostri Faustinus & Faustianus, & suauissimus Clemens. Quae cum dixisset, nos tres in eum incurimus, eique osculum tulimus, eiusque formam obscure quodam modo agnouimus. Petrus qui ea omnia cerneret, Tunc et Faustus, inquit, huius vir, & illius liberorum pater? Cum se ille esse dixisset, Cur ergo, inquit, tuos mihi labores, vt alienos exposuisti, commemorata molestia & sepultura? Pater ad haec respondit, Cum Caesarem inquit, propinquitate attingerem, nec id resciri vellem, in alio quodam narrationem expressi, vt & ipse quis essem non agnoscerem. Intellexeram enim, si agnitus essem, fore vt ij qui in loco illo principes essent, cum id cognouissent, me reuocarent, quod Caesari gratum facerent, pristinaeque vitae felicitatem mihi rursus redderent cui omni ratione antea nuncium remissem cum sine charissimis liberis meis in reffet, aut viuere omnino non sustinerem. Cum Petrus hoc loco eum ista fecisse, vt statuisse, diceret, quaereretque, vtrum de ortu & fato, quae dixisset mentiens confirmaret, an & vt verus? Pater, non, inquit, apud te mentiar. Confirmabam enim tantquam vere fatum esset. Sum enim non ignarus illius praeepti Mathematicorum: sed mecum fuit quidam astrologus clarissimus Aegyptius Annubion nomine, qui ab initio peregrinationis, cum mecum amicitia coniunctus fuisset, vxoris atque liberorum meorum mihi mortem patefecit. Re ergo, Petrus inquit, doce nunc, non constare sibi ea quae de ortu fatoque tradantur. Tum pater, Cogor, inquit, ego tibi om-

X. Recognitio.

Abi omnia quae mentem meam superant singillatim exponere, vt abs te rursus vera & certa discam. Multis in rebus errare astrologos scio, magna etiam ex parte eosdem ad verum accedere, sed in ijs quae explorata habent, vere dicunt, in quibus autem errant, inscitia labuntur, vt equidem disciplinam constare suspicer: eos autem sola ignorantia mentiri, propterea quod non omnes de omnibus certum pronunciare possint. Expone, Petrus, inquit, ne ea de quibus vere dicunt, ita dicant, vt quodammodo assequentes, non explorete & certo scientes, ex multis enim quae dicuntur, aliqua conueniant necesse est. Qui tandem, pater inquit, confirmari possum, vtrum constet, necne ortus & fatum? Cum vterque taceret, ego Clemens, Quoniam, inquam disciplinam probe teneo, Petrus autem & pater non item, vellem si ipse Annubion adesset, coram patre disputare. Ita enim res ipsa illustrari posset, si is qui arte valet cum eiusdem artis homine disputatione institueret. Cum pater quaereret, vbi cum Annubione colloqui liceret, Petrus in Antiochia, inquit, in ea enim vrbe Simonem **B** Magum esse intelligo, cuius affectator indiuiduus est Annubion. Cum illic erimus, si modo eos nascamur, eo praesente res disputabitur. Multa interim inter nos disputauimus, completique gaudio ob agnitionem, actisque Deo gratijs, nocte appetente dormitum iuimus. Prima luce pater cum matre, tribusque liberis ingressus vbi Petrus erat, eo salutato sedit, deinde nos etiam illius iussu consedimus. Petrus autem cum patrem aspexisset, Peruelim, inquit, idem sentire te quod vxor ac liberi tui sentiunt, vt & hic vna cum eis viuas, & illic, post animi a corpore discessum, cum eisdem beatam vitam traducas. An non maximus & te & eos cruciatus angat, si vna non essetis? Cum pater respondisset, certe. Si ergo, Petrus inquit, hic disinctos esse inter vos molestum est & acerbum, hoc cum post mortem omnino accidet, quanto magis acerbum erit, te quidem qui es sapiens mentis tuae ratione a tuis fecerni, eos vero multo magis dolore, quod sciant te qui alia sentias, aeternum supplicium propter recti dogmatis negationem manere? Cum pater negaret animos **C** apud inferos torqueri, quod vt primum a corporibus discedunt in aera occidant: Petrus, Dum hoc tibi, inquit, persuadeamus, mihi fac respondeas, Non existimas te quidem, qui supplicia esse non credas, dolere posse, eos autem qui hoc sibi de te persuaserunt, tibi non paruam imponit necessitatem doloris? Cum pater eum consentanea loqui diceret, Cur ergo, inquit, eos maximo angore, quem tua causa suscipiunt, fidei assentiens non liberas? quod ita denique fiet, si non duro difficili- que animo, sed aequo & benigno ea quae tibi a me dicuntur audias, & iudices vtrum ita nec ne habeant. Ac si ita est, vt dicimus, & hic cum charissimis oblectationem voluptatemque capies, & illic quietem. Si in verborum tuorum conclusionem ea quae a nobis commemorata sunt, falsam aliquam fabulam esse docebis: tum & eos eadem qua tu praeditos sententia accipies, & ita praclare facies. Nam & eos inani spe qua freti sunt, erigere defines, & falsa religione metuque liberabis. Cum pater, multa sibi eum consentanea loqui videri diceret, Quid ergo, inquit est, quod te fidei nostrae assentiri prohibeat? Nam neque negocijs forensibus, neque actis, neque agricultura neque curis vllis distingere, aut abduceris: potes autem ratione intelligere, nihil eorum quae sunt, fato aut casu euenire aut fieri, quasi nulla sit prouidentia Idque vel apertissime declarant & docent ea omnia quae tibi, vxori liberisque tuis acciderunt. Si enim domi tuae ad hoc tempus permanissent, nunquam vere religionis sermonem approbassent, nunquam veritatem cognoscere potuissent ob eamque causam cum profectioe & naufragium prouisum est, & acerbae mortis suspicio, & praetera eorum in Graecis disciplinis exercitatio, vt eis primo eruditi, deinde ad veram Dei religionem traducti, ad eas refellendas cum magna facilitate paratiores venire possent, & quae tum male atque improbe vere religioni opposuerunt, eis illam honeste & cum res feret, defendant. Intelliges etiam ipse plane & ex agnitione, quae tanto temporum interuallo euenit, & ex ijs quae interim aperte tibi euentura prouidentia statuit, nihil eorum quae fiunt, forte, temere & casu fieri: illamque ipsam

præfesse huic vniuersitati, illudque continenter coercere & continere, etiam si E multa mentem nostram superent. Postea quam hæc pater audiuiisset, sermone continuato, Noli existimare, inquit, domine mi Petre, vim à te habiti sermonis mihi ex mente omninò excidisse: præsertim cum multis mecum egerit tota nocte Clemens filius, vt tuæ orationi assentiret: omnemque eo adhibuerit diligentiam. Quid? eum conueniens, inquam ego, potestue quispiam aliquid magis nouum præcipere, quàm quod ante hæc philosophi monuerunt? Illeque cum subrisisset, Multum, inquit, inter eos sermones, ô pater, qui de vera Dei religione & cultu habentur, & eos qui de philosophia, interest. Nam quæ de veritate habetur oratio, à prophetia firmam habet demonstrationem: philosophorum autem oratio, ab assentione verborum, & coniecturis demonstrationem sumere videtur. Et tamen cum hæc dixisset, exempli fideique causâ sermonem de humanitate exposuit eum, quem ei paulò ante narrauissim, qui mihi multo iniquior videbatur. Quo autem modo, dicam. Aequum censebat esse eum cui colaphum aliquis in malam infregisset, illi offerre etiam alteram, & ei qui tunicam ipsi detraheret, pallium etiam præterea donare: & si quis coegerit aliquem iter facere secum mille passus, eum cum eo duo millia proficisci, aliaque eiusdem generis. Ad hæc Petrus respondens, Quid, inquit, an tu iniquum existimas? At æquissimus est. ac si tibi libet, audi. Cum sibi volupe esse diceret, tum Petrus, Num tibi videtur, inquit, si duo reges inter se inimicitias exerceant, & distinctas diuisasque regiones & imperia habeant, & aliquis eorum qui alteri parent, in alterius regione ac ditione furtum faciat, ob eamque rem capitis supplicio dignus sit, & tamen non pœna capitis, sed colapho puniatur: num, inquit, videtur humanus esse is, qui absoluit? Cum pater, certè, respondisset, Quid, inquit, si ille ipse à quopiam rem aliquam ipsius aut alienam abstulerit, isque deprehensus, simplici aut dupli pœna damnetur, cum quadrupli aut capitis pœna dignus esset, vt qui in hostis finibus captus esset: num tibi humanus videtur esse is qui duplum accepit, eumque pœna capitis absoluit? Tum pater, Nunc, inquit, mihi fidem fecisti, eos qui iniuriam inferant, accipere iniuriam, eos autem qui iniuria afficiantur, potius meliore conditione esse, ob eamque causam mihi videtur id quod fiat, esse iniquissimum, quòd ij qui iniuriam facere videntur, sibi ipsi potius nocuerunt, eis autem quos iniuria affecerunt, vtilitatem attulerunt: ij verò qui iniuriam accipere videntur, ipsi potius iniuriam faciunt: quòd etsi ab illis plurimum vtilitatis acceperunt, tamen eis parem gratiam non referant. Sed hæc, inquit Petrus, non contra eorum qui calumniantur, sed contra eorum qui iniuriam accipiunt, voluntatem fiunt. Pater autem hoc loco, laudata oratione, Peto à te maiorem in modum, inquit, vt hunc mihi sermonem planius exponas. Memini enim Clementem mihi dicere, nos iniurias, & mala quæ patiamur, ad peccatorum remissionem perpeti. Rectè habet, inquit Petrus, & ita est. Quæ enim homines possidemus, & plura cupimus, siue vestes, siue esculenta, siue poculenta, siue aliqua alia, non omninò, rectè facientes possidemus, quòd nihil quemadmodum paulo antè vobis dixi, habere debeamus. Si enim possessiones largiter erogare solet omnibus in quibus peccata insunt, earum quomodocunque priuatio, peccatorum amotio est. Cum pater dixisset, hoc esse consentaneum & æquum, Petrus, Et æquissimum, inquit. quoniam enim, iam vt dixi, eorum qui salutem adipiscuntur, est nihil habere: multæ autem possessiones & facultates multis suppetunt: idcirco pro summa & eximia Dei humanitate multæ res aduersæ accidunt ijs qui non ita se gerunt, vt Deus decreuit, vt propter lenem illam Dei charitatem dum ad tempus supplicia perferunt, æternis pœnis liberentur. Tum pater, Quid, inquit, an non multos inopes impios cernimus? Itane verò propterea eos, in eorum qui salutem consequuntur, parte numerabimus? Non planè, Petrus inquit. neque enim probanda paupertas ea est, quæ ea quæ non decet, concupiscit: quandoquidem dominus noster Iesus Christus Dei viui filius, cum bea-

tos

A tos diceret pauperes, Beati, inquit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Verè, inquit pater, admodum pro re quæ agitur, rectè res habere videntur. ita volo ordine omnem audire orationem. Et Petrus, Ergo student tibi, inquit, deinceps ea quæ ad fidem nostram pertinent, discere, reliquam orationem exponam, initio primum factò ab ipso Deo, qui Deus solus dici debet, alij nec dicendi sunt, nec habendi. quòd si quis contra faciat, æterno supplicio afficietur, vt qui in vniuersi Deum impiè fecerit. Cum finè dicendi fecisset, omnesque eos qui morbis afflicti erant, vel à dæmonibus malis vexabantur, impositis manibus curasset, concionem dimisit. Deinde ita ingressus, cum cibum cum familiaribus cepisset, cubitum iuit. Manè rursus cum exisset, stetitque in eo loco in quo differere solitus esset, quòd etiam magnus populi concursus factus erat: tum demum cum verba facturus esset, quidam ex illius diaconis ingressus est, qui ei nunciaret, Simonem qui Antiochia vesperi in urbem introisset, cum intellexisset eum pollicitum esse de vnus B principatu verba esse facturum, paratum esse cum Athenodoro Epicureo interuenire tum cum disputaret, vt omnibus quæ ab eo pro vnus principatu dicerentur publicè, præsens ipse repugnaret ac resisteret. Cum hæc diaconus narraret, Simon cum Athenodoro aliisque quibusdam familiaribus ingreditur, & antè quàm verbum vllum Petrus faceret omninò, ipse occupans, Intellexi, inquit, heri te Fausto pollicitum esse hodierno die seruato orationis ordine, docturum ducto primum à mundi domino exordio, vnum Deum dici oportere, alios nec dicendos esse, nec habendos: eumque qui contra faciat, æterno supplicio affectum iri. In primis ergo verè insaniam & stultitiam tuam repressi, quòd sperasti te deiecturum de sententia virum adeo sapientem, præsertimque senem: sed quòd sperasti & voluisti, non assequere, cum adsum, tuamque falsam refellam orationem. Fortassis enim absente, qui sit eorum librorum ignarus, qui publicè Iudæorum fidei commissi sunt. Nunc autem multa præteribo, quòd maturius promissum tuum quòd infirmum fit, refellam. Doce ergo quòd promissisti. Quòd si verens reprehensionem nobis præsentibus promissum nolis exoluere, satis hoc magno documento est, falsa esse ea quæ promiseris, quòd apud eos qui scripturas habent cognitæ, non ausus sis dicere. Sed quid nunc expecto dum dicas? qui senem nunc promissionis tuæ testem habeam. Cum hæc dixisset, patrem nostrum aspexit, eumque ita allocutus est, Dic tu mihi clarissime vir, num iste tibi pollicitus est docturum se Deum vnum esse, nec alium dici aut haberi Deum oportere, & qui contra faciat, eum immortales pœnas daturum? Pater ad hæc respondens, Rectè, inquit, à me tu quidem certe testimonium postulares, Simon, si ante Petrus negauisset. Nunc non dubitabo dicere, quæ dicenda sunt. Te iracundia incitatum, iratumque plenum disputare velle existimo: quòd quidem neque tu facere debes, neque nos ita animo affectum audire æquum est: propterea quòd pugnas verborum hinc videre liceat, non ad veritatem inueniendam adiuuare. Sed vterque vestrum decretum suum & sententiam exponat, aliisque iudici rationes concedendæ sunt, & ita demum omni ex parte verum sine ambiguitate reperietur. Placuit Simoni conditio, seque ex ea facturum esse promissit. Sed timeo Fausto, inquit, ne Petri oratione occupatus, & in sententiam illius adductus, non verus sit iudex. Tum pater, Noli, inquit, me cogere indicta causa tibi assentiri, vt veri studiosus iudex esse videar. Si enim verum scire vis, tua sententia occupatus sum potius. Cum Simon quæreret, quæ occupatus fuisset, quæ non teneret quòd sentiret: Pater, hoc facile, inquit, cognosci potest, quæ possit, audi. Petrum, ostensurum te pollicitus es, falsum dicere, atque mentiri, qui Deum vnum esse confirmet. Qui aut vnum Deum defendentem reprehensurum se esse pollicetur, eum planè perspicuum est falsum dicere, cum ille verum dicat, non idem profiteatur. Si enim idem quòd is qui falsum pronunciat, & mētitur, dicat, profectò ipse etiā falsum pronunciat: si verò contrariū defendens, docet, atque fidè facit, planè verū pronunciat, & verus est. Non aliter igitur

M m 4 Deum

Deum vnum esse defendentem mendacem, esse dicis, nisi quod tu Deos multos esse opinaris. Deos autem multos esse, ego quoque defendo. Eadem igitur qua tu oratione ante disputationem, ego etiam occupatus sum, ob eamque causam mihi omnino timere non debes, sed Petrus potius. Contra enim quam ipse etiam sentio. Cum autem de ea re disputatum inter vos fuerit, spero me qui veri studiosus iudex sim, omni sententia quae in me fuit deposita, ei quae valeat a sensurum esse orationi. Cum pater perorasset, leuiter clamor quidam laudationis a populo sublatus est, quod ita pater disputasset. Tum tamen suam Petrus de Deo sententiam explicauit, longaque de monarchia, id est vnius principatu, habita oratione, cum lacrymis, manu multitudinem accersit: quae cum accessisset, ipse & manus imposuit, & pro eis precatus est, omnesque vna Deum laudauimus. Ingressus est autem ad nos cursu quidam, qui Simoni nunciaret, Appionem qui sapientissime superior discederet, vna cum Annubione venisse Antiochia. Quod cum Simon audiisset, statim exiit, ut illos exciperet. Pater autem ad Petrum accedens: Si mihi, inquit, per te liceat, cum eo vna ibo Appionis & Annubionis salutandorum causa, qui mecum ab initio aetatis iure amicitiae coniuncti sunt. Cum enim Annubionem etiam nactus fuero, Clementi ut de ortu cuiusque & fato disputet, persuadebo. Tum Petrus: Per me, inquit, eas licet, laudoque te qui amici officio fungare, sed assentire mihi, Dei prouidentia ea quae ad persuasionem tuam pertinent, omni ex parte concurrere, quae propriam conuenientiam efficiat. Quod quidem dixi propter Annubionis aduentum, qui tibi vsui fuit. Cum pater ei hoc ita esse, se etiam concedere dixisset, ad Simonem profectus est: cumque Appionem & Annubionem inuenisset, atque salutasset, conleuit. Simon porro cum quosdam missu regis aduenturos audisset, qui ipsum quaerent, ac nunciaret Caesarem multos Magos sustulisse de medio, seque missos ab eo qui illum requirerent, cum rescuisset quae ageret, ut de eo etiam supplicium sumeret: Annubionem & Appionem ita conuenit: Facite, ut Faustus cum ad nos venerit, nobiscum cibum capiat. Ego vero vnguentum quoddam comparabo, ut a coena delibutus formam meam omnibus induisse videatur. Cum haec Simon dixisset, & illi quaerent, quem fructum sibi ex illa re polliceretur, ipse: Primò, inquit, ij qui me volunt, comprehenso eo desinent me quaerere: qui si manu regia interfectus fuerit, magno in luctu erunt eius liberi, qui me deserto ad Petrum transfugerunt. Appion autem & Annubion priuatim omnia Fausto enunciant, infidiasque exponunt. Faustus qui orationem falsam existimaret, coenatus cum Simone & sodalibus Appione & Annubione a Simone sumit vnguentum, delibutoque ore statim Simonis personam & effigiem expressit. Simon autem media nocte surgens, in Iudaeam fugit. Nos vero qui cum Petro eramus, tota nocte colloquentes, praevoluptate & laetitia qua ex sermone habito affecti sumus, peruigilem & in somnem noctem duximus. Cum iam luceret, Petrus me atque fratres intuens: Vereor, inquit, ne quid patri vestro euenerit. Dum haec commemorat, pater adfuit, Petrumque nobiscum de ipso colloquentem offendit. Exanimatum cum vidisset, H atque salutasset, exposuit cur sub dio pernoctasset. Nos vero eum intuentes obstupimus, quod & Simonis speciem cerneremus, & Fausti patris vocem exaudiremus. Cumque eum fugeremus, pater miratus est. Petrus autem qui vnus naturalem eius formam intueretur, a nobis coepit quaerere, quamobrem parentem repelleremus, atque eius conspectum fugeremus. Nos atque mater cum respondissemus, quod is nobis Simon videretur, qui patris nostri vocem haberet: Petrus, Non est ita, inquit, vobis ea illius vox, in quam praestigiae magorum nihil possunt, vna nota est: meis autem non fascinatibus oculis species etiam qualis sit cernitur: quonia non est hic Simon, sed Faustus verus pater vester. Tum in patre oculis coniectis, Vera iuquit, tua species ac forma eis non apparet, sed Simonis scelestissimi & nobis maxime inimici. Dū haec Petrus narrat, ingressus est quidam ex praecursoribus, qui Antiochia venerat Petro nunciatum, Simonem Antiochia cum esset, palam ac publice multa mira, inusitata monstrisq; similia

Transfor-
mationem
Fausti Pa-
tris Cleme-
tis in Ma-
gum habet
etiam Ge-
orgius Ce-
drenus, in
sua histo-
rica Syno-
phor. pag.
173.

Amilia opera edere solitum, nec aliud ei studio fuisse, nisi ut ipsum in omnium odium adduceret, cum & magum illum, & praestigiatorem, & sicarium vocaret, quo nomine adeo omnem populum in eundem concitasset, ut omnes qui ibi essent, bestiarum ritu ipsis illius carnibus vesci cuperent. Se vero cum ciuitatem ei valde infestam animaduertisset, ei venisse nunciatum. Quinetiam a Caesare missum esse quendam regium ad praetorem prouinciae, Simonis quaerendi gratia, ipsumque cum illum in Iudaeam fugisse intellexisset, ad eum quaerendum profectum, ut iussu Caesaris de eo supplicium sumeret. Haec cum Petrus audisset, hac ad patrem oratione vsus est: Audisti ipse tuis auribus ex praecursoribus qui Antiochia venerunt, cum dicerent Simonem cum illic esset, grauitur multitudinem in me concitauisse, impostoremque parricidam, & praeterea magum & praestigiatorem, aliaque eius generis nominasse. Itaque nunc quam primum imperata mea facito, relictoque apud me Clemente, ipse cum Matthidia vxore, Faustino & Faustiano liberis, Antiochiam proficiscere: **B**erunt etiam tecum quidam alij qui meae voluntati morem gerere potuerunt. Antiochia cum eris, cum his, quandiu Simonis etiam speciem praefers, palam ac publice fac poenitentiam animique mutationem praedices. Cum perorasset Petrus, Faustus qui ingenij acumine ad intelligendum valeret: Scio, inquit, quorsum tua omnis spectet oratio, itaque ne labora. Cum enim illuc peruenero, mandatum tuum curabo diligenter. Sic pater cum ijs quos iusserat Petrus, ex vrbe decedens, Antiochiam, quae in propinquo erat, venit, in medioque foro stans, ita ad populum verba fecit: Ego ille Simon, ego haec vobis nuncio, meque falsum crimen in Petrum iniuria confinxisse profiteor. Non est impostor, non parricida, homicida, non praestigiator, nec ea scelera in eum cadunt omnia quae de eo commemorauimus. Peto ego a vobis omnibus, qui auctor vobis fui, ut eum odissetis & detestaremini, vestrum in illum odium deponite. Dei enim filij, qui salutis hominum causa visus est, verus est hic Apostolus: Itaque ego ipse qui vobis consilij auctor sum, ea quae ad salutem vestram conducunt, constituo, moneoque; ut ei fidem habeatis, credatisque; ei Deo, quem praedicat. quandoquidem vrbs vestra tota corruiet & vos vna cum ea peritis. Cur autem hac vsus sim oratione, vos etiam scire volo. Priore enim nocte impium me Dei angelus, ut qui veritatis praconihostis essem, grauitur flagris ceciderunt. hortor igitur vos, ut si ipse alio in loco in Petrum coner dicere, ne mihi assentiamini. apud vos enim magum me esse profiteor, impostorem, praestigiatorem: sed horum omnium me poenitet: possunt enim mihi poenitentia quae a me improbe & scelerate acta sunt, condonari. Haec cum pater publice, quasi ex Simonis persona dixisset, laudibusque Petrum ornasset, omnem Antiochenam ciuitatem in illius desiderium traduxit: omnesque eius videndi cupiditate se flagrare dicebant. Nonnulli vero infesto etiam in eum animo erant, scilicet, quasi ipse ille Simon esset, propter singularem suum in Petrum amorem, manusque; iniicere conabatur: atque ille qui ne ab ipsis extingueretur, pertimesceret, quam primum ad Petrum misit, petens, ut & ad se viuum prodiret, & per opportune in vrbe quae magno illius desiderio flagraret, improuisus veniret. Petrus cum ea audisset, conuocata concione pontificem praefecit, multos curauit, & salutari aqua abluit, triduoque; Laodiceae praeterea commoratus, Antiochiam propinquam vrbe magna cum festinatione cotendit. Cum ad vrbe peruenisset eum multitudo omnis confluens laetis animis excepit, ut veritatis praconem & Apostolum. Cum autem orasset, positus supra manibus, omnes aegros curauit, vnum Deum in personis tribus nunciavit, multaque; eis de vnius principatu tradidit: tum ad diuersorium nos recepimus: Senex qui Petrum adesse cognouisset, cucurrit, seque; in terram deiiciens, illius vestigia sequebatur, petens ut diuino lauacro initiaretur, ut pristinae animi pulchritudine, & formam corporis baptismo reciperet, & sanctorum Christi mysteriorum particeps fieret. Petrus autem cum eum religionis nostrae institutis imbuisset, atque; de salute multa locutus esset, tandemque; dixisset, dominum nostrum Iesum Christum Dei filium, hoc discipulis tradidisse ac praecipisse: Qui credidisset atque; baptizatus fuisset, eum salutem, adeptu-

adepturum, & pro fide qua quisque esset praeclatus, ei euenturum ut vellet. quando ad-
 uesperare cepit, nobis qui cibum ceperamus, post solitam precationem, somnus
 obrepit. Postridie maturius rursus Petrus surgit, precatusque Deum, nos & patrem
 accersuit, nobisque exponit eo die magno gaudio compleri superos ob senis Fausti
 baptismum, qui ei diuino munere daretur, nosque secum ducit ad eam urbis partem,
 quae ad Orientem pertinebat, in qua magna aquae nitidae ac purae erat copia. Ibi cum
 patrem tantum seorsum adiunxisset, multaque ei tradidisset, quae & ad rudimenta no-
 strae religionis, & ad Deum, eiusque per carnem ad nos aduentum pertinent, eum ba-
 ptizauit Patris, Filij, & Spiritus sancti nomine. Postea panem cum accepisset, actis gra-
 tias consecrauit, sacrosanctorumque mysteriorum eum participem fecit. Maxima om-
 nes qui una eramus, laetitia die noctuque Dei nomine affecti sumus, & ex patris reno-
 uatione quam Spiritus sanctus procurauerat, & Petri sermonibus, quos audiuera-
 ramus. Cum una aliquandiu ageremus, rerum nostrarum fama apud omnes percrebruit:
 omnesque admirabantur ea omnia quae nobis acciderant, Deique in nos benignitatem, F
 qua effectum erat, ut inter nos agnosceremus, laudibus efferebant. Cum ea fama in
 omnes regiones & imperia peruaderet, praetor Antiochenus cognitis istis omnibus
 quae parentibus euenerant, & quod ad Caesaris genus pertinebant, de his omnibus
 Caesarem certiore facit. Caesar cum ea accepisset, eos quam primum Romam mitti
 iubet. id quod perfectum est. Eos enim cum magno honore magnoque comitatu sti-
 patorum praetor Antiochia ad Tiberium Caesarem mittit. Caesar cum parentes contem-
 platus esset & considerasset, eis agnitis, obstupuit, patrisque ceruicem complexus, largi-
 ter obortis lachrymis fleuit. Cohibito sedatoque luctu, concionem ita allocutus est:
 Gaudete mecum omnes, diemque festum in commune agamus Fausti & Matthiae
 inuentionis, quod cum mortui haberentur, reuixerunt, & cum amissi essent, inuen-
 ti sunt. Eos deinde conuiuio adhibuit, magnaque vi pecuniae data, adiunctis etiam ser-
 uis & ancillis ad famulatum, magna clientela, magnoque honore cumulauit. Hi diu
 post Romae vixerunt, ita, ut & Deum colerent, & egentibus sua largirentur, & ceteras
 virtutes excolerent, quoad in se praeclara senectute eis quae hic sunt, relictis, Chri-
 sti regnum adepti sunt. In quo vitae exemplar, certissimumque ad virtutem exemplum
 vitam suam Romanae reip. prodiderunt. Ego autem Clemens cum fratribus etiam
 apud Petrum doctorem mansi, qui docendi munere fungebatur, & multos varijs
 morbis curabat. Postea vero quam ille vicis oppidisque peragratis, Romam quoque
 peruenisset, & apud eos qui confluebant, verba de vero Dei cultu fecisset, multosque
 ad Christi fidem deduxisset, beptismi vi ac nomine, viros & mulieres, ut & mulierum
 nobilium clarissimas, & quas Latinus sermo matronas appellat, breui tempore pene
 vniuersas oratione sua ad baptismum & Dei fidem traduceret: tandem aliquando ei
 etiam hac vita relicta ad magistrum Christum perfecto euangelicae doctrinae cursu migran-
 dum fuit. Quod cum cognitum haberet, foreque, ut crucis supplicio damnaretur, ut
 magistrum & mortis & gloriae socius esset, conuocatis fratribus omnibus, capta mea ma-
 nu, cum in media concione stetit, ita locutus est: Audite me filij & fratres mei, qui-
 H
 ra sunt ex dem cursus finis propere adest. Is enim etiam iam mihi enunciatus est: Clementem autem
 I. Clemen- hunc vobis pontificem hodie creo, cui etiam sermonum meorum locum atque sedem
 tis Episto- credo, quod ab initio adhuc comes itineris mihi fuerit, & ita sermones meos omnes
 la. audierit, qui cum periculorum calamitatumque mearum particeps extiterit, in fide per-
 manere inuentus est. Eum ego vnus ex omnibus planissime scio pium, humanum, ca-
 stum, continentem, bonum, iustum, patientem, fortem ad ferendam ingratam volun-
 tatem nonnullorum, quibus prima nostrae religionis rudimenta sunt tradita. Itaque ei
 ligandi atque soluendi permitto potestatem. Ligabit enim quod ligandum est, soluetque
 omnino quod est soluendum, quippe qui Ecclesiae canonem probe cognitum habeat. Eum
 igitur audite, ei parere, cum eum qui veritatis pontificem offendat, Christo peccare
 intelligatis, & parentem huius vniuersitatis Deum concitare, ob eamque causam non viuet.
 Is ergo qui praesens, medici locum obtinere debet, non bestiae quae rationis est expertus, fu-
 rorem.

A
 rorem. Is cum haec diceret, ego in terram me abijcio, multisque verbis magistrum ro-
 go, quasi sedem maxime deprecans. Sed Dei apostolus, cum prohibuisset, ne hoc a se
 contenderem, quod ea quae Deus vellet nemo homo dissipare aut impedire posset,
 rursus multitudinem intuens: Et vos, inquit, fratres charissimi, debitum, ut patri, ho-
 norem & obedientiam omni ex parte ac semper patri vestro praestare ne desinite. Sic
 enim & vos recte gubernari ac regi poteritis, & pastor hic erit, non mercenarius, eiusque
 grex curae erit. Eum enim qui pastorem & magistrum in rebus quae ad Deum pertinent,
 voluntatem offendit, Dei spiritum offendere intelligetis, cuius hic sedem & locum
 tenet: quique eius verba improbat & auersatur, Christum auersatur, legisque fines transi-
 lire inuenitur. In primis ea quae fidei sunt, salua vobis sunt & stabilia, sic ut nullo pe-
 riculo commoueantur. Deinde vita vestra pura sanctaque esto, aut expiator, praesentis,
 corporis puritas & sanctimonia curae esto. Neque enim haec sublata quisquam Deum vi-
 debit. Quod ad pacem & clementiam pertinet ac valet, inter vos omni ratione ven-
 dicator. Quod si forte inter vos aliquid offensionis incidat, sol vobis ita animo con-
 stitutus ne occidit. Date operam, ne proximum iudicetis. Est enim hoc Phariseorum,
 condemnatione dignissimum. Ne vos hospitalitatis, & beneficentiae capiat obliuio. Hoc
 enim praecipit est primi magistri & conseruatoris Dei. Iis qui peccant & offendunt,
 gratiam peccatorum facit. Sic enim sine fine dicetis, Dimitte nobis debita nostra.
 trutina, mensura, pondus vnumquodque eorum aequum esto. Sic enim ciuitas quae
 bonis legibus administratur, futura est vniuersa Dei Ecclesia. Qui negocia aliqua
 inter se habent, apud Ecclesiae presbyteros iudicantur: & cum id quod bonum est,
 sentiunt ad foedus concordiamque pertrahuntur. Nolite in iudicium fratres adduce-
 re. iudicari enim apud eos qui extra sunt, eorum est qui a fide & religione Dei abhor-
 rent, quandoquidem, ut scriptum est, angelos etiam iudicabimus. Non aliter atque
 me, pastorem intuemini, qui a Deo vobis pro magistro delectus est. Cum finem di-
 cendi fecisset, mihique in conspectu omnium manus porrexisset atque imposuisset, me
 C
 in sede sua collocavit: cum collocasset, hoc mihi statim dixit, Peto abs te coram om-
 nibus fratribus, qui hic una mecum sunt, ut cum ex hac vita migrauero, quemadmo-
 dum Dei prouidentiae visum est, omnia domino Iacobo Domini mei fratri paucis
 descripta mittas usque ab eo tempore quo in te puero ratio valuit, & quemadmodum
 ab initio ad hoc tempus comitem te itineris mihi praebuisti, cum interea sermones om-
 nes qui a me singulis in urbibus habiti sint, atque res quas docuerim, audieris. Dein-
 de tandem meae etiam mortis causam, ut praedixi, ei fac significes. Neque enim hoc ei mo-
 lestiam afferet, quod sciet plane, me quod omnino perpeti oportuit, pie reddidisse. Ma-
 ximo etiam ei solatio erit, cum cognoscet, non in docto viro, nec verborum quae vi-
 tam pariant ignaro, sed ei qui Ecclesiae instituta optime cognita habeat, me mortuo
 magistri sedem esse creditam. Quapropter quoniam Petrus magister haec mihi praeci-
 pit, mandatum eius curare minimè dubitavi, & quasi in compendio te de omni-
 bus facere certiore, in scripto ita libri argumento, Clementis Petri peregrinatio-
 num & praedicationum Epitome.

D
 Atque haec quae in est plena caelestis muneris Petri Apostolorum principis pere-
 grinationum narratio, quae simul & breuiter eius doctrinam complectitur, & magni
 admirationeque digni Clementis vitam, quasi in tabula oratione depingit atque expri-
 mit, quemadmodum ipse ad Iacobum Domini fratrem scribens significauit. Eius au-
 tem in Deum amorem quo exarsit, magnumque illud pro Dei cultu ac religione stu-
 dium satis declarant cum multa alia quae commemorata sunt, tum vel maxime & pla-
 nissime finis istae vitae ac terminus, quem per martyrium habuit. Tertius enim se-
 cundum Petrum in excelsis Romanae Ecclesiae folio sedit, virtutisque praemium ade-
 ptus, magistri vestigia secutus est, apostolicamque doctrinam ipse praesens tulit ac simili-
 tudine morum claruit: Christianis non modo gratus acceptusque erat, verum etiam Iu-
 daeis atque ipsis Graecis, siue gentibus, eratque omnibus omnia, ut etiam hoc pacto
 omnes lucrifaceret, & Christo offerret, Ecclesiaeque coniungeret. Sed ne haec tenuis
 ac nuda

ac nuda tantum opinio esse videatur, causas etiam afferemus. Nam apud Græcos in E honore erat, eumque illi attente audiebant, quod non conuicatorio animo, nec de- testandi causa, sed quasi defendendi studio testimonia vndique ex libris scriptisque eorum proferens aperte docebat, primum & vnde ij qui ab eis Dij haberentur, pro- fecti essent, & vbi nati, quæque gessissent, & quæ vitæ habuissent terminum, & quam miseram infelicemque vitam egissent: deinde non eis à Deo poenitentiae viam inter- clusam esse, nec eosdem omni de spe salutis deiectos: sed si tantum illos in viam redi- re & à vita quam perditam antea egissent, & ab errore abductos vidisset, fore ut & perhumanè eis ignosceret, & eosdem clementer admitteret, & regnum caelorum pa- raret, & bonis quæ explicari non possent, afficeret. A Iudæis autem gratiam inire ex eo videbatur, quod eorum maiores Dei amicos fuisse pronuntiabat, eorumque legem sacram diuinamque proferebat, eamque nec desituram esse, nec euersum in Remp. sed Palæstinam perpetuam eorum fore hæreditatem, si modo eam talem le- gem ipsi seruarent. Itaque Abraamum fuisse parentem tot posterorum, ut eorum multitudo stellarum multitudinem æquaret, & in eius semine gentes omnes hære- ditatem assequerentur. Et quod Deus Dauidi dixit, ex fructu ventris tui ponam in se- de & folio tuo, & quod apud Esaiam scriptum est, Ecce virgo concipiet, filiumque pariet Emmanuelemque eum vocabunt. Quod si hæc non improbarent ac damna- rent, sed fide approbarent, eos non superiorem Dei prouidentiam amissuros esse, sed Palæstinam eis ita firmam stabilemque mansuram, ut eripi non posset. Ac gentilibus quidem atque Iudæis hoc modo feliciter atque familiariter utebatur, cum & eis sub- ueniret, & sensim eosdem ad verum Dei cultum traduceret. Christiani autem cum multa alia & studij & curæ ab eo documenta & signa habebant, tum vel maximè be- neficentiae: quippe qui egentibus opes recondere ac parare semper tutis locis, mu- nitionibusque quam quod insidijs quisquam posset irrumpere. Nam cum descripta nomina haberet egentium qui in quaque vrbs parte essent, quotidie eis ea quæ ne- cessaria erant suppeditabat: rursusque eos omnes quos sacrosancto lauacro expiasset à publicis tributis liberabat, omnemque immunitatem vacationemque præbebat. Monebat etiam eos qui semper ad ipsum prædicationis doctrinæque causa constue- bant, maximeque eos quos opibus abundare, & largiri posse intelligeret, ne eos qui sancto baptismo expiati essent, publice à Iudæis propter inopiam sustentari sinerent splendidamque gratiæ vestem detestabili illa communionem inquinari. Quibus ad- hortationibus ita paratos eos reddebat ad ea eroganda quibus egerent ij qui torque- bantur, ut quicquid eis impendissent, id vnum lucro se dependere iudicarent. Cum beatus vir Clemens ita animo constitutus esset, & ita in animis omnium versaretur nec Christianos modo, verum etiam Græcos ipsos atque Iudæos animo & lingua sua suspensio haberet, Sifinnio illi (amicus hic Næræ Imperatoris erat & necessari- us) inuisus fuit & suspectus, postea quam ipse Theodora vxorem illius doctrinæ amore captam esse, eamque re familiari, liberis & viro neglectis ei addictam esse, & assidue ad eum venire, & illum in animo eius diuinitus versari audiuit. Sed Theo- dora quidem Clementis orationis suauitate lenitateque illecta, cum illius opera Chri- sto credidisset, maiore indies veræ religionis cupiditate flagrabat, canebatque sem- per, nec à conuentu nostrorum hominum se remouebat. Sifinnius autem iniquo amore incensus insidias in vxorē excogitauit, eoque malo agitatus, quotidie in eam armabatur. Cumque eam aliquando ad coetum nostrorum hominum abeuntem obser- uasset, clam cum famulis etiam ipse in templum ingressus est, ut curiosius obseruaret atque cognosceret ea omnia quæ in eo agerentur, & quamobrem eò assidue Theo- dora commearet. Sed cum clarissimus vir solitas sacrarum laudum preces præfatus esset, statim oculis & auribus captus est Sifinnius, sic ut nec audire posset, nec cerne- re, & famulos conuerso ore moneret, ut se comprehensum domum manu ducerent quod malum quodam in se incurrisse diceret, quod ipsum, nec audire, nec videre si- neret. Ac manum quidem famuli confestim ei porrigunt, eumque domum dedu- cunt

A deducunt. exire autem non poterant, cum tamen templi fores omnino paterent: sed eum per totum fanum ducebant per canentium multitudinem. Eis enim exitum vis diuina præcluserat, quæ stultum illum sapienter redderet. Cum autem fanum omni ex parte obambulaissent, eius vxori fiunt obuiam: quæ animaduerso cum illis viro: primum oculos alio conuertit, quod vereretur ne ab illo videretur. (erat enim illa ignara eorum omnium quæ acta fuerant) deinde accersito vno ex seruis, roga- bat cur vir cum eis ita per templum obambulare. ille omnia planè confessus est, quæ admodum cum domo exiissent, clam in templum intrassent, peractoque à pontifice præ- cum sacro, dominus subito cæcus ac mutus factus esset, isque ipsis imperasset, ut do- mum manu deducerent, nec ipsis multum laborantibus atque in omnem templi partem circuncursantibus ullus abeundi locus patuisset. Quæ cum audiuisset omnia, statim intellexit, vnde viro & surditas & cæcitas accidisset: ei que verè opem auxiliumque fert. Cum enim se statim orationi dedisset, cum lachrymis Deum rogare cœpit, ut inde exi- tum Sifinnio, reditumque domum concederet, seque ad seruos conuertens (intellexit enim Deum suum non planè viro quæ peteret, denegaturum) Dominum, inquit, vestrum manibus domum perducite. Ego paulò post consequor. Hæc cum dixisset, facilis confestim exitus seruis patuit, Sifinniusque, qui etiam tum oculis & auribus cap- tus erat, domum manu deducitur. Serui autem redeuntes ad Theodora, dominum suum mutum etiam esse ac cæcum nunciant: illaque, maiore quam antea animi con- tentione, pluribusque obortis lachrymis deum orabat & obsecrabat, ut virum à morbo liberaret. Quinetiam perfecto sacro præcibus ad pontificis pedes se proiecit: viri sui cæci- tatē ac surditatem nunciat, rogat eum, & obtestatur profusus ad pedes lachrymis, ut eius morbum curet, nec eum ita malè affectum negligat. Beatus Clemens his auditis, grauitè animo ferens mulieris calamitatem, prorumpit etiā in lachrymas, eosque qui aderant hortatur, ut in commune Deum comprecantur, ut Sifinnium morbo libe- ret: quo facto domum cum muliere abijt pontifex, & apertos quidem viri oculos of- fendit, sed non ad cernendum quam cæcorum aptiores: auribus etiam captus erat, gra- uissimoque morbo toto corpore laborabat. Itaque ij qui aderant, dolore atque luctu cõ- ficiebantur, domumque eiulatus atque fletus compleuerat. Sifinnius porro non intel- ligebat cur nec cernere, nec audire posset. Diuus autem Clemens, qui mulieris domus- que vicem doleret, supplex cum lachrymis Deum precari cœpit, his verbis, Domine Iesu Christe qui caelorum clauis Apostolo tuo Petro tradidisti, foreque prædixisti, ut quæ aperiret, aperta essent, & clausa essent quæ clauderet, ipse etiā oculos viri huius qui clausi sunt, & aures aperi, præsertim cum hæc tua sit oratio, Quæcunque petetis credentes, impetrabitis: & hæc tua promissio in perpetuum manet. Quæ cum preca- tus esset, respondissentque Amen, ij qui aderant, statim & oculorum cæcitas & aurium surditas sublata est. Sifinnius verò quasi ex somno experrectus esset, cum beatum Cle- mentem cum vxore sua stantem vidisset, non parem gratiam ei retulit, sed famulis, ut eum comprehenderet, imperauit, ut cæcitatē poenas penderet. Eum enim præstigiatorē existimabat, quod fecisset ut ipse & antea captus esset oculis atque mutus, & rursus dis- piceret atque audiret. Ac serui quidem imperata domini facere studiosè conabantur, sed ignorabant se lapides & ligna quæ in proximo sita erant, attingere, trahere, atque vincire, huc atque illuc furij agitados ducere: quod etiā Sifinnio videbatur: pontificemque à seruis vincitū esse existimabat: sed ille omnis doloris expertus ab iniquis illis manibus custodiebatur, cum nec leuè contactum perferret, nec in medijs afflictis rebus agitare- tur. Tum vero insanum illum his verbis allocutus est, Animus tuus, inquit, cæcus factus est, cum sic lapides & ligna commoueas, oesque irarum faces in eos immittas, quos paulò antè venerabare, & ut Deos colebas. Ille autem, Ego malè te perdā, inquit, ut multos ve- neficos de sententia deijcias, & ad meliorem mentem reducas cum magnū fructum ce- perint ex ijs grauissimis supplicijs quæ perferes. Hac quidem ille oratione usus est, cum ei præfens squalor animi tolleretur, quod etiam vinculis pontificem constrinxisset. Il- le verò ne illa quidem contumelia adductos, eum detestatus est, sed vxori benè pre- catus,

catus, sparsisq; religionis ac pietatis largis feminibus in gratis illis obsequentibusq; E auribus quasi in profundo quodā & pingui aruo, discelsit, cum ei ante imperasset, vt finē precandi ne faceret, dum virū suum ad veritatis cognitionē traduxisset. Cum ergo Theodora maiore animi contentione precaretur, virum quendā clarissimū qui caniciem præferbat visa est videre, (videbatur autē esse primus discipulorum Petrus, qui magistrū vehementer amauit) vtentem his verbis, Tua, inquit, opera, mulier, saluus & incolumis erit Sifinnius, vt quēadmodū à Paulo fratre meo scriptum est, vir per mulierem sanitatē mentis adipiscatur. Atq; ille quidem cum hæc dixisset, abiit. Sifinnius autē subito & quasi ex assensione Theodoram accersita (erat autē tum finis visionis) desiderij, mensa, conuiuij, ac reliquæ omnis cōmunionis mentionem facit, eorumq; omnium vnā gratiā reposcit, supplexq; ab ea petit, vt Deum roget, vt ipsi delictorum gratiam faciat: salutisq; viam demonstrat. Tum se ipse accusat, omniaq; se causa eius & facturum & perpeffurum pollicetur. Ego cum suspectā te in amore, inquit, habērem, quod me qui vir tuus sum, neglecto, ad peregrinum illum, pontificis addito nomine, ires, nec naturæ perturbationes, tempestatumq; quasi fluctus ferrem, coactus sum te in templum abeuntem obseruare, videreq; ea quæ ibi agerentur. Ingressus cum oculis curiosius ea quæ à pontifice perficerentur, spectarē, attentq; audire stūderem ea quæ dicerentur, oculis simul & auribus captus sum. Et quāquam ille qui Dei imitator esset, videndi audiendiq; vsum mihi restituit, ego tamen tantū beneficij immemor, non solum ei parem gratiam non retuli, sed cum miraculum monstrum esse dixissem, eum supplicio quantum in me fuit, affeci, seruisq; præcepi, vt eundem & cōprehenderent, & vincirent. Illis autē qui in eum tenere arbitrarentur, & in vincula ducere, ligna & lapides in manibus fuerunt, id quod mihi quoq; videbatur, & tanquam ab eis pontifex teneretur, ei grauius minabar. Itaque peto à te maiorem in modum vir tuus, & ab vxore mea hoc in beneficij loco precor, primū vt Deum mihi propitium efficias, deinde me in gratiam cum pontifice reducas. Theodora cum hæc audisset, ad pōtificem statim venit, eiq; omnia quæ & vidisset & audisset à viro suo, nunciat. Ille nihil cunctatus, confestim ad Sifinnium proficiscitur, eum non vt antea conuenit, sed quo maiore ille ferocia in pōtificem tum inuaserat, eo ipse nunc maiore cū honore exceptit. Ergo cum magnam illius mutationē pontifex perspexisset, de vera religione ac pietate apud eū copiosè differit, totumq; hominem subigit: cumq; ille Christo credidisset, beatos illos pontificis pedes cōtigit, atq; hæc cum lachrymis locutus est, Gratias tibi ago vero & soli Deo, qui me ob eā causam oculis corporis excæcasti, vt animi oculos aperires, meq; ad cōsyderandū cernendumq; verum cōparares, mihiq; aurīū munus ademisti, vt vigili mente ac nihil eorū quæ extrinsecus sunt sentiente, pietatis religionisq; veræ prædicationē haurirem & approbarē. Nunc verò veritatis mysterijs initiatus sum, certoq; sciui ea quæ Græci ac gentiles tradant, fraudem tantum esse, atq; monstri similia. In ædibus ob hæc ipsa lætitiæ voluptatisq; plena erant omnia, omnesq; Christo crediderunt. Ineunte verò iam paschate, omnes aqua saluari expiati sunt vnā cum Sifinnio parentes atque liberi ad tres & viginti supra trecentos. Hoc multos qui paulò illustriores clarioresq; erant, attraxit, eorum qui maiore splendore & dignitate erant præditi, & quibus Nerua imperator amicis plurimum, consultoribusq; vtēbatur: ijq; omnes veram religionem comprobauerunt. Quæ cum animaduertēret, Publius Turcutianus, qui tum comes sacrorum erat, grauius tulit, indignaque gessit, cōsyderasq; quemadmodum religionem nostram, quæ cresceret, comprimeret, Clementem ipsum quasi maximè auctor esset eorum omnium, de medio tollere statuit. Conuocat vnicuiusque partis ac regionis vr̄bis præfectos, eosdemq; corruptos pecunia, eò deduxit, vt seditionem quandam in Clementem excitarent atq; illius existimationē in crimen vocarent, quod ea ex parte vr̄bis in eū amorem vellet dirimere, eumq; insidijs opportunum reddere. Cum ergo in eum coitionem fecissent improbiissimi ciues illi, rumores sinistros, vt ipsi putabant, de-

eo spar-

A eo sparserunt, multaque in eum crimina contulerunt præstigijs enim ei & veneficia obijciebant, religionisq; suæ euerfionem: & cum multis alijs contumelijs eum afficere iactabant, tum patrios deos conuictijs vexare, quippe qui deorum omnium maximum Iouem, ne Deum quidem nominaret, Herculem Alcmenæ filium, quem salutis suæ auctorem dicerent, detestandum quendam demona, & scelestum vocaret: amicam Venerem adulteram induceret: Dianam illam sagittandi peritam, Mercuriumq; sapientem sermonis Deum, bellicosum Martem, ipsum Saturnum ex æquo omnes contumelijs vexaret & crimineretur, eorumq; fana & aras euerteret. Summa hæc fuit orationis: Aut dijs sacra faciat & imolet, aut vita quàm primū priuetur. Atq; ij quidem qui hos motus excitabant, petebant, vt pontifex morte multaretur: quæ acerbè ferebant ij oēs qui conscientiam precio addictam non habuerant: liberq; apud populum verba faciebant: Quid mali aut sceleris pontifex admisit? aut potius quæ beneficia Resp. ab eo non accepit? Deinde ea quæ ab illo contra opinionem omnium gesta essent, singillatim enumerabant, eorumq; quæ commemorarēt testes illos citabant. Mamertinus autem præfectus vr̄bis, qui ciuitatem in ea seditione videre non sustineret, præsertim cum religioni nostræ crescenti inuideret, ad se beatum Clementem accersit, verbisq; adeo generosum fortemq; animum à proposito consilio abducere conabatur. Eum ex claro genere natum esse dicebat, cuius rei cunctum pop. Rom. testem haberet. Sed tamen eundem humano in errore versari, ob eamq; causam vr̄bem ipsam tacere non posse: quod cum nouam religionem inducere dicerent & Christum quendam præter patrios Deos prædicare. Itaq; eum oportere superuacaneam istam religionem ommittere, & venerari colereq; eos tantū Deos quos ciuitas probaret. Ad hæc pontifex respondit his verbis: Precor tuam constantiam, vt mihi dicendi facias potestatem, eaq; attente audias quæ dicturus sum: nõ ta rationi contrariæ seditioni, inanibusq; tumultibus pareas. Neq; enim seditioni & tumultui locus est, cum cuiuspiam propositū est de salute sua videre & de Deo disserere. Præfectus qui fortitudinem & constantiam statim ex ipso exordio intellexisset, & dicere ipse ac rursus ab illo audire vereretur, responsūq; differret, de illo ad Traianum Imperatorem refert. Rex ei quæ scripta erant, distinguit hoc modo, Aut patrijs dijs Clememem immolaret, aut trans pontum in desertum aliquod oppidū eorum quæ prope Chersonem sita essent, Roma perpetuo exilio damnetur. Hoc accepto decreto, Mamertinus videbat, quemadmodū Clemens non exterminaretur, sed ei potius atq; imperatori persuaderetur, vt immolaret. Neq; enim æquo animo tantam viri virtutē damnare poterat. Atq; hoc ei maiore curæ fuit illi persuadere, quàm exilium acerbè ferre, quo pontifex studiosius præfectū ipsum ad verū Dei cultū traducebat. Tanta enim in Clemente diuinitus gratia elucebat, adeoq; illius lingua omni fauo ac melle dulcior instillabat, vt etiā Mamertinus ipse eius amore singulari captus, & multum ex illius absentia ingemuerit, & lachrymas pontifici profuderit, cum his verbis, Deus, cui tu incorruptè seruis, tibi in aduersis rebus auxiliū dferat: & nauigiū concesserit, impositis ijs omnibus abundanter quæ ad victū pertinent, & dexteram ei dederit, & vestierit, & ita cum debito salutationis officio dimiserit. Multi etiam religiosi viri eum secuti sunt, qui cum in exilij locum peruenissent, Christianos circiter mille atq; eo plures offendunt qui in ergastulis ad marmora secanda iam pridē, religionis nostræ causa damnati fuerāt. Hi de pontifice antea audierant, eumq; exilij causa ad se venturū esse, itaq; eius aduentus nõ vulgarem illis consolationem attulit. Cum ad illos venit, ab opere manū liberi ac soluti, ad eum accedunt cum lachrymis, sanctosq; illos eius pedes contingunt, puras manus osculantur, calamitates atq; mala quibus opprimerentur, cum lachrymis cōmemorant, suū à patria discessum, in suauem in peregrinatione viuendi rationem, rerum ad vitā necessarium inopiam: & quod grauiissimum erat omnīū, aquæ ipsius penuriam. Si quis enim, inquit, toto die opere manū atque labore defatigatus, exiguam quandam aquæ guttam sumere velit, vt miseriam quam ex labore suscepit, subleuet, is nõ pau-

Nn 2 cioribus

Eadem omnina Ephraïmus M. episcopus Chersoniæ, Gregorius Turoniensis, Symeon Metaphra-

cioribus stadijs quam quinque & quadraginta confectis, aqua portabit. Ex his pontifex primum obortis lachrymis dolorem cepit: deinde cum Deo gratias egisset illorumque animos satis consolatus esset, Non, inquit, sine causa huc me deus expelli passus est, sed ut & eorum malorum quae toleratis sim socius, & patientiae maxime constantiaeque; exemplo. Tum se ad orationem conuertit, precaturque; una cum eis Deum, ut confessoribus suis fontem aquae aperiat, & qui percusso saxo in solitudine aquarum ingentem vim elicuisset, ipse aquae copiam sibi praeberet. Iam omnibus in orationem incumbentibus, pontifex huc atque; illuc conuersis oculis, agnū quendam cernit, qui dextrum pedē sublimen habebat, & subiectū solum quasi monstrabat (neque enim quisquam alius agnū vidit) coniectisque; & commissis oculis pontifex, ad notatum designatumque; locum cum ijs qui aderant veniens, Domini, inquit, nostri Iesu Christi nomine, hic mihi filij, fodite. Cumque; locum in quo agnus steterat, omnesque; solum circumfodissent, ipse sumpto sarculo locum eum quem agnus monstrauerat, pulsat leui quodam sublimi que; sono: tumque; repente terra aqua nitidam ac lympidam, quaeque; ori iucunda & suauis erat, ex se extulit, eaque; impetu quodam effusa, flumen effecit. Cumque; oēs aqua lateros redderet, pontifex, Fluminis, inquit, impetus latificat ciuitatem Dei. Hinc cuncta ad eum ciuitas confluebat, illiusque; spiritualis doctrinae dulcedine. oēs ad veram fidem traducebat, ut etiam multi quotidie circiter quinque; millia baptizarentur, veraque; religio indies cresceret. Nondū annum exilium emelius erat, cum ab ijs qui crediderant, templa quinque; & septuaginta numero aedificantur, fanaque; idolorum, & templa euertuntur, & lucos qui eis confiti, longē lateque; pertinebant, ignis consumit, omnisque; daemonū insania deletur. Fama tum inuisa & molesta ad Imperatoris aures peruadit, quae res Christianorum in dies magis ac magis crescere, atque; progressum facere doceret: ob eaque; causam Aufidianum ducē statim mittit, qui non solum non ultra res illorum proficere ac procedere sineret, verum etiam eos qui in eorum ditionem redacti essent, reuocaret abstraheretque; à religione. Is cum Cherfonem venisset, multisque; Christianis multis variisque; tormentis ac supplicijs affecisset, G omnesque; proposito ac voluntate martyres effectos esse cerneret, & paratos lexcenta mortis genera perferre, quid facit? Abstinere se quidem à multitudine, quod vereretur ne tandem plures martyres faceret: auctorem autem vnum coerceret, omnemque; furorē in beatum illud Clementis caput immittit. Cum verò ei leuia essent omnia, neque; vlla esse duceret, & ex ijs quae pertulisset, maiorem alijs fiduciam praeberet, breuem ei atque; celerem vitae priuationem excogitat. Nam in medium mare martyrem abducit, anchoraque; eius ceruici deligata in profundum demergit: ut ne reliquiae quidem, inquit illius, Christianis remaneant. Verum ille quidem in profundū deiectus est, Christianorum autem multitudo quae stabat in litore, miserè lamentabatur, lugebat, miserabili que; voce pontificem omnes appellabant. Cornelius verò & phoebus illius discipuli cum eas voces quas res ipsa postulabat, clamore sublato mitterēt, nec haberent, quod casum illum consolari possent, comprecemur, inquit, omnes vno consensu Deum, ut nobis martyris sui corpus ostendat. Cūque; ipsi precarentur, Deus H tum quiddam multo maiore admiratione dignum, quam Moses, perfecit. Discedit enim ac descedit mare longē lateque; stadia circiter viginti. Multitudo terra incedens, id quod etiam tuae Christe, potestatis est, saxum offendit, quod à tua immensa sapientia factum templi speciem praebebat, & in eo martyris corpus cum dignitate collocatum, grauemque; illam anchoram ad saxum etiam positam. Sed Cornelio atque; Phoebopatefactum est, ne corpus, quod in profundo praclare situm esset, transferrent: foreque; ut quotannis eo tempore quo martyr è vita excessisset, mare ijs qui accederēt, septem continuis diebus cursum suum cohiberet, transitūque; pedibus vsque; ad corpus permetteret. Id quod & quotannis adhuc accidit, & aduentum eius recordationis quasi terminum quendam, certūque; diem obtinet. Hinc cum haereses sectaeque; oēs à religione nostra alienae, tum barbarorum instituta euerfa & sublata sunt, quod signa atque; miracula quae ibi in martyris memoria edebantur, oēs ad veri cognitionē traducerēt.

Nemi-

A Nemini enim eorum qui insanabili aliquo malo atque morbo oppressi erant, quicquam magis necessarium fuit, quam aquae communio & aspersio, ad morbi, quo afflictabantur, depulsionem. Sed haec quidem & huiusmodi sunt, & ita habent: illud verò longē maius est, satisque in eo est virium ad faciendam fidem eorum quae commemorauimus. Cum enim, ut superior oratio declarauit, in maris voragine martyr demersus est, & in aquarum sinus deiectus, mare deorsum fluens longius, & quasi sub pedem secedens, index corporis mirabiliter fuit, patefecitque; iter ad ingrediendū ei qui ire voluisset, magnusque; Christianorum numerus tum ad corporis spectaculum excitabatur. Postea verò etiā maximus dies festus miraculū induxit aut potius miraculū diei festo causam dedit, quod non semel editū, deinde terminū habuit, sed vniuscuiusque; anni cursu atque; ambitu eodem modo existeret, impiosque; animos & à dei veri cultu alienos, ad epulum conuocabat. Cum enim haec ita essent, & Christianorum omnium qui Cherfonem incolebāt, ad diem festum miraculi concurlus fieret: ibi etiā

B Deus miraculum edidit superioribus mirabilius. Vir enim quidam religionis nostrae cum vxore & filio, quo tempore iam miraculū edebatur, una cum reliqua multitudine ad illud martyris corpus visendum profectus est. Cumque; maris profundum pedibus ingressi illi, in templum quod in alueo situm erat, intrassent, manibusque; eo puerum duxissent, sancto illo spectato sepulchro, cum alia multa à sancto postulauerūt, tum filio ea precati sunt omnia, quae aequum est parentes petere, Cum precati essent, ac sepulchrum religiose quasi osculati essent, ipsi quidem die festo profecto, domum redeuntibus omnibus cum multitudine quae eo conuenerat, ad suos reuersi sunt: puer autem inscius ignarisque; parentibus, nescio quo modo solus in templo remansit, hoc etiam diuina quae comprehendere non potest, agente prouidentia, ut maiore in honore eum haberet, qui & animum & corpus ipsius causa profudisset. Atque aqua quidem ad sua loca remeans, profundum statim occultauit, rursusque; mare effectum est: parentes autem paulum à corpore digressi cum filium secum esse non viderent,

C ad requirendum eum reuertuntur, ut eum inuenirent: mare rursus animaduertunt viam eam quae ad corpus ferret, statimque; tumultuantur, perturbantur, permouentur, maiore studio ad inuestigandum puerum se conferunt. Is autem in sepulchro abditus erat. Postea verò quam multo labore quaesitum non inueniunt, eumque; in profundo abditum, sicuti erat, existimant, magna tristitiaque; voce filium appellantes & pectora pulsabant. & casum qui eos opprimebat, lugebant: tum ea ad beatum Clementem oratione vsi sunt, qua animus mœrore confectus vtatur, mortem enim pro his malis optare non destiterunt, dum proximorum nonnulli qui in eos iam lamentatione luctuque; confectos incidissent, multis praedolore profusis lachrymis, eos consolati sunt, diuturnumque; mœrorem atque; dolorem depulerunt. Verum cum illi domum reuertissent, dolor recruduit, puerique; tunica quam viderunt, siue alia quae habere aut ferre solitus erat, cum in mentem parentibus venissent, acerbiorē eis casum reddebant. Anni autem temporis spacio confecto, cum dies festus ille praclarus immineret, dolor eos rursus eo grauius conficiebat, quo maior crebriorque; pueri memoria in eorum animis versabatur: tumque; his verbis inter se vtēbantur, Eamus ad sepulchrum, videamus num quid pueri relictum sit, si forte illud afferamus. Haec atque; alia ad casum pertinentia cum inter se disseruissent, domo proficiscuntur cum lugubri vestitu, oculis vi lachrymarum tabescentibus, & ad litus perueniunt. Mare, cum status dies venisset, statim deflexit: sequuntur illi primi, & pedibus alij rursus, marique; pro duce itineris vtuntur, atque in templū illud fortuito aedificatū, imò verò sapientia tua domine effectū, ingressi, puerū cernunt, o miraculum, viuū saltantēque; in templo. Ac primum quidem de ijs quae videbantur, ambigebant, reputantes num puer esset id quod videretur. Postea verò quam notis & figuris oris omni ex parte puer impulit ad assentiendum, eumque; illum puerum esse crediderunt: statim ad eum accedunt, coniunctisque; oculis & labris, diu fleuerunt, dulcibus illis praegaud-

N n 3 dio

dio profufis lachrymis, vehementerque quasi nudo animo in eius oscula irruerunt. E Deinde cum paulum se collegissent, puerum accuratè de singulis rogarunt, quonam pacto ita contra omnium opinionem conseruatus esset, quo custode, quo altore, quo fotore, quo vitæ parente. Ille cum sinistra sepulchrum teneret, altera eum qui in illo situs esset, monstraret, Hic mihi, inquit, & vitæ largitor fuit, & altor & custos, meque adhuc semper apud se saluum esse voluit, & præclarè lactauit atque educauit. Miraculo parentes nouo & inaudito cum voluptate deliniti, superiores luctus tristiaque illa de suo casu verba, in lætitiã gratiarumque actionem mutauerunt. Mirabilis, inquit, Deus in sanctis suis, omniaque quæ sequuntur addunt. Reuertuntur ergo domum beati quemque vt mortuum lugebant, & cuius sepulchrum belluæ marinæ aluum esse celebrabant, atque adeo cuius nihil reliqui se inuenturos sperabant, eum cum secum incedentem haberent, colloquentemque cernerent, rem quandam patribus incredibili voluptati futuram, incredibilemque suauitatem & dulcedinem suis ipsorum animis instillabant. Sic honorem ha-

bere solet communis omnium dominus Christus seruis qui ipsius causa mortem tolerauerunt, & qui tantum periculum susceperunt, eos tali miraculorū præstantia, talibus splendoribus ornare, quos nobis etiam consequi liceat, per gratiam atque humanitatem domini no-

stri Iesu Christi, cui cum patre & spiritu sancto sempiterna gloria tribuatur. Amen.

CLEMENTINORVM OMNIVM FINIS.

MENDAE studioso lectori castigandæ.

A. 1. linea 22. lege, dictamni. A. 3. pagina priore, linea 31. pro Ausen, Ansen. & pro sinomicus lege binominis. pag. posteriore, pro sinonimem, lege, binominem, lin. 7. & 13. ipsum se. A. 4. linea 9. in scholiis lege, lectoribus. 66. pag. linea 5. pro malum, lege titulum. 80 pag. lin. 5 pro amplexiones, lege, amplecti onus, quod restitutum est ex 3. Clementis epistola, cum exemplaria omnia legant eo loco, amplexiones, corruptè. Ceteras studiosus lector industria sua facile restituet, si quas deprehenderit.

TIPOGRA-

TIPOGRAPHVS
CANDIDO LECTORI
SALVTEM.

Proposueramus, candide Lector, hinc operi huic finem imponere, & Clementina omnia (quæ quidem habere potuimus) seorsim in lucem dare, propterea quod epistolæ sequentes, simul & doctissimæ & pientissimæ, ferè in Tomis Conciliorum habeantur: verum ne queri possis, aliqua hinc, quæ in prioribus editionibus adieceramus, desiderari, deinde vt & lautioris & tenuioris fortunæ hominibus consuleremus, his quidem, quod magnos illos Tomos non ita facile comere possint, ijs verò quod eosdem non semper euoluere vacat: consilij nostri rationem mutauimus, & cætera vt in priori editione, adiicienda esse duximus. Porrò adiunximus etiam quamuis in priore nostra editione, & postrema Parisiensi Clementis operibus adiectæ non sint perpulchras & insignes illas D. Ignatij fortissimi athletæ & Martyris Christi epistolas, propterea quod eodem etiam tempore cum nostro D. Clemente vixerit, id facile ex ipsius etiam Clementis scriptis liquet cum eius mentionem in epistola ad Philadelphios faciat. Quantum autem & eruditionis & pietatis contineant, ipse amice Lector, si eas sedulò & religiosè lectitaris percipies cum non fidem solum misteria nostræ religionis dum explicat confirmare, verum etiam mores corrigere possint. Habes etiam & D. Polycarpi Martyris Smyrnæorū Episcopi ad Philippenses egregiam epistolam, qui & ipse quemadmodum D. Ignatius, B. Ioannis Apostoli discipulus fuit. Deinde & Martialis B. Petri Apostoli epistolas duas, ad Burdegalenses vnam, ad Tolosanos alteram. Nulli enim scriptores tam luculenti & pulchra ratione canam ac venerandam fidem, quam ab Apostolis eorum institutoribus receperunt, explicant, quapropter non inconsultum fore iudicauimus, si horū epistolæ superioribus coniungerentur. Præsertim cum nihil æque nostram fidem confirmare possit, ac id, quod ex vetustissimis desumitur. Petimus itaque amice Lector vt hunc nostrum laborē æquiboniq; consulas, quacunque in re tibi prodesse poterimus, nullum nec sumptum nec laborem reformidabimus. Vale. Coloniae Agrippinæ.

Nn 4

DIVI

**DIVI IGNATII QUI ET
THEOPHORVS, ANTIOCHENAE
ECCLESIAE EPISCOPI ET MAR-
TYRIS, EPISTOLAE.**

Ioanni Sancto seniori Ignatius & qui cum eo sunt.

RATER de tua mora dolemus grauius, allocutionibus & consolationibus tuis roborandi. Si tua absentia protendatur, multos de nostris destituet, properes igitur venire, quia credimus expedire. Sunt & hic multae de mulieribus nostris Mariam Iesu videre cupientes, & quotidie a nobis ad vos discurrere volentes, ut eam contingant & hucra eius tractent, quae Dominum Iesum aluerunt, & quaedam eius secretiora percunctentur ipsam Mariam Iesu. Est & Salome, quam diligis, filia Annae Hierosolymis, & quinque mensibus apud eam commemorata. Et quidam notificauerunt eandem matrem Dei omnium gratiarum esse abundantem, & omnium virtutum more virginis, virtutis, & gratiae foecundam. quae (ut dicunt) in persecutionibus & afflictionibus est hilaris, in poenurijs & indigentijs non querula, iniuriantibus grata, & modesta in re laeta. Misericordis & afflictis condolet coafflicta, & subuenire non pigrescit. Contra vitiorum autem pestiferos conflictus in pugna fidei disceptans, enitescit. Nostrae nouae religionis & poenitentiae est magistra, & apud fideles omnium operum pietatis ministra. Humilibus quidem est deuota, & deuotis deuotius humiliatur, & mirum ab omnibus magnificatur, cum a scribis & pharisaeis ei detrahat. Praeterea multi multa referunt de eadem, tamen omnibus per omnia non audeamus fidem concedere, nec tibi referre. Sed sicut nobis a fide dignis narratur, in Maria Iesu humanae naturae, natura sanctitatis angelicae sociatur. Et haec talia excitauerunt viscera nostra, & cogunt valde desiderare aspectum huius (si fas sit fari) caelestis prodigij, & sacratissimi spectaculi. Tu autem diligenti modo disponas super desiderio nostro & valeas, Amen.

**DIVI IGNATII AD EIVSDEM
Epistola.**

Ioanni Sancto seniori Ignatius.

MHI si licitum est, a te ad Hierosolymae partes volo ascendere, & videre fideles sanctos qui ibi sunt, praecipue Mariam Iesu, quam dicunt vniuersis admirandam, & cunctis desiderabilem. Quem enim non delectet videre eam & alloqui, quae verum Deum de se peperit, si nostrae sit fidei & religionis amicus? Similiter & illum venerabilem Iacobum qui cognominatur Iustus, quem referunt Christo Iesu simillimum facie & vita, & modo conuersationis, ac si eiusdem vteri frater esset gemellus. Quem dicunt si videro, video ipsum, secundum omnia corporis eius lineamenta. Praeterea caeteros sanctos & sanctas. Heu quid moror? Cur detineor? Bone praceptor properare me iubeas & valeas.

**DIVI IGNATII EPISCOPI ET MARTYRIS, AD
beatam Mariam virginem, matrem Domini nostri Iesu
Christi. Epistola.**

Christi-

Christiferae Mariae, Ignatius.

ME Neophytum Ioannisque; tui discipulum confortare & consolari debeas. De Iesu enim tuo percepi innumera dictu, & stupefactus sum ex auditu, a te autem quae semper ei fuisti familiaris coniuncta, & secretorum eius conscia, desidero animo fieri certior de auditis. Scripsi tibi etiam alias & rogavi de eisdem. Valeas, & Neophyti qui mecum sunt ex te & per te & in te confortentur. Amen.

**BEATAE MARIAE VIRGINIS, AD IGNA-
tium Episcopum & Martyrem, Epistola.**

Ignatio dilecto discipulo humilis ancilla Christi Iesu.

DE Iesu quae a Ioanne audisti & didicisti vera sunt. Illa credas, illis inhaereas, & Christianitatis votum firmiter teneas, & mores & vitam voto confirmes. Veniam autem vna cum Ioanne te & qui tecum sunt visura, sta, & in fide viriliter age, nec te commoueat persecutionis austeritas, sed valeat & exultet spiritus tuus in Deo salutari tuo, Amen.

**DIVI IGNATII EPISTOLAE DVODE-
cim, quarum prima est ad Mariam Cassobolitam.**

Ignatius, qui & Theophorus, misericordiam consequutus, & gratiam Dei patris altissimi & Domini nostri Iesu Christi, qui pro nobis mortuus est, fidelissima & Deo dignae Christi- colae filiae Mariae plurimam in Deo Salutem.

Prima quidem figuratio literae, velut pars chori sensus continens, non solum his quibus impertit affectum, honorat accipientem, sed & in ipsis qui suscipiunt amplius auget desiderium. Et quomodo nauigantibus in tempestate gratus est portus, ita & nobis literarum tuarum acceptabilis est modus. Quem tanquam tutissimum solatium a tua fidelissima mente de longinquo suscepimus, conspicientes in eo illud quod est bonum. Omnium namque bonorum largitor est Deus. O sapientissima mulierum, tua animam purissimis fontibus assimilamus, illis videlicet, qui transientes etiam non sitientes visione sui attrahunt, & potum haurire inuitant. Ita enim tuae prudentiae pollicitatio constringit nos, iubens de illis sanctis liquoribus, qui in anima tua redundant, haustum sumere. Ego autem potavi non in eis tantum nunc, quantum publicanorum contrarijs sententijs exagitor. Quae quidem sunt fugae & carceres ac vincula. Sed nihil horum recusor. In iniustitijs autem eorum magis edoceor, ut Iesum merear adipisci, lucror ego periculis mihi praeparatis. Quia non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram, quae reuelabitur in nobis. Quae autem per epistolam a te intimata sunt, prompte adimpleui, de nullo eorum dubitans, quos tu bene habere probasti. Agnouit enim te iudicio Dei testimonium memoratis viris perhibuisse, & non gratia carnali. Non valde autem assidua fuerunt spacia, in quibus tua scripta perlegerem, neque adhuc in te negocium perceperam. Nec enim habui quomodo oculis percurrerem illam ineffabilem tuae sententiae relationem, pro anima tua ego efficiar. Quia diligis Dominum Iesum filium Dei viui, propterea & ipse tibi dicit: Ego eos qui me diligunt diligo, & qui quaerunt me inueniunt pacem. Obuenit itaque mihi dicere, quia verus est sermo, quem audiui de te caute

fante Romæ apud beatum Papam Anacletum, cui successit beatitudine dignus Clemens Petri & Pauli auditor. Et nunc adiecasti super eum centupliciter, & abhuc adijcies te ipsam. Valdè enim desiderabam venire ad vos, & conuiescere uobiscum, sed non mihi fuit opportunum, præpediebat enim propositum meum, non sinens illo pergere miliaris custodia. Quia nullus talia perfecit vel passus est, qualia ego. Quapropter secunda consolatio est inter amicos, scriptis se inuicem reuelare. Saluto sacratissimam animam tuam, rogans super adijcere ad propositum tuum. Præsens enim labor paruus est, merces uero quæ speratur multa est. Fuge eos qui negant passionem Christi, & natiuitatem eius secundum carnem. Multi sunt enim qui hanc sanitatem infirmare conantur. Sed tu contra huiusmodi consuesce etiam alios monere. Quia in omni opere & uerbo bono perfecta es, potens & alios erudire in domino. Salutante presbyteri & diaconi, præ omnibus uero sanctus Hieronymus. Salutant te Celsianus hospes meus, & soror mea coniunx eius, & dulcissimi filij eorum. Incolumem & carnali & spiritali salute Dominus sanctificet semper, & uideam te domino consecutam coronam.

DIVI IGNATII AD TRALLIANOS ex Smyrna, Epistola II.

Trallis urbs est Asiatica, in vertice quodam plano, promontorium natura munitum habet, Asiaticum urbium opulentissima. Unde & dicuntur Tralliani.

Ignatius, qui & Theophorus, dilectæ à Deo patre, et Domino Iesu Christo ecclesiæ sanctæ, quæ est in Trallis, electæ et Deo dignæ, pacificæ in carne et spiritu Iesu Christi, spei nostræ in passione per crucem et mortem, atque resurrectionem, quam et saluto in plenitudine apostolicæ formæ, et opto plurimum in Deo gaudere.

Immaculatum animum & sine dolo in perseverantia cognoui vos habere, non in hæsitacione, sed in fidei possessione, prout significauit mihi Polybius episcopus uester, qui peruenit uoluntate Dei patris, Iesu Christi filij eius, cooperatione spiritus Smyrnam, & sic mihi congratulatus est uincto in Christo Iesu, ut omnem plenitudinem in ipso conspicerem. Suscipiens ergo, eum secundum Deum, uestram beneuolentiam per ipsum agnoui, inueniens uos imitatores esse Iesu Christi saluatoris nostri. Episcopo subiecti estote, sicut Domino. Ipse enim uigilat pro animabus uestris, tanquam rationem redditurus Deo. Propter quod uidemini mihi non secundum carnem uiuere, sed secundum Iesum Christum, qui pro nobis mortuus est, ut credentes in mortem eius, per baptismum participes resurrectionis eius efficiamur. Necessarium est enim uos nihil præter episcopum facere, neque aliquid agere: Sed & præbyteris subditi estote, ut Apostolis Iesu Christi spei nostræ, in quo perseverantes in seipso inueniamur. Oportet ergo & diaconis qui sunt in ministerium Iesu Christi omni modo placere. non enim in cibo & potu sunt ministri, sed ministerij ecclesiæ dei. Oportet igitur præcepta eorum obseruare, sicut ignem ardentem. Ipsi uero sint tales, uos autem reueramini eos tanquam Dominum Iesum Christum, quoniam custodes sunt loci eius, sicut episcopus forma est patris omnium, præbyteri uero sicut confessus Dei & coniunctio Apostolorum Christi. Sine ipsis enim ecclesiæ electa non est, neque collectio sanctorum, neque congregatio sancta. Confido enim & uos sic consistere. Exempla enim charitatis uestræ accepi, & habeo penes me ipsum in episcopo uestro, quoniam ipsius constitutio magna

Agna doctrina est. Nam & mansuetudo eius uirtus est, quam arbitror etiam illos qui sine Deo sunt reuereri, quia autem diligo uos, parco frequentius uobis scribere, ne uidear aliquibus contrarius aut tædiosus esse. Uinctus sum enim pro Christo, sed nondum Christo dignus sum, si autem consummauerim, forsitan ero. Non sicut apostolus præcipio, sed metior me ipsum ne in gloriacione mea peream, bonum est enim in Domino gloriari. Et si saluatus fuero apud Deum, plus me oportet timere, & non attendere ad eos qui magnificant me. Hi uero qui me laudant, potius flagellant. Eliigo enim pati sed nescio an dignus sum. Zelus enim inimici, multis non uidetur, me autem impugnat. Debio ergo esse mansuetus, ut dissoluatur princeps seculi huius diabolus. Nunquid non poteram uobis secretiora scribere? sed timeo ne paruulis uobis constitutis, læsionem imponam. Et ignoscite mihi, quia non ualetis ferre uinculorum onera, quæ admodum ego uinctus sum. Et possum quidem intelligere celestia, angelorum scilicet atque archangelorum ordines, militiarum diuersitates, uirtutum & dominantionum differentias, sedium atque potestatum distantias, tronorum magnificentias, cherubim & seraphim excellentis spiritus sublimitatem, Domini regnum, & super hæc omnia omni tenentis Dei incorporabilitatem. Hæc igitur ego cognoscens, non omnino perfectus sum, aut discipulus esse possum, qualis Paulus, aut Petrus. Multum enim mihi restat, ne à Deo derelinquar. Rogo autem uos non ego, sed dilectio Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata. Sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadem scientia. Sunt enim quidam uaniloqui & mentis seductores, non Christiani sed Christum mercantes seductione, circūferentes nomen Christi, & cauponantes uerbum euangelij, & uenenum erroris committentes dulci blandimento, sicut puro melli uirus admiscentes, ut qui biberit illius potus sensuales illecebras, dulcedine captus inobseruante morti addicatur. Monet autem quidam antiquorum, ut nemo bonus dicatur, qui malum bono admiscuerit. Nominant enim Christum, non ut Christum prædicent, sed ut Christum spernant. Et legem proferunt, non ut legem statuât, sed ut legi contraria adnuncient. Christum enim alienant à patre, legem uero Christi & natiuitatem ex uirgine abijciunt, crucem erubescientes & passionem, & negantes resurrectioni non credentes, Dominum incognitum profitentur, Christum ingenitum putant, & neque quia est Spiritus sanctus confitentur. Quidam uero eorum filium hominem purum esse dicunt, alij autem ipsum patrem esse dicunt, ipsum filium, ipsumque Spiritum sanctum. Et creaturam non opera Dei esse per Christum dicunt, sed alterius cuiusdam extraneæ uirtutis. Cauete ergo à talibus, ne sumatis laqueos animabus uestris, & uitam uestram inexplorabilem opponite omnibus hominibus, ne efficiamini miscipula explorationis, & sicut retia extensa. Qui enim sibi non parcit in operibus suis frater est pollutus semetipsum. Si ergo & uos deponatis naturalem superbiam, inflatilem & tumidam extollentiam, possibile erit uobis inseparabiles esse à Deo, prope est enim Dominus timentibus eum. Et in quem (inquit) respiciam nisi in humilem & quietum & trementem uerba mea? Veneremini autem & episcopum uestrum, secundum quod uobis beati Apostoli præceperunt. Qui enim inter altare est constitutus, mundus est. Propter quod obedite episcopo uestro præbyteris. Qui enim extra altare constitutus est, extra episcopum, & præbyteros, & diaconos aliquid agens, qui talis fuerit, pollutus est conscientia, & est deterior infideli. Quid est enim episcopus, nisi omnem principatum & potestatem omnium illorum tenens quemadmodum deceat hominem tenere imitationem dei factum secundum uirtutem? Quid est presbyterium, nisi institutio sancta consiliarij & confessoris episcopi? quid etiam diaconi, nisi imitatores Christi ministrantes episcopo, sicut Christus patri, & operantes illi operationem mundam & immaculatam? quomodo S. Stephanus beatissimo Iacobo, & Timotheus & Linus Paulus, & Anacletus & Clemens, Petro. Qui igitur istis inobediens fuerit, hic sine Deo omnino erit, & impius & contemnens Christum, & ordinationem ipsius minorans. Ego uero hæc uobis mando, non quod aliquos inter uos tales agnouerim (nec permittat Deus aliquid huiusmodi aliquando in aures meas introire, qui filio suo non percipit

percipit propter sanctam ecclesiam sed præuidens seditiones iniqui præmonitione E conforto vos, sicut filios meos charissimos & fideles in domino, præpotans vos medicamine præmuniente contra imminentem pestilentiam, quam etiam vos tanquam morbū fugite, beneplacentes in Christo Domino nostro. Vos ergo succincti mansuetudine, imitatores estote passionum Christi & dilectionis eius qua dilexit nos, dans semetipsum pro nobis redemptionem, ut nos sanguine suo mundaret ab antiqua impietate, & vitam nobis præstaret, incipientibus nobis, iam perire pro malitia quæ erat in nobis. Nemo ergo vestrum aduersus proximum aliquid habeat, dicente Domino: Dimittite & dimittetur vobis. Nolite occasionem dare gentibus, ne propter aliquos paucos insipientes, verbum Domini & doctrina blasphemetur: ne in vobis compleatur, quod propheta ex persona Dei ad huiusmodi dicit: Quoniam per vos nomen meum blasphematur in gentibus. Obturate autem aures vestras, quando vobis quis sine Iesu Christo filio Dei loquitur, qui factus est per Mariam ex semine Dauid, qui verè natus ex Deo & ex virgine, quia hoc ipsum est, quod & Deus. Suscepit enim verè corpus, Verbum (inquit) caro factum est, & habitauit in nobis sine peccato. Quis enim ex vobis arguet me de peccato? Manducauit enim verè & bibit, & crucifixus est & mortuus sub Pontio Pilato, sed & secundū placitum voluntatis suæ verè crucifixus est & verò mortuus, videntibus cœlestibus & terrestribus & infernis. Cœlestibus quidem tanquam incorporalibus creaturis, terrestribus verò ut Iudæis & Romanis, & cæteris hominibus, qui tunc eodem tempore præsto erant, quando crucifixus est Dominus. Infernis autem, ut multitudine eorum qui cum Domino resurrexerunt. Multa (inquit) sanctorum corpora dormientium resurrexerunt de monumentis patefactis, Descendit autem in infernum solus, ascendit verò cum multitudinē, & dirupit maceriam quæ erat à seculo, & medium parietem eius dissoluit, & resurrexit tertia die resuscitante eum patre, & post dies quibus conuersatus est cum apostolis assumptus est ad patrem, & sedet ad dexteram eius, expectans donec ponatur omnes inimici eius scabellum pedum eius. Die ergo parasceues tertia hora accepit sententiam à Pilato permittente patre, sexta verò crucifixus est, nona autem emisit spiritum. Ante verò solis occasum de cruce depositus est, & sepultus in monumento nouo. Sabbato verò mansit sub terra in sepulchro, quo posuit eum Ioseph ab Arimathia. Dominica autem die resurrexit à mortuis, secundum quod dictum est ab eo, sicut fuit Ionas in ventre tribus diebus & tribus noctibus. Continet autem dies parasceue passionem eius, Sabbatum verò sepulturam & requiem. Dominica autem resurrectionem. Quidam autem tanquam sine Deo increduli & infideles, dicunt eum putatiuè tantum fuisse hominem, & non verum corpus suscepisse, atque putatiuè passum & mortuum. Ego verò pro passione & morte Domini mei vincitum sum, & opto ad bestias pugnare. Si enim putatiuè & non verè passus est & mortuus, ergo ego gratis moriturus sum, mendacia de cruce Domini confingens, sed & propheta superflue dixit: Videbunt in quem compunxerunt, & plangent inter se ipsos tanquam super dilectum, & dolebunt dolore tanquam super primogenitum. Ergo infideles illi & increduli non minùs sunt, quàm illi qui eum crucifixerunt. Ego sic deuouitatem habere in eum, qui pro me verè mortuus est, qui alienum est ab eo mendaciū. Verè etenim peperit Maria corpus, Deo in eo habitante, & verè natus est Deus verbū ex virgine, corpus simile nobis passibile sine peccato induens, verè conceptus est in utero, & factus est in utero, formans & faciens sibi corpus ex virgine, sine semine scilicet & colluctatione viri, portatusq; in utero sicut & nos, tempore portati sumus, & verè lactatus est & nutritus, sicut & nos, & cibo & potu sicut & nos usus est, & triginta annos agēs, baptizatus est à Ioanne in veritate & non in phantasmate, & tribus annis prædicauit euangeliū, & fecit signa & prodigia coram falsis Iudæis, & à Pilato præfide iudex iudicatus est, flagellatus est, colaphis cæsus est, consputus est, spineam coronam purpureamq; vestem portauit, condemnatusq; crucifixus est verè, voluntariè complacens, non imaginariè neque fallaciter mortuus

A mortuus est, sed verè, & sepultus est & resurrexit à mortuis, sicut ipse alicubi orans patrem dicebat: Tu autem Domine resuscita me & reddam illis. Et pater qui semper eum exaudit respondens ait, Exurge Deus, iudica terram, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus. Qui ergo resuscitauit eum pater, ipse etiam nos per eum resuscitaturus est, non sine vera vita, hoc est non sine ipso qui ait: Ego sum vita, qui credit in me, licet moriatur, viuit, Et omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum. Fugite illas sine Deo hæreses. Diaboli enim sunt adinuentio, serpentis autoris malorum, qui per mulierem seduxit Adam patrem generis nostri. Fugite verò & malas soboles eius. Simonem dico primogenitum generis ipsius, & Menandrum, Basilidem & totam collectionem malignitatis ipsius, & illos hominis cultores Hebionitas, quos maledictos esse Hieremias propheta asseruit. Fugite quoque & illos immundissimos Nicolaitas amatores libidinis, malos calumniatores. Nam talis fuit Apostolorum minister Nicolaus. Fugite etiam ipsius nequissimos nepotes, Theodotum scilicet & Cleobolum, qui generant fructum mortiferum, de quo si quis degustauerit statim morietur, non morte temporali, sed æterna. Hi autem omnes non sunt plantatio Dei patris, sed progenies maledicti. Omnis autem plantatio (inquit Dominus) quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Quòd si fuissent rami patris, non utique essent inimici crucis Christi, sed sunt rami illorū, qui occiderunt dominum gloriæ, nunc autem crucem negantes & passionem crudeliter operantur Iudæorum iniquitates, illorum scilicet qui & Deo rebelles extiterunt, & Dominum occiderunt. Parum est enim eos dicere prophetarum esse interfectores. Vos ergo inuitat Christus ad suam incorruptionem, per passionem suam & resurrectionem, qui estis membra eius. Saluto vos ex Smyrna vnà cum compresentibus mihi ecclesijs Dei, quæ & præsentibus me id requisierunt in omni carne & spiritu. Postulant vos vincula mea, quæ propter Iesum Christum porto, rogans Deum ut mereamini in consensu & oratione inuicem permanere. Decet enim vnūquemq; vestrum benè obsequi presbyteris, episcopum in honorem Dei patris, & in honorem Iesu Christi, atq; Apostolorum venerari. Deprecor vos ex affectu audire me, ut non sit in testimonium quod vobis scripsi, & orate pro me indigente misericordia Dei ac vestra charitate, ut merear consequi sortem cui subiaceo, ne reprobis inueniar. Salutat vos dilectio Smyrneorum & Ephesiorum memores vestri, ecclesiæq; quæ est in Syria, unde non sum dignus dici vltimus eorum qui ibi sunt. Incolumes estote in Christo Iesu, subiecti estote episcopo, similiter & presbyteris atq; diaconis, omnes inuicem corde inseparabili. Castificet vos Spiritus meus, non solum nunc, sed & quando Deum meruero adipisci. Adhuc enim in periculo sum, sed fidelis est pater Iesu Christi adimplere petitionem meam & vestram, in qua inueniamur immaculati, & acquisiti in Domino, Amen.

AD MAGNESIANOS EX SMYRNA Epistola III.

Magnesia Aeolica ciuitas est, quæ ad Meandrum versus dicitur. Nam, ut inquit, Strabo, ei proxima est, unde Magnesium & Magnesiani.

Ignatius qui & Theophorus, benedictæ ecclesiæ Magnesianæ.

Ratia Dei patris in Christo Iesu saluatore nostro, in quo saluto ecclesiam quæ est in Magnesia iuxta Meandrum, & oro in Deo patre & Iesu Christo Domino nostro, in quo plurimū vos gaudere opto. Cognoscens vestram secundū Deum bene dispositam dilectionem, exultās assumpsi in fide Iesu Christi alloqui vos, dignus effectus sancti atq; desideratissimi nominis, in his quæ gesto vinculis. Laudo ecclesias

clesias in quibus iubilare opto carne & spiritu Christi Iesu, qui est saluator omnium hominum, maximè fidelium, cuius sanguine redempti estis, per quem cognouistis Deum, immò cogniti estis ab eo, in quo sustinentes seculi huius tentationem effugite. Fidelis est autem, qui non permittit tentari vos super id quod potestis sufferre. Caterum ego merui videre vos, per Deo dignum episcopum vestrum Damam, & Deo dignos presbyteros vestros Bassum scilicet & Apollinium & conuiuiam meum Socionem quem ego nutriui, quoniam subditus est episcopo & presbyteris in gratia Dei & lege Iesu Christi. Et vos oportet non contemnere aetatem episcopi, & secundum Dei patris omnem venerationem ei exhibere, & secundum quod cognoui etiam sanctos presbyteros ei deferre, non propter iuuentutem (quæ in eo videtur) arbitrantes contemnendum, sed in sapientia Dei ei obedire, quandoquidem non longi temporis sunt sapientes, neque senes sciunt prudentiam, sed spiritus qui est in hominibus. Denique Daniel sapientissimus duodecim annorum effectus. Spiritu sancto repletus est, & illos seniores canitiem vanam habentes, calumniatores & alienæ pulchritudinis appetitores esse manifestauit. Samuel etiam cum esset pusillus, nonagenarium Heli sacerdotem per increpationem redarguit quod filios suos honorificaret super Deum. Similiter & Hieremias audit à Domino. Noli dicere quia iuuenis sum ego, Salomon quoque & Iosias in iuuentute mirifici & sapientes in operibus suis apparuerunt. Salomon quidem duodecimo anno ætatis suæ regnare incipiens, arduam & interpretabilem mulierum pro paruulis quæstionem, terribili iudicio dissoluit. Iosias verò octo annorum existens, ara & monumenta subuertere cœpit, lucos excidere, templa deiicere, quæ non Deo sed dæmonibus fuerant consecrata. Nam & falsos sacerdotes interfecit ut corruptores & seductores hominum, non diuinitati sed diabolo seruientes. Propter quod non est contemnenda iuuentus quum Deo adiacuerit atque adhererit, sed illa ætas quæ ex sententia nocet. etiam si inueterata fuerit dierum malorum. Iuuenis fuit etiam Christophorus Timotheus, sed audite quid ei scripsit magister: Nemo (inquit) iuuentem tuam contemnat, sed forma esto fidelium in verbo, in conuersatione. Dignum est ergo & vos obedire episcopo vestro, & in nullo ei contradicere. Terribile est enim tali contradicere. Non enim istum visibilem quis spernit, sed illum inuisibilem in eo contemnit, qui non potest à quoquam contemni. Hic enim non ab homine, sed à Deo habet promotionem, dicit enim Deus Samueli de contemptoribus eius. Non te spreuerunt, sed me. Nam & Moyse populo aduersus se murmuranti ait: Non enim aduersus nos mururastis, sed aduersus Dominum Deum. Nemo enim inultus remansit, qui se contra potiores extulit. Denique in lege, Dathan & Abiron Mosi resistentes viui ad inferos depositi sunt. Sed Chore & qui conspirauerunt cum eo, aduersus Aaron ducenti quinquaginta, igne consumpti sunt. Absalon etiam parricida existens diuino iudicio arbori appensus est, sed & cor eius (quod mala cogitauerat) sagittis transfixum est. Nam & Achab & Naman nihilominus propter similem causam morte plexus est. Ozias quoque Leprosus factus est, qui contra sacerdotes sacerdotiū ausus est arrogare. Saul etiam sacrificare præsumens regali dignitate dehonorus est, non exspectans principem sacerdotum Samuelem. Oportet ergo & nos reuereri potiores, & dignum est non solum vocari nos Christianos, sed etiam esse. Non enim dicere, sed esse, facit beatum. Quidam autem episcopum quidem vocant, & præter ipsum omnia faciunt. Talibus igitur etiam ipse Christus dicit (qui & verus & primus est episcopus, & solus natura pontifex) Quid me vocatis Domine Domine, & non facitis ea quæ dico? Tales enim non bonæ scientiæ sed derisores esse mihi videntur. Quoniam verò negotia finem habent, & adiacet quidem vita ex obseruatione, mors verò ex obediētia, & necesse est ut vnusquisque in loco quem sibi de præteritis elegerit, in futuro esse præcipiatur, fugiamus igitur mortem, & eligamus vitam. Duos enim characteres dico in hominibus inueniri, vnū quidem veræ monetæ signaculum, alterū verò adulterinæ. Pius enim homo & religiosus,

A religiosus, vera moneta est, quæ à Deo formata vel expressa est, impius verò & irreligiōsus, falsa moneta est, noxia, adulterina, praua, quæ non à Deo sed à diabolo facta est. Hæc autem asserens non duas naturas hominum esse dico, sed vnum eundemque hominem, qui aliquando quidem Dei, aliquando autem diaboli efficiuntur. Si quis igitur pius fuerit homo, Dei est, si verò quis impius extiterit, diaboli est, non ex natura, sed ex sententia factus. Infideles enim imaginem habent principis nequitiae, fideles autem formam habent auctoris omnium Dei patris, & Christo Iesu filij eius. Propter quod si non elegerimus pro veritate mori in passione ipsius, vita eius non est in nobis. Et quoniam in præscriptis personis multitudinem vestri contemplatus sum, in fide & dilectione moneo, ut vnanimis in Deo omnia facere festinetis, assidente episcopo in loco dei, & presbyteris in loco consistorij Apostolorum, & diaconis dulcissimis mihi, quibus creditum est ministerium Iesu Christi qui ante secula genitus est à patre Deus verbum, vnigenitus filius, & in consummatione seculorum ipse permanet. Regni eius non erit finis, inquit Daniel propheta. Omnes in concordia inuicem diligamus, & secundum carnem nemo consideret propositum suum, sed secundum Christum Iesum. Nihil sit in vobis, quod vos, possit separare, sed adunamini episcopo, subiecti per ipsum Deo in Christo. Sicuti ergo Dominus sine patre nihil facit (non enim possum, inquit, à me ipso facere quicquam) sic etiam & vos sine episcopo, siue presbyteri, seu diaconi, siue laici. Non ergo aliquid rationabile vobis videatur extra ipsum sententiam, tale enim iniquum est, & idem odiosum. Omnes in idipsum ad rationem simul conuenite, vna deprecatio sit communis, vnus animus, vna spes, dilectio immaculata in fide Iesu Christi, qua nihil aliud melius est. Omnes adunati ad templum Dei concurrite, sicut ad vnum altare, sicut ad vnum Iesum Christum pontificem ingenti Dei patris. Nolite errare in aliena gloria, neque intendatis fabulis, & genealogijs interminatis, & Iudaicis inflationibus. Vetera enim transierunt, & ecce facta sunt omnia noua. Si enim nunc vsque secundum legem Iudaicam & circumcisionem carnis viuamus, negamus nos gratiam accepisse. Sancti etenim prophetae secundum Iesum Christum vixerunt; ideoque & persecutionem passi sunt inspirate gratia ad manifestationem incredulis, quia vnus est Deus omnipotens, qui manifestauit seipsum per Iesum Christum filium suum, qui est verbum ipsum, non prolatiuum scilicet sed substantiale, non locutio articulata vocis, sed operatio Deitatis, substantia scilicet genita, in omnibus bene placens suo genitori. Si ergo ex antiquis scripturis conuersi, ad vacuam spem venerunt expectantes Christum (sicut ipse Dominus docet dicens: Si crederetis Mosi, crederetis utique & mihi, de me enim ipse scripsit. Nam & Abraham, inquit, pater vester exultauit ut videret diem meum, & gauisus est. Ante Abraham enim, inquit, ego sum, quomodo nos poterimus viuere sine ipso, cui & prophetae serui fuerunt, spiritu, præuidentes eum, & tanquam magistrum expectabant, & sperabant ut Dominum & Saluatorem, dicentes: ipse veniet & saluabit nos. Non ergo sabbatizemus: Iudaicè, ut ferijs gaudetes. Qui enim non operatur, non manducet. Et iterum: In sudore vultus tui manducabis panem tuum, dicunt eloquia. Sed vnusquisque vestrum sabbatizet spiritualiter, meditationi legis congaudens, non corporis dimissione fabricationem Dei admirans, velut Iudæus, non omnia comedens & tepidum bibens, & mensuratè ambulans, & saltationes atque plausum manuum nunc habens. Sed pro sabbatizatione diem festum celebret omnis Christianus, dominicam resurrectionem, regalem, eminentissimam omnium dierum, de qua propheta expectans dicebat, in fine pro octauo. In quo die & vita nostra exorta est, & mortis in Christo facta victoria, quam filij perditionis negant, inimici scilicet saluatoris, quorum Deus venter est, qui terrena sapiunt, amatores voluptatum & non Dei, speciem quidem pietatis præferentes, virtutem autem eius abnegantes, Christum mercantes, verbum Dei in tabernis prædicantes, & Dominum nostrum Iesum Christum vendentes, mulierum corruptores, aliena concupiscentes, & pecuniarum amatores, à quibus eruamini, misericordia faciente per Dominum nostrum Iesum Christum. Non enim sentimus vtilitatem eius, nisi nos tentauerit. Se-

cundum autem quod agimus iam nō erimus, nisi ipse nostri miseratus fuerit, si enim E iniquitates obseruauerit, quis sustinebit? Efficiamur ergo digni cognomento quod accepimus. Qui enim alio nomine præter illud vocatur, hic non est Dei, non enim suscepit prophetiam dicentem de nobis, quoniam vocabitur nomine nouo, quo dominus vocauit eum, & erit populus sanctus. Quod & completum est primò in Antiochia Syria, vbi acquiserunt discipuli nomen Christianum, Paulo & Petro fundantibus ecclesiam. Abijcite ergo malum vetus fermentum, quod corrumpit & putrefacit & percipite nouum gratiæ fermentum. Exultate in Christo, vt non alienus dominetur vestri. Ineptum est enim Iesum Christum lingua tantum proferre, & Iudaismum in animo habere. Non enim Christianitas in Iudaismum credidit, sed Iudaismus in Christianitatem. Omnes denique gentiles æqualiter crediderunt. Omnis lingua Christum confessa ad Dominum collecta est, & facti sunt & lapidei corde, filij amici Dei Abraham, & in semine eius benedicti sunt omnes, qui in vitam æternam deputati sunt in Christo. Hæc autem dilectissimi mihi taliter scribens, non agnoui aliquos ex vobis sic haberi, sed sicut minimus vestrum volo vos conseruatos esse, vt non incidatis in hamos inanis gloriæ, sed vt ad plenum instructi sitis in Christo, qui ante secula genitus est à patre, postea autem factus est ex Maria virgine sine colloctione viri, & nobiscum conuersatus sanctè & sine querela, omnem infirmitatem omnemque languorem curauit in populo, & signa atque prodigia pro beneficijs hominum fecit, & illis qui longe erant, & illis qui propè, in multitudine vnum & solum verum deum patrem suum annunciauit, & passionem pertulit, & ab interfecto-ribus suis Iudæis sub Pontio Pilato præside, & Herode rege, crucem sustinuit, & mortuus est, atque resurrexit & in cœlos ascendit ad illum qui misit eum, & sedet ad dextram eius venturusque est in consummationem seculi in gloria paterna iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuique secundum opera sua. Hæc qui in pleno cognouerit & crediderit, beatus est, quomodo & vos amici Dei & amatores Christi estis in plenitudine spei vestræ, à qua nulli vestrum auerti contingat. Acquisiui vos in omnibus siquidem dignus ero. Si enim victus sum, sed ad solutionem omnium vestrum, non sum victus. Scio enim quia non inflamini, quia Iesum habetis in vobis. Et magis cum laudauero vos, scio quia reueremini, sicut scriptum est: Quoniam iustus sui accusator est in primordio sermonis. Et dic tu, inquit, primus peccata tua vt iustificeris, Et cum feceritis (inquit) omnia quæ mandata sunt vobis, dicite serui inutiles sumus. Quoniam in hominibus qui se exaltauerit delinquit ante deum. Dicit enim Deus, Propitius factus sum peccatori. Propter quod magni illi Abraham & Iob terram & cinerem semetipsos ante Deum nominauerunt. Et Dauid: Quis sum ego (ait) coram te Domine quoniam gloriam glorificasti me vsque nunc? Nam & Moses super omnes homines mansuetissimus dicit ad Deum: Gracilis voce & tardus lingua sum ego. Humiles ergo estote & vos ipsi vt exaltemini. Qui enim se humiliauerit, exaltabitur, & qui se exaltauerit, humiliabitur. Studete ergo confirmari in dogmatibus domini & Apostolorum, vt ex omnibus quæ facitis dirigamini in viam rectam carne & spiritu, fide, & dilectione, cum honore digno episcopo vestro, & corona digno atque spirituali Stephano presbytero vestro, & secundum Deum diaconis. Subiecti estote episcopis & inuicem, quomodo Iesus patri, vt laus sit in vobis secundum Deum, videntes vos repletos omnibus bonis, Compendiose rogauit vos in dilectione Iesu Christi, mementote mei in orationibus vestris, vt Deum merear adipisci, & ecclesiæ quæ est in Syria, cuius non sum dignus vocare episcopus. Indigeo enim illa laudabili vestra oratione, vt dignus sim illam quæ in Syria est ecclesiam per bonam operationem vestram pascere in Christo. Salutant vos Ephesij de Smyrna vnde scribo vobis, præscientes quomodo in gloria Dei in omnibus refecistis me simul cum Polycarpo. Et cæteræ ecclesiæ in honore Iesu Christi salutant vos. Incolumes estote, in vnanimitate possidentes inseparabilem spiritum in Christo Iesu per voluntatem Dei, Amen.

AD

AD TARSENSES EX PHILIPPIS.

Epistola IIII.

Tarsus ciuitas metropolis Cilicia prouincia, Pauli Apostoli natalibus celeberrima, ab Argiuis, vt scribunt Geographi, condita, hinc Tarsenses.

Ignatius, qui & Theophorus, salutem consecutæ in Christo ecclesiæ: laude dignæ, & memoria dignæ, & dilectione dignæ, quæ est in Tarso: misericordia & pax à Deo patre & domino Iesu Christo.

SAuciatus sum, in omnibus à Syria Romam vsque cum bestijs depugnans, non ab irrationabilibus scilicet bestijs voratus, illæ enim voluptate Dei pepercerunt Danieli, sed humanam figuram habentibus, quæ sunt immanes bestię, Obsident enim me nocte dieque, ac deuorant. Sed nulli iniquorum istorum facio sermonem, neque habeo naturam meam tam honorabilem mihi vt plus eam quam dominum diligam, propter quod paratus sum, ad ignem, ad bestias, ad gladios, & crucem, tantum vt Christum videam saluatorem meum & Deum, qui pro me mortuus est. Rogo ergo vos ego victus Christi qui per terram & mare exagitor, state in fide cõfirmati, quoniam iustus ex fide viuit. Estote inclinabiles & vnanimes in fide, quoniam Dominus habitare fecit vnanimes in domo. Agnoui enim quoniam quidam ex ministris satanæ voluerunt vos conturbare, quorum quidam dicunt quia Iesus putatiuè natus est, & putatiuè crucifixus. Quidam verò quia non est filius eius qui fecit mundum. Alij autem quia ipse est ille qui est super omnia Deus. Alij quoque quia homo est purus. Quidam verò quia caro eius non resurrexit, & quia oportet terminabilem vitam haberi, atque hanc esse finem honorũ, quæ non multò post corrumpitur. Quibus quidem multorum malorum agger cumulatus est. Sed vos nō intendatis mendacijs eorum. Pauli enim estis ciues & discipuli, qui ab Hierosolymis & in circuitu vsque ad Illyricum cuncta repleuit Euangelio, & stigmata Christi in corpore suo portauit. Cuius memores estote omnibus modis, & cognoscite quia dominus Iesus Christus verè natus est de Maria, factus ex muliere, & verè crucifixus est. In qua cruce gloriatur Paulus dicens: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. Et verè passus est & mortuus, & resurrexit. Si enim passibilis (inquit) Christus, & si primus ex mortuis resurrexit, & qui mortuus est peccato, mortuus est semel. Quod autem viuit, viuit Deo. Insuper quæ necessitas vinculorũ? Christo non mortuo, quæ necessitas tolerantie, aut quæ necessitas flagellorũ? Quid quod Petrus crucifixus est? Paulus & Iacobus gladijs obruncati sunt. Ioannes in Pathmon relegatus est. Sed & Stephanus à Domini interfecto-ribus Iudæis, lapidibus extinctus est. Sed nec in hoc quidem est victoria, verè enim crucifixus est Dominus ab impijs. Et quia iste qui natus est ex muliere filius est Dei, & qui crucifixus est primogenitus est omnis creaturæ, & Deus verbum, & ipse fecit omnia, iussione patris. Quod Apostolus corroboret dicens: Vnus Deus pater ex quo omnia, & vnus Dominus Iesus Christus per quem omnia. Et iterum: Vnus enim Deus, vnus est mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus vniuersæ creaturæ, quoniam in ipso creata sunt omnia quæ sunt in cœlo, & in terra, visibilia in inuisibilia, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Et quia non est ipse ille qui est super omnia Deus, sed filius ipsius, qui & ascendere se ad eum profitetur dicens: Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum, & ad Deum meum, & Deum vestrum. Et quando ei fuerint omnia subiecta, tunc & ipse subiectus erit illi qui ei subdidit omnia, vt sit Deus omnia in omnibus. Ergo alius est ille

Oo 3 qui

qui subiecit filio omnia, & qui est omnia in omnibus, & alius filius cui subiecta sunt omnia, qui & post hæc omnia subiectus erit illi qui subdidit omnia; & non est homo purus ille per quem ei in quo facta sunt omnia. Omnia enim, inquit, per ipsum facta sunt. Et in libro sapientiæ ipse de se ipso refert dicens: Cum faceret cœlum a deram illi. Et iterum: Ego eram apud eum cuncta componens, & congaudebat mihi quotidie. Quomodo autem homo purus audiret. Sede ad dextram meam? aut quomodo diceret. Antequam Abraham fieret ego sum? vel illud quod ait: Gloria illa glorifica me, quam habui apud te priusquam mundus fieret? Quis autem homo posset dicere, descendi de cœlo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me? Vel de quo homine diceretur: Erat lumen verum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In hoc mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. In propria venit, & sui eum non receperunt. Quomodo ergo huiusmodi homo est purus, ex Maria demum habens initium ut esset, & non potius Deus verbum & filius vnigenitus, de quo dictum est: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbū, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factam est nihil? Et paulò post. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum gratia & veritate, Et iterum: Vnigenitus qui est in sinu patris, ipse enarrabit. Qui & per Salomonem refert dicens: Creauit me Dominus principium viarum suarū, in opera sua ante secula fundauit me, ante autem omnes colles genuit me, Et resuscitaturus est corpora nostra, dixit enim: Amen dico vobis, quoniam venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audiēt vocem filij Dei, & qui audierunt viuent. Quod etiam Apostolus confirmat dicens: Oportet corruptibile hoc inducere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Et quia oportet castè ac iustè viuere, Iterum dicit: Nolite errare, neq; fornicarij, neque molles, neq; masculorum concubitores, neq; maledici, neq; ebriosi, neq; fures, neq; rapaces, regnum Dei possidebunt. Etsi mortui non resurgunt, neq; Christus resurrexit, vacua est ergò prædicatio nostra, vacua est fides vestra, & adhuc estis in peccatis vestris, ergo & qui dormierunt in Christo perierunt. Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Si mortui non resurgunt, manducemus & bibamus, crastina enim die moriemur. Si autem sic confidimus, quæ est differentia hominum, & canum, vel asinorum, qui nihil de futuro cogitant, qui comestione tantummodo appetitores sunt, & post comestionem inscij sunt quid interius moueatur? Acquisiui vos in Domino, elaborate vnusquisq; omnem malitiam ponere & ferocem animum, & maliloquia, & calumniam, & turpilium, malam conuersationem, susurrationem, inflationem malignam, auaritiam, inanem gloriam, inuidiam, & omnia quæ his similia sunt. Induite autem Dominum nostrum Iesum Christum. Et carnis curam ne feceritis in concupiscentijs. Presbyteri, subditi estote episcopo, diaconi presbyteris, populus diaconis, Pro animabus hanc ordinationem custodientibus, ego efficiar & Dominus sit cum eis indeficienter. Mando vobis ô viri diligite coniuges vestras, filij honorate patres, & vos parentes nutrite filios in eruditione & disciplina Domini, Eas quæ in virginitate sunt honorate, sicut sacras Christi, viduas pudicas ut sacrarium Dei veneremini. Domini cum paritate estote, serui cum timore dominis seruite. Nemo ociosus in vobis sit. Mater enim egestatis est vacuitas. Hæc autem dicens, non impero quantum oportet, & si quidem vincus sum tanquam fratres commoneo. Etsi Dominus est vobiscum, acquisiui vos. Orationibus vestris incumbite ut Iesum merear adipisci. Commendo vobis ecclesiam, quæ est in Antiochia. Salutant vos & electæ Ecclesiæ Philippensium, vnde & scribo vobis. Salutant vos Philon diaconus vester, cui & ego gratias ago benè mihi seruienti in omnibus. Salutant vos Agathopus diaconus de Syria, qui me sequitur in Christo. Salutate inuicem in osculo sancto. Saluto vniuersos & vniuersas qui sunt in Christo. Incolumes estote corpore, & animo, & spiritu, & me ne obliuiscamini. & sit Deus vobiscum, Amen.

AD

A
AD PHILIPPENSES DE BAPTISMO PER
Euphanium lectorem, nauim iam ascensurum,
Epistola V.

Philippi ciuitas est in prima parte Macedonia, & hinc quoque dicti Philippenses.

Ignatius, qui et Theophorus, ex imperio Dei patris misericordiam consecutæ in fide et patientia et dilectione sine dolo ecclesiæ quæ est Philippis, misericordia et pax à Deo patre & Domino Iesu Christo, qui est saluator omnium hominum maximeq; fidelium.

B

Emores charitatis vestræ & solitudinis, quæ est in Christo, quam ostenditis in vobis, dicens esse arbitrati sumus scribere ad fraternam in Domino vnanimittatis vestræ dilectionem. Cominuitos vos faciens cursus nostri, ut id ipsum dicatis omnes vnum sentientes, in hoc ipso fidei regulas præceptaq; feci, sicut & Paulus erudiens vos dicit: Vnus est enim omnium Deus pater Christi, ex quo omnia, & vnus Dominus noster Iesus Christus filius dei vnigenitus, dominator vniuersorum, per quem omnia. Vnus autem etiam Spiritus sanctus qui operabatur in Mose & Prophetis & Apostolis. Vnum quoque est baptismū, quod datur in morte Christi. Vna itaque Ecclesia etiam esse debet & vna fides, quæ est in Christo, secundum dictum eiusdem Apostoli dicentis: Vnus deus, vna fides, & vnum baptisma. Vnus deus & pater omnium, qui est super omnes, & per omnes & in omnibus. Vnus est ergo deus pater, & non duo vel tres. Vnus scilicet qui est, & non est præter eum solum verus. Dominus enim (inquit) Deus tuus, Deus vnus est, & iterū: Nonne vnus Dominus creauit nos, & vnus pater est omnium nostrū? Vnus quoque & filius, Deus verbū, vnigenitus (inquit) qui est in sinu patris. Et rursum. Vnus Dominus Iesus Christus. Et alibi. Quod est nomen eius, aut quod est nomē filij eius. Scitote autem quia vnus est etiam Spiritus sanctus, paracletus. Sicut idem Paulus ait: Vnus spiritus sicut vocati estis in vnam spem vocationis vestræ. Et iterum: Omnes, inquit, in vno spiritu parati sumus. Manifestè autem omnia dona gratiarum ipse vnus atque idem spiritus operatur. Ergo neque tres sunt patres, neque tres filij, sed neque tres paracliti, sed vnus pater & vnus filius, & vnus paracletus. Propter quod & Dominus mittens apostolos docere omnes gentes, præcepit eis baptizare eas in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Non in vnum quendam trinomium neque in tres vnus eiusdemque honoris, quia vnus est tantum qui homo factus est, non pater scilicet neque paracletus, sed solus filius, non putatiue, neque in phantasmate, sed certissima veritate. Verbum enim caro factum est, & inhabitauit eam. Sapientia namque ædificauit sibi domum, & factus est sicut homo Deus cum corpore, quod suscepit ex virgine, non ex colloctione scilicet aut semine viri. Virgo enim, inquit, in vtero concipiet & pariet filium. Vere natus est, & verè creuit, verè manducauit, & bibit, verè & crucifixus est, & mortuus, & resurrexit. Qui hæc credit, ut vera eius continet nativitas, beatus est, qui autem hæc non credit, nihil refert ab eis qui eum crucifixerunt. Princeps enim huius mundi in hoc gaudet, quando quis crucem negauerit. Interitum enim sibijpsi esse cognouit confessionē crucis. Hoc enim trophæum est cōtra eius virtutē, quod videns expauescit & audiens timet. Nam & antequam facta esset crux festinabat facere hoc, & operari in filijs diffidentia, operatus autem inuidia in Phariseis, in Saduceis, in senioribus, in iuuenibus, & in sacerdotibus. Cū autē properaret ut fieret, conturbabatur, & postea desperationem immisit proditori, & laqueum & ostendit,

O o 4 & suspen-

& suspendium eum docuit, & mulieri immisit timorem in summo, ipse conturbans E
 & compescere tentans patibulum crucis, ipse omnia euocans mouet in suam perniciem, non recognoscens. In tantum enim mala erant non omnia. Malignus autem sentiebat suam perditionem. Initium enim illi fuit ad damnationem crux Christi, principium mortis, initium perditionis. Propter quod & in aliquibus quidem operatur negare crucem, passionem erubescere, qui ut funestum putant vocari de virgine generationem, circuncidere ipsam naturam, & diffamare quasi odiosam. Iudeorum auxiliator est ad negationem crucis, paganorum ad calumniam Mariæ, hæreticorum ad phantasiam. Multiformis est enim malitiæ princeps, furans sensus, contrarius sibi metipsum, & alia quidem suggerens, alia verò ostentans. Sapiens est enim ad malè faciendum, quod bonum est autem nescit aliquando, ignorantia enim repletus est per inobedientiam. Quomodo enim non sit talis qui non sibi proponit suum sermonem? Si enim homo purus est dominus ex anima & corpore, quid circuncidit natiuitatem communem naturæ hominum? Quid tanquam paruam gloriam in homine factam passionem, simulationem vocas, & mortem immortalis gloriam existimas? Si Deus est homo, quid vnicum vocas Dominum gloriæ, illum videlicet natura immutabilem? Quid sine lege dicis legislatorem, qui non humanam naturam habuit? Verbo caro factum est, verbum homo, sed non in homine. Quomodo igitur magnus est ille, qui in principio omnem sensibilem & intelligibilem naturam voluntate patris præparauit, qui cum esset in carne, omnem infirmitatem atque languorem curauit? Quomodo autem non est Deus ille, qui mortuos resuscitauit, claudos sanauit, leprosos mundauit, cæcos illuminauit, aquam in vinum conuertit, tuumque exercitum verbo tantum fugauit? Quid ergo de iis naturam virginis, & membra turpia vocas? Hæc ergo præleminas, & nudari iubes masculos in facie foeminarum, foeminas verò in illicitum desiderium masculorum. Tunc omnia turpia videntur, & pudicum te ipsum facis, cum tu sis fornicationis spiritus. Ignoras quia tunc fit aliquid turpè, quando illicitè perpetratur? Cæterum nihil turpè est, quod sine peccato geritur, nihil prauum, sed omnia bona valde. Et tu non videns pessundas eam. Quomodo rursum non tibi videtur natus esse Christus ex virgine, sed ille qui est super omnia Deus, ille scilicet omnia potens? Quis ergo est qui hunc misit dicito, quisve huic dominatur, vel cuius sententiæ subiectus fuit, aut cuius legem adimpleuit? Tu qui nullius sententiam vel potestatem habes, Christum separas à generatione, legislatorem ingenitum esse pronuncias, & cruci affixum illum qui est sine principio. Cuius ergo permissu hoc factum est, non est dicere. Non me latuit tuum antiquum consilium, neque ignoro, quoniam siue cura, & lubricè incedis, tu autem ignorans quis est qui intus est qui omnia scire te fingis. Multa enim te latent, virginitas scilicet Mariæ, gloriosus partus, de cuius corpore Deus processit. Stella orientis quæ apparuit munera ferentibus Magis, archangeli salutatio ad virginem facta, virginis gloriosa conceptio, desponsatæ puellæ prædicatio, & virginis in vtero infantis præuisio, angelorum hymno gloriæ ad gentium pastores annunciatio, Herodis timor in extol- H
 lentia regni, præceptio ad paruulorum necem, in Aegyptum transmigrationis, atque exinde reuersio, cunabula infantilia, descriptio humana, lactis nutritio, nomen patris non seminantis, præsepe ubi positus est, eo quod non fuerit locus, nulla humana præparatio, profectus ætatis, clementia corporis, humana loquæla. Sed & quod esurijt, sitiuit, iter ambulauit, laborauit, sacrificiorum oblatio, circuncisio, baptisma. Vox Dei desuper ad baptizatum, quid vel fuerit, vel vnde fuerit, testificatio spiritus & Dei vox, Ioannis prophetia significantis passionem per agni appellationem, diuulgorum signorum operatio, variæ curationes, imperium Domini quo mari imperauit, & ventos sedauit, & spiritus iniquos fugauit. Te ipsum torquens, & manifestatione virtutis suæ affligens, hæc omnia videns non habes, quid facias, nisi tenebrosas vertigines. Et quod virgo peperit ignoras. Sed confundit te angelorum laudatio, Magorum adoratio, stellæ apparitio. Ignorantiam igitur olim incurristi per contumaciam

A maciam, parua tibi videntur cunabula, passionem, circuncisio, lactis nutritio, indigna tibi Deo esse hæc videntur? Iterumne vidisti hominem quadraginta diebus & quadraginta noctibus, ingustato cibo humano, & angelos ei ministrantes quos & tu timebas, videns primò quasi communem hominem baptizatum, & causam ignorans? Post ieiunium verò esurienti insidiaberis, & tentabas quasi communem hominem, ignorans quis esset. Dicebas enim, si filius Dei es, ignorantia id est, nam si verè cognosceres. scires sine dubio quia quæ impossibilia videntur ad faciendum, & difficilia ad conuertendum, factori omnia possibilia sunt. Et propter ventrem tentans eum, qui pascit omnes esca indigentes, audes tentare Dominum gloriæ, oblitus per tuam malitiam, quia non in pane solo viuit homo, sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei? Si scires quia filius Dei erat, cognosceres utique quia in quadraginta diebus, & quadraginta noctibus nullo egens, reddens corruptibile corpus etiam in continuatione, hoc facere poterat. Sed idcirco esurijt, ut ostenderet quia verè suscepit B
 corpus passibile, simile hominibus. Propterea & primò ostendit quia Deus erat, & secundò quia & homo fuit. Tu ergo qui tanquam fulgur de sublimi gloria cecidisti, audes dicere Domino, mitte te deorsum, cui ea quæ sunt aestimantur, quasi quæ non sunt? & ad inanem gloriam prouocans eum qui non extollitur, & fingis te scripturas de eo legere, dicens: Scriptum est enim quoniam angelis suis mandauit de te, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum, & fingis te sequentia ignorare, aufferens ea quæ de te ac tuis magistris prophetauit dicens. Super aspidem & basilicum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Si ergo conculcatio es pedum Domini, quomodo tentas intentabilem? immemor legislatoris qui dixit: Non tentabis Dominum Deum tuum. Et audes impudentissime opera Dei assumere, & dicere quia tibi traditus est principatus eorum, & casum tuum ostendis contra Dominum Deum tuum, & promittens te ei dare quæ sunt ipsius, dicens: hæc omnia tibi dabo, si cadens in terram adoraueris me, Quomodo non timuisti talem vocem contra Dominum emittere, tu qui omnium malignorum spirituum malignissimus es, & pro malitia ventre & pectore in terram repere iussus es, & per inanem gloriam inhonoratus es? Qui per auaritiam & arrogantiam ad impietatem deductus es? Tu incensor, draco, apostata, serpens perplexus à Deo discedens, à Christo separatus, à sancto spiritu alienus, & à choro angelorum exulans. Iruriator legis Dei, & legitimorum inimicus, qui super protoplastos resurrexisti, & à mandato dei auertisti eos qui nihil te læserunt, qui aduersus Abel Caim paricidam excitasti, qui in Iob mala exercuisti. Tu ergo huiusmodi dicis Domino, si cadens in in terram adoraueris me. O audacia, o puniende serue fugitiue, serue flagellande, exterminator bonorum, Domino dominorum perfecto Deo omnium intelligibilem atque sensibilem dicis, si cadens adoraueris me? Dominus autem longanimis est, qui non in præsentibus & ilico interficit eum, qui per ignorantiam & audaciam talia dicit, mansuetè respondet dicens Vade: Satana. Non dixit reuertere post me, non enim es reuersurus aliquando, sed vade, inquit, satana in eo quæ tibi elegisti loca, vade in ea quibus prouocatus es à tua malitia. Ego autem scio quis sum, & à quo missus sum, & scio quem debeo adorare. Dominum enim (inquit) Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Scio eum & noui unum solum, cui non denego seruire, à quo tu apostata factus es. Non sum Antitheus, hoc est cõtrarius Deo, sed confiteor eius eminentiam, & non recuso adorare eum quem, notum natiuitatis meæ autorem & dominum, atque meæ perseuerantiæ custodem. Ego enim viuo propter patrem. Hæc autem fratres per dispositionem Dei coactus sum mittere ad vos, monens vos ad gloriam dei, non quasi extraneus, sed sicut frater. Subiecti estote episcopo, & presbyteris, & diaconis. Diligite inuicem in domino sicut Dei simulachra. Videte ergo viri, & diligatis vxores vestras ut propria membra. Mulieres verò sicut unitatis tactu viros vestros amate. Qui castus est vel continens non extollatur, ne perdat mercedem suam. Dies festos nolite inhonorare. Quadagesimam verò nolite pro nihilo habere, imitationem enim continet Dei cõuersionis.

fationis. Hebdomadam etiam passionis nolite despiciere. Quarta verò & sexta feria E
ieiunate, reliquias pauperibus porrigentes. Quicumque dominicam aut sabbatum
~~non~~ ieiunauerit præter vnum sabbatum Paschæ, ipse est Christi interfector. Ora-
tiones vestrae protendantur. ad ecclesiam Antiochiæ. Vnde & vincetus ducor Ro-
mam. Saluto sanctum episcopum Policarpum. Saluto sanctum Episcopum Vitalem,
& sacrosanctum præbyterum, & conseruos meos Diaconos, pro quorum animabus
ego efficiar. Adhuc dico episcopo & præbyteris in Domino, quicumque cum Iudæ-
is pascha egerit, aut solennia dierum festorum eorum susceperit, comparticipabit eis
qui Dominum & Apostolos eius occiderunt. Salutant vos Philon & Agathopus
diaconi. Saluto congregationem virginum, legionem viduarum, à quibus adiutus
sum. Saluto populum domini à minimo vsque ad maximum. Transmisi vobis hæc
mea scripta per Euphanium lectorem, virum Deo honorabilem & fidelissimum, qui
mihi occurrit in regionem iam nauim ascensuro. Mementote vinculorum meorum,
vt consummer in Domino. Incolumes estote carne & anima & spiritu perfecta sen-
tientes, deuittantes operarios iniquitatis, & corruptores verbi veritatis confortati in
gratia Domini nostri Iesu Christi, Amen.

AD PHILADELPHIENSES EX
Troia, Epistola VI.

*Philadelpia Mysia vrbs, frequentibus terra successionibus patens, frequentibusque agitata terra
tremoribus, idcirco malefidos parietes habens vt qui (quod & Geographi tradunt) crebres concussionum
iniurijs discutiantur rimisque pateant. Hinc Philadelphienses.*

Ignatius, qui & Theophorus, ecclesiæ & Dei patris & Do-
mini nostri Iesu Christi quæ est in Philadelpia, misericordiam
consecutæ in dilectione & confirmatione, in concordia & ex-
ultatione Dei, in passione domini indiuisæ, & in resurrectione
eius, repletæ omni misericordia, quam & saluto in sanguine Ie-
su Christi, quod est gaudium sempiternum, & singulare, maxi-
mè ijs qui sunt in vnum, cum episcopo, cū presbyteris, & dia-
conis probatis in voluntate Dei patris, per dominum Iesum
Christum, qui secundum suam voluntatem solidauit firmiter
ecclesiam eius super petram ædificio spirituali nõ manufacto,
quàm flumina inundantia et flantes venti non valuerunt sub-
uertere, nec valebunt aliquando spiritus nequitia, sed debili-
tantur virtute Domini nostri Iesu Christi.

Idens autem episcopum vestrum, cognoui quia non à semetipso,
neque ab hominibus promotus est in ministerium ad communio-
nem pertinens, neque per inanem gloriam, sed in dilectione Iesu
Christi, & dei patris, qui resuscitauit eum à mortuis, cuius expaues-
co mansuetudinem, quomodo tacens amplius potest à loquente.
Aptus est enim mandatis Domini, & iustitia eius sicut chordæ ci-
tharæ, & est irreprehensibilis non minus à Zacharia sacerdote, propter quod beati-
ficat anima mea illius secundum Deum dispositionem, cognoscens innocentia, &
perfectam, & immobilem, & sine ira circa omnes eius mansuetudinem tanquam dei
viui. Sicut ergo filij lucis fugite diuisionem vnitatis, & malam doctrinam hæretico-
rum, ex quibus exit coinquinatio in omnem terram. Vbi ergo pastor est, illuc sicut
oues congregemini, multi enim lupi pellibus ouium induti, voluntate mala capti-
uant

Auant decurrentes ad Deum, sed in veritate vestra non inueniunt locum. Abstinetes
itaque vos à verbis malis, quæ Iesus Christus non seminavit, sed hominum interfe-
ctrix bestia, propter quod non sunt plantatio patris, sed seminarium nequissimi. Nõ
ergo separationem inueniens apud vos hæc scribo, sed vt municiens vos vt filios Dei.
Quotquot sunt Christi, ipsi sunt episcopi. Qui autem declinant eum vel commu-
nionem eius, & sociant se cum maledicis, ipsi cum illis simul absconduntur. Non
enim sunt agricolæ Christi, sed inimici seminarium, à quibus eruamini semper pre-
cibus assidentis pastoris vestri fidelissimi & mitissimi, Rogo itaque vos in Domi-
no, quicumque pœnitentes venerint ad vnitatem ecclesiæ, suscipite eos cum omni
mansuetudine, vt per vtilitatem & bonam demonstrationem, de luto & muscipulâ
diabolo eruti, & digni Iesu Christo effecti, sempiternam salutem percipiant in re-
gno Christi. Nolite ergo errare fratres. Quicumque ergo separatum à veritate fue-
rit secutus, regnum Dei non hæreditabit. Et qui non discesserit à falsiloquo prædi-
B catore, in gehennam damnabitur. Vnde nec à iustis discedere, neque iniustis appro-
pinquare oportet. Quicumq; enim aliena sententia ambulauerit, ipse nõ est Chri-
sti nec passionis eius particeps, sed est fraudator & corruptor vineæ Christi. Tali ne
commisceamini, ne simul cum eo percat, nec si pater sit vel filius, aut frater aut do-
mesticus. Non enim (inquit) parcat oculus tuus super eum. Qui ergo odio habent
Deum, oportet etiam vos eos odire, & super inimicos eius tabescere, non quidẽ per-
sequi eos, aut percutere eos oportet secundum gentes quæ non nouerunt Deum,
sed inimicos arbitrari, & separari ab eis, & monere eos, & ad pœnitentiam prouoca-
re, si fortè audiant & acquiescant. Amator enim hominum est Deus noster, & vult
omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, propter quod & so-
lem oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Cuius vtilitatis
etiam Dominus volens esse imitatores, dicit: Estote perfecti sicut & pater vester cœ-
lestis perfectus est. Ego confido in vobis quoniam in Domino nihil aliud sapitis.
C Propterea fiducialiter scribo Deo dignæ dilectioni vestra, rogans vos vt instetis vni
fidei, vni prædicationi, vna gratiarum actione vtentes. Vna est enim caro Domini
Iesu, & vnus eius sanguis, qui pro nobis effusus est, vnus etiam panis, pro omnibus
confractus, & vnus calix totius Ecclesiæ, vnus episcopus simul cum omnibus præ-
byteris & diaconis cõseruis meis, quia & vnus est ingenitus Deus pater, & vnus vni-
genitus filius Deus verbum & homo, & vnus paracletus spiritus veritatis, vna etiam
prædicatio, & fides vna, & vnum baptisma, & vna Ecclesia, quam fundauerunt fan-
cti Apostoli à finibus vsq; ad fines in sanguine Christi proprijs sudoribus & labori-
bus. Et vos ergo oportet sicut populum sacerdotalem & gentem sanctam, in con-
cordiam omnes in Christo consummari, Mulieres vero subditæ estote viris vestris in
timore Dei, virgines Christo in incorruptione, non execrantes nuptias, sed meliora
diligentes, non in criminatione contagij, sed propter legis meditationem. Filij sub-
D diti estote parentibus, & diligite eos tanquam cooperarios Dei ad vestram genera-
tionem. Serui subditi estote dominis vestris in Deo, vt Christi liberti efficiamini. Vi-
ri diligite vxores vestras sicut conseruas in Domino vt proprium corpus, sicut soci-
as vitæ & cooperatrices ad filiorum procreationem. Virgines solum Christum præ-
oculis habete & eius patrem, in animabus vestris illuminatæ à Spiritu sancto, Me-
mor sum sanctitatis vestrae sicut Helia, sicut Iesu Naue, sicut Melchisedech, sicut
Helisai, sicut Hieremiæ, sicut Ioannis Baptistæ, sicut dilectissimi discipuli, sicut Ti-
mothei, sicut Titi, sicut Euodij, sicut Clementis, vel eorum qui in castitate de vi-
ta exierunt. Non detraho autem cæteris beatis qui nuptijs copulati fuerunt, quo-
rum nunc memini. Opto enim Deo dignus ad vestigia eorum, in regno ipsius inue-
niri, sicut Abraham & Isaac & Iacob, sicut & Esaias & cæteri Prophetæ, sicut Pe-
trus & Paulus & reliqui Apostoli, qui nuptijs fuerunt sociati, qui non libidinis cau-
sa, sed posteritatis subrogandæ gratia coniuges habuerunt. Patres nutrite filios
vestros eruditione & disciplina Domini, & docete eos sacras literas, & artes
honestas

honestas vt non ocio gaudeant. Benè enim (inquit) nutrit pater iustus, in filio autem sapiente lætabitur cor eius. Domini benignè in domesticos vestros intendite, sicut sanctus Iob docuit: Vna enim est natura, & vnum genus hominum. In Christo autem neq; seruus neq; liber. Principes subditi estote Cæsari, milites principibus, diaconi presbyteris vt sacrorum administratoribus, presbyteri verò & diaconi atque omnis clerus simul cum omni populo & militibus atque principibus, sed & Cæsare obediant episcopo, episcopus verò Christo, sicut patri Christus, & ita vnitas per omnia seruetur. Sint autem viduæ non vagæ neque gulosæ, neque proteruæ, sed pudicæ, & sobriæ sicut Iudith & Anna. Hæc autem non sicut Apostolus præcipio, quis enim sum ego, aut & quæ domus est patris mei, vt æqualem me illis dicam: sed sicut commilito vester obedientiæ ordinem continens. Fratres mei valdè pronus sum ad dilectionem vestram, superexultans de vnanimitate vestra. moneo enim vos nõ ego, sed dominus Iesus per me, in quo vinctus sum. Adhuc magis timeo, quia nondum perfectus sum, sed oratio vestra faciet me perfectum apud Deum, vt eum in quo vocatus sum, merear adipisci, confugiens ad Euangeliũ tanquàm ad corpus Iesu Christi, ad Apostolos tanquàm ad presbyteros Ecclesiæ. Et prophetas quidem diligo, vt Christum prænunciantes, continentes eius spiritum sicuti & Apostoli. Sicut enim pseudoprophetæ & pseudoapostoli vnum eundemq; malignum & seductorem, & populum errare facientem spiritum assumpserunt. sic iterum veri prophetæ, & veri apostoli vnum eundemq; sanctum principalem bonum, & verum atque doctorem per Christum acceperunt spiritũ. Vnus enim Deus veteris & noui Testamenti, vnus & mediator Dei & hominum. ac facturam intelligibilem & sensibilem, & prouidentiam gerens omnium, vnus quoque & Paracletus, qui operabatur in Mose & prophetis & Apostolis. Omnes enim sancti cum Christo saluati sunt per ipsum, in ipsum sperantes, atq; ipsum expectantes, & per ipsum salutem adepti sunt, qui erant digni dilectione & digni laude, sanctificati à Christo Iesu, testificantes in Euangelio spei communi. Si quis Deũ legis & prophetarum vnum prædicauerit. Christum autem negauerit filium esse Dei, mendax est quomodo & pater eius diabolus, & est huiusmodi inferoris circumfionis Pseudoiudæus. Si autem quis confitetur Christũ Iesum dominum negat autem Deũ legis & prophetarum patrem esse Christi, hic in veritate non stat, quomodo nec pater eius diabolus, & est huiusmodi Simonis magi, & non Sancti spiritus discipulus. Si quis autem dicit vnum Deum, cõfitemurq; Iesum Christum, hominem verò purum putans dominum & non Deum vnigenitum, & sapientiam & verbum Dei, sed ex anima & corpore eum solum esse existimans, huiusmodi serpens est seductor, errorem prædicans ad perditionem hominum, huiusmodi pauper est sensu, sicuti vocatur & adinuétor erroris Hebion. Si quis enim hæc confitetur, corruptionem autem & coinquationem vocat legitimam commixtionem & filiorum procreationem, aut aliquam escam execrabilem putat, huiusmodi habes cohabitorem Draconem apostatam. Si quis enim patrem & filium & spiritum sanctum confitetur, & creaturam laudat, simulationem verò dicit incarnationem, & passionem erubescit confiteri, huiusmodi fidem abnegat nihilo minus quæ interfectores Christi Iudæi. Si quis autem hæc confessus fuerit, & quia Deus verbũ in humano corpore habitauit, sicut & anima in corpore propter quod inhabitare dicimus Deum in corpore, sed non in humana anima, dicit autem quãsdam iniquas mixtiones aliquid boni esse, & finem beatitudinis voluptatem ponit (qualis illa falso nomine Nicolaita) hic neque Dei amicus, neque Christi amator esse potest sed corruptor propriæ carnis, & propterea à spiritu sancto desertus est, & à Christo alienus. Huiusmodi omnes statuæ exanimæ sunt, & sepulchra mortuorum, in quibus scripta sunt tantum nomina defunctorum. Fugite ergo malas artes, insidias spiritus qui operatur in filijs seculi huius, ne quando tribulati infirmemini in dilectione, sed omnes id ipsum estote inseparabiles corde, & in vnanimitate vnum semper sentientes in id ipsum, de hoc ipso glorificantes in requie, & in periculis, & in tristitijs, & in gaudijs.

A gaudijs. Gratiã ago Deo per Iesum Christum, quia benè mihi conscius sum in vobis, & non habet quis vnde gloriari neque clam, neque palam, & publicè, quod grauauerim aliquem aut in modico, aut in magno. Et omnes quibus locutus sum precor vt non in testimonium illud possideant. Si enim secundum carnem me voluerunt quidam oberrare, sed spiritus meus non oberrat, à Deo etenim eũ accepi, noui enim vnde venerit, & quo eat, & oculta arguet. Clamaui enim voce magna inter eos quibus loquebar, non meum sermonem, sed Dei proferens, Episcopo intendente, & presbyteris & diaconis. Hi verò despexerunt me tanquàm prohibentem diuisionem quorundam fieri. Hoc autem dicenti testis ille est propter quem ego vinctus sum, quia de humano ore hæc non cognoui, sed spiritus mihi præconizauit dicens: Hæc præter episcopum ne feceritis. vnitatem diligite, diuisionem fugite. Imitatores estote Pauli & cæterorum Apostolorum, quomodo & ipsi Christi. Ego quidem quod meũ fuit, feci vt homo in vanitate perfectus, adiciens etiam hoc, quia vbi dissensio mentis & iracundia & odium, illic Deus non habitat. Omnibus igitur pœnitentibus dimittit Deus, si ad vnitatem Christi concurrunt, & ad consensum Episcopi. Credo gratiã Iesu Christi, quia soluit à nobis omne vinculum iniustitiæ. Rogo autem vos vt nihil secundum iracundiam agatis, sed secundum Christi militiam. Audiui enim quosdam dicentes, si non inuenero Euangelium in antiquis non credam. Talibus autem ego dico, quia mihi antiquitas Iesus Christus est, cui non ombedire manifestus & irremissibilis interitus est. Principatus enim eius est crux & mors ipsius, & resurrectio & fides, in omnibus ijs, in quibus volo vos & nos in orationibus vestris iustificari. Qui non credit Euangelio, omnibus simul non credit, qui non præiudicat antiquitati spiritus. Durum est enim contra stimulum calcitrare, durum etiam Christo non credere, durum quoq; Apostolorum prædicationem spernere. Boni enim sunt sacerdotes & sermonis ministri, melior autem est pôtifex, cui credita sunt sancta sanctorum, cui sola commissã sunt secreta Dei. Bona sunt etiam officia virtutis Dei, bonus quoque spiritus, qui est super omnia sancta sanctissimus, & verbi minister, sed super omnes sanctos sanctissimus est Summus pontifex & princeps pontificum, qui est legatus, & minister patris & princeps legionum militiæ coelestis, per quem pater omnia fecit, atque omnem prouidentiam gerit. Ipse enim est via quæ ducit ad patrem, ipse, petra, maceria, clavis, pastor, sacerdotiũ, ianua scientiæ & agnitionis, per quam introiuit Abraham, & Isaac, & Iacob, Moyles quoque omnis chorus Prophetarum, & columnæ mundi Apostoli, & sponsa Domini ecclesia, pro qua sanguinem suum fudit, vt eam redimeret. Omnia igitur hæc in vnitate vnus & vnigeniti veri Dei. Quid autem præcipuum habet Euangelium? præsentiam aduentus saluatoris nostri Iesu Christi, passionem, sed & ipsam resurrectionem. Quæ enim Prophetæ annunciauere, dicentes: Donec veniat cui repositum est & ipse erit expectatio gentium. Hæc in euangelio completa sunt, dicente domino: Pergite & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Omnia ergo bona sunt simul, Lex, Prophetæ & Apostoli, omnis congregatio quæ per ipsos credidit. Solum autem restat, vt nos inuicem diligamus, quoniam secundum orationem vestram & viscera quæ habetis in Domino Iesu, annunciatum est mihi pacificare Ecclesiam, quæ est in Antiochia Syria. Decet enim vos tanquàm Ecclesiam Dei ordinare Episcopum ad mittendum illuc visitationem Dei, concedere eis in id ipsum constitutis glorificare nomen Dei. Beatus est in Christo Iesu, qui dignus effectus fuerit tali ministerio. Et vos quidem festinantes glorificamini in Christo. Volunt autem vobis quod non est omnibus impossibile pro nomine Dei, quomodo & semper vicinæ ecclesiæ consueuerunt mittere vobis episcopos, presbyteros, & diaconos. De Philone verò diacono viro religioso à Cilicia, qui nũc mihi ministrat in verbo Domini, vnã cum Gaio, & Agathopo viro multũ electo, qui à Syria me sequitur, testificor vobis, quia renunciauerunt seculo, & martyrium consummare elegerunt. Et ego gratias ago pro vobis rogans, vt suscipiatis eos in domino, vt & vos suscipiat Iesus Christus.

stus. Qui enim eos diffamauerunt, redempti sunt in gratia Iesu Christi, qui non vult mortem peccatoris, sed poenitentiam. Salutat vos dilectio fratrum qui sunt in Troia, vnde & scribo vobis per Burgum, qui missus est simul ab Ephesijs & Smyrnæis ad verbum honoris, quos Iesus Christus redimat, in quem sperant, carne & anima, spiritu & fide, dilectione & concordia. Incolmes estote in Domino Iesu Christo cum omni spe nostra in spiritu sancto, Amen.

AD SMYRNENSES EX TROIA,
Epistola VII.

Smyrna (vt scribit Hieronymus) ciuitas est Lyciæ prouinciæ in Asia, eamq; iuxta Ephesum inter Tracheam & Lepram actam ponit Strabo, vnde Smyrnæi. Troia inter Propontidos fluuenta & montem Idam sita, memoratur monti viciniam adiacens, Asiaticarum vrbiū vatum poetarumque monumentis famatissima.

Ignatius qui & Theophorus, Ecclesiæ patris altissimi filij eius Iesu Christi misericordiam consecutæ, & gratia repletæ, in fide & dilectione fundatæ, & totius gratiæ Deo decentissime sanctissimeque sanctificatæ, quæ est in Smyrna, imaculatæ spiritu & verbo Dei, plurimam salutem.

Glorifico Deū & patrem domini nostri Iesu Christi, qui per seipsum vos tantum illuminauit. Agnouit enim vos perfectos esse in fide immobili, tanquam clauis affixos cruci domini nostri Iesu Christi carne & confirmatos in charitate in sanguine Christi & verè, ad plenum instructos in domino Iesu Christi filio dei primogenito totius creaturæ, Deo verbo vnigenito filio, qui est ex genere Dauid secundum carnem ex matris virgine, baptizatus à Ioanne, vt adimpleretur omnis iustitia, qui conuersatus sanctè sine peccato, sub Pontio Pilato & Herode Tetracha verè clauis confixus est pro nobis in carne, à quo & nos redempti sumus per diuinam & beatam eius passionem, vt tollat secum sibi coniunctos in secula per resurrectionem ad sanctos & fideles suos, siue ex Iudæis, siue ex gentibus in vnū corpus ecclesiæ suæ. Hæc enim omnia passus est pro nobis, & verè passus est, non putatiuè, sed verè sicuti & resurrexit. Sed non vt quidam infidelium erubescerent, plasmationem hominis & crucem & ipsam mortem dicunt, quasi putatiuè & non verè suscepit corpus ex virgine, & putatiuè passus est, immemores illius qui dixit: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et iterum: Soluite templum hoc, & ego in triduo resuscitabo illud. Et in alio loco. Quum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Ergo Verbum habitauit in carne, sapientia enim ædificauit sibi domum. Verbum ergo templum sui ipsius ab aduersarijs dissolutum resuscitauit tertia die, Verbum vtrique exaltata carne sua veluti illo æneo serpente in eremo, attraxit ad se omnes ad salutem æternam. Ego autem non solum natum eum & crucifixum in corpore factum scio, sed sed etiam post resurrectionem in carne eum noui, & credo esse. Nam quum ad eos qui cum Petro erant venisset, ait illis: Palpate me & videte, quia non sum dæmonium incorporeum. Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, & Thomæ dixit: Inijce digitum tuum in fixuram clauorum, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Et statim crediderunt quia ipse erat Christus. Propter quod & Thomas ait illi: Deus meus & Dominus meus. Propterea ergo mortem contempserunt, paruū ducentes esse iniurias & plagas, & alia nonnulla propter ipsum sustinere. Nam & postquam ostendit se eis quia verè & non putatiuè resurrexisset, manducauit cum eis & bibit. Et sic videntibus eis assumptus est cum carne ad eum qui miserat illum, in qua & iterum venturus est cum gloria & virtute

A virtute, secundum quod dictum est ab angelis ad Apostolos: Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum ascendentem in cælum. Si ergo sine corpore dicunt eum venturum esse in consummationem seculi, quomodo visuri sunt eum illi qui compunxerunt in eum, cognoscentes plangent inter se? Nam incorporeum, neque species, neque figura, sed neque effigies quidem aliqua animalis formæ haberi poterit, in qua fixuræ clauorum vel lanceæ foramen apparreat propter simplicitatem naturæ. Hæc autem moneo vos charissimi, sciens quia & vos sic habetis, præcustodio autè vos à bestijs hominum figuras habentibus, quas non solum deuitare, sed etiam fugere oportet vos. Tantum orate pro illis, vt fortè poeniteant. Si enim putatiuè in corpore fuit Dominus, & putatiuè crucifixus est, ergo & ei putatiuè ego victus sum. Quare autem & meipsum tradidi ad mortem, ad ignem, ad gladium, ad bestias? Sed non putatiuè, sed verè omnia sustineo propter Christum, ad compatiendum ei, ipso me confortante, quia non est mihi tanta virtus. Quem profectò quidam ignorantes negauerunt, & consentiunt, magis mendacio quàm veritati, quibus nec persuaserunt prophetæ, neque Lex Moysi, sed nec nunc vique Euangelium, nec nostræ speciales passiones. Nam & de nobis hoc ipsum sentiunt. Quid enim me iuuat, siue me quis laudauerit, Dominum autem meum blasphemauerit, si non eum confessus fuerit incarnatum esse Deum? Hoc autem qui non dixerit, perfectè eum negat, sicut mortuum baiulans. Nomina verò eorum infidelia non mihi est nunc visum scribere, sed neque contingat mihi vt mentionem eorum faciam donec poeniteat. Nemo seipsum seducat. Si enim non crediderit Christum Iesum in carne fuisse conuersatum, & confessus fuerit crucem eius, & passionem & sanguinem, quem effudit pro mundi salute vitam æternam non consequetur, siue rex, siue sacerdos, seu princeps, seu priuatus, seu dominus, siue seruus, seu vir, siue mulier, qui capit, capiat, & qui audit, audiat. Locus ergo & dignitas atque diuitiæ neminem inflent, ignobilitas & paupertas nullum humiliet. Sed cum his omnibus fides eius sit in Deum & in Christum, & spes fructibus futurorum bonorum cum dilectione quæ est circa Deum & circa proximum. Dilige enim dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum. Sed & Dominus dicit: Hæc est vita æterna, vt cognoscat te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum, & illud Ioan. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem. In his enim duobus mandatis tota lex pendet & Prophetæ. Dicit ergo eis qui taliter docent, quomodo legem ponunt, incognitum esse patrem Christi prædicantes? Quomodo etiam, quum infidelem inimicitiam inuicem habet, dilectionem autem futurorum negligunt, præsentiam dissimulant, quæ ventura sunt tanquam præsentia esse putant, & tanquam somnia & phantasia existimant, mandata contempnunt, viduam & orphanum despiciunt, victum derident, resurrectionem negant? Huiusmodi omnes nepotes sunt illius inueterati malorum spiritus, qui & Adam per mulierem mandatum transgredi persuasit, qui & Abel per Cain occidit, qui & Iob decipere conatus est, qui & Iehu filio Iosedech resistere tentauit, qui & Apostolorum fidem subuertere voluit, & Iudeorum multitudinem aduersus Dominum suscitauit, qui & nunc operatur in filijs diffidetiæ, à quibus eruat nos dominus Iesus Christus, qui Patrem deprecatus est, vt non deficeret fides Apostolorum, non quòd non sufficeret custodire eam, sed gaudens de Patris eminentia, ipsum deprecatus est pro eis. Dignum est ergo à talibus abstinere, & neq; proprium cum his, neque commune colloquium habere, sed intendere Legi & Prophetis, & euangelizantibus vobis salutare verbum. Nefandas verò hæreses & schismata facientes fugite, sicut principatum malorum. Omnes Episcopum sequimini sicut Christus Iesus Patrem, presbyteros sicut Apostolos, diaconos autem veneramini sicut Dei mandato ministrantes. Nemo præter Episcopum aliquid agat eorum, quæ ad Ecclesiam pertinent, firma Eucharistia reputetur quæ ab Episcopo concessa fuerit, vbi episcopus præsens fuerit, illuc & plebs cõgregetur, sicuti & vbi Christus est, om-

nis coelestis militia adest, tanquam principi militiæ virtutis Domini, & ipse est dispensator totius intelligibilis naturæ. Propterea nõ licet sine episcopo neq; offerre, neq; sacrificium immolare, neq; missas celebrare. Sed si ei visum fuerit secundũ beneplacitũ Dei, tunc demũ tutum & firmũ erit. Ergo omnia quæcunq; agitis & facitis iam mutabilia sunt, vt corrigamus nos in Deo, quũ tempus habemus pœnitendi. Quod enim incertũ est, non habet confesionẽ. Ecce enim homo (inquit) opera eius cum eo. Sicut scriptũ est: Honora (inquit) fili deũ & regem. Ego autẽ dico, honorate quidem Deũ, & autorem omniũ & Dominũ, Episcopum autẽ tanquã principem sacerdotum, imaginem Dei ferentem, principatũ quidem secundũ Deum, sacerdotium verò secundum Christũ, & post hunc honorare oportet etiam regẽ. Nemo enim potior est Deo, neq; similis ei, neq; Episcopo honorabilior, in Ecclesia sacerdotiũ Deo gerenti pro mundi salute, neq; regi quis similis est in exercitu, pacem & benevolentiam omnibus principibus cogitanti. Qui enim honorat Episcopum, honorabitur à Deo: & qui inhonorauerit eum, à Deo inhonorabitur. Si enim quis contra regem insurgens, damnatione dignus est, quomodo ultionem euadere poterit, qui præter Episcopum aliquid egerit? Sacerdotium enim summa est omniũ bonorũ, quæ in hominibus consistunt, quod si quis inhonorauerit, Deum inhonorat & Dominum Iesum Christum primogenitũ totius creaturæ, & solum natura principem sacerdotẽ Dei. Omnia benè vobis ordinate, quæ mandata sunt in Christo. Layci diaconis subditi sint, diaconi presbyteris, presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, sicut ipse patri. Secundũ quod vos me refecistis fratres, & vos Dominus Iesus Christus. Absentẽ me & præsentem dilexistis, retribuatur vobis Deus propter quem tanta in vinculo eius ostendistis, & siquidem non sufficiens, sed tamen deuotio vestra grandis est. Si quis enim honorauerit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedẽ prophetę accipiet. Manifeste & qui honorat vincitũ Christi Iesu, mercedem martyrum accipiet. Philoni & Gaio & Agathopo, qui me sequuntur in verbo Dei, qui sunt ministri Christi, benefecistis suscipiendo eos sicut ministros Dei, qui & maximas gratias agunt Domino pro vobis, quoniã refecistis eos omnibus modis. Nihil vobis reputabitur ad Peccatũ de ijs, quẽ eis impendistis. Det vobis Dominus inuenire misericordiã apud Deũ in illa die, pro animabus vestris spiritus meus & vincula mea sint, quæ nõ spreuistis, & nõ erubuitis. Hæc est perfecta spes in Christo Iesu. Orationes vestræ appropinquauerunt ad Antiochenã Ecclesiam, cui & pacifici estis. Vnde & vincitũ oēs saluto, & nõ sum dignus esse vltimus eorũ. Sed secundũ Dei voluntatem dignus effectus sum, nõ ex mea prouidentia, sed ex gratia Dei. Quam opto perfectam mihi tribui, vt per vestras orationes Deũ merear adipisci, vt opus vestrũ perfectum sit in cœlo & in terra. Decet ergo vos in honorem Dei curam agere Deo dignæ Ecclesiæ Dei quæ est in Syria, & gratulari eis qui pacifici sunt, & perceperunt suam magnificentiam, & restituta est in corpore eorum. Sed mihi visum est mittere illuc cum epistola, vt glorificent tranquillitatem quæ eis secundò contigit, & quietem. Ego verò merui portum tutissimum orationibus vestris, quum sitis perfecti, perfecta cogitate, sentite, sapite, volentibus enim vobis benè agere, etiam Deus paratus est vobis præstare. Salutat vos dilectio fratrum vestrorum quæ est in Troia, vnde & scribo vobis per Burgum, quem misistis mecum vnã cum Ephesijs fratribus vestris, qui me refecit in omnibus, & debuerant quidem omnes imitari, quia exemplum est ministerij Dei, retribuere ei Dominus gratiam in omnibus. Saluto Deo dignum episcopum vestrum Polycarpum, & Deo decentissimum presbyterum, & Christophorus diaconus meus, & conseruus, & specialiter, & generaliter, omnes in nomine Domini Iesu Christi, & in sanguine ipsius, & in passione, & in resurrectione carnali, & spirituali, in vnitæte Dei & vestra. Gratia vobis, & misericordia, & pax, & patientia in omnibus in Christo. Saluto domos fratrum meorum cum vxoribus & filijs, sed & virgines & viduas incolumes estote in virtute Dei patris. Salutat, vos Philon condiaconus, qui est mecum. Saluto domum Graniæ, quam opto firmari in fide & deuotione

A & deuotione carnali & spirituali. Saluto Alcẽ desiderabile nomen mihi, & Daphnium spiritualem & bonum filium. Et omnes nominatim incolumes estote in gratia Dei & domini nostri Iesu Christi, repleti spiritu sancto & sapientia sancta atque diuina, Amen.

AD POLYCARPVM EPISCOPVM SMYRNENSIVM de illuminatis, Epistola VIII.

Ignatius Episcopus Antiochiæ, qui & testis Iesu Christi, Polycarpo Episcopo Smyrnenfium.

Suscipiens autem tuam sententiam tanquã super immobilem petram fundatam, quoniam desiderio promerer: faciem tuam immaculatam, quam acquisiui in Domino, rogo te gratia Dei, qua indutus es, adijcere ad cursum tuum, & rogare omnes vt saluentur in Christo. Defende locum tuum in omni diligentia. Vnitatis curam habeto, qua nihil melius est. Omnes baiula, quomodo & te Christus. Omnes suffer in dilectione, orationibus indefinenter vaca, ampliorem prudentiam quam habes postula. Vigila in obdormibilem spiritum possidens. Secundum adiutorium Dei loquere. Omnium infirmitates porta vt perfectus athleta, quomodo & Dominus omnium. Ipse enim (inquit) infirmitates nostras portauit, & languores nostros abstulit. Vbi enim magnus fuerit labor, ibi etiam maius lucrum est. Si bonos discipulos amaueris, non est tibi gratia, magis pestiferos subiuga in mansuetudinem. Non omne enim vulnus vno emplastro curatur, a credines atque vehementias, embrocha compesce. Astutus esto vt serpens, & simplex vt columba. Propheta enim ex anima, & corpore carnaliter & spiritualiter extas, vt omnia quæ ostensa fuerint, in facie corrigas. Quæ autem tibi inuisibilia fuerint, pete vt tibi manifestentur, vt tibi nihil restet, sed totius gratiæ abundans sis. Tempus deposcit te tanquã gubernatorem prosperum petere, & sicut naui periclitanti, portum aptum ad salutem requirere. Sic & te Dei athletam præsta, vt vestem incorruptionis & vitam æternam percipias, pro qua & tu confidis in omnibus. Pro anima tua ego efficiar, & vincula mea quæ dilexisti, qui se arbitrantur fide dignos esse, & aliter docent, non te circumueniant, sed sta firmus sicut incus quæ percutitur. Magni enim athletæ est vapulare & vincere, maximè autem pro Deo omnia oportet nos sustinere, vt ipse sustineat nos in regno. Plurimum adde ad festinationem, continuanter curre, tempora cognosce, vt in ipsis semper vincas. Hic est enim stadiũ, illic corona expectat Christum filium Dei, in temporalem in tempore, inuisibilem natura, visibilem in carne, impalpabilem & intactum, vt corporeum verò propter nos & contrectabilem, impasibilem vt Deum, pasibilem verò propter nos vt hominem, Amen.

AD ANTIOCHENSES EX PHILIPPIS, Epistola IX.

Antiochia ciuitas est Syria, prima Petri Apostoli sedes, prima in qua Christiani (qui baptismum susceperunt) à Christo nũcupari cœperunt, in qua Paulus & Barnabas ordinati sunt, qua & postea diui Ignatii moderationibus credita est, à qua Antiochenfes.

Ignatius qui & Theophorus, Ecclesiæ Antiochenfi misericordiam à Christo consecutæ, habitanti in Syria (quæ prima Christi cognomen accepit) quæ est in Antiochia, in Deo patre, & domino Iesu Christo salutem.

Euia mihi & inerosa fecit Dominus vincula, quum didicissem E
 pacificos vos esse, & in omni concordia carnali & spiritali vos
 transigere. Rogo igitur vos ego vinctus in Domino, dignè am-
 bulare in ea vocatione qua vocati estis, custodientes vos ab intro-
 euntibus hæresibus malignis, ad seductionem & perditionem con-
 sentientium eis, intendere autem Apostolorum doctrinæ & legi,
 atque Prophetis credere, omniumq; Iudæorum aut Paganorum errorem abijcere,
 & neque deorum multitudinem admittere, neque Christum ad excusationem vni-
 us Dei negare, Mose fideli famulo Dei ad populū dicente: Dominus Deus tuus De-
 us vnus est. Et vnum atque solum prædicans Deum, confessus est statim etiam Do-
 minum nostrum dicens: Pluit Dominus super Sodomam & Gomorram ignem &
 sulphur à Domino de cælo. Et iterū dixit: Deus: Faciamus hominem ad imaginem
 & similitudinem nostram. Et rursus: Et fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fe-
 cit illum. Et paulò post: Ad imaginem Dei fecit hominem. Et quia nasciturus erat
 homo, sic ait: Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester sicut me. Nam &
 Prophetæ ex persona Dei dixerunt: Ego Deus primus & ego post hæc, & præter me
 non est Deus. Hoc autem de patre omnium dixerunt. De domino nostro Iesu Chri-
 sto rursus Prophetæ proclamauerunt, dicentes: Ecce puer natus est nobis, & filius
 datus est nobis, cuius imperium est desuper, & vocabitur (inquiunt) nomē eius ma-
 gni consilij angelus, admirabilis consiliarius, Deus fortis, potestatem habens, prin-
 ceptis pacis. Nam & de incarnatione eius ex virgine dicunt: Ecce virgo concipiet in
 vtero. & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Et de passione eius nihil
 ominus adiecerunt dicentes: Sicut ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus co-
 ram tondente sine voce. Et iterum ipse de seipso referens dicit. Ego autē sicut agnus
 innocens ductus sum ad immolandum. Nam euangelistæ vnum solum testantes ve-
 rum Deum esse Patrem, etiam ea quæ ad dominum nostrum Iesum Christum perti-
 nent, non prætermiserunt, sed potius exactè scripserunt dicentes: In principio erat
 verbum, & verbum erat apud Deū, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud
 Deum, & omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Sed & de incarna-
 tione eius subiunxerunt, dicentes: Et verbum caro factum est, & habitauit in no-
 bis. Et iterum: Liber (inquiunt) generationis Iesu Christi filij David, filij Abra-
 hæ. Apostoli quoq; Christi asserentes quia Deus vnus est, adiecerunt dicentes: Vnus
 Deus vnus & mediator Dei & hominum. Et de incarnatione eius ac passione eius
 non erubuerunt, sed potius fiducialiter subiunxerunt, dicentes: Homo Christus Ie-
 sus, qui dedit semetipsum pro seculi vita. Omnis ergo qui vnum Deum annunciat,
 intercipit autem Christi diuinitatem, filius est diaboli, & inimicus omnis iustitiæ.
 Qui autem non confitetur Christum filium eius esse, qui fecit mundum, sed alteri-
 us cuiusdam, incogniti præter eum quem prædicat Lex & Prophetæ, hic organum
 est ipsius diaboli. Quicumque autem incarnationem Christi recusat, & crucem eius
 erubescit, propter quam ego vinctus sum, hic est Antichristus. Quicumque verò pu-
 rum hominem dicit esse Christum, maledictus est secundum dictum Prophetæ, non
 in Deum fidens, sed in hominem tatum. Propterea & infructuosus est quemadmo-
 dum Thamariscus quæ est in deserto. Hæc scribo vobis, quū sim Christi nouella oli-
 uæ, non ignorans vos taliter sapere, sed præcustodio vos sicut pater filios suos. Vide-
 te ergo malignos operarios, inimicos crucis Christi, quorum finis est interitus, quo-
 rum Deus venter est, quorum gloria in confusione eorum, videte canes rabidos, ser-
 pentes super pectus repentes, dracones squamosos, & aspides, basiliscos, scorpiones.
 Hi enim sunt thoes, vulpes, & simiæ, humana imitantes. Pauli & Petri sancti estis di-
 scipuli, nolite perdere depositum quod vobis commendauerūt. Memento dignè
 beatiss. Enodij pastoris vestri, qui primus vobis ab Apostolis antistes ordinatus est.
 Non confundamus patrem, sed efficiamur certi filij & non adulterini. Scitis quali-
 ter couersatus sum inter vos. Quæ ergo præsens dicebam vobis, hæc nunc & absens
 scribo

A scribo vobis. Si quis non diligit dominum Iesum, sit anathema. Imitatores mei esto-
 te, pro animabus vestris ego efficiar quando Christum meruero adipisci. Memento
 te vinculorum meorum. Presbyteri pascite gregem qui vobis commissus est, donec
 ostendat Deus eum qui futurus est in vobis rector. Ego autem nunc festino, vt Chri-
 stum lucrifaciam. Diaconi agnoscant cuius sint dignitatis, & studeant esse inculpa-
 biles, vt sint Christi imitatores. Populus subditus sit presbyteris & diaconis, virgines
 agnoscat, cui se consecrauerunt, viri diligant vxores memores quia vna vni in princi-
 pio creaturæ datæ sunt in possessionem. Mulieres honorificent viros suos sicut car-
 nem suam, & non audiant proprio nomine eos vocare. Sciant autem solos viros su-
 os compares esse, quibus coniunctæ sunt secundum ordinationem Dei. Parentes
 erudite filios eruditione sancta, filij honorate parentes, vt bene sit vobis, & sitis lon-
 gæui super terram. Domini nolite superbè seruis vti, imitantes patientissimum Iob,
 dicentem, si prauè iudicauit seruum aut ancillam meam, iudicet ego ab eis, quid enim
 B faciam, si interrogationem fecerit Dominus de me? & cætera quæ sequuntur, bene
 nostis. Serui nolite iracundiam in aliquos prouocare dominos, ne fortè aliqui malè
 faciant vobis, & vos ipsi vobis eritis rei. Nemo ociosus manducet, ne vagus fornicari-
 us efficiatur. Ebrietas, iracundia, inuidia, multiloquium, clamor, blasphemia non
 nominentur in vobis. Viduæ non in delitijs agant, ne per luxuriam abijciant ver-
 bum. Cæsari subditi estote in ijs quibus sine periculo est ipsa subiectio. Principes no-
 lite exasperare, ne detis occasiones aduersum vos quærentibus eas. De malificijs au-
 tem & veneficijs vel homicidio ex abundanti est scribere vobiscum, quando hæc
 etiam in gentibus abominabile sit agere. Hæc autem non sicut Apostolus præcipio,
 sed sicut vester conseruus, commemorans vobis. Saluto sanctum presbyteretum ve-
 strum. Saluto sanctos diaconos, & desiderabile mihi nomen eius, quem reseruari
 post me in spiritu sancto, quum Christum meruero adipisci, pro cuius anima ego ef-
 ficar. Saluto subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laborantes, exorcistas, at-
 que confessores. Saluto custodes sanctarum portarū diaconissas quæ sunt in Chri-
 sto. Saluto susceptrices Christi virgines, quas ego nutriui in domino Iesu. Saluto
 pudicissimas virgines. Saluto plebem Domini à minimo vsque ad maximum, & om-
 nes sorores meas in domino. Saluto Cassianum hospitem meum, & coniugem eius,
 & amabiles natos eius. Salutat vos Polycarpus dignè decentissimus Episcopus, qui
 & curā vestri gerit, cui & cōmendauit vos in Domino, & omnis Ecclesia Smyrnenis
 memor est vestri in oratione apud Deū. Salutant vos Onesimus Ephesiorum pastor.
 Salutant vos Damas Magnesiæ Episcopus. Salutant vos Polybius Trallianorū antistes.
 Salutant vos Philon & Agathopus diaconi, qui me sequuntur. Salutate inuicem in
 osculo sancto. Hæc aut à Philippis scribo vobis. Incolumes vos ille qui est solus vni-
 genitus per illū qui ante secula natus est, spiritu & carne custodiat, & videam vos in
 Christi regno Saluto eum qui pro me futurus est princeps vester, quem & acquisiui
 in Christo. Incolumes estote Deo & Christo illuminati spiritu sancto, Amen.

D *AD HERONEM ECCLESIAE ANTIOCHENAE*
Diaconum, quem ei Dominus ostendit sessurum in sede
ipsius ex Philippis, Epistola X.

Ignatius qui & Theophorus, Deo honorabili, desiderabili,
 pudico, Christifero, spiritifero in fide & dilectione Heroni di-
 acono Christi ministero Dei, gratia & misericordia & pax ab
 omnipotente Deo & Christo Iesu domino nostro vnigenito
 filio eius, qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, vt redime-
 ret nos de hoc præsentis seculo in ligno, & saluos faceret in re-
 gnum suum cœleste.

Ogo te in Domino adijcere ad cursum tuum, defendere dignitatem tuam, concordia quæ est ad sanctos curam gerere. Infirmiores suffer, vt adimpleas legem Christi. Ieiunijs & orationibus vaca, sed nõ ultra mensuram, ne te ipsum deicias. Vno & carnibus non ex toto abstineas, non enim ex toto sunt abominabiles. Bona (inquit) terra comedetis, & carnes & holera manducabitis. Sed & vinum lætificat cor hominis, & oleum exhilarat, & panis confirmat. Sed & mensuratè & ordinatè, tanquàm Deo concedente. Quis enim manducat, aut quis bibit præter eum? Quoniam quicquid bonum est, & quicquid optimum est, est ipse. Læctioni intende, vt non solus ipse scias leges, sed etiam alij eas expone, vt Dei athleta. Nemo militans Christo implicat se negocijs secularibus, vt placeat ei cui se probauit. Sed nec vi athleta coronabitur, nisi legitimè certauerit. Pro anima tua ego vincetus sum. Omnis igitur qui dixerit præter illa quæ tradita sunt, tametsi fide dignus sit, tametsi ieiunet, tametsi virginitatem seruet, tametsi signa faciat, tametsi prophetet, lupus tibi appareat in grege ouium corruptionem operans. Si quis crucem negauerit, & passionem erubuerit, sit tibi tanquàm aduersarius, tametsi substantiam suam pauperibus distribuatur, tametsi montes transferat, tametsi corpus suum combustioni tradat, sit tibi execrabilis & abominabilis. Si quis infalsauerit legem & prophetas, quos Christus præfens adimpleuit, sit tibi tanquàm Antichristus. Si quis hominem tantum dixerit Dominum, Iudæus est, Christi interfector. Viduas honora, quæ verè viduæ sunt. Pupillos tuere. Deus est enim pater pupillorum, & iudex viduarum. Sine episcopis nihil agas, sacerdotes enim sunt tu verò minister sacerdotum. Illi enim baptizant, sacerdotium agunt, ordinant, manus imponunt, tu verò eis ministras, sicut sanctus Stephanus Iacobo, & cæteris presbyteris in Hierosolymis. Congregationem noli negligere, nominatim omnes require. Nemo adolescentiam tuam contemnat, sed forma est fidelium in verbo & conuersatione. Domesticos ne confundas, communis est enim nobis & ipsis natura. Mulieres noli execrari, ipsæ enim pariunt & nutriunt. Diligi ergo oportet eas generationis causa tantum in Domino, quia sine muliere vir omnino generare non potest. Honorare ergo oportet eas, vt cooperarias generationis, quia neque vir sine muliere, neque mulier sine viro aliquando originem sortiri poterit, nisi in solis illis protoplastis, quia corpus Adæ ex quatuor elementis est factum, Eua verò de latere Adæ, gloriosum verò habitaculum Domini de sola virgine. Execrabilis quidem videtur legitima commixtio, sed Deo condecens est ipse generatio. Decebat enim opificem non secundum humanam consuetudinem natiuitate uti, sed gloriosè & nouè, vt decebat nasci factorem. Superbiam fuge. Superbis enim Deus resistit. Falloquium execrare, perdet enim omnes (inquit) qui loquuntur mendacium. Inuidiam caue, autor enim eius est Diabolus, & successor ipse Cain fratri inuidens, & de inuidia homicidium perpetrans. Sorores meas mone Deum diligere, & solis viris suis sufficere debere. Similiter fratres meos mone suis coniugibus sufficere debere. Virgines custodi, tanquàm Christi sacramenta. Longanimis esto, & multus sis prudètia. Pauperibus secundum quod habueris, benefacere ne neglexeris. Eleemosyna enim & fide purgantur peccata. Te ipsum castum custodi tanquàm Dei habitaculum. Templum Christi constitutus, & organum spiritus sancti existes, scito quomodo te nutrierim. Et si minimus quidem sum, æmulator meus esto, & imitare conuersationem meam. Non enim glorior in mundo, sed in domino. Heronem filium meum moneo, vt qui gloriatur, in Domino gloriatur, cuius & memini filij desiderabilis cui custos fiat ille vnigenitus Deus & Dominus Iesus Christus, nõ omnibus credere, neque de omnibus præsumere, ne quis te subintret. Multi enim ministri sunt Satanæ, & qui citò credit, leuis est corde. Memento Dei & nunquam peccabis. Noli esse duplex animo in oratione tua, beatus est enim qui non dubitauerit. Credo ergo in Patrem Domini nostri Iesu Christi, & in vnigenitum filium eius, quia ostendit mihi Heronem in sede mea. Ergo adde ad cursum tuum, præcipio tibi

coram

coram Deo qui est super omnia, & coram Christo præfente, & spiritu sancto, & coram ministrantibus legionibus, custodi depositum meum quod ego & Dominus Christus commendauimus tibi. Et ne indignum te iudicaues eorum, quæ ostensa sunt mihi de te à Domino. Commendo ergo tibi Ecclesiam Antiochenam. Commendauimus vos Polycarpo in Domino Iesu Christo. Salutant te episcopi Onesimus, Vitus, Damas, Pilybius, & omnes à Philippis, vnde scripsi tibi. Saluta Deo decentes presbyteros. Saluta sanctos condiaconos tuos, quos ego enutriui in Domino in carne & spiritu. Saluta populum domini à minimo vsque ad maximum, secundum omnia quæ tibi commendo, sicut Moyses Iesu duci exercitus, & non tibi videatur onerosum quod dictum est de te, & si tales non sumus quales illi fuerunt, sed tamen oramus vt tales simus, quia filij Abraham sumus. Confortare ergo Heronem potenter, & age viriliter. Tu enim introduces, & educes ex hoc nunc populum Domini qui est in Antiochia, & non erit synagoga Domini sicut oues non habentes pastorem. Saluta Casianum hospitem meum, & illam pudicissimam eius coniugem, & dilectissimos filios eorum, quibus det Deus inuenire misericordiam apud Deum in illa die ministrationis quæ est ad nos, quos & commendo tibi in Christo. Saluta eos qui sunt in Laodicia fideles omnes secundum nomina in Christo. Eos qui sunt in Tarso noli negligere, sed assiduè eis intende confirmans eos in Euangelio. Mariam episcopum qui est Neapoli secus Zarbo saluta in Domino. Intende etiam pudicissimam Mariam filiam meam, quæ est abundè doctissima, & ei quæ in domo eius Ecclesie, quæ facta est mihi pro anima mea exemplum pijsimarum mulierum. Sanum te & in omnibus probabilem pater Christi æuo longiore per ipsum vnigenitum suum custodiat ad vtilitatem Ecclesie. Incolumi in Domino ora pro me, vt consummem, Amen.

AD EPHESIOS DE VNITATE
ex Smyrna, Epistola XI.

Ephesus ciuitas in Asia, ab Amazonibus olim condita, sepulchro Ioannis Euangelista dilectissimi Apostoli celebris, à qua & Ephesij.

Ignatius, qui & Theophorus, benedictæ magnitudine repletæ Dei patris, & prædestinatæ ante secula, vt sit semper in singulari gloria inconuertibilis & adunata, & electa in passione vera, in voluntate Dei patris & Domini nostri Iesu Christi, saluatoris, Ecclesie beatitudine digne quæ est Ephesi in Asia plurimam in Christo Iesu & immaculato gaudio, Salutem.

Vt cepi vestrum in Domino multum desiderabile nomen quod possidetis natura iusta secundum fidem & dilectionem in Christo Iesu saluatore nostro, cum sitis imitatores humanitatis Dei, vt viuificati in sanguine Christi regenerationis. charitatis geminum opus consummate, audientes me de Syria vincitum pro Christo spe communi confidentem orationibus vestris vt merear Romæ bestijs dimicare, vt per martyrium possim discipulus eius esse qui pro vobis seipsum obtulit Deo hostiam & oblationem in odorem bonæ suauitatis. Quoniam ergo suscepi multitudinè in nomine Domini Christi in Onesimo dilecto scriptore nostro, vestro autem Episcopo, obsecro eum secundum Iesum Christum diligere vos, & vos omnes

omnes in concordia eius in ipso esse. Benedictus enim Deus qui vobis talibus talem Episcopum donauit habere in Christo. Pro conseruo nostro autem Burro secundum Deum diacono vestro, & in omnibus benedicto, deprecor permanere eum immaculatum in honore Ecclesiae, & beatissimi Episcopi vestri. Crocus verò Deo dignus, quem tanquam exemplar dilectionis vestrae suscepi, in omnibus me refecit, & catheram meam non erubuit, simul cum Honesiphoro & Burro & Euplo & Phrontone, quibus refrigeret pater Domini nostri Iesu Christi, per quem vos omnes in dilectione habui. Acquisiui vos in omnibus siquidem dignus fuero. Dignum est enim omnibus modis glorificare Iesum Christum qui vos glorificauit, ut in vna perfectione perfecti sitis in eodem sensu & in eadem sententia, ut id ipsum dicatis omnes de eo ipso, ut subiecti Episcopo & presbyteris secundum omnia sanctificati. Non precipio vobis quasi aliquis sim. Et siquidem vincitus sum pro nomine Iesu Christi, tamen nec dum consummaui. Nunc etiam initium habeo eruditionis, & alloquor vos tanquam conseruos. Me autem oportebat à vobis commoneri fide, monitione, patientia, longanimitate, quoniam dilectio non permittit me tacere de vobis, propterea praeueni vos ut concurratis dispositioni Dei, quia & Iesus Christus omnia secundum dispositionem patris agit, sicut & ipse in quodam loco dicit: Ego quae placita sunt ei facio semper. Ergo & nos oportet secundum dispositionem Dei viuere in Christo, & æmulari secundum quod Paulus ait: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Vnde & vos docet dispositionem pastorum sequi, qui secundum Deum vos pascunt. Quod etiam ipsi facitis sapienter à spiritu sancto instructi. Illud ergo dignè nominandum, & Deo dignum presbyterium ita coaptatum sit Episcopo, quomodo chordae in cithara colligatae. Ita & ipsi in concordia & consona dilectione, cuius dux & custos est Iesus Christus. Et qui sunt sigillatim omnes vnus chorus fiant, ut consonantes facti in vnitatem, coniunctionem Domini in similitudinem morum recipientes, in vnitatem vnus effecti consensu, Deo patri & dilectissimo filio eius Iesu Christo Domino nostro, secundum quod ipse patrem rogans dicit: Da illis pater sancte, ut sicut ego & tu vnus sumus, ita & hi in nobis vnus sint, Vtile est enim vos sine macula in vnitatem esse coniunctos Deo, imitatores esse Christi, cuius & membra estis. Si ego in paruo tempore talem consuetudinem habui circa Episcopum vestrum, quae non humana sed spiritualis fuit, quanto magis vos beatifico qui pendetis ad eum quomodo Ecclesia ad Dominum Iesum, & ipse Dominus ad Deum patrem suum, ut in vnitatem sibi omnia consonantia sint? Nemo oberret. Si quis non fuerit intra altare, fraudabitur pane Dei. Si enim vnus aut duorum oratio tantam habet virtutem ut Christus in eis consistat, quanto magis sacerdotis & sancti populi supplicatio, consonanter ascendens ad Deum, persuadet praestare eis omnes petitiones in Christo? Qui ergo à talibus separatur, & non conuenerit in congregatione sacrificiorum Ecclesiam primogenitorum descriptorum in caelo, lupus est in grege ouium mansuetam demonstrans figuram. Festinate ergo dilectissimi, subditi esse Episcopo & presbyteris & diaconis. Qui enim istis subditus fuerit, Christo obedit, qui eis hoc concessit. Qui verò eis non consenserit, Iesu Christo non consentit. Qui autem filio non consenserit, non videbit vitam, sed ira Dei manebit super eum. Huiusmodi ergo temerarius & horribilis, & superbus, qui non est subditus potioribus. Superbis enim (inquit) Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Et iterum: Superbi inique gesserunt vsquequaque, Dicit etiam Dominus sacerdotibus: Qui enim vos audit, & qui me audierit, audiet illum qui me misit, & qui vos spernit, me spernit, & qui me spernit, spernit eum qui me misit. Quando enim videtis tacere Episcopum, plus eum timete. Oem itaque quem mittit pater familias pro sua dispensatione, sic nos oportet suscipere quem admodum ipsum qui mittit. Ergo episcopum manifestè sicut ipsum dominum oportet contemplari, Domino assistentem, prospectorem enim verum & acutum in operibus suis

regibus

A regibus oportet assistere, & non assistere hominibus infirmis. Ipse enim Onesimus laudat vestram dispensationem, quia omnes secundum Deum viuitis, & quia nulla haereticus inter vos habitat. Sed nec obeditis alicui, nisi Iesu Christo vero pastori & doctori, & estis quemadmodum Paulus vobis scripsit, vnus corpus & vnus spiritus, quoniam in vna spe fidei conclusi estis. Vnus enim dominus, vna fides, vnus baptisma, vnus Deus & Pater omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus. Vos ergo estote tales, qui à tali eruditi estis, hoc est à Paulo Christifero, & Timotheo. Quidam autem fallaces consueuerunt dolo maligno nomen Christi circumportare, sed aliquanta indigna Deo agentes, & contra doctrinam Christi sapientes, ad interitum suum sibimetipsis consentiunt, quos oportet vos tanquam bestias declinare. Iustus (inquit) declinans euadet interitum, extraneus etenim atque alienus erit ab impiorum perditione. Sunt igitur canes muti, non valentes latrare, rabidi occultè, quos obseruare oportet, insanabilem languorem habentes. Medicus autem non ster, est solus verus Deus vnigenitus, & inuisibilis, Dominus omnium, vnigeniti pater & genitor. Habemus autem medicum etiam Dominum nostrum Iesum Christum ante secula filium vnigenitum, & in principio verbum, postea verò & hominem ex Maria virgine. Verbum enim (inquit) caro factum est, incorporalis in corpore, impassibilis in corpore passibili, immortalis in corpore mortali, vita in corruptione, ut de corruptione, & morte liberet animas nostras, & sanet eas infusas morbo impietatis, & iniquis desiderijs, Nullus ergo vestrum seducatur, quod & de vobis confido, homines enim estis. Quando etenim nihil in vobis fuerit quod vos potuerit conquinare, & tormentum superinducere, secundum Deum viuatis, & erit Christi subiectio vestra, & Ecclesiae Ephesiorum, quae est auxiliatrix, & multum amabilis. Carnales enim spiritualia non possunt agere, neque spirituales carnalia, sicut nec fides ea quae sunt infidelitatis, neque infidelitas ea quae sunt fidei. Vos ergo repleti spiritu sancto, nihil carnale, sed omnia spiritualia agite. Vnusquisque vestrum perfectus sit in Christo Iesu qui est saluator omnium hominum, maximè fidelium. Agnoui enim aliquos ex vobis à via veritatis discedentes, malam doctrinam habere alieni & nequissimi spiritus. Quibus non tribuistis secus viam seminare zizania, obturantes aures ad non suscipiendum errorem qui ab ipsis est praedicatus, scientes quia huiusmodi spiritus est erroris, non ea quae sunt Christi, sed sua loquens, falso loquens etenim est. Sanctus autem spiritus non sua propria loquitur, sed ea quae sunt Christi. Neque Christus sua nunciat. Sermo (inquit) quem audistis non est meus, sed eius qui me misit. De spiritu sancto dicit: Non enim loquetur à se, sed quaecumque audierit à me. De se autem patri: Ego te glorificaui super terram, opus perfecti quod dedisti mihi ut facerem, manifestavi nomen tuum hominibus. De spiritu sancto ait: Ille me glorificabit super terram, quia de meo accipiet & annunciabit vobis. Ergo vterque eorum ipsum glorificat, à quo & accepit quod faceret, & ipsum praedicat atque eius verba pronuncia. Erroris autem spiritus seipsum praedicat, sua prophetia dicens, sibi placens etenim est, & seipsum glorificat. Acerbus namque est, plenus existens falso loquio, seductor, lubricus, superbus, arrogans, verbosus, dissonus, immensuratus, nigriformis, tumidus, de cuius operationibus liberauit nos Iesus Christus, fundans nos super petram tanquam lapides electos (qui apti sunt ad aedificium Dei patris, eleuari in altum à Christo qui pro nobis crucifixus est) confortatas spiritu sancto, in fide introductos, in spe & dilectione eleuatos à terra in caelum, ambulantes immaculatè. Beati enim (inquit) immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Via enim sine errore est Iesus Christus, sicut ipse ait: Ego sum via, veritas & vita. Deducit autem haec via ad Patrem. Nemo enim (inquit) veniet ad Patrem nisi per me. Beati ergo estis vos Deiferi, Christiferi, spiritiferi, templiferi, in omnibus ornati in mandatis IESU CHRISTI, regnum sacerdotale, gens sancta, populus in acquisitionem. In quibus exultans, dignus effectus sum, per quos scribo, alloqui sanctos qui sunt Ephesi, fideles in CHRISTO IESU. Gaudeo enim in vobis quia veritati

non

non intenditis, neque ea quæ secundum carnem sunt diligitis, sed ea quæ secundum Deum sunt. Sed pro alijs hominibus orate indefinenter. Est enim in illis spes, ut Deum mercantur adipisci. Nunquid qui cadit (inquit) non adiciet ut resurgat? aut qui auertitur, non conuertetur? Conuertemini ergo ad doctrinam, estote ministri Dei, & os Christi. Dicit enim Deus: Si abduxeritis preciosum ab indigno, os meum eritis. Estote ergo ad iracundias eorum humiles, renunciate blasphemijs eorum, vos vero orationi instante, illis errantibus vos stabiles estote radicati in fide. Vincite eorum ferocem consuetudinem per vestram mansuetudinem, & iracundiam per lenitatem. Beati enim (inquit) mites. Nam & Moyses mansuetus supra omnes fuit, & David mitis valde. Propter quod Paulus monet dicens: Seruum autem Domini non oportet litigare, sed mitem esse, ad omnes docibilem, patientem, cum omni modestia corripientem eos, qui resistunt veritati. Nolite festinare, vlcisci volentes vos. Si reddidi retribuendis mihi mala, fratres eos faciamus per mansuetudinem. Dicit itaque his qui oderunt vos, fratres nostri estis, ut nomen domini glorificetur. Imitemur scilicet Dominum, cui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur, cum crucifigeretur non contradicebat, sed pro inimicis suis orabat dicens: Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Cui plus nocetur, ampliora sustineat. Beatus qui abiectus & reprobatus fuerit propter nomen Domini, ipse etenim verus est Christi. Videte ne herba Diaboli inueniatur in vobis, amara etenim est & falsa. Ergo sobrii estote & casti in Christo Iesu, iam enim nouissima tempora sunt. Reuertamur & timeamus longanimitatem dei, & non simus diuitiarum aut vtilium rerum appetitores. Futuram iracundiam plus timeamus quam presentem gratiam diligamus, presens enim gratia est ut inueniamur in Christo Iesu, & in veritate viuamus. Extra hoc autem, nec respirare oportet aliquando. Hæc est enim spes mea, hæc exultatio, hæc denique indeficientes diuitiæ. In quo & vincula mea à Syria Romam usque suffero spirituales margaritas, in quibus mihi contingat consummari orationibus vestris, participem passionum Christi communem & mortuis eius fieri & à mortuis resurrectionis & vitæ æternæ, quam mihi contingat percipere, ut in forte Ephesiorum Christianorum inueniar. Qui & cum Apostolis semper conuersati sunt in virtute Iesu Christi, Paulo, Ioanne, & Timotheo fidelissimo. Scio qui sunt & quibus scribo. Ego itaque minimus sum, & supplex sub periculis & iudicijs & longè constitutus, vos vero consecuti estis misericordiam firmi in Christo. Traditus sum autem propter Deum generi interfectorum à sanguine Abel iusti ad sanguinem Ignatij minimi. Pauli enim sancti estis comministri, & testimonium consummatis eius qui est vas electionis. Sub vestigia eius merear inueniri & cæterorum sanctorum, quando Iesum Christum meruero adipisci, qui semper in suis orationibus memor sit vestri. Festinate ergo frequenter accedere, ad eucharistiam & gloriam dei. Quando enim assidue hoc ipsum agitur, expelluntur potestates Satanæ, qui actus suos conuertit in sagittas ignitas ad peccatum. Vestra autem concordia & consonans fides, ipsius est interitus, & consentaneis eius tormentum. Nihil enim melius est quam pacem habere, in qua omne telum euacuatur aëreorum & terrestrium spiritum. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, aduersus spiritualia nequitiae in coelestibus. Ergo nolite vos vulnerare in aliqua contagione diaboli, sicuti & Paulus dicit. habetes in Christum spem & dilectionem, quæ est principium vitæ & finis. Principium quidem est fides, finis vero eius est dilectio. Ambæ vero simul iunctæ in unitate factæ hominem Dei perficiunt. Sed & reliqua omnia quæ in beneuolentia sequuntur consummant. Nemo enim fidem annuncians, debet peccare, neque dilectionem possidens, debet fratrem suum odire. Qui enim dixit: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ipse iterum ait, & proximum tuum sicut teipsum. Qui enim annunciant esse Christum, non ex ijs quæ dicunt tantummodo, sed ex ijs quæ agunt agnoscuntur. Ex fructu enim arbor cognoscitur. Melius est cum

A cum igitur tacere & esse, quam dicere, & non esse, quia non in verbo est regnum dei, sed in virtute. Corde enim creditur ad iustitiam, oris aut confessio fit ad salutem. Bonum est igitur docere, sed si fecerit ea quæ dixerit. Qui docuerit & fecerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum. Dominus autem noster & Deus Iesus Christus qui est filius Dei viui, primo videlicet fecit & sic docuit, sicut testatur Lucas, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias. Nihil enim latet dominum, sed etiam occulta nostra coram ipso sunt. Omnia ergo faciamus tanquam, ipso in nobis habitante, ut simus eius templa, & ipse habitet in nobis. Dominus itaque Christus in vobis loquatur, sicut & in Paulo, spiritus sanctus nos doceat quæ sunt Christi respondere. Adiuncti illi nolite errare fratres mei, & ne fitis masculorum concubitores, quia huiusmodi regnum Dei non possidebunt. Qui enim habitacula corrumpunt, morti condemnabuntur. Quomodo non magis qui Christi doctrinam dirumpere conantur, sempiternam damnationem percipient, propter crucem & mortem quam sustinuit Dominus Iesus vnigenitus Dei filius? Cuius doctrinam quicumque deprauauerit, abiectus & pollutum in gehennam projicietur. Similiter autem & omnis homo qui spreuerit quod à Deo accepit, condemnabitur. Qui imperitum pastorem secutus fuerit, & falsam gloriam tanquam veram susceperit, particeps Christi esse non poterit. Quæ enim societas luci cum tenebris? aut Christo cum Belial? aut quæ pars fidei cum infidei? aut templo Dei cum idolis? Dico autem & ego, quæ communicatio veritati ad mendacium? aut quæ societas iustitiæ cum iniustitia? aut veræ gloriæ cum falsa gloria? Propterea vnguentum accepit Deus in capite, ait Ecclesia, ut frangeret in corruptione. Vnguentum enim exinanitum nomen tuum, propterea adolescentulæ dilexerunt te, attraxerunt te naribus, post te in odorem vnguentorum tuorum curremus. Ne vngatur quis foetore huius seculi, sancta Dei Ecclesia non captiuetur ab astutia illius, sicut mulier prima Eua. Quapropter cum simus rationabiles, non efficiamur stulti. Quare plantationem quam à Deo per Christum accepimus, non custodimus sed in iudicium per ignorantiam incidimus: ignorantes gratiam quam accepimus, & nescientes perimus, quia Christi crux infidelibus quidem scandalum, fidelibus autem salus, & vita æternæ? Vbi sapiens, vbi scriba, vbi conquisitor, vbi exultatio dictorum? Filius autem Dei qui ante secula natus est, & omnia dispositione patris constituit, ipse in utero portatus est à Maria secundum dispositionem ex semine Dauid & spiritu sancto. Ecce enim (inquit) virgo in utero concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Ipse enim baptizatus est à Ioanne, ut fidelem faceret ordinationem quæ tradita est Prophetis, à Deo, & latuit principem huius seculi virginitas marie, & partus eius similiter & mors Domini. Tria mysteria clamaui in silentio. Dei enim opera nobis manifestata sunt. Stella in cælo fulsit super omnes quæ ante ipsam erant. Et lux eius inestimabilis & noua atque peregrina apparuit videntibus eam. Cætera vero sidera simul cum sole & luna, corusca facta sunt illi stellæ, illa vero superabat omnes splendore suo, & facta est perturbatio, unde fuisset illa nouitas quæ apparuerat. Hinc hebetata est sapientia huius mundi, iniquitas & malitia exterminabantur, maleficia adnullabantur, magica deridebantur, tenebræ & ignorantia dissipabantur, & tyranni principatus abolebantur, Deo ut homine apparente, & homine sicut Deo operante. Sed neque primo gloria, neque secundo puritas, sed illa veritas & conuersatio principatum accepit à Deo, perfecta omnia in illo constabant, propter quod meditatus est mortis solutionem. State ergo fratres firmi in fide Iesu Christi, & dilectione eius atque resurrectione omnes. In omnibus enim his gratia. In eius nomine congregamini, communiter in vna fide Dei Patris & Christi filij eius vnigeniti & primogeniti totius creationis, secundum carnem quidem ex genere Dauid. Eruditi à paraclito, obedientes Episcopo, & presbytero impreuaricabili sensu, frangentes panem qui est medicamentum immortalitatis, antidotum non moriendi, sed viuendi per Iesum Christum in Deo, catharticum expelles malum, sit in vobis. Pro animabus vestris ego efficiar, & eius quem misistis in honorem domini

ad Smyrnam, vnde & scribo vobis, gratias agens Domino, diligens Polycarpū quomodo & vos. Memores estote mei, sicut & vestri Iesus Christus, qui est benedictus in secula. Orate pro Ecclesia Antiochensium, quæ in Syria est, vnde & vincetus ducor Romam, qui sum vltimus illorum fidelium, vnde sum vltimus ego, dignusque effectus in honorem Dei has sufferre catenas. Incolumes estote in Deo patre, & Domino Iesu Christo, communi spe, in spiritu sancto, Amen.

AD ROMANOS DE SMYRNA PER
Ephesios, Epistola XII.

Roma (à qua & Romani) notior est quam vt historia lucem requirat, Italicarum vrbiū præclarissima, olim iam orbis caput, & vrbs per excellentiam dicta. Et hæc pro communi argumento abunde dicta putentur.

Ignatius, qui & Theopherus, misericordiam consecutæ in magnitudine Dei altissimi, patris Iesu Christi vnigeniti eius filij, Ecclesiæ sanctificatæ & illuminatæ in voluntate Dei (qui fecit omnia quæ sunt secundum fidem & dilectionem Iesu Christi Dei & saluatoris nostri) quæ & præsidet in loco regionis Romanorum, Deo dignæ, eminentia dignæ, beatitudine dignæ, laude dignæ, fide dignæ, fundatæ in dilectione & fide Christi, paternum nomen habenti, spiritiferæ, quam & saluto in nomine Domini omnipotentis, & Iesu Christi filij eius qui est secundum carnem & spiritum, adunatis in mādatis eius, repletis gratia Dei inseparabiliter, & ablutis ab omni alieno colore, atque immaculatis, plurimam in Deo Patre & Domino Iesu Christo, S.

Epsecans Deum obtinui vt videre merear dignos vultus vestros, sicut plurimum optabam, promerere. Vincetus enim in Christo Iesu spero vos salutare, siquidem fuerit voluntas illius, qui dignum me faciat vsq; in finem propositum meum cōsummare. Illa verò principia bonæ conuersationis sunt, siquidem per gratiā meruero sortem meam vsq; in finem sine impedimento percipere. Timeo enim dilectionem vestram, ne ipsa me ledat vobis enim facile est quod vultis facere, mihi autem difficile Deum promereri, tamen potero, si vos peperceritis mihi occasione amicitie carnalis. Nolo igitur vos homini placere, sed Deo sicuti & complacuisse, nec enim ego habui aliquando tale tempus, vt Deum promeruissem. Ergo si & vos tacueritis de me, ego efficior Dei. Si enim dilexeritis carnem meam, iterum forsitan absoluar. Multum enim mihi præstatis, si me offeratis Deo, cum iam altare paratum est vt in dilectione chorus effecti cantetis, Deo Patri in Christo Iesu? quoniam Episcopum Syriæ dignum fecit Deus inueniri in occidente, ab oriente promittens suam passionem, martyrem bonum proficiscentem de mundo ad Deum) vt in ipso oriar. Nunquam læsistis aliquem. alios docuistis. Ego autem rogo vt secundum illa firma quæ docti estis ex omni virtute optetis mihi, vt nõ solùm dicar, sed etiam inueniar Christianus. Si autem inuentus fuero, & dici possim & tunc esse fidelis, quando mundo non comparuero, nihil enim de ijs quæ videntur æternum est. Quæ enim videntur (inquit) temporalia sunt, quæ autem non videntur æterna sunt, non solùm in opere, sed etiam in magnitudinem. Christianitas enim est quæ oditur à mundo, amatur à Christo, quia non est ab hominibus sed à Deo. Si enim essetis (inquit) de mundo, mundus quod suum erat diligeret. Nunc autem quia non estis

estis de mundo, propterea odit vos mundus, sed ego elegi vos, manete in me. Ego scribo omnibus Ecclesijs, & omnibus mando, quia voluntariè pro Deo morior, si nos non præpedieritis. Rogo itaq; vos vt non frustra sit in me dilectio vestra. Sinite me bestiarum esca sim, per quam possim Deum promereri. Triticum enim Dei sum, dentibus bestiarum molar, vt possim panis Dei mundus inueniri: Magis autem bladiamini bestijs, vt mihi sepulchrum sint, & nihil de meo corpore relinquunt, vt non obdormiens grauis alicui inueniar. Non sicut Petrus & Paulus præcipio vobis. Illi enim Apostoli sunt Iesu Christi, ego autem vsq; nunc seruus, sed si passus fuero, liberus ero Iesu Christi & resurgam in eo liber. Nunc disco vincetus nihil mundi concupiscere, aut aliquod vanum. A Syria Romam vsq; cum bestijs depugno per terram & mare die ac nocte vincetus cum decem leopardis, hoc est cum militari custodia, qui ex beneficijs peiores fiunt, in iniustitijs autem eorum magis edoceor, sed ne in hoc quidem iustificor. Vtinam fruar bestijs quæ mihi paratæ sunt, quas & opto mihi veloces esse ad meum interitum, & alluci vt celerius me comedant, ne sicut in alijs terris sint, & non eos tetigerunt. Et si ipsæ noluerint, ego ipsis vim ingeram, ego vrgebo. Ignoscite mihi, ego scio quid mihi expediat. Nunc incipio esse discipulus, nulli æmulator visibilium & inuisibilium, vt Iesum Christum merear adipisci, ignis, crux, bestiarumque; constantia, abscessio, separatio, confractio, dissipatioque; membrorum, interitus totius corporis, & flagella diaboli omnia in me veniant vt Iesum Christum merear adipisci. Nihil me iuuat quæ sunt mundi huius, neque regnū temporale. Bonum enim mihi mori in Christo Iesu, quàm regnare in finibus terræ. quid enim prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animam verò suam perdat? Dominum namque; desidero filium veri Dei & patrem Iesu Christi, ipsum utique; quæro, & illum qui pro nobis mortuus est & resurrexit. Ignoscite mihi fratres, ne mihi impedimenta opponatis ad vitam, Iesus est enim vita fidelium, vt ne velitis me mori, quia vita mors est sine Christo. Dei volens esse, mundo non placeam. Sinite me puram lucem percipere, illuc perueniens homo Dei ero. Concedite mihi vt sim imitator passionū Dei mei. Qui enim vult in seipso habere, intelligat quod volo, & compatiatur mihi sciens quid sit in me. Princeps enim mundi huius diripere me vult, & in iudicio dei mei dirumpere. Nemo ergo de presentibus vobis auxilietur ei, magis autem mei adiutores estote, hoc est Dei. Nolite dicere Iesum Christum mundū honorantes. Facinus in vobis non habitet, neque; si vos præsens rogauero cōsentiat mihi, his autē consentite quæ scribo vobis. Viuus enim vobis scribo desiderans mori pro Christo. Meus enim amor crucifixus est, & non est in me. Aqua autē alia viua manet in me intrinsecus mihi dicens, veni ad patrem, non comedam escam corruptionis, neque; voluptates huius mundi desidero, panē Dei volo, panē cœlestem, panē vitæ, qui est caro Iesu Christi filij Dei viui (qui natus est in nouissimo ex semine Dauid & Abraham) & potū volo sanguinem eius, qui est dilectio incorruptibilis, & vita æterna. Iam nolo secundum homines viuere, hoc autē erit, si vos volueritis, Christo crucifigor, quia iam ego non viuo, viuit verò in me Christus. Per modica scripta rogo vos, ne mihi obseruetis. Credite mihi quia Iesum diligo, quoniam & ipse dilexit me, & seipsum tradidit pro me. Quid retribuā ei pro omnibus quæ retribuit mihi? Ipse autē Deus & Pater domini nostri Iesu Christi, & ipse dominus Iesus Christus manifestauit nobis hæc omnia, quia verū dico, & vos simul condeprecamini mecum vt laborem consequar in spiritu sancto. Nō secundum carnē vobis scripsi, sed secundum dispositionē Dei. Si autē passus fuero, dilexistis me. Sed si reprobatus fuero, odio me habuistis. Mementote in orationibus vestris illius, qui pro me rectorus est ecclesiā, quæ est in Syria. Credite in Domino dicenti: Ego sum pastor bonus, qui visitauit eā, & sit vestra in eo dilectio: Ego autē & erubescō ex ipsis dici. Non enim sum dignus esse vltimus aut purgamentū, sed miserabilis sum nunc, donec Deū merear adipisci. Salutat vos spiritus meus, & dilectio Ecclesiarum, quæ me susceperunt sicut nomen Iesu Christi. Habentes enim me non quasi transeuntem viam meam aspiciebant, & per ciuitatem me deducebāt.

Hæc igitur scribo vobis de Smyrna, per Ephesios beatitudine dignos. Est autem mecum simul cum alijs Crocus desiderabile mihi nomen ex ijs, qui aduenerunt mihi de Syria ad Romam in gloria Dei. Credo vos agnoscere quæ mihi mandastis adhuc proximè constituto. Omnes enim digni sunt Deo, & apud vos me oportet requiescere. Scripsi vobis hæc nono Calendas Septembris. Incolumes estote vsque in finem in patientia Iesu Christi, Amen.

Epistolarum Diui Ignatij martyris finis.

POLYCARPI MARTY-
RIS SMYRNAEORVM EPI-
SCOPI, DISCIPVLI IOANNIS
EVANGELISTAE, AD PHILIPPENSES, Epistola.

Polycarpus & qui cum eo sunt presbyteri, Ecclesie Dei quæ est Philippis, misericordia vobis, & à Deo omnipotente, & Iesu Christo saluatore nostro abundet.

CONGRATVLATVS sum vobis magnificè in Domino nostro Iesu Christo, suscipiens imitabilia verba dilectionis quæ ostendistis in illis, qui præmissi sunt viris sanctis, decoris vinculis connexis, quæ sunt coronæ electæ Deo, illius veri regni, per Dominum nostrum Iesum Christum, & quia firmitas fidei vestræ à principio vsque nunc permanet, & sanctificatur in Domino Iesu Christo, qui sustinuit pro peccatis nostris vsque ad mortem, quem resuscitauit Deus, dissolvens dolores inferni, quem cum non videritis nunc diligitis, in quem nunc non aspicientes, creditis. Credentes autem, gaudebitis gaudio inenarrabili, & glorificato, in quo multi desiderant introire, scientes quia gratia facti estis, non ex operibus, sed in voluntate Dei per Iesum Christum. Propter quod succincti lumbos vestros, seruite Domino cum timore & in veritate dimisso inani vaniloquio & multo errore. Credite ergo in illum qui resuscitauit Dominum nostrum Iesum Christum ex mortuis, & dedit gloriam & sedem in dextra sua. Huic subiecta sunt omnia, coelestia, & terrestria, & subterranea, cui omnis spiritus seruit, qui venturus est iudicare viuos & mortuos. Huius sanguinem requirit Deus ab eis qui non crediderunt in eum qui & resuscitauit eum à mortuis qui & nos resuscitaturus est ad vitam, si fecerimus voluntatem eius, & ambulauerimus in mandatis ipsius, & dilexerimus quæ & ipse dilexit, auocantes nos ab omni iniustitia, hoc est à concupiscentia, ab avaritia, à detractione, à falso testimonio, non reddentes malum pro malo, aut iniuriam pro iniuria, aut contumeliam pro contumelia, aut maledictum pro maledicto. Mementote quod Dominus docēs dixit: Nolite iudicare ne iudicemini: & dimittite & dimittetur vobis, miseremini, & Dominus miserebitur vestri. Qua enim mensura mensi fueritis, remetietur eadem & vobis. Mementote & illius quod dictum est: Beati pauperes spiritu, & qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Hæc autem fratres mei non à meipso imperans scribo vobis de iustitia, sed quoniam vos prouocastis. Propterea quia neque ego, neque similis alius mei poterit sequi sapientiam beati & gloriosi Pauli, qui fuit apud vos, & visus est secundum faciem illis qui tunc erant hominibus, qui docuit certissimè atque firmissimè verbum veritatis, & qui absens scripsit vobis epistolas, ad quas deflectimini vt possitis ædificari in fide quæ data est

A est vobis, quæ est mater omnium nostrum, subsequente spe, præcedente dilectione, quæ est in Deo & in Christo, & in proximo. Si enim quis horum intrinsecus repletus fuerit mandatis iustitiæ, & habuerit dilectionem, longè ab omni peccato. Principium omnium malorum est avaritia. Scitote autem quia nihil intulimus in hunc mundum, neque auferre possimus. Armemur armis iustitiæ, & doceamus nosmetipsos primum ambulare in mandatis Domini, & post hæc mulieres vestras in fide, quæ data est eis, & dilectione, & castitate, amantes suos viros in omni veritate & charitate, diligentes omnes æqualiter in omni continentia. Et filios erudite in omni disciplina, & timore Dei. Viduæ verò pudicæ circa fidem Dei interpellent incessanter pro omnibus, elongantes se ab omnibus diabolicis detractionibus & falso testimonio, & ab omni malo, cognoscentes seipsas, quia sunt sacrarium Dei, quoniam omnia Deus prospicit, & nihil eum latet, neque cogitatio, neque conscientia, neque aliquod abditum cordis. Scientes autem quia Deus non irridetur, debemus dignè in mandatis eius & gloria ambulare. Similiter diaconi inculpabiles sint in conspectu iustitiæ eius, sicut dei & Christi ministri & non hominum, non criminatores, neque detractatores, neque auari, sed omnia tolerantes, in omnibus misericordes, diligentes in omnibus, ambulantes in veritate Domini, qui factus est minister omnium. Huic si placeamus in hoc seculo, percipiemus ea quæ futura sunt secundum quod repromisit resuscitare nos à mortuis. Et si dignè in eo conuersati fuerimus, & si crediderimus conregnabimus cum eo. Iuuenes similiter inculpabiles sint in omnibus omnem ignorantiam præuidentes, refrænantés ab omni malo. Bonum est enim abscindi ab omnibus concupiscentijs, quoniam omnis concupiscentia aduersus spiritum militat, quia neque fornicarij, neque molles, neque masculorum concubitores regnum dei possidebunt, neque illicita facientes. Propter quod abstinere oportet ab omnibus his. Subiecti estote presbyteris, & diaconis sicut Deo & Christo. Virgines casta conscientia ambulate. Presbyteri simplices sint, in omnibus misericordes, omnes ab errore conuertentes, omnes infirmos visitantes, viduas, pupillos, & pauperes non negligentes, sed semper prouidentes bona coram Deo & hominibus.

Abstinete vos ab omnia iracundia & iudicio iniusto. Longè ab omni avaritia estote, non citò consentiatis aduersus aliquem, ne præuaricemur in iudicio, scientes quia debitores sumus peccati. Si ergo deprecamur Dominum vt nobis dimittat, debemus etiam nos dimittere. Ante conspectum oculorum Domini sumus, & omnes oportet nos astare ante tribunal Christi, & vnumquemque pro se rationem reddere. Seruiamus ergo ei cum timore & reuerentia secundum quod Euangelizauerunt nobis Apostoli Domini, & prophetæ annunciauerunt aduentum Domini nostri Iesu Christi. Zelantes bona, abstinete à scandalis & falsis fratribus, qui in vanum portant nomen Domini, qui oberrare faciunt inanes homines. Omnis enim qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, hic Antichristus est. Et qui non confitetur mysterium crucis, è diabolo est. Et qui deuiauerit eloquia Domini ad propria desideria, & dixerit neque resurrectionem neque iudicium esse, hic primogenitus Satanae est. Propter quod relinquentes vanitates multorum, & falsas doctrinas, ad illud quod traditum nobis à principio verbum reuertamur. Sobrii simus in orationibus, ieiunia tolerantes, & supplicationibus petentes omnium prosperatorem Dominum, ne nos inducat in tentationem, secundum quod dicit Dominus: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Indeficientur autem tollemus propter spem nostram & pignus iustitiæ, quod est Christus, qui sustulit peccata nostra in corpore super lignum, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, sed propter nos omnia sustinuit, vt viuamus in ipso. Imitatores ergo efficiamur tolerantiae eius, & si pasci fuerimus pro nomine eius, glorificemus eum, hoc enim iudicium posuit de seipso, & nos hoc credimus. Rogo igitur omnes vos insistere verbo iustitiæ & patientiae, quam oculata fide vidistis, non solum in beatissimo illis Ignatio scilicet & Zozympo & Rufo, sed in alijs qui ex vobis sunt, & in Paulo & in cæteris apostolis confidentes, quia hi omnes qui non in vacuum cucurrerunt, sed in fide & iustitia, & ad debitum sibi locum cum Domino, cui & compasci sunt,

abierunt. quia non hoc seculum dilexerunt, sed eum qui pro ipsis & pro nobis mortuus est, & à Deo resuscitatus. In his ergo state, & Domini exemplar sequemini, firmi in fide & immutabiles fraternitatis amatores, diligentes inuicem in veritate sociati mansuetudinem Domini alterutri præstantes, nullum despicientes. Quum potestis benefacere, nolite differre, quia elemosyna de morte liberat. Omnes vobis inuicem subiecti estote, conuersationem vestram considerantes irreprehensibilem in gentibus, vt ex bonis operibus vestris & vos laudem accipiatis, & dominus in vobis non blasphemetur. Vt autem illi per quem nomen Domini blasphematur. Sobrietatem ergo docete omnes in qua & vos conuersamini. Nimis contristatus sum pro Valente, qui presbyter factus est aliquando apud vos, quod sic ignoretis locum qui datus est ei. moneo itaq; vos vt abstineatis ab auaritia, & sitis casti, veraces. Abstineate ab omni malo. Qui autem in his non potest se gubernare, quomodo alijs pronunciat hoc? Si quis non abstinerit ab auaritia, ab idololatria, coinquinabitur, & tanquam inter gentes iudicabitur. Quis ignorat iudicium Domini? An nescimus quia sancti mundum iudicabunt? sicut Paulus docet. Ego autem nihil tale sensi in vobis vel audiui, in quibus laborauit beatus Paulus, qui estis in principio epistolæ eius, de vobis etenim gloriatur in omnibus Ecclesijs, quæ Deū solæ tunc cognouerant, nos autem nondum noueramus. Valde ergo fratres contristor pro illo & coniuge eius, quibus det Dominus poenitentiam vestram. Sobrii estote & vos in hoc, & non sicut inimicos tales existimetis, sed sicut passibilia membra & errantia eos reuocate, vt omnium vestrum corpus saluetis, hoc enim agentes, vos ipsos ædificatis. Cofido enim vos bene exercitatos esse in sacris literis, & nihil vos latet, mihi autem non est concessum modo, vt his scripturis dictum est: Irascimini & nolite peccare. Et sol non occidat super iracundiam vestram. Beatus qui meminerit, quod ego credo esse in vobis. Deus autem & pater Domini nostri Iesu Christi, ipse sempiternus pontifex Dei filius Christus Iesus, ædificet vos in fide & veritate & omni mansuetudine, & sine iracundia, in patientia & longanimitate, & tolerantia, & castitate, & det vobis sortem & partem inter sanctos suos, & nobis vobiscum, & in omnibus qui sunt sub cælo, qui credituri sunt in dominum nostrum Iesum Christum, & in ipsius patrem, qui resuscitauit eum à mortuis. Pro omnibus sanctis orate. Orate etiam pro regibus & potestatibus & principibus, atque pro persequentibus & odientibus vos, & pro inimicis crucis, vt fructus vester manifestus sit in omnibus, vt sitis in illo perfecti. Scripsistis mihi & vos & Ignatius, vt si quis vadit ad Syriam, deferat literas meas, quas & dederò ad vos, si habuerimus tempus oportunum, siue ego, seu legatus quem misero pro vobis. Epistolas sanè Ignatij, quæ transmissæ sunt vobis, habeo, & alias quâscunque apud nos habuimus, transmisi vobis, secundum quod mandastis, quæ sunt subiectæ huic Epistolæ, ex omnibus enim vobis magnus erit profectus. Continent enim fidem, patientiam, & omnem ædificationem, ad Dominum nostrum pertinentem. Et de ipso Ignatio, & de ipsis qui cum eo sunt quod certius agnoueritis, significate. Hæc vobis scripsi per Crescentem, quem in præsentem diem commendauit vobis, & nunc commendo. Conuersatus est nobiscum inculpabiliter, credo quia vobiscum similiter. Sororem autem eius habebitis commendatam, cum venerit ad vos. Incolumes estote in Domino Iesu Christo in gratia cum omnibus vestris, Amen.

EPISTOLA

A EPISTOLA BEATI MARTIALIS APOSTOLI AD BURDEGALENSES.

CAPVT PRIMVM.

MARTIALIS seruus Dei & Apostolus Iesu Christi cum sancto spiritu, qui repleuit corda nostra, qui subdidit sibi oëm mundum, qui alligauit diabolum & peccatum, Burdegalensibus iam in Christo renatis per aquam & spiritum sanctum filijs & filiabus: cū sorte & hæreditate Dei, quæ data est per orationem. Pax vobis & misericordia: quia cognouistis veritatem. Manifestaui enim vobis nomen creatoris: qui solus est creator. Cælum enim, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, ipse creauit & perfecit & benedixit. Vos autem ignorabatis ipsum genus vestrum: nec vos de vno patre & vna matre creatos esse noueratis. Sed & vindictam, quæ facta est per diluuiū nesciebatis: in quo omni mundo punito, quia contra creatorem se erexerat in omnem superbiam, ille qui solus iustus inuentus est cum filijs in spiritali ecclesia, quæ nunc in vobis apparet, reseruatus est. Nam & in illo seculo, ex quo primus homo cœpit à Deo formatus de limo, congregatio filiorum Dei, quæ iam congregatur, proclamabatur, donec pater generis nostri, & Hebræorum, qui vocatus est Abraham, iustum filium suum dilectissimum Isaac, quem vnicum susceperat, Deo super altare immolandum hostiam obtulit. Vnde & fortis Deus eum non permisit occidi: quia non delectatur, sed valde magis offenditur effusione sanguinis hominum. Victima autem arietis, quæ debita erat in lege Hebræorum, pro homine cæsa est: sed Deus nō sanguine arietis, sed voluntate patris & filij iusta delectatus est.

Caput II.

Ipsa figura Fratres videntibus oculis nostris in filio Dei nostro tempore perfecta est. Deus enim pater est omnium gentium, vnicum suum, quem solum genuit & vnice dilexit, ad mortem venire iussit. Mori enim potuit quia homo fuit: & quia de virgine Maria natus est homo. Filius Dei ante principium fuit: & quia Deus erat, diu teneri in morte non potuit. Resurrexit enim ante lucem in die tertia de loco in quo eum sepeliri vidimus: & apparuit nobis, & lætificauit nos. Testes enim sumus: quia eum ascendere in cælū vidimus: nec tamen à cœlis vnquam recessit. Scitote autem, quia de cœlis contemplatur bonos & malos: & bonos quidem remunerabit ineffabiliter, malos autem puniet miserabiliter. Itaque nolite retro respicere ad idola quæ coluistis & fabricastis: sed ipsum solum quem vobis prædicaui Deum vnum, colite & adorare per omnem locum. Ipse enim est cuius oculos nemo poterit effugere, cuius potestatem nemo euadere potest. Sicut autem simulachra vestra antiqua diruistis: ita subuersa sit infidelitas à cordibus vestris.

Caput III.

Sacerdotes honorabatis qui decipiebant vos sacrificijs suis, qui mutis & surdis statuis offerebant, quæ nec se nec vos iuuare poterant: nunc autem multo magis sacerdotes Dei omnipotentis, qui vitam vobis tribuunt in calice & viuo pane, honorare debetis. Quem enim vobis constitui Dei

iussu, iustum est à vobis conferuari. Ipse enim Sigibertus, qui ante consulebat dæmo-
nia seruus creaturæ: nunc in fide Domini nostri Iesu Christi perfectus, soli Creato-
ri seruiens, pro stercore reputat ipsa dæmonia quibus ante seruebat. Ignotum vero
Deum, quem non nouerat, modo cognitum non sanguine bestiarum, sed fide syn-
cera & iubilatione confessionis sibi & vobis propitiabilem facit. Nam dum altaria
dæmonum in pulcrem redigerentur, aram ignoti Dei, ad consecrationem reserua-
ri iussimus: qua dedicata in nomine Domini Dei Israel, & ipsius testis Stephani, qui
pro eo à Iudæis passus est, non hominis cultum, sed Dei in ea frequentatis. Step-
hanus enim non Deus, sed amicus Dei fuit: qui pro testimonio eius animam suam po-
suit: cuius sanguine ipsa mensa est decorata: quia suo sanguine Iesus Christus com-
probatus est esse Deus: & qui crediderit, ornamenta fidei maiora perceperit. Sacri-
ficium enim Deo creatori offertur in ara, non homini, neque angelo. Nec solum
in ara sanctificata, sed vbique offertur Deo oblatio munda, sicut testatus est: cuius
corpus & sanguinem in vitam æternam offerimus, dicentes: Spiritus est Deus, & eos
qui adorant eum in spiritu & veritate oportet adorare. Ipse enim corpus habens &
immaculatum & sine peccato, quia conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria
virgine, in ara Crucis ipsum permisit immolari. Quod autem Iudæi per inuidiam
immolauerunt, putantes se nomen eius à terra abolere: nos causa salutis nostræ in
ara sanctificata proponimus, scientes hoc solo remedio nobis vitam præstandam, &
mortem effugandam. hoc enim ipse dominus noster iussit nos agere in sui com-
memorationem. Nam de sacrificijs idolorum notum vobis à me factum est: quia ea ma-
xime de causa dominabatur vobis diabolus. Et sicut communio viuui Dei est vobis
vita: sic participatio mensæ simulacrorum erat vobis æterna mors, & infirmitates, &
corruptiones. & nimix tribulationes huius seculi.

Caput IIII.

Ed etiam postquam baptizati estis, oportet vos castos esse à malitia, vt mè-
sa diuina digni sitis. Nolite autem vnum & idem putare escam humanam
& diuinam, quæ vobis visibilis est, sed tamen in fide perfecta tota cœle-
stis. Per vnā enim corpus: per alteram anima viuit. Cauete autem ab ho-
micijs: ne fortè & vos occidamini. Est enim indignus mensa Domini, qui homi-
nem occiderit. Nam si præsumit Eucharistiam, reus est mortis animæ & corporis
sui. Reuiuiscit enim, anima per baptismum: & moritur per homicidium Corpus ve-
ro, quod tanto peccato est subditum in impiorum poenis æternaliter excrucabitur
cum anima sua: post illum diem, quando verus Deus & verus homo iudicabit om-
nes gentes. Nolite ergo concupiscere terrena, qui iam acquisistis cælestia: quia per
cupiditates mundi huius exardescunt mentes in homicidia in inuicem. Vnde & ani-
mæ pereunt: & quas Christus lauerat aqua sanctificationis, hostis vitæ acquirit in
perditionem suæ mortis: eo quod dum à deo recedunt, peccatis mortis se inuolunt. H

Caput V.

Necessarium autem scribere vobis duco, vt velut paruuli malitia, sanctifi-
catis vos domino præbeat: attendentes quia gratissimum Deo hospiti-
um est mens munda à cupiditatibus & simulatione. Nam sicut perturba-
tiones maris videtis sic in vobismetipsis fluctus vitiorum sentietis. Deo
autem claritatem suæ misericordiæ super vos extendente, non conturbabimini: sed
exultabitis in tranquillitate positi. Beati vero eritis: si cum exultatione Deo serui-
tes, libidini resisteritis: vnde maxima corona remunerationis impertietur vobis.
Nec bestiales mores oportet vicius esse in eis, qui vasa Domini munda sunt in ad-
optionem filiorum æternæ hereditatis: sed honestate rationabili omnes homines
vti.

vti. Hæc enim agentes securi terram possidebitis: & omnia irrationabilia subiecta
erunt vobis. Ipsa quoque elementa, quibus ante seruebatis, seruiant vobis tanquàm
cultoribus & magnis amicis Dei. Prædicationem autem meam nolite in vanum du-
cere quasi nouam: neque obliuiscamini mirabilem Dei quæ per me vidistis: quia
& vos multa gratia digni eritis, cum Euangelium Christi in laude & reuerentia ha-
bebitis. Itaque sicut frequenter adorabatis opera manuum vestrarum, sic potius &
multo frequentius vnum Deum qui vos creauit, qui vobis vitam tribuit, adorete:
quia ab ipso adiutorium habebitis, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Et
assidue Deo gratias agite, qui de tenebris mortis vos adduxit, & iam cœli ciues fecit.
Sed & spiritum Dei sacrificate in cordibus vestris: per ipsum enim vobis peccatorum
remissio tribuitur. Itaque spinas cordis auellite: vt in suauitate Dei requiescatis. Hæ-
c sunt enim spinæ quæ per multas amaritudines, & inuidias, & dolositates non sinit
gaudium & oleum Spiritus sancti in vobis dominari.

B

Caput VI.

Ed neque metuatis eos, qui necdum receperint viam salutis. Obcæcauit
enim illos diabolus tenebris suis, ne se facile eruant à morte. Mors nam-
que eorum est delectatio seculi. In desiderijs enim animæ suæ moriuntur:
& in adinventionibus suis peribunt, & iniquitas eorum in caput eorum
descendet. Habentes enim naturalem sensum, Deum, qui illos creauit, qui cis vitam
& intellectum dedit, abnegant: & dum ipsi male agunt, bene agentes impugnant.
Linguas suas sicut serpentes exacuunt, & venenum Aspidum sub labijs eorum. Cō-
tritio & infelicitas in vijs eorum: & viam pacis non cognouerunt: non est timor dei
ante oculos eorum. Propterea illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor: sicut
Spiritus sanctus, hæc loquutus per os vaticinantis regis, protestatus est. Nec sentiunt
se iam in abyssum demersos: cum iam sint iudicati. Qui enim non credit iam iudica-
tus est: quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei, qui nos saluauit, & illumina-
uit claritate diuinitatis suæ: apparens homo per carnem sine peccato in similitudine
carnis peccati. Nolite ergo carnales timere: sed magis vos spirituales estote, & cresci-
te in gratia Dei, & sustinete patienter eos, qui in vobis Christum pefsequuntur: in
quem credidistis, & cuius spiritu sanctificati estis in æternam salutem.

Caput VII.

Nlla fit in vobis inuidia: per hanc enim spiritus sanctus mentem derelin-
quit. Recedente autem Spiritu sancto à tabernaculo mentis, euacuatur
homo dulcedine, & impletur omni amaritudine, nullusque locus ei est
in cœlo: quia alienum se fecit à bonitate. Efficitur cubile draconum, &
habitatio immundorum spirituum. Inde ab auaritia absorbetur, & ab omni dulce-
dine infructuosus, & sterilis contabescit miser & derelictus. Vos autem oculos ve-
stros assidue ad misericordiam diuinitatis eius erigite: & malitiam diaboli calcate:
quia & iam per trophæum Christi deuictus est, & per crucem Domini ligatus est.

Caput VIII.

Rucem Domini, in quem credidistis Deum verum & Dei filium, sem-
per in mente, in ore, in signo tenete. Crux enim Domini armatura ve-
stra inuicta contra Satanam, galea custodiens caput, lorica protegens
pectus, clypeus tela maligni repellens, gladius iniquitatem & angeli-
cas insidias peruerse potestatis sibi propinquare nullo modo sinens. Hoc solo signo
cœlestis victoria data est nobis: & per crucem baptisma Dei sanctificatum est. Neq;
in veneficijs, neq; in furtis imitemini pessimos: & ipsi enim tales à regno Dei exclu-
dentur.

dentur. In fide autem perfecti estote, pro certo scientes, quia Iesus Christus ipse est filius Dei viui qui sedet à dextris eius, & vos protegit vt regnum diaboli disperdat. Sed tamen in sua dispensatione occulta ab humano intellectu, permittit diabolus dominari in suos: & persequi bonos in diuersis tentationibus, quibus electi probantur, & examinantur. Examinati vero, postea coronabuntur. Qui vero eos tentant, ultionem non effugient: quia omnes oportet ad stare ante tribunal Christi, qui iudicabit in iustitia orbem. Beati autem eritis fratres mei in illo die: si conscientiam vestram puram coram Deo nunc exhibueritis. Et sicut vnam fidem, vnum baptisma tenetis à Deo in vobis: sic angelis coheredes eritis, naturam quidem humanam, claritatem vero angelicam habituri. Non quidem euacuabitur veritas corporis: sed non erit pondus & fragilitas corruptionis. Nunc morimur per Adam & tunc resurgemus per Christum. Nunc fragilitate circundamur: tunc virtute induemur. Et si enim morimur corpore: sed tamen nunquam moriemur spiritu. Spiritus enim sine morte citatus est à Deo.

Caput IX.

ET maxime viuimus per passionem agni incontaminati, qui à Iudæis in cruce pro salute mundi passus est. Ipsius sanguis vulnera lauit nostrarum animarum: quibus à morte fatigati, & per lignum vetitum vsq; ad passionem domini & mortificati & confopiti, ineffabili dolore prosternebamur. Nunc autem, ex quo resurrexit à mortuis, iam viui, iam fortes, iam immortales, iam in sanitate plena & perpetua exultabimus. Superna enim Dei gratia, clarificauit corda nostra, ad gloriam & illuminationem gentium. Gloria salus nostra, & illuminatio nostra. De illuminatione nostra, illuminatio vestra manet: quia dum presentia sua Rex regum nos instruere curauit: per nos æternam vobis claritatem misit. Quæ ergo est nebula peccatorum, quæ splendorem vestrum obscurare possit? Nam si ad horam obscuret: cito tamen pertransiet. Claritas autem Domini in æternum permanebit: quæ nunc in vobis paulatim accenditur. Virtute autem Dei & sapientia; quæ manet in æternum vsque ad perfectum clarescens, illuminabitur tanquam lumen perpetuum angelorum. Ex hac enim claritate quæ illuxit in cordibus vestris per fidem, qua in mortem domini credidistis, consummabitur in vobis æterna beatitudo: quæ neque in Deo Patre, & domino Iesu Christo, & Spiritu Dei initium, nec in vobis finem operabitur.

Caput X.

SANÈ de mysterio trinitatis quàm bonus & beatus & suavis Deus Rex regum per nostram adnunciationem reuelare dignatus est vobis, scitote intelligentes, quia ultra omnem sensum angelicarum potestatum & virtutum, vera diuinitas excellit: quam impossibile est etiam à spiritibus angelicis comprehendere. Sola enim trinitas in diuinitate vnitatis seipsam nouit. Hæc enim ante secula in claritate suæ æternitatis permanebat: nihil in se diminutum, vel quod augeri posset, intra se continens: sed vnius æternitatis, vnius voluntatis, vnius essentia, vnius sanctitatis, vnius puritatis, ultra omnem puritatem, ultra omnem gloriam in charitate, in veritate, in bonitate habitauit. Nunc vero in fine temporum propter nos ad quos bonitatis suæ magnitudinem extendit, gloriam tantæ maiestatis reuelauit sanctis suis: quibus & efficaciam suæ virtutis multoties dignater præbuit. Unde quidam ex nostris in amore & intelligentia magnus protestabatur populo suo dicens, Audi Israel: Dominus Deus tuus, Deus vnus est. Hoc enim vnus & solus Deus, dum mitteret quem elegit ad deducendum populum suum de seruitute, dignatus est pandere, dicens: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, hoc nomen memoriale meum in æternum. Rursum trinitatem in vnitatem designauit dicens, Ego sum, qui sum. Hæc autem dices filijs Israel, Qui est, misit me ad vos. Hæc fratres scitote: quia verbum

A verbum in quod credidistis, filius est vnigenitus ante omnem substantiam, ante omnem initium. Ipse est enim principium: quia de principio ineffabiliter genitus est. In nostro vero tempore mirabiliter ab angelo annunciat, & in veritate incomprehensibili de virgine Maria natus est: nihil diminutus à diuinitate maiestatis suæ, cuius nos testes sumus. Spiritus vero Dei qui vos sanctificauit credentes in ipsum, qui filium naturalem & sibi secundum æternitatem coæqualem per omnia, resuscitauit tertia die à mortuis, non est genitus sicut verbum: quia & ipse spiritus in diuina æqualitate gloriosus processit ineffabiliter ab eo qui genuit, & ab eo quoque qui genitus est. Itaque spiritus Domini non genitus, non factus, non creatus: sed procedens est à patre & verbo. Verbo autem Domini cœli firmati: & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Itaque nihil discretum in diuinitate trinitatis sentiatis: quia nobis vnus & idem Deus, qui cuncta creauit, Pater: & vnus & idem dominus, per quem omnia facta sunt, filius eius Iesus Christus: & vnus idemque Deus Spiritus sanctus, in quo omnia subsistunt. Et hæc in personis tria diuisa: in diuinitate, vnus Deus indiuisus est.

Caput XI.

PATRES hoc etenim vobis scribere necessarium duxi, sicut & præsens vos docui per Euangelium Christi: volens vos confirmare in veritate fidei nostræ, per quam sanati estis ab infidelitate, vt firmam fidem vestram custodiatis, obseruantem immaculatam tunicam vestram in conspectu æternæ claritatis Dei. quia in nouissimis temporibus (vt dum in cœlo cum Christo, quem Deum & hominem in terra adorauimus: quem ad cœlos ascendentem vidimus, erimus soluti à corpore: venturi vero post vos, in hac terrena pugna conuersabuntur) oportet multos discedere retro: dum Deum, qui illos creauit & vocauit abnegare non timebunt. Et inimicus qui nunc à cordibus vestris proiectus est, venturus est: vt superfeminet in populo Dei grana errorum. Sed firma Ecclesia Dei & Christi, nec cadere nec dirumpi poterit vnquam. Venient autem præsumptores absque gratia dei loquentes, quorum gloria labiorum procedit ex superbia, similes illi qui superbia cœlum præsumens habitare, mox de cœlo cum angelis suis sequacibus ruit in æternam voraginem. Hi docebunt aliam doctrinam quæ aliena est à Deo, amica autem diabolo, per quam ipse spiritus erroris animas post se trahere festinabit.

Caput XII.

VOS itaque filij mei, quos in Christo per Euangelium genui, solum patrem cognoscite Deum, & solum Dominum cognoscite Iesum Christum, & solum dominantem viuificantem cognoscite Spiritum sanctum, & vnam fidem, vnum baptisma, vnum Deum creatorem omnium diligite, ipsumque solum timete, & in mandatis eius quæ à me audistis, vsque ad mortem patienter perseuerate, expectantes aduentum eius. Seculares fabulas declinate, quæ corda vestra possint sensum à diuino amore deflectere.

Caput XIII.

ET vt verbum CHRISTI habitet in vobis cum gratia orate assidue. Inuicem vos ipsos in verbo exhortationis & consolationis ædificate, alterutrum diligentes, in sinceritate ambulantes, in gratia Dei abundantes. Euigilate in operibus fructuosis: & maxime laborate propter spem remunerationis, quæ magna promissio est vobis in cœlis. Solum autem Deum timentes: eum qui infidelibus dominatur, satanam nolite timere. Nihil enim gregi Christi poterit nocere, quem fortem vidit in fide eius, qui eum emundauit vt non haberet immunditiam, sed plenam & perpetuam gratiam. Gratia & pax vobis fratres, cum benedictione Dei æterna, Amen.

EPISTOLA BEATI MARTIALIS APOSTOLI AD
TOLOSANOS.

CAPVT PRIMVM.

SERuus Dei, Apostolus Iesu Christi Martialis Cephas omnibus fratribus qui sunt Tolosæ, cum sacerdotibus & ministris spiritualibus ecclesiarum Dei: gratia vobis & veritas & pax à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo. Gratias agite Deo incessanter filij: qui eripuit vos à profunda caligine damnationis, æternæ: & circumspicite diligentissime caput vestrum, quod est Christus, qui est benedictus in sæcula, Amen. Vos enim estis membra eius & corpus immaculatum, nec aliqua re coinquinatum, neque sordibus obuolutum. Iam enim sanctificati & mundati estis aqua regenerationis. Videbo autem vos in proximo, & visitabo in Spiritu sancto, in gratia & fide castitatis per Dominum nostrum Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis, & resurrexit in veritate resurrectionis: quem gens Hebræorum iudicans purum hominem, per inuidiam damnauit morte. Sanauerat enim videntibus oculis nostris, ægrotos & languidos eorum, curauerat paralyticos, mundauerat leprosos, dæmoniacos liberauerat: & quod maius est, mortuos eorum tanquam de somno resuscitauerat. Nam & quendam iam scetentem quadridianum, rogantibus sororibus eius, ita de monumento facile resuscitauit: ut ad solum eius verbum continuo de monumento resurgeret, ligatus sudario mortuorum. Cæcis etiam visum reddebat. Vnde & nato cæco oculos præbuit. Et innumera alia magna operatus est in populo Iudæorum: sicut prædico & annuncio vobis testificans vera esse quæ de eo à me per Euangelium veritatis audistis.

Caput II.

Nostrum enim hunc dominum & magistrum qui verè Christus filius Dei est: post tanta & innumera beneficia, quæ in eis operatus erat, turbæ Iudæorum suadentibus principibus sacerdotum & Scribis, sine aliquo reatu mortis dum causa non inueniretur in eo, postulauerunt interimi in ligno. Propter quod magnis vocibus acclamabant Iudæi, dicentes, Crucifige, crucifige. Mors autem eius lignum crucis eis extitit. Vnde triumphus crucis vita nostra est in æternum. Per crucem enim vita nobis restaurata est: & mors mortua est.

Caput III.

Ecce ut vobis iam notum feci, & iterum vobis notum facio: quod Christus postquam resurrexit de sepulchro conuersatus est nobiscum per dies 40. & conuersi nobiscum non est dedignatus, ut se in veritate carnis viuū nobis demonstraret. Et præcepit nobis prædicare & testificari gentibus penitentiam & remissionem peccatorum & regnum cælorum. Ascendit autem in cælum, & sedet à dextris Dei, æternus in maiestate, in gloria Patris. Vnde iudex viuorū & mortuorum apparebit in die nouissimo: ad cuius vocem omnis caro resurget, & sancti renouabuntur in incorruptione immortalitatis æternæ.

Caput IIII.

Et

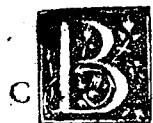
AT nunc fratres, quem impij occidere putantes morti tradidere, immortalem vos adorete Deum & Salvatorem vestrum Dominum Iesum Christum. In cuius nomine nisi quis baptizatus fuerit per aquam regeneratio- nis, saluari non potest. Ipse enim ad hoc venit in mundum, ut omnes homines vocaret in saluationem, quæ amissa erat per serpentem in primo Adam. Qui ergo iam Deo per dilectionem mandatorum, ac per mysteria sacramentorum eius coniuncti estis, oculos mentis vestræ attollite in gloriam maiestatis & magnitudinis eius.

Caput V.

An te omnia autem & super omnia, cœlestis sit conuersatio vestra, nihilq; terrenum, nihil diabolicum, nihilq; carnale sapiatis. Gratia enim saluati estis. Nec vlllo modo dubitetis promissiones Dei æternas, quas à me audistis, & quas per memetipsum olim tradidi vobis. Ijs autem, qui sunt increduli, nec ad quiescunt veritati tribulatio & indignatio & ignis æternus: qui præparatus est diabolo & angelis eius. Amplitudo denique & altitudo charitatis per vos diffundantur, per quam alterutrum inuicem diligatis. Quia Deus & charitas & veritas est: nihilq; in eo triste vel mendacium. Incommutabilis enim est: & virtus Dei ultra omnem modum & omnem sensum inæstimabilis.

Caput VI.

Bene igitur facietis si abominamini idola, quæ dudum deos esse credebatis. Hæc autem sunt opera manuum hominum, non videntia neque audientia: quia nec flatum habent, quæ nec se, nec vos quicquam iuuare possunt. Quin potius cultores suos in malitiam æternæ tribulationis submerferunt: quia in ipsis manu factis dæmones damnati spiritus erroris subintroierunt, qui hætenus per longa secula creaturam ad imaginem Dei factam in morte deceperunt, donec nouissimo tempore insequente virtus crucis Dei viui eos disperdidit, & ibi illusionibus, quibus ante vos lædebant, coercuit.

Caput VII.

Vidistis enim per me in nomine domini quem Iudæi crucifixerunt, & qui tertia die resurrexit à mortuis, dæmones exire coactos, de statuis manu factis, in quibus responsa fallacia & plena deceptionum cultoribus suis dabant, & eas iussu meo in nomine Dei per virtutem Christi in puluerem redegisse. Ecce enim tempus quo dæmonibus ablata est potestas decipiendi & nocendi, ut non dominantur hominum fidelium, & ut nihil eos, qui in Deum viuum crediderint, ultra lædere præualeant. Liberati itaque à potestate Satanæ, gaude- te in domino qui liberauit vos: & nolite extollere cornu vestrum aduersus veritatem maiestatis quam semel per me cognouistis & in potentia signorum & cura- tionum efficacem copiose probastis. Non est enim alius Deus in cælo & in terra in quo oportet vos saluos fieri: nisi dominus Iesus Christus, quem vobis ostendi crucifixum à Iudæis, & tertia die resurrexisse à mortuis cuius nomen gloriosum erit in sæcula. Ecce autem ipse rex vester.

Caput VIII.

Rr

Stephantus

Stephanus qui iam cognouit veritatem Dei creatoris sui & baptizatus est à me cum tyrannis & latellitibus suis, in gratia Dei quotidie crescit noua germinis viui, quam dominus noster Iesus Christus vsque in finem sæculi per eos quos nouit & prædestinauit, sibi multiplicabit secundum diuitias gratiæ suæ. In cuius nomine sicut multi vestrum viderunt, tyrannum eius resuscitauit à mortuis: qui & ipse cum satrapis baptizatus à morte duplici subtractus est. Virgo autem Valeria sponsa regis terrestris, sed melius sponsa regis cœlestis, quæ per meam prædicationem virginitatem mētis & corporis Deo deuouerat, gladio decollata: dum vitam temporalem contempsit, æternam inuenit, & temporalem mortem pro Christo suscipere non recusans, æternam mortem deuicit. Hæc enim per orationem meam spiritu sancto repleta, magna effecta est in gratia Dei. Et ideo prudens virgo ad cœlestia regna peruenit, & diabolus triumphauit. Hæc porro spiritus Dei in illa est operatus, qui omne bonum operatur in nobis in Christo Iesu: pro cuius amore & testimonio inuincibiles semper non cunctamur ferre cum omni patientia per gladios carnificum. Pro cuius testimonio grata fuerunt nobis vincula, tribulationes, carceres angustiae, fames, diuersæque passionum acerbitates. Ipse enim locutus est nobis dicens. Confidite ego vici mundum. Cuius enim gratiæ debetur omnis plena victoria: nisi eius, qui de morte triumphator morte sua mortem vicit, & Satanam ligans, infernum spolians, captiuum esse fecit? Sponsus autem virginis ad eum est effectus testis passionum Christi: ut in corpore suo cœlestem conuersionem iam præbeat subditis, desideria carnis suæ crucifigens, regnum diaboli minuens: nec solum Christo cui credidit, ecclesias per suum regnum secundum quod spiritui sancto & nobis visum est disponere, & fabricare gaudeat: sed antiqua templa demoniorum, & spurcissima fana idolorum destruere perfectus in fide videatur. Ipsius enim iussu idola Cadurci oppidi ac Tolosanae vrbs & confinis eius iam nuper diruta sunt. Cui etiam obedire debetis in omnibus: quia princeps à Deo vobis est constitutus: à quo omnis potestas & paternitas in cœlis & in terra originem ac fortitudinem sumpsit. Quem principem bonum ad hoc tantum munus perduxit grauem & nouellæ fidei, per quam nouus homo factus nouo homini coniunctus est, ut pro sua uitate quoque præmij futuri illectus, copulam carnalium nuptiarum deuitauerit per meam prædicationem: quatenus liberior Deo famulari possit, & multas cateruas populorum subdere fonti regenerationis.

Caput IX.

Nec ideo tamen prohibemus nubere legitimo connubio, cum & hoc coniugium honestum concessum sit & constitutum à Deo ab initio mundi in multiplicationem generis humani. In tantum enim dominus meus & magister Iesus Christus legitimum & immaculatum thorum connubij approbauit ijs qui in sanctificatione & honore castitatis nubere volunt: ut ad quoddam nuptias inuitatus eas præsentia suæ maiestatis sanctificauerit, & miraculo magnifice stupendo lætificauerit. Ibi enim sex hydrias plenas aquæ factas, aqua in vinum mutata, viniferas ostendit: & cunctos qui aderant beneficio tanto valde lætificauit. Hebræos quoque eum interrogantibus, si liceat homini dimittere uxorem: respondit dicens. Non legistis quia qui creauit ab initio hominem, masculum & foeminam creauit eos, & benedixit eis dicens. Crescite & multiplicamini & replete terram: & terror vester sit super cuncta animantia terræ? Quod Deus coniunxit homo non separet. Nā & pater noster Adam primus factus ex limo, uxorem cepit ex costa propria plasmatam, de qua protestatus est dicens. Hoc nūc os ex ossibus meis, caro de carne mea. Hæc vocabitur virago: quia de viro assumpta est. Quapropter relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Vnde dominus & magister meus Hebræis sciscitantibus hæc quoque subintulit dicens. Ego autem dico vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, moechabitur. Et qui dimissam ab alio duxerit, moechatur.

Vltra

Altra hunc autem gradum homini licite concessum viduitatem in premio maiori constituit. Sed & tertium excellentem gradum honestatis in virginitate demonstrauit nobis perfectum, & per omnia similem angelicæ dignitati. Ad quem inuitabat nos dicens. Non omnes capiunt verbum hoc: sed qui potest capere capiat.

Caput X.

IDeo prædico vobis: quicumque in vobis viduitatem propter reparationem elegerint, non fraudabuntur munere claritatis Dei. Qui vero in sublimitate excelsiori permanerint virgines esse eligentes, centuplicatam in perpetua benedictione gloriam consequentur. Nam qui in virginitate singulari virginitatem matris suæ elegit, qui mortuus & resurrexit primogenitus ex mortuis: magnificentius secum qui tales esse elegerint in benedictione & regno patris exaltabit. Omnis autem per ecclesiam Deo regeneratus incorruptionem fidei possideat, ne corrumpatur perfidia serpentis: quia ecclesia sancta & virgo effecta est: quam Christus resurgens à mortuis sanguine suo sanctificauit: & per omnia immaculatam constituit.

Caput XI.

De alijs vero admonere vos volo, ut custodiatis vos ab immolatione & suffocatis, ut sit omnis fornicatio longe à vobis. Immunditiam fugite: quia iam sanctificati estis, & in sanctitate Deo seruite. Cauete autem à furtis & rapinis, & ab omni auaritia, & nolite inuicem insidiari. Certi estote, neminem effugere posse præsentiam Dei viui: qui de cœlo respicit super filios hominum. Cui si attentius seruietis, omnem malitiam & venenum diaboli conculcabit.

Caput XII.

Mementote vero sermonis mei quem sæpe dicebam vobis, quanta & qualia in cœlo præparata sunt sanctis & timentibus Deum. Omnis enim potentia & gloria in regno Dei indefinenter permanent: quæ nec augeri nec minui possunt. Ibi enim sunt thesauri sapientiæ & scientiæ perennes: in eo qui nos vocauit in regnum & gloriam suam. Ibi ordines multitudinis laudantium Deum angelorum & virtutum: quæ per ipsum verbum, per quod omnia facta sunt, creatæ in laudibus creatoris sui quiescunt. Ipse laus & requies eorum & spectatio noua: in quem semper desiderant prospicere. Vbi locum habet virginitas, continentia, castitas, longanimitas, expectatio, charitas. Quo fides & spes, timor & munditia tendunt. Ibi veritas & iustitia, & pax & obedientia mandatorum Dei, locum paratum habent ab origine mundi. Multa milia illic potestatum & archangelorum in intima luce gloriæ Dei creatoris sui contemplari desiderant. Hæc autem vobis communia erunt, si proximi Deo fueritis, si amatores eius, si imitatores. Ille enim pastor pastorum & rex regum vobis reliquit exemplum, quod decenter ornat conscientiam vestram.

Caput XIII.

Avidistis namque à me exemplum patientiæ ipsius: quia cum malediceretur non maledixit: qui, sicut agnus innocens, ante tribunal corruptibilis iudicis se iudicari permisit. Nā & discipulo suo à quo tradendum se nouerat dulcedine suæ bonitatis, nobis tremantibus & intuentibus læuitiam eorum

Rr 2 qui

qui eum comprehendere venerunt, osculum dedit. Qui autem eum tradidit condiscipulus nobis erat, sed merito auaritiæ suæ plenus iniquitate, qua precium mundi vendit, obligatus in nequitia desperationis suæ, ut etiam venia semetipsum indignum faceret, non sustinuit poenitentiam, donec laqueo mortis semetipsum consumpsit. Tantam ergo iniquitatem auaritiæ execramini filij mei amatissimi, gloria mea & corona, & nolite iterum vos tradere in mortem æternam, quam iam per Dei electionem euadere meruistis. Et nolite reuerti ad pristina noxia, in quibus seducamini secundum carnem, sapientes tantum ea quæ carnis sunt, nondum enim tunc noueratis sapere secundum spiritum.

Caput XIII.

DE cætero itaque gaudete, quia euasistis laqueos auaritiæ, facti sinceri & irreprehensibiles coram Deo & hominibus, & sine offensa. Veritatem ex corde purissimam ostendite: ut nunquam in ipsum mentiri inueniamini. Habemus enim testem veritatis & conscientiæ nostræ Deum magnum omnipotentem, & filium eius saluatorem nostrum, & paraclitum spiritum, qui charitatem Dei infudit cordibus nostris. Cui per omnia semper placentes inueniamur veritatis ut amici: ne timeamus villo modo filios mendacij: qui inuidia & multis peccatis obcæcati indigni sunt cognoscere veritatem dei: & si cognoscunt non eam diligunt, quin potius persequuntur quantum in ipsis est. Quorum vindicta in proximo instat, quia quod nolunt, recusant: quod volunt, approbant: quorum taciturnitas (si non eam persequerentur) sufficeret illis ad damnationem gehennæ: nunc autem quia cognitam persequuntur, centuplicatam sibi gehennam acquirunt. Ne ergo timueritis neque formidetis, sed neque admiremini eos. Vapor enim est nebula, malitia eorum: quæ cito pertransibit sicut fumus noxius oculis. Deus autem & veritas in sempiternum permanet. Et veritate delectatur dominus Deus noster: mendacio autem irritatur. Non enim est mendacium ex Deo, sed ex diabolo.

Caput XV.

ROgate tamen pro talibus obsecrationem ad dominum facientes: ut si non cognoscunt claritatem veritatis quomodocumque, saltem ab ignorantia nocte resurgant: & aperiantur oculi eorum ad intelligenda diuina, & pietatis plena mysteria. Qui vero puritatem veritatis cognoscunt quidem, sed non diligunt: orate pro eis ut purgentur à malitia & nequitia cordis sui. Pro vobis sine intermissione orate, ut nunquam veritas in intelligentia vestra obnubilationem aliquo modo capiat (quod absit) sed semper quotidie augmentetur ad salutem vestram in gloria Dei patris. Oratio siquidem vobis necessaria est. Instantes itaque orationi, instate quotidie: quia aduersarius vester in circuitu quærens, ut fera pessima, quam ex ouibus Dei dilaceret. Qui maxime per fidem stabilem & orationem puram atque assiduam fugit ab ouili Dei. Orate autem in gloriam domini, & quicquid exhibetis fratribus, per gloriam dei exhibete, non per inanem gloriam, & vosmetipsos in gloriam dei continete. Petitiones in salutem æternam quærite: regnum dei & iustitiam eius petere maxime desiderate, & cuncta necessaria vobis à Deo tribuentur. Patrem omnium. Deum in cælis regnantem, semper inuocate, ut veniat eius regnum deprecantes: fiatque eius voluntas in nobis sicut in angelis cælorum.

Caput XVI.

Donate

A DONATE vobisipsis inuicem ut sine impedimento fiant orationes vestræ, & odium fratribus nolite tenere, neque alicui detrahere inueniamini, & insuper aures à detractoribus auertite. In hoc enim cognoscent nos oēs verè oues Christi esse: si dilectionem simplicem & sanctam habuerimus ad inuicem. Tunc autem amici Dei eritis, nec iam vos vocabit seruos: sed amicos suos, quia in dilectionem consummabitis.

Caput XVII.

VM vero impietatem amantes qui sunt longe à dilectione Dei & mandatorum eius, conuenticula contra vestram, imò contra gloriam Dei, ut verum eius lucidissimum in æternum obscurare in aliquo possint, inter se egerint, nolite dubitare in fide Dei: sed vosmetipsos in spiritu sancto cohortantes in laudes gratissimas deo datori omnium bonorum credite, qui vos gloria sua dignos efficiet, & sub omni celeritate tanquam oriens sol in serenitate lucidissima atque placidissima post tetram noctem ad vos dignabitur per gratiam venire, & caligines omnium inimicorum vestrorum in momento ad nihilum rediget. Vobis autem dabit latitiam angelorum & claritatem cœlestem superabundanter quam petitis aut intelligitis. Deo enim cura est de vobis & nouit nequitiam infidantium vobis ut puniat eam tempore congruenti. Vos autem ereptos à malitia diripientium superiores illis faciet, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Vobis enim est testis scrutator renum & cordium, in eius obedientia nihil arroganter, nihil superbe, nihil temerè præsumere, sed tanquam pusillus grex Dei, voluntatem eius adimplere studete in verbis sanctis & operibus bonis. Etenim frequens & assidua Dei custodia super vos, qui moderatur vos in bonitate clementiæ suæ, annuens vobis secundum dignitatem & omnipotentiam magnitudinis & maiestatis suæ.

Caput XVIII.

AEH autem illis qui presentibus intenti Deum non diligunt & vos persequuntur, non enim vos, sed Deum persequuntur. Patitur enim Deus in vobis qui in eum creditis, & retributionem eius expectatis cum conscientia & fide apud eum integra. Quando autem patimini propter iustitiam, gaudente, & de ijs quæ in tristitia cordis vestri accidunt nolite mirari. Est enim permissio iusta probans & examinans corda vestra si eum verè diligitis. Aduenæ estis & incolæ huius mundi & velut peregrini: ideoque expectate hæreditatem regni Dei, quod post exilium mali huius sæculi à Deo cum gaudio possidendum percipietis: si quotidie peregrinamini in multis tentationibus & casibus dolorum & ærumnarum, quas perferetis. Quid ad vos delectatio mundi? Mundus enim sine fide infidelis: vos autem in fide & remuneratione gratiæ.

Caput XIX.

IN Domino autem confido de vobis quod liberabimini velociter à serpentibus insidiosis: & aduersarijs qui vobis propter iustitiam Dei detrahunt, qui vos volunt habere in confusionem, & in opprobrium, & in damna temporalia. De quibus etiam eripiat vos mirabiliter omnipotens Deus, qui nunc vobis habent in derisum & in similitudinem improprij: qui valde torquentur in vestra bona fama, & gloriosa coram Deo & sanctis eius fiducia, dicentes vos incassum laborare propter Deum: & tanta mundi huius delectamenta propter vim virtutis & præceptum Dei inane, contemnere. Est enim qui vobis fidem

Rr 3 tribuit,

tribuit, & cui curatis placere, cuiusque voluntati concordare maluistis: & recordatis, prout nostis & potestis, protector & cornu salutis vestrae, exaltatio atque refugium vestrum in die visitationis: quando cuncta discernet in veritate & æquitate: iudicaturus vnumquemque iuxta vias suas, & iuxta fructum adinventionum suarum. Vos autem in adinventionibus vestris nihil agitis nec sapitis. Nec enim post cor vestrum ambulare debetis, sed potius in puritate Deo gratissima voluntate constitutionis Dei adimplere paratis. Estis enim populus Dei audientes eum, & in vijs eius ambulantes. Ideo inimici nostri pro nihilo humiliabuntur à Deo: & super tribulantes vos erit manus Domini in vindictam & ultionem debitam. Qui enim mēti sunt Deo, inimici eius sunt, & erit tempus eorum in sæcula in tormentis secundum rectitudinem iusti iudicij Dei, quem expectamus vt consoletur vos, sicut & consolari dignatus est nos.

Caput XX.

Ecce per eum qui in me loquitur dominum meum & magistrum Iesum Christum adnuntio vobis. Iam instat regnum eius, iam fulget supra solem nomen eius: iam prædicantur per omnem terram opera magna & mirabilia. Iam subdidit sibi principem harum prouinciarum: & futurum vt subdat sibi principes totius orbis. Iam exculsit iugum diaboli de ceruicibus suorum fidelium: iam ex integro confirmabit gloriam regni sui in vobis. Vnde omnis ecclesia exultatione inenarrabili replebitur sine vlla cunctatione festinanter, & gaudio quod nunquam possit auferri à diligentibus & desiderantibus charitatem, & veritatem, & gloriam Dei quæ est Iesus Christus dominus noster benedictus in sæcula Amen. Confracta est denique catena diaboli, qua ligatos Dei seruos in incredulitate tenebat, cuius sectatores maligni in suis iniquitatibus assumuntur, & in supercilio suo deiciuntur vsque ad profundum nouissimi, in quo non est aqua: sed ariditas perpetua cum igne æterno, vnde nunquam extrahentur. Quod si respuerint à malitia sua, liberabuntur ab eo cui nihil est impossibile. Deo enim omnia sunt possible. Et si liberatio eorum peruenerit, & hoc donum, & victoria, & immensa gratia erunt in eis sicut & in vobis.

Caput XXI.

Scitis enim vos quomodo restitistis veritati, sed gratias Deo ago qui liberavit vos à lege peccati, & mortis, qui inspirauit cordibus vestris ea velle, quæ & ipse desiderat, atque in vnitæ suæ bonitatis per gratiam adoptionis vos adunauit. Nunquam ergo deficiatis ab oratione pura, nunquam de Dei nostri largitate desperetis, quia salubriter quæ desideratis adhuc differt, vt accendantur multo magis desideria vestra in eum. Obseruate autem eos qui in hypocrisi loquuntur mendacium, vt vos de via veritatis quam cum Deo elegistis auertant in semitas incongruas iniquitatum & negligentia. Et quanto magis per ipsos pulsat ostium mentis vestrae satanas volens irrumperè intro: & germen in vos pietatis obruere: eo magis solidi in charitate, & firmi in fide, & alacres in spe Dei gloriae, talibus resistite viriliter, scientes quod pertransibunt sub omni celeritate quæ vobis contraria sunt, Deo pro vobis pugnante, permanebunt autem in æternum, quæ per gratiam spiritus Dei constituta sunt vobis. Est autem hæc hora nouissima, in qua oportet ab infidelibus veritatem reprobari, fabulas autem, quæ ipsis placent, pro firmitate muri spiritualis extolli, cum sit citissima casura parietis eorum: quia linitus est absque temperatura: nec sunt veraces qui linunt eum, & prophetantes mendaciū. Sed & plantatio eorū, si aliquid etiam germinis emerferit eradicabitur, vt non appareat vestigium laborum eorum. Vestra autem plantatio, quæ in vobis pater cælestis plantauit,

atauit, nullo modo eradicabitur: & vsq; ad cælos cælorum & ante conspectum domini sine fine coronanda, amplificabitur in augmentatione dexteræ virtutis Dei, qui humilia respicit & alta à longe cognoscit.

Caput XXII.

Vnde fratres mei vobis erit magna Dei retributio in bonis gloriae suæ, qui ei obeditis, qui eum imitati fuistis, cuius voluntas requieuit in vobis, qui pro eius nomine tanta ab inuidia serpentis antiqui passi estis hucusq;: Non autem vos estis qui vincitis inuidiam satanæ, sed Deus & pater omnis gloriae fortitudinem incredulorum & aduersantium atque insidantium vobis in vobis deuincit. Nec enim vos estis victores, sed Deus omnis gratiæ, in quem fideliter creditis & aspiratis, quem verè diligitis. Ideoque nihil meritis vestris ascribatis, quasi nõ regentes Dei gratia: quia sine Deo nihil potestis facere.

Caput XXIII.

Commendo autem vos Deo in gratia eius in qua statis, vt liberet & custodiat vos à malis omnibus, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Et valde congratulor fidei vestrae in qua Deo seruientes attentius ei placere desideratis. Porro à murmuratione custodite corda vestra, & timeate tormenta æterna, tormenta amara & intolerabilia: quibus peccatores, & qui Deum non nouerunt punientur, & qui cognitum non dilexerunt. In quo exemplo cruciatuum gehennæ sæpe videtis tribulationes quibusdam imminere in corporibus ardentibus: quas tamè qui in gratiarum actione sustinent, coronam sibi adquirent. Non ergo admiremini videntes ignita in ferocitate cruciari innoxios. Quos enim diligit dominus, flagellat. Ipsos autem qui mei filij sunt, si sentimus in contumacia proteruitatis post baptismum, nullo modo perturbamur, sed magis condolemus illis.

Caput XXIII.

Ales autem vestra oratione opus habent, vt oretis pro eis, quatinus diabolus à cordibus eorū auferatur: qui eos ad hoc incitat cõtra nos, vt in æternum demergat interitum. Quædo autem præsens fui vobis corpore vnanimi dilectione me habuistis in charitate Christi: ideoq; plurimum congratulatus sum in domino vestrae sanctæ fidei & dilectioni. Et hac de re oratio nostra continua pro vobis est ad Deum, vt hic & in futuro à malis omnibus vos eripiat. Absens vero corpore erga vos eandem dilectionem possideo, & ideo maximè. quia scio eam vos erga memetipsum possidere. Talis enim dilectio amabilia spiritui sancto est, per quam venietis ad gaudia claritatis Domini, vbi cuncta vobis gloria affluet, quæ nunquam minoratur in persecutionibus. Deniq; quia sustinetis eas: à superbis huius sæculi, nolite à fiducia domini desperare, sed ad eum corda vestra conuertite, qui vos liberabit à præsentis & futura ira.

Caput XXV.

Observationes autem dierum & temporum atq; astrorum nolite attendere, quibus gentes idolis deditè intendunt, & tali obseruatione à diabolo decipiuntur, & à veritate relinquuntur: Confidite ergo in potentia domini Iesu Christi, cuius clementia immensurabilis est, cuius potestas ineffabilis, cuius gloria semper & in æternum desiderabilis: quia nunquam derelinquet vos: sed in omnibus vbique vobis aderit, sicut ipse nobis pollicitus est, dicens. Ecce

ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem sæculi. Ipsi enim omnia abscondita patent, & nihil sine eius voluntate poterit vobis euenire. In illius contemplatione mentem vestram assidue figite, & præter eum nihil diligatis: quoniam ipsi cura est de vobis.

Caput XXVI.

Quod vero in vestra postulatione à me petitis, scitote confidentes, quia à Deo tribuetur vobis ultra quàm petitis & intelligitis. Ipse enim pax, ipse omnia superat bella, ipse vobis victoriam de inimicis, pacem firmam & sine sanguine dabit. Hæc est enim voluntas eius & gloria: & de vestro bono desiderio congaudet. Nosq; ei gratias referimus qui sedet ad dexteram Dei patris in gloria spiritus sancti.

Caput XXVII.

Alutate in perfectione pacis qui diligunt dominum Iesum Christum. Pro impijs vero assidue orate: vt ad veritatem Dei conuertantur: per quam gloriam & in qua permanemus: & cum qua sine fine perpetuam Dei visionem contemplantur. Pro qua etiam millies corpus nostrum sub omnibus tormentis morti dare optamus. Est enim visio Dei qua sola angeli perfruuntur, & omnes perfecti in dilectione eius: ad quã peruenire desideramus quotidie suspirantes ad illius inestimabilem gloriam.

Caput XXVIII.

Atigari autem vos nolo vsque ad me, quousque nuncium meum videntes sine aliqua hæsitacione ad præsentiam nostram veniatis: vt præsentem inuicem in gloria Christi gaudeamus: qui absentes eius dilectionem & præsentiam omnipotentis suæ omni hora præ oculis habemus. Pax vero & omne bonum omnisq; consolatio, oro Deum vt iugiter maneat vobis, languorem autem ac nequitiam & omne peccatum, & quicquid esse potest molestum procul faciat dominus à vobis: vt animæ vestræ in gloriam Dei sine corruptione perueniant, & absque metu diaboli: corpora autem vestra sine macula peccatorum præsententur domino in resurrectione carnis ad diem vniuersalis iudicij Amen.

*Ha dua Epistola superioribus temporibus à Domino reuelata sunt, & re-
perta in sacrario Basilicæ sancti Petri in vrbe Lemouca, vbi
hactenus latuerat desosa in arca saxeâ sub terra, qua
præ nimia vetustate vix legi potuerunt.*

A IN CONSTANTINI IMPERAT. CONFESSI-
ONEM ARGUMENTVM PER
Ioannem Sichardum.

Speruacaneum est hic, post tot egregios rerum sacrarū scriptores, admonere cuiusmodi antiquitūs fuerit confessio: tamen quod huius loci est, obiter velut digito ostendam. Solebant enim & Imperatores palam testari sententiam suam, id quod ex Euāgelij agere iubemur. Qui enim, inquit Christus, me confitebitur apud homines, & ego confitebor eum apud patrem meum, qui est in cælis. Fiebant autem ab Imperatoribus maiore apparatu, vt quo longius illud emanaret, hoc essent plures, qui non dubitent huic fidei nomen dare: quam vidissent iam Imperatorē ipsum amplexum. Et quia in alijs tales ferè sumus, quales videmus principes, qui rebus præsumunt, fecit hic quoque illa de fide Christiana professio vulgo animū, vt esse principibus quàm simillimi vellent, impunitate præsertim iam data, & præeunte ipso Imperatore. Ita passim in antiquis bibliothecis videre confessiones Iustiniani, Caroli Magni, & Frederici Tertij, quibus tanquam signo dato, ad fidem Christianam vocarentur, quibus per principum tyrannidem hoc non satis tutò antea licebat.

Confessio.
Carolus Magnus.

CONFESSIO CONSTANTINI IMPERATORIS.

IN NOMINE sanctæ & indiuiduæ trinitatis, patris scilicet, & filij, & Spiritus sancti, Imperator Cæsar Flavius Constantinus, in Christo Iesu, vno ex eadem sancta trinitate, saluatore domino Deo nostro, fidelis, mansuetus, maximus, beneficus, Alamanicus, Gothicus, Sarmaticus, Germanicus, Britannicus, Hunnicus, pius, felix, victor, ac triumphator semper augustus, Sanctissimo ac beatissimo patri patrum Syluestro vrbs Romæ Episcopo, atq; omnibus eius successoribus, qui in sede beati Petri vsque in finem sæculi sessuri sunt Pontificibus, nec nō & omnibus Reuerend. & Deo amabilibus catholicis Episcopis eidem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, per hanc nostram Imperialem cōstitutionem subiectis, in vniuerso orbe terrarum, nunc & in posterum cunctis retrò temporibus constitutis, Gratia pax, charitas, gaudium, longanimitas, misericordia à Deo patre omnipotente, & Iesu Christo filio eius, & Spiritu sancto cum omnibus vobis. Ea quæ saluator & redemptor Dominus noster Iesus Christus altissimi patris filius, per suos sanctos Apostolos Petrum & Paulum, interueniente patre nostro Syluestro summo Pontifice, mirabiliter dignatus est, liquida narratione per huius nostræ imperialis institutionis paginam, ad indaginem omnium populorum, in vniuerso orbe terrarum, nostra studeat propagare mansuetissima serenitas. Primum quidem fidem nostram, quam, à præfato beatissimo patre & oratore nostro Syluestro vniuersali Pontifice edocti sumus, intima cordis confessione, ad instruendas omnium vestrum mentes, proferentes, & ita demum misericordiam Dei super nos diffusam annunciantes. Nos enim vos scire volumus, sicut per anteriorem nostram sacram pragmaticam iussione significauimus, nos à culturis idolorum, simulacris mutis & surdis, manufactis, diabolicis compositionibus, atque ab omnibus satanæ pompis recessisse, & ad integram Christianorum fidem, quæ est vera lux, & vita perpetua, peruenisse: credentes, iuxta id quod nos idem almificus summus pater & doctor noster Syluester instruit Pontifex, in Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilibus omnium & inuisibilibus, & in Iesum Christum filium eius, vnicum dominum nostrum, per quem omnia

omnia facta sunt, & in Spiritum sanctum dominum & viuificantem vniuersæ creaturæ: hoc est, patrem, & filium, & Spiritum sanctum confitemur, ita vt in trinitate perfecta, & plenitudo sit diuinitatis, & vnitas potestatis, pater Deus, & Spiritus sanctus Deus, & tres vnum sunt in Christo Iesu: tres itaque formæ, sed vna potestas. Nā Deus semper sapiens, edidit ex se per quod essent gignenda secula verbum. Et quando eodem solo suæ sapientiæ verbo, vniuersam ex nihilo formauit creaturam, cum eo erat, cuncta suo arcano componens mysterio. Igitur perfectis cœlorum virtutibus, & vniuersis terræ materijs, pio sapientiæ suæ nutu, ad imaginem & similitudinem suam primum de limo terræ fingens hominem, hunc in Paradiso posuit voluptatis, quem antiquus serpens, & hostis inuidens diabolus, per amarissimum ligni vetiti gustum, exulem ab eisdem effecit gaudijs, eoq; expulso non desinit sua venosa multis modis protelare iacula, aut à via veritatis humanum abstrahens genus, idolorum culturæ, videlicet creaturæ & non creatori deseruire suadeat, quatenus per hoc eos quos suis voluerit irretire insidijs, secum æterno afficiat concremandos supplicio. Sed Deus noster misertus plasmæ suæ, dirigens suos sanctos Prophetas, per quos lumen futuræ vitæ ad aduentum videlicet filij sui Domini Dei & saluatoris nostri Iesu Christi annuncians, misit eundem filium suū vnigenitum, & sapientiæ verbum, qui descendens de cœlis, propter nostram salutem, natus de Spiritu sancto, ex Maria virgine, verbum caro factum est, & habitauit in nobis: non amisit quod fuerat, sed cœpit esse quod non erat. Deum perfectum, & hominem perfectum, vt deus, mirabilia perficiens, & vt homo, humanas passiones sustinens: ita verum hominem, & verum Deum, verum hominem fuisse nullo modo ambigamus. Electisq; duodecim Apostolis, miraculis coram eis & innumerabilis populi multitudine coruscavit. Confitemur eundem Dominum nostrum Iesum Christum, & implese legem & Prophetas, passum, crucifixum secundum scripturas, tertia die à mortuis resurrexisse, assumptum in cœlos, atque sedentem ad dexteram patris, inde venturum iudicare viuos & mortuos, cuius imperij non erit finis. Hæc est enim fides nostra orthodoxa, à beatissimo patre nostro Syluestro summo Pontifice nobis prolata. Exhortantes idcirco omnem populum, & diuersas gentium nationes, hanc fidem tenere, colere, ac prædicare, & in sanctæ trinitatis nomine baptismi gratiam consequi, & Dominum Iesum Christum saluatorem nostrum, qui cum patre & spiritu sancto per infinita viuunt & regnant secula quem Syluester beatissimus noster Pōtisex in vniuersali prædicat, corde deuoto adorare. Ipse enim dominus Deus noster misertus mihi peccatori, misit sanctos suos Apostolos ad visitandum nos, & lumen sui splendoris infulsit nobis, & abstractum à tenebris, ad veram lucem & agnitionem veritatis me peruenire gratulamini. Nā dum valida squalloris lepra totam mei corporis inuasisset carnem, & multorum medicorum conuenientium cura adhiberetur, nec vnus quidem promerui salutem. Ad hæc aduenerunt sacerdotes Capitolij, dicentes mihi debere fieri fontem in Capitolio, & compleri hunc innocentium sanguine calente, & in eo loco me posse mundari, Et secundum eorum dicta aggregatis plurimis innocentibus infantibus, dum vellent sacrilegi paganorum sacerdotes mactare, & eorum sanguine fontem repleri, cernens serenitas nostra lacrymas matrū eorum, illico exhorruui facinus, misertusq; eis, proprios illis restitui præcepimus filios suos, datisq; vehiculis, & donis concessis, gaudentes ad propria relaxauimus. Eadem igitur transacta die nocturno nobis facto silentio, dum somni tempus aduenisset, adfuit Apostoli, sanctus Petrus & Paulus, dicentes mihi: Quoniam flagitijs posuisti terminum, & effusionem sanguinis innocentis horruisti, missi sumus à Christo domino Deo nostro, dare tibi sanitatis recuperandæ consilium. Audi ergo monita nostra, & fac quodcunque indicamus tibi Syluester Episcopus ciuitatis ad montem Soracten persequutiones tuas fugiens, in cauernis petrarum cum suis clericis latebras fouet, hunc cum ad te adduxeris, ipse tibi piscinam pietatis ostendat, in qua dum te tertio merferit, omnis te valetudo ista deferat lepræ: quod cum factum fuerit, hanc vicissitudinem

A tudinem tua saluatori compensa. Te autē ipsum in hac parte purifica, vt relicta omni superstitione idolorum, Deum viuum, verum, qui solus est & verus, adores & excolas, & ad eius voluntatem attingas. Exurgens igitur à somno, protinus iuxta id quod à sanctis Apostolis admonitus sum, peregi, aduocatoq; eodē præcipuo & magnifico patre, & illuminatore nostro Syluestro, omnia à sanctis Apostolis mihi præcepta dixi verba, percunctatiq; eum sumus, qui isti dij essent, Petrus & Paulus. Ille verò ait, non eos deos verè dici, sed Apostolos saluatoris nostri Iesu Christi. Et rursus interrogare cœpimus eundem Syluestrum, vtrum ipsorum Apostolorum imaginem expressam haberet, vt ex pictura disceremus, hoc esse quod reuelatio docuerat. Tūc idem venerabilis pater imagines eorum Apostolorum per diaconē suum exhiberi præcepit, quas dum aspicerem, & eorum quos in somno videram figuratos in ipsis imaginibus cognouissem vultus, ingenti clamore coram omnibus satrapibus meis confessus sum eos esse, quos in somno videram. Ad hæc beatiss. Syluester indixit nobis poenitentiae tempus intra palatium nostrum Lateranense, in vno cilicio, vt omnia quæ à nobis impie peccata, atque iniuste disposita fuerant, vigilijs, ieiunijs, atque lacrymis, & orationibus apud saluatorem nostrum Iesum Christum impetarem. Deinde per manus impositionem clericorum vsque ad ipsum præsulem veni, ibiq; abrenunciatis satanæ pompis & operibus eius, vel vniuersis idolis manufactis, credere in Deum patrem omnipotentem, factorem cœli ac terræ, visibilem & inuisibilem, & in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum, qui natus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine, spontanea voluntate coram omni populo professus sum. Benedictoque fonte illic me trina merfione vnda salutis purificauit. Leuatoq; me de venerabili fonte, indutus vestibus candidis, septiformis Spiritus sancti consignationem adhibuit, beati chrisimatis vnctione, & vexillum sanctæ crucis in mea fronte liniuit, dicens. Signat te Deus sigillo fidei suæ, in nomine patris, & filij & Spiritus sancti, in consignationem fidei. Cunctusque clerus respondit, Amē.

C Et adiecit præsul: Pax tibi. Prima itaque die post præceptum sacri baptismi mysterium, & post curationem corporis mei à lepræ squallore, agnoui non esse alium Deum, nisi patrem, & filium, & Spiritum sanctum, quem beatiss. Syluester prædicat, trinitatem in vnitate, vnitatem in trinitate. Nam omnes dij gentium, quos vsque hætenus colui, dæmonia, opera hominum manufacta comprobantur. Etenim quantum potestatem idem saluator noster suo Apostolo beato Petro contulerit in cœlo ac terra, lucidissimè nobis idem venerabilis pater eduxit, dum fidelem eum in sua interrogatione inueniens, ait: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Aduertite potentes, & aure cordis intendite, quid bonus magister & Dominus suo discipulo adiunxit, inquit: Et tibi dabo clauēs regni cœlorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum in cœlis. Et dum hæc prædicat beato Syluestro agnoscerem, ex beneficijs ipsius beati Petri integrè me sanitati comperi redditum.

DE PRIMITIVA ECCLESIA EX Synodo Nicena.

Nemo qui scripturas diuinas legit, ignorat, quod in principio nascentis Ecclesiæ, discipulis in vnum congregatis cum multitudine redentiū, in quibus erat cor vnum, & anima vna, quiq; vendentes prædia & possessiones suas afferebāt, & diuidebatur singulis prout cuique opus erat. Futuram nanque Ecclesiam in gentibus Apostoli præuidebant, maximeque quia Dominus illis prædixerat, Euntes in mundum vniuersum prædicatē Euangelium. Vel quia expellendi erant à Iudæa, nouerant se in gentibus dispergendos, Ecclesiamq; congregandam ex rudi populo.

Idcirco

Idcirco prædia in Iudæa minimè sunt adepti, sed pretia tantummodo ad fouendos E
egentes. At verò cum inter turbines & aduersa mundi succresceret Ecclesia, eoufq;
peruenit, vt non solum gentes, sed etiam Romani principes (qui penè totius orbis
monarchiam tenebant) ad fidem Christi & baptismi sacramenta concurrerent. Ex
quibus vir religiosissimus Constantinus primus fidem veritatis patenter adeptus, li-
centiã dedit per vniuersum orbem suo degentes imperio, non solum fieri Christia-
nos, sed etiam fabricandas Ecclesias, & prædia tribuenda constituit. Deniq; idem
præfatus princeps donaria immensa, & fabricam templi primæ sedis beati principis
Apostolorum instituit, adeò vt sedem imperialem, quam Romani principes posse-
derant, relinqueret, & beato Petro suisq; præsulibus profuturam concederet. Idem
verò præfatus in sancta Synodo quæ apud Nicenum congregata est, cum querelam
quorundam conspiceret coram se deferendam, ait: Vos à nemine dijudicari potestis,
quia solius Dei iudicio referuamini, dii etenim vocati estis: idcirco non potestis ab
hominibus iudicari: ab illo etenim tempore & deinceps viri religiosissimi non so-
lùm possessiones, & prædia quæ possederant, sed etiam semetipsos Domino consec-
rârunt, ædificantes basilicas in suis fundis in honore sanctorum martyrum, per ci-
uitates ac monasteria innumera, in quibus cœtus Domino seruientium conueniret.
Deniq; reges & præfides ac magistratus non solum hanc licentiam tribuere, sed eti-
am ipsi propria largiti sunt per vniuersa regna terrarum, vnde alerentur egentes, qui
nihil in mundo possidebant, Ecclesiãq; Dei fabricarentur atque restaurerent, deoq;
& Ecclesiæ eius ritè famulantibus, seruisq; illius supplementa (vt absque necessita-
te essent) tribuerentur, vt hæc accipientes possent secundum monita Apostoli ora-
tiones, postulationes, obsecrationes, gratiarum actiones facere pro omnibus homi-
nibus, pro Regibus, & qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam ha-
beant. Et hoc bonum & acceptum esse coram Deo, idem magister gentium prote-
statur, cui sollicitudo omnium Ecclesiarum incumbit, quiq; Episcopos regere per
spiritum sanctum constituit Ecclesiam Dei. Quibus ait: Pascite, qui in vobis est, gre-
gem Dei, prouidentes non coactè, sed sponte secundum Deum, neque turpis lucri
gratia, sed voluntariè. Cum enim dicat: Nemo militans Deo implicat se negotijs se-
cularibus: quæ enim sunt negotia secularia sancti canones manifestant, & inhi-
bent perspicuè, quod quidam, qui in clero videntur electi, propter lucra turpia cõducto-
res alienarum possessionum fiant, & secularia negotia sub cura sua accipiant, Domi-
ni quidem ministerium paruipendentes, secularium verò discurrètes domos, & pro-
pter auaritiam patrimoniorum sollicitudinem fumentes, decreuit sancta synodus,
nullum deinceps clericum aut possessiones conducere, aut negotijs secularibus se
miscere, præter pupillorum & orphanorum, aut si fortè Episcopus ciuitatis Ecclesi-
asticarum rerum sollicitudinem habere præcipiat, vt liquidò patet, quia alia sunt ne-
gotia secularia, alia Ecclesiastica. Nonne Moyses in seculo erat cum crebro taberna-
culum intraret & exiret, qui intus contemplatione raptus, foris infirmantium nego-
tius vrgebatur? intus Dei arcana considerans foris onera carnalium portabat? Cuius
typum sacerdotes in Ecclesia agere debêt, vt dum foras exeunt ad exequenda nego-
tia pro necessitatibus subditorum, intus ad se redeant per contemplationem man-
datorum: sicut Paulus qui cœlestibus secretis inseritur, & tamen per condescensio-
nis viscera carnalium cubile perscrutatur: Sic & Iacob ascendentes & descendentes
Angelos vidit, quia videlicet rectores Ecclesiæ non solum Deo contemplando su-
perna appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Et
dum sacerdotes horum facta imitantur, & se custodiunt, & subditorum onera
portant, videntur, tales esse, quales idem egregius prædicator di-
cit, vt qui vtuntur hoc modo tanquam non vtantur,
& qui gaudent tanquam non gaudentes,
& qui emunt tanquam non possidentes.

1. Pet. 5.

2. Tim. 2.

EDICTVM

EDICTVM DOMINI CONSTANTINI IM- PERATORIS.

IN NOMINE sanctæ & indiuiduæ trinitatis, patris scilicet
& filij, & Spiritus sancti, Imperator Cæsar Flavius Const-
tinus in Christo Iesu vno ex eadem trinitate sancta saluato-
re Domino Deo nostro, fidelis, mansuetus, beneficus, Ale-
manicus, Gothicus, Sarmaticus, germanicus, britannicus,
vnicus, pius, felix, victor, ac triumphator semper augustus,
sanctissimo ac beatissimo patri Syluestro vrbis Romæ Episco-
po & Papæ, atque omnibus eius successoribus, qui in fede
beati Petri vsque in finem seculi sessuri sunt, Pontificibus, nec non & omnibus re-
uerendis, & Deo amabilibus catholicis Episcopis, eidem sacrosanctæ Romanæ
Ecclesiæ per hanc nostram imperialem constitutionem subiectis, in vniuerso orbe
terrarum nunc & in posteris cunctis retrò temporibus constitutis, gratia, pax, cha-
ritas, gaudium, longanimitas, misericordia à Deo patre omnipotente, & Iesu Chri-
sto filio eius, & spiritu sancto, cum omnibus vobis. Ea quæ saluator & redemptor
noster Dominus noster Iesus Christus altissimi patris filius per suos sanctos Apo-
stolos Petrum & Paulum, interueniente patre nostro Syluestro summo Pontifice
& vniuersali Papa, mirabiliter dignatus est operari, liquida narratione per huius no-
stræ imperialis institutionis paginam ad cogitationem omnium populorum in vni-
uerso orbe terrarum studuit propagare nostra mansuetissima serenitas. Primum
quidem nostram fidem quam à præfato beatissimo patre & oratore nostro Sylue-
stro vniuersali Pontifice docti sumus, intima cordis confessione ad instruendas om-
nium vestrum mentes proferentes, & ita demum dei misericordiam super vos diffu-
sam annunciantes. Nosse enim vos volumus, sicut per anteriorem nostram sacram
pragmaticam iulsionem significauimus, nos à culturis idolorum, simulacris mutis
& ludis, manufactis, diabolicis compositionibus, atque ab omnibus satanæ pom-
pis recessisse, & ad integram Christianorum fidem, quæ est vera lux & vita perpetua
peruenisse, credentes, iuxta id quod nos idem almificus summus pater & doctor no-
ster Syluester Pontifex instruxit, in Deum patrem omnipotentem factorem cœli &
terræ, visibilibus omnium & inuisibilibus. Et in Iesum Christum filium eius vnige-
nitum Dominum nostrum, per quem creata sunt omnia. Et in spiritum sanctum do-
minum & viuificantem vniuersæ creaturæ. Hos patrem & filium & sanctum con-
fitemur ita, vt in trinitate perfecta & plenitudo sit diuinitatis & vnitas potestatis: pa-
ter Deus, filius Deus, & spiritus sanctus Deus, & tres vnum sunt in Iesu Christo.
D Tres itaque formæ, sed vna potestas. Nam sapiens retrò semper Deus, edidit ex se, per
quod semper erant gignenda secula verbum. Et quando eodem solo suæ sapientiæ
verbo vniuersam ex nihilo formauit creaturam, cum eo erat, cuncta suo arcano cõ-
ponens mysterio. Igitur perfectis cœlorum virtutibus, & vniuersis terræ materijs,
pro sapientiæ suæ nutu ad imaginem & similitudinem suam primum de limo terræ
fingens hominem, hunc in Paradiso posuit voluptatis. Quem antiquus serpens &
hostis inuidens diabolus per amarissimum ligni vetiti gustum, exulem ab eisdem fe-
cit gaudijs, eoque expulso non desinit sua venenosa multis modis protelare iacula,
vt à via veritatis humanum abstrahens genus, idolorum culturæ, videlicet creature,
& non creatori deseruire suadeat, quatenus per nos eos, quos suis voluerit irretire
insidijs, secum æterno efficiat concremandos supplicio. Sed Deus noster misertus
plasmatis sui, dirigens sanctos suos Prophetas, per quos lumen futuræ vitæ, aduen-
tum videlicet filij sui Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi annuncians, mi-
si sit

fit eundem vnigenitum filium suum & sapientiæ verbum Qui descendens de cœlis E propter nostram salutem, natus de spiritu sancto, ex Maria virgine. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, non amisit quod fuerat, sed cœpit esse quod nō erat. Deum perfectum & hominem perfectum, vt Deus mirabilia perficiens & vt homo humanas passiones sustinens, ita verbum hominem & verbum Deum prædicante patre nostro Syluestro summo Pontifice intelligimus, vt verum Deum verum hominem fuisse nullo modo ambigamus. Electisq; duodecim Apostolis, miraculis coram eis & innumerabilis populi multitudine coruscavit. Confitemur eundem Dominum Iesum Christum adimpletisse legem & Prophetas passum, crucifixum secundum scripturas, tertia die à mortuis resurrexisse, assumptum in cœlos, atque sedentem ad dexteram patris, inde venturum iudicare viuos & mortuos, cuius imperij nō erit finis. Hæc est enim fides nostra catholica & orthodoxa, à beatissimo patre nostro Syluestro summo Pontifice nobis prolata. Exhortans idcirco oēm populum & diuersas gentium nationes hanc fidem tenere, colere, & prædicare, & in sanctæ trinitatis nomine aptissimè gratiam consequi, & Dominum nostrum Iesum Christum saluatorem, qui cum patre & spiritu sancto per infinita secula viuit, & regnat, quem Syluester beatissimus pater noster vniuersalis Pontifex prædicat, corde deuoto adorare. Ipse enim Dominus noster misertus mihi peccatori, misit sanctos suos Apostolos ad visitandum nos, & lumen sui splendoris infulsit nobis, & abstractum à tenebris ad veram lucem & agnitionem me venisse gratulamini. Nam dum valida squalloris lepra totam mei corporis inuasisset carnem, & multorum medicorum conuenientium cura adhiberetur, nec vllius quidem cura promeruissemus salutem. Ad hoc venerunt sacerdotes Capitolij dicentes, mihi debere fieri fontem in Capitolio, & compleri hunc innocentiū sanguine, & in eo calente loco me posse mūdari. Et secundum eorum dicta aggregatis plurimis innocentibus infantibus, dum vellent sacrilegi paganorum sacerdotes eos mactari, & ex eorum sanguine fontem repleri, cernens serenitas nostra lacrymas matrum eorum, illico exhorui facinus, miseratusque eas proprios illis restitui præcepimus filios suos, datisque vehiculis & donis concessis, gaudentes ad propria relaxauimus. Eadem igitur transacta die, nocturna nobis facta silentia, dum somni tempus aduenisset, assunt Apostoli sanctus Petrus & Paulus dicentes mihi: Quoniam flagitijs posuisti terminum, & effusionem sanguinis innocentis horruisti, missi sumus à Christo Domino Deo nostro dare tibi sanitatis recuperandæ consilium. Audi ergo monita nostra, & fac quodcunque indicamus tibi. Syluester Episcopus huius ciuitatis ad montem Soracten persecutiones tuas fugiens, in cauernis petrarum cum suis clericis latebram fouet, hunc ad te cum adduxeris, ipse tibi piscinam pietatis ostendet, in qua dum te tertio merferit, omnis te valetudo ista deferet lepræ. Quod dum factum fuerit, hanc vicissitudinem tuo saluatori compensa, vt omnes iussu tuo per totum orbem restaurētur Ecclesiæ. Te autem ipsum in hac parte purifica, vt relicta omni superstitione idolorum, deum viuum & verum, qui solus est & verus, adores & excolas, vt ad voluntatem attingas. Exurgens igitur à summo, protinus iuxta id quod à sanctis Apostolis admonitus sum, peregi: aduocatoq; eodem præcipuo & magnifico patre & illuminatore nostro Syluestro vniuersali Papa, omnia à sanctis Apostolis mihi præcepta dixi verba. Percontati sumus ab eo qui isti Dij essent Petrus & Paulus: Ille verò non eos Deos verè dici, sed Apostolos saluatoris nostri Domini Dei Iesu Christi respondit. Et rursum interrogare coepimus eundem beatissimū Papam, vtrum istorū Apostolorum imāgines expressas haberet, vt ex pictura disceremus hos esse quos reuelatio docuerat. Tūc idem venerabilis pater imagines eorundem Apostolorū per diaconū suum exhiberi præcepit: quas dum aspicerem, & eorum quos in somno videram figuratos in ipsis imaginibus cognouissem vultus, ingenti clamore coram omnibus satrapis meis cōfessus sum, eos esse quos in somno videram. Ad hæc beatissimus idem Syluester pater noster vrbs Romæ Episcopus indixit nobis pœnitentiæ tempus intra palatium

latium nostrum Lateranense, in vno cilicio, vt omnia quæ à nobis impiè peracta atque iniuste disposita fuerant, vigilijs, ieiunijs atq; lacrymis & orationibus apud Dominum nostrum Iesum Christum saluatorem impetraremus. Deinde per manus impositionem clericorū, vsq; ad ipsum præulem veni, ibiq; renuncians satanæ pompis & operibus eius, vel vniuersis idolis manufactis, credere me in Deum patrem omnipotentem factorem cœli & terræ, visibilium & inuisibilium, & in Iesum Christū filium eius vnicum Dominum nostrū, qui natus est de spiritu sancto, ex Maria virgine, spontanea voluntate coram omni populo professus sum. Benedictoq; fonte, illic me trina merfione vnda salutis purificauit. Positoq; me in fontis gremio, manum de cœlo me contingentem proprijs oculis vidi: de qua mundus exurgens, ab omni me lepræ squallore mundatum agnoscite, leuatoq; me de venerabili fonte, indutus vestibus candidis septiformis gratiæ sancti spiritus consignationē adhibuit beati christi vnctione, & vexillum sanctæ crucis in mea fronte liniuit dicens: Signet te Deus sigillo fidei suæ, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, in consignatione fidei. Cunctusq; clerus respondit, Amen. Et adiecit præsul, pax tibi. Prima itaq; die post perceptum sacri baptismatis mysterium, & post curationem corporis mei à lepræ squallore, agnoui non esse alium Deum nisi patrem & filium & spiritum sanctum, quem beatus Syluester Papa prædicat, trinitatem in vnitatem, vnitatem in trinitate. Nam omnes Dij gentium quos vsq; hæctenus colui, dæmonia, opera hominum manufacta comprobantur. Etenim quantam potestatem idem Saluator noster suo Apostolo beato Petro contulerit in cœlo ac terra, lucidissimè nobis idem venerabilis pater edixit, dū fidelem eum in sua interrogatione inueniens ait: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Aduertite potentes, & aure cordis intendite, quid bonus magister & Dominus suo discipulo iniunxit, inquit: Quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatū & in cœlis. Mirū est hoc valdè & gloriosum, in terra ligare & soluere, & in cœlo ligatum & solutum esse. Et dum hæc prædicante beato Syluestro agnoscerem, & beneficij ipsius beati Petri integerrimè sanitati me comperi restitutum, vtile iudicauimus vnā cum omnibus nostris satrapis & vniuerso senatu, optimatibus meis, etiam & cuncto populo Romano gloriæ imperij subiacti, vt sicut in terris vicarius filij Dei esse videtur constitutus, etiam & Pontifices, qui ipsius principis Apostolorum gerunt vices, principatus potestatem amplius quàm terrena imperialis nostræ serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis nostroq; Imperio obtineat, eligentes nobis ipsum principem Apostolorum vel eius vicarios firmos apud Deum esse patronos. Et sicut nostra est terrena Imperialis potentia, eius sacro sanctam Romanam Ecclesiam decreuimus veneranter honorare & amplius quàm nostrum imperium, & terrenum thronum, sedem sacratissimā beati Petri gloriosè exaltari, tribuentes ei potestatem & gloriæ dignitatem atq; vigorem & honorificentiam Imperialem, atq; decernentes sancimus, vt principatum teneat, tam super quatuor præcipuas sedes, Antiochenam, Alexandrinam, Constantinopolitanam, & Hierosolymitanam, quamq; etiam super omnes in vniuerso orbe terrarum Dei Ecclesias. Et Pontifex qui pro tempore ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ extiterit, celsior & princeps, cunctis sacerdotibus totius mūdi existat, & eius iudicio, quæq; ad cultum Dei vel fidei Christianorū stabilitatem procurandam fuerint, disponantur. Iustum quippe est, vt ibi lex sancta caput teneat principatus, vbi sanctarum legum institutor saluator noster beatum Petrum Apostolatus obtinere præcepit cathedram, vbi & crucis patibulum sustinens beatæ mortis sumpsit poculum, suiq; magistri & Domini imitator apparuit. Et ibi gentes pro Christi nominis confessione colla flectant, vbi eorum doctor beatus Paulus Apostolus pro Christo extenso collo martyrio coronatus est: illic vsque in finem querant doctorem, vbi sanctum doctoris quiescit corpus: & ibi prouincie ac humiliati cœlestis Regis Dei saluatoris nostri Iesu Christi famulentur officio, vbi superbi terreni Regis seruiebant imperio. Interca nosse volu-

mus omnem populum vniuersarum gentium ac nationum per totum orbem, con-
struxisse nos intra palatium nostrum Lateranense eidem saluatori nostro Domino
Iesu Christo Ecclesiam à fundamentis, cum baptisterio: & duodecim nos sciatas de
eius fundamentis, secundum numerum duodecim Apostolorum, cophinos terræ
onustatos proprijs asportasse humeris, quàm sacrosanctam Ecclesiam caput & ver-
ticem omnium Ecclesiarum vniuerso orbis terrarum dici, coli, venerari ac prædica-
ri sancimus, sicut per alia nostra Imperialia decreta constituimus. Construximus ita-
que Ecclesias beatorum Petri & Pauli primorum Apostolorum, quas auro & ar-
gento locupletauimus, vbi & sacratissima eorum corpora cum magno honore re-
condentes, thecas ipsorum ex electo, cui nulla fortitudo præualet elementorum,
construximus: & crucem ex auro purissimo & gemmis preciosissimis per singulas
eorum thecas posuimus, & clauis aureis confiximus. Quibus pro concinnatione lu-
minariorum, possessionum prædia contulimus, & rebus diuersis eas ditauimus, &
per nostram Imperialem iurisdictionem sacram, tam in oriente quam in occidente, vel
etiam septentrionali & meridiana plaga, videlicet in Iudæa, Græcia, Asia, Thracia,
Aphrica & Italia, vel diuersis insulis nostra largitate eis concessimus, ea prorsus rati-
one, vt per manus beatissimi patris nostri Syluestri Pontificis successorumq; omnia
disponantur. Gaudeat enim vnà nobiscum omnis populus & gentiũ nationes vni-
uerso orbe terrarũ, exhortantes oēs, vt deo nostro & saluatori Iesu Christo immen-
sas vnà nobiscum referatis gratias, quoniam ipse deus in cœlis desuper & in terra de-
orsum, qui nos per suos sanctos Apostolos visitans, sanctum baptismatis sacramentũ
percipere, & corporis sanitate dignos effecit, pro quo concedimus ipsis sanctis Apo-
stolis Dominis meis beatissimis Petro & Paulo, & per eos etiam beato Syluestro pa-
tri nostro summo Pontifici, & vniuersalis vrbis Romę Papę, & omnibus eius succes-
soribus Pontificibus, qui vsq; in finem mudi in sede beati Petri erunt sessuri, atq; de
præsenti cōcedimus palatũ Imperij nostri Lateranense, quod omnibus in toto orbe
terrarum profertur atque præcellit palatijs, deinde diadema, videlicet coronam ca-
pitis nostri, simulq; pallium, vel mitram phrygiam, nec non & super humerale, vide-
licet lorum, quod imperiale circumdare assolet collum, verum etiam & chlamydem
purpuream atq; tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, sed & digni-
tatem Imperialium præsentium equitum, conferentes etiam & Imperialia scepra,
simulq; & cuncta signa atq; banna etiam, & diuersa ornamenta Imperialia, & oēm
processionem Imperialis culminis & gloriam potestatis nostrę. Viris enim reueren-
dissimis, clericis diuersis ordinibus eidem sacrosanctę Romanę Ecclesię seruenti-
tibus, illud culmen, singularitatem, potentiam & præcellentiam habere sancimus,
cuius amplissimus noster senatus videtur gloria adornari, id est, patricos atq; cōsu-
les effici, nec nõ & cæteris dignitatibus Imperialibus eos promulgantibus decorari.
Et sicut imperiales militia, ita & clerũ sanctę Romanę Ecclesię ornari decernimus.
Et quemadmodũ Imperialis potentia officijs diuersis, cubiculariorũ nempe, ostia-
riorum, atq; omniũ excubiarum ornatu, ita & sanctam Romanam Ecclesiam deco-
rari volumus. Et vt amplissimè pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc, vt
clerici eiusdem sanctę Romanę Ecclesię manipulis & lintheaminibus, id est, candidis-
simo colore decorari equos, & ita equitari. Et sicut noster senatus calciamentis vtitur
cum vdonibus, id est, candido lintheamine illustrati, vt sicut cœlestia, ita & terrena ad
laudem Dei decorentur. Præ omnibus aut licentiam tribuentes ipsi sanctissimo pa-
tri nostro Syluestro vrbis Romę Episcopo & Papę, & omnibus qui post eum in suc-
cessum & perpetuis temporibus aduenerint beatissimis Pontificibus, pro honore &
gloria Christi Dei nostri, in eadē Dei magna catholica & Apostolica Ecclesia, ex no-
stro iudicio, quę placatus proprio concilio clericale voluerit, & in numero religio-
sorum, clericorum connumerare nullum ex omnibus præsumentem superbe age-
re. Decreuimus itaque & hoc, vt idem venerabilis pater noster Syluester summus
Pontifex, vel omnes eius successores Pontifices diadema, videlicet coronam, quã ex
capite

A capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo & gemmis preciosis vti debeant, &
eorum capite ad laudem Dei pro honore beati Petri gestare. Ipse verò beatissimus
Papa super coronam clericatus, quam gerit ad gloriam beati Petri, omninò ipsa ex
auro non est passus vti corona. Phrygium quoque candido nitore splēdidam resur-
rectionem dominicam designans eius sacratissimo vertici manibus nostris imposui-
mus, & tenentes frenum equi illius pro reuerentia beati Petri, stratoris officium illi
exhibuimus, statuentes eodem Phrygio omnes eius successores singulariter vti in
processionibus, ad imitationem Imperij nostri. Vnde vt pontificalis apex non vile-
cat, sed magis amplius quàm terreni Imperij dignitas & glorię potentia decore-
tur, ecce tam palatium nostrum, vt prædictum est, quàmq; Romanę vrbis, & omnes
Italix seu occidentalium regionum prouincias, loca & ciuitates præfato beatissi-
mo Pontifici nostro Syluestro vniuersali Papę concedimus atque relinquimus, &
successorum ipsius Pontificum potestati & ditioni firma Imperiali censura per
B hanc diualem nostram sacram potestatem & pragmaticum constitutum decerni-
mus disponendum, atque iuri sanctę Romanę Ecclesię concedimus perman-
surum. Vnde congruum prospeximus nostrum Imperium & regni potestatem orien-
talibus transferri & transmutari regionibus, & in Byzantię prouincia in optimo lo-
co nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum illic cōstitui Imperium, quoniam
vbi principatus sacerdotum & Christianę religionis caput ab imperatore cœlesti
constitutum est, iustum non est vt illic Imperator terrenus habeat potestatem. Hęc
verò omnia, quę per hanc nostram Imperialem sacram, & per alia diualia decreta sta-
tuimus, atq; confirmauimus, vsq; in finem mundi illibata & inconcussa permanen-
da decernimus. Vnde coram Deo viuo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili
eius iudicio obtestamur per hoc nostrum Imperiale constitutũ, omnes nostros suc-
cessores, Imperatores, vel cunctos optimates, satrapas etiam, amplissimum senatum,
& vniuersum populum in toto orbe terrarum, nunc & in posterum, cunctis retrò
C temporibus Imperio nostro subiacentem, nulli eorum quoquo modo licere hęc,
quę à nobis Imperiali sanctione sacrosanctę Romanę Ecclesię, vel eius omnibus
Pontificibus concessa sunt refragari, aut confringere, vel in quoquam conuellere.
Si quis autem (quod non credimus) in hoc temerator aut cōtemptor extiterit, æter-
nis condemnationibus subiaceat innodatus, & sanctos Dei principes Apostolorum
Petrum & Paulum sibi in præsentem & futura vita sentiat contrarios, atq; in inferno
inferiori cōcrematus cum diabolo & omnibus deficiat impijs. Huius verò imperia-
lis decreti nostri paginam proprijs manibus roborantes, super venerandum corpus
beati Petri principis Apostolorum posuimus, ibiq; eidem cum Apostolo sponden-
tes nos cuncta inuiolabiliter conseruare, & nostris successoribus imperatoribus cō-
seruanda in mandatis relinquere, patri nostro Syluestro summo Pontifici & vniuersali
Papę, eiusq; cunctis successoribus Pontificibus, Domino Deo & saluatore nostro
Iesu Christo annuente, tradimus perenniter atq; foeliciter possidenda. Et subscriptio
D imperialis, diuinitas vos conseruet per multos annos sanctissimi patres. Datum Ro-
mę sub tertio die Calend. Aprilium, Domino nostro Flauio Constantino Augu-
sto quarto, Gallicano quarto, viris clarissimis consulibus.

Quo tempore actum sit Nicenum Concilium.

ANONES generalium conciliorum à temporibus Constantini ceperunt. In præcedē-
tibus nanque annis persecutione seruente, docendarum plebium, nisi quæ à Romana pro-
cesserunt sede, minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diuersas hereses scissa est,
quia non erat licentia Episcopis in vnum conuenire, nisi tempore suprã dicti Imperato-
ris: ipse enim dedit facultatem Christianis liberè congregari. Sub hoc etiam sancti pa-
tres in concilio Niceno de omni orbe terrarum conuenientes, iuxta fidem Euangelicam & Apostolicam,
secundum post Apostolos symbolum tradiderunt.

BEATISSIMO Syluano in vrbe Roma Apostolice sedis antistite, Constantino Augusto & Licinio Cæsare, consula- tu Paulini & Iuliani virorum clarissimorum, ab Alexandro CCC. XXXVI. anno, mense Iulio. XIII. Calend. Iulij, propter insurgentes hæreses fides catholica exposita est apud Nicæam Bithyniæ, quam sancta & reuerendissima Romana complectitur & veneratur Ecclesia, quippe quam trecenti decem & octo patres, mediantibus Victore atq; Vincentio religiosissimis Romanæ sedis presbyteris, inspirante Deo, ad obstruenda Arrij vena, protulerunt. Nam & nonnullæ regulæ subnexæ sunt, quas memorata suscipiens confirmavit Ecclesia. Sciendum est sanè ab omnibus catholicis, quoniam sancta ecclesia Romana nullis synodicis decretis prælata est, sed Euangelica voce Domini, & saluatoris nostri primatum obtinuit, vbi dixit beato Petro Apostolo: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo clauis regni cælorum, & quæcûq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cælo. Adhibita est etiam societas in eadem Romana vrbe beatissimi Apostoli Pauli vasis electionis, qui vno die, vnoq; tempore gloriosa morte cum Petro sub principe Nerone agonizans, coronatus est, & ambo pariter Ecclesiam sanctam Romanam Christo Domino consecrauerunt, alijsq; omnibus vrbibus in vniuerso mundo sua præsentia atque venerando triumpho prætulerunt. Et licet pro omnibus assidua apud Dominum omnium sanctorum fundatur oratio, his tamen verbis Paulus beatis- *Rom. 1.* simus Apostolus Romanis proprio chirographo pollicetur, dicens: Testis enim mihi est Deus, cui serui in spiritu meo, in Euangelio filij eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio in orationibus meis. Prima ergo sedes cœlesti beneficio Romanæ Ecclesiæ, quam beatissimi Petrus atq; Paulus suo martyrio dedicarunt. Secunda autem sedes apud Alexandriam beati Petri nomine à Marco eius discipulo atque Euangelista consecrata est, quia & ipse in Aegypto primus verbum veritatis directus à Petro prædicauit, & gloriosum suscepit martyrium. Cui venerabilis successit Abilius. Tertia verò sedes apud Antiochiam eiusdem beati Petri Apostoli habetur honorabilis, quia illic, priusquam Romam veniret, habitauit, & Ignatium Episcopum constituit, & illic primum nomen Christianorum nouellæ gentis exortum est. nam & Hierosolymitanus Episcopus pro tanti loci reuerentia ab omnibus habetur honorabilis, maximè quod illic primus beatissimus Iacobus, qui dicebatur iustus, qui etiam secundum carnem frater Domini nuncupatus est, à Petro, Iacobo, & Ioanne Apostolis Episcopus ordinatus est. Itaque secundum antiquorū patrum *H* definitionem sedes prima in Hierosolymis esse minimè dicitur, ne fortè ab infidelibus aut idiotis sedes Domini nostri Iesu Christi (quæ in cælo est) in terra esse putaretur. Etenim sedes eius cælum, terra autem scabellum pedum eius, quoniam ipse est, per quem omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil, quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula seculorū, Amen. Apud Ephesum verò beatissimus Ioannes Apostolus & Euangelista multo tempore post Domini resurrectione & ascensionem in cælos, diuina inspiratione Euangelium conscripsit, atque requieuit. Et ob hoc Episcopus Ephesinus pro tanti Apostoli & Euangelistæ memoria, cæteris Episcopis metropolitanis in synodis honorabiliorè obtinet sedè.

Sed quoniam de concilio Niceno differendum est, quæ hæc fecit causa, vt post illam Apostolorum gloriosam prædicationem, quæ in omnem terram mirabiliter diffusa est, sub Constantino Augusto, tanti congregarentur Episcopi? Rufini nobis *decimus*

Adecimus liber, qui coniunctus est nouem libris Ecclesiasticæ historiæ, quos vir eruditissimus Eusebius Cæsariensis ædidit, necessariò profertur ad medium, vt pauca quæ eius inter initia de Arrij peruersitate conscripta sunt, memorentur: quia dubiū non est, ideo trecentos decem & octo sanctissimos patres ex vniuerso orientali orbe in Nicæa Bithyniæ congregatos, vt Arrij impium dogma Christi auxilio funditus damnaretur, & salubri prouidentia constituerent, quid in sancta catholica Ecclesia debeat obseruari. Iam ad locum ex lib. 10. Rufini: Igitur cum apud Alexandriam post Achillem qui Petri martyrio successit, suscepisset Alexander sacerdotium, quia nostris & quies à persecutionibus erat, atq; Ecclesiarum gloria confessorū meritis gaudebat, prosperitas rerum nostrarū domestica contentione turbabatur. etenim presbyter quidam apud Alexandriam nomine Arrius, vir ipse & forma magis quam virtute religiosus, sed gloriæ laudisq; & nouitatis improbè percupidus, praua quædam de Christi fide proferre, & quæ arte inquisitionis inuenerat, coepit. Abscindere enim *B* ac separare ab illa æterna & ineffabili Dei patris substantia vel natura, filium conabatur. Quæ res in Ecclesia plurimos cõturbabat, & à dulci mentis tranquillitate dimouebat. Sed cum Alexander Episcopus natura lenis, & quietus, assiduè cõmonitionibus Arrium cuperet à prauo incepto & assertionibus impijs reuocare, nec tamen res ex sententia procederet, & quod plerosq; quodam cõtagio pestiferæ assertionis infecerat, non solùm apud Alexandriam, verùm & per alias prouinciæ disperferat vrbes, perniciosum fore credens, si dissimularet à talibus, plurimis confacerdotibus suis rem indicat. Quæstio laicis innotescit. Sermo vsq; ad aures religiosi principis (quippe qui omni studio & diligentia curaret quæ nostra sunt) peruenit. Tum ille ex sententia sacerdotum apud vrbem Nicæam Episcopale concilium conuocat, ibiq; Arrium trecentis decem & octo Episcopis residentibus adesse iubet, ac de eius propositionibus & quæstionibus iudicare. Sed in eo concilio admirabile factū principis nō puto reticendū. Etenim cum ex omnibus penè locis Episcopi cõuenissent, *C* & (vt fieri solet) diuersis ex causis inter se quædam iurgia detulissent, interpellabatur frequenter à singulis, offerebantur libelli, culpæ proferebantur, & magis ad hæc, quam ad id pro quo fuerat ventum, animos dabant. At ille videns quod per huiusmodi iurgia causa summi negocij frustraretur, diè certū statuit quo vnusquisq; Episcoporum, si quid querimoniæ habere videretur, deferret. Cum resedisset, suscepit à singulis libellos, quos simul oēs in sinu suo continens, nec in eis quod contineretur aperiens, ait ad Episcopos: Deus vos cõstituit sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi: & ideo nos à vobis rectè iudicamur, vos autem non potestis ab hominibus iudicari. Propter quod Dei solius inter vos expectate iudiciū, vt & vestra iurgia quæcunque sunt, ad illud diuinū referuentur examen, vos etenim nobis à Deo dati estis dij. Conuenies nō est, vt homo iudicet deos, sed ille solus de quo scri- *Psal. 81.* ptū est: Deus stetit in synagoga Deorū, in medio autē deos discernit. Et ideo his omnis alia quæ ad fidem Dei pertinent, absq; vlla animorū contentione discutite. Cum hæc dixisset, oēs querimoniarum libellos iussit exuri, ne innotesceret illi odiū & s- *D* gillatio sacerdotū. Verùm cum per dies multos in Episcoporū concilio de fide quæstio verteretur, & nōnulli diuersa sentirēt, ac vehementer cœptis Arrij fauerent, plures tamen erant, qui impiū execrarentur inceptū. Cumq; in eodē concilio esset confessorum magnus numerus sacerdotum, oēs Arrij nouitatibus aduersabantur. Fauebāt verò ei viri in quæstionibus callidi, & ob id simplicitati fidei aduersabantur. Quantam verò habeat virtutem fidei simplicitas, etiam ex his quæ ibi gesta sunt, cognoscimus. Etenim cum pro studio religiosi Imperatoris ex omni terra sacerdotes Dei conuenissent, opinione cõmoti Philosophi quoq; & dialectici valde nobiles & opinatissimi conuenerunt In quibus quidam insignis in arte dialectica per dies singulos conflictum summi certaminis cum Episcopis nostris viris æquè in dialectica non improbabiler eruditus, mouebat. Et fiebat ingens spectaculū conuenientibus ad audiendum doctis & literatis viris, nec tamè vllò genere Philosophus concludi à *Sf 4* quoquam

quoquam poterat aut constringi. Tanta enim dicendi arte obiectis quaestionibus occurrebat, ut ibi maximè putaretur astrictus, velut anguis lubricus elaberetur. Sed ut ostenderet Deus, quia non in sermone regnum Dei, sed in virtute consistit, quidam ex confessoribus simplicissimæ naturæ vir, & nihil aliud sciens nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum, inter cæteros auditores Episcopos aderat. Qui cum vidisset Philosophum insultantem nostris, & callida se disputationis arte iactantem, poscit ab omnibus locum, velle se paucis cum Philosopho sermocinari. Tum verò nostri qui simplicitatem viri & imperitiam in sermone duntaxat nossent, pauere, & velut pudorem quendam pati, ne fortè apud callidos homines risui efficeretur sancta simplicitas. Perstitit tamè senior, & hinc mouit sermonis exordium. In nomine, inquit, Iesu Christi, Philosophè audi quæ vera sunt. Deus vnus est, qui fecit cælum & terram, quiq; hominì, quem de limo terræ formauerat, spiritum dedit, vniuersa quæ videntur sibi, virtute verbi sui creauit, & spiritus sui sanctificatione firmavit: hoc verbum ac sapientia, quam nos filium dicimus, humanos miseratus errores, ex virgine nascitur, & per passionem mortis à perpetua nos morte liberauit, ac resurrectione sua æternam nobis contulit vitam, quem expectamus iudicem omnium, quæ egerimus esse venturum. Credis hæc ita esse Philosophè? At ille, ac si nunquam vllum sermonem contradicendi didicisset, ita obstupescens, virtute dictorum mutus, ad omnia hoc solum potuit responderi. Ita sibi videri, nec aliud verum esse quàm dixerat. Tunc senior. Hæc, inquit, si ita esse credidisti, surge & sequere me ad Dominicum, & huius fidei signaculum suscipe. Et ita Philosophus Christianus effectus, tandem se gratulatus est victum. In illo etiam concilio fuit Paphnutius homo Dei, Episcopus Aegypti, in quo tanta virtute inerat gratia, ut signa per eum non minus, quàm dudum per Apostolos fierent. Quo etiam in tempore & Spyridion Cyprius Episcopus insignis habebatur. Tales igitur in illis adhuc temporibus multi viri in Ecclesiis Domini refulgebant, ex quibus plurimi in illo concilio fuerunt. Interea per dies singulos agitabatur conuentus, nec facile aut temerè tanta statuere audebant: & vocabatur Arrius frequenter in concilium, & assiduo tractatu assertiones eius discutiebantur, & quod aduersum hæc tenere deberent ac statui, summa cum deliberatione quærebant. Verum post diutinum multumq; tractum, placuit omnibus, ac velut vno cunctorum ore & corde decernitur Homousion conscribi debere, id est, eiusdem cum patre substantiæ filium confiteri, atque firmissima omnium sententia pronunciatur. Decem & septem soli tunc fuisse dicuntur, quibus Arrii magis fides placeret, extrinsecus creatum Dei filium ex nullis substantibus, & non ex ipsa patris Deitate progenitum confirmantes. Defertur ad Constantinum sacerdotalis concilij sententia, ille tanquam à Deo prolatam veneratur. Cui si quis tentasset obniti, velut contra diuina statuta venientem, in exilium se protestatur acturum.

CANONES NICENI CONCILII, QVOD ACTVM EST SVB CONSTANTINO IMPERATORE, PAVLINO

ET IVLIANO CONSVLIVS FRATRIBUS, CCCLXIII. III. Calendas Iulij.

VM conuenisset hoc sanctum & magnum concilium apud Nicæam ciuitatem prouinciæ Bithyniæ, statuta sunt ab eis hæc quæ infra scripta sunt ex Græco in Latinum versa sermonem.

I Si quis in ægritudine vel à medicis sectus est, vel à barbaris castratus, placuit vt iste permaneat in clero. Si quis autem sanus se ipsum abscindat, etiamsi est in clero, cessare debet, & ex hoc nullum talem

A talem oportet ordinari. Sicut autem de his qui vel affectauerint hæc, vel ausi sunt se ipsos abscindere, hæc quæ dicimus statuta sunt, ita si qui à barbaris vel à Dominis suis secti & probabilis vitæ sint, tales suscipit Ecclesiastica regula in clero.

2 Quoniam multa, siue per necessitatem, siue ex quacunque causa contra regulam geita sunt, ita vt homines ex vita gentili nuper adhuc cathechizati, vel instituti, statim ad spiritualem baptismum venissent, & cõtinuò cum baptizati sunt, etiam ad Episcopatum, vel ad presbyterium prouecti sunt. Rectè igitur visum est de cætero nihil tale debere fieri. Nam & tempore opus est vt sit cathechumenus, & post baptismum multa probatione indiget. Euidens nanque est Apostolicum præceptum dicens: Non neophytum, ne fortè elatus in iudicium incurrat & laqueum diaboli. Si verò procedente tempore aliquod peccatum admiserit, & conuictus duobus vel tribus testibus fuerit, cesset à clero qui huiusmodi est. Si quis verò præter hæc facit tanquam contraria statutis sancti concilij gerens, ipse periclitabitur de statu sui cleri.

B 3 Omnibus modis interdixit sancta synodus, neque Episcopo, neque presbytero, neque diacono, neq; vlli clericorum omninò licere habere secum mulierem extraneam, nisi fortè mater aut soror, aut auia, aut amita, vel matertera sit: in his nanque solis personis, & harum similibus, omnis quæ ex mulieribus est suspicio declinatur: qui autem præter hæc agit, periclitatur de clero.

4 Episcopum oportet ab omnibus Episcopis, si fieri potest, qui sunt in prouincia eius ordinari. Si verò hoc difficile fuerit, vel aliqua vrgente necessitate, vel itineris longitudine, certe tres Episcopi debent in vnum esse congregati, ita vt etiam cæterorum qui absentes sunt, consensum literis teneant, & ita faciant ordinationem. Potestas sanè vel confirmatio pertinebit per singulas prouincias ad metropolitanum Episcopum.

5 Seruetur ista sententia, vt hi qui ab alijs excommunicantur, ab alijs ad communionem non recipiantur. Requiritur sanè si fortè aliqua indignatione, aut contentione, aut qualibet commotione Episcopi sui excommunicati sint. Vt ergo digna hæc possint examinatione perquiri, rectè visum est per singulos annos in singulis prouincijs bis in anno Episcoporum concilium fieri, vt simul in vnum conuenientes, ex communi prouincia huiusmodi examinent quæstiones, vt ita demum hi, qui ob culpas suas Episcoporum suorum offensas merito contraxerunt, dignè etiam à cæteris excommunicati similiter habeantur, quousque in communi vel ipsi Episcopo suo visum fuerit humaniorem circa eos ferre sententiam. Habeatur autem semel concilium ante dies quadragesimæ, vt omnibus, si quæ sunt, simultatibus amputatis, mundum solenne Deo munus possit offerri. Secundum verò agatur circa tēpus Autumni.

6 Mos antiquus perduret in Aegypto, vel Libya, & Pentapoli, vt Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quoniam quidem & Romano Episcopo parilis mos est. Similiter autem & apud Antiochiam cæterasque prouincias honor suus vnique seruetur Ecclesiæ. Per omnia autem manifestum est, quod si quis præter voluntatem & conscientiam metropolitani Episcopi fuerit ordinatus, hunc concilium magnum & sanctum censuit non debere esse Episcopum. Sanè si communi omnium consensu rationabiliter probato secundum Ecclesiasticam regulam duo vel tres animositate ducti per contentionem contradicant, obtineat plurimorum sententia sacerdotum.

7 Quoniam mos antiquus obtinuit, & vetusta traditio, vt Eliæ Hierosolymorū Episcopo primus honor deferatur, habeat consequenter honorem, manente tamen metropolitanæ ciuitatis propria dignitate.

8 Si qui voluerint venire ad Ecclesiam Catholicam ex Nouatianis, placuit sancto concilio vt ordinentur, & sic maneant in clero. Ante omnia autem hanc habeant confessionem, quam per scripturam exigi oportet, vt fateantur se communi consensu catholicæ Ecclesiæ statuta obseruatuos, id est communicatuos, se & his qui fortè secundas nuptias experti sunt, vel his qui persecutionis tempore lapsi sunt, quibus tamen

tamen lapsis pœnitentiæ modus & tempus ascriptum est, vt in omnibus sequantur ea, quæ in Ecclesia catholica obseruantur. Et sicubi ijdem ipsi fuerint inuenti, siue in vicis seu in vrbibus clerici ordinati à catholicis, sic etiam in clero persistant, vnusquisque tamen in suo ordine. Si verò Episcopus vel presbyter catholicæ ecclesiæ fuerit, ad quem aliqui ex his accedunt, certum est, quòd Episcopus quidem Catholicus suam habeat dignitatem. Similiter autem presbyteri & diaconi habeant. Hi verò qui ab istis veniunt, si fortè Episcopus fuerit, habeat sacerdotij dignitatem, nisi forte placeat Episcopo catholico concedere ei etiam Episcopalis nominis honorè. Si verò non placuerit, inueniat ei locum, vt sit in parœcia Coepiscopus, aut in clero presbyter, & in ciuitate vna, non videantur duo Episcopi esse, & ille omnimodè in clero permanere videatur.

9 Si qui examinatione promoti presbyteri sunt, & postea examinati confessi sunt peccata sua, & cum confessi fuissent contra regulam venientes, homines manus eis temerè imposuerunt, hos Ecclesiasticus ordo non recipit. In omnibus enim quod irreprehensibile est, defendit Ecclesia.

10 Quicumque ex lapsis per ignorantiam sunt ordinati, vel contemptum eorum qui eos ordinauerunt, hoc non præiudicat regulæ Ecclesiasticæ, cum enim cõpertum fuerit, deponantur.

11 Placuit sanctæ synodo, licet indigni sunt misericordia, tamen aliquid circa eos humanitatis ostendi. Si quos ergo ex animo pœnitet, tribus annis inter pœnitentes habeantur. Si ramen fideles sunt, septem annis alijs inter pœnitentes sint, duobus autem annis ijdem sine oblatione in oratione sola participant populo. Si qui verò per Dei gratiam vocati, primò quidem ostenderunt fidem suam, disposito militiæ cingulo, post hæc autem ad proprium vomitum reuersi sunt, vt & pecunias darent, & ambirent redire rursus ad militiam, isti decem annis sint inter pœnitentes post primum triennium, quo fuerint inter audientes. Ab omnibus verò illud præcipuè obseruetur, vt animus eorum & fructus pœnitentiæ obseruetur. Quicumque enim cum omni timore & lacrymis perseuerantibus & operibus bonis conuersionem suam non verbis solis, sed opere & veritate demonstrant, cum tempus statutum etiam ab his fuerit impletum, & orationibus iam cœperunt communicare, licebit etiam Episcopo humanius circa eos aliquid cogitare. Qui verò indifferenter habuerint, lapsum & sufficere sibi quod Ecclesiam introierunt, arbitrantur, isti omnimodò tempora statuta complebunt.

12 De his verò qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula obseruabitur etiam nunc, ita vt si fortè quis recedit ex corpore, necessario vitæ suæ viatico non defraudatur. Quod si desperatus aliquis recepta communionem superuixerit, sit inter eos qui sola oratione communicant. De omnibus tamen his qui à corpore recedunt, in tradendo eius communionem, & cura & probatio sit Episcopi.

13 Placuit hoc & sancto & magno concilio de catechumeis qui lapsi sunt, vt tribus annis inter audientes verbum sint tantummodo, post hæc verò orent cum catechumenis.

14 Peruenit ad sanctum cõcilium, quod in locis quibusdam & ciuitatibus, presbyteris sacramenta diaconi porrigant, hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, vt hi qui offerendi sacrificij nõ habent potestatem, his qui offerunt corpus Christi porrigant. Sed & illud innotuit, quod quidam diacones etiam ante Episcopos sacramenta sumunt. Hæc omnia amputentur, & accipiant secundum ordinem post presbyteros ab Episcopo vel à presbytero sacram communionem. Quòd si non fuerit in præsentem vel Episcopus vel presbyter, tunc ipsi proferant & edant. Sed nec sedere quidem in medio presbyterorum diacones. Si quis autem non vult his sufficiens esse, post hanc definitionem cesset esse diaconus.

15 Propter multas perturbationes & frequentes tumultus seditionum, quæ fieri solent, placuit omnimodo istam abscindi consuetudinem, quæ contra regulam est, sicubi

A sicubi tamen sit, id est, ne de ciuitate in ciuitatem transeat vel Episcopus, vel presbyter, vel diaconus. Si quis verò post hæc statuta sancti huius concilij tale aliquid agere tentauerit, infringetur omni genere huiuscemodi conatus, & restituatur propriæ Ecclesiæ, in qua ordinatus est.

16 Si qui verò timorem Dei ante oculos non habentes, neque Ecclesiastica statuta custodientes, recesserint ab Ecclesia sua, siue presbyter siue diaconus, vel in quocumque ecclesiastico ordine positi fuerint, non debent suscipi in Ecclesia, sed cum omni necessitate cogantur, vt redeant ad Ecclesiam suam: quòd si permanserint, excommunicare eos oportet.

17 Si quis ausus fuerit aliquem qui ad alterum pertinet, ordinare in sua Ecclesia, cum non habeat consensum Episcopi ipsius à quo recessit clericus, irrita erit huiusmodi ordinatio.

18 Quoniam multi clerici auaritiæ causa turpia lucra sectantes, obliui sunt diuini præcepti, quo dictum est. Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, fœnerantes centesimas exigant: statuit hoc sanctum concilium, si quis inuentus fuerit post hæc definitionem vsuras accipere, vel ex quolibet tali negotio turpia lucra sectari, vel etiam species frumentorum ad sextuplum dare omnis, qui tale aliquid conatus fuerit ad quæstum, deiciatur à clero, & alienus ab Ecclesiastico habeatur gradu.

19 Si quis confugit ad Ecclesiam catholicam de Paulianistis & Cataphygis, statutum est rebaptizari eos debere. Si qui verò clerici erant apud eos, si quidem inculpato fuerint, & irreprehensibiles, rebaptizati rursus etiam ordinentur ab Episcopo Ecclesiæ catholicæ. Si verò examinati minus fuerint apti deprehensi, deponi eos oportet. Similiter autem & circa diacones, & de omnibus qui in eodem clero inueniuntur, eadem forma seruabitur. Commemorauimus autem diaconissas, quæ in hoc ordine inuentæ sunt, quæ nec manus impositionem aliquam habeant, vt omnimodò inter laicas habeantur. Similiter autem diaconissæ quæ in catholico canone non habentur, simili loco, id est laicæ tanquam non consecratæ, deputentur.

20 Quoniam sunt in die dominica quidam ad orationem genua flectentes, & in diebus Pentecostes, propterea est itaq; statutum à sancta synodo, quoniam consona & conueniens per omnes Ecclesias custodienda consuetudo est, vt stantes ad orationem Domino vota reddamus.

SYMBOLVM EIVSDEM NICENI CONCILII.

Redimus in vnum Deum patrem omnipotentem, visibilem & inuisibilem conditorem. Et in vnum Dominum Iesum Christum filium Dei, natum de patre vnigenitum, hoc est, de substantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum, non factum, consubstantialem patri, id est, vnus substantiæ cū patre (quod Græci homouision dicunt) per quæ omnia facta sunt, quæ in cœlo & in terra. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est, atq; homo factus est, passus, mortuus est, & resurrexit tertia die, ascendit ad cœlos, venturus iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, erat quando non erat, & antequam nasceretur non erat, & quod ex nullis existentibus factus est, aut ex aliqua substantia vel natura, eum dicens esse mutabilem, & conuertibilem filium Dei perhibendo, hos anathematizat & condemnat catholica & Apostolica Ecclesi. Hæc est fides quam exposuerunt partes primum quidem aduersus Arrium blasphemum, dicentem creaturam esse filium Dei, & aduersus omnem hæresim, Sabellij, Fotini, Pauli Samosatheni, Manichæi, Valentini, Martionis, & aduersus omnem omnino hæresim, si qua insurrexerit contra catholicam Ecclesiam, quam omnes condemnauerunt in Nicæa congregati Episcopi trecenti decem & octo.

CONCI-

CONCILIVM CONSTANTINOPOLITANVM HABITVM AB
CL. EPISCOPIS, SVB THEODOSIO
MAIORE, SIAGRIO ET EVCHERIO
conf. era. CCCCXIX. aduersus
Macedonium.

AE regulæ siue definitiones sunt expositæ ab Episcopis CL. qui in vnum Constantinopolim conuenerunt, quando beatus Nectarius Episcopus ordinatus est, damnato Maximo Cynico, quorum nomina & prouinciæ continentur in Græco.

1 Canon primus: Non sperendam esse fidem patrum trecentorum decem & octo, qui in Nicæa Bithyniæ cõuenerunt, sed manere eam ratam oportet: & anathematizare omnem hæresim, p̄cialiter autem Eunomianorum, imò Anomianorum, qui Latine sine lege dicuntur, & Arrianorum, siue Eudoxianorum semina Arrianorũ, nec non Pneumatomachorum, id est qui contra Spiritum sanctum pugnant: & Sabellianorum & Marcellianorum & Fortinianorum & Apollinaristarum.

2 Episcopi qui extra dioccesim sunt, ad ecclesias quæ extra terminos eorum sunt, non accedant, neque confundant & permisceant Ecclesias secundum regulas constitutas. Alexandria quidem Episcopi solius Orientis curam gerant, seruatis honoribus primatus Ecclesiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicenæ synodi continentur. Sed & Asiæ diocesis Episcopi ea quæ sunt in Asia, & quæ ad Asianam tantummodo dioccesim pertinent, gubernent. Ponti autem Episcopi, Ponticæ tantum diocesis habeant curam. Thraciæ verò, ipsius tantummodo Thraciæ.

3 Non inuitati Episcopi vltra dioccesim accedere non debent super ordinandis aliquibus, vel quibuscunq; disponendis ecclesiasticis causis, seruata regula, quæ supra scripta est, de vnaquaque diocesi: manifestum namque est, quòd per singulas quasque prouincias prouincialis synodus administrare & gubernare omnia debeat, secundum ea quæ sunt in Nicæa definita.

4 Ecclesias autem Dei, quæ sunt in barbaricis gentibus constitutæ, regere atque administrare oportet secundum consuetudinem, quæ à patribus obtinuisse dinoscitur.

5 Constantinopolitanæ ciuitatis Episcopum habere oportet primatus honorem post Romanum Episcopum, propter quod sit noua Roma.

6 Propter totius indisciplinationis eius doctrinam quæ Constantinopoli orta est, vt neque maximus fuisse aut esse etiam putetur Episcopus statutum est, neque hi ab eo sunt ordinati qualemcunque gradum clericatus obtineant, omnibus scilicet quæ circa eum vel ab eo gesta sunt, in irritum reuocatis.

SYMBOLVM EIVSDEM CONCILII Constantinopolitani.

Redimus in vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & inuisibilium conditorem. Et in vnum Dominum Iesum Christum filium Dei, vnigenitum ex patre natum ante omnia secula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero; natum, non factum, homouision patri, hoc est, eiusdem cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlo & quæ in terra. Qui propter nos ho-

mines

Amine & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est de spiritu sancto, ex Maria virgine homo factus est, passus sub Pontio Pilato, ac sepultus, & tertia die resurrexit, ascendit in cœlos, sedet ad dexteram patris, inde venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis. Credimus in Spiritum sanctum Dominum & viuificantem ex patre procedentem, cum patre & filio adorandum & conglorificandum, qui locutus est per Prophetas, vnâ Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confitemur vnum baptisma in remissionem peccatorum, expectamus resurrectionem mortuorum, & vitam futuri seculi, Amen.

Nomina CL. Sectarius Constant. Thimotheus Alexandria, Dorotheus à Corintho, Cyrillus Hierosolymitanus, Calasius Cæsarien. Macer Hiericontius, Dionys. Diospolitani, Priscianus Nicopolitani, Saturninus Sebastien. Auxentius Aſcalo. Elianus Raniensis, Zenon Tyrius, Paulus Sydo. Deibus à Ptolemaida, Philippus Damasc. Varachus Peneacensis, Timotheus, Basilides, Abibo, Mochinius Araclensis, &c.

SYNODVS EPHESINA PRIMA DVCENTORUM Episcoporum, habita aduersus Nestorium Constantinopolitanum Episcopum, qui purum hominẽ ex sancta virgine Maria natũ asseruit, vt aliam personã carnis, aliam faceret deitatis, nec vnũ Christũ in verbo Dei & carne sentiret: sed separatim atq; seiunctim alterum filiũ Dei, alterũ hominis prædicaret. Conuenit autẽ hæc synodus Theodosio iuniore tertio decimo, & Valentiniano tertio consulibus, Era. CCCCLXVIII. Cui synodo præfedit beatus quõdam Cyrillus Alexandria Episcopus, qui cũ omni concilio ad eundem Nestorium hæc synodalia decreta trãsmisit.

EPISTOLA EPHESINI CONSILII AD NESTORIVM.

RELIGIOSO & Deo amabili confacerdoti Nestorio Cyrillus, vel quicumq; sunt apud Ephesi synodum. Cũ saluator noster aperte pronunciet, qui diligit patrem aut matrem super me, non est me dignus: & qui diligit filium aut filiam super me, non est me dignus: quid nos patiemur, qui deposcimus à tua religione, vt te super Christum saluatorem omnium diligamus? Quid enim nobis in die iudicij proderit, aut quã satisfactionem reperire poterimus propter tam diuturnum silentium de prolatis à te contra eum blasphemijs? Et si quidem te tantummodo læderes, docens ista vel sentiens, sollicitudo nobis minor existeret. Cũ verò totam scandalizaueris Ecclesiam, & fermentũ insolitæ prauitatis & nouæ hæresis miscueris in populis, nec tantum ibidem positus, sed vbiq; consistentibus (nã tuarum expositionũ libri per cuncta vulgati sunt) pro nostro silentio quæ oratio vltra vel excusationis sermo sufficiat? Aut quomodo nõ necesse sit meminisse Christi Domini sic dicentis? Nõ putetis quòd venerim pacẽ mittere in terram: nõ veni pacẽ mittere sed gladiũ: veni enim separare hominẽ aduersus patrẽ suum, & filiam aduersus matrem suam. Nã cũ læditur fides, parentũ reuerentia velut inutilis & periculosa despicitur.

Tt tur,

tur, & amor erga filios fratresq; vitatur, ad postremum etiam super ipsam vita mors E potius à pijs viris eligitur, vt meliorem resurrectione (sicut scriptum est) cōsequantur. Ecce itaque te simul cum sancta synodo, quæ apud amplam urbem Romam cōgregata est, presidente sanctissimo & reuerendissimo patre confacerdote nostro Cœlestino Episcopo, his scriptis synodicis te etiam tertio conuenimus, consilium dantes, vt à tam prauis abstineas dogmatibus, quæ & sentire cognosceris & docere: recipias verò fidem rectam Ecclesijs per beatissimos Apostolos & Euangelistas ab initio traditam, qui & oculis inspexerunt, & ministri verbi fuisse monstratur. Quod si hoc religio tua facere distulerit, iuxta dilationem literis præfinitam sanctissimi & reuerendissimi confacerdotis nostri Romanæ præfulis Ecclesiæ Cœlestini, scias te nullam sortem habere nobiscum, nec locum aut conuiuium cum Dei sacerdotibus & Episcopis obtinere. Non enim fas est cōteri non solum Ecclesias ita turbatas & scandalizatas populis, fidemq; rectissimam violatam dissipatamq; quin etiam gregem quem custodire debueras, si quidem iuxta nos amator recti dogmatis extitisses, F sanctorum patrum vestigia pia consectans. Omnes itaque quos propter fidem tua religio à communionem remouit, aut ab ordine suo deposuit laicos & clericos in nostram communionem recipimus: non enim iustum est eos tuis decretis opprimi, qui nouerunt recta sentire, qui etiam beneficientes tibi prudentissimè resistèrunt, hoc idem nanq; in Epistola quam misimus ad præfulum amplæ Romæ sanctum & Cœpiscopum nostrum Cœlestinum significare curasti. Non autem sufficit vel tuæ religionis tantummodo fidei symbolum confiteri, quod expositum est per idem tempus, spiritu sancto largiente, & venerando & magno concilio apud Nicæam congregato. Hoc enim non intellexisti, nec rectè interpretatus es, quinimò peruersè, licet sono vocis eadem verba protuleris. Sed consequens est etiam iureiurando fateri te quod anathematizes quidem tua polluta & prophana dogmata, sentias autem & doceas quæ nos vniuersi per orientem seu per occidentem Episcopi & magistri, præfulesq; populorum credimus & docemus. Epistolis autem ab Alexandria tuæ religio- G nis directis Ecclesia consensum præbuit, tam ea quæ apud urbem Romanam cōuenit sancta synodus, quàm etiam nos omnes velut rectè irreprehensibiliterq; conscriptis. Subdidimus autem his nostris, quæ sentire oporteat & docere, & à quibus abstinere conueniat: hæc est enim catholicæ Ecclesiæ, cui cuncti consentiunt orthodoxi per orientem occidentemq; Pontifices.

Redimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium visibilium & inuisibilium conditorem. Et in vnum Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei, natum de patre vnigenitum, hoc est, ex substantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum non factum, non oratione patris, hoc est, vnus cum patre substantiæ per quæ omnia facta sunt in cœlo & in terra: qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis. Et incarnatus est, & homo factus passus est, & resurgens tertia die ascendit in H cœlos, inde venturus iudicare viuos & mortuos. Et in spiritum sanctum. Eos aut qui dicunt, erat tempus quado non erat, & antequam nasceretur non erat, & quia ex nullis existentibus factus est, aut ex alia substantia vel essentia esse dicunt, aut cōuertibilem vel cōmutabilem Dei filium anathematizat catholica Ecclesia. Sequentes itaq; omnium sanctorum patrum cōfessiones, quas loquente in eis sancto spiritu protulerunt, & intentioni quæ est in eorum intellectibus æquis vestigijs inhærentes, atq; iter ambulantes regium, profitemur quod ipsum vnigenitum Dei verbum natum ex ipsa patris essentia, de Deo vero Deus verus, lumen de lumine, per quem omnia facta sunt, siue in cœlis siue in terra, salutis nostræ causa descendens ad exinationem sese dignatus est inclinare, natus autem & homo factus, id est, carnem de virgine sancta suscipiens, eaq; propriam faciens, natiuitatem nostram ea ex vulua sustinuit, homo de muliere procedens, nec quod erat abiciens. Nam licet factus sit in assumptione carnis & sanguini-

A sanguinis, tamen etiam quod erat Deus natura scilicet & veritate persistens. Nec carnem itaque dicimus in naturam deitatis esse conuersam, nec in substantiam carnis inseparabilem Dei verbi essentiam commutatam. Inconuertibilis est enim & incommutabilis, idemq; ipse iuxta scripturas iugiter manens. Visus est aut & paruulus, positusq; in cunabulis, & sinibus genetricis virginis constitutus vniuersam creaturam replebat, vt Deus genitori suo indiuisus existeret. Quod enim diuinum est, sine quantitate, & sine mole cognoscitur. Nec vllis terminis contineri verbum Dei secundum subsistentiam confitentes, vnum adoramus filium & Dominum Iesum Christum, non seorsum ponentes, & determinantes hominem deum velut inuicem sibi dignitatis & auctoritatis vnitati coniunctum, hoc enim nouitas vocis est, & nihil aliud: nec item Christum specialiter nominantes Dei verbum, quod ex deo est nec alterum similiter Christum specialiter, qui de muliere natus est, sed vnum solummodo Christum dei patris verbum cum propria carne cognosci. Tunc enim etiam iuxta nos vnctus est, B quamuis spiritum dignis ipse contulerit, & non ad mensuram, sicut beatus Ioannes Euangelista asseruit. Sed nec illud dicimus, quod Dei verbum velut hominem cōmunem qui de sancta virgine natus est habitauerit, nec Deum homo Christus habitatorem possidere credatur. Quamuis enim habitauerit in nobis, & dictum sit in Christo habitare omnem plenitudinem deitatis corporaliter, attamen intelligimus verbum quod caro factum est, non sicut in sanctis habitare dicitur, nec talem in ipso habitationem factam definire tentabimus, sed vnus iuxta natura nec in carnem penitus cōmutatus talem sibi fecit habitationem, qualem & anima hominis habere creditur, ad proprium corpus. Vnus igitur est Christus & Dominus, non velut coniunctione qualibet in vnitatis dignitatis & auctoritatis hominis habentis ad Deum. Non enim potest venire naturam sola dignitatis æqualitas. Denique Petrus & Ioannes æqualis sunt ad alterutrum dignitatis, propter quod Apostoli & sancti discipuli esse monstrantur, veruntamen vterq; non vnus est. Nec iuxta collationem vel connexionem C modum coniunctionis aduertimus, hoc enim ad vnitatem non sufficit naturalem: nec secundum participationis effectum nos etiam sicut adherentes Domino vnus cum eo spiritus sumus, imò potius coniunctionis nomen euitamus, tanquam non existens idoneum quod significat vnitatis arcanum. Sed neq; Deum aut Dominum Christi verbum Dei patris asserimus, ne iterum manifestius in duo diuidamus, vt. ū Christum filium & Dominum & in crimen sacrilegij recidamus, Deum illi seipsum facientes & dominum. Vnitus quippe sicut superius diximus Deus verbum carni secundum substantiam, Deus quidem est omnium & dominator vniuersitatis. Veruntamen nec seruus est sibi ipsi nec Dominus, quoniam ineptum est vel potius impium hoc sentire vel dicere. Quamuis enim dicat Deum suum patrem, cum sit Deus & de substantia eius, tamen nullatenus ignoramus, quod manens Deus, homo quoq; factus est, qui sub Deo debitam legem naturæ humanitatis assumeret. Ipse vero sibi quomodo vel Deus poterit esse vel Dominus? ergo sicut homo quantum decenter exinanitionis mensuræ congruit sub Deo esse, nobiscum esse decreuit. Hoc etiam quomodo sub lege factus est, quamuis ipse promulgauerit legem, & legislator vt Deus existeret, cauemus de Christo dicere. Propter assumptum veneror assumptum. Et propter inuisibilem adoro visibilem. Horrendum verò super hoc est etiam illud dicere, is qui susceptus est cum eo qui suscipit, nuncupatur Deus. Qui enim hæc dicit, diuidit iterum in duos Christos eum qui vnus est, hominem seorsum in parte, & Deum similiter in parte cōstituens. Euidenter enim denegat vnitatem, secundum quam non alter cum altero coadoratur, aut nuncupatur Deus, sed vnus intelligitur Christus Iesus filius Dei vnigenitus, vna seruitute cum propria carne venerandus. Confitemur etiam quod idem ipse qui ex Deo patre natus est filius vnigenitus Deus, licet iuxta naturam suam ex perspassionis extiterit, pro nobis tamen secundum scripturas carne percussus vel perpassus sit, & erat in crucifixo corpore propriæ carnis impassibiliter ad se referens passionem. Gratia verò Dei pro omnibus gustauit mortem, tradens & proprium corpus, quamuis & T t 2 naturali-

naturaliter ipse vita sit, & resurrectio mortuorum. Nam vt mortē in effabili potentia E proculcaret, ac pius in sua carne primogenitus Deus, licet iuxta naturam suā mortis expers, ex mortuis freret primitiæ dormientium, viamq; faceret humanæ naturæ ad incorruptionis recursum, gratia Dei sicut supra dictum est, pro hominibus gustauit mortem, & tertia die resurgens expoliavit infernū. Idcirco quamuis dicatur, quod per hominē facta sit resurrectio mortuorū, tamen intelligimus hominē factum verbum quod ex Deo est, & per ipsum mortis imperiū fuisse destructū. Veniet autē temporibus præfinitis sicut est vnus filius & Dominus in gloria patris, vt iudicet orbem terrarū in æquitate, sicut scriptura testatur. Necessariō igitur & hoc adiucimus: annunciantes enim sicut secundum carnem mortē vnigeniti filij Dei, id est, Iesu Christi & resurrectionem eius, & in cœlis ascensionē pariter confitentes, incruentā celebramus in Ecclesijs sacrificij seruitutem: sic etiā ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur participes sancti corporis & preciosi sanguinis Christi omnium nostrū redemptoris effecti, non vt cōmunem carnē percipientes (quod absit) nec vt viri sanctificati & verbo coniuncti secundum dignitatis vnitatem, aut sicut diuinam possidentes habitationē, sed verē viuificatricem & ipsius verbi propriā factam. Vita enim naturaliter vt Deus existens, quia propriē carne vnitus est, viuificatricē eū esse professus est. Et ideo quāuis dicat ad nos, Amen amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinē, nō tamē eam vt hominis vnus ex nobis existimare debemus: quomodo enim iuxta naturā suam viuificatrix esse caro poterit hominis? sed vt verē propriā eius factā, qui propter nos filius hominis est factus & vocatus. Eas autē voces, quas saluator in Euangelijs protulit non in duabus substantijs aut personis omninō patimur. Nō enim duplex est vnus Christus & Deus solus, quamuis ex duabus diuersisq; rebus ad vnitatē cognoscitur indiuiduā conuenisse, sicut homo quoq; ex anima constat & corpore, non duplex vnus, sed potius est ex utroq; Humanas ergo & diuinas insuper voces ab vno Christo dictas animaduertentes rectē sentimus. Cū enim de duobus dignissimē loquitur de seipso: Qui me videt, videt & patrem: & ego & pater vnus sumus: diuinam eius intelligimus ineffabilemque naturam, secundum quam vnus est cum patre suo propter vnam eandemque substantiam, imago & character, splendor gloriæ ei eius existens. Cū verō humanæ naturæ mensuram nullatenus ignorans Iudæos alloquitur: Nunc me queritis occidere hominem qui veritatem loquutus sum vobis: item nō minus eum, qui in similitudinem & qualitatem patris est, Deum verum etiam in mensuris humanitatis eius agnoscimus. Si autem necessariō creditur, quod natura Deus existens, factus sit caro, imō potius homo animatus anima rationali, quæ causa est, vt in eius quilibet vocibus erubescat, si eas homine dignas effatus est? Quod si sermones homini congruentes abiicit, iuxta nos hominem fieri quid coëgit? Cū verō se propter nos ad exinanitionē spontaneam misericorditer inclinauerit, quam ob causam dignos examinationē sermones effugerit? Vni igitur personæ cuncta eius in Euangelio ascribimus, vni substantiæ verbi scilicet incarnati, quia vnus est Dominus Iesus Christus, vt scriptum est. Appellatum verō ab Apostolo Pontificem confelsionis nostræ tanquam sacrificantem Deo & patri fidei nostræ confelsionem, quæ à nobis ipsi Deo patri incessanter offertur, iterum ipsum esse dicimus ex Deo secundum Naturam filium vnigenitum, nec homini præter eū alteri sacerdotij nomen & officium deputamus, factus est enim mediator Dei & hominum, reconciliator ad pacem, semetipsum Deo & patri pro nobis offerens in odorem suauitatis. Ideoque dicebat: Sacrificium & oblationem noluiisti, holocausta pro peccato non tibi placuerunt, corpus autem perfecisti mihi, tunc dixi, ecce venio. In capite libri scriptum est de me, vt facerem Deus voluntatem tuam. Obtulit enim proprium corpus non pro se, sed pro nobis in odorem suauitatis. Nam qua pro se, vel oblatione, vel sacrificio indigeret, omni peccato liber vt Deus existens? Quod si omnes peccauerint, & egent gloria Dei, secundum hoc quod sumus, ad mutabilitatis excessum

Ioh. 6.

Psal. 93.

A cessum proniores effecti peccatis ægrotauit humana natura. Ipse verō non ita: ideoque nos gloria eius egemus. Cur erit vltra iam dubium, quod agnus verus pro nobis sit immolatus? Qui autem dicit, quia seipsum tam pro se, quàm pro nobis obtulerit, nullatenus impietatis crimen effugiet, cū nihil prorsus iste deliquerit, nec vllum fecerit omnino peccatum. Qua igitur egeret oblatione, nullo suo existente facinore? pro quo si esset satis admodum conuenienter offerret.

De spiritu quoque cū dicit, Ille me clarificabit, hoc rectissimē sentientes, vnum Christum Dominum & filium non velut alterius egentem gloria confitemur à spiritu sancto gloriam consecutum, quia eius spiritus, nec melior nec superior ipso est. Sed quia humana opera faciens ad demonstrationem suæ deitatis, virtute proprii spiritus vt batur, ab ipso glorificari dicitur, quod virtus sua vel disciplina quælibet vnūquenque clarificet. Quamuis enim in sua sit substantia spiritus eius, & intelligatur in persona proprietas, iuxta id quod spiritus est, & non filius, attamen alienus ab illo non est. Nam spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus est, vnde & ab isto similiter sicut ex Deo patre procedit. Denique hic & ipse spiritus etiam per sanctorum manus Apostolorum miracula gloriosa perficiens Dominum glorificauit Iesum Christum, postquam ascendit in cœlum. Nam creditus est Christus natura Deus existens, per suum spiritum virtutes efficiens: ideoque dicebat, de meo accipiet, & annunciat vobis. Nequaquam verō participatione alterius idem spiritus sapiens aut potens dicitur, quia per omnia perfectus est, & nullo prorsus indigens bono. Nam paternæ virtutis & sapientiæ, id est, filijs spiritus creditur, & ideo ipse re & subsistente virtute virtus & sapientia comprobatur. Igitur quia Deum carne vnitum iuxta subsistentiam sancta virgo corporaliter peperit: idcirco eam Dei genetricem esse profitemur, non quod verbi Natura existendi principium de carne sortita sit. Erat enim in principio verbum, & Deus erat verbum, & verbum erat apud Deum, & ipse conditor seculorum patri coæternus & vniuersitatis conditor: sed quod superius diximus, iuxta subsistentiam sibimet vniens humanam naturam, natiuitatem sustineret ex ipsa vulua corporea. Non quod egerit necessariō propter suam naturam natiuitate quæ est in extremis seculi facta temporibus, sed vt ipsas benediceret substantiæ nostræ primitias. Et dum Deum carne vnitum mulier ædidisset, illa quæ aduersus omne genus humanum maledictio fuerat prolata, desineret nec iam morti nostra corpora destinaret. Illud quoque quod dictum est. In tristitia paries filios, ipse dissoluens verum esse monstraret, quod Propheta voce prædixerat: Absorpta est mors in victoria. Et iterum: Abstulit Deus omnem lacrymā ab omni facie. Propter hanc enim causam dicimus eum dispensatoriē, & ipsis tunc benedixisse nuptijs, cū in Cana Galilææ cum sanctis vocatus fuit Apostolis. Hæc sapere edocti sumus tam à sanctis Apostolis quàm Euangelistis, & ab omni scriptura diuinitus inspirata, nec non & à beatis patrum confelsionibus veritate subnixis. His omnibus etiam religionem tuam cōcordare, & præter aliquē dolum consentire conuenit. Quæ verō huic religioni tuæ anathematizare necesse est, huic Epistolæ nostræ subiecta sunt.

C O N C I L I I E P H E S I N I

D E C R E T A I.

1 Si quis non confitetur Deum esse veraciter Emmanuel, & propterea Dei genetricem sanctam virginem peperit enim secundum carnem, carnem Dei factum verbum, secundum quod scriptum est, verbum caro factum est, anathema sit.

2 Si quis non confitetur carnem secundum substantiam vnitum Dei patris verbum, vnumque esse Christum cum propria carne eundem, scilicet Deum simul & hominem, anathema sit.

3 Si quis in vno Christo diuidit substantias post vnitatem, sola eas connexione

Tt 3 con.

iungens ea, quæ secundum carnis dignitatem fit, vel etiam auctoritatem & potestatem, ac non potius conuentu, qui per vnitatem factus est, naturalem, anathema fit.

4 Si quis personis duabus vel subsistentijs eas voces, quæ in Apostolicis scriptis continentur & Euangelicis diuidit, vel quæ de Christo dicuntur à sanctis vel ab ipso, & aliquas quidem ex his velut homini, qui præter Dei verbum specialiter intelligatur, aptauerit, illas autem tanquam dignas Deo soli Dei patris verbo deputauerit, anathema fit.

5 Si quis audeat dicere hominem Christum theophoron, id est, Deiferum, ac non potius Deum esse veraciter dixerit, tanquam filium per naturam secundum quod verbum factum est caro, & communicauit similiter vt nos carni & sanguini, anathema fit.

6 Si quis dicit Deum esse vel Dominum Christi Dei patris verbum, & non magis eundem ipsum confitetur Deum simul & hominem, propterea quod verbum caro factum est secundum scripturas, anathema fit.

7 Si quis velut hominem Iesum operante Deo verbo dicit adiutum, & vnigeniti gloriam tanquam alteri præter ipsum existenti tribuit, anathema fit.

8 Si quis audeat dicere, assumptum hominem coadorandum Deo verbo, & conglorificandum & connuncupandum Deum tanquam alterum cum altero: nam cum syllaba superadicta hæc cogit intelligi: ac non potius vna supplicatione veneratur Emmanuel, vnamq; ei glorificationem dependit, iuxta quod verbum caro factum est, anathema fit.

9 Si quis vnum Dominum Iesum Christum glorificatum dicit à spiritu sancto, tanquam qui aliena virtute per eum vsus fuerit, & ab eo acceperit efficaciam contra immundos spiritus, posse & coram hominibus diuina signa perficere, ac non potius proprium fatetur eius spiritum per quem diuina signa expleuit, anathema fit.

10 Pontificem Apostolum confessionis nostræ factum esse Christum diuina scriptura commemorat. Obtulit enim semetipsum pro nobis in odorem suauitatis Deo & patri. Si quis ergo Pontificem & Apostolum nostrum dicit factum non ipsum Dei verbum, quando caro factum est, & homo iuxta nos homines, sed velut alterum præter ipsum specialiter hominem ex muliere, aut qui dicit, quod pro se obtulisset semetipsum oblationem, & non potius pro nobis solis, non enim eguit oblatione qui peccatum omnino nesciuit, anathema fit.

11 Si quis non confitetur carnem Domini viuificatricem esse, & propriam ipsius verbi Dei patris, sed velut alterius præter ipsum coniuncti eidem per dignitatem, aut quasi diuinam habentis habitationem, ac non potius viuificatricem esse, quia facta est propria verbi viuificare valentis, anathema fit.

12 Si quis non confitetur Dei verbum passum carne, & crucifixum carne, & mortem carne gustasse, factum primogenitum ex mortuis secundum quod vita est, & viuificator vt Deus, anathema fit.

13 Ait igitur magna & sancta synodus, ipsum qui est ex Deo patre naturaliter natus, filium vnigenitum Deum de Deo veto, lumen de lumine, per quem & cum quo omnia fecerit pater, hunc descendisse, incarnatum esse, & hominem factum, passum esse, & resurrexisse tertia die, ascendisse rursus in cælos. Hæc nos sequi verba debemus, his nos conuenit obtemperare dogmatibus, considerantes quid sit incarnatum esse, & hominem factum Dei verbum. Non enim dicimus quod Dei natura conuersa vel immutata sit, sed magis quod carnem animatam anima rationali sibi copulauerit, verbumq; substantialiter ineffabiliter & incomprehensibiliter factus sit homo, & nuncupatus sit etiam filius hominis, non nuda tantummodo voluntate, sed nec assumptione sola personæ, sed quod diuersæ quidem naturæ in vnum conuenerunt, vnus tamen ex ambobus Christus & filius non euacuata vel sublata diuersitate naturarum, per coniunctiones, sed quia simul nobis effecerunt, vt vnum Deum & Christum & filium, id est, diuinitas & humanitas per arcanam illam ineffabilemque copula-

A copulationem ad humanitatem. Itaque is qui ante secula omnia est natus ex patre, etiam ex muliere carnaliter est procreatus. Non quia diuina ipsius natura de sacra virgine sumpsit exordium, nec propter seipsum opus habuit secundo nasci post illam natiuitatem, quam habebat ex patre. Est enim ineptum & stultum hoc dicere, quod is qui ante omnia secula & consempiternus patri, secundæ generationis eguerit, vt esse inciperet: sed quia propter nostram salutem naturam sibi copulauit humanam, & processit ex muliere, idcirco dicitur esse natus carnaliter. Neque enim primum natus est homo communis de sancta virgine, & tunc demum inhabitauit in eo verbum, sed in ipsa vulua vteroque virginali secum carnem coniunxit & sustinuit generationem carnalem, carnis suæ natiuitatem faciens. Sic illum diximus passum esse & resurrexisse, non quia Deus verbum in sua natura passus sit aut plagas, aut clauos, & transfixiones, aut alia vulnera fuisse: Deus nanque incorporealis & extra passionem est: sed quia corpus illud quod ipsius proprium factum est, hoc sustinuit. Ideo hæc omnia pro nobis dicitur passus: inerat enim in eo corpore quod patiebatur Deus qui pati non poterat. Simili modo & mortem ipsius intelligimus: immortale enim & incorruptibile est naturaliter & vita & viuificans Deus verbum. sed quia corpus ipsius proprium gratia Dei, iuxta Pauli vocem, pro omnibus mortem gustauit, idcirco ipse dicitur mortem passus pro nobis. Non quod ipse mortem esset expertus, quantum ad ipsius naturam pertinet (infamia enim est hoc vel sentire vel dicere) sed quod (vt diximus) vera caro ipsius mortem gustauit. Ita & resurgente carne ipsius rursus resurrectionem dicimus, non quia in corruptionem ceciderat (quod absit) sed quia eius resurrexit corpus. Ita Christum vnum, & Dominum confitemur, non tanquam hominem cum verbo coadorantes, vt diuisionis quædam species inducatur, sed vnum iam & eundem adorantes, quia non est alienum à verbo corpus suum, cum quo ipse etiam assidet patri. Nec hoc ita dicimus quasi duobus filiis assidentibus, sed vnâ cum carne per vnitatem: quia si talem copulationem factam per substantiam, aut quasi præpalsibilem, aut quasi parum decoram voluerimus accipere, in id incidemus, vt duos filios esse dicamus. Neesse est enim discernere, & dicere hominem separatim fuisse, sola filij appellatione honoratum, & rursus verbum quod est ex Deo in homine, in veritate filium Dei. Sed discernere in duos filios non debemus vnum Dominum Iesum Christum. Neque enim adiuuat rectam fidei rationem, licet nonnulli copulationem, nescio quam perhibeant personarum. Non enim dicit scriptura, verbum Dei personam sibi hominis assumpsisse, sed carnem factum esse. Id autem est ostendere Dei verbum similiter ac nos principium habuisse carnis & sanguinis, & corpus nostrum propriè suum fecisse, & hominem ex muliere processisse, non abiecta vel deposita deitate, vt generationem illam amitteret, quam habebat ex patre, sed mansisse etiam in assumptione carnis Deum quod erat. Hoc itaque rectæ fidei ratio protestatur. In tali sensu sanctos patres fuisse comperimus, ideoque illi non dubitauerunt sanctam virginem dicere theotocon, non quia verbi natura deitasque in sancta virgine sumpsit exordium, sed quod ex ea natum sit sacrum illud corpus animatum anima rationali, cui substantialiter adunatum Dei verbum, carnaliter natum esse dicitur. Hæc igitur pro charitate in Christo scribo tibi, quærens tanquam fratrem & contestans coram Deo & electis eius Angelis, vt hæc nobiscum sentias simul & doceas, vt Ecclesiarum pax saluetur, & concordia charitatisque vinculum indissolubile maneat sacerdotibus.

CONCILIVM CHALCEDONENSE
 DONENSE D.C.XXX. EPISCOPO-
 RVM VALETINIANO VI. ET AHINO
 CONSVLIVS, ERAS. CCCCLXIX. ADVER-
 sus Euticen & Dioscotum.

ONSVLATV pijsimi & amatoris Christi, Flauij Martiani perpetui Augusti, die Idus Octobris, synodus facta in Chalcedonensi ciuitate metropoli prouinciæ Bithyniæ, ex decreto synodorum & fidelissimorum verborum Imperatorum Valentiniani & Martiani, conuenientibus in Ecclesia sanctæ ac triumphatricis martyris Eufemiæ, gloriosissimis principibus, id est, magnificentissimo & gloriosissimo magistro militum, ex præfecto & ex consule patritio Anatholio, & magnificentissimo & gloriosissimo præfecto sacri prætorij præfecturæ Palladio, & magnificentissimo præfecto vrbis Tatiano, & magnificentissimo & gloriosissimo magistro diuini officij Vincemalo, & magnificentissimo, & gloriosissimo magistro Martiali, & gloriosissimo & magnificentissimo comite domesticorum Sporatio, & magno comite rerum priuatarum Genetholio, appositis etiam ex glorioso senatu, id est, magnificentissimo & gloriosissimo ex præfecto prætorij sexties ex consule ordinario & patritio Florentio, & magnificentissimo & gloriosissimo ex consule ordinario & patritio senatore, & magnificentissimo & gloriosissimo magistro ex consule ordinario patritio Nomo, & magnificentissimo & gloriosissimo ex præfecto & ex consule ordinario & patritio Protogenio, & magnificentissimo & gloriosissimo magistro ex præfecto Zoilo, & magno & glorioso ex præfecto vrbis Apollonio, & magnificentissimo ex præposito vrbis Artaxerxe. Concilio autem totius orbis secundum diuinum præceptum in Chalcedona ciuitate congregato, id est, Paschasino & Lucentio Episcopis, & Bonifacio presbytero, conuenientibus legatis venerabilis & sancti Archiepiscopi antiquæ Romæ Leonis, conueniente & sancto Anatholio Archiepiscopo magnificentissimo Constantinopolitano nouæ Romæ, & reliquis sanctissimis & reuerendissimis sexcentis triginta Episcopis. Ecce aduenientibus omnibus ante cancellos sancti altaris cum magnificentissimo & eximio senatu, adueniente etiã pijsimo Imperatore Martiano in supradicta sanctissima Basilica, præfente etiam zelo diuino, calore fidei accensa, pijsima & fidelissima regina Augusta pulcherrima, sanctam synodum allocutus est sic: Cùm primùm per electionem in regnum de secreto Dei prouecti sumus, inter tantas publicas utilitates nullum magis vos constrinximus ad negotium, quàm rectam & veram fidem Christianorum, quæ sancta & veneranda consistit, indubitatâ omnibus declarare. Manifestum est enim quòd ex auaritia vel vano studio, hi qui præfidentibus tēporibus diuersa sapuerunt, & docuerunt populum prout eis placuit, non prout conuenit, neque quod veritas, aut doctrina patrum exquirat, multi ad errorem seducti sunt: vnde sanctam synodum scilicet ad istam fieri perfectionem properamus, & laborem vobis arbitrati sumus imponere, vt omni errore caliginis deterfo, secundum quod ipsa diuinitas hominibus se fieri manifestam esse voluit, & patrum demonstraui doctrina, sic fides nostra quæ pura & sancta consistit, in omnium ingrediens animas, propriæ veritatis effulgeat luce. De cætero audeat nemo, de natiuitate domini & saluatoris nostri Iesu Christi aliud disputare, præter quod Apostolicum proœmium. CCCXVIII. sanctorum patrũ consonans huic doctrinæ, tradidisse noscitur, sicut sanctissimi Papæ Leonis, qui Apostolicum gubernat thronum, ad sanctæ memoriæ Flavianum regiæ vrbis Constantinopolitanæ quondam Episcopum testantur literæ:

Aræ: Nos enim ad confirmandam fidem, non ad ostendendam virtutem, exemplo Imperatoris Constantini, adesse synodo excogitauimus, ne in posterum multitudo populi institutionibus prauis attracta inueniatur dissentiens: facile enim simplicitas quorundam cōmentis ceu locuti sumus vsq; nunc delusa est, quoniam manifestè diuersorum prauis doctrinis discordiæ & hæreses ostensæ sunt. Nobis aut omne studium adhibendum est, populum propter veram sanctamq; doctrinam idipsum sentientem vni rectæ applicare Ecclesiæ. Et ideo veram fidem catholicamq; etiam exponere secundum patrũ doctrinam, concordantibus animis vestris, vestra properet reuerentia, vt qualiter in nicæna synodo vsq; in hoc tempore abscisso errore vera fides est hominibus cognita, sic & nunc per hanc sanctam synodum deposita nebula, quæ in eis paucis annis (vt superius diximus) ex prauitate & auaritia quorundam visã est exoriri, semper feruentur quæ statuta sunt. Erit quidem diuinæ prouidentia, quod piè fieri volumus in secula hoc conseruare firmissimè. Et post Regis hæc verba, omnes Episcopi clamauerunt Martiano nouo Constantino, multi anni Regi, multi anni reginæ, orthodoxis multi anni, Martiani amatoris Christi regnum in secula permaneat, digni orthodoxæ fidei amatoris Christi. Sit à nobis procul inuidia. Et post hæc Etius Archidiaconus Constantinopolis nouæ Romæ, & primicerius notariorum dixit: Nutu supernæ gratiæ, zelo diuino serenitatis vestræ, pijsimi, quibus à Deo omne regnum concessum est, Imperatores, circa sanctionem vestram congregata hæc sancta & magna totius mundi synodus, sicut cùm plurima multorum dierum vacatione & diuina diligentia omnem quidem in præterito, quomodo exorta est, contra rectam & inuolabilem catholicam nostram fidem verbo veritatis discordiam effugauit, omnem abigendo inuolutionem, sicut in scriptis per secula quæ subsequuntur acta demonstrant. Terminum verò simplicem statuit diuinarum scripturarum virtute munitum, & sanctorum ac beatissimorum in ipso conseruat sententiam, ad veram quidem scientiam sincerè legentium, ad longæuam coronam vestri Imperij. Et habeo ipsum præ manibus, & si videtur nutui vestræ serenitatis perlegam. Pijsimus & fidelissimus Imperator dixit. Perlege. Etius Archidiaconus perlegit. Sancta & magna & venerabilis synodus, quæ secundum gratiam Dei ex decreto pijsimorum Imperatorum Valentiniani & Martiani Augustorum congregata est in Chalcedonensi ciuitate metropoli prouinciæ Bithyniæ, in Basilica sanctæ ac triumphatricis martyris Eufemiæ statuit, quæ subter comprehensa sunt.

Dominus & Saluator noster Iesus Christus fidei agnitione proprios confirmans discipulos ait: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis, vt nulla fidei dissensio in proximos oriatur, sed ex æquo veritatis prædicatio ostendatur. Sed quia non desinit malignus in ipsis pietatis seminibus zizania sua inferere, & noui aliquid aduersus veritatem semper excogitare, idcirco Dominus noster humano generi solito cupiens prouidere, pijsimum hunc & fidelissimum imperatorem erexit ad zelum, qui vndique sacerdotum Pontifices ad se conuocauit, vt gratia Domini nostri Iesu Christi cooperante, omnem mendacij pestilentiam ab ouibus Christi remoueat, easq; veritatis germinibus reficiat, quod ex communi decreto peregrinas erroris quidem sectas abijcientes, & patrum rectam fidem renouantes, trecentorum decem & octo symbolum omnibus prædicantes. Et velut horum domesticos centum quinquaginta patres, qui Constantinopolim conuenerunt, huic pijsimo titulo adscribimus, quoniam & ipsi eandem fidem subsignauerunt. Statuimus igitur ordinem, & omnes fidei formulas custodientes, etiam sanctam synodum Ephesi factam, cuius auctores fuerunt, venerabilis memoriæ Cœlestinus Romanæ vrbis, & Cyrillus Alexandrinæ Ecclesiæ sacerdotes, vt præfulgeat quidem rectæ & inculpabilis fidei expositio trecentorum decem & octo sanctorum patrum, qui in Nicæa sub Constantino

piæ memoriæ Imperatore conuenerunt, contineatur & centum quinquaginta sanctorum patrum in vrbe Constantinopolitana decretum ad peremptionem quidem sectarum tunc pullulantium, confirmationem verò ipsius catholicæ atque Apostolicæ nostræ fidei.

SYMBOLVM NICENI CONCILII.

Redimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium visibilibus & inuisibilibus conditorem. Et in vnum Dominum Iesum Christum filium Dei, de patre natum vnigenitum, hoc est, de substantia patris, Deum verum de Deo vero, natum non factum, Homouision patris, hoc est, eiudem cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, quæ in cælo & quæ in terra, qui propter nos & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est. Homo factus passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in celos, inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, erat quando non erat, & antequam nasceretur non erat, & quia ex nullis existentibus factus est, aut ex alia substantia vel substantia dicunt esse, aut conuertibilem filium Dei, anathematizat catholica & Apostolica Ecclesia, & id ipsum centum quinquaginta patrum symbolum: Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, visibilibus & inuisibilibus conditorem. Et in vnum Dominum Iesum Christum filium Dei vnigenitum, ex patre natum ante omnia secula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum non factum, Homouision Patri, id est, eiudem cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, qui propter nos & propter nostram salutem descendit. Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine, & homo factus, passus est sub Pontio Pilato, sepultus est, tertia die resurrexit à mortuis, ascendit in cælos, sedet ad dexteram Dei patris, iterum venturus iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum Dominum & viuificantem, ex patre procedentem, cum patre & filio adorandum & glorificandum, qui loquutus est per Prophetas. Vnam catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Cōfitemur vnum baptisma in remissionem omnium peccatorum. Expectamus resurrectionem mortuorum, & vitam futuri seculi, Amen. Sufficeret quidem ad plenissimam pietatis agnitionem & confirmationem, cautissimum & salutare diuinæ gratiæ symbolum: de patre enim & filio, & Spiritu sancto doctrinam perfectam edocet, & incarnationem Dominicam fideliter suscipientibus manifestat. Sed quoniam hi qui prædicationem veritatis destruere conantur, quasdam propriæ hæreseos nouitates parturiunt: quidam enim mysterium pro nobis actum diuinæ dispensationis audent corrumpere, & vocem illam diuini patris factam ad virginem denegant: alij temperamentum confusionemque inducentes, & vnam esse naturam carnis & deitatis insensatæ componentes, passibilem vnigeniti diuinam naturam tali confusione prodigiosè diuulgant. Idcirco omnē aduersus veritatem opponendam ab ipsis machinationem, volens excludere sancta & magna vniuersalis synodus, hanc prædicationem immobilem docens, statuit præcipuè trecentorum decem & octo sanctorum patrum fidem incontaminatam manere. Et propter eos qui Spiritui sancto aduersantur, centum quinquaginta patrum paulò posteriore tempore in vrbe Constantinopolitana conuenientium, de substantia Spiritus sancti traditam doctrinam corroborat, quam etiam illi omnibus insinuauerunt, non quòd in præcedentibus aliquid deesset adijcentes, sed de spiritu eorundem intellectum, aduersus eos qui deitatis eius dominationem nituntur demergere, scripturarum testimonijs plenius manifestantes. Propter eos sanè qui dispensationis mysterium tentant corrumpere, & purum hominem esse, qui ex sancta Maria virgine natus est, imprudenter diuulgat, beatissimi quondam Cyrilli Alexandrinæ Ecclesiæ sacerdotis synodicas epistolas, tam ad Nestorium quam ad cæteros per orientem congruas & sibi consentientes, suscepit,

A suscepit, ad confutationem quidem Nestorianæ amentiae, & ad interpretationem eorum qui religioso zelo salutaris symboli cupiunt intellectum. Quibus & epistolam sancti ac beatissimi primæ sedis Archiepiscopi Leonis scriptam ad Flavianum sanctæ recordationis Archiepiscopum, ad perimendam Euticetis malignitatem, quæque magni Petri confessioni concordantem, communem quandam pugnam consistentem contra, eos qui non rectè glorificant, ad confirmationem catholicæ religionis euidenter subiunxit. Nam eos qui in duos filios dispensationis dominicæ mysterium scindere moliuntur execrati, & eos qui passibilem diuinitatem vnigeniti filij audet asserere, de concilio sacerdotum repellit, & eis qui in duabus naturis Christi permutationem, vel confusionem argumentantur, aduersatur. Et qui cœlestem aut alterius cuiusque substantiam existere formam serui, quam ex nobis assumpsit, insanendo asserunt, procul abijcit. Et eos qui duas ante adunationem naturas Domini delirant, vnam verò post adunationem confingunt, anathematizat. Consentientes sanctis patribus, vnum eundemque filium confiteri Dominum nostrum Iesum Christum consona voce edocemus, pariter perfectum eundem in deitate Deum, & hominem verum eundem ex anima rationali & corpore, secundum diuinitatem vnium cum patre naturæ, secundum humanitatem eundem vnium naturæ nobiscum, per omnia similem nobis absque peccato, ante secula quidem ex patre natum secundum diuinitatem: in nouissimis verò diebus eundem propter nos & propter nostram salutem hominem factum, hunc vnum eundemque Christum filium Dominum vnigenitum in duas naturas, inconfusè, immutabiliter, indiuisè, inseparabiliter cognoscendum, in nullo naturarum differentias propter vnitatem perimendas: magis autem salua vtriusque naturæ proprietate & in vna coeunte persona, vnoque statu concurrente, non in duabus personis partiendum, vel diuidendum, sed vnum eundemque filium vnigenitum Deum verbum Dominum Iesum Christum, sicut ab exordio Prophetæ de eo, & ipse nos erudiuit, & nobis tradidit symbolum. His itaque cum omni vniuersali synodo aliam fidem nulli licere profiteri, aut scribere, aut docere, aut dicere aliter. Qui autem audent exponere aliam fidem, aut proferre, aut docere aliud symbolum, volentibus conuerti ad scientiam veritatis, ex Gentilibus, ex Iudæis, vel hæreticis quibuscunque, si quidem Episcopi aut clerici fuerint, alienos esse Episcopos ab Episcopatu, & clericos à clero. Si verò monachi vel laici fuerint, anathema fieri.

CONCILII CHALCEDONENSIS.

DECRETA I.

Regulas sanctis patribus in vnaquaque synodo usque nunc prolatis, proprium robur obtinere statuimus.

2 Si quis Episcoporum accepta pecunia ordinationem fecerit, & sub pretium deduxerit impretabilem gratiam, atque ordinauerit per pecunias Episcopum, siue Coepiscopum, siue presbyterum, siue diaconum, aut quemcumque alium qui connumeratur inter clericos, aut accepta pecunia ordinauerit oconomum, id est, defensores siue paramonarios: quicumque ergo hæc meditatus fuerit, siue conuictus fuerit, ipse quidem subeat gradus sui periculum: & qui sic ordinatus fuerit, nullum habeat fructum ex huiusmodi mercimonio & creatione probosa, sed sit alienus & dignitatis & sollicitudinis eius, quam per pecunias intravit: sed & ille qui tam turpibus & illicitis intercessor apparuit, si quidem clericus fuerit, de proprio discedat gradu, si verò laicus, siue monachus fuerit, anathema sit.

3 Peruenit in sanctam synodum, quia de his qui in clero connumerantur, quidam propter turpis lucris gratiam maiorum possessionum conductiones & causas seculares suscipiunt, & seipsos quidem à ministerijs sanctis per desidiam separant, ad domos

domos autem secularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes auaritiae causa suscipiunt. Deceuit ergo sancta & magna synodus, neminem deinceps eorum, hoc est, non Episcopum, siue clericum, aut monachum conducere possessiones, aut misceri secularibus procurationibus, nisi forte qui legibus ad minorum tutelam aetatum, siue curationes inexcusabiles attrahuntur, aut cui ipsius ciuitatis Episcopus Ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula, vel orphanorum, aut viduarum quae in defensione sunt, aut earum personarum, quae maxime Ecclesiastico indigent adminiculo, propter timorem Dei. Si quis vero transgressus fuerit statuta, correctioni Ecclesiasticae subiaceat.

4 Qui verè & purè solitariam eligunt vitam, digni sunt conuenienti honore. Quia tamen quidam monachi habitu vtentes indifferenter, per ciuitates, nec non & monasteria, seipsum propria praesumptione commendant, placuit, neminem, aut aedificare, aut constituere monasteria, aut oratorij domum sine conscientia ipsius ciuitatis Episcopi. Eos verò, qui per singulas ciuitates seu possessiones in monasterijs sunt, subiectos esse debere Episcopo, & quieti operam dare, atque obseruare ieiunia & orationes in locis, in quibus semel Deo se deuouerunt permanentes, & neque communicare Ecclesiasticas neque seculares aliquas attrectare actiones relinquentes propria monasteria, nisi forte iubeantur propter urgentes necessitates ab ipsius ciuitatis Episcopo: & neminem seruorum suscipi in monasterium, vt sit cum eis monachus, nisi cum Domini proprii conscientia. Praetereuntem verò hæc, decreuimus extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur. Conuenit ergo ciuitatis Episcopo, curam sollicitudinemque necessariam monasterijs exhibere.

5 Propter eos Episcopos siue clericos qui de ciuitate ad ciuitatem transeunt, placuit definitiones datas à sanctis patribus habere propriam firmitatem.

6 Neminem absolutè ordinari presbyterum vel diaconum, nec quemlibet in Ecclesiastica ordinatione constitutum, nisi manifestè in Ecclesia ciuitati: siue possessionis, aut in martyrio, aut in monasterio hic qui ordinatur, mereatur ordinationis publicare vocabulum. Eorum qui absolutè ordinantur, decreuit sancta synodus vacuum habere manus impositionem, & nullum tale factum valere ad iniuriam eius qui eum ordinauit.

7 Eos qui semel in clero taxati fuerunt, siue in monasterijs deputati, decreuimus neque ad militiam, neque ad honores seculares venire. Eos autem qui hoc ausi fuerint facere, & non actum rei poenitere maluerint, vt ad hoc idem reuertantur, quod ante obtentum Dei proposuerunt sibi, anathematizari.

8 Clerici in parœcijs, monasterijs, aut martyrijs constituti, sub potestate sint eius, qui in ea est ciuitate Episcopus, secundum traditionem sanctorum patrum, nec per praesumptionem recedant à suo Episcopo. Eos verò qui ausi fuerint rescindere huiusmodi institutionem quocunque modo, vel si noluerint subiacere proprio Episcopo, si quidem fuerint clerici, pro personarum ordinatione subiaceant condemnationibus canonum: si verò monachi seu laici fuerint, communionem priuentur.

9 Si clericus aduersus clericum habeat negotium, nõ relinquat suum Episcopum, & ad secularia iudicia concurrat, sed prius negotium agitur apud proprium Episcopum: vel certè, si fuerit iudicium ipsius Episcopi, apud arbitros ex vtraque parte electos audiatur negotium. Si quis verò contra hæc fecerit, canonum subiaceat correctionibus. Et si clericus aduersus suum vel alium Episcopum habeat causam, apud audientiam synodi prouinciæ conqueratur. Si verò contra ipsius prouinciæ metropolitanum Episcopum, Episcopus siue clericus habeat controuersiam, pergat ad ipsius diœcesis primatem, aut certè ad Constantinopolitanæ regiae ciuitatis sedem, vt coram ibi proprium negotium exquiratur.

10 Non licere clericum in Ecclesijs duarum ciuitatum ordinari, sed in ea in qua ab initio ordinatus est, & cuius expetio erat ante profugium. Et si propter vanæ gloriae desiderium contigerit, vt post ad maiorem Ecclesiam confugerit, eum indubitanter

A bitanter reuocari debere ad eam, in qua ab exordio ordinatus est, & ibi tantummodo ministrare. Si quis verò iam translatus est ab alia in aliam Ecclesiam, nihil habeat commune cum priore Ecclesia, siue sub Ecclesia constitutis martyrijs, siue in parœcijs vel zenodochijs, aut eorum negotijs. Eos verò qui ausi fuerint post ordinationem huius magnæ & vniuersalis synodi agere quae prohibita sunt, statuit sancta synodus cadere de proprio gradu.

11 Omnes pauperes & indigentes Ecclesiasticis auxilijs, cum proficiscuntur, sub probatione epistolij, siue pacis, quae dicuntur Ecclesiasticae, tantummodo commendari statuimus, & non commendatitijs epistolis, quia comendatitias epistolas quas dicimus, eos tantum accipere conuenit, qui in opere sunt clariores, vt eis tantummodo praebentur.

12 Peruenit ad nos, eò quòd quidam praeter Ecclesiasticos ordines affectantes potentiam, per pragmaticam formam vnam prouinciam in duas diuidant: ita vt ex hoc inueniantur duo metropolitani Episcopi in eadem vna esse prouincia. Statuit ergo B sancta synodus deinceps nihil tale attentari à quolibet Episcopo. Eos verò qui tale aliquid tentauerint, de proprio gradu cadere. Si quæ verò ante ciuitates per pragmaticam imperialem metropolitani nominis honore decoratae sunt, nomine solo perfruantur: & qui Ecclesiam eius regit Episcopus, priuilegio metropolitano, Episcopo iure proprio reseruato.

13 Extraneum clericum & lectorem extra ciuitatem suam sine commendatitijs literis proprii Episcopi nusquam penitus liceat ministrare.

14 Quia in quibusdam prouincijs conceditur psalmistis & lectoribus vxores accipere, statuit sancta synodus prorsus non licere cuiquam ex his alterius sectae accipere vxorem. Si quis verò praue nit, & habet iam de tali connubio filios, si forte praue nerit eos iam apud hæreticos baptizari, debet eos offerre sanctae Ecclesiae catholicae, vt ibi communicent. Qui verò adhuc baptizati non sunt, omnimodo non posse eos in hæretica Ecclesia baptizari, nec in matrimonio iungi hæretico, Iudæo vel Pagano, nisi forte sponderit se venire ad orthodoxam fidem, dum coniungitur sponsae orthodoxae. Si quis verò hanc definitionem sanctae synodi praeterierit, regularum condemnationibus subiaceat.

15 Diaconissam nõ debere ante quadraginta annos ordinari, & hoc cum diligent probatione. Si verò susceperit ordinationem, & quocunque tempore obseruauerit ministerium, & postea se nuptijs tradiderit, iniuriam faciens Dei gratiae, hæc anathema sit, cum sit, cum eo qui in illius nuptijs conuenit.

16 Si qua virgo se dedicauerit Deo, similiter monachus, non licere eis iungi nuptijs. Si verò inuenti fuerint hoc facientes, maneat excommunicati. Statuimus verò posse in eis facere humanitatem, si ita probauerit loci Episcopus.

17 Per singulas Ecclesias rusticanas parœcias, siue possessiones, manere immobiles apud eos, qui eas retinent Episcopos, & maxime qui eas sine violentia iam per triginta annos tenentes gubernauerunt. Si verò intra triginta annos iam facta fuerit, aut fiat de his altercatio, licere eis qui se dixerunt læsos propter eas mouere apud synodum prouinciæ certamè. Si quis verò putauerit se à proprio metropolitano grauari, apud primatem diœceseos, aut apud Constantinopolitanæ ciuitatis sedem agat iudicium, sicut dictum est. Si verò quælibet ciuitas per auctoritatem imperialem renouata est, aut si renouetur in posterum ciuilibus & publicis ordinationibus, etiam Ecclesiarum parœcianorum sequatur ordinatio.

18 Coniurationum & conspirationum crimen (quod apud Græcos dicitur fratris) publicis etiam legibus certum est penitus inhiberi: hoc multò magis in sancta Dei Ecclesia ne fiat, conuenit abdicari. Si qui verò clerici vel monachi inuenti fuerint coniurantes, aut fratris vel factiones componentes aliquas suis Episcopis, aut alijs clericis, omninò cadant de proprio gradu.

19 Peruenit ad aures nostras, quod in prouincijs constituta Episcoporum concilia minimè celebrentur. Ex hoc probatur, quòd multæ quæ correctione opus habeant Ecclesiasticæ res negligantur. Statuit igitur sancta synodus, hæc secundum patrum regulas, bis in anno in vnum conuenire per singulas prouincias Episcopos, vbi singula quæ emerferint, corrigantur. Qui verò noluerint conuenire Episcopi, constituti in suis ciuitatibus, & hoc maximè cum sui corporis sanitate consistentes, etiam omnibus alijs vrgentibus & inexcusabilibus negotijs liberi sunt, licere eos fraternæ charitatis admonitionibus corripi.

20 Clericos in suis Ecclesijs constitutos, sicut iam definiuimus, non licere in alterius ciuitatis Ecclesijs ordinari, sed adquiescere in ea, in qua ab initio ministrare meruerunt, exceptis illis qui proprias ciuitates perdidierunt, & ex necessitate ad alias Ecclesias migrauerunt. Si verò quicumque Episcopus post definitionem istam ad alium Episcopum pertinentem clericum susceperit, placuit sanctæ synodo, & huic qui suscipitur & eum qui susceptus est, tandiu excòmmunicatos manere, quandiu ipse clericus ad propriam reuertatur Ecclesiam.

21 Clericos siue laicos qui accusauerint Episcopum aut clericos temerè, atq; indifferenter, non debere suscipi in accusationem, nisi prius eorum opinio fuerit perfrutata.

22 Non licere clericis post mortem Episcopi rapere pertinentes ad eum res, sicut iam præcedentibus regulis statutum habetur. Si verò hæc fecerint, periclitari se nouerint à proprio gradu.

23 Peruenit ad aures sanctæ synodi, quia clerici quidam & monachi nihil sibi habentes inunctum à proprio Episcopo, interdum verò etiam illi qui ab eo fuerant excommunicati, veniant ad regiam ciuitatem Constantinopolitanam, & multis temporibus in ea consistentes, perturbationes tranquillitati ecclesiasticæ ferant, & diuersorum domos corrumpant. Statuit sancta synodus hos quidem primùm commouere per defensore[m] Constantinopolitanæ sanctæ Ecclesiæ, vt exeant de regia ciuitate. Si autem in eodem proposito improbè perdurauerint, etiam inuitos eos ipse expellat defensor, vt ad sua loca perueniant.

24 Quæ semel consecrata fuerint monasteria, cum iudicio sui Episcopi manent perpetua, & pertinentes ad ea res conseruari ipsis monasterijs decreuimus, nec vltius posse ea fieri secularia habitacula. Qui verò permiserint hæc fieri, subiaceant his condemnationibus, quæ per canones constitutæ sunt.

25 Quoniam quidam metropolitanorum, sicut ad nos perlatum est, negligunt creditum sibi gregem, & differunt ordinationes facere Episcoporum, placuit sanctæ synodo intra tres menses fieri ordinationes Episcoporum, nisi fortè inexcusabilis necessitas coegerit tempus ordinationis ampliùs prorogari. Si autem quis Episcoporum hæc non obseruauerit, ipsum debere Ecclesiasticæ condemnationi subiaccere, redditus verò eiusdem viduatæ Ecclesiæ integros reseruari apud œconomum eiusdem Ecclesiæ placuit.

26 Quia in quibusdam Ecclesijs, sicut ad nos peruenit, sine œconomo Episcopi res Ecclesiasticas tractant, placuit omnes Ecclesias Episcopos habentes, habere œconomos de proprio clero, qui gubernent Ecclesiæ res cum arbitrio sui Episcopi, vt non sine testimonio sit gubernatio ipsarum rerum Ecclesiasticarum, & ex hoc deueniat dispergi eiusdem res Ecclesiæ, & sacerdotali dignitati obtrectatio generetur. Si verò quis non obseruauerit hæc, diuinis subiaceat regulis.

27 Eos qui sibi rapiunt vxores, vel eos qui eis auxilium præstiterint, statuit sancta synodus, si quidem clerici fuerint, cadere de proprio gradu. Si verò laici fuerint, anathema sint.

SVBSCRI-

SVBSCRIPTIO EPISCOPORVM.

A

Aschafius Episcopus ciuitatis Lilibitanæ, vicem agens beatissimi Episcopi Leonis, definiens subscripsit. Lucentius Episcopus ciuitatis Ausculiranæ, id est, vicem agens sanctissimi Leonis Episcopi, definiens subscripsit.

Bonifacius presbyter vrbis Romæ, vicem agens Apostolicæ sedis, definiens subscripsit. Anatholius Episcopus Constantinopolitanæ ciuitatis nouæ Romæ definiens subscripsit. Iuuenulus Episcopus Hierosolymitanus definiens subscripsit. Maximus Episcopus Antiochenus definiens subscripsit. Quintilius Episcopus Capadociæ Cæsariensis definiens subscripsit. Palafindus Episcopus Eracleæ Mæcedoniensis, vicem agens sanctissimi viri Anastasij definiens subscripsit. Stephanus Episcopus Ephesus definiens subscripsit. Lucianus Episcopus Bizensis, vicem agens sanctissimi Episcopi Quiriaci Eraclie Traciensis, definiens subscripsit. Eusebius Episcopus Galatiæ Anquiriensis definiens subscripsit. Diogenes Episcopus Quirensis definiens subscripsit. Petrus Episcopus Corinthiensis definiens subscripsit. Florus Episcopus Sardinensis definiens subscripsit. Eunomius Episcopus Nicomediensis definiens subscripsit. Anastasius Episcopus Nicensis definiens subscripsit. Eleutherius Episcopus Chalcedonensis definiens subscripsit. Idem omnes Episcopi D. C. XXX. definiens subscripsit.

Postquam recitata est, pijsimus Imperator ad sanctum concilium dixit: Dicat sanctum concilium, si ex consensu omnium Episcoporum definitio, quæ nunc lecta est, prolata sit. Omnes reuerendissimi Episcopi responderunt: Omnes sic credimus, vna fides, vna sententia, omninò idem faciamus. Omnes consentientes subscripsimus. Omnes orthodoxi sumus, hæc fides patrum, hæc fides Apostolorum, hæc rectè credentium, hæc est fides quæ orbem terrarum saluat. Martiano, nouo Constantino, nouo Paulo, nouo Dauid, Imperatori pijsimo domino Augusto vita eius. Et post has voces pijsimus & fidelissimus Imperator ad sanctam synodum dixit: Veneranda catholica fides à sancta & vniuersali synodo secundum patrum expositionem manifestata est. Et si laborem reuerentiæ vestræ & conuitium fecimus, maxime agimus grâtiâs omnipotenti Deo saluatori nostro, quia multorum errantium circa fidem amputata discordia, in vnam eandem fidem oēs nunc conuenimus, sperantes celebrem vestris precibus, & meliorem super omnes partem à Deo donari. Sancta synodus iterum exclamauit: Hæc digna vestri imperij, hæc propria vestri imperij, hæc correctio vestri imperij, digna Christo, digna imperij fide, propterea pacificatur orbis terræ. Et post has voces pijsimus & fidelissimus Imperator ad sanctam synodum dixit: Venerandam catholicam fidem sanctæ vniuersalis synodi secundum patrum expositionem manifestam, iuxta legem & conuenientem esse vestra tranquillitas probet, & omnem in posterum contentionis occasionem circa suam fidem amputari. Si quis igitur idiota, vel militaris, seu clericus, publicè turbam congregans sub obtentu dispositionis tumultum fecerit, si quidem idiota, proscriptus expellatur à regia vrbe, militaris verò seu clericus gradus sui periculum sustinebit, & alijs poenis subiacebit.

EDICTVM MARTIANI IMPERATORIS
in confirmatione Concilij Chalcedonensis.

IMPERATORES Valentinianus, Martianus Augusti, vniuersis populis. Tandem aliquando quod summis votis atque studijs optabamus, euenit: remota est de orthodoxa Christianorum lege contentio: tandem remedia culpabilis erroris inuenta sunt, & discors populorum sententia in vnum consensum concordiamque conuenit: ab vniuersis etiam prouincijs religiosissimi sacerdotes Chalcedonam

V u 2 donam

donam venerunt, iuxta nostra præcepta, & quid obseruari in religione debeat, per-
 E spicua definitione docuerunt. Discelsit igitur iam prophana contentio. Nam verè
 impius atq; sacrilegus est, qui post tot sacerdotum sententiam opinioni suæ aliquid
 tractandum reliquit. Extremæ quippe dementiae est, in medio & perspicuo die cõ-
 mentitium lumen quærere. Quisquis enim post veritatē repertam aliquid vltius
 discutit, mendacium quærit. Nemo itaq; vel clericus, vel militans, & alterius cuius-
 fibet conditionis, de fide Christiana publicè terminata, coadunatis & audientibus
 tractare conetur in posterum, ex hoc tumultus & perfidiae occasionem requirens.
 Nam iniuriam facit iudicio religiosissimæ synodi, si quis semel iudicata, rectè dispo-
 sita reuoluere, & publice disputare contendit: cum ea quæ nunc de Christiana fide
 statuta sunt iuxta Apostolicas expositiones, & instituta sanctorum patrum CCC.X.
 octo & CL. definita esse noscuntur. Nam in contemptoribus huius legis pœna non
 deerit, quia non solum contra fidem bene cõpositam veniunt, sed etiam Iudæi & Pa-
 gani & huiuscemodi certamine prophanant veneranda mysteria. Igitur si clericus e-
 F rit, qui publicè tractare de religione ausus fuerit, à cõsortio clericorum remouebi-
 tur. Si verò militia præditus sit, cingulo expoliabitur. Cæteri etiam huius criminis
 rei de hac sanctissima vrbe pellentur pro vigore iudiciario, etiam cõpetentibus sup-
 plicijs subiugandi: Constat enim hæreticæ insaniam exordia fomitemq; nutrir, dum
 publicè quidam disputant atq; contendunt. Vniuersa ergo quæ à sancta synodo Chal-
 cedonia constituta sunt, custodire debent nihil postea dubitaturi. Hoc itaque
 commoniti nostræ sinceritatis edicto, obsistite prophanis vocibus, vltius desinite
 de diuinis disputare quod nephas est, quia non solum diuino iudicio peccatum hoc
 (prout credimus) punietur, verumetiam legum & iudicum auctoritate coërcebitur.
 Proposita VII. Calend. Februarij Constantinopoli Patritio consule.

SANCTIO SACRA VALENTINIANI ET MAR-
tiani Augustorum post Concilium Chalcedonense, in con-
 G **firmatione eiusdem Concilij & damnatione**
hæreticorum.

IMPERATORES Valentinianus & Martianus Augusti, Palladio præ-
 fecto prætorij. Diuinæ semper potentia referendæ atque agendæ
 sunt gratiæ, quæ auctores hæresis, quæ occulta nec latere concedit,
 nec durare impunita permittit. Quorum vnum malorum legendi
 habet plenam facultatem, alterum præcauendi cæteris præstat ex-
 plum: Curæ igitur esse diuinitati hominum actus, & maxime reue-
 rentiam religionis proximè in confirmanda catholica fide euidenter apparuit, cum
 nec Euticen sceleratorum dogmatum sectatorem negligere, quod diu latuerat sciuit,
 nec patefacto scelere passa est pœnam sceleris euitare. Sententijs itaq; diuinis huma-
 nisq; damnatus, synodicum decretum (vt merebatur) accepit, reus diuinitati, cui fa-
 ciebat iniuriam, reus hominibus, quos decipere conabatur. Proximè etenim innu-
 merabiles ex toto orbe beatissimi Episcopi Chalcedone congregati, improba præ-
 dicti Euticetis vnà cum sonodo eius causa habita, expulere cõmenta, sicut sanctorum
 definita maiorum, quæ vel apud Nicæam à trecentis decem & octo constituta sunt,
 vel in hac postea alma vrbe à centum quinquaginta sunt Episcopis declarata, vel
 apud Ephesum, cum Nestorij est error exclusus, præfidentibus Romanæ vrbis Cœ-
 lestino, & Cyrillo Alexandrinæ ciuitatis Episcopis: Ea igitur quæ sunt iuxta pristi-
 nam disciplinam à venerabili synodo Chalcedonensi definita, illa fide, qua Deum
 colimus, per omnia seruanda censuimus atq; censemus: quia valde consequens est,
 vt sacerdotum pura mente Deum colentium definita, quæ pro orthodoxorum fide
 sacrosancta secundum patrum regulas præcesserunt, vnà cum veneratione cõseruare.

Quoniam

A Quoniam principalis prouidentia est, omne malum inter initia opprimere, & ser-
 pentem morbum legum medicina resecare. Hac lege decernimus eos qui Eutice-
 tis errore decipiuntur, ad exemplum Apollinariorum, quos Eutices secutus est,
 quos venerabiles patrum regulæ, id est, Ecclesiastici canones & diuorum principum
 sacratissimæ sanctiones condemnant, nullum Episcopum, nullum presbyterum, nul-
 los creare vel appellare clericos, ipsumque Euticen nomine presbyteri quo indignè
 vtens expoliatus est, in totum carere. Si qui tamen contra definita nostra Episcopos,
 bresbyteros, cæterosq; clericos ausi fuerint ex his creare, tam factos quàm facientes
 vel præsumentes sibi cunctorum honorum amissioni periculoq; subiacere exilij perpe-
 tui præcipimus. Congregandi autem monachos, aut ædificandi monasteria, nullum
 eorum iubemus habere licentiam, loca fortè in quæ ausi conuenire, aliquando ten-
 tauerint confiscari, si tamen Domino loci sciente conuenerint. Quod si ignorante
 auctore conuenerint, conductores loci fustibus cæcos deportationem subire cense-
 mus. **B** Ipsos præterea nihil ex testamento cuiuscunq; capere, nihil eis qui eiusdem er-
 roris sint, relinquere per testamenta, ad nullam eos patimur spirare militiam, nisi for-
 tè ad cohortalinam vel limitaneam. Si quis etiam extra prædictam militiam inuen-
 tus fuerit militare, vel quia eius in religione ignorabatur peruersitas, vel quia post
 adeptum cingulum ad hunc deuenit errorem, solutus militia infidelitatis suæ fru-
 ctum hunc habeat, vt optimorum, & palatij communionem priuetur, nec alibi quàm
 in quo natus est vico vel ciuitate versetur. Quod si qui eorum in hac alma vrbe, quod
 credi nephas est, geniti sunt, tam de hac ciuitate venerabili quàm sacratissimo co-
 mitatu, & ex omni excludantur metropolitana ciuitate. Et hoc quidem generaliter
 circa omnes constituimus, qui hac clade pollutionis polluti sunt, vel polluuntur.
 Eos autem qui antè clerici orthodoxorum fidei, & monachi quidam qui Euticis ha-
 buere diuersorium, quod neque monasterium dicendum est, eo quod in se religio-
 nis habuit inimicos, qui adhuc vsque in tantam insaniam recesserunt, vt relicto ve-
 nerabilis cultu religionis in synodico decreto Chalcedonico, quod totius penè or-
 bis adunati definire sacerdotes, infaustam Euticetis secuti sunt assetionem, qui ve-
 ra luce deserta tenebras eligendas esse crediderunt, omnibus pœnis, quæ præceden-
 tibus legibus aduersus hæreticos definita sunt, iubemus teneri, imò extra Romanum
 expelli solium, sicut præcedentes religiosissimæ constitutiones de Manichæis con-
 stituere, ne eorum venenatis fraudibus sceleratisq; commentis innocentum vel in-
 firmorum animi decipiantur. Comperimus præterea quædam eos in contumeliam
 religionis & inuidiam venerabilis synodice definitionis fuisse mentitos, conscri-
 ptisq; libris & chartarum tomis plura finxisse, quæ eorum insaniam aduersus veram
 fidem apertè signarent atque ideo præcipimus vbicunq; huiusmodi scriptura reper-
 ta fuerit, ignibus concremari. Eos verò qui sequendi studio audierint sic scelerata
 disseretem, denarum librarum auri mulctatione cõpescimus. Eos verò qui vel scri-
 pserint, vel alijs legenda tradiderint docendi studio vel discendi, censemus depor-
 tatione puniri: delenda est enim hæc infausta hæresis, sicut pridem edictis serenita-
 tis nostræ continetur. Omnibus autem adimimus facultatem, quia vltimo supplicio
 coërcebuntur, qui illicita docere tentauerint: ita enim materia subtrahetur erro-
 ris, si peccatorum & doctor defuerit & auditor. Palladi parens charissime atque
 amantissime. Illustris itaque & magna auctoritas tua edictis propositis omnibus
 faciat nota quæ iussimus, vt cognoscentibus moderatoribus prouinciarum eorum-
 que officarijs, defensoribus etiam ciuitatum, quod sanctam veramq; fidem sancto
 proposito custodiendam esse censemus. Quam si neglexerint aut permiserint teme-
 rari, denarum librarum auri mulctatione percussu, vt religionis legumq;
 proditores, etiam de æstimatione laborabunt. **Data XV. Ca-**
lend. Augusti Constantinopoli, Aspirato, & qui
fuerit nunciatus, consulibus.

ALIA SANCTIO MARTIANI IMPERATORIS
contra eosdem Hæreticos.

MPERATOR Martianus Augustus Palladio prætori. Licet iam sacratissima constitutione mansuetudinis meæ cautum ac definitum sit, quia in eos seueritas exercenda sit, qui Euticetis vel Apollinaris hæreticam peruersitatem secuti à religione & fide catholica deuiarunt: Alexandrinæ tamé vrbs ciues atque habitatores tantis Apollinaris infecti sunt venenis, vt necessarium fuerit ea quæ antè sanximus, repetita etiam lege, nunc decernere. Quicumque ergò vel in hac sacra vrbe, vel in Alexandrina ciuitate, vel in omni Aegyptiaca dioecesi & diuersis alijs prouincijs, Euticetis profanam peruersitatem sequuntur, & ita non credunt vt trecenti & octo sancti patres tradiderunt, catholicam sanctam fidem in Nicæa ciuitate fundantes, vel ita vt C. L. alij venerabiles Episcopi, qui in hac alma vrbe Constantinopolitana postea conuenerunt, sicut Athanasius & Theophilus & Cyrillus sanctæ recordationis Episcopi Alexandrinæ ciuitatis crediderunt, quos etiam Ephesina synodus (cui beatæ memoriæ Cyrillus præfuit) in qua Nestorij error expulsus est, vniuersos secuta est, quos & nuper venerabilis Chalcedone synodus est secuta, prioribus concilij sacerdotum ex omni prorsus parte consentientibus, nihilque adimens à sacrosancto symbolo, neque adiciens, sed Euticetis dogmata funesta condemnas, sciant se esse hæreticos. Apollinaris enim facinorosissimam sectam Eutices & Dioscorus sunt secuti. Ideoq; omnes hi qui Apollinaris vel Euticetis peruersitatem sequuntur, illis pœnis quas diu retrò principes contra Apollinaristas vel serenitas nostra postmodum contra Euticianistas sanxit, nouerint se esse plectendos. Idcirco Apollinaristas, hoc est Euticianistas, quibus etsi est in appellatione diuersitas, est tamé in hæresi coniunctio, & dispar quidem nomen, sed idem sacrilegium, siue in hac alma vrbe, vel in Alexandrina ciuitate, seu intra Aegyptum sunt, neque ita credunt, sicut prædicti venerabiles credebant, neq; viro Reuerendissimo Alexandrinæ vrbs Antistiti Proterio fidem orthodoxam tenenti communicant, secundum diuorum retrò principum constitutiones, quæ de Apollinaristis promulgatæ sunt, nõ habeant potestatem faciendi testamentum, neque id acquirant quod ipsis ex testamento cuiusquam fuerit relictum, nihil etiam ex donatione aliqua consequantur, sed si quid ipsis vel liberalitate acciderit, vel viuentis vel morientis fuerit voluntate collatum, id protinus fisco nostro addicatur: ipsi verò in nullos aliquid ex rebus suis donare possint. Episcopos quoque vel presbyteros aliosq; clericos illis creare & habere non liceat: scientes tam Euticianistæ quàm Apollinaristæ, qui ausi fuerint cuiquam Episcopi vel presbyteri vel clerici nomen imponere, quàm hi qui conati fuerint impositum nomen sacerdotale retinere, exilio, rerumque suarum amissione plectendos. Eos verò qui de hac catholica Roma Ecclesiarum clerici, vel orthodoxæ fidei monachi fuerunt, derelicto vero Dei cultu, Apollinaris vel Euticetis hæresim sectati sunt, vel post hæc sectabuntur, omnibus pœnis, quæ vel prioribus legibus aduersus hæreticos constitutæ sunt, iubemus teneri, & extra ipsum quoque Romani imperij solum pelli. Vniuersi præterea Apollinaristæ vel Euticianistæ non Ecclesias, non monasteria sibi construant, neque synaxes, * neque conuenticula contrahant, neque ad possessionem cuiuscunque, neque ad monasteriũ, neque ad quemcunque alterius locum operatores sectæ funestissimæ congregentur. Quod si fecerint, & hoc factum fuisse Domino volente constiterit, * postremo iudicialiter notum, domus vel possessio in qua conuenerint, fisco societur, monasterium verò eius ciuitatis orthodoxæ Ecclesiæ in cuius territorio est, iubemus addici. Si verò ignorante Domino, sciente verò qui dispensationes * domus exigit, vel conductore vel procuratore, vel prædij parasynaxis conuenticula interdicta conuenerint, conductor vel procurator siue auctor, vel quicumque in domum vel possessionem

* al. parasynaxes.
* al. postremam in examine iudicij ap-
probatam.
* al. pensiones.

A sionem vel monasterium receperint, vel passi fuerint illicitas parasynaxes, conuentusq; celebrari, si vilis & abiectæ conditionis sint, fustibus publicè & in pœnam suam, & aliorum exerceantur exemplum. Si honestæ verò personæ sunt, decem libras auri fisco nostro cogantur inferre. Nullum præterea Apollinaristam vel Euticianistam ad aliquam iubemus aspirare militiam, nisi ad cohortalem vel limitaneam: si qui verò * cõtra fecerint, soluto cingulo honestorum hominum & pallatij communi-
* alias ex-
nitione priuentur, nec in aliqua, nisi in ea, qua nati sunt ciuitate vel vico ac regione tra prædi-
verferentur. Si qui verò in hac alma vrbe nati sunt, tam sacratissimo comitatu, quàm etiam mili-
omni per prouinciam metropolitana ciuitate pellantur. Nulli insuper Euticianistæ
vel Apollinaristæ publicè vel priuatim aduocandi cœtus, aut peruersitatem facinorosi
dogmatibus afferendi sit facultas. Nulli etiam cõtra venerabilè Chalcedonensem
synodum liceat aliquid vel dictare, vel scribere, vel legere, atque emittere: nemo
huiusmodi habere libros audeat. Quod si in his criminibus fuerint inuenti, per-
petua deportatione damnentur. Hi verò * qui discendi studio audierint, de infausta
* al. Eos ve-
hæresi disputantes, decem librarum auri quæ fisco nostro applicabuntur, subeant
ro.
dispendium. Omnes verò huiusmodi chartæ ac libri, qui funestum Euticetis dogma
fuerint cõplexi, concrementur, vt facinorosa semper peruersitatis vestigia ipsa flam-
mis ambusta depereant. Aequum nanque est vt immanissima sacrilegia par pœnæ
magnitudo percellat, Palladi pater charissime atque amantissime parens. Illustri-
s igitur & magnifica auctoritas tua quæ hac sacratissima cõstitutione decreuimus in
hac alma vrbe, diuersisq; prouincijs, ac præcipuè in Alexandrina ciuitate, & per vni-
uersam Aegyptiacam dioecsim, edictis ex more propositis, ad omnium notitiam fa-
ciat peruenire, vt cuncta quæ statuimus, in eos qui rei fuerint deprehensi, seueritas
protinus exerceatur, scientibus moderatoribus prouinciarum, eorumq; apparitori-
bus, qui legis huius, quæ religiosissima sanctione custodienda decreuimus, aut ne-
glexerint, aut aliqua permiserint temeritate violari, denarum librarum auri mul-
ctam fisco nostro cogantur inferre, insuper etiam existimationis suæ periculum su-
stinebunt. Ea quoque quæ de paganis per omne Romanum Imperium æqua-
liter valitura * elegerimus, instantissimè in eos exerceantur, quos
constiterit prophanos ritus celebrare. Data sub die
Calend. Augusti, Constantinopoli, Diuo
VIII. & Antemio IIII. C. C.
Concess.

* al. perennitatis nostræ lege decreuimus.

ATTICVS EPISCOPVS, QVALI
ter formata epistola fiat.

D **R**eca elementa literarum numeros etiam exprimere, nullus qui vel tenuiter graci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis, quas mos latinus formatas appellat, aliqua fraus falsitatis temerè presumeretur, hoc à patribus trecentis decem & octo Nicæa congregatis saluberrimè inuentum est, & constitutum, vt formata Epistola hæc calculationis seu supputationis habeant rationem, id est, vt assumantur in supputationem prima graca elementa, patris & filij & spiritus sancti, hoc est, π υ α quæ elementa & octogenarium & quadringentesimum & primum significant numerum. Petri quoque Apostoli prima litera, id est, π, quæ numerũ octuagesimum significat. Eius quoque qui scripsit epistolam prima litera, cui scribitur secunda litera, accipientis tertia litera, ciuitatis quoque de qua scribitur quarta, & indictionis quacunque est temporis, idem qui fuit numerus assumatur, atque ita his omnibus graci literis, quæ (vt diximus) numeros exprimunt, in vnum ductis, vnam quacunque fuerit collecta summam epistola teneat: hanc qui suscipit, omni cum cautela requirat expresse, addat præterea separatim in epistola nonagenarium & nouum numerum, quæ secundum graca elementa significant. Valete in Domino.

Vu 4 MARCEL

MARCELLINI PAPAE EPI-
STOLA PRIMA AD SALOMONEM
COEPISCOPVM, IN QVA FILIVM
AEQVALEM PATRI OSTENDIT.

MARCELLINVS Episcopus sanctæ Ecclesiæ catholicæ vrbis Romanæ, Salomoni Coëpiscopo in Domino salutē. Quam laudabiliter pro catholicæ fidei veritate mouearis, & quam sollicitè dominico gregi deuotionem officij pastoris impendas, tradita nobis per diaconum tuum, fraternitatis tuæ scripta demonstrant, quibus notitiæ nostræ insinuare curasti qui errorum morbi in regionibus vestris modò exorti sunt. Nam epistolæ sermo, & commonitorij series, & libelli tui textus eloquitur, quod quidam errore decepti dicunt ideo patrem maiore filio esse, quia illi soli sacrificium immolatur, & quòd filius nullam cum patre communionis operam habeat, & quòd illud propheticum de solo patre dictum sit: Sciunt gentes, quoniam nomē tibi Deus, tu solus altissimus super omnem terram. Siue quod ideo minor est filius, quia ipse in cruce pendens dixit: Deus meus quare me dereliquisti. Quibus competens & congruum reddatur responsum, quia sicut patri, ita etiam filio non solum Christianis temporibus, verum etiam à priscis temporibus sacerdotibus varijs multisq; modis probamus sacrificium fuisse oblatum, Daniele Propheta dicente. Non est locus (inquiunt tres pueri) ad sacrificandum nomini tuo, & inueniri misericordiam, sed in anima contrita & in spiritu humilitatis suscipiamur. Et sicut holocausta arietum & taurorum agnorumque pinguium, ita fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie vt placeat tibi. Et vt filium fuisse agnoscas, cui hi tres pueri sacrificium se confessi sunt obtulisse, ex ipsius Regis ac tyranni, qui eos in fornacem ignis mitti præceperat, cōfessione addisce, qui se cum tribus, quartum in ipso æstuantis camini incendio sociatum prodidit conspexisse. Nonne, inquit, tres viros misimus in fornacem vinctos? Et dixerunt ei. Verè Rex. Et dixit: Ecce ego video quatuor viros solutos, & deambulantes in medio ignis, & aspectus quarti similis filio Dei est. Idem Dei filius per Prophetam loquitur, dicens: Tibi offerent Reges munera. Et vt hæc de filio Dei se dixisse doceret, dixit: Reges Tharsis & insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes Reges, oēs gentes seruient ei. Et vt hæc omnia superiùs designata Christo filio Dei doceamus fuisse oblata, in natiuitate eiusdem Dei, quæ secundū carnem facta est, probamus fuisse completa, Euāgelio comprobante. Cum natus esset Iesus in Bethleem Iudæ in diebus Regis Herodis, ecce Magi ab oriente venerūt Hierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? Et infra: Et intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum, & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Sacrificium itaque quod à Christianis sacris altaribus admouetur, non solum Deo patri, sed etiam filio communi deuotione offertur, quoniam nec patri sine filio potest offerri, neque à filio sine patre sentiri. Quod autem communem operam habeant pater & filius, hoc modo docetur, Dum primi hominis plasma Deus ad imaginem Dei communi operationis virtute fecisse fertur, scriptura dicente: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Item ibi, Descendamus & confundamus ibi linguam eorum. Et: Pluit Dominus à Domino ignem & sulphur super Sodomam. Et in Euāgelio. Pater meus vsque modò operatur & ego operor. Similiter & opera quæ ego facio, non sunt mea, sed eius qui misit me patris. Quæ omnia non discretam patris & filij potentiam monstrant, sed vnam diuinitatis operationem annunciant. Et his qui

A qui paternum opus exequitur, à paternis operibus alienus esse non creditur. Si autem ex Euāgelio filium Dei cognosceres altissimum nuncupatum, nunquam filio derogans hoc de solo Deo patre dictum poneres testimonium, cum scriptum sit: Tu puer Propheta altissimi vocaberis. Et vt filius cum patre indiscretè in altissimis habitasse credatur, Salomonis testimonio comprobatur: Ego (sapientia inquit) habitauit in altissimis, & thronus meus in columna nubis. Et in Psalm. 92. Tu autem altissimus es in æternum Domine, quoniam ecce inimici tui peribūt. Nā cum diabolus thronum suum contra creatoris sui thronum in altissimis collocaret elatus superbia, hæc ausus est nephando ore depromere: Ponam sedem meam ad Aquilonem, inquit, ascendam super sidera cœli, sedebo super montes excelsos, & ero similis altissimo. Item in Salomone: Ne dixeris, peccaui, & quid accidit mihi triste? Altissimus enim patiens est reductorum. Si auditum cordis tui scripturis non vis accommodare diuinis, quæ filium doceant altissimum nuncupatum, vel diabolo crede, qui contra opificis sui thronum sedem sibi voluit collocare. Vt eum agnoscat filium à patre (vt vos suspicamini) non fuisse penitus derelictam, hoc de se in Euāgelio posuit testimonium: Pater qui me misit mecum est, & non reliquit me solum, quia quæ placita sunt ei facio semper. Vnde pro surreptione mandamus, vt omnis cura atque sollicitudo inuigilet, ne fides temeretur aut violetur. Iam nullus est ignorantiæ locus, nullus vtatur simplicitatis exultatione præterita. Scienti peccare necessaria est confusio, & quod errore contraxit scientia reformetur. Ista frater tene & hæc doce. Vtinam ad plenioris affatus satietatem præsentia tuæ nobis gaudia contigissent, vt gratularemur nos & colloquio & præsentia tui frui, quam sumus ante scripta complexi. Veruntamen probasti dilectissime frater quo Christianam fidem veneraris affectu, dum ea quæ ad regulas patrum pertinent, & ad mandata catholica, sine aliqua culpæ transgressione seruare, & sprete erratica & nociua doctrina, catholica & Apostolica tenere præcepta, & rectæ fidei regulas docere atque seruare satagis. Hæc frater charissime & alia quæ patrum regulis continentur, in labijs & concordibus nostris inuisa retractatione meditemur, & sicut scriptum est, narremus ea filijs nostris, vt ea meditentur in cordibus suis, sedentes in domo, ambulantes in itinere, dormientes atque surgentes, quia beatus in Domino qui in lege eius meditabitur die ac nocte. Hoc & magister gentium secutus, discipulum suum instruens admonet, hæc meditare, in his esto, subijciens plenitudinem, attende tibi & doctrinæ, quoniam si fidelibus sine intermissione incumbimus institutis, separamur à vitijs, dum impensa cura diuino operi, humano locum relinquit errori. Quòd si ea quæ prædicta sunt validis teneantur fixa radicibus, nec à paterna traditione receditur, & constanter quæstionibus obuiatur, ac prauorum intentio cassatur, bonorumque fides & constantia roboratur.

D
Data VIII. Idus Septemb. Diocletiano & Constantino consulibus.

ALTERA

ALTERA MARCELLINIE AD ORIENTALES FRATRES EPISTOLA ADHORTATORIA, DOCENS NULLI PRES-

BYTERO LICERE IN FORO PVBLICO CONTRA
fratrem litigare, sed potiùs omnia iuxta charitatis regulam
inter Christianos esse componenda.

DILECTISSIMIS fratribus vniuersis Episcopis per orientales prouincias cõstitutis, Marcellinus Episcopus. Quid tam dulce sollicito, quàm quòd mihi de vobis innotescunt illa quæ cupio? Quid tam religiosis conueniens institutis, quàm vt inter se sacerdotes pacem (quam necesse est alijs pro officio annunciare) conferuent? Plena fateor gratulatione suscepi, quod votiua mihi de charitate, quæ inter vos est Ecclesiarum pacem in literis indicãstis: sponte mihi quicquid hortari poteram, quicquid monere, delatum est: confirmet hoc Deus quod est operatus in nobis, & quæ præcepit pro animarum salutẽ faciendã, hæc ipse qui præcepit pro ea qua nos redemit pietate faciat. Et his tam bonis nuncijs nos quoque religiosam sanctorum vicem reddimus nunciorum. Quicquid cum orientalibus quos ad Ecclesiæ corpus vnitatemq; reuocatos, dudum Dei nostri ope literis significauimus destinatis, denuò cum apertum fuerit repetitis vobiscũ participamus indicijs. Mox pro nostro edicto ab orientalibus missa legatio est, certa sperauit, certa consuluit: sed facimus de his quæ fuerunt dicenda compendia, ipsius potiùs ad instruendam notitiam vestram, quæ à nobis sunt responsa dirigentes, ne quid sibi sub spacio prolixiore terrarum, aut opinio vindicet, aut error assumat, cum ad rerum fidem ipsam teneri sufficiat veritatem. Quid autem ad continentiam nostrarum pertinet literarum, oportuit quidem desideria plenius expedire. Quapropter scitote vos à persecutione fratrum & ab omni litigio abstinere debere, dicente scriptura. Seruum Dei nõ oportet litigare, nec quicquam nocere, sed omnes persecutores Ecclesiæ seruatorũq; eius, vestris redargutionibus corrigere, testante Apostolo, argue, obsecra, increpa. Quæcunq; ergo contentiones inter Christianos ortæ fuerint, ad Ecclesiam deferantur, & ab Ecclesiasticis viris terminentur. Maior autem non potest à minore iudicari, nec Episcopi Pontifici à quo consecrari probantur, præiudiciũ inferre vllum possunt. Quòd si præsumptum fuisse cognoscitur, viribus carere nõ dubium est, nec posse inter Ecclesiastica villo modo statuta censeri. Clericus verò cuiuslibet ordinis absq; Pontificis sui permisso nullum præsumat ad seculare iudicium attrahere, nec laico quemlibet clericum liceat accusare detractiones tamen & accusationes atque persecutiones inter Christianos oppidò vitandæ sunt, quia licet pauci simus in comparatione aliorum, si tamen vnanimis fuerimus, facilius aduersarijs resistemus. Sanctus enim protomartyr Stephanus lapidabatur, sed Iesus suscipiebat plagas ideo vnicuiq; prouidendum est, ne aliquem iniuste iudicet aut puniat, ne Iesum iudicet aut puniat. Et Dominus in Euangelio ait: Nolite iudicare, vt non iudicemini: in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Vnde & doctor gentium loquitur dicens: Hoc igitur dico & testificor in Domino, vt iam non ambuletis sicut gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam, quæ est illis propter cæcitatem cordis ipsorum, qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitia, in operationem immunditiæ omnisq; auaritiæ. Vos autem non ita didicistis Christum, si tamen illum audistis, & in ipso edocui estis, sicut est veritas in Iesu, deponere vos secundum pristinam conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundũ desideria erroris. Renouamini autem spiritu

A spiritu mentis vestra, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra. Irascimini & nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram: nolite locum dare diabolo: qui furabatur iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat. Sed si quis bonus est ad ædificationem opportunitatis, vt det gratiam audientibus. Et nolite contristare spiritũ sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Estote autem inuicem benigni, & misericordes, donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis. Estote ergo imitatores Dei sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio: hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis, propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentia: nolite ergo effici participes eorum. Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, vt filij lucis ambulate. Fructus enim lucis est in omni bonitate & iustitia, & veritate, probates quid sit beneplacitum Deo. Et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. Quæ enim in occulto fiunt, ab ipsis, turpe est dicere. Omnia autem quæ arguuntur à lumine manifestantur. Omne enim quod manifestatur lumen est, propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Videte itaq; fratres quomodo cautè ambuletis, non quasi insipientes redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei. Et nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed implemini spiritu, loquentes vobismetipsis in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris, Domino gratias agentes semper pro omnibus in nomine Domini nostri Iesu Christi Deo & patri, subiecti inuicem in timore Christi. Omne enim quod irreprehensibile est, catholica defendit Ecclesia. Non licet ergo Imperatori vel cuiquã pietatem custodienti aliquid contra mandata diuina præsumere, nec quicquam quod Euangelicis Propheticisq; & Apostolicis regulis obuiat agere. Iniustum enim iudicium & definitio iniusta Regis metu vel iussu à iudicibus ordinata non valeat, nec quicquam quod contra Euangelicæ, vel Propheticæ, aut Apostolicæ doctrinæ constitutionem successorumue eorum siue sanctorum patrum actum fuerit, stabit. Et quod ab infidelibus aut hæreticis factum fuerit omninò cessabitur. Vos autem stete in fide, viriliter agite, & omnia vestra cum charitate fiant: huius rei gratia (vt ait Apostolus) flecto genua mea ad patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur, vt det vobis secundum diuitias gloriæ suæ virtutem corroborari per spiritum eius in interiore homine, habitare Christum per fidem in cordibus vestris in charitate radicati & fundati, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo, longitudo & profundum & altitudo, scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus aut intelligimus secundum virtutem quæ operatur in nobis, ipsi gloria in Ecclesia & in

Christo Iesu in omnibus generationibus seculi, seculorum, Amen.

Data V. Idus Decemb. Diocletiano vi. & Maximo viii.
iiii. CC. Concess.

DIVI MARCELLI EPISCO-
PI CONTRA MAXENTIVM TYRAN-
NVM EPISTOLA IVECTIVA, QVA BÒNI

REGIS OFFIVM PRAESCRIBITVR, ET OMNES
sub multa aeternae poenae admonentur, ne Christia-
nos simplicitate summa praeditos à vera
fide abducant.

MARCELLVS Episcopus sanctae & Apostolicae & catho-
licae urbis Romae Maxentio. Magistra bonorum omnium
charitas, quae nihil rapit extraneum, nihil agit asperum,
nihil confusum, nihil factiosum, nihil quod honori diui-
no repugnet, animae propriae noceat, aut proximi commo-
do deroget, oblita sui, non quae sua sunt, sed quae Dei vel
proximi quaerens, nemini inuidens, omnibus consulens,
non saeuens, sed compatiens, non rapiens, sed largiens,
non murmurans, sed omnia aequanimiter tolerans: si in te perfecte habitaret, tem-
perares animum à malis, saeuire desineres in Dei Ecclesiam, ac sanctos eius perse-
qui cessares, tyranni modum imponeres, furorem cohiberes, humanitati inuigila-
res, modestiam amplectereris, & bonis potioribus frui satageres. Charitas enim ex-
ercet corda, sensus corroborat, vt nihil graue, nil difficile, sed totum fiat dulce quod
agitur, dum eius sit proprium nutrire pacifica, seruare composita, dissociata coniun-
gere, praua dirigere, & virtutes reliquas perfectionis suae munimine solidare. De ip-
sa ergo omnes monens Apostolus, ita loquitur dicens: Si linguis hominum loquar
& Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut aes sonans aut cym-
balum tinniens: & si habuero omnem prophetiam, & nouerim mysteria omnia &
omnem scientiam, & habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem
autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates
meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi
prodest. Charitas patiens est, benigna est. Charitas non aemulatur, non agit perperam,
non inflatur, non est ambitiosa, non querit quae sua sunt, non irritatur, non cogitat malum,
non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit,
omnia sperat, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit. Quisquis ergo in eius se ra-
dice inserit, nec à viriditate deficit, nec à fructibus inanescit, quia amore foecunditatis
opus efficax non admittit. Licet modo charitas in persecutoribus Ecclesiae suoribus;
Dei arefacta sit, viget tamen in amatoribus eius, & in eis qui patiuntur propter iusti-
tiam, de quibus ipsa per se veritas testatur dicens: Beati qui persecutionem patiuntur
propter iustitiam. Et alibi: Si me persecuti sunt, & vos persequentur: potius enim
nos & omnes Domini sacerdotes, qui eius videlicet sunt veri sacerdotes, elegimus
propter iustitiam, & veram fidem persequi, & pro Christi nomine pati, quam mul-
tis diuitijs ditari, honoribusque, copiosissimis abundare, & caelesti regno carere. Ista
enim temporalia sunt, illa aeterna: ista caduca, & ad horum transeuntia, illa verò per-
petua & sine fine mansura. Tu ergo qui nos suades cultum dimittere diuinum, & à
recta fide recedere, diisque; immolare, melius tibi foret, vt tu prius mutabilem te pre-
beres, omnesque; exhortareris fidei documenta & diuini cultus ministeria ita tenere,
sicut patres nostri sancti Apostoli sibi tradita praedicauerunt & docuerunt. Boni
enim principis ac Regis est Ecclesias contritas atque scissas restaurare, nouas aedifi-
care, & dei sacerdotes honorare atque tueri. Vnde sanctos Apostolos eorumque; suc-
cessores diuina contestatione constituisse legimus, non debere fieri persecutiones,
nec inferri fluctuationes, nec inuidere laborantibus in agro dominico, neque; expel-
lere

A lere aeterni Regis dispensatores, sed si qui expulsi fuerint, aut suis rebus expoliati,
primò omnia legaliter reddi, quae eis ab inimicis aut à persecutoribus ablata sunt, &
sedes proprias cum omnibus ad se pertinentibus regulariter restitui, & postea tem-
pore congruo vocari ad synodum regulariter congregatam: nec licet ei, priusquam
fiant haec de se iuxta statuta praedictorum respondere, aut de suis impetitionibus, si
se viderit praegravari, reddere rationem. Sed his rite peractis, suisque; omnibus libe-
re dispositis, si tum iuste videtur suis respondeat accusatoribus, & inducias si ei ne-
cesse fuerit, accipiat non modicas, vt explorare valeat ea quae obijciuntur ei, ne ali-
qua delusus fraude, innocenter ruat, quoniam non oportet quenquam iudicare
vel damnare, priusquam legitimos habeat praesentes accusatores, locumque defen-
dendi accipiat ad abluenda crimina. Vnde ait Propheta: Priusquam agnoscas, non
iudices quenquam. In hoc ergo quod Episcopi & reliqui serui Dei persequuntur,
non tantum ipsi persequuntur, quantum ille cuius vice funguntur, sicut scriptum
est: Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei, & alibi: Qui vos contristauit, me con-
tristauit: & qui facit iniuriam, recipiet id quod inique gessit. Vos ergo, licet cor-
pora nostra possitis occidere, animas tamen non potestis occidere, nec gradus no-
bis diuinitus collatos potestis auferre. Synodum ergo absque huius sanctae sedis
auctoritate Episcoporum, quanquam quosdam Episcopos possitis congregare,
non potestis regulariter facere, neque vllum Episcopum, qui hanc appellauerit apo-
stolicam sedem, damnare, antequam hinc sententia finitiua procedat. Nam si se-
culares in publicis iudicijs libellis vtuntur appellatorijs, quanto magis sacerdotibus
haec eadem agere licet, qui super illos sunt? de quibus dictum est: Ego dixi dii estis
& filij excelsi omnes: & ideo nullus Episcopus nisi in legitima synodo suo tempo-
re, apostolica aut regulari auctoritate conuocata, super quibuslibet pulsatus crimi-
nibus audiatur vel iudicetur, ne innocens damnetur, aut perdat communionem.
Quod laici aut suspecti Episcopos non debeant accusare, neque accusatoribus de
inimici domo prodeuntibus credendum sit, & à beato Clemente, ipsis eum instru-
entibus Apostolis, legimus definitum: & nos eadem firmamus, quoniam iisdem odio
multotiens incensi, recte viuentes atque credentes perturbare nituntur. Propte-
rea persona, fides, vita, & conuersatio atque suspitio accusantium enucleatim pri-
mò inquirenda est, deinde quae obijciuntur fideliter pertractanda, quia nihil ante
fieri debet quam impetitorum vita & suspitio, atque odium inquiratur. Et si bo-
nae conuersationis non fuerint, aut laici, vel manifesti inimici, aut odio resperfi fue-
rint, nequaquam in Episcoporum recipiantur accusatione. Haec vobis à quibus mi-
nis infestè persequimur scienda mandamus, vt ab his vos caueatis, & cessetis perse-
qui eos qui Deo ministrant, quorum orationibus & terrena bella sedantur, & De-
us peccatoribus conciliatur: & si amplius nos elegeritis persequi quam Deo place-
re, & nos magis eligimus sustinere persecutionem quam regulam confundi Eccle-
siasticam, hortante nos ipsa veritatis voce, atque ita testante. Nolite timere eos qui
occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Et iterum: Si quis vult ve-
nire post me, abneget seipsum & tollat crucem suam & sequatur me. Qui enim
voluerit animam suam saluam facere, perdet eam. Qui autem perdiderit animam
suam propter me, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si mundum vniuer-
sum lucretur, animae verò suae detrimentum patiat? Aut quam dabit homo com-
mutationem pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui
cum Angelis suis, & tunc reddet vnique secundum eius opus. Ista vobis valde
timenda & cauenda sunt, à quibus Ecclesia Dei eiusque ministri vexantur & perse-
quuntur, quibus Dominus per Prophetam minando loquitur, dicens: Homo in ho-
nore non commorabitur, assimilatus iumentis exaequatus est. Haec est via eorum,
insipientia eorum & post eos iuxta os eorum curret: quasi oves in inferno positi
sunt, mors pascet eos, & subijcient eos recti in matutino, & figura eorum conteretur
in inferno post habitaculum suum: veruntamen Deus redimet animam meam

de manu inferi cum assumpserit me. Noli timere cum multiplicata fuerit gloria domus eius: neque enim moriens tollet omnia, nec descendet post eum gloria eius. Quia animæ suæ in vita sua benedicet. Laudabunt te cum bene fuerit tibi. Intrabit vique ad generationem patrum suorum, vsque in finem non videbit lumen. Homo cum in honore esset, non commouebitur, alsimilatus iumentis exequatus est. Et alibi: Quid gloriæ in malitia, potens in iniquitate? Tota die insidias cogitauit lingua tua, quasi nouacula acuta faciens dolum. Dilexisti malitiam magis quam bonum, mendacium magis quam loqui iustitiam. Dilexisti omnia verba ad deuorandum, lingua dolosa, Sed deus destruet te in sempiternum, terrebit & euellet te de tabernaculo, & eradicabit te de terra uiuentium. Et videbunt iusti & timebunt, & super eum ridebunt. Ecce vir, qui non posuit Deum fortitudinem suam, sed sperabit in multitudine diuitiarum suarum, confortatus est insidijs suis. Ego autem sicut oliua virens in domo dei speravi in misericordia dei in seculum, & in æternum confitebor tibi in seculum, quoniam fecisti, & expectabo nomen tuum quoniam bonum in conspectu sanctorum tuorum. Ista vobis omnia ad interitum, nobis autem ad confortationem, ne pereamus, dicta sunt. Vobis ergo ideo hæc scribimus, quia debitores vobis sumus, dicente domino, diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt. Et alibi scriptura loquitur dicens. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potu da illi: hoc enim faciens carbones ignis congregas super caput eius. His fulti authoritatibus, bellum quod aduersum nos excitatis, ad eum feliciter dextera domini proregente nos atque pro nobis pugnat, pacifice portare cupimus, ut triumphante Christo omnium verorum fiat vna victoria sacerdotum, & choruscane lumine, veritatis Sole, erroris tenebræ cum suis authoribus pellantur quia non est in hominis potestate consiliu dei. Iustus est enim dominus, & omnia iudicia eius iusta sunt atque omnes viæ eius misericordia & veritas & iudiciu. In manu domini potestas terræ, cui execrabilis est omnis iniquitas, in manu Dei potestas hominis & super faciem scribæ imponent honorem suum. Perdidit deus memoriam superborum & inique agentium, & non dereliquit memoriam humilium, & bonorum hominum. Hoc autem pro certo habet omnis qui recte colit deum, quia si vita eius in probatione fuerit, corroborabitur, & si in tribulatione, liberabitur. Si vero in correptione fuerit ad misericordiam perueniet. Tu ergo ne delecteris in perditionibus nostris quia post tempestatem facit deus tranquillitatem, & post lachrimationem & fletum exultationem infundit. Benedictus dominus deus patrum nostrorum qui cum iratus fuerit, misericordiam faciet, & in tempore tribulationis peccata dimittit Magnus est Dominus in æternum, & ipse reget nos in secula, quoniam regnum eius permanet in secula seculorum, Amen. Data XVI. Calend. Februarij, Maxentio & Maximo IIII.

C. C. Con-
cess.

H

EVSE-

EVSEBII PAPAE EPISTOLA PRIMA AD GALLICANAS EC- CLESIAS, VBI DE HAERETICIS SV-

SCIPIENDIS, ET ACCVSATIONE
Episcoporum à Laicis, & vera chari-
tate, multa aguntur.

B HARISSIMIS fratribus Domino & Deo dilectis Episcopis omnibus per Gallicanas prouincias constitutis, Eusebius. Scripta sanctitatis vestrae cum magna gratiarum actione suscepi, gauisus scilicet de vestra sospitate, sed contristatus nimis de vestra oppressione. Quod significastis enim quid de conuersis haereticis fieri debuisset, scitote nos eos qui in sanctae trinitatis fide baptizati sunt, per impositionem manus suscipere. De accusationibus vero clericorum super quibus mandastis, scitote à tempore Apostolorum in hac sancta vrbe seruatum esse, accusatores & accusationes quas exteræ consuetudinum leges non adsciscunt, à clericorum accusatione submotas. Similiter laicos non accusasse Episcopos hæcenus obseruatum & constitutum est, quia eiusdem non sunt conuersationis. Et oppidò eis quidem infesti existunt, quippe cum vita & secreta eorum, à laicorum actibus debeant esse remota, nec ab his impeti debeant, quorum castitatem & grauitatem nolunt imitari, maxime cum nec hi eos in suis volunt recipere accusationibus. De ipsis vero suis, videlicet agricultoribus atque ministris, Dominus, laicis, & cunctis eos persequentibus ait: Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari. Et ipsa sacra scriptura dicit: Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. Talia enim & his similia sancti patres prouidentes pericula, laicos seculo militantes ab accusatione sacerdotum prohibere, similiter seruos & liberos, atque censibus publicis vel priuatis subiugatos, omnesque infames ab eadem accusatione vel tergiuersatione submouerunt. Non enim oportet ut permittantur carnales, spirituales persequi: nec sceleribus irretiti, vel seculo militantes, Episcopos infamare, vel lacerare, aut crimen opponere. Nam si hoc Apostoli aut successores eorum permitterent, per pauci remansissent, qui Domino in sacerdotali ordine militassent. Idcirco & nos sequentes patrum vestigia, pro saluatione seruorum Dei, quascunque ad accusationem personas, leges publicæ non admittunt: his impugnandi alterum, & nos licentiam submouemus, & nullæ accusationes à iudicibus audiantur Ecclesiasticis, quæ legibus seculi prohibentur. Quapropter illi, quibus indita est ad vnguem polita perfectio, talia filere debent, ita ut nec mutilentur, nec præponantur: illi qui aut in fide catholica, aut inimicitia suspecti sunt, ad pullationem prædictorum admittantur, quia veritatis professores infidelitas & inimicitia impedire solet. Nec illi credendi sunt, aut admittendi, qui aliorum sponte crimina confitentur: & ideo replicanda est sollicitè veritas, quam sponte prolata in illis vox habere non potest, hanc diuersis cruciatibus è latebris suis religiosus tortor exigere debet, ut dum pœnis corpora soluuntur, quæ gesta sunt fideliter & veraciter exquirantur. Vnde quæso primum ad leges publicas, deinde ad iudices ora conuertite, qui possunt & volunt defensione omnium iuste loqui. Nos enim quos Dei seruitium postularum rerum abiectio fecit ingenuos, qui talium insultationes, aut contumelias, aut despicias, aut deridemus, quibus scriptum est de famulis, & vulgi hominibus per Apostolum: Mementote quia vester & aliorum Dominus in cœlis est: ad hæc seculi mala reuocabimur? Faciendum à nobis est, quod facientem alterum profanum esse cõtendimus? Quod per ministerium iussionis & manus alienum incestaret aspe-

Xx 2 Etum,

Etum, nostro peragetur imperio? Nolite hanc per vniuersas Ecclesias mentem rapa-
 cium luporum more & natura seruare, quia postquam nos maculat, forte pro desi-
 derijs eorum cruenta discussio effectum in his, quò tendunt, non habebunt, dicen-
 te nobis Propheta: Ponamus circulum in naribus eorum, & frenum in labijs, & re-
 ducamus eos in viam rectam. Quia eodem Propheta asserente impugnantur qui di-
 cunt, erunt quasi non sint, & peribunt viri qui contradicunt nobis. Infames enim
 sunt proculdubio impugnatores Episcoporum, omnesq; qui aduersus patres armā-
 tur, & conculcatores Ecclesiarum sacerdotumque eius, & qui de publicis fugiunt
 praelijs, & mandata Dei contemnunt, & qui aliqua culpa infamiae asperguntur ma-
 culis. Omnibus impugnandi Episcopos, patrum sequentes instituta, & nos licenti-
 am submouemus, quia odit Deus eos qui patres persequuntur, vt patrum inuafores,
 qui in omni mundo infamia notantur, & ideo iuste & regulariter respuuntur. Nūc
 longa non opus est admonitione, iam perditis odium debemus aperire, de quibus
 iam non superest quod damnetur auctoribus, de quibus Dominus per Prophetam
 loquitur, dicens: Reprobantes verbum sperastis in calumniam, & in tumultum, &
 estis in eo: propterea erit vobis iniquitas hęc sicut interruptio. Rursus etiā de talibus
 Propheta clamat, dicens: Accedite huc semen adulterij & fornicarij. Super quem lu-
 sistis, super quem dilatastis os & ciecistis linguam? Num quid non vos filij scelesti
 estis semen mendax? Cessent impij commentitia aduersus simplices iam fraude mē-
 tiri. Custodi (inquit Propheta) linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur do-
 lum. Recede à malo, & fac bonum, quære pacem & persequere eam. Oculi Domini
 ad iustos, & aures eius ad clamorem eorum. Vultus autem Domini super facientes
 mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Et paulò post: Interficiet impium mali-
 tia, & odientes iustum culpabuntur. Nos quamquam multa patiamur à talibus, dili-
 gamus nos charissimam inuicem, quoniam charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit,
 ex Deo natus est, & cognoscit Deum. Qui non diligit, non nouit Deum, quia Deus
 charitas est. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum vnigenitum
 misit Deus in mundum vt viuamus per eum. In hoc est charitas, non quasi nos dile-
 xerimus Deum, sed quoniam ipse dilexit nos, & misit filium suum propitiatione pro pecca-
 tis nostris. Charissimam, si Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Deum
 nemo vidit vnquam. Si diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in no-
 bis perfecta est: in hoc intelligimus, quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quo-
 niam de spiritu suo dedit nobis, & nos vidimus, & testificamur, quoniam pater misit
 filium suum saluatorem mundi. Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est filius
 Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo. Et nos agnouimus & credimus veritati, quam
 habet Deus in nobis. Deus charitas est & qui manet in charitate in Deo manet, &
 Deus in eo. In hoc perfecta est charitas nobiscum, vt fiduciam habeamus in die iudi-
 cij, quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo. Timor non est in charitate, sed
 perfecta charitas foras mittit timorem, quia timor pœnam habet. Qui autem timet,
 non est perfectus in charitate. Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit
 nos. Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui autem non
 diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere? Et
 hoc mandatum à Deo habemus, vt qui diligit Deum, diligit & fratrem suum. Omnis qui
 credit, quoniam Iesus Christus ex Deo natus, & omnis qui diligit eum qui genuit, dili-
 git eum qui natus est ex eo. In hoc cognouimus, quoniam diligimus natos Dei, cum
 Deum diligamus, & mandata eius faciamus: hęc est enim charitas Dei, vt mandata eius
 custodiamus. Et mandata eius grauiam non sunt, quia omne quod natum est ex Deo, vin-
 cit mundum. Et hęc est victoria quę vincit mundum, fides nostra. Quis est qui vin-
 cit mundum, nisi qui credit, quoniam Iesus est filius Dei? Hic est qui venit per aquam
 & sanguinem Iesus Christus, non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et Spiri-
 tus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas, quoniam tres sunt qui testimo-
 nij dant, spiritus, sanguis, & aqua, & hi tres vnum sunt. Si testimonium hominum
 accipi-

A accepimus, testimonium Dei maius est, quia testificatus est de filio suo. Qui credit in
 filium Dei, habet testimonium Dei in se. Qui non credit filio, mendacem facit eum,
 quia non credit in testimonio, quod testificatus est de filio suo Deus. Et hoc testimo-
 nium est, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hęc vita in eius filio. Qui ha-
 bet filium, habet vitam: qui non habet filium Dei, non habet vitam. Hęc scribo vo-
 bis, vt sciatis, quoniam vitam non habebitis æternam, qui creditis in nomine filij Dei.
 Et hęc est fiducia, quam habemus ad eum, quia quodcunq; petierimus secundum vo-
 luntatem eius, audiet nos. Et scimus quia audit nos, quicquid petierimus. Scimus quo-
 niam habemus petitiones quas postulamus ab eo. Qui scit fratrem suum peccare, pec-
 catum non ad mortem petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad
 mortem, non pro illo dico, vt roget quis. Omnis iniquitas peccatum est, & est pecca-
 tum ad mortem. Scimus, quia omnis qui natus ex Deo, non peccat, sed generatio Dei
 conseruat eum, & malignus non tangit eum. Scimus enim quoniam ex Deo sumus,
 & mundus totus in maligno positus est. Et scimus quoniam filius Dei venit, & dedit
 nobis sensum vt cognoscamus Deum verum, & simus in vero filio eius: hic est verus
 Deus, & vita æterna. Propter mala sua multi potentes oppressi sunt valde, & gloriosi
 traditi sunt in manus alterorum. Benedictio autem Dei in mercedem iusti festinat,
 & in honore boni processus illius fructificat. Beatus vir qui non est lapsus verbo ex
 ore suo, & non est stimulat in tristitia delicti. Scitote charissimi, pro ea pietate quę
 vobis Dei famulis impendenda est, omnes suggestiones vestras fidei catholice pro-
 futuras, me dignanter suscepisse, vt ipsarum quoq; opere, & pax Christiana reparari,
 & error impius possit aboleri. Et si amplius de talibus aut his similibus aliquid fue-
 rit deliberandum, celeriter ad nos relatio dirigatur, vt pertractata qualitate horum,
 nostra quid obseruari debeat sollicitudo, constituat. Data VI. Calend. August.
 Constante Cos.

ALTERA EVSEBII EPISTO- LA ADMONITORIA, AD FRATRES

PER ALEXANDRIAM ET AEGYPTVM

CHRISTVM SYNCERE PRAEDICANTIBVS,
 ne se à vera fide per astutias falsorum Prophe-
 tarum auellere patiantur.

D VSEBIVS Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ Episcopus, di-
 lectissimis, in charitate Christi vnanimis, charitatis glutino
 connexis, fratribus per Alexandriam & Aegyptum Domi-
 no militantibus, & rectam fidem tenentibus, in Domino
 salutem.

Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, pa-
 ter misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui con-
 solatur nos in omni tribulatione nostra, vt possimus & ipsi
 consolari eos, qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua exhortamur ipsi à
 Deo: quoniam sicut abundant passionibus Christi in nobis, ita & per Christum abun-
 dat consolatio nostra. Siue autem tribulamur, pro vestra exhortatione & salute: si-
 ue exhortamur, pro vestra exhortatione & salute, quę operatur in tolerantiam ea-
 rundem passionum quas & nos patimur, & spes nostra firma est pro vobis, scientes
 quoniam sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis. Vetera dilectissimi
 transierunt, & ecce facta sunt noua. Omnia autem ex Deo, qui reconciliauit nos si-
 bi per Christum, & dedit nobis ministerium reconciliationis, quoniam quidem De-
 us erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, &

posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo reconciliamini Deo. Eum qui nō nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Adiuuantes autem exhortamur, ne in vacuū gratiam dei recipiatis. ait enim, tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, & suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, ut seductores & veraces, sicut qui ignoti, & cogniti, quasi morientes, & ecce viuimus, ut castigati & non mortificati, quasi tristes, semper autem gaudentes, sicut egentes, multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Os nostrum patet ad vos charissimi, cor nostrum dilatatum est. Non angustiamini in carnalibus, angustiamini autem in spiritualibus. Eandem autem habentes remunerationem, tanquam filius dico dilatamini & vos nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ autem participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Quis autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei viui, sicut dicit Dominus: quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus, propter quod exite in medio eorum, & separamini de medio eorum dicit Dominus, & immundum ne tegeritis, & ego recipiam vos, & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens. Has igitur habentes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. Errorem vestrum corrigite fratres, & ab omni erroris macula vos custodite, ut purum Dei munus offerre valeatis. Seruos Dei nolite persequi. Episcopos nolite infamare neque accusare, quia Deus eos suo iudicio voluit reseruari. Quod enim non ab humanis, aut prauæ vitæ hominibus eos deprauari, aut accusari voluit, ipse dedit exemplum, quando per seipsum & non per alium, negotiantes eiecit sacerdotes de templo, & mensas numulariorum proprio euertit flagello, & eiecit de templo: & sicut alibi ait, Deus stetit in synagoga Deorum, in medio autem Deos discernit. Dei ergo ordinationem accusat, qui Episcopos accusat vel condemnat, dum minus spiritualia quàm terrena sectatur. Causa enim fidei & dilectionis quibus salus Christiana consistit, multa me sollicitudine laborare compellit, metuentem ne prauitas quæ in suis fuerat amputanda principijs, processu temporis & pertinacior fiat & altior. Nam inimicum nimis est atque incongruum, eos qui Episcopos vel reliquos veros sacerdotes sua persecutione vexant, catholicorum nominibus sine discretionem misceri, cum iam natam impietatem non deserentes, ipsi sua prauitate condemnantur, quos conuenit percelli pro perfidia, aut liberari pro venia: quia sicut plenum pietatis est oppressis charitatem dominicam reddi, ita iustum est omnia perturbantis auctoritatem amputari. Miror charissimi, quare tam cito mouemini, atque à vestro sensu transferimi, cum scriptum sit: Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Ne oblecteris in turbis, nec in modicis: ad est enim commissio illorum. Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & non est tibi nihil in seculo: eris enim inuidus tuæ vitæ. Operarius ebriosus non locupletabitur, & qui spernit modica paulatim decidet, & mulieres apostatate faciunt sapientes, & arguunt sensatos, & qui se iungit fornicarijs, erit nequam, pūredo & vermibus hæreditabunt illum, & extolletur in exemplum maius, & tolletur de numero anima eius. Qui credit cito, leuis corde est, & minorabitur, & qui delinquit

A quit in animam suā insuper habebitur. Qui gaudet iniquitate denotabitur: & qui odit correptionem, minuetur vita, & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Qui peccat in animam suam pœnitebit, & qui iocundatur in malitia, denotabitur. Ne iteres verbum nequam & durum, & non minoraberis. Amico & inimico noli enarrare sensum tuum, & si est tibi delictum, noli denudare: audiet enim te, & custodiet te, & quasi defendens peccatum, odiet te, & sic adhærebit tibi semper. Audisti verbum aduersus proximum, commoriatur in te fidens, quoniam non te distumpet, à facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partis infantis. Sagitta infixæ femori carnis, sic verbum in corde stulti. Corripe amicum ne fortè cum fecerit iniuriam, & non intellexerit, dicat, non feci, aut si fecerit, ne iterum addat facere. Corripe proximum ne fortè non dixerit. Et si dixerit, ne fortè iteret. Corripe amicum, sæpe enim fit commissio, & non omni verbo credas. Est qui labitur in lingua sua, sed non ex animo. Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua? Corripe proximum antequam commineris, & da locum timori altissimi, quia omnis sapientia & scientia timor Dei, & in illa est timere Deum, & in omni sapientia dispositio legis. Nō est sapientia, neque scientia & non est cogitatus bonus, nisi in illa. Peccatorum prudentia est nequitia, & in ipsa execratio, & est insipiens, imminuitur sapientia. Melior est homo qui defecit sapientia, & deficiens sensu in timore, quàm qui abundat sensu, & transgreditur legem altissimi. Est solertia certa, & ipsa iniqua, & est qui emittit verbum certum enarrans veritatem. Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo. Et est iustus, qui se nimium submittit à multa humilitate, & est iustus qui inclinat faciem, & fingit non videre se quod ignoratum est. Et si ab imbecillitate virium vetetur peccare, si inuenerit tempus malefaciendi malefaciet. Ex visu cognoscitur vir, & ab occurso faciei cognoscitur sensatus: amictus corporis & risus dentium, & ingressus hominis enunciat de illo. Est correptio mendax in ore contumeliosus, & est iudicium quod non probatur esse bonum, & est tacens, & ipse est prudens. Quàm bonum est arguere, quàm irasci, & contentem in oratione non prohibere. Concupiscentia spadonis deuirginauit iuuenulam, sic qui facit per vim iudicium iniquum. Quàm bonum est correptio manifestare pœnitentiam, sic enim effugies voluntarium peccatum. Est tacens, qui inuenitur sapiens, & est odibilis, qui procax est ad loquendum. Est autem tacens non habens sensum loquelæ: est & tacens, tempus sciens apti temporis. Homo sapiens tacebit vsque ad tempus, lasciuus autem & imprudens non seruabit tempus. Qui multis utitur verbis, lædit animam suam, & qui potestatem sibi assumit iniuste, odietur. Est processio in malis viro indisciplinato, & est inuentio in detrimentum. Est datum quod nō est vtile, & est datum, cuius retributio duplex. Est propter gloriam minoratio, & est qui ab humilitate leuabit caput. Est qui multa redimat modico precio, & est restituens ea septuplum. Sapiens in verbis seipsum amabilem facit, gratiæ autem fatuorum effundentur. Datum insipientis non erit vtile tibi, oculi enim illius septem plures sunt. Exigua dabit & multa improperebit, & apertio oris illius inflamatio est. Hodie fœnerat quis, & cras expetit, & odibilis homo huiusmodi. Fatuus non erit amicus, & non erit gloria bonis illius. Qui enim educunt panem illius, falsæ linguæ sunt: quotiens & quanti irridebunt eum? neque enim quod habendum erat directo sensu distribuit, similiter & quod non erat habendum. Lapsus falsæ quasi qui à pavimento cadens, sic casus malorum festinanter venient. Homo ingratus quasi fabula vana in ore indisciplinatorum assidua erit. Ex ore fatui reprobabitur parabola, non enim dicit illam in tempore suo. Est qui vetatur peccare ab inopia, & in requie sua stimuletur. Est qui perdet animam suam præ confusione, & ab imprudenti persona perdet eam, personæ autem acceptione perdet se. Est qui præ confusione promittit pro amico, & lucratus est eum inimicum gratis. Opprobrium enim nequæ in homine mendaciū, & in ore indisciplinatorū assidue erit. Laudat furem assiduitas viri mendacis, perditionem autem ambo hæreditabunt.

Mores hominū mendacium sine honore, & confusio illorū cum ipsis sine intermissio-
 sione. Vos fratres admonemus pro futura hominibus inuicem indefinenter sectari
 in charitate Christi. Similiter obsecramus vos in Domino, vt dignè ambuletis voca-
 tione, qua vocati estis, cū omni humilitate, & mansuetudine, cū patientia inuicem
 supportantes in charitate, solliciti seruare vnitatē spiritus in vinculo pacis, vnū cor-
 pus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ, vnus Dominus,
 vna fides, vnū baptisma, vnus Deus, & pater omnī, qui super oēs & per omnia, & in
 omnibus nobis. Vnicuiq; aut nostrum data est gratia secundum mensurā donatio-
 nis Christi, propter quod dicit: Ascendens in altum captiuā duxit captiuitatē, dedit
 dona hominibus. Quòd aut ascendit, quid est nisi quia & descendit primū in infe-
 riores partes terræ? Qui descendit ipse est, qui ascendit super oēs cœlos, vt adimple-
 ret omnia. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam aut Prophetas, alios
 verò Euangelistas, alios aut pastores & doctores ad cōsummationem sanctorum in
 opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus oēs in vnita-
 tem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectū, in mensuram ætatis plenitudinis
 Christi, vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circuferamur omni vento doctri-
 næ in nequitia hominum, in astutia ad circunventionem erroris: de occultis enim
 cordis alieni temerè iudicare iniquum est, & eum cuius non videntur nisi opera bo-
 na, peccatum est ex suspitione reprehendere: Oues ergo quæ pastori suo commissæ
 sunt, eum nec reprehendere (nisi à recta fide exorbitauerit) debent, nec vllatenus
 accusare possunt, quia facta pactorum oris gladio ferienda non sunt, quanquam re-
 cte reprehendenda videantur. Ideo ista dicimus, quia in scripturis vestris reperimus
 quosdam Episcopos nostris in partibus à proprijs ouibus accusatos, aliquos videli-
 cet ex suspitione, & aliquos ex certa ratione. Et idcirco quosdam esse rebus suis ex-
 poliatos, quosdam verò à propria sede pulsos. Quos scias, nec ad synodū comprouin-
 cialem, nec ad generalem posse vocare, nec in aliquid iudicare, ante quā cuncta quæ
 eis sublata sunt, legibus potestati eorum redintegrentur. Prius ergo oportet omnia
 illis legibus redintegrari, & Ecclesias quæ ei sublatae sunt, cum omni priuilegio suo
 restitui, & postmodū non sub angusti temporis spacio, sed tantum temporis spaciū
 eis indulgeatur, quantum expoliati vel expulsi esse videntur antè, quā ad synodū
 conuocentur, & ab omnibus quibusq; suæ prouinciæ Episcopis audiantur. Nā nec
 cōuocari ad causam, nec dijudicari potest expoliatus vel expulsus, quia nō est priui-
 legium quo expoliari possit iam nudatus. Vnde & antiquitus decretū est, vt omnes
 possessiones, & omnia sibi sublata, atq; fructus cūctos ante litem cōtestatam præcep-
 tor vel primas possessori restituat. Et alibi scriptū habetur: Ille qui violentiam per-
 tulit, vniuersa in statu quo fuerant, recipiat, & quæ possidet securus teneat. Et alibi
 in synodalibus patrū decretis, & Regū edictis legitur statutū. Redintegrandæ sunt
 omnia expoliatis vel eiectis Episcopis præsentialiter ordinatione Pontificum, & in
 eorū vnde abscesserūt loca funditus reuocanda, quacunq; conditione temporis, aut
 dolo, aut captiuitate, aut virtute maiorū, aut per quascunq; iniustas causas res eccle-
 siæ, vel proprias, aut substantias suas perdidisse noscuntur, ante accusationē aut regu-
 larem ad synodū vocationem eorū, & reliqua. Est etiam in antiquis Ecclesiæ statu-
 tis decretū, vt qui aliena inuadit, nō exeat impunitus, sed cū multiplicatione omnia
 restituat. Vnde & in Euangelio scriptū est: Quod si aliquid defraudauit, reddo qua-
 druplū. Et in legibus seculi cautū habetur: Qui rem subripit alienā, illi cuius res di-
 repta est, in decuplum quæ sublata sunt, restituat. Et in lege diuina legitur: Meledi-
 ctus omnis qui transfert terminos proximi sui, & dicet omnis populus, Amen. Talia
 ergo nō præsumantur absq; vltione, nec exerceantur absq; sua damnatione. Pacem
 & non damnū, aut iniustitiā alicuius sectamini inuicem & in oēs. Veritatem aut fa-
 cientes in charitate, crescimus in illo per omnia qui est caput Christus, ex quo totū
 corpus compactum & connexum per omnē iuncturam subministrationis, secundū
 operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in
 ædifica-

Ædificationem sui in charitate. De cætero charissimi gaudete, & perfecti estote, ex-
 hortamini, idem sapite, pacem habete & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum.
 Dominus custodiat vos & nunc, & in die æternitatis Amen. Data IX. Calend.
 Octobris, Constante. CC. Concessi.

TERZIA EVSEBII EPISTO- LA AD EPISCOPOS ET DIACONES

THVSCIAE ET CAMPANIAE, VT NON SO-

LVM DILIGENTIORES SINT CIRCA EA GEREN-

da, quæ administratio religiosa desiderat, sed etiam bonis operi-

bus in hoc seculo sint diuites, ne aeterno gaudio priuen-

tur. Et nonnulla alia de festo inuentionis crucis, de
 hæreticis suscipiendis, de impositione ma-
 nuum habebitis.

DILECTISSIMI fratribus vniuersis Episcopis per Campa-
 niam & Thusciam constitutis, Eusebius. Benedictus domi-
 nus Deus noster, qui per misericordiam suā Romanā Ec-
 clesiam beati Petri Apostolorum principis sacerdotio dita-
 uit, nobisq; viam monstrandam circa nos propter vniuersa-
 lem curam, quæ nobis propter priuilegium eiusdem Eccle-
 siæ charitas indulgit, qui cohæremus firmitate fidei, iunga-
 mur quoq; votiuā iocunditate colloquij, quo facilius, dum
 per literarum ministeria ad vos vsq; pertendimus, etiam corda vestra ad religiosum
 cultum Apostolicis admonitionibus incitemus, & dum dilectionis nostræ spei red-
 dimus velut quoddam debitum, plenum circa Deum monstremus affectum. Junga-
 mus ergo dilectissimi fratres, continuas & humiles preces, & Deum nostrum oris &
 cordis lacrymis supplicantes iugi deprecatione poscimus, vt institutione & opere
 illi, cuius esse membra cupimus, hæreamus, nec vnquam ab illa via, quæ Christus, est
 deuiō tramite declinemus, ne ab eo iustè quem nos impiè relinquimus, deseramur
 infideles. Quod cū superni fauoris auxilio ea nobis potest ratione contingere, si
 Apostolica dogmata, si patrum mandata seruamus. Dicit enim Dominus noster:
 Qui diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diligit eum, & ad eum ve-
 niemus, & mansionē apud eum faciemus. Et licet hæc possint generaliter dicta suf-
 ficere, vt vel declinemus errata, vel custodiamus catholica, ab Apostolis tamen eo-
 rumq; successoribus nouimus constitutum, criminationes aduersus doctores non
 debere suscipere, nec peregrina iudicia fieri, nec quenquam alterius iudicis, quā
 sui sententia debere constringi. Caput enim Ecclesiæ Christus est, Christi autem vi-
 carij sacerdotes sunt, qui vicè Christi legatione funguntur in Ecclesia. Idcirco quic-
 quid ad eorum sit iniuriam, ad Christū pertinet qui dixit: Qui vos audit, me audit:
 & qui vos spernit, me spernit: & qui spernit me, spernit eum qui misit me. Ista fratres
 terribilia sunt, & oppidè diligenter cōsideranda & cauenda, & tam propter eos qui
 seiplos aut aut cupiditate, aut auaritia, aut inuidia perdere moliuntur, ne in profun-
 da labantur, aut in talia incidāt mala, quā propter persecutores Ecclesiæ seruorūq;
 eius, qui iuxta veritatis vocem oculos habentes, non vident, & aures habentes non
 audiunt, nec intelligunt quæ placent Deo, sequentes in omnibus Apostolicā regu-
 lam, & prædicantes eius omnia constituta ob custodiam Episcoporū, qui columnæ
 Ecclesiæ à Deo dicti sunt, & cæterorum verorū sacerdotum firmantes cana patrum
 statuta: statuimus iterum cum omnibus qui nobiscum sunt Episcopis, sicut dudum
 decretum reperimus, vt homicidæ, malefici, fures, sacrilegi, raptores, adulteri, incesti,
 venefici,

venefici, suspecti, criminosi, dolosi, periuri, & qui raptum fecerunt, vel falsum testi-
 monium dixerunt, seu qui ad sacrilegos diuinosq; concurrerunt, similesque eorum
 nullatenus ad accusationem vel ad testimonium erūt admittendi, quia infames sunt
 & iuste repellendi, quia funesta est vox eorum. Vocem enim funestam in omnibus
 interdici potius quam audiri oportet. Periculum ergo quod doctoribus imminet,
 summopere semper cauendum est & declinandum, & illi sunt à cunctis portandi &
 custodiendi, dicente Domino: Quod vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis. Prima
 enim salus est rectæ fidei regulas custodire, & à constitutis patrum nullatenus deui-
 are. Nec potest Domini nostri Iesu Christi prætermitti sententia dicentis: Tu es Pe-
 trus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Et hæc quæ dicta sunt, rerum
 probantur effectibus, quia in sede Apostolica extra maculam semper est catholica
 seruata religio. Ideo charissimi & vos iuxta sanctam scripturam discite bene facere &
 mala declinare, & patrum regulis imbui, sicut scriptum est: Fili si habes bene fac te-
 cum, & Deo dignas oblationes offer. Memor esto quoniam mors non tardat, & te-
 stamentum inferorum, quia demonstratum est tibi. Testamentum huius mundi mor-
 te morietur. Ante mortem benefac amico tuo & secundum vires tuas exporrigens
 da pauperi. Non defrauderis à die bona, & particula boni doni non te prætereat.
 Nonne alijs relinquis dolores & labores tuos? In diuisione fortis da & accipe, iusti-
 fica animam tuam. Ante obitum tuum operare iustitiam, quia non est apud inferos
 inuenire cibum. Omnis caro sicut foenum veterascet, & sicut folium fructificans in
 arbore viridi. Alia generantur, & alia deijciuntur. Sic generatio carnis & sanguinis
 alia finitur, & alia nascitur. Omne opus corruptibile in fine deficiet, & qui illud
 operatur, morietur cum ipso. Et omne opus electum iustificabitur, & qui operatur illud
 honorabitur in illo. Beatus vir qui in sapientia sua morabitur, & qui in iustitia sua
 meditabitur, & in sensu cogitabit circumspectionem Dei. Qui excogitabit vias illius
 in corde suo & in absconditis illius intelligens erit, vadens post illam quasi inuestiga-
 tor, & in vijs illius consistens. Qui respicit per fenestram eius, & in ianuam illius au-
 diens. Qui requiescit iuxta domum illius, & in parietibus illis figens palum. Statuit
 casulam tuam ad manus illius, & requiescunt in casula illius dona per æuum. Statuet
 filios suos sub tegmine illius, & sub ramis illius morabitur, protegitur sub ramis il-
 lius à feruore, & in gloria eius requiescet. Qui timet Dominum faciet illud, & qui
 continens est iustitiæ, apprehendet illam, & obuiabit illi quasi mater honorificata,
 & quasi mulier à virginitate suscipiet illum. Cibabit illum pane vitæ & intellectus,
 & aqua sapientiæ salutaris potabit illum. Et firmabitur in illo, & non flectetur, &
 continebit illum, & non confundetur, & exaltabit eum apud proximos suos, & in
 medio Ecclesiæ aperiet os eius, & implebit eum spiritu sapientiæ & intellectus, &
 stola gloriæ vestiet illum, iocunditatem & exultationem thesaurizabit super illum,
 & nomine æterno hæreditabit illum. Homines stulti non apprehendent illam, &
 homines sensati obuiabunt illi, homines stulti non videbunt illam. Longè enim ab-
 est à superbia & dolo. Viri mendaces non erunt illius, & viri veraces inuenientur in
 illa, & accessum habebunt vsque ad inspectionem Dei. Non est speciosa laus in ore
 peccatoris, quoniam à Deo perfecta est sapientia. Sapientia enim Dei stabit laus, &
 in ore fideli abundabit, & dominator dabit eam illi. Non dixeris per Dominum ab-
 est, quæ odit non feceris, non dices, ille me implantauit. Non enim necessarij sunt il-
 li homines impij. Omne execrumentum erroris odit Deus, & non erit amabile ti-
 mentibus eum. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consi-
 lij sui, adiecit mandata & præcepta sua. Si volueris mandata, conseruabunt te, & in
 perpetuum fidem placitam seruare. Apposui tibi aquam & ignem, ad quod volueris
 porrigere manum, ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei,
 dabitur illi, quoniam multa patientia Dei, & fortis in patientia, videns omnes sine
 intermissione. Oculi Domini ad timentes eum, & ipse cognoscit omnem operam
 hominis. Nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spacium peccandi. Non
 enim

A enim concupiscit multitudines filiorum infidelium & inutilium. Ne iocunderis in fi-
 lijs impijs, si multiplicentur, non oblecteris super ipsos, si non est timor Dei cum illis.
 Non credas vitæ illorum, & non respexeris in labores eorum. Melior est enim vnus
 timens Deum, quàm mille filij impij. Et vile mori sine filijs, quàm relinquere filios impi-
 os. Ab vno sensato inhabitabitur patria, & à tribus impijs deseretur. Multa alia vi-
 dit oculus meus, & fortiora horum audiuit auris mea. In sinagoga peccantium ex-
 ardebit ignis, in gente incredibili exardescet ira. Non exorauerunt pro pecca-
 tis suis antiqui gigantes, qui destruxerunt confidentes suæ virtuti, & non pepercit pe-
 regrinationi illorum, sed percussit eos, & execratus est illos præ superbia verbi illo-
 rum. Non misertus est illis totam gentem perdentes extollentes se in suis peccatis. Et sicut sex-
 centa millia peditum, qui congregati sunt in duritia cordis sui. Et si vnus fuisset cer-
 uicatus mirum si fuisset immunis. Misericordia enim & ira est cum illo potens exora-
 tio, & effundens iram secundum misericordiam suam. Sic correptio illius homines se-
 cundum opera sua iudicabit. Non effugiet in rapina sua peccator, & non retardabit
 B sufferentiam facientis misericordiam. Omnis misericordia faciet locum unicuique, se-
 cundum meritum operum suorum & secundum intellectum peregrinationis, Non dicas à
 Deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur? in populo magno non agno-
 scar. Quæ est enim anima mea in tam immensa creatura? Ecce cælum & cæli cæ-
 lorum, abyssus, vniuersa terra, & quæ in eis sunt, in conspectu illius commoue-
 buntur, montes simul & colles & fundamenta terræ. Et cum conspexerit illa Deus
 tremore concutientur, & in omnibus his insensatum est cor. Et omne cor intelli-
 gitur ab illo, & vias illius quis intelligit? Et procellam quam nec oculus vidit hominis
 Nam plurima opera illius sunt in absconditis, sed opera iustitiæ illius quis enarabit,
 aut quis sustinebit? Large enim est testamentum à quibusdam & interrogatio homi-
 num in consumatione est. Qui minoratur corde, cogitat mala, & vir imprudens &
 errans cogitat stulta. Omnis ergo fratres sermo malus de ore vestro non procedat,
 C sed si quis bonus est ad ædificationem opportunitatis, vt det gratiam audientibus. Et
 nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis. Omnis a-
 maritudo, & ira & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni
 malitia. Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem sicut & deus in
 Christo donauit vobis. Estote ergo imitatores Dei sicut filij charissimi, & ambula-
 te in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis obla-
 tionem & hostiam Deo in odorem suauitatis. Fornicatio autem & omnis immundi-
 tia aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos aut turpido, aut stulti-
 loquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. Hoc
 enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator aut immundus, aut auarus (quod
 est idolorum seruitus) non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Nemo vos
 seducat inanibus verbis. Propter hæc enim venit ira dei in filios diffidetiæ. Nolite er-
 go effici participes eorum. Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino
 D vt filij lucis ambulate. Fructus enim lucis est in bonitate, & iustitia, & veritate, pro-
 bantes quid sit beneplacitum Deo, & nolite communicare operibus infructuosis te-
 nebrarum, magis autem redauigite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est dice-
 re. Omnia autem quæ arguuntur à lumine manifestantur. Omne enim quod manife-
 statur, lumen est. Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illu-
 minabit te Christus. Videte itaque fratres quomodo caute ambuletis, non quasi in-
 sapientes, sed vt sapientes redimentes tempus, quoniam dies mali sunt propterea no-
 lite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei. Et nolite in-
 ebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini spiritu sancto loquentes vobismetip-
 sis in psalmis & hymnis in cordibus vestris, domino gratias agentes semper pro omni-
 bus in nomine Domini nostri Iesu Christi Deo & patri, subiecti inuicem in timo-
 re Christi. Crucis ergo Domini nostri Iesu Christi quæ nuper nobis gu-
 bernacula sanctæ Romanæ Ecclesiæ tenentibus quinto nonas Maij inuenta est,
 in præ-

in prædicto calendarum die inuentionis festum vobis solenniter celebrare mandamus. Similiter & hæreticos omnes quicumque Dei gratia conuertuntur, in sanctæ trinitatis nomine credentes baptizati sunt, Romanæ Ecclesiæ regulam tenentes per manus impositionem reconciliari præcipimus. Manus impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quæ ab alijs perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus. Nec tempore Apostolorum ab alijs quàm ab ipsis Apostolis legitur aut scitur peracta esse, neque ab alijs (sicut iam dictum est) quàm ab illis qui eorum locum tenent, vnquam perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter Ecclesiastica vnquam reputabitur sacramenta. De cætero fratres gaudete & exultate in Domino, vt sancti spiritus gratia illuminati & confortati, vos vestrosq; ad pascua æternæ vitæ peruenire atque perducere adminiculante Domino valeatis. Gratia Domini nostri Iesu Christi & charitas Dei & communicatio spiritus sancti sit semper cum omnibus nobis, Amen: Data VIII. Calend. Septemb. Constante C. consule. F

EPISTOLA AEGYPTIORUM PONTIFICVM AD MARCVM PAPAM PRO EXEMPLARIBVS NICE- NI CONCILII, QVIA ARRIANI EORUM exemplaria incenderant.

SANCTO & Apostoli culminis venerando Domino Marco sanctæ Romanæ & Apostolicæ sedis atque vniuersalis Ecclesiæ Papæ, Athanasius & vniuersi Aegyptiorum Episcopi. G
Ad vos peruenisse non dubitamus, quanta & qualia ab hæreticis, & maximè ab Arrianis quotidie patimur, quoniam in tantum ab eis persequimur, vt etiam viuere nos tædeat. Nam instanti tempore subito & inspiratè in nos irruentes, nosq; iuxta præceptum Domini, qui ait, si vos persecuti fuerint in vnâ ciuitatem, fugite in aliam fugiendo propter cladem populi declinantes, nos comprehendere non valuerunt, sed omnia nostra depopulati sunt: in tantum enim nostra vastauerunt, vt nec libros nec vestimenta Ecclesiastica, aliaque ornamenta, nec reliqua vtensilia nobis dimitterent. Libros verò nostros vsque ad minimum incendentes, nec iota vnum relinquentes propter veritatis fidem Nicenam synodum, qua clerus & populus imbuebatur, & maximè iam imbuti erant, in contumeliam nostram, & omnium Christianorum, incenderunt. Quapropter precamur pater beatissime, quia non dubitamus apud vos plenaria esse Niceni Concilij exemplaria, vt nobis illa quæ sanctæ recordationis prædecessoris vestri Syluestri fuerunt, sub tuta mittatis stipulatione. Nam quando prædictæ synodo cum beatæ memoriæ Alexandro digno Deo Pontifice nostro, id est, Alexandrinæ magnæ ciuitatis Episcopo in diaconatus interfuimus officio, sub nostræ præsentis testimonio per beatos viros Victorem, Vincentium presbyteros Apostolicæ sedis apocrifarios missa sunt prædicto papæ Syluestro cum ad stipulationem subnexa capitula 70. Sanè præsentibus nobis 80. capitula in memorata tractata sunt synodo, 40. à Græcis græca lingua ædita, & 40. à Latinis similiter latina ædita lingua: sed visum est trecentis decem & octo patribus in prædicto sancto spiritu repletis concilio cõgregatus, & maximè iam dicto Alexandro, & apostolicæ sedis apocrifarijs, vt 10. capitula adunarentur, alijs atque congruis in locis insererentur, & ad formam 60. discipulorum vel totius orbis terræ linguarum, 60. tanti & tam excellentis concilij fierent capitula, quæ

A quæ omnem Christianorum informarent orbem, & omnes sub secerdotali & Christiano nomine degentes vna fides, & vna sacerdotalis atq; clericalis regeret norma, nec quisquam à suo diffideret capite. Nunc ergo, vt prædictum est, inimici sanctæ Dei Ecclesiæ, & maximè Ariani à quibus quotidie expugnamur, conterimur, & opprimimur, præfata 70. Niceni Concilij capitula, quæ de præfata synodo iam facta, iubente Domino meo Alexandro, decreto omnium Episcoporum attuli, quæ etiã corâ omnibus recitavi atq; transscripsi, sunt igne cõbusta, optamus vt à vestræ sanctæ sedis Ecclesiæ auctoritate quæ est mater & caput omnium Ecclesiarum, ea ad correptionem & recreationem fidelium orthodoxorum percipere per præsentis legatos mereamur. Vere nouimus Apostulatus vestri cor gratia sancti Spiritus in tantum esse accensum, vt omnibus oppressis succurratis, quãto magis nobis qui licet exigui ordinis, tamen vestri sumus, vobisq; obediens, cum omnibus nobis cõmissis, & esse semper volumus. Ideo decet & oportet vos nobis hæc quæ rogamus, & alia **B** quæ necessaria iuxta sapientiã quã vobis præstitit, altissimus esse cognoueritis, absq; tarditate præstare, vt tantæ miseræ squalores, à fidelium mentibus detergantur, & quasi vulnus corpori infixum aditu tantæ miseræ obserato, saluari curetur antidoto, vt diuino freti iuuamine, vestraque autoritate atq; auxilio roborati, aduersantium tergiuersiones euadere valeamus, atque in confuso vultu non fraude cuiusquã perculsi assistere æterno iudici mereamur, & vocem audire Christi, Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.

RESCRIPTIO MARCI PA- PAE DE MISSIONE CAPITVLO- RVM NICE NI CONCILII ATHANA- SIO ET OMNIBVS AEGY- ptiorum Episcopis.

C Dominis venerabilibus fratribus, Athanasio, & vniuersis Aegyptiorum Episcopis. Marcus S. Ro. Ecclesiæ Episcopus.

DOLEO fratres & nimium contristor super afflictione vestra, sed oppido consolor, quod vento agitata non estis: harundo, sed recti in fide inter omnes procellarum & turbinum colluctationes incessanter perduratis. Lectis ergo frat. vestræ literis, vigorem constantiæ quem olim noueram, agnouimus congratulantes vobis quòd ad custodiendum gregem pastorem, curam vigilanter insequimini, ne lupi qui sub specie ouium subintrarunt, bestiali sauitia supplices **D** quasque delacerent, qui non ad hoc subintrarunt, vt aliqua correctione proficiant, sed vt ea quæ sunt sana corrumpant. Quapropter moneo & hortor dilectionem vestram, vt bonum quod incepistis adminiculante diuina gratia vsque in finem perducere satagatis, veritatis voce monente: Beatus qui perseuerauerit vsque in finem, vn de enim beata perseuerantia nisi de viriute paciētis? Nam iuxta apostolũ omnes qui voluerint pie viuere in christo, persecutionẽ patiẽtur: quæ non in eo tantũ cõputanda est, quod cõtra Christianã pietatẽ, aut ferro aut ignibus agitur, aut quibuscunq; supplicijs, cũ persecutionũ sauitiã suppleant, sed dissimilitudines morũ & contumaciæ inobediẽtiũ, & malignarũ, quibusq; conflictationibus cõmunia semper mēbra pulsantur, ita vt nulla piorũ portio à conflictatione sit libera, periculis nec otio careant nec labore: nã hæc & omnia incremẽta, ad christi gratiã semper sunt referenda, vt is omnibus quæ agimus Deus omni perfectè laudetur tẽpore. De capitulorum **Y** nam-

nāq; verorū niceni cōcilij nos interfuisse literis vestrae fraternitatis significastis, à nostris qui vna nobiscū interfuerūt diligentioribus requisuimus colloquutionibus, qui ita vt vestrae testate sunt litera, omnē nobis ordinē exposuerūt, & vestra epistolā per omnia veram esse testificati sunt, non vt nos aliquid finistrum vestra ex parte arbitramur, sed nos & vos illosque absq; vlla in posterum titubatione vnum sentire optaremus & sancta Romana Ecclesia quae semper immaculata permanfit & Domino praudente, & beato Petro Apostolo opem ferente in futuro manebit sine vlla haereticorum insulatione firma & immobilis omni tempore persisteret. His ita peractis diligenter requirentes in sancto nostrae & apostolicae sedis scrinio eadem, quae sanctae recordationis praedecessori meo Syluestro sunt directa, septuaginta (vt significastis) capitula illaesa inuenimus. Ipsa enim vobis propter auctoritatem & subscriptionem tantorum patrum & eius magni concilij minime misimus, sed per eadē coram apocrisarijs vestris alia similia eundem numerum eademq; verba, & ipsam subscriptionem continētia, vobis rescribere & sub certa stipulatione & confirmatione mittere curauimus. Et quis est qui fratribus suis talia negare audeat? Nam non negligenda nobis haec per sancti Spiritus gratiam Dominus docuit, sed fideliter exercenda & fratribus contradenda & docenda distribuit. Haec Apostolorū viua traditio, haec est vera charitas quae praedicanda est, & praecipuē diligenda ac fouenda, atq; fiducialiter ab omnibus tenenda: haec sancta & apostolica mater omnium Ecclesiarū Christi Ecclesia, quae per omnipotentis Dei gratiam à tramite apostolicae traditionis nunquam errasse probatur, nec haereticorum nouitatibus deprauanda succubuit, sed vt in exordio normā fidei Christianae percepit ab auctoribus suis Apostolorum Christi principibus, illibata sine tenus manet, secundum ipsius Domini saluatoris diuinam pollicitationem, qui discipulorum suorum principi in suis fatus est Euangelij: Petre inquit, ecce Satan expetiuit vt cribraret vos, sicut qui cribrat triticum ego autem pro te rogavi vt non deficiat fides tua, & tu aliquando confirma fratres tuos. Consideret itaq; vestra excellens prudentia quam bonum sit superistere in dispensatione vobis credita, & in fide recta, atque haereticis & æmulis Christi repugnare, & nunquam à veritatis tramite declinare quoniam Dominus & saluator omnium cuius fides est, qui pro nobis mori nō dubitauit, & proprio nos suo redemit sanguine, qui fidem beati Petri non defecturam promisit, & cōfirmare eum fratres suos admonuit, quod apostolicos pontifices meae exiguitatis praedecessores confidenter fecisse semper cunctis est cognitum, quorum & pusillitas mea licet impar sit & infirma, pro suscepto tamen diuina dignatione ministerio, pedissequa cupit existere: vae enim erit nobis qui huius ministerij onus susceptum habemus, si veritatem saluatoris nostri Iesu Christi, quam Apostoli praedicauerunt, praedicare neglexerimus: vae erit nobis si silentio veritatem oppresserimus, qui erogare nummularijs iubemur, id est Christianos populos imbuere & docere, quid in ipsius Christi futuro dicturum examine, si sermonis eius veritatem confundimur praedicare? quid erit de nobis cum de commissis nobis animabus, & de officio suscepto rationem iustus iudex Christus Deus noster districtam exegerit? Ideo fratres hortor dilectionem vestram obtestor & moneo, vt qua debetis & potestis sollicitudine vigiletis ad inuestigandos haereticos & inimicos sanctae Dei Ecclesiae, & à suis mentibus ne pestis haec latius diuulgetur seueritate qua potestis pro viribus extirpetis: quoniā vt habebit à Deo dignae remunerationis praemiū qui diligentius quod ad salutem commissae

sibi plebis proficiat, fuerit, executus, ita ante tribunal Domini de reatu negligentiae se non poterit excusare quicumq; plebem suam contra sacrilegae persuasionis auctores noluerit custodire. Data

XX. Calendas Nouembris Nepotiano & Secundo viris clarissimis consulibus.

EPI.

A EPISTOLA ATHANASII ET AEGYPTIORVM EPISCOPORVM AD LIBERIVM PAPAM, DE OPPRESSIONIBVS ARRIANORVM.

Domino beatis. & honorabili sancto patri Liberio Papae Athanasius, & vniuersi Aegyptiorum Episcopi, in vnum synodicè apud Alexandriam congregati.

ESTRAE beatissimae paternitatis iura penes Deum sunt manifesta, dum praedicationibus scilicet apostolicis, & doctrinis verae fidei cultura vniuersa repleta sit terra: per diuinorum tamen eruditionem eloquiorum vestra instruyente admonitione exhortatoria superaedificatur orthodoxa Christi Ecclesia, apostolica institutione fundata, & à fidelibus patribus firmissimè roborata, ad quam omnes beatissimi Apostoli pari honoris & potestatis consortio praediti populorum agmina conuertentes, piè sancteq; de tenebris ad lumen, de lapsu ad veram fidem, de morte ad vitam homines diuinæ praedestinationis gratia praecipis ac monitis perduxerunt, quorum sanctorum Apostolorum vestra fraternitas honoranda sequens merita, & perfectius implens exempla, Ecclesiam Dei morum probitate, & actuum sanctitate condecorat, & fide sacra Christianis moribus vicens, quae fieri Deo placita praecipit studijs pontificalibus indefinenter operatur & perficit, seruans legis diuinæ mandata, quia non legis auditores iusti sunt apud Deum, sicut narrat Apostolus, sed factores legis iustificabuntur. Nos enim haec meditari cupientes, & ea quae à sancta sede vestra Apostolorum, eorumq; successorum praedicatione suscepimus, atque quae in Nicena synodo roborata cognouimus praedicare, & Arrianorum blasphemias, atque aliorum haereticorum repellere cupientes, quotidie ab his persequimur, & damnationi tradimur, atque morti destinamur. Qua de re precamur, vt vestris exhortationibus, tam per vos quam & per apocrisarios vestros adiuuemur, ne dum illi crescunt & nos minuiunt, vera fides destruat, & eorum haeresis ultra fidem nostram crescat, quoniam timemus, vt postquam abundauerit iniquitas, refrigeret charitas multorum. Pro qua re multa vestrae sacrae doctrinae tam apud Deum quam apud cunctos fideles merces & laus reposita est, si vestra haec recensetur auctoritate: nostram enim fidem quam à sanctis patribus accepimus & tenemus atque docemus subter inseruimus, vt si aliquis vobis aliter nos credere aut docere, aut accusando, aut mulsitando retulerit, vel detrahendo scriptis mandauerit, per hanc manifeste nos ita credere & docere agnoscat. Credimus nanque in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium visibilium nec non inuisibilium factorem, & in vnum Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei, natum ex patre vnigenitum, hoc est, ex substantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non creatum, homouision, hoc est, eiusdem cum patre substantiae, per quem omnia facta sunt, coelestia, terrestria. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de caelis, & incarnatus est, & homo factus, passus est, & resurrexit tertia die, ascendit in caelum, venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, erat tempus quando non erat, & priusquam nasceretur non erat, & quia ex nullis subsistentibus factus est, aut ex alia substantia vel essentia, dicunt esse trepton, hoc est, conuertibilem atque mutabilem filium Dei, hos anathematizat catholica & apostolica Ecclesia. Hanc venerabilem fidem trecenti quidem decem & octo patres agnouerunt, & amplexi sunt, & consonantes & vniuersim scriptis explanauerunt. Sed modò, quoniam contra haec (vt nostis) talia exur-

Yy 2 gunt,

gunt, qualia non debent: venite & nos dilectissimi fratres, cum Deo descendamus E ad visitationem, id est, inquisitionem sermonum eorum, & confundamus per approbationem verissimam ibidem linguas eorum eleuatas contra scientiam vnigeniti filij Dei, & iniquitatem in altitudinem humanitatis eius loquentes, disrumpamus vincula eorum per gladium spirituale, quod est verbum Dei, & projiciamus à nobis iugum ipsorum per expugnationem prophani sensus illorum. Tunc enim ipse quoque Dominus irridebit eos, & subsannabit, & tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos, secundum beatum Hieremiam dicens: Falso Prophetæ isti vaticinantur in nomine meo, non enim misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos visionem mendacem, & diuinationem & fraudulentiam & seductionem cordis sui prophetant vobis. Ideo hæc dicit Dominus de Prophetis, qui prophetant in nomine meo mendacium: Erunt proiecti in vijs Hierusalem, & conculcatio omnium pie contentium me, & non erit qui sepeliat eos. Nemo enim abscondere potest quibusdam subreptionem comentitij, sicut nec folijs fici antiquis transfessor præcepti Adam potuit, qui per propriam linguam inuerecundè nudatur, laqueus enim fortis viro labia eius, & captus proprijs sermonibus, & opera manuum eius retributio aut labiorum eius dabitur ei & impietatis reprehensio. Arguam te, inquit, & statuam contra faciem tuam, existimasti iniquè, quod essem tibi similis. Propterea sicut dicit Dominus ad Gedeon, deponamus eos ad aquam verè discretionis, & probemus eos ibi regulari examinatione, in idipsum pronos corruentes per ostensionem prauis intellectus eorum, utrumne sint apud eos sapientes diuini verbi scientiam ignorantes, quoniam dicentes esse se sapientes stulti facti sunt, & mutauerunt gloriam catholicæ Ecclesiæ propria nouitate & voluntate, siue per ea quæ illicite in eius defensione gesta sunt, hæreticam turbulentiam introducunt, illud competenter ad nos retinentes, quod bene ad Iesum filium Sirach dictum est: Usque ad mortem certa pro veritate, & Dominus pugnabit pro te. Huius rei gratia vniuersalis vobis in Christo Iesu commissa est Ecclesia, ut pro omnibus laboretis, & cunctis opem ferre non negligatis, quia dum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet. Ideoque tanta urgente necessitate summopere comprimite vestra summa auctoritate infestos, releuate oppressos, ut absque graui damno, opitulante facultate, ipsi gratanter omni tempore sacrificare mereamur illæsi. Et subscriptio: Aeterna te seruet diuinitas per multos annos sanctissime patrum pater, Amen.

LIBERII PAPAE AD ATHANASIVM ET AEGYPTIORVM EPI- COPOS EPISTOLA, IN QVA FIDEM

eorum commendat, et sacrae
scripturae testimonijs innixus, aduersus
Arrianos hæreticos animat.

Dilectissimo filio Athanasio, & omnibus in vnum congregatis, & de Trinitatis fide rectè sentientibus Aegyptiorum Episcopis, Liberius Papa.

LIM & ab initio tantam percepimus à beato Petro Apostolorum principe fiduciam, ut habeamus auctoritatem pro vniuersali Ecclesia ad rectam defendendam fidem, quatenus nulli liceat statum sanctæ Ecclesiæ commouere ad læsionem rectè credentium absque sui periculo honoris. Epistolam siquidem vestram nobisque directam ante nos recitari fecimus, tribulationes & persecutiones quas pro recta

A recta fide patimini intelleximus. Super quibus & nos vna vobiscum condolemus, & laborare pro vobis ut pater pro filijs paratissimus. Fidem vero niceni concilij in eadem epistola rectam reperimus, super qua & Deo gratias vberimas retulimus, pro qua non solummodo persecutiones & passiones sustinere vobiscum paratissimus sed etiam si necesse fuerit, mori pro Christi nomine, in quantum nostra finit fragilitas, non respicimus. Igitur prædictum sanctum concilium (ut legimus) definiuit Nicenum, aliam fidem nulli licere proferre, aut conscribere, vel componere, aut sapere vel docere aliter, nec quicquam in fide sentire, aut proferre, quod his patrum regulis possit obuiare. Qui autem præsumperit componere aliam fidem, aut proferre, docere, vel tradere aliud symbolum ad viam veritatis conuerti desiderantibus de quacumque hæresi, vel ex Iudæis, vel ex Paganis Christianos se fieri volentibus, hi, si Episcopi fuerint, aut clerici, alienari quidem Episcopos ab Episcopatu, clericos à clero. Si vero monachi, aut laici fuerint, anathemate fieri. Protestatur etenim beatus Apostolus dicens: Si quis certat, non coronatur, nisi legitime certauerit. Et iterum Dominus ait.

B Qui autem perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit: videlicet certaminibus sacris propositis nobis pro defensione catholicæ Ecclesiæ magnaque salute ex hoc sperata ab omnium bonorum datore Deo. Non deficiant manus nostræ dilectissimi fratres per occasionem cuiuslibet, desidia dissolutæ, sed fortes efficiamur per gratiam Domini atque virtutem potentiae eius quoniam perfecit pedes nostros tanquam ceruorum, & super ecclesia firmiter statuit intellectus summæ eius humanitatis propter nostram salutem, maxime tantam habentes impositam sanctorum testium nubem. Deponentes ergo omne pondus & circumstantem aduersariorum nouitatem, per patientiam curramus, aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Iesum qui in proposito nobis propter eum negotio, Spiritum nobis suæ veritatis condonet loquentem in nobis atque perhibentem magna fidei per doctrinam sanctorum patrum, quos aduersarij calumniatur quotidie. In Prophetis namque habetur: Propter Sion non tacebo, & propter Sion non quiescam, donec egrediatur ut splendor iustus eius, & saluator eius ut lampas accendatur. Profecto Catholica Ecclesia quæ vera consistit Sion, & ciuitas Christi cælorum Regis per tot annorum spatia expugnata ab auersantibus verba fidei, qui neque Deum timent, neque hominem reuerentur, sed in cassum perducentibus pijs & canonicas de hoc verbo doctrinas, dum aduersus tantisque scripto & sine scripto contestationibus inuitati fuissent corrigere propriam, & sepelire hæresim, sicuti & per anteriorum cognitionem luculentius demonstratum est, tam per libellos quam per suggestiones reuerendissimorum sacerdotum & venerabilium Abbatum, Apostolo protestante nobis, ut hominem hæreticum post primam & secundam correptionem euitare debeamus, scientes quia huiusmodi subuersus est, & delinquit proprio iudicio condemnatus, nullo modo oportet nos deinceps tacere aut quiescere, ne quomodo iniqui iudicemur, odibilem Deo pacem amplectentes: quoniam scriptum est: Zelauit in peccatoribus pacem peccatorum videns: & dicatur etiam de nobis: Sacerdotes mei contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea, inter sanctum & prophanum non habere distantiam, inter pollutum & mundum non intellexerunt sed consurgite in Deo & consistere prompte ei, & induentes arma spiritus aduersus malignantes contra fidem eius, ut approbemus spiritus sapienter, id est, verba eorum si ex Deo sunt. Scriptum est enim in Hieremia. Probatores dedi te in populo meo robustum, scies & probabis viam eorum. Multa namque nobis necessaria est vigilantia, & tanta diuinæ sapientiæ rimatio, quæ occulta tenebrarum reuelat ad requisitionem huiusmodi rei & scrutationem, quoniam latet quodammodo & absconditur, vixque comprehenditur, dolosa existens malitia, pro eo quod sibi pietatem callide blandiatur ut valeat scrutantium mentem latere. Quod utique sciens beatus Apostolus ait. Nam huiusmodi pseudo Apostoli, & operarij subdoli transfigurant se in Apostolos Christi. Sed non mirum, quoniam & ipse Satan transfiguratur se velut Angelus lucis: &

ideo non mirum, si ministri eius transfigurantur velut ministri iustitiæ, quoniam finis secundum opera eorum, sed & Dominus in hoc præmunens nos, ait: Attendite à falsis Prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus sunt lupi rapaces, à fructibus eorum cognoscetis eos. Ergo in idipsum ex toto corde referentes ante omnia super tali quæstione deprecationem, & dicentes cum David: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua: lucerna enim pedibus meis verbum tuum Domine, & lumen semitis meis: quoniam ipse est (sicut ait beatus Daniel Propheta) sapientia, fortitudo: dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam. Ipse reuelat profunda & abscondita, & nouit in tenebris constituta, & lux cum eo est. Quia sapientiam, inquit, & fortitudinem dedisti mihi, & ostendisti mihi quæ rogavi te. Cum opera diuina vniuscuiusque personæ descripta, eorum qui pro nouitatis commento accusati sunt de venerabili nostro scrinio obsecundantibus, & nobis ordinabiliter offerentibus, solertiùs intendamus, ita vt hæc præsumpserint præuaricari, primum quidem subiaceant iudicio terribili omnipotentis Dei, deinde autem qualemcunque regalem indignationem reueantur, per quam quidem si Episcopi aut clerici sunt, à sui sacerdotij, siue à sui cleri ordine modis omnibus excedant. Si autem monachi sunt, segregentur & alieni sint de suis locis. Si autem dignitatem aut cingulum, aut militiam habeant, nudentur de eis: Sin autem sunt priuati, si quidem nobiles existunt suarum substantiarum proscriptionem patiantur. Sin autem ignobiles consistunt, non solum in corpore verberentur, sed exilio perpetuo castigentur, vt omnes timore Dei compressi, & comminata eis digna supplicia reuerentes, immobilè & sine turbatione pacem sanctarum Dei Ecclesiarum custodiant. Data octaua Calendarum Iunij, Asclepio & Deodato III. CC. cõsu.

EPISTOLA AEGYPTIORVM PONTIFICVM AD FELICEM PAPAM, DE INFESTATIONIBVS

ARRIANORVM.

Domino beatissimo & honorabili sancto patri Felici, sanctæ sedis apostolicæ vrbis Romæ Papæ, Athanasius, & vniuersi Aegyptiorum Thebaidorum & Libyorum Episcopi in sancta Alexandrina synodo gratia Dei congregati.

VESTRO sancto suggerimus apostulatui, vt nostri more solito sollicitudinem gerere dignemini, iuxta vestram prudentissimam sapientiam, quæ omnibus luce clarius manifesta est: quia apostolicis vestra beatitudo visceribus commota, per tribulationem nostram nos omnes hortata est ad tuitionem catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ in vnum conuenire, & de nostra canonicè oppressione, & vnanimè tractare, dum constat nos vnà cum beato Paulo Apostolo eadem compassibiliter dicere. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? satagentes ne aliqua de eis quæ nobis creditæ sunt rationalibus ouibus à bestiis capiatur. Ideo Pater beatissime, quia semper antecessores nostri, & nos à vestra apostolica sancta sede auxilium hausimus, & nostri vos curam habere agnouimus, præfatam apostolicam & summam expetimus, iuxta canonum decreta, sedem, vt inde auxilium capiamus, vnde prædecessores nostri ordinationes & dogmata atq; subleuationes coeperunt: ad eam quoque quasi ad matrem recurrimus, vt eius vberibus nutriamur, quoniam nõ potest mater obliuisci infantem suum: sic &

A sic & vos nolite obliuisci nos vobis commissos, quoniam non leuibus nos inimici nostri implicauerunt, & quotidie facere moliuntur afflictionibus, & apprehendere aut ferro nos constringi minantur, nisi eorum consentiamus erroribus, quod nequaquam vobis inconsultis agere præsumimus, canonibus quippe iubentibus, abique Romano nos de maioribus causis nihil debere decernere Pontifice: ideoque ad propositum recurrentes & ad brachium properantes, vestræ apostolicæ sedis imploramus auxilium: quia vt credimus, non despexit Deus preces cum lacrymis sibi oblatas seruorum suorum, sed ob id vos prædecessoresque vestros apostolicos videlicet præfules in summitatis arce constituit, omniumque Ecclesiarum eis curam habere præcepit, vt nobis succurratis, nosque tuentes, cui omne Episcoporum iudicium est commissum, liberare ab hostibus nostris non negligatis: nam scimus in Nicena magna synodo trecentorum XVIII. Episcoporum ab omnibus concorditer esse roboratum, non debere abique Romani Pontificis sententia concilia celebrari, nec **B** Episcopos damnari: licet hæc alia quamplura necessaria ab hæreticis, qui nos quotidie infestant & perdere nituntur, vt facilius nos capere possint, sint synodica capitula incensa nobisque sublata. Qua de re hac inuenta occasione indifferenter omni canonica & apostolica postposita authoritate, nos vi à proprijs, vobis inconsultis, illicite expellunt sedibus, ouesque nobis à Christo Domino apostolica commissas gratia inuadunt, gradibus priuant, & quod pessimum est & omnibus Christianis legibus inimicum perficere decertant. Vos ergo, vt semper vestræ sedi sanctæ cõsuetudo fuit, periclitantibus subuenite, oppressos roborate, tribulantibus manum porrigite, taliaque prohibite, & leges imponite, vt apostolica doctrina quæ in Deo est, cito ad victoriam iudicium perducere valeat nostrum, nosque Apostolorum principe suffragante Petro, ab imminentibus periculis liberare. Nouimus namque in iam præfata Nicena synodo generaliter esse decretum, vt nullus passim vageque Episcopos aut præsumptiue lacerare, aut accusare, & qui non est rectæ fidei vel bonæ vitæ vel claræ conuersationis, aut infamæ præsumat: sed prius, si erga Episcopos vel auctores Ecclesiæ quisquã causam habuerit, eos cum charitate mansuetè conueniat, vt ab eis vulnus vnde agitur, rectè sanetur, aut ipse si secus egerit accusator, excommunicetur. Quod si ab eis nihil valuerit rectè percipere, tunc primo summos adeat primates, & ipsi tempore congruo canonicè eos conuocare debeant: qui si aut suis rebus expoliati, aut à proprijs sedibus eiectione, aut exulantes, vel oppressi aut inique tractati fuerint, primo eruentur, & canonicè restituantur, atque omnia sibi sublata, integerrime eis legibus reddantur, quoniam prius, quam hæc fiant, vt in prædicto constitutum est concilio, nec canonicè conuocari, nec stringi à quoquam possunt quoniam nec seculi leges hæc fieri permittunt, quanto magis Ecclesiasticæ. Similiter & à supradictis patribus est definitum consonanter, vt si quisquam Episcoporum aut metropolitanorum, aut comprouinciales, vel iudices suspectos habuerit vestram sanctam Romanam interpellet sedem, cui ab ipso Domino potestas ligandi ac soluendi speciali est priuilegio super alios concessa. Ipsa enim firmamentum à Deo fixum & immobile percepit: quoniam ipsam formam vniuersorum titulorum lucidissimam Dominus Iesus Christus vestram Apostolicam constituit sedem ipsa est enim sacer vertex in quo omnes vertuntur, sustentantur releuantur: & sicut in Christo Christiani, & in petra, id est Christo, Petrus, renouantur Ecclesiæ. Tu es (sicut diuinum veraciter testatur eloquium) Petrus & super fundamentum tuum Ecclesiæ columnæ, id est Episcopi qui Ecclesiam sustinere, & proprijs humeris portare debent tibi sunt confirmata: tibi que clauis regni cœlorum commisit, atque ligare & soluere potestatiue, quæ in terra & quæ in cœlis sunt, promulgauit. Tu prophanarum hæresium & impetitorum atque omnium infestantium depositor, vt princeps & doctor, caputque omnium orthodoxæ doctrinæ immaculatæ fidei existis. Igitur ne despicias pater tuorum patrum pietatem, bonamque intentionem, & sicut illi patres & prædecessores nostros à multis liberauerunt oppressiõibus &

angustijs, ita nos liberare digneris. Nam fuit semper vestrae sanctae & apostolicae sedi licentia, iniuste damnatos vel excommunicatos, potestate sua auctoritate restituere, & sua eis omnia reddere, & illos qui eos condemnauerunt, aut excommunicauerunt, apostolico punire privilegio, sicut etiam nostris, & anterioribus cognouimus actum temporibus. Porro & ipsi primates, qui Episcoporum & summorum Ecclesiasticorum negotiorum causas suscipere debent, in praefixa Nicena synodo sunt dinumerati, ne in posterum contentio ex hoc oriretur. O sanctissime pater patrum, abscinde blasphemias, & iactantiam vaniloquorum, & insidiantium infestationes, nos & fratres nostros opprimentium, atque perdere volentium, qui ad vos quasi ad caput confugimus, ut vestro suffulti auxilio liberemur, & vobis nobisque commissas Christi oues a luporum ore Domino adminiculante, ante, quam deglutiantur, eripiamus. Nec enim phas est supplicium apostolicae sedis scripto, aut sine scripto preces oblatas despiciere, sed ut concedet & privilegium vestrae sedis est, & nos & illi canonicaliter conuocemur, & ante vos de nostris obiectionibus canonicè cum omni probitate concertemus, sicut praedecessores nostri penes vestros fecerunt antecessores, & sicut canonica in praedicta sancta synodo docet instituta, & veluti paleati verbi per ventilabrum canonicae examinationis, plenam purgationem in comuni consistentes auditorio, de maturis & nutrientibus catholicae Ecclesiae dogmatibus, quae confirmant cor hominis, participationem paternarum consequamur institutionum. Antiquis enim regulis censum est, ut quicquid, quanuis in remotis aut longinquis positis prouincijs, super Episcoporum querelis, aut accusationibus ageretur, non prius tractandum vel accipiendum esset, quam ad notitiam almae sedis vestrae fuisset pronuntiatio prolata, quae infirmaret, aut firmaret, indeque sumerent normam, unde Ecclesiae sumpsere praedicationis exordium, ne passim ab insidiatoribus columnae euerterentur Ecclesiae. Certum est enim eidem sanctae sedi vestrae in honorem beatissimi Petri, patrum decreta peculiarem decreuisse reuerentiam Dei pro rebus inquirendis atque determinandis, quas sollicitè decet, iusteque ab ipso praesulum examinare vertice apostolico, cuius sollicitudo semper fuit & est, tam mala damnare, quam probare laudanda. Quocirca humillimum vestro apostolico culmini perfoluentes obsequium, ut ipse Dominus praecipit, & sanctorum decreta patrum statuerunt, cum lacrymis suggerimus, quod sine gemitu cordis reticere non valemus. Nam in tantum a persecutoribus sanctae Dei Ecclesiae, nostrisque inimicis persequimur, ut magis nos tædeat viuere quam mori. Vnde praem omnibus fatemur in tantum cor esse nostrum vulneratum, ut Propheticum illum planctum exoptemus, dicentes: Quis dabit capiti nostro aquam, aut oculis nostris fontem lacrymarum, ut sedentes ploremus die ac nocte? Ecce enim Ecclesia Dei non leuiter perturbatur, columnaeque eius nimis infestantur, atque a prauis amoueri hominibus nituntur. Christianorum verò voces ac gemitus Episcoporum longè lateque resonant, nouitates insurgunt, calumniae crescunt, persecutio grassatur, perditio fit populorum: vestrum est enim nobis manum porrigere, quia vobis commissi sumus: vestrum est nos defendere atque liberare, nostrumque est a vobis auxilium expetere, vestris parere iussionibus. Prae nimio ergo dolore & gemitu omnia quae nobis instant, & nos infestant, necessaria recordari, vobisque significare nequimus. Ideo alium vestrum exoramus Apostolatam, ut superius, legem quae in memorata Nicena synodo est promulgata, licet praedictorum insidiatorum & aliorum malorum hominum, ut facilius Episcopos, Dei que ministros valeant illaqueare, deprauatione sit suffocata, reparetis, & quae necessaria fore cognoscitis vestrae sanctae sedis auctoritate, nos cunctosque fratres informetis, ut malorum insidias hominum vestrae fulti auctoritate illasi Domino opitulante euadere valeamus, quia non est insidias luporum prauidere ouium, sed pastorum. Scimus enim ut semper vestrae sedis praesules primò Apostoli, deinde successores eorum fecerunt vos vniuersalis Ecclesiae, & maxime Episcoporum, qui oculi propter contemplationem & speculationem vocantur domini

A mini, curam gerere, ac de releuatione & lege nostra assidue cogitare debere, sicut scriptum est: Beatus vir qui meditatur in lege Domini die ac nocte, quae meditatio non lectione per figuram literarum tantum conspecta, sed exuberante in vobis Christi gratia in vestra cognoscitur conscientia immobiliter insita, & nullatenus de vestro corde recedente lege Christi Dei domini sacrosancta, sicut in psalmo dicit Propheta: Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium, lex Dei eius in corde ipsius, non atramento, sed spiritu Dei viui vestra in arcana mente conscripta, neque in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus, sicut beatissimi Apostoli Pauli ad Corinthios missa nos docet Epistola. Quibus praemissis significamus Deo placitae paternitati vestrae, die VII. Calendarum Augustarum indictionis quartae nostram humilitatem diuina gratia suo, ut praecipit, munere praeuente, vestris sanctis ac Deo dignis precibus in sancta Romana Ecclesia pontificalis honoris accepisse consecrationem & stolam, in quo dignitatis B fastigio, ut a Deo omnipotente regamur altissimo, & a malis omnibus liberemur, ut non sacerdotale nomen tantum, sed Christi domini Dei nostri protegente auxilio, & meritum habeamus, vestris sanctis ac Deo acceptabilibus nos commedantes orationibus poscimus, quatenus & vestris deprecationibus pro nobis ad Deum effusis muniti, & eruditionibus bonis instructi, digni efficiamur cum omni nobis populo Christiano commisso illasi protegi velamento diuino. Ad salutationem ergo vestrae sanctae & honorandae paternitatis, vice nostra Benedictum humilem nostrum fratrem, vestrum Episcopum, & Alexandrum presbyterum, Crispinum quoque diaconem vestros famulos destinauimus, quos postulamus celerius nobis a vestra beatitudine persolui, ut vestris cohortationibus roborati, & vestris regulis informati, inimicis videlicet compressis, ad proprias prudenter consolati valeamus Ecclesias ante hyemem Deo propitio remeare. Vestrum est quippe pater sanctissime canonica distinctione sollicitè Ecclesiasticae regulae aduersantibus, & fratrum insidiatoribus obuiare, nec permittere nouiter dici, quod patrum venerabilium auctoritas omnino non censuit. Nos enim humiles corde, quae recta sunt adiuuante Domino sapientes, vno vinculo charitatis vobiscum sumus constricti, veram fidem ac religionem catholicam in omnibus fortiter defensantes. Studiosius itaque a catholicis improbis probè resistere innitendum est, ne torpentes desidia oppressi culpa taciturnitatis teneamur obnoxij, & quasi fauorem impendentes iudicemur, dum aduersa catholicae fidei propulsare negligimus: unde dictum est: Negligere quippe dum possis conturbare peruersos, nihil aliud est quam, fouere: nec caret scrupulo societatis occultae, qui manifesto facinori desinit obuiare: Liqueat doctor sanctissime venenosa serpentium sine simplicitate astutia, dum manifesta est dolosa inimicorum fallacia. Succurrite quae sumus oppressis, liberate nos de manu persequentium, ut cum beato Iob cantetis: Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduae consolatus sum, iustitia indutus sum, & vestiui me sicut vestimento & diademate iudicio meo: oculus sui caeco & pes claudo, pater eram pauperum, & causam quam nesciebam diligentissimè inuestigabam. Conterebam malas iniqui, & de dentibus earum aufereram praedam, & reliqua. Nos enim quos tua maxima expectat cura, id est, oes Episcopi, praecipue tuum mereri debemus iudicium, & non ab alijs deuorari. Merito ergo nos Domini causa respicit sacerdotes, si silentio faueamus errori: siquidem corripiantur huiusmodi, nec sit liberum eis pro voluntate facere iudicium: desinat nouitas incessere vetustatem, desinat Ecclesiarum quietem inquietudo turbare: nam ut omnes metropolitani vel reliqui Episcopi sua odia, aut vindictas in reliquos Episcopos exercere non valeant, ideo nominatim in Nicena synodo expressi sunt primates, qui reliquos Episcopos audire & iudicare debeant, ne vlla fraus in iudicio Episcoporum possit irruere. Vos ergo qui in summo speculo gratia Dei estis positi, attendere eos & opprimere oportet, qui in fratres seditiones, & scandala excitant: ideoque exoramus, ut minimè despiciatis humilitatis nostrae & omnium orientalium orthodoxorum

rum sacerdotum & populorum afflictiones & deprecationes cum lacrymis oblatas, sed sicut luminaria vniuerso mundo verbum vitæ retinentes, introductas extinguite tenebras nephandissimorum insidiatorum, temporibus etiam nostris procciter germinatas, quatenus funditus extincta huiusmodi caligine. Lucifer nobis resplendet per vos sanctissime pater, & dogmatum definitio omnes lætificans, quam gloriosæ Ecclesiæ sancti patres per propria pijsimè dogmata in æternæ vitæ firmam hæreditatem prædicasse noscuntur. Subscriptio. Incolumem te & beneplacitum Deo sanctissime pater patrum orantem pro nobis Dominus custodiat in æuum, Amen.

FELICIS PAPAE EPISTOLA DE OPPRESSIONE ARRIANORVM.

FELIX sanctæ vniuersalis Ecclesiæ Papa, atque per gratiam Dei catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ vrbis Romæ Episcopus, vnâ cum sancto concilio nostro reuerendissimorum sacerdotum huc nobiscum conuenientium in confirmatione pijsimorum catholicæ Ecclesiæ dogmatum, & releuatione oppressorum fratrum coepiscoporum videlicet nostrorum, qui rectam Niceni concilij tenent fidem, & fratres non infestant, vniuersis spiritualibus fratribus nostris, & reliquis in sacerdotali collegio Domino consecratis, atque omni plenitudini Ecclesiæ catholice, gratia vobis & pax multiplicetur in confortatione & sancti spiritus communi- one, quatenus in eo proficientes à gloria in gloriam, virtutes annunciemus eius qui de tenebris nos vocauit in admirabile lumen suum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Portate fratres hortamur persecutiones & tribulationes patienter, vt eius inueniamini filij, quem quotidie patrem vocatis Deum in cœlis, & in eo vincatis omnia, qui propter nos vicit omnia, qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Imitatores quoque Dei conuenit in omni verbo & opere imitari Deum, ideoque illud oportet nos dicere, quod ipse de se perhibuit Dominus: Veniet princeps huius mundi, & in me nihil inueniet. Venerunt & illi qui vos & nos persequuntur, quia vos sine nobis persequi non possunt: quoniam vnus Dei membra sumus, & vnum illius sacerdotium per eius sanctificationem retinemus, & in nobis de suis nihil inueniunt, qui quia quid sumus gratia Dei sumus: licet propterea calumniari nos irrationabiliter studuerint, quod facere solent inimici, suam ex hoc cooperire dementia propterantes, quatenus per mendacium veritatem valeant obumbrare. Scripsi enim vobis, inquit, Apostolus, per multas lacrymas, vt non contristemini, sed vt sciatis quam charitatem abundantius habeo in vobis: etenim detrahentibus detrahere non est bonum, vt non ad ea quæ scripta sunt, commoti iniuriæ certamine deficiamus. Non debemus omnino timere opprobrium hominum, neque eorum exprobrationibus vinci, quoniam hoc nobis Dominus iubet per Esaiam Prophetam dicens: Audite me qui scitis iudicium populus meus, in quorum cordibus lex mea est, nolite timere opprobrium hominum & blasphemias eorum ne timeatis. Considerantes etiam quod in psalmo scriptum est: Nonne Deus requirit. ista? ipse enim nouit abscondita cordis & cogitationes talium hominum, quoniam vanæ sunt: vana autam locutus est vnusquisque ad proximum suum & labia dolosa in corde, & corde locuti sunt mala: sed disperdet

Adet Dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam. Qui dixerunt, labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est? Nam si hæc in memoria retinerent, minimè ad tantam profillirent iniquitatem: non enim probabili & paterna doctrina hoc faciunt, sed vt suam exerceant in seruos Dei vindictam, scriptum namque est: Via stulti recta in oculis eius, & sunt viæ quæ videntur homini iustæ, nouissima autem eorum deducunt ad mortem. Nos enim qui hoc patimur, iudici reseruare debemus qui reddet vnicique secundum opera sua, qui etiam per ministros suos intonuit dicens: Mihi vindictam, ego retribuam. Vos enim in recta fide, & pura ac bona succurrite voluntate vicissim, nec aliquis à supplemento fratris subtrahat manum quoniam in hoc ait Dominus: cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem: vnde & ipse per Prophetam loquitur dicens. Ecce quam bonum & quam iocundum habitare fratres in vnum: spirituali dico habitaculo, & concordia quæ in Deo est, & vnitæ fidei huius delectabilis, secundum veritatem in habitaculo, quæ videlicet in Aron magis decorabitur atque sacerdotali indumentibus dignitatem, sicut vnguentum super caput, principalem intellectum irrigans, & vsque ad ipsam extremam scientiam deducens: in hoc habitaculo benedictione & æternam vitam promisit Dominus. Huius ergo propheticæ vaticinationis meritum amplectentes, fraternam presentem syllabam exposuimus, nostra propter charitatem minimè quærentes aut quæsituri. Non enim detrahentibus bonum est detrahere, aut palo secundum vulgarem fabulam excutere palum, absit: non sunt nostra ista, quapropter hoc auertat diuinitas. Non sunt edocti habitus nostri ita vincere, sed in patientia longanimitatis & spiritu humilitatis: quia sicut per duritiam minimè (vt propheticè dicamus) purgatur nigella, ita nec pacis soporatus fructus intelligentiæ per asperitatem exprimitur: propter hoc enim verborum supportauimus colaphos, vt aut paulatim valeamus eum imitari, qui propter nos se humiliare dignatus est, & extremæ illius vltionis per hanc plagam verba declinemus. Audiamus ergo & consentiamus Ecclesiæ oratori, qui per linguam spiritus clara voce exclamat dicens: omnia vobis in charitate fiant. Ergo siue quærimus siue tantummodo dicimus & tantummodo audimur, charitas intercedat aliqua existat ad compositionem concordie boni & conjunctionem. oportet enim de Deo quærentibus nobis spiritu rectitudinis mentis nostræ dinumerantes intentiones templum pacificè inhabitare propter Deum, qui per Prophetam loquutus est: Quærens quare & apud me habita. speculum enim dedit nos Deus populo suo, & oportet eos qui à Deo sunt deputati, sacerdotium adipisci, ita in humilitate gressum mentis ad inuicem tendere, vt in melius ædificentur hi, qui ad nos respiciunt, quam (quod dicere piget) per nostram discordiam, semitam pedum eorum concutere, Ad concordiam iudicemus nos ipsos, & vnum in charitate sapiamus, humilitatem veneremur per quam apprehendi solet altitudo spiritus. Si enim verborum amplius vsque; nunc taciturnitate quam garrulitate dilexerimus, hoc quidem bene habere arbitrati sumus, ne scriptis vestris reciprocè respondentibus iniuriæ fomitem excitemus, & pusillanimitate diiudicemur ab eo, qui omnia ad charitatem dirigere promulgauit. Orauimus vero & tunc ostium circûstantiæ labijs nostris imponi, verbum insonitum concipere potius quam verbum sonabile: & hoc tamè mihi donum est à domino, & factus sum sicut homo non audiens & non habens in ore suo, redargutiones. Sed quia tempus est loquedi & tempus tacendi, operio verbum, & claudio ostium per taciturnitatem competenter exorans: Domine labia mea aperies, & respondeat exprobratibus mihi verbum: licet enim tacuissemus, non semper tacebimus aperiente nobis Domino clauis verbi. Igitur directis in præsentem beatitudini fraternitatis vestræ apocrisarijs, qui post multas inter nos de Ecclesiastica requisitione dissonantes sermocinationes, in fine ad hoc perueniunt, admonentes nos atque hortantes interpretari vnus veri dei nostri voluntatis intellectum, atque huiusmodi interpretationem destinare vestræ sacratissimæ venerationi: nos acceptam habentes bonæ conscientie prædictorum venerabilium virorum admonitionem: cognoscentes autem quæ principatus Apostolorum summitas decet, per-

paratos esse ad satisfactionem, omni poscenti verbum de spe quæ in nobis est secundum Dei timorem, mansuetudinemque ad bonam scientiam temperantes, super tali tantummodo requisitione mentem nostram per has syllabas exponimus, superfluum exercitationem & altercationem verborum propter satietatem, & presentis temporis incongruitatem declinantes, ac precauentes, nihil omnino aliud intelligentes ac proferentes vel dicentes quam quod audiuiimus & cognouimus à sanctis vniuersalibus magnis Apostolis, eorumque successoribus & patres nostri enarauerunt nobis, & audientes prædicauimus ad supernam tendentes vocationem. Nostrum est studium vbi pacis constitutio manet his qui in stadio pietatis sunt. Bene vnica gloria intercessori tribuitur & corona: Deo manifestati sumus qui iudicat omnia & comprobatur. Non iurgialiter stamus, non ad contradictionem respicimus, nec fauorem inanè amplectimur, sed in verbo Dei propositi huiusmodi requisitionis resolutionem fecisse dignoscimur, confitentes, quoniam pacis Dominus Deus ad alterum nostrorum vnitatem & dilectionem conseruauit in gloria eius benignissimæ maiestatis. Omnem cum vestra beatitudine in Christo existentem fraternitatem tam nos quam qui nobiscum sunt multum salutauimus. Data XIII. Cal. Nouemb. Philemone & Attico viris clarissimis consulibus.

LIBERII PAPAE EPISTOLA VT NULLVS PRO SECVTIONIBVS DVM DVRRARE POTEST SVAM RELINQUAT ECCLESIAM.

Dominis sanctissimis & Deo amatissimis vniuersis Episcopis
Liberius Episcopus salutem.

Nihil est quod diu stare possit nisi Dei gratia. Ceterum nequitia diaboli contemptibile malum, plenum veneno mortifero sauit, qui sursum atque deorsum circuit quærens quem deuoret. Vnde vigilare & sobrius esse ad orationes, & Deo propinquare debemus, & fatuas Domino auxiliante hominum insidias, prout Dominus posse dedit, respicere & patres sequi, & non transgredi terminos patrum, nõ vt nostras relinquamus, dum in eis persistere aliquo modo valebimus, Ecclesias vt ad alias properemus, aut populos commissos negligere, vt quietem amplius quam pro eis elaborare, pro quibus etiam animas ponere debemus, studeamus quanquam multi nos persequantur, & oves Christi dilacerare desiderant, qui quasi vestibus ouium apparent, intus autem sunt lupi rapaces, quos ex fructibus cognoscimus. Isti primo quidè videntur ex nobis esse, sed non sunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum. Quando vero suam euouerint impietatem dolum qui in eis est erumpentes, & apprehendentes infirmiores, & eos qui ad eloquia diuina sensus inexercitatos habent, secum eos contrahunt ad perditionem subuertentes quos oportet præscientes cauere, ne malitia eorum quidam seducti ascendantur à propria firmitate. Exacuunt enim linguas suas, iuxta Prophetæ vocem, sicut serpentes, venenum aspidum sub labijs eorum. Nec vos pigeat per temporales cruciatus pro Christi nomine laborare, sed emolumenta futuræ remunerationis huius seculi vexationes tolerare persuadeant. Scriptum namque est: Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam & nomen Domini inuocabo. Tantum enim à nobis exigitur, quantum possumus famulatus nostri obsequio commodare. Vnde quidam tanto nobis necesse est inportunis prædicationi-

Ationibus insistere, quanto nobis perfecte negotiationis creditur duplicata talentorum assignatio, atque dominica nobis ad suscipiendam eius requiem persuadet assertio. Suggestum namque nobis est, quod pro præteritis laboribus & infestationibus nonnulli vestrum assignatas sibi met & à Deo commissas relinquunt plebes, & in futuro plures relinquere velint eas quas tueri debent Ecclesias, & pro ouibus sibi commissis laborare negligunt, & monasteriorum se quieti contradere festinant, & vacationem ab Episcopatus laboribus eligere, & silentio atque ocio vitam degere magis appetant, quam in his quæ sibi commissæ sunt permanere, dicente Domino: Beatus Qui perseuerauerit usque in finem. Vnde namque est beata perseuerantia nisi de virtute patientiæ? quoniam secundum apostolicam prædicationem omnes qui voluerint in Christo pie viuere persecutionem patiuntur. Ideoque fratres charissimi non vos afflictionum amaritudo à pio mētis vestræ proposito coartet recedere. Considerate namque quanta pro absolutione nostri & liberatione, creator dominusque & redemptor noster **B**pertulerit, quibus se contumeliosus afficiendum tradiderit, vt nos à vinculis potestatis diabolicæ liberaret. Attendite itaque vobis & omni gregi, in quo vos Spiritus sanctus constituit Episcopos, regere Ecclesiam dei, quam acquisiuit proprio sanguine, vt non sit, qui vos decipiat aut seducat in subtilitate sermonis, vt vobis plebes commissas relinquatis, & alicui propter malorum opprobrium hominum quieti vos tradatis, vt vos solummodo saluetis, & filios orphanos relinquatis. Apertissime enim Spiritus sanctus per Apostolum dicit quia in nouissimis temporibus recedent quidam à fide & charitate, attendentes spiritibus seductoribus, & doctrinis demoniorum hypocrisis mendaciloquorum, cauteriatam habentium suam conscientiam. Propter quod hortamur vestram charitatem exemplo eius, qui pro nobis pati voluit, promptos vos in cunctis eius permanere seruitijs, nec quidem quoquo modo à commissa cura recedere, sed totis viribus in commissis vobis negotijs fortiter usque in finem perdurare: quoniam beatus est, qui perseuerauerit usque in finem: nec laudatur initium, sed **C**finis. Nemo vos seducat inanibus verbis. Propterea enim venit ira Dei in filios diffidentiam. Nolite ergo effici participes eorum dogmatum, neque communicetis infructuosis verbis illorum, magis autem & redarguite, quoniam cœtus præuaricatorum sunt, & extenderunt linguam suam, quasi arcum mendacium, & non veritatis. Completum est in eis, quia de malo ad malum egressi sunt, & me non cognouerunt dicit Dominus. Veritatem enim non loquentur: docuerunt enim linguam suam persecutores Ecclesiarum, eorumque sacerdotum loqui mendacium, vt impie agerent laborauerunt, & renuerunt scire me: dicit Dominus. State ergo vos dilectissimi super vias, & videte, interrogate de semitis Domini antiquis, & videte, quæ est via bona sanctorum patrum & ambulate in ea & inuenietis requiem animabus vestris. Sed & si patimini propter Christum, beati eritis metum autem eorum ne timueritis, neque conturbemini: Dominum autem Deum sanctificate in cordibus vestris, ipso dicente. Nolite timere eos, qui corpus occidunt animam autem non possunt occidere **D**sed potius eum timete, qui potest animam & corpus perdere in gehennam. Nonne duo passeris asse veneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? Vestri autem & capelli capiris omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus meliores vos estis. Rememoramini ergo fratres eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt ne fatigemini animis vestris deficientes. nondum enim usque ad sanguinem certauimus aduersus peccatum repugnantes. Confidimus autem de vobis fratres charissimi, meliora & viciniora salutis quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque potestates neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia, magistro gentium docente, poterit nos separare à charitate Domini nostri Iesu Christi, & quæ in ipso est recta fide. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientiam enim nobis necessaria est ad colluctationes aduersariorum, quatenus fidem intemeratam usque in finem conseru-

tes, repromissionem percipiamus, quam repromisit his, qui legitime certare deperant. Adhuc omnino modicū aliquantulū, qui venturus est veniet, & non tardabit. Ecce enim iudex ante ianuā assidet, hilariter coronas promittens his qui pro eo passionibus submittuntur. Quod si subtraxerit se quis, non placebit animæ suæ, sed cadet de promissione propter negationem. Nos autē non sumus subtractionis filij in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ. Propter quod assumite arma Dei, ut possitis resistere in die malo aduersus omnes inimicos sanctæ Dei Ecclesiæ & vestros, & induite vos lorica iustitiæ, calceati pedes in præparatione euāgelij pacis in omnibus assumentes scutum fidei, in quo possitis omnia iacula nequissimi ignita extinguere: & galeā salutis accipite, & gladiū spiritus quod est verbū Dei, per omnem orationem & obsecrationē radicati & fundati in solatio fratrum pro Christo Iesu Domino nostro. Sed & nunc fratres commendamus vos omnes Domino & verbo gratiæ eius, qui potest perficere & dare hæreditatem vobis cum omnibus sanctis. Ipse autem Deus pacis & dilectionis det vobis id ipsum sapere in alterutrū, ut vobis inuicem succurratis, & non sitis diuisi, ut vnanimes vno ore, & vno corde honorificemus eum in concordia & consolatione fratrum, qui potest confirmare nos secundum Euangelium eius, iuxta reuelationem ministerij æterni, temporibus scilicet perpetuis, quibus vobis futurorum gaudiorum largienda sunt munera. Summopere etiam considerare debetis, quod hi qui fratribus inuident eosque damnare aut perdere cupiunt, per se sua dogmata destruunt: dicit enim Dominus, Omne regnum in se diuisum non stabit, & omnis scientia & lex aduersum se diuisa non stabit. Ideoq; necesse est, ut concorditer salubres suscipiatis hortatus, & nihil per contentionem agentes, sed ad omne studium deuotionis vnanimes diuinis & apostolicis constitutionibus pareatis, & in nullo patiamini prouidentissima canonum decreta violari, quatenus & Nicenorum canonū constituta, & quæ à nobis vel à prædecessoribus nostris sunt prouide & salubriter decreta, intemerata permaneant in futuro.

EPISTOLA DAMASI PAPAE AD PAVLINVM ANTIOCHENVM EPISCOPVM, QVOD CHRISTVS INTEGRVM HOMINEM SVSCEPERIT SINE PECCATO, & QUOD VNVS SIT CHRISTVS ANTE SECVLA EX PATRE NATVS, & IN TEMPORE EX VIRGINE EDITVS.

Dilectissimo fratri Paulino Damafus.

PER filium meum Vitalem ad te scripta direxeram, tuæ voluntati & tuo iudicio omnia derelinquens: & per Petrum presbiterum indicaueram me in articulo iam perfectionis eius aliqua ex parte commotum. Vnde ut nullus tibi scrupulus resideret, ne volentes forsitan Ecclesiæ copulari tua cautio per blanda differret fidem, misimus nostrā tam tibi, qui eius fidei communioni; sociaris, quam his qui in ea subscribentes tibi & nobis per te voluerunt sociari dilectissime frater. Quapropter si supradictus filius meus Vitalis, & hi qui cum eo sunt, tibi voluerint aggregari, primum debent in ea expeditione fidei subscribere, quæ apud Nicæam pia patrum voluntate firmata est.

Deinde quoniā nemo potest futuris vulneribus adhibere medicinā hæresis eradicanda est, quæ postea in oriente dicitur pullulasse: id est, cōsuetudus est ipse sapientia

Atia filius Dei sermo, humanum suscepisse corpus, animam, sensum, id est integrum Adam, & ut expressius dicam, totum veterem nostrum sine peccato hominem. Sicut enim confitentes eum humanum corpus suscepisse, non statim ei & humanas vitiorum adiungimus passionibus: ita & dicentes eum suscepisse & hominis animā & sensum, non statim dicimus & cogitationum humanarum subiucisse peccato.

2 Si quis autem dixerit verbum pro humano sensu in Domini carne versatū, hunc catholica Ecclesia anathematizat: nec non & eos qui duos in saluatore filios confitentur, id est, vnum ante incarnationem, & alterum post assumptionē carnis ex virgine, sed eundem Dei filium & antè & postea confiteantur, quicumq; huic epistolæ subscribere voluerint, ita tamen ut si & in ecclesiasticis canonibus, quos optimè nosti, & in Nicenā fidem antè subscripserint, hunc debeas absq; alia ambiguitate suscipere. Nō quod hæc ipsa quæ nos scripsimus, nō poterimus conuertentiū susceptioni proponere, sed quod tibi consensus noster liberum in suscipiendo tribuat exemplū.

B

SYNODVS ROMANA SVB

DAMASO PAPA.

POST Nicenum concilium aliud in vrbe Romana postea congregatum est, quo catholici Episcopi addiderūt de Spiritu sancto, quia postea is error inoleuit, ut quidam ore sacrilego auderēt dicere Spiritum sanctum factum esse per filium. Vnde anathematizamus omnes, qui non tota libertate proclamant eum cum Patre & Filio vnius potestatis esse atq; substantiæ. Anathematizamus quoq; eos, qui Sabellij sequuntur errorem, eundem dicentes Patrem esse quem & filium. Anathematizamus Arrium atq; Eunomium, qui pari impietate, licet fermone dissimili, filium & Spiritum sanctum asserunt esse creaturas. Anathematizamus Macedonios, qui de Arrij stirpe venientes, non perfidiam mutauerunt, sed nomen. Anathematizamus Fotinum, qui Hæbionis hæresim instaurat, qui Dominum Iesum Christum tantum ex Maria virgine confitetur. Anathematizamus eos qui duos filios asserunt, vnum ante secula, & alterum post assumptionem carnis ex virgine. Anathematizamus eos, qui pro hominis anima rationali & intelligibili, dicunt dei verbum in humana carne versatum, cum ipse filius sit verbum Dei, & pro anima rationali & intelligibili in suo corpore fuerit, sed nostram, id est, rationalem & intelligibilem sine peccato animam suscepit atq; saluauerit. Anathematizamus eos qui verum Dei filium extensione aut collectione, & à patre separatum in substantiuum, & in finem habiturum esse contendunt. Si quis non dixerit semper Patrem, semper Filium, semper Spiritum sanctum, anathema sit. Si quis non dixerit filium natum de Patre, id est, de substantia diuina ipsius, anathema sit. Si quis non dixerit verbum Domini filium Dei, Deū, & omnia posse, & Patri æqualem, anathema sit. Si quis dixerit quod in carne constitutus filius Dei cum esset in terra, in cœlis cum patre non erat, anathema sit. Si quis dixerit, quod in passione crucis dolorem sustinuit filius Dei Deus, & non caro cum anima quam induerat in forma serui, quā sibi acceperat, sicut ait scriptura, anathema sit. Si quis non dixerit, quod in carne, quam assumpsit Christus, sedet ad dextram patris, in qua venturus est iudicare viuos & mortuos, anathema sit. Si quis non dixerit Spiritum sanctum de patre esse verè ac propriè, sicut filium de diuina substantia & Deum verum, anathema sit. Si quis non dixerit, omnia posse Spiritum sanctum, omnia nosse, & ubiq; esse sicut patrem & filium, anathema sit. Si quis dixerit Spiritum sanctum facturam aut à filio factum, anathema sit. Si quis non dixerit, omnia per filium & Spiritum sanctum Patrem fecisse, id est, visibilia & inuisibilia, anathema sit. Si quis non dixerit, patris, & filij, & Spiritus sancti vnam diuinitatem, potentiam, vnam gloriam, dominationem, vnum regnum atque voluntatem, ac veritatem, anathema sit. Si quis tres personas non dixerit veras Patris, & Filij, & Spiritus sancti, quales semper, iubentes omnia, & continentes visibilia & inuisibilia, omnipotentes,

tes, omnia iudicantes, omnia viuificantes, omnia facientes, omnia saluantes, anathema fit. Si quis non dixerit, Spiritum sanctum adorandum ab omni creatura, sicut & Filium & Patrem, anathema fit. Si quis de Patre & Filio bene senserit, de Spiritu autem sancto non rectè habuerit, hæreticus est.

EPISTOLA DAMASI PA- PAE AD HYERONIMVM PRESBYTERVM.

DAMASVS Episcopus fratri & compresbytero Hieronymo in Domino Salutem.

DVM multa corpora librorum in meo arbitrio oblata fuissent, contigit vt & librum Psalmorum in meo animo festinus cognoscerem detineri, & memoriam capacitatis meae imbuere cogitavi. Frater amantissime & in Christo semper sacerdos, rogo te, vt secundum septuaginta interpretes, & presbyteros, id est, Matthiam, & Ptolemæum, Muchium, Casium, Hydronium, Ciatrem, Simoné, & cæteros, in quantum tua poterit conscientia, de LXX. inuenire vestigia, nobis transmittas. Peto etiam tuam charitatem, vt sicut à rectore tuo Alexandro Coepiscopo didicisti Græcorum psallentiam, ad nos dirigere tua fraternitas delectetur: quia tantæ apud nos simplicitatis indago est, vt tantum in die dominico Apostoli epistola vna recitetur, & Euangelij capitulum vnum dicatur: nec psallendi mos tenetur, nec hymni decus in nostro ore cognoscitur. Peto ergo per fratrem compresbyterum nostrum Bonifacium, vt libeat fraternitati tuæ nobis aperire vestigia. Misfa V. Calend. Nouemb. per Bonifacium presbyterum Hierosolymam.

HIERONYMI PRESBYTE- RI AD DAMASVM PAPAM EPISTO- LA, VBI SVGGERIT DE GLORIA PA- TRI, ET ALLELVIA, IN FINE PSALMO- rum apud Romanam Ecclesiam concinendo.

Beatissimo Papæ Damaso sedis Apostolicæ vrbis Romæ,
Hieronymus supplex.

LEGI literas apostolatus vestri, poscentes secundum simplicitatem LXX. interpretum canens, psalmographum interpretari festinem, propter fastidium Romanorum, vt vbi obscuritas impedit, apertius & Græcè & Latinè trahatur sensus: Cliens ergo precatur tuus, vt vox ista psallentiū in sede tua Romana die noctuq; canatur, & in fine psalmi cuiuslibet, siue matutinis vel vespertinis horis coniungi præcipiat apostolatus tui ordo, Gloria patri & filio & spiritui sancto, & reliqua.

Istud

A Istud carmen laudis omni psalmo coniungi præcipias, vt fides trecentorum decem & octo Episcoporum Niceni concilij in vestro ore pari consortio declaretur: vbi autem Deus & homo honorabili voce cantatur, Alleluia semper cum omnibus psalmis affigatur vt omni loco communiter respondeatur nocturnis temporibus. In Ecclesia autem post resurrectionem vsque sanctam pentecosten finiatur: inter diurno vero spatia tibi soli quinquagesimæ propter nouitatem sanctæ paschæ, vt vox ista laudis canatur in Aleph, quod prologus græcè, latine aut præfatio dicitur.

EPISTOLA STEPHANI AR- CHIEPISCOPI ET TRIVM CON- CILIORVM AFRICAE, AD DAMASVM

PAPAM, DE PRIVILEGIO ROMANÆ SEDIS.

Beatissimo Domino & apostolico culmine sublimato sancto patri patrum Damaso papæ, & summo omnium præfuli Pontifici, Stephanus Archiepiscopus concilij Mauritaniæ, & vniuersi Episcopi de tribus concilij Africanæ prouinciæ.

NOSTRVM vestræ facimus beatitudini, quod quidam fratres in confinio nobis positi, quosdam fratres nostros venerabiles videlicet Episcopos, vobis inconsultis, à proprio deiciunt gradu, vel deicere moluntur, cum vestræ sedi Episcoporum iudicia & summorum finem Ecclesiasticorum negotiorum, in honore beatissimi Petri, patrum decreta omnium cunctam referuare sententiam inquirendi reuerentia de rebus, quas omni cura & solitudine obseruare debemus. Maxime vero debent ab ipso præfulum examinari vertice apostolico, cuius vetusta sollicitudo est, tam mala damnare, quam reuelare laudanda. Antiquis enim regulis censitum est, vt quicquid horum quamuis in remotis vel in longinquo positus agere retur prouincijs, non prius tractandum vel accipiendum sit, nisi ad notitiam almæ sedis vestræ fuisset deductum, vt eius auctoritate, iuxta quod fuisset pronunciatum, firmaretur: & reliqua multotiens talia & his similia, quæ super his constituta sunt: quibus si illicite factum est, vt semper vestræ sedi consuetudo fuit festinanter occurrere & his utiliter, vt pater pro filijs certantes, state, sicut bene à Iesu filio Syrach dictum est: Vsque ad mortem certa pro veritate, & semper Dominus Deus tuus pugnabit pro te. Accipere enim personam impij non est bonum, vt declines à veritate iudicij. Sin minus illicita sunt hæc, pateat nobis talis omnibus licentia beatissime pater: aut si liceat hos, vel aliquo etiam minorum graduum clericos, nisi canonicè tempore legitimo vocatos, aut sine legitimis accusatoribus, aut absque veris & innocentibus testibus, vel nisi manifeste canonicè conuictos, aut sponte confessos, vel à suis sedibus eiectos, aut suis expoliatos rebus, vocare ad synodum vel damnare: quia legimus eos non posse canonicè ad synodum ante suam diu tenendam & gubernandam viribus scilicet pleniter resumptis restitutionem, suisq; omnibus sibi legaliter restitutis integerrime vocari, aut vt veniant ad synodum, nisi sponte voluerint imperari. Deus ergo creator omnium conseruet longæuum apostolatū vestrum ad stabilitatem Ecclesiarum sanctarū & orthodoxæ fidei, vosq; pastorem bonum, qui spiritualibus prouibus vestram ponitis animam, atq; baculo pastorali lupos rapaces expellitis omnibusq; oppressis auxiliū fertis, quod & istis atq; omnibus vos semper facere optamus sanctissime Papa. Subscriptio, & alia manu: Ora pro nobis charissime pater.

Zz . 3 EPL

EPISTOLA DAMASI PAPAE^E

AD STEPHANVM ARCHIEPISCO-
PVM, ET AFRICANOS EPISCOPOS, DE

AUCTORITATE SEDIS APOSTOLICAE, ET
Episcoporum accusatoribus.

Damasus seruus seruorum Dei, atque per gratiam eius Episcopus sancte catholice Ecclesie urbis Rome, Stephano Archiepiscopo concilij Mauritanie, & vniuersis Episcopis Africanæ prouinciæ.

LECTIS fraternitatis vestrae literis, primo gratias ago quod tantorum fratrum merui benedictione frui: deinde quod circa fratres sollicitos vos reperi, & cum eis crucem Domini deferre, qui ait: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me, & reliqua ad hunc modum pertinentia. Igitur quando in presenti opportune gestorum consolatione, Apostolicis vestra beatitudo visceribus commota nos hortata est, tuitionem fratrum apostolica impendere auctoritate, & eorum iniurijs subuenire, dum constet eadem vos cum Apostolo compassibiliter dicere. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur & non vror? satagentes ne aliquis de his, qui vobis crediti sunt, a sauis bestijs laceretur aut capiatur. Pro qua re oportet iuxta vestram prudentem commonitionem, magis aut secundum Domini diuinam praeceptionem, nos qui supra domum eius, hoc est, vniuersalem Ecclesiam catholicam Episcopale suscepimus ministerium, sollicito vigilare, vt ne quid de sacris eius muneribus, id est, apostolicis viris, Apostolorumque successoribus atque ministris, quisquam nobis inconsultis damnetur. Scitis fratres charissimi firmamentum a Deo fixum & immobile, atque titulum lucidissimum suorum sacerdotum, id est, omnium Episcoporum apostolicam sedem esse constitutam, & verticem Ecclesiarum: Tu es enim (sicut diuinum pronunciat verbum veraciter) Petrus, & super firmamentum tuum Ecclesiae columna, qui Episcopi intelliguntur, confirmatae sunt: & tibi clauis regni caelorum commissa, atque ligare & soluere potestatem, quae in caelis sunt & quae in terris promulgauit. Tu prophanatorum hominum & membrorum meorum, maximeque discipulorum meorum existis, vt princeps & doctor orthodoxae & immaculae fidei, cuius vice hodie gratia dei legatione pro Christo fungimur, & omnes huius sanctae sedis praesules eius vice gesserunt, gerunt & gerent: ideo omnia quae innotuistis non licere mandare, nisi vos tam pleniter instructos esse scire, quod cuncta super quibus consultis, illicita esse non dubitetis. Discutere namque Episcopos & summorum Ecclesiasticorum negotiorum causas metropolitanos vna cum omnibus suis coprouincialibus, ita vt nemo ex eis desit, & omnes in singulorum concordent negotijs licet: sed definire eorum atque ecclesiasticarum summas querelas causarum, vel danare episcopos, absque huius sanctae sedis auctoritate minime licet, quam omnes appellare (si necesse fuerit) & eius fulciri auxilio oportet. Nam vt nostis synodum sine eius auctoritate fieri non est catholicum: nec episcopus in legitima synodo, & suo tempore apostolica uocatione congregata, definire danari potest: neque vlla vnquam concilia rata leguntur, quae non sunt iuxta apostolicam auctoritatem. Accusatores autem episcoporum, & testes super quibus rogastis, absque vlla infamia aut suspitione, vel manifesta macula, & vere fidei pleniter instructi esse debent, & tales quales ad sacerdotium eligere iubet diuina auctoritas: quoniam sacerdotes (vt antiqua tradit auctoritas) criminari non possunt, nec in eos testificari qui ad eundem

Adem non debet, nec possunt prouehi honore: uocatio enim ad synodum iuxta decreta patrum canonica, eius qui impetitur tam sua praesentia, quam & scriptis atque apocryphis, per spatium fieri debet congruum atque canonicum: quia nisi canonicè uocatus fuerit, suo tempore & canonica ordinatione, licet venerit ad conuentum quacunq; ordinatione, nisi sponte voluerit, nullatenus suis respondebit insidiatoribus, quoniam nec seculi leges hoc permittunt fieri, quanto magis diuinæ. Deiectis uero atque suis rebus expoliatis nihil vobis verius significare queo, quam sancti, patres definerunt, & nostri praedecessores apostolica auctoritate roborauerunt. Ita enim haec se habent, Episcopos eiectionis atque suis rebus expoliatos, Ecclesias proprias primo recipere, & sua eis omnia legaliter reddi, sancti canones decreuerunt: & postea si quis eos accusare voluerit, a quo periculo facere sanciuerunt, iudices esse decernentes Episcopos recte sapientes & iuste volentes, ad tempus diuque illis resumptis viris, & suis potestatiue fruuntibus rebus, amicisque; & Dei seruis, sapientibus consulentibus viris in Ecclesia conuenientes, ubi testes essent singulorum qui oppressi esse videtur. Scimus enim homines inermes non posse cum armatis rite pugnare: sic nec illi qui eiectionis vel suis bonis sunt expoliati, cum illis qui in suo stant gradu, & suis fruuntur amicis atque bonis, litigare rite possint. Nec seculi quoque leges haec secularibus fieri permittunt, sed prius eiectionis vel oppressos aut expoliatos cum suis omnibus restitui iubent, & postea suo tempore, sicut lex eorum continet, ad placita venire praecipunt, nec vlla carceris custodia appellentem arceri permittunt. Docent enim ex parte, sicut nostis, terrena quae sunt caelestia. Accusatores uero & accusationes, quos seculi leges non asciscunt, nullatenus sunt in horum admittenda causa, quia in omne quod irreprehensibile est, catholica defendit Ecclesia. Decet enim domini sacerdotes fratrum causas pie tractare, & venerabiliter intendere, atque eorum iudicia super sacrificia ordinare, nec proterua aut tyrannica dominatione (vt de quibusdam refertur) sed charitatiue pro Deo & fraterno amore cuncta peragere, & quod sibi quis fieri secundum dominicam uocem non uult, alij inferre non praesumat, & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Ea uero quae Apostolorum praedicatione, & patrum instructione praecipimus, semper tenere debemus, ne aliqua noua cudere, aut ad noxam fratrum intendere videamur, sed alterutrum onera portemus, vt iuxta Apostolum, legem domini adimplere valeamus. Tempus enim congruum prauideri oportet, quando vnus cuiusque; accusatae personae causa rectissime in medio producat, quatenus grauitate eius & consonantia quae contra patrum decreta, vel synodorum confessione prodi minime cognoscatur, quam ordinabiliter omnes intendant, vt ad eam in omnibus rationabiliter respondeat, & iuste se uelle manifeste ostendant. Nullus autem introducat per sonaliter, sed accusatores & accusati aequa audiatur ratione, iuxta quod gestorum ordo exigit. Accusatores uero & iudices non idem sint, sed per se accusatores, per se iudices, per se testes, per se accusati, vnusquisque; in suo ordinabiliter ordine. Nam inscriptio primo semper fiat, vt talione calumniator recipiat, quia ante inscriptionem nemo debet iudicari, vel damnari, cum & seculi leges haec eadem retineant: de quibus omnibus uera semper fiat aequitas, quatenus accusationis & iudicij ac testimonij mercedem per ueritatem gestorum consequi valeant. Scriptum est enim, abominatio Domino labia mendacia, & testem fallacem proferentem mendacia, & seminantem inter fratres scandala, atque litigia, ipso monente atque dicente. Non facies calumniam proximo tuo, nec ui opprimes eum: non facies quod iniquum est, nec iniuste iudicabis: non considerabis personam pauperis, nec honores uultu potentis: iuste iudica proximo tuo, & quod tibi non vis fieri, alteri ne facias, & reliqua, & maxime praecipit habentes Apostolicum attendere nos ipsos & gregi, in quo nos spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Dei Ecclesiam, quam acquisiuit per sanguinem suum proprium: conuenit & iterum attendere lupos, attendere malos operarios, qui peruersa faciunt, & aduersa loquuntur, vt detrahare semper discipulis domini, & infamare querant, quos corrigere vos & omnes domini sacerdotes summo studio oportet, quia peius malum non est,

quam ut ciues ciuibus inuideant, & sacerdotes vel clerici sacerdotibus vel Pontificibus insidenter, testante etiam veritatis voce: Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei, & qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, melius est, ut suspendatur mola asinaria in collum eius, & demergatur in profundum maris. Et item. Beatus qui non fuerit scandalizatus in me, ille proculdubio scandalizatus est in Deum, qui eius scandalizat Episcopum vel sacerdotem, & multa talia, quae hic non inferuntur, ne nimis proluxa efficiatur epistola. Monetes quoque instruere debetis memoratos vicinos vestros, ut a talibus se subtrahant, & quae illicite contra praefixos fratres egerunt, cito corrigant, & quos nobis inconsultis laeserunt, nobis inconsultis plena satisfactione sanent, & cito reconcilient, si noluerint apostolicae sedis suscipere censuram. Nam si quid fortasse in eis aut contra eos emerferat, nostrum fuerat expectandum, examen, ut nostra (ut semper huic fuit sedi concessum priuilegium) aut condemnerentur auctoritate, aut fulcirentur auxilio. Neque enim suo pro libitu nostra debuerant iura peruadere, absque apostolicae sedis dispositione mandante. A talibus deinceps omnes se abstineant sacerdotes, qui noluerint ab apostolicae petrae, super quam Christus (ut praedictum est) vniuersalem construxit Ecclesiam, cui Episcoporum summa iudicia, atque maiorum causa, sicut paulo superius memoratum est, reseruatae sunt atque soli datae, censura, a sacerdotali honore secludi. Induciae enim accusatis in criminalibus, Episcopis, sex mensium, vel eo amplius si necesse fuerit, concendendae sunt, quoniam & laicis hoc permissum, nullus secularibus imbutus disciplinis, ignorat: quanto magis sacerdotibus, qui superiores esse eis non dubitantur? Habetur quoque in decretis sanctorum patrum sancitum, non fore canonicum, quinquam sacerdotum iudicare vel damnare, antequam accusatores canonicè examinatos, praesentes habeat, locumque defendendi accipiat, id est, inducias Ecclesiasticas ad abluenda crimina, &c. Nec extra propria fiat prouincia primò discussionis accusatio sine apostolica praeeptione, cui in omnibus causis debet reuerentia custodiri, quonia & antiqua docet hoc patrum regula, in qua & imperialia pariter statuta concinunt. Criminum, in quiunt, discussio ibi agenda est, vbi crimen admissum est: nam alibi criminu reus prohibetur audiri, & alibi in canonibus praecipitur, quaecumque negotia in suis locis vbi orta sunt, finienda sunt, & reliqua talia & his similia, salua in omnibus apostolica auctoritate, ut nihil in his definiatur, priusquam ei placere cognoscatur: quia omnes fultos esse oportet, & si quid eis graue intolerandumque acciderit, eius est semper expectanda censura. Neque enim proterue aut stimulo suae cogitationis impulsus (ut saepe actum agnouimus) detrahare aut accusare praesumat quinquam sacerdotum, quia iniuria eorum ad Christum pertinet, cuius vice legatione pro populo, Christi sanguine redempto, funguntur: Causas enim eorum quia dei cause sunt, eius esse iudicio reseruandas, qui valet corpus occidere, & animam mittere in gehennam: qui dicit, mihi vindictam, & ego retribuam: apud quem conscientia nuda est, cui non absconduntur occulta. Instruendi etiam omnes sunt, quonia per nos illis Christus intonuit, non esse ouiu lupi insidias prauidere, sed pastoris. Monet ergo beatus Apostolus Paulus ne de his temere leuiterque praesumatur iudicium, de quibus nemo potest verius vel melius iudicare, quam Deus. Tu inquit, autem, quare iudicas fratrem tuum, aut cur spernis eum? omnes enim stabimus ante tribunal: scriptum est enim, viuo ego dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur Domino, itaque vnusquisque nostrum per serationem reddet Deo. In hoc ergo non sibi quispiam temerarios ausus vsurpat, ut praeter quod ad concordiam pertinet aliud agat, vnde vnitas Ecclesiae sic dissipetur. Non ergo leuiter quisquam assentiat in detractione, vel iudicatione, vel damnatione fratrum maximeque sacerdotum, qui proximiores sunt Deo, & qui proprio ore corpus Christi conficiunt quia ob hoc venit ira Dei in filios diffidentiae, qui Christum persequuntur in suis membris. Nolite effici participes eorum, nec communicetis peccatis talium aut infructuosis verbis illorum: magis autem redarguite talium coetus, qui extendere

A dere moliantur quasi arcum in fratres linguas: Defendite ergo fratres, & omnes monete ut armentur contra fratrum persecutores. Confidimus autem de vobis meliora & viciniora saluti, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia, magistro gentium docente, poterit nos separare a charitate Domini nostri Iesu Christi, quae maxime in sacerdotibus & reliquis perficitur membris eius. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quae magnam habet remunerationem. Ecce enim iudex ante ianuam assidet, coronas hilariter promittens his qui pro eo fratribus auxilium ferunt, & oppressis succurrunt, atque in charitate collaborant. Quod si subtraxerit se quis, non placebit Deo, sed cadit, quia non subleuauit cadentem, sed emarcuit. Non autem sumus subtractionis in oppressionem, sed adminiculi in acquisitionem, & supplementum fratrum. Propter quod assumite armaturam Dei, ut possitis resistere omnibus taliter praesumentibus, & induite vos lorica iustitiae, & calciati pedes in praeparationem Euangelij pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem radicati & fundati, ut id ipsum dicatis omnes: & non sint in vobis schismata, diuidentes corpus Ecclesiae bonum & integrum in tortuosas nouitates. Monet ergo Apostolus non amplius nos inuicem temere iudicare: temere enim iudicat, si quis Episcopum absque sedis Apostolicae auctoritate condemnat, cum ei, ut paulo superius praebatum est, hoc specialiter priuilegium reseruatum sit: sed hoc iudicate magis, inquit, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum: patenter enim his & alijs innumerabilibus decretorum testimonijs omnibus manifestum est, non debere Episcopum damnari, licet eius perscrutetur opinio, donec iudicium de ore nostrae apostolicae auctoritatis, hoc est principis Apostolorum cognoscatur, utpote quoniam solus & pra omnibus creditus est, atque percipere meruit a Rege Regum Christo Deo clauis regni caelorum ad aperiendum fidelibus & beneuolis hominibus in eundem dominum nostrum, & claudendum infidelibus & maleuolis, atque suis sacerdotibus, & sanctae Ecclesiae suo precioso sanguine redemptae impugnatoribus siue nocentibus. Quod utique & nos facere postulauit, non quod noui aliquid nunc imperatur, sed illud quod per desidiam aliquorum aut scienter aut negligenter transgreditur: deinceps obseruetur ab omnibus, ut illa semper quae apostolica & patrum traditione constituta sunt, sub metu irrefragabili auctoritate teneantur. Scriptum namque est in secunda ad Thessalonicenses Epistola, & ad Timotheum Apostolo monente. State, & tenete traditiones vestras, quas didicistis seu per verbum, seu per Epistolam. Item alibi per Prophetam: Expectaui quoque, sicut beatus Esaias intonuit, ut facerent, iudicium, fecerunt autem iniquitatem & non iustitiam, sed clamorem, omnes pios conturbantes: & hoc scire debeant, quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt, licet diuitias bonitatis Dei, & sustentationis, & patientiae ignorantes, quoniam benignitas Dei ad poenitentiam eos adducit: secundum duritiam autem eorum, & cor impoenitens thesaurizat sibi iram in die irae & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundum opera eius. Et alibi scriptum est: Ego sum dominus Deus vester, non facietis iniquitatem, in iudicio non accipies personam hominis, neque mireris vultum potentis, ab omni iniquo verbo recedes, innocentem & iustum non oppugabis, neque interficies: ille proculdubio facit iniquitatem in iudicio, qui ea sibi vindicat, quae ei vindicare non licet. Ideoque huic sanctae sedi concessa sunt. Nullus vsurpare sine eius consultu praesumat, qui non vult, honore ecclesiastico indignus, ut contemptor iudicari. Itaque oportet negligentes propulsare, sed ita ut nocentes non roborentur, & bonos improbis aut insidiatoribus fratrum resistere, ne torpore desidiae oppressi taciturnitatis teneantur obnoxij. Itaque qui potest obuiare, & perturbare peruersos, & non facit, nihil aliud est quam fauere eorum impietati:

nec enim caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. **E** Sitis autem perfecti & integri in eodē sensu, & in eadem scientia firmati, ut per eam vias vestras dirigētes, in eundem inflexibiliter omnibus occurratis oppressis, quia vobis creditur Dominus, ad quem accedentes lapidem viuū ab hominibus quidē reprobātū, & propter talium impietatem, à Deo autem electum, & honorificatum, super quē vos tanquam lapides viuī ædificamini in domū spiritualem, in sacerdotium sanctū, offerentes spirituales hostias ipsi in odorem suauitatis. Gratū enim admodū est sacrificium Domino, oppressis omnibus subuenire, quanto magis illis de quibus ait: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit, &c. Libat quidem Domino prospera, qui ab afflictis & oppressis pellit aduersa. Sed & nunc fratres commendamus vos Deo & verbo gratiæ eius, qui potest perficere, & dare hæreditatem in omnibus sanctificatis. Ipse autem Deus pacis & consolationis, det vobis id ipsum sapere in alterutrum, & in ipso semper & in omnibus, ut vnanimis vno ore, & vno corde honorificetis eum in concordiam & auxilium fratrum, qui potens est confirmare omnes, & consolari secundum Euangelium eius, & iuxta reuelationem mysterij temporibus æternis taciti, patefacti autem per scripturas sanctas, & patrum orthodoxorum doctrinas, secundum præceptum æterni Dei, ad obediendum fidei in omnibus cognitis nobis soli sapienti Deo domino nostro Iesu Christo, cum quo patri & Spiritui sancto, gloria, honor, & imperium, & potestas in secula seculorum. Amē. Dominus vos custodiat dilectissimi fratres in columes semper. Data VII. Nouemb. Flauiano & Stilicone IIII. Conf.

QVOD OMNES DE FILIO DEI ET SPIRITV SANCTO, ET DE VNITATE TRINITATIS MALE SENTIENTES, SIMILES SINT IVDÆIS, & de vnitae Trinitatis.

QUOD si quis patiatur Deum patrem, & Deum Filium, & Deum Spiritum sanctum Deos dici, & non Deum, propter vnam diuinitatem & potentiam quam credimus esse, & scimus, patris & filij, & Spiritus sancti: subtrahens autem filiū, aut Spiritum sanctum, ita solum æstimet esse Deum patrem, dici aut credi vnum Deum, anathematizamus cum omnibus Iudæis: quod nomen Deorum in Angelis, & in sanctis omnibus à Deo est positum & donatum: de patre autem & filio & Spiritu sancto propter vnam & æqualem diuinitatem, non nomen Deorū, sed Dei nobis ostenditur, atq; indicatur, ut credimus: quia in filio & Spiritu sancto solummodo baptizamus, & non in Archangelorum nominibus aut Angelorum, quomodo hæretici, aut Iudæi, aut Gentiles dementes faciūt. Hæc ergo est salus Christianorum, ut credentes Trinitati, id est, patri, & filio, & Spiritui sancto, in veram, solamq; diuinitatem, vnā potentiā & maiestatem & substantiam eiusdem deitatis sine dubio credamus. Dicit quoq; beatus Esaias: Propter Sion nō tacebo, & propter hierusalem non quiescā, donec egrediatur ut splendor iustus eius, & saluator eius ut lampas accendatur. Profecto catholica Ecclesia, quæ vera consistit Sion ciuitas Christi cœlorum regis, per tot annorum spatia expugnata ab aduersantibus verbo fidei, qui neq; Deum timent, neq; hominem reuerentur, sed incassum producentibus pijs & canonicas de hoc verbo doctrinas, dum & aduersis tantisq; quæ in scripto & sine scripto contestationibus inuitati fuissent, corrigere propriam & sepelire hæresim, sicuti & per anteriorem cognitionem luculentius demonstratum est, tam per libellos,

A libellos, quàm per suggestiones reuerendissimorum sacerdotum, & venerabilium Abbatum, Apostolo protestante nobis, hominem hæreticum post primam & secundam correptionem euitare debeamus, scientes, quia subuersus est huiusmodi, & delinquit proprio iudicio cōdemnatus. Nullo modo oportet nos deinceps tacere aut quiescere, ne quoquo modo iniqui iudicemur, odibilem Deo pacem amplectentes: quoniam scriptum est. Zelauit in peccatoribus pacem peccatorum videns: & dicatur etiam de nobis, sacerdotes mei contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea, inter sanctum & prophanum non habuere distantiam, inter pollutum & mundū non intellexerunt, sed confurgere cū Deo, & consistere promptè, induentes arma spiritus aduersus malignantes contra fidem eius, ut probemus spiritus sapienter, id est, verba illorū, si ex Deo sunt. Scriptum est enim in Hieremia: Probato rem dedi te in populo meo robustū, & scies & probabis viam eorū: multum namq; nobis necessaria est vigilantia, & tantum diuinū sapientiæ discretionis, quæ occulta tenebrarum reuelat ad requisitionem huiusmodi rei & scrutationem, quoniā latet quodammodo & absconditur, vixq; cōprehenditur dolosa existēs malitia, pro eo quod sibi pietatem callidè blandiatur, ut valeat scrutantium mentem latere. Quod utique sciens beatus Apostolus ait: Nam huiusmodi pseudapostoli operarij subdoli transfigurant se in Apostolos Christi: sed non mirum, ipse enim Satanas transfiguratur se velut Angelum lucis. Et non mirum, si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiæ, quorum finis secundum opera eorū. Sed & Dominus in hoc præmuniens nos ait: Attendite à falsis Prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, à fructibus eorum cognoscetis eos. Ergo in id ipsum ex toto corde referentes ante omnia super tali quæstione deprecationem, & dicētes cum Dauid: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lucerna pedibus meis verbum tuum domine, & lumen semitis meis: quoniam sicut ait beatus Daniel Propheta, sapientia & fortitudo eius sunt, dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam, ipse reuelat profunda & abscondita, & nouit in tenebris constituta, & lux cum eo est, quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi, & ostendisti mihi quæ rogavi te. Cum ope diuina vniuscuiusq; personæ conscripta per nouitatis commentum accusati sunt, de venerabili nostro scrinio obsecundantibus nobis ordinabiliter offerentibus solertiùs intendamus.

DE CHOREPISCOPIIS, ET QVI IDEM SINT, AVT SI ALI QVID SINT AVT NIHIL.

Dominis venerabilibus fratribus, Prospero Numidiæ primæ sedis Episcopo, Leoni, Reparato, Alexandro, Benedicto, Rufo & omnibus cæteris vbiq; in recta, sancta & apostolica fide consistentibus orthodoxis Episcopis, Damasus.

ICET Fratres charissimi vobis sint nota patrū decreta, mirari tamen nō possumus vestrā solertiam circa instituta maiorū, ut cuncta quæ possunt aliquā recipere dubitationē, ad nos quasi ad caput, ut semper fuit cōsuetudo, deferre nō desinatis, ut inde cupiatis responsa, vnde accepistis institutionē & normā rectè viuēdi. Vnde & vos nō immemores canonū esse recordamur, qui & ipsum fieri præcipiūt, nō ut vobis scientiæ ecclesiasticæ regulæ aliquid desit, sed ut autoritate sedis Apo-

Apostolicæ fultis, in nullo ab eius deuictis regulis. Igitur de Chorepiscopis, de quibus nos consulere, quale sit eorum ministerium, aut quid eis agere liceat aut quam auctoritatem habeant, vel si licet eos fieri an non, quia audiuius eos iam esse prohibitos, aut quid de eis qui iam ordinati reperientur, agendum sit, nil vobis certius respondere videtur, quam olim à prædecessoribus nostris decretum reperimus, vt eis ad veniam nihil prorsus aliud referuetur, quam priuatio sacri ministerij, quod illicitè assumpserunt, quia prohibiti tam ab hac sacra sede quam à totius orbis fuerant Episcopis. Nimis ergo eorum institutio improba, nimis est praua: quia vt hi de summo sacerdotij ministerio aliquid præsumant omni auctoritate caret, & sacris canonibus inuenitur esse contrarium, atque ad totius Ecclesiæ perturbationem superba & superflua tendit elatio, & vacuum est & inane quicquid in prædicto sacerdotij summi egerunt ministerio. Quòd ipsi idem sint, qui & presbyteri, sufficienter inuenitur, qui ad formam & exemplum septuaginta inueniuntur prius instituti: sed quia Deo gratia modò necessarij sicut in primitiua Ecclesia propter studium, quod erga pauperes exigebant, non sunt, & quia illicita præsumebant, & quod agebant, actû non erat, & propterea multi in securitatem lapsi Ecclesiastico fraudabantur & frustrabatur ministerio ideo tam ab hac sancta sede (vt superius memorauimus) quam ab omnibus totius orbis Episcopis à Pontificalibus sunt remoti officijs. Nam vt nobis relatum est, quidam Episcoporum propter suam quietem eis plebes suas committere non formidant, & vt illicita atque prohibita agant, id est, ea quæ solis Pontificibus debentur, sibi vsurpant, & ipsi in sua quiete torpent, & curam sibi à Deo commissam negligunt, cum Dominus dicat: Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis, & vocat eas nominatim, & cognoscit suas, & suæ agnoscunt eum. Et item: Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem, & animam meam pono pro ouibus meis. De mercenario autem, quid ipse dicat, bene nostis, quia videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit & dispergit oues, & reliqua. Pro talibus verò negligitur cura Ecclesiæ, & eius status perturbatur, & ideo sunt prohibiti, in tantum vt si aliqui ex his reperti fuerint, à proprio decidant gradu: illi namq; Episcopi qui talia sibi præsumunt, videntur mihi esse meretricibus similes, quæ statim vt pariunt infantes suos, alijs nutricibus tradunt educandos, vt suam citius libidinem explere valeant: sic & isti infantes suos, id est, populos sibi commissos alijs educandos tradunt, vt suas libidines expleant, id est, vt suo pro libitu secularibus curis inhiant, & quod vniciq; visum fuerit liberiùs agant: pro talibus enim animæ negliguntur, oues pereunt, morbi crescunt, hæreses & schismata prodeunt, Ecclesiæ destruuntur, sacerdotes vitiantur, & reliqua mala proueniunt. Non taliter Dominus docuit, nec Apostoli instituerunt, sed ipsi curam suscipiant, ipsi peragant, & ipsi proprios manipulos Domino representent. Nam & ipse ouem perditam diligenter quæsiuit, ipse inuenit, ipse proprijs humeris reportauit, nosq; id ipsum facere perdocuit. Si ipse pro omnibus tantam curam habuit, ipse docuit, ipse curauit, ipse sanauit, ipse proprijs humeris reportauit, atque in tantum dilexit, vt etiam animam suam multas sustinens iniurias, multa opprobria, multasq; passionis, pro nobis traderet, quid nos miseri & desides dicturi sumus, qui etiam pro ouibus nobis commissis curam impedere negligimus, & alijs eas educandas tradimus? Corrigantur hæc fratres necesse est, quia qui plus laborat, maiorem mercedem accipiet. Nam non amplius quam duos ordines, inter discipulos Domini esse cognouimus, id est, duodecim Apostolorum, & septuaginta discipulorum, vnde iste tertius processerit, funditus ignoramus, & quod ratione caret, extirpare necesse est: quod enim Episcopi non sint qui minus quam à tribus sunt ordinati Episcopis, omnibus patet: quoniam vt bene nostis prohibitum à sacris est patribus, vt qui ab vno vel à duobus sunt ordinati Episcopis, nec nominentur Episcopi. Si nomen non habent, qualiter officium habebunt? Quicquid enim inter Episcopos, aut de rebus ad eos solummodò pertinentibus, egerint, necesse est, vt superius iam prælibatum est, vt irritum fiat, quia quod non habent, dare nequa-

A nequaquam possunt, præsertim cum nullum ex septuaginta discipulis, quorum speciem isti, antequam prohiberentur, vt superius memoratum est, in ecclesia gerebant nil de hoc quod Apostolis eorumq; successoribus specialiter debebatur, legitur assumpsisse, nec in lege Domini quæ Moyse ab ipso domino legitur dictata, de his quæ summis sacerdotibus, id est, Moyse & Aaron, erant specialiter concessa, filij Aaron quicquam præsumant. Nulli enim dubium est, quod Moyse & Aaron soli præcipiente Domino in tabernaculo Dei erigebant altare, soli vngebant, soli sacerdotes sacra vnctione instituebant: & alia quæ ad summum sacerdotium pertinebant, de quibus sufficienter vt in diuinis legitur literis, agebant, quoniam summi Domini sacerdotes erant, sicut de eis scriptum est: Moyse & Aaron in sacerdotibus eius. Sic & modo, quia umbra legis transijt, & lux Euangelij in nos Dei gratia manifeste corruscat, de his quæ in summis sacerdotibus, id est Episcopis, quorum figuram Moyse & Aaron tenuerunt, illi qui septuaginta discipulorum formam gestant, in quorum videlicet typo filij Aaron erant, nihil præsumere debent, sicut nec illi quicquid de summi sacerdotij ministerio attingebant. Nam quod Coepiscopi antequam præfato prohiberentur tenore ad formam septuaginta instituti erant, Canon sufficienter manifestat, vbi ait: Chorepiscopi quoque ad exemplum & formam septuaginta videntur esse, & reliqua. Nec illud prætereundum nobis videtur, quod alibi in canonibus expressum est: Qui in vicis & possessionibus Chorepiscopi nominantur, quamuis manus impositionem Episcoporum perceperint, & vt Episcopi consecrati fuerint, & cætera. Nec ab re dictum perpendo, quanquam manus impositionem Episcoporum perceperint, cum Episcoporum nomen pluralem in se contineat numerum, & apud grammaticos pluralis sit genetiuis: videtur enim mihi quod tunc non ab vno, sed à pluribus ordinabantur, quia nullatenus diceret Episcoporum, si ab vno fieret talium ordinatio, cum Episcoporum pluraliter dictum sit. Cum autem dixit Coepiscopum, profecto villanum voluit intelligi Episcopum: & si villanus, quid agit in ciuitate, cum in vna ciuitate duo omnino prohibeantur esse Episcopi? Et si in villa & in eo loco vbi antea Episcopi non fuerunt, cum & in modica ciuitate, vel in villa, aut castello Episcopus fieri prohibeatur, & in omnibus omnino locis vbi antea Episcopi non fuerunt, ne vilescat auctoritas, & nomen, episcopi fuerint constituti, quid rogo erunt? Ecce nec locus cum ordinatione concordat nec ordinatio cum loco: quoniam si Episcoporum manus impositionem perceperunt, & vt Episcopi sunt consecrati, vbi sunt consecrati? ad villam quia chore villa est apud Græcos. Et qualiter ad villam si nec in castello, aut in modica ciuitate licet fieri, rogo vt promatis: & si promere non potestis, quia scio, per rationem aut plenam auctoritatem minime potestis, digitum ori imponite, & eos omni auctoritate care non dubitate, scilicet quia tria obstant quibus eorum cessatur actio vel institutio vnum quod ab vno Episcopo ordinari solent, in quo eorum ordinatio à canonibus discordat, qui per manus Episcoporum eos institui iubent: Aliud, si à pluribus Episcopis sunt ordinati, & aut in villa, aut castello, seu in modica ciuitate, aut omnino non in eo loco præfixi, quo iuste Episcopi fieri debent, aut dudum non fuerunt, vbi non vilescat auctoritas & nomen episcopi aut si in ciuitate cum altero episcopo, cum vt prædictum est in vna ciuitate duo non debeant consistere Episcopi. Tertium, si absolute fuerint instituti, sicut de quibusdam audiuius, quæ omnia episcopali omnino carent auctoritate, & illud adhuc restat, quod eorum ordo non habet in diuinis literis auctoritatem quia vt præfixum est, ordines sunt duo tantum primi in Ecclesia, Apostolorum & septuaginta discipulorum. Sane si nec Episcopi sunt, quia pro præfatis causis Episcopi esse non possunt, nec presbiteros se nominari volunt, quia amplius esse ambiunt, ac si plus quam septuaginta discipuli fecissent, ad quorum formam, vt paulo superius prælibauimus, hi antequam prohiberentur, à quibusdam stultis, & sua quærentibus & non quæ Christi Iesu, instituebantur, præsumere tentant, & illicita atque prohibita agere præsumunt, nec hoc dici se volunt quod

funt rogo vt manifeste prodatis quid sint, quoniã aut aliquid sunt, aut nihil. Nam E manifeste patet, quoniam Episcopi non sunt, & si Episcopi non sunt & presbiteri esse despiciunt, quid erunt? aut aliquid prorsus erunt, aut nihil: quia nihil potest esse nisi habeat vnde sit, & si non habeat vnde sit, aut vnde originem ducat, nec auctoritatem habet, nec stare rite poterit, quia inane est, & vt destruat & cadat necesse est, quoniã nihil est, & in nihilũ reputabitur. Si vero nihil ex his sunt, quæ superioribus memorauimus, tunc necesse est, vt nihil sint ex his quæ sacerdotibus debentur, & ideo nec in sacerdotali catalogo habeantur, nisi tantum vt primo commemorauimus, vt pro misericordia illis, qui humiliter hoc ferre voluerint, nec amplius ambirent, & per scriptum propria manu subter corroboratum id ipsum confirmauerint, hoc solummodo concedatur, vt inter sacerdotes locum habeant, & ministerio presbyterorum contecti sint, atque mensæ domini tantummodo participes existant. Amplius autem qui ambire voluerint, nec hoc retineant, vt sacerdotes sint, sed omni ecclesiastico funditus priuentur honore. Quod vero eis non liceat sacerdotes consecrare, nec diaconos, aut subdiaconos, nec virgines, nec altare erigere, nec vngere, aut sacrare, nec Ecclesias dedicare, nec chrisma conficere, nec chrismate baptizatorum frontes signare, nec publice quidem in missa quenquam pœnitentem reconciliare, nec formatas epistolas mittere, nec populum benedicere, nec ante Episcopum in baptisterio, aut in sacrario introire, nec præsente Episcopo infantem tingere aut signare, nec pœnitentem sine præceptione Episcopi sui reconciliare, nec eo præsente, nisi illo iubente sacramentum corporis & sanguinis Christi conficere, nec eorum posito populum docere, aut salutare, nec plebem exhortari, quæ omnia solis Pontificibus debere, tam ex superioribus, quam ex alijs patrum constitutis, aut sacris canonibus edocti estis, & si necesse est quibusdam munus scientibus doceri pleniter & instrui possunt, vt per hoc & discretio graduum & dignitatis fastigium summorum Pontificum demonstratur. Similiter & de presbiteris hæc habeantur, & sine iussu proprii Episcopi nil agant, quia quod rarum est, hoc & pulchrius esse videtur: & si nomen vilescit Pontificum, omnis status perturbatur Ecclesiæ. Triplex itaque in hac parte reatus est, quod & prohibita aiunt, & quod sacrum ministerium talis consortij vilitate polluitur, & Episcoporum quantum ad illicitæ usurpationis temeritatem pertinet, iura soluuntur. Quod autem solis Apostolis eorumque successoribus proprii sit officij tradere Spiritum sanctum, liber actuum Apostolorum docet præsertim cum nullus ex septuaginta discipulis, quorum isti in Ecclesia speciem gerunt, legatur donum sancti Spiritus, per manus impositionem (vt prædictum est) tradidisse. Hæc ergo quia omni carent ratione, nullus deinceps usurpet aut consentiat sacerdotum, qui noluerit à nostro sacerdotali collegio separari. Nec quod à nobis extinguitur, & à prædecessoribus nostris ac reliquis, vt dictum est, totius orbis episcopis iam extinctum est, apud aliquos tenebrosis seminetur radicibus, sed quæ male pullulasse noscuntur, radicitus euellantur, ne messes dominicæ vlla corrumpant zizania. Ita enim fructum vberem Domini sacerdotes præstabunt, si ea quæ natam segetem enecare consueuerunt, radicitus amputentur. Cesset ergo tot iudicibus prohibita & damnata præsumptio, nec imitentur summi sacerdotes mulieres meretrices, quæ infantes suos præfata voluptate alijs ad nutriendum tribuunt, sed ipsi Domino suo nutriant, ipsi fructum cum usura reddant, fructuososque manipulos & cum gloria repræsentent. Nam si dominus leprosus inter cæteras ouium suarum curas tetigit & mundauit, cur nos eadem agere dedignamur? aut cur nos ipsi, qui pastorale officium suscepimus, alijs alendas tradimus? maxime cum dominus Petro præceptor nostro dixerit: Si diligis me, pasce oues meas, & multa talia & his similia. Nam benedictio quam prædicti Coepiscopi ante suam prohibitionem per manus impositionem dabant, magis nobis videtur vulnus inferre, quam salutem: & illi qui pontificatus apicem non habebant, quomodo ea quæ non habebant, dare poterant? quoniam nihil danti erat quod ipse possit accipere. Aut quis hominum, licet more hu-

A re humano loquamur, dare potest quod non habet? præsertim cum pontifices non erant ea quæ solis pontificibus debentur, dare non poterant, & propterea magis vulerant capita, quæ per manus impositionem tangebant, cum ea quæ eis collata non erant, per aliquam benedictionem darent. & ideo quicquid ex supradictis ministerijs pontificalibus præsumebant irritum erat, & nihil tactis perficiebant, sed magis iuxta Prophetam maledictionem pro benedictione, si ratum est dicere, conferebant. Quapropter per illicitam manus impositionem, vt paulo superius prælibauimus, vulneratum caput illi, qui videbantur aliquid accepisse, habebant. Et vbi vulnus infixum est, necesse est medicinam adhibere, qua infixa sanetur macula: id est, reiterari necesse est, quod legitime actum, aut collatum minimè approbatur, si perfectum esse debeat. Nam quomodo honorem possit retinere qui ab illo accepit, qui potestatem dare legitime non habuit, inuenire non possum: cum ille qui honorem Pontificalem non habuit, pontificalia non potest iura tribuere, nec hoc sibi poterant vindicare, cuius capaces per hoc, quod illis obstiterat, non fuerunt. Huius ergo discussionis curam nobis specialiter vindicantes: ita misericordiam rogamus, vt si qua forsitan his commissa sunt, corrigantur, ne talia liceat ultra committi, & ne qua excusatio de ignoratione nascatur: quia vt nobis gratulationem facit Ecclesiarum status salubri dispositione attributus, vel adornatus, ita non leui nos mœrore contristat quoties aliquid contra instituta canonum vel Ecclesiasticam disciplinam præsumpta, aut commissa cognoscimus: quæ si non qua debemus vigilantia reseceamus, illos qui nos speculatores esse volunt, excusare non possumus, si eius Ecclesiam quæ nobis generaliter commissa est, in quantum præualemus puram à tam illicitis superstitionibus non custodiamus: quia non aliter vnus grex, & vnus pastor sumus nisi quemadmodum Apostolus docet id ipsum dicamus omnes: simus autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sapientia. Nec aliter veri discipuli Domini erimus, nisi radicem amaritudinis sursum germantem, sicut hæc vt asseritis modo facit, ne nocere valeat, vt Episcopale ministerium vilescere faciat per eorum negligentiam id est, omnium sacerdotum qui euellere mala, & meliora plantare, sunt ab eo præpositi, vnusquisque pro viribus extirpare festinet, & ipse qui pro suis ouibus est æterno iudicium redditurus, eas fouere & educare decertet. Si Domini desideramus esse discipuli, ipsius imitetur vestigia, vt de nobis dicatur. Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & voco eas nominatim, & cognoscunt me meæ, & reliqua. Et iterum monente dominicæ vocis imperio, quo beatissimus Apostolus Petrus tria repetitione mysticæ sanctionis imbuitur, vt Christi oues, qui Christum amat diligenter, & cum magna cura pascat, quoniam ipsius sanctæ sedis, cui per abundantiam diuinæ gratiæ præsumus, amore & reuerentia coartamur, vt tantæ superstitionis, quæ nulla (vt supra dictum est) fulcitur auctoritate, periculum quantum possumus declinemus, ne beati magistri nostri, & summi Apostoli dilectio, qua se amatores Dei esse testatus est, vana inueniatur in nobis: quoniam omnis negligenter pascens totiens sibi commendatum dominicum gregem conuincitur summum non amare pastorem, nec eius se velle discipulum fieri, cuius exempla negligit imitari: nam gratia prorsus maior acquireretur, si de commissis ouibus lucrum offerat Domino sollicitudo pastoris. Nam & beatum Iacob, qui pro vxoribus diu seruierat, dixisse meminimus: Viginti annis fui tecum, oues tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi, nec captum à bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam, & quicquid furto perierat, à me exigebas, die nocteque æstu vrebam & gelu, fugiebat somnus ab oculis meis. Si ergo laborat & vigilat, qui pascat oues Laban, quanto labore quantisque vigilijs debet intendere, qui pascat oues dei. Sed in his omnibus ipse nos instruat, qui pro suis dedit ouibus animam, & adiuuet nos vt de his qui nobis commissi sunt, fructum multiplicem ac mensuram superfluentem ad æterna gaudia reportare concedat, tantusque vos beati Petri Apostolorum principis amor incendat, vt in ouili ipsius, cui omnes creaturæ sunt traditæ,

omnes taliter errantes, & illicita atque prohibita praesumentes, sanctis vestris studijs E summo redintegrare cum desiderio festinetis, qualiter animae precioso Christi sanguine redemptae eorum non pereant deceptione. Restat enim quod per ostium hi nequaquam subintrarunt, quia non habebant ostium per quod ingrederetur: quia ut dictum est, si nec Episcopi sunt, & plusquam presbyteri esse ambiunt, per quod ostium intrabunt? cum hi tantum duo ordines in Ecclesia leguntur, nec amplius ad pastorale officium aliquod patet ostium per quod pastor intret. Audite fratres non me, sed ipsam dicentem veritatem. Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, hic fur est & latro, & reliqua. Cum etiam egregius praedicator dicat: Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est. Cum praedicta duo fundamenta in Ecclesia tantum inueniantur posita, quicquid amplius positum in his inuenitur, stare nullatenus poterit, & ideo cum omnibus suis fundamentis & actionibus, atque radicibus, ut euellatur necesse est, ita ut amplius pullulare nec germinare valeat. Non ergo generet, & non faciat vobis fratres totiens repetita locutio fastidium, quia summa necessitas est, ut saepius prohiberi quod totiens a vobis, ut cognouimus, illicite usurpatur, & quoniam veritas saepius exagitata magis splendescit ut lumen, & quod totiens repetendo admonetur, nimis usurpatur. Super his enim multa iam ab antecessoribus nostris dicta sunt, a quibus ipsi sicut nunc a nobis, ita olim ab eis damnata & prohibita sunt. Ideo saepius repetentes omnes monemus, ut vitetur huiusmodi, & a talibus se abstineant, qui noluerint vna cum eis a sacerdotali ministerio: ut rebelles fieri alieni: quod ita demum probare poterimus, si tales extirpare, & non eis fauere decertaueritis: & ita in postmodum de tali re querela cessabit, quia contumeliae studio fit, quicquid interdictum totiens usurpatur. Omnia haec decretalia & cunctorum decessorum nostrorum constituta, quae de Ecclesiasticis ordinibus & canonum promulgata sunt disciplinis, ita vobis & omnibus Episcopis ac cunctis generaliter sacerdotibus custodiri debere mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari, quoniam occurreret veritas, si falsitas displiceret: & merito nos qui summa Ecclesiae tenere debemus gubernacula, causa respicit, si silentio faueamus errori. Data Calen Iunij, Libio & Theodosio IIII. CC Consulibus.

DE SACERDOTIBVS QVI DE ECCLESIS
SUIS AD ALIAS MIGRANT
ECCLESIAS.

¶ S autem sacerdotes qui de Ecclesijs suis ad alias migrauerunt, tandiu a communione nostra habemus alienos, quandiu ad eas redierint ciuitates, in quibus primum sunt constituti: quoniam si alius alio transmigrante in locum viuentis ordinatus est, tandiu vacet sacerdotij dignitate, qui suam deseruit ciuitatem, quandiu successor eius quiescat in Domino,

EPISTO-

A EPISTOLA DAMASI ET
EPISCOPORVM, QVI AD EVM
IN ROMANAM VRBEM EX ITALIA
ET GALLIA CONVENERANT.

Damasus & caeteri Episcopi Romae congregati, dilectissimis fratribus in Illyrico constitutis, Episcopis in Domino Salutem.

B REDIMVS sanctitatem vestram, fidem in Apostolorum eruditione fundatam tenere, & hac populis vniuersis exponere, quae videlicet a constitutis patrum nulla ratione dissentit, per quos iustum est caeteros erudiri: sed relatione Gallicanorum & venerandorum fratrum, quosdam haesibus fauere cognouimus, quod malum non solum cauere debet Episcopi, sed etiam reluctari contra ea quae gesta sunt imperitia aut simplicitate quorundam prauis interpretationibus deceptorum. Varijs ergo doctrinis non decet labefactari, sed magis patrum nostrorum laborare sententijs Auxentij ergo Mediolanum praecipue in hac causa damnatum esse liquet: Vnde iustum est vniuerso Romanorum orbe doctores legis, ea quae legis sunt sapere, & non fidem doctrinis varijs maculare. Itaque dum primum haereticorum coepisset nequitia pullulare, sicut etiam nunc blasphemia pullulare patet Arianorum, tunc patres nostri trecenti decem & octo electi, habito tractatu in vrbe Nicena, hunc murum fortissimum contra arma diabolica statuerunt, & hoc remedio venena mortifera sunt depulsa, ut pater & filius vnius diuinitatis, vnius virtutis, vniusque magnitudinis debeat credi, vniusque essentiae siue substantiae, simul & spiritus sanctus. Aliter enim sapientes alienos esse a nostra communione iudicauerunt. Quem terminum salutarem adorabilemque deliberatione corrumpere quidam alijs cogitationibus, atque temerare voluerunt, sed in ipso principio ab his ipsis, qui in Arimino reuocare, aut retractare compellebantur, usque ad hoc causa correpta est, ut confiterentur alia sibi circumuentione subreptum, aut certe, quia non intellexerunt patrum sententiae in Nicena constitutae hoc esse contrarium: neque enim praedictum aliquod fieri potuit, per numerum Arimino congregatum, quando constat neque Romanum Episcopum, cuius ante omnia decebat eos expectare decretum, neque Vincentium qui tantis annis Episcopatum inuiolabiliter custodiuit, neque alios talibus praebuisse consensum, maxime dum (sicuti praediximus) isti ipsi, qui per conuentionem declinasse videbantur, ipsi denuo videntes meliori consilio haec sibi displicere testati sunt. Perspicit itaque vestra salubritas hanc solum fidem, quae Nicenae Apostolorum auctoritate fundata est, esse perpetua firmitate seruandam, & simul orientales hoc facere nobiscum, qui se catholicos esse cognoscunt, occidentales etiam gloriari. Credimus autem languentes in isto conamine non tarde a nostra separandos esse communione, & ab eis Episcopatus nomen auferri, quatenus populi eorum liberari errore respirent. Nullo enim modo a deceptione poterunt corrigere populum, qui deceptionis laqueo detinentur. Concordet etiam cum omnibus Dei sacerdotibus etiam charitatis vestrae sententia, in qua vos fixos ac firmos existere iudicauimus. Si ergo nos vobiscum recte credere debemus, vestrae nos charitatis literis laetificate reciprocis. Valete fratres charissimi. Data xvii. Calend. Nouembris, Sirio, & Ardabure IIII. CC. consulibus.

Aaa 3 EPISTO.

EPISTOLA DAMASI AD EPISCOPOS ITALIAE.

Vniuersis Episcopis per Italiae prouincias constitutis, Damasus Episcopus in Domino salutem.

PT AVERAM dilectissimi pro nostri charitate collegij omnes Domini sacerdotes sicut in primitiua fuit Ecclesia, unū esse cor, & animam vnam, atque in vna deuotione persistere, nec quemquam sacerdotum gratia, aut formidine secularium deprauari, aut à via veritatis quoquo modo abscedere. Sed quia multa quæ corrigi possunt, proueniunt, exuperat culpas delinquentium misericordia Dei, atque ideo suspenditur ultio, vt possit locum habere correctio. Relatum est enim ad sedem Apostolicam vos accusationes fratrum per scripta suscipere absque legitimo accusatore: quod deinceps in omni orbe terrarum fieri Apostolica auctoritate prohibemus, & quod nuper factum est absque vlla retardatione corrigere rogamus, nec vnquam prius per scripta eorū, qui accusantur causam discutere, nisi per querelarū institutiones vocati canonicè ad synodū veniāt, & præsens per præsentem agnoscat veraciter, & intelligat quæ ei obijciuntur: Quod bene & per sapientiam Salomonis dicitur: Antequam scruteris ne reprehendas, intellige prius & tunc increpa, antequam audieris ne respondeas. Et licet apertissima sit contrariorum reprehensio, veruntamen oportet his, qui elati sunt ad eorum examinationem, ordinem seruari ab his qui secundum Deum perscrutari deputati sunt, quatenus ita cum operatione cooperante inueniamus, & confessorem Deum qui dicit: Vbi duo sunt vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Nam & Dominus noster Iesus Christus Iudam furem esse sciebat, sed quoniam non est præsentialiter accusatus, ideo non est eiectus. Nec vos vllō modo agere oportet, quod ille noluit facere: leges enim seculi accusatores præsentes exigunt, & non per scripta absentes. Vnde canonica patrum constituta non semel, sed sæpissimè clamant, nec accusationes, nec testimonia vlla per scripta posse proferri, nec de alijs negotijs quicunque testimonium dicant, nisi de his quæ sub præsentia eorum esse noscuntur. Similiter & qui alium accusare elegerit, præsens per se & non per alium accuset, scripture videlicet præmissa: neque vllus vnquam iudicetur, antequam legitimos accusatores præsentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandum quoque est, ne ita quisquam subrepat, faciatque citius quod non licet. Omnipotens Deus hæc vos & cuncta diuina mandata & Apostolica præcepta custodientes, in cunctis actibus vestris cœlestis brachij exhibitione protegat, atque ad cœlestis remunerationem patriæ cum multiplici animarum fructu perducatur. Amen. Data III. Idus Aprilis, Siritio & Ardabure IIII. CC. consularibus.

EPISTO-

EPISTOLA CONCILII CARTHAGINENSIS AD INNOCENTIVM PAPAM.

Domino beatissimo & honoratissimo fratri Innocentio vniuersalis Ecclesiæ Papæ, Aurelius, Numidius, Rusticianus, Fidentius, Euagrius, Antonius, Palatinus, Adeodatus, Vincētius, Publianus, Theasius, Tutus, Pānonius. Victor, Restitutus, alius Restitutus, Rusticus, Fortunatianus, Ampelius, Auinius, Felix, Donatianus, Adeodatus, Octavius, Serotinus, Maiorinus, Porturianus, Crispolis, Victor, alius Victor, Leutius, Marinus Fructuosus, Faustianus, Quoduultdeus, Candorius, Maximus, Magarius, Rusticus, Rufinianus, Proculus, Thomas, Ianuarius, Octavianus, Prætextatus, Sixtus, Quoduultdeus, Pentadius, Cyprianus, Seruilius, Pelagius, Marcellus, Venantius, Didymus, Saturninus, Bazecenus, Germanianus, Germamenus, Iuuentius, Maiorinus, Iuuentius, Candidus, Cyprianus, & Aemilianus Romanus, Aphricanus, & Marcellinus, qui in Concilio Ecclesiæ Carthaginensis affuimus.

VM ex more ad Carthaginensem Ecclesiam solenniter veniremus, atque ex diuersis causis congregata ex nobis synodus haberetur, compresbyter noster Orosius nobis literas sanctorum fratrum, & confacerdotū nostrorū dedit Aurothi & Lazari, quarum formam his constituimus esse subdendam. His ergo lectis Pelagium & Cœlestium auctores nefarii prorsus & anathematizandi ab omnibus nobis erroris aduertimus. Vnde factum est, vt recensendum petere-mus, quid ante quinquennium super Cœlestij nomine hic apud Ecclesiam Carthaginensem fuerit exagitatam. Quo recitato, sicut ex subditis aduertere poterit sanctitas tua, quamuis iudicatio manifesta constaret: quia in illo tempore Episcopali iudicio excisum hoc tantum vulnus ab Ecclesia videretur, nihilominus tamen id communi deliberatione censuimus, vt huiusmodi persuasionis auctores, quanuis & ad presbyterium idem Cœlestius postea peruenisse dicatur, nisi hi apertissimè anathematizauerint, ipsos quoque anathematizari oportet, vt si ipsorū non potuerit, saltem eorum qui decepti sunt ab eis, vel decipi possunt, cognita sententia quæ in eos lata est, sanitas procuretur. Hoc itaque gestum Domine frater sanctæ charitati tuæ intimandum duximus, vt statutis nostræ mediocritatis, etiam Apostolicæ sedis adhibeatur auctoritas, pro tuenda salute multorum, & quorundam etiam peruersitate corrigenda. Id enim agunt isti damnabilibus disputationibus suis, vt nō defendendo, sed potius in sacrilegam superbiam extollendo liberum arbitrium, nullum relinquunt locum gratiæ Dei, qua Christiani sumus, qua & id ipsum nostræ voluntatis arbitrium verè sit liberum, dum à carnalium concupiscentiarum dominatione liberatur, dicente Domino: Si vos filius liberauerit tunc verè liberi eritis. Quod auxilium fides impetrat, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Isti autem asserunt (sicut à fratribus qui eorum libros legerunt, cognouimus) in eo Dei gratiam putandum, quod talem hominis instituit creauitque naturam, quæ per propriam

voluntatem legem Dei possit implere, siue naturaliter in corde conscriptam, siue in E
literis datam: eandem quoque legem ad gratiam pertinere, quod illam Deus in adiu-
torium hominibus dedit. Illam vero gratiam, qua, ut dictum est, Christiani sumus
cuius Apostolus praedicator est, dicens: Condelector enim legi Dei secundum inte-
riorem hominem, video autem, aliam legem in membris meis repugnantem legi men-
tis meae, & captiuam me in lege peccati, quae est in membris meis, miser ego ho-
mo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum Do-
minum nostrum: nolunt omnes cognoscere omnino, nec aperte quidem oppugna-
re audet. Sed quid aliud agunt cum hominibus animalibus non percipientibus quae
sunt spiritus Dei? persuaderi non cessant ad operandam perficiendamque iustitiam
& Dei mandata complenda solam sibi humanam sufficere posse naturam, non attē-
dentes quod scriptum est: Spiritus adiuuat infirmitatem nostram: & non volentis
neque currentis, sed miserentis est Dei: & quod vnum corpus sumus in Christo Iesu
singuli autem alter alterius membra, habentes dona diuersa secundum gratiam, quae
data est nobis: & gratia Dei sum id quod sum, gratia eius in me vacua non fuit, sed
plus omnibus illis laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum: & gratias ago
Deo, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum, quia ido-
nei non sumus aliquid cogitare, quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex
Deo est: & habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, ut eminentia sit: virtutis Dei
& non ex nobis, & innumerabilia de scripturis omnibus si colligere volumus, to-
mus non sufficit, & veremur, ne apud te tempora ista commemorando, quae maio-
re gratia de sede apostolica praedicas, inconuenienter facere videamur, sed ideo faci-
mus, quia in eo quod infirmiores sumus, quaque versus quisque nostrum verbum
Dei praedican-do putatur attentior, crebrius eos patimur in nos audacius infurgen-
tes. Si ergo Pelagius Episcopalis gestis, quae in oriente confecta dicuntur, omnia
tuae venerationi iuste visus fuerit absolutus: error tamen ipse & impietas quae iam
multos assertores habet, per diuersa dispersos, etiam apostolicae sedis auctoritate ana-
thematizanda est. Consideret enim sanctitas tua, & pastoralibus nobis compati-
tur visceribus, quam pestiferum & exitiale ouibus Christi, quod istorum sacrilegas
disputationes necessario sequitur, ut nec orare debeamus, ne intremus in tentatio-
nem: quod Dominus discipulos monuit, & posuit in oratione quam docuit, ut non
deficiat fides nostra, quod pro Apostolo Petro serogasse ipse testatus est. Si enim
possibilitate naturae, arbitrio voluntatis in potestate sunt constituta: quis non ea vi-
deat inaniter a Domino peti, & fallaciter orari, cum orando poscuntur, quae natura
iam ita conditae sufficientibus viribus obtinentur? nec debuisse dicere Dominum Ie-
sum Christum, vigilate & orate, sed tantummodo vigilate, ut non intretis in tentati-
onem: nec beatissimo Petro primo Apostolorum, rogavi pro te, sed moneo te, vel
impero ac praecipio, ne deficiat fides tua. Contradicitur enim istorum contem-
ptione benedictionibus nostris, ut incassum supra populum dicere videamur, quic-
quid eis a Domino praecatur, recte ac pie viuendo illi placent vel illa quae pro fide-
libus precatur Apostolus dicens: Flecto genua mea ad patrem Domini nostri Iesu
Christi, ex quo omnis paternitas in caelo & in terra nominatur, ut det nobis secun-
dum diuitias gloriae suae virtutem, corroborari per spiritum eius. Si ergo voluerimus
benedicendo super populum dicere, da illi virtutem Domine corroborari per spiri-
tum tuum, istorum nobis disputatio contradicit, affirmans liberum negari arbitri-
um, si hoc a Deo poscitur, quod in nostra potestate est: virtute enim corroborari si
volumus, inquit, possumus ea possibilitate naturae, non misericordia quam nunc ac-
cipimus, sed quam cum crearemur accipimus. Paruulos etiam propter salutem quae
per saluatorem Christum datur, baptizandos negant, sic eos mortifera doctrina in
aeternum necant, promittentes etiam si non baptizantur, habituros vitam aeternam:
nec pertinere ad eos de quibus Dominus ait: Venit enim filius hominis quaerere &
saluare quod perierat: quia inquit, isti non perierant, nec est quod in eis saluetur
vel tan-

A vel tanto precio redimantur, quia nihil est in eis vitiatum, vel tenetur sub diaboli po-
testate captiuum, nec pro eis fusus esse sanguis in remissionem legitur: Quamquam
per baptismum Christi etiam paruulorum dicant fieri redemptionem, Libello ve-
ro suo Coelestius in Carthagenensi Ecclesia iam confessus est. Sed multi eorum, qui
perhibentur esse vel fuisse discipuli, haec mala quibus fundamenta Christianae fidei
conantur euertere, quacunque possunt astutia affirmare non cessant: unde etiam si
Pelagius Coelestiusque correcti sunt, vel ista nunquam sensisse sed dicunt, & quacun-
que scripta contra eos prolata fuerint sua esse negabunt: nec est, quemadmodum de
de mendacio conuincantur: generaliter tamen quicumque dogmatizat, & affirmat
humanam sibi ad vincenda peccata & Dei mandata facienda, sufficere posse natu-
ram, & eo modo gratiae Dei, quae sanctorum euidentius orationibus declaratur, ad-
uersarius inuenitur: & quicumque negat paruulos per baptismum Christi a per dica-
tione liberari, & salutem percipere sempiternam, anathema sit Quaecunque autem
B alia eis obijciuntur, non dubito venerationem tuam cum gesta Episcopalia perspe-
xerit, quae in oriente eadem causa confecta dicuntur, id iudicaturam, unde omnes in
Dei misericordia gaudeamus. Ora pro nobis Domine beatissime Papa.

INNOCENTII PAPAE EPISTOLA AD CONCILI- VM CARTHAGINENSE.

Innocentius Aurelio & omnibus sanctis Episcopis, & caeteris
qui in concilio Carthagenensi affuerunt Ecclesiae dilectissimis
fratribus in Domino Salutem,

C **N**QVIRENDO de his rebus, quas omni cum sollicitudine
debet a sacerdotibus, maxime a vero iustoque & catholico
tractari Concilio, antiquae traditionis exempla seruantes,
& Ecclesiasticae memores disciplinae, nostrae religionis vigo-
rem mentis non minus nunc in consulendo quam antea cum
pronunciaretis, vera ratione firmatis, qui ad nostrum refe-
rendum approbatis esse iudicium, scientes quod Apostoli-
cae sedi (cum omnes hoc loco positi ipsum sequi desidere-
mus Apostolum) debeat, a quo ipse Episcopatus & tota auctoritas huius nomi-
nis emerfit. Quem sequentes cum mala tam damnare cauemus, quam probare lau-
danda, vel id vero quod patrum instituta sacerdotali custodientes officio non cense-
tis esse calcanda, quod illi non humana, sed diuina decreuere sententia, ut quicquid
D quanuis de disiunctis remotisque prouincijs cogeretur, non prius ducerent finien-
dum, nisi ad eius sedis notitiam perueniret, ut tota huius auctoritate iuxta quae fue-
rit pronuntiatio firmaretur, indeque sumerent caeterae Ecclesiae, velut de natali
suo fonte aquae cunctae procederent, & per diuersas totius mundi regiones puri ca-
pitis incorrupti maneret, quid praecipere, quos abluere, quos veluti in caeno immu-
dabili fordidatos mundis digna corporibus vnda vitaret. Gratulor igitur charissimi
fratres quod per fratrem & Coepiscopum nostrum Iulium literas ad nos destinastis, &
cum pro illis cura geritis quibus praesidetis Ecclesijs, sollicitudinem vestram pro omnium vti-
litate monstratis, & per cunctas totius orbis Ecclesias omnibus vna quod profit decer-
nedum esse deposcitis, ut suis constabilitate regulis Ecclesiae, & hoc quod illis caueat, pro-
nuntiationis iuste firmata decretalibus petere non possit qui peruersis instructi verbo-
rum argutijs, sub imagine catholicae fidei disputantes velut pestiferum exhalantes virus &
ut hominum recte sentiendum in deteriore parte corda corrumpant tutam veri dogmatis que-
runt

runt euertere disciplinam. Sanandum ergo celerius, ne longius execrandus animis **E** morbus inferpat, ut si medicus cum viderit huius terreni corporis aliquem esse languorem, magnum suae artis aestimat documentum, si cito quis illius interuentu desperatus euadat: vel cum post se putre vulnus aspexerit, adhibet fomenta vel caetera quibus illud possit, quod natum fuerat vulnus obduci ac si id manens sanari non poterit, ne corpus reliquum, sua tabe corrumpat, ferro amputet quod nocebat, quod reliquum, integrum & seruet intactum. Praecidendum ergo, id est, quod velut puro sanoque nimium corpori vulnus obrepit, ne cum tardiùs abstergitur, in ipsis penè visceribus huius mali non hauriendi post sentina confidat. Nam quid nos de his post haec rectum mentibus aestimemus, qui sibi se putant debere quod boni sunt, nec illum considerant, cuius quotidie gratiam consequuntur? Sed iam isti qui tales sunt, nullam Dei gratiam consequuntur, qui sine illo tantum assequi se posse confidunt, quantum vix illi qui ab illo postulabant, & accipiunt, promerentur. Quid enim tam iniquum esse potest, tam barbarum, tam totius religionis ignarum tam **F** Christianis mentibus inimicum, quam huic denegare debere, quicquid in quotidiana gratia consequeris, cui te ipse confiteris debere quod natus es? Ergo eris tibi in prouidendo praestantior quam potest is esse, qui te ut esses effecit? Et cum te putes ei debere quod viuis, quomodo te non putas illi debere quod non quotidianam eius consequendo gratiam taliter viuis? Et qui nos adiutorio negas indigere diuino, quasi ex nostra possibilitate ex toto perfectos, quomodo adiutorium in nos cum tales à nobis etiam esse possumus, prouocamus? Qui enim adiutorium Dei negat, vellem interrogare quid dicat, nos non te mereri, an illum hoc non posse praestare, an nihil esse propter quod vnusquisque hoc debeat postulare? Possit hoc Deum opera ipsa testantur. Adiutorio quotidiano nos egere, negare non possumus: hoc enim seu bene viuimus, prouocamus, ut melius sanctiusque viuamus, seu prauè sentientes à bonis auertimur, ut ad rectam redeamus viam eius auxilio plus egemus. Nunquid tam mortiferum, tam praecipitium videatur ad casum, tam expositum ad omnia pericula, si hoc solum nobis putantes posse sufficere, quod liberum arbitrium cum nasceremur, accepimus? Ultra iam à Domino nihil quaeramus, id est, auctoris nostri obliti eius potentiam, ut nos ostendamus liberos, abiuremus, quasi iam amplius quod dare possit, non habeat, qui te in tuo ortu liberum fecit, nescientes quod nisi magnis precibus gratia in nos implorata descendat, nequaquam terreni & mundani corporis vincere conemur errores, cum pares nos ad resistendum non liberum arbitrium, sed Dei solius facere possit auxilium. Nam si ille clamat adiutorio sibi opus esse diuino, qui dignè hoc non quaereret, sicubi liberum arbitrium plus prodesset: quippe cum vir beatus & iam electus à Domino nihil egerit, tamen ita Dominum deprecatur postulans, Adiutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus. Nos nobis liberum arbitrium, ille Dominum postulat adiutorem. Quod nati sumus, posse sufficere nobis, dicimus: ille Deum ne derelinquatur, exorat. Nonne rogo manifestè discimus quod oremus, cum ille tantopere beatus (sicut supra diximus) vir, ne despiciatur exoptat: illi enim necesse est ista **H** arguant, qui illa confirmant. Dauid enim orationis ignarus, & suae naturae nescius accusetur, qui cum sciat tantum in sua natura esse adiutorem sibi Dominum, & assiduam adiutorem, nec illi sufficit assiduam, sed ne aliquando illum despiciat, orationibus protinus exoptat, & per corpus omnis psalterij hoc & praedicat, & clamat. Si ergo hoc ille ita magnum scit, ut assiduè diceret, ita necessarium confessus est ut doceret: quemadmodum Pelagius Coelestiusque, seposita omni responsione psalms, talique abdicata doctrina suasuros se aliquibus esse confidunt, nos adiutorium Dei nec debere quaerere, nec egere, cum omnes sancti nihil se sine hoc agere posse testantur? Libero enim arbitrio olim ille peruersus, dum suis inconsultis vitur bonis cadens in praeruaricationis profunda, demersusque, nihil quemadmodum exinde surgere posset, inuenit, suaque, in aeternum libertate deceptus, huius ruinae iacuisset oppressus,

A oppressus, nisi eum post Christi per suam gratiam reuelasset aduentus, qui per nouam regenerationis purificationem praeteritum omne vitium sui baptismatis lauacro purgavit, & eius confirmans statum, quo rectius constabiliusque procederet, tamen suam gratiam in posterum non denegauit. Nam quamuis hominem redemisset à praeteritis ille peccatis, tamè sciens iterum posse peccare, ad reparationem sibi, quemadmodum posset illum & post illa corrigere, multa seruaui. Quotidiana praestat ille remedia, quibus nisi freti confisi que nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores. Necesse est enim ut quo auxiliante vicimus, eo iterum non adiuuante vincamur. Sed possem plura dicere, nisi vos constaret cuncta dixisse. Quisquis ergo huic assentiens videtur esse sententiae, qua dicat, adiutorio nobis non opus esse diuino, inimicum se catholicae fidei & Dei beneficio profitetur ingratum. Nam nec nostra communione sunt digni, quam praedicando taliter polluerunt. Sic enim sua sponte dum sequuntur illa quae dicuntur, longius à vera religione fugerunt. **B** enim hoc totum in nostra professione consistat, quotidianisque precibus nihil agamus, nisi quemadmodum Dei misericordiam consequamur quemadmodum ferre possumus ista iactantes? Quis rogo tantus illorum pectora error obcaecat, ut si ipsi nullam Dei gratiam sentiunt, quia nec digni sunt, nec merentur, nec de alijs considerant, quid quotidie singulis gratia diuina largiatur? Sunt quidem isti omnes caecitate dignissimi, qui nec hoc sibi reliquerunt, ut se auxilio credant euocari ab erroribus posse diuino. Negantes enim Dei adiutorium, non alijs, sed sibi hoc penitus abstulerunt, qui euellendi sunt longius & ab Ecclesiae procul remouendi visceribus, ne diutius multa occupans insanabilis post error increpescat. Si enim diu fuerint sub hac impunitate seruati, necesse est multas in hac sua prauitate mentes inducant, decipiantque innocentes vel potius imprudentes, qui fidem catholicam non sequuntur: putabant enim eos rectè sentire, quos adhuc vident in Ecclesia perdurare. Separatur ergo à sano corpore vulnus insanum, remotoque morbi saeuientis afflatu, cautius quae sunt sincera perdurent, & grex purior ab hac mali pecoris contagione purgetur. Sic totius corporis illibata perfectio, quam vos sequi & tenere hac in illo pronuntiatione cognouimus, & vnà vobiscum pari assensione seruamus. Qui si tamen aliquando in se Dei adiutorium, quod hucusque negauerunt, prouocauerint, & opus eius sibi auxilio esse cognouerint, ut de hac labe in qua sui cordis incuruatione corruerant, liberentur, & quasi in lucem de foeda tracti caligine, remotis abdicatisque omnibus quibus totus, ne verum aspiceret, foedabatur & calligabat aspectus, damnent haec quae hucusque senserunt, & aliquando animum rectis disputationibus commodantes, ab hac aliquantulum labe correcti, veris se sanandos consilijis tribuant atque submittant. Quod si fecerint, erit in potestate Pontificum istis aliquatenus subuenire, & talibus aliquam curam praestare vulneribus, quam solet lapsis cum respuerint & Ecclesia non negare, ut à suis praecipitijs intra ouile Domini redigantur, ne foras praesenti & tanto praesidio à fide munitionis exclusi, periculis **D** omnibus exponantur, deuorandi luporum dentibus atque vexandi, quibus obistere hac qua illos in se irritauerant doctrinae peruersitate non possunt. Sed talibus vestris monitis, & sic satis abundantibus nostrae legis exemplis probatur esse responsum, nec quicquam superesse dicimus quod dicamus, cum nihil praetermissum à vobis, nihil constat esse suppressum, quo illi refutati & penitus cognoscantur esse conuicti. Ideo à nobis testimonia nulla ponuntur, quia & his plena relatio est, & satis constat ut doctissimos sacerdotes cuncta dixisse, nec decet credere vos aliquid quod ad causam possit sufficere praeterisse. Bene valete fratres in Domino charissimi.

EPISTO-

EPISTOLA CONCILII MILEVITANI AD INNOCENTIVM PAPAM.

Domino beatissimo meritoq; venerabili, & in Christo venerando Papæ Innocentio Siluanus Ienex, Valentinus, Aurelius, Donatus, Restitutus, Lucianus, Alippius, Augustinus, Placentius, Seuerus, Fortunatus, Possidius, Nouatus, Secundus, Laurentius, Leo, Faustianus, Cresconius, Lucius, Honorius, Adeodatus, Processus, Secundus, Felix, Asiaticus, Rufinus, Faustinus, Malchus, Licorius, Fortunatus, Donatus, Pontianus, Saturnius, Cresconius, Lucius, Honorius, Seruius, Therenius, Cresconius, Speratius, Quadratus, Lucillus, Sabinus, item Sabinus, Cresconius, Victor, Honoratus, Donatus, Petrus, Præsidius, Cresconius, Lampadius, Delphinus, ex concilio Mileuitano in Domino Salutem.

VIA te Dominus gratiæ suæ præcipuo munere in sede apostolica, talemq; nostris temporibus præstitit, vt nobis potius ad culpam negligentiae valeat, si apud tuam venerationem, quæ pro Ecclesia sunt suggerenda tacuerimus, quam ea tu possis vel fastidiosè vel negligenter accipere, magnis periculis infirmorum membrorum Christi pastorem diligentiam quæsumus adhibere digneris. Noua quippe hæresis & nimium perniciofa tentat assurgere inimicorum gratiæ Christi, qui nobis dominicam etiam orationem impijs disputationibus conantur auferre. Cum enim Dominus docuerit, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: isti dicunt posse hominem in hac vita præceptis Dei cognitum ad tantam perfectionem iustitiæ sine adiutorio gratiæ saluatoris, per solum liberæ voluntatis arbitrium peruenire, vt etiam non sit necessarium dicere, dimitte nobis debita nostra. Illud verò quod sequitur: ne nos inferas in tentationem, non ita intelligendum tanquam diuinum adiutorium poscere debeamus, ne in peccatum tentati decidamus, sed hoc in nostra positum esse potestate, & ad hoc implendum solam sufficere hominis voluntatem, tanquam frustra Apostolus dixerit. Non volentis neq; currentis, sed miserentis est Dei. &, Fidelis Deus qui vos non permittit tentari super id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam exitum, vt possitis sustinere. Frustra enim Dominus dixerit Apostolo Petro, rogauit pro te, ne deficiat fides tua. & omnibus suis: Vigilate & orate ne intretis in tentationem: si hoc totum est potestatis humanæ. Pueros quoque paruulos si nullis imbuantur Christianæ gratiæ sacramentis, habituros vitam æternam, nequaquam Christiana præsumptione contendunt, euacuantes quod dicit Apostolus: Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Et alio in loco: Sicut in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificabuntur: Vt ergo alia omittamus quæ contra scripturas sanctas plurima differunt, hæc interim duo quibus omninò totum quod Christiani sumus, conantur euertere, quæ fidelia corda sustineant, non esse rogandum Deum, vt contra peccati malum atq; ad operandam iustitiam sit noster adiutor, & non opitulari paruulis ad consequendam vitam æternam Christianæ gratiæ sacramentum? Hæc

A Hæc insinuantes Apostolico pectore tuo non habemus opus multa dicere, & tantam impietatem exaggerare, cum proculdubio te ista permoueant, vt ab eis corrigendis ne latius serpent, multosq; contaminent, vel potius interimant, dum sub nomine Christi à gratia Christi penitus alienant, omninò dissimulare non possis. Huius autem perniciosissimi erroris auctores esse perhibentur Pelagius & Cœlestius, quos quidem in Ecclesia sanari maluimus, quam desperata salute ab Ecclesia refecari, si necessitas vlla compellat. Quorum vnus, id est Cœlestius, etiam ad presbyterium in Asia peruenisse dicitur, de quo ante paucos annos quid gestum fuerit, sanctitas tua de Carthaginensi Ecclesia melius instruitur: Pelagius verò, sicut à quibusdam fratribus nostris missæ loquuntur epistolæ, Hierosolymis constitutus nonnullos fallere asseritur. veruntamen multò plures qui eius sensus diligentius indagare poterunt, aduersus eum pro Christi gratia, & catholice fidei veritate configit, sed præcipue sanctus filius tuus frater & compresbyter noster Hieronymus. Sed arbitramur adiuuante misericordia domini Dei nostri Iesu Christi qui te regere, consulentem & orantem exaudire: dignatur, auctoritati sanctitatis tuæ de claro scripturarum lumine depromptæ, facilius eos qui tam peruersa & tam perniciofa sentiunt esse cessuros, vt de correctione potius eorum gratulemur, quam contristemur interitu, Domine beatissime. Quamlibet autem ipsi eligant, certè vel alios plurimos quos possunt, si ab eis dissimuletur, suis laqueis implicare, cernit venerabilitas tua instanter & celeriter prouidendum. Hæc ad sanctitatem tuam de concilio Numidiæ scripta dixerimus, imitantes Carthaginensem Ecclesiam & Carthaginensis prouinciæ Coepiscopos nostros, quos ad sedem apostolicam, quam beatus illustras, de hac causa scripsisse comperimus. Et alia manu: Memor nostri in domini gratia augearis domine beatissime, merito venerabilis, & in Christo honorande sanctissime Papa.

RESCRIPTVM INNOCENTII PAPAE AD MILEVITANVM CONCILIVM.

Innocentius Siluano Seni, Valentino, & cæteris qui in Mileuitana synodo interfuerunt, dilectissimis fratribus in Domino Salutem.

Inter cæteras Ecclesiæ Romanæ curas & apostolicæ sedis occupationes, quibus diuersorum consulta fidei ac modice disceptatione tractamus, frater & Coepiscopus noster Iulius dilectionis vestræ literas quas ex Mileuitano nostra auctoritate concilio cura fidei propensiore misistis, mihi inopinanter ingescit, Carthaginensis etiam synodi querela parili scripta subiungens. Nimirum exultat Ecclesia tantam sollicitudinē commissis gregibus exhibere pastores, vt non solum neminem ex his patiatur errare, sed si quas magis ouium siue dilectionis herba seduxit, ac si in errore permanerint, aut segregari penitus velint, aut illicitè petita vitantes, dudum custodiæ pristinae circumspeditione tutari, in vtraq; parte videlicet consulentes, ne vel suscipiendo tales simili cæteræ ducantur exemplo, vel spernendo redeuntes luporum moribus videantur ingestæ. Prudens admodum & catholice fidei plena consultationis voluntas. Quis enim aut tolerare possit errantem, aut nõ recipere corrigentem? Nam vt durum arbitror conuenientiam præbere peccantibus, ita impium iudico manum negare cõuersis. Diligenter ergo & congruè apostolicæ cõsultis honoris arcana. Honoris, inquam, illius quem præter illa quæ sunt extrin-

extrinsecus, sollicitudo manet omnium Ecclesiarum super anxijis rebus quæ sit tenenda sententia: antiquæ scilicet regulæ formam secuti, quam toto semper ab orbe mecum nostis esse seruatum. Verum hæc missa facio. Neque enim hæc vestram credo latere prudentiam, qui id etiam actione firmastis, nisi scientes quod per omnes provincias de Apostolico fonte petentibus responsa semper emanent, præsertim quotiens fidei ratio mutilatur, arbitror omnes fratres & Coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum, id est sui nominis & honoris auctorem referre debere, velut nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit Ecclesijs omnibus in commune prodesse. Fiant enim necesse est cautiores, cum inuentiones malorum ad duplicis relationem synodi sententiæ nostræ statutis viderint ab ecclesiastica cõmunionem seiunctos. Gemino igitur bono caritas vestra fungetur: nam & canonum potiemini gratia seruatorum, & beneficio vestro totus orbis tutabitur. Quis enim catholicorum cum aduersarijs Christi velit vltius miscere sermonem? Quis saltem ipsam vitæ lucem cõmunionem partiri? nouæ hæreseos nimirum fugiantur auctores. Quid enim acerbius in Dominum fingere potuerunt, quàm cum adiutoria diuina cassarent, causamque quotidianæ preceationis auferrent? Hoc est dicere. Cur mihi opus Deo? Merito in hos David hymnum dicit: Ecce homines qui non posuerunt Deum adiutorem sibi. Negantes ergo auxilium Dei, inquit hominem sibi posse sufficere, nec gratia huc egere diuina, qua priuatus necesse est diaboli laqueis irretitus occubat, dum ad omnia vitæ perficienda mandata sola tantummodo libertate contendat. O prauissimarum mentium peruersa doctrina: aduertat id tãdem quod primum hominem ita libertas ista decepit, vt dum indulgentius frenis vitur eius, in præuaricationis præsumptione concideret: Neque ex hac potuit erui, nisi prouidentia regenerationis statum pristinae libertatis Christi Domini reformasset aduentus. Audiat David dicentem: Adiutorium nostrum in nomine Domini, & Adiutor meus es tu, ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus. Quæ incassum dixerit, si tantum in eius erat positum volutate, quod à Domino flebili sermone poscebat. Quæ cum ita sint, cumque in omnibus diuinis paginis voluntati liberæ non nisi adiutorium Dei legamus esse necendum, eamque nihil posse cœlestibus præsidij destitutam, quoniam modo huic soli possibilitatem hanc pertinaciter (vt asseritis) defendentes, sibi met, imò quod est dignius dolori communi, plurimis Pelagius Cœlestiusque, persuadent? Multi equidem ad instruendum tale magisterium vti possemus exemplis, nisi sciremus & sanctitatem vestram ad plenum scripturas omnes scire, intelligere, callere, diuinas præsertim, cum vestra relatio tãtis ac talibus testimonijs sit referta, vt his solis valeat præsens dogma rescindi, opusque non esse recognitis, cum his quæ facile vobis occurrerentia posuistis, nec audeant obuiare, nec possint. Ergo Dei gratiam conantur auferre, quam necesse est erga institutam status pristini libertatem quæramus: quippe nec alias diaboli machinas, nisi eadem possumus iuuante vitare. Illud verò quod eos vestra fraternitas asserit prædicare, paruulos æternæ vitæ præmij absque baptismatis gratia posse donari, perfatum est. Nisi enim manducauerint carnem filij hominis & biberint sanguinem eius, non habebunt vitam in semetipsis. Qui autem hanc in eis sine regeneratione defendunt, videntur mihi ipsum baptismum velle cassare, cum prædicant hos id gratiæ habere quod in eis credunt non nisi baptisate conferendum. Si ergo nihil volunt officere, nõ renasci, fateantur necesse est, nec regenerationis sacra fluente prodesse. Verum vt superfluum hominum praua doctrina celeri veritatis possit ratione distingui, proclamat Dominus in Euangelio dicens: Sinite infantes, & nolite eos prohibere, venire ad me, talium est enim regnum cœlorum. Quare Pelagium Cœlestiumque, id est, inuentiones vocum nouarum, quæ (sicut dixit Apostolus) ædificationis nihilum, sed magis vanissimas consueuerunt parare quæstiones, Ecclesiastica cõmunionem priuari apostolici vigoris auctoritate censemus, donec resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur secundum ipsius voluntatē, eosque interim dominico ouili nõ recipi, quoad ipsi peruersæ vitæ secuti tramitem de-

ferere

A serere voluerint. Abscindendi sunt enim qui vos conturbant, & volunt Euangelium Christi perdere. Simul autem precipimus, vt quicumque ad id pertinentia similiter defendere nituntur, & par eos vindicta constringat. Non solum enim faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, digni sunt morte: quia non multum interesse arbitror inter committentis animum & consentientis fauorem. Adde & amplius, plerumque dediscit errare, cui nemo consentit. Hæc igitur fratres charissimi in suprascripta maneat fixa sententia, absint atrijs Domini careant duntaxat custodia pastorali, ne duarum ouium dira contagia serpent forsitan per vulgus incautum, rapacique lupus corde letetur intra ouile Domini, cum per tantas ouium fusas cateruas, dum à custodibus dissimulatur, habetur vulnus duarum. Prospiciendum est ergo, ne permittendo litipum mercenarij magis quàm pastores videamur esse. Iubemus sane, quia Christus Dominus noster propria voce signauit, nolle se mortem morientis, sed tantum reuertatur & viuat, vt si vnquam ad sanum de proposito prauis dogmatis errore resipuerint, damnauerintque ea quorum seipos præuaricatione damnauerunt, eis medicinam solitam, id est, receptaculum suum ab Ecclesia non negari, ne dum eos redeuntis forsitan prohibemus, verè extra ouile remanentes & expectantes, hostis rapidi faucibus glutiantur, quas in semetipos spiculis malæ disputationis armauerunt. Bene Valere fratres. Data sexto Calend. Febr. Honorio & Constantio Consulibus.

COELESTINI

PAPAE DE-

CRETA.

Dilectissimis fratribus Venerio, Marino, Leontio, Auxonio, Archadio, Sillicio, & ceteris Galliarum Episcopis, Cœlestinus.

Postolici verba præcepti sunt, apud Iudæos atque gentiles sine offensione nos esse debere: hoc quisquis Christianus est, tota animi virtute custodit. Quod cum ita sit, non parum periculi illi manere poterit ante Dominum, qui hoc detrectat etiam fidelibus exhibere. Nam qualiter nos, qui neminem perire volumus, ista contristat, quæ auctoribus Christianis percellunt animos Christianos, dominicus in Euangelio sermo testatur: ait enim ipse saluator, quod expediat scandalizanti vnum de pusillis, in maris profundum demergi. Ideo, quæ sit iam eius poena quæramus, cui tale supplicium legimus expedire.

Filij nostri presentes Prosper & Hilarius, quorum circa Dominum nostrum sollicitudo laudanda est, tantum, nescio, quibus presbyteris, illicicere, qui dissensionem Ecclesiarum studeant, sunt apud nos persecuti, vt indisciplinatas quæstiones vocantes in medium, pertinaciter eos dicant prædicare aduersantia veritati. Sed vestræ dilectioni iustius imputamus, quando illi supra vos habent copiam disputandi. Legimus super magistrum non esse discipulum, hoc est, non sibi debere quenquam ad iniuriam doctorum vindicare doctrinam. Nam & hos ipsos à Deo nostro positos nouimus ad docendum, cum sit docente Apostolo eis tertius locus intra Ecclesiam deputandus. Quid illic speciei est, vbi magistris tacentibus hi loquuntur? qui, si ita est, eorum discipuli non fuerunt. Timeo ne conuiuere sit hoc tacere: timeo ne magis ipsi loquantur, qui permittunt illis taliter loqui. In talibus causis non caret suspitione taciturnitas, quia occurreret veritas, si falsitas displiceret. Merito namque causa nos respicit, si silentio faueamus errori. Ergo corripiantur huiusmodi, non sit his liberum habere

Bbb 2 repro

re pro voluntate sermonem: desinat si ita res sunt incessere nouitas vetustatem, desinat Ecclesiarum quietem inquietudo turbare. Conantur saepe naufragio emergere quos intra portum stantes statio facit fida securos. Fida quippe est omnium statio, quorum perfectis gressibus vestigia non mouentur. Recurrerunt ad Apostolicam praedicti sedem, haec ipsa nobis quaerentat perturbatio conquerentes. Habete fratres charissimi pro catholicae plebis pace tractatum. Sciant se, si tamen censeantur presbyterij dignitate, vobis esse subiectos. Sciant omnes qui male docent, quod sibi discere magis ac magis competat, quam docere. Nam quid in ecclesijs vos agitis, si illi summa teneant praedicandi? Nisi forte illud obstat, quod non auctoritate, non adhuc ratione colligitur ut aliqui e fratrum numero nuper de laicorum consortio in collegium nostrum fortassis admissi, nesciant quid sibi debeant vendicare. Super his multa iam dicta sunt eo tempore, quo ad fratres tuendi dedimus scripta responsu, nunc tamen repetentes saepius admonemus: vetetur huiusmodi qui laborat per terras aliud quam ille noster iussit agricola seminare. Nec tamen mirari possumus, si haec erga viuentes hi nunc tentare audent, qui nituntur etiam quiescentium fratrum memoriam discipare.

II.

Augustinum sanctae recordationis virum, quem pro vita sua atque meritis in nostra communione semper habuimus, nec unquam hunc sinistrae suspicionis saltem rumor asperit, quem tantae scientiae olim fuisse meminimus, ut inter magistros optimos etiam ante a meis semper praedecessoribus haberetur: Bene ergo de eo omnes in commune senserunt, utpote qui ubique cunctis et amori fuerit et honori: unde resistatur talibus, quos male crescere videmus: nephas est haec pati religiosas animas, quarum afflictione, quia membra nostra sunt, nos quoque conuenit macerari: quanuis maneat hos beatitudo promissa, quicumque probatur persecutionem iustitiam sustinere, quibus quid promittat Dominus in futurum, sequens sermo declarat. Non est agentium causa solarum, vniuersalis ecclesia quacunque nouitate pulsatur: Intelligamus haec ipsa vobis quaerentat nobis non placet, displicere. Quod ita demum probare poterimus, si imposito improbis silentio de tali re impostorum querela cessabit. Dominus incolumes vos custodiat fratres charissimi.

III.

Quia nonnulli catholico nomine gloriantur, in damnatis haereticorum sensibus seu prauitate siue imperitia demorantes, pijsimis disputationibus obuiare praesumunt: Et cum Pelagium atque Coelestium anathematizare non dubitent, magistris tamen vestris tanquam necessarium modum excefferint obloquuntur, eaque tantummodo sequi et probare profitenter, quae sacratissima beati Apostoli sedes contra inimicos gratiae Dei per ministerium praesulum suorum sanxit et docuit. Necessarium igitur fuerit diligenter inquirere, quid rectores Romanae Ecclesiae de haeresi, quae eorum temporibus exorta fuerat, iudicauerint, et contra nocentissimos liberi arbitrij defensores, quid de gratia Dei sentiendum esse censuerint, ita ut etiam Africorum conciliorum quaedam sententias iungerimus, quas utique suas fecerunt, Apostolici antistites comprobant. Ut ergo plenius qui in aliquo dubitant, instruantur, constitutiones sanctorum patrum compendioso manifestemus indiculo. Quod si quis non nimium est contumacis, agnoscat omnium disputationum connexionem ex hac subditarum auctoritate breuitate pendere, nullamque sibi contradictionis superesse rationem, si cum catholicis credat et dicat.

IIII.

In prauaricatione Adae omnes homines naturalem possibilitatem, et innocentiam perdidisse, et neminem de profundo illius ruinae per liberum arbitrium posse consergere, nisi eum gratia Dei miserentis erexerit pronunciantem beatam memoriam Innocentio, atque dicente in epistola ad Carthaginense concilium. Liberum enim arbitrium ille perpeffus, dum suis inconsultius utitur bonis, cadens in prauaricationis profunda demersus est, et nihil quemadmodum exinde resurgere posset, inuenit, suamque

in

A in aeternum libertate deceptus huius ruina latuisset oppressis, nisi eum postea Christi per suam gratiam releuasset aduentus, qui per nouae regenerationis purificationem omne praeteriti peccati vitium sui baptismatis lauacro purgauit.

V.

Neminem esse per semetipsum bonum, nisi participationem sui ille donet qui solus est bonus. Quod in eisdem scriptis eiusdem Pontificis sententia protestatur, dicens: Nunquid nos de eorum post haec rectum mentibus aestimemus, qui sibi se putant deberi, quod boni sunt, nec illum considerant, cuius quotidie gratiam consequuntur, qui sine illo tantum se assequi posse confidunt?

VI.

Neminem etiam baptismatis gratia renouatum idoneum esse ad superandas diaboli insidias, et ad euincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidiana adiutorium Dei perseuerantiam bonae conuersationis acceperit: quod eiusdem antistitis in eisdem praedictis doctrina confirmat, dicens: Nam quanuis hominem redimeret a praeteritis ille peccatis, tamen sciens iterum posse peccare, ad reparationem sibi, quemadmodum posset illum et post ista corrigere, multa seruauit, quotidiana praestans illi remedia, quibus nisi freti confisi que nitamur, nullatenus humanos vincere poterimus errores. Necessarium est enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adiuuante vincamur.

VII.

Quod nemo nisi per gratiam libero bene utatur arbitrio, idem magister in epistola ad Mileuitanum concilium data praedicat dicens: Aduerte tandem o prauissimorum mentium peruersa doctrina, quod primum hominem ita libertas ipsa decepit, ut dum indulgentius frenis eius utitur, in prauaricationem praesumptionis incederet, nec ex hac potuit erui, nisi ei prouidentia regenerationis statum pristinae libertatis Christi Domini reformasset aduentus.

VIII.

C Quod omnia studia et omnia opera ac merita sanctorum, ad Dei gratiam laudemque referenda sunt, quia nemo aliunde ei placet, nisi ex eo quod ipse donauerit. In quam nos sententiam dirigit beatam recordationis Papae Zozimi regularis auctoritas, cum scribens ad totius orbis Episcopos ait: Nos autem instinctu Dei (omnia enim bona ad auctorem suum referenda sunt unde nascuntur) ad fratrum et Coepiscoporum nostrorum conscientiam vniuersa retulimus. Nunquam autem sermonem sincerissimae veritatis luce radiantem tanto Aphri Episcopi honore venerati sunt, ita ut ad eundem virum rescriberet. Illud verum quod in literis quas ad vniuersas prouincias curasti esse mittendas posuisti dicens. Nos tamen instinctu Dei, &c. sic accepimus dictum, ut illos qui contra Dei, adiutorium extollunt humani arbitrij libertatem, districto gladio veritatis velut cursum transiens amputares. Quid enim tam libero fecistis arbitrio, quam quod vniuersa in nostrae humilitatis conscientiam retulistis? et tamen instinctu Dei factum esse fideliter sapienterque vidistis, veraciter fideliterque, ut dixistis, ideo utique, quia praeparatur voluntas a Domino, et ut boni aliquid agant paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium. Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei, ut nec nostrum deesse sentiamus arbitrium, et in bonis quibusque voluntatis humanae singulis moribus magis illius valere non dubitemus auxilium.

IX.

Quod ita Deus in cordibus hominum, atque in ipso libero operetur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonae voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus sine quo nihil possumus. Ad hanc enim nos professionem idem doctor instituit, qui cum totius ad orbis Episcopos de diuinae gratiae o-pitulatione loqueretur. Quod ergo tempus ait, interuenit, quo eius non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, motibus, adiutor et protector orandus est: superbum est enim, ut quicumque sibi humana naturam praesumat, clamante Apostolo: Non est nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem, sed

contra principes & potestates aëris huius contra spiritualia nequitiae in coelestibus. Et sicut ipse iterum dicit: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Et iterum: Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed plus illis omnibus laboravi non ego autem, sed gratia Dei mecum,

X

Illud etiam quod intra Carthaginensis synodi decreta constitutum est, quasi proprium Apostolicæ sedis amplectimur, quod scilicet tertio capitulo definitum est, ut quicumque dixerit gratiam Dei, qua iustificamur per Iesum Christum Dominum, nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ iam commissa sunt, non etiam ad adiutorium ut non committantur, anathema sit. Et iterum quarto capitulo ait, ut si quis dixerit gratiam Dei per Iesum Christum, propter hoc tantum nos adiuuare ad non peccandum, quia per ipsam nobis reuelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, & quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari ut quid faciendum cognouimus, etiam facere diligamus atque valeamus anathema sit. Cui enim dicat apostolus, scientia inflat, charitas vero ædificat, valde impium est ut credamus ad eam quæ inflat nos habere gratiam Christi, & ad eam quæ ædificat non habere cum sit utrunque donum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus, ædificante charitate, scientia non possit inflare. Sicut autem de deo scriptum est, qui docet hominem scientiam: ita scriptum est etiam, charitas ex deo est. Item quinto capitulo, ut quisquis dixerit ideo nobis gratiam iustificationis dari, ut quod facere per liberum arbitrium iubemur, facilius possimus implere per gratiam, tanquam etsi gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa diuina implere mandata, anathema sit. De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait, sine me difficilius potestis facere, sed ait, sine me nihil potestis facere.

XI

Præter eas autem beatissimæ & Apostolicæ sedis inuiolabiles sanctiones, quibus nos pijsimi patres pestiferæ nouitatis elatione deiecta, & bonæ voluntatis exordia, & incrementa probabilium studiorum, & in eis usque in finem perseuerantiam, ad Christi gratiam referre docuerunt: obsecrationum quoque sacerdotalium sacramenta respiciamus, quæ ab Apostolis tradita in toto mundo, atque in communi Ecclesia Catholica vniformiter celebrantur, ut legem credendi, lex statuat supplicandi. Cum enim sanctarum plebium Præsules mandata sibimet legatione funguntur, apud diuinam clementiam humani generis agunt causam, & tota secum congemiscete Ecclesia postulant & precantur, ut infidelibus donetur fides, ut idololatram ab impietatis suæ liberenter erroribus, ut Iudæis ablato velamine lux veritatis appareat, ut heretici catholicæ fidei perceptione resipiscant, ut schismatici spiritum rediuuæ charitatis accipiant, ut lapsis poenitentiae remedium conferatur, ut denique catechumenis ad regenerationis sacramenta productis, coelestis aula misericordiae referatur. Hæc autem non perfunctorie, neque inaniter à Domino peti, rerum ipsarum monstrat effectus: quandoquidem ex omni eorum genere plurimos Deus dignatur attrahere quos erutos de potestate tenebrarum transferat in regnum filij charitatis suæ, & ex vasis iræ faciat vasa misericordiae: quod adeo totum diuini operis esse sentitur, ut hæc efficiente Deo, gratiarum semper actio laudisque confessio pro illuminatione talium vel correctione referatur.

XII

Illud etiam quod circa baptizandos in vniuerso mundo sancta Ecclesia vniformiter agit, non otioso contemplamur intuitu, cum siue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis veniunt sacramentum, non prius ad fontem vitæ adeunt quam exorcismis & exustationibus clericorum spiritus ab eis immundus abigatur, ut tunc vere appareat, quomodo princeps mundi huius mittatur foras, & quomodo prius alligetur fortis, & deinceps vasa eius diripiantur in possessionem translata victoris, qui capti-

A captiuam ducit captiuitatem, & dat dona hominibus. His ergo Ecclesiasticis ex diuina sumptis auctoritate documētis, ita adiuuante Domino confortati sumus, ut omnium bonorum affectuum, atque operum, & omnium studiorum omniumque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum fateamur auctorem, & non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis merita præueniri, per quem fit ut aliquid boni & velle incipiamus & facere. Quo utique auxilio & munere Dei non aufertur liberum arbitrium, sed liberatur, ut de tenebroso lucidum, de prauo rectum, de languido sanum, de impudente sit prouidum. Tanta enim erga omnes homines est bonitas Dei, ut nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona & pro his quæ largitus est æterna præmia sit donaturus: agit quippe in nobis, ut quod vult & velim⁹ & agamus, nec ociosa in nobis esse patitur, quæ exercenda non negligenda donauit, ut & nos cooperatores simus gratiæ Dei: ac si quid in nobis ex nostra viderimus remissione languescere, ad illum sollicitè recurramus, qui sanat omnes languores nostros, & redimit de interitu vitam nostram, & cui quotidie dicimus, ne inducas nos in tentationem, sed libera nos à malo.

XIII.

Profundiores verò difficilioreque partes occurrentium quæstionum, quas latius pertractarunt qui hæreticis restiterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus astruere, quia ad confitendum gratiam Dei, cuius operi ac dignationi penitus subtrahendum non est, satis sufficere credimus quicquid secundum prædictas regulas Apostolicæ sedis scripta docuerunt, ut prorsus non opinemur catholicum, quod apparuerit præfixis sententijs esse contrarium.

ERV DITARVM MVLTORVM PRAESVLVM
Epistolarum, grauisimorum primorum conciliorum,
& decretorum, omnium

FINIS.

COLONIAE AGRIPPINAE,
APVD IOANNEM
BIRCKMANNVM.

